תלמוד בבלי · אחרונים · כתב סופר

כתב סופר גיטין חלק א

רבי אברהם שמואל בנימין סופר

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

כתב סופר גיטין חלק א

רבי אברהם שמואל בנימין סופר

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/כתב-סופר-גיטין-חלק-א/
הקובץ נוצר ב־18 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

גיטין 4
דף ב. 4
דף ב: 24
דף ג. 44
דף ד. 62
דף ה. 74
דף ו. 96
דף ז. 115
דף ח. 120
דף י. 167
דף יא. 182
דף יב. 205
דף יג. 214
דף יד. 234
דף טו. 247
דף טו: 252
דף טז. 253
דף יז. 257
דף יח. 276
דף יט. 279
דף כ. 286
דף כא. 303
דף כב. 310
דף כג. 312
דף כד. 324
דף כו. 328
דף כח. 370
דף ל. 394
דף לא. 398
דף לב. 401
דף לג. 424
דף לד. 447
דף לה. 462
דף לו. 501
דף לז. 503
דף לז: 508
דף לח. 513
דף לט. 528
דף מ. 533
דף מב. 551
דף מג. 556
דף מד. 561
דף מה. 563
דף מו. 566
דף מז. 567
דף מח. 570

גיטין

דף ב.

הקדמה:

בתורתינו הקדושה בפרשת יתרו האירה נגד פנינו וויכוח בין משה רבינו ע"ה ויתרו חותנו אשר שניהם כאחד לטובת עם בני ישראל התכונו, כאשר ישב משה לשפוט את העם במחרת יוהכ"פ קרב אליו יתרו חותנו אשר בא לחסות תחת כנפי השכינה ולדבק בישראל עם קדושו ונפשו לשאל הגיע לאמור, (מדוע אתה יושב לבדך וכל העם נצב עליך מן בוקר עד ערב) השיבו מרע"ה (כי יבא אלי העם לדרוש אלקים כי יהי' להם דבר בא אלי ושפטתי בין איש ובין רעהו והודעתי את חקי האלקים ואת תורתיו) והנה כבר עמדו על המחקר ראשונים ואחרונים על דברת השואל והמשיב כי כולם מוקשה וגם אני הצעיר רעיוני משוטטות אנה ואנה והרבתי לתמוה ואסדרם אחת לאחת וראשון לציון הנה הנם שאלת יתרו מדוע אתה יושב לבדך וכו' שאל ישאלו וכן התמו וכי לא ראה יתרו במה עסק משה חתנו בישיבתו עם ישראל מבוקר עד ערב הלא עיניו ראו ואזניו שמעו כי דן ידין עמו ובין הבינם משפטי התורה כאשר קבלם מסיני וכמאמרם ז"ל "כך שמעתי מפי הגבורה" ועוד תמוה על ששאל (מדוע אתה יושב לבדך וכל העם נצב) הלא מדת הדין כך הוא כי הדיין מיושב ובעל דין מעומד, ונוסף התמיה ובדין התמה יתרו (וכל העם נצב) כוונתו אם משה דן ידין בין אדם לחבירו וכי כל ישראל בעלי ריב ומשפט הי' מן הנמנע הוא זאת ועוד אם נניח שכל העם בעלי דין ומשפט הי' למה יעמדו כולם על משה (מבוקר עד ערב) הלא מן הראוי אחר שנפסק דינם של זוג א' ילכו לדרכם ויבואו אחרים תחתם כי כן מנהגו של עולם, ובתשובת משרע"ה ג"כ יש לתמוה במה שאמר (כי יבוא אלי העם לדרוש אלקים) הלא כפשוטו ראה יתרו שעוסק במשפטים והורה להם חקי התורה, וגם מה אמר משרע"ה כי "הי'" להם דבר עפ"י דקדוק הלשון היל"ל כי "יש" להם דבר הלא עמדו לפניו למשפט וגם אם אמר כי יהי' "להם" דבר למה אמר "בא" ולא "באו" אלי ג"כ בלשון רבים, ואם באמת עשה משה דין אף אם רק אחד בא למה עשה כן הלא שמוע בין אחיכם כתי', ולמה אמר ושפטתי (בין איש ובין רעהו) הלא עפ"י הרוב בעלי דין מתנגדי' ושונאים זה לזה והוא קראו רעהו, זמה יתן ויוסף באמרו (ושפטתי וכו' והודעתי) וכו' הלא כבר אמר (כי יבא אלי העם לדרוש אלקים) וכבר ראה יתרו מעשיו ופעולותיו. ועוד יש לדקדק ולפקפק ולא אאריך יותר בשאלות וקושיות ואומר בהיתר ספיקות המקראות אלו הנלע"ד בעזה"י ואקדים אקדמת מלין מענין לענין באותו ענין: כתיב וארא אל אברהם יצחק ויעקב באל שדי ושמי ה' לא נודעתי להם וגם אני שמעתי

את נאקת בנ"י אשר מצרי' מעבידי' אותם וכו' לכן אמור לבנ"י אני ה' והוצאתי אתכם וכו' והצלתי אתכם וכו' וגאלתי אתכם בזרוע נטוי' ובשפטי' גדולי' ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלקים וידעתם כי אני ה' אלקיכם וכו' והבאתי אתכם אל אר' אשר נשאתי את ידי לתת אותה לאברהם יוי"ע ונתתי אותה לכם מורשה אני ה') הרואה יראה כי שינה הכתוב בשמות הקודש באופנים שונים תחילה מזכיר שם שדי ואח"כ שם הוי' ואח"כ שם אלקים ואח"כ הוי' אלקי' יחדיו הלא דבר הוא ולא ארבה בקושיו' ואומר הנראה לפי קט שכלי ומקרא קודש אני דורש כאשר עמדו ישראל על שפת הים וצעקו מרה אנה ינוסו לעזרה ניחם אותם משה רעיא מהימנא באמרו (בפ' בשלח):

(אל תיראו התיצבו וראו את ישועת ה' אשר יעשה לכם היום כי אשר ראיתם את מצרים היום לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם ה' ילחם לכם ואתם תחרישון) ממה שפייסם משה והשקיט רוחם באמרו אל תיראו נתוודע לנו שיראו לנפשם ופחדו מדבר אבל לא נודע לנו מהו הסיבה ועל מה ולמה יראו ואם נאמר על שעמדו במיצר החוזה הים מכאן והמצרים מכאן ומדבר וחיות רעות מכאן כמאמר המדרש יש לתמוה הטרם ידעו כי ה' מושיעם בעת צרה ע"י נסים ונפלאות באותות ומופתים ולא פנה להם עורף ממצרים ועד הנה ובעת צרתם לו צר. האמנם נלע"ד בהבנת הענין כי היא הנותנת על אשר ראו כי הפליא ה' לעשות עמהם פעמים ושלש ועשרת מונים זאת הפיח פחד ואימה בלבבם ומורא עלה על ראשם ולהבין הענין אומר הלא כבר כתבו ספרי קודש כי הנהגת העולם הזה הוא בשני פנים הנהגה טבעית והנהגה ניסיית והנה בהנהגה הטבעי' כל ברי' בכלל והאדם בפרט יש לו בה חיותו וקיומו מקומו וגבולו כל אחד ואחד לפי מה שהוא אף בלי זכיות מספיקות לא כן בהנהגה הניסיי' היא מבקשת מבעל הנס לשלם נשיו ומן הצורך להיות נפיש זכותו דהאי גברא וכבר אחז"ל אין סומכי' על הנס שאם נעשי' לו נס מנכים לו מזכיותיו ועצה טובה קמ"ל ועוד אמרו בש"ס שבת כמה מכוער אדם זה שנשתנו סדרי בראשית בשבילו כי אדם הישר צריך להמציא לו מקום בכל הצטרכותו בהנהגה הטבעית. והנה כתבו ספרי קודש כי שני הנהגות אלו ע"י שנוי שמות הקודש המה, הטבעי' בשם אלקים כי אלקי"ם בגמטרי' הטבע והניסיי בשם הוי' ית"ש. ועפי"ז אולי יש לכוון דברי אבינו הזקן יעקב ע"ה בהיותו בעת צרה מפני עשו והתפלל (אלקי אבי אברהם ואלקי אבי יצחק ה' האומר אלי שוב לארצך וכו' קטונתי מכל החסדים) וכו' ונ"ל כי ראה יעקב אע"ה שעם אבותיו נוהג הקב"ה בדרך הטבעי אבל עמו ההנהגה בדרך ניסיי הן במה שניצל מלבן וכל קיומו אצלו והן כי שרית עם אלקי' היא הסטרא אחרא שרו של עשו והן שניצל מעשו עצמו ועוד כמה ניסי' שנעשים לו כמובא במדרש

וזאת ירה חץ הדאגה בלבבו וייראו ויצר לו כי לדרך זה צריכים זכות גדול ורב לנכות בכל פעם בעד כל נס ונס לזאת אמר "אלקי" אבי אברהם וכו' "ה'" האומר אלי עמם שהי' להם זכות גדול בטבע ועמי אשר קטונתי מכל החסדי' שנתמעטו זכותו בנס אתמהה ואיך אשא ואסבול זאת אמלטה נא מדרך ניסי והצילנו נא מיד אחי מיד עשו בטבע כי ירא אנכי אותו את הדרך הניסי כי איך אבוא על ההשבון אם מנכים לי מזכיותי ואנכי קטונתי מהם. וכן לא בסתר דיבר יעקב אע"ה בעת שנדר נדרו לקדוש ישראל ואמר אם יהי' "אלקים" עמדי אולי ג"כ נתכון למה שכתבנו וק"ל:

והנה עפ"י הנ"ל נ"ל לפרש ג"כ צעקת בניו אחריו בעמדם על שפת הים כי ראו וכן תמהו כי מאז בא משה ע"ה לדבר עמם בשם ה' כמאמר הכתוב פ' שמות (אהי' שלחני אליכם) ראו והבינו בעין חודרת כי כמה ניסים נעשו להם והאותות והמופתים נראה להם בעליל לזאת יראו ופחדו כי הן עם לבדד ישכון אשר יהי' כל אופן קיומו והנהגתו בדרך הניסי ובגוים לא יתחשב כי כולי עלמא כמנהגו נוהג, ועל זה צעקו מרה כמו יעקב אביהם ע"ה אבל טעו בדמיונם כי כבר רמוז רמז להם משה ע"ה בתחלת שליחותו למצרים והוא גם הוא שאל להקב"ה (ואמרו לי מה שמו מה אומר אליהם) הכוונה אם ישאלו באיזה שם יהי' הנהגתו עמנו אם בטבעי בשם אלקים או בניסי בשם הוי' ב"ה ותחלה אמר להם משה (אהי' אשר אהי') וייראו לנפש' כי שמעו משם הוי' הנהגה הניסיי ויאמר עוד (אלקי אבותיכם אלקי אברהם וכו' שלחני אליכם) כי בשניהם ינהיג אתכם אבל (זה שמי לעולם) שם אלקים בתמידית יהי' וזה זכרי לדר דר שם הוי' זכרי רק לדור דור רק לפרקים בעת שהשעה צריכה לכך במה שחסר הטבע ישלים הנס ואל תיראו ואל תפחדו. האמנם כאשר ראו מאז ע"ע נס אחר נם נעשה להם יראו לנפשם אולי שינוי רצון ח"ו יש או משרע"ה שינה בהגדתו להם ע"כ צעקו בים אודות דבר זה לזאת הבטיחם משה אל תיראו כי התיצבו וראו את ישועת "הוי'" אשר יעשה לכם רק היום לפי שעה ולא לדורות כי כאשר ראיתם וכו' היום לא תוסיפו לראותם עוד ע"ע דהיינו "הוי'" ילחם לכם ואתם תחרישון ולא תעשו מאומה להצלת נפשכם כמו בכל ענין ניסיי אשר למעלה מכח האדם לעזור ולסייע בו זה לא תוסיפו לראותו כי גם בכם תשלוט הנהנה הטבעי כבכול יושבי תבל ומלואה כנ"ל:

והנה עפ"י הנ"ל אולי יש התנצלות לבני ישראל על שהתלוננו והתמרמרו פעמים שונים בלכתם במדבר ארץ לא זרוע במ"ב מסעות נגד שם מ"ב בגמטרי' ואל"ה מסעיהם למוצאיהם, כי כל עוד היותם במדבר הי' קיומם בדרך הנס אשר נפשם קצה בו כי בקשה נפשם לבוא אל ארץ נושבת ולהתנהג בה מנהג דרך ארץ כי יראו כי עד מהרה תמה

זכותם וע"כ אמרו מי יתן מותינו במדבר ע"י רוב הניסים כי הוצאתם אותנו מארץ מצרים בשבתינו על סיר הבשר ולא על השליו באכלינו לחם לשובע ולא המן שהמה מאכלי שמיימים וניסיי' ונפשינו קצה בלחם הקלוקל ההוא כנ"ל:

ואחר שהקדמנו כל זאת נחזור למקראי קודש בסדר וארא ונקדים עוד כי כמו שהנהגה העליונה היא בשני פנים כמ"ש כן ההשגה מאלקות ומבורא עולם בא לו לאדם באחד משני פנים כי יש מי שמשיג מציאת הבורא ב"ה ע"י הטבע כאשר ישים עינו ולבבו על הארץ ומלואה צבאי השמים וחיתי הארץ ועוף יעוף ואדם השלם אופן קיומם תהלוכותם והנהגותם יראה בעיניו ובלבבו יבין כי יש סיבה עליונה עילה כל העילות וסיבה כל הסיבות אשר מהוה מחי' ומקיים את כולם וכמו שפירשו מלפנינו מבהמות ארץ ומעוף השמים יחכמינו וגם השמים מספרים כבוד אל. האמנם יש סיג בני אדם קצרי השכל ודלי ההבנה וכסיל לא יבין את זאת מתהלוכות הנבראים והנהגת הצבאים עד כי יראו בעיניהם ענינים נשגבים אשר למעלה מהטבע בראותם ניסים אותות ומופתים ואז עומדי' משתאה ומחריש לדעת מה יעשה וע"י היראה בעליל יבין כי יש כח עליון בורא ומנהיג העולם אשר ברצונו הטביע הטבע וברצונו משנה ומשדד אותה כי לולא כן איך בפתע פתאום תשונה ותשודד בתהלוכותי' והוקותי'. והנה אבותינו הקדושים שהשיגו מציאת הבורא ב"ה מתהלוכות העולם ומלואה וכמ"ש המדרש כי אברהם אע"ה הציץ בהעולם ושאל וכי בירה בלא מנהיג הציץ עליו הקב"ה ואמר אני בעל הבירה וכן ביצחק ויעקב אע"ה להם לא הי' מן הצורך לשנות תהלוכות העולם והנהגתה התמידי וע"כ אמר הקרא וארא אל אברהם יצחק ויעקב באל "שדי" שהוא ג"כ מרמז על הטבע כמ"ש הרמב"ן שהגביל הטבע ואמר לעולמו די אבל שמי הוי', לא נודעתי להם בשם הוי' שהוא דרך הניסיי שידוד הטבע לא הי' מן הצורך להתודע להם כי הי' להם אמונה טהורה בה' די צרכם, וכל זה הי' בהאבות אבל לא כן בניהם אחריהם שהיו מקטני האמונה וקצרי ההשגה לזאת אמר וגם אני שמעתי את נאקת בנ"י אשר מצרים מעבידים אותם כי לא האמינו שגזירת עליון הוא זה כי לא ידעו עוד מסיבה עליונה ואמרו אשר מצרי' מדעת ורצון עצמם מעבידי' אותם לכן אמור לבנ"י "אני ה'" אתוודע א"ע להם בשם הוי' בדרך הניסיי בשינוי ושידור הטבע ע"י והוצאתי אתכם וכו' והצלתי וכו' וגאלתי אתכם בזרוע נטוי' ובשפטי' גדולים שהוא שידוד הטבע ע"י ניסים ומופתים עד שיאמינו בי. והנה שאל ישאלו וכן התמו רבים וכן שלימים על מה ולמה בשנים קדמונים בצאת בנ"י מא"מ ואחרי כן הראה הקב"ה ניסים ונפלאות גלוים לעין כל חי ולמה בדורות אחרונות אין כל חזון נפרץ מה נשתנו אלו מאלו, ואף אתה אמור לו האמת יורה דרכו כי אז אבל

רק אז כדי להשריש אמונת אומן בלבבם הראה להם ית"ש כי כחו וגבורתו מלא עולם ומשנה תהלוכות העולם הארצי וצבאו השמים כרצונו וכחפצו הטוב למען יכירו וידעו כל באי עולם כי לו יתברך העוז והממשלה והוא מהוה כל הויות והוא התקיף ובעל יכולת כולם שמעו עמים ירגזון חיל אחז יושבי פלשת ובגדול זרועך ידמו כאבן ויאמינו בה' ויקבלו עליהם עול מלכות שמים ואז לקח את ישראל לו לעם אבל אחר שנעשה כל אלה וישראל האמינו בה' ובמשה עבדו וכבר לקחם לו לעם מאז והלאה לאו בכל יומא מתרחש ניסא רק עולם כמנהגו נוהג, וזהו ולקחתי אתכם לי לעם אחר שלקחתי אתכם לי לעם אז והייתי לכם "לאלקים" יתנהג הכל עפ"י הטבע ולא ישונה ולא ישתנה. אולם אולי יטעו הטועים ויאמינו כי שתי רשויות יש הנהגה הטבעי היא כה אחד והנהגה הניסיי היא ע"י כח אחר ע"כ מסיים וידעתם כי אני 'ה' אלקיכם. אני אחד ואין שני והכל מאתי תצא יתברך שמו ויתעלה זכרו נצח:

והנה יש אופן שלישי אשר פעולתו נשגבה ותועלתו מפוארה ומועיל להשגה אמיתית שיש אלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת והוא תועלת ישיבת ארץ ישראל כי אוירה צח ומצוחצח אוירה זך ומזוכך אוירה מחכים ומשכיל והעם היושב עלי' עלולה יותר לקבל הארה אמיתית ממי שיושב חוצה לה וע"כ המליצו חז"ל כל הדר בארץ ישראל דומה כמי שיש לו אלקי כי אוירה דא"י מעלהו על כמתי ההשגה להשיג את קדוש ישראל ואת גדולתו ורוממותו. ואם ישאל השואל א"כ למה לא נתן אלקים את ארץ הקדושה לאבותינו הקדושי' אברהם יצחק ויעקב ע"ה ונתנו לבניהם וכי לא היו האבות ראוי' למה שהיו בניהם, תשובתו בצדו כי האבות הקדושי' לא הוצרכו לזה כי אמונתם טהורה וחזקה בלתי זאת וקיימו המצות מהשגת עצמם בכל מקום שהם כי שכלם הי' זך ואבריהם מקודשים ונמשכו אחרי כל דבר שבקדושה לא כן בניהם שעמדו בסתר המדרגה וקטני אמנה וקוצרי ההשגה ורצה הקב"ה לזכות ישראל לפיכך הביאם אל הארץ קדושה אשר מעולה בכל מעלה רוחני' המביאי' ומועילים להשגות רמות לשלימות הדעות וגם בעניני הגשמיים לא תחסר כל בה ארץ זבת חלב ודבש ולפי שכתב הרמב"ם כל יעודי התוה"ק בשפע זמנית המה רק הכנה לעבודת ה' וכן חשקה נפש משה רעיא מהימנא לכנוס לארץ וכבר אחז"ל וכי לאכול מפרי' ולשבוע מטובה הוא צריך אלא לקיים מצות התלויות באר' ונראה הכוונה שע"י שהוא אר' שלימ' ומבורכה ברוחני' וגשמי' בנקל יהי' לקיי' בו מצו' הבורא ב"ה והמה המצות וקיומ' תלוי' בארץ על ידו יבוא לתכלי' השלימות וזהוי"ל מה שהתפלל משרע"ה אל הקב"ה ואמר בפ' ואתחנן ואתה החילות להראות את עבדך את גדלך וכו' אשר מי אל בשמים וכו') כי משרע"ה

ביקש מהקב"ה מאחר שהח"ל ית"ש להראות לו את הדרך אשר ילך להשלים את נפשו לזאת אותה נפשו ליכנס לאה"ק לבוא על ידו להתכלית ההשלמה וע"כ ביקש (אעברה נא ואראה את הארץ הטוב הזה) אשר בו אוכל לעלות על במתי ההשלמה לזאת השיב הקב"ה (רב לך) אתה אדם השלם (אל תדבר אלי עוד בדבר הזה) כי (עלה ראש הפסגה) הסר ממך מדת השפלות והענוה ועלה ראש הפסגה ותחשוב את עצמך במדרגה אשר אתה עומד עלי' באמת (ושא עיניך ימה צפונה קדמה ונגבה) לכל רוח ורוח וכל צד וצד אשר האדם יוכל להשלים א"ע ותמצא שכבר הגעת לכל מדרגות הללו ואתה אדם השלם וראה בעיניך בעצמך תראה ותבין כי לא תעבור את הירדן הזה שאין לך צורך עוד לעבור את הירדן ולכנוס בארץ בשביל ההשלמה כי אין למעלה ממך וממדרגתך העליונה וק"ל, וזה ושסיים הקרא בפ' וארא והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי את ידי לתת אותה) הכוונה שנשא והרים וסילק את ידו מלתת אותו לאברהם יוי"ע כי להם לא הי' מן הצורך כי בלא"ה השיגו השלימות בכל מקום ובכל אופן שהוא אבל ונתתי אותה לכם להבנים יען (מורשה אני ד') כי האמונה בה' הוא שמה מורשה כירושה כי הארץ גרמה זאת להאמין בה' וכל הדר בא"י דומה כמו שיש לו אלקי כנ"ל:

והנה לפי ההנחות שהנחנו השתוקקו ישראל לכנס לארץ הן לפטור ולהמלט מהנהגה הניסיי והן להיות להם מורשה אני ה' שיהי' האמונה הקדושה מושרשת בלבבם מאבות לבנים ובני בנים ולהיות הכל מוכן לפניהם לקיים מצות התלוי' בארץ וכמו שכתבנו למעלה. ועתה נבוא לבאר מקראי קודש שהתחלנו בהן, האמנם פליאה נשגבה אחת אציע בענין הזה והיא לפי פשטות הדברים שמשה רבינו ע"ה ישב לשפוט את העם וכל העם הנצב עליו מבוקר עד ערב היו בעלי דינים הלא מאד יפלא מה היו כל המשפטים והריבים האלו ועל מה אדניהם הטבעו הלא המן ירד להם מן השמים דבר יום ביומו איש לפי אכלו וכמו כן השליו בערב והי' להם בשר לאכול ולהם לשבוע והבאר הלך עמם והי' להם מים לשתות ואמר הקרא שמלתך לא בלתה ורגלך לא בציקה זה ארבעים שנה והי' להם בגד ללבוש ומנעלים לא הי' בהן צורך וגם לא זרעו ולא קצרו בארץ ציה ושממה וגם לא סחרו ולא תגרו ועסק מו"מ לא הי' ביניהם והלא לפי ידיעתינו וראות עין במעשים בכל יום ועולם כמנהגו רוב ככל הריבים והמשפטים יצמיחו מצרכי בני אדם הגופני' ומעסקו מו"מ זה עם זה ומאחר שבמדבר לא החסיר להם מים ומזון וגם לא הי' ביניהם לא חייטים וסנדלרים ולא סחרנים תגרנים ולא כורמים ויוגבים וגם לא בקניני עבדים ושפחות היו דעות חלוקות ביניהם כי לפי דברי חז"ל המן הודיע למי העבד והשפחה וגם אחז"ל לא נתנה:

תורה אלא לאוכלי מן כי היו פנוים מכל עבודה ומלאכה א"כ מה ובמה הי' להם משפטים הרבה כ"כ עד שהוצרכו לעמוד על משה מבוקר עד ערב ולא עוד אלא שמיהר וחפזו כ"כ עד שכולם יחדיו נועדו ולא סיפק להם הזמן להמתין אחד עד שנגמר דינו של חבירו הלא דבר הוא, אי לזאת נלע"ד בהתר ספיקות אלו כי באמת לא הי' להם משפטים וריבים אמיתים בעת ישיבתם ארבעים שנה במדבר והיו פנוים ומופשטים מכל עסקי מו"מ רק בילו ימיהם בעסק ולמוד תורה ולזאת שמו עצות בנפשם הלא לא לעולם חוסן והנס לא יתמיד להם כהבטחת משרע"ה ובוא יבואו אל ארץ נושבת אשר שמה ישבו איש תח' גפנו ותחת תאנתו ויסחרו את האר' וכמנהג העול' ינהגו גם הם ויפגע איש ברעהו הן שיבוא אחד במיצר חבירו לבנות לו כותל והן שיפתח חלונו לחצר חבירו והוא יטעון טענת היזק ראי' וכדומה ענייני עסקי מו"מ אשר יפלו ביניהם ויצמיחו עי"ז דין ומשפט ע"כ למדו וחקרו במשפטי התורה וכל אחד המציא לו איזה עשק וריב אשר יוכל לצמוח לו בישובו על אדמת הקודש ומאחר כי אין להם עתה עסק אחר רק ללמוד תורה ולהעמיק שאלה למדו להלכה לברר כל דין ומשפט והציעו לפני משרע"ה להורות להם מה יהי' משפט אדם אם יאנה את חבירו במדה ומשקל או בסחורה נפסדת עד כמה אונאה וכדומה שארי ענינים ומשה השיב להם כמשפטי התורה וחוקותי' ויען כי הי' רק להלכה ולא למעשה כי באמת לא הי' להם עסק משפט זה א"כ נפלו כל חקי דין של דיין ובעל דין והמסתעף מזה כמובן:

ובזה יתפרשו ויותרו כל השאלות שהצענו אחת לאחת כי שאלת יתרו מדוע אתה יושב לבדך שאלה כללית הי' מה כל עסקך בזה כי ראה שמשה ע"ה עושה משפטים וספוקי מספקי לי' ליתרו אם הוא רק לימוד כי מאין יביאו להם משפטים ואם אולי יש ד"ת אמיתים למה (אתה יושב לבדך) ולא תצרף עמך דיינים אחרים הלא אחז"ל אל תהי דן יחידי ומשה ע"ה לא החזיק א"ע ליחיד מומחה ברב ענותנותו וגם אם יש ד"ת ממש איך "כל העם. ניצב עליך וכי לכולם יש ד"ת ואם לכולם יש וכי בפעם א' ש לכולם עד שבאו ונקבצו יחדיו, ועל כל זה השיב משרע"ה והאיר עיניו באמת אין להם שום ריב ומשפט למעשהלפי שעה רק בחשבם ויודעים כי ימים יבואו אשר יתפרק מהם עול דרך הניסיי ויתפרנסו בדרך הטבעי וכגמול ידם ופעולתם בעסקי מו"מ והלכות ד"א ישולם להם וחי' יחיו ע"י הליכות עולם להם ובהכרח יפולו ביניהם חלוקי דעות בעסקיהם זה יאמר כולו שלי וזה יאמר חציו שלי וזה לוקה ומשתלם ע"כ המה ממציאים להם משפטים כל א' וא' לפי מה שהוא ולפי שכלו יהולל איש בהמצאותו, וזהו כי יבוא אלי העם לדרוש אלקים. כשיחיו בדרך הטבעי או י"ל כי דרישה הוא חקירה וחיפוש

כמו דרשו ה' בהמצאו ואלקים הוא מדת הדין ולא שיש להם ממש משפט רק דורשים וממציאים כי "יהי"" להם לעתיד דבר כשי בואו אל ארץ נושבת וינהגו מנהג העולם ויפלו ביניהם ריב ומשפט איך ומה יהי' הדין וע"כ "בא אלי אחד לשאל ולא שייך בזה שמוע בין אחיכם כי הלא אין כאן בעל דין שני רק האחד שואל שאלת חכם ואין לו לא משפט ולא בע"ד ממש ולהלכה ולא למעשה יכולי' להשיב אף לאחד כמובן, וע"כ אמר ג"כ ושפטתי בין איש לרעהו כי אין לו מתנגד ושונא כלל כי אין מי שישפוט עמו רק והודעתים את חקי אלקים ואת תורותיו להלכה ולא למעשה והמה לגרמייהו עבדו ללמוד להלכה למען ידעו את הדרך אשר ילכו ואת המעשה אשר יעשון כשיבואו לא"י להיות הכל מוכן לפניהם כשלחן ערוך ולא יצטרכו אז לבלות זמן רב לבוא לפני ב"ד ושופט כי כל א' ידע לעשות דין לעצמו וא"כ דבר הלימוד והפשטות הספיקות של עתה נוגע לכל א' וא' כי מי יודע מה יולד לו יום וע"כ הכל נקבצו ובאו יחדיו ועמדו על משה מבוקר עד ערב כנ"ל: ובזה מובן ג"כ מאמר הקרא (כחיצים ביד גבור כן בני נעורים וכו' ולא יבושו כי ידברו את אויבים בשער) וידוע מה שפי' קדוש זקיני בעל חתם סופר זצ"ל כמו הרובה קשת אשר החיצים מוכנים באמתחתו למען בעת הצורך לא ישתומם רק עד מהרה ישלח חציו כן בני הנעורים המה הרעיונות וההלכות אשר יולידו לומדי תורה השוקדי' ביום ונעורי' בלילה ואשרי מי שמילא אשפתו מהם שיהי' הכל מוכנים אצלו כל דין ומשפט שילמוד הכל להלכה וכעת שישאלו לו לא יהי' נבהל להשיב רק ישיב מיד הלכה למעשה עכדה"ק וש"י. ולפי שהקדמתי למעלה עשו כן בימי משרע"ה ואשרי מי שמילא אשפתו מהם ועי"כ לא יבושו לא יהי' להם זילותא דבי דינא כי ידבר את האויבי' בשער כמו אם יבואו שני בע"ד אויבים בשער המצוין בהלכה לפני ב"ד שבושה הוא להם רק כל א' יהי' באמתחת תורה שלימה ויכול לעשו' דין לעצמו בידעו האסור והמות החייב והזכאי ולא יצטרך לבוא עם חבירו כאויבי' בשער לפני ב"ד וכמו שעשו עם בנ"י במדבר כי למדו תורה להלכה לשום למשמרת לעת מצוא כנ"ל:

והנה קורא נכבד, כמו שעשו אז בימי משה רבינו ע"ה כל בני ישראל במדבר כי הכינו את אשר יביאו בארץ נושבת ומילו אמת אמתחותם ותם בדיני ומשפטי התורה למען יהיו מוכנים אצלם לעת הצורך כן יעשה כל לומד תורה אשר חננו אלקים להיות מחובשי ביהמ"ד ללמוד לעצמו וללמד אחרים תורה לשמה לברר הלכה לאמיתה והי' כי יבואו אליו לדרוש אלקים או כי יהי' צורך שעה לו לעצמו יהי' הכל מוכן לפניו כשלחן ערוך בכל מיני מטעמים על הראשונים ועל האחרונים דבר טוב וקיים כי אחרי ששם מעיינו בראשונים ואחרונים אחר כ"ז יחדש דבר טוב ולא רק לפלפולא בעלמא כ"א וקיים לעולם

ועד שיהי' לאמיתתה של תורה כמו שהי' רגיל בפי אבא מאה"ג זצ"ל. ואמרו חז"ל (על שלשה דברי' העולם קיים על הדין ועל האמת ועל השלום) ונ"ל כי שלשתן אגודים ואחוזים יחדיו כי מלך במשפט יעמיד ארץ אבל לא על דין מרומה ואשר על אדני תוהו ובוהו הטבעו העולם קיים כ"א הדין צריך להיות מיוסד על האמת לאמיתתו בסברות ישרות ומושכלות נכונות ואז אבל רק אז נעשה שותף להקב"ה כמאמר חז"ל כל הדן דין אמת לאמיתו נעשה שותף להקב"ה כי הוא ית"ש עשה שלום במרומיו בין אש ומים אשר לא נמצאו שני הפכים ומתנגדי' יותר מאלו והקב"ה כול יכול נשאם בנושא אחד ועשה מהם שמים והשלימם זה עם זה כן יעשה הלומד תורה יעמיק שאלה אם ימצא דעות מתנגדות והפוכות בין שני התלמודים ובין הראשונים והאחרונים יתוך ביניהם להשוות המחלוקות והדעות לאחדם ולאגדם זה עם זה כי אלו ואלו דברי א"ה ויעשה שלום ביניהם כי זהו הדרך ישכון אור לכוון הלכה לאמיתה ומן השמים יסייעוהו וישלח עזרתו מקודש ומציון משערים המצוינים בהלכה יסעדו וזהו על הדין ועל האמת ועל השלום כי דין אמת לאמיתתו יבין וישכיל רק ע"י שיעשה שלום בין הדעות והחלוקות כנ"ל:

קורא נכבד, ככל החזיון הזה עיניך לנוכח יביטו בחיבור גדול הזה אשר אנכי נותן לפניך היום כי בנה בניתי בית זבול לאאמ"ו הגאון זצ"ל שבתו לעולמים בחיבורו הנחמד על מסכת גיטין אשר הניח אחריו ברכה ואשר למדה חקרה והבינה עם בני ישיבתו גדולה לאלקים במשך כמה שנים כי כן הי' דרכו בקודש להעריך השלחן אשר לפני ה' ולפני תלמידיו אשר עמדו לפניו למאות לשמוע בלימודים יגע וטרח ואסף באמתחתו אמתחת בנימין כל שיטה וכל דעה בין בשני התלמודים בבלי וירושלמי ובין בהראשונים גדולי אחרונים וזיקקן וביררן אחת לאחת ותוך ביניה' עד שאיחדן ואיגדן ובירר הלכה מביניהם כסולת נקי' ניפה אותן בשלש עשרה נפה בשלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן וסופרן ומניחן בבית גנזיו והי' כל מבקש דבר ה' מאתו בימים הבאים הלכה למעשה להבדיל ולהורות בין האסור והמותר בין טהור לטמא בין דין לדין הי' הכל מוכן לפניו ועד מהרה ירוץ דברו וכחיצים ביד גבור כי מילא אשפתו מהם וכדרך הזה דרך בקודש בחיבור נפלא הזה כאשר עיני הלומדים תחזינה מישרים ואם כי לפעמים העלה חידושי' אשר הולידו רעיוניו לפלפולא ולחדודא גם אלו לא הלילה בפלפול של הבל כי אם על אדני פז וחזק ויסודתם בהררי קודש ואם אין ענינם לכאן בבירור ההלכה תנהו לענין אחר וכל חכם לב יבוא בכם ויעשה ויסגל מהם הלכה למעשה במקום אחר כי סברתו נכונה וישרה מעולפת ספירים וכזוהר רקיע מזהירים כאשר אלפי' אלופי' תלמידי' אשר

עמדו ושמשו לפניו בישיבתו הרמתה יעידון ויגידון כמה טרחות טרח וכמה יגיעות יגע בהצעתו לפניהם שיעורן כסדרן וכהלכתן בזיעת אפו אכל להם לחמה של תורה בגודל התלהבות ורוב חשק למר לימודו עד שמרוב התחממותו באורה של תורה וזקוקין דנורין דנפקו מפום ממלל רברבן גם בגדיו נטפו:

מים הן בימות החמה והן בימות הגשמים ומי שלא ראה אותו יושב ודורש בקול חוצב להבות אש ועל צבאו מימינו ומשמאלו ונגד פניו ומהם אשר ראו את רבי מאחוריו תלמידים מופלגים בתורהוביראת אל כל היום ומיניהו הרבה אשר הגיעו להוראה מי שלא ראה זאת לא ראה חיבוב התורה וחשקת לימודה מימיו ויחיד הי' בדורו בענין הקדוש והנשגב הזה ואין לאחרי' אתו ואין דומה לו זי"ע:

והנה אמרו חז"ל במ"ר על הקרא (וסמכת את ידך עליו) כמדליק נר מנר (ונתת מהודך עליו) במערה מכלי אל כלי ודברי קדשם נפלאו ואמרתי אולי הכוונה כי כחו של מרע"ה הי' בשני דברים וכן של כל מנהיג ישראל, האחד כחו וחילו לאורייתא להרביץ תורה ולהעמיד תלמידים לנטוע שורש וענף עץ החיים למען יעמוד מים רבים ויגדל ויפריה ויציץ ציץ ויגמול שקדים השוקדים על דלתי ביהמ"ד יום יום ושנית הוא הנהגתו והדרכתו לבני ישראל וזהו הודו ותפארתו לנהלם ולהנהיגם ולשפוט שפוט, והנה על ענין הראשון כבר המשילו חז"ל במדרש על קרא כי טוב סחרה מכל סחורה מי שיש לו מרגלית וחבירו משי ומחליף פרה בחמור מה שיש לזה אינו לזה כי חלף הלך לו המרגלית תחת המשי אבל לא כן בתור' זה שונה לחבירו פרק זה וחבירו לו פרק אחר זה וזה נתקיימו בידי שניהם וכן הרב עם תלמידו אף אם ילמוד עמו כל תורתו אשר בתוך מעיו לא יחסר להרב מאומה ושניהם יאירו במאור התורה וכמו שפי' אבא הקדוש זצ"ל הקרא (ממנו תאכל ואותו לא תכרות) ודרשו חז"ל בש"ס תענית אם ת"ה הגון הוא ילמוד ממנו הכונה שילמוד ממנו ויאכל פריו ואל יאמר דרב שזה יעכב אותו מתכליתו כי אחז"ל כל הלומד ע"מ ללמד מספיקים בידו ללמוד וללמד ללמוד לעצמו די שבעו וללמד לאחרי' כל צרכם והיינו ואותו לא תכרות שלא יכרות את הרב מתכליתו ולימודו ע"י שיאכלו אחרי' ממנו לחמה של תורה. והנה כן הוא הדמיון בנר שמדליקין בו נר אחר לא יחסר להראשון מאומה מהארתו ושניהם יאירו ויזהירו לתועלת בני אדם ובזה יובן דברי המדרש כי עיקר כחו וחילו של מרע"ה הי' שקיבל תורה בסיני מפי הגבורה וחילו לאורייתא וידיו רב לו וכאשר מסרה ליהושע לא חסרה למשה מאומה ולא כהתה עין השכלי והשגתו ולא נס ליהו ורטיבותו ממעין הנובע ממי ים התלמוד וע"כ אמר הקרא וסמכת את ידך עליו כי עיקר ידו וכחו הי' במה שהי' רבן של ישראל וע"ז אחז"ל כמדליק

מנר לנר שאעפ"י שתמסור כהך וידך בתורה ליהושע גם לך לא יחסר מאומה ושניכם תאירו ותזהירו במאור התורה, וכל זה בענין התורה ולימודה אבל לא כן מה שנוגע לענין נשיאות והתמנות למנהיג ומלך ישראל עליו נאמר דבר אחד לדור ואין שני דברים כי זה א"א לחלוק לשנים כי מזה יצמיחו ויתרבו מחלוקת בישראל כאשר הנסיון ילמדנו וכן ציוה רבי גמליאל הנשיא לבניו שמעון בני חכם יהודה בני נשיא ולאחילק הנשיאות בין שניהם כי ידע בנפשו כי לא טוב יהי' לעמו וע"כ אמר ונתת מהודך עליו המשילו חז"ל ואמרו כמערה מכלי אל כלי כי כמו שמעריה מכלי אל כלי לא נשאר בראשונה מאומה כן יהי' בדבר ההוד והתמנות למנהיג אשר מינה משה את יהושיע ומסרו כל ההוד והכבוד שיהי' רק הוא המלך ומנהיג ולא השאיר לעצמו מאומה כי רק דבר א' לדור וע"כ מקיים הקרא ונתת מהודך עליו למען ישמעו "כל" עדת בני ישראל ולא יהי' יותר ממנהיג אחד ולא יעשו אגודות אגודות כנ"ל:

וכן נאמר על אבא הקדוש זצ"ל שהי' נר ישראל ואור גדול והי' מדליק נרות הרבה ועלו והצליחו להיות מאורות גדולים בתורה ויראה אבל גם הוא הרב לא החסיר עי"ז מדרגתו רק עלה מעלה עמלה במסילה אשר בית אל עולה עמם ועל ידם וכאור פני מנורה אשר ממנו הי' מדליק ובו הי' מסיים וכמאחז"ל הרבה למדת מרבותי וכו' ומתלמידי יותר מכולם:

והנה ידוע להוי לקורא נעים, כי מסכתא זו למד אבא מאוה"ג זצ"ל בישיבתו הגדולה והמפוארה ברב עם משנת תרט"ז עד תרכ"ב ואח"כ דתחילה בביהמ"ד הגדול אשר נבנה לתלפיות בשנת תרכ"ו, ע"י ידי"נ הגביר המפורסם התורני היקר ידיד נאמן בית אבא זצ"ל ה"ה מה"ו צבי הירש בערגער ני' יליד עיר פ"ב ומקום כבודו בוויען ולמדה והגיע עד דף ס"ו ואז ניים ושכב רב ועלתה נשמתו במהרה בשנת תרל"ב ביום תשעה עשר לירח טבת וחיבור זה רובו ממהדורא ראשונה וגם זאת לדעת כי השמטתי הרבה חידושי' מן הספר יען הבליעם אבא זצ"ל בין התשובות שלו אשר כבר יצאו לאור עולם ולא רציתי להכפיל הדברי' ועפ"י רוב מצוין בחיבור זה אי' מקום החידושי' בחלקי התשובות באיזה חלק ואיזה סימן והי' כל המבקש דבר ה' ימצאם בשו"ת כתב סופר כי כן הי' דרכו בקודש לסגל מהחידושי' להלכה ולמעשה וכמו שכתבתי בראש אמיר ועיניך למעלה יביטו לטובה: טרם אכלה לדבר הנני אומר אם כי נהוג נהגו ודרך דרכו מוציאי ספרים חדשים אם בן אם תלמיד הוא במלא האומר אמירה יאה לספר מגדולת המחבר וקורות ימי חייו ותולדות ימות חלדו מה הגיע אליו לחבר חיבור זה ולא כן אנכי עושה היום ולא משכתי בקסת הסופר אשר במתני לעשות כל אלה כי כבר יצאתי ידי חובתי בזה

עכ"פ במקצת בהוציאי לאור ספרו כתב סופר על התורה שמה הערכתי נר והעליתי אורו להאיר לעיני הקורא מהני מילי מעליותא הי' בי' באבא הקדוש זצ"ל בו ובתורתו שמה הרחבתי הדיבור ופתחתי בשיר המעלות לשלמה להיות סופר ומונה מגדולת תורתו ועוצם קדושתו ומדותיו התרומות כפי קט שכלי וכננס על גבי ענק ובקוצר אמרים העלתים שנית במחברתי ס' חוט המשלש הנקרא ג"כ "עץ אבות" אשר נתפזרו בעולם לרוב ויד הכל ממשמשים בו ולהביא ד"ת ממני ולעשות מהנה פתיחה רבתי לא רציתי כי למה אהי' לעול ולמשא להקורא ולהלאותו בדברי פעוט כמוני אי לזאת שמתי פה קנצי למלין ואשא כפי לשמים בקול רינה ותודה ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה בן מכבד אב אבוהן ורבן של ישראל אף אחר הסתלקותו להוציא לאורה ספרו הגדול והיקר הזאת כן יזכני ה' להפיץ שאר חידושיו וחיבוריו על פני תבל י"תענגו ה"לומדים ו"ישמחו ה"מחזיקים ונזכה מהרה לראות הרמת קרן התורה ולומדי' ואוהבי' ולי אני עבדיך יערה עלי רוח קדשיך למען אזכה ללמוד וללמד לשמור ולעשות מתוך הרחבה השקט ובטח וגם צאצאי יעלו ויצליחו בהצלחה נצחי' וזמני' ונעלה לציון ברנה ושמחת עולם על ראשינו עם כוללת ישראל בב"א:

ההכרח לא יגונה על כי גדלה החיבור בכמותו אשר לא שערתי בתחלה ולא הייתי מוכי לזה לזאת מוכרח אני לחלקו לשנים וזה יצא ראשונה עד סוף פרק השולה ואי"ה בל"נ במוקדם האפשרי יצא גם חלקו השני לאור לברך על המוגמר להיות ביד כל א' תורה שלימה כיה"ר:

אני אמרתי בחפשי כל אדם כותב לכבוד התודה ולכבוד אב"רם ונשא ובעה"ח בחיפזון רב יום ג' לסדר ראה אנכי נות לפניכם היום ברכה כי ששו"ן לבי המה לפ"ק:

ה"ק שלמה סופר בה"ג מהראשב"ס זצ"ל. אבדק"ק בערעגסאס והגליל יעא: פתח דברינו יאירו לפרש מ"ש תוס' בשם ר"י ורב האי גאון דלכן כותבי' י"ב שורו' בגט דכתיב ספר כריתות כשיעור י"ב שיטי' המפסיקי' בין ארבעה חומשי ספר תורה כדאמר בב"ב י"ג ע"ב שצריך להניח ד' שיטי' בין כל ספר וספר והפסק שבין וידבר למשנה תורה לא חשיב שאינו אלא חוזר ושונה מה שלמעלה ע"כ. והענין צריך ביאור מה ענין ורמז בגט לארבעה שיטי' שבין ספר לספר וגם מה טעם יש בה שבין וידבר למשנה תורה לא קחשיב מפני שחוזר ושונה מה שלמעלה ולהבין כל זה אקדים:

מקרא בקהלת אני דורש ככתוב אדם א' מני אלף מצאתי ואשה בכל אלה לא מצאתי ואמרו ז"ל אדם א' מני אלף מצאתי אלף נכנסי' לבהמ"ד א' יוצא מהם להוראה. וצריך להבין לפ"ז סיפא דקרא ואשה בכל אלה לא מצאתי. ונ"ל בהקדם שאמרתי לפרש בש"ס

קדושין אמר שמואל הלכתא ישא אשה ואח"כ ילמוד תורה ר"י אמר רחיים בצווארו ועוסק בתורה. ויש לדקדק דשמואל אמר ישא אשה ואח"כ ילמוד תורה ור"י השיב רחיים בצווארו ועוסק משני מלישנא דשמואל דאמר ילמוד והוא אמר ועוסק בתורה הלא דבר הוא ובעי ישוב. ונ"ל עפמ"ש בכוונת חז"ל במתני' אבות והתקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך שטרחו המפרשי' בהא דאמרו שאינה ירושה לך. ואענה גם אני כי תורה מורשה וירושה היא לנו מאבותינו שקבלוהו בה"ס וכן תורה שבע"פ וש"ס ירושה הוא לנו שכבר אחזו בה וידעו אבותינו, אבל לא סגי כשלומד אדם כל הכתוב לפניו. אלא צריך לעיי' ולהתבונן למצוא דעת קדושי' ולחדש חדשו' כי יש לכל א' חלק בתורה הצפון לו ומקו' הניחו לו מן השמים וכ"פ נראה לעין המעיין כי הקדמוני' קטנם עבה ממתניו ולא באו אל האמת הפשוט כי הוא חלקו ומן השמי' זכה בו והי' צפון לו. והיינו יצפון לישרי' תושיה שקב"ה צופן ומסתיר מישרי' תושי' זו תורה כי הוא חלקו של הבא אחרי' וזהו שאמרו יגעת ולא מצאת אל תאמין כי מוצא מציאה אשר אבודה היתה מאשר היו לפניו. ואמרו ז"ל כתיב כי אם בתורת ד' חפצו והדר כתיב ובתורתו יהגה כו' תחלה היא תורת ד' ואח"כ נעשה תורתו היינו תחלה לומד תורת ד' שכבר כתובה לפניו ולבסו' אחר שטרח יגע ומצא מציא' מחדש חדשו' נעשה תורתו היא חלקו בתורתו. ולכן אנו מתפללי' ותן חלקינו בתורתיך חלק של כ"א וא' שמוכן לו מה שעתיד לחדש ולכך אנו מברכי' נותן התורה ולא נתן כי בכל יום נותן לכל היגע להבין דבר מתוך דבר מה שלא הי' לעולמים. ונ"ל שזהו כוונת ז"ל אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך כי לכך נוצרת כוונתו רצוי' אם למדת תורה הרבה מה שהי' לפניך מאשר קדמוך אל תחזיק טובה לעצמך שהיא שלך כי לכך נוצרת והי' עד שלא באת לעולם אלא יעמול בתורה ויגלה לו ד' נפלאות מתורתו מה שהי' מופלא מבני אדם בתורת ד'. תה כוונתם ז"ל והתקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך דלא סגי כשלומד מה שהיא ירושה לו מאבותיו. אלא יחדש חידושין וישמח בחלקו אשר חנן ד' אותו. ודבר זה צריך הכנה דרבה לאורייתא כי טוב לב משתה תמיד אלו בעלי משנה שלא יקשה על האדם ללמוד בלי עיון ובלי פלפול ובטוב לב הוא תמיד ואלו בעלי משנה. אבל כ"י עני רעי' אלו בעלי גמרא שיקשה על האדם ומחלישו ואמרו מפני מה נקרא שמה תושי' שמתשת כחו ואורייתא הוא דארתחא לי' ובעי זמן זמני' טובא להעמיק בענין א' ולברר כל דבר ודבור על אופניו פנים מסבירו' להלכה. והיינו שאמרו והתקן עצמך בהם בהכנה דרבה ללמוד תורה שאינה ירושה לך:

ובברכת התורה אנו מברכי' לעסוק בד"ת וב' הט"ז דבחרו בלשון לעסוק ולא ללמוד כי לימוד הוא שלומד בלי עיון. ולעסוק היינו שעוסק ומתעסק בה טובא מעמיק ומעין מותיב ומפרק. וי"ל משו"ה אמרו כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה ולא אמרו כל הלומד תורה לשמה. אלא כל העוסק היינו שעוסק מעיין ומעמיק אם זה לש"ש זוכה לדברים הרבה דנהירין לי' שערי תורה וחכמה וד' מאיר עיניו בכל יום ולא יגע לריק ולא ילד לבהלה: ואחרי הדברים האלו נבוא לפרש הא דאמר ר"י רחיי' בצווארו ועוסק בתורה כי שמואל אמר ישא אשה ואח"כ ילמוד תורה כשאינו מעמיק ומעיי' זה אפשר גם כשרחיי' בצווארו שאין צריך זמן כ"כ ולא בעי דיעה צלולה כ"כ ויוכל להיות טוב לב משתה תמיד ולכן אמר ר"י תינח ללמוד תורה אבל איך אפשר רחיי' בצווארו ויעסוק בעיון היטיב הדק בתורה זה א"א וא"ש:

ואפשר לפרש בזה הא דאמרו שם ולא פליגו הא לדידן הא לדידהו עיי' רש"י ותוס' שם. וי"ל ע"פ דברינו הא לדידן הא לדידהו. דלבני א"י דאוירא דא"י מחכי' לא צריך טורח וזמן כ"כ להעמיק ולעיי' כי אוירא דא"י מחכי' ואפשר שישא אשה ויעסוק בתורה. אבל בח"ל דבעי טרחא ויגיע' יתירה להבין דבר על בורי' ולחדש חדשות לזה א"א אם רחיי' בצווארו כנ"ל:

ולהבין ולפרש הא דאמר רחיי' בצווארו והמשיל האשה לרחיי' כ"ל עפמ"ש לא טוב היו' אדם לבדו אעשה לו עזר כנגדו ודרשו ז"ל זכה עזר כי היא פשתן לובש חיטי' כוסס הכלל כי אשה כשירה ויש לה אהבת תורה ותעש בחפץ כפי' היא לו לעזר עוזרתו עה"ת והעבודה עיני' תמיד על צרכי הבית עוסקה במו"מ להביא טרף לביתה ומסתפק' במועט. והיא מביאו לבעלה לקנו' טוב האמיתי אין טוב אלא תורה ונ"ל לפרש גמלתהו טוב היא גמלתהו טוב האמיתי והיא גם היא תזכה בטוב ויש לה חלק בתורה ועי"ז לא להבל וריק יגעה בעה"ז. והיינו גמלתהו לבעלה טוב. ועי"ז ולא רע כ"י חיי' רק טובי' המה ימי חיי' יתנו לה מפרי ידי' כו' או יאמר ולא רע דצ"ב כיון דאמר גמלתהו טוב. לא צ"ל ולא רע. נראה כי ע"פ הרוב אם האשה מפרנס' בעלה מושלת עליו ומבקשת הכנע' והודא' ואמרו ז"ל ג' חייה' אין חיי' מי שאשתו מושלת עליו. אבל א"ח שדבר בה שלמה היא גמלתהו טוב. ולא רע כ"י חיי' שאינה מצירה לו תמור שגמלתו טוב. ואמרתי ע"ד הלצ' שאמר אאע"ה למען ייטב לי בעבורך שיתנו לי בעבורך מתנו' הרבה ובכ"ז וחיתה נפשי שלא תמרר חיי בשביל שנתנו לו מתנות עבורה:

ואקדי' שכ' רמב"ן בתורה בקרא דלא יחבול רחיי' ורכב רחיים הוא האבן העומד במקומו. ורכב הוא ההולך ע"ג האבן סובב הולך וטוחן. והנה אשה כשירה בנשי' א"ח היא מקבלת

עלי' שתפקח על עסקי פרנסה ובעלה יהי' יושב בביתו על התורה והעבודה והיא סובב' הולכ' להביא טרף לביתה אבל אם היא מבקשת ודוחק' על בעלה שיעסוק במו"מ ויהי' סובב הולך בחוצו' ובשווקי' ויביא טרף לה והיא תנוח יושב' בקתדרא. א"א לו לעסוק בתורה בעיון ולבוא אל עמק השווה. ואם היא סובב' הולכת בשווקי' לפרנס בעלה וב"ב היא בבחינ' רכב שסובב הולך וטוחן והבעל נמשל לרחיים. אבל אם נהפוך הוא. היא נמשלה לרחיי' שעומד במקומו ומקבל קמח הטחון ע"י הרכב וזהו שאמר ר"י רחיים בצווארו שהיא רחיים מונח במקומו ומבקש' שיהי' הבעל הרכב ואיך אפשר שיעסוק בתורה וא"ש:

וע"פ דברי' הדברי' האלו מובן מקרא בקהלת שאנו דורשי' ע"פ דרשת חז"ל אדם א' מני אלף מצאתי אלף נכנסי' לבהמ"ד אחד יוצא מהם להוראה. ותמוה למה יהי' כדבר הזה ולא יהי' רק א' מני אלף שיהי' שלם בתורה עד שיגיע להורא' לדמות מלתא למלתא לדון ולהורו' הלכה למעשה יגעת ולא מצאת אל תאמין וכי משוא פני' יש בדבר או קמוץ יש אצל נותן התורה ית"ש להשפיע ולהאיר לכל א' ולהביאו שערי תורה והוראה אתמה'. אבל הנסיון ילמדנו ובעינינו אנו רואי' כי דין גרמא שלא מצא לו עזר אשת חיל אוהב' תורה מסתפק' במועט וצועק' הב הב. ומה לי ממך ומה לי מתורתך צלח רכב כרכבו של רחיי' לטחון טחון ולהביא קמח למזון פקח עינך וראה לפרנסני בכבוד ברווח ולא בצמצום דעי"ז כמה וכמה שמוכרחי' לפרוק עול לימוד התורה מעליהם ולכל היותר אפשר להם ללמוד תורה בלי עיון. אבל לא לעסוק ולאוקמי גרסא לכווין להלכה. ולכן א' אלף נכנסי' לבהמ"ד א' יוצא מהם דראוי' להוראה. והיינו אדם א' מני אלף מצאתי א' יוצא מהם להורא' והטעם ואשה בכל אלה אלף שנכנסי' לבהמ"ד לא מצאתי אשה כשירה אשת חיל מי ימצא בעו"ה. ולכן א' מני אלף מצאתי שראוי' להוראה יוצא מגדר הטבע וא"ש:

וקודם בואינו למטרת כוונתינו נקדים עוד משחז"ל כי נתן הקב"ה ריווח בין פרשה לפרשה כדי להתבונן בו. ונ"ל עוד שיור ד' שיטו' בין ספר לספר כדי ליתן ריווח גדול להתבונן בכל הספר וד' שיטו' רמז לפרד"ס ד' דרכי' שתורה נדרשת בו. והיינו דאמרו ז"ל אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה הם המה ד' דרכי' שתורה נדרשת פרד"ס. וההולך ד"א אלו בא"י מובטח לו שהוא בן עה"ב כי אוירא דא"י תכותי' דא"י מחכים כי משיג אמיתת ד' דרכי' אלו כנ"ל והבן:

ולזה רמזו בכתיב' גט אשה רעה מצוה גרש לץ ויצא מדון כדאיתא שלהי מסכ' וכל יסורי הגוף אפשר לסבול. אבל ביטול עיון התורה שהיא מנגדתו לא ניתן למחול ומצוה

לגרשה בגט כריתות לרמז בא שבטלה אותו מעיון התורה שלזה מרוחי' ד' שיטו' בין ספר לספר כדי להתבונן בו. ונגד ספר חמישי לא חשיב שאינו אלא חוזר ושונה מה שלמד זה אפשר בקל בלא התבוננת ולכן לא קחשיב כנ"ל תהו שאמר ר"ע שלהי מסכ' אפי' מקדיח תבשילו ע"ד שאמרו ולא יהי' תלמיד מקדיח תבשילו וכתיב אשתך כגפן פורי' דחמרא פקחין בניך כו' הנה כי כן יבורך גבר יברכך מציון שערי מצויני' בהלכה אמן:

כתב סופר על גיטין דף ב/א:

גיטין פ' המביא:

בעזה"י חי' מסכת גיטין שהתחלנו בישיבה בזמן הקיץ שנת תרט"ז לפ"ק פה פ"ב יע"א: מתני' המביא גט ממדה"י צריך שיאמר בפ"נ ובפנ"ח כ' רש"י ושליח זה הבעל עשאו שליח להולכה וכ' הר"ן לקמן דס"ל לרש"י דבש"ק הוי כמוסרו לה לגירושין דאצ"ל והטעם דל"ח לערעור דבעל רק בשולח ע"י שליח הולכה דשמא לא גמר בדעתו לגרשה ושוב בא ומערער. משא"כ בשנתן לה לגירושי' או לש"ק גמר בדעתו לגרש אשתו ושוב אינו מתחרט ומערער. ועדיין צ"ל מנ"ל לרש"י דבעל עשאו שליח ולא בשהאשה עשאו שליח להביא גיטה. ונ"ל דהנה הפ"י הקשה דדברי הר"ן אינו עולי' יפה לשיטת רש"י דאנן חיישי' לאשכח כתוב ועומד ולא משום ערעור דבעל וא"כ קשה מה לי שליח קבלה או הולכה. ובאמת אין זה קושי' כ"כ דכ"ז לרבה משום לשמה ס"ל לרש"י דאנן חיישי' דאשכח כתוב. אבל לרבא משום קיום מפורש כ' רש"י לקמן דאנו ל"ח רק דשמא אתי הבעל ומערער מזייף ור"ן כ"כ מפורש לרבא דכ"ע דצריך לומר משום ערעור דבעל שיטעון מזויף ובש"ק ל"ח שיערער וי"ל רש"י ס"ל כפוסקי' כרבא משום דא"ע מצוי' לקיימו ולכן פי' במתני' בשליח הולכ' כרבא ופשוט. וביותר י"ל דגם לרבה א"ש לפמ"ש ר"ן לקמן דמסתמא לשמה קמסהיד כיון שאומר בפ"נ שוב ל"ח שמא אחר כתבו בפניו ונתנו לזה והוא עשאו שליח לזה שהי' בשע' כתיב' שכ' הראשון כולי האי ל"ח וי"ל דבש"ק ל"ח בלא אמירה שמא יב"ש אחר כתבו ונתחרט ונתנו לזה ואקרה כן בשע' שהיא נתנה אל לבה לעשו' שליח קבלה באותו זמן אירע שיב"ש אחר נתן עיניו לגרש אשתו וחזר בו כולי האי ל"ח וביותר יש להסביר בשלמא לומר שיב"ש אחר כתב הגט וגמרו וחזר בו וזה המשלח נתן אל לבו לשלוח גט לאשתו כיון שהי' לפניו גט כתוב נתעורר לשלחו לאשתו. אבל זה וודאי רחוק שהיא שלחה שליח באותו זמן וכיוונה הזמן שיב"ש אחר כ' גט זה רחוק מאוד לכן א"צ לומר בפ"נ כו' כנ"ל ול"צ הר"ן לסברתו רק לרבא משום דא"ע מצוי' לקיימו וא"ש פי' רש"י בין לרבא בין לרבה. והא"ש דכ' דבעל עשאו שליח דבאשה שעשתה שליח ג"כ לרבה א"צ לומר דרחוק לומר שבאותו זמן ששלחה

שליח לקבל לה גט אשכח כתוב ועומד ורחוק הוא כמו בש"ק. ולרבא גם בהיא עשתה שליח צריך לומר משא"כ לרבה ונקיט רש"י הבעל עשה שליח דא"ש בין לרבה בין לרבא ולמסקנא דרבה איתי לי' דרבא מ"מ לרבה במקום דאיכא משום לשמה וליכא משום קיום שליח הובא' ל"צ לומר. ולא תיקשי בס"ד דרבה ל"ל דרבא הי' יוכל לומר איכא בינייהו שליח הובאה לרבה ל"צ לומר ולרבא צ"ל. זה לק"מ דהא כדאמר איכא בינייהו לא ידע עדיין דסתם ספרי מגמר גמירי וחיישי' לפסול דלשמה משום הסופר עצמו ולא משום אשכח וא"כ גם לרבה שליח הובא' צ"ל כמובן וגם לא יוכל לומר בה"א זו שליח קבלה איכא בינייהו דלרבה צ"ל ולרבא לצ"ל דהא עדיין לא ידע ג"כ דעדי' חתומים על השטר כמי שנחקר' וה"א דבלא ערעור וטענ' הבעל מזויף אכן חיישי' וגם שכן צ"ל בין לרבה בין לרבא. ובמסקנא דרבה איתי לי' דרבא לא יוכל לומר שליח הובא' א"ב דלרבה א"צ ולרבא צריך. דממ"נ במקום דשייך משום קיום גם לרבה צ"ל דמודה לרבא, ובמקום דלא שייך משום קיום דמצוי' לקיימו ולרבה משום לשמה הא לרבא לא צ"ל כלל אפי' שליח הבעל ומיושב הכל על נכון וק"ל: ואם יש עליו עוררי' יתקיים בחותמיו כ' רש"י ואם אין עליו עוררים מסתמא כשר הוא ועדי' מצוי' תמיד לקיימו צ"ל מה רצה רש"י דכ' מסתמא כשר הוא הא כאן לענין חשש זיוף איירי והמשך דברי רש"י אינם מובני'. ונלפע"ד דס"ל לרש"י דכ"ז שאינו מקוים נאמן הבעל לטעון פסול דשלא לשמה ונאמן במגו דמזויף כמו מודה בשטר שכתבו שצריך לקיימו הגם דאיכא למימר שטרך בידו מה בעי מ"מ נאמן במגו כן נאמן דשלא לשמה גם דבקיאי טובא בא"י ואם יש עליו עוררים אפי' בשטוען שלא לשמה יתקיים בחותמיו ושוב ליכא מגו והא"ש לרבה בה"א דל"ל כרבא וכל מתני' משום חשש דלשמה סיפא דמתני' ואם יש עליו עוררי' אין לו שייכו' לכאן, וגם לרבא קשה קצת פשיטא שאם יש עוררי' יתקיי' כמו בכ"מ ולהנ"ל א"ש דקמ"ל אם יש עוררי' ערעור מה יתקיי' דאל"כ נאמן במגו דמזויף אלא דלרבה ל"צ משום שמא אתי הבעל ויאמר שלא לשמה נכתב ויהי' נאמן במגו דהא יהי' מצוי' לקיימו ויקיימנה אז ותתבטל המגו וזהו שכ' רש"י אבל אם אין עליו עוררי' מסתמא כשר הוא דהא בקיאי' לשמה ואנן ל"ח וגם אין לחוש לערעור דבעל ויהי' נאמן במגו דהא עדים מצוי' לקיימו כנ"ל וק"ל:

מ"ש רש"י כגון שעידי' עצמם אומרי' חתמו או אחרי' מכירי' וכן פי' לקמן ט' ע"א עמ"ש שם בישובו קחנו משם:

וכתב תוס' אבל כ"ז דל"א בעל ומערער נשא' ע"פ הגט ולא טענינן מזויף משום עיגונא אקילו בה אבל בממון טענינן מזויף כו' דאל"כ לא שבק' חי כו' כבר הרגיש במהרמשי"ף מדכ' משום עגונא משום דמסברא הי' לנו לטעון מזויף לולי משום עגונא הקילו ואח"כ

כ' בממון טענינין משום לא שבקי חי משמע אבל בלא"ה לא הי' ראוי' לטעון מזויף עיי"ש מ"ש. ולפע"ד נראה עפמ"ש רש"י לקמן דל"ח למזויף דלא חציף אינש לזיופי ופ"י מסביר משום דהוי מלתא דעבידי לאגלויי כו' וי"ל במביא מח"ל לא"י דאין עדים מצוי' לקיימו לא הוי מלתא דעבידא לאגלויי כ"כ ולא אלימא כ"כ חזקה דלא חציף לזיופי והי' לנו לטעון מזויף ומ"מ משמע בכולה סוגי' דלולי דחיישי' לערעור דבעל לא הי' צריך קיום וכן שיטת תוס' ורש"י דפי' דא"ע מצוים לקיימו שאם יבוא הבעל ויערער לומר מזויף הוא ובאמת כן מוכח מדאמר שא"ע מצוים לקיימו ולא אמר שא"ע מצוי' להכחישו שידעו שהוא מזויף משמע דאנן ל"ח רק כשיטעון הבעל לא ימצאו עדים לקיי' החתימו' ולכן הוצרך תוס' לומר משום עגונא אקילו ולכן אפי' במביא מח"ל לא"י אנן ל"ח רק משום ערעור דבעל ולכן מהני קיומו של שליח וכ' תוס' אבל בממון טעני' מזויף לעולם ואפי' במקום דמצוי' לקיימו ואיכא לא חציף אינש חזק' אלימא מ"מ טעני' משום לא שבקת חי' כנ"ל ועיי':

וכ' עוד מיהא מזה אין להוכיח דאפי' לא טענינין מזויף טענינין פרוע כו' וכ' מהרמ"ל דנפקא מיני' בתוך זמנו דלא טענינין פרוע ופ"י הקשה א"כ עדיין לא שבק' חי וחולק על גוף הדין של מהרמ"ל דבתוך זמנו ג"כ נאמן האב פרוע במגו דהא הוא ספק אם אמרי' מגו במקום חזקה והוי קולא לנתבע עיי' בו והנה הי' נעלם ממנו במח"כ כי כדברי מהרמ"ל שיטת טוש"ע ח"מ סי' ק"ח בשטר כיס דבתוך זמנו לא טענינין להו ועיי' ש"ך שם שהקשה כקושי' פ"י על מהרמ"ל הא ספיקא הוא וקולא לנתבע אלא דבאמת א"א לומר כמ"ש מהרמ"ל בכוונות תוס' דקשה עדיין לא שבקת חי דכ"א יכתוב על תוך זמנו ואין לומר דאז טענינין שטר אמנה הי' דנאמן במגו דמזויף כמבואר בח"מ סי' ע"ח דטענה זו וודאי לא טענינין ליתומי' דלא שכיחא כלל וא"כ מוכח מתוס' דלא ס"ל כטור וש"ע אלא כש"ך דנאמן אפי' ת"ז פרוע במגו דמזויף ועיי'. ובתחלה אמינא די"ל דתוס' ס"ל כטור וש"ע עפמ"ש ש"ך שם ליישב טוש"ע דווקא במקום דשייך הפה שאסר כמו במגו דת"ז דעל פיו איכא כאן חזקה בזה מספקא לש"ס אולי מהני מגו אבל בפרוע ת"ז במגו דהחזרתי בוודאי ל"מ מגו ונסתייע לסברא זו ממ"ש רמב"ן ב"ב ע' דפרוע במגו דמזויף עדיפא דע"פ איכא שטר והוי הפה שאסר עי' בש"ך היטיב, ולפ"ז י"ל דתוס' מסכי' לשיטת טוש"ע. וכאן שאני פרוע במגו דמזויף נאמן משו' הפה שאסר וכו' כן י"ל לכאורה. שבתי וראיתי דהא ליתא. דנ"ל דהא דס"ל לרמב"ן במודה בשטר שכתבו הוי הפה שאסר דווקא כשאנו טוענין מזויף דחיישי לה וא"כ השטר כשבא לפנינו בלא טענ' הלוה אין השטר מוחזק לנו שאינו מזויף וכשמודה בשטר שכתבו ע"פ יודעי' שכשר הוי הפה שאמר דכתבו הוא

אומר שפרוע. אבל אי לא טעני' מזויף ולא עלה על דעתינו שיש זיוף רק כשיטעו' אנן ניחוש לטענתו ונותני' מקו' לדבריו וכ"ז שאינו טוען מזויף הוא מקוים לפנינו לא שייך הפה שאסר וכו' נ"ל נכון. ולפ"ז לפי דאסיק דלא נטעון מזויף רק פרוע במגו א"כ במגו זו לא הוי הפה שאסר רק ככל מגו דעלמא. ומ"מ ס"ל לתוס' דנאמן בתוך זמנו מוכח דחולק על הטוש"ע. ועיי' ש"ך סי' ק"ח דתוס' בלא"ה פליג ול"ל סברת רמב"ן בב"ב ועיי' בכ"ז: ואיידי דאיירי בשיטת טוש"ע סי' ק"ח אומר הנלפע"ד בישוב קושי' הש"ך ועיי' תומים שם. והנ"ל. הנה מאז נפלאתי על הך דינא דטענינין ליתומי' החזרתי שהי' האב נאמן במגו דנאנסו. הא ענין המגו כך הוא כי הטענה לא הי' נאמן מסברא או מהוכח' אלא כשיש מגו המגו מכרע' שכן הוא ועדיפא מהך סברא שיש לנו נגד טענתו וכ"ז כשטוען הכי. אבל כ"ז שאינו טוען אמרי' בודאי שלא כן הי' דהא הדבר בעצמות' קשה להאמין שכן הי' וא"כ איך נטעון ליתומי' פרוע שהי' נאמן מגו דנאנסו הא הטענה בעצמה מוכחשת ועומד' ובוודאי אינה שאם כן שטרו בידו מה בעי אלא שאם הי' האב עומד וטוען ולא טען ביותר נאנסו ע"כ שאמת אתו ושטרך בידו מ"ב נשאר' מעל שע"כ כן עשה שלא כמנהג וראוי'. אבל איך נטעון ליתומי' כן כ"ז שלא טען האב. הא קרוב לוודאי שלא פרע ולא החזיר והוא להפליא. ונלפע"ד עפמ"ש רשב"ם ב"ב ע' דכיון שיש לו טענה שנאנסו סמך ע"ז והחזיר והניח השטר בידו וליכא תו שטרך בידי דסמך שיטעון נאנסו עיי"ש. והא"ש דטענינן ליתומי' ג"כ החזרתי דאין מנגד לנו שטרך בידי דע"ד כן החזיר כנ"ל:

אלא לפ"ז אין לדמות ולהביא ראי' משם דטענינן פרוע שהי' האב נאמן במגו דמזויף כמ"ש תוס' ומדמה זה להא דשטר כיס. דלפמ"ש אינו דומה דבודאי בטוען פרוע איכא המנגד שטרך בידי דאין לומר דסמך שיטעון מזויף דאטו ידע שלא יקיי' המלוה שטרו קוד' שיבוא לב"ד או קוד' שיתבענו שנית. ועיי' תוס' כתוב' למ"ד מודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו ס"ל דזה מגו גרוע בטענ' מזויף שירא שמא יקיימנו. וצ"ל מ"ד צריך לקיימו דעכשיו שבא לב"ד ולא קיימו יש לו מגו עד שיקיימנו וכן כמה מגות בכה"ג באומר של אביך וקניתי במגו דשלי הי' מעולם ואם יש עדי' אינו נאמן ול"א שירא שיביא עידי' דכ"ז שלא באו יש מגו וצ"ל למ"ד אצ"ל ס"ל דעידי' לקיימו שכיח וירא שיתראה קרותו. ומ"ד דצריך לקיימו ס"ל דהוי מגו כבכ"מ. אבל בודאי לכ"ע אין לומר דסמך שיטעון מזויף והניח משו"ה השטר בידו שמא יקיימו קודם. וא"כ הדרא קושיתי איך נטעון ליתומי' נגד שטרך בידי משו' שהי' האב נאמן במגו ובשטר כיס שאני דליכא שטרך בידי כמ"ש ודמיון וראי' תוס' מב"ב צלע"ג:

ומעתה א"ש פסקא של הטוש"ע דפסקו להא דב"ב דטענינן החזיר שהי' נאמן במגו דנאנסו והיינו דמשו"ה ליכא שטרך בידי. אבל בתוך זמנו דמנגד' לאב חזק' א"א פת"ז הגם שהי' נאמן במגו אבל ליתומי' לא טענינן טענה שרחוק' בעינינו וחזק' מנגדתה ואינו דומה להחזרתי אח"ז במגו דנאנסו כנ"ל והוא ישוב נכון בעזה"י:

ונחזור לביאור דברי תוס' דהוכיח דע"כ טעני' מזויף ליתומי' מהא דב"ב קע"ד דע"כ ס"ל לרב דטעני' מזויף דא"ל דטעני' פרוע דהא ס"ל לרב מודה בשטר שכתבו אצ"ל לקיימו וקושי' מהרש"א חמורה. דהי' יכול להוכיח בלא"ה מרב דא"כ לא שבקת חי אפי' נדחק דתוס' הוכיח אפי' נימא דל"ח ללא שבקת חי דזיוף לא שכיח והוא דוחק. והנלפע"ד כשנבין כל דברי תוס' דכ' תחלה דא"כ לא שבקת חי וזה שייך במלתא דשכיח והא זיוף לא שכיח דמשו"ה לא חיישי' לי' מדאוריי' ובתוס' כתוב' צ"ד ע"ב דחה משום זה דלא שייך שבקת חי והרגיש די"ל דגזלן א' יוציא שטר על כל יתומי' ולקוחו' וכ' דאפי' גזלן לא חציף לזייף שמא יכירו ויתגלה קלונו עיי"ש וכאן כ' תוס' בפשיטו' דכ"א יזייף. ואם יהיבנא דיש לחוש ללא שבקת חי דשכיח קצת ופ"י כ' בדורו' אלו שכיח א"כ מה מספקא לתוס' אי טעני' ליתומי' דלא שכיח הא חיישי' ללא שבקת וע"כ דשכיח וצריך לדחק בכ"ז. והנלפע"ד לפרש הכל בדרך מרווח ואומר דזיוף לא שכיח היינו כשמוציא השטר בפני הבע"ד שיודע האמת שמזויף הוא יטענו נגדו ולא לבד שטוען כן אלא שיעשה כל טצדקי והתפעלו' עד שיברר קלונו ברבים ששקר ענה בו וזייף שטרו ולכן כ"א ירא לנפשו ואינו מזייף אבל כשמוציא שלא בפני היתומי' או לקוחו' אינם יודעי' לטעון וממילא שלא יעלה על דעתם לברר הדבר כ"א יוציא שטר מזויף ולא שבק' חי ולכן ע"כ לנו לטעון מזויף עד שקיימו וא"ש מ"ש תוס' לא שבקת חי במוציא שלא בפניו שכיח וקרוב הי' לומר שמדאוריית' צריך קיומא בכה"ג. ועכ"פ ראוי שיתקנו חכמי' תקנה כזה.

ושוב נסתפק תוס' אם טענינן מזויף ליתומי' דעכשיו שטוענ' בב"ד מזויף שוב לא שכיח לזייף דכ"א חושש לנפשו שיתברר קלונו כיון דאנו חוששי' למזויף אולי יבררו הדבר ולא הוי שכיח תו כ"כ. אלא שאם שוב לא נטעון הדר יהי' שכיח וע"כ לנו לטעון מזויף אלא די"ל כיון שאין רצון ב"ד לטעון ליתומי' מלתא דלא שכיח לכן מעיקרא אמרו שנטעון פרוע ושוב ליכא לא שבקת חי ועדיף מלתקן לטעון מזויף דאם יתוקן כן שוב יהי' זיוף לא שכיח ויצטרכו ב"ד לטעון דבר דלא שכיח במציאו' ולכן הטוב טוב לנו לתקן לטעון פרוע והנפקותא לדינא כמ"ש הפ"י כשיהי' ע"א המקיים ליכא מגו ולא טענינן פרוע ליתומים ומשו' זה לא שייך לא שבקת חי שאם יהי' ע"א כמובן וזה ספיק' תוס'. והא"ש דליכא להוכיח דא"כ לרב מה נעשה דלרב דאין לטעון פרוע בוודאי ע"כ שתיקנו מעיקר'

לטעון מזויף דאם לא נטעון מזויף שכיח ואם כי אע"פ שטוענ' תמיד לא שכיח. הא אי אפשר שלא לטעון דאם נפסוק מלטעון הדר יהי' שכיח. אבל לדידן י"ל שתיקנו לטעון פרוע מלתקן טענו' מזויף כיון שע"י הטענה יהי' לא שכיח כנ"ל. והא"ש דמייתי תוס' ראי' מב"ב דע"כ טענינן מזויף לרב לשיטתו ושם אין לומר דמשו' לא שבקי חי טענינן כן דאם לא נטעון יהי' שכיח דהא שם דאמר מנה לפלוני בידי ואמרי' משו' דבריו אולי שלא להשביע הא אין זה רק שמא כך הוא והא יש שטר לפלוני והא עכשיו דטוענ' בכ"מ מזויף לא שכיח שיזייף אלא שא"א לנו לפסוק מלטעון כן דא"כ יהי' כ"א מזייף אבל בנידן זה שמסייע לו קצת דברי שכ"מ שאמר יש לפלוני בידי לא הי' לנו לטעון מזויף דבאמת רחוק לנו שהשטר מזויף דלא שכיח ואם בכ"מ טענינן דבאיזה מהם ובאיזה לא. אבל בנידן כזה הי' לנו לומר חוץ מזה דלא טענינן וע"כ דטענ' מזויף בלא"ה ראוי לנו לטעון ליתומי' לא משום לא שבקת חי אלא שבעצמות' היא טענה ראוי' ליתומי' כנלפע"ד וכל דברי תוס' מבוארי' וברורים לפע"ד היטב:

אלא דראי' תוס' מפוקפק' אצלי. די"ל דבשכ"מ שאמר מנה לפלוני בידי כיון שידע שאמר כן שוב חציף לזיופי כיון שהאב אמר שחייב לו הגם שאנו אומרי' שלא להשביע אמר כן מ"מ סובר הוא דאם יוציא שטר לא יעלה על דעתו לספק בו שהוא אמת. וגם י"ל אם יתברר שזייף מ"מ אמור יאמר האמת אתי שחייב לי דהא בעצמו אמר כן ועשיתי לי שטר ע"ז. ולא שייך כ"כ לא חציף אינש רק שיתוודע שקרותו שזייף שטר דרצה להוציי ממון בגזל בשטר מזויף אבל כאן ששכ"מ אמר מנה לו בידו מה כולי האי שזייף שטר. ולכן אנן טענינן מזויף וצ"ע:

דף ב:

מאי טעמא רבה אמר לפי שאין בקיאי' לשמה. כ' רש"י וממילא שיילינן לי' אם נכתב לשמה. ולקמן כ' רש"י או סתמא לשמה קמסהיד. ופ"י כ' דלמסקנא דליכא רק חשש דרבנן ס"ל לרש"י דסמכו על סתמא לשמה. וביותר הי' יכול לומר עדיפא מינ' לפמ"ש הר"ן דכיון דקמסהיד דבפניו נכתב שוב ל"ח שמא אחר כתבו בפניו ושוב נתנו לזה ועשאו שליח כולי האי ל"ח. וכ"ז לאמת דל"ח דסופר לא כ' לשמה היינו שלא שמע מפי הבעל שיכתבו לשמה. ועי' תי' רמב"ן שזה בכלל לשמה ולתוס' ע"ז צריך שיוציא בשפתיו שכותב לשמה. דסתם ספרי בקיאי בכ"ז ול"ח רק לאשכח כתוב ומסתמא לשמה קמסהיד כמ"ש ר"ן אבל בה"א דחיישי' לפסול דסופר לא קמסהיד לשמה דאינו בכלל דבריו והא"ש דבה"א פי' רש"י בפשיטו' דשיילי' לי'. משא"כ למסקנא כנ"ל פשוט לענ"ד:

וליישב קושי' תוס' למה ל"א איכא בנייהו דלשיילי. נ"ל עפמ"ש הראשוני' ה"ה רמב"ן בחי' ור"ן דל"ח למחובר ושינה שמו כיון דסתם ספרי דדייני גמירי ול"ח רק לאשכח כתוב וזה חשש דלשמה. וזה למסקנא אבל בה"א דלא בקיאי יש לחוש למחובר ולשינה שמו ושמה ג"כ. וצ"ל בהיא דלשמה לאו דוקא ה"ה מחובר וכיוצא בו. ומ"מ ל"ק מלקמן דתקשה והאיכא מחובר דהא למסקנא ל"ח למחובר. והנה המרש"א כ' בהמשך דברי תוס' דאם חיישי' למחובר ושינה שמו זה בוודאי לא נכלל בפ"כ ובפנ"ח ולא שייך עכ"ז סתמא לשמה. ובאמת בר"ן לא נראה כן דוק ותשכח. אבל מסתברא דברי מהרש"א ונרא' כן מהמשך דברי תוס'. ולפ"ז א"ש דכ' רש"י בה"א דממילא שיילינן לי'. אבל לאמת דל"ח רק לאשכח ל"צ למשיילי' דסתמא לשמה כנ"ל: ונ"ל דלה"א דלא בקיאי לשמה והיא חשש דאורייי' בוודאי לרבא דלא אמר משו' לשמה וצ"ע למה באמ' לא ניחוש לחששא זו ולאמת א"ש דל"ח למיעוטא דמעוטא. אבל לה"א קשה. ונ"ל דבה"א בוודאי לרבא צריכי' אנו לשואלו על כל חששו' אלו. רק דלרבה משו"ה צ"ל בפ"כ. ורבא ס"ל דאי משו"ה הול"ל בשנכ' לשמה כדלקמן. אבל לשאול בוודאי צריך. וא"ש דל"א איכא בינייהו דלשאלו דלרבא בוודאי צריך לשואלו כנ"ל. וי"ל דמזה הוכיח רש"י דבה"א צריך לשואלו גם לרבה דאל"כ יאמר נא נפ"מ לרבא צריך לשואלו על לשמה כיון דלא קמסהיד עלה אבל לרבה כיון דאמר בפ"נ משו"ה ל"צ לשואלו. וע"כ גם לרבה בה"א כיון דצריך להעיד על לשמה ומחובר וכיון דלא מבורר על איזהו קמסהיד צריך לשאול על הכל והא דנקיט רש"י אם נכתב לשמה ה"ה לכל מילי רק לשנא דרבה נקיט לשמה וה"ה כולהו. ולמסקנא בין לרבה בין לרבא א"צ לשואלו לרבה דסתמא לשמה ולרבא דל"ח ללשמה כיון דסתם גמירי ולכן ל"א איכא ביניהו לשיילי לבסוף כנ"ל עיי' וק"ל:

ועיי' פ"י שהעלה דלרבא ג"כ צריכי' לשואלו והוא כ' כן אפי' למסקנא דרבנן הוא דאצרכ' דכל דאיכא לברורי מבררינן. ולדעתי יש להשיב כיון דרובא בקיאי' וליכא רק מעוטא דמעוטא לא מצינו בכה"ג שצריך לברר ועיי' מג"א סי' ח' וסי' תל"ז. ועוד אני אומר כיון דרובא דרובא בקיאי' וחשש דאשכח ג"כ מעוטא דמעוטא דכן צ"ל לרש"י ואם אמור יאמר השליח שלא הי' לשמה אינו נאמן לומר נגד רובא אלימא. הגם דמוכח בקדושי' ס"ג ע"ב דע"א נאמן נגד הרוב ועיי' פ"י שם שאינו רק מברר מיעוט מן הרוב נ"ל דוקא במעוטא דאיתא קמן שיש וודאי מיעוט לפנינו משא"כ ברובא דליתא קמן שאין המיעוט ברור עתה. ושוב מצאתי בש"ש שמעתתא ו' פ"י עי"ש. וי"ל היכא דחזק' מסייע לע"א נאמן נגד הרוב אפי' ליתא קמן וראי' מהא דש"ע יו"ד סי' א' סעי' י"ד בא' אומר שלא שחט כהוגן והשוחט מכחישו הראשון נאמן משמע אבל באין הראשון אמר ששחט כהוגן

נאמן זה שאמר שלא נשחט כהוגן הגם רוב מצוי' א"ש מומחי' ושוחטי' כהוגן וע"כ משו' דחזק' איסור דבהמה מסייע לי' כנ"ל. ומ"מ לא לוודאי מחזקי' לי' לאיסור רק לספק. ולפי מה שהשריש הנב"י דל"א היכא דאיכא לברורי רק כשיתברר לנו וודאי איסור. אבל אין אנו אחראי' לברר שיהי' ספק איסור לנו ועשיתי לו סמוכי' מדוכתא טובא ואכ"מ. ולפ"ז אין צריכ' אנו למשאל לרבא שמא יאמר שלא הי' לשמה דכשיעיד כן יהא לנו רק ספק וזה אין אנו אחראי' ולרבה החמירו חכמי' שאנו חוששי' שלא לשמה והקילו לסמוך על עדותו של שליח וממילא כשלא אומר חוששי' משא"כ לרבא שלא חששו כשאין שליח לפנינו ולברר אולי ידע שלא נכתב לשמה א"צ כי לא יהי' ע"פ דברו רק ספק כנ"ל:

לפי שאין בקיאי' לשמה. נתקשה תוס' למה לא נקיט שארי פסולי' מחובר ושינה שמו ושמה ונכתב ביום. והא דנכתב ביום. כבר כ' בפ"י דאשגיר' לשנא הוא. ועיקר דשינה שמו ומחובר וי"ל דלהכי נקיט רק לשמה דמשו' בפני נחתם דאין בו רק משו' לשמה דשינה שמו שייך בכתיבה ומחובר ג"כ לא שייך בחתימה כיו שאמר בפני נכתב בתלוש ממילא נחתם ג"כ בתלוש ועיי' תוס' לקמן ד' ע"א עד שיהי' כתיב' וחתימ' בתלוש שכ' שיש אופן שכתיב' בתלוש וחתימ' במחובר. אבל הוא צד היותר רחוק ולא שכיח אלא שישנו במציאו' בעולם ובוודאי לא צ"ל משו"ה. ולכן נקיט רבא פסול דלשמה משום בפנ"ח כנ"ל פשוט:

והא"ש בזה הא דכ' רש"י דשיילי' לי' אם נכתב לשמה ושביק דשיילי' אם נחתם לשמה וכן כ' לקמן רק אם נכתב לשמה והלא דבר הוא. ולפמ"ש כבר לעיל דרש"י לא מצריך דשיילי' לי' רק כשיש לחוש למחובר ושינה שמו דבזה ל"א סתמא לשמה כמ"ש מהרש"א א"כ א"ש דוקא בכתיב' שיילי' לי' דאנו לא ידעי' על מה קמסהיד וצריך לשאול על הכל. אבל בחתימה בוודאי משו' לשמה וסתמא לשמה קמסהיד כנ"ל. אלא דיש לעיי' לפמ"ש הר"ן דלכן סתמא לשמה קמסהיד דרמי אנפשי' למה צ"ל כן. וי"ל בחתימ' יסבור משו' קיום קמסהיד כן ומכ"ש למסקנא דרבה אית לי' דרבא וא"כ בחתימ' ביותר צריך למשיילי'. ואפי' לבתר דמסקינן דסתם ספרא מגמר גמיר' ואין לחוש רק לשמא כתוב וליכא רק חד חשש משו' לשמה וסתמא אהכי קמסהיד. מ"מ לענין חתימ' יש לחוש שסובר משו' קיום קמסהיד. ולפמ"ש הר"ן עוד דכיון דבפניו הי' תו ל"ח ניחא כמובן. אלא להך סברא דרמי אנפשי' קשה. ואפשר כיון דמבפני נכתב רמי אנפשי' דיש פסול בכתיבה רמי אנפשי' גם בחתימ' אולי יש פסול ומגיד לנו מה שראה כן י"ל ויש לעיי' עוד בכ"ז: ובדברינו י"ל קושי' תוס' אי באמת אנו חוששי' למחובר מה מקשה לקמן בין

לרבה בין לרבא הא איכא מחובר כו' וצריך להסביר קושי' תוס' מנ"ל דצ"ל בשחרור גם משו' מחובר דלמא משו' לשמה לבד הגם בגט דמחובר פסול צ"ל גם משו' מחובר אבל שחרור מנ"ל דמחובר פסול דלמא משו' לשמה צ"ל וכבר הרגיש הפ"י בזה. אלא דמ"מ הקשה תוס' שפיר דא"כ קשה גם לשמה מנ"ל דלמא משו' מחובר צ"ל ושלא לשמה כשר וי"ל דבאמת ש"ס הכי קאמר ולרבה הא איכא מחובר וממילא לא ידענו כלום. ובתחלה אמר בשלמא לרבה הא איכא מוליך ומביא. אלא לרבא קשי'. ואח"כ אמר בין לרבה בין לרבא האיכא מחובר וממילא גם לשמה לא ידענו דלמא משו' מחובר והא דאמר תחלה לרבה הא איכא מו"מ הא למסקנא רבה אית לי' דרבא ודלמא משו' קיום זה ל"ק דהא צ"ל גם במקו' דלא שייך קיום דשכיחי לקיימו. והא קתני שוו למו"מ משמע בכ"מ דצ"ל בגט צ"ל ג"כ בשחרור וע"כ משו' לשמה לרבה. אבל מקשה והאיכא מחובר ולא מוכח לשמה ג"כ כן י"ל. אבל ביותר א"ש לפמ"ש דבחתימ' בוודאי ליכא רק משו' לשמה. א"כ מוכח שפיר דלשמה בעי מדצ"ל בפנ"ח. אבל מחובר לא מוכח שמא משו' לשמה לחוד ומיושב קושי' תוס' ועיי':

והנה הפ"י כ' שמצא בירושלמי דאמר ריב"ל משו' שאינם בקיאי' בדקדוקי גיטין נרא' שלכל דקדוקי גיטין אנו חוששים ולשמה שאמר רבה לאו דוקא. מציאה זו כבר מצאו הראשונים עיי' רמב"ן בחי'. אלא שכ' דמגמרא דידן מדמקשה והאיכא מחובר מוכח דל"ל דירושלמי. אלא דפ"י כ' דהא ריב"ל אמר לקמן לפי שאין בקיאי' לשמה והוא אמר בירושלמי לפי שאין בקיאי' בדקדוקי גיטין עכצ"ל דלאו דוקא אמר לשמה וה"ה לאינך וזה קושי' חמורה ומהתימ' שלא הרגישו בה הראשונים וצ"ע:

ולכן י"ל דריב"ל דאמר לפי שאין בקיאי' בדקדוקי גיטין ולא שאין בקיאי' בדיני גיטין ודקדוקי הוא מה שאינו מעיקר הדין רק מדקדקי' בו יותר מעיקר הדין והיינו בוודאי בעיקר דיני גיטין בקיאי' רק מה שמדקדקי' בו אינם בקיאי' ודרשא דעיקר לשמה וכן מחובר דנפקא מקרא יודעי' ומודי' אבל יש דקדוקי גיטין בלשמה דצריך שיוציא הסופר מפיו שכותב לשמה עיי' פ"י בק"א שזה דרבנן או מזויף מתוכו לר"א דאינו רק דרבנן כמ"ש תוס' לקמן בזה לא בקיאי' והם דקדוקי גיטין. ויש דקדוקי' בכתיבה אלא שלזה א"צ עדי' שעינינו רואו' איך נכתב. אבל בדקדוקי לשמה צריך שיאמר בפ"נ ודברי ריב"ל בירושלמי ודריב"ל בגמרא דידן מתאחדי' ולעולם אין חשש רק משו' לשמה ודריב"ל דירושלמי כמסקנא דאין חשש רק מדרבנן אלא לפ"ז הא יוכל לתרץ דאין צריך רק ע"א כיון דכל שאנו חוששי' רק לדקדוקי גיטין. וי"ל דכל דרבנן כעין דאוריי' שצריך עדות גמור ועיי' כנ"ל:

והנה הקשה תוס' למה בעל עצמו אצ"ל בפ"נ וכו' ותי' כיון שאינו רק משו' לעז וכ' מהרש"א דבה"א צ"ל דלא ידעו מהך ברייתא דבעל עצמו אצ"ל וכו' ופ"י הקשה לשיטת רש"י דאנן חיישי' אשכח כתוב ועומד א"כ בבעל עצמו ג"כ יש לחוש שמעיקרא לא ידע. והנה גם מה דקאמר לקמן מנקט נקיט בידי' וכו' משמע דכל עצמינו רק משו' ערעור דבעל חיישי' ולרש"י אנן חיישי' וקשה לרש"י. זה י"ל בקל דבאמת גם לרש"י יש לחוש ג"כ שהבעל יבוא ויערער ומחלף בשליח אחר וע"ז קאמר איהו מנקט לי' בידי' וכו' אלא דקשה למה לא ניחוש לעצמינו שבאמ' לא ידע ואשכח כ' ועומד. ונ"ל עפמ"ש הר"ן דסתמא לשמה קמסהיד ולא צריך לשאול דכיון דאנו יודעי' שבפניו נכתב תו ל"ח כל כי האי שהי' במקר' בעת שכ' אידך יב"ש ויב"ש המשלח עשאו לזה שליח זה רחוק. אבל בוודאי אין רחוק כ"כ שיב"ש זה הי' במקר' במעמד בעת שכ' יב"ש אחר הגט. ואולי בזמן ההוא הי' מהדר הוא אחר סופר לכתוב לו גט ומצאו כתוב ועומד מיב"ש זה ונטלו ממנו. ולכן בעל עצמו אם יאמר בפ"נ ל"מ מידי דלא יצא בזה מחשש דאשכח כתוב. ואם יאמר מפורש בפ"נ לשמה אתי למגזיי'. ולכן לא תיקנו שיאמר אלא שישאלהו. ולמה לנו לאמירתו כלל כיון דע"כ צריך לשואלו ואין באמירתו שום משמעו' הגם שכ' רש"י דצריך לשאלו וצ"ל דתיקנו מ"מ שיאמר כדי להזכירו לשואלו כן צ"ל בה"א. אבל כבר כתבתי לעיל כדמסקינ' סתם ספרא דדייני וכו' א"צ לשאול ומהני באמירתו משא"כ בבעל. אבל אשה עצמה המביא' צריכה לומר ומהני האמיר' דבדידה רחוק שהיתה אצל כתיב' יב"ש אחר דאתתא לא שכיח במקו' כתיב' גט אחר וא"ש וצ"ע:

רבא אמר לפי שאין עדי' מצוי' לקיימו וכו' הרמב"ן בחי' בשם ראב"ד וכן בחי' שהקשה למה צ"ל בפ"נ יאמר בפני ב' שליח אני וממילא כיון שנאמן על השליחו' ידענו שאינו מזויף והראב"ד תי' דחיישי' שזייפו הבעל ודחו תירוצו דהא לזיוף הבעל במזיד כדי לקלקלה בי"ש ל"ח. ותירצו דלא נאמן על השליחות רק אחר שידענו שכ' הבעל הגט והוא בידו מהמנינן שהוא שלוחו אבל כ"ז שלא נודע לנו שאינו מזויף ליכא כאן גט כלל ודבריהם נכוני' דעל שליחו' נאמן דהא הימני' ואפי' למ"ד אם איתא דווקא בעיר א'. אבל בש"ע מוד' וכ"ז כשאם יודעי' שגט זה מיד הבעל בא ליד שליח ולכפילה ל"ח ולפקדו' אמרי' המני'. אבל ע"ז אנו דני' אולי זייפא השליח מעיקרא וצריך בפ"נ וכו' אלא דעדיין קשה כיון שאומר שליח אני ע"כ היינו שלא זייפו ובכלל זה שלא זייפו הוא ולזיופא דבעל ל"ח א"כ למה הצריכו כלל בפ"נ הרי בכלל שליח אני ג"כ שאינו מזויף:

והרא"ש כ' כ"ז של"א בפ"נ יוכל הבעל לומר שלא עשאו שליח ומזויף הוא. אבל כשיאמר בפ"נ שוב אין הבעל נאמן שלא עשאו שליח כשם שהאמינו ע"ז כך האמינו על השליחו'

ודבריו תמוהי' יאמר רק שעשאו שליח ובכלל זה שאינו מזויף. וגם למה הי' צרי' לשני תקנו' שיאמר שעשאו שליח ובפ"נ יאמרו נא שנאמן שהוא שליח וממילא אינו מזויף והלא הרא"ש ע"כ ס"ל בלי תקנ' חכמי' אינו נאמן על השליחו' גם כשנדע שאינו מזויף. ולא אזיל דנאמן משו' הימנ' וע"כ כוונתו בעיר א' דס"ל לר"ה אם איתא וס"ל בח"ל שצ"ל בפ"נ האמינו על השליחו' וקשה כהנ"ל ועיי' טוש"ע א"ע סי' קמ"א וקמ"ב ובב"י וב"ש שם. וכבר האריכו בזה במהר"מ שיף ובתומים סי' נ"ו ועיי' בו שהאריך ודקדק עוד מה כשם שהאמינו איך תלי' זה בזה ועוד הקשה דלא מצינו בשו' מקו' תקנה זו שיהי' נאמן על השליחות ונלאו כל חכם לב לישבו על נכון. ובסוגי' דשליש אמרתי ליישב עפ"מ שהעיר שם הפ"י דחשש נאבד ונפל מבעל ומצאו זה ש"ק של אשה הוי כנפילה דחד ולדידי דבריו שם מפוקפקי' והארכתי בהם בסוגיא. וכאן אני אומר בשליח האומר בפ"נ ובפנ"ח חששא שמא הבעל אבדו וזה מצאו הוי נפילה דחד לומר שמצאו זה שהי' במקרה אצל הכתיבה וכן טענה דלפקדון נתן לו הוי כנפילה דחד שאקרה שהפקיד אצל זה שעמד בשעת כתיבה ויש לעיי' מ"ש ח"צ בתשובה בחשש שאלה למי שיש לו סי' אמצעי הוי כנפילה דחד דל"ח הגם שבמכווין משאילו כליו. מ"מ כיון שאין קפיד' שיהי' לו מום כמוהו לענין שאלה הוי מקר' והוי כנפילה דחד. וכן אני אומר בזה כיון קפידא להפקיד למי שבפניו נכתב הוי נפילה דחד ונאמן השליח ביותר שהוא שלוחו ועשאו שליח כיון שצ"ל בפ"נ הוצרך לעשות שליח ומשו"ה עמד אצל הכתיבה. אלא ע"ז גופו טוען הבעל שלא בפ"נ ושקר ענה וממילא נאמן שלא עשאו שליח וממנו נפל או לפקדון יהיב לי' ואפי' הגט מקוים ע"פ עדי' נאמן לומר כן. אלא מכיון שהצריכו חכמי' לומר בפ"נ ונתנו לו נאמני' על זה ומאומן אצלינו שכן הוא. שוב ממילא אין הבעל יוכל לטעון על השליחו' ממני נפל או לפקדו' דהוי כנפילה דחד. והן הן דברי הרא"ש דכי היכי דהמני' לומר בפ"נ ובפ"נ המני' נמי לומר שהוא שליח ולא מצי בעל מכחיש לי'. אין כוונתו ששתי תקנות הי' אלא שבכלל תקנה זו שנאמן לומר בפ"נ. ממילא עי"ז יאומן שהוא עשאו שליח ולא לפקדון נתן ולא נפל ממנו והוא מצאו וכל הנאמנו' בשליחו' נבנה על נאמנ' בפ"כ ומיושבי' כל הקושי' ודקדוקי' בעזה"י ובסוגי' שם הארכתי עוד ושם בארה:

וכעת נ"ל עוד הא דהצריכו בפ"נ ולא סגי להו במה שאומר שליח הוא ובכלל זה שאינו מזויף ול"ל שני תקנו'. י"ל בוודאי להאמין על שליחו' בקל יותר כיון שחזי' עכ"פ שכ' גט והי' בדעתו לגרש וגט יוצא מתח"י שליח הגם אם מדינא לא נאמן מ"מ חכמי' האמינו אותו. אבל להאמין על עיקר הגט שבעל כתבו לזה צריך נאמנו' ביותר ויש כח ביד חכמי'

להאמין גם ע"ז. ואומר כי אם אמר יאמר רק שלחני בעל זה בכלל זה שהוא לא זייפו. אבל עיקר העדו' על עצמו שהוא שליח וכשבעל בא ומכחישו שלא עשאו שליח והוא עומד בדבריו אינו עד רק בע"ד שהכחשה בגוף השליחו' ועיי' זה בב"י א"ע סי' קמ"א ד"ה ודע שכ' אין שליח מצטרף לעדו' שליחותו דמעיד על עצמו ומפרש כוונ' הרא"ש כן ועיי' ב"ש ובית מאיר שם. ולכן התחכמו לתקן שיאמר בפני נכתב שבזה אינו מעיד על עצמו רק על מעשה הגט שראה שנכתב הגט והוא עד גמור רק ע"א אי"נ דבדבר שבערוה בעי שני' ואמרו חכמי' כאן שע"א נאמן ויש כח בידם. וכמו שנאמן ע"א בכל איסורי'. הקילו כאן בע"א. אבל אי נדע שאינו מזויף ע"י שיאמר שליח אני אז אינו עד רק בא להעיד על עצמו לא רצו להאמינו. ומאחר שהעיד בתור' ע"א שבפניו נכתב ואינו מזויף שוב האמינו על השליחו' הגם שהוא בע"ד. מ"מ עדו' השליחו' אי"צ נאמנו' כ"כ כיון שגט יוצא מתח"י ויש סברא להאמינו דהימני' הגם אם מעיקר הדין בכ"מ אינו נאמן משו' אם איתא מ"מ בזה האמינו. אבל על עיקר הגט שאינו מזויף דליכא צד וסברא להאמינו לא רצו להאמינו רק בתור' עד א' גמור ועיי' בלשון רא"ש ותרא' שמשמע כן.

והוא הנכון בענין זה לפע"ד. וא"ש ג"כ תי' רמב"ן ותי' ר"ן כמובן ועיי' היטיב בכ"ז:

והנה הרא"ש מביא ירושלמי וחש לומר שמא החתימו בעדי' פסולי' א"ר אבין אינו חשוד לקלקלה בידי שמי' אבל בב"ד הבא חשוד לקלקלה ומתוך שהוא יודע שאם בא בערעור ערעורו בטל אף הוא מחתימתו בעדי' כשרים ע"כ. ודברי ירושלמי צריכ' פירוש מ"ש וכיון שיודעים אף הוא מחתימתו וכו' כיון שלא חשוד לקלקלה בי"ש למה יחת' בע"פ אם יקלקלה באמ' בי"ש ובמפרש ומהר"מ שיף מפרש שיחת' בע"פ וחושב שיבוא קוד' שתנשא לאחר ולא תקולקל בי"ש. וזה דוחק מה לו אם יקדי' ויבוא קוד' שתנשא מה עשה לה בזה. וגם אטו יוכל לכוין השע' שתנשא אולי תנשא מיד. ולכן נ"ל לפרש כוונ' ירושלמי שאינו חשוד שיקלקלה בי"ש היינו שלא ידע בה אדם מקלקולה אלא שרוצה להכשילה באיסור זה וודאי אינו חשוד אא"ח ולא לו. אבל בזה חשוד שחמתו בוער' לנקו' נקם בה לבזותה ולקלקלה ויצרו תוקפו מעבירו ע"ד קונו לקלקלה כדי שתהי' מבוזה ויתגלה קלקולה בעיני ב"ד. והיינו דאמר אבל חשוד לקלקלה בב"ד. וא"כ יש לחוש שמא באמת החתי' בעידי פסולי' ושוב יגיד האמת ותהי' מקולקלת בב"ד וע"ז אמר:

מתוך שיודע שאין ערעורו ערעור ולא תהא מקולקלת גם הוא מחתימו בעידי' כשרים כנ"ל נכון מאד:

ומה דנקיט הירושלמי שמא החתימו בע"פ וכ"כ תוס' ולא כ' שמא זייפו נ"ל פשוט דזה בוודאי לא יעלה עה"ד שזייף ושוב יאמר שזייפו ויגלה קלונו שרצה מתחלה לקלקלה.

וגם הזיוף בעצמו קלון וחרפה הוא לו. להא וודאי ל"ח. אלא שמא החתימו בעדי פסולי' ואח"כ יאמר שטעה או שלא ידע שהם פסולי' או לא ידע הדין כנ"ל פשוט:

מידי דהוי אכל עדיות שבתורה. ותוס' מייתי אית דגרסו כל עריות שבתורה ותוס' הקשה מה משני ע"א נאמן באיסורי' הא מקשה מעריו'. ותי' תוס' דיש לחלק בין להתיר בין לאיסור. והוא תמוה א"כ איך מקשה לקמן והוי דבר שבערוה ויתישב לקמן אי"ה. והנלפע"ד לקיים גירסא זו וכל סגנון הסוגיא עפמ"ש רשב"א ביבמו' פ"ח דידע מעיקר' דבדבר שבערוה חמיר ולא מקשה שם רק מנ"ל דע"א נאמן באיסורי' והיינו דידע די"ל משו' עגונא אקילו אלא כ"ז כשיש נאמנו' לע"א מה"ת רק בדבר שבערו' צריך שכי' י"ל שהאמינו משו' עגונא בע"א ככל איסורי' וע"ז סובב הולך השקלא וטריא שם דמייתי דע"א נאמן ומקשה ה"מ בלא אתחזק אבל הכא אתחזק והוי ג"כ דשב"ע ותרתי לא הקילו עיי"ש היטב. והנה הרשב"א כאן הקשה לפי דמסיק דהקילו משו' עגונא הו"ל לומר מיד משו' עגונא הקילו. ותי' דכאן ליכא עיגון כ"כ להקל בחשש דאוריי' דאפשר בשנים ומ"מ יש קצת עיגון שהקילו בדרבנן זה כוונתו. וי"ל מעתה דמקשה תחלה מידי דהוי אכל עריות דאין ע"א נאמן וכאן משו' עגונא לא הי' מקילין כ"כ כיון שאין כאן עיגון כ"כ ומתרץ ע"א נאמן באיסורי' וכיון שיש נאמנו' לע"א בשאר איסורי' הקילו גם בדבר שבערוה כיון שיש עיגון. ושוב מקשה אבל הכא אתחזק וגם הוי דבר שבערוה לא הי' לנו להקל כ"כ. וביבמות מסיק משו' עגונא אקילו אף דלא מצינו לעדו' זו דמיון בתורה והקילו בתרתי נגד חזקה וערוה כיון שיש חשש עיגון גמור. משא"כ כאן דליכא עיגון כ"כ לכן הוצרך לתרץ דסתם ספרי גמירי וליכא רק חשש מדרבנן ומשו' עגונא הקילו כנ"ל ועיי': ומה שהקשה תו' לגירסא זו מה כל עריו' דקאמר הלא ליכא רק בעדות אשה לאסור או להתיר. נ"ל מזה דתוס' ל"ל כתוס' רי"ד קדושין ס"ו דבעדו' ב"ג או ב"ח או זונה או גרושה אשה זו לאוסרה לכהן הוי ג"כ דבר שבערוה ואין ע"א נאמן. דלשיטה זו א"ש דאמר כל עריות שבתורה כמובן וכן י"ל ס"ל ליש גורסי. ותוס' ע"כ חולק עליו ועיי' בשב שמעתתא שמעתתא ו' פ' ט"ו שהאריך בתוס' רי"ד הנ"ל וכ' דרמב"ם חולק עליו ועיי':

עד אחד נאמן באיסורי' כ' רש"י שהרי האמינה תורה לכ"א מישראל על הפרשת תרומה ושחיטה וכו' הנה לא מצינו שהאמינה תורה אלא מעשי' בכ"י הוא. וביבמו' פ"ח כ' רש"י דסברא הוא דאל"כ אין לך מי שיאכל אצל חבירו אבל בחולין יו"ד ע"ב כ' רש"י דנפק' מן וזבחת ושחט את בן הבקר ומאכילו לכהני' עיי"ש וכיון דנפקא לן דתורה האמינה בשחיטה משם ילפי' להפרשת תרומה ולניקור הגיד וחלב כנ"ל ועיי' בפמ"ג בפתיח' להלכ' שחיטה מש"ש:

אימר דאמרי' כגון חתיכה ספק חלב ספק שומן. נ"ל דנקיט ספק חלב דאפי' באיסור חמור שיש בו כרת ג"כ נאמן. אלא באמת צ"ב מנ"ל למילף כן מושחט דלמא דווקא לאיסור לאו האמינתו תורה וכמו דבדבר ערוה לא האמינה תורה לע"א אולי גם בחלב לא נאמן. ואפשר י"ל עפמ"ש רשב"א ביבמות דע"א נאמן לומר בשר זה כשר וזה חלב שניקר מבהמה ואלו גידי' האסורי' ואלו המותרי' ומזה מוכח דאפי' באקבע איסורא נאמן דבכל בהמה יש חלב ובשר וגידי' אסורי' ומותרי' עיי"ש וי"ל דכל זה בכלל ושחט את בן הבקר ומאכיל לכהנים ומודיע איזה כשר ואיזהו חלב וכיוצא בו ועדיין צריך ישוב:

חתיכה ס' חלב ספק שומן. פי' רש"י דלא אתחזק איסורא בהך חתיכה גופ' בנמק"י ביבמו' פ"ח דייק מלשון רש"י דכ' בהך חתיכ' כוונתו דאיירי באקבע איסורא א' חלב וא' שומן וע"א מברר איזהו השומן ונאמן אע"פ שיש כאן בוודאי איסור ובזה כ"ע מודי' דספיקא אסור מ"מ ע"א נאמן. וא"ש אפי' לשיטת הרמב"ם דס"ד לקולא מ"מ באקבע מודה. ולחנם נתלבט הפ"י כאן לדחוק לשיטת רמב"ם ופשוט. ונראה דהוצרך רש"י לפרש כן דמהרימ"ט הוכיח דרש"י ס"ל ס"ד לקולא. והוצרך לפרש באקבע אסורא כנ"ל. ולפמ"ש בסמוך נפקא לן מושחט את בן הבקר דנאמן לשחוט ולהאכיל ושם איקבע איסור חלב ובשר וגידי' אסורי' ומותרי' כמ"ש רשב"א יבמות הנ"ל:

וכ' רש"י ומטבל ושחיטה לא גמרינן לה דהתם בידו לתקנה. י"ל מדשביק רש"י ניקור הגיד וחלב נראה דס"ל כט"ז יו"ד סי' קכ"ז ס"ק ו' דזה לא מקרי אתחזק אסורא רק איקבע דהבשר לא הי' אסור מעולם רק שדבוק לאיסור וכשיטת הראב"ד שבראש"ש דמייתי ט"ז ודלא כש"ך שם. ובשב שמעתתא מדמה זה להא דמוקמי' הבית בחזק' שאינו בדוק הגם שאין בבית איסור אלא שיש בתוכ' חמץ. כן ה"נ הגיד בחזק' שאינו מנוקר. ולדעתי אינו דומה לחזק' שאינו בדוק שאנו דנים על מי שחמץ שלו שהי' לו בבית זה חמץ ובחזק' שעודנו שם עד שיבדק ויוציא משם. ולא תלי' בבית בקורו' ואבנים. אבל כאן אנו דני' על היתר בשר זה לאכול. ולא הי' בחזק' איסור שהי' אפשר לאכול הבשר בלא ניקור לקלוף ולאכול מעט מעט כן י"ל. ומ"מ מסתבר יותר כש"ך בנקה"כ. אבל מרש"י נרא' בעין די"ל כט"ז והנה תוס' הקשה על רש"י דלא הו"ל להזכיר הפרש' תרומה ושחיטה ועכצ"ל משו' בידו. ולא הקשה על רש"י מדמביא מניקור גו"ח. ואי ס"ל כש"ך הו"ל לומר גם מניקור הגיד וחלב דאתחזק וע"כ משו' בידו. ואי ס"ל כט"ז בוודאי קשה על רש"י דלא הי' לו להביא ניקור גו"ח דשם בידו וגם לא אתחזק ואין ראי' דע"א נאמן. ומ"ש בש"ש תחלה דמתוס' מוכח דלא ס"ל כש"ך לא הבנתי דאי ס"ל כט"ז בוודאי הי' להקשו' מניקור גו"ח כנ"ל. אבל הנכון בכוונת תוס' מ"ש הש"ש אח"כ דבעדו' דניקור יש לנו

לדון מצד דאתחזק שאינו מנוקר והוא בידו כמ"ש תוס' בשחיט' שיש בידו ללמוד או לשכור. וגם יש לדון על גוף הבשר שמעיד לפנינו שמותר לאכול כולו וזה לאו בידו להתיר ולנקרו דהא אומר שמותר כולו כמות שהוא כולו אלא שזה לפנינו לא אתחזק שהוא הגיד אלא שהי' בו גיד ולא הי' מנוקר וזה בידו וצריך לעדו' זה תרתי אתחזק ובידו ולאו בידו ולא אתחזק. והא"ש דלא כ' תוס' להשיג על רש"י מדמביא מניקור הגיד דהא יש למילף מהך צד שלא אתחזק ואינו בידו שזה כולו מותר וא"ש אלו דבריו ז"ל והם אמיתים וברורים. וכ"ז א"ש בתוס' אבל לרש"י אנו אין לנו רק דס"ל כט"ז מדלא כ' דמניקור אין ללמוד דבידו. היינו מהך צד דנאמן דניקר והי' בחזק' שאינו מנוקר ומשו' בידו וע"כ דס"ל כט"ז שאין זה בכלל חזק' כלל וכמ"ש. ותוס' ע"כ ס"ל כש"ך ויש לנו מעכשיו פלוגתא דתוס' ורש"י במאי דפליגו ש"ך וט"ז. וברשב"א יבמו' פ"ח שכ' דנאמן א' לומר זה חלב וזה בשר זה גידי היתר וזה גידי איסור למעיי' בו יראה כי אחר שמנוקר מחלב וגידי' קאי דאז לא מקרי בידו כיון שאומר זה מותר לגמרי וזה אסור ואקבע אסורי' הוא. אבל כ"ז שאין מנוקר מקרי אתחזק ובידו וכדברי ש"ש הנ"ל ועיי'. וצריך להוסיף דברי' על דברי ש"ש א"כ מאי האי דהקשה תוס' וא"ת ומנ"ל דע"א נאמן. משמע דלולי קושיתו דאין למילף משחיטה והפרשת תרומה הי' ניחא לתוס' דילפי' מהפרשת תרומה ושחיטה כמ"ש רש"י א"כ עדיין מה הקשה הא ילפי' שפיר מניקור הגיד וחלב מדנאמן שזה היתר כולו כמ"ש ש"ש הנ"ל. ונ"ל דס"ל לתוס' דממעשי' בכ"י א"א למילף דקשי' הא גופא מנ"ל. אלא דעיקר ילפותא משחיטה דכתיב ושחט את בהב"ק. וממילא ילפי' לכל איסורי' הפרשת תרומה וניקור גו"ח. אבל מאחר דדחה משחיטה אין ראי'. הגם דמניקור הגיד יש ראי' מ"מ הא גופא מנ"ל ומקרא אין ראי' כנ"ל. ולפמ"ש לעיל דכיון דכתיב ושחט הכל בכלל דנאמן על כל דצריך עדו' בבהמה עד שיוכל לאכלה א"ש ול"ק עוד מנ"ל כנ"ל ועיי':

וכתב תוס' דילפי' מנדה דכתיב וספרה לה. צ"ב הא אנחנו לא נדע שהיא טמא' רק ע"פ שראתה ונאמנ' ע"ז דכל אשה עלולה לראו' ולכן כאן שע"פ נאסרה לו לכן נאמנ' ג"כ בספירתה. ומנ"ל נאמנו' במק"א. ולכן צריכי' אנו לדברי רמב"ן בחי' שכ' אפי' הוא עמה במטה או ילדה נאמנ' אע"פ שאנו יודעי' שוודאי ראתה. ובזה מיושב מה שנתקשה בש"ש מהך דנדה נאמנ' אשה לומר מכה יש לה שממנה הדם יוצא והרי אתחזק' שאין לה מכה מחזק' הגוף ואין בידה לטהר דהא אומר' שהיא טהורה מיד. ולפמ"ש ל"ק דבאמת לפוסקי' דנאמני ע"א רק בלא אתחזק אינה נאמנ' מכה יש לה רק שלא ידענו שראתה רק ע"פ והיא אמר' מכה יש לה לכן נאמנ' הגם שאומר' נגד חזק' הגוף שלא הי' בה מום

במכה. מ"מ נאמנ' כיון שבלעדה אין אנו יודעי' שראתה וזה לא מוכח מוספר' דקרא לא איירי רק בספיר' ז"ב. ומ"מ כ' רמב"ן שפיר דקרא בכל גווני אפי' עמה במטה ויודע שראתה נאמנ' לספור ושטבלה. אבל לברר מהיכא יצא הדם לא איירי קרא. רק בגמרא אמר דנאמנ' י"ל דוקא בכה"ג שכתבתי וא"ש ופשוט:

וכתב תוס' דהא דלא ילפי' דאפי' באתחזק נאמ' משום דאינה בחזק' שתהי' רואה תדיר ומה דאתחזק דראתה בידה לטבול ועיי' רשב"א ומהרש"א. הנה ס"ל לתוס' דלא אתחזק' ע"י שראתה שתרא' עוד וספיקא הוא ונאמ' שלא ראתה עוד ועל הטבילה נאמנ' משו' בידה לטבול. ויש ללמוד מוספר' לה תרתי אתחזק ובידה ולא אתחזק ואין בידה. אבל רמב"ן בחי' ס"ל דזה מקרי אתחזק היינו בוודאי לא תרא' תמיד. אבל כיון שמעיינה פתוח רגילה לראו' עוד איזה ימים והיא נאמ' לטבול ביום זיין מיום שהי' עמה במטה ויודע שראתה ולכן כ' דמוכח מנדה אפי' באתחזק נאמנ' וכ' דעכצ"ל משו' שנאמנ' על עצמה נאמנ' על בעלה. ובחידושיו ליבמות כ' בביאור יותר כיון שנאמנ' על מעשה שלה ועושי מעשה בעצמה נרא' מאריכ' דבריו כי תרתי אמר שעושי מעשה שיש להאמין יותר כדאמרי' בעלמא דבורא אמרו מעשה לא עבדו וכ"כ פ"י כאן. וגם עושי מעשה בדנפשה ואין לחשוד שתעשה איסור בעצמה ומכח שתי סברו' אלו האמינה תורה. ובח"ס גמגם בכוונ' הרמב"ן ודחה לומר שכוונתו שלא תעשה איסור בנפשה ולמעיי' בחי' יבמו' ירא' שכן הוא. ועיי' בהג"א ריש חולין שעמד בחקיר' למה שוחט נאמן וכ' בשלמא אם הוא אוכל ממנו נאמן כיון שהוא עצמו אוכל אבל בנותן לפני אחרי' קשה וכ' ומשו' לפ"ע האריך בע"ז ואנן לא זכינו לאריכ' זה וצ"ב א"כ מה כל הרעש בנאמנ' ע"א נימא לא יעבור בל"ע. נ"ל דדבור קל בעיני אדם כי אולי לא יסמוך עליו או לא יאכל בלא"ה. אבל כשנתן לפני חבירו עובר על ל"ע ומכשיל לחבירו וכן מחלקי' בכה"ג בלספות לקטן בין מניח לפניו או מעמידו שם עיי' רשב"א יבמו' קי"ט והרי לפנינו בהג"א דביותר אין אנו חושדי' שיאכל בעצמו איסור מלהעיד לאחרי'. וכן כ' תוס' בעירובי' בעדו' אשה להעיד עד:

כאן תחו' שבת. ועיי' ב"י יו"ד סי' א' אשה שוחט' לעצמה והכל מטעם הנ"ל. אלא דצ"ע בקדושין ס"ג ע"ב דס"ל לרב דא"נ לכונסה משו' דיצרו תקפו. ולר"א אינו נאמן רק משו' דמרתת עיי"ש. חזי' דלגבי דנפשי' אינו נאמן משו' דיצרו תקפו. וי"ל דבנדה כיון שיש לה היתר לאח"ז בוודאי לא תקפה יצרה כ"כ וגם לבה גס בבעלה. ולכן לא צריכ' שימור אחר בעילה ראשונה עיי' ריש כתוב'. וגם לכמה דברי' מקלי' בימי ליבונה בהרחק' כיון שיהי' לה היתר בקרוב. משא"כ באומר אני קדשתי'. וגם י"ל שם מעיד נגד הרוב ובאמת

הקשה פ"י שם למה יהי' נאמן דרוב עדיף מן הכל. ולכן במקו' שיצרו תוקפו כולי האי לא נאמן משא"כ כאן יעיי' הפלא' בקדושין שם שהרגיש בזה ומש"ש:
ובשם תוס' כ' הרמב"ן דתירצו כיון שיהי' בידה לאח"ז לטבול הגם שעכשיו אינה ראוי' מ"מ מקרי בידה ונאמנ'. הנה חידש לנו בידו מקרי הגם שאין עכשיו בידו מ"מ נאמן ותוס' ס"ל דוקא שעכשיו בידו ולכן הוצרך לומר דלא אתחזק שתרא' עוד. ולרמב"ן לא מוכח מנדה רק אתחזק ובידה. אבל לא אתחזק ואין בידה לא מוכח כמובן. ולתוס' שלפנינו תרתי משמע מוספר' לה. וראיתי בפמ"ג בפתיח' להלכ' שחיטה שכ' דמוספר' לה אין מוכח רק שנאמנ' לספור ומנ"ל דנאמנ' על הטבילה דלמא צריכה עדי'. ולא מוכח רק לא אתחזק ואין בידה שפסקה מלראו' וראוי' לטבול. אבל על מעשה טבילה לא מוכח וצריך ושחט בן הבקר לאתחזק ובידה עיי' בו. ולפמ"ש הרמב"ן נהפוך הוא לא אתחזק ואין בידה לא מוכח דהא אתחזק שתרא' עוד פעמי'. אלא דלדידי' משום שיהא בידה לטבול נאמנ' שפסק' מלראו' וא"כ מוכח דאתחזק ובידי נאמנ' דבזה ל"מ עדו' אחרי' שטבלה דמנא ידעו שראוי' לטבול שמא ראתה עוד ואתחזקי לראו'. וע"כ משו' שיהי' בידה לאח"ז כנ"ל ועיי':
והנה בזה השוו תוס' ורמב"ן דאין ללמוד לא אתחזק ואין בידו מאתחזק ובידו דכל שבידו נאמן אינו ענין לע"א דכל שבידו הוי כבעלי'. ולכן הקשה על רש"י דלא הי' לו להביא משחיטה ותרומ' וחי' ר"ן כ' דצ"ל לרש"י דאמר היכא דלא אתחזק כו' ושקיל להו אתחזק ובידו הוא כמו לא אתחזק ואינו בידו וכ' דא"כ הוא פשר דבר וגם עדיין קשה כיון דעיקר דילפי' דע"א נאמן משחיטה דאתחזק ובידו והו"ל לומר ה"מ היכא דאתחזק ובידו. אבל במהרי"ק שורש ע"ב בתוך התשובה כ' דכל שבידו הוי כלא אתחזק ובידו אינו רק דמסלק החזק' והוי כפלגא וכיון דע"א נאמן בספק השקול לכן נאמן באתחזק ובידו. ונ"ל להסביר כיון שבידו לסלק החזק' והוא עומד לפנינו וחפץ שיהי' מותר ולא יעמוד בחזקתו ליכא חזקה כמו שהי' ע"ע כן הוא גם עתה דהא רוצה לסלק החזק' ובידו לסלק. אלא דאנו דנין אם יש נאמנו' בדברי ע"א וכיון דבספק נאמן ה"ה בזה. והא"ש דילפי' משחיטה דבידו נאמן משום דאסתלק חזקה שוב מוכח דבכל ספק נאמן לברר, וזהו דקאמר ה"מ בחתיכה ספק חלב דלא אתחזק אסורא וה"ה בכל שבידו דלא אתחזק ועיי':
אבל הכא דאתחזק איסור' דא"א והוי דבר שבערוה כו' כתב תוס' דהכי קאמר אפי' ת"ל דאתחזק נאמן בכ"מ מ"מ הא הוי דשב"ע, ועדיין קשה דהול"ל מיד הא הוי דשב"ע. ועיי' חי' ר"ן. ונלפע"ד ליישב עד"פ ע"פ מ"ש אח"כ למה אצטרך וספרה לה וכ' מהרש"א דאי דווקא בלא אתחזק נאמן י"ל ילפי' מוספר' אבל אי אפי' באתחזק נאמן ע"כ מאיזה מקום

ילפי' וספר' ל"ל ותי' דה"א דהוי כדבר שבערוה. והנה לפמ"ש תוס' לעיל די"ל בדשביע רק לאסור אינו נאמן א"כ וספר' לה ל"ל, אלא דכבר כתבנו לעיל דקשי' לתוס' מה מקשה כלל והוי דבר שבערוה הא לאיסור נאמן, וי"ל דקושי' מתורצת בחברתה, דבתחלה אמר דע"א נאמן באיסורין ודבר שבערוה דווקא לאיסור אינו נאמן ומקשה אימר דאמרי' היכא דלא אתחזק דמוכח באתחזק אינו נאמן מדצריך וספרה ע"כ דע"א נאמן ע"כ באתחזק א"כ דהכא אתחזק איסור' והוי דבר שבערוה והיינו את"ל דנאמן באתחזק והא דוספר' צריך דה"א שיהי' כדבר שבערוה א"כ מוכח דאפי' להתיר אינו נאמן בדבר שבערוה א"כ קשי' והוי דבר שבערוה ומיד לא יוכל להקשו' דהוי דבר ערוה די"ל להתיר נאמן ולכן הקדי' דהכא אתחזק ואת"ל אתחזק נאמן ע"כ מוכח דבערוה אפי' להקל אינו נאמן וא"ש ע"ד פלפול ועיי':

והוי דבר שבערוה. בחי' רמב"ן יבמו' פ"ח כ' דהכי קאמר חדא ועוד קאמר דבאתחזק אין ע"א נאמן והוי דבר שבערוה ואפי' לא אתחזק אינו נאמן דהא אינו נאמן להחמיר כגון אשתו זנת' או מקודשת פנוי' זו עיי' בו. וכן שיטת ר"ן לקמן פ' התקבל סוגי' דשליש גבי צא וקדש לי אשה דאפי' בלא אתחזק בזו אין ע"א נאמן והר"ן סתר עצמו ממ"ש בקדושי' ס"ב גבי קדשתי בתי כיון דלא אתחזק איסור ע"א נאמן וכבר הרגישו גדולי האחרונים בית מאיר והפלא' בסתיר' זו וצע"ג. והר"ן שם בגיטין מביא בשם רמב"ן דס"ל בלא אתחזק כגון שקידש שליח א' ואינה ידוע איזהו היא ע"א נאמן כיון דלא אתחזק וסתר עצמו ממ"ש בחי' ביבמות ומחי' רמב"ן לא ראו ולא ידעו האחרונים וגם סתיר' זו צע"ג. והנה באמת מש"ס קדושין הנ"ל מוכרחי' אנו דבלא אתחזק ע"א נאמן וצ"ע על רמב"ן בחי' יבמו'. ואולי י"ל דס"ל כיון דגזה"כ הוא בדבר ערוה דבעי' תרתי דווקא דומי' דאיירי קרא שמעיד שיש כאן דבר ערוה וה"ה כשמעיד שאין כאן דבר ערוה בעולם והוא מחדש דבר בדבר ערוה שנתחדש דבר ערוה או שנסתלק' הערוה, אבל במעיד רק לברר הערוה כגון באמר אני קדשתי' דאינו מחדש דבר ערוה ואינו מסלק הדבר ערוה רק אומר לנו שזו היא נאמן דאינו דומה להא דאיירי קרא כנ"ל והא"ש דלא סותר עצמו ממה שהביא הר"ן בשמו בגיטין בקרוב' שאמרה שלא קדשה השליח דאינה מסלק' הדבר ערוה רק מעידה ומברר' שהיא לא נתקדש' ואותה שקדשה השליח אחר' היא כנ"ל ועיי':

והנה מ"ש הרמב"ן ראי' דאפי' בלא אתחזק מדאפי' להחמיר אינו נאמן וכ"כ הר"ן ראי' זו בגיטין הוא תמוה דהא קרא באתחזק קאי דסתם אשה אתחזק' בחזק' היתר לכן אין ע"א נאמן אבל בלא אתחזק אפי' להתיר נאמן וצ"ע. ונ"ל דהכי הוכיחו דיש לנו לדון בעדו' ערוה שאין עד אחד נאמן או משום דגזה"כ הוא דדבר ערוה צריך שיהי' ע"פ שני'

אפי' ידענו אמיתת הדבר כמו קדושי' בשני' אפי' הוא והיא מודי' ומשה ואהרן מעיד ל"מ דקיומא של דבר צריך בשני' כן י"ל בעד המעיד שזינתה או שמעיד נתקדש' בפני שני' אינו מועיל מגזה"כ וא"כ ליכא חילוק בין אתחזק ללא אתחזק, או י"ל דתורה לא האמינו לע"א דאין נאמנותו כ"כ וי"ל דווקא באתחזק דנגד חזקה אינו נאמן אבל בלא אתחזק נאמן דדבר ערוה גם ע"פ ע"א יקום לאסור או להתיר ולפ"ז יפה אמרו דאי בלא אתחזק נאמן רק במקום חזק' אינו נאמן דלא אלים להכחיש החזק' אבל שלא במקום חזק' נאמן להתיר ועשה ספק לוודאי א"כ למה לאסור באתחזק אינו נאמן ואפי' לעשו' ספק עכ"פ יהי' דבריו נגד חזק' עושי' ספק ואסור' לבעלה וע"כ מדלא נאמן דגזה"כ הוא בדבר ערוה דווקא בעי' שני' וא"כ ה"ה בלא אתחזק דלאו בנאמנו' תלא מלתא רק גזה"כ הוא כנ"ל נכון מאוד:

ומהרי"ק בתשובה העלה לדנפשי' דבלא אתחזק אפי' בדשב"ע ע"א נאמן מדאמר והכא אתחזק והוי דבר שבערוה ול"א מיד דהוי דב"ע ע"כ דגם בד"ע דווקא באתחזק אין ע"א נאמן, ובס' ש"ש ש' ז' מביא דכן ס"ל בתשוב' מיימוני עיי"ש, וש"ש לא ידע ולא זכר ממ"ש ר"ן בגיטין וקדושי' שהבאתי וממ"ש חי' רמב"ן ביבמו'. ומשום ראי' רמב"ן ור"ן מדלא נאמן לאסור כ"ש להתיר ולפי' מה שבארתי דראי' נכונה היא צ"ל למהרי"ק ות"ע דס"ל לאסור שאני דלאו כל כמיני' כמ"ש תוס' כאן דלאו כל כמיני' ולאו מצד נאמנו' או גזה"כ הוא אלא דבעל' לא יאמין לו לאסור אשתו עליו, וכה"ג בקדושי' בסוגי' דע"א נאמן לאסור של חבירו הוי כמוציא שלו ממנו ועיי' בתוס' רי"ד וריטב"א שם וכן לאסור אשה על בעלה דכקנין כספו היא ולאו כל כמיני'. וכן ס"ל למהרי"ק, אלא לפ"ז מנ"ל למילף שאין ע"א נאמן להתיר באתחזק דמקרא ליכא למילף ועיי':

ובש"ש הקשה על שיטת מהרי"ק ות"מ הא ילפי' דבר דבר מממון ובממון אפי' לא אתחזק ממון אין ע"א נאמן כמו סימן וסימן וע"א יניח והרי שם לא אתחזק ועיי' בו. ולדידי נראה דס"ל כיון דקרא כתיב כי ימצא ערות דבר ושם אתחזק היתר וגילה לנו דנילף דבר דבר מממון היינו בזה דאיירי קרא דאיכ' חזקה נילף מממון שצריך שני' הגם בממון צריך שני' גם בלא מעיד להוציא מ"מ בדבר ערוה לא גילה קרא רק בשיש חזק' דבי איירי כנ"ל. ורמב"ן ודעימי' ג"כ ס"ל כן אלא דהוכיח מדאינו נאמן לאסור באתחזק כ"ש להתיר בלא אתחזק ועיין:

וכשאני לעצמי נ"ל דיש לתלו' דבר זה אי בערוה אפי' בלא אתחזק א"נ אי ס"ל בשאר איסורי' באתחזק נאמן או לא. דמהרמ"ל הקשה אי בכל איסורי' א"נ באתחזק' ל"ל קרא דבר דבר הא בכ"מ א"כ ותירוצו דחוק דמשם ילפי'. הא דבר ערוה חמור ואיך נילף

משם ולמה גלה לנו קרא דוקא בערוה. ולהורו' לנו דאפי' הוא והיא מודי' אינו נאמן א"א לומר דהא בממון באמת נאמן כשחייב מודה ועיי' רשב"א קדושין. וגם הא קרא לא איירי בכה"ג דאיירי לאסור על בעלה ובזה בוודאי כשהוא או היא מודי' דאסור' דשווי' נפשי' כו' וקושי' מהרמ"ל עצומה. ונ"ל דבאמת מזה מוכח דתורה גלתה לנו שאפי' ליכא חזק' היתר אין ע"א נאמן בערוה כממון ממש דאפי' לא אתחזק אין ע"א נאמן וכמ"ש שב שמעתתא הנ"ל. אבל אי בכ"מ באתחזק ע"א נאמן. י"ל בערוה לא גלתה תורה רק באתחזק דאיירי בי' דרוב נשי' יש להן חזק' היתר לבעליה' ותלי' דין זה בשיטו' ראשוני' ופוסקי' אי פסקי' בכל איסורי' דע"א אפי' באתחזק נאמן או לא כנ"ל ועיי': וע"פ דברינו אלו נבוא לישב הסוגיא דכאן ודיבמו' דמקשה תרתי אתחזק והוי דבר ערוה ול"א מיד דהוי דבר ערוה. וביבמו' הקשה תוס' עוד איך אמר מידי דהוי אהקדש וקונמ' עדיין קשה דהוי דבר שבערוה, ונלפע"ד ליישב כ"ז ותחלה ניישב סוגי' דיבמו'. כשאומר דש"ס ידע די"ל דליכא חזק' א"א כיון דמידק דייק ומגרע החזק' וכ"כ תוס' כתוב' סוגי' דתרי ותרי דאתתא דייק מגרע החזק' והוי ספק שקול. ולכן לא הקשה בפשיטא דהוי דבר ערוה די"ל בד"ע דוקא באתחזק אינו נאמן משא"כ כאן אתרע חזק' ע"י דייקא והוי פלגא. ולכן הקדי' אבל היכא דאתחזק איסור' לא נאמן בכ"מ אלא דל"ק די"ל כאן לא הוי אתחזק כהנ"ל אלא דעכ"פ בכ"מ באתחזק לא נאמן וע"כ מדצריך קרא בד"ע דאין ע"א נאמן צ"ל לאורויי דאפי' באתחזק אינו נאמן א"כ קשה והוי דבר שבערוה. והא דקאמר אבל הכא אתחזק איסור' דא"א הא ל"צ זה דהא מקשה מדבכ"מ אינו נאמן באתחזק בערוה אפי' בלא אתחזק אינו נאמן. י"ל דאי לא:

הוי כאן אתחזק ל"ק די"ל כיון דמסייע לע"א דייקי לכן נאמן בערוה ולכן קאמר הכא אתחזק יצריך דייקא שיהא פלגא ובפלגא אין ע"א נאמן בערוה וא"ש. וע"ז אמר אח"כ מידי דהוי אקונמ' וס"ד דממעשי' בכ"י מוכח דאפי' אתחזק נאמן בכ"מ ממילא ל"ק והוי דב"ע דלא מוכח בד"ע רק באתחזק והכא לא אתחזק משו' דייקי וא"ש סוגי' דיבמות ע"ד נכון ועיי':

וסוגי' דהכא י"ל ג"כ ע"ד הנ"ל דיש לעיי' דקרי לי הכא אתחזק הא השליח אינו מעיד נגד החזק' רק שגט זה נכתב לשמו. ואינו דומה לכ"מ דאין ע"א נאמן נגד החזק' שאומר דחזק' אזדא משא"כ כאן וצ"ל דש"ס ס"ל כיון לבסוף אנו רוצי' לסלק החזק' ע"י עדותו לא מועיל עדותו ואינו מוכרח. וי"ל דבזה מספקא לש"ס ומקשה תחלה אבל באתחזק לא והכא אתחזק אסור' דא"א. ועוד אפי' ת"ל דהכא לא מעיד נגד החזק' מ"מ בכ"מ דמעיד נגד החזק' אינו נאמן ומוכח ע"כ דבד"ע אפי' בלא אתחזק אינו נאמן כמ"ש והוי דבר

ערוה. ובלא"ה לא יוכל להקשו' דהוי דבר ערוה די"ל בלא אתחזק נאמן והכא אינו מעיד עכשיו נגד החזק' ולכן הקדי' תחלה דבכ"מ אינו נאמן נגד החזק' וקשי' הוי דבר שבערו' אפי' תימא דכאן לא מעיד נגד החזק' וא"ש גם סוגי' עיי' בכ"ז:

עוד נ"ל בישוב סוגי' דהכא ע"ד הנ"ל דמהרי"ק הקשה לדנפשי' דהיכא דלא אתחזק ע"א נאמן בדשב"ע שקשה וספרה לה ל"ל וכ' תוס' דה"א דהוי כדבר שבערוה והא נדה לא אתחזק כמ"ש תוס' והא בדשב"ע ג"כ בלא אתחזק ע"א נאמן. ולפ"ז י"ל דהכי הקשה אבל באתחזק לא והכא אתחזק ואפי' ת"ל דבכ"מ באתחזק נאמן א"כ קשה וספרה לה ל"ל וע"כ דה"א דהוי דבשב"ע ומוכח דבדבר ערוה גם בלא אתחזק אין ע"א נאמן וא"כ קשה והוי דבר שבערוה ולכן לא יוכל להקשות מיד דהוי דבשב"ע די"ל דבלא אתחזק נאמן והכא אינו מעיד נגד החזק' רק דגט נכתב לשמה ובזה לא נתבטלה החזק' דא"א. ולכן הקשה תחלה דבכ"מ ע"כ אתחז' לא נאמן מדצריך וספר' לה. ואת"ל דנאמן וספר' משו' דבר שבערו' א"כ קשה והוי דבשב"ע וא"ש ולדברינו אלו הוא מהיפך ממ"ש לעיל. דאי בכ"מ דאתחזק אין ע"א נאמן י"ל בערוה ג"כ דוקא באתחזק אינו נאמן. אבל אי בכ"מ גם באתחזק נאמן ע"כ מדצריך וספר' דבערו' גם בלא אתחזק א"נ ועיי'. אבל הראשון נראה יותר מכח קושי' מהרמ"ל. ומשו' קושי' מהרי"ק למאי צריך וספר'. לפמ"ש הרמב"ן דנדה מקרי אתחזק כמו שהארכנו לעיל א"ש ועיי': והנה המהרי"ק יישב קושייתו דנדה מצ"א הוי אתחזק ובידו. ובידו ל"מ בדבר שבערוה ולכן צריך וספרי לה עיי' בו. ודבריו צל"ע מלבד לפמ"ש בעצמו תחלה דאתחזק ובידו הוי כפלגא. והא אזיל דבלא אתחזק ע"א נאמן בד"ע. א"כ גם בידו נאמן ומ"ש. ועוד הרי סוגי' ארוכה בב"ב קל"ז ע"ב בעל שאמר גרשתי נאמן מכאן ולהבא משום מגו ובידו לגרשה, וחש לה רק מדרבנן עי"ש וצע"ג ועיי' בש"ש שמעתא ו' פ"א שהוכיח דבדבר ערוה שהי' בידו ל"מ כמו בממון עיי"ש אבל להבא משו' מגו מבואר בב"ב שם דמהני וצ"ע. ולתוס' דנדה משו' שבידה, וגם איכא בנדה לא אתחזק שתרא' ואין בידה צ"ל הא דצריך וספרה משו' לא אתחזק ואין ביד' שלא תראה ומוכח באמ' דדבשב"ע גם בלא אתחזק לא מהימן, אבל בידה להבא מהני בדבר ערוה דבידה עכשיו ואתחזק עדיף מלא אתחזק ואין בידה וכן שיטת תוס' באמת דהקשה על רש"י דמייתי משחיטה שאתחזק ובידו ללא אתחזק ואין בידו. ולרמב"ן דנדה מקרי אתחזק ובידה דיש בידה לטבול להבא. י"ל בדב"ע בלא אתחזק נאמן ע"א וצריך וספר' משו' דאתחזק והא דיהא בידה אח"ז זה לאו מגו הוא כמובן והאומר גרשתי מגו שבידו לגרש עתה. אבל מה שיוכל לעשו' אח"ז ל"מ בוודאי בדבר ערוה רק בנדה וכיוצא

בו באיסור דבאמת נדה לאו דב"ע הוא וצריך וספר' לה דה"א שיהי' כערוה קמ"ל כנ"ל לבאר ועיי' בכ"ז היטב:

ועיי' רשב"א קדושין ס"ד גבי האומר יש לי בנים דכ' דלכן אין הבעל נאמן גרשתי אשתי הגם דכל שבידו הוי כחזק' מ"מ אינו נאמן להוציא מחזק' א"א עיי' בדבריו היטב, וצ"ב מ"ש מכל שבידו נאמן אפי' באתחזק וצ"ל איסור שאני. אבל בדבר שבערוה אינו נאמן להוציא מחזק' וס"ל דבעל שאמר גרשתי מצד הדין אינה נאמן מהאי טעמא ולא משו' חומרא, וי"ל שכן דעת מהרי"ק שהבאתי דכ' דבדבר ערוה ל"מ בידו שיטתו כשיטת הרשב"א הנ"ל ועדיין יש לעיי':

ויש לעיי' בחזק' העשוי' להשתנו' ואנו יודעי' שבוודאי תשתנה אם ע"א נאמן שכבר נשתנה כיון שעומד' להשתנו'. ועיי' ירושלמי יומא ריש פ"ג ברקאי דמקשה וע"א נאמן ומתרץ דעבידא לאגלויי עי"ש. וצ"ל דקושי' ירושלמי כיון דאתחזק' לילה איך נאמן. והא בוודאי שתשתנה החזק' ויאיר היום נראה דגם בכה"ג ס"ל אינו נאמן ועיי' מג"א ריש הלכ' תענית וצ"ע: ואין דבר שבערוה פחות משנים. הא דאין דבר שבערוה פחו' משנים ילפי' גז"ש דבר דבר מממון כמבואר בדוכתא טובא בש"ס. ורמב"ם פרק א' מגירושין הלכה י"ג כ' ומנין שיתנו לה בפני עדי' הרי הוא אומר ע"פ שני' עדי' יקום דבר. וא"א שתהא זו היו' ערוה והבא עליה במיתת ב"ד ולמחר תהי' מותר' בלא עדי' לפיכך אם נתן לה גט בינו לבינה ואפי' בע"א אינו גט כלל עכ"ל. והוא תמוה דהרי מגז"ש יליף דבר דבר ורמב"ם התחכם לומר טעמא וכבר נתקשה בהה"מ ולח"מ בדברי רמב"ם אלו. וראיתי דבר נכון בחי' אאמ"ו מאוה"ג זצ"ל:

דגז"ש דבר דבר לא מצינו רק לאסור כי ימצא בה ערו' דבר הוא לאסור ומזה יליף בקדושין ענין קדושי' והיינו ג"כ לאסר' אכ"ע אבל להתיר י"ל דנאמן וכסברת תוס' כאן וביבמו' דזה הי' ש"ס ע"א נאמן באיסורי' להתיר ואפי' בדבר שבערוה. אלא דצ"ב איך מקשה אח"כ והוי דבר שבערוה להתיר מנ"ל. ולכן התחכם הרמב"ם להטעים טעם לשבח דאין סברא שאתמול הי' בא עלי' במיתת ב"ד ולמחר תהי' מותר' בלא עדי' וזו היא קושי' ש"ס והוי דבר ערוה ואין סנרא שיהי' נאמן להתיר בכה"ג היכא דאתחזק ונהרג הבא עלי' עד עתה אלו דבריו זצ"ל פח"ח ושפתי' יושק:

ולדידי בנו תלמידו נראה להוסיף דברים דלכאורה י"ל דדבר כתיב שהוא בעצמו אינו יודע שזינת' דאם יודע וראה פשיטא שאסורה עליו בלי עד כלל. רק מפי אחר תאסור עליו וגלתה התורה שכל שצריך עדי' צריך בדשב"ע שני' כמו בממון אבל כשאומר שגרשה ושניה' מודים והוי הודא' בע"ד אין למילף משם ועיי' בקדושין בקדושי' דהוי

חב לאחרינא ועיי' תוס' לקמן ד' ע"א ד"ה דקיי"ל הלכה כר"א. דס"ל גם בגט הוי חייב לאחרינא ועיי' רשב"א קדושין ס' וביבמו' דס"ל דבגט לא הוי חייב לאחרינא. וי"ל לכן התחכם הרמב"ם לומר דאין זה סברא שתהי' מותר' לעלמא בלא עדי' כלל. וכיון שע"כ צריך עדו' שוב ילפי' מכי ימצא בה ערות דבר דכל מקו' דצריך עדו' צריך שני' ואפי' בשניה' מודי' הגם בממון כשחייב מודה נאמן על עצמו שם לא מצד עדו' רק מצד בע"ד. אבל כאן שמסברא שלא תהי' מותר' לכ"ע בלי עדו' רק באמירת הבע"ד ומסברא שצריך עדו' ממילא כיון שצריך עדו' שוב הדרי' לגז"ש כל שצריך עדו' בדשב"ע צריך דווקא שני' דע"פ שני' יקום דבר וילפי' גז"ש דבר דבר. והא"ש סידור לשון רמב"ם שכ' הרי הוא אומר ע"פ שני' עדי' יקום דבר והיינו דילפי' דשב"ע מהך קרא דכל שהוא דבר צריך שנים. אלא די"ל בזה א"צ עדו' כלל רק הודא' בע"ד. לכן כ' דא"א שתהי' זו ערוה והבא עלי' במיתה ולמחר תהי' מותר' בלא עדי' היינו בלי עדות כלל לפיכך אם נתן לה גט בינו לבינה ואפי' בע"א אינו גט היינו כיון שבינו לבינו ל"מ מסברא שוב ממילא אפי' בע"א אינו גט דכל דצריך עדות בעי שנים כנ"ל נכון. שוב ראיתי קצת מזה בלח"מ אבל לא נחית למ"ש והמעיי' ובוחן יבחר ויבין:

רוב בקיאי' הם ואפי' לר"מ וכו' סתם ספרי דדייני וכו' צ"ל כיון דהאמת דסתם ספרי מגמר גמירי ועכצ"ל כן יאמר מיד סתם ספרי גמירי ולמה אמר תחלה רוב בקיאי' י"ל דסתם ספרי לא סגי דעדיין יש לחוש לבעל שאינו בקי ולרש"י שמא אשכח כתיב הגם דאשכח כתיב ג"כ לא שכיח ומיעוט הוא מ"מ לר"מ הי' לנו לחוש מדינא. ולתוס' דסופר כ' להתלמד והבעל לקחו לעצמו הגם דלא שכיח מ"מ לר"מ הי' לנו לחוש לכ"ז מדינא דחייש למעוט ולכן הוצרך גם לרוב בקיאי' רוב ישראל בקיאי' כפי' רש"י ולדידן סגי בזה אפי' נימא גם ספרי בכלל רוב בקיאי' דאנן ל"ח למעוטא אלא לר"מ לא סגי דאם כי לחוש לאשכח כתיב לרש"י. ולתוס' שכ' להתלמד ולתלו' החסרון בבעל שהוא ממיעוט ישראל שאינם בקיאי' הוי גם לר"מ מעוטא דמעוטא שזה בעצמו שני יב"ש מעוטא וגם לתוס' שכ' להתלמד ולא השגיח בו וזרקו לא שכיח כמ"ש תוס' לקמן ג' ע"ב והוי מעוטא דמעוטא מ"מ ניחוש למיעוט סופרי' שאינם בקיאי' ואינם כותבי' לשמה ור"מ חייש למיעוט לכן הוצרך לומר דסתם ספרי מגמר גמירי והוי בסופרי' מעוטא דמעוטא ומ"מ צריך לרוב בקיאי' משו' הבעל שיהי' מעוטא דמעוטא כנ"ל. והא"ש דאמר רוב בקיאי' ופי' רש"י רוב ישראל בקיאי' ובאמת אינו כן דמי שאינו מספרי אינו בקי בדיני כתיב' גיטין אבל זאת כ"ע יודעי' מפי השמוע' וידיע' וראי' ומעשי' בכ"י שצריך שיצוה לכתוב לו גט ולא יוכשר לגרש בגט שכ' אחר לעצמו או ליקח גט ולהביא בידו שכ' סופר

להתלמד. ותו לא צריך לבקיאו' הבעל ויצאנו מידי חשש אשכח כתב ורק מיעוט איכא דלא ידעו זה. ומשו' חשש סופר סתם מגמר גמורי כולי דיני כתיבה עד גמירא כללותי' ופרטותי' כנ"ל פשוט:

ואפי' לר"מ דחייש למעוטא כו' לפי דס"ל לתוס' בדוכתא טובא דר"מ ל"ח למיעוט רק מדרבנן א"כ גם לר"מ א"ל דרבנן הוא דאצרוך. וצ"ל דאי הוי מיעוט ה"א לר"מ סמוך מיעוט לחזק' א"א והוי פלגא והוא דאוריי' לר"מ ולכן הוצרך דהוי מעוטא דמעוטא ובהא גם לר"מ ל"א סמוך מיעוט וכו' כמבואר כ"ז. ועיי' פלוגתת רא"ה בבדה"ב ורשב"א במשמר' ריש הלכ' שחיטה. דרא"ה ס"ל דגם לדידן דל"ח למעוטא מ"מ אמרי' סמוך מיעוטא לחזקה. ורשב"א שם חולק עליו וכ' אפי' נימא כן מוכרח דא"א כן רק במקו' שאין עוסקי' לבטל החזק' כמו רוב מתעברו ויולדו'. אבל בשחיטה שעוסקי' לבטל החזק' ורוב עוסקי' בקיאי' לא אמרי' סמוך מיעוט ועוד כ' דווקא ביבמו' שהמיעוט מסתלק מן הרוב שאין כולם מתעברו' ויש איילוני' ומרוב המתעברו' איכא מיעוט מפילו' בזה אמרי' סמוך מיעוט לחזק' משא"כ ברוב מצוי' עיי' בו היטב. ונחזה מה דקמן דלסברא הראשונה כשעוסקי' לבטל החזק' ל"א סמוך וכו' אולי י"ל גם הכא כל סופרי' הכותבי' גיטין באי' ועוסקי' לבטל החזקה דבעל ציוה וחפץ ורוצה לגרש אשתו ועד"ז כולם מתגרשי' לא שייך סמוך מיעוט לחזק' א"א דהא על זה בא הסופר לכתוב לבטל החזק' ועוסק ובא בה ורוב המתעסקי' בזה בקיאי טובא הגם שיש לחלק בין שחיטה להך דהכא דשם מעשה השחיטה מסלק החזק' שאחר שנשחטה הותר' אבל כאן אחר הכתב עדיין החזק' בתוקפ' עד שיותן:

לידה מיד הבעל. מ"מ י"ל כהנ"ל דתחלת עסק זה לבטל החזקה ועל דרך זה מנתקים כל הקידושי' וקשר שבין איש לאשה ותחלת מעשה הכתיבה צריך לסופ' ועיי'. וסברא שני' שכ' רשב"א דביבמו' דמסתלק המיעוט מן הרוב דצריך לומר תחלה רובם מתעברו' ומהרוב מיעוט מפילו' משא"כ בשחיטה גם כאן דומה לשחיטה שאנו דני' על כל אלו שבאי' לכתוב הגט הם רובם בקיאי' מיעוט אינו בקי וחוץ לעוסקי' וכותבי' אין מיעוט אלא מכל הכותבי' רובם בקיאי'. ומיעוט מגרשי' שאינם בקיאי' ויש לחוש דאשכח כתיב ועומד הוא בלא"ה מיעוטא דמעוטא דאשכח כתוב או להתלמד לא שכיח והוי מיעוט דמיעוט ולא חזי לצרופי עוד למיעוט סופרי' דלא בקיאי' וא"ש דלרבנן ל"א סמוך מיעוט. וכ"ז לרבנן אבל לר"מ דחייש למיעוט ג"כ בכה"ג חיישי' למיעוט כמבואר בש"ס קידושין דרוב תינוק' מטופחי' וברוב שרצי'. ורשב"א ל"א רק לדידן אם אמרי' סמוך דווקא במה שדומה להא דיבמות. והא"ש דצריך כאן לר"מ לומר דהוי מעוטא דמעוטא

דאל"ה אמרי' סמוך מעוטא וכו' ולשיט' רבינו משולם שבמרדכי חולין פ' הזרוע דר"מ חייש למיעוט מדאוריי' בלא"ה א"ש דצ"ל לר"מ סתם ספרי וכו' ועיי'. אבל צל"ע לרא"ה דלא נחית לחלק בחילוקי' שחילק הרשב"א וס"ל אף ברוב מצוי' א"ש אמרי' סמוך אי לאו דהוי כל בקיאי' א"כ צ"ע למה אמר כאן ולר"מ דחייש למעוטא. הא גם לדידן צ"ל סתם ספרי דאל"ה נימא סמוך מיעוט. ועיי' רא"ש יבמות שכ"כ בשם ר"ת דאמרי' סמוך מיעוט להחמיר והיינו מדרבנן לשיטה זו ל"ק כמובן. אבל הרא"ה ס"ל מדאוריי' וכן ס"ל לרשב"א בשיטת רא"ה דאל"ה לא מקשה לי' מרוב תינוק' מנופחי' דלא ס"ל סמוך הא התם לקולא נימא סמוך מיעוטא וע"כ דרשב"א ס"ל כשיטת הרא"ה מדאוריי' ואפי' להקל א"כ צלע"ג מהכא ועיי':

ורבנן הוא דאצרוך פי' רש"י משום דאיכא דאשכח כתוב ותוס' הקשה אפי' נכתב לשמו, מ"מ הא פסול לגרש בו דצריך מוכח מתוכו ובסמוך בעי לאוקמי מתני' כר"מ. הנה יש להבין למה לא הקשה תוס' איפכא כיון דסתם ספרי מגמר גמירי בוודאי יודעי' וחוקרי' ומקפידי' אם יש ב' יב"ש בע"א דכותבי' סימן ואיך ניחוש שכתבו ליב"ש אחר, אלא דתוס' לא יוכל להקשו' בפשיטו' דאולי לא בקיאי בזה דהוחזק דצריך סימן או אולי לא חקר ולא ידע שיש עוד יב"ש ולכן הקשה תוס' דעדיין לא פעלנו כלל אם נכתב לשמו, ולכן נאיד תוס' מפי' רש"י וכ' דחיישי' שמא כ' להתלמד והא דבאמת ל"ח לשמא יש ב' יב"ש בעיר א' צ"ל דזה חשש רחוק מאוד ורש"י חייש לי', ולפמ"ש י"ל דל"ח להא דסמכ' באמת דסופר בקי ונזהר לכתוב סימן כדי שיהי' מוכח מתוכו וגם לא יצטרך שיגרשו זה בפני זה לר"א כנ"ל ולקמן ג' ע"ב נדבר בזה אי"ה. ופ"י כ' בישוב קו' תוס' לרש"י דמוכח מתוכו רק דרבנן ומשו' דרבנן ל"ח רק משום שלא לשמה שהוא דאוריי' ודבריו אינם מספיקי' דהא קושי' תוס' דרצה לקמן לאוקמי כר"מ והיינו דרצה לומר דבעי ר"מ חתימ' לשמה מדרבנן וצריך לומר דחששו לדרבנן והצריכו לומר משום דרבנן ושפיר הקשה מאי יועיל לנו אמירתו הא משום זה שאנו חוששי' לשיב"ש עדיין פסול הוא מדרבנן ומה לי אם נכתב לשמה או לא. אבל מ"ש הפ"י דרש"י ל"ל מוכח מתוכו א"ש ועיין רשב"א:

והנה הפ"י הקשה קושי' חמורה לרש"י למה צ"ל בפנ"ח כיון שאמר בנ"כ ידעי' שבעל זה כתבו ממילא ליכא חשש בעדי' דהא לעדי' עצמן ל"ח. וחידש דס"ל לרש"י דבעדי' לא בקיאי כל סופרי' וחיישי' לעדי' עצמן עיי' בו. והנה לפ"ז לא תי' כלום מעדי' דאמר רוב בקיאי היינו רוב ישראל כפי' רש"י והיינו משום בעל עצמו כמ"ש לעיל וסתם ספרי היינו הסופרי' כותבי' עיקר הגט ליכא אפי' מעוטא דמעוטא ומעדי' לא הזכיר כלל. והנה קושי' פ"י לתוס' ג"כ קשה דמפרש דיאמר הבעל שהוא לא הי' בקי ולא כ' דחיישי' לסופר

ע"כ ס"ל דל"ח לסופר עצמו דהוי מעוטא דמעוטא, ולכן הוצרך לומר שהבעל אינו בקי וסופר כ' להתלמד וקשה מאי יענה לחשש עדי' אי ס"ל דבעדי' ג"כ מעוטא דמעוטא א"כ מאי ניחוש להו כיון שכבר אמר בנ"כ, ואי בעדי' ליכא מעוטא דמעוטא א"כ קשה לר"מ למה לא ניחוש ובזה ל"מ תי' פ"י לרש"י כהנ"ל וכבר הרגישו האחרוני' בקושי' זו וצ"ע. והנלפע"ד בכ"ז דהא דכ' רש"י משום דאשכח כתיב ולא כ' דחיישי' לסופר עצמו דכיון דסתם מגמר גמירי הגם שיש בעולם דאינו בקי ל"ח לתקן תקנה משום לא שכיח כולי האי ולכן הוצרך לומר בעיקר תקנה משום אשכח ומאחר שישבו לתקן והטילו על השליח שיאמר ועל בני א"י שלא יקבלו שליח עד שיאמר שוב אמרו שיאמר ג"כ בפנ"ח הגם בעדי' לא שייך משום אשכח מאחר שאמר בפנ"ח מ"מ ניחא להו שיאמר בפנ"ח כדי לצאת חששא רחוק' דלא בקיאי וה"ה לשל סופר אבל עיקר התקנה לא משום לא שכיח כי האי הי' ומיושב שיטת רש"י. ולתוס' ג"כ י"ל כך דעיקר התקנה הי' משום שמא כ' להתלמד דמשום סופר ועדי' דלא בקיאי לא הי' מתקני' אבל מאחר שבלא"ה הוצרכו לתקן בפנ"כ אמרו שגם בפנ"ח יאמר כדי לצאת הכל. ולר"מ דלא בעי שיאמר בפנ"כ דלא בעי כתיבה לשמה אבל צריך שיאמר בפנ"ח כדלקמן וכתב הרמב"ן הא דקתני בברייי' דל"א בפנ"כ ובפנ"ח הולד ממזר סרכא דלשנא נקיט וכן כ' תוס' בב"מ ל"ק לפמ"ש תוס' דחיישינן להתלמד כ' הא בעדי' לא שייך הא ל"ק דוודאי בעדי' ג"כ שייך בחתמו עצמם על גט שכתב סופר להתלמד כדי שידעו כשיצטרך להם והנסיון ולמדנו, אלא דאם אומר בפנ"כ תו ל"צ לומר בפנ"ח משום להתלמד דעדי' דמאחר שיש ביד בעל גט שכתב לו סופר לגרש איך יניח עדי' לחתום כדי להתלמד וזה שקשה על תוס' וא"ש שכתבתי כיון שאומר בלא"ה הוצרכו גם בפנ"ח משום מיעוט דלא בקיאי וא"כ ול"מ דא"א בפנ"כ צריך בוודאי לומר בפנ"ח משום עיקר החשש שכתבו סופר להתלמד ועידי' ג"כ חתמו להתלמד כנ"ל נכון ופשוט ועיי':

דף ג.

והכא משום עגונא אקולי בה רבנן בפ"י האריך בקושי' מאי צ"ל משום עגונא הקילו הא לכל היותר גם בשנאמר דסמוך מעוטא לחזק' והוי פלגא א"כ בדין שיהי' נאמן ע"א בלא אתחזק כדלעיל ותי' דמוכח ע"כ דהחמירו בזה יותר מבכ"מ דהא ע"א אינו נאמן ולא האמינו רק לשליח וע"כ דחששו בזה יותר אלו דבריו צ"ל. והנה טעמא לא ידענו למה יחמירו בזה יותר מבכ"מ דבספק שקול ע"א נאמן ודי שחששו והצריכו עדי' ואמרו דנצרף מעוט דלא שכיח פלגא אבל לומר שיהי' יותר מפלגא אין לו טעם וסברא. והנה הפ"י הקשה בפשיטו' דבפלגא מדינ' נאמן כיון דלא אתחזק נרא' דפשיטא לי' בדבר

שבערוה בלא אתחזק ע"א נאמן וכבר הבאתי לעיל דמהרי"ק ותשוב' מיימני הכי ס"ל אבל רמב"ן בחי' יבמות וכאן בחי' ור"ן לקמן סוגי' דשליש ס"ל דגם בלא אתחזק צריך ב' וי"ל הגם דכאן רק מדרבנן אנו חוששי' לומר סמוך מיעוט דלא שכיח לפלגא כעין דאוריי' תיקנו כל דבר שבערוה צריך לולי משום עגונא הקילו ומכאן ראי' לשיטת אנו: אלא למהרי"ק ות"ו ודעימי' דס"ל בלא אתחזק ע"א נאמן צ"ע קושי' פ"י. והנלפע"ד ליישב ע"פ סברת תוס' לקמן סוגי' דשיירו' מצוית דכ' דווקא באומרי' עדי' לא חתמנו אלא על גט א' של יב"ש הבעל נאמן שעל שלו חתמו דלא משקר אבל באומר שמכיר גיטו בט"ע או בסימן חושדי' אותו שבאמת אין לו היכר אלא שבעיניו רחוק שאבד עוד יב"ש אחר גט כמוהו הגם שב"ד חוששי' בעיניו אין זה חשש ולכן אומר לנו שמכירו עיי"ש. ואומר מעתה הגם בכ"מ מאמיני' ע"א ולא חוששי' לו בדבריו דאינו מעיד עד שיודע האמת אבל בכאן דאינו רק חשש בעלמא והוא חשש רחוק שאינו ראוי' לחוש לו דסתם בקיאי' ולאשכח כא שכיח, וגם אם לא היינו חוששי' רק בצירוף חזק' א"א חוששי' לחששא רחוקה אבל הענין בעצמותו רחוק מאוד, ולכן השליח אומר בפ"נ הגם ששקר הוא כיון שבעיניו בוודאי אין כאן בית מיחש כלל ולדעתו אינו מחטיא ומכשיל באיסור, ולפי שב"ד חושש ורוצי' שיאמר הוא אומר בפנ"כ אע"פ שאינו נכתב בפניו ולכן אין מאמיני' לע"א, אבל לשליח האמינו וגם זה משום עגונא הקילו בעדות כ"ד של שליח ומיושב קושי' פ"י. כנלפע"ד נכון:

ובזה א"ש ג"כ הא דנתקשה פ"י על פי' רש"י וכי אתי בעל ומערער הוי חד לגבי חד, הא כללא בידינו כ"מ שהאמינה תורה ע"א נאמן כשנים. ולדברינו א"ש דכאן אין כאן אפי' ע"א דנאמנות קליש טובא וגרע מכל ע"א דעלמא רק משום עגונא הקילו, אבל באתי בעל ומכחיש לי' נאמן הבעל יותר ביש סברא ששליח שיקר ושלא בפניו הי' כמ"ש ועיי': האי קולא היא חומר' היא דכ' אתי בעל פי' רש"י והוי חד לגבי חד, והקשה פ"י הא ערער דבעל הוי כתרי, ותירוצו אינו עולה יפה במח"כ למעיי' בו דכ' דלענין לשמה לא הוי רק כחד, ושוב כ' בלשמה לא בעי רק ערער דחד והם סברו' הפוכו'. ולפע"ד נראה פשוט דקושיא מתורצת בחברתה במה שהקשה עוד הא כ"מ שהאמינה תורה הרי כשנים ולמה יהי' הבעל נאמן, והנה הא דערער הבעל כתרי לאו כתרי ממש דאם תרי מכחישי' דבריו לא כלום אלא יותר מחד, וכן הא דכ"מ שהאמינה תורה ע"א ה"ה כשני' שאם שנים מכחישי' לא כלום הוא רק שהוא יותר מחד, וזהו שכ' רש"י דהוי כחד לגבי חד שליח יותר מחד מאחר שכבר העיד ונגד זה גם הבעל יותר מחד ולכל א' מעלה וזה מול זה שנים שווי' והוי כחד לגבי חד כנ"ל פשוט וק"ל:

חד אתי בעל ומערער ופסיל לי'. לרש"י דס"ל דאנן חיישי' לאשכח כתוב א"ש דס"ד דע"י אמיר' השליח תו אנן ל"ח אבל כי אתי הבעל פסול לי' דהוי חד לגבי חד. אלא כדמקשה כן לרבא והא לחשש זייף אנן ל"ח כדמוכח מסיפא דאם יש עליו עוררי' כ"ז שאין עוררי' ל"ח. ול"צ לומר בח"ל רק מחשש שמא יבוא הבעל ויטעון מזויף ולרש"י דהוי חד לגבי חד א"כ מאי ס"ד מה מהני אמיר' השליח דכל עצמינו רק משו' שיבוא הבעל ויטעון מזויף חיישי' וי"ל דהא דמפרש רש"י דהוי חד לגבי חד היינו לרבה דאנן חיישי' וכיון דאתי בעל הוי חד לגבי חד וכמאן דליתא הדרי' לחששא דאשכח דסליק עדו' השליח ע"י ערעור הבעל והדרי' לחששא דילן. אבל לרבא דאנן ל"ח לעצמינו רק ע"י ערעור דבעל והוי לעומת הגדת השליח חד לגבי חד וכמאן דליתייהו. ואנן לעצמינו ל"ח ומ"מ מקשה דעכ"פ לעז איכא וס"ד דמועיל לדינא אבל לעז איכא כן נ"ל. אלא לפ"ז הי' לרש"י לפרש כדמקשה לרבא חד אתי בעל וכו' דיהי' לעז ומדלא פי' לרבא כלום משמע דפי' קושי' זו לרבא כמו לרבה וצ"ע כהנ"ל. וי"ל עפמ"ש כבר לעיל במתני' בתוס' שכ' דמשו' עגונא אנן לא טענינן מזויף ושוב כ' דמשו' לא שבק' חי טענינן ליתומי' ונרא' דבריה' כסותרי'. ואמרתי דבח"ל דלא שכיח לקיים יש לחוש טפי לזיוף דלאו מלתא דעבידי לאגלוי כ"כ הוא והוצרך תוס' לומר משו' עגונא הקילו לולי משו' שיבוא הבעל ויערער לא היינו צריכי' הגדת בפ"נ עיי"ש. ולפ"ז י"ל דבס"ד דמקשה חד אתי בעל ס"ל דמהני הגד' השליח:

דלולי שיאמר בפ"כ אנן חיישי' והא דל"ח בא"י משו' דמצוי' לקיימו והוי מלתא דעבידא לגלוי וזיוף לא שכיח משא"כ בח"ל אבל כד אתי הבעל פסיל לי' דהוי חד לגבי חד והדרא לחששא כמו לרבה לענין לשמה. והוצרך לחדש דמידק דייק ואפי' אתי בעל נאמן השליח. ומעתה י"ל גם בח"ל לא צריך לומר רק משו' ערעור הבעל דלא מצינו בשום מקום חילוק בענין קיום בין א"י לח"ל. ולכן פי' רש"י לענין שאין עדי' מצוי' לקיימו שאם יבוא הבעל וכו' דאצ"ל רק משו' שיבוא הבעל. וכן משמע לשון דאין עדי' מצוי' לקיי' ול"א שאין עדי' להכחיש ולהעיד שמזויף הוא. וחיישי' שזייף וע"כ דאנן ל"ח רק משו' ערעור הבעל. ומ"מ ס"ד דמקשה הכי הוי דאנן חיישי' ולמסקנא אינו מוכרח ולכן פי' רש"י ברבא משו' ערעור דבעל כנ"ל נכון ועיי':

מעיקרא מידק דייק ולא אתי לאורועי נפשי' כ' רש"י ולא יבוא ויערער וא"כ יעורר אינו נאמן דוודאי דק במילתי' שפיר. ורשב"א כ' דלכאור' לשון לא אתי לאורועי נפשי' משמע דלא יבוא אבל אם יבוא מהימן. וכ' דמלקמן כ' דאי עבדי' אהני י"ל בא"י דאצ"ל והוא אומר מעלי' דרגא ומהימן יותר כיון דקיו' דרבנן. ומיהא שמעי' ממתני' דקתני ואם יש

עליו עוררי' ולא קתני כן בח"ל ש"מ דבח"ל גם אם יבוא הבעל אינו נאמן. ותמה אני על הרשב"א דלא הביא מלקמן כ"ג ע"ב דמפורש בח"ל דאי אתי בעל ומערער לא משגחי' בי' וכו' וצלע"ג. וראי' זו שהביא הרשב"א מדלא קתני' במתני' בח"ל אם יש עליו עוררי'. לרש"י ראי' זו אינה דהא לרש"י ע"כ לפרש דבס"ד דמקשה כי אתי בעל ס"ל דפסל לי' ממש דהא כן מפרש דהוי חד לגבי חד ועכצ"ל דבאמ' אם יש עליו עוררי' קאי גם אריש כמ"ש תוס' תחלה. וכן י"ל למסקנא דמידק דייק ולא יבוא אבל אם בא נאמן ויש עליו עוררי' ע"כ אריש. וממתני' ליכא ראי'. אבל רש"י ראה מפורש כן לקמן כ"ג ע"ב וצע"ג שוב מצאתי שכבר התעורר בזה הב"י סי' קמ"א:

והנה תוס' הקשה דלמה לא קתני ברישא אם יש עליו עוררי' וכו' מתחלה כ' דהא דיש עליו עוררי' קאי בין אריש בין אסיפא. ולבסוף הקשה דמ"מ הי' לי' למתני מיד ברישא אם יש עליו עוררי' דנדע דקאי גם אריש. והי' נ"ל דלכאורה צריך להבין פשיטא מאי קמ"ל ואם יש עליו עוררי' יתקיי' פשיטא מאן דכאיב לי' כאיבא אזיל לבי אסי' וכי לא ידענו מקיום שטרות בעלמא. נ"ל עפ"מ שכתבתי לעיל במתני' דכ"ז שלא נתקיי' יוכל הבעל לטעון שלא לשמה או שארי פיסולי הגט דבא"י כולם גמירי. מ"מ נאמן במגו דמזויף כמו מודה בשטר שכתבו דנאמן במגו דמזויף ואפי' אמנה או קטנים היו כמבואר סי' ע"ח הגם שטוען נגד החזק' וזה י"ל דאשמעי' מתני' ואם יש עליו עוררי' נקיט סתם עוררי' ולא קתני מה טוען יטעון מה שיטעון נגד הגט נאמן עד שיתקיי' בחותמיו ואז פסקא מגו דילי' כמו מודה בשטר צריך לקיים ואז אינו נאמן. והא"ש דכ"ז בא"י אבל בח"ל שאמר בפני נכתב ובפנ"ח לרבא משו' קיום אם טוען ומערער דשלא לשמה נכתב לא נאמן במגו דמזויף כיון דאיכא ע"א מכחיש ליכא מגו להכחיש העד כמבואר ולרבא דל"ח משו' לשמה אינו נאמן במגו כזו להכחיש העד. ואי שיערער מזויף פשיטא דצריך לקיי' כבכל מקום. וא"ש לרבא. ולרבה בלא"ה לא אזיל קושי' תוס' כמ"ש מהרמ"ל דתוס' לרבא אזיל ועיי':

וראיתי אחרי רואי בחי' אאמ"ו מאוה"ג זצ"ל שהביא קושי' משמי' דאאמו"ז מאוה"ג מו"ה עקיבא איגר זצ"ל דקושי' תוס' דינקט ברישא אם יש עליו קשי' כדמשני ע"א נאמן באיסורי' וא"כ פשיטא לכאורה דאם יבוא הבעל ומכחישו דהוי חד לגבי חד קשי' ליתני רישא אם יש עליו עוררי' ולא קשו לתוס' מהא ובזה לא יועיל תי' תוס' דהוי רק לעז זה יש לומר כדמשני משו' עגונא הקילו ונאמן השליח יותר דכ"מ שהאמינו ע"א הרי כשני' מדינא אבל כדמשני דע"א נאמן באיסורי' קשי'. והוכיח מזה דלא כריטב"א בש"ך יו"ד סי' קכ"ז אלא כמהרי"ק כ"מ שע"א נאמן אין עד המכחישו כלום אלו דבריו זצ"ל. ואאמ"ו

זצ"ל השיב ע"ז דלכאורה קושי' תוס' צריכי' ביאור דלמה למתני' לאשמעי' כלל דאם יש עליו עוררי' יתקיי' פשיטא ובשלמא בסיפא אשמועי' דאצ"ל בפ"כ ואמר טעמא דאם יש עליו עוררי' יתקיי' דמצוי לקיימו לכן אצ"ל. אבל לאשמועי' ברישא דצריך לקיימו פשיטא וצ"ל דקושי' תוס' כיון דיש בו רבותא טובא דבכ"מ דהאמינו לא' במקו' שני' כמו בעגונא וכדומה הרי הוא כשני' ואין ע"א מכחיש מועיל וכאן ערעורו ערער ופסל לי' משו' לעז וזה רבותא. והי' ראוי' דאשמועי' מתני' ואם יש עוררי' יתקיי' זה כוונ' תוס' והא"ש כדמתרץ ע"א נאמן באיסורי' ל"ק יאמר נא ברישא אם יש עליו עוררי' יתקיי' בזה פשיטא דכך הדין בכ"מ דע"א מעיד במקו' שאין צריך רק ע"א וא' מכחישו דאין עדות הראשון כלום ופשיטא דיתקיי' בחותמיו אלו דבריו זצ"ל וש"י זכותם יגן עלי:

בדין הוא דקיום שטרו' נמי לא לבעי כדר"ל וכו' פי' רש"י דלא חציף אינש לזיופי ועיי' פ"י שכ' דמלתא דעבידי לאגלוי היא. ועיי' תוס' כתובת צ"ב ע"ב דנרא' כן משו' דעביד לאגלוי ואפי' גזלן לא חשיד בכך דירא שיתברר לפני ב"ד עיי"ש. ועיי' רשב"ם ב"ב ק"ע ע"א כ' ואפי' טען זה מזויף לא הי' לנו לחשוד הלוקח בכך דלא נחשדו ישראל לעשות שטרות מזויפים נראה דלאו משו' חציפו' ועבידא לאגלוי הוא רק שלא נחשדו ישראל לעשות עול כזה לזייף שטרו' ולעשו' מעשה וכעין דאמרו דבורא אמרו מעשה לא עבדו מכ"ש מעשה מכוער מזה. והנפקותא במקו' דלא עבידא לאגלוי כ"כ כגון בח"ל שא"מ לאגלוי שקרו. מ"מ לא חיישי' לבר ישראל דעביד ועיי' פ"י כתוב' כ"ח שנראה לו היכי דאין העדי' ידועי' כלל לנו ואין יודעי' מי הם אז יש לחוש יותר למזויף דהיינו דליכא מלתא דע"ל כיון שאינן ידועי' ואין שמותי' ניכרי' עי"ש, אלא דבאמ' לא מצינו חילוק בשום מקום דהיכא שאין העידי' ידועי' לנו בשמות' שיהי' חשש זיוף דאוריי' או שנחוש לו יותר מהיכא דידועי' לנו, ובפ"י עצמו הרגיש במביא גט ממה"י דג"כ אין ידועי' לנו וכ' דמן הסתם עה"ח על הגט הם דדיינו וידועי' ודוחק, ועיי' רמב"ם פ"ז מגירושין הלכה ב' שכ' ולא נודעו עידיו כלל, נראה דאם אין הבעל טוען מזויף ל"ח הגם שלא נודעו עידיו כלל מ"מ ל"ח כ"ז דליכא ערעור ודלא כפ"י, וצ"ל דלאו משום מלתא דע"ל ל"ח לזיופא רק משום דל"ח שעשה מעשה רע כזה בפועל וכרשב"ם. ואפשר בח"ל דלא שכיחי שיירתא היכא דלא נודעו עדיו אין רגלי' לדבר שלא נודעו שמות אלו שזייף וחכם עדי' שלא ניכרי' לנו דרגיל הוא דאנחנו לא נדע ולא נכיר אינשי מהכא להתם, אבל היכא דשכיחי שיירתא ונמצא חתם עדי' שאין מי שמכיר אנשי' ששמותי' כשמות אלו החתומי' אפשר אנו באי' עי"ז לחשש זיוף, שוב ראיתי בספר נתיב' המשפט מהגאון חות דעת זצ"ל שהתעורר במ"ש הרמב"ם ולא נודעו עדי', וכ' דאפשר משו"ה פסק הרמב"ם דע"י ערער הגט בטל

כיון שיש רעותא שלא נודעו עידיו, אבל בלא ערער ל"ח ודבריו תמוהי' דהא בהלכה ז' לא התנה הרמב"ם שאין עידיו ידועי' ומ"מ כ' דפסול ע"י ערער הבעל ובטל וכן בפי"ב באשה שהוציא' גט ולפמ"ש אפשר לכן לא כ' ולא נודעו עידיו רק בשליח המביא מח"ל דאז לא מגרע מה שלא נודעו עידיו כ"ז שלא בא לערער אבל בא"י וכיוצא בו דשכיחי אינשי ומכירי' זא"ז חיישינן בלא ערער וצ"ע לדינא:

ומדי דברי בפסקא דהרמב"ם הנ"ל אמינא הנלפע"ד בשיטתו. הנה הרמב"ם פסק בשליח של"א בפ"כ ובא הבעל וערער הגט בטל ובני' ממזרי' וכ' הה"מ הגם דקיום דרבנן מ"מ כאן שאין מי שיכחיש אותו שהאשה אינה יודע' מאומה אוקמי' אחזקתה, משמע אבל אי טוענת ברי ומכחשת אותו לא בטל. והקשה בב"ש סי' קמ"א ס"ק ע' ממ"ש הרמב"ם פי"ב הלכה ג' באשה המוציא' גט דאם בא הבעל וטוען מזויף דאם לא נתקיי' אינה מגורשת להיות מותרת לאחרי' ושם עומד' ומכחשת גברי שלה וצע"ג, ועיי' תומי' סי' מ"ו ובספר בני אהובה, ובכ"ז לא מצאתי ישוב להה"מ שמיישב דעת. ומתחלה הי' כ"ל דכוונת הה"מ לומר טעמא דס"ל לרמב"ם דגט בטל מוודאי ובני' ממזרי' אם כי ס"ל דהיכא דיש טענ' מזויף צריך קיום מדאורייי' כרבינו אביגדור מ"מ מידי ספק לא נפקא דזה מול זה טוען ברי, ולכן כ' הה"מ כיון שאין מי שטוען ברי נגדו לכן הגט בטל לגמרי בוודאי ואוקמ' אחזקה, ויש דס"ל בכל זאת רק ספק מגורשת, אבל בפי"ב שכ' הרמב"ם דאינה מגורשת להיות מותר' לאחרי' י"ל רק מספק אינה מגורשת וספיקא דאורייתא הוא גם שטוענ' ברי נגדו מאי אולמא ברי דידה מדידי' כן י"ל וכן מורה לכאורה לשון הרמב"ם שלא כ' בני' מותרי' כמו שכ' בפ"ז, אלא שפיל לסוף דבריו שכ' אבל פסלה נפשה מכהונה דשווי' נפשה חד"א, מדכ' דאסורה משום דשווי' נפשה כו' ואי ס"ל דאינה מגורשת מספק פשיטא דאסורה לכהן מספק וע"כ דס"ל דגט בטל לגמרי, ומ"מ היא לעצמה שווי' נפשה חד"א, והא דכ' אינה מגורשת להיות מותר' לאחרים כ' כן משום דרוצה לסיים אבל אסורה לכהן, אבל באמת לא לבד שאינה מותר' לאחרי' אלא גם בני' ממזרי' דוודאי אסורה כצ"ל, וא"כ מוכח דאפי' במכחשת הגט בטל לגמרי ודלא כהה"מ וצ"ע:

ולכן נ"ל בישוב הה"מ דכוונתו כיון דשליח המביא אם נחשדהו לזיוף והיינו שרוצה לקלקלה צריך למחשדי ברשיעי כל כי האי ואם גם היא אומר' דאינו מזויף צריך לחשוד גם אותה שהיא באותה עצה היינו שהיא שכרתו שיזייף לה גט ויאמר שהבעל שלחו ושניה' לדבר א' נתכוונו הוא אינו חושש לאיסור א"א על ידו והיא אינה חוששת לעבור וחציפי לזייף כל כי האי ל"ח משום ברי דבעל שטוען מזויף ועכ"פ לא הוי וודאי לחשוד

תרי באיסור חמור דא"א ולזייף, לכן כ' הה"מ דהיא אינה טוענ' מידי ועומד' ואומד' שאינה יודע' האמת עם מי ואין לנו רק לחשוד השליח שמדע' עצמו כן עשה כדי לקלקלה ולהכשילה, ונאמן הבעל בברי שכן הוא וחזק' א"א מסייע לו, והא"ש בפי"ב דהיא עצמה שהוציא' גט ואומר' גרשני בגט זה ואין כאן שליח נאמן הבעל בצירוף חזק' א"א והגט בטל והוי כמו שליח שהביא ואינה יודע' היא מאומה כנ"ל נכון ועיי':

וכשאני לעצמי הי' נ"ל בשיטת הרמב"ם ע"פ דרכו של הה"מ, דס"ל להרמב"ם היכא דאיכא טענת מזויף ברי מלוה נגד מלוה לא חיישי' מדאורייתא הגם שיש טענ' ברי, מ"מ אלי' טובא חזק' לא חציף לזייף ולהוציא השטר בפני מי שיודע בברור שזייף ושיקר בו בוודאי יברר קלונו ועבידא לאגלוי לעיני כל כי חציף וזייף וזו סברא חזק' ואפי' במקו' ברי סמכי' על זה אבל כשמוציא המלוה שטרו שלא בפני לוה אלא נגד יתומי' ולקוחו' אין חזק' כ"כ שלא יחציף לזייף כי אין מי שיודע האמת וחושב שלא יעלה על הדע' שזייף ולאו מלתא דעבידא לאגלויי הוא כ"כ, ומ"מ ל"ח לזיוף כיון דליכא מי שטוען שמזויף הוא, ולא חשידי לנו אינשי לזייף הגם דלא עבידא לאגלוי מ"מ המעשה בעצמו רע ומכוער כמ"ש לעיל, וכיון דליכא דטוען ברי נגד' סגי בסברי' זו בלי מלתא דע"ל לא משקרי. אלא: במוציא שטר שלא בפניו דרשעתו לא היו עבידא לאגלויי, ואח"כ בא הבע"ד וטוען ברי מזויף דאיכא ברי וחזק' דלא חציף לזייף לא אלימא כיון שלא הוציא בפני' בזה י"ל חוששי' מדאורייתא לזיופא כנ"ל ועיי'. והא"ש שיטת רמב"ם בשליח המביא גט ממדה"י שלא בפני הבעל שיודע האמת ליכא חזק' דלא יזייף דאין מי שיודע האמת ולא יבררו הדבר כ"כ, אלא כ"ז שאין בעל המערער בא ל"ח, אבל כשבא לפנינו וטוען והשליח כבר חלף ועבר נותני' מקים לדברי הבעל עד שהגט בטל לגמרי, וכן הוא הדין במביא גט בא"י ובא הבעל ומערער, והא דפי"ב לכאורה עדיין קשה עלינו דשם עומדת לפני הבעל כשבא לערער והיא מכחשת אותו בפניו, ומ"מ ס"ל הגט בטל, נ"ל ע"פ מ"ש הרשב"א באומר' גרשני שלא בפני בעלה דאסקי' דמעיזה אם אח"כ בא הבעל ואומר' לפניו גרשתני אינה נאמנ' מאחר שכבר אמרה מחזק' עתה דבורה וע"כ להעיז, וכן י"ל בזה מאחר שהוציא' הגט שלא בפניו ואז חשבה שלא יתברר האמת, שוב כשבא צריכה להחזיק דברי' ועומד' בדבור' וכן בשליח המביא, כשבא הבעל אח"כ גם השליח עדיי' בפנינו, מ"מ הגט בטל כהנ"ל, ובפ' י"ב כ' הרמב"ם שאח"כ בא הבעל אחר שכבר הוציא גיטה שלא בפניו, אבל כשמוציא הגט בפניו, נ"ל לשיטת הרמב"ם דאין הגט בטל ואפשר אפי' מספק לא רק מדרבנן כנלפע"ד:

וליישב שיטת הרמב"ם מסוגי' דהכא דמוכח דאפי' אתי הבעל לא משגחינן בי' מדאורייתא דאל"כ לא הי' מאמיני' לשליח דלא האמינו רק משום דרבנן הצריכו, ועי' ב"ש סי' קמ"ב ובתומים כ' דלפמ"ש הה"מ כשיש ברי נגדו אינו נאמן מדאוריי' א"ש דכאן השליח מכחיש. ולא הבנתי גם בשאינו אומר בפ"נ, מ"מ מאחר שמביא הגט ואמר הבעל שלח לך בזה עצמו אומר שאינו מזויף א"כ כבר הכחיש אותו, ומ"מ רבנן הצריכו שיאמר בפירוש ומידק דייק ביותר וכ"ז לענין דרבנן, אבל לענין דאורייתא כבר הוכחש הבעל משליח ולמה ס"ל לרמב"ם דגט בטל ובאמת זה קשה על הה"מ ג"כ דכ' כיון שאין האשה מכחשת' הא השליח כבר הכחיש בהביאו אבל לפמ"ש לעיל בישוב הה"מ ובביאור כוונתו א"ש ול"ק על הה"מ אבל דברי תומי' תמוהי' בעיני: והנ"ל בישוב הרמב"ם מהסוגי' דהכא, דהא דס"ל לרמב"ם דבטוענ' ברי מזויף הוא אנו חוששי' לדבריו מדאוריי' הוא משום דאיכא סברא דלא ישקר לומר מזויף ולעשו' חבירו רשע בכזה במקום דאפשר לברר ששקר ענה בו ונגד סברא דלא חציף לזיופא איכא סברא זו דלא יטעון מזויף הוא באפשר לברר, וכ"ז בא"י דשכיח לברר אבל בח"ל דאין עדי' מצוי' לקיימו לא אלי' סברא זו דהא לא שכיח לקיי', ומ"מ סברא דלא חציף אינש לזייף איכא דלעשות מעשה רע כזה חושש לצד רחוק שאפשר שיתברר קלונו לעיני כל, ובלא"ה כתבנו דבלא עביד לאגלוי ל"ח למעשה רע כזה וכ"ז לא שייך בטענ' מזויף כמובן. והא"ש סוגי' דהכא דס"ל דרבנן הוא דאצרכי דבח"ל אפי' בא הבעל וטוען מזויף ל"ח לו מדאוריי', והא דכ' הרמב"ם בשליח המביא גט בח"ל ול"א בפ"נ הגט פסול לא תנשא, ואם בא הבעל ומערער הגט בטל. י"ל השתא דהצריכו שיאמר בפה מלא בפ"נ כדי שידי"ק יותר והוא ל"א חיישי' שיודע בעצמו שזייף לכן לא אמר בפ"נ הגם שהוא אמר שלא עמד הא גופא אי אמת ששליח הבעל הוא הי' עושה שליחותו כראוי' ומ"מ משו"ה לא פסלינן לגט לגמרי אבל כשבא הבעל ומערער בצירוף רעותא זו נותני' מקום לדברי הבעל אפי' בח"ל דליכא סברא כ"כ שלא ישקר דחזי לצרופי רעותא דל"א בפ"נ ועיי' רשב"א בחי' גבי גייז כעין זה דכיון דכולם אומרי' והוא גייז חיישי' יותר. אבל הסוגי' אזיל על תחלת התיקון שיאמר דלא הוי רק חשש דרבנן בח"ל כנ"ל והדברי' נכוני' לפע"ד עיי' היטב. ובתשובתי סי' קל"ה כתבתי ישוב יותר נכון עיי' עליו:

והנה שיטת רבינו אביגדור כהן שבהגה' שבמרדכי קדושין ומובא בסמ"ע ובש"ך ח"מ רסי' מ"ו דהיכא דבע"ד טוען מזויף צריך קיום מדאוריי' וכ' ראי' לזה מדתיקנו זמן בגיטין ול"ח שיזייף הגט ויחפה עלי' ע"כ כל דאיכא רעותא וגילוי מלתא אנן חיישי' מדאורייתא. וראי' זו צריכה ביאור דוודאי אם ל"ח לזיופא רק מדרבנן הי' יוכל לחפו' דגם דנטעון

מזויף מ"מ ל"א איך נהרג' ע"פ טענה זו, וע"כ דחוששי' לזיופא מדאורייתא, הגם דבכ"ז רק ספק שמא זייף ולמה נהרג', י"ל עפמ"ש תוס' לקמן בסוגי' דש"י נוקמי אחזק' א"א ותי' כיון שהיא גרושה לפנינו עיי"ש ובפ"י. וכ"ז כשגט כשר לפנינו ועתה וודאי מגורשת אזלי' בתר חזק' דהשתא, אבל עכשיו אנו דני' שמא מזויף הוא אוקמי' בחזק' א"א ונהרגת בדין כנ"ל ופשוט:

וכ' עוד הא דאמרי' הכא דרבנן היא דאצרוך הא כל עיקר החשש שמא יבוא הבעל ויערער ואז צריך קיו' מדאורייתא, מ"מ השתא מיהא לא אתי וליכא הכחשה. כוונתו פשוטה דס"ל דאם בוא יבוא הבעל ל"מ הגד' השליח ול"מ רק כדי שלא יבוא הבעל דלא אתי לאורועי נפשי' ולא יבוא אבל כשבא נאמן כמ"ש רשב"א דכן משמע לשון הש"ס. אלא דש"ך הקשה מלקמן כ' דאי עבד' אהני'. וכן מלקמן כ"ג ע"ב דאם אתי ל"ח לי'. והב"ש סי' קמ"ב כ' כיון שהשליח הגיד וקבלנו עדות' שוב לא מהני מדאורייתא ערעור הבעל. כוונתו כעין דס"ל כ"מ שהאמי' תורה ע"א כו' היכא שבא תחלה, או כוונתו כשיטת הרמב"ם בע"א אומר כלאי' פירות אלו ושוב אחר שהאמינוהו אכל א' פירות אלו לוקי' עליו מאחר שכבר מוחזק לנו כן בזה ועיי'. וכ"ז יש להעמיד בדברי רבינו אביגדור כמ"ש השתא מיהא לא אתי ואין כאן הכחשה, עד אח"כ וכבר החזקנו דבריו. ועיי' בית מאיר סי' קמ"ב:

והנלפע"ד בישוב שיטת הר"א ובכוונת דבריו שעכשיו ליכא הכחשה. בשאומר הא דס"ל לר"א כשטוען הבע"ד ברי צריך קיומא מדאורייתא הוא מסברא דיש קצת הוכחה שלא יטעון שקר כזה ולומר שהוא רשע דמזייף במקום שיש לברר ששקר בימינו ולכן נגד חזק' דלא חציף אינש לזיופא איכא סברא זו דלא ישקר לפטור עצמו בטענה דעבידא ואפשר לברורי וי"ל כ"ז כשלוה טוען מזויף בפני המלוה שיודע האמת בוודאי יעשה כל טצדקי שבעולם להצדיק עצמו בדין שלא יאומן ויוחשד למזייף מדחציף כולי האי ויבקש וימצא מכירי החתימו' ויתגלה שקרו, אבל כשיתמי מלוה מוציאי' שטר נגד הלוה וטוען מזויף בקל לו לטעון מזויף שאין מי שיודע האמת ואין מי שמכיר בשקרו וגם לא ברור שיבקשו לברר אולי יאמינו לו וכיון דליכא סברא אלימתא לתת מקום לטענ' הטוען מזויף הדרי' דל"ח לזיופא מדאורייתא. והא"ש במביא גט דשליח המביא ואומר בפ"נ חלף הלך לו והאשה אינה יודע' מאומ' כשבא הבעל אח"כ וטוען מזויף אין סברא שמחזק דבריו דבקל לו לטעון דאנחנו לא נדע האמת עם מי וגם האש' אינה יודע' ל"ח מדאורייתא והן הן דברי ר"א הכהן השתא מיהא לא אתי וליכא הכחשה כוונתו רצוי' כיון דעכשיו ששליח לפנינו מיהא לא אתי הבעל וליכא הכחשה פנים אל פנים כעת

ולכן כשבא אח"כ ומכחיש לא נאמינהו מדאורייתא כהנ"ל ומה שמביא ראיי' מזמן דגט דאנן טענינין היינו דמביא ראיי' דאיכא חשש זיוף מדאורייתא בעולם היכא דאיכא סברא למיחש לזיוף וזה מוכח מדחוששי' לזיוף בשרוצה לחפו' וה"ה בטוען לפני' מזויף דאיכא סברא שנאמין לו כמ"ש דחוששי' מדאורייתא כנ"ל נכון מאוד ועיי':

ויש לומר עוד בזה ע"ד פלפול הא דמקשה חד אתי בעל ומערער ותוס' נתקשה ונדחק מאי ס"ד דמהני האמיר'. ולזה ל"ל דידע דאם יבוא הבעל אחר שכבר השליח הלך לדרכו ל"מ ערעור דבעל עוד אבל אולי יבוא מיד כשעומד השליח לפנינו ואז יהי' נאמן מדאורייתא וע"ז מתרץ מידק דייק ולא אתי לאורועי נפשי' היינו שלא יבוא עוד כדפי' רשב"א דמרוצת הלשון משמע שלא יבוא אבל אם באמת בא מיד לא מועיל הגדת השליח. ול"ק על שיטה זו רק מלקמן אי עבד' אהני' ומלקמן כ"ג דאי אתי אח"כ ל"ח לו וזה א"ש לפמ"ש דכיון דאתי אח"כ ל"מ ויש מכאן ראי' לרבינו אביגדור כי ע"פ שיטתו עולה סגנון הסוגי' על נכון דל"ק קושי' תוס' וגם מיושב דקדוק הרשב"א על דאמר רק דלא אתי משמע אי אתי ערעורו ערער ולפמ"ש א"ש הכל ע"ד נכון לפע"ד:

והנה יש להר"א הכהן תנא דמסייעי לי' ודס"ל כוותי' הוא הר"י שבתוס' כתוב' כ"ח ע"א ד"ה קיו' שטרו' דרבנן כו' והש"ך בסי' מ"ו רמז על תוס' הנ"ל וכ' שכוונ' תוס' דמשני' מריש סוגי' דגיטין היינו דקשה כמו שהקשה הוא דמוכח משם אפי' בטענ' מזויף א"צ קיומא מדאורייי' ואני תמה על הש"ך דלמעיי' שם ישפוט בצדק כי לא להשיג על הר"י בא, אלא מה שתי' עוד שם דוקא בשנתקיי' משדה א' או משנים ויוצא מתח"י א' מהם בזה הקיום דרבנן, משמע אבל זולת זו לעולם קיום דאורייי' וע"ז כ' תוס' אבל מסוגי' בריש גיטין דאפי' היכא דאין מכירי' החתימ' כלל הוי מדאורייתא ואפי' ליכא קיום. כ"ש ע"פ שטר אחר מ"מ הוי דרבנן ודלא כתי' אי נמי שבתוס' אבל על שיטת הר"י דבטוען מזויף צריכי' קיום מדאורייתא לא השיב תוס' ואין רמז בהשגת תוס' ודברי ש"ך צל"ע. והא דלא הקשה תוס' על הר"י מסוגי' דריש גיטין מוכח דל"ק לתוס' משם, ואולי משום תירץ שכתבתי ועכ"פ מ"ש הש"ך תמוה:

ודאתינן לתוס' כתוב' בשם הר"י הנ"ל, אזכיר מלתא דתמיהא טובא, דלעיל י"ט ד"ה מודה בשטר שכתבו, כ' תוס' בשם רש"י דלכן ל"מ מגו דמזויף שלא הצריכו בגט רק מדרבנן כשטוען אבל מגו ליכא ומסיי' וכן נראה לר"י וע"כ דר"י ס"ל כשטוען מזויף א"צ קיום מדאורייי' וסותר שיטתו ממ"ש תוס' בשמו דף כ"ח, וראיתי בהפלא' שם שתמה מאוד על סתירה זו וצע"ג: ובחידושי לכתוב' כ"ח שם העליתי יישוב נכון. ואציגה פה לתשלום הענין שאנו בו, בשנפרש תחלה דברת תוס' י"ט שכ' תחלה דליכא מגו דירא

פן יכחישוהו וכ' ובמק"א כ' רש"י דטעמא משום דד"ת א"צ קיום ורבנן הוא דאצרכו קיום כי טעין מזויף הוא אבל בשאר טענ' כגון פרוע הוא לא הצריכו קיום וכ"נ לר"י וכבר גמגם התומים בסגנון וסידור דברי תוס' אלו בסי' מ"ו דמשמע דמ"ש תוס' תחלה ומה שהביא בשם רש"י שייך להדדי דהול"ל ועוד אי נמי כמ"ש רש"י ומדלא כ"כ משמע דמוזויף אומר על מה שתי' תחלה, וצ"ב הלא באמת שני תירוצי' הם, גם הרבה להקשו' דהא תוס' שם אזיל על דר"מ בעדי' שאומרים אנוסי' היינו מחמ' נפשו' אינם נאמני' במגו דס"ל לר"מ כר"ה במודה בשטר שכתבו וכו' ולתי' רש"י משום גם אי טענו מזויף א"צ קיו' רק מדרבנן א"כ צ"ל ג"כ בעדי' בעצמן שאומרי' אין זה כ"י אינם נאמני' מדאורייתא וזה כשיטת מהרי"ק דמביא הש"ך שם, וכ' הש"ך דמתני' ראי' דל"ל כר"א כהן, אבל בעידי' עצמן ל"ש ראי' נגדו והא מתוס' עצמו שהביא הש"ך דל"ל כר"א איכא ג"כ ראי' דאפי' בע"ע דלא כר"א כהן והיא קושי' גדולה וצ"ע רבה ותומי' הלך כדרכו ע"ד פלפול עי"ש. והנלפע"ד בישוב כ"ז בשנבין למה אין זה:

מגו בשביל שא"צ קיום רק דרבנן סוף כ"ס כשטוען מזויף הוא נאמן ואיכא מגו ודוחק דכיון דמדאורייתא א"כ הוי מגו גרוע ולכן אומר דתוס' בשם רש"י הוא סיום מה שתי' תחלה דאין זה דירא שיכחישוהו וליכא מגו ועדיין קשה תינח דמגו ליכא היינו מגו דטוען מזויף שירא, אבל מ"מ יהי' נאמן מכח הפה שאסר דהא אנן לא ידענו שיש כאן שטר רק ע"פ והוא אומר מיד פרוע והוי שטרא ותברא עמו ועיי' תוס' ריש סוגיא שם דלא הוי מגו דב"ת עי"ש. ועיי' ש"ך רסי' ק"ח, ולכן מביא תוס' בשם רש"י דכ' במק"א משום דד"ת א"צ קיום רק כשטוען מזויף, וכיון דכ"ז שאין מי שטוען מזויף אנן ל"ח ושטרא בתוקפו, רק כשטוען מזויף וכי כן ליכא הפה שאסר, רק מכח מגו דמזויף וכיון דמגו גרוע הוא דירא שמא ישקר ליכא מגו וא"ש המשך וסגנון דברי תוס' וכוונתו. ולפ"ז גם אם טוען מזויף צריך קיום מדאורייתא, מ"מ א"ש דלא הוי הפה שאסר דהא כ"ז שלא טוען לא עלה על דעתינו חשש זויף, והא דכ' תוס' משם רש"י ורבנן הוא דאצרכו קיום כי טעון מזויף לא דצריך לומר שהוא מדרבנן לתירוצו, אלא כיון דרש"י ס"ל לאמת דגם בשטוען מזויף הוא דרבנן כ' האמת דדבר תורה א"צ קיום כלל אלא מדרבנן כשטוען, ולא הי' יוכל לומר אלא מדאורייתא כשטוען דס"ל לאמת לעולם רק מדרבנן, והא"ש דל"ק קושא תומי' מעדי' שאומרי' אנוסי' דעדי' שאומרים אין זה כ"י דאורייתא צריך קיום, מ"מ א"ש דהוי הפה שאסר כמ"ש כיון דכ"ז שאינם אומרים ל"צ קיום וליכא חששא דמזויף ובזה כ"ע מודים דקיום דאורייתא, ורש"י כ' כן במק"א היינו על דר"ה מודה בשטר שכתבו בזה ס"ל לרש"י כשטוען הוא דרבנן, ותוס' הביא מ"ש רש"י הכא על העדי' ונכון הוא

גם בעדים כשטוענ' מזויף דאורייתא אבל כ"ז שאינם טוענ' אין אנו חוששי' והוי הפה שאסר נ"ל נכון מאוד ועיי':

ומעתה מיושב סתיר' תוס' הנ"ל דמ"ש וכן נרא' לר"י היינו במ"ש בשם רש"י דכיון דאין צריך קיום מדאורייתא לא הוי הפה שאסר ומגו גרוע הוא דירא לשקר שזהו טעמא דמ"ד א"צ לקיימו וזהו טעמא דר"מ, אבל במ"ש רש"י דכשטוען מזויף ג"כ דרבנן בזה לא מוכח דס"ל כוותי' דאין צריך זה לתרץ הא דא"צ לקיומו, רק רש"י דס"ל דלעולם קיום דרבנן כ' כן. אבל אינו שייך לעיקר התי' וכן נרא' לר"י בעיקר התי', והא"ש דלקמן כ"ח מייתי תוס' תי' ר"י דס"ל דבטענ' מזויף צריך קיום מדאורייתא ודוקא בשטוען פרוע אז מגו דרבנן ומטעם שכ' לעיל בשמו דלא הוי הפה שאסר ומשום מגו הוי מגו גרוע, ומדוקדק ומזוקק בזה לשון תוס' שכ' וכאן כ' ר"י שזה לשון תמוה ולא נמצא כן, ולפמ"ש א"ש דקאי אמ"ש בשמו לעיל י"ט דכן נרא' לר"י בישוב דל"א מגו דמזויף אלא דמשם אין מוכח אי אף בטוען מזויף אי בעי קיום מדאורייתא או לא אבל כאן כ' ר"י מפורש דס"ל מדאורייתא בעי קיום בטענ' מזויף, ולא תיקשה הא בשלא בפניו טענינין מזויף להך שיטה וא"כ שוב הוי הפה שאסר כו' הא ליתא חדא גם לשיטה דטוענ' שלא בפניו היינו משום לא שבק' חי ולא דאנן חיישינן באמת, ומדאורייתא א"ח, ועוד והוא העיקר מנ"ל דר"י ס"ל הכי ולא כ' תוס' כשמו רק כשטוען פרוע במגו דמזויף צריך קיום מדרבנן למ"ד דהכי ס"ל, אבל שלא בפניו בלי טענה כלל לא טענינן אפי' מדרבנן ומיושב הכל ע"ד ברור בעזה"י:

עוד רגע אחת אדבר בענין קיום השייך לדברינו ולסוגיתינו. שיטת ר"ש גאון ומובא בש"ך ח"מ סי' ס"ט ס"ק י"ב ולפי שפירשו הב"ח וש"ך הסכים עמו דבכ"י בעי קיום מדאורייתא. ובקצה"ח סי' מ"ו כ' דלא ידע טעמא למה יהא קיום בכ"י יותר דאורייתא מכל שטרו' דגם בכ"י שייך כל מלתא דעבידא לאגלוי כו' עיי"ש. והנלפע"ד דבכ"י אם יתברר כי אין זה כ' יד הלוה יוכל המלוה לומר כי האמת אתו שלא זייפו הוא והלוה חתמו בפניו אלא הוא מעיקרא להכי אתכווין שיטעון מזויף ושינה חתימ' ידו ועיי' סמ"ע סי' ס"ט ס"ק ז' דלהכי בכ"י לא די כשיחתם עתה בב"ד דבוודאי משנה ח"י עתה וכ"כ ב"ח עיי"ש, ויוכל ממילא המלוה לטעון שכן עשה מעיקרא ולא יתברר קלונו שהוא זייפו הגם שבטענה זו אין יוכל לגבו' מ"מ לא מפסיד מידי ולא יוחזק לזייפן ולכן קיום כזה דאורייתא, אבל בשטר שחתומי' עליו עדים לא יוכל המלוה לטעון שלוה החתי' עליו עדי' וזייף ח"י עדי' דמי פתי יקבל שטר בחתימ' עדי' ואינו מכיר ח"י עדי' שפיר או ראה שחתמו הלא יודע שיוכל לחתום עליו עדי' כי האי ושוב יטעון עליו מזויף לכן טענה זו אינה טענה ויתגלה קלונו שהוא המלוה זייף אבל בחתימ' הלוה עצמו יאמר נא המלוה שחתם עצמו לפניו

ולא אסיק אדעת לרמאות כזה שישנה חתימ' ידו ועכשיו יודע ונתברר לו שכן עשה והוא לא הכיר ח"י תחלה רק בעיניו ראוה שחתם עצמו על השטר זה בוודאי לא יעלה על הדע' שישנה ח"י הגם שישנו בעולם והחילוק נכון וברור לפע"ד: ולפ"ז אומר אני קיום דהכא דשליח או האשה כשטוען הבעל מזויף קרוב יותר שיהי' דאורייתא דלא שייך מלתא דעבידא לאגלוי' כ"כ שיוכל השליח או האשה לומר שהוא הבעל מסר להם חתום בעידי' שזייף הגם דאנן ל"ח לזה כמפורש בירושלמי ומייתי תוס' ורא"ש, מ"מ שליח או האשה יכולי' לטעון שכן הי' שזייף הבעל כדי לקלקלה ואם כי לא יאמנו לדינא מ"מ לא יתגלה קלונם בבירור אולי ואפשר כן הי', ולכן ס"ל לרמב"ם דכשבעל טוען מזויף הגט בטל מדאורייתא בשליח המביא או אשה שהוציא', אבל בכל שטר שחתומי' עליו עדי' לא מוכח דרמב"ם ס"ל דקיום דאוריי' ועיי' ב"ש סי' קמ"א שתמה על השיך סי' מ"ו דשיטת רמב"ם כשיטת ר"א, ולהנ"ל לא מוכח הקצרתי ועיי'. ובתשובתי סי' קל"ה בארתי יותר: רבא מ"ט ל"א כרבה. מקשי' דלמא משו' דרוצה לאוקמי כר"מ דסתם מתני' כוותי' כדלקמן דמהדר לאוקמי מתני' כוותי' ונ"ל עפמ"ש רש"י לקמן ד"ה אתי לאחלופי דמוכחא מלתא דלקיומי אתי מדלא אמר בפני נכתב משמע מרש"י דלא הי' חשש דאתי לאחלופי דאולי משו' לשמה הוא אלא מכיון דל"א בפני נכתב יאמרו ע"כ משו' קיום הוא והיינו דכ' מדלא אמר בפנ"כ מוכחא מלתא דלקיומא אתי כמ"ש ולפ"ז לר"מ דלא בעי כתיבה לשמה ליכא אחלופי. והא דבבריי' דס"ל לר"מ דל"א בפנ"כ ובפנ"ח הולד ממזר משמע דצ"ל גם בפנ"כ וכ' תוס' לקמן ד"ה מאן האי תנא דלרבא ניחא ולרבה קשי' לפמ"ש גם לרבא לא א"ש אלא דרמב"ן כ' לקמן דאשגיר לישנא הוא ולר"מ א"צ בפנ"כ לרבה וכ"כ תוס' בב"מ. וכן י"ל לרבא לרש"י כנ"ל. והא"ש דלרבא מתני' דידן ע"כ לא אתי' כר"מ ומקשה שפיר מ"ט ל"א כרבה. אלא דקשי דלמא רוצה לאוקמי מתני' כר"א דהלכתא כוותי' בגיטין כדלקמן וכן הקשו האחרוני'. אלא דקושי' זו י"ל בפשוט או דלא רצה לומר דרבא ל"ל מזויף מתוכו דהלכתא הוא לפסק הלכה. או י"ל דלרבא קשה קושי' תוס' יאמר בפנ"ח משו' קיום ובפנ"כ משו' לשמה והא ס"ל ידענו מהני וי"ל כהנ"ל. ולכן הוצרך לומר דלא ס"ל כרבה מי קתני בפנ"כ ובפנ"ח לשמה והא דאמר תרתי בפנ"כ ובפנ"ח הא לפמ"ש לא קשה לרבא רק דיאמר בפנ"כ משו' לשמה דבפנ"ח י"ל דמוקי כר"א ובפנ"ח משו' קיום הא ל"ק כיון דאזיל לרבה דס"ל שניה' משו' לשמה לכן מתרץ דקשי' לי' על רבה הול"ל בפנ"כ ובפנ"ח לשמה כנ"ל ועיי'. ולקמן ג' ע"ב יתיישב כ"ז ע"ד היותר נאות:

מי קתני בפנ"כ וכו' לשמה כ' תוס' וראשוני' הגם דסתמא לשמה קמסהיד מ"מ כיון דעיקר שצ"ל בפ"נ הוא משו' לשמה הו"ל לפרש. ולי נראה להוסיף לפמ"ש הר"ן דלכן אמרי' דסתמא לשמה כיון דל"ח רק לאשכח כתוב וכיון שאומר בפני שוב רחוק הוא שאחר כתבו בפניו ואח"כ עשאו משלח זה שליח ולשמא לא כתבו הסופר לשמה ל"ח הגם דלאשכח לבד ל"ח מ"מ בצירוף מיעוט ספרי שאין בקיאי' חיישי' וצ"ל אם אמר בפ"נ שוב לשמא אשכח ליכא למיחש דרחוק הוא ולחשש סופר שכ' שלא לשמה לבד ל"ח כ"נ לפרש. ולפי"ז י"ל היינו דקא' לרבא בוודאי בשביל חשש דסופר לבד ל"ח אבל עכשיו שתקנו לומר יאמר מפורש לשמה כדי לברר הכל אפי' למיעוטא דמיעוטא ומה יזיק לנו לברר הכל וע"ז השיב רבה אתי למגזיי' ויופסל הגט עי"ז וטוב שתיקותו מדבורו כנ"ל וק"ל:

חדא מתלת גאיז כ' רש"י אבל בפ"נ ובפנ"ח אצרכוהו דכתיב' וחתימ' בעי לשמה וכיון דכל חדא מילתא באפי נפשי' כו' לא הבנתי וכי עד עתה לא ידענו דבעי בפנ"כ ובפנ"ח משו' דבעי תרתי לשמה ומה זו דחידש לנו רש"י ומה צורך יש בו ולא הול"ל רק אבל כשאומר בפנ"כ ובפנ"ח לא גייז דתרי עניני' לא גייז. וקצת י"ל עפמ"ש בסמוך דקושי' רבא דהי' לו לפרש לשמה כדי שנברר אפי' מיעוטא דמיעוטא דסופרי'. ולפמ"ש לעיל על קושי' פ"י למה צריך כלל בפנ"ח כיון שאמר בפני נכתב ושוב ליכא חשש לאשכח וכתבתי דעיקר חשש משו' אשכח כתוב וכיון שכבר הצריכו לומר אמרו שיאמר גם בפנ"ח כדי לצאת מידי מיעוטא דמיעוטא דלא בקיאי' לשמה וי"ל דכוונ' רש"י עכשיו לומר כדמתרץ דגייז ולכן טוב שלא יאמר מפורש לשמה א"כ מה"ט לא יאמר בפנ"ח דהא מעיקר הדין לא הי' בו צורך כ"כ ולכן כ' דשניה' משו' לשמה צריך ולא חיישי' לגייז דבתרי ענינא לא גייז כן י"ל ועדיין צ"ע:

והנה רש"י כ' דגאיז והוי מתני' כר"מ ורשב"א הקשה הא מתני' דלא כר"מ. וי"ל דס"ל לרש"י הא דמקשה רבא מ"ט ל"א כרבה דס"ל מתני' יוכל אתי כר"מ דעד דלא אסיק דידענו ל"מ י"ל משו' אחלופי צ"ל לר"מ בפנ"כ כמ"ש התוס' בד"ה מאן האי תנא בסופו די"ל אי בנ"ח משו' לשמה צריך בפ"נ משו' אחלופי אלא דהקשה הא רבה ס"ל ידענו ל"מ וכ' מהרש"א כיון דמשו' לשמה צ"ל בוודאי צ"ל בפני ממש. וא"כ בה"א עד דלא אסיק דידענו ל"מ מתני' יש לאוקמי כר"מ ושפיר מקשה דרך שקלא וטריא רבא מ"ט ל"א כרבה וכר"מ ומתרץ דיאמר לשמה. ורבה משו' דאתי למגזיא ומשנה ממטבע כפי' רש"י ולבתר דמסיק דידענו ל"מ לרבה אפי' משו' קיום ולרבא ע"כ אי משו' לשמה לא מהני ידענו לשמה א"כ א"א לאוקמי מתני' כר"מ ולכן מקשה אח"כ דמתני' ע"כ דלא כר"מ

וממילא ל"ק רבא ל"א כרבה דרצה לאוקמי כר"מ ול"צ לחדש דקשי' לרבא יאמר בפנ"כ לשמה דהא באמת נדחקו ראשוני' מהא קושי' הא סתמא לשמה אלא כיון דצ"ל דה"ט דרבא דל"ל כרבה הקשה לרבה מ"ט והוצרך לומר דאתי למגזיא וכר"מ דמשנה ממטבע אבל למסקנא דל"צ לרבא דל"א כרבה משו' דלתני בפנ"כ לשמה. שוב ג"כ ל"צ לרבה משו' אתי למגזיא אלא דסתמא לשמה לצ"ל כלל. והא"ש דרש"י מפרש למגזיא משו' דגט בטל דעכשיו אזיל אי מתני' כר"מ. ולמסקנא ל"צ לרבה דאתי למגזיא ויש להאריך בזה עד"פ והקצרתי:

ויש ליישב בזה עוד הא דמתרץ חדא מתלת גאיז וצ"ב הא ד' תיבות נינהו צ"ל ברישא דשני ענייני' הם הול"ל חדא מחמשה גאיז חדא מארבע' לא גאיז ותו ל"צ לכלום. ולהנ"ל א"ש דהא אזיל עכשיו דמתני' כר"מ ובפנ"כ: משו' דלא אתי לאחלופי שיחשבו בפנ"ח משו' קיום א"כ קשה נאמר משו' בפנ"ח לשמה ותו ל"צ בפנ"כ והיא קושי' רבא. ולא יוכל לומר לרבה חדא מחמשה גאיז דקשה הול"ל בפנ"ח לשמה ותו לא צריך ולכן הוצרך לתרץ חדא מתלת גאיז אבל בתרי ענייני בפנ"ח ובפנ"כ לא גאיז כפי' רש"י וק"ל: מאן האי תנא וכו' כ' תוס' דאין לומר מתני' כר"א ובפנ"ח משו' קיום ובפנ"כ משו' לשמה א"כ למה ידענו ל"מ דלאחלופי ל"צ ורשב"א כ' בפשיטו' דל"ק דאין במשמעו' דברי רבה דאמר משו' דלא בקיאי' משמע דהכל משו' לשמה וצ"ל לאמת דרבה אית לי' דרבא ל"ק דאמר רק משו' לשמה כיון דלשמה שייך גם על בפנ"כ נקיט האי טעמא וחתימ' גם משו' קיום וממילא כיון דאמר בפנ"ח משו' לשמה מקוים הוא. אבל לומר דבפנ"כ משו' לשמה ובפנ"ח רק משו' קיום זה רחוק בדברי רבה ונכון הוא. ומהר"משיף הקשה עד"פ על תי' תוס' עדיין י"ל בפנ"ח משו' קיום והא דידענו ל"מ דאי מהני ה"א בפנ"כ לאו משו' לשמה רק משו' אחלופי לכן ידענו לא מהני וליכא תו אחלופי ממילא נדע דבפני נכתב משו' לשמה אלו דבריו ז"ל ולא תי' כלום. ולפע"ד ל"ק עפמ"ש ראשוני' דבאומר בפנ"כ סגי ולא צריך לשיילי כיון דאמר בפנ"כ רחוק לנו דאחר כתבו בפניו וזה שלחו. והם כתבו כן לרש"י משו' אשכח כתוב. וה"ה דא"ש כן לתוס' דסופר כתבו להתלמד דכיון שאומר בפני נכתב רחוק הוא דסופר כתבו להתלמד בפניו ושוב אקרה דעשה הבעל זה לשליח ולפ"ז מכיון שאומר בפנ"כ לא יהי' שיסבור שאומר משו' אחלופי מ"מ אנן ידעי' שבפניו נכתב ושוב ליכא למיחש דלהתלמד כ' בפניו כמובן. וקושי' מהר"משיף קשי' לפי שכתבו עוד דסתמא לשמה שיאמר בלבו למה צ"ל בפ"כ בוודאי יש פסול בכתיבה לזה י"ל אולי יחשוב משו' אחלופי צ"ל כן. אבל אין מוכח דתוס' כן ס"ל אלא דממילא

ל"ח דאחר כתבו וא"ש עיי'. ולפי שכתבו הראשוני' דרמי' אנפשי' למה צ"ל בפ"נ י"ל ס"ל כתי' רשב"א על קושי' תוס' ועיי':

אלא אי קשי ע"ד זה דלמא מתני' כר"מ ובפנ"ח משום לשמה ובפנ"כ משום אחלופי והיינו הגם דידענו ל"מ ואיכא היכר מ"מ צריך בפנ"כ דה"א בפנ"ח משום קיום וידענו ל"מ משום אחלופי ולכן צריך בפנ"כ א"כ איכא היכר, ונדע דצ"ל דוקא בפני ולא ידענו שנחתם משום דבפנ"ח משום לשמה וצריך בפני דוקא דדייק יותר. אלא לכאורה י"ל גם ע"ז סוף כ"ס כיון שאמר בפני נחתם ידענו דלא אשכח כתיב או שלא להתלמד ומה לנו אם יסברו דבפנ"ח משום קיום, מ"מ אין לנו לחוש עוד משום לשמה, אלא הא ליתא לפמ"ש הפ"י דע"כ צ"ל דחיישי' דעדי' חתמו שלא לשמה דאל"כ כיון שאמר בפנ"כ סגי וע"כ דבעדי' עצמן חיישי', ולפ"ז צ"ל דבפנ"ח היינו דסתמא לשמה קמסהיד מדשואלי' אותו ידכר לומר מה שרא' כמ"ש הראשוני' דאל"כ לא יצאנו עדיין מחשש שחתמו שלא לשמה, וא"כ אם יחשוב דבפנ"ח משום קיום לא יהי' סתמא לשמה וקשה כהנ"ל יאמר דמתני' כר"מ וצ"ע. אלא די"ל דדחוק לש"ס לומר הא דאמר רבה משום דלא בקיאי לשמה קאי על החתימה לחוד, ולמסקנא בוודאי לא א"ש לומר כן דהא ס"ל שם דרבא וצ"ל הא דנקיט משום לשמה לחוד דנקיט טעם דאיכא בין בכתיב' בין בחתימ' משא"כ משום קיום רק על בפנ"ח, אבל אם נימא דרק חתימה בעי לשמה ובפני נכתב משום אחלופי הול"ל בין משום קיום דשני' שייכי' בחתימה ולכן לא רצה לתרץ כן לרבה כנ"ל. והא"ש דמיושב בזה קושי' תוס' מבריי' דר"מ אמר כל שלא בפ"נ ובפנ"ח, לר"מ בפנ"כ ל"ל, ולהנ"ל י"ל דצריך וצריך משום דלא נימא דבפנ"ח משום קיום ולא משום לשמה כמ"ש עיי' וק"ל:

ע"ב. דתנן אין כותבי' במחובר לקרקע וכו' כ' תוס' דהך סוגי' ובסמוך דמוקי ר"א מתני' כר"י אתי' כר"ל לקמן כ"א דמתני' כר"מ. ועיי' ב"י שהרבה לתמוה א"כ איך מקשה על רבה דלמא מוקי מתני' כר"א כדמוקי לה שמואל ור"י, ומה שתי' הפ"י אינו עולה יפה כדמקשה לקמן ואלא ר"מ היא וכי לא בעי ר"מ כו' וכ' תוס' דלפ"ז מתני' כר"א, ולדברי פ"י קשה א"כ מ"ש דלר"מ חתימ' בעי לשמה ועיי'. אלא ע"כ דלר"מ כיון דעיקר הכיר' הוא החתימ' מסתברא דחתימ' בעי בוודאי לשמה, אלא די"ל אולי כיון שא"א בלא כתיבה וכתיב' ג"כ בעי לשמה ע"ז מייתי מתני' אין כותבי' דמוכח דס"ל כתיב' א"צ, אבל חתימ' בוודאי צריך ודלא כפ"י בתירוצו, אבל קושיתו צ"ע:

וליישב קושי' זו נ"ל הנה באמת צ"ל אוקימתא דר"י ושמואל דמתני' כר"א מה חתמו גמרו וכ' תוס' דמצינו דתורה חתומה נתנה, ועדיין קשה למה למנקט כי האי לשנא דיש

בו לטעות דקאי על חתימה ממש ולא נקיט לשון מבורר וקלילא גמרו, ולר"א גמרו היינו התורף דאחר שנכתב התורף הוא נגמר דאין צריך עוד דא"צ ע"ח כלל רק עצה טובה מפני ת"ע אבל חתמו פשיטא הוא חתמו ממש, ובאמ' ר"ל אמר חתמו קתני ולא ניחא לי' לומר גמרו, אבל צ"ב על ר"י ושמואל איך ניחא להו, ונ"ל דהם אזלו לפי דמסיק מודה ר"א במזויף מתוכו וגם החתימה בעי לשמה וה"ה מחובר פסול והא"ש דנקיט לשון חותמו גומרו היינו התורף וכלול בו ג"כ החתימה ואי היי נקיט גמרו לא ידענו החתימ' דלר"א נגמר בלא חתימ' ולכן נקיט חותמו שכולל שניהם תורף שגמרו וגם החתימה והא דאמר ר"ל חתמו שנינו דל"ל מודה ר"א במזויף מתוכו וקשי' לי' לשון חתמו, ולפמ"ש הא דאמר ר"י אמר עד שתהא כתיבה וחתימ' היינו תופס ותורף וחתימ' וכן צ"ל בלא"ה לאוקימתא דר"י כמ"ש הפ"י ועיי' ומעתה א"ש בה"א דלא ידע דמודה ר"א במזויף מתוכו א"א לפרש כר"י ושמואל דמתני' כר"א, ואין לנו לפרש רק מתני' כר"מ ומקשה שפיר לרבה, והא דל"א דרבה מפרש מתני' כר"מ דחותמו גמרו וס"ל גם כתיבה בעי לשמה וכולל בחתמו תורף וחתימה כמו דמתרץ ר"י מתני' כר"א כמ"ש, הא ליתא דלר"מ דחתימ' פשיטא דבעי לשמה רק בכתי' אין מוכרח דבעי ואי ס"ל דכתיב' ג"כ צריך בתלוש ולשמה, איך אמר חותמו דיש לטעות בוודאי דקאי רק על החתימה דלדידי' בוודאי בעי בתלוש וכתיבה לא נדע הו"ל לומר לשון מבורר גמרו דהיינו כתיבה ונדע כ"ש חתימה, וגם בלשון גמרו נכלל לדידי' חתימה דהא כ"ז שלא נחתם אין הגט נגמר רק הכתיבה נגמר והול"ל גמרו, וע"כ דבאמת לא בעי כתיב' בתלוש ומקשה שפיר. ולפ"ז כדמחדש דמודה ר"א במזויף מתוכו וס"ל מתני' דאין כותבי' במחובר כר"א וכר"י ושמואל ממילא לא מוכח דר"מ ל"ל כתיב' לשמה ויש לאוקמי מתני' דידן כר"מ ג"כ, אלא מאחר שהביא הא דר"נ דאומר ר"מ אפי' מצאו באשפה או דלא רצה לומר דרבה פליג על ר"נ או דרצה לתרץ מתני' אפי' אי ס"ל כר"נ, וא"ש הסוגי' אלא דלפמ"ש תוס' כדאמר וכי לא בעי ר"מ כו' דלפ"ז מתני' דמחובר כר"א ולפמ"ש עד דלא ידע דמודה ר"א במזויף מתוכו א"א לאוקמי הך מתני' כר"א הדרא קושי' תוס' מ"ש מחובר מ"ש לשמה דגזר בדיעבד וקושי' תוס' יתיישב לפנינו אי"ה ולצ"ל דמתנ' כר"א וא"ש מ"ש בזה והדברים נכוני' לפע"ד:

ובדברים אלו נתיישב לנו מה דהקשו המפרשי' על דמקשה ש"ס לעיל רבא מ"ט ל"א כרבה י"ל משום דרצה לאוקמי מתני כר"א, ול"ל דמודה ר"א במזויף מתוכו כרב אשי דמשמע דל"ל דמוד' ר"א וכבר ישבנו זה לעיל, ולדברינו יתיישב ע"ד נכון דקשה עוד דלמא רצה לאוקמי מתני' כר"מ וגם זה ישבנו לעיל. ועוד נ"ל פשוט דלקמן כ"ג ע"א אמר ר"נ אומר הי' ר"מ מצאו באשפ' כשר כו' ומקשה לי' רבא וכ' לה לשמה מאי לאו כתיב'

הגט לא חתימ' עדי' והדר מקשה כל גט שלא נכתב לשם אשה כו' ומתרץ לי' אימא שלא נחתם עי"ש נראה דרבא וודאי לא ס"ל דרק כתיב' לשמה לר"מ דחתימ' עיקר אלא דמקשה דכתיב וכ' גם כתיב' לשמה ומקשה לי' מקרא וממתני' ומשמע דכן ס"ל לרבא באמת לר"מ דגם כתיב' בעי לשמה ודלא כר"נ שאמר אומר הי' ר"מ דר"נ לאו משמי' דר"מ אמר רק דאמר כן מדנפשי' דכן הוא לר"מ וכן ס"ל לפי' בסוגי' וא"כ שפיר מקשה לרבא לשיטתו מ"ט ל"א כרבה והא לדידי' מתני' מתוקמא כר"מ נ"ל. ולפ"ז ל"ק ג"כ דלמא משום דרצה לאוקמי כר"א דהלכתא כוות' בגיטין, דלפמ"ש דרבא ס"ל דר"מ בעי כתיבה לשמה, א"כ ע"כ דמוקי מתני' דאין כותבי' על המחובר כר"א מוקי לה, ולפמ"ש דא"א לאוקמי מתני' כר"א רק כדנימ' מודה ר"א במזויף מתוכו ומוכח דע"כ רבא הכי ס"ל וא"כ שפיר מתוקמי מתני' כר"א אליבי' ושפיר מקשה ש"ס מ"ט ל"א כרבה ומיושבי' הקושי' ע"ד חידוד נכון וישר לפע"ד ועיי':

והנה קושי' תוס' מבוארת דלקמן תני בהדי' המביא גט ממדה"י ול"א בפנ"כ הוולד ממזר, והא לר"מ לא בעי כתיבה לשמה ובפנ"כ ל"ל, וכבר ישבנו קושי' זו לעיל. ועוד ויותר נ"ל עפי"מ שהקשה תוס' לעיל לרש"י דחיישינן לאשכח כתוב ועומד א"כ איך רצה לאוקמי כר"מ מה מועיל בפנ"כ עדיין פסול הוא דבעינן מוכח מתוכו וע"כ דל"ח לאשכח, וכתבנו לעיל שם דתוס' הקשה לרש"י דע"כ ס"ל דאין זה בכלל ספרי בקיאי' אבל לאמת לפי פי' תוס' י"ל דלהכי לא חיישי' דהי' שיב"ש או שיערער שהי' שיב"ש דבזה עצמו הסופרי' בקיאי' לדקדק ולשאול על שיב"ש בעיר וכותבי' סימן וכיון שאמר בפנ"כ ולא להתלמד כתבו ממילא יצאנו מידי חשש דיש שיב"ש כיון דמעיד דסופר כתבו לשמו ובקי לכתוב לשמו בקי גם בכל מה דשייך לי' לשיב"ש כנ"ל. ומעתה י"ל לר"מ ניהי דלא בעי כתיבה לשמה מ"מ בעי לומר בפנ"כ דאי לא אמר חיישינן שכ' סופר להתלמד הגם דזה אינו מזיק אבל מכיון דכתבי' להתלמד יש לחוש שיש יב"ש אחר בעיר דהא סופר לא כ' רק להתלמד לא הי' בו קפידא לכתוב סימן ושוב לקחו הבעל, ויש לחוש שיערער הבעל שהוא לא ידע פסול זה דשיב"ש וצריך גם לר"מ בפני נכתב לשם גירושין וממילא כיון דסופר לגרש כ' הי' מדקדק שלא יהי' שיב"ש, אלא לרבה מקשה שפיר דהא ההוא אמר משום לשמה משמע דבפנ"כ ובפנ"ח משום לשמה, ולר"מ טעם אחר איכא משום שיב"ש ולכן מקשה שפיר דרבה לא מוקי מתני' כר"מ אבל מברייתא ל"ק די"ל כהנ"ל משום שיב"ש צריך בפני נכתב כנלפע"ד והוא ישוב נכון:

אי ר"א כתיבה בעי חתימ' לא בעי לר"א לא צריך ראי' דפשיטא כיון שא"צ ע"ח לא בעי לשמה וכ' כתיב כתיבה, אבל לר"מ יש מקום דה"ה כתיבה בעי לשמה דגט היא עיקר

וא"א בלא"ה לכן הוצרך ראי' ממתני' דאין כותבי' ופשוט וכ"כ במהר"משיף. ודע דלשון ש"ס וכי תימא כי לא בעי ר"א חתימ' לשמה מדאורייתא וכו' לשון זה מגומגם דהא תחלה צריך לדון אי בעי חתימה כלל מדרבנן וע"ז מייתי מתני' דג' גיטין אבל מחתימ' לשמה לא איירי שם ולא הול"ל אלא וכ"ת וכי לא בעי עדי' מדאורייתא מדרבנן בעינן ולשון ש"ס תמוה:

כתב בכ"י ואין עליו עדים כו' מ"ש פ"י לחדש דלר"מ לא בעי רק ע"ח א', וכ' שכן מצא ברשב"א קדושין, ועיי' בק"א שכ' דעיין טפי ואין מוכרח כן ברשב"א, ולמעיי' שם אין רמז מזה כלום רק שכ' בגט:

גילתה תורה לר"מ דבעל עצמו נאמן מצד הודא' בע"ד כמו בממון משא"כ בקדושין ל"מ הודא' בע"ד עיי"ש:

וכי לא בעי ר"מ כתיבה לשמה מדאורייתא כו' הקשה תוס' א"כ א"ש דבמחובר לא פסל בדיעבד, ותי' תוס' דכר"א אתי' קושי' מהרש"א חמור' א"כ מנ"ל דלר"מ ל"ב כתיבה לשמה מדאורייתא. ולולי תי' תוס' הי' נ"ל ליישב דחילוק רב יש בין חשש מחובר לחשש לשמה, דבשלא לשמה גזרו כתיב' אטו חתימ' וגזרו ג"כ שאם יקרה מקרה דסופר כ' שלא לשמה ולא ידע הדין או עבר במזיד יוכשר בדיעבד כשיקרה דעדים יחתמו שלא לשמה מאיזה סיבה נכשיר ג"כ דיעבד ולכן גזרו אומר דאפי' כתיבה שלא לשמה פסול בדיעבד, אבל בפסול דמחובר דא"א שיחתמו עדים במחובר אם נכתב הגט בתלוש אלא על צד הרחוק יותר דלא יארע באלפי שנים עיי' תוס' ד"ה ר"י אומר כו' ובוודאי על כי האי אין למגזר ואין לחוש רק כשיקרה דסופר עבר וכ' במחובר ואם נכשיר בדיעבד שוב פ"א שאם חתמו עדים ג"כ במחובר נכשיר ג"כ בדיעבד וזה א"א רק על צד הרחוק יותר, אלא כי שבפע' ההיא סופר ג"כ טעה וכ' במחובר והעדי' ג"כ יטעו ויחתמו במחובר ואז יש לגזור שאם נכשיר הכתיבה נכשיר גם החתימ' זה לא שכיח שישכחו ויעברו על לכתחלה סופר ועדי' או לא בקיאי כולם סופר ועדי' לכן סגי למגזר לכתחלה דבלכתחלה הגזירה כשנתיר לסופר לכתחלה יחתמו גם לכתחלה אבל בדיעבד אין מקום למגזר משא"כ בלשמה יש לחוש פעם יטעה הסופר ופעם עדים כנ"ל עיי' כי הדברי' ברורי' לפע"ד:

דף ד.

מודה ר"א במזויף מתוכו מסקנת תוס' דמשום גזיר' חתימה אטו כתיבה פסול לר"א. והקשה בתה"ד סי' רכ"ח וכן הב"ש סי' קנ"א מלקמן י' ע"ב בשמו' מובהקים של נכרי כשר והא נכרי לאו בר כתיב' לשמה הוא ולא גזרי' חתימה אטו כתיבה ולפע"ד בישוב קושי' זו בשנסביר הא דלר"א גזרי' חתימה אטו כתיבה ולר"מ ל"ג כתיבה אטו חתימה

וכן הקשה במהרמ"ל. ונ"ל לחלק לר"מ ל"ג כיון דע"ח כרתי והם העיקר ל"ח שילמדו מכתיבה לחתימה דיבינו וידעו דהכל הולך בתר הגמר והחתימ' עיקר, אבל לר"א דכשחותם עדים כדי לסמוך עליה' כשימותו ע"מ או ילכו להם וע"י ע"ח נדע כי בא מידו לידה והכל בהכשר איכא סברא דעכ"פ הם כמו כתיבה כי צריכי' להם ועיי' סברא זו ברשב"א שכיון שסומכי' עליה' הם בכלל כתיב' הגט ומדין פסול שלא לשמה, אלא דתוס' לא ניחא לי' בזה כיון דוכ' דקרא על כתיבה ממש קאי אבל מ"מ יש סברא לומר כן ויש מקום לטעו' לומר מדחתימ' לא בעי לשמה ה"ה כתיבה וחשש קרוב הוא כנ"ל נכון. שוב הראני בני שי' כי כ"כ במהרש"א מהדור' בתרא אבל לא נסתייע מרשב"א הנ"ל ולפ"ז ל"ק תו מלקמן בשמו' מובהקי' של נכרי' דשם אין החותמי' מועילי' כלום דאין לסמוך עליה' מידי ולכן דווקא מובהקים כשרי' עיי"ש וא"כ לא ילמדו מחתימ' דידהו לכתיב' כיון דחתימ' זו כדיוטא בעלמא היא ולא מעלה כלום וא"ש:

ובהא ארווח לן להבין לשון הש"ס כי לא בעי ר"א חתימה היכא דליכא עדים כלל היכא דאיכא עדים בעי ופי' רש"י וכי לא בעי ר"א חתימה לשמה ועיי' רשב"א נראה שהי' לו הגירסא וכי לא בעי חתימה לשמה אבל אין מובן לשון ש"ס וכי לא בעי לשמה היכי דליכא עדים אי לא חתימו עלה עדים כלל האיך יחתמו לשמה והלשון תמוה כמובן. ולפמ"ש א"ש דבדיוק אמרו כן דקשה מלקמן גבי שמות מובהקים גם דחתים עליו נכרי' שלא לשמה מכשיר ולא גזר אטו כתיבה לכן הקדי' היכא לא בעי חתימה כלומר לשמה היכא דליכא עדים כלל היינו שאינם עדים ע"י חתימה למסמך עלייהו מידי ואין חתימ' מועיל כלום והוי כדיוטא בעלמא כזה לא בעי לשמה אבל היכי דאיכא עדים היינו שפועלים לנו לעדים למסמך עלייהו בעי לשמה משום גזיר' דכתיבה כמ"ש כנ"ל נכון מאוד:

ועיי' בתה"ד הנ"ל שהאריך אם בכל הפסול בכתיבה פסול בחתימ' לר"א משום גזיר' או דווקא בלשמה גזל דשכיח ביותר כמ"ש תוס' לעיל או דלא משמע להו דרשא דלשמה גזר טפי משא"כ באינף פסולים לא גזר והביא ראי' מדקשה לתוס' למה נקיט רבה משום דלא בקיאי לשמה ול"א משום מחובר ושינה שמו. ואם יש לחלק בגזיר' לר"א בין מחובר לפסול דלשמה י"ל דרבה נקיט לשמה דפסול גם בחתימה לר"א משא"כ מחובר אינו פסול בחתימה וע"כ דלכל הפסולי' ס"ל לתוס' דגזר עיי' בו וראי' זו אינה מוכרח' דמ"מ תיקשי לפי דמוקי ר"א כר"י דכתיבה וחתימה שווין אלא דכבר כתבתי שם לעיל די"ל בלא"ה כיון דאמר בפנ"כ שוב לא שכיח אלא על צד הרחוק יותר שיהי' חתימ' מחובר ול"ח בחתימה רק משום לשמה ולכן אמר משום לשמה. ובספיקו' התה"ד נלפע"ד

דבפסול מחובר בוודאי אין למגזר חתימ' אטו כתיבה דכיון דבעי כתיבה בתלוש שוב לא שכיח שיהי' החתימה אח"כ במחובר רק על צד הרחוק יותר כמ"ש תוס' ואם כי לכתחלה יש לגזור דאם יהי' מותר הכתיבה במחובר ישתלו העדים ויחתמו גם במחובר כמ"ש תוס' היינו לר"מ דכתיבה כשר וחתימ' פסול אבל לר"א נהפוך הוא ולא שכיח שיהי' כתיבה בתלוש וחתימ' במחובר ולא יקרה מקרה כזו אלא לעתים רחוקי' שיחתמו במחובר ונכשיר ומשום הא בוודאי אין לגזור חתימ' אטו כתיבה כנ"ל ברור: והנה הרמב"ן בחי' וכן בחי' ר"ן הקשו לרי"ף דבע"ח לבד סגי לר"א מתני' שפיר מתוקמי כר"א דבעי לשמה בלא ע"מ ואין לומר כיון דאפשר בלי ע"ח וכתב דקרא אכתיבה קאי ממילא גם כשיש רק ע"ח לא בעי לשמה דאיך מתרץ מודה ר"א במזויף מתוכו הא אפי' ליכא רק ע"ח לבד לא בעי לשמה וע"כ דהיכא דאיכא ע"ח לחוד גם לר"א בעי לשמה א"כ קשה מה מקשה אי ר"א הא כתיב' בעי ותירצו כיון דע"כ שליח זה המביא גט צריך ליתן בפני שני' כדי שיאמר בפנ"כ לפניה' והוי עידי מסירה תו ל"צ בפנ"ח כיון דאיכא ע"מ לא בעי ע"ח לשמה. וצ"ל הא דתני מודה ר"א במזויף מתוכו הא כאן יש ע"מ או דתרצן מחדש כיון דסגי בע"ח לחוד ואז בעי לשמה ואזיל וכ' גם אע"ח שוב גם כשיש ע"מ צריך חתימ' לשמה דוכ' קאי גם על חתימה כל שחותם צריך לשמה וכ"כ הרשב"א אליבא דרי"ף אם בעי לשמה כשיש ע"ח לחוד ממילא גם כשיש ע"מ צריך לשמה חוץ בחתומי נכרי' דהוי כדיוטא בעלמא וכמאן דליתא. אלא דרשב"א כ' אח"כ דלא נרא' לו שיהי' צריך לר"א כלל חתימ' לשמה אף כשיש ע"ח לחוד כיון דוכתב לא קאי על חתימ' דאפשר בלא ע"ח והוכיח דמזויף מתוכו פסול דהוי בכלל כתיבה כיון שיש לסמוך עליה' אבל הרמב"ן ור"ן דס"ל דלרי"ף כשיש ע"ח לחוד בודאי צריך לשמה י"ל שפיר דתרצן חידש לו גם כשיש ע"מ צריך לשמה כיון דע"ח לבד ג"כ מהני קאי הקרא גם על החתימ' כל שחתומי' בו עדים צריך לשמה כנ"ל אלא דרמב"ם דפסק כשיטת רי"ף דע"ח לבד סגי ומ"מ ס"ל חתום שלא לשמה לא הוי רק כמזויף מתוכו פסול מדרבנן מוכח דל"ל סברת הרשב"א אליבא דרי"ף אלא היכא דא"צ ע"ח כשיש ע"מ גם שחתומי' עליו עדים לא צריך לשמה רק מדרבנן, ובאמת ברמב"ם אין מפורש דכשיש ע"ח לבד שפסול שלא לשמה דאוריי' אבל גם אין מבואר ההיפך דלא בעי וי"ל דס"ל כרמב"ן ור"ן דזה פשיטא דכל שיש ע"ח לבד בעי לשמה אבל ס"ל הא דמשני גם בע"מ מודה ר"א במזויף מתוכו הוא רק דרבנן ולא צריך לומר כתוס' חתימה אטו כתיבה אלא גזיר' קרובה היא חתימ' אטו חתימה אם יהי' כשר כשיש ע"מ ג"כ יטעו להכשיר כשליכא ע"מ וגם ע"פ הרוב יש ע"מ דהא לכתחלה צריך ע"מ גם כשיש ע"ח כמ"ש הרי"ף פ' המגרש וכן ס"ל לרמב"ם וחשש וגזיר'

קרובה היא כנ"ל ועיי' בכ"ז. ועיי' לח"מ שהקשה לעצמו כקושי' רמב"ן ור"ן ומ"ש דיש לחוש דמייתי ע"מ ויבוא הבעל ויאמר דלא הי' ע"מ וע"ח לא חתמו לשמה דברי' אלו אין להם מובן א"כ מה הועלנו בתקנתא דבפנ"כ שיאמר לפני שני' או ג' הא הם ע"מ ואם ימותו יאמר שלא מסר לפני שני' ולא אמר בפנ"כ וע"כ דלא באו לתקן משום שמא ימותו שני' שימסור לפניהם דלית לנו בזה תקנתא נגד ערעור הבעל אבל הנכון כמ"ש רמב"ן ור"ן בחידושיו. ועיי' ר"ן לקמן פ' המגרש שהוכיח שיטת הרי"ף מדמשני מודה במזויף מתוכו ואי ע"ח לבד ל"מ משום דסומכי' עליה' לא הי' פסול נרא' דס"ל הא דמשני ש"ס מודה ר"א כו' היינו בע"ח לבד וזה סותר למ"ש בחי' כאן אלא צ"ל דכוונתו בוודאי אי ליכא אופן דע"ח לבד כשר לא הי' מודה במזויף מתוכו אבל כיון שיש הכשר בע"ח לחוד אז גם דאיכא ע"מ פסול או מדאורייתא או מדרבנן כמ"ש, ועיי' רמב"ן במלחמ' פ' המגרש נרא' דס"ל מזויף מתוכו דרבנן עיי"ש:

והנה התה"ד סי' רכ"ח הי' לו הגירסא כרמב"ם דמזויף מתוכו כשר וכו' כי נראה לו כן מדנאיד ר"א למוקמי כר"א ע"כ דל"ל דמודה ר"א ועכ"פ בלשמה ל"ל כקושי' תוס' אלא דגירסא שלפנינו כרמב"ם דמזויף מתוכו פסול מדרבנן וכן פסק בטוש"ע וצ"ל הא ר"א בתרא דל"ל דמודה ר"א. וכן הקשה הפ"י כאן והי' נעלם ממנו לשעה תה"ד הנ"ל. ועיי' ב"מ סי' קל"א בסופו. והנלפע"ד פשוט דר"א ג"כ מודה בגוף הדין אלא דדחיק לי' לומר דתיקנו לומר בפנ"ח משו' דרבנן ולכן מוקי כר"י דחתימ' ג"כ דאורייי' ופסקו הפוסקי' שפיר הא דמזויף מתוכו ואפשר משו"ה פסק הרמב"ם דמדרבנן פסול דממ"נ אי נימא הך דמודה ר"א הוא דאורייי' א"כ ר"א ע"כ פליג על הך דמוד' ופסקי' כר"א. אלא די"ל דר"א להכי נאיד מתי' זה כיון דדרבנן היא ואין לנו לפסול יותר רק מדרבנן כנ"ל נכון ועיי':

ולבאר יותר הא דסתמא דש"ס מתרץ דמודה ר"א וכו' וניחא לי' לומר דתיקנו לומר משו' חשש פסול דרבנן ורב אשי לא ניחא לומר שתיקנו לומר משו' דרבנן. ובאמת לעיל כדאמר וכ"ת וכי לא בעי ר"מ כתיב' לשמה מדאורייי' וכו' נראה ג"כ דפשיטא לש"ס די"ל דתיקנו משו' דרבנן. ונראה לי להוסיף דגם ר"א מודה בהא דאין רחוק שתיקנו משו' חשש פסול דרבנן אלא דקשה למסקנא דרבה איתי לי' דרבא וצ"ל הא דנקיט טעמא דלשמה חדא מנייהו נקיט ונקיט לשמה דכולל טעם דבפנ"כ ג"כ משא"כ טעמא דקיום רק על בפנ"ח אלא אי בטעמא דלשמה ליכא רק חשש פסול דרבנן ביותר הול"ל גם טעם דקיו' משום חתימה שהוא דאורייי' ואיך שביק חשש דאורייי' בחתימ' ונקיט חשש פסול דרבנן וזה ודאי קשה אלא דסתמא דש"ס דמתרץ מודה ר"א דרך שקלא וטריא מתרץ כן בה"א עד דלא ידע דרבה איתי לי' דרבא. אבל ר"א דמתרץ לאמת דע"כ רבה איתי לי'

דרבא לא סגי לי' לתרץ דמודה ר"א וכו' דמ"מ לרבה קשי' דשביק טעמא דקיום חשש דאוריי'. ועיי' תוס' לעיל ג' ד"ה מאן האי תנא דכ' דדוחק דכל שקלא וטריא ור"א דמתרץ הא מני ר"מ הוא בה"א. וכ' תוס' ור"א דבאמת משקלא וטרי' ל"ק דכן דרך ש"ס לפלפל להקשו' ולפרק עד לבסוף דמסיק האמת אבל ר"א שהוא בתרא שיתרץ לה"א ע"ז הי' עיקר הקושי' ועפ"ז א"ש דברינו ועיי' כי טוב הוא:

ובזה א"ש מה דמקשה הפ"י דנראה דר"א ס"ל כר"ל דמתני' דאין כותבי' על המחובר כר"מ דאי כר"א לא מוכח דר"י ס"ל כתיב' וחתימ' דר"י ע"כ קאי על התופס ותורף וחתימה היינו תורף כמו לר"א חתמו גמרו והאריך מאוד בקושי' זו. ולפמ"ש דמודה ר"א במזויף מתוכו וגם לפמ"ש כבר לעיל דר"י ושמואל דמוקי' מתני' כר"א הכי ס"ל ומפרשי' חתמו גמרו תורף וחתימ'. וא"ש דאמר ר"י דבעי כתיבה וחתימה בתלוש היינו כתיבה התופס וחתימה תורף וחתימה ורב אשי ג"כ כר"י ושמואל ס"ל ולק"מ עיי' וק"ל: דקיימא לן הלכה כר"א בגיטין כ' תוס' אף בשטרו' ולפיכך צריך לזהר ליתן לפני ע"מ. עיי' פ"י דהך לפיכך אין לו מובן דאיך תלי' זה בזה. ונלפע"ד עפמ"ש הר"ן לקמן דאין לומר דע"ח לחוד ל"מ ותק"ע הי' דע"י חתימה נדע שנתן לה לפני ע"מ דלאו כ"ע דינא גמירי:

דהא אין רגיל כן בשטרו' משמע דאם הי' רגיל כן בשטרו' י"ל שפיר בוודאי נתן ע"י ע"מ. ותו י"ל שבא כאן לומר דלעולם צריך ע"מ וע"ח ל"מ רק כדי שנדע שהבעל נתן לה וממילא אמרי' שהי' ע"מ והי' קשה אטו דינא גמירא דבגט בעי ע"מ דאין דבר שבערוה פחות משני' ולכן הקדי' תוס' דהלכה כר"א אף בגיטין וכיון שרגיל כן שפיר אמרי' בוודאי מסר לפני ע"מ וזהו שכ' תוס' אחר שהקדי' דהלכה כמותו בשטרו' לפיכך יש לזהר וכו' די"ל דלא מהני ע"ח רק כדי שנדע שמסר לה בע"מ כדמסיים ואזיל כנ"ל. וצ"ל לפ"ז למאן דל"ל הלכה כר"א בשטרו' באמת ליכא תק"ע בע"ח דלעולם צריכי' ע"מ. אלא הא ר"א בעצמו ס"ל כן אף בשטרו' ולא פליגי רק אי הלכה כמותו אבל ר"א בעצמו בוודאי ס"ל אף בשטרו' ועיי' רשב"א לעיל גבי ג' גיטין ושפיר אמר ר"א מפני תק"ע צריך ע"ח שע"י נדע שהי' ע"מ כנ"ל וק"ל:

ודע דצל"ע לפי שיטת הרי"ף דע"ח לחוד סגי וכבר כתבנו לעיל בשם רמב"ן וחי' ר"ן דוודאי בעי לשמה וגם קוד' שמתרץ מודה ר"א ידע דאם ליכא ע"ח בעי לשמה. א"כ איך ס"ד דהיכי דאיכא ע"מ לא בעי לשמה א"כ מה תיקון עולם יש בע"ח וס"ל לרי"ף דתק"ע שסגי בלא ע"מ כלל ונסמוך על ע"ח לבד עדיין מנא נדע שחתמו לשמה אולי תחלה רצה ליתן בע"מ ול"ח לשמה. וגם הא צריך ליתן לכתחלה בע"מ ולא אסיק אדעתי' דיחתמו לשמה ומה מועיל לנו חתימ' עדי' כלל וכדמסיק מודה ר"א וכו' וגם כשיש ע"מ צריכין

לחתום לשמה א"ש אבל בה"א קשה ואפשר בה"א ס"ל כשיטת תוס' ולמסקנא כשיטת הרי"ף ויש לדבר ע"ד פלפול וצ"ע:

והנה מ"ש תוס' ראי' מלקמן פ"ו ע"ב כ"כ רז"ה ג"כ לקמן פ' המגרש ראי' זו נגד הרי"ף ועיי' במלחמו' שכ' לר"י דס"ל נתינה לשמה בעי היינו מוכתב נפקא לי' וכתב קאי על הכתיבה ומסירה וכמו דלר"א דכתיבה בעי לשמה גם כשיש ע"ח מ"מ בעי כתיבה לשמה דוכתב קאי בכל גווני כן לר' ירמי' דוכתב ונתן ג"כ לעולם בעי לשמה אפי' יש ע"ח עיי"ש. אמנם למעיי' ברש"י שם יראה דלא כרמב"ן דנפקא לר' ירמי' נתינה לשמה מונתן אלא דס"ל ממילא כן הוא כיון דע"מ כרתי צריך שיהי' מבורר להם בשע' נתינה מתוך נתינה עצמו באיזה גט מגורשת כשמוסר לה עיי' ותראה כן ולפ"ז כשיש ע"ח שהם כורתי' א"צ בירור לע"מ ע"י מסיר' עצמה. וכן ס"ל לתוס' ורז"ה כנ"ל:

ומ"ש עוד דלר"א צריך ע"מ דאין דבר שבערוה פ"מ. וכ' וכן שטר מתנ' ומכר לר"א שהוא לקנין ואינו לראי' אינו מועיל כלום לר"א כשליכא בידינו ע"מ. ושוב כ' דיש לחלק לענין ממון דמהני הודא' בע"ד משא"כ בקדושין וגירושין ע"כ. דברים אלו קשים להבין דמה שייכי' הודא' בע"ד לכאן הא לא מצד נאמנו' אתי עלה אלא שקיום הדבר צריך להיות בשני' והלא כן התחיל כיון שאינו לראי' רק לקנין וא"כ הודא' בע"ד לא מעלה והודא' בע"ד אינו עושה קנין ועיי' קדושין ס"ה דמסופק אי לא איברי סהדי אלא לשקרא או צריך דווקא עדי' ול"מ הודא' בע"ד ופשוט דלא איברי אלא לשקרא ומפורש דבממון לא בעי עדים לתועלת הענין אלא לשקרא וחלוק' מהני וכן בקנין ומכר דחלוקא כמו מכר ומתנה ותוס' דתחלה רצה לומר גם בממון היכא דצריכין קנין צריך עדי' לקיום הקנין ועכצ"ל דס"ל בחלוקא דהתם בקדושי' שחולקי' שלהם שאני גם זה דוחק אבל מ"ש אח"כ משו' הודא' בע"ד אין לו מובן. וגם מ"ש אבל בקדושי' ל"מ הודא' בע"ד ל"מ ע"ח. לא ידעתי פתר דאם הודא' ל"מ אבל ע"ח שע"י אנו יודעי' מעצמינו שבא לידה לאו משו' הודא' בע"ד הוא ולמה לא מהני ועיי' ר"ן לקמן פ' המגרש בסוף דבריו ודברי תוס' צריכי' נגר להולמם. והנ"ל קצת עפמ"ש רשב"א קדושין שם שטרח ליישב הא דאמר בקדושי' חייב לאחרינא דאין זה מחייב לאחרינא דברצונה הוא ומסיק דוודאי לא דמי לגמרי לחייב לאחרינא אלא כיון דבממון עצמו צריך גילוי קרא דהודא' בע"ד מהני שלא יוכל לחזור בו חוץ בחייב לאחרינא וכיון דקדושי' דומה קצת לחייב לאחרינא לא ילפי' מצד זה דממון דהודא' בע"ד אין צריך עדי' אלא מממון דמחייב לאחרינא והכא גילה קרא דקיום הדבר צריך ב' ולכן ל"מ הודאתם דאין המעשה קיים רק ע"י עדים עיי' בו ובפ"י שם וי"ל דתוס' להכי אתכווין שכ' תחלה דבממון ג"כ קיום צריך ע"י שני' היי' שיהי' בפניו דווקא

ושוב כ' כיון דבממון מהני הודא' בע"ד חזי' דלא בעי שנים דווקא ואפי' בדבר דצריך קנין משא"כ בקדושי' וגירושין דחב לאחרינא קצת לא ילפי' מממון בזה ואמרי' דקיו' הדבר צריך שניים כנ"ל ועדיין צ"ע בלשון תוס'. ועיי' פ' המגרש בר"ן שהשיג על רמב"ן דמתרץ בממון שאני דהודא' בע"ד וכו' והוא כמ"ש תוס' כאן ור"ן השיג עליו. ולא אוכל להבין השגתו וצ"ע:

ומר סבר לפי שא"ע מצויין לקיימו. וכ' תוס' וטעמא דר"א משו' שלא תחלוק. וכ' מהרמ"ל דאי משו' דס"ל דהני נמי לא שכיחי כיון דנחית לחלק דיש פלוגתא בהכי מ"ט ל"א דת"ק ורב"ג ג"כ בהכי פליגי והוא נכון. אלא דקשה עדיין לפי דמתרץ דת"ק ורב"ג פליגי בשכיחי או גמיר' הול"ל דר"א פליג דגם מובלעו לא שכיחי או לא גמיר'. והפ"י הרגיש בזה וכ' כיון דמקשן ל"א הכי לכן גם התרצן ל"א כן ודוחק. והנלפע"ד ליישב ג"כ הא דלא אמר המקשן כלום מה דס"ל לר"א ולא הזכירו תחת לשונו והמרש"א הרגיש בזה. ונ"ל הנה תוס' במתני' כ' הא דהזכיר ר"א מכפר לודי' ללוד דנקרא כפר לודי' ע"ש שלודי' שכיחי שם מ"מ צ"ב עיי"ש. ולכאורה י"ל הא תינח אי משו' דאין מצוי' לקיומו איכא רבותא דשכיח שם לודים וע"ש כך נקרא כפר לודים דשכיחי שם אנשי לוד ויודעי' לקיי' מ"מ צ"ל, אבל אי משו' לשמה וכי משו' דשכיחי שם רוכלי' ההולכי' לסחור בכפר יהי' בקיאי טפי. אלא דא"ש דהא ר"א אמר שלא תחלוק בח"ל דלאו כ"ע ידעו שמקום זה רחוק מא"י וזה קרוב ויתחלפו זה בזה. אבל כפר לודי' דע"ש כך נקרא דסמוך ללוד א"י ושכיחי שם בני לודי' א"כ שמו מוכיח עליו דסמוך וקרוב לא"י וה"א דלית בזה משו' שלא תחלוק במדינת הים קמ"ל ר"א דלא פלוג כל שהוא מח"ל צ"ל כנ"ל. והא"ש דלא יוכל התרצן לומר לרבה דר"א ס"ל גם הני לא גמירי וקשה מה רבותא דכפר לודי' ולכן הוצרך לומר דטעמו משו' שלא תחלוק במדה"י. וכיון שהוצרך לרבה כן גם לרבא מסיק כן כנ"ל והא"ש דמקשן לא הזכיר כלל מר"א מה טעמו לפי שאמר הוא דת"ק פליגי בטעמא דלשמה ור"ג ס"ל משו' קיום ור"א עליו קאי א"כ י"ל דר"א ס"ל גם הנהו לא שכיחי ונקיט כפר לודי' הגם דשכיחי שם סוחרי לוד. או משו' דס"ל שלא תחלוק במדה"י ונקיט כפר לודי' הגם ששמו מוכיח עליו צ"ל ולכן שביק לדר"א. אבל התרצן כדמתרץ לרבה לא הי' לו לומר רק משו' שלא תחלוק ומסיק ג"כ לרבא כן כנ"ל נכון ועיי':

ומיושב בזה דקדוק חמור למה אמר המקשן בפשיטו' דת"ק ס"ל משו' לשמה ורב"ג ס"ל משו' קיום והני לא שכיחי. י"ל ג"כ איפכא ת"ק ס"ל משו' קיום וסמוכי' שכיחא ורב"ג ס"ל משו' לשמה והנהו ג"כ בקיאי וראיתי שהרגיש בזה אאמ"ו מאוה"ג זצ"ל. ולהנ"ל י"ל דלא רצה לומר איפכא דא"כ ר"א דקאי ארב"ג מאי טעמא דאין לומר דהנהו נמי

לא גמירי א"כ מאי רבותא בכפר לודי' כמ"ש. ולומר טעמא דר"א משו' שלא תחלוק לא ברירא לי' למקשן לומר כן ולא רצה להכריחו. לכן אמר איפכא דרב"ג משו' דלא שכיחי ועליו קאי ר"א וי"ל לר"א משו' דהנהו לא שכיחי וכפר לודי' רבותא. וכיון שי"ל ג"כ משו' שלא תחלוק במדה"י לכן שבקי לר"א ול"א בו מידי ומיושבי' כל הקושי' ודקדוקי' שיש בזה כנ"ל נכון:

ע"ב. ת"ק סבר לא גזרי' ורבנן סברו גזרי' מוליך אטו מביא וכו' הנה לרבה הי' יוכל לתרץ ג"כ כמו לרבא דרבנן לפרש ת"ק אתי דגזרינן מוליך אטו מביא. אלא דדוחק לש"ס תי' דת"ק חד נקיט ורבנן מפרשי לי' וכיון שיש לרבה תי' אחר תי' עדיף טפי דפליגי בגזר' מוליך כנ"ל אלא דלמסקנא דרבה אית לי' דרבא עכצ"ל לרבה ג"כ דרבנן לפרושי דת"ק אתי, וא"כ קשה למה מתרץ לרבה מתני' בתי' שאינו מספיק לאמת יאמר מיד כמו לרבא דחכמי' לפרושי דת"ק אתי. וי"ל דלאמ' ג"כ לצ"ל דחכמי' לפרושי אתי אלא דפליגי דת"ק ס"ל במוליך לא צ"ל רק בפ"כ כקושי' תוס' לקמן לרבה דס"ל ידענו ל"מ למה צריך לומר בפנ"כ ותי' כיון שכבר תיקנו כן בח"ל הצריכו לומר בכ"מ וי"ל דת"ק לא ס"ל כן ולכן נקיט מביא דווקא צ"ל בפנ"כ ובפנ"ח משא"כ במוליך. וע"ז אתי חכמי' ופליגי דאצ"ל בפנ"כ ובפנ"ח רק במביא ומוליך צריך תרתי דגזרו מוליך אטו מביא וצ"ל בכ"מ תרתי. וגם למסקנא א"ש תי' ש"ס דבגזיר' מוליך אטו מביא פליגו כנ"ל וק"ל: אי מההוא ה"א ה"מ דיעבד רש"י פי' אי מההוא מרישא, וכ' תוס' דס"ל אין צריך היינו לכתחלה וכ' דלא סגי בסיפא לחוד דה"א בא"י באותה מדינה אצ"ל ולכן צריך לדיוקא דרישא אלא מההוא דרישא לחוד הו"א ה"מ דיעבד. וצ"ב א"כ עדיין מה קמ"ל בסיפא א"צ לומר אפי' לכתחלה הא מזה אין מוכח רק באותה מדינה דלכתחלה ל"צ וממדינה למדינה לכתחלה לא עדיין מנ"ל ובפ"י הקשה דלמא באמ' לרבה צריך בא"י לכתחלה ממדינה למדינה וסיפא באותה מדינה בא"י קאי, והנלפע"ד דוודאי באותה גווני דאיירי רישא עלה קאי סיפא דבא"י אצ"ל בפ"נ כו' באותו אופן שצ"ל בח"ל דקתני ברישא בא"י אצ"ל כן פשטו' פי מתני', אלא דאם ברישא קתני באותה מדינה בא"י בח"ל צ"ל וקתני בתר הכי בא"י אצ"ל מפרשי' דקאי על חותה מדינה בא"י דאיירי רישא בא"י אצ"ל ובמדינה למדינה לא ידענו, והא"ש דבסיפא לחוד לא סגי היינו אם ינקוט ברישא באותה מדינה בח"ל לא ידענו מסיפא רק באותה מדינה בא"י אצ"ל ולכן צריך לרישא במדינה למדינה בח"ל צ"ל ומדיוקא דרישא לא ידענו רק דיעבד בא"י וקתני סיפא בא"י אצ"ל וידענו דקאי ארישא דאיירי ממדינה למדינה והא דלקמן מקשה מרבא מרישא ולא מסיפא ופי' רש"י

דמסיפא הי' נ"ל דבאותה מדינה ולפמ"ש כיון דקתני ברישא ממדינה למדינה ממילא תתפרש הסיפא:

ג"כ במדינה למדינה והי' יוכל להקשו' מסיפא, אלא כיון דאין מוכח מסיפא עצמה רק בצירוף הרישא דעלה קאי הסיפא והי' צריך להביא רישא וסיפא מדייק מיד ומקשה מרישא, אלא דרש"י כ' עוד דמסיפ' לבד הי' יוכל להוכיח ע"פ דיוק אלא דהדר הו"ל דיוקא כנ"ל נכון וברור:

והנה רש"י כ' דמיתורא דסיפא מוכח דאפי' לכתחלה והקשה מהרמ"ל הא מפורש צריך היינו לכתחלה כמ"ש תוס' לפירושו של רש"י. ונלפע"ד בשניישב עוד הא שהקשנו בסמוך דבאמ' מנ"ל לכתחלה במדינה למדינה דלמא דוקא באותה מדינה וקושי' פ"י דלמא באמ' דוקא דיעבד נ"ל דלכאורה צ"ב איך אפשר לומר סיפא דוקא באותה מדינה מאי קמ"ל בזה פשיטא דהא בקיאי וגם שכיחי ומאיזה טעם יעלה על הדע' שצ"ל, ורש"י כ' לעיל לרבא ניחא אפי' דלא בקיאי כו' וכ' פ"י דהוצרך כן דהא אמר לרבא ניחא ועכצ"ל דהא באותה מדינה אין צריך ואי כולהי בקיאי מה קמ"ל עיי' בו ונכון הוא, וכי כן קשה איך כ' רש"י דיש לפרש סיפא באותה מדינה מה רבותא איכא. ונ"ל דקמ"ל דה"א כיון דממדינה למדינה צ"ל ה"א שתיקנו בכל א"י צ"ל כדי שלא לחלק בין מקו' ומקו' ומדינה למדינה קמ"ל דבאותה מדינה אצ"ל, אבל כדאמר לרבא ניחא דקתני ממדינה למדינה בח"ל הא באותה מדינה לא א"א לומר דאשמועי' דלא תיקנו משום לא פלוג גם באותה מדינה דרבותא זו נשמע גם כדנקיט ממדינה למדינה בא"י אבל באותה מדינה לא ובזה אין חילוק בלא פלוג בין א"י לח"ל, לכן הוצרך לפרש דלא בקיאי ויש רבותא בח"ל יותר מבא"י, אבל לקמן לרבא כ' רש"י דסיפא יש לפרש באותה מדינה וקמ"ל דלא נימא דתקנו שיהי' כל המקיאו' שווי' וא"ש, וכן לרבה אי הי' קתני סיפא לחוד ה"א בא"י צ"ל ממדינה למדינה משום קיום ואפי' בדיעבד פסול ושלא נימא גם באותה מדינה משום לא פלוג קמ"ל סיפא דבא"י אצ"ל ולא נשמע עדיין ממדינה למדינה וצריך לדיוקא דרישא אלא דה"א דוקא דיעבד קמ"ל סיפא והשתא אין לומר דסיפא רק באותה מדינה פשיטא כיון דממדינה למדינה רק לכתחלה איך ה"א דגזרו באותה מדינה משום ממדינה למדינה שאינו רק לכתחלה, וע"כ סיפא להורות אפי' ממדינה למדינה לכתחלה לא בעי ומיושב קושי' פ"י והא"ש דכ' רש"י מיתורא דמשנה דבאמ' לא מוכח מלשון סיפא רק באותה מדינה אלא דמיתור' מוכח מאי קמ"ל וא"ש עיי' כי נכון הוא מאוד:

ה"א ה"מ דיעבד קמ"ל לכתחלה כו' קושי' תוס' מבוארת ופרושה לפנינו א"כ הא מוכח ממתני' זו עצמ' דבח"ל אפי' בדיעבד ולא צריך למתני' לקמן דהמביא ממדה"י ול"א כו'

דפסול. והנלפע"ד לישב הנה יש לעיי' על קושי' הש"ס על רבה הא באותה מדינה ל"ל לרבה קשי' י"ל דרבה לא חייש משו' לשמה שיבוא הבעל ויערער ויהי' לעז משו"ה לא הי' מתקני וגם משום טענ' ל"ח דלא שכיח שיטעון כמ"ש פ"י לעיל וע"כ צ"ל בה"א כן לרבה דבוודאי כשטוען חוששי' לו כבכ"מ וכמו במתני' אם יש עליו עוררי' אלא דל"ח שיבוא ויטעון, אבל חיישי' לטענ' שלא לשמה שלא הי' בקי ויהי' נאמן במגו דמזויף כמו מודה בשטר שכתבו שנאמן פרוע במזויף ולכן דוקא במדינה למדינה צ"ל דלא שכיחי לקיימו ויהי' נאמן במגו אבל באותה מדינה כשיטעון שלא לשמה בקיימו ויפסוק מגו דילי' כמו בטוען פרוע שמקיימו ואזלה המגו ובאמת אצ"ל לרבה רק ממדינה למדינה והבינייהו בין רבה לרבא במדינ' למדינה בא"י לרבה לא צ"ל דלטענ' מזויף היינו שיבוא ויטעון כן ל"ח ולשמה אינה נאמן דכולם בקיאי והוי אנן סהדי. אבל לרבא צ"ל וצ"ע לכאורה, אלא דא"ש דא"כ בפני נכתב ל"ל יאמר נא בפנ"ח ויהי' מקוים ושוב פסקה המגו דנכתב שלא לשמה ומשו' אחלופי הא ל"ל לרבה דידענו ל"מ וע"כ דרבה ס"ל בלא מגו חיישי' לטענ' לשמה וצ"ל בפנ"כ וכ' ומקשה שפיר. והא אין לומר דמשום טענ' לשמה בלא מגו ל"ח רק לכתחלה והיכא דיש מגו אפי' בדיעבד פסול והא"ש דצ"ל בפנ"כ ג"כ לכתחלה וי"ל מתני' דקתני ממדינה למדינה ולא באותה מדינה משו' דבממדינה למדינה אפי' בדיעבד פסול דהא קתני צריך לומר בפ"נ ובפנ"ח ואי צריך היינו אפי' דיעבד הא בפנ"כ רק לכתחלה ואי צריך לכתחלה א"כ יאמר באותה מדינה ושפיר מקשה ש"ס ועיי':

ולפ"ז לפמ"ש תוס' דאי מההוא קאי אסיפא ועיי' מהרמ"ל דרש"י ס"ל ע"כ דאצ"ל יש לפרש דיעב' ולפי' תוס' דאי מההוא מסיפא ה"א דיעבד ומוכח אבל בח"ל אפי' דיעבד נמי לא והיינו בא"י לכתחלה צריך משו' טענ' מזויף ובדיעבד כשר דטענ' מזויף לא שכיח אבל בח"ל פסול דיעבד משום לשמה לא מוכח אלא במדינה למדינה בח"ל דבא"י לכתחלה צריך ובח"ל דיעבד משום דיש להאמינו במגו דמזויף, קמ"ל רישא דבא"י אפי' לכתחלה לא, והנה לא ידענו מכ"ז רק דבח"ל פסול דיעבד כשלא אמר בפנ"ח דאז יש מגו דהא בסיפא דקמ"ל דבא"י אצ"ל דיעבד היינו בפני נחתם דהא בפני נכתב אין ה"א דבעי רק משום קיום ואגב נקיט בפנ"כ לדיוקא אבל בח"ל אפי' דיעבד אבל ל"א בפני נכתב לא ידענו מזה דפסול בח"ל אפי' ממדינה למדינה כיון שאמר בפנ"ח תו ליכא מגו. ושפיר צריך למתני' דלקמן המביא גנו במדה"י ול"א בפני נכתב פסול דמשום טענ' לשמה בלא מגו פסול, וכיון דהוצרך לאשמועי' ל"א בפני נכתב, נקיט ג"כ אידך גרסא ל"א בפנ"ח ומיושב קושי' תוס':

ויש להוסיף דברי' דמתני' תרתי צריך לאשמועי' דמסיפא דמתני' דהכא לא מוכח רק דבח"ל פסול בדיעבד כשלא אמר בפנ"כ ובפנ"ח דבא"י אי ל"א כלום כשר בדיעבד אבל בח"ל כשלא אמר כלום פסול אבל כשאמר בפנ"ח כשר מטעם שכתבתי דליכ' מגו, וכשאמר רק בפנ"כ הא דכשר דיעבד הגם שיש לו מגו דחתימ' שלא לשמה במגו דמזויף, י"ל דבאמ' נתקשה הפ"י כיון שאמר בפנ"כ למה צריך תו לבפנ"ח דליכא לא חששא דאשכח והיה דכ' להתלמד ותרצנו לעיל כיון שהצריכו לומר אמרו שיאמר גם בפנ"ח משום מעוטא דמעוטא, וא"כ ה"א כשאמר בפנ"כ סגי בדיעבד הגם שיש מגו דחתימי אבל הוא חשש רחוק וגם במגו לא יאומן ול"ח בדיעבד לכן הוצרך מתני' דלקמן לאשמועי' תרתי ל"א בפנ"כ או לא אמר בפנ"ח וממתני' דהכא לא מוכח רק כשלא אמר כלום כנ"ל עיי' היטיב בכ"ז:

ואיכא דמותיב לה הכי כו' לרבה ניחא לרבא קשי' כו' קשה לי דלמא רבא באמ' ל"ל משום טענ' זיוף דלא שכיח אלא שמא יטעון שלא לשמה, אלא דרבה ס"ל דחיישי' לזה בכ"מ אפי' היכא דליכא מגו ע"ז בא רבא ואמר מפני שאין עדים מצוי' לקיומו ויהי' לו מגו לכן חוששי' לטענ' שלא לשמה וכ"ז בח"ל אבל בא"י לצ"ל אפי' ממדינה למדינה דלא יאומן במגו דכולם בקיאי' והוי כמגו במקום אנן סהדי. ויש לדחוק דהול"ל וה"מ במקום דא"ע מצוי' ומדאמר מפני שאין ע"מ משמע דטעמא בפ"ע קאמר ודוחק וצל"ע:

רבה אית לי' דרבא וכ' רש"י אבל רבא ל"ל דרבה דכולם בקיאי' הנה לעיל כ' רש"י אע"פ שאינם בקיאי' וכ' פ"י דהוצרך לומר כן דאל"ה ליכא רבותא, וכאן פי' רש"י דכולן בקיאי' דעכשיו אין מוכח דלרב מיעוט אין בקיאי' אבל מ"מ מנ"ל לרש"י דלרבא מחולק באציאו' וס"ל כולם בקיאי'. ונ"ל דהוכיח רש"י דלפי דמסיק דרבה תרתי אית לי' דצ"ל דלרבא כולם בקיאי' דלעיל מפרש ש"ס טעמא דרבא דמי קתני בפ"נ לשמה וכתבו תוס' וראשונים הגם דסתמא לשמה כיון דכל עיקר דתיקנו לומר משום לשמה, הול"ל לשמה והנה לפי דס"ל לרבה שני טעמי' משום קיום ולשמה ובא"י היכא דלא שכיחי כגון מהגמוני' להגמוני' צריך לומר קיום א"כ ל"ק דיאמר לשמה דהא גם במקו' דבקיאי צ"ל ולתקן שבמק"א יאמר לשמה ובמק"א לא יאמר רק בפ"נ לא רצו וגם יש לחוש שאם יפרש לשמה יטעו דבמקום דכולהי בקיאי לא צ"ל לכן לא תיקנו שיפרש לשמה וסמכו על סתמא לשמה אלא לעיל דס"ל מר אמר חד טעמא ומר חמר חדא כדמקשה רבא מ"ט ל"א כרבה היינו משום לשמה לבד מתרץ שפיר דהו"ל בפ"נ לשמה ואי כדי שלא נטע' דווקא היכא דלא בקיאי א"כ צ"ל דחשש' לקיום שוב מה לו לומר עוד טעם משום לשמה, אבל עכשיו דמסיק דרבה תרתי אית לי', קשה לרבא למה לא אמר גם הוא תרתי דמתרי

הצריכו ואם לרבה מוכרח תרי טעמא דמשום קיום לחוד קשי' לי' בפנ"כ ל"ל, ומשום קיו' מוכח מכח רב"ג, ומנ"ל לרבא דליכא טעם ג"כ משום לשמה וחשו גם לזה, ולכן כ' רש"י דס"ל דכולהי בקיאי כנ"ל, ואפשר הא דס"ל דכולהי בקיאי לא במציאו' פליגי אלא דס"ל לרבא כמו לרבה דעכשיו אחר שלמדו קאי דכולהו בקיאי בזמן המשנה ורבה ס"ל דגזרו אטו יחזור הדבר ורבא ל"ל למגזר כולי האי, ולומר עכשיו משום קיום לחוד וקוד' שלמדו משום לשמה ג"כ לא רצה לומר דא"כ קשי' לי' קושי' ש"ס לקמן יוכל כמי כפי' תוס' דיש רבותא יותר לרבה דמהני קיום לחוד אחר שלמדו וצ"ל יוכל צ"ל משום שמא יחזור הדבר וזה לא ס"ל לרבא כיון דעכשיו כולם בקיאי' לא גזרו כ"כ משום שמא יחזור. ולכן הוצרך ממילא לומר דמעיקר' לא הי' הטע' רק משום קיום לחוד עיי' פ"י לקמן ה' ע"ב במ"ש דריב"ל כרבה ס"ל עיי"ש ותבין מ"ש ונכוני' דברי רש"י הן שהוכרח לפרש כן וגם דלא צ"ל במציאו' פליגו עיי' וק"ל:

וכתב תוס' הא דצ"ל בפנ"כ דהא לרבה ליכא משום אחלופי דידענו ל"מ כיון דכבר תיקנו לומר כן משום לשמה במדה"י תיקנו נמי בא"י כן. ומהרש"א כ' הקשה מנ"ל לתוס' דידענו ל"מ בא"י וכ' דס"ל דמשנה דבפנינו קאי על כל מתני' גם בא"י ומלבד שהוא דוחק קשה לתי' תוס' למה ידענו ל"מ כיון שיש היכר ע"י בפנ"כ, וצ"ל שלא רצו לשנו' כלל ממה שאומר בח"ל. ולולי המרש"א ה' נ"ל דקושי' תוס' כיון שיש היכר דידענו ל"מ למה יאמר בפ"נ ואי דידענו מהני בא"י יאמרו ידענו ל"מ ויהי' בזה דומה לח"ל ותו ל"צ לומר עוד דלמעט בדבורא עדיף ולמה יאמר ללא צורך בפנ"כ יאמרו שיהי' קפידא על בפני נחתם ויהי' היכר וע"ז תי' ניהי דס"ל לרבה דהיכא ידענו דל"מ איכא היכר היינו לכתחלה כדי שלא להרבו' בדבור היינו סומכי' על היכר דידענו ל"מ אבל מאחר שכבר תיקנו לומר בח"ל בפנ"כ משום לשמה תקנו שנאמר גם בא"י כן דבפנ"כ איכא היכר יותר והיינו טעמא כמ"ש פ"י לעיל ג' ע"א דרבא דס"ל דידענו מהני וצריך היכר דבפנ"כ הא דלא תקנו שידענו ל"מ ולא יהי' צריך בפנ"כ דבפני ליכא היכר כ"כ דיאמרו גם בשטרו' מהני א' כשיאמר בפני אלו דבריו עיי"ש אלא דרבה ס"ל דלמעט בדבור' עדיף והי' סומכי' על היכר דידענו ל"מ והיינו בתחלת תקנה אבל עכשיו שכבר תיקנו בח"ל תיקנו כן בא"י דאיכא היכר טפי ולפ"ז י"ל דבאמ' ידענו מהני בא"י ואין קפיד' כנ"ל ועיי' לקמן ה' ע"א ד"ה אי הכי יוכל בסופו משמע דידענו ג"כ ל"מ ואין מוכרח:

ויש לי להוסיף עוד ולהטעי' טעם לשבח דתיקנו בא"י היכר דבפנ"כ, דמעיקר' ס"ל לרבה הי' די בהיכר דידענו ל"מ דלא ילמדו כן במק"א דלא יתלו שאומר משום קיום רק משום לשמה כיון שיש שינוי לשון דווקא: בפני שאינו כשאר קיום לא יתלו דמהני בפני בקיום

ב"א אלא יאמרו שהוא משום לשמה והא שאינו אומר בפנ"כ דלסופר לא חששו דיטעה דבקיאים טובא משא"כ לעדים חששו יותר דלא בקיאי כסופרי' וכ"כ פ"י באמת לעיל לרש"י דעדי' לא בקיאי כ"כ ועכ"פ י"ל דיתלו לומר כן אבל עכשיו שכבר תיקנו בח"ל לומר בפנ"כ ובפנ"ח ואם בא"י לא יאמר רק בפנ"ח הרי יכירו וידעו כולם כי משום קיום הוא בא"י משום היכר דידענו ל"מ יאמרו גם בשאר שטרו' כן הדין לכן הוצרכו לתקן גם בא"י בפנ"כ ואולי יש להעמיס בכוונת ולשון תוס' והוא נכון לפע"ד:

דף ה.

אילימא חרש כו' כ' תוס' ולא בעי למימר אלם כו' דהול"ל ולא אמר עיי' במהרמ"ל פרושו וכ' דר"א דאמר אילימא חרש הי' יוכל לדחות א"כ לא אמר הול"ל אלא דעדיפא מקשה. וצ"ל לפ"ז דקושי' תוס' לא אזיל על אילימא דר"א מנ"ל להקשו' מתחלה אילימא חרש ולא אלם או לא ראה דלפ"ז לא תי' תוס' כלום אלא דתוס' על מסקנ' דא' ר"י דמוקי בחרש ולא באלם, אלא דצ"ל למה לא מוקי באלם דנשתתק בשעת נתינה ושייך שפיר אינו יוכל עתה לומר, נ"ל דבאמ' צ"ל קושי' תוס' דלא אמר אלם או לא ראה מה חילק יש היי' אלם וחד נקיט, אלא דקשי' לתוס' מה לי' לר"י לדחוק לאוקמי מתני' באופן רחוק שנתחרש בשע' נתינה הול"ל באלם שהי' אלם מעיקר' או לא ראה וע"ז תי' שפיר דהול"ל לא אמר ועכצ"ל באופן שא"א לו לומר עכשיו ותו ל"ק דיאמר ג"כ באלם חדא מתרי נקיט וה"ה אלם כנ"ל פשוט וק"ל:

והנה מוכח מתוס' דס"ל ע"כ דאלם שכותב הקיום ל"מ מדכ' דהי' יוכל לומר אלם וכן שיט' הרמב"ם דכ' נשתתק צריך לקיימו וכ"כ בטוש"ע סי' קמ"ב, ועיי' ב"ש לפי דס"ל לרמ"א ח"מ סי' מ"ו דקיום בכתב מהני, צ"ל דאלם שאינו ראוי' לדבר גרע לענין קיום. ועיי' ר"ן לקמן ט' שכ' דהא דלא מוקי באלם משום שיוכל לכתוב דקי"ח מדהאמינו בעדי' אשה בכתב דלא האמינו לה' נשי' קו"ח בעדו' זו שהאמינו לנשי' דגט מסייע' שמהני בכתב, נרא' דס"ל בכ"מ ל"מ קיו' בכתב מדכ' בזה טעמא ולמד בקו"ח מעדו' אשה והוא קולא דעגונא קו"ח בזה נרא' דס"ל בכ"מ דווקא בפה, משא"כ בקיו' זה הקילו, אבל אין מוכרח רק באלם דס"ל דלא מהני בכ"מ וכ' קו"ח מעדו' אשה דמשמע דאפי' באלם מהני בכתב. וכ"מ כ' דרמב"ם ס"ל דמפיה' ולא מפי' כתבם הוא מגזה"כ ולאו משום נאמנו' ולכן אין ללמוד מעדו' אשה וכ"כ בב"י סי' קמ"ב ונרא' דר"ן ס"ל דמשום נאמנו' אין מועיל בכתב דבקל לשקר בכתב מבע"פ ובהא פליגו. והנה מדקשה לי' לר"ן דלא אמר באלם היינו באלם מעיקר' כדי שלא נדחק דעכשיו לא יוכל וע"כ דל"ל לר"ן כתי' תוס' דאינו יוכל משמע לי' כן וכי כן לא אבין עדיין מה הועיל הר"ן בתי' דיוכל לכתוב

תינח אלם אבל למה לא מוקי בלא ראה מתחלה וצ"ע ואפשר דקשי' לר"ן יאמר באלם היינו אלם נשתתק עכשיו כיון דהכל בדבור תלי' מה לו לומר שנתחרש ג"כ כמ"ש הה"מ לרמב"ם דנקיט נשתתק כיון דעיקר הדבור לכן תי' ר"ן תירוצו אבל לא ראה ל"ק לי' כמ"ש תוס' וא"ש: ואמר ר"י הכא במאי עסקינן כו' הקשה רשב"א בלא דר"י קשה על רבה ותרוצו דחוק והנכון ישובו של מהרש"א מיישב דעת דבלא ר"י הוי מתרצי' מתני' באלם דכותב בפ"נ ומהני משו' לשמה אבל ל"מ משו' קיום דקיום בכתב ל"מ כמו דס"ל לתוס' מדהקשה נוקמי באלם. והנה מ"ש מהרש"א דמשו' לשמה מהני עדותו בכתב זה חידש מהרש"א מדנפשי' ומהר"משיף כ' דאינו מוכרח. והודה שאפשר לומר כן. אלא דהקשה דהו"ל לש"ס לומר איכא ביניהו בדס"ד דרבה ל"ל דרבא כותב א"ב לרבה מהני ולרבא ל"מ. ולדידי לק"מ דמהרש"א כ' מלתא בטעמא כיון דמשו' לשמה רק חששא בעלמא שמא יבוא הבעל ויערער ויוציא לעז סגי בכותב בפ"נ וכ"ז לאמת אבל בס"ד דחשש גמור הוא עד דלא ידע דסתם ספרי דדייני מגמר גמירי ומקשה לבעי תרי גם משו' לשמה ל"מ כשכותב בפ"נ וכו' והא"ש לעיל כדקאמר מ"ב עד דלא אסיק דמשו' לעז הוא ל"י לומר איכא ביניהו כותב. ולבסו' בתר דמסקינן רבה אית לי' דרבא כבר אסקי' דחשש בעלמא הוא כיון דרבה אית לי' דרבא ליכא א"ב כותב דהא גם לרבה צריך שיאמר בפה וא"ש והוא פשוט:

עוד נ' ליישב עפ"מ שהערותי לעיל דבח"ל ממדינה למדינה יש לחוש יותר לטענ' לשמה דנאמן במגו דמזויף הגם דל"ח רבה שיטעון מזויף דלא שכיח שיטעון אבל נאמן לשמה במגו, ולכאורה יש לחקור עוד למה יאומן השליח יותר מבעל דאי אתי לא משגחי בי' הא איכא מגו לבעל ואם כי אמרו דמעיקר' מידק דייק מ"מ קשה לומר דיהי' זה עדיף ממגו והרי ס"ל לחד מ"ד בב"ב למ"ד דמגו אפי' נגד עדים שני' מהני ואנן דלא פסקי' כוותי' מ"מ נגד ע"א מהני ושיהי' סברא זו דדייק אלים כ"כ להאמין נגד מגו דבעל רחוק, אלא דל"ק דמאחר שאמר בפ"נ ובפנ"ח ליכא עוד מגו דגם מזויף אינו שכבר נתקיי' ע"י שליח ופשוט, ולפ"ז לא מועיל לרבה בפ"נ בכתב משום לשמה דאם יבוא הבעל יהא נאמן במגו דמזויף דהא נגד הזיוף ל"מ עדו' בכתב ולא מהני בכתב רק היכא דנתקיי' בחותמי' דליכא מגו וכמ"ש המרש"א כאן די"ל דכותב בפ"נ ומועיל משום לשמה כיון דנתקיי' בחותמיו, אבל איכא בינייהו לא יוכל לומר היינו במדינה למדינה במדה"י דלשני' צ"ל ולרבה מגו בכתב ולרבא דוקא בפה, דעד שלא נתקיי' גם לרבה לא מועיל כנ"ל ועיי':

וקושי הצריכה עיין וישוב הוא קושי' פ"י למה לא מתרץ לרבה דמתני' באלם איירי וכותב בפ"נ מהני לענין לשמה ולא לענין קיום והא דלא קתני ולא אמר היינו בשהי' אלם

מעיקרא דרבותא קמ"ל הגם שעשה כדינא ושלח שליח הראוי לומר מ"מ צריך לקיימו. והנה מ"ש פ"י דאיכא רבותא הגם דעשה כדינא מ"מ בעי קיום כ"כ רשב"א דקמ"ל מתני' דבעי קיום הגם שעשה כדינא דאל"ה אין רבותא כלל דבעי קיום ודמהני קיום ג"כ פשיטא. ולכאורה תוס' ל"ל כרשב"א מדהקשה דהו"ל לר"י למוקמי מתני' באלם או שלא ראה, ולפמ"ש רשב"א א"א למוקמי מתני' בהכי דפשיטא דבעי ומהני קיום וע"כ בנתחרש עכשיו וה"א מפני שעשה מתחלה כל שאפשר לו ל"ב קיום קמ"ל וע"כ דתוס' לא נחית לרבותא זו של הרשב"א ממילא א"ש סברת מהרש"א דאי באלם הול"ל ולא אמר שהי' אלם מתחלה וי"ל דתוס' ג"כ ס"ל כרשב"א דהרבותא דבעי קיום הגם דעשה כדינא ומ"מ הקשה תוס' שפיר נוקמי באלם מעיקרא או לא ראה וקמ"ל הגם שלא עשה כדינא מ"מ סגי בקיום דה"א דכה"ג לא סגי וכ"כ פ"י דס"ד לומר והוצרך תוס' לתרץ דהול"ל ולא אמר וע"כ בנתחרש עתה וקמ"ל הגם שעשה כדינא מ"מ בעי קיום. והקשה פ"י שפיר נתרץ לרבה בנעשה אלם אחר שנתן וקמ"ל דמ"מ בעי קיום והניח בצ"ע. ונלפע"ד ליישב, הנה הר"ן לקמן כ' דלכן לא מוקי ר"י מתני' באלם דאלם יוכל לכתוב הגם דל"מ ומשום עגונא הקילו לכתוב הגם דל"מ במק"א עיי"ש. ותוס' לא ס"ל דהקילו משום עגונא דהא אפשר שישלח שליח שאין אלם אבל מודה תוס' אם נעשה אלם אחר הנתינה הקילו לכתוב משום עגונא ומ"ש הכ"מ שאפשר שיחזר למשלחו מי יודע אם ימצאהו או ירצה ליתן גט אחר לאשתו או לא ימצא שליח ועוד י"ל עפמ"ש רשב"א דה"א כיון שעשה שלו הקילו דל"ב קיום קמ"ל כ"כ לא הקילו בלי קיום כלל, אבל כל שיש קיום י"ל הקילו דמהני קיום בכתב כיון שעשה שלו ועכשיו אנוס הוא. ובזה א"ש מה דצ"ב למה אמר ר' יוסף בפקח ונתחרש ול"א דאיירי באלם וצ"ל דה"ה אלם כה"ג אלא דקשה הא באלם איכא רבותא יותר דצריך לקיי' בחותמיו דווקא דלא סגי בכותב ורבותא טובא איכא. ולמ"ש א"ש דתוס' באמת ס"ל כשיעשה אלם אחר הנתינה דמהני כתיבה וקושי' תוס' לא הוי רק דנוקמי באלם מעיקרא דל"מ כתיבה ומיושב קושי' פ"י דלא מתרץ לרבה מתני' באלם שנעשה אלם אח"כ הרי כה"ג באמת מהני כתיבה ובאלם מעיקרא לא א"ש דל"ק ולא אמר כנ"ל. וא"ש ביותר תי' מהרש"א דבלא"ה הי' מתרץ מתני' באלם ולא צ"ל בלא"ה לא היינו מדייקי' לשון ואינו יוכל ולא קתני ולא אמר אלא דהוי מוקמי' מתני' שנעשה עכשיו אלם אבל מדמתרץ ר"י מתני' בחרש ולא מתרץ בשנעשה אלם עכשיו וקמ"ל רבותא דפסול לכתוב ש"מ דס"ל באמת כשנעשה אלם עכשיו כשר לכתוב וקשי' לרבה וא"ש:

ועד"ז יש ליישב ג"כ לשיטת הר"ן דס"ל דאלם כשר לכתוב ומשמע אפי' באלם מעיקרא דהא לא כ' ולא דייק בלשון ולא יוכל או לא אמר ולשיטתו ליתא לישוב המרש"א. ולמ"ש י"ל עד"ז דבלא ר"י לא הי' קשה על רבה י"ל באלם וכתיבה לא מהני משום קיום ולכן מביא הא דר"י דנדחק במתני' ולא מוקי באלם ע"כ דס"ל דמהני כתיב' אלם משום קיום ג"כ וקשי' לרבה:

והנה הרמב"ם כ' המביא גט ול"א עד שנשתתק וכ' הה"מ היינו טעמא דחרש משום שלא יוכל לומר וצ"ע למה שינה הרמב"ם ממה דאמר ר"י והחליף ונקיט תחת חרש נשתתק ואי קמ"ל הך דינא דל"מ כתיבה באלם וזה לא ידענו מנתחרש למה ל"א ר"י הך רבותא למוקמי מתני' בהכי ומדל"א ר"י הכי לאשמועי' רבותא ש"מ דבאמת דמהני כתיבה באלם וגם אם נימא כמ"ש תוס' מדלא קתני ולא אמר, מ"מ מוכח עכ"פ דאם נעשה עכשיו אלם דכשר כשכותב דאל"ה יאמר ר"י רבותא באוקימתא דמתני' בשנעשה עכשיו אלם ע"כ דבאמת כשר וקשי' לרמב"ם וטור דפסק כוותי' וצ"ע:

ונרא' דרמב"ם הי' לו הגירסא כן דר"י מוקי בנשתתק וקשה מה מקשה ש"ס דלמא בכותב וסגי לענין לשמה ע"כ דבאמת גם לענין לשמה אין מועיל כתיב', ועיי' פ"י שהקשה למהרש"א עדיין מה מקשה לי' דלמא מוקי רבה באשתתק, וכ"ש דקשה לרמב"ם ע"כ כהנ"ל ועיי':

אלא דקשה בעיני שלא יהא נאמן לשמה בכתב והרי ריב"ש ס"ל דכל קיו' סגי בכתב ואנן דלא פסקי כוותי' באלם שאינו ראוי לדבר כמ"ש ב"ש ועיי' תומי' סי' מ"ו, אבל בלשמה דלא בעי עדו' והוא ענין חדש דלא נמצא כמוהו במק"א למה לא יועיל בכתב. ולכן נ"ל דרמב"ם הי' לו הגירסא כמו שלפנינו דר"י מוקי בנתחרש והוא לא יוכל לאוקמי בנשתתק אבל רמב"ם להלכ' כ' שפיר נשתתק ועפ"ז יתישב הכל. הנה לכאורה יש להבין אם כי בכ"מ ל"מ קיו' בכתב דבעי עדו' מפיה' מגזה"כ ולא משום נאמנו', מ"מ כאן הי' ראוי שיועיל לנו, דהא עיקר החשש הי' שלא יבוא הבעל ומסיק לעיל מעיקר' מידק דייק וכ' רש"י שיודע שהסכין בדעתו לגרש ולא אתי לאורועי נפשי' ולא יבוא וכ' רשב"א שם דמשמע ממרוצו' לשון ולא אתי לאורועי' דאם יבוא ויערער מהני ערעורו ומ"מ פעלנו הרבה שלא יבוא, אלא דכ' מלקמן אי עבדי' אהני מוכח דאפי' בא:

ומערער אינו נאמן וע"כ דמסברא דמידק דייק נאמן השליח יותר, אבל גם אי לא הי' נאמן הי' סגי לנו דע"י אמירתו לא יבוא וא"כ למה יתקנו שלא יועיל בכתב הגם שאין מועיל מצד עדו' וכשיבוא הבעל יהי' נאמן דאין קיו' בכתב מ"מ פעלנו מה שרצינו שלא יבוא ויערער והרי לא יבוא דשליח דייק כיון שצריך לכתוב בפני שנים בפ"נ, וגם הבעל לא

יבוא כמו דניחא לי' לרשב"א אי נאמן הבעל מ"מ הוא לא יבוא דחושב שלא יאמינו לו כן במעיד בכתב, ודוחק לומר אם ישמע הבעל שכתב יודע שיאומן לו יותר אבל למעיי' בכ"מ יראה שנשמר מזה וכ' שלא מועיל בכתב שלא תחלוק בעדו' כיון דבכ"מ צריך בפה לא חלקו בזה והא"ש הגם שאנחנו לא צריכי' לעדו' המועיל בדין רק שיהי' דייק וידע שהסכים הבעל לגרש וגם הבעל ירתע לאחריו מלבוא מ"מ עכשיו שאומר השליח לקיים שלא יבוא לטעון מזויף נדמה לקיום ואמרו שצריך דוקא בפה ככל קיום כדי שלא תחלוק בעדות וא"ש. ואומר לפ"ז לרבה דגם משום לשמה צ"ל גם אם נתקיי' א"כ לא ניכר שמשום קיום הוא ואנו מצווי' לו לכתוב בכתב בפ"נ משום לשמה ובזה לא שייך שלא תחלוק בעדו' דקיום דאין זה עדו' דקיום ואינו דומה ללמוד לשאר עדות וכיון שכ' בפ"כ ומועיל לענין לשמה רק לענין קיום, אבל אין לנו עוד לחוש שיבוא לטעון מזויף כיון דדייק ולא אתי לאורועי עוד ושלא תחלוק בעדו' לא שייך כיון שכתב משום לשמה וממילא יצאנו ג"כ מחשש טענ' מזויף, ולפ"ז לרבה מהני כתיב' משום לשמה וממילא לא צריך קיום עוד משא"כ לרבא כנ"ל והבן זה. ומעתה א"ש דמקשה לרבה דאין לומר באלם וכותב וסגי משום לשמה ממילא לא צריך קיום וע"כ מתני' בחרש, אבל לרבא באמת י"ל באלם ג"כ, וכדמתר' לרבה לאחר שלמדו לא בעי לשמה באמת י"ל מתני' באלם ג"כ וכיון של"צ לשמה רק משום קיום לא מועיל בכתב כמו לרבא, וכדמסיק דמשום גזיר' שיחזור לקלקולא צ"ל ופקח ונתחרש לא שכיח והיינו דשלא שייך שלא תחלוק בשליחו' וכ' רש"י ותוס' דזה אינו יכול אבל אלם שיכול לכתוב צריך לכתוב משום לשמה וממילא מהני לקיו' ג"כ כמו קוד' שלמדו, והא"ש דר"י מוקי מתני' דוקא בנתחרש דס"ל כרבה ולאחר שלמדו ומשום גזיר' א"כ באלם דיוכל לכתוב וצריך לכתוב ומהני לקיומא ג"כ לא מתוקמא מתני' באלם רק בחרש, והא"ש הרמב' להלכ' דפסק כרבא דלא בעי משום לשמה נקיט נשתתק ולמה לנו לחרשותו, דאלם ג"כ אינו יוכל דכתיב' ג"כ ל"מ מידי ומיושב הכל ע"ד נכון וישר לפע"ד עיי': (מה"ב) ונ"ל דרמב"ם מתרץ הא דמיית דר"י להקשו' על רבה דאל"ה הוי מוקמי' מתני' באלם והיינו שנעשה עכשיו אלם וא"ש לשון ואינו יוכל הגם שנעשה עכשיו אלם מ"מ ל"מ כתיבתו לענין קיום ולכן מייתי מדר"י מדלא מוקי' ר"י מתני' כה"ג להודיענו דין זה ש"מ דבאמת כשר ומקשה לרבה. וי"ל כדמסיק ומתרץ לרבה מתני' אחר שלמדו ובכ"מ גזרי' שמא יחזור הדבר לקלקולא ובחרש דלא שכיח א"צ לומר וכ"ז חידוש דין וי"ל דמוקי ר"י מתני' בחרש רבותא קמ"ל הגם דאינו יוכל לומר ולכתוב בפ"נ מ"מ סגי' בקיו' משו' דחרש ל"ש לא גזרו שמא יחזור הדבר לקלקולא. ואי הוי מוקי מתני' בנעשה אלם לא הוי ידעי' דבחרש כשר דה"א דווקא

באלם כשכותב בפ"נ דמהני משו' לשמה לכן מוקי מתני' בחרש ורבותא טובא קמ"ל דלא גזרו בחרש דלא שכיח משו' שיחזור הדבר ולפ"ז לא מוכח דר"י ס"ל דבאלם לא מהני כתיבה הדרינן לסברת חוץ דהי' סבירא לן בלא ר"י דלא מקשה מעיקרא אלא משו' דמוכח מר"י דמהני כתיבה באלם וכדמתרץ לדרבה לא מוכח מר"י נגד זה די"ל ר"י כרבה ס"ל וכמ"ש. והא"ש דפסק הרמב"ם דנשתתק ל"מ והוכיח דין זה מדלא הי' קשי' לרבה רק מכח ר"י ש"מ אי לאו דר"י הוי ניחא לן דבאלם ל"מ כתיבה לענין קיום, ולמסקנא לא מוכח מר"י נקטי' לדינא כדהי' ס"ל מתחלה דלא מהני כתיב' אלם אפי' נעשה אלם אחר הנתינה ורמב"ם להלכת' דפסק כרבא דל"ב לשמה כלל לא נקיט בנתחרש דל"ב לשמה דהרי להלכתא ל"ב מעולם בפ"נ משום לשמה לכן נקיט הרמב"ם הך דינא דמתני' באלם להודיענו רבותא דלא נשמע מחרש דבאלם ל"מ כתיב' בפ"נ וא"ש עיי' כי נכון הוא:

ובחי' אבא מאוה"ג זצ"ל מצאתי ראיתי ישוב לקושי' מהרש"א דלא מקשה בלא ר"י לרבה דהי' מקו' לומר דמתני' בחרש או אלם מעיקרא וליכא משו' לשמה דאינו אלא לעז בעלמא וכששולח אלם או חרש מעיקרא לא יאמינו לבעל כי יאמרו משו"ה שלח שליח שא"י לומר בפ"נ כדי שיהי' יוכל לערער. ולכן מביא לדר"י דמתני' בפקח ונתחרש ולא מוקי באלם מעיקרא דקשי' לי' לשון ולא יוכל. וא"א לתרץ מתני' אלא בנתחרש או נעשה אלם עכשיו מקשה שפיר והאיכא לשמה שיאמינו לבעל כשיבוא ויערער ואיכא לעז אלו דברי קדשו זצ"ל וש"י:

אי הכי יוכל נמי. מלבד קושי' מהרש"א על פי' ר"ת קשי' לי הא י"ל לרבה קמ"ל דבעי קיום, דה"א כיון שעשה כדינא ל"ב קיום קמ"ל ולפמ"ש לעיל גם תוס' ס"ל כסברת הרשב"א והיא נכונה ומוכרחת. וביותר קשה לי על הרשב"א דמביא פי' ר"ת והוא כתב דהרבותא דמתני' דצריך קיום וצ"ע:

ומשמי' דרש"י כ' תוס' דקושי' ש"ס בס"ד דרבה ל"ל דרבא ורמב"ן ורשב"א הקשו הו"ל להקשו' למה באינו יוכל צריך לקיים הא ל"ל דבעי קיום והוא קושי' עצומה. ונלפע"ד לחומר הקושי' די"ל הא דרבה ל"ל דרבא דל"ח שיערער הבעל ויטעון מזויף כיון דבאמת ל"ח לזיופא דלא חיישי' לזיופא רק כשבא וטוען חיישי' לטענתו ס"ל לרבה דל"ח שיבוא ויטעון דירא לנפשו כי השליח יהדר ויטריח עצמו למצא עידי קיום שלא יחזיקוהו לזייפן. הגם דאפשר דשליח הלך לו. הא רש"י ס"ל בבי תרי א"צ לומר שהם יקיימו כן ה"נ יש לבעל לחוש שיהי' השליח שם או ישמע ויבוא ויצדיק עצמו וכ"ז בפקח אבל בחרש שאינו בר דעת חיישינן גם רבה שיטעון מזוי' ולכן לא הקשה קיום ל"ל. והקשה יוכל נמי לא צ"ל בפ"כ כנ"ל. שוב ראיתי בתומי' סי' מ"ו ס"ק ד' ישוב נכון:

פקח ונתחרש מלתא דלא שכיח הוא הקשה פ"י יאמר נא קוד' שלמדו ומשו' דלא שכיח לא חששו דהא עיקרו דלשמה משום לעז ובלא שכיח לא חששו ומ"ש בישוב דבר זה מפוקפק דלא דמי חשש לשמה לחשש זיו' דאי מערער חוששין מדינא או מדרבנן או מדאוריי' לרמב"ם ורבינו אביגדר. והנ"ל דקוד' שלמדו לא שייך לומר דלא שכיח לא חששו בוודאי משו' לא שכיח לא נמנו לתקן תקנה אבל מאחר שכבר עשאוהו משו' מעשי' בכ"י וכי משום דחרש לא שכיח יוציאוהו מן הכלל הא גם בדידי' שייך אותו חשש והוא בכלל הגזיר' והחשש, אבל כדמוקי אחר שלמדו דליכא חשש רק גזיר' שמא יחזור לקלקולא והיינו שאם לא יאמרו עכשיו גם כשיחזור לקלקלא יאמרו דאצ"ל. שפיר מתרץ כיון דיוכל צריך לומר שוב אין לגזור דאם יחזור לקלקולא יאמרו דל"צ משו' לשמה בחרש, הא חרש לא שכיח וגם לא ילמדו ממנו ואין למגזר וא"ש ופשוט:

אי הכי בעל נמי. פי' תוס' דס"ד דחיישי' שיבוא ואמר מתחלה לא ידע ועכשיו ידע ומתרץ כיון שאינו אלא לעז ל"ח שיערער ויוציא לעז והוא דוחק דעיקר חסר במה שמתרץ טעמא מאי וכו' הא ידע גם המקשן טעמא שיבוא ויערער אלא דס"ל ע"פ ערעורו נאמן שאמת אתו והתרצן חידש דאינו נאמן וליכא רק לעז. ולולי פי' התוס' הי' נ"ל מרווח יותר דמקשן ס"ל דאנן חיישי' למעוטא כמ"ש רש"י לעיל דאנן חיישי' בלא ערער הבעל לאשכח כתוב ומקשה בעל נמי ומתרץ טעמא מאי שמא יבוא הבעל ומערער ואנן ל"ח רק מכח ערעורו ויהי' לעז וכיון דמנקט נקט לי' לא יבוא ויערער וא"ש וי"ל גם רש"י דפי' לעיל דאנן חיישי' היינו משום דמקשן הקשה הכי בפשיטו' לרבה ולפי התרצן צ"ל דאנן ל"ח רק מכח ערער הבעל:

והקשה הרשב"א קושי' זו ל"ש לכאן דבלא"ה קשה לרבה מדבעל אצ"ל בפ"נ ונדחק ועיי' מהרש"א. ולפע"ד נראה ליישב עפמ"ש הראשוני' לעיל הא דמהני בפ"נ מנ"ל דלשמה קמסהיד כתבו בחד תי' דהחשש הוא שמא אשכח כ' ועומד וכיון שאמר בפ"נ תו ל"ח כ"כ שבמקרי הי' שם בשעת כתיבה וחתימה וכשהוצרך הבעל לשליח עשה אותו שליח כל כהאי לרחוק כ"כ לא חיישי' עיי"ש. וי"ל כ"ז בשליח אבל בעל המביא אין רחוק כ"כ שהי' רואה כתיבה וחתימה שרצה לכתוב גט לאשתו והי' במקום כתיב' גיטין ואקרה שכ' א' ששמו כשמו ולא נתנו ולקחו ממנו ולא מהני אמיר' הבעל בפ"נ וע"כ צריך לשואלו אם נכתב לשמה והיינו טעמא דבעל עצמו שהביא אצ"ל בפ"נ כיון שצריך לשואלו תרתי למה לי כך הי' מקום לומר אבל כדמשני משו' שלא תחלוק בשליחו' הצריכו להאשה שתאמר הגם דליכא חשש אחר שלמדו וגם משו' גזיר' ל"ש מ"מ חייבו' לומר משו' שלא תחלוק בעל נמי יצטרכו לומר הגם דשואלי' אותו ע"כ ומתרץ בבעל

ל"ש כלל חשש דלשמה דמשו' לעז הוא ומעולם לא הי' צריך לומר לא משום קיום וא"צ לשואלו משו' לשמה ואינו נכנס בסוג זה ואין דומה לאשה דיש בה כל החששות קוד' שלמדו וא"ש נכון:

בד"א נ"ל ליישב קו' הרשב"א שהקשה מאי שייכו' קושי' זו לכאן בלא"ה קש' לרב' בעל נמי ונדחק. והנלפע"ד וכבר כתבתי מזה קצת לעיל לפמ"ש הראשונים דלהכי מהני בפ"נ הגם שאינו אומר עוד כלום ואנן לא שיילינן לי' כיון שאומר בפ"נ רחוק מאוד שאחר כתבו בפניו ואח"כ אקרה ששלחו בעל זה. וכ"ז בשליח או באשה המביא' אשה מה בעי' בכתיב' גט אחר ולכן רחוק הוא לחוש לכל כי האי, אבל בעל עצמו אין רחוק שעמד שם בשע' כתיב' יב"ש אחר ואולי רצה לכתוב לו גט ומצא זה שכ' לו הסופר ונתחרט ולקחו הוא, ולא יועיל לנו בבעל לומר בפ"נ, ולפרש לשמה הא חיישי' דגאיז וע"כ דשיילינן לי', וכיון דצריך לשואלו הגדתו מה לנו ול"ק לרבה מידי, אלא כאן דחידש דשלא תחלוק בשליחות הצריכו לאשה לומר הגם שאין צריך עכשיו משום לשמה ושלא יחזור הדבר לא שייך באתתא דלא שכיח מ"מ שלא לחלוק במביאי' הצריכוה לומר הקשה אי הכי בעל נמי כיון דעיקר חשש לשמה שייך ג"כ אצלו דאנן חיישי' לרש"י רק בבעל אינו מועיל אמיר' רק שאלה מ"מ כדי שלא תחלוק במביא הי' לנו להצריכו לומר ג"כ וע"ז מחדש מפני מה הצריכו לומר שלא יבוא ויערער וחידש לנו עתה דאנן ל"ח כלל רק מפני ערעור דלעז דבעל, וזה לא שייך בבעל וגם שאלה אין צריך וכ"ע יודעי' דלגבי' לא שייך לעז וכן י"ל לשיטת תוס' דסבר דע"י הבעל מדינא יופסל שיאמר שלא ידע וכן בבעל עצמו בלא"ה ל"ק דאמירתו ל"מ דעדיין יאמר שסופר כתבו להתלמד והי' שם אצלו משא"כ בשליח רחוק שאקר' שהי' שם בשע' שסופר כתבו אבל כדאמר שלא תחלוק בשליחו' קשה ומתרץ דליכא רק לעז ולא שייך שלא תחלוק דלגבי ליכא חשש ואפי' לכתוב א"צ אלא לרש"י] א"ש הסוגי' ביותר כמ"ש ועיי':

ויש להוסיף דברי' דגם למסקנא עיקר דאנן חיישי' כפי' רש"י לעיל ובבעל ל"מ הגדה וע"כ צריך לשיילי' כמ"ש וקושי' ש"ס דמשו' שלא תחלוק יאמר גם הוא ככל האביאי' וע"ז מתרץ מ"ט אמרו רבנן שיאמר:

היינו דלכאו' למה באמת הצריכו לומר ולא תיקנו לשואלו אם לשמה נכתב ונחתם ופשוט דדייק יותר כשיודע שהוא מעצמו צ"ל מתשוב' על שאלה ודייק לא צריך רק משו' ערער דבעל והיינו דמתרץ על קושי' דיאמר גם הבעל כמו כל שלוחי' דלא סגי בשאלה ומתרץ מ"ט הצריכו לומר בפ"נ ולא סגי בשאלה משו' שלא יבוא הבעל ויערער

אחר ששאלנו ואז יהי' לעז והשתא מינקט נקיט כו' וכ"ע יודעי' שלא שייך בבעל זה ולכן ל"א לומר בפ"נ מעצמו עיי' בכ"ז וק"ל:

ת"ש דבעי מיני' שמואל מר"ה שנים שהביאו וכו' לרבא ניחא לרבה קשה עיי' רשב"א שנתקשה דנראה דהאיבעי' הי' אי כרבה אי כרבא ופשיט לי' דאצ"ל וכרבא והול"ל ש"מ דכרבא ס"ל דהא כך הי' האיבעי' מתחלה ומהרמשי"ף הוסיף עוד לדקדק מה קאמר לי' א"צ שיאמרו ומה אלו יאמרו בפנינו גרשה כו' הא בעל האיבעי' ידע דלרבא אצ"ל מהאי טעמא ולא הי' לי' להשיב רק דאצ"ל. ולפע"ד נראה דלרבא עצמו מבעי' לי' לשמואל מר"ה אי נאמר דשנים צריכי ג"כ שיאמרו משו' שלא תחלוק בשליחו' או לא והשיב לו דאצ"ל דמה אלו יאמרו בפנינו גרשה כוונתו דלא שייך בזה שלא תחלוק בשליחו' דנגזור תרי אטו חד דכ"ע ידעו לחלק בין א' לשנים דאטו אלו יאמר לפנינו גרשה תאמר דלא מהימני דנגזור אטו חד שיאמר בפניו גרשה דנאמינהו דא"כ אין לדבר סוף לעולם נגזור תרי אטו חד בכל עדות וע"כ דלא אתי למטעי בכה"ג וכן בזה באמיר' בפ"נ וע"ז מקשה לרבא ניחא אבל רבה קשי' באמת תרי צריכי' משום לשמה ומתרץ אחר שלמדו ובעי' דשמואל אי נגזור בתרי אחר שלמדו שמא יחזור הדבר לקלקולא ופשוט לי' דלא גזרי בתרי כדמסיק ואזיל דב"ת לא שכיחי והא דאמר דמה אלו יאמרו בפנינו גרשה לפי דאיבעי' הי' אי נימא דגזרי' משו' שמא יחזור ע"ז לא שייך אלו יאמרו כמובן. וצ"ל כדי שלא נאמר שלא תחלוק בשליחו' כמו באשה וכ' תוס' שלא תחלוק בשליחו' דחד אבל תרי אנו חד לא גזר והיינו טעמא דבי תרי כ"ע יודעים דנאמנים יותר וחלוקי' מא' והיינו אלו יאמרו בפנינו גרשה לכן אצ"ל וק"ל:

מה"ב בד"א קצת הי' נ"ל דמספקי לשמואל לרבא אי בי תרי צריכי' לומר משו' גזיר' בי תרי קרובי' דצריכי' לומר דבמה שאומרי' שהם שלוחי הבעל לא מהני קרובי' ולא מהימני כשיאמרו בפנינו גרשה וכ"כ רשב"א ומבעי' לשמואל אי גזרי' בי תרי משו' בי תרי קרובים וא"ל א"צ לומר ומה אלו יאמרו בפנינו גרשה מי לא מהימני וכי תימא כשיאמרו בפנינו גרשה דלא מהימני משו' חשש קרובי' בי תרי שיאמרו בפנינו גרשה א"כ בטלת כל עדות כשרי' גזיר' משו' עדות קרובי'. וכיון דבי תרי נאמני' לומר בפנינו גרשה כשאומרי' שהם שלוחי' בכלל דבריו שאינו מזויף כ"כ הראשוני' לעיל ולא אתי למטעי להכשיר הקרובים בלא אמיר' בפ"נ כנ"ל. אלא דצ"ל לפ"ז כדמתרץ אחר שלמדו דמקשה חד נמי ומפרש ר"ת דלאחר שלמדו ע"כ הספק אי גזרי' אטו קוד' שלמדו ומקשה חד נמי יש מקו' ספק זה, ולמ"ש גם אחר שלמדו י"ל דלא מבעי' לי' אי גזרי' אלא אי חיישי' לענין קיום בבי תרי אטו קרובי' וא"ש:

ולפי' ר"ת כדמוקי אחר שלמדו האיבעי' אם גזרי' אטו קודם שלמדו פצ"ע מאי האי דהשיב לו אצ"ל אטו אם יאמרו בפנינו גרשה כו' הא לא מבעי' לי' משום קיום אלא משו' גזיר' דלשמה, ואפשר י"ל דהכי קאמר לכן בתרי ל"ג משו' שמא יחזור דל"ש ובאשה משו' שלא תחלוק בשליחו' וכ' תוס' בשליחו' דחד אבל תרי אטו חד ל"ח, ויש להסביר דמשו' גזיר' לחוד לא הצריכו לומר אלא כיון דבלא"ה צ"ל ממדינה למדינה משום קיו' ובאותה מדינה איכא ג"כ טעם קצת משום גזיר' שיחזור כו' הניחו על הדין כדמעיקר' שיאמר בכ"מ, אבל בי תרי משו' קיו' לא צ"ל בשום מקום ומשום גזירה שמא יחזור הדבר וכיון דבי תרי ל"ש משו' שלא תחלוק לא הצריכו ויש להוסי' אשה דצריכה לומר ממדינה למדינה ונכנס' בסוג הצריכי' לומר לכן משו' לא תחלוק בשליחות אמרו שתאמר בכ"מ אפי' באותה מדינה. משא"כ בי תרי דאצ"ל בשום מקום לא נכנסו בכלל האומרי' אחר שלמדו והא"ש דהשיב א"צ לומר מ"ט אלו אמרו כו' וכיון דמשום קיום א"צ לומר ליכא משו' שלא תחלוק בין האומרי' כנ"ל ועיי':

מה"ב ת"ש המביא גט ממדה"י ונתנו לה כו' לרבא ניחא. הקשה הפ"י בשם בנו ז"ל דלמא באלם וכ' ומשו' לשמה מהני ומשום קיום ל"מ קיום בכתב והא כאן ולא אמר קתני והניח בצ"ע. ויש לתמוה על אותו ואת בנו הא קתני הוי לא הוצרכו לומר בפ"נ להחמיר עליה אלא להקל. ואי בעי בפ"נ משו' לשמה ולא סגי בקיו' הרי אמרו שצ"ל להחמיר עליה ולק"מ. אלא דיש להקשות דלמא הכי קאמר הרי ל"א שצריך לומר דייקא שלא אמרו שצריך דוקא לומר בפה מלא בפ"נ ול"מ כתיבה דקיום בכ"מ ל"מ בכתב זה לא אמרו להחמיר אלא להקל עלי' ומשו' לשמה לא אמרו שצריך דווקא שיאמר בפ"נ אלא דסגי גם כשכותב, כן יש להקשות אבל הפ"י לא כ"כ ואולי קיצר בדבריו ולהכי אתכווין וצ"ע. והנראה בישוב הקושי' כשנדקדק ונדייק בלשון ברייתא נתן לה ול"א לה בפ"נ כו' לכאורה שפת יתר יש כאן דלא הול"ל רק המביא גט ול"א בפ"נ פשיטא דנותן לה ולא אמר כשנתן גם ול"א לה מיותר ובאמת כן יש לדקדק לקמן בברייי' בפלוגתא דר"מ ורבנן קתני ג"כ נתן לה ול"א לה עיי' ב"י סי' קמ"ב שדקדק לקמן לשון ול"א לה. כ"ל דטובא קמ"ל ונתן לה ול"א לה היינו שבשע' נתינה לא אמר לה דכשאומר בשע' נתינה ממילא לה הוא אומר וכ"כ ב"י שם והדיוק אבל אמר אחר הנתינה ולא לה בשע' נתינה אם נתקיים בחותמיו כשר ואי לאו פסול הגם שאמר אחר הנתינה מ"מ פסול דיעבד ומדויק לשון ברייי' ודלקמן. ומיושב קושי' פ"י דלמא באלם הא אלם א"י לומר אח"כ ואין לדייק בשע' נתינה ל"א ואמר אח"כ הא באלם גם אח"כ ל"י לומר ולומר שנעשה אח"כ מדבר

ואמר אח"כ זה בוודאי אוקימתא רחוקה ודחוקה ביותר בבריי' וא"ש. כן תירץ ידי"נ הרב הגדול הצדיק מו"ה יודא פראנקפארט נ"י חד מחכמי עירינו:

ויש להקשו' לפמ"ש דברייתא קמ"ל הגם שאמר אחר הנתינה ל"מ וצ"ל הא דלא קתני יחזור ויטלנה דאיירי היכא דהלך לו השליח או האשה וא"א לתני שני' אם נתקיי' כשר לפ"ז י"ל דאיירי דכתב בפ"נ ולא אמר בשע' נתינה דמהני הכתיבה משו' לשמה ול"מ לענין קיום ואף אם אמר בפ"נ אחר הנתינה ל"מ ואם נתקיים בחותמיו כשר משו' קיום ומשו' לשמה סגי במה שכתב בפ"נ וצ"ע:

ונ"ל מכח קושיתינו ראי' למ"ש ב"ש סי' קמ"ב ס"ק י"א דווקא באלם ל"מ קיו' בכתב אבל ביוכל לדבר מהני וכיוון לדבריו בתומי' סי' מ"ו ס"ק ז' מדנפשי'. והא"ש דלא מתוקמי בריי' ביוכל לדבר וכתב דכתיבה בדידי' מהני גם משו' קיום ול"ב תו קיום בחותמיו וזו ראי' ברורה לדין זה ועיי':

מה"ב הכא במאי עסקינן כשלמדו וכשניס' כ' תוס' הא דתני לקמן הוולד ממזר כשלא נתקיי' בחותמיו כ' פ"י דצ"ל הגם דס"ל לר"מ כל המשנה ממטבע וכו' כל שמקיי' לא מקרי' שינוי דאגלאי מלתא דל"צ לומר ועיי' רשב"א לקמן שם שכ' אפשר לר"מ מהני כשחוזר ונוטלו דמעוות שיוכל לתקון הוא גם לר"מ. מ"מ נראה דווקא כשחוזר ונוטל ואומר בפ"נ אבל כשלא אומר כלל ומתקיים בחותמיו בוודאי לר"מ הוא משנה ממטבע שתיקנו לומר כדי שלא תצטרך לחזור אחר עידי קיום ולכן נ"ל כד דייק' בלשון תוס' שכ' דאיירי כשלא נתקיי' בחותמיו לא כ' כשאינו מקיי' וגם עדיין קשה למה לא אמר ר"מ דיתקיי' בחותמיו להודיענו דזה לא מקרי משנה ממטבע ונ"ל דבאמת כשאינו מקוי' לקיי' עכשיו ל"מ כיון כשהלך בשליחותו כבר חל עליו תק"ח לומר בפ"נ כדי שלא תצטרך לטרוח לקיי' ואולי לא תמצא עידי קיום בח"ל דאין מצוי לקיים אבל כשכבר מקוים בתחלת שליחותו לא חל עליו כלל תק"ח שיאמר בוודאי מהני לר"מ ואין בזה שינוי ממטבע כיון דמקוי' ועומד הוא ולכן כ' תוס' דאיירי בלא נתקיי' בחותמיו מכבר אבל לקיי' עכשיו ל"מ לר"מ ולכן ל"א ר"מ תקנתא דיקיי' דלדידי' ל"מ ולרבנן דמהני קיום אח"כ ל"א דיקיי' דאומרי' כיצד יעשה כשלא ימצאו לקיים. ולר"מ ליכא תקנתא שיקיים כנ"ל בכוונת תוס' ברור:

והרווחנו לישב הא דקתני אם נתקיים בחותמיו כשר ונתקשה הרשב"א למה קתני נתקיי' מכבר ולא קתני יתקיים בחותמיו כדקתני מתני' וא"י לומר יתקיים בחותמיו וגם מאי רבותא לרבא דאם נתקיי' כשר פשיטא דקיום מהני ואם לאו פסול ומשו' קושי' זו מוחק גרסא שלפנינו ולפמ"ש י"ל בריי' זו ר"מ הוא דס"ל כל המשנה ממטבע כו' ודווקא

בשכבר נתקיים כשר וקמ"ל טובא אם נתקיי' כבר כשר ואם לאו שלא נתקיים עכשיו רק אח"כ פסול ולפי הגרסא שבתוספתא דמביא רשב"א יתקיים בחותמיו, י"ל רבנן היא ולפי גרסא שלפנינו ר"מ היא וא"ש. ובהכי א"ש נמי דהקשה תוס' לר"מ והקשה פ"י הא לא קיי"ל כר"מ אלא באמת גם לרבנן קשה וכן הקשה רשב"א כקושי' תוס' לרבנן וכ' דבלא נתקיי' איירי ועדיין לא ניחא למה לא הקשה תוס' לרבנן דהלכתא כוותיי' ולמ"ש א"ש דהוכיח תוס' דבריי' כר"מ מדקתני אם נתקיים והקשה מדאמר ר"מ בהחלט הוולד ממזר וכ' דבלא נתקיים מכבר איירי. ולרבנן צ"ל דא"א לקיי' עכשיו וא"ש עיי':

והקשה תוס' לחשבי' בשלשה גיטין פסולי' וקשי' להך לישנא דר"י ס"ל משו' לשמה והוא ס"ל בג' גיטין לא תצא. ונ"ל לישב דלכאורה יש להקשו' הלא מתרץ בריי' זו בשנוי' דחיקא בשניס' ואחר שלמדו הא יוכל לתרץ בריי' כשאמר בפני ב' ולמ"ד בפני ג' ל"מ בפני ב' רק משו' לשמה ומשום קיום לא והוי כלא אמר וגם למ"ד בפני ב' דוקא כשאין השליח קרוב וכשהוא קרוב או אשה בעי ג' משום קיו' וקתני בריי' המביא ול"א בפ"נ היינו דל"א כראוי' באופן דמועיל שלא הי' ג' בצרופו שהי' קרוב אם נתקיים בחותמיו כשר ומשום לשמה ליכא דהרי אמר בפני ב' ואין זה דוחק כ"כ ואפשר מרווח יותר מאוקימתא כשניס' דהרי בריי' עסק ובא בדין קיו' ומלשמה לא איירי רק מה יעשה כשלא אמר לענין קיו' יתקיים בחותמיו וקתני כשלא אמר בפ"נ דמהני לענין קיום יתקיי'. וע"כ בלא"ה צ"ל ול"א לאו שלא אמר כלל דגם אם אמר ולא אמר כראוי' בפני ג' דמצטרפי לא מהני וע"כ לפרש ולא אמר אמירה כראוי' הוי כלא אמר. וי"ל בהנ"ל ולק"מ על רבה וצ"ע לכאורה. וי"ל דבאמת הי' יוכל לתרץ הכי אלא עד דלא הביא פלוגתא דר"י ור"ח בפני כמה נותני' ולמ"ד לשמה סגי בב' מתרץ בריי' בשניס' וכן דרך שקלא וטרי' דש"ס ולאמת כד מביא פלוגתא בפני כמה נותנים ותני' כוותי' דר"י י"ל כהנ"ל. ולזה לק"מ קושי' תוס' להך לישנא לקמן דר"י ס"ל משו' לשמה מתרץ הברייתא ע"ד שכתבתי וא"ש: (מה"ב) ע"ב. טעמא מאי דלמא אתי בעל ומערער כו' שיטת רש"י דקאי לאחר שלמדו וצ"ע איך קאמר טעמא:

מאי דלמא אתי בעל ומערער הא לאחר שלמדו ליכא למיחש לערער דבעל רק שמא יחזור הדבר והנ"ל לומר טעמא משו' שמא יחזור ובניס' לא מחמירי' כולי האי להוציא' מבעלה וכן הקשה פ"י ולא העלה מידי. ולחומר הנושא נ"ל דיש מקו' לומר דבניס' תצא משו' שמא יחזור הדבר לקלקולא ויאמרו אם ניס' ל"ת והיינו דאמר וכי תימא להחמיר עלי' ולפקה מה"ט שמא יחזור כו' הוי לא הוצרכו לומר כו' טעמא מאי דלמא אתי כו' היינו בוודאי אם קודם שלמדו הי' חשש גמור דאנן חיישי' דלא נכתב לשמה ואם ניס'

תצא מדינא שמא לא נכתב לשמה הי' מקום להחמיר גם אחר שלמדו שתצא שמא יחזור הדבר לקלקולא ויאמרו ג"כ דלא תצא ויהי' מכשול אבל באמ' טעמא מאי שמא יבוא הבעל ויערער וליכא רק משו' לעז דבעל. ודי חומרא שנאמר שתצא עד שלא בא קודם שלמדו וה"ה אחר שלמדו כשכבר בא אבל אנן ניקו' ונערער קודם שבא ולגזור כ"כ האי אחר שלמדו שמא יחזור הדבר לקלקולא ויאמרו ג"כ עד דלא בא דלא תצא כולי האי ואולי אין לנו למגזר כנ"ל לישב שיטת וגרס' רש"י ופירושו:

וכשאני לעצמי הי' נ"ל פי' הסוגי' ע"פ גרס' רש"י דלא גרס ואב"א דבאמת צ"ל לפי גרסא זו דווקא אחר שלמדו לא תצא אבל קודם שלמדו תצא למה כיון דאינו רק חשש ערעור ולעז למה נוציא' משום חשש לעז קודם שבא וערער ונ"ל דקודם שלמדו ניהי דעיקר שצ"ל בפ"נ הוא דאם לא יאמר יערער ויוציא לעז ומדין לא הי' יוכל לפסול דלא יאמנו דבריו לב"ד כי נגד הרוב דרוב גמירא וליכא אלא לעז שיאומן להמוני' השומעי' דבריו כ"ז קודם שתיקנו לומר בפ"נ אבל אחר שתיקנו לומר והוא ל"א יש לחוש שלא אמר מפני שבאמת לא נכתב לשמה ואין מוכח אפשר נכתב לשמה והוא לא עמד אצל כתיבה וחתימה וכשבא הבעל ומערער שלא נכתב לשמה יש רגלים לדבריו דהרי שליח לא אמר כמצווה עליו מפי חז"ל ובעל מגלה לנו דלא אמר מפני דלא נכתב לשמה ונאמן מדינא ולכן תצא עד שלא בא שאם יבוא יהי' פסול מדינא וכמו שמשו' קיום תצא משום דחיישי' לזיופא מדרבנן כשמערער דמזויף הוא כמ"ש תוס' וכן לענין לשמה אבל לאחר שלמדו הגם שתיקנו לומר משום שמא יחזור לקלקולא והוא לא אמר מ"מ גם כשיבוא הבעל ויאמר משו"ה לא אמר בפ"נ שבאמת לא נכתב לשמה מ"מ לא נאמין לו כיון דכולהו גמירא ואפי' מיעוט ליכא מ"מ לעז איכא דיאמרו השומעי' שיש רגלים לדבריו מדלא אמר השליח כתקחז"ל ש"מ דלא הי' לשמה אלא משום לעז בעלמא אנן לא ניקום ונערער כ"ז שלא בא. והא"ש דקאמר וכי תימא להחמיר עלה ולפקה היינו עכשיו שתיקנו לומר משום שלא יחזור הדבר הגם בשביל גזיר' זו אין טע' להחמיר מ"מ נחמיר משום לעז מאחר שתיקנו לומר והוא לא אמר איכא לעז הוי ל"א להחמיר וכו' טעמא מאי היינו טעמא מאי נחמיר עלה דלפקה אין טעם לומר להחמיר עלה משום גזיר' שמא יחזור וכו' אלא משום שמא יבוא הבעל עכשיו ויערער ויהי' לעז גם אחר שלמדו משום שלא אמר כמחויב עליו השתא בעל לא קמערער אנן ניקו' ונערער ודווקא אחר שלמדו אבל קודם שלמדו דאם יבוא ויערער אחר שתיקנו לומר ולא אמר יהי' נאמן לב"ד שפיר תצא שמא יבוא ויופסל מן הדין. וא"ש דלא אמר טעמא מאי אמרו רבנן דצ"ל בפ"נ וכו' כדקאמר לעיל גבי בעל ט"מ אמרו רבנן דצ"ל וכו' וכאן קיצר. ולמ"ש א"ש דאין הכוונה

ט"מ הצריכו לומר דאין זה הטעם אחר שלמדו אלא משום שמא יחזור לקלקולא אלא טעמא מאי נחמיר דלפקה עכשיו אחר שלמדו וכמ"ש. ולכן רש"י שמפרש טעמא מאי דבעי רבנן למימר כו' א"א להעמיס בכוונתו מ"ש אבל לעצמינו לולי פי' רש"י הדברי' נכוני' בעזה"י:

והנה לפי גרס' תוס' ואב"א צ"ל דמשום לשמה דגם כשיבוא ליכא אלא לעז כ"ז שלא בא ל"א דתצא ודי כשיבוא משא"כ משום קיום תצא דאם יבא נחוש לזיופא. ועדיין גם משום קיום לא א"ש כל הצורך כיון דכל שלא בא אנן ל"ח לזיופא רק כשטוען ולמה תצא עד שלא בא דיה לצרה בשעתה כשיבוא ובאמת שיט' רב האי גאון מובא ברא"ש בפ' המגרש פ"ו ע"א דגם משום חשש זיו' ל"ת וכן שיטת הרמב"ם ויבואר לפנינו אי"ה. והסוברים דתצא וכן מוכח לפמ"ש לרבה בשניס' קשה למה תצא קודם שבא. ונ"ל להסביר ע"פ שיטת תוס' דבממון אנן טענינן שלא בפניו טענת מזויף חוץ בגט בא"י לא טענינן משו' עגונא ובח"ל דאין ע"מ לקיים גזרו אומר לומר בפ"נ או לקיים שמא יבוא הבעל ויטעון מזויף אבל בלא"ה אנן לא היינו חוששים לזיופא משום תק"ע עיי' תוס' לעיל ב' ע"א. ואומר אני כ"ז בא"י או בח"ל אם לא משום חשש שיבוא הבעל לא היינו חוששי' לזיופא משום תק"ע אבל עכשיו שתיקנו לומר בפ"נ משום תקנתא דבעל אוקמוהו אדינא דבכ"מ חוששי' לזיופא וטוענ' מזויף בלא טענת הבעל וכיון דכבר תקנתא מצאו לומר בפ"נ כשלא אמר אנן חיישי' ותצא אפי' קודם שבא הבעל וכ"ז לענין חשש זיוף אבל משו' לשמה דאנן לא חיישי' כלל רק משום ערעור דבעל כל זמן שלא בא מה לנו להוציא' די אם יבוא ויערער כנ"ל נכון לולי דמתוס' לא משמע כן מדכ' משום לשמה ליכא אלא לעז ולמ"ש גם אם הוא פסול מדינא כשבא הבעל ומערער מ"מ אין מן הראוי' שתצא מבעלה קודם שבא. ואפשר דתוס' עדיפא קאמר כ"ש גם כשבא ליכא אלא לעז דאמת כן הוא אבל משום זיוף כל שלא נתקיים דתצא הטעם כמ"ש והבן:

והרווחנו עוד דא"ש דברינו הניתני' למעלה בביאור הסוגי' דאחר שתיקנו לומר בפ"נ קודם שלמדו כשלא אמר כשמערער הבעל מצד הדין יהי' נאמן ולפי גרס' ואב"א א"א לומר כן דא"כ מ"ש חשש טענת מזויף לערער דלשמה בשני' והי' פסול מן הדין כשיבוא ויערער וע"כ משום לשמה גם עכשיו לא יהי' רק לעז דלא כמ"ש. אבל לפי דברינו הסמוכים דבטענת זיוף אנן חיישי' אחר שתיקנו לומר בפ"נ תו ליכא משום תק"ע דמשום מקרה דא' לא יאמר ל"ש משום תק"ע. א"כ א"ש דברינו דשאני לשמה דל"ח רק כשבא הבעל ודי כשיבוא לומר דתצא משא"כ חשש זיופא אנן חיישי' קודם שיבוא עיי' והבן:

מה"ב ותסברא הא רבה אית לי' דרבא וכו' הקשה רשב"א דלמא בשמקיימו הוא דאמר משום לשמה ליכא ותי' מדאמר תו לא צריכת משמע דא"צ לקיימו. וצריך להוסיף דעדיין קשה דלמא איירי שכבר הי' מקומים ולכן אמר תו לא צריכ' דהו"ל להביא המעשה שהי' שהביא גט מקומים ש"מ דלא הי' מקומים אלא דקשה דלמא אמר לא צריך אם יקיים ולזה כ' רשב"א מדאמר לא צריך משמע דל"צ למידי:

ולי נראה ליישב הא דלא רצה לומר דלצ"ל כשיקיימו עכשיו. לפמ"ש רש"י לעיל ג' ע"א דרבה חייש לדלמא אתי למגזייא והוי משנה ממטבע שטבעו חכמים ועיי' רשב"א שם דע"כ רבה ס"ל כר"מ ועיי' רשב"א כאן לקמן בבריי' דר"מ ורבנן ופ"י שם. ולפי מ"ש לעיל ע"א לר"מ לא מהני אם מקיים מעכשיו דכבר שינה ממטבע שטבעו רק כשכבר נתקיים לפ"ז א"ל דמקשה הא רבה אית לי' דרבא וכיון דריב"ל כרבה ס"ל ושלא תיקשי קושי' רבא לעיל צ"ל דאתי למגזיא וכר"מ ס"ל דכל המשנה וכו' א"כ ל"מ תו אם יקיימו מעכשיו ודאיירי שהי' מקומים מכבר א"א דעיקר חסר מן המעשה וכן צ"ל לתי' הרשב"א ול"ק רק שמא אמר דלא צ"ל כשיקיימו עכשיו וזה ל"ק כמ"ש ועיי' וא"ש:

מה"ב תסתיי' דר"י דאמר בפני שנים וכו' ואמר לי' הב לה בפני ב' וכו' גם בכאן יש להקשות דלמא ר"י ס"ל משום לשמה ג"כ חיישי' ואמר לי' בפני ב' דמהני משום לשמה וכשמקיימו ליכא משום זיופא וכדאמר לקמן דר"י ע"כ ס"ל כרבא א"ש אלא עדיין לא אסיק הוכחה זו ואיך אמר בפשיטו' תסתיים י"ל ר"י אמר בפני ג' היינו כל שליח צ"ל בפני ג' משום קיום ובמעשה שהי' דאמר זיל הב בפני ב' היינו שיקיימו כקושי' רשב"א לעיל וצ"ל כתי' רשב"א לעיל מדל"א לקיימו משמע דסגי בהכי ואי כשקיימו כבר עיקר חסר מן המעשה ולמ"ש אני בישוב קושי' רשב"א א"ש גם כאן וק"ל: לימא בהא קמפלגי מ"ד בפ"ש וכו' פי' רש"י הלכך בתרי סגי דלהוי סהדי דאמר שליח בפ"נ עיי' בפ"י פי' נכון לפי' רש"י דלשמה לא בעי ג' דלא הוי עמפ"ע כיון דבחד סגי דסתם ספרי גמירי משא"כ לענין קיום דאם בא הבעל איכא חשש גמור או מדרבנן או מדאורייתא ועכ"פ איכא חששא כמו בכ"מ דצריך קיום בטענ' מזויף לכן האמנם הקילו דסגי בא' ודווקא א' המיוחד הוא השליח דדייק אבל ע"א דעלמא אינו נאמן ולכן בעי קיום כמו בכ"מ דצריך ג' דווקא דבפני ב' הוי עד מפ"ע כמבואר שזה הטעם דקיום בתלתא ועיי' קצה"ח סי' מ"ו זה תוכן כוונ' פ"י והוא קיצר במקו' שהי' לו להאריך. ומ"ש פ"י הא דכ' רש"י וכי אתי בעל ומערער שכוונתו דלכן לא סגי שיאמר בפני א' כדי שידייק כדאמרי' לעיל כיון דצריך ליתן בב' דייק יותר ושוב נתקשה הא תרי בעי בלא"ה משום ע"מ ולדעתי לק"מ דרש"י ס"ל משום ע"מ סגי בא' והוא השליח נעשה עד והוי ב' דקיי"ל שליח נ"ע

אבל משום דדייק טפי צריך שנים אחרים דוקא שע"י שאמר בפ"ש דייק יותר משאומר בפ"א ועיי' סי' קמ"א פלוגתת ראשונים אי שליח מצטרף להיות ע"מ ורש"י כדסוברי' דמהני עיי':

וא"ש בזה מה דאמר ר"י זיל הב לה בפני ב' לא הוה לי' לומר רק זיל הב לה וידע דלא בעי ג' כיון דל"א לי' בפני ג' ובלא ב' לא יתן דהא צריך ע"מ. ולמ"ש א"ש משום ע"מ הי' סגי צירוף שליח. ולכן אמר לי' זיל הב לה בפני ב' אחרים ולס"ד משום לשמה ולאמת משו' דשליח מצטרף לשנים למשווי' ב"ד של ג'. ומובן בזה הא דקאמר לקמן כ"ע עד נעשה שליח ובעד נעשה דיין קמפלגי וצ"ל מאי ענין שליח נעשה עד לכאן הא שליח דגט ודאי נעשה עד קיום דהא הכי תיקנו שיאמר בפ"נ ושליח נעשה עד במק"א אין ענינו לכאן. ולמ"ש אמר מדאמר ר"י בפני ב' ש"מ דשליח נעשה עד א' מעידי מסירה ואמר דבהא כ"ע לא פליגו דמהני כי פליגו אי עד נעשה דיין וא"ש וק"ל:

ויש לעיי' לעיל דאמר מ"ב הול"ל דלרבה סגי כשנתנו בפני שנים משא"כ לרבא צריך ג' הגם דתני' כוותי' דר"י דלא בעי רק ב'. מ"מ הא בקרוב או באשה צריך ג' ולרבה בב' סגי ולפמ"ש בסמוך דשליח מצטרף לעידי מסירה ולא בעי רק בפ"א רק משום דיהי' דייק צריך בפני ב' ומעיקרא דלא אסיק מהא דמידק דייק א"כ לרבה סגי כשנותנו בפני א' ולרבא צריך בפני ב' כשאינו קרוב וי"ל דבס"ד דסבור דחשש לשמה הוא חשש גמור לא סגי אמירתו רק בפני ב"ד של ג' כמו קיום דאל"ה הו"ל עד מפי עד ולמסקנא דאינו רק חשש לעז בעלמא סגי בעד מפ"ע כמ"ש פ"י משא"כ בס"ד וכדאמר א"ב עדיין לא אסיק דמשום לעז הוא ולמסקנא דסתם ספרי דדייני וכו' דכדאמר מ"ב לא יוכל לומר הך איכא בינייהו דהא כבר אמר רבה אית לי' דרבא וא"ש. אלא לרש"י דס"ל:

דאנן חיישי' ולא משום לעז וקשה לכאורה למה משום לשמה סגי בפני תרי אלא לפמ"ש לעיל דרש"י לא פי' כן רק עד דלא אסקינהו לבסוף בדף ה' ע"א טעמא מאי אמרו רבנן שמא יבוא הבעל ולאמת רש"י מודה משום לעז כאשר הארכתי לעיל ה' ע"א ולפ"ז א"ש דקאמר הכא א"ד בפני שנים ס"ל משום לשמה וסגי בפני תרי אבל על הפ"י דל"ל ברש"י דמודה למסקנא צ"ע עיי'. ולפי דברינו הדר תיקשי כדמסיק רבה אית לי' דרבא ועדיין לא אסיק דמשום ערעור ולעז דבעל הוא עד לבסוף כדמקשה בעל נמי א"כ כדמקשה מ"ב הוי יוכל לומר איכא ביניהו אי צריך שניים או ג' כהנ"ל וצ"ל לרש"י כמ"ש תוס' לעיל ע"א בשיטת רש"י דל"א א"ב דלזה מועיל ולזה אין מועיל רק א"ב דלזה צריך לומר ולזה א"צ ולהנ"ל ל"ק ג"כ קושיתי ועיי': והא קיי"ל דאין בדרבנן עד נעשה דיין רש"י ותוס' מחקו הגירסא והא קיי"ל דאין עד נעשה דיין ה"מ מדאוריי' כיון דפשיטא בדרבנן עד

נעשה דיין ואיך הקשה בתחלה דאין עד נעשה דיין בדרבנן כמ"ש תוס' ועיי' רשב"א שכ' לקיים הגרסא ועיי' כ"י. ואני בעניי מצאתי מקו' ישוב גרסא זו ע"פ רז"ה ורמב"ן בכתובת ר"א ע"ב דכ' הרז"ה די"ל גם בדרבנן בקיום שטרות עד המעיד אין נעשה דיין אלא עד הרואה דבדאוריי' אין נעשה דיין ובקיום נעשה דיין והא דאמר רב שלשה שישבו לקיים עד שלא חתמו מעידים בפני' היינו אחרי' והרגיש בעצמו הא הכא עד המעיד נעשה דיין שאני בגט דהקילו דקיום דא' סגי הקילו גם בזה והרמב"ן טען עליו איך מקשה בפשיטות והא קיי"ל בדרבנן עד נ"ד הא לא קיי"ל כן רק בעד הרואה ולא במעיד ואם שי"ל דבגט הקילו טובא אבל קושי' ליכא אלא דאין לחלק עיי"ש היטיב. וי"ל לפ"ז דמקשה תחלה והא קיי"ל אין עד נעשה דיין וס"ל אפי' בדרבנן לא מקלינן כ"כ יותר מדאוריי' רק בחד דרגא דעד הרוא' נעשה דיין ולא המעיד והא דקיי"ל בדרבנן עד נעשה דיין ס"ל דוקא עד הרואה. ומשני ה"מ בדאוריי' גם עד המעיד דווקא בדאוריי' לא נ"ד אבל בדרבנן אפי' המעיד נ"ד ומקשה כיון דבכלל עד נעשה דיין הוא עד המעיד קשה איפכא הא קיי"ל בדרבנן עד נעשה דיין ואפי' במעיד כנלפענ"ד לקיים הגרסא ועיי':

זימנין דמייתי לי' אתתא כ' תוס' ה"ה דהי' יוכל לומר קרוב ורשב"א העלה מכח דל"א טפי קרובים דקרוב לדיינים כשר לקיים וכן קרובי' למלוה ולוה ובעל אבל דיין פסול כשהוא קרוב למלוה ולוה והא דל"א הכא משום קרוב שיהי' קרוב לבעל או לאשה ויצטר' לג' ואין קרוב נעשה דיין הכא בגט הקילו טפי דאפי' דיין קרוב כשר וקשה לי טובא הא זו קולא חדתא דחידש רשב"א דבגט הקילו יותר מבכ"מ דאפי' דיין קרוב כשר לקיים בפניו א"כ הי' יוכל לתרץ פלוגתא דר"י ור"ח דכ"ע ס"ל עד נעשה דיין אלא מאן דאמר ג' משום חשש קרוב לבעל או לאשה וזה פסול להיות דיין כבכ"מ דפסול דיין קרוב ור"י ס"ל דליכא למיחש להכי דבגט משום עגונא הקילו להכשיר דיין קרוב ג"כ וכמו דרצה לומר תחלה דבעד נ"ד קמפלגי כן י"ל בהך דינא פליגו אי דיין קרוב כשר לקיים ממילא ליכא חשש קרוב או פסול ואיכא למיחש וזה מרווח יותר מלומר משום אשה ולא נמצא טעם לפלוגתא למה זה חייש וזה לא חייש ולפמ"ש רווחא פלוגתא ובדינא קמפלגי אי הקילו כולי האי או לא וצל"ע:

ולולי דברי הרשב"א הי' נ"ל ע"פ שיטתו דעידי' קרובים למלוה ולוה ועידי' קרובים דייני' בכל קיום כשרים רק דיינים קרובי' למלוה פסולים הכא נמי בגט כן הוא ולא הקילו לענין ב"ד יותר כמ"ש רשב"א בסוף דבריו דאין טעם להקל בהכשר ב"ד כיון שאפשר בב"ד כשר כבכ"מ. והא דל"א דמ"ד בפני ג' משום צירוף קרוב היינו לבעל או אשה ודיין קרוב פסול כקיום. נ"ל דמאן דחש באשה שמא יבוא לצרפה היינו משום שיש מקום לטעות

כיון שבכל קיום אשה פסולה להעיד וכאן כשירה יאמרו כן כשיר' לב"ד ור"י ס"ל דכ"ע יודעים מ"מ לב"ד פסולה כ"ז באשה דפסולה לקיום וכאן כשירה יש מקום לטעות אבל בקרוב לבעל או אשה דבכ"מ קרוב למלוה ולוה כשר ופסול לב"ד אין כאן מקום לטעות לצרף לשליח קרוב לב"ד כנ"ל נכון מאוד: תני' כוותי' דר"י וכו' צל"ע למה לא מקשה על מ"ד בפני ג' מברייתא דקתני בפני שנים. וליישב נ"ל די"ל דבריי' איירי בנתקיים הגט דמשום קיום ליכא רק משום לשמה וקודם שלמדו ולר"מ כיון ששינה הוולד ממזר ולרבנן תצא לפ' שיטות רש"י לעיל דל"ג ואב"א וקוד' שלמדו גם לרבנן תצא ולגרס' תוס' ואב"א ואפי' קודם שלמדו לא תצא לרבנן דליכא אלא לעז וי"ל משו"ה הקשה תוס' לעיל כדמתרץ בניס' מדאמר ר"מ הוולד ממזר דצ"ל בלא נתקיים ולא ניחא לתוס' דפלוגת' דר"מ ורבנן בנתקיים ומשום לשמה וקודם שלמדו משום דקשה עדיין לואב"א דאפי' קודם שלמדו לא תצא לרבנן. וגם לגרס' תוס' ואב"א דאפי' קוד' שלמדו לא תצא היינו כן י"ל אבל לפי אתוקמא דווקא אחר שלמדו לא תצא ול"ק למ"ד בפני ג' י"ל ס"ל דקודם שלמדו משום לשמה ג"כ תצא ובריי' בהכי איירי וכבר נתקיים ומשום לשמה סגי בב' וכ"ז י"ל לר"ח דס"ל לפני ג' י"ל ס"ל כרבה אבל לר"י דס"ל כרבא כדהוכיח תחלה ולדידי' מוכח דמשו' קיום ג"כ סגי בב' ולכן אמר תני' כוותי' דר"י לשיטתו. ולר"ח ליכא תיובתא די"ל ס"ל כרבה וכהנ"ל. ורי"ף כ' הלכה כר"י דתני' כוותי' הא פסק כרבא ושפיר איכא ראי' מבריי' דבב' סגי וא"ש נכון:

ובדברינו אלו מצאתי מקום ישוב לקושי' א' שנתקשיתי בכתוב' כ"א ע"ב דאמר ש"מ מדרב תלת וחדא מינייהו דעד נעשה דיין הא כן מוכח מבריי' דהכא דקתני בפני ב' וע"כ דעד נ"ד. ולרז"ה דס"ל דהכא הקילו טובא אפי' המעיד נ"ד ליכא ראי' מבריי' לקיום דעלמא ובאמת אינו דומה דהכא אפי' עד המעיד נ"ד אבל לפי שיטת הרמב"ן דכ' דאין חילוק מה שנוגע לב"ד בין קיום דעלמא וכמ"ש הרשב"א דמה להו להקל דאפשר בב"ד הכשר בכל קיום ורמב"ן כ' איפכא מסתברא כשיש רק ע"א דלא נעשה דיין וא"כ איכא קו"ח מהכא למק"א דעד נ"ד ואיך קאמר ש"ס ש"מ מדרב דס"ל בדרבנן עד נ"ד וצל"ע:

ולמ"ש בסמוך דלר"ח לא קשה די"ל כרבה ס"ל ולא מוכח מברייתא מידי א"ש נמי דאפשר דרב ס"ל כרבה ולא מוכח מברייתי' ולכן אמר ש"מ מדרב עצמו דס"ל בדרבנן עד נעשה דיין. ולפמ"ש רמב"ן בע"א ביותר י"ל אין עד נ"ד אפשר לרב באמת כה"ג אין עד נ"ד אלא דא"כ ל"מ הכא מידי הא קיי"ל עד נ"ד דלמא דווקא בב' עידי' וע"כ צ"כ מלשון הא קיי"ל עד נעשה דיין משמע אפי' א' וכך הי' מקובל ועיי' בכ"ז. ועיי' לקמן ו' ע"א דרב ס"ל משום אין עידי' מצוי' לקיימו י"ל גם כרבה ס"ל ועיי' בכ"ז:

המביא גט ממדה"י ונתן לה ול"א לה בפ"נ כו' עיי' ב"י סי' קמ"ב שמדקדק לשון ול"א לה ועוד יש לי לדקדק בבריי' זו דבסיפא קתני כיצד יעשה וכו' ויתננו לה בפני שנים ומזה הוכיח כר"י דסגי בשנים וצ"ב מאי קמ"ל כאן דבעי וסגי בשנים כשחוזר ונותן לה הרי דבר זה ענין בפ"ע הוא דבעי וסגי בשנים ואין כאן מקומו ולא הו"ל לומר רק כיצד יעשה יחזור ויתננה לה ופשיטא דפחות משניים ל"א כמו בתחלת נתינה והוא דקדוק עצום דבעי ישוב. ונ"ל דרישא רבותא קמ"ל ולא אמר לה דאי הוי נקיט ול"א בפ"נ הי' מקום לומר דאיירי שאמר ול"א כדינא בפני ב' דהוי כלא אמר ועכצ"ל כן בבריי' דלעיל המביא ול"א דה"ה אמר ול"א כדינא היינו ול"א. וה"א דווקא כשאמר ול"א כדינא ס"ל דאין הוולד ממזר משום חשש זיופא כשיטעון הבעל אין הוולד ממזר ומשנה ממטבע לית ליה אבל כשלא אמר כלל דיש רגלים לדבר מדלא אמר ש"מ שבאמת הוא מזויף ה"א דס"ל לרבנן דהשתא אנן חיישי' קודם שיבוא הבעל ומודו בכה"ג הוולד ממזר ולכן מפרש הבריי' ולא אמר לה שאפי' לה לא אמר שלא אמר כלל דאם אמר בשעת נתינה אלא שלא אמר בפני ב' הרי אמר לה ולכן דייק נקיט ולא אמר לה שלא אמר כלל מ"מ ס"ל לרבנן דאין הוולד ממזר. וסיפא כיצד יעשה יחזור ויטלנו כו' ואי לאו דינו כמו דקתני ברישא דתצא ה"א דווקא בל"א כלל כדקתני ול"א לה ס"ל דתצא אבל באמר ול"א כראוי' ה"א דלא תצא כיון שאין רגלים לחוש לזיופא דהרי אמר רק שלא ידע או לא נשמר לומר כדין בפני ב' הגם דל"מ מידי אבל לא נתחזק חשש זיופא עי"ז ה"א דל"ת קמ"ל כיצד יעשה יטלנו ויתנו בפני ב' בזה הודע לנו כי החסרון הי' תחלה שלא נתן בפני ב' כראוי' אבל אמר ואם חוזר ונותן כשר ואם לאו תצא כמו בלא אמר כלל ולשיט' דס"ל לרבנן לא תצא י"ל סיפא רבותא קמ"ל לר"מ אפי' באמר רק ל"א כדינא הוולד ממזר אפי' בחוזר ונותן או באינו מתקן ואין חוזר ונותן כדינא הוולד ממזר וא"ש ועיי':

כיצד יעשה יטלנו וכו' הרמב"ם כ' המביא גט בין שנתן לה בינו לבינה בין שנתן לה בפני ב' ול"א בפ"נ יטלנו הימנה וכו' כוונתו בין שנתן לה בינו לבינה ואמר בין שנתן לה בפני ב' ולא אמר יטלנו הימנה וכן מפרש הב"י סי' קמ"ב כוונת הרמב"ם אלא שהקשה מה רצה רמב"ם בזה פשיטא שהכל חד בין לא אמר כלל ובין אמר ול"א בפני ב' כראוי'. ונ"ל דזו ואצ"ל זו קאמר הרמב"ם עיי' רשב"א לעיל ג' ע"א דכל דיש מקום לומר כשלא אמר מיד ואומר אח"כ דתו לא מהימן מדלא אמר מיד ומשו"ה חייש רבה לגייז וכששואלי' אותו ואמר לשמה תו לא מהימן אלא מדאמרו רבנן כיצד יעשה יחזור ויטלנה שם הגם של"א מיד מהני כשמתקן דבריו אח"כ ולבסוף כ' דיש לחלק כשלא אמר כלל יש לתלות בשכחה משא"כ כשמגייז תיב' לשמה עיי"ש. ואומר מעתה כי יש רבותא כשלא אמר

כלל תחלה דמהני שיחזור ויטלנה מאם אמר ול"א כדינא. דאם אמר ול"א בפני ב' כדינא אין הוכחה דשקר בימינו מה שאומר אח"כ מדל"א תחלה הרי אמר רק דלא מהני וה"ה לדינא כלא אמר אבל אין הוכחה מדל"א כדינא דשקר בימינו מה שאומר אח"כ כדינא אבל בל"א כלל יש מקום לומר דל"מ מה שמתקן אח"כ ואיכא רבותא טפי דמהני דלא מחזקי' ברשיע' ואולי שכח והא"ש שכ' הרמב"ם א' שנתן לה בינה לבינה ואמר רק של"א בפני ב' ודאי מהני שיחזור ויתננו לה ואומר בפ"נ אבל נתן בפני שנים ול"א מידי מ"מ מהני כשחוזר ונותן ואומר והנך ב' אופני לא כ' רמב"ם מדנפשי' אלא שכ' אופנים האמורי' בבריי' ולא אמר לה היינו של"א כלום וסיפא שיתנו בפני ב' היינו שאמר רק שלא נתן בפני ב' כמ"ש לעיל בסמוך וא"ש נכון:

כיצד יעשה וכו' הרא"ש בשם הר"י מקינון ובטור בשם הרמ"ה דמיירי דע"מ הלכו להם והוי דבר ולא חצי דבר. וצ"ע הא בפ"נ הוא קיום ב"ד ולא עדות יחשב ועדות מסיר' וקיום ב"ד שני דברי' הם נ"ל להסביר דלאחר שהלך השליח אין כאן עוד ב"ד אלא שנים שמסר לפניהם והוא והם הי' ב"ד אלו שנים מעידים שבפניהם אמר בפ"כ והי' קיום בתלתא ואין זה עד מפי עד דשנים אלו מעידים מעשה שנעשה לפני ב"ד פלוני:

וה"ה שמעידים שהם היו ב"ד בדבר וקבלו עדות וזה בתו' עדות ולכן הוי חצי דבר עם ע"מ ששנים אלו בתורת עדות מעידים שהי' קיום בב"ד ולפ"ז אם כתבו הקיום או שהי' שלשה אחרים שמסר לפניהם צ"ע לדינא:

יחזור ויתננה כו' עיי' ב"י בשם ריב"ש דאם מת הבעל קודם שחזר ונתן לה ל"מ כיון שמת הבעל בטלה שליחותו והנה קיום פשוט דמהני אח"מ הבעל אלא אמירת השליח שצריך שיאמר בשעת נתינה ואין נתינה אח"מ. ולשיטת הרמ"ה ור"ש מקינין שברא"ש דבאיכא ע"מ ל"ב לחזור וליתן לה מהני אמירה גם לאח"מ דליכא אמירה זו רק כקיום בעלמא דמהני לאח"מ כנ"ל פשוט. ויש להקשות ר"י דדחיק טובא במתני' ואינו יוכל לומר בפקח ונתחרש הו"ל לאוקמי בפקח מתחלתו ועד סופו ונתן ול"א ועד דרצה לומר מת הבעל בנתיי' ושוב ל"מ אמירתו והיינו וא"י לומר דלא מהני. וי"ל דלשון ואינו יוכל לומר לא משמע הכי הגם שכ' תוס' דהי' יוכל לומר ואינו יוכל לומר היינו בלא ראה כתיב' וחתימה היינו כיון דלא ראה ולא ידע לא יוכל לומר האמת חוץ אם משקר והיינו אינו יוכל אבל זה יתכן לומר בפה מלא האמת בפ"נ וכו' אלא דלא מהני מפני שמת אין הלשון וא"י לומר מדוקדק ופשוט:

ור"מ משום דל"א בפ"נ וכו' יוציא והוולד ממזר כ' רש"י והא גט כשר הוא ובפניו נכתב וכ' הפ"י מדכ' רש"י ובפניו נכתב מנא ידעינן בפניו נכתב ע' אמירת השליח נראה דס"ל

לרש"י אי בדלא אמר כלל ל"ק על ר"מ דס"ל משום חשש זיופא הגם שהוא מדרבנן ס"ל הוולד ממזר והתמיה' רק בשאמר ול"א כראוי או כשחוזר ונוטל דס"ל לר"מ ממזר ע"ז מקשה משום דל"א בפ"נ וצ"ל היינו שלא אמר כראוי' או לא אמר מיד בפ"נ אלו דברי פ"י ויפה דייק ברש"י ודבריו נכונים ע"פ הוספת נופך משלי דגם סו' דבר מ"ש משום שלא אמר היינו של"א מיד או שלא כראוי' כלא אמר וכלשון הש"ס. אלא דקשה למה בל"א כלל ניחא דהולד ממזר דלולי הבעל ל"ח כלל וגם כשבא הבעל רק דרבנן הוא ועד דלא בא בוודאי אין ראוי' שיהי' הוולד ממזר לולי משום כל המשנה כדמסיק לבסוף והפ"י רוצה להמתיק ולהסביר ובכ"ז לא הסביר בטוב. ונ"ל כל דלא אמר יש קצת רגלי' לחשש זיופא מדלא עשה כתיקון חכמים שהטילו עליו וגזרו אומר שיאמר יש רגלים לדבר דזייפי' ומה"ט ס"ל הוולד ממזר אבל כשאמר ולא אמר כראוי' אין ראי וגילוי לחשש זיוף ושפיר תמה על ר"מ כנ"ל. ועיי' רשב"א שכ' דאפשר דירושלמי לא פסק כר"מ רק בלא חזר ונוטלו ונותנו לה. ולפמ"ש מסברא כן הוא דכל שלא אמר יש קצת הוכח' לחשש זיוף בהא ס"ל לירושלמי כר"מ אבל כל שאמר אח"כ וכ"ש כשחוזר ונוטלו משום משנה ממטבע ל"ל לירושלמי. וא"ש נמי לעיל ג' ע"א לרבה דחייש לגייז וכ' רש"י כר"מ ס"ל י"ל דווקא שם מדל"א לשמה יש קצת הוכחה דלאו לשמה קאמר הוי הוולד ממזר כר"מ ועיי':

והנה רוב ככל הפוסקים ס"ל הלכה דלא כר"מ אלא כרבנן יחיד ורבים הלכה כרבי' ורי"ף ורא"ש ס"ל לרבנן תצא ורב האי גאון ס"ל דלא תצא בכל הפסולים מדרבנן וגם בלא נתקיים בכלל ומביא ראי' מדמתרץ ש"ס לרבה בריי' בשניס' לא תצא והפ"י כאן הרבה לתמוה הא מוכח איפכא דקתני ואם לא נתקיים פסול והיינו תצא דהא בריי' בניס' לרבה ומרבה נשמע דאם לא נתקיים תצא דוודאי רבא לא מקיל בקיום מרבה וכן תמה על הרמב"ם דכ' פסול והיינו דלא תצא. והעלה דס"ל לרב ה"ג ורמב"ם דרבה מוקי הבריי' כר"מ ותצא בלא נתקיים משום כל המשנה וכו' והיינו לפי גרס' רש"י דל"ג ואב"א ומשום גזיר' שמא יחזור לקלקולא ס"ל לר"מ דל"ת ולתוס' בואב"א לא א"ש דלר"מ פסול כל המשנה אלו דבריו ז"ל בקיצור ונכונים המה. ולפמ"ש לעיל ע"א מדקתני בברייתא אם נתקיים דאתי כר"מ ודווקא כבר נתקיים א"ש ביותר דלא צ"ל רבה כר"מ ס"ל אלא דבלא"ה בריי' זו כר"מ אתי' וא"ש:

אלא בכל דבריו לא הועיל לישב ראי' של הרב ה"ג מדמתרץ לרבה בריי' בשניס' לא תצא ה"ה בכל דרבנן ובחשש דזיוף לא תצא מנ"ל הא דלמא דווקא בחשש דלשמה אחר שלמדו דליכא רק משום גזיר' ואפי' לר"מ ליכא משום משנה ממטבע ליכא בהא לא

תצא ומנ"ל בכל דרבנן ומכ"ש בחשש זיוף והא לפי דברי פ"י דכר"מ אתי ע"כ ל"ג ואב"א ולא מוכח מברייי' זו מידי וצ"ע:

ולכן נ"ל דהי' לבה"ג ורמב"ם הגירסא ואב"א. וס"ל כמו דל"ת משום לשמה כיון דעד השתא לא בא הבעל כן בחשש שיערער מזויף לא תצא כ"ז שאינו עומד ומערער ואנן ל"ח לזיופא אלא לרבה דיש חשש משום לשמה ויש חשש משום ערעור דזיוף בצירוף שני' יחד גזרו אומר דתצא אבל משום חדא מינייי' לא דכל ערעור בפ"ע ל"ש כ"כ לחוש כ"כ עד שנאמר שתצא והיינו דמתרץ בואב"א דאפי' קודם שלמדו לא מחמירי' דתפקה כיון דאנן ל"ח רק שמא יבוא הבעל כ"כ האי לא מחמירי' שתצא שמא יבוא משום ערעור דלשמה לחוד. אבל בלא נתקיים תצא משום צירוף ב' חששו' דערעור שלא לשמה או ערעור דזיופא ולכן אם לא נתקיים תצא והא"ש דאמר ואב"א אפי' קודם שלמדו ג"כ ל"ח מה דחקו לתרץ כן להקל וכ"ש לדלא פוסקים כרבה אין נפקות' לדינא בתרוצים אלו ולמ"ש יש בו נפקותא דלתי' קמא לרבה אחר שלמדו צ"ל באינו מקוים תצא משום חשש זיוף לחודא ומדרבה נשמע לרבא דלא יחלקו בזה ולכן אמר ואב"א לפ"ז לא צ"ל משום חשש זיופא לחוד תצא אלא בצירוף שני' ולפי דקיי"ל כרבא לא תצא כנ"ל. והא"ש דפסקו הרב ה"ג ורמב"ם דלא תצא כתי' ב' של הש"ס אליבא דרבה וא"ש ראי' בה"ג מדמתרץ לרבה בשניסת והיינו לואב"א דל"ת משום לשמה הגם שהוא קודם שלמדו. כן בכל דרבנן וגם באינו מקוים ולרבה תרתי איכא לשמה וזיו' משא"כ לדידן דל"ח משום לשמה כלל כנלפע"ד ישוב נכון בעזה"י:

אתא לקמי דר"א דהוי ממונא אגיטין וכו' כ' רש"י דקיי"ל כל שאינו בקי בטיב גיטין וקדושין וכו' מצאתי ראיתי בס' טיב גיטין להגאון מהר"ז מרגליות זצ"ל בשמו' אנשים אות שי"ן ס"ק ד' בשם הגאון מוהר"י זצ"ל דלכן אמרו כל שאינו בקי בטיב ול"א כל שא"י הלכ' גיטין דזה בעי בכל דבר הלכה והורא' כהא דאמרו כל טבח שאינו יודע הלכ' שחיטה אבל בגיטין דמחמירי' אפי' מה שאין הלכה כדאתקין שמואל בגיטין לאפוקי מדר"י כ' רש"י הגם דהלכה כר"י מ"מ בגיטין בעי למיעבד דאתי' ככ"ע והיינו דאמרו שאינו בקי בטיב גיטין לידע לתקן שיהי' אליבא דכ"ע והאריך שם בתוכחת מוסר עיי"ש. ולי נראה להוסי' עוד דברים מנפשאי דבכל הוראו' אם אינו בקי בטיב הדבר על בורי' ואינו ברורה לו כשמלה יוכל להחמיר הגם כשם שאין רשאי להתיר האסור כך אינו רשאי לאסור המותר מ"מ אם מסופק בדבר יש לו להחמיר אבל בגיטין אם מחמיר יש לחוש ללעז כדלקמן ויש לחוש להוצא' לעז על בניו וכן בקדושין הגם דאם הוא מסופק

צריך להחמיר אבל לא יהי' לו עסק אם אינו בקי בטיב דיני גיטין וקדושין שלא יבוא לו ספיקא דדינא כנ"ל:

דף ו.

אפי' קן קולמסא כו' ויש בזה פירושים שונים בראשוני' ועיי' הג"א דאפשר דאי עביד כחד מינייהו מהני ועיי' ביאור פרושי' אלו במהרח"ש סי' ב' ובמכתב מאליי' סי' ל"ז ול"ח וכמאן עיקר להלכתא: והנה הרמב"ם כ' כפי' שני של רש"י וכ' כשרואה חתימ' עדים נראה דבחתימת עדי' לא מהני קן קולמסא וגם לא מהני ראי' במקצתו וכ"כ הטור ופסק בש"ע ועיי' ב"ש שכ' מלתא בטעמא כיון דלרבא דקיי"ל כוותי' לא בעי בפ"נ רק משום אחלופי סגי במקצתו ובקן קולמסא אבל ח"י עדי' משום חשש זיופא הוא בעי דווקא שיראה חתימ' עדי' כולו. משמע מדברי ב"ש לרבה דבעי בפני נכתב משום לשמה לא מהני רק ראי' כל החתימו' והקשה בס' בית מאיר הא הראב"ד מביא ראי' מכל זה דהלכתא כרבה ש"מ גם לרבה מהני מקצתו וקן קולמסא ועכנ"ל כמ"ש מהרח"ש דווקא בפני נכתב לרבא משום אחלופי ולרבה רק משום לעז דלשמה סגי במקצתו ובקן קולמסא אבל בפני נחתם משום זיופא ל"מ דחשש גמור הוא מדרבנן מיהת דלא כב"ש. ולדידי צ"ע ביותר על הב"ש מבריי' דמייתי ש"ס ראי' לרב אשי מהוא בבית וסופר בעלי' שא"א לפרש אלא דשמע קן קולמס' וקשי' לרבה לא מהני כיון דיש חשש משום לשמה ומוכח גם לרבה מהני דליכא רק חשש לעז סגי בקן קולמסא. והא דלענין חתימ' ל"מ משום דיש חשש גמור וצ"ע על הב"ש: ויש בידי ליישב דברי ב"ש בוודאי לרבה ולמאן דס"ל דהלכה כמותו מוכח דגם משום לשמה מהני מקצתו וקן קולמס' ומוכח מבריי' כן ומ"מ בחתימ' ל"מ דהוא חשש גמור אבל לפי דקיי"ל דלא כרבה יש לחלק בפשוט דווקא בפני נכתב מהני קן קולמס' דאינו רק משום אחלופי וכיון שראה מקצתו או שמע קן קולמס' ויוכל לומר בפני נכתב שוב יצאנו מידי חשש אחלופי ואין זה קולא דהרי באמת ליכא חשש אחלופי אבל כל שיש חשש או משום זיוף או אם ליכא רק חשש לעז מנ"ל דסגי בראי' מקצתו או קן קולמסא לסמוך כיון שכ' מקצתו או שמע קן קולמס' בוודאי גמרו ועשו כראוי' מנ"ל לומר כן דאין ראי' לזה לא מרב אשי ולא מבריי' כנ"ל:

והנה מהרח"ש סי' ב' הקשה על שיטת רמב"ם וטור מדל"א ריש מכילת' איכא ביניי' לרבה סגי במקצתו או בקן קולמסא משא"כ לרבא צריך דווקא לראות חתימ' עדי' כולה והקשה כן לפי שיטתו דלרבה משום לשמה סגי בקן קולמס' ולב"ש לק"מ כמובן אלא גם לפי שיטתו והסברתו של מהרח"ש לק"מ דהא בס"ד כדאמר מ"ב אכתי לא אסיק דסתם ספרא דדיינ' מגמר גמירא וליכא רק חשש לעז וס"ד דאנן חיישי' עד דמקשה אח"כ

ובבעי תרי ולס"ד גם לרבה משום לשמה ל"מ קן קולמסא ולא ראי' מקצתו כמו בחתימ' עדי' לרבא ובתר דאסיק דמשום לשמה ליכא לעז בעלמא באמת איכא ביניי' כהנ"ל אלא הא לא חזר ומקשה מ"ב רק בתר דאסקי' רבה אית לי' דרבא פשיטא דל"י לומר איכא ביניי' הנ"ל דהא רבה אית לי' דרבא ולשני' בחתימ' עדי' ל"מ רק ראי' ח"י כולו ולענין כתיבה ליכא חילוק בין רבה לרבא לשני' מהני קן קולמס' אפי' ולק"מ קושיתו. אלא דיש להקשות כדאמר תחלה א"ב הי' יוכל לומר א"ב לרבה משו' לשמה וס"ד דחשש גמור הוא צריך שיהי' בכתיבה כולה וכ"ש דל"מ קן קולמסא. אבל לרבא יוכל לומר בפני נכתב הגם שלא עמד בכולה או רק שמע קן קולמסא וצ"ע:

ולא ידעתי ישוב לזה או דצ"ל דלא אסיק עדיין טעמא דרבא דצ"ל בפני נכתב משום אחלופי וזה דוחק דהא אין לנו לרבא דצ"ל בפני נכתב רק משו"ה. ולכן היותר נראה דבס"ד דמשום לשמה חשש גמור הוא ושלא תקשי לרבה מברייי' דהוא בבית וסופר בעלי' עכצ"ל הגם דחשש לשמה חשש גמור הוא מ"מ סגי בקן קולמס' וא"ש דלא יוכל לומר א"ב לרבה ל"מ קן קולמס' הא מוכח דמהני מברייי' הגם לרבא לא מוכח דמהני בפני נחתם:

בקן קולמס' די"ל דווקא בפני נכתב דאינו רק משום אחלופי מהני מ"מ ליכא איכא ביניי' הנ"ל דלרבה ג"כ מהני בפני נכתב כמו לרבא כן י"ל ועיי':

ויש להקשות מ"מ כדס"ד דמשום לשמה חשש גמור ומוכח לרבה דמהני קן קולמס' אפי' במקום שיש חשש גמור אבל לרבא דבפני נכתב רק משום אחלופי לא מוכח מברייי' רק לענין בפני נכתב דאין רק משום אחלופי אבל כל שיש חשש גמור לא מוכח ולענין בפני נחתם ל"מ קן קולמס' ואיכא בינייהו טובא בין לרבה בין לרבא לדינא וכן יש להקשו' לשיט' ב"ש דס"ל לרבא דווקא כל שאינו רק משום אחלופי מהני ק"ק ומקצתו אבל כל שיש בו חשש לא וכתבתי לרבה מוכח ה"ה כל שיש בו חשש מהני וב"ש רק להלכתא כ"כ א"כ גם למסקנא דרבה אית לי' דרבא הא יוכל לומר א"ב לרבה גם בחתימ' מהני ק"ק דכן מוכח מברייי' דמהני לענין בפני נכתב דלרבה משום חששא הוא וה"ה חתימ' משא"כ לרבא לא מוכח רק מה שהוא משום אחלופי אבל בחתימ' דהוא חששא לא מהני ועיי' וי"ל:

ויש לי קצת ראי' לב"ש מדהקשה לעיל ה' ע"א על רבא ממתני' דא"י לומר בפ"נ מה מהני קיום בחותמיו הא בעי לשמה י"ל דאיירי שראה מקצתו או ק"ק ומשום לשמה מהני דליכא רק חשש לעז אבל משו' קיום ל"מ והיינו א"י לומר בפ"נ ובפ"נ דמהני לענין קיום ולמ"ש תוס' דלא מוקי ר"י באלם דא"י לומר משמע עכשיו א"י לומר א"ש חבל לפי ד' ר"ן

ויתר ראשונים דמתרצי משום דאלם יוכל לכתוב ולא דייק לשון ואינו יוכל משמע עכשיו קשה כהנ"ל דל"ק על רבה דמתרץ מתני' כה"ג ולשיטו' ב"ש א"ש היינו דס"ל להלכתא כרבא לא מוכח רק מה דהוא משום אחלופי מהני אבל מה שהוא משום חשש ל"מ ק"ק וכתבתי דלרבה בוודאי מוכח דגם מה דהוא משום חשש מהני אבל לרבא ולהלכתא לא מוכח והא"ש דמקשה לרבה כמו דמהני משום לשמה בראי' מקצתו או ק"ק כן מהני לענין חתימ' עידי' ושפיר מקשה אי ראה מקצתו או ק"ק גם משום קיום מהני כמו משום לשמה דדמי להדדי אבל לרבא י"ל דווקא לענין בפני נכתב משום אחלופי מהני דתו ליכא אחלופי אבל כל שיש בו חשש זיופ' או משום לעז ל"מ כנ"ל:

הארכתי בכ"ז מפני שיש בו נפקותא לדינא דראיתי בגליון ש"ע מאאמ"ו מאוה"ג זצ"ל שכ' דבמקום שיש הרשא' מקוימת ביד השליח דמחמיר הריב"ש דיש לחוש ללעז הבעל שיאמר שאבד השליח הגט או נשרף ואין זה אלא חומרא דלעז ולפמ"ש מהרח"ש דווקא משום זיוף דהוא חשש גמור ל"מ ק"ק אפשר בכה"ג יש להקל וכ' שלא מלאו לבו להקל במקום דליכא חשש עיגון דאפשר בכתיב' גט אחר אלו דבריו זצ"ל. והנה למ"ש ב"ש דווקא משום אחלופי מהני דליכא משום חשש א"כ הה"נ בהרשא' מקוימ' לריב"ש דחיישי' משום לעז דבעל ג"כ אין להקל אלא דשיט' ב"ש קשי' כמו שהקשה ב"מ וכמו שהקשיתי מבריי' ולפי שישבנו דבריו ועשינו לו סמוכי' יש לחוש לדברי ב"ש חוץ משנאמר אנן נקטי' כריב"ש לחומרא דרשב"א לא חיישי ללעז זה ולכן כולי האי לא נחמיר לחוש לשיטת ב"ש וצ"ע לדינא:

אתמר בבל רב אמר כא"י לגיטין וכו' כ' תוס' היינו ממדינה למדינה בבבל אבל מבבל לא"י פליגו לקמן ר"א ור"י. והקשה פ"י א"כ מאי מקשה לרב ממתני' אבל בבל דמרחקי גם ר"מ מודה י"ל דווקא מבבל לא"י אבל בבבל עצמו ממדינה למדינה לא צ"ל בפ"נ ונדחק בקושי' זו. ולי נראה די"ל היינו דמתרץ לי' לבר מבבל ולשון לבר אינו מדוקדק הל"ל בר מבבל היינו בבבל נאמר חוץ דאי לי' היתר כמ"ש רש"י ולמ"ד לבר יתיר' וי"ל דמתרץ לי' לבר מבבל היינו כשמוציא לבר לחוץ לבבל אז ס"ל לר"מ צ"ל בפ"כ אבל בבבל עצמו ממדינה למדינה לא ולרב אביתר דס"ל מבבל לא"י אצ"ל מתני' בבל שאני בר מבבל כנ"ל נכון:

מכי אתי רב לבבל פי' רש"י אבל מעיקר' לא וגמירא משבא החרש והמסגר לבבל לא פסקה תורה מהם. נראה דס"ל דשוב לא פסקה לעולם בשום זמן מן הזמני' עד רב ובמהרמשי"ף כ' אם קבלה נקבל אכל י"ל דהוכיח אי משום לשמה א"כ נגזור שמא יחזור הדבר וע"כ משום קיום והדר הקשה אי משום קיום נמי נימא שמא יחזור הדבר ונדחק

משום קיום ל"א שמא יתבטל עוברים ושבים עיי' בו. ולדעתי י"ל עפמ"ש תוס' מגילה פ"ק ג' ע"ב כרך שחרב ולבסוף ישב נדון ככרך הא דנקיט דחרב ולא אמר כפר שנעשה כרך דיש רבותא יותר דה"א כיון שפעם הי' כרך וחרב ניחוש גם עתה יתבטל קמ"ל נראה דיש סברא יותר לומר שנחוש שיתבטל הדבר שהוא עתה במקום זה אם כבר ראינו שהי' ונתבטל והנה הא דשמא יחזור הדבר לקלקולא אין פשוט רק לרבה הוצרך לחדש כן ולדינא לא פסקי' ולא חיישי' להא כמ"ש ראשונים וי"ל אבל הא פשיטא לש"ס דאם כבר הי' נתבטל ושוב חזר לקדמותו יש לחוש שיתבטל עוד כמו שכבר הי' ולכן הוכיח דאי משום לשמה הלא היו בקיאים כשהי' חרש ומסגר ואם נתבטל אח"כ והדר בקיאי בימי רב יש לחוש בוודאי שיחזור הדבר לקלקולא וע"כ משום קיום ולא הי' שכיחי מעולם רק בימי רב לא חיישי' שמא יתבטל ויחזור לקלקולא כנ"ל:

מה"ב ובפשיטות י"ל הא דצריכי' לחדש דחיישי' שמא יחזור הדבר לקלקולא הוא לרבה לדידי' צ"ל מתני' אחר שלמדו ומשום קושי' דיכול נמי צריך לומר דחיישי' שמא יחזור הדבר לקלקולא ולרבה באמת גם היכי דשכיחי חיישי' לענין קיום שמא יחזור אבל לרבא א"צ לחדש חשש זה שמא יחזור דל"ל כלל משום לשמה ורב י"ל ס"ל כרבא ול"ל חשש שמא יחזור הדבר מכמו' שהוא עתה ורמב"ן למביא דל"ח היכי דשכיח מהא דכי אתי רב לבבל ש"מ דל"ח והיינו דרב ס"ל כרבא וכיון דאין אנו מוכרחי' ממתני' לומר דחיישי' שמא יחזור הדבר מעצמינו לא נחדש חשש וגזירה זו דשמא יחזור הדבר כנ"ל פשוט:

ולפ"ז קשה על רש"י דמה לו לפרש דהוכח' הש"ס מדהי' החרש והמסגר וצ"ל דמקובלים הי' דלא פסק עד רב ולא פי' כפשוטו אי רב כרבה ומשום לשמה ע"כ צ"ל דחיישי' שמא יחזור הדבר וע"כ דס"ל כרבא ומשום קיום ושכיחי ול"ל חששא דשמא יחזור הדבר. ונ"ל דרש"י הוכיח דע"כ קבלה היתה בידם משבא החרש והמסגר לבבל שוב לא פסק' תורה וגמירא דאלת"ה אלא דאתמר נמי דאי משום לשמה נחוש שמא יחזור הדבר לקלקול וע"כ כרבא ס"ל קשה למה לש"ס לדחוקי לעשות פלוגתא בין רב לשמואל דשמואל ס"ל בגרסיי' טרידא ורב ל"ל ובמלתא בעלמא פליגו הול"ל דשמואל כרבה ס"ל משום לשמה ג"כ ועכצ"ל דחיישי' שמא יחזור הדבר ולכן ס"ל לשמואל בבל כחוץ לארץ כמו כל ח"ל דחיישי' שיחזור הדבר לקלקולא ורב ס"ל כרבא וא"ש פלוגתיי' במרווח בפלוגת' דרבה ורבא ומדלא אמר הכי ש"מ דהי' קבלה בידם דמאז שבא חרש והמסגר לבבל לא פסקה תורה וגמירא והוצרך ע"כ לתרץ טעמא דשמואל דבגרסיי' טרידא וא"ש. אלא דעדיין קשה יאמר נא דשמואל ס"ל כרבה ולדידי' צריך לחדש חששא דשמא יחזור הדבר לקלקולא הגם משום לשמה אין לגזור בבבל דמעולם גמירי משבא החרש והמסגר לבבל

ולא בטלה מ"מ משום קיום חיישי דיחזור הדבר ולא יהי' שכיחי'. ורב ס"ל כרבא ולא מוכח דחיישי' משום לשמ' שמא יחזור ה"ה לענין קיום משא"כ שמואל כרבה וה"ה לענין קיו' חיישי' ולכן אנו צריכי' למ"ש מהרמשי"ף דמשום קיום ל"ח לשמא יחזור רק משום לשמה שישכחו למודם וא"ש ועיי': אלא מ"ש מהרמשי"ף בזה דחיישי' שמא ישכחו ולא חיישי' דלא יהי' שכיחי' הא אם בבבל גמירו מדאתי רב לבבל ע"י בני ישיבה וחשש שמא יחזור לקלקולא דפסקה ישיבה ואי לא יהי' שכיחי ג"כ דהא שכיחי משום בני ישיבה ותלי' זה בזה ודבריו לשיטתו אין להם מקו' במחכ"ת. אבל לפמ"ש ע"פ פי' רש"י דחרש ומסגר לא בטל ומשו"ה אמר אתמר נמי י"ל שפיר דל"ח דתפסוק ישיבה ולא יהי' שכיחי'. ולכן לענין קיום ל"ח ושפיר הוצרך לומר לשמואל דטעמא משום דבגרסיי' טרידא ולא משו' חשש דיחזור הדבר ולא יהי' שכיחי' ועיי' בכ"ז:

והנה קושי' תוס' מבואר' על רש"י דא"כ מה מקשה ממתני' הא אז לא הי' שכיחי וראיתי בחי' ר"ן ישוב נכון דהכי מקשה דבוודאי דר"י ור"מ לא פליגי אי עכו שכיחי או גמירי אלא בהא פליגי דר"י ס"ל דעכו הגם דמקרבי לא"י מ"מ משום שלא תחלוק במדה"י צ"ל ור"מ ס"ל דעכו כא"י דמקרבא ס"ל דלא שייך שלא תחלוק אבל בבל דמרחקי גם אי הי' שכיח מודה דצ"ל משום שלא תחלוק וקשה לרב דס"ל בבל כא"י הא מרחקא ומתרץ בר מבבל דלא שייך שלא תחלוק דשמה מוכיח עלי' אלו דבריו ותי' זה נכון מאוד. אלא לפ"ז לא הי' צריך להקדי' והא בבל לצפונ' דא"י וכו' כמובן. ובפ"י תי' דהא פשיטא דמבבל לא"י הי' שכיחי עיי' בו והוא תמוה דהא רב אביתר ור"י פליגי לקמן מבבל לא"י גם בימי רב כ"ש קודם. והנ"ל בישוב קושי' תוס' דרש"י ס"ל ג"כ בימי חרש ומסגר וגם זמן הרבה אח"כ הי' שכיחי ע"י תלמידים רבים רק אח"כ קרוב לזמן בדורו של רב הי' ממעט והולך ולא הי' שכיחי כ"כ מ"מ התורה לא פסק' מהם עד שלא יהי' בקיאי' לשמה והי' כמו בכל ח"ל אחר שלמדו דלא שכיחי ולא קביעי מתיבתא ומ"מ למדו ובקיאי והוכיח שפיר דע"כ משום קיום דמשום לשמה גמירי דמשבא חרש והמסגר לא פסקה תורה היינו שלא פסקה לגמרי עד שיהי' אינם בקיאים אבל נתמעטה התורה ומתיבתא ולא הי' שכיחי אחר זמן זמני' טובא מעת שבא החרש והמסגר עד שבדורו של רב לא הי' שכיחי עד שבא רב לבבל והרבה תורה והרבה תלמידים חזרו לכמות שהי' דשכיחי והא"ש דמקשה ממתני' דידע דאז הי' עדיין שכיחי בבבל ומ"מ צ"ל ע"כ משים דבגרסיי' נורידא כנ"ל והוא נכון מאוד בישוב חומר הקושי' וק"ל:

ומבי ארדשיר לאקטויספון לא מצריך כו' הקשה תוס' נגזר מוליך אטו מביא דלמסקנא דרבה א"ל דרבא לכ"ע ל"ג מוליך אטו מביא והקשה מהרש"א בס"ד דמקשן דרבה ל"ל

קשה נגזור מוליך אטו מביא ותרוצו דחוק מאוד ועיי' מהרמשי"ף ישוב קצת יותר נכון. ולפע"ד נראה בס"ד דלא ידע דרבה אית לי' לא ידע מתני' וי"ל הא דגזרו מוליך אטו מביא דווקא קודם שלמדו אבל אחר שלמדו דבמביא עצמו רק משום גזירה שמא יחזור הדבר לקלקולא וכולי האי ל"ג מוליך אטו מביא ור"ח קאי אחר שלמדו ומאקטיספון לארדשיר עצמו לצ"ל רק משום גזיר' כולי האי לגזור מבי ארדשיר מוליך אטו מביא לא גזרי'. הגם דמתני' ע"כ אחר שלמדו כדמוכח ממתני' דאינו יוכל לומר וכ' תוס' ממילא כל מתני' בהכי איירי משו"ה ליכא קושי' כ"כ על דס"ד דקאמר נימא קסבר משום שאין בקיאים לשמה אי קס"ד דמתני' ריש מסכ' דגזר מוליך אטו מביא קודם שלמדו ועוד הא דצ"ל מתני' אחר שלמדו הא מוכח מתני' דאינו יוכל לומר יתקיי' בחותמיו צ"ל אחר שלמדו וכשאנו מקשים ממתני' זו בלא"ה צ"ל רבה אית לי' דרבא מדקתני יתקיים בחותמיו ודחי ביותר הא ביותר בקיצור הא רבה את לי' דרבא ול"ק קושי' תוס' לכאורה אלא דתוס' הקשה לאמת כדדחי הא אית לי' דרבא והני כיון דאזלו לשוקא וכו' הקשה תוס' נגזור מוליך:

אטו מביא כמו דגזרי' משום לשמה קודם שלמדו וה"נ לענין קיום נגזור וע"ז מתרץ שפיר למסקנא דרבה א"ל דרבא לכ"ע ל"ג כיון דאין אנו מוכרחים לחדש גזיר' זו ול"ק מס"ד דרבה ל"ל דרבא י"ל שפיר דס"ד מתני' קודם שלמדו ור"ח אחר שלמדו כדכתיבנא:

ודע דיש לי מקום עיון דבאמת צ"ל לרבה גם למסקנא דאית לי' דרבא דגזרי' מוליך אטו מביא לענין לשמה דאלת"ה קשה איך אמרו חכמי' מוליך ומביא הא במביא צ"ל גם שנתקיים משום לשמה משא"כ במוליך לצ"ל כשנתקיים ואיך השווה מוליך למביא ועכצ"ל לרבה דגזרו מוליך אטו מביא וגם במקום צ"ל כמו במביא דלא כתוס' וצ"ע:

ונ"ל בכוונת תוס' דלמסקנא לכ"ע ל"ג מוליך אטו מביא היינו כמו לרבא ל"ג כן לרבה הגם לרבה צ"ל דגזרי' כנ"ל היינו די"ל בוודאי ל"ג שיטעו כמו במוליך ל"צ כן במביא כולי האי ל"ג במקום שאין לטעות אלא דגזרו כיון דבמוליך ג"כ צ"ל משום קיום ואם יאמרו כשהוא מקוים אצ"ל במוליך יטעו כ"כ במביא אצ"ל כשהוא מקוים כמו במוליך דצ"ל ואין צ"ל במקוים וזו גזיר' קרובה די"ל מקום לטעות משא"כ לרבא דאין מקום לטעות לא גזרי' שמעצמם יאמרו מה לי מוליך מה לי מביא וכסברא זו כ' הר"ן בע"ז לענין איסור יי"נ בהנאה כיון שאסרוה בשתי' הוצרכו לאסור דאל"ה יאמרו גם יי"נ מותר בהנאה כמו סיי"נ שאסור בשתי' ומותר בהנאה משא"כ אם הי' סיי"נ מותר בשתי' וכן כ' כה"ג לענין בכדי שיעשה ולס"ד דרבה ל"ל דרבא צ"ל דגזרו רבנן מוליך אטו מביא בלי שיש להם מקום לטעות דמוליך לעולם אצ"ל ומביא צ"ל מ"מ גזרי' והוקשה לתוס' לר"ח וע"ז מתרץ

דלמסקנא ל"ג מוליך אטו מביא כמו לרבא דל"ג והיינו במקום דאין מקום לטעות דל"ג כן לרבה אלא במתני' דמוליך צ"ל משום קיום בקל יטעו כשם שמוליך אצ"ל כשהוא מקוים כך במביא אבל מארדשיר לאקטיספון דשכיחי ולא צריך בשום פעם גם משום קיום דשכיחו ואין מקום לטעות מוליך אטו מביא למסקנא לכ"ע כה"ג ל"ג כנ"ל בכוונת תוס' ועיי':

ובמאי דכתיבנא עלתה בידי ישוב נכון לקושי' מהרמשי"ף לעיל דמתרץ לרבה דפליגו ת"ק ורבנן אי גזרי' מוליך אטו מביא ולרבא מתרץ דרבנן לפרושי דת"ק אתי ולמה לא מתרץ גם לרבה כן דלפרושי קאתי והוא מפרק לה דבאמת לפרושי דת"ק דוחק הוא ולרבא הוצרך לתרץ כן ולרבה א"ש במרווח אלו דבריו ז"ל עי"ש. ועדיין לא ניחא הא לאמת דרבה אית לי' דרבא צריך לרבה ג"כ לומר דרבנן לפרושי דת"ק אתי והו"ל לתרץ מיד לרבה כן כיון דסו' כ"ס אין מנוס לאמת לרבה רק לדחוקי. ולמ"ש א"ש דגם למסקנא רבה אית לי' דרבא לא צריך לדוחק דלפרש דברי ת"ק אתי אלא דת"ק לא גזר מוליך אטו מביא ממילא לא שוה מוליך למביא דבמביא צ"ל לעולם אפי' במקוים משא"כ במוליך ולכן לא נקיט מוליך רק מביא דצ"ל לעולם ורבנן אמרו מוליך ומביא דגזרו מוליך אטו מביא וא"ש נכון:

ע"ב. ואי עבדת אהנית כ' תוס' דהא דאמר בספ"ב דבארץ דלאו אדיבורא סמכי' וכו' איירי בשל"א בפ"נ כסתם מביאי גט בא"י וכן שיטת רוב הפוסקים אבל שיטת רשב"א דבא"י גם כשאמרו לא מהימני דלאו דינא גמירי עיי' בב"י וב"ש סי' קמ"ב. ולפע"ד נ"ל דמעיקר הדין אין ראוי' להאמינם בא"י גם שאומרים בפ"נ. הנה הדרישה הקשה קושי' חמורה בסי' קמ"ב למה בח"ל נאמנים משום דאי אתי הבעל לא משגחינן בי' ולא יוכלו לקלקל הא תקולקל כשיביא הבעל עדים דמזויף הוא ותי' שני תרוצים דתאמר האשה שהם עדים אחרים שהלכו למדה"י ותי' זה לא אבין דא"כ בשליח נמי אם הבעל מביא עדי' דאין זה חזי של אלו שאנו מכירים הגט פסול נאמר שמא עדי' אחרי' הם וגם למה אין אנו חוששי' לזיופא בכ"מ דעבידא לאגלוי ניח' שיאמר שעדים אחרים חתם והלכו למדה"י וע"כ שזה בכלל לא עביד אינש לחתום עדי' ויאמר שהלכו להם דניכר שקרותו דהרוצה לשקר ירחיק עדותו. עוד תי' דכולי האי ל"ח שיביא עדים דהא בשליח דחיישי' לערעור דבעל ול"ח שמביא עדים שמזויף ול"מ אמיר' בפ"כ. ודבריו תמוהים דבמביא גט דאנן ל"ח למזויף באמת רק מחומרא שיביא הבעל ויערער ולא יהי' ע"מ לקיימו וכיון שאמר בפ"נ שוב אין הבעל נאמן ואם באמת יהי' מזויף ויביא עדי' נפסלהו מדינא אבל ל"ח להכי אבל בנשי' דאנן חיישי' שמא זייפו לקלקל אותו ושנא' מקלקלת השורה וחציפי

לזייף בוודאי קשה טובא גם כשיאמרו בפ"נ יש לחוש שזייפו וסומכי' דבעל יביא עדי' דמזויף הוא ותקולקל. לכן נ"ל בישוב הקושי' כיון דבח"ל אין עדי' מצוי' לקיימו וגם אינם מצוי' להעיד שאין זה כת"י החתומי' שוב לא יזייפו כדי לקלקלה כיון שבעל אינו נאמן דק כשימצא עידים להעיד על זיופו וזה רחוק שימצא וזה ודאי רחוק שיזיפו עדים הדרי' בא"י וימצא הבעל עידי זיוף דהא הן מביאים גט בשם הבעל בח"ל מהיכן חתמו עידים שבא"י ויתברר מיד ששקרו וזייפו וא"ש. והא"ש דבא"י דעדים מצוי' לקיים ולהעיד שאין זה ח"י החתומים בגט גם כשיאמרו בפ"נ חיישי' שרוצים לקלקל ע"י עידי זיוף כנ"ל נכון לדינא ועיי':

אלא דכ"ע בעינן לקיימו וכו' הנה שיטות רוב ככל הפוסקים חוץ הראב"ד דהלכה כרבא ול"ח כלל משום לשמה ומראש צורי' אראנו הוא הרי"ף בעל הלכות שכן פסק. והן תחלה הביא פלוגתת רבה ורבא דרבא ס"ל דווקא בשאין עדי' מצוי' לקיימו אבל היכי דמצוי' אצ"ל בפ"נ דכל בקיאי' לשמה נראה דס"ל דרבה ורבא פליגי אי כל בקיאי או יש מיעוטא דמיעוטא ורבא ס"ל דהכל בקיאי' וכ"כ רש"י לעיל כדמסיק רבה אית לי' דרבא אבל רבא לא ס"ל דרבה דהכל בקיאים ועיי"ש מ"ש מה שהכריח לרש"י כן גם כתבתי בקיצור וכאן ארחיב יותר דלכאורה פליגו במציאו' אי כולם בקיאי או לא והוא תמוה וכ"ל דלא פליגו בהכי וכ"ע תחלה לא הי' בקיאי כולם ואחר שלמדו בקיאי אלא דרבה ס"ל די"ל משום לשמה הגם שאתני' אחר שלמדו מ"מ עיקר התקנה מעיקר' משום לשמה ג"כ הי' ועכשיו דלמדו מ"מ הניחו התקנה משום גזירה ורבא לא רצה בזה לומר גזיר' משום שיחזור הדבר ואם יאמר דמעיקר' הי' משום לשמה ג"כ ועכשיו משום קיום לחוד זה א"א דקשי' מתני' דואינו יוכל לומר דע"כ צריך לאסוקי אחר שלמדו ויוכל צ"ל משום גזיר' וזה ל"ש ולכן נאיד מכולהו מלתא דרבה ולא צ"ל משום דלתני בפ"נ לשמה כדאמר מתחלה עד דלא אסיק כ"ז ולמסקנא לא א"ש הך טעמא כמ"ש לעיל ברש"י גבי רבה א"ל דרבא וכן נראה דהי' כוונו' הרי"ף דכ' דכולם בקיאי' היינו אחר שלמדו וממילא א"א לומר דקוד' הי' משום לשמה כמ"ש ודברי רש"י לעיל ורי"ף מתאחדים ועיי':

אלא דלשון הרי"ף מגומגם ולישנא דמסורס הוא דהול"ל דכל בקיאים לשמה והוא אמר כל לשמה בקיאים זה לשון מהופך גם לישנא קטיע' הוא הול"ל הכל לשמה בקיאי' ומה לשון כל. לכן נלפע"ד בכוונת הרי"ף עפמ"ש לעיל ב' ע"ב בכוונ' ריב"ל בירושלמי לפי שאין בקיאי' בדקדוקי גיטין היינו וודאי בעיקר הדרשא דלשמה בקיאי' אלא שאינו בקיאי' בדקדוקי גיטין שהוסיפו מדברי' ומדקדקים בה עיי"ש בדברינו וזה כוונות הרי"ף

דרבא ס"ל לא לבד שבקיאי בעיקר הדרש אלא כל לשמה היינו כל מה ששייך ונכנס בגדר לשמה בקיאי' ואפי' דקדוקי' כנ"ל נכון מאוד:

וכתב דהלכתא כרבא דסוגין כוותי' דכל דהיכא דאיכא עידי קיום לא צ"ל בפ"נ אבל היכא דליכא צ"ל בפ"נ גם בלשון זה יש גמגום דהול"ל היכי דעדי' מצוי' לקיים לא צ"ל והיכא דאין עדים מצוי' צ"ל בפ"נ ולמה כ' היכא דאיכא עדי' לקיימו ושינה לשונו ממ"ש תחלה לרבא דתלי' בעדי' מצוי' ואינם מצוי' גם צ"ב מאחר שכבר כ' דרבא ס"ל דתלי' בע"מ ואינם מצוי' לא הי' צריך לומר רק דסוגין כרבא והלכתא כוותי' ולישב כ"ז דהרי"ף כוונתו רצוי' לומר טעמא דסוגין כרבא ולא אמר לנו למה סוגי' משמע כרבא וכתבו ראשונים כי דמקשה לרבה הגם דמפרק אשנוי' דחיקא לא סמכי' עיי' רשב"א וי"ל שינוי' דחיקא הוא מה שמקשה ממתני' דאין יוכל לומר וצ"ל לאחר שלמדו וצריך לחדש גזיר' חדשה משום שיחזור הדבר ולחלק בין פקח לחרש וכיוצא בו זה ודאי שינוי' דחיקא ופשטו' מתני' מתפרש טפי שפיר כרבא ואין צריך לכ"ז ומוכח ממתני' כל היכא דאיכא עידי קיום לא צ"ל גם בח"ל. וכן מבריי' דולא אמר הוי ל"א להחמיר דקשי' לרבה וצריך לדחוק בשנוי' ולדחוק בהוי ל"א להחמיר ולרבא מתפרש בפשיטו' דסגי בעידי קיום לחוד וזהו שכ' הרי"ף דסוגי' כרבא ואמר טעמא ובמאי הסוגי' כרבא דהיכא דאיכא עדי' לקיימו אצ"ל ובדבר הזה מוכח מפשטות הסוגי' כרבא דלדידי' שהדין כן אתי' כפשוטו מתני' דואינו יוכל לומר וגם בריי' דלא אמר והוי שלא אמרו להחמיר דמשני' אלו מוכח דסגי בעידי קיום לחוד כנלפע"ד נכון בכוונ' הרי"ף ועיי'. ועיי' פ"י לקמן ט"ז ע"ב ד"ה רש"י בד"ה כשרים:

ונראה לי דעוד אשמועי' חידוש כמ"ש היכא דאיכא עידי קיום ולא כ' היכא דעדים מצוי' לקיימו דה"א במקום שאין עידי' מצוי' לקיימו ואקרה שיש לפנינו עידי קיום מ"מ צ"ל בפ"נ כיון שכבר תיקנו לומר שלא תחלוק בשליחות ושלא ישנה ממטבע שטבעו חכמים ועכ"פ לכתחלה ה"א דצ"ל קמ"ל היכא דאיכא עדי' לקיימו גם במקום שאין מצוי' אין צ"ל והוכיח כן מבריי' הוי ל"א להחמיר אלא להקל ומתפרש לרבא כפשוטו שלא הצריכו רק שלא יהי' צריך לעדי' ואי נימא אחר שתיקנו שיאמר גם באיכא עידי קיום לכתחלה צ"ל נפקא מתקנתא דחכמים חומרא וע"כ דכל דאיכא עדי' אפי' לכתחלה אצ"ל כנ"ל גם זה נכון לפע"ד:

והנה הרמב"ן בחי' כ' דבמקום דשכיחי עתה הגם שלא הי' שכיחי מעיקר' לא צ"ל דל"ח לשמא יחזור לקלקולא ומביא ראי' מכי אתי רב לבבל בבל כא"י ולא חששו שיחזור הדבר וראי' זו אינה אלא לפי' רש"י דכי אתי רב לבבל משם ואילך הי' שכיחי ולא קודם

אבל לפמ"ש תוס' דבימי חרש ומסגר הי' שכיחים ליכא ראי' כמובן אלא דלא מצינו גזירה זו רק לשמא יחזור הדבר לענין לשמה ולא לענין קיום ומהרמשי"ף כ' דאפשר לענין שכיחי ל"א שמא יחזור ובלא"ה כיון שלרבא לא צריך לחדש הך גזיר' מנ"ל למגזר אלא היכא דהי' שכיחי מתחלה ונתבטל ושוב שכיחי י"ל דחיישי' כיון שהי' ונתבטל כן יש לחוש שיתבטל לעתיד כסבר' תוס' דמגילה ג' ע"ב לענין כרך שחרב ולבסוף נתיישב עיי"ש וכבר הארכנו בזה לעיל. וגם לפי שהביא רמב"ן ראי' מעשינו עצמינו כא"י מכי אתי רב לבבל אין ראי' נגד זה די"ל דלא הי' שכיחי מעיקר' ועכשיו ל"ח שיתבטל אבל בהי' שכיחי ונתבטל חיישי' שגם עכשיו יתבטל לעתיד אלא לפמ"ש לעיל בישוב קושי' תוס' על רש"י דס"ל לרש"י דהי' שכיחי בזמן חרש והמסגר רק שוב נתמעטו הישובי' ולא הי' שכיחי עד שבא רב לבבל א"כ מוכח דגם בכה"ג ל"ח שיחזור הדבר לקלקולו ועיי':

ובד"מ ובהג"ה ש"ע דלכתחלה יאמר בלה"ק וראיתי בחי' אאמ"ו זצ"ל טעם הגון דאם יאמר בפ"נ ובפנ"ח בלשון לע"ז צריך להרבות בדברים דתיבת בפני בלשון לע"ז צ"ל לומר כמה תיבות כידוע וחיישי' דגאיז:

הגם דקיי"ל כרבא דל"ח לגאיז מ"מ כל מה דאפשר למיעבד ע"צ היותר טוב עבדינן אלו דבריו זצ"ל ודפח"ח וש"י. ונ"ל להוסיף לפמ"ש כבר לעיל כדמסיק דלרבה עכצ"ל מתני' אחר שלמדו ומשום גזיר' שיחזור הדבר לקלקולא הטעם פשוט דרבא ל"א כרבה דלא רצה לומר משום גזיר'. א"כ י"ל רבא ג"כ חייש דאתי למגזיא ושפיר כ' רמ"א דלא יאמר רק בלה"ק ורק לכתחלה אבל בדיעבד כשר דחשש דאתי למגזייא רק לכתחלה דרש"י כ' ואי אתי למגזייא יהי' פסול מדאמ' כל המשנה וכו' ואנן דלא קיי"ל כר"מ כשר בדיעבד ומ"מ לכתחלה חיישי' שישנה ויבליע אי אפושי דיבורא כנ"ל. עיי' יש"ש אם אמר בפ"נ ונחתם ול"א שני פעמים בפני דל"מ:

והנה בריי' מפורשת דבעל שהביא אצ"ל בפ"נ וכו' והטור השמיט דין זה והרמב"ם כתבו ותימ' על הטור שלא הביאו וראיתי בב"מ שהרגיש בזה וכי לרוב פשיטתו שאין לחוש שבעל עצמו לא כתבו וצ"ל למה נאמר בבריי' ונ"ל דבריי' אשמועי' דה"א דטעמא משום לשמה וה"א גם הבעל צ"ל קמ"ל דלא צ"ל אי משום דטעמא משום קיום לחוד או גם לרבא לצ"ל כדמתרץ מינקט נקיט לי' אבל הטור דכ' תחלת סימן קמ"ב דצ"ל בפ"נ משום ערעור דבעל שמזויף הוא שוב ל"ל לומר דבעל עצמו אצ"ל דפשיטא כיון שבעצמו מביא לא יערער לטעון מזויף כמ"ש דלכן לא קשי' לרבא מבריי' רק לרבה כנ"ל וק"ל: והב"י סי' קמ"א בנוסח הגט ושטר שליחות מביא בשם או"ח דבעל עצמו שמביא בזמה"ז דלא בקיאי ב"ל בפ"נ כו' כדאיתא בגיטין ה' והוא דשם מבואר בבריי' דאצ"ל בפ"נ כו' והב"ש

כ' דס"ל דווקא אחר שלמדו אין הבעל צ"ל אבל עכשיו הוא כקודם שלמדו עיי' בו. ודברי הב"ש תמוהי' לי ג"כ דהא כדמתרץ מה טעמא אמרו רבנן שלא יבוא הבעל ויערער קא על קודם שלמדו דזה הי' הטעם שאמרו שצ"ל דלאחר שלמדו ליכא חשש ערעור רק משום שמא יחזור הדבר וכי כיון קודם שלמדו ג"כ לא הבעל צ"ל דאטו מנקט נקטו לי' ערעור קמערער וצ"ע. והנ"ל ע"ד ב"ש הנ"ל דאו"ח ס"ל דעכשיו אין בקיאים יותר ממה שלא הי' בקיאי' אז קודם שלמדו ואז קודם שלמדו סתם מגמר גמיר ורוב בקיאי' ועכשיו נתמעט' התורה הרבה בעו"ה וליכא רוב וסתם ספרי וכו' ואנן חיישי' בבא ערער הבעל ולכן גם הבעל צ"ל בפ"כ ומייתי ראי' מדף ה' דמקשה ש"ס לרבה ופי' תוס' דה"א דכי אתי הבעל ומערער אנן חיישי' לו מדינא דיאמר דלא הי' בקי וע"ז מתרץ דליכא רק לעז ועכשיו דאין בקיאי' הוי פסול ממש ע"י ערער הבעל ולרש"י אנן חיישי' כמ"ד דש"ס בקושי' ולכן גם בעל צ"ל ומייתי ראי' מדף ה' מקושי' ש"ס דס"ל דאם פסול מדינא ע"י ערעורו גם בעל עצמו צ"ל ומהני הגדתו כנ"ל נכון:

ובהכי א"ש מה שחקר הפ"י איזה פעמים בסוגי' דלמה אנו מצריכים לשאול לסופר ולעדים על לשמה ולפמ"ש ע"פ או"ח הנ"ל א"ש דאנן לא בקיאי' יותר מאשר הי' בקיאי' אז קודם שלמדו כנלפע"ד. ולפמ"ש לא צ"ל דהאו"ח ס"ל כראב"ד אלא דרבא מודה ג"כ בזה"ז לפמ"ש לעיל דלמסקנא רבא לא רצה לומר משום לשמה דמתני' ע"כ אחר שלמדו ולא רצה לומר דגזרו שמא יחזור לקלקולא וע"כ דמתחלה לא התקנה משום לשמה וטעמא דגם מעיקר' הי' רוב בקיאי' ולא חששו למיעוט שאינו מצוי' אבל עכשיו הוא מיעוט המצוי' גם רבא מודה כנ"ל. אלא דמ"ש האו"ח עוד דצריך הבעל שטר שליחות אין לו פתר רק ע"ד שכ' הרמ"א משום שלא תחלוק בשליחות אבל אצ"ל כמ"ש הרמ"א דאנן נטע' ביותר בין שליח לחסרון בקיאתינו דזה לא תלי' בבקיאו' אלא אז שלא הי' הבעל צ"ל כלום ידעו הכל חילוק בין בעל לשליח אבל מכיון שהצריכו לומר משום דמצוי שלא בקיאי' לשמה שוב צריך שיהי' הכל בידו ככל שליח האומר דאל"כ ילמדו לשליח אחר וקרוב להחליף כמובן כנ"ל ועיי':

והנה בתשוב' הרשב"א דכל שיש שטר שליחות מקוים ביד שליח אצ"ל בפ"כ והביאו הרמ"א סי' קמ"ב סעי' ד' אבל הריב"ש ומרדכי ס"ל גם בכה"ג צריך לומר בפ"נ והב"ש סי' קמ"א ס"ק כ' דאינו רק חומרא ועיי' בפנים בריב"ש שכ' דאלו נשרף או נאבד ממנו גט שמסר לו הבעל וזייפו זה שבידו הגם דבמק"א ל"ח כולי האי מ"מ הכא הצריכו לומר בפ"נ מה"ט ועוד כ' שם דהוי דבר ולא חצי דבר כיון דצריך לעדי' שבפניו מסר הבעל לידו וע"מ עיי' בו בפני' שנראה דלא מחומרא הוא מכ"ש לטעם השני. ולפע"ד גם

הרא"ש ס"ל כשיטה זו מדכ' ריש פרקין דע"כ המניהו חכמים על שליחות דאם תאמר דאינו נאמן וצריך שטר שליחות וע"כ שצריך לקיימו כן יקיים הגט ולמה צ"ל בפ"כ וכו' ומדלא כ' הרא"ש כפשוטו כיון שיש לו שטר שליחות מקוים למה צ"ל בפ"נ כיון שידענו שהבעל שלחו בגט וע"כ דס"ל דיש לחוש שמא נאבד ממנו או נשרף כנ"ל ומהתימא שלא הרגיש אדם בזה וגם הטור לא הזכיר מזה כלום וצל"ע. ונ"ל עוד דגם רשב"א מודה לו במקצת דלמדייק ברמ"א שהביא רשב"א בתשובה דאם יש בידו שטר שליחות שנזכר בהם עידי הגט נראה שצריך דווקא שיוזכר בשטר שליחות מי המה עדי הגט ואל"ה אין מועיל וצ"ע למה לנו הזכרה זו דעדים כיון שמעידים שהבעל מסר לו גט מה לנו לחוש עוד. ולכן נ"ל דרשב"א ס"ל ג"כ שיש לחוש קצת שאבד הגט או נשרף וזה גט אחר הוא ועכ"פ חשש לעז הוא אלא כיון שבלא"ה חזק' זו אלימא דלא חציף אינש לזיופי במלתא דעבידי לאגלוי אלא הגם דמחומרא הצריכו לומר בפ"נ אבל כשידענו שהי' בידו גט מחותם בעדים אלו החתומים בו עכשיו ל"ח תו שמא אבדו ושוב זייף גט בחתימות עדים כאלו כולי האי ל"ח אבל כשלא נזכרו עדי' החתומים בגט בשטר שליחות ליכא חזק' אלימא כ"כ שלא זייף דהוי מלתא דע"ל אולי חתם עדים שלא ניכרו ויאמר שהלכו למדה"י ואינם אלו בשם זה שידועים לנו הגם דבכ"מ ל"ח לטענה כזו דגם זה בכלל לא חציף לזיופי ולטעון שהלכו למדה"י ואינם ידועים לנו כי הרוצה לשקר וכו' ושקרותו ניכר לנו מ"מ לא אלימא חזק' זו וס"ל לרשב"א דכיון דהצריכו לומר בפ"כ וחששו כאן לטענ' זיוף גם כשהי' בידו שטר שליחות ולא נזכרו עידיו בתוכו שיש לחוש שאבד הגט וזייף וכ' עדים אחרים שיוכל לומר שהי' חתומים עדים שהלכו למדה"י צ"ל בפ"נ כנ"ל עיי' והבן. ועיי' לקמן ט' ע"א ד"ה ואם יש עליו שכתבתי ראי' נכונה לשיטת הריב"ש:

ע"ב. אמר ר"י מאן לימא לן דר"א בר סמכא הוא ועוד איהו דשלח וכו' וצ"ל מאחר שידע מעשה דשלח וכתב בלא שרטוט מזה הוכיח לדעתו דלאו ב"ס הוא מאי האי דקאמר מאן לימא לן דבר סמכא הוא והול"ל מיד הא לאו בר סמכא הוא גם צ"ל מה שהשיב אביי אטו כל דלא ידע דרי"צ לאו גברא רבא הוא ר"י אמר דלמא לאו ב"ס הוא ועוד וכו' הו"ל לאביי לומר בלשון ריו"ס אטו כל דל"י דרי"צ לאו ב"ס הוא וכ"ז מידי דבעי ישוב הוא. ונ"ל דלהורות הוראה ולסמוך על הוראתו בעי שני דברים א' שיהי' גמיר וסביר סיני ועוקר הרים וגם שיהי' יראתו קודמת ואמרו ז"ל לאוקמי גרסא סייעתא דשמיא ומפרש הרי"ף לאוקמי גרסא לכוין הלכה לאמת צריך סייעתא דשמיא וד' עמו שהלכה כמותו ואומר מעתה דאמר ר' יוס' תרתי מאן לימא לן דבר סמכא הוא היינו שיש לו סייעתא דשמיא מכח יראתו דמכווין הלכה לאמת וראוי' לסמוך על הוראתו ודבר זה מספקא לי'

לריו"ס בר אביתר ועוד גם אם מצד יראתו בר סמכ' הוא הלא עובדא ידענא דלאו גברא רבא הוא בתורה לא למד כל צרכו דהרי שלח וכו' וכ' בלא שרטוט והשיב לו אביי על הא דאמר ר' יוסף דלא הגיע להוראה בוודאי מכח האי מעשה דלאו גברא רבא הוא בתורה אטו מי דלא ידע דרי"צ לאו גברא רבא הוא ונגד מה שאמר ריו"ס מאן לימא לן דר"א בר סמכא הוא היינו שד' אתו שהלכה כמותו בל יבוא מכשול מתח"י הא ר' אביתר הוא דמסכי' מרא על ידו חזינן דמכווין האמת וגברא דמרא סייע' הוא ומיושב הכל על נכון: אמר אביי אטו כל דלא ידע דרי"צ לאו גברא רבא הוא הקשה הלח"מ הלכ' יבום וחליצה וכן הפ"י הא גם בריי' לא ידע הול"ל אטו כל דל"י בריי' ודרי"צ. והלח"מ נדחק ופ"י הולך דרך דרושי קצת. וראיתי בספר בני יונה סי' רפ"ג שכ' דיש לישב דרי"צ אינו נגד הבריי' ע"פ שיטת הרמב"ם דאין כותבי' מגלה לתינוק דווקא ב' אבל ג' כותבי' וי"ל בריי' ד' אין כותבין היינו בשרטוט מ"מ ד' אין כותבי' משום אין כותבי' מגלה ורי"צ אומר ג' אין כותבין בלא שרטוט אפי' ג' אין כותבי' ומזה עצמו הוציא הרמב"ם דאין כותבי' מגלה דווקא ד' אבל ג' כותבי' אם שרטט, וכ' עוד דאם צריך לדבר מצוה כמו ר' אביתר שהי' צריך להוכיח' תוכחת מוסר מותר לכתוב מגלה כמו שהתירו לכתוב משום עת לעשות לד' ול"ק לרא"י מבריי' דלצורך תוכחת מוסר שרי ול"ק עליו רק מדרי"צ דכ' בלא שרטט והא דמביא הבריי' דבלא רי"צ הי' אפשר לפרש דרי"צ משום אין כותבי' מגלה ג' אין כותבי' אבל איסור לכתוב בלא שרטט מנ"ל ול"ק מדר"א דלצורך כתב וליכא משום אין כותבי' מגלה ולכן מביא הבריי' דמוכח דרי"צ ע"כ משום איסור כתיבה בלא שרטט קאמר וקשי' לר"א מרי"צ וא"ש דאמר אביי אטו מי דלא ידע דרי"צ דמבריי' ל"ק אלו דבריו זצ"ל וש"י:

ויש בדבריו אם כי בנוי' על אדני השכל צח ומצוחצח מ"מ לא יצא מידי דוחק לומר דלא ידע ר' יוסף בירור דברי רי"צ אם משום שאין כותבי' מגלה או משום שרטט לכן הביא הבריי' וזה דוחק דלא ידע כוונת ר' יצחק רק שמע כך אמר רי"צ ולא ידע על מה קאי רק מכח בריי'. והיותר נ"ל ע"פ דרכו בקודש בהקדם מ"ש פ"י בסוגי' די"ל דרב אביתר דרך צחות הלשון כ' ושבח אותם שקיימו בעצמם ויתנו את הילד וכו' ולא חסו על בניהם ובנותיהם כדאמרו ז"ל שחור' כעורב שעושה עצמו כעורב ולזה ליכא איסור בלא שרטט כמ"ש תוס' וראשונים עוד כ' הפ"י דנראה לו דגם בכותב דרך צחות איכא מיהא משום אין כותבי' מגלה עיי' בו. ואחר הוצעה זו אומר אני דידע ר"י שפיר כוונ' ר"י בלי בריי' דמשו' איסור שרטוט קאמר דג' אין כותבי' אלא דמספקא לי' במה דכתב ר"א אם לתוכחה ומוסר או לשבח ולצחות הלשון ולכן מביא הרי"צ ובריי' ממ"נ קשה אי

לתוכח' ומוסר כ' וליכא משום אין כותבי' מגלה כמ"ש הבני יונה א"כ קשה מדרי"צ שכ' בלי שרטוט ואי כתב לצחות לשון לשבח וליכא משו' דרי"צ איכא משום דאין כותבי' מגלה דהא כותב יותר מד' וקשי' מבריי' לכן הביא דרי"צ ובריי' והי' אביי יוכל לומר דלצחות כ' ואטו כל דלא ידע הבריי' וכו' אלא דרצה לומר יותר דלא ידע דרי"צ מאומר דלא ידע הבריי' ולכן אמר אטו דלא ידע דרי"צ ור"א בריי' ידע אלא שכ' לתוכחה ודרי"צ לא ידע וא"ש נכון:

והנה הבני יונה כ' פירושו לשיטת הרמב"ם ומזה היינו מבריי' הוציא הרמב"ם דמגלה אין כותבי' רק ד' וג' כותבי' ודבריו ז"ל נפלאו אם הרמב"ם מפרש הבריי' ששרטט ומשום אין כותבי' מגלה ודרי"צ בלי שרטוט א"כ אין מחלוק' בין רי"צ לבריי' ומנ"ל לרמב"ם דפסק בהלכ' ס"ת דג' כותבין בלא שרטוט ד' אין כותבי' דלא כרי"צ וע"כ משום דפוסק כבריי': ולדבריו לית דפליג על דרי"צ. עוד קשה על דבריו מדב' הרמב"ם אין כותבי' בלא שרטוט ג' כותבי' אבל ד' אין כותבי' בלא שרטוט והא ד' אפי' בשרטוט אסור וגם הא דבלא שרטוט אין כותבין לית לי' מקו' דג' כותבי' וד' בלא"ה אין כותבי' אפי' בשרטוט. ולקושי' האחרונה י"ל באופן שצריך למכתב כמו ר' אבי' להוכיח וליסר ליכא משום אין כותבי' מגלה אבל משום שרטוט איכא אבל קושי' הראשונה מנ"ל לרמב"ם דלא כרי"צ תמיה' קיימת על הבני יונה במחכ"ת וצ"ע:

ואחר העיון נ"ל לתקן ולקיים דבריו בהוספת תוספת מרובה ע"פ סוגי' ש"ס יבמות ספי"ב דמ"ז שרטט וכתב ומר בר"א הקשה הא אין כותבין מגלה ומסיק דמ"מ הלכה כמ"ז וכ' רש"י דווקא להתלמד אסור לכתוב אבל כל שלא להתלמד מותר ומר בר"א ע"כ ס"ל גם שלא להתלמד אסור עיי"ש. ואומר בוודאי לפי דקיי"ל כמר זוטרא דכל שלא להתלמד מותר רחוק לפרש דבריי' ד' אין כותבין משום אין כותבין מגלה דהא כל שלא להתלמד מותר ודוחק לומר בכוונת הבריי' דאסור לכתוב להתלמד וע"כ דבריי' משום איסור שרטוט קאי וד' דווקא אסור דלא כרי"צ אלא על רי"צ ל"ק די"ל דהוא ס"ל כמר בר"א גם שלא להתלמד אסור לכתוב מגלה ומפרש הוא הבריי' משום אין כותבין מגלה ובשרטט ועל זה סובב הולך הא דר' יוסף ואביי דר' יוסף הקשה מרי"צ ע"ד שמפרש הבני יונה או ע"ד שפירשתי אני בעניי. אבל לפי דקיי"ל כמ"ז ביבמות דווקא להתלמד אסור א"א לפרש הבריי' רק משום איסור שרטט מוכח מבריי' דלא כרי"צ ולכן יפה פסק הרמב"ם ד' אין כותבין בלא שרטוט כבריי' הגם דרי"צ מפרש הבריי' לענין כותבין מגלה אנן להלכתא א"א לפרש כן ומ"מ א"ש ג"כ הא דס"ל לרמב"ם לענין אין כותבין מגלה רק בד' דמוכח כן מדרי"צ דמפרש הבריי' ד' אין כותבי' בשרטוט ומשום אין כותבי' מגלה

ש"מ דאיסור דאין כותבי' רק בד'. הגם דאנן להלכתא. לא מפרשי' הבריי' כמו שמפרשה רי"צ כמ"ש מ"מ הרי בזה לא מצינו פלוגתא וחולק על רי"צ דס"ל דאין כותבי' מגלה רק בד' הכי נקטי' להלכתא ומ"ש הרמב"ם ג' כותבי' בלא שרטוט וד' אין כותבי' היינו כשאינו כותב להתלמד משום אין כותבין ליכא ומשום שרטוט איכא או דצריך לכתוב להוכיח וכדומה וא"ש הכל על דרך מרווח בעזה"י:

ובדברינו אלו יש אתנו ליישב מה שהקשה הרא"ש ביבמות מדלא כ' אביי לא חפץ לקחתה שאינם רק ג' תיבות וקיי"ל ג' כותבי' ובמג"א סי' ל"ב הקשה בשם ברכת הזבח הא הרא"ש פסק במגלה דג' אין כותבי' כר"י ותי' המג"א דס"ל לרא"ש דהי' אביי משרטט וכתב לולי משום דאין כותבין מגלה ולכן קשי' לי' הא קיי"ל ג' כותבי' מגלה עיי"ש ובס' בני יונה הקשה מנ"ל בפשיטות דג' כותבין מגלה ואי מדאמר ר"י דג' אין כותבין בלי שרטוט משמע בשרטוט כותבין י"ל דאמר דיש ג"כ איסור שרטוט ועוד כשכותב תפילין וס"ת דאסור ג' בלא שרטוט עיי' בו. ולכאורה י"ל דמפרש הבריי' דלא חולק על ר"י דאיירי מאיסור מגלה וע"כ דג' כותבין וא"ש אלא דהרא"ש ע"כ ל"ל כן דהא כ' במגלה אע"ג דבריי' דלא כר"י אינה עיקר ואי ס"ל דבריי' בכ' בשרטט ומשום דאין כותבין מגלה אין כאן פלוגתא וע"כ דלא מפרש הבריי' רק משום איסור בלא שרטוט והדרא הקושי'.

אבל לפמ"ש בסמוך י"ל דוודאי למסקנא והלכתא דבש"ס יבמות בריי' מאיסור שרטוט איירי כמ"ש לעיל אלא כיון דאביי דאמר הכא דלא ידע דר"י ול"א דלא ידע הבריי' ע"כ דמבריי' ל"ק מעיקר' דמאיסור מגלה איירי ומשום איסור מגלה ג' כותבין וקיי"ל הכי הגם דלמסקנא לא מתפרשי' בריי' הכי מ"מ כיון דאביי הכי ס"ל ואין חולק עליו בזה הכי קיי"ל וכמ"ש לעיל לרמב"ם ושפיר הקשה הרא"ש על אביי ביבמות דקיי"ל ג' כותבין ובמגלה כ' שפיר הגם דבריי' ל"ל כר"י מ"מ אינה עיקר דלמסקנא ע"כ בריי' מאיסור שרטוט איירי כן י"ל. אלא לפ"ז קשה למה פסק באמת כר"י די"ל דר"י לא פליג על בריי' רק משום דמוקי לה כאביי דבריי' באיסור מגלה איירי אבל אנן דלא מוקמי' הבריי' בהכי כבריי' קיי"ל וכמ"ש לרמב"ם ולכן לרא"ש לתנייהו לדברינו ועיי':

והנה דברינו יתכנו בשיטת הרמב"ם לפי דפסק בהלכת ס"ת כבריי' אבל בהלכת יבום פסק דג' אין כותבין אלא דכבר כ' הכ"מ הלכ' ס"ת דהלכת יבום טעות הוא והלכת ס"ת במקומו עיקר ועפי"ז סובבי' הולכים כל הדברים שכתבנו. ולסתיר' הרמב"ם לא מצאתי ישוב נכון המישב דעת ומ"ש בס' ב"י רחוק. אבל ראה זה מצאתי ראיתי אחרי רואי בספר עיון יעקב על אגדת ש"ס מבעל שבות יעקב וחק יעקב שכ' די"ל דר"י ובריי' לא פליגו דבריי' בכותב פסוק מכתובי' לא חמירי' כ"כ קדושתיי' לכן ד' דווקא אין כותבין אבל

ר"י בכותב פסוק מתורה דחמירא יותר גם ג' אין כותבין והא דהקשה לר' אביתר הוא מבריי' ולולי דר"י היינו אומרים דבריי' בכותב פסוק מתורה לכן מייתי דר"י וע"כ בריי' בכותב מכתובים אבל קשי' דר"י ואמר אטו מי שלא ידע דר"י וכיון דלא ידע דר"י מוקי הבריי' בכותב מתורה. ולפ"ז א"ש הרמב"ם בהלכ' ס"ת כ' בכותב מכתבי קודש ואפי' על הנייר היינו פסוק מתנ"ך ג' כותבין כבריי' ובהלכ' יבום כ' דאסור לכתוב היינו במה דאיירי בי' מפסוקי תורה שבגט יבמין שפיר כ' דג' אין כותבין אלו דבריו זצ"ל ולאשר תירץ זה נראה לי יותר נכון בישוב הרמב"ם ממה שראיתי בו לכן כתבתי ועיי':

ולפע"ד נראה דרמב"ם הולך בסברת תוס' דלצחות הלשון יש סברא להתיר יותר מכותב דרך דרוש וכדומה אלא דקשה לי' דרי"צ נגד הבריי' ויש לישב דרי"צ ובריי' דרי"צ קאי בכותב דרך דרש גם ג' אסור ובריית' בכותב דרך צחות קיל ג' מותר ד' אסור. ובזה י"ל הא דאמר אביי וכי משום דלא ידע דרי"צ וכו' ולא אמר אטו מי דלא ידע הבריי' י"ל עפמ"ש הפ"י די"ל דר' אביתר לצחות ולשבח כ' ולפמ"ש דרי"צ בכותב דרך דרוש ג' אסור ל"ק מדר"א כלל דהוא ע"ד צחות כ' אלא דקשה עליו מבריי' דקתני ד' אסור והוא כ' יותר אלא בלא רי"צ ל"ק מבריי' די"ל דבריי' בכותב דרך דרש אבל כל בדרך צחות הלשון מותר אפי' כמה ולכן מביא דרי"צ דאמר ג' אסור ודלא תיקשי עליו מבריי' ע"כ דבריי' דרך צחות דווקא ד' אסור וקשי' לרא"י מבריי' והשיב אביי אטו מי דלא ידע דרי"צ די"ל דר"א בריי' ידע רק דרי"צ לא ידע ומפרש הוא רא"י הבריי' בכותב דרך דרש אבל כל לצחות שרי לגמרי וא"ש נכון עיי':

והא"ש שיטת הרמב"ם אנן דידעינו לדרי"צ כל דרך צחות ד' אסור ג' מותר וכל שאינו דרך צחות אפי' ג' אסור ומ"ש בהלכות יבום דאסור אפי' ג' שם אינו דרך צחות לצחצוח הלשון הוא כדרך דרש שאסור ומ"ש בהלכ' ס"ת כל כתבי הקודש אין כותבי' בלא שרטוט ואפי' על הנייר ג' כותבי' ד' אין כותבין קאי על א"ש אפי' על ה נייר וכ' הכ"מ אפי' אגרת שלומים לצחות הלשון אסור על זה כ' הרמב"ם דווקא ד' אסור ג' שרי. ולא כ' ה"מ אגרת שלומים לצחות ג' מותר אבל כל שאינו לצחו' אפי' ג' אסור דסמך על מ"ש בהלכות יבום דג' שאינו לצחות הלשון אסור והוציא הרמב"ם כ"ז מדרי"צ עצמו שלא יהי' נגד הבריי' וממה דאמר אביי אטו כל דלא ידע דרי"צ ול"א דל"י הבריי' כמ"ש וזה ישוב נכון לפע"ד. שוב ראיתי אחרי רואי בספר בני יונה רפ"ד שכ' בישוב סתיר' הרמב"ם כמ"ש ולא ביאר כ"כ. אלא דהוקשה לו לעצמו ממ"ש בסי' רפ"ג בישוב הסוגי' ורי"צ ולמ"ש א"ש הכל ורווחא לנו שיטת הרמב"ם ועיי':

ומלתא דתמיה לי דבש"ע סי' רפ"ד כ' המחבר כלשון הרמב"ם הלכות ס"ת אפי' על הנייר אסור ואח"כ כ' אבל באגרת שלומים מותר והוא שיטת ר"ת ובכ"מ הלכ' ס"ת מביא שיט' ר"ת ומירושלמי לא משמע הכי וכ' כן נראה דעת הרמב"ם לאסור דכ' אפי' על הנייר אסור והיינו אגרת שלומים ואיך בש"ע מביא תרתי דסתרו דעת הרמב"ם דאפי' על הנייר והיינו אגרת שלומים אסור ושוב מביא שיטת ר"ת אגר' שלומים מותר שוב ראיתי בב"י שם שתמה על הטור דמביא אחר שיטת הרמב"ם ור"ת פי' ודקדק הב"י בלשונו דמשמע דר"ת חולק על הרמב"ם ואינו כן דהרי לא נזכר קודם לזה דלא כר"ת ותמוה לי הא הרמב"ם ור"ת חולקי' באגרת שלומים כמ"ש בעצמו בכ"מ וא"ש דכ' הטור ור"ת פי' דלא כרמב"ם ולפי שיטתו של הב"י א"ש דמעתיק בש"ע לשון הרמב"ם ושיטת ר"ת דס"ל דלא סתרו וצ"ל דס"ל בב"י מ"ש הרמב"ם אפי' על הנייר לאו אגר' שלומים אלא לומר אפי' לא כתב כדין כתבי הקודש על קלף מ"מ יש בו איסור בלא שרטוט אבל אגרת שלומים לצחות הלשון אפשר דמודה לר"ת דלא כמ"ש בכ"מ בב"י חזר בו. אלא דמ"מ לא הו"ל לתמוה על הטור כיון שהוא בעצמו בחבורו כ"מ ס"ל דפליגו ר"ת ורמב"ם והדר חזר בו בב"י ועכ"פ תמיה' ליכא על הטור וקבע בש"ע כמו דס"ל בחבורו ב"י וכ"ז צע"ג: עוד מלתא דתמוה לי דבטור יו"ד סי' רפ"ד מביא שיטת ר"ת ורא"ש דכל ששירטט שורה ראשונה או לא כ' פסוק בשורה ראשונה א"צ לשרטט אח"כ ובמג"א סי' ל"ב מביא קושי' בשם ב"ז למה שירטט כולה הלא סגי בשורה ראשונה ותי' המג"א או דשירטט רק ראשונה וכ' אח"כ בלא שרטט או דלא ידע לאמן ידיו ועיי' ביאורו במחצית השקל שם. והנה הרמב"ם בהלכ' יבום כ' צריך לשרטט ובלא שרטט אסור אפי' ג' תיבות נראה דס"ל דצריך לשרטט כולה ול"ל כר"ת ורא"ש מגלה וכן משמע מטוש"ע שם ונ"ל מה"ט נדחק הכ"מ בהלכ' ס"ת וכ' לרמב"ם הא דתפילין א"צ שרטוט באופן שכ' ב' ב' או ג' ג' תיבות בשורה א' וצ"ע למה חידש תי' מדילי' ולא כ' כמ"ש ר"ת דדי בשרטט שורה א' ונ"ל משום שראה בהלכ' יבום דרמב"ם ס"ל דלא סגי בשורה א' וכולו בעי שרטוט לכן הוצרך לדחוקי לרמב"ם בכ' רק ב' ב' תיבות כנ"ל אלא דצ"ע למה לא הביא בש"ע יו"ד סי' רפ"ד דעת הרמב"ם ופוסק בפשיטות כר"ת ורא"ש וגם בהלכת יבום משמע מטוש"ע דס"ל דבעי לשרטט כולה וצל"ע:

ראיתי בס' בני יונה סס"י רפ"ד דנראה לו הא דשנים כותבי' ג' אין כותבי' היינו אם אינו רוצה לכתוב רק ב' אבל כשרוצה לכתוב ג' אסור לו לכתוב ב' בלי שרטוט ותיבה ג' בשרטוט אלו דבריו ז"ל ולא כ' שום ראי' לזה והי' לו להביא ראי' מדהקשו הראשונים מהא דתפילין א"צ שרטוט וחדשו מזה חדשו' דסגי בשרטט שורה ראשונה ולא כתבו

דבתפילין אפשר לכתוב ב' בלי שרטוט וג' בשרטוט ש"מ דס"ל בפשיטות כה"ג אסור ויש לדחות דוודאי הי' יכולים לתרץ הא דתפילין א"צ שרטוט נפקא מיני' דיוכל לכתוב כשרוצה ב' בלי שרטוט ותיב' ג' בשרטוט משא"כ במזוזה. אלא דתקשי מש"ס מנחות פ' הקומץ דמקשה הא תפילין ל"ב שרטוט וכ' תוס' דש"מ שאין רגילים לשרטט דמקרי הדיוט והיינו אי סגי בשרטט שיטה ראשונה אבל אי לא סגי בהכי רק דאפשר לכתוב תיבה ג' בלא שרטוט בוודאי אין מי שיעשה ועושה כן ומי שמשרטט כולה לא נקרא הדיוט מפני שהוא משרטט גם במקום כל תיבה ג' ולכן הוצרך לתרץ דבשורה ראשונה סגי הגם כדמקשה תוס' ומתרץ עדיין לא הביא הא דש"ס מנחות:

מ"מ לא רצה לתרץ ולחזור ולהקשות מש"ס מנחות וכיון דע"כ לחדש דבשור' א' סגי מתרץ מיד כן ואין שום ראי' מזה. אלא דיש קצת ראי' מכ"מ הלכ' ס"ת דמתרץ הא דתפילין א"צ שרטוט היינו שיוכל לכתוב ג' ג' תיבות לרמב"ם או ב' ב' לאינך פוסקים מדלא מתרץ דיש אופן שיכתוב ב' תיבו' בלא שרטוט וג' בשרטוט ש"מ דאסור. אלא דקשה לי על הכ"מ מה יענה להא דש"ס מנחות דמקשה והא מזוזה בעי שרטוט הא וודאי אין דרך לכתוב תפילין כה"ג אלא שאפשר ומסתמא כ' שורות ארוכות ושרטוטו ולפמ"ש דכ"מ הוצרך לזה דראה דרמב"ם ל"ל דסגי בשורה א' א"כ צ"ע על הרמב"ם מש"ס מנחות וצל"ע:

וכ' תוס' בשם ר"ת דאין לשרטט תפילין דכל הפטור מהדבר ועושה נקרא הדיוט וכן הוא בירושלמי ועיי' מג"א סי' ל"ב שנתקשה בזה דכ"פ מצינו דמחמיר תע"ב ועיי' בהלכ' סוכה אם ירדו מים ואינו יוצא נקרא הדיוט ומצאתי בספר שנות אלי' מהגאון מו"ה אלי' ווילנא זצ"ל במס' ברכות פ"א משנה ג' שנכנס לחלק כל היכא שיש מצוה בעצם אלא שפטור והוא מחמיר בעצמו תע"ב עיי' בו שהאריך קצת בזה וכן נ"ל ראי' לפי דקיי"ל נשים סומכין רשות וכן כל מ"ע שהז"ג שפטורות ועושו' וע"כ שכיון שיש מצוה בעצם אלא שהיא פטורה ממצוה זו אינה נקראת הדיוט וכן כל כיוצא בזה בגמרא כנ"ל. ואפשר שיש להסביר קצת בטעם דנקרא הדיוט כיון שעושה דבר שאינו מחויב שוב אין ניכר בעושה מצוה שעושה מפני שמחויב בדבר ומוטל המצוה אקרקפתא דגם מה שאינו מחויב עושה ויש להאריך ע"ד אגדה וק"ל: הקשני תלמיד א' המייחד הרב הוותיק כש"ת מו"ה זוסמאן סופר כי' רב בק"ק האלאש על ספיקו' תוס' סוטה י"ז ע"ב ד"ה כתב אי מהני שרטוט אחר הכתיבה תפשוט מש"ס מנחות דמקשה הא מזוזה בעי שרטוט ואי מהני שרטוט אחר הכתיבה לק"מ קושי' ש"ס והיא קושי' עצומה לחומר הקושי' אמרתי ליישב דקושי' ש"ס קאי אדלעיל דמקשה הא מזוזה על דכסוסטא ומתרץ למצוה פי'

וכיון שכתובה כאן לפנינו מזוזה שלימה הוי כדיעבד וי"ל דמקשה אח"כ הא בעי שרטוט וכמו שהיא לפנינו אינו ראוי למזוזה רק לשרטט עכשיו הוי ככותב מזוזה לכתחלה ולכתחלה בעי על הדכסוסטא כן י"ל או י"ל לש"ס גופא מספקא לי' אי מהני שרטוט אח"כ ולא רצה לתרץ דמשרטט אח"כ דלא תפשוט מהכא דמהני ולכן מתרץ ביותר תנאי היא כן נ"ל ובתשובה הארכתי לדינא ואכ"מ:

ר' אביתר אמר זבוב מצא וכו' מדכ' תוס' טעמא של"א זט' ממש דרצה להחזיר' ולא הי' נוהגי' בכך כדמצינו בפלגשי דוד ש"מ דתוס' ס"ל דפלגש בלא קדושין ועיי' רש"י סוף פ' ח"ש וברא"מ שם ועיי' בפרשת דרכים ובתשוב' שאילת יעבץ בסוף הספר קונטרס ארוך בזה וראיתי בחי' אאמ"ו מאוה"ג זצ"ל שכ' מדכ' רש"י לקמן ש"ד כי הכא ולא כ' בג"ע כי הכא דהי' בפלגש בגבע' ש"מ דס"ל פלגש בלא קדושין ולא הוי ג"ע ובפ' ח"ש ס"ל פלגש בקדושין והניח בצ"ע:

שלשה דברים צ"א לומר וכו' עשרתם ערבתם וכו' ותוס' כ' דהנכון כמ"ש רש"י בשבת בע"ת קאי התנא ובשבת פי' רש"י במתני' ערבתם ע"ח וע"ת וכאן כ' רש"י ע"ח ועיי' פ"י וכן קשה על טור או"ח סי' ר"ס שכ' ע"ח ועיי' בהגה' מהרל"ח וט"ז דע"ת לא שכיח והעיקר משום ע"ח אלא דקושי' ש"ס משום ע"ח לא הי' צריך לשאול עם חשיכה ומתרץ משום ע"ת אמרו שישאול עם חשיכה ועיי' מג"א ומחצית השקל שם. ולפע"ד להוסיף ע"פ שאמר בש"ס שבת מנ"ל מדכתיב וידעת כי שלום אהלך ועיי' בגליון ש"ס בשם שאלתות כ' דכולהי נפקו מזה דעשרתם והדליקו דבלעדם ליכא שלום בית וכן ערבתם אי לא שרו לטלטל כלי בית ליכא שלום בית עי"ש וכ"ז בע"ח אבל ע"ת לא שייך מניעת שלום בית משום שלא יוכל לילך כחפצו ולכן עיקר השאלה משום ע"ח וכללו גם ע"ת ולכן תקנו לשאול עם חשיכה כדבריהם הנ"ל וי"ל עוד דיטעו דשאלת ערבתם על ע"ת נזכרו שמותר לערב בספק חשכה לכן תיקנו לשאול עם חשיכה ובזה א"ש יותר דכ' הטור רק ע"ח ורש"י בשבת כ' תרתי ע"ח וע"ת א"ש ג"כ כהנ"ל אלא דעדיין צ"ע למה כ' כאן רק ע"ח ושביק לע"ת דלא כמו שפי' בשבת וצ"ע:

ונ"ל ע"פ הדרישה מובא במחצית השקל סי' ר"ס הא דבעי למימר בניחותא כי היכי דלקבלו מיני מהיכי תיתי לא יקבלו דבריו. אלא דבא לאפוקי דלא למימרינהו באימה יתירת' כי מפני היראה יהי' יראי' לומר כי עדיין לא עשו אלא שיעשו פי' שיראו לומר כי המתינו כ"כ ויאמרו כבר עשו ושוב לא יעשו בבל ירגיש כי לא עשו ועושים עכשיו עיי"ש. ואומר בוודאי בועשרתם שייך שיאמרו שכבר עשו וא"א לו לברר אם עשו או לא וכן בערובי חצירות יכולי' לומר שערבי בפת והוא אינו יוכל לברר אבל בערובי תחומין

אין לחוש שיאמרו מחמת אימה כי כבר עשו מלתא דעבידא לאגלוי שילך למקום ההוא ויראה שאין שם פת שערבו בו ולכן משום ע"ת א"צ לומר בניחותא כי א"א להו לשקר שעשו ולא עשו ולא יעשו אח"כ רק משום כיון דכלול בו ערובי חצירות שאפשר להם לשקר צריך למימר בניחותא. והא"ש דכ' רש"י כאן על רבב"ח שלשה דברים שאמרו צריך לממרינהו בניחותא כ' לרש"י ערובי חצירות משום ע"ח צריך למימר ערבת' בניחותא ובשבת במתני' כ' לרש"י ע"ח וע"ת דבאמת משום שני' שואל ערבתם כנ"ל והוא ישוב נכון:

דף ז.

אמר רב אשי אנא לא שמיעי לי הא דרבב"ח וקיימתי מסברא עיי' מהרמשי"ף שנתקשה הא רבב"ח ג"כ לא אמר רק מסברא וכ' רבב"ח דייק לי' מלשון מתני' דל"א צריך לשאר או לצוות שיאמר היינו בניחותא. בלשון רכה ור"א לא דייק ממתני' רק מסברא קאמר כן אלו דבריו ז"ל. ולדידי נראה עוד ביותר דדייק לי' לרבב"ח מדאמרו ז"ל שצ"ל עם חשיכה וכ' רש"י שלא להקדים פן ישכחו והנה בס' תוספת שבת סי' ר"ס כ' בכוונת מג"א דכ' דצריך לומר בניחותא דאסור למירמא אימה יתירא שיבואו לאיסור להדליק והקשה הא טעמא קאמר כי היכי דלקבלי וכ' שכוונ' מג"א דאי הוי אפשר לומר בקול ולמרמי אימה בוודאי הי' מקבלי' אלא דאסור למירמא אימה יתיר' משום מכשול לכן צריך לומר בע"כ בניחותא בלשון רכה כי היכי דלקבלו מיני' אלו דבריו ואומר אם הי' יוכל לומר בדרך ציווי ולמירמא אימה הי' יוכל לומר זמן הרבה קודם חשיכה ואין לחוש כ"כ שישכחו כיון שאימתו עליה' אלא דאסור למירמא אימה יתיר' ויש לחוש שישכחו וכיון דאסור למירמא אימה יתירא ממילא צ"ל בניחותא כי היכי דלקבלו וזה שאמר רבב"ח הא דאמרו רבנן ג' דברים צ"ל ע"ש עם חשיכה דייקא דווקא עם חשיכה שמא ישכחו ש"מ דאסור למירמא אימה יתירא ממילא צ"ל בניחותא כי היכי דלקבלו ור"א לא דייק ממתני' דאסור למרמי אימה יתירא אלא מסברא אמר כנ"ל וק"ל:

ובשבת פ' ב"מ איתא אמר רבב"ח אע"פ שאמרו רבנן ג' דברים וכו' ואין מובן לשון אע"פ דאמר ונ"ל ע"פ דברי תו"ש הנ"ל דאי הי' יוכל למירמא אימה בוודאי מקבלו מיני' אלא דאסור למירמא אימה יתיר' לכן צ"ל בניחותא והנה אם אמור יאמר זמן הרבה קודם חשיכה ויש לחוש שיאחרו כיון שיש עוד זמן רב עד שישכחו ובשבת יזכרו ומתוך אימה יעשו וידליקו בשבת ויש לחוש למכשול בוודאי לא יאמר באימה יתירת' וממילא צריך למימר בניחותא כי היכי דלקבלו אלא הגם שאמרו צ"ל עם חשיכה מחשש שמא ישכחו וכיון שאומר עם חשיכה יעשו מיד וה"א דיוכל לומר בקול ולמרמי עלייהו אימה

דאין לחוש למכשול קמ"ל אע"פ שאמרו שצ"ל עם חשיכה דווקא ואין לחוש לשכחה ומכשול מ"מ צריך לומר בניחותא כי היכי דלקבלו וק"ל: האכילוהו ס"ד השתא בהמתן של צדיקים וכו' מביא תוס' ראיות דווקא במידי דאכילה שייך דבר זה ולא ידעתי למה לא הביא ממסכ' זו דקאי בה עצמה מלעיל ו' ע"ב דאמר אביי וכי אטו דלא ידע דרי"צ לאו גברא רבא הוא ועוד דר"א מסכי' מרא ע"י והו"ל לש"ס להקשות ואיך נכשל וכ' בלא שרטוט ועיי' חולין פ"ק ו' ע"ב דהוכיח דר"י ידע דר"ג ולא ס"ל דאי משום דלא שמיע איך אכל והלא אפי' בהמתן של צדיקים וכו' וכן קשה על רא"י דלא ידע דרי"צ וע"כ צ"ל דווקא באוכל האסור ותוס' דלא הביא מזה ראי' צל"ע:

ומ"ש תוס' בסוף לחלק בין הדבר האסור בעצמותו או זמן גורם האיסור עיי' בזה ברשב"א יבמות קט"ו לענין ספו לי' בידי' לקטן. ולכאורה הי' נראה לחלק ג"כ בין אוכל איסור כגון נבילות וטריפות שקו"ר דמטמטמים הלב דכתיב ונטמתם ועיי' רשב"א דלא יתנו לתינוק להניק מנכרי' ע"פ המדרש אבל בתרומה וכדומה לא אלא מחמורו של ר"פ ב"י מוכח אפי' בטבל דל"ש דבר זה משום דמטמט' מ"מ אין קב"ה מביא תקלה ועדיין י"ל בתרומה דאסור להדיוט משום קדושה יתיר' ומותר לכהנים אין גנאי אם אכל בשוגג וכן באוסר על עצמו דבר וכדומה:

אשמרה לפי מחסום בעוד רשע לנגדי אע"פ שרשע לנגדי וכו' צ"ב מה זה הוסיפו על הקרא ומפרשי' אע"פ שרשע לנגדי ומאי רבותא אע"פ פשיטא ואם לא הי' רשע ומנגדו למה לא ישמור לפיו מחסום ונ"ל כי יש מי שהוא שונא אדם בעל מחלוקת וטבעו רע ויש שהוא אוהב הבריות ועכ"פ אינו שונא בריות אלא שונא לא' ומריע לו מפני שהטיל עליו והנה ביותר יכאב לאדם אם אדם שונא אותו שיש לו טינא ושנאה נטורה בלבבו מאשר יכאב לו אם מריע לו איש רע לכל כי ברע הוא וטבעו רע וזהו שאמר דהע"ה אשמרה לפי מחסום בעוד רשע לנגדי ומפרשי' חז"ל אפי' רשע לנגדי שאינו רשע רק לנגדי ולא לנגד אחרים והי' מצער לי טובא מ"מ אשמרה לפי מחסום ושלח לי' למר עוקבא דאמר לו ב"א העומדי' עלי דייקא ולא על אחרים מ"מ לא יעשה דבר דאמר דהע"ה אע"פ שאינו רשע רק לנגדי מ"מ אשמרה לפי וק"ל: שלח לי' דום לד'. ולא קתני שרטט וכ' לי' כמו בתחלה. עיי' מהרמשי"ף וראיתי בספר עיון יעקב לבעל חק יעקב ז"ל דבר נכון ההוא כ' כי בפעם שני ששלח לו והתחולל לו הוא יפילם חללי חללי' רצה ר"א להוציא הקללה מפיו וקללת צדיק עושה רושם וא"ח ריקם לכן לא כ' לי' כפעם ראשון רק שלח לי' אמרי פיו ור"א הוציאן הקללה מפיו ושלח לו הדברים ע"י שליח ולכן ל"ק וכ' לי'. וזהו שאמרו הדבר יצא מפי ר"א שיצא מפיו ולא מתוך הכתב ולכן עשתה רושם אלו דבריו זצ"ל וש"י:

דום לד' והתחולל לו כ' תוס' בפי' ראשון לשון דמדומי חמה שיתפלל, וצ"ב מאי האי דאמר השכם והערב לבהמ"ד הול"ל השכם והערב לבהכ"נ להתפלל עליהם. ונ"ל הפ"י הקשה למה לא שלח מיד ויעץ לו עצה דום לד' והוא יפלטם. ונ"ל ע"פ שאמרו ז"ל בש"ס ברכות ומגלה מותר להתגרו' ברשעים והא דכתיב אל תתחר במילי דידי' אבל במילי דשמיא מותר והכלל כי מה שנוגע לדידי' יהי' סובל וישמור לפיו מחסום:

ויהי' מוחל ע"כ וצערו אבל כבוד שמים לא ניתן למחול וכן אם יבוטל עי"ז דמצער לי' מעבודה ומת"ת. ונ"ל להעמיס זה שאמר דהע"ה אשמרה לפי מחסום בעוד רשע לנגדי מה שנוגע לי דברי' גופני' אבל אם הי' נוגע לדבר ד' לא שם מחסום למו פיו והיינו דום לד' היינו בשביל דבר ד' כמו לי לשמי והתחולל לו שיפול חללים חללים. ואומר כי מתחלה קמי' על רב עוקבא ולא הי' צערו כ"כ עד שהי' בטל עי"ז מת"ת רק צערא דגופא ומילי דידי' הוי כ' לי' ר"א אשמרה לפי מחסום בעוד רשע לנגדי שאינו רק צערא דגופא הדר שלח לי' מצערא לי טובא ולא ליקו' וכו' והי' מבלבלי' דעתו ויש בו ביטול תורה דשמעתא בעי צלותא שלח לי' דום לד' בשביל דבר ד' והתחולל לו השכם והערב לבהמ"ד להתפלל ולא אמר השכם והערב לבהכ"נ הודיע בזה שיעמוד להתפלל בבהמ"ד ויצעק אל ד' במקום שלומד בבהמ"ד עם תלמידים שמבוטל עי"ז מת"ת וזה שקשה לו וא"א לסבול ולא ניתן למחול והיינו השכם והערב לבהמ"ד במקום בהמ"ד וע"ד בהמ"ד ומיושב קושי' פ"י וגם דאמר השכם והערב לבהמ"ד דווקא. ויש להוסיף ע"ד צחות דרוח לו מר עוקבא בלשונו שהוא מבטל מת"ת דתורה ניקנה במעט שינה ואמרו ז"ל לא אברא לילה אלא לשינה וגם אמרו לא איברא לילה אלא לגרסא ושנים צריכ' דע"י שינה ינוח שכלו ויהי' צלול לעיי' בשמעתתא ואח"כ יקום ויתגבר וילמוד בדעת צלולה ומי שיש לו צער ומצירי' טוב לו השינה שישכח צרותיו ישנתי אז ינוח לי, והיינו דשלח לי' מר עוקבא שנית מצערא לי טובא ולא אוכל דאיקום בהו שאקום לעסוק בתורה כי השינה נוח לי ישנתי וינוח לי וק"ל:

השכם והערב עליהם לתי' ראשון של תוס' הכוונה שיתפלל עליהם ומ"ש תוס' דאסור למסור דין לולי תוס' הי' נ"ל דוודאי מותר להתפלל לד' שיכלו ויתמו האויבים לא למסור דינם כי יענשם ד' אלא שיסיר אויביו וישלימו אתו ע"ד ברצות ד' דרכי איש גם אויביו ישלים אתו ואם ד' נוקם נקמתו ומענישו הטוב בעיניו יעשה והיינו דשלח לי' דום לד' והתחולל לו והוא יפילם חללים חללי' מרצונו הטוב בלי בקשה ומסיר' דינם לשמים אלא זאת תעשה השכם והערב להתפלל לד' שיניח לך מכל אויביך והם כלים מאליהם

שיזורו אחור מאליהם ברצון עצמם ולא ע"י עונש וקבלת יסורי' מן השמים והוא אוהב צדיק ית"ש יפילם לרצונו חללי' חללי' ומיושבים דקדוקים שיש בזה וק"ל:
והנה הרמב"ם בהלכות חובל ומזיק כ' ה"מ במצער ליחיד אבל במצער לרבים מותר למוסרו, ולא הראה מקו' מנ"ל לחלק בין רבים ליחיד ועיי' לח"מ ואאמ"ו זצ"ל בחידושיו נתקשה מנ"ל לרמב"ם הא ונדחק והנלפע"ד דפ"י נתקשה למה תחלה כ' לו קרא המאוחר אשמרה לפי ולא כ' לו מיד דום לד' שהוא מוקדם בקרא עיי' בו ותמצא נחת כי ד"א חיים הם ויש להוציא מדבריו דינים בענין זה. והנ"ל כשנדקדק בלשון קרא בעוד רשע לנגדי תיבת בעוד קשה דהול"ל כשרשע לנגדי או אם רשע לנגדי תיבת בעוד אינו מדוקדק ונ"ל דהורה לנו בזה דלא שם לפיו מחסום רק כ"ז שלא הרשיע רק נגדו אבל כשציער רבים וכך דרכן של רשעים ומצירי' תחלה מתחיל לצער א' וכשרואה שלא עשה לו דבר מרעה אל רעה יצא להרע ולצער רבים ולכן אמר דהע"ה אשמרה לפי מחסום בעוד רשע לנגדי בעוד שלא הי' רשע רק לנגדי אבל כשראיתי אח"כ שהרע יותר ויותר עד שהרע ומצער לרבים לא החשתי עוד כנ"ל. והא"ש מר עוקבא דכ' רבים קמים עלי ובל"ס כשלא יעשה להם דבר סוף שמצערו רבים כדרכם לכן כ' לו מקרא זה אשמרה לפי מחסום בעוד רשע לנגדי להורות לו שני דברים כ"ז שהוא נגדו לבד לא יעשה דבר אבל כשמצירי' לרבים לא יעשה לא ישקוט ולא ינוח אבל כשהי' כותב לו קרא דום לד' לא הי' יודע דלרבים לא ידום ולכן אקדים למאוחר אשמרה לפי וכו' וכששלח לו שנית דלא יוכל למיק' כ' לו דום לד' ונתן לו עצה השכם והערב וכבר גילה לו דינא דצער דרבים כנ"ל והא"ש דמכח זה מקושי' פ"י הולמד הרמב"ם דינו ומוכרח בגמרא ויוצא מקרא עצמו כנ"ל נכון: כה אמר ד' הסר המצנפת וכו' זאת לא זאת עיי' פ"י שדקדק למאי הביא סיפא דקרא ונ"ל דתוס' כ' דווקא בכילת חתני' גזרו דאיכא שמחה גדולה ביותר וראשוני' מביאי' גילו ברעדה במקום גילה שה תהיה רעדה ולקמן כ' תוס' דחתן דומה לכהן גדול ואמרו חתן דומה למלך וצ"ל מפני מה לא גזרו על כל אינשי דראוי' להתאבל נ"ל מלתא בטעמא כי אין האבילות ניכר כשלא יהי' כלילא ושום אדם לא יורגש ברוב הימים שהוא מפני אבילות ירושלים וחורבן בהמ"ק לכן בכל ב"א לא אמרו וכהן דומה למלך במקום גדולתו ישפיל עצמו ויהי' נראה שהוא מפני שהוסר המצנפת מכה"ג ויש רמז לזה בקרא השפלה הגבה מי שאינו גבוה יגבי' בעטרה וכלילא ועי"ז הגבה' השפל הוא החתן שהוא הגבה ישפיל וניכר שפלותו ע"ד אין החושך ניכר אלא מתוך האור וע"י שפלה הגבה ניכר שהגבה השפלה ולכן ר"ח דמייתי קרא דכלילא אסור מהסר המצנפת הרם עטרה של כ"א קשה א"כ יאסר בכ"א ולמה אסרו בחתנים דווקא לכן מייתי ע"כ סיפא דקרא כנ"ל וק"ל:

בזמן שמצנפת בראש כה"ג כו' כ' תוס' ראי' דמצינו מצנפת בשל כהן הדיוט ביומא כ"ה דאמר נוטל מצנפת וכן הביא ראי' זו במק"א ועיי' בתוס' יומא שם דלשון קרא לחוד ולשון גמרא לחוד ולא ידעתי למה לא הביא תוס' ממשנה מפורשת יומא פ"ז כה"ג בשמונה וכהן הדיוט בד' אבנט מצנפת וכו' הרי דקרו לשל כהן הדיוט מצנפת וראיתי בתוי"ט שכ' שם דבלשון חכמים קרוי' מצנפ' ולא נתקשה דלמה תוס' בשם מק"א הביא ראי' ממשנה זו וצל"ע:

אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע זאת להן לישראל שהקדימו נעשה לנשמע אמר הקב"ה לא זאת להן לישראל וכו' צ"ל וכי לא ידעו מש"ה כי הגבה השפלה וכו' והעמידו צלם בהיכל אלא שהזכירו זכות קבלת התורה לפני ד' ומה זו תשובה זאת ויודיע זאת מה שידעו גם הם ועוד קשה היא הנותנ' בשביל שקבלו התורה ועזבו לכן ראוי' לעונש כדכתיב ועזבני והפר את בריתי וקרא צווח רק אתכם ידעתי מכל משפחו' האדמה ע"כ אפקוד בכם. וכל אמרו ז"ל בשבת דאמר ההוא מינא לרבא עמא דפזיזו אתם שהקדמתם נעשה לנשמע אמר לי' נתקיים בנו תומת ישרי' תנחם. והנה מי שדעתו קלה ונוח לעשות דבר לבנו' ולסתור אין לענשו כ"כ אם עושה דבר רע כי אפשר הוא בלי דעת כי טבעו כך והוא מכמהרי' אבל מי שאין עושה דבר רק אחר התבוננת היטב והוא מתון מתון אם עושה רע בדיעה מיושב' אחר התבוננת ענוש יענש ביותר כי בדעת ובנפש חפיצה בחר לו הרע ואמר כי מלאכי השרת רצו להתנצל ישראל לפני ד' ואמרו זאת להן לישראל שהקדימו נעשה לנשמע והם עמא דפזיזו כמהרי' וקלי בדעת' ואין להענישם כ"כ אם עזבו התורה כי קבלתם ג"כ לא הי' בדיעה מיושבת והסכמ' בדעת' ולכן אמרו זאת להן שהוא לשון נקיבה שתש כחם וטבעם כנקיבה שנח להתפתו' ודעתן קלות ואמרו לא זאת להן לישראל שהם בבחינ' וטבע נקיבה שהקדימו נעשה לנשמע והשיב ד' לא זאת להן לישראל אין זה משום שיש בהם טבע הנשים נוח לפתות אלא זאת להם הגבה שפלה כי מי שעושה דבר היפוך ממה שעשה תחלה אין זה אלא שבחן הדבר ושקל זה מיל זה וכן ישראל עשו וקרא צווח שתים רעות עשו עמי אותי עזבו וכו' והיינו לא זאת להן שהשפילו הגבו' ועשה מהיפוך להיפוך ועוד שהעמידו צלם בהיכל והוא להכעיס ולא לתיאבון בשביל רכו' וחולש' כח המעצור וא"ש וק"ל:

ע"ב. שוב אין מראין לו סימני עניות צ"ב דהול"ל שוב מעשרי' אותו וסימני עניו' דקאמר צריך ביאור ונ"ל די"ל שהוא חסר מכל בביתו אין כל והוא עשיר איזה עשיר השמח בחלקו ולכן כשרואים איש שביתו ריק מכל אין אנו יודעי' בוודאי שהוא עני ומעונה אולי יש לו מדות הסתפקות והוא עשיר השמח בחלקו אלא מ"מ אע"פ שאין ראי' מ"מ יש

סימן מי שאין בביתו כלום שהוא עני כי על הרוב אין אדם שמח בחלקו כ"ש כשבאמת חסר מכל טוב ואי הוי אמר שוב מעשרי' ה"א שיותן לו מדת הסתפקו' ומ"מ יהי' לו סימן עניו' שלא יהי' לו ממון לכן אמר אין מראים לו סימני עניו' היינו שלא יהי' נראה בו שהוא עני אלא ימלא ד' אוצרו מכל טוב ויוכר לכל שהוא עשיר כנ"ל. עוד נראה לומר דאמרו ז"ל וסימנך עשירים מקמצי' ואומר כי סימן זה הוא סימן עניות כי מי שמקמץ בצדקה סוף שיורד מנכסיו כדמייתי תוס' בתענית במי שלא נתן מעשר וכן בגמרא כתובת פ' מציא' אשה במעשה דבתו של נב"ג שלא נתן כראוי' וירד מנכסיו וכי כן סימן שעושר מקמץ הוא לו סימן עניות שירד מנכסיו ומי שנותן צדקה ומתעשר והוא נעשה קמצן שוב נולדו בו סימני עניות שירד מנכסיו ויחזור לעניותו אלא דמי שראוי' שיתעשר ע"י שנתן בעניו' נותן לו ד' מדת וותרנות בצדקה כדי שיתקיימו נכסיו ולא ירד מנוה עוד והיינו ועניתיך לא אענך עוד משמע לעולם ע"ז אמר ר"י דאין מראים לו סימני עניות הוא הסימן שעשיר מקמץ זה אין מראי' לו אלא נותני' לו לב טוב והיינו ונתן לך רחמים ורחמך והרבך שיתן לך לב רחמן קודם שירחמך כדי שיתקיים לעולם וירבך תמיד וק"ל:

מה"ב ע"ב שוב אין מראי' לו סימני עניות צ"ב לשון אין מראי' לו הול"ל שוב אין נעשה עני או מעשרים אותו עוד. ונ"ל כי מי שידוע לב"א שהוא עשיר רבים מקנאים בו והעניים מתרעמין עליו אף אם יתן הרבה ויצא י"ח הם מתרעמי' כי לא יצא י"ח ואין עושה כראוי' וישנאו' לכן הברכה היותר טוב אם א"י לב"א כי הוא עשיר והוא עושה את שלו אינו מקמץ בצדקה ולא יתמרמרו עליו ב"א ולא יקנאו בו והיינו אין מראי' לו דייקא לו סימני עניות שיהי' עשיר בעיניו והוא יודע אבל אחרים לא ידעו וזה ברכה בשלימות. ונ"ל ע"ד הלציי סי' עניות כי סימנך עשירים מקמצי' ועני הוא טוב לב וכשידוע שהוא עשיר מוקמי' אותו בחזקת עשיר בסי' שהוא מקמץ ובל"ס אין עושה כראוי' אבל כשאינו נראה עשיר לב"א ונותן זה סי' עניות שיש לו לב טוב והיינו אין מראי' לו סי' עניות שיהי' עשיר אבל בעיני ב"א יהי' נראי' בו סי' עניות טוב לב כי אינם יודעי' שהוא עשיר ונותן הרבה וק"ל:

דף ח.

ת"ר בשלשה דרכים שותה סורי' לא"י וכו' והקונה שדה בסורי' וכו' במג"א סי' ש"ו תמה על הרמב"ם דפוסק כמ"ד כיבוש יחיד ל"ש כיבוש ופסק ג"כ דכותבי' עליו אונו אפי' בשבת מנ"ל הא בריי' אתי כמ"ד כיבוש יחיד שמי' כיבוש והוי ל"ת דאורייי' אבל לפי דפסק דל"ש כיבוש למה נדחה דרבנן מפני דרבנן ולפע"ד נראה דהוציא הרמב"ם דאפי' אי ל"ש כיבוש מ"מ מצוה לקנו' מנכרי וכותבי' עליו אונו בשבת מדהעמיד הש"ס

על דקתני בבריי' חייב' במעשר כא"י דס"ל כ"י שמי' כיבוש ולא קאמר כן על תחלת הבריי' בג' דברים שותה סורי' לא"י הול"ל דסבר כ"י ש"כ דקאי על כל דברים דקתני בבריי' ומדציין:

על מסקא דחייב' במעשר ובשביעי' דווקא דס"ל כ"י שמי' כיבוש ש"מ דמשום דקונה שדה בסורי' וכו' דכותבי' עליו אונו אפי' בשבת אין מוכח דאתי כמ"ד כ"י ש"כ דאפי' לדס"ל ל"ש כיבוש מ"מ לענין זה כא"י הוא דכותבי' עליו אונו כנ"ל והי' ראי' נכונה:

ועוד הקשה מג"א שם הא בית מותר למכור בסורי' ואיך מותר לקנות ממנו בשבת בית ונדחק דאפשר מ"מ קצת מצוה איכא ובאמת זה צ"ע מנ"ל לרמב"ם להקל כ"כ דבריי' קתני קונה שדה בסורי' ולא קתני בית ושפיר אפי' למ"ד כ"י ל"ש כיבוש מ"מ מותר בשבת כמו שהוכחתי לעיל משום דמצוה דרבנן הוא עכ"פ אבל בית דאיכא מצוה קצת מנ"ל ובש"ע כ' דקוני' בית בא"י וכותבין עליו אונו בשבת והשמיטו דקוני' בסורי' דבבית בוודאי בסורי' אסור כיון דמותר למכור אפי' כקושי' מג"א על הרמב"ם אבל שדה אפשר מודה הש"ע דמותר בסורי' דאית בי' עכ"פ מצוה דרבנן אלא מדלא כ' דקוני' שדה בסורי' נראה דס"ל אפי' שדה אסור בסורי' כיון דליכא רק מצוה דרבנן דלא כרמב"ם. ונ"ל ראי' כפסק הש"ע מדנקיט הבריי' קונה שדה ולא נקיט רבותא קונה בית בסורי' דאיכא רבותא דליכא רק מצוה דרבנן אפי' למ"ד כ"י ש"כ כמבואר ספ"ק דע"ז עיי' רש"י במתני' ובהרע"ב ובתוי"ט שם וע"כ דבית אסור לקנות בשבת דווקא שדה דדאוריי' הוא ומוכח ממילא בסורי' לדידן דפסקי' כ"י ל"ש כיבוש אפי' שדה אסור דמשום דרבנן לא התירו והש"ע שינה מבריי' ונקיט בית ולא שדה לרבותא דאפי' בית מותר בא"י כ"ש שדה דאית בי' תרתי כמבואר בספ"ק דע"ז עי"ש היטיב ובריי' הוכרח לאשמעי' בשדה משום סורי' כמ"ש אבל הרמב"ם דכ' הקונה בית בא"י וה"ה בסורי' צ"ע:

ע"ב. למאי הלכתא אמר ר"ש שכותבין עליו אונו אפי' בשבת. מדלא קאמר שקוני' מנכרי בשבת משמע דלקנות בשבת אסור הגם דמקח וממכר דרבנן מ"מ אין מתירי' לישראל עצמו לעשות שבות ולא התירו רק כתיבה ע"י נכרי דשבות דאית בי' מעשה דישראל חמירא טובא ואפי' משום ישוב א"י לא התירו שבות כזה ואפי' לשיטת רי"ף ודעימיה דמפרשי' בעירובין ול"ש בין שבות דאית בי' מעשה לשבות דלית בי' מעשה היינו בין שבות דשבות לשבות א' ומשום ישוב א"י התירו אפי' שבות א' מ"מ מודו גם שיטות אלו דיש סברא לחלק בין ישראל עושה שבות דחמיר מנכרי עושה מלאכה דאוריי' ולכן כאן לא התירו רק לכתוב ע"י נכרי ולא מקח וממכר דישראל עצמו עובר כנ"ל ואפשר דמקח וממכר חמירא יותר מכל שבות דעלמא לפמ"ש רש"י בביצה ל"ז ע"א דמקרא

נפקא ממצוא חפציך עיי"ש. ובש"ע סי' ש"ו כתב דקוני' בית בא"י בשבת וכותבין עליו אונו ועיי' מג"א שם בשם הרא"ש וריב"ש דלקנות אסור ולפע"ד מוכרח כן מן הסוגי' כמ"ש וכן פי' רש"י אם לקחה מן הנכרי ורוצה לילך לדרכו היינו שכבר קנהו בחול וכותב אונו בשבת מותר וצ"ע. ואפשר י"ל דס"ל לש"ע דה"ה דמותר לקנות והא דאמר דכותבי' עליו אונו משמע שכבר קנהו לרבותא נקיט דתחלת קנין בוודאי מותר דמצוה לקנות בית בא"י ולגרש הנכרי' כמ"ש רש"י אבל לכתוב אונו שהוא רק לחזק הדבר ויהי' לו ראי' בידו הא אסור כיון שכבר יצא השדה מרשות נכרי לרשות ישראל ע"י שכבר קנהו בחול קמ"ל אפי' זה מותר וכ"ש עיקר הקנין והממכר וא"ש פסק ש"ע אלא דש"ע נקיט קונה בשבת וכותב עליו אונו הכל בשבת ולאו בהכי מוקי ר"ש הברייי' אלא שכבר קנה בחול וכותב אונו בשבת וצ"ע:

מה"ב. והקונה שדה בסורי' וכו' למאי הלכתא אמר ר"ש שכותבין עליו אונו וכו' הרמב"ם כ' וקונה בית כותבין עליו וכן הקונה בסורי' והקשה המג"א סי' ש"ו כיון דפסק כיבוש יחיד ל"ש כיבוש מנ"ל דמשום דרבנן מתירי' לכתוב. ונלפע"ד הנה המג"א בשם רא"ש וריב"ש דאסור לקנו' רק אם קנה מותר לכתוב אפי' בשבת וכן משמע לי' מלשון רש"י שכ' אם לקחה מן הנכרי ורוצה לילך בשבת. ובאמת כן משמע מדקאמר למאי הלכתא לכתוב עליו ולא אמר דקוני' בשבת ש"מ דאסור לקנות. וטעמא נ"ל הגם דקנין ג"כ דרבנן מ"מ שאני שבות דאית בי' מעשה ע"י ישראל משבות דלית בי' מעשה רק עי"נ כבש"ס עירובין גבי האי ינוקא וכו' מעתה דרמב"ם ס"ל מסברא בא"י דאיכא מצוה דאורייי' שלא יהי' לנכרי ישיבה בא"י מותר אפי' שבות דאית בי' מעשה והא דקאמר למאי הלכתא משום דרוצה לומר להלכתא דקיי"ל כיבוש יחיד ל"ש כיבוש מ"מ מותר לכתוב עי"כ דמצות דרבנן קעביד בעצמו התירו לו שבות דלית בי' מעשה רק ע"י נכרי הגם דברייי' כמ"ד כ"י ש"כ מ"מ דרך ש"ס לומר טפי מאי דנפקא מיני' להלכתא ומדויק דקאמר למאי הלכתא ול"א נפקא מיני' או למאי ואמר למאי הלכתא היינו גם להלכתא איכא דמותר לכתוב אונו ומזה נפקא לי' לרמב"ם אפי' להלכתא שרי:

אלא המג"א הקשה עוד בית מותר למוכרו וכ' דצ"ל מ"מ קצת מצוה איכא וצ"ע מנ"ל לרמב"ם דשרי משום מצוה קצת ולזה לא מועיל מ"ש מדמשני דכותבין אונו ול"א דמוכרי' דהא בברייי' קתני הקונה שדה ובזה איכא גם להלכתא מצוה דרבנן אבל בית דאיכא קצת מצוה ומשו"ה מותר מנ"ל ונ"ל דנפקא לי' לרמב"ם מש"ס ב"ק פ"א ע"ב דאמר ר"פ הקונה בית בא"י מותר לכתוב אונו אפי' בשבת ושם קשה ג"כ למה אמר כותבין ול"א רבותא טפי אפי' לקנות מותר צ"ל דמה שאמר בא"י כולל גם סורי' ובסורי'

אין מותר רק לכתוב ולא לקנות דקיי"ל כ"י ל"ש כיבוש ומ"מ מותר לכתוב אפי' בקונה בית ומשם נפקא לרמב"ם כל מ"ש בזה והא דלא כ' דבא"י מותר אפי' לקנות משום דאין דרכו לכתוב מה שאינו מפורש הגם דהדין ברור שכן הוא וא"ש נכון ועיי':

והנה המחבר כ' מותר לקנות בית בא"י וזה דלא כרא"ש וריב"ש וצ"ע הא אם גם קנין מותר למה ל"א למאי הלכתא לקנות. ועפמ"ש דמשו"ה אמר לכתוב עליו להלכתא דקיי"ל כ"י ל"ש כיבוש ודוקא לכתוב עי"כ מותר ולא לקנו' ויפה כ' המחבר דבא"י מותר לקנות וא"ש אלא דקשה למה לא כ' המחבר גם בסורי' מותר לכתוב וע"כ דלא ס"ל כרמב"ם משום קושי' המג"א דליכא רק מצוה דרבנן ובבית או דליכא מצוה כלל או רק קצת מצוה אלא לפמ"ש דע"כ המחבר ס"ל דמותר לקנות בא"י ועכצ"ל הא דקאמר לכתוב וכן בב"ק הוא משום סורי' ומוכח כרמב"ם א"כ הו"ל למחבר להודיענו כי בסורי' מותר לכתוב ואפי' בקונה בית כרמב"ם וצל"ע ובתשובה הארכתי יותר:

ואע"ג דאמירה לנכרי שבות משום ישוב א"י ל"ג. הנה תוס' הביא כאן סוגי' דעירובין פ' הדר ס"ח עיינו בסוגי' הלזו ורבו הפרושים בסוגי' ונבארם בעזה"י כיד ד' הטובה עלינו (א) שיטת בה"ג שבתוס' וביתר ביאור ברי"ף שבת פראד"מ הא דקאמר בעירובין ול"ש לך בין שבות דאית בה מעשה לשבות דלית בה מעשה מחלק בין הזאה לינוקא דאשתפך חמימא דבהזאה דישראל עושה מעשה לא התירו אבל ע"י נכרי מותר אפי' שבות א'. והרי"ף דחה שיטה זו בשתי ידים דאיך יפרש הא דאמר אטו אמרו לי' זיל אחים הא מותר לומר לו זיל אחי' וצ"ל לשיטה זו דמחקו הא. ולא מצאתי ישוב לקושי' זו בשום מקום. ולפע"ד ליישב ולקיים גירסא שלפנינו בטוב טעם. כשנחקור באיסור אמירה לנכרי מה איסור זה ומה טעם יש בו. והן דבר זה נפתח בגדולים בתשובת חו"י סי' מ"ט ונ"ג דנתקשה שם דמשמע בכ"מ דאמירה מדבריה' בעלמא הא נפקא מקרא ממצוא חפציך ודבר דבר והעלה דממצוא חפציך כתיב כל מה שהוא דרך מו"מ ומקח וממכר כמו לשכור פועלים וכיוצא בו אבל לצוות לעשות לו מלאכה לשעה כמו לאדלקא שרגא או להחם חמין וכדומה זה רק איסור משלהם שהוסיפו חכמינו ז"ל עיי"ש. ובספר תוספ' שבת סי' רמ"ג בכלל גדול שלו על איסור שבות ואמירה כ' דא"צ להנ"ל די"ל דמשום ודבר דבר הי' מותר לצורך מצוה דחפצי שמים מותרים אבל חכמי' אסרו גם במקום מצוה או דמשום ודבר דבר הי' מותר מע"ש לצוות לעשות בשבת ומדבריהם אפי' בע"ש אסור כמ"ש הר"ן ב"מ צ' ראי' מר"פ מי שהחשיך דאפי' בע"ש אסור לצוות לנכרי. ועיי' ברש"י ר"פ מי שהחשיך שכ' בקושי' טעמא מאי וכו' הא נכרי שלוחו הוא נראה דס"ל דאסרו חכמים לצוות לנכרי משום דשלוחו הוא הגם שאין שליחות לנכרי

מ"מ מחומר' חכמים הוא בשבת דלא יצווה לו לנכרי לעשות בשליחותו ועשוהו כמי שהי' לו לנכרי דין שליחות ועיי' בית מאיר סי' ה' שהאריך בקושי' תשוב' פ"י לרש"י בפ' איזה נשך דלהחמיר יש לנכרי שליחות א"כ פשיטא דאסור לצוות לנכרי משום שליחות וכן קשה מש"ס ב"מ צ' דמסופק אי גם בלאו אסרו אמירה לנכרי תיפוק לי' להחמיר יש שליחות לנכרי והעלה הבית מאיר שם דבאמת בשבת מה"ט אסור אפי' לצוות לו בע"ש משום שליחות לחומרא ובריבית ג"כ ס"ל דיש שליחות להחמיר משום חומרא דאיסור ריבית ובב"מ צ' מספקא לש"ס אי גם בלאו דעלמא החמירו דיש שליחות לנכרי ולכן פי' רש"י בפ' מי שהחשיך הלא הוא שלוחו דאל"ה הי' מותר בע"ש והנראה מטיבותא דבית מאיר דאמירה בשבת יש תרתי איסור אמירה דאסרו חכמים וגם משום שעושה שליחותו ובמצווה בע"ש ליכא רק משום שליחות עיי' בו. ובס' תוס' שבת כ' בפשיטות בלי אריכו' אלא דפשיטא לי' דמשום שהוא שלוחו אסרו לצוות וגם מה שעושה נכרי מדנפשי' לצורך ישראל אסור דמחזי כשלוחו וגם בע"ש מה"ט אסור עיי' בו דלדידי' ליכא איסור באמיר' עצמה אין האמיר' איסור אלא שע"י אמיר' נעשה שלוחו. והנה הבית מאיר כ' שם תחלה סברא ישרה גם אם יש שליחות לנכרי א"א בשבת י"ל דהוי כמצות שבגוף דלא שייך שליחות הנחת תפילין נטילת לולב וכדומה (וכ"כ תוס' רי"ד בקדושין) כן בשבת למען ינוח כתיב דהקפיד' דגופו של ישראל ינוח אבל מה שעשה ע"י נכרי הלא ישראל שבת ונח גופו אלא דכ' דמרש"י ר"פ מי שהחשיך נראה דשייך שליחות גם בזה ולדעתי משו"ה לא צריך לדחות סברא אמית' הנ"ל. אלא דרבנן אסרו והחמירו אבל מעיקר הדין לא שייך שליחות אפי' הי' לנכרי שליחות בכ"מ והנה הב"י סי' רמ"ד הביא מכילתא כל מלאכה לא יעשה בו לא ע"י נכרי והוא רק אסמכתא עיי' נ"ז סי' רמ"ג והנה בר"ה פ' י"ט אין עולין באילן עיי' בגמרא מ"ט די"ט עשה ול"ת עיי"ש וכ' הר"ן דרבנן חזקו והעמידו דבריהם כמו עשה ול"ת דבכל מלאכה דאוריי' בי"ט. ונ"ל במלאכה שע"י נכרי שהוא משום שליחות להחמיר י"ל דל"א רק שיש בו ל"ת דלא יעשה מלאכה דאם הי' שליחות לנכרי הי' שייך שליחות בל"ת אבל בעשה דשבות או למען ינוח דל"ש בי' שליחות דמ"מ גופו של ישראל נח ושבת לא גזרו אומר שיהי' כשעש' ע"י נכרי כיון דל"ש בי' שליחות כנ"ל נכון מאוד והבן:

ואחר שהוצענו כל זה אומר חלוקי' רבים בין שבות הנעשה ע"י ישראל למלאכה גמורה הנעשה ע"י נכרי דמלאכ' דרבנן שע"י ישראל יש בה עשה ול"ת דרבנן כמו בכל מלאכ' שבת וי"ט דמדרבנן לא שבת שהם אמרו דמלאכה הוא אבל העשה ע"י נכרי א"א לומר רק שעבר על ל"ת דל"ת מלאכה ועשה ע"י שלוחו מדרבנן אבל עשה ליכא דשבת ונח ולכן:

ביותר יש להתיר במקו' מצוה ע"י נכרי מע"י ישראל, דהא כן אמרו בר"ה די"ט עשה ול"ת ואינו דוחה, אבל במקום ל"ת לחוד הי' נדחה כנ"ל ועיי' והן הן הדברי' שאמר רבה ול"ש לך בין שבות דאית בי' מעשה ע"י ישראל ללית בה מעשה רק ע"י נכרי כנ"ל:

אלא דיש לעיי' נהי דליכא רק ל"ת בנכרי העושה מ"מ למה תדחי הא לא הוי בעידנא, וכ"כ הר"ן בר"ה שם דלקושטא קאמר ש"ס דהוי עשה ול"ת דבלא"ה אפי' לא הוי רק ל"ת אינו דוחה דליכא בעידנא דמיעקר לאו עי"ש. ולפמ"ש דאין שם חילוק בין שבות ע"י ישראל לע"י נכרי רק משו' דע"י ישראל איכא עשה ול"ת וע"י נכרי רק ל"ת קשה הא מ"מ לאו בעידנא באמת הוא הוא הטעם לרי"ף ורמב' ותוס' דס"ל דוקא שבות דשבו' שרי ע"י נכרי ולא שבו' א' הגם דמודו דבנכרי רק ל"ת איכא כנ"ל מ"מ משום דלאו בעידנא לא דחי ועיי' מג"א סי' תמ"ו, וי"ל הבה"ג ס"ל דכל שהוא דרבנן לא בעי בעידנא דקיל הגם שהעמידו דבריה' שיהי' כעשה ול"ת, אבל לענין בעידנא לפמ"ש תוס' פסחי' גבי עשה דהשלמה דעשה דחמיר' דחי לל"ת שלא בעידנא, כן וודאי דרבנן לגבי דאוריי' עכ"פ קיל יחשב ולא בעי בעידנא כמו עשה דחמירא נגד ל"ת דקיל ממנו, והר"ן בר"ה צ"ל דלית לי' כתוס' פסחי' הנ"ל בחד תי' וכן הרמב"ם והרי"ף דס"ל כר"ן הנ"ל כמ"ש ל"ל כתוס' פסחי', ותוס' בגיטין וב"ק דס"ל כרמב' וריי"ף צ"ל דאזיל באידך תי' בפסחי' הקצרתי ועיי':

אלא דלכאורה דברי הר"ן בר"ה מוכרחי' דצריך בעידנא גם בדרבנן דאל"כ תיקשי למ"ד די"ט רק ל"ת הוא מה יענה למתני' וע"כ משו' דלאו בעידנא, ובאמת קושי' זו קשה ג"כ על השבולי לקט שמייתי מג"א סי' תמ"ו דבמצוה דרבי' ל"צ בעידנא א"כ קשה מתניתן למ"ד י"ט ל"ת וכן הקשה בטורי אבן בר"ה והניח בצ"ע, ואנו מוכרחי' לומר כדברי הר"ן דש"ס לקושטא קאמר דקיי"ל י"ט עשה ול"ת, ולמ"ד ל"ת לחוד צ"ל משו' דלאו בעידנא וא"כ הדר תיקשי לבה"ג למה נתיר ע"י גוי לדחות הל"ת במקו' עשה דלאו בעידנא, ואפשר י"ל דלמ"ד י"ט רק ל"ת צ"ל דאפי' קל נגד חמור צריך בעידנא ואפי' דרבנן נגד דאוריי', משא"כ להלכתא די"ט עשה ול"ת אין זה מוכרח ממתני' דר"ה דקל נגד חמור צריך בעידנא, ויש להוכיח כן מדלא קאמר בר"ה טעמא דבעידנא דא"ש לכ"ע אפי' למ"ד י"ט ל"ת ומ"ש הר"ן לקושטא קאמר הש"ס הוא דוחק וטוב לומר טעמא דאת' לכ"ע וע"כ דסתמא דש"ס ס"ל מסברא דקל נגד חמור עכ"פ כמו דרבנן נגד דאוריי' לא בעי בעידנא, ולמ"ד י"ט ל"ת לחוד צ"ל דאפי' בכה"ג בעי בעידנא אבל לקושטא דמלתא אנן לא ס"ל הכי אלא משו' י"ט עשה ול"ת ומתרץ אליבא דאמת, ועד"ז י"ל גם שיטת השבולי לקט ע"פ דרכו לחלק בין מצוה דרבי' לדיחיד ועיי' וע"פ דרכינו לחלק בין חמור נגד קל והא"ש שיטת בה"ג ודעמי'

עיי': וביותר י"ל אפי' נימא שם בר"ה כמ"ש הר"ן דצריך בעידנא א"ש אפי' לתי' תוס' בפסחי' דקל נגד חמור לא בעי בעידנא דחכמי' השוו איסורי' לדאוריי' שיהי' דינו כמו בכל מלאכת י"ט דאין ל"ת נדחה מפני עשה די"ט היכא דלאו בעידנא אבל במילה דהיא חמור' שנכרתו עליה י"ג ברית' דמי למצות פסח שבפסח חידש תוס' דעשה חמורה היא ודוחה ל"ת ובשיקול זה הוא מצות מילה עיי' פסחי' ר"פ אלו דברי' דעשה צריכו' פסח ומילה דבזה יש חמור שנכרתו יג"ב ובפסח צד חמור שבכרת עיי"ש, ולכן במילה לא בעי בעידנא אפי' נגד ל"ת דאוריי' כ"ש נגד ל"ת דרבנן והא"ש סוגי' דעירובין:

ולפ"ז דוקא במצות מילה התירו ולא בשארי מצות דומה לשופר שאין מפקחי' ואין עולי' באילן כמו דאסור לישראל כן לנכרי משו' דלאו בעידנ'. אלא דבעל העיטור שבטוש"ע סי' רע"ה דאחז בשטת בה"ג וס"ל אפי' לשארי מצות התיר שבו' א' עי"נ, ע"כ צ"ל דס"ל חילוק אחר בין שבות ע"י ישראל לשבו' עי"נ דעי"נ קיל טובא בעצמותו מע"י ישראל, ואין לנו סברא לחלק בראשוני בשב', רק זה מצאתי ברבינו יונתן בעירובי' כ לחלק דישראל יוכל לבוא לדאוריי' כמו בהזא' שמא יעבירנו דגזרו שע"י הזא' יבוא לדאוריי' והעמידו דבריה' אפי' באקו' מצוה משא"כ עי"נ לעולם לא יבוא לעבור על דאוריי' על ידו עי"ש והוא חילוק נכון, ולדברי צ"ל הא דבשופ' של ר"ה א"ע על תחומין אי תחומין דרבנן הא ליכא למגזר שילך עוד ויעבור על דאוריי' ודמי כעי"נ, וצ"ל בשארי מצות לא התירו דוקא במילה, אלא הא בה"ע ס"ל כשיטת בה"ג וס"ל בשארי מצות נמי א"כ תחומין בשופ' צ"ל דס"ל דמתני' כמ"ד תחומין דאוריי', או עכ"פ י"ב מיל דאוריי' ויש גזר' שמא ילך חוץ לתחום דמשו"ה אסרו אלפי' אמה משו' י"ב מיל ועיי' הקצרתי:

ומעתה נבוא לתחלת דברינו בזה לישב לבה"ג הא דאמר אטו אמרו לי' זיל אחי' לפמ"ש א"ש בשנקדים לפמ"ש לבה"ג לחלק בין שבות דע"י נכרי לע"י ישראל דבנכרי ליכא רק ל"ת לחוד ואתי עשה ודחי ל"ת והנה כבר נסתפקתי אם אתי עשה ודחי תרי לאוי', ושוב הראוני שכבר עמד על המחקר בזה פרמ"ג בספרו שושנת עמקי' ומסתבר דלא דחי, וממקו' שהוא בא מכלאי' בציצ' דעשה דוחה ל"ת ליכא רק ל"ת חדא. ולפ"ז לצוות לנכרי שיעשה שני מלאכו' דאוריי' אסור במקו' מצוה דאיכא תרי ל"ת דרבנן. והא"ש לפמ"ש הבה"ג דגוי אייתי מר"ה וכ"כ ראשוני' בשמו, ושפיר אמר רבה ל"ש בין שבו' דאית בי' מעשה כו' ואטו אמרו לי זיל אחי' היינו אי הוי מצווי' להחם המים בביתו וגם להביא' דרך רה"ר זה בוודאי אסור דאיכא תרי ל"ת ודמי לעשה ול"ת דישראל אבל הרי לא צונו לו רק להביא דרך רה"ר וליכא רק ל"ת כנ"ל, ולמה שאכתוב לקמן אי"ה בישוב שיטת הרי"ף א"ש ביותר דברינו אלו למה נקיט דוקא אמרו לי' זיל אחים ועיי':

ונבוא לישב קושי' חמורה שהקשה תוס' וראשונ' דהא דאמר נחים לי' אגב אמו אי עי"נ הא שרי להחם בפ"ע, ואי ע"י ישראל למה נתיר לו כיון דמוכח פ"ק דחולין דמרבה בשבילו יש בו איסור ולבה"ג הא שבות דאית בי' מעשה אסור אפי' במקו' מצות מילה זו קושי' תוס' ומ"ש מהרש"א לא זכיתי להבין, ורשב"א בשב' תי' כיון דשבו' זה התירו משו' שמחת י"ט התירו במקו' מצוה אפי' ע"י ישראל, וזה כוונת תוס' במנחות ס"ז ע"א ד"ה שתי' עיי"ש, שזה כוונתם. ואשר אני אחזה ליישב הנה ידוע פלוגתת ראשוני' קדומה בחמימי דצריכי' אחר המילה ואשתפכי לפני המילה אי נדחה המילה ורמב"ן ס"ל דאין דוחי' דאין למצוה אלא מקומה ושעתה ומה שיהי' אח"כ צריך לחלל שבת ע"י ישראל או נכרי לא איכפ' לן והרז"ה והרשב"א חולקי' עיי' פראד"מ, והרשב"א כ' לבסוף אפשר משו' שבות עי"נ או מלאכה דרבנן לא דחינן המילה כיון שע"כ לחלל שבת בדרבנן ברטי' וכדומה, אבל לעשו' מלאכה דאורייי' לא עיי"ש. וי"ל לפ"ז האי מעשה דאשתפך חמימי ואמרו לה ניחם אגב אמו הי' דאשתפכו חמימא דלאחר המילה קודם המילה, ולכן התיר למול כדי להחם אחה"מ אגב אמו דבכה"ג מותר שבות ע"י ישראל כרשב"א הנ"ל וא"ש. ועוד אני אומר אפי' לס"ד דרשב"א דאפי' מלאכה דרבנן אסור כמו חמימי דלפני המילה, מ"מ להרבו' בשבילו מותר דהא איסור להרבו' בקדירה א' אסרו שמא יבוא לבשל בקדירה בפני עצמו ועיי' רשב"א פ"ק דחולין סוגי' דשוחט בשבת, וי"ל לפ"ז להתיר למול כדי להרבו' אחה"מ מותר דהא אחה"מ אפי' לחמם בפ"ע מותר במקו' סכנה אלא אנן אסור לנו למול שנצטרך אח"כ לחלל שבת הוי כאלו התנה לחלל שבת, אבל להתיר להרבו' אח"כ מותר מה תאמר שמא יבוא לבשל בפ"ע ויעשה איסור הא כשיעשה כן לא יעשה איסור במקו' סכנה, וממילא לא יהי' איסור כלל בריבוי אגב אמו וכשנמול אותו ע"מ להרבות בשבילו אין אנו עושי' מעשה עתה לעשות אח"כ איסור דרבנן דאז יהי' מותר הריבוי אפי' דרבנן כנ"ל והבן כי נכון הוא:

ב) שיטת תוס' רי"ף ורמב' הא דקאמר ול"ש לך בין שבו' דאיתבי' מעש' וכו' כוונתו בין שעשה נכרי מלאכה דאורייי' או דרבנן דוקא שבות דשבו' התירו ולא שבות א'. והרשב"א בשבת הקשה על שיטה זו דלא הו"ל לומר אטו אמרו לי' זיל אחים דהא לא אירי במלאכה זו אלא הו"ל לומר אטו אמרי' לי' זיל אייתי דרך רה"ר והוא דקדוק עצום וקשי' טובא: ועלה במחשבה לפני ליישב קושי' זו הנה ברמ"א סי' ש"ז דכל שאסור לומר לנכרי אסור לרמז לו ועיי' למג"א שם דאפי' נכרי עושה מדנפשי' עבור ישראל אסור להנו' ממנו כ"ש לרמז לו והנה בסי' תקפ"ו ובסי' תרנ"ה מבואר דנכרי העושה מעצמו בשביל ישראל מביא שופר או לולב מותר לצאת בו ול"ח שיצוה לו דלא יעשה מצוה באיסור או מצוה

לאו להינות ניתנו עיי"ש, וי"ל דגם לרמז לו כדי שיעשה מותר דרמז נמי אינו אסור רק דלא עדיף מעושה מעצמו וכיון דבמצוה כה"ג מותר גם לרמז לו מותר ואפי' נימא דלרמז גרע מעשה מעצמו כיון שמ"מ ע"י רמיזות מבין ועשה מ"מ במצוה לא מצינו שהעמידו דבריהם רק לומר בפה מלא, אבל כשמבין ע"י רמיז' ישראל שחפץ צריך ורוצה בזה לא אסרו וכ"ש כשלא רמז לו ישראל במכוין רק ע"י שצוה לו על דבר המותר לצוות לו עשה מעצמו עוד דבר שאסור לצווי לו למצוה דמותר דכל שהוא למצוה ל"ח שיצוה לו ג"כ כנ"ל ברור. ומעכשיו אומר אני דהאי מעשה כך הי' שצוו לו לנכרי שיביא חמימי מגו ביתו ולא אשכח חמימי ומעצמו החם חמין והביא' והתיר רבה כ"ז כיון על מה שנצטווה הי' שבו' דשבו' לטלטל דרך כרמלי' ומה שעשה מעצמו והבין כי ישראל צריך לכך הא זה לא נצטווה בפה מלא ואם אולי להכי אתכווין שיבין הגוי ואם אין לו שיחם אין בזה איסור והיינו דאמר לי' ולא שני לך בין שבות לשבות שאין בו מעשה היינו שבו' דשבות, ואטו אמר' לי' זיל אחי' היינו מה שעשה מעצמו מלאכה דאוריי' אנו לא צווינו לו ומעצמו עשה כנלפע"ד נכון:

ג) שיטה היותר מחוורת בפירוש שאני בין שבות דאית בה מעשה היא שיטת רבינו יונה שברשב"א שבת פראד"מ ושבריטב"א עירובין ס"ח דיש חילוק עי"נ בין עושה מעשה הניכר לעשה רק טלטול בעלמא והיינו שבות דאי' בי' מעשה שמחמם חמי' וכיוצא בין שבו' דלית בי' מעשה כגון טלטול אפי' ברה"ר שרי עיי' בהם ושיטה זו עולה יפה בלשון ל"ש בין שבו' דאית בה מעשה ולא נשאר דקדוק קל אפי' אלא דצ"ל לפ"ז בהאי דאמר נחי' אגב אמו איך התיר הא חימום מים מעשה מקרי וצ"ע שלא הרגיש רשב"א וריטב"א בזה ולא אמרו בה דבר. וצ"ל להך שיטה או דס"ל דשבות דשבות מותר אפי' באית בה מעשה אלא מעשה דהתיר רבה הי' להעביר דרך רה"ר ולכן אמר משום דשבו' דלית בה מעשה מותר אבל בשבות דשבו' אפי' אית בה מעשה מותר, וס"ל מרבה בשבילו דרבנן, או י"ל דווקא להחם בפני עצמו להעמיד הקדירה אצל אש מקרי מעשה הניכר אבל להרבו' באותו קדיר' עוד מים במקו' שצריך להעמיד הקדיר' בלא"ה אצל האש משום האם לא מקרי מעשה:

הניכר דאין ניכר שיש בו ריבוי מים יותר מהצריך לאם שמחמם בשבילה כן י"ל וי"ל דכל דניכר אפי' שבו' דשבו' אסור לשיטה זו:

ויש להוכיח לשיטה זו דווקא במילה התירו ולא בשאר מצות אפי' אינו ניכר דהא במתני' דר"ה קתני אין עולי' באילן ואין מפקחי' הגל כו' והא מפקח הגל בוודאי ניכר הוא ולא דמיא לטלטול ואין עולי' באילן דומה לטלטול ועוד קתני התם אין עוברין על

התחום ומדכייל להו מתני' תחומין ואין מפקחי' ש"מ דדינם שוה ואי בכל מצות התירו מה שהתירו גבי מילה והיינו שבות דלי' בה מעשה שאינו ניכר הא לא שווי' בדינייהו דאין מפקחי' אפי' ע"י נכרי ואין עוברי' על התחום ע"י נכרי שרי דלית בי' מעשה וע"כ דבשארי מצות אפי' לית בי' מעשה ואפי' תחומין אסור עי"נ. אלא לפמ"ש דבשבו' דשבו' להך שיטה אפשר ע"י מעשה הניכר מותר א"כ א"ש מתני' דר"ה דבין עולין באילן. בין מפקחי' ותחומין הכל שרי במקו' מצוה דפקוח גל דרבנן ומותר במקו' מצוה ובכלהון לא אסור רק ע"י ישראל ועיי':

ודע דמשטיחת לשון רשב"א וריטב"א בעירובין משמע דאין איסור טלטול עי"נ עיי' ודייק בלשוני אלא דזה א"א דמבואר דאסור טלטול עי"נ עיי' ר"פ מי שהחשיך ובביצה בנכרי שהביא מחוץ לתחום וע"כ דכוונתם דבמקו' מצוה לבד לא גזרו טלטול עי"נ אבל ע"י ישראל אסור דהא אסר' לטלטל איזמל דרך בגי' וחצרו' כמבואר בפראד"א וממתני' דר"ה אין ראי' די"ל דאין עוברי' עהת"ח ס"ל תחומי' דאוריי' אבל מהך דאיזמל ראי' וצריך גם להך שיטה לחלק בין שבות ע"י ישראל לעי"נ אלא שמפרשי' במה דאמר רבה ל"ש לך בין שבו' דאית בה מעשה היינו עי"נ עצמו איכא חילוק בין טלטול בעלמא לעושה מעשה הניכר, אלא דצ"ל על רבה כיון דאביי' מקשה לו מהזא' דע"י ישראל למה לא השיב לו דשאני בין ע"י ישראל לעושה ע"י נכרי דהא באמת ע"כ יש חילוק בטלטול עצמו בין ע"י נכרי לע"י ישראל ואי לאודעי דינא בא הו"ל לומר ולאגמורי דינא בפ"ע אבל לקושי' אביי דרמי מהזאה הו"ל לומר החילוק שביניהו' ולרי"ף ל"ק דמלחק בין שבו' דשבו' הוא בעצמו החילוק בין עי"כ לישראל דבישראל לעולם שבות א' הוא אבל לשיטה הנ"ל צע"ג:

ד) שיטת הר"ן בשב' פראד"ם מביא שיטת הבה"ג ושיטת הרי"ף ודעימי' ולא הכריע ושיטה דרבינו יונה לא מביא ונרא' דמסתבר לי' יותר כשיטת רי"ף ורמב' כמ"ש הרי"ף דלבה"ג צריך למחוק הא דאטו אמרו לי' זיל אחים וצל"ע דר"ן בביצה גבי ממלא אשה קדירה בשר כו' העלה הר"ן דמרבה על מה שצריך דאוריי' הוא וקשא טובא בעירובין דאמר נחיימו אגב אמו מה לי אגב אמו או נחיימו בפני עצמו וצ"ל מ"מ עדיף להרבות מלבשל בפ"ע כמו דפשיט במנחו' דג' בעוקץ א' עדיף מב' בשני עוקצים וראיתי בחי' אמ"ו מאוה"ג ז"ל שהרגיש בזה וכ' דצ"ל דמרבה הוי דאוריי' אבל כמו איסור ח"ש דקיל ואין בו מלקו' וסקילה בשב' אלא דעדיין קשי' לי אי נקיט הר"ן שיטת בה"ג עכצ"ל ומוקי לי' בישראל ועכצ"ל כמ"ש רשב"א דמרבה בשבילו איסור קל הוא דהתירו ביו"ט לכן הקילו בו במקו' מצוה והא לר"ן דאוריי' הוא ולמה נתיר לו ובנכרי א"א לבה"ג דמותר

אפי' בפ"ע ואי ס"ל כרי"ף ורמב' וכן משמע דהכי ס"ל ודווקא שבות דשבו' התירו ולמה התיר לחמם אגב הא דאוריי' הוא ואם נימא דאיסור קל דאוריי' הוא אבל לא קל כ"כ כשבות דשבות ודוחק לאו דווקא שבות דשבות התירו אלא מלאכה שיש בה סקילה אסרו משא"כ להרבו' בשבילו וא"כ תחומין דג"כ לא חמירא ככל מלאכ' שבת ואין בה מיתה ג"כ מותר ע"י נכרי לשיטה זו ולשיטת רבינו יונה דמחלק בין מעשה הניכר לאינו כיכר א"ש שיטת הר"ן לפמ"ש לעיל די"ל דמרבה מקרי אינו ניכר אלא בר"ן לא ניכר כלל שיטה זה לכן צלע"ג: ה) בש"ע או"ח סי' של"א פסק כרי"ף ורמב' דאין מתירי' לצורך מילה רק שבית ע"י נכרי ולא מלאכה גמורה ובמג"א ס"ק ה' ציין על סי' רע"ו דיש מתירי' אפי' במלאכה דאורית' וכ' דבמילה יש לסמוך עלייהו ודייק במילה לאפוקי בעה"ע דמתיר בכל מצוה אבל מג"א לא הכריע להתי' ולסמוך על בה"ג רק במילה דבשאר מצות איכא בלא"ה רבתאי דלא מתירין אפי' שבות דשבות ומי כמוהו כבעל מג"א דיעה מורה להכריע ולהתי' ולפע"ד נראה דלענין להוציא לרה"ר יש להקל בטח דלהוציא הא איכא רשב"א וריטב"א בשב' דנרא' להו עיקר כרבינו יונה לחלק בין טלטל למעשה הניכר וטלטל אפי' ברה"ר שרי ואיכא כל הנהו רבתאי להתיר בהוצא' הבה"ג דס"ל דכל מלאכה מותר עי"כ וכן ס"ל לרבינו יהונתן בעירובין ורבינו יונה ורשב"א וריטב"א אבל לעשו' מלאכה גמור' להחם חמין או מלאכה אחר' לתקן איזמל אין לנו רק הבה"ג ורבינו יהונתן ואפשר גם המג"א לא כ' להקל רק בהוצא' דבי' איירי שם כנ"ל לדינ':

י) דעת רוב ראשונים דווקא במילה התירו מה שהתירו ואין ללמוד מיני' לשאר מצות וכן נאמר חוץ בקונה בית בא"י דמצות ישיב' א"י רבה הוא. וכן ס"ל לתוס' ורמב"ן ורשב"א שבת וריטב"א בעירובין ורמב"ם כ' אפי' בשאר מצות הדין כן ובש"ע סי' ש"ז כ' שני דיעות ודעת האוסרין מביא בשם י"א. ודעת המתירי' כ' סתם נראה דס"ל דעיקר כמתירי' וכן פסק בש"ע סי' תקפ"ו. ועיי' מג"א סי' תקפ"ו בשם לבוש דהקשה ממ"ש אח"כ נכרי שהביא חוץ לתחום מותר לצאת בו והרי קודם לזה פסק דמותר לעלות באילן ולשוט ע"פ מים עי"נ וכן דמותר להביאו מחוץ לתחום ואיצ"ל כשמביאו מעצמו ותי' דאיירי במביאו חוץ לי"ב דאוריי' הוא ולפע"ד י"ל דתחומין גרע דבעולה באילן אין לגזור שמא יצוה לו לתלוש שהוא עיקר הגזירה שאסרו חכמים שאין עולין באילן חדא דלא שייך למצות שופר תלישה באילן. וגם הא שני ענייני' הם לעלות באילן ומעשה תלישה ולא מחלף זה בזה ובישראל גזרו כשיעלה באילן ישכח ויתלש וכן באין שטין ע"פ מים שיעשה לו חבי' של שייטין כן דרך השטין ע"פ המים וישכח ויעשה אבל לצוות גוי שיעלה באילן או ישוט ע"פ מים בודאי לא שייך למגזר שאם נתיר לו זה יצוה ג"כ שיתלוש או יעשה חבית

ש"ש. ומ"מ אסור לצוות לנכרי לשוט או לעלות באילן כיון דלישראל אסור וכל דלישראל אסור לצוות אבל במקום מצוה דמותר שבות דשבות אין לומר לאסור שמא יצוה לו לתלוש ולעשות חבית ש"ש כ"ז פשוט. ולפ"ז בתחומין דחוץ לי"ב מיל דאורייי' בהא י"ל אם נתיר יותר מאלפים תחומין דרבנן יבוא לצוות גם חוץ לי"ב שהוא עושה מעשה הליכה ולא ידע לחלק בין ריחוק מקום י"ב מיל לקירוב מקום אלפים אמה. וברמב"ם לא הזכיר רק לשוט ע"פ מים ולעלות באילן ושביק תחומין דנזכר במשנה ר"ה דע"י ישראל אסור והו"ל לומר עי"נ מותר וצ"ע לכאורה ולפמ"ש א"ש והא"ש דמחבר ג"כ לא כ' בסי' תקפ"ו רק לעלות באילן ושט ע"פ מים דבישראל אסור ועי"נ מותר והא"ש דשביק תחומי' בישראל דאסור כבמתני' משום דרצה לומר עי"נ מותר ובתחום עי"נ אסור. והא דכ' סי' ש"ז להביא מים דרך חצר שלא עירבו פשוט שאין לגזור דרך חצר שלא עירבו אטו שיצוה דרך רה"ר דמינכר משא"כ תחום גזיר' קרובה לבוא כמובן והא"ש דכ' בסי' תקפ"ו אח"כ דאם הביא נכרי מעצמו מחוץ לתחום מותר אבל לצוות אסור אפי תוך י"ב מיל כנלפע"ד ועיי':

ויש לי קצת ראי' לשיטות דס"ל דוקא במילה התירו ולא בשאר מצות ממתני' דר"ה דקתני אין עולין באילן וכו' ולבסוף קתני בין שהוא מדרבנן בין שהוא ל"ת היינו תיקון כלי כדרכו דהוא דאורייי'. ומדכייל ואמר בין משמע דשניהם שווים ולרמב"ם הא כל שהוא דרבנן מותר עי"נ ומה שהוא דאורייתא אסור עי"כ ואין דיניהם שוים ומוכח א' מותרת או כשיטות בה"ג דגם מלאכה דאורייי' מותר עי"נ או דאפי' שבות דשבות אסור בשארי מצות עי"נ והי' ראי' ברורה לכאורה וצל"ע:

ועיי' מג"א סי' ש"ז דהקשה לשיטת האוסרי' מעירובין צ"א דהתירו בשע' הסכנה לטלטל ס"ת לקרות בו וכ' דאין מדמי' בשבות ובאלי' רבה כ' דלכאורה י"ל משום דמצוה דרבנן הוא אלא דהקשה מהגהת מיימו' ורשב"א גיטין דאפי' ס"ת לקרות ברבי' אסור ועיי' במחצית השקל כ' דברי' נכוני' ולפע"ד י"ל עוד כשנבין שם דהשיב שעת הסכנה שאני והול"ל לצורך מצוה שאני ולמחצית השקל א"ש דוקא שעת הסכנה דלימי' הרבה. ואני אומר כיון דעיקר דאסרו לטלטל דרך גגי' וחצרות הכל משום גזיר' רה"ר כמבואר ולעשות המצוה ולטלטל דרך גגי' וחצרו' ג"כ גזרו שמא יעבור דרך רה"ר וי"ל בשעת הסכנה שלא הי' אפשר לטלטל דרך רה"ר רק בצינעה דרך גגים בטלה הגזיר' דיבאו לאתוי דרך רה"ר והיינו דהשיב לו שעת הסכנה שאני ויש קצת ראי' דאי לאו מקום סכנה הי' אסור לצורך מצוה וכאוסרי' ועוד כ"ל דבשעת הסכנה התירו דמצות מגינות עלן כ"ש ת"ת דרבי' בעידנא דעסיק בי' ברבים וכמו שאמרו במגלה הואיל ומסתכנין בה לחד פרושא

שם היינו שמסתכנין במצות אבל מצות כהוגן מגיני עלן ולכן התירו בשע' הסכנה שיש בו צורך גדול שיגן בעדם כנלפע"ד והא"ש דמשמע שם דע"י ישראל טלטלו הס"ת והא ע"י ישראל אפי' במילה אסור אפי' שבות ולמ"ש דסכנה שאני דלא שייך שיבוא לטלטל בר"ה א"ש וכן למ"ש משו' סכנה להגין א"ש ועיי' תשוב' פני' מאירות דמתיר לתקן העירוב עי"נ משו' מכשול רבים ועיי' רמב"ן שבת שכ' דמותר לקנו' בא"י משום שהיא מצוה דכל ישראל: והנה במג"א סי' תרנ"ה העיר אי מותר לישראל לצוות לנכרי להביא בשביל ישראל חבירו דאין אומרי' לאדם חטא היכא דפשע ולבסוף כ' אפשר כיון שהתירו שבות במקום מצוה גם לישראל אחר מותר ויש לי ראי' לדבריו שלבסוף מש"ס עירובין ס"ח דהקשה אביי לרבה מ"ש הזאה שבות י"ל בהזאה דאחר מזה עליו לא אמרי' חטא והעמידו דבריהם משא"כ להביא מים ציוה לאב שיצוה לנכרי ובאמת לשון ואמרו לנכרי משמע שהוא צוה שיאמר מי שיהי' י"ל מילה שאני דאם אין האב מוהלו מצוה על כל ישראל ולכ"א יש חיוב להשתדל למולו ואולי לא הי' אב משא"כ בהזאה הגם דבהזאה אינו פושע ואומרי' חטא דבר זה דהיכא דלא פשע אומרי' חטא לאו כ"ע מודי' ועוד מ"מ מנ"ל לאביי להקשו' ולהוכיח דהעמידו דברי' במקום מצוה דלמא לא העמידו רק שאחר לא יעשה בשבילו כיון דבדאוריין כה"ג לא דחי אבל במחויב במצוה עצמה התירו ויותר הי' לו להקשות מאיזמל דאסור אפי' לאב לטלטל ועיי' הגה"מ בשבת דהקשה לא הקשה יותר מאיזמל דמילה דאיירי בי' ולהנ"ל קשה יותר וצ"ע. ומזה יש להוכיח דס"ל מסברא פשוטה כיון שהתירו במקום מצוה גם לאחר התירו ולא גזרו כלל במקום מצוה. ומ"מ עדיין צ"ע מנ"ל לאביי להקשות וצע"ג:

והנה הגה' רמ"א בסי' רע"ו מביא די"א דמותר להדליק נר לצורך ס"ש וכו' ועפ"ז נהגי' לצוות לנכרי להדליק נירות לצורך סעוד' בפרט בסעוד' חתונה או מילה ואין מוחה בידם וכ' מג"א מוטב שיהי' שוגגין: וכו' ולפע"ד אפשר בה"ע לא התיר רק להדליק נר לסעוד' שבת כיון דקביע' וקיימא בכל שבת לא אסרו מתחילה להדליק לצורך סעוד' שבת או כיון שהסעוד' לכבוד שבת עצמו אבל להתיר לסעוד' חתונה או מילה דבאים במקרה בשבת ולא שייכי' לכבוד וקידוש היום מנ"ל להתיר וכה"ג מצינו לענין מלאכה דאוריי' לצורך י"ט ושבת עצמו התירו וכעין דאמרו שבות קרובה התירו וכן לענין קרבנות והרבה כיוצא בו כנ"ל:

ובזה יהי' נעילת דברינו בענין זה ע"ד שנוהגי' להדליק נרות בנעילה ביה"כ ולפמ"ש לעיל לחלק בין הבא מחמת יום עצמו ובין מצוה דמקרי' ביום ש"ק נ"ל גם בתפלת נעילה שחיובא דיומא הוא ויומא קגרי' אבל יה"כ שחל בשבת יש להחמיר יותר דשבת בפני

עצמו הוא ותפלת נעילה אינה מצוה דיומא בשבת. ונ"ל לצוות בע"ש או בעיה"כ עדיף טובא לפמ"ש כבר לעיל דבס' ב"מ כ' דיש תרי איסורי' במצווה לנכרי איסור האמירה ושליחות לנכרי ובמצווה בע"ש ליכא רק משום שליחות וי"ל כל הפוסקים חולקים רק לצוות בשבת עצמו אבל לצוות בע"ש קיל דלגבי' רק משום כעין שליחות או גזירה דיצוה בשבת ובמצוה לא חיישי' שיעשה בעבירה כמו בסי' תרנ"ה בנכרי שהביא כנלפע"ד ועיי' גליון מג"א מאמ"ו זצ"ל:

והנה מ"ש רמ"א דע"ז סומכי' להדליק נירו' לסעוד' חתונה ומילה אני בעניי לא ידעתי להם שום סמך להתיר מלאכ' דאוריי' משום מצוה דרבנן סעוד' חתונה ומילה ובה"ע לא מתיר רק בסעוד' שבת דאוריי' ועיי' סי' תרנ"ה במג"א בשם מהרש"ל דלצורך יט"ש אסור לצוות לנכרי אפי' דרבנן ובט"ז דנוהגי' להתיר במצוה של רבי' ובמחצי' השקל הרגיש שם לפמ"ש סי' תמ"ו מצוה דרבי' לא מקרי רק ביחיד מוציא רבי' וכ"ז להתיר שבו' דשבו' אבל מלאכה גמורה מנ"ל להקל כ"כ וגם סעוד' חתונה ומילה לא מקרי מצוה דרבי' כמובן ומג"א כ' בסי' תרנ"ה דבסי' ש"ז מבואר אפי' משום מצוה דרבנן מותר ולא מצאתי רמז רק מ"ש המג"א מעירובין צ"א אלא הא כ' אין מדמי' בשבותי' וכ' מחצי' השקל דבשע' הסכנה שתתבטל המצוה לימי' הרבה שאני א"כ אין ראי' משם וגם שם איכא מ"דר יחיד מוציא רבי' ולפמ"ש אני לעיל בישוב הקושיא ג"כ אין ראי' משם ותפלת נעילה ג"כ דרבנן ואנו השתא אין שליח ציבור מוציא וכ"א מתפלל לעצמו ולא מקרי מצוה דרבי' ואפי' מקרי דרבי' מ"מ מבעל העיטור אין סמך לכל זה להתיר משום מצוה דרבנן ונ"ל עפמ"ש לעיל ח' ע"א בישוב הרמב"ם דס"ל דכ"י ל"ש כיבוש מ"מ מותר לכתוב ע"י נכרי וכתבתי לו סמך וראי' מדמפרש הא דדומה לתרומ' משו' כ"י ש"כ ולא אמר כן על דאמר בג' דרכי שווה לא"י מוכח דאפי' אי כ"י ל"ש כיבוש מ"מ מותר לכתוב בשב' עי"נ ולשיטת ה"ג ובע"ה דס"ל דבכ"מ מותר מלאכה ע"י עכו"ם ול"ל לחלק בין מילה לשאר מצות וברשב"א שבת כ' שמביא ראי' מהא דכותבי עליו אונו ול"ל לחלק בין ישוב א"י דרבה היא א"כ מוכח דאפי' משו' דרבנן מותר אפי' מלאכה גמורה עי"נ וא"כ לשיטת בה"ע הסומכי' עליו מוכח ממילא להתיר אפי' משו' מצוה דרבנן כנ"ל אלא לעיקר הדין דפסקי' דווקא שבות דשבו' מותר ועכצ"ל הא דהתירו לכתוב משו' בסורי' שאני ישיב' א"י דרבה היא וכ' רמב"ן בשב' דהיא מצוה של כל ישראל א"כ מנ"ל להתיר משו' מצוה דרבנן וגם אם נימא לולב ושופר ג"כ מצוה דרבי' היא וכ"י חייבי' בה דומה קצת למצות ישיב' א"י לפמ"ש הרמב"ם מ"מ הא המחבר סי' ש"י לא כ' היתר רק לקנו' בית בא"י ולא כ' בסורי' מותר לקנו' שדה דלדידן דכ"י ל"ש כיבוש מ"מ בשדה איכא מצוה דרבנן

כתבתי לעיל דע"כ חולק על הרמב' וס"ל דמשו' דרבנן לא התירו אפי' משו' מצוה דרבים וא"כ כ"ש בשארי מצות דרבנן ועוד הא המחבר ס"ל דקוני' בשב' וכותבי' אונו ס"ל אפי' שבו' דמקח וממכר שעושה ישראל בעצמו מותר משו' ישיב א"י ובשופר אסרו לישראל לעלות באילן ועכצ"ל דמצוה זו דא"י חמורה משופ' שהוא של רבי' וא"כ אין ללמוד משם כלום ולכן להתיר אפי' שבות דשבות במקו' מצוה דרבנן צ"ע ואפי' לדס"ל וסומכי' על בה"ע להתיר אפי' שבות א' וכתבתי לשיטתו יש ראי' אפי' בדרבנן מדמותר לכתוב אונו בסורי' אפי' אי כ"י ש"כ היינו לשיטת הרמב' אבל לשיטת ש"ע דל"ס כרמב' כמ"ש אין ראי' וכל זה צ"ע רבא לדינא: ועיי' בתשוב' פני' מאירו' ח"א סוף סי' ל"א שהעלה דמותר לתקן עירוב שנתקלקל בשב' ע"י נכרי ולסמוך על בה"ע דמתיר אפי' להדליק הנר לסעוד' שבת משו' להציל ע"ה ונשי' ממכשול מכ"ש במקו' שמטלטלי' מרה"י לר"ה ומובא בס' תוס' שבת סי' רמ"ג. בכללי אמירה לנכרי והסכי' עמו וכ' שכן נוהגי' בעירו עיי"ש והנה מה שמתיר משו' מכשול רבי' יש ללמוד קו"ח אם ר"א שחרר עבדו משו' מצוה דרבי' להתפלל בעשרה מכ"ש להציל רבי' מאיסור הרובץ עליה' משם נלמוד אפי' משום מצות תפלה דרבנן כ"ש משו' מכשול אפי' באיסור דרבנן ד"א ברה"ר לדידן דל"ל רה"ר דאורייי' מותר אלא די"ל דווקא במקו' שנכשלין בשוגג דשוכחי' להעביר ד"א או להוציא כיון שרגילי' בש"ק כשהי' עירוב אבל כשעושי' במזיד ליכא ראי' משם ועיי' תוס' בשבת ד' ע"א דמחלק בחטא בין פושע לשוגג או אנוס אלא דמקשה שם מהא דעבדו בה אנשי אסורא ותי' בחד תי' וכן בגיטין מ"א דרבי' שאני נרא, דברבי' נכשלי' אפי' במזיד אומרי' חטא ועיי' בכ"ז היטיב: ת"ר עבד שהביא גיטו כו' עצמו קנה נכסי' לא קנה, איבעי להו כל נכסי כו' הנה מבריי' ומאיבעי' להו נרא' דבעצמך ונכסי פשיטא לכ"ע דפלגי' דבורי' לעצמו נאמן ולנכסי' אינו נאמן ואיבעי להו בכותב כל נכסיו אי פלגי' או לא. ובש"ס ירושלמי, לא מביא ברייתא זו ומבעי' לי' בעצמך ונכסי אי פלגי'. וז"ל ירושלמי הי' כתוב בו מתנה היינו בגט אשה ואמר בפ"נ כו' מאחר שערעורו בטל אצל הגט בטל ג"כ אצל המתנה או מאחר שערעורו בטל אצל הגט קיי' אצל המתנה, והדר מבעי' לי' דקתני שווי' למוליך ומביא הי' כתוב בו בשחרור מתנה מאחר שערעורו בטל אצל הגט ערעורו קיי' אצל המתנה או מאחר שערעורו קיי' אצל המתנה קיי' אצל הגט, והדר מבעי' לי' בכותב כל נכסיו לעבדו מי אמרי' כיון דערעורו בטל אצל הגט בטל ג"כ אצל המתנה או כיון שערעורו קיי' אצל המתנה קיי' אצל הגט עיי' בפני'. והנה נרא' כי לש"ס ירושלמי מספקא לי' בכותב מתנה בגט אשה שא"א רק שכותב לשון הגט ולשון מתנה כ"א בפ"ע ומספקא לי' אי פלגי' דבורי' או נימא כמו שנאמן בגט כן נאמן למתנה וכן מספקא לי'

בעבד בכותב עצמך ונכסי כמו בגט אי פלגי' או לא, וזה דלא כבריי' וסוגי' ש"ס דילן בכה"ג בוודאי פלגי', ובכותב כל נכסי' איבעי' להו אי פלגי' ופליגו אביי ורבא אי פלגי' דבורי' וירושלמי לא איבעי' לי' בכה"ג אי פלגי' ולא איבעי' לי' אלא אי אמרי' מתוך שנאמן לזה: והנה כד איבעי' בירושלמי בגט אשה אי פלגי' דבורי' או לא לא מבעי' לי' אי נימא מדלא נאמן למתנה לא נאמן לגט אלא אי פלגי' או מדנאמן לגט נאמן ג"כ למתנה, וכד מביא בג' דרכי' שווי' וכו' ומבעי' לי' כה"ג בעבד אי פלגי' דבורי' או מתוך שלא נאמן לענין מתנה א"כ ג"כ לשחרור ולא מבעי' לי' אי נימא מתוך שנאמן לענין שחרור נאמן ג"כ למתנה, וצריך להבין מ"ש גט אשה דפשיט' לי' דל"א מתוך שאינו נאמן למתנה א"כ לגט ובשחרור מבעי לי' אי נאמר מתוך שא"כ לזה אינו נאמן לזה ולא איפכא מתוך שנאמן לזה כו' וצ"ע לכאורה. ונ"ל עפמ"ש תוס' וראשוני' לקמן הא בעבד ליכא עיגון ותי' תוס' דמ"מ איכא קצת עיגון לישא ב"ח ולחייב במצות ובחי' רמב"ן ור"ן כ' לאמור משו' לא פלוג דמחזו כחוכא שיקילו באיסור א"א דמהני בפ"נ ויחמירו בשחרור עיי"ש. ולפ"ז אומר אני בגט אשה דמשו' עגונא הקילו דסגי בחד מה דלא מהני בשטרו' לא משו' דממון חמור אלא משו' שלא הי' להם טעם וצורך להקל, ובגט אשה מצאו בחכמתם שיש בו צורך להקל, מה דנוגע לענין איסור אבל לא הקילו מה שנוגע לממון לגבו' כתובה ותוספ' כתובה אינה גובה כמבואר לקמן ט' ע"א בראש"ש ור"ן וטוש"ע סי' קמ"א, אבל בכותב מתנה בגט אם לא פלגי' דבורי' וא"א לומר אלא שאינו נאמן כלל או שנאמן גם לענין ממון כיון דא"א למפלג עדותו, ס"ל לירושלמי בפשיטא אי לא פלגי' דבורי' דאמרי' מתוך שנאמן בכל מקו' לגט כן נאמן כאן לענין מתנה הגם לענין ממון אינו נאמן כאן כיון שהאיסור תלוי' בממון הוצרכו להאמין משום תקנת עגונת גם לענין ממון, ולכן לא מבעי' לי' אי רק פלגי' דבור'. או לא פלגי' ממילא מתוך שנאמן לגט נאמן למתנה, כ"ז בגט אשה דתקנו משום עגון, אבל בעבד ס"ל לירושלמי דיותר מסתבר משום לא פלוג אמרו דשוה גיטי נשי' לשחרורי עבדי' בכותב עצמך ונכסי אי לא פלגי' דבורר מסתבר יותר לומר מתוך שאינו נאמן למתנה אינו נאמן ג"כ לשחרור, מלומי' כשם שנאמן לשחרור דהא הא דהאמינו בשחרור משו' לא פלוג דגט, וכה"ג שיכתוב מתנה בגט או שחרור לא שכיח וכיון דא"א למפלג דבורי' מסתבר שיהי' צד האיסור נגרר בתר צד ממון שבו והדר מספקא לירושלמי בכותב כל נכסיו לעבדו דפשיטא לירושלמי דלא פלגי' דבורי' אי אמרי' מתוך שנאמן כו' או מתוך שלא נאמן לענין ממון, דאפשר גם בשחרור יש קצת עגון כמ"ש תוס' ונגרר ממון בתר האיסור או לא כנ"ל לבאר באור נכון ועיי':

הדר אמר אביי' מתוך שלא קנה נכסי' כו' כ' תוס' לא משו' דרבא הדר אלא מסברת עצמו דיד בעל השטר על התחתונה. וצריך ישוב דמשמע דהדר אביי משו' מה שאמר לו רבא ועיי' מהרמשיף. והנ"ל לפע"ד בשנבין הא דאמר רבא בשלומא עצמו לקני מידי דהוי אגט אשה מה לו לתלו' שחרור בגט אשה הא גט אשה תקנתא היא ושחרור דתקנתא היא, ולמה תלה שחרור בגט אשה לא הו"ל לומר רק בשלמא עצמו לקני מידי דהוי כל שחרור, אבל נכסיו לא לקני מדי דהוי אקיום שטרו' וזה דקדוק עצום דבעי ישוב. ונ"ל עפמ"ש בסמוך דהא דהאמינו בשחרור בפ"נ איכא ב' טעמי' תוס' ס"ל משום עיגון ורמב"ן ור"ן כתבו משום לא פלוג בגט אשה שלא יהי' נראה מקילי' באיסור חמור ומחמירי' בקל ממנו, גם כתבנו דבגט אשה דמשום עיגון הוא ס"ל לירושלמי בוודאי אין לומר דניגרר הגט בתר ממון אלא איפכא ממון בתר הגט ל"א פלגי' דבורי' ובגט אשה לא שייך ענין זה לסוגי' דידן דהכי בבריי' מפורש בעצמך ונכסי פלגי' דבורי' ולית דפליג וא"כ בגט אשה א"א רק כה"ג דכותב כ"א בפ"ע בוודאי פלגי' וכותב כל נכסיו א"א רק בשחרור ובהא דס"ל לא פלגי' ותחלה סבור הי' דבשחרור ג"כ טעם שהאמינו משום עיגון לכן פשיטא לי' מתוך שקנה עצמו קנה נכסי' ג"כ משום עיגון כמו דס"ל לירושלמי לפי שיטתו בגט אשה. ואמר לי' רבא בשלמא עצמו קנה מידי דהוי אגט אשה כו' פליג עליו בתרתי חדא דאין הטע' דהאמינו בשחרור משום עיגון, אלא שהאמינו בשחרור מידי דהוי בגט אשה משום שהאמינו בגט אשה משו' לא פלוג האמינו ג"כ בשחרור וכי כן אי לא פלגי' דבורא מסתבר טפי לומר:

יותר לומר מתוך שלא קנה נכסי' ל"ק עצמו דאין בשחרור טע' לומר דממון בתר איסור דגם לענין איסור אין טע' להאמינו רק משום לא פלוג ובכה"ג לא שייך משום לא פלוג דלא שכיח שיכתוב שחרור ומתנה בב"א כמ"ש הר"ן. וגם הא לפי סוגי' דידן בגט אשה לא שייך ענין כזה דהא בגט שא"א לכלול מתנה וגט כמו כל נכסיך בעבד ואם חלוקי' כמו עצמך ונכסי לר"מ פלגי'. וא"כ בכל נכסיך נגרר האיסור בתר ממון אי לא פלגי' אלא דרבא ס"ל פלגי' ואמר עצמו קנה נכסי' ל"ק, ואביי בתר ששמע מרבא כי עצמו קנה מידי דהוי אגט אשה ולא משום עיגון קבל זה ממנו אבל לא קבל ממנו מה דס"ל פלגי' דבורא, ולכן חזר אמר אביי מתוך של"ק נכסי' ל"ק עצמו וא"ש נכון מאוד ועיי':

וא"ש בזה פי' רש"י שפי' באיבעי' להו כל נכסי אי פלגי' דבורא אי מהימן אהאי מהימן אהאי, ולא כ' הך צד אי שאינו נאמן אינו נאמן אהאי כדס"ל לאביי באמת, והר"ן כ' גם הך צד וקשי' לרש"י, ולפמ"ש דהך צד לומר מתוך שנאמן כו' היינו אי בשחרור הטע' משום עיגון והך צד מתוך שאינו נאמן כו' היינו להך צד אם בשחרור האמינו משו' לא

פלוג ואם הי' האיבעי' בשני צדדים אלו ג"כ ומספקא לבעל האיבעי' אי הטע' דהאמינו משום עיגון או משום לא פלוג ופשיט לי' אביי מתוך שנאמן והיינו דס"ל מסברא דשייך גם בזה עיגון ואיך משום דאמר לו רבא בשלמא עצמו קנה מידי דהוי אגט אשה ולא משו' עיגון הא רבא לאו מלתא בטעמא אמר למה הכי ס"ל והרי הי' לפני אביי מתחלה שאפשר לומר כן, ופשיט' לי' דלא כן הוא אלא משום עיגון ולמה הדר בי' בלי טעם וסברא, וע"כ דמתחלה לא עלה על דעתו של בעל האיבעי' כלל דבשחרור משום לא פלוג ולא מבעי' לי' רק אי אמרי' פלגי' דבורו אם כשם שהאמינו כו' ופשיט לי' אביי' דלא פלגי' דבורא ממילא כשם שנאמן לזה כו' ובתר דשמע מרבא דפשיטא לי' דבשחרור האמינו משום דהאמינו בגט אשה ולא כדפשיטא לי' לבעל האיבעי' משום עיגון הדר אביי ואמר מתוך שלא קנה נכסי' כו' כנ"ל גם זה נכון ועיי': והיתה לבאר דמ"ש דחידש רבא משום לא פלוג האמינו לשליח בשחרור לכאורה כאן לא שייך זה דהא איירי בעבד עצמו שהביא שחרורו כמ"ש רש"י בבריי' וע"ז קאי האיבעי', וכיון שבא לידו משתחרר מיד א"כ הוי במקו' עיגון דאי ניחוש למזויף לישא שפחה אינו יכול וב"ח אינו יכול אלא הא ליתא דבמביא בעצמו ג"כ צ"ל דאמר לי' דתהוי שליח הולכה עד שיבוא לב"ד ושם יעשה שליח לפני ב"ד כדלקמן ספ"ב גבי אשה, ולפ"ז א"ש דליכא עיגון כשלא נאמין לו לא יהי' משוחרר ומותר בשפחה דלא יעשה שליח ופשוט: שייר קרקע כ"ש לא יצא ב"ח כ' רש"י דר"מ פ"ל מדהאי שייר עבד נמי שייר, וצ"ל טעמא דר"מ ולא אמרו כן בכל מתנה כשמשייר דבר דעוד שייר, נ"ל להסביר ולהמתיק עפמ"ש רשב"א ור"ן דצריך לכתוב כל נכסי הגם בכ"מ כשכותב סת' נכסי הכל בכלל אפי' עבד אבל בכותב לעבדו שאין דרך שישחרר ויתן לו במתנה כאחד לכן בעי שיכתוב דוקא כל, וי"ל זהו טעמא דר"מ במשייר בנכסי' חזי' דכל דקאמר לאו דוקא ולא בדיוק אמר כל דהרי נאמר בו חוץ הדרי' דלא דעתו על העבד עצמו דאין דרך בכך וכל דקאמר בלא"ה לא בדיוק אמר כנ"ל. וטעמא דר"ש דס"ל דל"א דעבד נמי שייר, ס"ל דוודאי כל אינו מדוקדק דהא שייר, אלא אם לא שייר העבד מדיוק ביותר כל דאמר הגם שאמר חוץ מ"מ משו"ה אמר כל דאי הוי אמר סתם נכסי קנוין לא הוי עבד בכלל לכן אמר כל שיהי' עבד בכלל ואמר חוץ מקרקע פלוני, אבל אי נימא דלא התכווין על העבד כלל, כל דאמר מיותר לגמרי, אבל באמר חוץ מ"א מריבוא אמרי' דעבד לבד משייר ולא התכווין דהא אם נימא דל"א מקרקעות התכווי' ג"כ כל דקאמר שלא בדקדוק הוא, וכל שי"ל דשייר העבד אמרי' היון דאין דרך לשחרר העבד ומתנה כא' ולכן אמרי' יותר שהתכוין לעבד עצמו ולחנופי לי' אמר שיהי' סבור שמשחררו ונותן לו מתנה כמ"ש ר"ש לר"מ, וכל דקאמר דאי לא אמר כל לא הוי

העבד בכלל וידע העבד מיד שלא שחרר אותו והכל בטל לכן אמר כל להטעותו, ואמר חוץ מ"א מריבוי ולו התכווין כנלפע"ד לבאר במלתא בטעמא לר"מ ור"ש:
אבל ראה זה מצאתי בפי' המשניות לרמב' במשנה פאה פ"ג מ"ח. שכ' דא' בריבוא הוא בכל נכסיו וגם בעבד עצמו א' מריבוא שב עיי' בו והוא נכון מאוד. וי"ל לפ"ז טעמא דר"ש דס"ל דלעולם הוא ב"ח ול"א דשייר העבד ג"כ וכתבתי בסמוך כיון דכל לאו דוקא הדרי' לסברא שאין דרך שישחרר העבד ויתן לו נכסיו בפ"א, וצ"ב א"כ טעמא דר"ש וא"ל דר"ש דרש יתור דכל אם לא התכוון על העבד ל"ש כל כשיכתוב סתם נכסי יהי' ג"כ הכל בכלל, וע"כ דאמר כל שיהי' גם העבד כלול במתנה, אלא לפי' רש"י קשה א"כ כשאמר חוץ מ"א מרבוא שלמה ניחוש שמא על העבד התכווין א"כ כל למה אמר וע"כ שאין זה טעמו דר"ש, אבל לפי' המשניו' י"ל כמ"ש, חוץ משאמר חוץ מ"א מריבוא גם העבד בכלל א' מריבוא שבו כנ"ל וק"ל:
עוד י"ל בטעמא דר"מ דמהדר לומר דשייר העבד דע"כ איירי דאינו מחויב לשחרר עבדו בשביל דמי' או טובה שעשה לו העבד דאם מחויב בוודאי ל"א דשיירי, אלא משחרר ונותן לו מתנה לטוב' העבד ועובר בעשה לכן כל שאפשר לומר ששיירו לא מחזקי' לי' שעושה איסור ואמרי' גם העבד שייר, וי"ל משו"ה בכותב לעבדו צריך שיכתוב כל דאל"ה אמרי' בוודאי לא כיון על העבד דאסורא הוא, ור"ש ס"ל כיון דאמר כל מאי דגלי גלי כיון של"א חוץ מעצמו ע"כ לא שיירי, אבל במשייר א' מריבוא די"ל לדידי' אתכווין אמרי' דמסתמא לא יעשה איסור וא"ש עיי':
והנה בפירוש הא דאמר כמאן כר"ש רבו הפרושים שיטת רש"י דהוכיח מדאמר לעולם משמע אפי' אי אמר חוץ מבית כור עפר דלא חל המתנה כלל ומ"מ מהני השחרור דפ"ד ור"מ פליג דל"פ דבורא ובהא דאמר ר"מ שייר קרקע כ"ש היינו במפרש איזה קרקע וריף ג"כ אזיל בשיטת רש"י דפלוגתא דפ"ד משום דל"מ המתנה משום שאין מבורר מה משייר אלא דריף מפרש הא דאמר ר"מ שייר קרקע כ"ש היינו שלא הזכיר איזה קרקע ולכן ס"ל לר"מ דל"מ השחרור דלא פ"ד ור"ש ס"ל פלגי' כן ס"ד בש"ס וחי' ר"ן ג"כ הלך בדרך זה אלא שנ' שלא מפרש דר"מ קאי בשייר כ"ש ולא הזכיר איזהו אלא גם במשייר במפורש מ"מ ס"ל לר"מ דל"פ דבורי ומתפשט השיור בכולו והוי כמשייר בעבד ור"ש ס"ל פ"ד ובנכסים שייר ולא בעבד ועיי' פי' משניו' לרמב"ם דכ' דפליגי כמ"ש הר"ן אלא דר"ן כ' כן לס"ד בש"ס ולמסקנא פליגו בכרות גיטא ופי' המשניו' כ' דלמסקנא טעמא דל"פ דבורי' ולא כרו' גיטא הוא דהוי כמשייר בעבד ור"ש ס"ל דפ"ד והוי כרות גיטא ודבריו תמוהים וצ"ע. ושיטת תוס' מבואר' דסמך אברייי' דאמר ר"ש אפי' לא הי' לו רק

קרקע או עיר א' וכן ס"ל לרשב"א ורמב"ן. ובשיטה זו יש דוחק דלא הוזכר מסיו' הברייי' כלל ושיטה המובחר הוא שיטת הרי"ף:

ושיטת רש"י כולה מוקשה והיותר חמורה קושי' רשב"א דמנ"ל דר"מ פליג במשייר חוץ מבית כור א' משום דל"פ דבורי'. דלמא משום דאמרי' דעבד נמי שייר כמו דס"ל לר"מ במפרש חוץ מקרקע זו. והנה באמת לפי פי' רש"י הא דמסיק משום דלאו כרות גיטא היינו טעמא דאמרי' דעבד נמי שייר וכ' רש"י דהי' ס"ל אפי' במפרש איזה קרקע כן אלא דקשה טובא מאי ס"ד לומר דר"מ משום דלא פ"ד. כיון דלפנינו דס"ל מדהאי שייר וכו' וגם צ"ע לבסוף קרו לי' דלאו כרו' גיטא ול"א דאמרי' דעבד נמי שייר כמו דס"ל בס"ד דר"מ דס"ל שייר כ"ש לא יצא ב"ח דאמרי' דעבד נמי שייר ולא ידע עדיין מכרות גיטא ולמה שינה שמו וטעמו לבסוף וכ"ז צ"ע. ולחומר הקושי' הי' נ"ל לשאת משא ישוב רש"י עלי עפמ"ש לעיל בטעמא דאמר ר"מ דאמרי' עבד נמי שייר ול"א כן בכ"מ דעוד שייר משום דיש לנו לומר דלא שחרר העבד ונותן לו מתנה בב"א רק מדאמר כל ע"כ לנו לומר דגם עבד בכלל וכיון דשייר וע"כ לא דקדק בלשונו וכל לאו דווקא שוב אמרי' דעבד נמי שייר וי"ל לפ"ז באופן שמשייר חוץ מבית כור סתם ולא מפרש איזהו ותולה בדעתו לברר לבסוף ועכשיו נכסיו כל הנכסים בספק שיהי' לו כי מכולן יברר ב"כ א' ולכן אמר כל נכסי' קנוי' לך היינו שכולם נכנסי בבית הספק איזה יהי' לו חוץ מבכ"א ולא גרע כ"כ לשון כל משא"כ אם נימא דשייר העבד והוא אינו נכלל בכ"א ששייר ע"כ שהוא אינו נכנס כלל במתנה ושיירו לגמרי ואיך אמר כל כיון שהעבד אינו בכלל וכל לא בדיוק נאמר והי' לנו לומר דעבד לא שייר ומדס"ל לר"מ דלא יצא ב"ח ע"כ לאו טעמו דעבד נמי שייר כמו במפרש איזה כ"ש אלא משום דס"ל לא פלגי' דבורי' ולבסוף מסיק דטעמא דר"מ משום דלאו כרות גיטא הוא ופי' רש"י דכתיב וכתב ובעי כרות גיטא היינו הגם דיש לנו לומר דלא שייר העבד דייק לישנא דכל שאמר מ"מ כיון דלא מפורש כתב את ונכסי לאו וכתב קרינן בי' אלא משמעות הלשון הוא אלא אם לא נחית לשיורי כלל הוי כמפורש אבל כיון דנחית לשיורי וי"ל דעבד ג"כ שייר הגם דאינו במשמעות לשונו ולכן ל"א בכ"מ דעוד שייר אבל כאן דצריך כרות גיטא בעי' מפורש טפי וכה"ג כ' רשב"ם בב"ב דאנן משום כרות גיטא מתנינן אף דבכ"מ עבדא לא מטלטל מ"מ כיון דבעי כרו' גיטא ואפשר לומר דעבדא מטלטלי קרו לי' הגם שאינו במשמעות הלשון מ"מ לאו כרו' גיטא הוא עיי"ש והא"ש דהוצרך לומר משום כרות גיטא. משא"כ בשייר כ"ש ומפרש השיור א"צ משום כרות גיטא אלא כיון שאין במשמעות הלשון להוכיח מדאמר כל דלא שייר העבד כיון דכל בלא"ה אינו מדויק אמרי' בפשיטות דעבד נמי שייר כנלפע"ד עיי':

והנה תוס' הקשה על שיטה זו מש"ס ב"ב חצי שדה אני מוכר לך דמהני הקנין לחצי הכחוש וע"ז תי' הר"י מגאש לעצמו דשם מסיי' השדה עכ"פ. אלא שהקשו מש"ס ב"ב שדה בין שדות מכור לך דנוטל הקטן וכן מדקל לברת. ונ"ל דהא וודאי פשיטא דווקא כשמוכר או נותן עתה ואינו מברר בהא ס"ל לרש"י ודעימי' דל"מ כיון שאינו מבורר לשעתו ויוכל לדחותו לא חל הקנין כלל אבל במודה שכבר מכר או נתן אחת משדותיו ואז הי' מבורר ועכשיו אינו יודע או סות' דבריו כה"ג כ"ע ס"ל דמחויב לתת לו א' אלא שיוכל לברר לו הגרוע וזה פשוט. ולפ"ז י"ל שדה בין שדות מכור לך היינו שכבר מכר לו א' משדותיו וכן דיוק הלשון מכור לך מאי נותן לו הקטן וזה דומה לשטר בין שטרות פרוע דמייתי התם תחלה ועלה שדה בין שדות מכור לך וכן י"ל בדקל לברת שאמר שכבר נתן דקל לברת ואז הי' מבורר הדקל ועכשיו סת' צריכי' היורשים ליתן לה א' מן הדקלים. וכאן נותן לו לעבד עכשיו כיון שאינו מברר ל"ק כלל כנ"ל. אלא שהקשו עוד מש"ס מנחות בית מן הבתים אני מוכר לך דמראהו נפל ושם עכשיו הוא מוכר לו ומן חצי שדה אני מוכר לך דג"כ:

מוכר עכשיו י"ל כמו שמתרץ הר"י מגאש שמסיי' לו השדה אבל ממנחות קשי'. ועיי' הראב"ד בפ"ג מהלכ' זכי' ומתנה מבתר דהשיג על הרמב"ם מש"ס מנחות מתרץ לי' היכא דמבורר הגרוע ויש רק גרוע א' כמו מראה נפל כיון שידוע שיד בעל השטר על התחתונה מיד סמכ' דעתי' דמקנה וקונה על הגרוע ואתברר לשעתו עיי"ש. ובהה"מ כ' אינו מיושב בזה רק שיטת הרי"ף ולא שיט' הרמב"ם ועיי' לח"מ דכוונתו דרמב"ם מפורש כ' שם שאינו יוכל לומר תן לי הגרוע משמע אפי' מבורר הגרוע שאין לו רק א' גרוע. אלא גם בשיט' הרי"ף הרגיש הלח"מ דאינו עולה יפה סוגיא דכאן דצ"ל שיש לו יותר מגרוע א' וכיון של"ק העדיו' גם הגרועו' ל"ק דל"פ דבורי' ואין לו מובן הא ר"ש ס"ל פ"ד. ולפע"ד נראה ע"פ מה שחידש הראב"ד דיש לחלק היכא דידוע הגרוע מעיקר' סמכו דעתי' על הגרוע יש ליישב סוגי' דכאן ע"פ פי' הרי"ף די"ל דהכא דווקא ס"ל לרי"ף דלא קנה כיון דאמר כל ואמר חוץ וסותר דבריו וחוזר ממה שאמר כל. ויש לפרש כוונתו כל נכסי קנוי' לך חוץ מבית כור א' היינו שכולם נכנסי' בגדר הספק איזהו מהם שיהי' נתונים לו חוץ מבית כור א' ואין במוסכ' אצלו איזהו שיברר לעצמו והיינו כל נכסי קנוי' לך דקאמר היינו שכולן נכנסי' בקנין שאפשר שיהי' קנוי' לו ועל כ"א וא' הספק בזה גילה דעתו שאין מבורר עכשיו כלום. ולא שייך מ"ש הראב"ד שידוע בעל השטר עה"ת וידוע וקונה ומקנה מיד הא אמר כל וכולם נכסי' בספק קנין. משא"כ במנחות א' מבתים מוכר לך מיד ידוע כי על הגרוע מתכוין וחל הקנין עליו מיד וכיוצא בו כנ"ל נכון. ועיי'

הה"מ שם שכ' לחלק בין מכירה למתנה והרגיש כי מדקל לברי קשה ונדחק. ולפמ"ש לעיל מדקל לבר' בלא"ה לק"מ די"ל דמודה שדקל א' לברי הוא שכבר נתן לה וכן משמע מדל"א דקל יתנו לברת אלא לבר' שכבר הוא לה. אלא דרמב"ם פ"י מהלכת נחלות כ' האומר תנו דקל לפלוני או מנכסיו וכו' הרי שינה לשון הש"ס וכ' שיתנו דקל או מנכסיו לפלוני ולא שכבר נתן א"כ קשה משם גם הי' מקום לומר בדקל לבר' שאני שדעתו קרובה אצל בתו וגמר ומקני כהא דאמרי' לענין דשלב"ל דעתו קרובה אצל בנו. אלא לרמב"ם לא יועיל לנו גם זה דהא כ' תנו לפלוני ועיי' פ"י כאן שכ' כתי' הה"מ ומיישב ביותר מדקל לברת:

ודע דעלה ברוחי לומר כשאומר כל נכסי קנוי' לך חוץ מא' ולא מברר דלשיטת תוס' ודאזלו בשיטתי' דצריך ליתן לו אלא דיוכל לברר הגרוע דיד בעל השטר על התחתונה וכבר כתבתי דאומר כל ומשייר לשון כל שלא בדיוק וחזר' היא שאמר כל ואמר חוץ וכל שיש ליישב דבריו מפרשי' ומיישבי' וכאן הי' לנו לומר דמה שאמר כל נכסי קני' היינו שנותן לו רשות על כל נכסיו באיזה שירצה יברר לעצמו ויהי' לו בו קנין רק יתן לו א' איזה שירצה הוא ואי לא אמר כל הי' ידו על התחתונה ואינו יכול לברר עד שיברר הוא שלו כל שיחפוץ בו ולכן אמר כל נכסי שיהי' ידו על העליונה ליקח כל שירצה ויניח לו א' כרצונו ולפ"ז אפי' לשיטת רי"ף ורמב"ם דכל שאינו מברר לא חל הקנין היינו בדתלי' השיור בנותן אבל בכה"ג דביד המקבל לשייר כל שירצה סומך דעתו שפיר וחל הקנין על כולנה רק שישייר א'. אלא דרמב"ם בהלכת מכירה כ' הכותב קרקע מנכסי נתוני' לך או כל נכסי וכו' הואיל ולא סיים וכו' לא קנה כלום מפורש כ' אפי' בכ' כל ל"ק כלו' או ס"ל דגם דאמר כל ויד המקבל על העליונה מ"מ ל"ק כלום כיון שבשעת הקנין לא הי' מבורר איזה ישייר לא חל הקנין על א' מהם דבעינן שיהי' קנין מבורר בשעת הקני' ואפי' תלי' בדעת המקבל וכן נרא' שהוא שיטת רש"י כאן דמפרש דאיירי דאמר כל נכסי וכ' בשאינו מברר לו לא קנה וכ' דעל כ"א איכא למימר מדלא כ' דעל כ"א יאמר היינו הנותן ידחהו מדחי אל דחי ש"מ דלא מטעם דחי' אתינן עלה אלא כיון שבשעתו בשעת קנין אינו מבורר איזהו שיקנה לא חל הקנין ולכן בכ' לו כל הגם שיד בעל הקונה על העליונה מ"מ עכ"פ אינו מבורר לשעתו על איזה חל הקנין ולכן כ' שעל כ"א איכא למימר זהו ששייר היינו שאין אנו יודעי' איזהו שיהי' השיור לבסוף לכן ל"ק כלל כנ"ל ועיי'. אלא ברמב"ם לא משמע כן דכ' ואינו יכול לומר תן לי הפחות וכו' משמע דאפי' בכ' לו כל לאו בעל השטר על העליונה אלא יד הנותן אלא דאפי' גרוע לא קנה וכן נראה מתוס' דדחי פי' רש"י דבכה"ג לא יוכל לדחותו מכל וכל אלא שיד העבד על התחתונה נראה

ס"ל אף בכותב כל יוכל לדחותו אלא שצריך ליתן לו וידו על התחתונה גם נראה דתוס' לא ס"ל ברש"י משום שלא סמכה דעתו אלא משום שיוכל לדחותו מדחי אל דחי משדה לשדה מבית לבית ויש לעיי' טובא בכ"ז לעת הפנאי:

ואינו חוזר בעבד. בקושי' תוס' ותירוצו הנכון כמ"ש מהרש"ל דקושי' תוס' איך מותר בב"ח מפני שיצא עליו שם ב"ח דאם כי אמרו שלא לשתעבד בו אבל בב"ח מי התיר לו דאי לפי' מהרש"א מה תי' תוס' דניחא לי' כל מה שיאמרו חכמים עדיין קשה למה יאמרו חכמים כן כיון שלא יצא עליו שם ב"ח כמ"ש מהרש"א וגם לשון הברייי' קשה שהרי יצא עליו ולכן הנכון כמ"ש מהרש"ל. אלא דקשה לו על קושי' תוס' אמאי אינו חתר כיון דסתמא דעתי' שיחזור בו הא דשכ"מ חוזר הוא מכח אומדנא דמוכח דלא שביק לנפשי' ערטולאי ודעתו שאם יעמוד יחזור אבל עבד זה שאסרו חכמים עלי' להשתעבד בו עוד ומסתמא גם למסור לו שפחה בע"כ לוולדות אינו יוכל שזה בכלל שיעבוד שוב ליכא אומדנא שחפץ ורוצה בו ודעתו לחזור בו כשיעמוד וצ"ע לכאורה. ונ"ל דכוונ' תוס' כיון שעכשיו רוצה לחזור וחזיני' לדעתו שאינו יודע כי אמרו חכמים דלא לשתעבד בי' וגם בלא"ה לאו כ"ע דינא ותקנתא דחכמים גמיר שוב איכא אומדנא דבשע' שנתן הי' דעתו שיהי' יוכל לחזור ועכשיו שחוזר למה לא יועיל. ועל זה מתרץ שפיר דמסתמא דעתו כמו שיאמרו לו חכמים וכיון שרוצה בתק"ח והם אמרו שלא ישתעבד בו ממילא אין אומדנא לחזור בו ע"פ תקנת חכמים שלא ישתעבד כנ"ל. ומדויק לשון רש"י שהרי יצא עליו שב"ח ואסור להשתעבד כוונתו לא אמרו חכמים דל"מ חזרתו אלא שאסור להשתעבד וממילא ליכא אומדנא ול"מ חזרתו ממילא ועיי':

מה"ב הלכה כר"מ כ' רש"י דלא יצא לחירות וס"ל משום דל"פ דבורי' ולבסוף מסיק משום דלא כרות גיטא הוא כ' רש"י דהא כמברר חוץ משדה פלוני ס"ל לר"מ דל"י לחירות ומשום דעבד נמי שייר וצ"ע דקארי לי' מ"ק לי' וכי לא ידע דר"מ ס"ל אפי' במברר דמהני לשאר נכסי' מ"מ ס"ל דל"י לחירות וע"כ משום נמי שייר. ומה"ט ס"ל ג"כ באינו מברר דל"י לחירות דעבד נמי שייר וכן הקשה הרשב"א ופי' רש"י תמוה עוד צ"ע מה דמשני התם ה"ט משום דלאו כרות גיטא הוא כ' רש"י וצריך שיהי' מבורר מתוך השטר שחרור וכיון שאפשר לומר דלדידי' נמי שייר ל"כ גיטא הוא. ואינו מובן הא ידע בתחלה דס"ל לר"מ להאי כמי שייר ולא הי' קשה למה כמו דס"ל במפרש חוץ דאמרי' עבד נמי שייר כן ס"ל באינו מברר ומה דנותן טעם דס"ל לר"מ דל"י לחירות כיון שאינו מבורר אין בו צורך ליישב דר"כ אדר"נ ובפשוט הי' יוכל לתרץ דטעמא דר"מ דעבד נמי שייר ולא משום ל"פ דבורי' וכ"ז צע"ג על פי' רש"י. ולחומר הנושא הי' נ"ל ליישב עפמ"ש כבר

לעיל להטעי' טעם הא דס"ל לר"מ דעבד כמי שייר משום דסתמא דמלתא לא הי' העבד בכלל לולי שאמר כל דכולל הכל וכיון שמשייר וכל לאו דווקא אמרי' דעבד נמי שייר וי"ל זה דוקא במפרש חוץ משדה פלוני אבל כשאינו מברר י"ל דכל בדיוק הוא דכל הנכסי' נכנסי' בספק איזהו מהם שיתן לו ולא נימא שדעתו על הגרועו' ויברר לו היפה שבהם אלא כולם בספק זה וכתבנו לעיל משו"ה ס"ל לרש"י ורי"ף דלא מהני כאן כיון שאין הגרוע מבורר לשעתו לפ"ז מדויק כל דאמר להכניס כולם בספק איזהו מהם שיהיו לו וכ"ז בבית כור עפר ששייר כל אבל אם גם העבד שייר לא א"ש כל דאמר דהא שייר העבד ואין לומר דגם על העבד חל הספק דהא בית כור עפר עבד בודאי אינו בכלל כמ"ש רש"י ובזה ס"ל למקשן בוודאי לא ס"ל לר"מ דעבד נמי שייר אלא טעמו משום דלא פ"ד ומקשה שפיר ע"ז מתרץ ר"א התם היינו טעמא משום דלאו כרות גיטא הוא וכ' רש"י כיון דאפשר לומר דעבד שייר שוב לא מבורר ומפורש שהתכווין לו מדאמר כל ובמק"א לא הוי אמרי' כן מ"מ לאו כרות גיטא כיון שאפשר ששייר ג"כ העבד כיון דנחית לשיעורא ולכן גם באינו מברר שמדוקדק יותר לשון כל כשלא שייר העבד מ"מ כיון שאפשר לומר כיון דנחית לשיעורא גם אותו שייר לא הוי כרות גיטא. וכעין זה כ' רשב"א בב"ב לפי שיטתו הגם בכ"מ אין מטלטלי' בכלל עבד מ"מ לאו כרות גיטא כיון שאפשר הגם דרחוק הוא. ומיושב קושי' רשב"א וקושית על רש"י ויגעתי ומצאתי מקום ישוב לפי חומר הקושיות בעזה"י: ואינו חוזר בעבד בכוונת קושי' תוס' ראשונה ושני' הנכון כמ"ש מהרש"ל דלפי מהרש"א בקושי' ראשונה וקושי' ג"כ הכי מתפרשא הא לא יצא עליו שם בן חורין כיון דכל שכ"מ אם עמד חוזר אין מובן מה שתי' תוס' דניחא בתק"ח אם כי בוודאי ניחא לי' אבל קשה למה יתקנו חכמי' כן שאם לא יתקנו שאינו חוזר בעבד לא יצא עליו שם ב"ח. ולכן הנכון כמ"ש מהרש"ל דקושיו' תוס' איך יתירוהו לישא ב"ח ואם כי אפשר להו לומר כך מ"מ למה להו. אלא דצ"ל לפ"ז קושי' שני' של תוס' הא כיון דסתמא דדעת שכ"מ לחזור בו כשיעמוד אמאי אינו חוזר והיינו למה יהי' מותר בב"ח הא כל עיקר דיוכל לחזור משום דאומדנא דמוכח הוא בנותן כל נכסיו דלא שביק נפשי ערטולאי וכו' וכיון דאמרו חכמים דאסור ל שעבד בו ואין לו בו זכות גם למסור לו שפחה וכדומה שוב ליכא אומדנא דרוצה לחזור משחרורו מה לו ולו עוד בו זכות ותועלת וכיון דליכא אומדנא דמוכח גם כשחוזר בו ל"מ. וצ"ל כוונת קושי' תוס' אם עומד לפנינו ורוצה לחזור אם יודע שאסור לשעבד בו בוודאי לא הי חוזר ללא צורך בו ע"כ דאינו יודע תק"ח שאסור לשעבד בו וכ"ע לאו דינא גמירא שוב איכא אומדנא דהי' דעתו בשעת צוואה שיהי' חוזר בו א"כ מאי מהני מה שאומרי' לו אח"כ כי

תק"ח היא שאסור לשעבד בו מ"מ שישא ב"ח מהני חזרתו כיון דמעיקרא ע"ד שחררו שאם יעמוד יחזור בו כן קושי' תוס' ומתרץ דאמרינן דעתו מסתמא כמו שאמרו חכמים ואלו ידע שאמרו חכמים שאסור לשעבד לא הי' בדעתו שיחזור משחרורו כיון שאין לו בו תועלת ממילא הגם שעכשיו חוזר בו משום שאינו יודע תק"ח מאחר שאומרי' לו כי חכמים מוחי' על ידו לשעבד בו מעיקרא לא הי' דעתו שיחזור בו כשיעמוד דרצונו ודעתו לקיים תק"ח ואיכא אומדנא דמוכח דאין רצונו לחזור בו כנ"ל והבן:

התם ה"ט משום דלאו כרות גיטא הוא פי' הרי"ף כיון שיש לו לאדון זכות בשחרור שנאמר בו חוץ לאו כרות גיטא שצריך שיהי' כולו זכות לעבד וכ' רשב"א ור"ן לפ"ז ה"ה בכותב עצמך ונכסי ולרא"ש ותוס' דיוקא בכותב כל נכסיו וכן מפורש ברמב"ם הלכות עבדי' אפי' בכותב:

עצמך ונכסי ועיי' טור יו"ד סי' רס"ז שמביא ב' דיעות לרמב"ם לאו כרות גיטא הוא ולרא"ש כ"ג הוא:

ואני בעניי ראיתי ראי' א' ברמב"ם שם שכ' הכותב עצמך וכל נכסי כו' חוץ כו' ל"י לחירו' דלאו כרו' גיטא הוא וקשי' לי למה כ' הרמב"ם שכ' וכל נכסי כיון שמפרש עצמך ל"צ כל וכ"כ הרמב"ם אח"כ בעצמך ונכסי דעצמו קנה וכשכ' במשייר כ' עצמך וכל נכסי הא כל מיותר הוא ומכח זה עלה בדעתי דס"ל לרמב"ם דווקא בשכותב עצמך וכל נכסי אבל כשכותב עצמך ונכסי ולא כל הוי כרו' גיטא. ואפרש שיחתי ואימא מלתא בטעמא דלכאורה שיט' רי"ף ורמב"ם צריך הסבר דס"ל כיון שנאמר חוץ לטוב' האדון לאו כרו' גיטא שצריך שיהי' הכל לטוב' העבד תינח אי כתיב בי' שהעבד מתחייב לתת דבר להאדון הוא לחוב' העבד וטוב' האדון אבל אדון זה נותן מטוב לבו מתנה לעבד ומשייר לעצמו אין בזה חוב' העבד ולא זכות לאדון ששלו היא מעיקרא והענין תמוה ולא ידעתי לפרש רק כיון דכ' כל נכסי קנוי' לך בלשון זה מקנה לו הכל וכלתה מעשה המתנה אלא שכתוב אח"כ באותו שטר חוץ והקורא שטר זה הכתוב תחלה הכל לעבד ואח"כ איכא חזרה לטוב' האדון לאו כרות גיטא הוא כיון שמגרע הכתוב אחריו ממה שכתוב תחלה וחזרה איכא וכל זה בכותב כל נכסי דמפורש אמר שמקנה לו הכל ואח"כ חוזר מכל דכ' ומשייר לעצמו אבל בשכותב נכסי קנוי' לך דיש לפרש כל ויש לפרש מקצת אלא כשאינו מתנה חוץ סתמא כפירושו כל נכסי' אבל כשכותב חוץ לית כאן חזרה רק ביאור ופירוש מה שאמר נכסי לאו כל רק מקצת כי כן ליכא חוב' עבד וטוב' אדון כי גם מה שכ' מעיקרא להכי אתכווין ומפרש דבריו אח"כ ואין חזרה וסתיר' בדבריו ומי שקורא הכתוב נכסי נתוני' לך ספק בלבו אם כל או רק מקצת וצריך לראו' אם כתוב אח"כ חוץ

ואם לאו סתמא כפירושו מדלא התנה ולא שייר מפורש ואין זה רק משלילו' תנאי ידוע כי לכל התכווין א"כ כשכותב חוץ לאו טוב' האדון אית בי' שמוחזק בשלו ואין רעה לעבד ולכן בדיוק כ' הרמב"ם עצמך וכל נכסי לאו כרות גיטא הוא אבל עצמך ונכסי הוי כרות גיטא והטור שכ' בכותב עצמך ונכסי איכא פלוגת' בין הרמב"ם לרא"ש ולפמ"ש כה"ג שלא כ' כל גם לרמב"ם כ"ג הוא וליכא נפקותא רק בכותב כל נכסי לרמב"ם לאו כ"ג הוא ולרא"ש כ"ג הוא עוד נפקותא במ"ש הרא"ש אפי' אין לו רק עיר א' כה"ג נ"ל גם שלא כ' כל לא הוי כ"ג לרמב"ם דמיד כשכותב נכסי ידוע ומפורש דאות' עיר נותן לו דהא אין לו יותר וכשכותב חוץ מעיר זו הוי חזרה לטובת האדון וגורע חלקו של עבד כנ"ל. עוד נ"ל לרמב"ם איכא קולא כשכותב כל נכסי חוץ משדה פלוני קנוי' לך כיון שקנוי' לך כתוב לבסוף לאו חזר' הוא דהא התנה ואמר חוץ קודם שכתוב קנוי' לך אבל לתו' ורא"ש כיון שכלולה המתנה בתיב' א' א"א לחלק גם כשכ' קנוי' לך לבסו' לאו כרות גיטא הוא ויש קולא לרמב"ם וחומרא לרא"ש ויש חומרא לרמב"ם וקולא לתוס' כנלפע"ד לדינא ועיי' בכ"ז:

והנה פסקו כל הראשוני' כר"מ בכותב כ"נ ומשייר לאו כרו' גיטא הוא אבל בכותב כל נכסי' לענין נאמנ' דבפ"נ כו' פסקו כרבא דעצמו קנה נכסי' ל"ק דפלגי' דבורא וראשוני' ה"ה מלחמו' ד' ברישׁ וכו' ור"ן כאן הגדילו התימ' על הרי"ף דכאן פ' כרבא ובירושלמי כאן מפשיט האיבעי' דתלי' בפלוגתא דר"י ור"ל בעדי' מעידי' שא' כתב נכסי לפלוני ופלוני וקרובי' לא' מהם לר"י בטלה כל העדו' והרי"ף פ' כר"י ריש מכות ואיך פסק לדרבא כאן והר"ן נדחק מאוד ומצאנו ג' תירוצי' בישוב זה ברא"ש ריש מכות כ' בשם ר"י דטעמא דר"י משו' אחלופי שיאמרו דעדו' קרובי' כשר וזה לא שייך גבי בפ"נ דלא אתי לאחלופי וכ' הגם שירושלמי מדמה להדדי אבל אנן פסקי' כרבא עיי"ש. הנה תירוצו דחוק מאוד מאחר דירושלמי ל"ל לחלק איך אנו ניקו' ונאמר טעמא דר"י משו' אחלופי דלא שייך בשחרור ומכין לנו לחלק ומשו' דרבא אולי רבא ס"ל כר"ל בירושלמי וכן ס"ל לר"א שהביא הרא"ש דהלכתא כר"ל וכרבא והי' נ"ל דבירושלמי איתא דר"א אמר ראי' לר"י ממתני' דעדות שבטלה מקצתו ופליגו או יאות אמר ר"א חד אמר לא יאו' אמר דאינו דומה לדאמור במתני' והפשיט דמ"ד לא יאות אמר ר"א היינו דר"י דאינו דומה למתני' אלא כר"ל וי"ל דרי"ף ס"ל דאליבא דר"י פליגי' דר"א מפרש טעמא דר"י משו' דהוי עדו' שבטלה מקצתו כבמתני' נמצא א' מהם קרוב פליגו אי יאות אמר ר"א אליבא דר"י חד אמר לא יאו' אמר דאינו דומה לדמתני' ומחלק מסברא אלא דר"י גזיר' בעלמא היא משו' לא אתי לאחלופי ולאו דינא קאמר וירושלמי פשיט האיבעיא ומדמה להך

דבפ"נ לפי דמפרש ר"א טעמא דר"י אבל לפי דס"ל לא יאות אמר ר"א לא דמי להך דהכא דלא שייך משו' לא אתי לאחלופי' ולהך מ"ד נפשט האיבעי' דלכ"ע פלגינן לולי משו' אחלופי וגזיר' ובהא לא גזרי' וכיון דמאן דאמר יאות אמר ר"א לא יהיב טעמא שפיר איך מדמה הא דר"י למתני' וגם שלא נצטרך לומר דרבא פליג על דר"י פסק הרי"ף כמ"ד לא יאות אמר ר"א אלא דר"י משו' אחלופי הוא כנ"ל נכון בישוב ר"י הגם שהוא לא התכווין לזה מ"מ הדבר בעצמותו נכון בישוב הרי"ף ורמב"ם דאחז בשיטתו בשניהם:

תי' ב' הוא תי' בה"ע דמביא הרשב"א כאן לחלק בין פלוגתא דר"י לדהכא דבפלוגתא דר"י ור"ל מעידי' בדבר א' שהקנה כל נכסיו לפלוני ופלוני משא"כ כאן תרי עדו' נינהו עצמו ונכסי' ותי' זה אין עולה לפי הירושלמי דמדמה להו וצריך לדחק כמ"ש רשב"א ור"ן דהכי קאמר לר"ל וודאי פליגו ואפי' לר"י י"ל שאני הכא, ועיקר חסר ודוחק ואפשר י"ל דירושלמי דמספקי לי' אפי' בכותב את ונכסי אי פלגי' דבורא ולא הי' הבריי' לפניו שהובא בגמרא דילן ולכן ס"ל דתלא בדר"י ור"ל דלר"י עדו' שבטלה מקצתו וא"א למפלג וס"ל ה"ה בשני עדו' כמו עצמך ונכסי אבל לפי דאיכא לפנינו הבריי' דבעצמך ונכסי קנוי לך פלגי ול"א עדו' שבטלה מקצתו וקשה לר"י ועכ"ל לכנוס בחלוקי' כיון שהעדו' בשני ענייני' נכסי' ועצמו ל"א עדות שבטלה מקצתו ה"ה בכותב כל נכסי קנוי' לך הגם שבדבור אחד נאמרו מ"מ פלגי' דבורא ול"א עדו' שבטלה מקצתו כיון ששני עניינים הם משא"כ במעידי' פלוני כ' כל נכסיו לפלוני ופלוני הוא חד עדות כנ"ל ועיי':

תי' ג' העולה על כולנה ע"ש רמב"ן בחי' כ' דיש חילוק רב דכאן דליכא רק גילוי מלתא דאינו מזויף ל"א עדו' שבטלה מקצתו והא דירושלמי מדמה להו היינו למ"ד דלא יאו' אמר ר"א אלא טעמא דר"י משו' דלא פלגי' דבורא כן נמי כאן לא פלגי' דבורא אבל למ"ד יאות אמר ר"א משו' עדו' שבטלה מקצתו יש לחלק דכאן ל"א עדו' שבטלה מקצתו ופסק הרי"ף כמ"ד יאות אמר ר"א אלו דבריו ז"ל ומתוקי' מדבש ונופת צופים:

אלא אם כי ישובו וחילוקו עולה נכון בישוב שיטת הרי"ף אבל רמב"ם תלמידו דהולך בעקבותיו בדיני' אלו אינו מיושב עד"ז דלדברי רמב"ן אמרי' בכ"מ עדו' שבטלה מקצתו בכה"ג חוץ בעדו' בפ"נ שהוא רק גילוי מלתא ולפ"ז בפלוני בא על שורי שבסנהדרי' יו"ד ע"א לא נאמן גם על פלוני וכן שיטת הראב"ד ורא"ש במכו' ורמב"ם לא כן פסק פי"ב מעדו' הלכה ב' ונהפוך הוא דכשם שנאמ' על פלוני הורגי' גם השור עיי"ש ובהשגו' ובכ"מ שם ורמב"ם נקיט שיטת תוס' ורש"י ואנו אין לנו אלא כתי' ר' יואל שברא"ש מכו' דווקא בשטר משו' אתי לאחלופי או כתי' בה"ע שברשב"א לחלק בין אם הוא עדו' א' וי"ל דפלוני רבע שורי הוי שני עדו' פלוני רבע שור ורבע שורו ועדיף מכאן דיותר הוי

עדו' א' כיון שבשטר א' נכתב והוא מקיי' בדבור' בפ"נ אלא שתי' בה"ע וחלוקו הוא נגד הירושלמי וצריך לדחוק לכן היותר נכון בשיטת הרמב"ם כמו שתי' הרבינו יואל וע"פ שישבנו לעיל שיטתו ע"ד שתי' הרמב"ן אלא דלר"י פסק הרי"ף דלא כר"א דאמר יאות אמר ר"י וכן נכון כמ"ש ועיי':

והנה במרדכי כ' לתי' הרבינו יואל דווקא בכתב אבל בע"פ לא שייך אתי לאחלופי ומבי' בטור סי' נ"א בח"מ וכן פסק הרמ"א ובתומי' התפלא הא רמב"ן ור"ן ורשב"א חילקו באופן א' וכן בה"ע כ' חילוק אחר ולדדהו אין חילוק בין בע"פ לבשטר ולמה תפס כתי' רבינו יואל ונדחק עיי"ש ולפמ"ש ראוי' ונכון לפסוק כתי' רבינו יואל דרוב ראשוני' דנקטו כחילוק רמב"ן ותירוצו עולה נכון מאוד בישוב שאינו מתנגד לירושלמי אבל מרמב"ם מוכח דל"ל כן כמ"ש ומסתמא רי"ף ורמב"ם בחד שיטתא אזלו כבכ"מ ולא נשאר לנו רק חד לגבי חד או כתי' רבינו יואל או כבעל העיטור ומסתבר יותר כרבינו יואל דלא קשי' לדידי' מירושלמי ומיושב בלי דוחק ודבר אלקי' בפיו של רמ"א הגם שלא התכווין לכל מ"ש מ"מ ד' עמו שהלכה כמותו כנלפע"ד:

וכשאני לעצמי הי' נלפע"ד ישוב נכון לשיטת הרי"ף ורמב"ם עפמ"ש חי' ר"ן בסנהדרין ט' ע"ב דהתכווין מדנפשי' לומר דא"א לומר פלגינן דבורי' רק כמו פלוני רבעני או בא על אשתי דהוא בע"ד דלא שייך עדו' שבטלה מקצתו משא"כ כשהוא קרוב כשיטת הראב"ד שברא"ש וכ' דהא דהכא דאמרי' פ"ד משום דמעיד על עצמו דנכסי אדונו נתן לו במתנה הגם דבסנהדרי' מבואר א"א קרוב אצל ממונו היינו שם לחוב הוא דמעיד אלא דכיון דצריך ב"ד ועדי' לדון השור והוא נוגע פסול לממונו אבל לאו קרוב הוא משא"כ כאן שמעיד לזכותו שנכסי אדונו נתוני' לו בוודאי קרוב הוא וכמעיד על עצמו לכן שייך עדו' שבטלה מקצתו עיי"ש כי זה כוונתו ויש בו גמגום לשון. והנה לפ"ז א"ש פסקי הרי"ף ורמב"ם דפסקו לדר"י ופסקו לדרבא דכאן לא שייך עדו' שבטלה מקצתו דבע"ד הוא ורבא ואביי קאי על בריי' דעבד שהביא גיטו וע"ז איבעי' בכתוב בו עצמך ונכסי היינו במביא בעצמו וכ"כ הרמב"ם בסידור זה בהלכ' עבדי' פ"ז הלכה י"ב ול"ק מירושלמי דמדמי להו דלמעיי' בירושלמי דתחלת האיבעי' על מתני' המביא גט ממדה"י צריך שיאמר כו' ע"ז העמיד האיבעי' בכתוב בגט מתנה וכן איבעי' לי' בעבד דשוה בג' דרכי' והכל בשליח המביא וכתוב בו מתנה עיי' בירושלמי ותרא' בעין כן ושפיר מדמה להא דר"י אי אמרי' עדו' שבטלה מקצתו דע"י שליח לאו בע"ד הוא ודומה לדר"י ור"ל. ורי"ף ורמב"ם לא מייתי בשליח המביא דאינו נאמן דסמכו על שהביאו לפסק הלכה הא דר"י ול"צ לאתוי' בשליח המביא שחרור דאינו נאמן וא"ש שיטו' הרי"ף וגם הרמב"ם

א"ש והא דפסק בהלכ' עדו' דנאמן על שורו מתוך שנאמן שאני התם דשני עדו' הם של רובע ושורו וכ"כ הרמב"ם בכותב בשטר א' עדו' על פלוני שנתן לזה וכן נתן לזה וא' קרוב דכשר בכה"ג כיון ששני מיני עדו' הם וכן י"ל בזה כנלפע"ד ישוב נכון וברור בעזה"י:
ומלתא דתמיהא לי טובא במ"ש הרמב"ן בחי' ור"ן סביב הרי"ף:
דמספקא להו במייתי קרוב אי אמרי' בטלה מקצתו נרא' דבעבד עצמו פשיטא להו דלא שייך עדו' שבטלה מקצתו כיון דבע"ד הוא כמ"ש חי' ר"ן שהבאתי ולא ידעתי למה מסתברא להו טפי בקרוב יותר משליח רחוק ולא קרוב שהביא אי אמרי' בטלה מקצתו מה לי אם בטלה עדות מחמת קורבא אי מחמת שאינו נאמן וכן מוכח מירושלמי כאן דהא מדמה מלתא דר"י למלתא דהכא וירושלמי איירי משליח דעלמא וכ"כ הרא"ש במכות לפי דפסק ר"ח כר"י א"א בכותב כל נכסי רק ביש עידי קיום נרא' דאפי' בשליח דעלמא שהביא אינו נאמן ולכן דברי רמב"ן ור"ן צ"ע:
ודע דלשיטת תוס' ורש"י בסנהדרין דבשור אמרי' מתוך שנאמן על זה כו' דכל דהוא בתור' עדו' פסול משו' קורבא אמרי' מתוך שנאמן צ"ע לכאורה כאן למה לא נימא כן וצ"ל משו' דבע"ד הוא אלא בירושלמי דאיירי במביאו אחר ומ"מ ס"ל או דפלגי' דבורא או דאינו נאמן כלל ולר"ל דפלגי' ול"ל עדו' שבטלה מקצתו הי' לנו לומר להיפך כשם שנאמן וצל"ע. וצ"ל דרבא בסנהדרין פליג על ר"ל בזה וס"ל כל שאינו בע"ד אמרי' מתוך שנאמן וכאן משו' שהוא בע"ד כמ"ש חי' ר"ן או י"ל דווקא בפסול מחמת קורבא וגזה"כ הוא אפי' לחוב אינו נאמן בזה אמרי' כל שעדותו קיימת במקצת נאמן גם לכל שאמר משא"כ כאן חסרון נאמנו' הוא דא' אינו נאמן רק לענין שחרור האמינו לא שייך לומר מתוך שנאמן כיון שע"א לא האמינו לענין ממון ואיך יאומן מפני שנאמן לענין איסור בשחרור כנ"ל נכון ופשוט: בתשובת רשב"א סי' אלף רל"ז העלה באומר זניתי עם אשתך או באתי על אשתך לא פ"ד דאי מסלק' מה ששם עצמו רשע אין לנשאר טעם ובנב"י קמא חא"ע סי' ע"ב שפך סוללה וירה חיצי השגותיו הרבה על הרשב"א עיי"ש ולאפס הפנאי אקצר ואומר הנ"ל בכלל כוונת הרשב"א דכל כשאנו מסלקי' מה שמשי' עצמו רשע אין טעם בדבריו היינו שאין נשאר לנו כלל שום משמעות בדבריו שלא נתוודע לנו מדבריו אחר שסלקנו מה שיש בו לעצמו ואפי' מעשה בעלמא א"א יודעי' אין בזה הגדה כלל ול"א שנוציא מדבריו מעשה וכך הי' כמו שאמר אני זניתי עם אשתך כשנסלק אני זניתי ונשאר עם אשתך משני תיבו' אלו אין אנו יודעי' שום מעשה תשמיש או זנות בין בהיתר בין באיסור א"א בכה"ג שנוציא עכ"פ מתוך דבריו שזינתה עם אחר כולי האי ל"א אבל כשאומר פלוני זנה עם אשתי הגם שאנו מסלקי' עם אשתי ונשאר פלוני זנה וי"ל

עם חייבי לאווין מ"מ אנו יודעי' מדבריו המעשה שפלוני זנה אלא שאפשר עם ח"ל ובזה אמרי' פלגי' דבורא דהא הוא מעיד שעשה מעשה זנות באיסור א"א הגם שעם אשתו אינו נאמן עכ"פ מאמיני' לו שבא על א"א מה לי היא או אחר' וכן כשאומר פלוני בא על אשתי גם כשנסלק תיב' אשתי היינו שאין צריך לסלק רק סוף התיבה יוד מאשתי שמורה שבא על אשתו ומ"מ נודע לו שפלוני בא על אשה והוא מעשה תשמיש אלא שיש לומר על פנוי וכיון שהוא מעיד שעל א"א בא מפרשי' המעשה שעשה ע"פ שנודע לנו בעדו' ברורה ושפה ברורה ע"י דבריו אנו מפרשי' תחת שאמר אשתי שהי' באשה אחרת כיון שבכלל דבריו שבאיסור עשה מה שעשה, וכן לדידי אוזיף בריב' שעיקר מעשה הלוא' בריבי' אנו יודעי' ומעיד בשפה ברורה אלא אולי אוזיף לנכרי וכיון שהוא אומר לדידי אנו יודעי' מתמצי' דבריו שאוזיף לישראל מסלקי' תיב' לדידי' ומפרשי' לאחר, הכלל הרשב"א ל"א רק היכא דכשנסלק דבריו במה שמשי' עצמו רשע לא נשאר שום עדו' ואפי' עיקר המעשה שמעיד עליו כל כי האי לא מפרשי' דבריו כי אחר שנסיר הנוגע לעצמו לא נשאר לנו שום עדו' כדי שנדון בו אם באיסור או בהיתר, אבל כשנשאר גוף המעשה אלא שצריכי' לדון בו אם ע"ד היתר או אסור או בדרך שמתחייב בו מיתה או מלקו' וכדומה ואין זה אלא פירוש לגוף המעשה איך הי' שפיר אמרי' שמפרשי' דבריו שהי' באופן שלא נעשה רשע או על ידו או ע"י אחר ובזה סרו רוב תלונו' הנב"י על הרשב"א:

ולולי שהרשב"א בעצמי כ' לתרץ הא לדידי אוזיף בריבת כשמסל' לדידי נשאר דאוזיף בריבי', והנב"י הקשה לפי גירסא שלפנינו לדידי אוזפן בריב' קשי'. ובאמ' רשב"א גרס אוזיף, ולפי גירס' שלפנינו נ"ל דבאמת בלא"ה י"ל דל"ק משם דיש לפרש דהי' פ"נ ומותר ללות בריבת עיי' ש"ע יו"ד סי' ק"ס סעי' כ"ב ובט"ז שם דמלוה ודאי רשע הוא דהא לדידי ליכא פ"נ ליקח ריבי' ממנו עי"ש וכן הסכי' בחות דעת, ולפמ"ש יש לפרש דבריו שפיר דלדידי הוי היתר ומלוה נעשה רשע, וצ"ע על הרשב"א דלא תי' כן וצ"ל דכיון דניחא לי' בלא"ה קיצר ולא האריך לפי גירסא שלפניו ולפי הגירסא שלפנינו א"ש כמ"ש, ופשוט דאין זה רחוק לפרש שהי' פ"נ או לו או לוה עבור אחר שהי' בסכנה, ואינו דומה כלל למ"ש הרשב"א דלא מפרשי' לומר שהי' מחזקה לאשתו ובדביקו' עליה וכן למ"ש תוס' בכתוב' דלא שכיח אנוסי' מחמת נפשו' כמובן ועיי':

ומ"ש הנב"י עוד שם להוכיח מסוגי' דגיטין כאן נגד הרשב"א וכ' שיגע ומצא שסבר' הרשב"א תלי' בפלוגתא דאביי ורבא וקיי"ל כרבא עיי' בו. במח"כ לא מצא כלום ולחנם טרח כי אינו דומה כלל לדרשב"א דבכותב כל נכסי קנוי' לך פליגי אי נימא שאותו

דבר בעצמו נאמן לענין שחרור שכ' ונתן לו וכשיבוא לענין ממון לא נאמין בהא פליגו אביי ורבא וס"ל לרבא פלגי' כה"ג להאמין היכא שנאמן ושלא להאמין אותו דבר היכא שאין ע"א נאמן ולענין שמאמין לו מקיימי' דברי העד בכולו ופלגי' דרשב"א לא דמי כלל לדהכי, וכן הא דמכות דס"ל לראב"ד לולי עדי' שבטלה מקצתה הוי פלגי' היינו שהי' מחייבי' ללוה באותו עדות שאינם קרובי' לו ואין מאמינו להם נגד הערב הגם שאגודי' יחד בעצמותו ומ"מ למי שאינם קרובי' נאמני' ולמי שקרובי' לא מזייף, וכ"ז לא דמי לדרשב"א ורחוקי' כרחוק מזרח ממערב כמובן ופשוט:

ודע לפי יש מתרצ' שברא"ש וכו' דא"א לחלוק העדי' לגבי לוה וערב כיון שהכל חד, א"כ היכא פלגי' הכא שנאמן לענין שחרור כיון שנאמן שהאדון כ' השטר ממילא גם מתנה אמת ואי מזויף הוא גם לא שחררו וצ"ע. וצ"ל שאני הכא דתק"ח הוא שנאמן לענין שחרור ואינו נאמן לממון, משא"כ התם עיקר עדות הוא, אלא שלפ"ז יש לעיי' איך מדמה זה לפלוגתא דר"מ ור"ש. הקצרתי לאפס הפנאי וצ"ע:

ומ"ש הנב"י עוד שם דלרשב"א באומרו אני זניתי א"א למפלג אמרי' מדנאמן אהאי והאריך בזה הוא תמוה בבע"ד בוודאי א"א לומר מדנאמן לאחר נאמן על עצמו לא נאמר דבר זה רק בפסול קורבה דעד הוא רק דרחמנא פוסלו בזה ס"ל לתוס' רש"י ורמב"ם דהיכא דקיי' עדותו במקצת לגבי אחר דלאו קרוב נאמן בכולו אבל בבע"ד שאינו נכנס בגדר עד ל"א מתוך שנאמן על אחר נאמן על עצמו דלאחר עד הוא ולעצמו בע"ד הוא, והוא הרבותא דאשמעי' רבא באשתו דכגופא היא דל"א מתוך שנאמן, אלא שהנב"י רצה לחדש משום דאפשר למפלג אבל היכא דלא אפשר למפלג אמרי' בבע"ד מתוך שנאמן, מנ"ל הא והוא נגד הסברא, והא ראי' מאביי דס"ל כאן דל"א פלגי' דבור' והדר בי' דמתוך שלא נאמן על זה וכי תוס' דכן מסתבר יותר, וכבר כתבנו לעיל דלשיטת תוס' ורמב' בסנהדרין דאמרי' מתוך שנאמן, צ"ל דכאן כיון דבע"ד הוא ל"א מתוך שנאמן. ועוד נ"ל היכא דא"א למפלג אפי' בקרוב ל"א מתוך שנאמן דוקא אי אמרי' פלגי' דבורא ועדותו קיי' במקצת עכ"פ, שוב אמרי' מתוך שקיי' במקצת נאמן ומועיל גם לכל מ"ש, אבל אי ל"א פלגי' דבורי' נתבטל עדותו ממילא ל"א מתוך שעדותו קיי' כיון דא"א למפלג ממילא לא נאמן כלל דאיך נאמר מתוך שנאמן הא ע"ז אנו דנין אי יהא נאמן וכיון שא"א למפלג אין כאן התחלת עדות כלל כנ"ל ועיי'. ומ"ש שם ראי' מדס"ל לר"י דברבעני לרצוני עדו' בטל משו' דהוא רשע ע"כ משום דנאמן להאי, דאיך ס"ד שע"י קרוב אינו נפסל וע"י עצמו יהי' פסול אתמהה עיי' בו ולא ידעתי למה רחוק כ"כ בעיני הנב"י דע"י עצמו נפסל משום הודא' בע"ד כמאה עדי' דמי' עיי' יבמו' כ"ה ע"ב א"א משים ע"ר כ' רש"י והא

דאמרי' בממון הודא' פיו כמאה עדי' ה"מ לענין ממון אבל לא לפסול עצמו ולהמיתו או ללקו' ע"י עצמו, ובאמ' בעי טע' למה בממון נאמן ע"י עצמו מובן למעיי' ברש"י קדושין ע"ה ע"ב דכ' דהודא' בע"ד כמא' עדי' נפקא לן מאשר יאמר עליו כי הוא זה עי"ש, ולכן מממון לא ילפי' למיתה ומלקו' ולפסול עצמו, ורב יוסף ס"ל דילפי' מממון לכל דבר דהודא' פיו כמא' עדי' אבל עדי' קרובי' מצד עדות הוא ל"מ כנ"ל פשוט וברור, ועיי' קצה"ח סי' ל"ד:

ומה שהשיג עוד שם על הרשב"א דס"ל בהרגתיו מפרשי' שהרגו שוגג וס"ל ע"כ בחד גופא נמי פלגי' דבורי' והקשה א"כ מ"ד בב"ב בחד גופא לא פלגי' מה יענה להך מתני' דיבמו' הרגתיו נאמן. ונ"ל דרשב"א יפרש טעמא דמ"ד בב"ב בחד גופא היינו שם דבעל אומר גרשתי מאז ואנן לא נאמין לו אותו מעשה שעשה אז ונאמר אבל עשה עתה אנו אומרי' שהי' מעשה אחר מה שאינו אומר הוא כה"ג ל"א משא"כ בפלוני רבעני או בא על אשתי הגם שאנו אומרי' שבא על אחר והוא מעשה אחר' ממה שהוא אומר כיון שבגוף זה שהגיד עיקר עדו' שרבע הוא קיי' רק אנו מחלפי' שעשה עם גוף אחר כה"ג פלגי', אבל לומר מעשה אחר בזמן אחר ל"א, אבל בהרגתיו שאנו מחזיקי' המעשה עצמו באותו זמן ושע' רק תחת שהוא אומר במזיד הורגו אנו אמרי' שוגג הי' בזה כ"ע מודי' כנ"ל פשוט ונכון ועי' ש"מ בכתוב' סוגי' דעדי' שאמרו, ועיי' ב"ש סי' קנ"ב סק"א דרמב"ם ס"ל בחד גופא ג"כ פלגי':

ועיי' בתומי' סי' ל"ד ס"ק כ"ג שהקשה על הרשב"א דכ' באומר באתי על אשתך דא"א לפרש באונס דאין קשוי אלא לדע', והקשה בתומי' הא יש לפרש דבשוגג הי' שלא ידע שהיא א"א או אומר מותר תי' כיון דבא לחייב מיתה ע"כ בהתרא' והוא הי' מן האתרי' וע"כ ידע שהיא א"א ולא הי' שוגג או אומר מותר עיי' בו שמישב בזה טע' להשמט' דהשמיט הרמ"א בא"ע סי' קט"ז הך דינא דרשב"א ולזה א"ש עיי"ש, ועדיין צ"ע ממ"ש הרשב"א סי' תקנ"ב בחשוד מודה שבא עליה דפלגי' דבורא דאין אנו דני' כאלו בעצמו בא עלי' אלא כאלו העיד שזנתה משמע שבעצמו בא עלי' א"א לקיי' והא אפשר שהי' שוגג באותו שעה שלא ידע שהיא היא או שאומר מותר, ואפשר לומר כיון שאיירי בחשוד עלי' וקינא לה בעלה רחוק שלא הכיר בה וסבור שאשתו היא או שפנוי', אלא דאפשר באומר מותר והא אין שם התרא' ונ"ל דמ"ש התומי' באומר מותר זה וודאי רחוק מאוד דמי אינו יודע דא"א אסורה, וכה"ג כ' מהרי"ק שורש ד' בפ"פ מצאתי לא נכנס בגדר הספק שמא אומר מותר היתה דמי לא ידע באלה. ועדיין צ"ע ואם נאמר דרשב"א באמ'

לאו דוקא אמר שזינתה עם אחר רק שזנתה עמו ג"כ י"ל ושוגג ומוטע' הי' באותו שעה שלא ידע שהיא א"א,:

מיושב קושי' חמורה של הח"צ סי' ק"נ ומובא בנב"י איך אפשר שלא תשתה ע"י עדו' זה הא במעיד מפורש שזינתה עם אחר שותה דהא לא קינא לה מאחר עיי"ש, ולהנ"ל א"ש דאפשר שזינתה עמו ושוגג הי' והיא ידע' ואשמה, ואפשר יש להעמיס כן בלשון רשב"א שאין אנו דני' שהוא עצמו בא עלי' אלא שזינתה היינו היא ידע' בשעתו וזינתה עמו, והוא לא ידע ואח"כ נתוודע לו שהיא היתה ובשעתו סבור שהיא אינה, כנ"ל ועיי':

אבל אי קשי' הא קשי' לי על הרשב"א סי' אלף רל"ז דלא מצא לפרש דבריו שהיא זנה עמו באופן שלא משי' ע"ר וכ' ולומר שאנסוהו ורצו להורגו עד שהתקשה עצמו לדע' גם בזה משי' ע"ר דיהרג ואל יעבור אלו דבריו, ותמה אני אטו כ"ע דין זה גמירא דיהרג ואל יעבור ונשאל לרובא לא ידעו ד"ז ויש לומר שהי' אומר מותר בזה, ומהתימה על התומים שנתעורר בטענת אומר מותר לגבי הבועל שלא ידע דא"א אסורה. וזה רחוק דכ"ע יודעי' כזה. ולא עלה על דעתו להקשו' באומר מותר שיעבור ואל יהרג וצ"ע. ובתשובתי סי' ק"כ סדרתי דברי' אלו על תשו' הרשב"א ונב"י בסידור נכון ואריכ' והוספל דברי' עיי"ש:

אם יש עליו עוררי' יתקיי' בחותמיו פי' רש"י או העדי' עצמם יעידו שחתמוהו או עדי' אחרי' יכירוהו וכן כ' רש"י במתני' וצ"ל מה רצה רש"י בזה וכי דיני קיום אתי לאשמועי'. והיותר תמוה כיון דחשיב ואזיל אופני הקיום למה שביק דיוכל להתקיי' ע"י דמיון בח"י יוצא ממק"א וצ"ע והנלפע"ד לישב, כשנבין לשון המשנה יתקיי' בחותמיו תיבת בחותמיו מיותר דלא הול"ל רק יתקיי' כמו מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו לא אמר בחותמיו פשיטא שכן הוא קיימו והוא דקדוק עצום, ונ"ל ראי' מזה לתשוב' הריב"ש המובא בהג"ה רמ"א סי' קמ"ב אפי' יש לשליח שטר הרשא' מקוי' מ"מ צ"ל בפ"נ דחיישי' לטענ' הבעל שמא אבדו או נשרף ממנו והיא חומרא גבי גנו דחיישי' ללעז כ"ד. נ"ל דזה אתי מתני' לאשמועי' יתקיי' בחותמיו דוקא בהכר' כשעדי' החתומי' בו בגט מהני, אבל קיום הרשא' ל"מ, ואלו הוי אמר יתקיי' היינו להעמידו על אמיתו שהוא אמת ה"א דה"ה ע"י הרשא' שבידו מתקיי' הגט קמ"ל דוקא בחותמיו וזה ראי' נכונה להריב"ש, ולרשב"א דס"ל דמהני הרשא' י"ל עפמ"ש הרשב"א דע"ח של הגט יהי' נזכרי' בהרשא' והארכנו לעיל ו' ע"ב בפסק הלכה דלשמה טעמ' דבעי דוקא הזכרת עידי הגט בהרשא' עיי"ש, וי"ל דזה קמ"ל מתני' יתקיי' בחותמיו גם אם הרשא' בידו מתקיי' דוקא ע"י שמכרו בו עידי חתימה כן נ"ל, ולריב"ש א"ש טפי כמובן:

ומעתה שזכינו לדין אומר אני דלריב"ש ל"מ קיום ע"י הכרה מכתב אחר כאשר אבאר, הנה בכתוב' כ' מבואר דאין מקיימי' את השטר אלא ביוצ' מתחת י"א, אבל מתח"י עצמו לא דלמא זיופי זייפי עיי"ש, ובתוס' דוקא קיום דמדמה שטר לשטר ל"מ, אבל קיו' ע"י עדי' שמכירי' בט"ע מהני עיי"ש הטיב. ואומר לפ"ז ביש לשליח שטר הרשא' אם חתם באותם עדי' שחתומי' על הגט ומקויים שזהו כ"י, ואנו חוששי' שאבד הגט וכ' וזייף גט אחר, א"א לקיי' ח"י עידי הגט ע"י שמדמי' הכתב לכתב ח"י הרשא' כיון שתח"י הוא חיישי' לזיופא זייפי, וגם אם עידי הרשא' לאו עידי הגט, מ"מ א"א לקיי' ח"י עידי גט משטר אחר כיון שהי' בידו גט בעדי' רק שאנו אומרי' אבד או נשרף אנו חוששי' שמא נשרף או נקרע מקצת הגט ונשאר בידו ח"י עדי' וזייף גט אחר וזייף חתימ' עדי' שפיר כיון שהי' לפניו ח"י עדי' בקצתו שנשאר בידו, וגם כשאין בידו הרשא' כלל אנו חוששי' שהי' בידו גט מבעל ונשרף קצתו וזייף אחר ובגט חיישי' כולי האי משו' לעז הבעל לשיטת הריב"ש ולכן דוקא ע"י עדי' חתומי' עצמם או ע"י עדי' שמכירי' בט"ע מהני קיום כנ"ל, והא"ש דכ' רש"י ע"י עדי' עצמו או אחרי' המכירי' לאפוקי ע"י הכר' בדמיון משטר לשטר לא מהני כנ"ל נכון מאוד ועיי':

ובדברים אלו ארווח לן ליישב הא דמוקי מתני' בערער דבעל דוקא ולא בערער דלקוחו' ועיי' ר"ן, ולפמ"ש א"ש דמתני' דקאמר, יתקיי' בחותמיו לאפוקי על הרשא' דוקא בחותמיו כנ"ל וכ"ז לענין פסול דגט חיישי' כולי האי, אבל מצד הלקוחו' דבר הנוגע בממון כל שיש שטר מקוי' בידו שוב ל"ח, וע"כ דמתני' בערעור דבעל כנ"ל ועיי'. ועיי' ב"ש סי' קמ"ב ס"ק ב':

אילימא ערער חד האמר ר"י כו' כ' תוס' דעיקר מלתא דר"י נאמר בפ"ב דכתוב' במעלין לכהונה ע"פ ע"א, וקשה לי לפי שיטת תוס' ריש מכילת' דחוששי' וטועני' מזויף בכ"מ רק בגט בא"י לא חוששי' משו' עגון וכי כן מעיקר הדין הי' לנו להצריך קיו' כבכ"מ רק דהקילו בזה, ומנ"ל דהקילו כ"כ שאם יש א' מערער דלא בעי קיום, ור"י ל"א אין ערעור פחו' משני' רק דבלא ערעור של א' לא עלה ספק בלבנו, אבל כאן דקיל הוא שהקילו דלא ניחוש לזיופא כל שא' מערער כה"ג ל"א ר"י דאין ערעור פחות מב', ונ"ל לכן כ' רש"י דר"י לא אתפרש היכא היינו דר"י אמר סתם אין ערעור פחו' מב' ול"א דבריו על ענין א' אלא כללי כלל בכ"מ דחוששי' לערעור אין ערעור פחו' מב' וגם על ערעור דגט בא"י אמר כל מקו' דקתני עוררו אין פחו' מב', אבל לתוס' דס"ל דר"י לענין כהונה אמר וש"ס מדמה מלתא דכ"מ למלתא דהכא צל"ע:

ואלא ערעור תרי ותרי נינהו מאי חזי' כ' תוס' ולוקמי' בחזק' א"א היינו לפי דקיי"ל יבמו' ל"א ע"א תרי ותרי ספיקא דרבנן דאוקמי אחזקה ולמ"ד ספיקא דאוריי' הוא לא מוקמי אחזקה, ומ"ש מהרש"א אין מובן ואפשר ט"ס הוא וצריך להגיה:

ויש לעיי' למה נוקמי אותה בחזק' א"א דמעיקרא הלא כשבא הגט לפנינו קוד' שערערו המעררי' הי' מחזיקי' הגט דכשר הוא מחזק' דל"ח אינש לזיופי וע"י המעררי' צריך קיום ואוקי תרי לבהדי תרי ואוקי אחזקה כמו שהי' קוד' שבאו מעררי'. ולמ"ד תרי ותרי ספק דאוריי' א"ש, אבל למאן דס"ל דמוקמי אחזקה קשה, ובוודאי דוחק דקושי' ש"ס לס"ד דתרי ותרי ספק דאוריי', וכ"ש דקשה לתוס' דכ' ונוקמי אחזק' א"א, וראיתי בפ"י שהרגיש ורוצה להציל ולא העלה מאומה ודבריו אין להם הסבר והבנה במחכ"ת. ויש להסביר קצת עפמ"ש תוס' ריש מכילתין דאנן טענינן בכ"מ מזוי' ובגט משו' עגונא הקילו, ולכן בתרי ותרי בדין הוא דנוקמי על חזק' א"א דהרי בלא ערע' הי' לנו לחוש לזיופי' מדרבנן מיהת וכיון דאיכא תרי לבהדי תרי נוקמי אחזק' א"א כיון דגם בלא ערע' רק משו' עגונא הקלנו: אלא מלבד שיש בזה דוחק קצת, קשה לשיטת ר"י ודעימי' דס"ל דל"ח ולא טענינן מזויף רק כשטוען ברי בוודאי קשה למה נוקמי הגט בחזקתו כמו שהי' מוחזק לנו קוד' דבאו מעררי' דל תרי כתי מהכא ונשאר הגט בחזקתו וצ"ע:

ואחר העיון נ"ל עפמ"ש תוס' ב"ב ל"ו ע"ב בב' כיתי מכחישי' הא דלא נאמן כת שני' מכח מגו דפסלו לקמיית' בגזלנותא דמיגו לא עדיפא מאיכא עוד עדים דתרי כמאה ומה יתן ומה יוסיף מגו להאמין לאלו יותר מאלו. וצריך לומר הא דבתרי ותרי אוקמי אחזק' לאו דמאמינים לאלו דחזק' מסייעת' יותר אלא כיון דאיכא תרי סלקי' עדותן ונשאר הדבר כמו שהי' ברור לפנינו עד עכשיו בחזק' א"א או חזק' פנוי' שהי' ברור לנו לא מטעם דחזק' מסייע לאלו ומנגדת לאחרים כצ"ל. ולפ"ז אומר אני זה דווקא כשהי' ברור לנו מתחלה קודם שבאו א' מן הכתות שהי' הדבר מתחלה כך שהי' א"א או פנוי' וכדומה אבל כאן לא ידענו מעולם כי לא הגט מזויף בוודאי לא שמענו ולא ראינו דבר זה אלא מכח חזק' לא חציף אינש א"א חוששי' שמא מזויף הוא וכיון דאיכא לפלגנו תרי שאומרי' מזויף הוא יכת א' מכחשת שוב אין לנו להאמין לאלו המקיימין משום חזק' דלא חציף דסברא זו לא עדיף מיש עוד מאה עדי' המקיימי' כמו דמגו דאוריי' היא מסברא ואומדנא אינה מכרעת בין העדי' כן חזק' דל"ח אינש לזיופא לא מכרע' ולכן מוקמי' על חזק' א"א שהי' מתחלה בוודאי א"א וברור לנו כנ"ל ועיי':

אלא תוס' בב"ב תי' שם עוד תי' אחר דמגו דבי תרי לא אמרינן נראה שתי' זה ס"ל לולי דמגו דב"ת ל"א הי' מהני מגו להכריע בין העדי' ונראה הגם דתרי כמאה היינו מה

שנוגע בתור' עדו' שהאמינה תורה גזה"כ דלא מהני אפי' מאה ואפי' אהרן ומשה בתוכ' להכריע אבל כל שאינו מחמת הגדה רק מסברתינו להאמין לאלו יותר מאלו ע"י מגו וכדומה מכריע בין העדי' כנ"ל ובמק"א הארכתי. ולפ"ז גם כאן הי' לכו להאמין למקיימי' יותר משום סברא דל"ח לזיופא וגם לתי' קמא של תוס' בב"ב שכתבתי דל"מ חזק' דל ח להכריע מ"מ עי"ז יוגרע חזק' א"א כמ"ש תוס' בכתובת סוגי' דתרי ותרי ע"י דייקא נגרע החזק' ול"א תרי ותרי אוקמי אחזק' וכן י"ל כאן: ולכן היותר נ"ל דזיל בתר טעמא דל"ח לזיופי משום דהוא מדע"ל עיי' פ"י ג' ע"א וכיון שיש לפנינו ב' כיתי עידים ואין אנו יודעי' אם המקיימי' משקרי' או המערערי' ולהך צד דמקיימי' משקרי' ליכא מסייע למקיימי' משום דלא חציף לזיופי אולי ידע זה או עשה קנוני' עמם שיעידו לו ויקיימו ושוב לא יהי' מלתא דעד"ל דאנחנו לא נדע עם מי האמת עם למקיימי' או המערערי' ועל דא סמך לזייף וכיון דאבדא לה חזק' דל"ח ואין דבר מסייע למקיימי' מוקמי' אחזק' א"א דמעיקרא כנ"ל נכון מאוד ועיי':

תרי ותרי נינהו מאי חזית וכו' עיי' תומי' סי' מ"ו סס"ק ו' שהקשה לפי המבואר בירושלמי בבי תרי החתומי' שאומרי' שאין זה כתב יד עצמם ותרי אחרים אומרי' כ"י הוא המקיימי' נאמנים וכ' הריטב"א דכוונת ירושלמי אלו החתומי' המקיימין מעיד כ"א שאין זה כ"י ואינו יודע ומכיר של חבירו והוי רק א' על כל ח"י ולכן מהני בי תרי אחרים המקיימי' דהוי תרי לגבי חד והקשה לפ"ז הי' אפשר למוקמי מתני' עוררי' תרי דעדים החתומים בעצמם אומרי' כ"א על ח"י שאין זה כ"י ויתקיים באחרים דכ"י הוא ואין לומר א"כ למה לא קתני ברישא במביא מח"ל דאם יש עוררי' יתקיים בחותמיו דזה קשה בלא"ה כדקאמר אלא תרי למה לא קתני ברישא אם יש עוררי' תרי וכו' ונדחק בישוב קושי' זו. ולפע"ד נראה ליישב בשנאמר הא דקאמר ואי תרי ול"ק א"כ רישא נמי אם יש עוררי' תרי יתקיים בחותמיו. י"ל אין ה"נ אלא דסיפא איכא רבותא יותר דמהני קיום דתרי דלא אמרי' אוקמי אחזק' א"א כיון שכבר החזקנו הגט בכשרות קודם שבאו העוררי' מוקמי' הגט כמו שהי' וברישא ליכא רבותא כ"כ דכבר אתחזק בכשרות ע"פ שליח דהאמינו כבי תרי נגד הבעל ועיי' תוס' כתובת כ"ו ע"ב דלשיטת רבינו ברוך הוחזק ע"פ ע"א ג"כ אוקמי בב"ת אחזקה עיי"ש ובתוס' ישנים שבגליון וקמ"ל סיפא רבותא טפי כן הי' אפשר לומר אלא דדחי זה תרי ותרי נינהו נוקמי אחזק' א"א מטעמי' שכתבנו או משום גם קודם הערעור הי' לנו לחוש אם לאו דאקילו בי' או מטעמי' אחרים שכתבנו:

ואפשר באמת ברישא בתרי ותרי מהני דאוקמי כמו שהי' מוחזק לפנינו וא"ש. ומיושב קושי' התומי' דלא יוכל לתרוצי מתני' בשחתומי' אומרי' אין זה כ"י היינו שכ"א אומר

חתימ' ידו אין זה כ"י ותרי אחרים מקיימי' חתימות שני' דהוי תרי לגבי חד קשה למה לא אשמועי' ברישא כך דאיכא רבותא יותר דבעי קיום דהי' אפשר לומר כיון דהאמינו לשליח כבי תרי שוב כשבא כל א' מהחתומי' ומעיד על חתימ' שמו שאין זה כתב ידו דאינו נאמן כי השליח כבר אמר על ח"י שני' שאינו מזויף קמ"ל מ"מ בעי קיום אחר דתרי אחרים והא דמהני קיום אחרים אינו רבותא כ"כ דתרי לגבי חד הוא ומדלא קמ"ל ברישא כן ע"כ סיפא לאו בהכי איירי והוצרך לתרץ ערער דבעל וזה לא שייך ברישא וא"ש עיי':

עוד הקשה התומי' ע"פ הסוברי' והוציאו כן מירושלמי דבשנים אומרי' שאין זה כ"י והחתימי' אומרי' שהוא כ"י דנאמני' שזה כ"י עצמם וכ' התומים הטעם לפעמים משנה אדם ח"י כרצונו ויכולי' לומר שחתמו רק שינו בפעם הזאת ח"י שרגילי' בכ"פ והקשה דהי' אפשר לתרץ עוררי' תרי אבל יתקיים בחותמיו של עדים החתומים בו ולא מצא מענה לקושי' זו רק ע"צ הדחוק דמשמע לש"ס יתקיים בחותמיו אפי' בעדי' אחרים מלבד שהוא דוחק דטוב לתרץ כן מלתרץ ערער חד דבעל ועוררי' קתני גם לשו' יתקיים בחותמיו משמע קצת חותמיו היינו שחתומי' בו וכ"כ בעצמו בקושי' השני' דכן משמעות הלשון. ולפע"ד נראה אם הגט חתו' בעדי' ששינו כ"י בחתימה זו. גם בא"י יהי' צ"ל בפ"נ דהא אין עדי' מצוים לקיימו דהרי שינו ח"י ממה שרגילי' לחתום ולא ימצא מקיימי' רק מערערי' ופשיטא שאין לסמוך שיהי' שם החותמי' עצמם ויהי' צ"ל כה"ג בפ"נ או לא ישלח גט כזה ועוד גם בח"ל דאומר השליח בפ"נ אין ראוי' לשלוח גט כזה דאי אתי בעל ומערער לא משגחי' בי' ואם יביא עדי' דמזויף הוא הרי באמת פסול הוא ובדין מערער אבל אם ע"ח שינו כ"י בפעם הזה יש לחוש שיחזור הבעל אחר עדים דמכירי' ח"י שרגילי' בו העדי' ויאמרו שאין זה כ"י ויפסל הגט ותתעגן שלא כדין דבאמת הוא גט כשר רק ששינו כ"י עכשיו ואנחנו לא ידענו ולכן לא מוקי מתני' בכה"ג כנ"ל נכון ועיי':

אלא ערעור דבעל ועיי' תוי"ט למה קתני עוררי' תרתי ונדחק ולפע"ד נראה הנה הטור סי' קמ"ב כ' כשאמר השליח בפ"נ ואח"כ בא הבעל ועוד א' עמו ומערער לא משגיחי' בי' וכ' הב"י ופשוט הוא דהרי האמינו לשליח כבי תרי חוץ כשבאים שנים אחרים ומעררי'. ומה דפשיטא לב"י לדעתי יש לספק בו אולי לא האמינו לשליח רק נגד הבעל לחוד וה"ה א' מעורר דאמר ר"י אין ערעור פחות מב' אבל הבעל בצירוף ב' מנ"ל דהאמינו כ"כ אבל הא וודאי פשוט כשבעל ועוד א' מערער דמהני קיום של ב' אחרים דלאו תרי ותרי הוא דבעל בע"ד הוא ומקשה אלא תרי היינו ב' אחרים מעררי' תרי ותרי נינהו ומתרץ אלא

ערעור דבעל היינו תרי וא' מהם הבעל וא"ש לשון עוררי' דקתני בעל ועוד א' יתקיים בחותמיו הגם דתרי עוררי' כאן שא' מהם הבע"ד מהני קיום בתרי אחרים וא"ש:
ויש להוכיח דינו של הטור מדלא קתני רישא אם יש עליו עוררי' בעל ועוד א' כמו בסיפא דיתקיים ואיכא רבותא יותר ש"מ דבאמת ל"מ ברישא ערעור דבעל ועוד א' דהימנו' אפי' כה"ג כבי תרי וכדינא של הטור וכסברתו ומוכח מתוך הסוגי' ועיי':
ערער דבעל בירושלמי מי עורר ר"ח אמר הבעל עורר אמר ר"א אף הלקוחו' עוררי' שלא תטרף מהם והובא ברא"ש. והנה משמע מדאמר אף הלקוחו' עוררי' דווקא כשמעררי' חוששי' לערער שלהם אבל כדלא אסקו לטעון שמא מזויף אנן ב"ד לא טענינ' להם אבל ברא"ש נרא' דאנן טענינן שכ' אבל להוציא ממון מן היתומי' ולקוחו' חיישי' לזיופי' מדכ' חיישי' משמע אפי' לא טוענ' לקוחו' וודאי או לכהפ"ח שמא מזויף אנן חיישי' לזיופא ומזה נ"ל הוציא הטור סי' קמ"ב שכ' בסתמא דחוששי' לזיופא גבי לקוחו' וכ' הב"י דכן נרא' מסתימ' הרא"ש והיינו כמ"ש וכ"כ הר"ן מפורש וכ' דלכן לא מוקי מתני' בערער דלקוחו' דלא בעי ערער דבלא ערעור אנן חיישי' לגבי ממון אלא שהרגיש דרב אסי בירושלמי אמר אף ערער דלקוחו' משמע דווקא כשמעררי' ונדחק דלאו מוקי מתני' בהכי אלא דינא נאמר ודוחק הוא דעדיין מי ניחא הלשון אף לקוחו' מעררי' משמע דווקא מעררי'. ולנ"ל לומר דבזה פליג ר"ח עם ר"א דר"ח אמר בעל מערער אבל לקוחו' ל"צ לערער דאנן חיישי' אלא לפסול גט בעי ערער ורב אסי אמר אף לקוחו' עוררי' היינו גם לקוחו' בעי' ערער דווקא וכש"ס דילן דמוקי מתני' בערער דבעל דווקא משמע דלקוחו' לא בעי ערער הכי קיי"ל כנ"ל וק"ל:
והנה הרשב"א כ' דמירושלמי ריש מכלתי' נרא' דל"ח בכ"מ לזיופא דמקשה עליו מתני' א"כ המביא שטר מתנה יהי' צ"ל בפ"נ משמע דאנן ל"ח וכ' דס"ל דמתני' אפי' במקוי' איירי ובמקוים בוודאי ל"ח בכ"מ ובפ"מ בירושלמי על מתני' דאם יש עליו עוררי' מביא הא דרשב"א והקשה על תירוצו דא"כ איך מתרץ ר"י שם קל הוא שהקילו חכמי' שאם בא הבעל אינו נאמן ולדברי רשב"א דס"ל למקש' דבמקוי' איירי א"כ למה בגט צ"ל בפ"נ וריב"ל מתרץ מפני שאין בקיאי' בדקדוקי גיטין ניחא אבל ר"י דמתרץ קל הוא אינו מובן ונדחק מאוד וצע"ג. ולפע"ד הא דהקשה בפשיטו' ממביא שטר מתנה וס"ל בפשיטו' דמתני' במקוי' היינו דס"ל למקשה כשאינו מקוי' למה יהי' שליח נאמן מ"ש מבכ"מ דצריך תרי כקושי' ש"ס לבעי תרי ככל קיו' שטרו' ולכן הוכיח דע"כ במקוים ומ"מ צ"ל בפ"נ לחומר' והקשה מ"ש ממביא שטר מתנה ומתרץ ריב"ל משו' שאינם בקיאי' והוא רק חשש בעלמא והאמינו לשליח כתירוץ ש"ס דידן לרבה ור"י מתרץ לעולם באינו מקוי'

ומשו' קיום צ"ל בפ"נ וכאן האמינו לשליח מתוך קל הוא שהקילו מתוך חומר שהחמרת עליו בתחלתו לומר בפ"נ קוד' שבא הבעל דמשו' עגונא לא הי' מצריכי' קיום בלי טענה ומ"מ הצריכו לומר בפ"נ והאמינו כדעת הבעל ולעולם מתני' באינו מקוים כנ"ל ועיי':
אלא דאצ"ל לס"ד דמקשה דבמקוי' איירי דאל"ה לא הי' נאמן השליח ומה ס"ד למה בעי למימר עד דהקשה ממביא שטר מתנה ביותר הו"ל להקשו' למה בעי למימר הכא ונ"ל דידע דבעי שיאמר בפ"נ משו' פסול גט אלא דקשי' לי' הא בשטרו' ג"כ איכא פסול בכותב וחותם לשם אחר ואח"כ בא זה ונוטלו לשם מתנה דפסול כיון שנחתם לא לשם מתנה זו ואין עדי' באו להעיד על מתנה זו וגם יש פסול כשחתמו קוד' שכתב השטר כמ"ש תוס' לעיל גבי מודה ר"א במזויף מתוכו וגם יש פסול מוקד' ולכן מקשה וכי מביא מתנה צ"ל בפ"נ ע"ז מתרץ ריב"ל לפי שאין בקיאי' בדקדוקי גיטין היינו מה שפסול בשטרו' בקיאי' כי רגילי' בכך תמיד אבל מה שאינו פסול רק בגט אינם בקיאי' וכ"כ רמב"ן בחי' מסברא לרבה משו' שאין בקיאי' לשמה עיי"ש וזה שחידש ריב"ל דווקא מה שמדקדקי' בגיטין אין בקיאי' כנ"ל נכון ועיי':

מה"ב והנה בירושלמי ר"ח אמר ערער דבעל ור"י אמר ערער דלקוחו' אם באתה לטרוף מהם וכ' רשב"א ור"ן הא דלא מתרץ ש"ס דילן בערער דלקוח' דמתני' לא איירי רק מאיסור ולא לענין ממון וצ"ל מנ"ל דמתני' לאו לענין ממון ג"כ קאי. והנ"ל עפמ"ש הא דקתני יתקיים בחותמיו ולכאורה שפת יתר הוא דלא הו"ל לומר רק יתקיים כמו בכ"מ מודה בשטר צריך לקיימו ולמה פרט כאן בחותמיו ונ"ל דלא מהני אם יש בידו שטר שליחות מקוים דחיישי' שמא אבד הגט שמסר לידו וזייף גט אחר ועיי' רמ"א סי' קמ"א והוא מריב"ש דבגט חיישינן לחשש זה משום לעז דבעל שיאמר כן ונ"ל משו"ה פרט יתקיים בחותמיו היינו שצריך קיום של עדים החתומים בגט ולא סגי בקיום הרשאה והא"ש דלא מתרץ מתני' עוררי' לקוחו' לענין גבי' כתובה דמה שנוגע לממון סגי בהרשאה שבידו בלי קיום חותמי' של גט וכ"כ ב"ש סי' קמ"ב ס"ק דאם יש בידו הרשאה מקוימ' מהני לגבי' כתובה וע"כ יתקיים בחותמיו לענין איסור קאי וע"כ ערער דבעל כנ"ל נכון: ועיי' ר"ן שכ' לפי שיטתו דגם אם לקוחות אין טוענ' אנן טענינן להו טענת מזויף לכן א"א לתרוצי מתני' עוררי' לקוחות דלא בעי ערעור דאנן טוענינן והא דירושלמי עוררי' לקוחו' יש לומר דכוונתו דיכולי' לעכב ע"י ערעור דדהו ממילא אנן טענינן וזה דוחק ובפני משה כ' די"ל דפליגו ר"ח ור"י בפלוגתא דר"י ור"ת דר"ח ס"ל אנן טענינן להו לכן אמר בעל מערער ולקוחות ל"צ לערער ור"י ס"ל כר"ת דאנן לא טענינן להו ואמר לקוחות מערערי' וש"ס דידן דל"א עוררי' לקוח' ס"ל כר"ח ובר"ת אלו דבריו ז"ל וש"י:

ולדידי נראה לומר מאן דאמר לקוחות מערערי' יש ליישב גם לפי שיטת ר"ת דאנן טענינן. הנה ש"ך ח"מ סי' ק"ו מביא תשוב' מבי"ט בלוה מודה בשטר שכתבו לא חיישינן לזיוף במקום לקוחות או בע"ח מאוחר וש"ך חולק עליו דחיישי' לקנוני' במקום שחב לאחרים ומביא ראי' מן ריב"ש עיי"ש. ולענין גבי' כתובה נ"ל בגבי' עיקר כתובה שכ' הר"ן דאינה גובה במקום של"א בפ"נ כיון דאם יבוא הבעל ויערער תצא ליכא כשתנשאי לאחר שמא יבוא ויערער וכשבעל מודה בוודאי נוטלת עיקר כתובה הגם שאינו נאמן לשיטת הש"ך דחיישי' לקנוני' מ"מ הרי נוטלת משום כשתנשאי לאחר והרי הבעל עומד ומודה אבל לגבי' תוספ' כתובה מלקוחות תלי' בשיטת מבי"ט וש"ך למבי"ט גובי' מלקוחות ולש"ך חיישינן לקנוני' ואפשר כשגט בידה ונשאר בו ל"ח לקנוני' שיקלקל אותה והיא תקלקל עצמה בשביל גבי' כתובה וחשש זיוף עצמו דרבנן כולי האי ל"ח לזיופא ולקנוני' וצל"ע לדינא: ונ"ל פשוט גם המבי"ט לא קאמר רק בליכא טענ' ברי דבע"ח מאוחר או לקוחות אלא שמא מזוי' הוא דס"ל לר"י ודכוותי' דכל דליכא טענ' ברי ל"ח לזיופא ומכ"ש דאנן לא טענינן גם לדס"ל דגם בטענ' שמא בעי קיום ואם הם לא טוענ' אנן טענינן להו בהא ס"ל למביט אם הלוה מודה שכתבו כל כי האי לחוש לזיופא ולקנוני' כ"ע לא חיישי' ולא צריך קיו' עוד אבל כשיש טענת ברי דלקוחו' שהוא מזוי' הגם שאין נאמני' כעדי' מעידי' שאין זה כ"י עדי' דנוגעי' בדבר וכ' הרא"ש דאנן מעכבי' הנשואי' וכ' ב"ש אפי' בטענת ברי מ"מ כיון שטוענ' ברי לכ"ע צריך קיו' כמו לוה שטוען ברי ולא מהני קיום והודא' של הלוה כיון דאיכא ברי נגד ברי ויש לחשוד הלוה דעשה קנוני' כנ"ל עיי' וי"ל הך מ"ד בירושלמי עוררי לקוחו' היינו שיש אופן עוררי לקוחו' כגון שבעל מודה והלקוחו' מערערי' בטענ' ברי וכיון שהבעל מודה צריכ' הלקוחו' לערער בפה מלא בטענת ברי וחוי' ואינה גובה תוספ' כתובה אבל עיקר כתובה בוודאי גובה והא דלא מתרץ ש"ס מתני' כך משום דלאו כולם תוספ' כתובה אית להו ומשו"ה ג"כ לא קתני ברישא ואם יש עוררי': לקוחו' משו' תוספ' כתובה ועיי' ר"ן שכ' דמשו"ה לא קתני רישא ואם יש עוררי' לענין עיקר דיש לה כיון שנשא' לאחר וצ"ל עדיין למה לא קתני רישא משו' תוספ' כתובה וצ"ל כיון דלאו כולן יש להם לא קתני משא"כ עיקר כתובה וא"ש עיי':

מתני' אם יש עליו עדי' יתקיי' בחותמיו עיי' תוי"ט שכ' מתני' ר"א הוא דע"מ כרתי הרגיש דלר"מ א"א בלא עדי' ואיך קתני אם יש עליו עדי' וע"כ ר"א היא ועדיין אין צ"ל אם יש עליו הרי קתני וא"י לומר בפני נחתם ע"כ באיכא עדי' איירי ועוד בשולח גט ע"י שליח למק"א א"א בלא עדי' פשיטא דגט בלא עדי' חיישי' שכתב דליכא משו' לא חצי' חוץ בניכר כ"י הסופר או הבעל. ולכן נ"ל ע"פ שיט' הריב"ש שברמ"א סי' קמ"א דהרשא'

מקוימת ביד השליח ל"מ וצריך שיאמר בפ"נ כו' או דבעי קיום וכתבנו לעיל משו"ה קתני סיפא יתקיי' בחותמיו היינו דבעי לקיומא עדי' החתומי' בגט דווקא ולא סגי בקיו' הרשאה ובמתני' ריש מכילתין כתבתי עוד משו"ה כ' רש"י תרי גווני קיום היכר ח"י עצמם או אחרי' המכירי' ולא כ' ע"י דמיון והיכר משטר אחר כיון דחיישי' שהי' בידו גט ונאבד או נשרף כמ"ש הריב"ש חיישי' ג"כ שנשרף מקצתו ונשאר ח"י עדי' תחת ידו ואין מקיימי' רק משטר היוצא מידי אחר כמבואר בכתוב' כ"א וכ' תוס' דווקא קיו' ע"י דמיון ל"מ אבל קיו' ע"י עדי' מהני עיי"ש ולכן כ' רש"י דל"מ רק קיו' ע"י ע"ח עצמו או אחרי' המכירי' בט"ע ח"י של אלו אבל היכר ע"י דמיון ל"מ כנ"ל והא"ש דקתני אם יש עליו עדי' יתקיי' בחותמיו קמ"ל תרתי דאינו מתקיי' ע"י הרשאה רק ע"י עידי חתימ' של הגט עצמו ובעי דווקא עדי' המכירי' ולא דמיון ממק"א והיינו אם יש עליו עדי' המכירי' ח"י יתקיי' בחותמיו החתומי' על הגט ולא על הרשא' כנ"ל והא דקמ"ל כ"ז במתני' דהכא ולא קמ"ל חידוש זה בסיפא דמתני' קמא דהכא רבותא טפי איכא עפמ"ש רשב"א לעיל הע"א דקמ"ל מתני' יתקיי' בחותמיו דה"א כיון שאינו יוכל לומר ואנוס הוא לא צריך קיו' קמ"ל כולי האי לא הקילו וי"ל דקמ"ל דבעי דווקא עדי' המכירי' ויתקיי' בחותמיו דווקא ולא סמכי' ע"י היכר ודמיון או ע"י הרשאה הגם דאנוס הוא וא"ש הכל ועיי':

אחד גיטי נשים וא' שחרורי עבדים שוו למוליך ומביא כו' קושי' תוס' מבוארת מה חשש עיגון יש בזה בשחרור לא ליתב לו השליח ויהי' מותר בשפחה, ורמב"ן וחי' ר"ן מתרצי' כיון כשנתן לו אסור בשפחה וב"ח והוי עיגון דבלא"ה ליכא עיגון דהא לקמן לא מקלינן לקרוע להם רק בגט ולכן מתרצי כהנ"ל וצל"ע מה יענו לקושי' תוס' לא ליתן השליח לו ומותר בשפחה. ונ"ל דס"ל ג"כ דוודאי טוב לנו שלא לאחר השחרור כדי שיוכל לישא ב"ח ויהי' מחויב במצות אלא דהוכיח דאין בזה עיגון כדי להקל בעדו' ולהאמין לשליח כמו באשה והראי' דלא התירו לקרע להם בשחרור, אלא דנימא לאחר השחרור שלא ליתן לו שחרורו משו' שמא יבוא הבעל ויערער ויהי' מעוגן דאז יהי' אסור בשפחה ובב"ח, משו' זה אין ראוי' לכו לעכב השחרור שלא יתחייב במצוה ולא ישא ב"ח וע"כ לנו להניח לשליח לתת לו וכיון שהוא בידו שוב איכא חשש עיגון שיבוא האדון ויערער כמו באשה שוב תיקנו ע"כ להאמינו משא"כ לקמן להתיר לחתום שלא כתקנה כדי שיתחייב במצות לזה לא עבדו כנ"ל נכון וברור ואפשר גם כוונת תוס' אם שאינו במשמעו' לשונו וק"ל:

ודע דנ"ל לפי שיטת הרמב"ם דאם בא הבעל ומערער הולד ממזר וודאי ותצא דאוקמה אחזקת א"א, א"כ בעבד אם בא האדון ומערער בכח בוודאי אסור מדינא, וגם בשפחה

מותר דאוקמי אחזק' עבדו' כמו דאוקמי אשה אחזק' והולד וודאי ממזר, ומשו' דשווי' אנפשא חד"א דכ' הרמב"ם באשה עצמה שיוצא גט מתח"י ובא הבעל וערער דאסורה כשמת הבעל לכהן שם היא עצמה מביא' ואומר' כשר הוא, אבל בשליח המביא לא שווי' אנפשי' וה"ה בשחרור בשליח המביא מותר בב"ח כשאדון מערער כנ"ל פשוט אלא גם בעבד עצמו שמביא יש לדון אם אסור בשפחה לפמ"ש הר"ן סוף נדרי' דלמשנה אחרונה שאמרו שמא עיני' נתנה באחר ומשום דשווי' נפשה חד"א לא אסורה לבעלה דמשעבד' לבעלה ולאו כל כמינה עיי"ש וכיון דאדון מוסר לעבדו שפחה בע"כ להוליד וולדות א"כ לאו כל כמיני' לשווי' נפשי' חד"א לגבי שפחה ועיי' ב"מ סי' קט"ו על דברת הר"ן הנ"ל וצ"ע לדינא, ולפמ"ש צ"ל לרמב"ם כמ"ש רשב"א וחי' רמב"ן משו' לא פלוג האמינו בשחרור: והקשה פ"י למ"ד זכות הוא לעבד א"כ הוי כשליח קבלה דס"ל לרש"י ריש מכילתין דאצ"ל בפ"נ וכ"כ ר"ן והסביר טעמו כיון שגמר בדעתו לגרש ל"ח שיערער א"כ למה צ"ל בשליח שחרור בפ"נ שנגמר השחרור וגמר בדעתו. ונלפע"ד דיש לחלק וע"פ המבואר בכ"מ יוכל לחזור תכ"ד חוץ ממקדש ומגרש וכ' הרשב"א ועוד ראשוני דבכל דבר אדם עושה גם שלא הוסכ' עמדו לגמרי, משא"כ מקדש ומגרש הענין גדול וחמור ולא יעשה אדם רק אחר שהתבונן היטב אם יעשה ועשה בהסכמה גמורה בלב שלם לכן אינו חוזר תכ"ד, ואומר בגירושין לא הי' לנו לחוש שיתחרט ויבוא ויערער דבוודאי לא עשה עד שהוסכ' בדעתו וגמר בלבו, אלא ע"י שליח הולכה שלא גמר הדבר עד שיגיע לידה ומסיר' לשליח בעלמא עביד חיישי' שיחזור בי משא"כ ע"י שליח קבלה שעשה גמר גירושין בוודאי גמר והסכין בדעתו קוד' שעשה. אבל בשחרור דדומה לכל שאר קניני' וענייני' שאדם עושה ובוודאי משחרר עבדו וחוזר כדי דיבור מהני חזרתו, לכן חייש שנמלך אחר שכבר עשהו ויטעון מזויף כנ"ל נכון מאוד. ולפ"ז בגט מומר שכ' הר"י דאיכא נפקותא מדבריו לגט מומר שמזכה ע"י שליח נ"ל לפמ"ש דדומה לשליח קבלה כנ"ל. ויש להקשו' לפ"ז מתני' דקתני שוה למוליך ומביא וכן בברייי' בג' דרכי' שוה קשה הא אינו שוה לגמרי דבגט שליח לקבלה אצ"ל ובשחרור שליח קבלה ג"כ צ"ל וצ"ע וי"ל, ועיי' לעיל ריש מסכת שכתבתי לרבה משו' לשמה שליח קבלה אצ"ל דכולי האי ל"ח בעת שעשתה ש"ק אקר' שאחר כתב גט לאשתו ואשכח שמו כשמו כולי האי ל"ח וזה שייך בעבד שעשה ש"ק ג"כ אבל באדון שעשה שליח ושליח זכהו לו דזכו' הוא לו חיישי' לרבה לשמה כמובן: ועיי' פ"י שהתעורר למה יועיל בעבד בפ"נ הא לענין ממון לא האמינו' בגט עצמו אינו נאמן לתוספ' כתובה כמ"ש הר"ן לעיל וכן בכותב כל נכסי לעצמו נאמן ולא לנכסי' והא שחרור עצמו ממון הוא של האדון והנכון כמ"ש

ותוכן דבריו וודאי לא הקילו בחומר א"א יותר מבממון אלא משו' עגונא מצאו הכרח להקל ולהאמין לשליח אבל הנוגע לממון לא מצאו הכרח להאמינו אוקמי אדינא ולפ"ז בשחרור שמצאו הכרח להאמינו לענין איסור וכיון שא"א בלי להאמינו בדבר הנוגע לממון האדון שיצא חפשי ממנו הוצרכו להאמינו לאשר ממון ואיסור אחודי' אחוזי' יחד זה כוונתו אלא שקיצר:

אלא דיש לי מקום עיון לפי שיטת רוב הפוסקים דל"ח לזיופא מדאוריי' לעולם אפי' בטענת מזויף אלא רבנן לחוש לזיופא ואין מוציא בשטר עד שיקיים וכן בשטר מכירה ומתנה וכן בשחרור העבד מאמינים לערעור שלו כיון שאדון מוחזק בעבד דכשורו וחמורו ועיי' קצה"ח סי' רמ"א דאדון מוחזק מקרי ולא דמי למ"ש תוס' לקמן בסוגי' דזמן דעבד מוחזק היינו נגד רבו שני עיי"ש. וכ"ז לענין ממון אבל לענין איסור עצמו שאסור לעבוד עבוד' פרך בישראל איך נניח לאדון לשעבד מפני ערעורו הא מעיקר דין דאוריי' לא חיישי' לערעורו ועושה איסור בשעבודו בו ונ"ל דבאמת ל"מ ערעורו דאדון רק שיהי' אסור בב"ח אבל לא דלשתעבד בי' והא"ש דהאמינו לשליח לומר בפ"נ דמה שנוגע לממון בלא"ה ל"מ ערעורו ולית בי' רק אסורא כנ"ל. אלא דלפמ"ש רשב"א בקדושין ומביאו הפ"י בכתוב' כ"ב דכל שטוען ברי לי אפי' נגד חזקה נאמן על עצמו דברי לו נגד החזקה רק לאחר אינו נאמן ולעצמו נאמן עיי"ש. ולפ"ז כאן דאדון טוען ברי שהוא מזויף נאמן על עצמו מצד איסור שבו נגד לא חציף אינש ומצד ממון שבו הוא מוחזק מקרי הגם דבתרי ותרי לכתחלה לא תנשא מ"מ ממון דאדון דיעבד מקרי אבל שם שתנשא לעד לאו דיעבד הוא דיוכל לישא אחרת ולגבי דידה ל"מ ברי שלו ועיי' ולפ"ז כשמת האדון ובניו רוצי' לשעבד בו לא טענינן שמא מזויף הוא דטוענ' בכ"מ ליתומי' דמשום שמא אסור לשעבד בו בעבד כנ"ל ויש לעיי' עוד לעת הפנאי:

ויש לעיי' לפמ"ש תוס' לקמן בסוגי' דזמן דעבד מוחזק בעצמו ובספק שחרור אין מוציאי' מע"י ממנו כמו מוחזק בממונו לפ"ז דבר הנוגע לענין ממון שמפסיד האדון עבדו כשיצא לחפשי אין להאמין ערער הבעל לרוב פוסקי' דס"ל דבטוען מזוי' א"ל קיו' רק מדרבנן ואפי' לרמב"ם ור"א דס"ל דאוריי' הוא היינו ספק שמא מזוי' הוא והעבד מוחזק בעצמו וא"א לאדון לשעבד בו כי העבד נאמן על עצמו ואפשר ע"י שליח שהעבד בעצמו א"י לטעון ברי רק ע"פ שליח והאדון טוען ברי נאמן האדון אבל כשמביא בעצמו ג"ש בוודאי אין להוציא מתח"י לשעבד בו וגם ע"י אחר עכ"פ ברי ושמא הוא וקי"ל ברי ושמא לאו ברי עדיף וכ"ש לדסוברי' דל"ח לזיופ' רק מדרבנן דקשה אפי' בשליח המביא וליכא חשש רק משום איסור לישא ב"ח ולזה שפיר האמינו משו' חשש עיגון כמו בגט מאי

דתלי' באיסור דהאמינו' ול"ק קושי' פ"י אמנם בקצה"ח סי' רמ"א מביא תשוב' הריב"ש דאדון מוחזק מקרי כמו בממונו דקני' כספו הוא והעלה שם מ"ש תוס' בסוגי' דזמן דעבד מוחזק היינו במוכרו לאחר שהספק בינו לאדון אחר שלא הי' מוחזק בו מעולם אבל כל ספק שבינו לבין אדון ראשון האדון מוחזק הוא עיי"ש ולפ"ז הדרא קושי' פ"י אלא די"ל לכאורה דאין מניחי' לאדון לשעבד בו כיון דלדידן אינו נאמן בטענ' זיוף רק מדרבנן ומדאורייי' ל"ח דמזוי' הוא לרוב שיטו' א"כ אין מניחי' לאדון לשעבד בו דקרוב לנו דאינו מזוי' ולא אמרו דאין מוציאי' ממון בטענ' מזוי' וכן להחמיר באיסור מספק לא תנשא אבל בוודאי מוחי' על יד האדון לשעבד בו ואין לנו בנאמנו' השליח רק שיהי' מותר בב"ח והאמינו' בזה כמו בגט אשה משו' עגון כמ"ש תוס' ולק"מ קושי' פ"י אלא דפ"י לשיטתו כתוב' כ"ב שהעלה מתוך דברי רשב"א כתוב' דכל שטוען ברי לי א"א להענישו ולאסור עליו בדיעבד אפי' במקו' דחזקה מנגדתו עיי"ש ולזה כשאדון טוען ברי דמזוי' הוא הגם לדידן חזק' דל"ח לזיופ' מ"מ הוא נאמן על עצמו לשעבד בו דברי לו שאינו עובר באיסור ובאחיכם ב"י לאו תרדו בפרך הגם התם מ"מ לכתחלה לא תנשא משו' דאיכא תרי מכחישי' ועוד הכא דיעבד הוא להפסיד עבדו וכיון דמותר לעבוד בו שוב הוי נאמנו' השליח בדבר המוג' לממון וע"כ צ"ל כמ"ש פ"י כיון שממון תולה באיסור וא"א לזה בל"ז האמינו לכל ועיי' בכ"ז:

וזו אחת מן הדרכי ששוו ג"נ לשחרורי עבדי'. והקשו הראשוני' טובא דתלי תני' בדלא תני' דהול"ל שוו שחרורי עבדי' לג"נ ונדחקו מאוד: ואני בעניי הכינותי ישוב לזה כשנבין מה דקתני במתני' וזו אחת מן הדרכי' ששוו ג"נ לש"ע לכאורה כולו שפת יתר הוא ולא קמ"ל מידי בזה כיון שכבר קתני דשוה מה קמ"ל וזו אחת מן הדרכי' ואידך דרכי' לא קתני ודקדוק זה עצום ובעי ישוב ונלפע"ד עפמ"ש רשב"א לעיל ה' דקמ"ל רישא דמתני' כאן יתקיי' בחותמיו ואי לאו פסול דה"א כיון דעשה שלו ושלח שליח כהוגן ונאנס ונתחרש קוד' שאמר בפ"נ דסגי בלי קיו' קמ"ל כ"כ האי בלא קיום לא הקילו ונ"ל להטעים טעם למה לא הקילו גם בזה עפמ"ש רמב"ן וחי' ר"ן בקושי' הא בשחרור ליכא עיגון והעלו משו' לא פלוג דלא יהא חומר א"א קל מקל ממנו ומחזי כחוכא שיהי' נאמן בא"א ולא בעבד ואומר כי לא רצו להקל כ"כ בשחרור דליכא משו' עיגון בעצמותו להכשירו בלי קיום כלל רק דמהני אמירת בפ"נ דשליח וגם זה משו' לא פלוג אבל לא רצו להקל כ"כ להכשיר אפי' בלי קיום וממילא לא הקילו כ"כ בגט אשה באינו יוכל לומר דסגי בלי קיו' ולהחמיר בשחרור אם נאנס דבעי קיום דהדר איכא כחוכא דיחמירו בקל ממנו לכן נקטו דרך ממוצע דבעי קיום או אמיר' בפ"נ אבל בלא כלו' לא הקילו אפי' בגט כנ"ל:

והא"ש דקתני מתני' ואינו יוכל לומר כו' יתקיי' בחותמיו ולא מהני בלי קיו' הגם דאנוס הוא ומפרש הטע' דלא רצו להקל יותר בלי קיו' באנוס דא' גטי נשי' וא' ש"ע שוו למוליך ומביא וזה אחת מן הדרכי' היינו הא דקתני וא"י לומר יתקיי' בחותמיו א' מן הדרכי' ששוו ג"נ לש"ע משו"ה לא הקילו בגט כדי שיהי' שוה ג"נ לש"ע ובשחרור לא רצו להקל כ"כ דליכא עיגון לכן גם בגט לא הקילו כדי שיהי' שווי' בכל והא"ש לשון שוה ג"כ לש"ע שלא הקילו בו כמו שלא הקילו בש"ע ומיושב דקמ"ל בזה א' טובא מלתא בטעמא דרישא דלא רצו להקל וא"ש הכל והוא פרפרת נאה ועיי': ע"ב ותו ליכא והאיכא האומר תנו גט כו' ומת לא יתנו לאח"מ כ' רש"י ואפי' רבנן דאמרו שחרורי עבדי' זכות הוא נהי דלהכי זכי בי' דל"מ הדר בי' בהא מוד' רבנן כל כמה דל"מ לידי' לא הוי משוחרר וכן שיטת הרי"ף לקמן י"ג ותוס' כאן כ' ודברי תימא פרושו כיון דזכו' הוא פשיטא דזוכה לאלתר כיון דאמרי' בשחרור תן כזכי ועיי' פ"י שכתב אם ישתחרר מיד יכשל כשנושא שפחה או יאכל תרומה והוא לא ידע שנשתחרר ולדבריו כשמודיעי' לו מיד באמת משוחרר מיד ואינו במשמע ולדידי נראה ע"פ המבואר לקמן י"ג דר"מ ס"ל עבדא בהפקירא ניחא לי' וכ' תוס' רבנן ג"כ מודי דניחא לי' אלא דזכו' לו יותר שיצא לחירות עיי"ש. והנה בוודאי נוח לו כשאפשר לו בתרתי שאין עליו שעבוד האדון ומותר בשפחה, ולכן כשמוסר שחרורו ליד שליח שזוכה בעבורו שאין האדון יוכל לחזור בו ויהי' מותר בשפחה עדיין זה וודאי נייח לו ביותר כיון דפקע שעבודו וכשירצה לשעבר בו אינו יוכל ומותר עדיין בשפח' וה"ט דלא זכה לו רק שלא יוכל לשעבד בו וא"ש נכון:

והנה רש"י במתני' לקמן כ' תנו גרסי' דא"ש גם לרבנן דבוודאי א"א למוקמי כר"מ דהא קתני תחלה פלוגתא דר"מ ורבנן ואיך סת' אח"כ כר"מ ע"כ תנו גרסי' וא"ש כרבנן, וכ' תוס' דחזר בו ממ"ש כאן דאפי' לרבנן ל"מ רק שלא יוכל לחזור בו. ונלפע"ד ליישב עפמ"ש פ"י לקמן י"ב לגרס' רי"ף במתני' תן ומזה הוכיח הרי"ף דינו קשה למ"ד מפקיר עבדו א"צ גט שחרור וכיון שמזכה לו השטר ע"י אחר ואינו יוכל עוד לשעבד בו ומייאש ממנו הוי כמפקירו דא"צ ג"ש וקשי' מתני' להך מ"ד לפי גרסתו וכ' דצ"ל דשאני לשון הפקר מלשון הכתוב בשחרור עיי"ש, ועיי' תוס' לקמן מ' ע"א שכ' כחילוק של הפ"י, ויש לחלק. ואנו ליישב סתיר' רש"י באנו י"ל למ"ד מפקיר עבדו א"צ ג"ש ס"ל לרש"י כיון שאינו יוכל לחזור בו ממילא א"צ תו ג"ש דהוי כמפקירו והא דכ' רש"י כאן דאפי' לרבנן צריך ג"ש היינו לפי דקיי"ל מפקיר עבדו צריך ג"ש, אבל למ"ד א"צ ג"ש א"א להאי דינא בתנו יוכל לחזור בו ובתן משוחרר לגמרי מיד, ולכן כ' רש"י לקמן תנו גרסי' דאי תן קשי' למ"ד מפקיר עבדו א"צ ג"ש מאי יענה להך מתני וע"כ תנו גרסי' וא"ש מתני לכ"ע,

ולמ"ד מפקיר צריך ג"ש ל"ק למה קתני תנו ולא קמ"ל אפי' בתן משום סיפא דמתני' במתנה ועיי' פ"י לקמן שם וכאן. וכאן לא כ' רש"י דגרסי' במתני' תנו רק דינא קאמר כשיאמר תן למ"ד צריך ג"ש, והוצרך לכך לפמ"ש פ"י דהי' רש"י מוכרח לפרש דאפי' לרבנן אינו משוחרר לגמרי דאי בתנו לאח"מ ליכא מקו' לקושי' ש"ס והאיכא באומר תנו דבר זה א"צ להשמיענו שאין שחרור וגט לאח"מ דאין לך דבר בעולם שיהי' ויתקיי' לאח"מ וע"כ דקושי' ש"ס באומר תן דאין יוכל לחזור לרבנן ומ"מ ל"מ דאין גמר השחרור לאח"מ וכה"ג במתנה ומכר מהני עיי' בו כי נכון אשר דבר. והא"ש דכ' רש"י הך דינא לרבנן והיינו למ"ד מפקיר עבדו בעי ג"ש ואיתא להאי דינא לזה מקשה ש"ס שפיר, ולמ"ד מפקיר עבדו א"צ ג"ש ליתא להאי דינא באמת לק"מ קושי' ש"ס כנ"ל:

והרווחנו בזה עוד ליישב קושי' תוס' להך לשנא לקמן תני חוץ מבגיטי נשי' הא איתא בשטרו'. ולמ"ש י"ל להך לשנא אזיל ובא למ"ד מפקיר עבדו א"צ ג"ש לפ"ז בלא"ה לק"מ קושי' ש"ס והאיכא כמ"ש וק"ל:

אלא לפמ"ש בסמוך טעמא דמלתא דאינו משוחרר מיד דזכי' הוא לו שיוכל לישא שפחה, לפי שיט' רש"י לקמן מ' דמעוכב ג"ש אסור בשפח' ובב"ח, ואי ס"ל לרש"י לרבנן הנ"ל כמפקיר עבדו ולמ"ד א"צ ג"ש גם זה א"צ, ואנן דקיי"ל דצריך ג"ש עכ"פ אסור בשפח' שוב ליכא זכו' דאינו משוחרר מיד דמ"מ אסור בשפח'. וגם לפמ"ש פ"י בטעמא דמלתא דאם יהי' משוחרר מיד יכשל בשפח', גם כשאינו משוחרר מיד יש מכשול זה דהא לרש"י מעוכב ג"ש אסור בשפח'. ועכצ"ל דס"ל לרש"י דאינו עי"ז כמפקיר עבדו ומעוכב ג"ש דשאני לשון הפק' מלשון שטר וא"כ אזדו דברינו בישוב רש"י כמובן. ולקמן י"ג ע"א תמצא ישוב נכון אחר עיי"ש:

כי קתני מלתא דאיתא בשטרו' כו' הרשב"א הקשה איך חשיב לר"מ האומר תן כו' הא איתא בשטרא דתן לאו כזכי בשטר ויוכל לחזור והניח בצ"ע. ואני בעניי ולא אדע ריח קושי' דקחשיב דברי' השוי' בגט ושחרור והיינו לר"מ בד' דחוב לאשה וחוב בעבד ומשו"ה חוזר בו הגם שאמר תן ובגט ושחרור תן כזכי והמשלח מרוצה שיזכה לו מ"מ חוזר בו דלא עשה שליח לחוב לחבירו שלא בפניו, אבל בשטר דממון דזכות הוא לו זוכה בו אלא דלשון תן לאו כזכי ולא עשאו המשלח שליח שיזכה לו, אבל באומר זכה זוכה לו דאינו יוכל לחזור, וא"כ הענין ליתא בשטרו' לחזור משום שהוא חוב, אלא משום שלא אמר המשלח זכה לו דתו לאו כזכי כנ"ל פשוט. ובהא א"ש מה שהקשה מהרש"א לתוס' יאמר לר"מ דשווי' באמר תן דאין נותני' לאח"מ משא"כ בשטר והמרש"א אזיל אי גם בשטר תן כזכי ויש פלוגתא דפוסקי' בזה כמבואר, ולהנ"ל לק"מ דגם לר"מ מלתא

דאיתא בשטרו' הוא דאם אין מזכה לו מחיי' אין נותני' לאח"מ דאין שטר לאח"מ, אלא בשטר דממון זכי' הוא לו זכה מחיי' ולא שייך לא יתנו לאח"מ שכבר זכה מחיי', משא"כ בגט ושחרור דחוב הוא לו לא זכה מחיי' וממילא צריך לתתנו לאח"מ ואין גט ושחרור וה"ה שטר לאח"מ ובדין זה דל"מ לאח"מ גט שחרור ושטר שוי' כנ"ל. ואפשר זהו כוונת מהרש"א בתירוצו, אלא לפי קושיתו הי' יוכל להקשו' לרש"י ג"כ מה מתרץ מלתא דאיתא בשטרו' לא קתני הא ליתא בשטרו' קתני, ולפמ"ש ל"ק כלל. אלא דרוי' נרא' דס"ל דתן לאו כזכי בשטר ויש להאריך וק"ל:

מה"ב מלתא דאיתא בשטרו' לא קתני עיי' רשב"א שהקשה לר"מ דתני ד' הא גם במתנה יוכל לחזור דתן לאו כזכי במתנה והניח בצ"ע, ועיי' פ"י שכ' בזכי מיהא ליתא בשטרו' והרגיש הא בריי' בתן איירי ונדחק ואני לא זכיתי להבין קושי' רשב"א הא בדבר זה שוו גט אשה לשחרור הגם שתן כזכי ואפי' במפרש זכי מ"מ יוכל לחזור הגם שהוא רוצה לזכו' מ"מ אשה ועבד אין רוצי' לקנו'. ובמתנה נהפוך הוא המקבל בוודאי רוצה לזכו' אלא דנותן אינו רוצה לזכו' ותן לאו כזכי כמ"ש הראשוני' במקומו דלהכי תן לאו כזכי במתנה שמא ירצה לחזור בו משא"כ מכר ושחרור, ולזה שייך שפיר דשוו ג"נ לש"ע הגם דנותן רוצה ל"מ מצד המקבל שאינו מרוצה, אבל במתנה מצד הנותן יוכל לחזור ולא מצד המקבל דבאמ' באומר תן מהני ולק"מ וא"ש:

והאיכא מחובר כ' רש"י דילפי' ג"ש לה לה מאשה, ולא כ' כן כדמקשה והאיכא לשמה נרא' דס"ל דפסול דלשמה מחופשה לא ניתן לה נפקא. אבל למחובר צריך ג"ש לה לה ובגט כתיב וכתב ונתן כל שאינו מחוסר כו'. והנה הפ"י הרבה לתמוה מנ"ל ג"ש זו דאינה מופנה דלה דכתיב בשחרור צריך לגופא דבעי לשמה. ולפע"ד גם לשמה אינו מפורש בשחרור דבגט כתיב וכ' לה ופליגו ר"מ ור"א, לר"מ וכתב וחת' שחתימ' עיקר הגט, ולר"א וכ' גט שזהו עיקר עכ"פ מפורש מהו דבעי לה לשמה או כתיבה או חתימ'. אבל בשחרור כתיב חופשה לא ניתן לה ולא ניכר שם מכתיב' השחרור או חתימתו כלל, ואנחנו לא נדע על מה קאי לה לשמה, דכתיבה לא נזכר כלל בקרא, ואי דנתינה בעי לשמה, הרי בגט לא בעי לכ"ע נתינה לשמה כדלקמן פ"ח ע"ב ובשחרור יהי' בעי נתינה לשמה ויהי' דין גט משונה מדין שחרור, וע"כ דסמכה תורה דנילוף גז"ש לה לה מאשה מה התם לה לשמה על וכתב דכתיב' קאי כן בשחרור וגילתה לנו תורה לה לגז"ש אתי דנילו' שחרור מאשה שוב ילפי' לכל דבר דאיתא באשה להכשר הגט וה"ה דחייב במצו' כאשה וכדומה כנ"ל נכון, ועיי' טורי אבן ריש חגיגה בגז"ש דלה לה: ועיי' פ"י לעיל ב' ע"ב שכ' הא דהקשה ש"ס כאן והאיכא מחובר וכ' תוס' שם ש"מ דמשו' מחובר אצ"ל

בפ"נ, ועדיין קשה כיון דילפי' לה לה לענין לשמה ממילא נשמע דגם מחובר פסול מגז"ש זו וכ' דקושי' ש"ס דעדיין לא ידענו מחובר דלמא לשמה בעי משו' דכתיב לה בשחרר עצמו, אבל פסול דמחובר מגז"ש אכתי לא ידענו עיי"ש ונכון הוא. אלא לפמ"ש בסמוך גם לשמה לא ידענו רק מגז"ש הדרא קושיתו דלעיל וי"ל:

דף י.

מלתא דאיתא בקדושין לא קתני כ' רש"י ופסול דערכאו' לר"א רק דרבנן דע"מ כרתי ובקדושין לא שייך דיאמרו דקדושי' ותהא מותרת לעלמא וכתב תוס' וראשוני' ומשו' להצריכה גנו כשמקבלת קדושי' מאחר לא שכיח ופ"י הקשה א"כ לתני לשמה דג"כ ליתא בקדושין דבגט ג"כ רק מדרבנן פסול משום מזויף מתוכו והניח בצ"ע. ולפע"ד לק"מ לא מבעיא לפמ"ש הרשב"א לעיל במודה ר"א במזויף מתוכו דדאורייי' הוא דעדי' שיש לסמוך עלייהו בכלל כתיבה הם משא"כ בשמות נכרים דא"א למסמך עלייהו אינם כלום ולפ"ז גם בקדושין איתא וא"ש. אלא אפי' למ"ש תוס' לעיל שם דעדים חתומי' שלא לשמה רק מדרבנן מ"מ נ"ל דאיתא פסול זה גם בקדושין דזיל בתר טעמא דכ':

תוס' שמא יכתוב ג"כ שלא לשמה כמו דעדים לא בעי לשמה יטעו גם הכתיבה כן וטעם זה שייך בקדושין ג"כ שאם עדים יחתמו תמיד שלא לשמה יאמרו גם הכתיבה כן ויתבטל תורת כתיב' שטר קדושין לשמה והא בעי לשמה לכן מן הדין לפסלו שלא לשמה בקדושין משא"כ בפסול ערכאות דלא שייך למגזר שיכתבו גם השטר ע"י ערכאות ושלא לשמה והיא קושי' תה"ד ושם נאמר לעיל במקומו ישוב ע"ז עיי"ש וליכא רק שמא יבוא לסמוך עלייהו וע"ז שפיר כתבו ראשונים דנבוא לאסור המותר ולא לאסור המותר ומשום שמא תקבל קדושין מאחר לא שכיח ולא גזרו כנ"ל ומכ"ש דא"ש טפי לפמ"ש הרשב"א דקדושין בערכאות לא שכיח אבל בשלא לשמה לא שייך זה כנ"ל וק"ל:

בשליחות בע"כ דבגירושין איתא בקדושין ליתא כ' רש"י דהא שליח זה נשתלח אצלה לגרשה בע"כ וכן לעבד לשחררו ע"כ וכו'. והנה קושי' תוס' חמורה דאי בשליחות בע"כ רבנן נמי מודו דחוזר בעבד ואין זכי' לו בע"כ ולפע"ד בכוונ' רש"י לאו דאשה ועבד גילו דעתם דאינם רוצי' בגירושין ושחרור בהא בוודאי א"א שיעשה שליח בע"כ ואפי בזכי' גמור ל"מ כיון שאין רוצה בכך לחוב תחשב לו אלא כוונ' רש"י שנשתלחו דאם לא ירצו לקבל ימסר להם בע"כ דדהו והיינו שיזרק לה הגט ולעבד שחרורו ומהני ע"י שליח וממילא איכא סברא לומר כיון שיש יכולת בידו לגרש ולשחרר בע"כ מה איכפ' להו אם יזכה הוא ויהא שלוחם או לא סוף כ"ס יהי' הדבר ובוודאי אם בא השליח ואינם רוצי' בכך ל"מ למפרע רק עד שיבוא לידם אבל כשבא ומרוצה לכך מ"מ בדבר שבחובה ל"מ

גילוי דעת על למפרע דאמרי' עכשיו הוא שמרוצה כמבואר בהה"מ הלכו' זכיה בשם רמב"ן וה"א בכה"ג כיון שע"כ לקבל כשמגלי' דעתם עתה שמרוצי' לכך אמרי' דלמפרע נעשה שלוחא דהו קמ"ל דמ"מ ל"מ כיון שהדבר בעצמו חיב בעי גילוי דעת גמור בשעת שעשה שליח שמרוצי' לכך ואפי' לא חזר בו האדון ל"מ. דוודאי אם האדון או הבעל חוזר דל"א כבר נעשה שלוחם דהא זה עצמו חוב במה שיזכה שלא יהי' האדון חוזר אלא אפי' אינו חוזר זכה לא השליח כיון שהדבר בעצמותו חוב וחדוש זה לא שייך בקדושין דא"א רק ברצונה בוודאי אמרי' גם כשרוצי' בקדושין אמרי' עכשיו נתרצה כיון שחוב הוא לה והכל תלי' ברצונה דאין הכרח בקדושין ולכן רבותא זו ליתא בקדושין והא דכ' רש"י באופן דאיירי ליתא בקדושין היינו בוודאי באופן שעושה הבעל והאדון שליח באופן שאם לא ירצו לקבל ברצון הטוב לא יתן להם בכה"ג בוודא' דומה לקדושין אלא דלאו בהכי איירי הכא אלא דאיירי באופן שעושה שליח לתת להם כשלא ירצו לקבל ג"כ וזה לא שייך בקדושין כנ"ל נכון בכוונ' רש"י כעין פירש ר"ח והבן:

מצת כותי מותרת ואדם יוצא בה י"ח וכו' הקשה איך יוצא בה דהא חשידי אלפני עור וכ' מהרש"א דמרישא ל"ק כיון דעיס' ישראל הוא שמא חימצה די"ל כיון דעיס' ישראל הוא מרתת ועיי' בהפלאה קדושין למפרשי' דברי המרש"ל הא דבעי' דווקא חותך כזית בשר בשל נכרי דלא מרתת דלא יפסיד כשלא ירצה לאכול משא"כ בעיסת ישראל כשיתברר שהחמיצו יצטרך לשלם לו עיי"ש אלא דצ"ל למה צריך מהרש"ל למרתת יאמר נא דנותן לו חזי' לאכול ונ"ל דא"כ עדיין קשה הי' לתוס' להקשות מרישא ולתרץ דמיירי שנותני' לו לאכול כמו בחולין שם וע"כ דפשיטא לתוס' דלא צריך לאוקמי באוקימתא דמרתת ובלא מעשה יוכל לסמוך עליו דמרתת כנ"ל ועוד נ"ל דס"ל למהרש"ל אי לא מרתת מתחלה ומשמר לא נוכל לסמוך עליו כשנותנו לו ואוכל דיש לחושדו בשביל שמתירא מפני הפסד ממונו אוכל איסור הגם דבלא"ה כזהר מחמץ אבל משום הפסד ממונו יאכל משא"כ בשלו סמכי' שפיר כשאוכל לכן כ' מהרש"ל דירא שמא יתנו לו ומתחלה מרתת ומשמר העיסה לא יבוא לידי כך כנ"ל אלא דבחולין בשוחט בהמה משמע דבשל ישראל איירי ומ"מ סמכי' אחותך כ"ב וכו' אלא דזה בלא"ה קשה למהרש"ל דחזי' דבעי' דווקא נותן לו וכן הקשה הפלא"ה ועיי':

אלא דקשה לי דתוס' בתי מביא ראי' מחולין קוטע ראשו של א' דסמכי' על זה, הא גם בקושי' ידע תוס' זה מדלא הקשה מרישא ע"כ די"ל דסמכי' כשיאכל ממנו ואפי' אין נותן לו דמרתת, ומאי האי דמבוא ראי' כדמתרץ סיפא דסמכי' על זה. ונ"ל בקושי' פשיטא לתוס' דסמכי' דמרתת וכ"ש בנותן לו ואוכל דליכא כאן חזק' חימוץ דאפשר גם אם לא

הוי אדעתי' ולא שמר העיס' כהוגן מ"מ לא נתחמץ ואין כאן רק ספק וסמכי' כשאוכל ממנו ואפי' על מרתת שיתנו לו, אבל בסיפא שיוצא בה דבעי שימור בכוונה לשם מצה, והעיסה בחזק' שאינו לשם מצוה לצאת בי דבעי מחשבה לשם מצוה, הי' מקו' לומר דל"ס עליו כשיאכל ממנו לכן מביא תוס' ראי' אפי' היכא דאיכא חזק' לאיסור סמכי'. דהא קוטע ראשו ואיכא חזק' שאינו זביח. ועכ"פ בעי מעשה זביח' ומ"מ סמכי' כנ"ל וי"ל עוד הא דפשיטא למהרש"ל דסגי במרתת והא בבריי' בשחיטה קתני חותך כזי' בשר אפי' בבהמ' ישראל ולא סמכי' על מרתת י"ל התם שאני דבחזק' איסור הוא לא סמכו על מרתת, משא"כ כאן ברישא. עוד יש להבין בתוס' דמביא מן קוטע ראשו של א' מהם ולא מביא מן המוקד' שם חותך כזי' בשר. י"ל תוס' לטעמי' שכ' בסוגי' שם ג' ע"א דל"צ לחותך כזי' בשר רק משי' אפשר לברורי דביוצא ונכנס סגי וכי כן אין ראי' דיש סמך גמור על חותך כזי' בשר כיון שאינו צריך רק לחומרא משו' דאיכא לברורי, לכן מביא מקוטע ראשו והבן:

והנה המרש"א כ' דמרישא ל"ק די"ל דניכר שאינו חמץ והקשה פ"י א"כ ר"א דאוסר מ"ט כיון שניכר. ונ"ל לקיי' דברי מהרש"א, בהקדי' בלא מ"ש תוס' דאיירי בעיס' ישראל בוודאי לא קשה מרישא איך נאכל מעיס' כותי הא נחשד על ל"ע י"ל שעשה העיס' לעצמו ואח"כ נותנו לישראל, ויותר י"ל בשלו לא נחשד דהא עובר בב"י, אבל לפמ"ש תוס' דאיירי בעיס' ישראל קשי' מרישא דחשוד על ל"ע ולזה כ' מהרש"א די"ל בניכר. ואקדי' עוד קושי' תוס' הא גזרו על פתן לא קשי' על סיפא איך יוצא י"ח הא פת אסור, י"ל כשאין לו מצה אחר' לצאת בוודאי לא העמידו גזרת' שגזרו על פתן במקו' מ"ע דבערב ת"מ, והא דאמר יוצא בה כיון שאין לו לו יהי' שאין מוחזקי' לשמור לשם מצוה כיון שאין לו מה יעשה אולי שמרו. י"ל דקמ"ל אפי' יש לו אח"כ כבר יצא ומתחלה לא ידע שיהי' לו ואכל בהיתר יצא י"ח וא"צ לאכול עוד. ול"ק לתוס' מעיקרא רק מרישא מצת כותי מותר לאכילת רשות בפסח כולו והא אסור משו' פתן והוצרך לתרץ רישא בעיס' ישראל, והדר הקשה איך יצא בו הא חשוד על ל"ע זה קשה גם בעיס' נכרי דלמא לא שמרו למצוה והוא יאכל ויצא י"ח במצה אחר' ותי' בשאני יודעי' שאין לו אחר' לצא'.

ואחר הוצע' דברים אלו א"ש דברי מהרש"א די"ל רישא שניכר, והא דר"א על סיפא קאי דסיפא בעיס' כותי ג"כ איירי ומותר לאכול לצאת בה כיון שאין לו אחר' לא העמידו גזירתם כמ"ש ר"א אוסר, בוודאי הי' יוכל לאכול לצא' כיון שאין לו אחר' אולי יצא בזה, אבל אסור לו לאכול שמא חמץ הוא ופ"י כ' דצ"ל ר"א אסיפא קאי וכבר דחה רש"י

בחולין דא"א לומר כן דהא אוסר קתני, ולמ"ש שפיר קאמר ר"א אוסר כנ"ל לקיי' דברי מהרש"א אם כי לא התכווין לכ"ז:

ובמאי דכתיבנא נ"ל לקיי' גרס' ש"ס שלפנינו בחולין שאין בקיאי' כו' דלא בקיאי בשימור, ורש"י מחק. ולמ"ש דסיפא באין לו מצה אחר' קאי, ולפמ"ש תוס' ורשב"א לקמן לר"א ליכא רק חשש דרבנן יש מקו' לומר דווקא אכילת רשות אוסר מחששא, אבל במקו' מ"ע דמצה ואין לו אחר' מתירר"א כיון דמדאורייי' לא חשדי' לי' רק מדרבנן ובמקו' מצוה מותר לאכול ולסמוך כי אין העיס' חמץ ולכן הוסי' ש"ס שאין בקיאי' ג"כ בשימור, וא"כ איכא ס"ס שאין יוצא שמא לא שמרו מחימוץ ואת"ל שמרו מחימוץ שמא לא בקיאי בשימור לשם מצוה והיינו דמוסי' והולך על ר"א לפי שאין בקיאי' ג"כ בשימור למצוה לכן אוסר אפי' במקו' מצוה וא"ש:

ואדם יוצא בה י"ח בפסח כ' תוס' זו אף זו קתני ואשמועי' דבקיאי בשימור לשם מצוה, וכן הוא בש"ס חולין דקמ"ל סיפא דבקיאין בשימור. ורבי הקשו דאין זה לא זו אף זו כיון דבסיפא נכלל הכל דאין בו משו' חשש חמץ וגם דבקיאי בשימור לשם מצוה ועיי' הפלא' בקדושי' מ"ו ומ"ש בישוב דבר זה, ומאז קיימתי מעצמי ועכשיו מצאתי ראיתי שכיונתי לדבריו וק"ל. ונ"ל עפמ"ש דסיפא יש לפרש באין לו מצה אחר' לצא' בה וה"א דוקא כה"ג לא חששו לחמץ דמדאורייי' סמכי' עליי' רק מדרבנן מחמירי' וחושש ובמקו' מצוה מותר, אבל אכילת רשו' אסור שמא יש בו חימוץ שיאור דרבנן קמ"ל דמותר' בפסח אפי' לאכילת רשות:

עוד נ"ל דמסיפא ה"א דאיירי דניכר שאין בו חימוץ כלל אפי' שיאור דרבנן, וכל דדאורייי' הוא וכתיב' סמכי' עלייהו דמשמרי' כראוי לשם מצוה, אבל באין ניכר שלא נתחמץ ה"א דחיישי' להו דלא משמרו כראוי וחשידו על חמץ דרבנן כמו שהקשה פ"י ובסו' דבריו בסוגי' כ' בדרבנן סמכי' עלייהו אפי' לא אחזקו ולא כתיב' וזה לא ידענו רק מרישא ולא נשמע מסיפא כיון דיוצאי' בו בוודאי שמרו כהוגן, ומשום חימץ איירי בעינינו ראינו דאינו חמץ ולכן הוצרך לרישא וא"ש:

ועוד בה שלישי' די"ל דמסיפא ה"א דבריי' ס"ל מצה בזה"ז דרבנן וסמכי' עלייהו במצוה דרבנן כמ"ש פ"י לענין איסור דרבנן, ועוד י"ל גם אי בדרבנן משום דלא כתיב' ל"ס עלייהו אבל במצוה זו למ"ד דרבנן דמוקי בערב תאכלו מצות לטמא ודרך רחוקה כמבואר בש"ס פסחי' קט"ו ע"א, וזה ע"ד דרש' חכמי' אבל לדדהו לכותי' דנקטו פשטא דקרא בערב ת"מ למצה בזה"ז לעולם תאכלו וא"כ לדדהו כתיב' ודאורייי' הוא ומדקדקי' בהו ולדידן לא כתיב' ודרבנן הוא בודאי יש לנו לסמוך עלייהו בדבר דלדדהו חמור ולדידן קיל, ומשום

חימוץ איירי בניכר שאינו חמץ, אבל אכילת רשו' ה"א חיישי' או משום חמוץ גמור דכל דלדידן ג"כ דאורייי' לא סמכי' עלייה הגם דלדדהו ג"כ דאוריי' או דחיישי' לחמץ דרבנן קמ"ל רישא וטובא קמ"ל ולפ"ז סיפא גם למ"ד מצה בזה"ז דאורייי' א"ש דכל דכתיב' סמכו עלייהו אפי' בדאורייי' וא"ש עיי':

ר"א אוסר וכ' רש"י דחשדינן להו שמא מחמיצין, ובחולין פי' רש"י דאינם בקיאי' בין הכסיפו פניו כ"ל דשם פי' לפי הגירסא שם דאמר ר"א לפי שאין בקיאי' בדקדוקי מצות כישראל משמע דמשמרי' ובקיאי אלא דלא בקיאי' כ"כ כישראל ולכן פי' רש"י דאינם בקיאי' להבחין בין הכסיפו פניו כמו שישראל יודע, וכאן פי' לפי הגירס' דאין בקיאי' כו' ולא מסיי' כישראל ולכן כ' דחשידי' דמחמיצון, וכן מוכח דסוגי' דכאן אזל דחשידי דמקשה בפשיטו' ר"א אפי' גנו אשה נמי לא, ואי בחמץ אוסר משו' דלא בקיאי כ"כ כישראל מנ"ל לש"ס דלא בקיאי לר"א בגיטין, דוקא להבחין בין הכסיפו לא בקיאי שצריך הבחנה רבה ותלי' בשמיר' יתיר'. אלא ע"כ: סוגי' דהכא ס"ל דטעמא דר"א דאוסר משום דחשידי להחמיץ במזיד כנ"ל וק"ל:

אי ת"ק אפי' שאר שטרו' נמי כו' עיי' פ"י שהקשה הא לר"א רק מדרבנן פסול משום מזוי' מתוכו וכ' אי ת"ק עכצ"ל כר"מ אתי דע"ח כרתי ואני לא אבין הא יש פלוגת' בין ר"מ לר"א אי וכתב היינו חתימ' או כתיב' הגט ופשיטא דקרא כר"א וכ' ספר כריתו' הגט עצמו ור"מ מפרש וכ' וחתם ואיך נסמוך עליי' משום דכתיבה דלמא כר"א ס"ל ולא בעי חתימ' לשמה לדידי' רק מדרבנן והוי לי' כתיבה וצ"ל דזה ידוע לן דס"ל הלכתא כר"מ וחתימ' לשמה כתיבא, אבל לא אחזקו לן היינו דהמוניי' לא אחזקו דמקיימו מה דכתיבא בזה, ומה שאנו יודעי' דס"ל הלכתא כר"מ לא מקרי אחזוק לן דפוסקי הלכותי' ס"ל כר"מ, אבל משו"ה לא אחזקו לן דעושי' כן כצ"ל ועדיין צ"ע. ופ"י בסו' הסוגי' חזר בו דדוחק לאוקמי דוקא כר"מ אלא להלכתא כר"א ג"כ א"ש דבדרבנן סמכי' עלייהו עיי' בו שהאריך למעניתו בכ"ז. ולמ"ש עכצ"ל ר"א היא דלר"מ בוודאי אין לסמוך. כיון דלדידן דאורייי' ולדדהו דרבנן. אלא דקשה הא כל זה לא מפורש בת"ק דהכי ס"ל דבדרבנן סמכי' עלייהו אלא די"ל כן וא"כ אין לת"ק שייכו' לכאן במה דס"ל כל דכתיב' דהא כאן לא כתיב' כלל רק אחזקו בדרבנן וצל"ע: עיי' מהר"מ שיף שהקשה בלאו בריי' דמצות כותי הי' יוכל להקשו' ממתני' מ"ש גט מ"ש שאר שטרות. ומ"ש בישוב זה דבריו אינם עולי' יפה בסוגי' מלבד מה שהשיב המגיה על דבריו. ולדידי הי' נרא' דבלא"ה הי' אפשר ליישב מתני' דס"ל הלכה כר"א בגיטין ולא בשטרו'. ולכן בגיטין ושחרור דליכא פסול בחתימ' רק מדרבנן סמכי' עלייהו משא"כ בשטרו' דפסול חתימ' מדאורייי' לא סמכי'

עלייהו. ולכן הקשה אי ת"ק שאר שטרו' נמי דהא ס"ל כל דכתיבה סמכי' בדאוריי' אפי' א"כ שארי שטרות נמי. וכן הקשה מר"א אם הוא ר' אלעזר והוא ס"ל ע"מ כרתי א"כ מ"ש גיטין משטרו' דבש"ס דרבנן. ואי הגרס' ר' אליעזר בבריי' וי"ל דס"ל לר' אליעזר בגיטין ע"מ כרתי ובדרבנן ס"ל דסמכי' עלייהו ובשטר' דאוריי' לא ובחמץ דאוריי' ל"ס עלייהו. אלא הא דקאמר אי רשב"ג כו' י"ל הא רשב"ג לשיטתו ס"ל הלכה כר"א בגיטין ולא בשטרות א"כ א"ש דנאמן לגיטין דבדרבנן ס"ל דסמכי' אפי' בלא אחזקו, משא"כ בשטרו' דאוריי' דוקא, ולא אחזקו באמת וצ"ע:

לעולם ר"א, וכגון דחתי' ישראל לבסוף כ' רשב"א דוקא באחזוק אלא דס"ל לר"א דחיישי' דאינם מדקדקי' כ"כ לכן סמכ' על סברא אי לאו דכותי חבר כו' אבל בלא אחזוק כלל לא סמכי' על זה ולכן לא אמר לעולם רשב"ג וכגון דלא אחזק אלו דבריו ז"ל. ולא הבנתי א"כ מה מקשה אי הכי שאר שטרו' נמי אלא רווחא שבק נימא בשאר שטרו' לא אחזקו ול"ס על סברא דאי לאו דכותי חבר כו' וע"כ דס"ל לש"ס דלר"א אחזק כלא אחזק דס"ל דחשידי לעולם ולא משום שאינם בקיאי' כ"כ כמ"ש לעיל וצע"ג. שוב הראוני התלמידי' שכבר עמד ע"ז בספר קרבן נתנאל והניח בצע"ג:

ולחומר הקושי' י"ל דדוחק לומר דבגט אחזקו ובשטרות לא אחזקו ולא קמ"ל מתני' רבותא בזה דגם בשטרות אם אחזקו כשר ולא קמ"ל רק דכך הי' דאחזקו בגיטין ולא בשטרות ולר"א דסמכי' דאי לאו משום דכותי חבר הוא ביותר הי' למתני' לחלק בדידי' בגיטין ושחרור דווקא בשחתם ישראל לבסוף אבל תחלה לא אפי' אחזק ולרשב"ג כס"ד דליכא אופן דבגט פסול בין חתם תחלה או בסוף מתרץ שפיר די"ל דאתחזק בהא ולא בשטרות אבל לר"א קשה לפלוג ולתני בדידי' ולכן הוצרך לתרץ כדמסיק דאיכא רבותא טובא דבגט אין חותמי' זה בלא זה ובשטרו' חותמי' ואפי' אתחזק וחתם לבסוף לא מהני כן י"ל לחומר הקושי' ועדיין צ"ע:

ע"ב. אמר ר"פ זאת אומר' אין עדי' חותמי' כו' כ' רש"י הלכך ע"כ ראה את הכותי חותם למעלה כו' נרא' דס"ל לרש"י דלמסקנא ג"כ צריך דוקא דחתי' ישראל לבסוף וכ"כ ראשוני' דכן משמע דלא אמר אלא דקאי אדלעיל דחתם ישראל לבסוף ומשום רווח' שביק לא שייך כיון שאין חותמי' אלא זה בפני זה, אבל כשחתם ישראל תחלה חיישי' שמא כותי דעלמא הוא וישראל ידע דכותי הוא וחתם עמו. ועיי' חי' רמב"ן. אבל בירושלמי חולק בתרתי וס"ל דאם חתם ישראל לבסוף אפי' אי חותמי' זה שלא בפני זה מהני דל"ח דרווחא שביק למאן דקשיש דזה חשש רחוק, ובש"ס דילן דחי זה דא"ה שאר שטרו' נמי ובירושלמי מתרץ דחשידי אממון ולא חשידי על עריו' רק דאינם בקיאי'

בדקדוקי גיטין ונגד זה סמכי' על דחתמי מקמי וע"כ דחבר הוא. ועוד בירושלמי דלמ"ד אין חותמי' זה בלא זה אפי' חתום ישראל תחלה מהני דאי לאו חבר הי' לא הוי חתם עמו עיי' בפנים ובמפרש. וכ' רמב"ן דירושלמי חולק עם תלמוד שלנו דס"ל דוקא בחתם ישראל לבסוף ומשום שאין חותמי' אלא זה בפני זה, ולפע"ד יש לתת טעם בפלוגתא זו דבעיקר סברא לא פליגו. אלא דתלמוד דידן לא מצא מקו' בישוב המשנה רק לר"א ולדידי' אחזק כלא אחזק לכן לסמוך בהכשר הגט על סברא בעי דוקא סברא חזקה. ואי חתם ישראל תחלה דליכא חזק' דאי לאו דכותי חבר לא מחתם מקמי, ואין לנו רק הוכח' מועטת דלא הוי חתם עמו כלל סברא זו חלושה ואינה כדאי להכשיר הגט לר"א דחשידי טובא ולכן מצריך דוקא תרתי חתם לבסוף אלא דהא לא סגי כיון שי"ל דרווחא שביק לדקשיש הגם דרחוק הוא מ"מ כיון שאפשר בכך לא סמכי' להכשיר הגט רק בצירוף דאין חותמי' אלא זה בפני זה ואז נתחזק לנו דע"כ כותי חבר הוא, וכ"ז לפי תלמוד שלנו דלא מצא למוקמי מתני' רק כר"א ולדידי' חשודי' בכל עיקר דין דגט דמשקרו או דלא חתמו לשמה במזיד. אבל ירושלמי דלא כלל פלוגתא דתנאי, ומתרץ לעצמו דחשידי על ממון ולא חשידי בעריות. והא דלא כשר בתרי משום דאין בקיאי' בדקדוקי' היינו דיש חשש שאין מדקדקי' כ"כ וזה רק חשש בעלמא כמ"ש רשב"א לפי שיטתו אליבא דר"א היכא דאחזקו ליכא רק חשש דאינם מדקדקי' כ"כ. אלא דכתבתי לפי סוגי' ש"ס א"א לומר דס"ל לר"א כך, אבל ירושלמי דמפורש אמר דאחזקו דלא משקרי אלא דלא מדקדקו כ"כ, לכן ס"ל דלזה סגי' בסברא כ"ד דלא מחתם מקמי' ול"ח לרווחא שביק, לכן למ"ד אין חותמי' אלא זה בפני זה סגי אפי' חתם לבסוף דאי לאו חבר הוא לא חתם עמו, וגם זה אינה סברא כ"כ מ"מ סמכי' נגד חשש שאין מדקדקי' כנ"ל לבאר ועיי':

וי"ל בזה מה דנתקשה בו פ"י דמקשה אי הכי תרי נמי זה קשה בלא"ה על המתני' בלי פלוגתא דתנאי ובוודאי הא דמקשה לת"ק אפי' שאר שטרו' ולא הקשה אפי' תרי נמי, לק"מ דעדיפא מקשה דהא הא דחד דוקא לא מפורש כ"כ במתני' עד דבא ר"א ואמר חד דוקא, לכך עדיפא מקשה על ת"ק שאר שטרו' נמי, אבל קושי' פ"י. דתרי נמי קשי' על מתני' לעצמינו למה דוקא חד וקשי' לר"א דאמר חד דוקא. ולפמ"ש י"ל דבפשוטו הי' אפשר לומר דאחזקו בגיטין, אלא דמ"מ חיישי' שאין מדקדקי' כ"כ. ולזה י"ל או שחתם לבסוף וסמכי' דחבר הוא ול"ח לרווחא שביק, או דאין חותמי' אלא זה בפני זה, ואפי' לא חתם לבסוף וסמכי' בכ"ז על סברא מועט כבירושלמי. אבל לרשב"ג מקשה שפיר אי אחזקו והא ס"ל באחזקו סמכ' לגמרי ול"ח דלא בקיאי כ"כ א"כ אפי' תרי נמי. והוצרך

לאוקמי כר"א ולר"א אחזקי כלא אחזקי וחשידי לגמרי, וא"כ ל"מ סברא מועטת ובעי דוקא חתם לבסוף וחותמי' זה שלא ב"ז כנ"ל עיי' וק"ל:

מה"ב אמר ר"פ זאת אומר' עידי הגט אין חותמין זה בל' זה עיי' רמב"ן דמבי' ירושלמי דס"ל למ"ד דאין עידי הגט חותמין זה בלא זה גם כשחתם ישראל תחלה אמרי' אי לאו דכותי חבר לא הי' חותם עמו וכ' רמב"ן דש"ס דילן פליג מדלא אמר אלא ש"מ דצריכי לתרווייהו דאין זה חותמין בלא זה וחתם ישראל לבסוף. ועיי' רמב"ם הלכות עבדים שכ' באם דכותי חבר הוא כשר. ובלח"מ הקשה דלא מחלק הרמב"ם בין חתם ישראל לבסוף או תחלה. ונראה לי דרמב"ם ס"ל כירושלמי דמ"ד דאין חותמין זה בלא זה כשר אפי' חתם ישראל תחלה וס"ל ש"ס דילן אינו חולק על הירושלמי ולא מדייק משום דל"א אלא דחולק על הירושלמי משום דקדק מזה לא נעשה פלוגתא בין התלמודא. אלא דלשון הרמב"ם שכ' אם ידוע קשה אם כוונתו שידוע לנו ומכירי' בו בהאי כותי דהוא חבר א"כ תרי נמי אם יודעי' לנו שהם חברי' ואם כוונתו ואם ידוע ע"י שחתם ישראל עמו וס"ל אפי' חתם ישראל תחילה כיון שחתם עמו ידעי' עי"ז דכותי חבר הוא כדס"ל לירושלמי א"כ מאי אם ידעו דכ' הא לעולם ידוע הוא לנו ע"י שחתם ישראל עמו דכותי חבר הוא זה ומה אם ידוע דכ'. ואי ס"ל דווקא חתם ישראל לבסוף אז ידוע לנו דכותי חבר הוא וא"ש אם ידוע דכ' דלאו בכל אופן שחתם ישראל עמו ידוע רק היכא דחתם ישראל לבסוף א"כ הקשה קושי' לח"מ דהו"ל לפרש איך וע"י מה ידוע לנו דחבר הוא כגון שחתם לבסוף. ולא ידעתי לפרש כוונת הרמב"ם רק דס"ל כירושלמי ולכ' לא כ' דווקא בשחת' ישראל לבסוף. והא דכ' אם ידוע לאפוקי כשאנו מכירי' ויודעי' כי אינו חבר בוודאי לא מהני מה שחתם ישראל עמו והיינו אם ידוע שכ' שע"י חתימ' ישראל אנו יודעי' סתמא כי הוא חבר כצ"ל ודוחק. ועיי' ש"ע יו"ד סי' רס"ו שכ' כלשון הרמב"ם ולפמ"ש דרמב"ם כירושלמי ס"ל והרי רמב"ן ורשב"א חולקי' על הרמב"ם. והו"ל להביא י"א דלא כרמב"ם וצ"ע:

רבא אמר לעולם תרי ורשב"ג מפלג פליג וחסורי מחסרא וכו' עיי' פ"י שהאריך למעניתו ותמה תמיה' רבה למה דחקו כ"כ אביי אמר תני עדו ורבא אמר חסורי מחסרא ולא מתרצו מתני' כרשב"ג הא דאתחזק הא דלא אתחזק ומשום דאמר ר"א לא הכשירו בו אלא ע"א מנ"ל לר"א הכי דלמא מתני' רשב"ג ואפי' תרי נמי. ואי ר"א ס"ל הלכה כר"א קשה על ר"א ואביי ורבא עיי' בו. ולפע"ד דלק"מ לפמ"ש תוס' דמש"ס חולין נראה דס"ל דרשב"ג ס"ל כתיבה ולא אחזק ג"כ מהני וכ"ש הוא מדס"ל דאחזק לחוד מהני כ"ש כתיבה ולא אחזק. והא דקאמר אי רשב"ג דאחזק בהא וכו' היינו דאפשר לומר כן וכ"כ

רשב"א חולין וריטב"א שם דלאמת רשב"ג ס"ל כתיבה ג"כ מהני וש"ס הכא דרך שקלא וטריא קאמר אפי' ת"ל דס"ל דווקא אחזוק מ"מ קשה. ולפ"ז לק"מ על ר"א ואביי דלא רצו לתרץ מתני' כרשב"ג דס"ל לרשב"ג דכתיבה לחוד מהני מכ"ש מדס"ל דאחזוק לחוד מהני. וגם לרבא דאמר חסורי מחסרא לר"ג דפליג דתרי מהני וכ' תוס' ודאחזוק בהא ולא אחזוק בהא הרי ס"ל דר"ג ס"ל דכתיבה ל"מ ואחזוק מהני והי' יוכל לומר רישא רשב"ג ואחזוק בהא. גם לרבא לק"מ דלר"ג ניחא לי' לתרץ אחזוק בגיטין ולא אחזוק בשטרות דס"ל לר"ג תרתי בעי כתיב' ואחזוק וכ"א לחוד לא מהני אבל אי רישא רשב"ג הא רשב"ג ס"ל אחזוק לחוד לא מהני כדהוכיח ש"ס בחולין ולומר דאחזוק לחוד מהני:

וכתיבה לחוד ל"מ זה נגד הסברא דאיכא קו"ח דכתיב' לחוד מהני כמ"ש תוס' וע"כ מתני' לאו רשב"ג לכן הוצרך לתרץ חסורי מחסרא הא וודאי אין לומר מתני' ר"ג דהא מייתי אח"כ ר"ג וגם אין הלכה כר"ג וא"ש: מתני' כל השטרו' העולי' בערכאו' של נכרי' אעפ"י שחותמי' נכרי' כשרי' כו' מלשון זה משמע דהי' מקום לפסול שטרו' העולי' בערכאו' בלא חותמיהן נכרי' מדאמר אע"פ שחותמי' נכרי' משמע לא מבעי' קאמר כמובן, ונ"ל דמיירי מתני' שכתוב בלשון וגופן שלהם והא דפסול עיי' לקמן י"ט ע"ב שטר' פרסא' מאי קמ"ל דכל לשון כשר דהא דוקא בגט כשר עיי"ש. וי"ל דהא קמ"ל מתני' לא מבעי' כשכתוב רק בלשון שלהם כשר אע"פ שחותמי' נכרי' כשר. ומ"מ צריך אמימר לאשמועי' כיון דלא מפורש במתני' רק מדיוקא שמעי' די"ל מתני' כשכתוב בלשון ובכתב שלנו כנ"ל. וכן מ"ש הרשב"א דלכן לא מקשה ר"א כל הנהו קושי' והא בעינא כתב שאינו יוכל לזייף על מתני' די"ל בכתב ישראל היינו דאפשר לומר כן וליכא לאקשויי בחזקה כ"כ כמו על רבא לכן העמיד ר"א קושיותיו על רבא, אבל באמת משמע מלשון מתני' דבכתבי נכרי איירי היינו בשארי שטרו' אבל גט בכתב ישראל דוקא משום לשמה, ואפשר בכתב ולשון נכרי' אלא שידוע שכתבו ישראל, וכן ס"ל לרמב"ן במלחמו' דכ' דוקא ערכאו' דקלא אית לי' ונתברר דכתבו ישראל משא"כ בהדיוט חיישי' שכתבו נכרי, ואי בכתב ולשון ישראל איך יש לטעו' דכתבו נכרי וודאי אין בקיאי' לכתב בכתב ולשון שלנו וע"כ דרמב"ן ס"ל דהכי בכתב ולשון נכרי, ודלא כתוס' ד"ה חספא בסוף ורשב"א דכתבו דבגט בוודאי בכתב ישראל כנ"ל ועיי' עוד: (מה"ב) כל השטרות העולי' בערכאות ש"כ אע"פ שחותמי' נכרי כשרי' נראה דאיכא רבותא בשטרות העולי' בערכאות וחותמי' ישראל דכשרי' וקמ"ל אע"פ שחותמי' ג"כ נכרי' דכשר דאי ליכא חידוש דין רק כשחותמי' נכרי מאי אע"פ דקאמר הא בלי שחותמי' נכרי פשיטא דכשרי' ולא הו"ל לומר רק שטרות העולי' וחותמי' נכרי' כשרי'. ונ"ל ראי' לבה"ע דמביא רשב"א דבערכאות אע"פ שיוכל

לזייף וגם לא מהדר בשור' אחרונה וכו' מ"מ כשר וכן שיטת הרמב"ם פכ"ו מהלכ' מלוה וא"ש דגם בעדים ישראל ונעשה בערכאות דיוכל להזדיי' ולא מהדר בשיטה אחרונה כשר ואיכא חידוש דין בזה וקמ"ל עוד אפי' חותמי' ג"כ נכרים כשר דאינו פסול משום עדות נכרי. ולסוברי' דבערכאות ג"כ פסול יוכל להזדיי' כמו בשטרי הדיוט צ"ל בדוחק דגם באין חותמי' נכרי קמ"ל דשטר כשר בכל לשון כדלקמן י"ט ע"ב וכיון דאין מפורש כן במתני' רק מדיוקא קמ"ל ר"פ לקמן דמהני ונפקא לי' מדיוקא. ורשב"א דכ' לקמן דממתני' ל"ק והא יוכל להזדייף די"ל מתני' בשכתב ישראל היינו דאפשר לומר כן הגם דמדיוק דמתני' מוכח דאיירי בשכתב נכרי מ"מ כיון שאין מפורש במתני' דבהכי איירי רק מדיוקא ולשון מתני' לכן מקשה טפי על רבא כצ"ל. ויותר נראה מזה כבעל העיטור ורמב"ם והטעם דבערכאות כשר ביוכל להזדייף עיי' תומים סי' ס"ח ויבואר לפנינו אי"ה: קפסיק ותני וכו' בשלמא מכר וכו' דאי לא יהיב זוזי קמייהו לא הוי מערו נפשיי' וכו' עיי' בהג"א שהקשה הא אפי' משה ואהרן פסולי' לעדות והעלה בשם ס' החכמה דנכרי כשר לעדות בגופ' ואין פסולי' רק משום דחשוד לשקר וערכאות דלא מרעי נפשיי' כשר ומביא עוד דר"י הכי ס"ל דכל שאנו יודעי' שאין משקרי' כשרי' לעדו' וכן שיטת רש"י לעיל ט' ע"ב דכ' דפסולי' לגט משום דלאו בני כריתות נינהו ולא משו' דפסולי' לעדות וכ"כ תוס' ב"ק שזה שיטת רש"י דנכרי כשר לעדות ולשיטה זו לא תיקנו חכמים מידי בשטרות דכשרים דמדין הוא כיון דלא מרעו נפשיי' מד"ת כשרי' לעדות ונ"ל דווקא תרתי דחתימו אבל חד לא דלא עדיפו מעד ישראל דפסול לממון ודווקא חותמי' תרתי כשר ובתרי אפי' לאו ערכאות אלא כל שאנו מכירי' ויודעי' באלו דלא משקרו עדות' כשירה ושיט' תוס' לעיל ט' ע"ב דנכרי פסול לעדות וכל שטרות חוץ מתנה כשר מתקנתא דרבנן ובהג"א כ' הטעם משום דקפדו אם לא נכשיר שטרותי' ולפ"ז ה"ה אם חתום רק א' דמהני לדדהו ג"כ כשר דמה לי חד או תרי הא מד"ת אפי' תרי פסולי' רק תקנתא הוא משום דקפדו וחד נמי אם מקפידי' וכן הוא בש"ע סי' ס"ח. ובהדיוט אפי' ידעי' דלא משקרי לא מהני דליכא קפידא ומדינא פסולי' אפי' לא משקרי דנכרי פסול לעדות מד"ת:

והנה לשיטת רש"י ור"י שבהג"א דנכרי כשר לעדות קשה מ"ש שטר מתנתא דפשיטא לש"ס דחספא בעלמא הוא כיון דכשר לעדות וידענו דלא משקר למה כחספא יחשב עיי' תומי' ססי' ס"ח שכ' משום דלאו בני קנין נינהו ועיי' קצה"ח. ולשי' תוס' דכל השטרות פסולים דלאו בני עדות נינהו רק מתקנתא משום דקפדו צ"ל למה לא נימא גם בשטר דפסול מד"ת משום תקנתא כמו שאר שטרות שהכשירו ומ"ש. ועיי' תומי' שלא מצא טעם הגון לחלק ולפע"ד נראה בשארי שטרות כמו שטר מכר וכדומה כיון דאתברר

ע"י ערכאות דהמעשה אמת דלא משקרי דלוה או מכר רק גזה"כ הוא דפסולי' לעדות כמו קרובי' אפי' משה ואהרן והיינו שאין ב"ד יכולי' להוציא ע"י עידי קרובי' או עדות נכרי אבל המכר קיים והלוה חייב לשלם ואם כופר בו הוא עושה שלא כדין רק שאין בכח ב"ד להוציא ע"פ עדי' פסולי' דקורבא או נכרי אם הוא כופר בכה"ג תקנו דכשרי' להוציא ע"פ ב"ד מטעמא כיון דהם מקפידי' על זה וסו' כ"ס לא יהי' למוציא מה שאינו שלו דוודאי חייב לו ובודאי מכור הוא לו כיון דלא משקרי. וכ"ז בשטר מכר והלואה אבל בשטר מתנה דהשטר עושה קנין וכשחתומי' עליו ערכאות דפסולי' בגופ' לא קנה המקבל כלל ואינו חייב לתת לו אפי' בדיני שמי' לא רצו חכמי' להוציא מנותן את שלו ולתת לזה מה שאינו שלו משום תקנתא כנ"ל נכון מאוד:

וע"פ מ"ש בטלו דברי התומי' שכ' כמו שהכשירו מתקנה שארי שטרות כן הכשירו בהו יוכל להזדייף וכדומה כיון דבלא"ה פסול מדאוריי' עיי' רס"י ס"ח. ולפמ"ש הא ליתא דווקא כשהענין אמת רק מגזה"כ ל"מ עדות נכרי בזה אמרי מתקנתא דמהני אבל ביוכל להזדייף דחיישי' שמזויף מ"ש בו אינו אמת שמחק וזיי' וכתב כה"ג לא תקנו תקנה שיהי' זה נוטל מה דאין ראוי' לו וכדומה וכיוצא פסולי' כאלו כנ"ל נכון לדינא: חספא בעלמא הוא כ' תוס' דאפי' בע"מ פסול משום מזויף מתוכו ולא תיקנו חכמים להאמין אלא בשטרי מכר וכו' כבר הרגיש הפ"י באריכ' זה דלא שייך כאן. ונראה דכוונ' תוס' דלא נימא כיון דנאמני' שכך נעשה ממילא נוכל לסמוך דמסתמא כדין נעשה בפני ע"מ כשרים וליכא חשש דמזויף מתוכו דב"ד יסמוך עליהם דכדין יסמכו עליה' בזה דהא לא משקרי והא מה שנוגע לענין נאמנו' הגם דפסולי' לעדות הא תיקנו חכמי' לסמוך עליה' בדבר שבממון במה שנוגע בנאמנו' כמו בשטרי מכר רק במתנה לענין קנין ל"מ אבל לחוש שיסמכו ב"ד שהי' ע"מ ליכא למיחש דבדין יסמכו לכן פי' תוס' דווקא בשטרי מכר תיקנו אבל בשטרי מתנה לא תיקנו כיון שלא הי' יכולי' לומר דשטר שלהם מועיל וקנה בו כמ"ש בסמוך שוב לא תיקנו כלל בשטר מתנה דצריך ע"מ ישראל דנסמוך עליה' אפי' במה שנוגע לנאמנו' שיעשה גוף הדבר כיון דא"א לעשות כרצונם דקפדו שיועיל שטר מתנה דדהו וזה א"א לנו להכשיר רק צריך ע"מ שוב מה לנו להכשיר עדותם בגוף המעשה כיון דפסולי' לעדו' ולא הרווחנו קפיד' שלהם דאעפ"כ קפדו כיון דבעי ע"מ דווקא ישראל לכן הניחו הדבר על הדין ואסור לב"ד לסמוך עליה' שהי' כך ונעשה ע"פ ע"מ ממילא הוי מזויף מתוכו ובגט פשיטא דהוי מזויף מתוכו דבאיסורא לא תיקנו כלל לסמוך על נאמנותם אבל בשטרי מתנה הוצרך תוס' להאריך כנ"ל מדברי גדולי אחרוני'

בהוספ' תוספ' מרובה משלי ועיי' ומ"ש תוס' ואפי' אם נאמר שם שחתמו ישראל כו' עיי' ביאור כוונ' תוס' בתומי' ססי' ס"ח:

ומ"ש תוס' דאין לומר דלהכי חשיב לי' חספא משו' דכתיבתו נכרי דהשתא ל"מ ע"מ מידי וכו' דברי תוס' אלו לפי הפשוט חסרי הבנה דמה יזיק לנו כתב ולשון נכרי ומפורש לקמן י"ט ע"ב דכשר בכל לשון ועיי' פ"י ומ"ש תומי' רסי' ס"ח כבר כתבתי בטולן לעיל במח"כ. והנ"ל ע"פ דרכו דס"ל לתוס' כשיטת בה"ע שברשב"א וכן ס"ל לרמב"ם דבערכאו' לא בעי שאינו יוכל לזייף וכן שיחזור בשיטה אחרונה אלא דטעמי' לא ידעני למה והרשב"א כ' משו"ה דלא מחוור ונ"ל עפמ"ש בתשוב' הרשב"א ומובא בב"י ובד"מ דעכשיו שכותבי' בפנקסאו' שלהם כל הנעשה לפניהם מרתת לזייף וגם יודעי' ומכירי' סיום שלהם גם דיוכל לזייף ולא מהדר ומרחיקי' ב' שיטות כשר עיי"ש ונ"ל דבעה"ע דמתרץ דלכן ל"מ ממתני' כל הנהו קושי' דבערכאו' לא בעי כ"ז היינו דכך הי' אז כ"א בזמן הרשב"א ולכן ליכא למיחש לכל הנ"ל כנ"ל וכן שיטת הרמב"ם דפשיט לו דכך הי' והוא בזמנו. ונ"ל דתוס' ג"כ ס"ל כן וכשר במתני' אפי' בכתבי נכרי' ומהא דלא יוכל למקריא ל"ק דלזה לא יועיל כל הנ"ל כיון עכ"פ לא ידעו ע"מ מעידי' ומה נעשה לפניהם אלא דזה בלא"ה ל"ק כיון דחותמי' נכרי' שהם מכירי' ומביני' וכ"כ הרא"ש. והא"ש דכ' תוס' בשטר מתנה דבעי ע"מ ישראל והם לא ידעו בסתמא למקריין לכן קרו לי' חספא וזהו שכ' דהשתא מה מהני ע"מ היינו כיון שלא ידעו מה נעשה לפניה' כנ"ל נכון וברור יותר ממה שראיתי בו ועיי':

מה"ב ואיבעי' אימא תני חוץ מבגיטי נשי' הקשה מהרש"ל למה מפרש שחרורי עבדי' כיון דקתני חוץ מכגיטי נשי' גם שחרור בכלל ותי' דאי לא קתני שחרורי עבדי' ה"א חוץ מכגיטי כשי' שחרור ויש לפקפק הא ש"ס מקשה בפשיטו' חספא בעלמא הוא ואיך ס"ד דבגיטי נשי' היינו שחרור לחוד ולא שטר מתנה וי"ל דה"א מתנה לא אמעט משום דינא דמלכותא ולכן קתני שחרור וע"כ חוץ מכגיטי ממעט שטר מתנה אלא לפמ"ש הרא"ש דהנהו לישנא לא פליגו והיכא דאיכא דינא דמלכותא גם לל"ב כשר הדר תיקשי היכא דליכא דינא דמלכותא לא נטעה דאין בכלל חוץ מכג"ן והיכא דאיכא מלכותא באמת כשר אלא לדידי בפשוט לק"מ קושי' מהרש"ל דניחא למתני' יותר לפרש מה שהם פוסלי' ג"ן וש"ע והא דלא מפרש ג"כ מתנה ומרמז בחוץ מבגיטי נשי' א"ש עפמ"ש הר"ן ה"ה במכר בדלא יהיב זוזי וקונה בשטר דפסול במתנה היכא דקונה בק"ס דשטר כשר וש"ס דנקיט מכר דרוב קני בזוזי ומתנה רובם בשטר עיי' בו וכי כן לא יוכל לפרש חוץ משטר מתנה דאיכא שטר מתנה דכשר ואיכא שטר מכר דפסול לכן כייל ורמז לנו

חוץ מכגיטי כשי' ושחרורי עבדי' כל מה דדמי' לג"נ וש"ע דשטר עושה קנין וכלול הכל מכר ומתנה כל שעושה קנין פסול ושחרור כיון דהוא תמיד כגט מפרש שחרורי עבדי':
וכ' רש"י ה"ה דהי' יוכל לתרץ מתני' בע"מ ישראל אלא דשנוי' דחיקא: משניין לעיל הכי ותוס' כ' דמשו"ה לא משני כר"א משו' מזויף מתוכו וצ"ע על רש"י הא בשטר מתנה פסול משו' מזוי' מתוכו ופ"י נדחק די"ל בשמו' מובהקי' ובשטר לא גזרו מובהקי' אטו אין מובהקי'. ולפע"ד נראה ליישב עפמ"ש פ"י לקמן מה דכתב רש"י והא מודה ר"א במזוי' מתוכו שמא ימסר באפייהו ולא כ' כפשוטו דב"ד יסמכו עלייהו דכדין יסמכו דהא לא משקרי וידוע ע"פ אמיתת הדבר שבא הגט מיד הבעל ליד האשה ואמרי' שוב מסתמא כדינא מסר בע"מ ולכן כ' רש"י דהבעל יטע' היינו דסבור הוא דכשרי לע"מ כמו דכשרי לעידי חתימה עיי' בו וצריך אני להוסי' על דבריו דלכאורה עדיין קשה מ"ש משטר מתנתא בפ' זה בורר דחתימו קרובי' דידענו אמית' הדבר ומ"מ פסול משום דאתי ב"ד למסמך עלייהו התם שאני דקרובי' פסולי' מד"ת הגם דאמת הוא מ"מ אסור לב"ד למסמך עלייהו דקרובי' דפסלו' תורה מגזה"כ אפי' משה ואהרן אבל נכרי יהא ס"ל לרש"י דכשרי' לעדו' לולי דמשקרי וכיון דערכאו' לא משקרי הוא עדו' כשר רק שלאו בני כריתות נינהו וכיון דאיכא ע"מ דכרתי מותר לב"ד למסמך על ערכאו' דנמסר מיד הבעל לאשה וממילא אמרי' כדינא נמסר בפני ע"מ ולתוס' ודעימי' דנכרי פסול לעדו' בפסול דגופו א"ש כפשוטו הא דמוד' ר"א במזוי' מתוכו דב"ד אתי למסמך והוי כשטר מתנתא בקרובי' דפסול כנ"ל:
והנה נ"ל מה דס"ל לרש"י דחיישי' דבעל יטעה דכשרי' לע"מ וכ"כ הרא"ש נ"ל דלא ס"ל דידמה מלתא דגיטין לשארי שטרו' דזה רחוק שילמד ויטעה לדמו' גט לשארי שטרו' אלא דיש לו מקו' לטעו' מגט עצמו דבעי' לכתחלה ע"ח וגם ע"מ משו' תק"ע שנדע שהי' ע"מ וסבור הוא דיש קפידא ועכובא בע"ח ומ"מ ערכאו' כשרי' לחתו' הגט יטעה דגם לע"מ כשר ולא ידע לחלק דלעיקר כריתו' פסולי' דלאו ב"כ נינהו כנ"ל לרש"י. והא"ש דס"ל שטר מתנה ליכא חשש שיטעה דכשרי' לע"מ כמו דכשרי' לחתו' לפמ"ש בשטר גם לר"א דע"מ כרתי מ"מ מהני ג"כ שטר בע"ח או כ"י לחוד ולפ"ז ידע ויראה כי אינם כשרי' להקנו' דלאו בני קנין נינהו דאם בני קנין נינהו למה לו כלל ע"מ הא בע"ח ישראל סגי בלא ע"מ וע"כ משו' דהם פסולי' לעדו' זה בעי ע"מ ואיך יטעה למסור בפני' ולכן לא שייך בשטר מתנה שיטעה הנותן והמקבל ומשו' ב"ד ליכא חשש דבדין יסמכו כיון שנמסר מידו של הנותן ליד המקבל מסתמא כדין מסרו בפני ע"מ וא"ש שיטת רש"י ותוס' לשיטתו דשייך כאן דלמא אתו למסמך היינו הב"ד דנכרי פסולי' לעדו' בגופם

ודבר זה שייך גם בשטר מתנה וכ' שפיר משו"ה לא יוכל לשנויי מתני' כר"א דאכתי קשה חספא הוא משו' מזוי' מתוכו כנ"ל והדברים נכונים:

עוד הקשה פ"י על רש"י איך אפשר לתרץ מתני' כר"א ובע"מ איך קתני בבריי' לאפליגו אלא בזמן שנעשו בהדיוט ומשו' גזיר' שמא יתנו בלא ע"מ כמ"ש תוס' תינח במכר אבל במתנה דגם בערכאו' אינו כשר רק בע"מ ובש"מ למה בהדיוט' פסול וכן קשה מר"ש דאמר לא אמרו אלא בזמן שנעשו בהדיוט ודוחק דקאי דווקא בשטר מכר ולא במתנה עיי' בו. ולפמ"ש הא דס"ל לרשי' דבשטר מתנה ליכא משו' מזוי' מתוכו דלטעו' דע"מ נכרי כשרי ליכא למיחש ומשו' ב"ד ליכא דבדין יסמכו עליה' דהא לא משקרו וכשרי לעדו' וכ"ז בערכאו' דלא מרעו נפשיי' אבל בהדיוט' דמשקרו פסול משו' מזוי' מתוכו דב"ד יסמכו עלייהו שלא כדין וא"ש. ונ"ל עוד דבשטר מתנה שנעשה בהדיוט גם ר"ש מודה דגזרי' מובהקי' אטו אין מובהקי' דווקא בגט דגם בערכאו' אינו כשר רק במובהקי' ס"ל דל"ח לטעו' אבל בשטר מתנה דבערכאו' כשר אפי' אין מובהקי' דליכא משו' מזוי' מתוכו ואם נכשיר בהדיוט' בש"מ יבואו לטעו' להכשיר גם בא"מ כמו בערכאות כנ"ל ויש להאריך עוד בזה עד"פ:

והנה תוס' לשיטתו דס"ל דנכרי' פסולי' לעדו' תי' דלהכי לא משני מתני' כר"א דאיכא משו' מזוי' מתוכו ומ"ש תוס' דלא תיקנו חכמי' להאמינם רק בשטרי מכר שהן לראי' אבל שטר מתנה לא עיי' פ"י ביאור דברי תוס' מה שרצה בזה הא כבר ידענו החילוק בין מכר למתנה ודבריו אין מספיקי' ונ"ל עפ"מ שכתבתי לעיל מלתא בטעמא דתקנו דשטר מכר כשר הגם דמד"ת פסול ולא תקנו כן בשטר מתנה דבשטר מכר עכ"פ הענין קיי' וחייב לו רק דאין ב"ד יוכל להוציא מגזה"כ תקנו שיהי' כשר משו' דקפדו משא"כ בשטר מתנה דלא מהני הקנין דלאו בני קנין נינהו להוציא מזה שלו וליתן לאחר מה שאינו שלו כה"ג לא תקנו תקנה אלא דקשה היכא דאיכא ע"מ דמקנו וליכא רק משו' וחוי' מתוכו דלמא אתו ב"ד לסמוך והיינו שהם פסולי' מגזה"כ והוי כשטר מתנתא דחתימו קרובי' מ"מ הא הענין אמת ולא יוציאו הב"ד ע"פ השטר ויתנו לו מה שאינו שלו דהא קונה מה"ד רק גזה"כ דב"ד לא יוציא ע"פ נכרי' והא פסול כזה הכשירו בשטר מכר ולמה לא יכשירו במתנה מה שאינו פסול רק משו' גזה"כ דב"ד לא יעשו מעשה ע"פ פסולי' וי"ל כיון דלא יוכלו לומר דכל שטר מתנה שנעשה בחתימ' ערכאו' כשר כיון דאינו קונה רק ע"י ע"מ קונה כיון שלא יוכלו לתקן דכשר כמו שהם מכשירי' כבר אין עושי' שלא כרצונם ולא חששנו לקפיד' דדהו מה לנו לתקן דבע"מ מהני ולא ניחוש לזיופא כמו בשטרי דידן כיון דסו' כ"ס מקפידי' מה שאין מכשירי' בלא ע"מ כנ"ל ברור ויש להעמיס

כן בכוונ' תוס' דהי' קשה להו מה שהקשנו וכ' כיון דאין כשר לקנו' רק בע"מ וזה א"א להכשיר דלא קנה כלל וע"כ בעי ע"מ הגם שמקפידי' מה לנו להכשיר בע"מ דאיכא משו' מזויף מתוכו כנ"ל ועיי':

ומ"ש תוס' אפי' נאמר ששטר מתנה כשר בע"ח ובהודא' עצמו עיי' כוונת דברי' בזה בתומי' ססי' ס"ח ומה שכ' תוס' לבסו' דאין לומר משו' דמשמע אפי' בכתב נכרי ואין עדו' ע"מ מהני והקשה מהרמ"ל למה יגרע כתב נכרי בשטר מתנה דווקא בגט ל"מ דלאו בני לשמה נינהו עיי' תומי' רסי' ס"ח שהעלה ישוב לזה באומרו דבערכאו' לא בעי כ' שאין יוכל להזדיי' וכדומה כיון דבלא"ה הכשירו ותיקנו שכשר הגם דמדינא פסול אבל בשטר מתנה שלא תיקנו פסול גם משו' שיוכל להזדייף אלו דבריו ז"ל. וכבר כתבתי לעיל כל שיש לחוש שהענין שקר לא תקנו מידי גם בשטר מכר דלא תקנו רק כשידעינן אמית' הדברי' והוא חייב לו ושלו הוא באמת. והנה התומי' כ' ליישב שיט' בעל העיטור שברשב"א דס"ל בערכאו' לא בעי שא"י להזדיי' כ' כן ושוב כן שכן שיטת תוס' ג"כ ובאמת כן הוא שיט' הרמב"ם כשיט' בה"ע ובעי טעמא יג"ל עפמ"ש הרשב"א בתשובה ומובא ברמ"א היכא דכותבי' השטרו' בפנקס שלהם תו ליכא חשש שזיי' וגרע והוסי' דמרתת שיבוקש וימצא כתוב בפנקס שלהם עיי"ש ולזה אומר אני דבה"ע מתרץ הא דלא מקשה ממתני' כל הקושי' שהקשה על רבא דהי' בזמן מתני' כמו עכשיו שהעתיקו כל שטר בפנקסאו' שלהם ומרתת ומדויק לשון מתני' כל השטרו' שעולי' בערכאו' היינו השטרו' מועתקי' שם וכבר כתבתי במתני' דקמ"ל רבותא דכשרי' גם בחתימ' ישראל איכא רבותא דל"ח לזיופא ועכשיו מצאנו טעמא דמלתא. וא"ש גם הרמב"ם דלא כ' דבעי שיהי' א"י לזיי' וכדומה דבימיו הי' כן וכן בזמן מתני' וא"ש. וי"ל תוס' ג"כ הכי ס"ל ולכן לא הקשה ממתני' הגם דתוס' לשיטתו עכצ"ל דרבא בשטר הנעשה בערכאו' קאי כמ"ש הרא"ש ומהרש"א לקמן י"ל דהי' יוכל לתרץ באמת דאיירי שהעתיקו בפנקס שלהם אלא דעדיין קשה הא לא ידעו למקרי והוצרך לתרץ בדידעו לכן מתרץ כולהו בדאיכא וגם רבא לא דייק לומר שטר שעולה כמו במתני' ש"מ אפי' בלא הועתק כשר ולפ"ז בשכתבו ערכאו' שטר מתנה ליכא רק משו' דלא ידעו ע"מ למקרי ובמכר כשר דהא חותמי' נכרי ידעו כמ"ש הרא"ש אבל שטר מתנה דבעי ע"מ דלא ידעו למקרי פסול והיינו דכ' תוס' דהשתא ל"מ ע"מ מידי כנ"ל ועיי'. שוב הראוני מ"ש במהרש"א מהדורא בתרא והמעיי' יבחר ויקרב:

וע"ד פלפל י"ל דלמ"ד מפקיר עבדו א"צ ג"ש א"כ י"ל בשחרור ג"כ דמהני בערכאו' שנותן לו ג"ש שחתומי' בו נכרי' ויוצא לחירו' דלא גרע ממפקיר עבדו ושטר לראי' בידו, והא

דקתני חוץ משחרורי עבדי' כשאינו מפקירות רק שיהי' משוחרר ע"י שטר וא"כ גם בשחרור לאו כל אנפין שווי' ודומה למתנה ומכר. וי"ל לכן שמואל לשיטתו הוצרך לומר משום דינא דמלכות' וק"ל:

והא לאו בני כריתו' נינהו כ' תוס' ה"ה דיוכל לומר לאו בני עדו' נינהו וכ' מהרש"א ה"ה דיוכל תוס' להקשו' הא לאו בני שליחו' ולשמה נינהו וחדא נקיט ולפע"ד מ"ש תוס' ה"ה די"ל לאו בני עדו' נינהו היינו דאם הי' יאמר כן הי' כולל ג"כ פסול בשטר מתנה לל"ב תני חוץ מכג"נ ורש"י מכשיר בגט ושטר מתנה וקשה הא לאו ב"ע נינהו אבל מלשמה ולאו בני שליחו' אינו כולל יותר מלאו בני כריתו' דלא שייך רק בגט וחדא קאמר וה"ה שארי פסולי כנ"ל. אלא דקשה למה באמת לא נקיט הך פסולא דלאו ב"ע ננהו דכולל גם פסול דשטר מתנה ונראה דס"ל לתוס' שטר מתנה ג"כ פסול משו' דלאו בני קנין נינהו כמ"ש התומי' לשיט' רש"י דס"ל דנכרי כשר לעדו' ולתוס' ס"ל דפסולו של שטר מתנה בתרתי לאו ב"ע ולאו בני קנין נינהו וש"ס דקאמר לאו בני כריתו' ובשחרור לאו בני שחרור ובמתנה לאו בני קנין נינהו וכ' תוס' ה"ה דהי' יוכל לומר לאו ב"ע דג"כ כולל הכל וחדא נקיט כנ"ל ועיי':

ועיי' מהרי"ק שורש כ"א דהוכיח מדלא קאמר הא לאו בני נאמנו' נינהו ש"מ דהך חזק' דלא מרעו נפשייהו דאוריי' היא ואפי' בחומר א"א סמכי' על זה ולכן לא הקשה רק דלאו ב"כ נינהו ומזה דן דה"ה להתיר אשה שמת בעלה סמכ' על סברא דלא מרע נפשי' ועיי' ח"ס סי' צ"ד שנתקשה הגאון מו"ה הרש העלליר זצ"ל על ראי' מהרי"ק הא כ' תוס' דהי' יוכל לומר ג"כ דלאו ב"ע נינהו עיי"ש וי"ל דמהרי"ק ס"ל דנכרי כשר לעדו' ולק"מ קושי' תוס' ודייק מהרי"ק שפיר מדל"א לאו בני נאמנו' באיסור א"א נינהו אלא דיש לדחו' משו"ה ל"א דלא בכי נאמנו' לחומר א"א נינהו משו' שחרור דלא חמיר יותר מממון ועוד דרצה להקשו' גם על שטר מתנה לר"ש ומשו' נאמנו' מ"ש מכר מ"ש מתנה ולכן הקשה לאו ב"כ וה"ה בני שחרור ובני קנין ובתשוב' הארכתי:

דף יא.

אבל בשמו' שאין מובהקי' נעש' כמו שנעש' בהדיוט, הרמב"ן במלחמו' הקשה מה זה דמיון שאינו עולה יפה בשורו' הנעשי' בהדיוט' הטע' משום דמשקרי ובגט באינו מובהקי' משום דאתו למסמך עלייהו ונלפע"ד ליישב בשניישב ג"כ הא דסבור תחלה דר"ש קאמר ל"א אלא בזמן שנעשה בהדיוט ומקשה לפלוג בדידי' שנתקשה בו רמב"ן. ונ"ל עפמ"ש לעיל ע"פ שיט' רש"י דבשטר מתנה ל"ש משום מזוי' מתוכו כיון דבדין יסמכו כיון שכשרי' לעדו' ולא משקרי, אבל שטר מתנה הנעשה בהדיוטת: גם דאיכא

ע"מ פסול משום מזוי' מתוכו וכתבנו עוד אפי' בש"מ פסול לר"ש דגזרי' אטו ערכאו' דאפי' בא"מ כשר. ולפ"ז י"ל דס"ד דר"ש קאמר גם אלו כשרו' היינו ג"כ וש"ע ושטר מתנה דפסלו חכמי' בכולהו מכשיר הוא אלא גט דוקא בשמו' מובהקי' ושטר מתנה אפי' אין מובהקי' דליכא משום מזוי' מתוכו, ובהדיוטו' נהפוך הוא גט כשר בשמו' מובהקי' ושטר מתנה פסול אפי' במובהקי' כמ"ש וזהו דקאמר דל"א דשטר מתנה פסול רק בזמן שנעשה שטר מתנה בהדיוט, ומקשה לפלוג ולתני בדידי' בערכאו' עצמו בגט דוקא במובהקי' כשר ולא בא"מ, ולמה פליגי דינא דשטר מתנה בהדיוטו' דפסול ולא בגט עצמו ואפי' בערכאו'. ומתרץ ה"נ קאמר בשמות שא"מ נעשה כשטר מתנה בהדיוטו' דפסול משום מזוי' מתוכו ואפי' בש"מ כן פסול גט בערכאו' בא"מ מהאי טעמא דמזוי' מתוכו וחד טעמא אית להו כנ"ל ומיושב קושי' רמב"ן. וי"ל הא דמתרץ ואב"א דרבנן אמרו לכולהו מלתא, משום דמה דמתרץ נעשה א"ש לל"ב תני חוץ מכג"נ ור"ש מכשיר י"ל לא אמרו קאי על שטר מתנה ומשום מזוי' מתוכו ומדמה מלתא דגט בשא"מ לשטר מתנה בהדיוטו' דחד טעמא אית להו כדכתיבנא. אבל לל"ק דר"ש לא קאי רק על גט וש"ע לא א"ש נעשה דמה ענין פסול שארי שטרו' לפסול גט בא"מ, וללל"ק הוצרך לומר ואב"א דכולהו רבנן אמרו על שאר שטרות וא"ש הכל ועיי': לא נחלקו אלא בזמן שנעשו בהדיוט כו' שיטת תוס' דפליגי במסר בפני ע"מ רבנן גזרו דיתן בלא ע"מ ור"ע ל"ל הך גזיר' אבל בלא ע"מ לכ"ע פסול דמשקרי. ורש"י נראה דס"ל בע"מ לכ"ע כשר ופליגו בלא ע"מ ותמה הרא"ש מ"ט דר"ע דמכשיר כיון דמשקרו ועיי' פ"י דבריו דחוקי' לעשו' פלוגתא מהיפוך להיפוך. ולפע"ד נראה וודאי היכא דאין מכירי' הדיוטו' אלו סתמא בחזק' דמשקרו אלא ר"ע מכשר בהדיוטו' כעין ערכאו' דמוחזקו לנו דל"מ דלא מרעו נפשיי' כן בהדיוטו' הגם דסתמא משקרו. אבל בשמכירי' אותו וידועי' לנו דלא משקרו מהני, ורבנן ס"ל גם בכה"ג פסול כיון דרוב' משקרי חיישי' שיבואו להכשיר גם בא"מ אות' ושאני ערכאו' דכולם בחזק' דלא משקרו בלי שידענו אלו דלא מרעו נפשייהו כנ"ל נכון לשיט' רש"י. אבל תוס' לטעמי' דס"ל דנכרי' פסולי' לעדו' ותקנה תיקנו בערכאו' משום דקפדו, וכ"ז בערכאו' אבל בהדיוטו' דלא קפדו גם בשידענו דלא משקרי לא מהני דמד"ת פסולי' לעדו' ותקנה ליכא, וע"כ דר"ע מכשיר באיכא ע"מ ורבנן פוסלי' משום גזירה דערכאו' שיכשרו בלא ע"מ כנ"ל לבאר ועיי':

רבינא סבר לאכשורי בי כנופייתא דארמאי כ' רש"י דלאו ערכאו' נינהו משמע גם לאו הדיוטות נינהו וכן נרא' מרא"ה שכ' פלילי' ואין שופט ממונה ע"כ. ונ"ל הא דלא דייק רבינא מתני' ערכאו' תנן משו' דס"ל כל"ק דכל השטרו' אפי' שטר מתנה בכלל והיינו

משום דינא דמלכותא דינא וי"ל להכי קתני ערכאו' משום דינא דמלכות' ומשום שטר מתנה. אבל בי כנופי' דארמאי ליכא דינא דמלכותא הגם דנאמני' דלא מרעו נפשיי' מ"מ פסול דלאו בני קנין נינהו והוא רצה להכשיר שטר מכר משו' דל"מ נפשיי' ורפרם אמר ערכאו' תנן ס"ל כל"ב תני חוץ מכג"ב וע"כ הא דקתני ערכאו' דוקא בערכאו' יש חזק' אלימא דל"מ נפשיי'. אבל בבי כנופי' לא אלימא כ"כ דלא משקרו ולפי דקי"ל כל"ב קיי"ל כרפרם כנ"ל וא"ש:

האי שטרא פרסא' כו' עיי' רא ש ביאור שיטו' רש"י ותוס' וכ' דלתוס' צ"ל דאיירי בערכאו' וקמ"ל דאפי' בע"מ לא גבי ממשעבדי. והקשה א"כ הו"ל לרבא לומר על מתני' בד"א מבנ"ח ואפי' בע"מ ועיי' מהרש"א, ולפע"ד נרא' דס"ל לתוס' דבשטרי מכר טורף אפי' ממשעבדי כדס"ל להה"מ בשיטת הרמב"ם דוקא בשטרי הלואה גובה רק מבנ"ח. וא"כ מתני' דאיירי בין בשטרי מכר בין בשטרי הלואה לא יוכל לומר סתם במד"א מבנ"ח דבשט"מ גם ממשעבדי גובה, ולכן הוצרך לומר האי שטרא פרסא' בשטר הלואה גובה מבנ"ח כנ"ל, ולקמן יבואר אי"ה וק"ל:

והנה הרא"ש שייר שיטה לעצמו דאיירי בליכא ע"ח כלל דבע"ח פסול משום מזויף מתוכו. ולרש"י צ"ל דל"ש בממון משום מזויף מתוכו וכ"כ כ"מ אליבא דרמב"ם ונדחק לחלק בין שטרא מתנתא, אלא תוס' ס"ל אפי' בממון ונכסי' איכא משום מזויף מתיכו ועיי' תומי' סי' ס"ח שתמה מאוד על הרמ"א כדמייתי המחבר שיטת הרמב"ם בשטרי מתנה פסול בערכאו' כ' אפי' בע"מ משו' מזויף מתוכו וכד מייתי לדרמב"ם בשטרי הלואו' שהדיוטו' כשר לגבו' מבנ"ח לא הגיה כלום וקשה הא הוי מזויף מתוכו עיי' בו ודבריו קשה להבינם. והנלפע"ד בזה דס"ל לרש"י ורמב"ם ודעימי' דלא אמרו חכמי' דפסול משום מזויף מתוכו אלא היכא שצריך לשטר זה כמו בגט ומתנה דקונה בו בשטר וכיון שיש בו עדי' נכרי' שאפשר לבוא ע"י לקלקול בפ"א פסלו השטר ועשאו כחספא דלא למקני בו כיון שכל קנינו ע"י השטר שאפשר שיבוא קלקול ע"י הם אמרו שפסול וממילא לא קנה מידי, וזהו שפי' רש"י בסנהדרין בשטרי מתנתא דחספא הוא היינו שחכמי' עשאוהו כחספ' דלא למקני בי' משום חשש וגזיר'. אבל היכא דא"צ לשטר כלל כגון בהלואה דשטרי הדיוטו' דמסרו באפי סהדי, ודל שטר מהכא גובה מבנ"ח ע"פ עדי' רק כיון שיש שטר יש לחוש במק"א דיגבה בו מב"ח בלי ע"מ ומשום זה לא אמרו שיפסיד חובו כיון שהעדי' לפנינו והאמת אתו ובלא שטר גובה שלו וא"צ לשקר כלל, לא אמרו חכמי' בכה"ג להפסידו מפני חשש תקלה במק"א כיון דאין צריך לשטר כלל איך יפסיד ע"י השטר כנ"ל נכון מאוד וכיון שלא הי' אפשר להפסיד הכל משום

השטר שוב מהני לו השטר לענין פרוע שלא יוכל לטעון הגם שלענין זה צריך לשטר והי' יכולי' לומר דל"מ השטר מ"מ כיון שלא פעלו בזה מידי דעדיין יש תקלה דמזויף מתוכו במק"א, שוב הניחו הדבר על דינו דמה להו להפסידו במקום דלא פעלו כלום מאחר שא"א לתקן שיפסיד הכל כנ"ל הקצרתי והבן:

וכ"ז לשיטת רש"י ורמב"ם אבל תוס' דס"ל דשטרי הדיוטו' פסול משו' גזיר' בלא ע"מ כמו ערכאו' חזינן דהפסידו כה"ג הגם שא"צ לשטר כלל, וכן ראוי לפוסלו משום מזויף מתוכו ואני ליישב שיטת רש"י ורמב"ם ורמ"א באנו וא"ש כל מ"ש ועיי':

אי הכי ממשעבדי נמי וכו' כ' הרא"ש דמשמע דבכ"מ גובה בע"מ ממשעבדי ובשטר הדיוט גרע וכ"כ סמ"ע ונ"ל להסביר דנפיק קלא דהלוה לו על שטר הדיוטו' והוא כחספא בעלמא דאפי' מב"ח לא גבי' ולא ידעו דבע"מ הלוהו ולכן גרע מהלוהו בע"מ בלא שטר דקלא אית לי' דהלוהו ומסתמא הלוהו באופן שאין יוכל לכפור משא"כ כשישמעו שהלוהו בשטר הדיוטות כנ"ל. והנה שיטת הרמב"ם דבשטרי ערכאות אינו גובה ממשעבדי והה"מ כ' דבמכר גובה ועיי' לח"מ דמרמב"ם משמע אפי' מכר לא דג"כ ל"ל קלא ונ"ל דודאי לא מגרע שטר ערכאות ואי מכר בע"מ ישראל דבכ"מ גובי' ממשעבדי בלי שטר גם בערכאות גובי' ממשעבדי דבשטר ערכאות לא שייך דל"ל דמגרע ניהו דשטר ערכאות קלא ל"ל אבל בע"מ לא מגרע דאם ישמעו דיש לו שטר בערכאות לא מגרע דהא שטר מעלי' הוא דלא שייך לטעון להד"מ אלא דקלא ל"ל וכן בהלואה לשיטת הרא"ש דבכ"מ גובי' ע"י ע"מ ממשעבדי כן בשטר הלואה דערכאות בע"מ דלא מגרע כנ"ל נכון וברור ועיי':

מגבינן בי' מבני חרי, שיטת רבותיו של רמב"ם דוקא במכר אבל שטר הלואה ל"מ אפי' בערכאו' ואפי' מב"ח אינו גובה וכ' הראב"ד מלתא בטעמא כיון דאינו גובה ממשעבדי יוכל לטעון פרעתי. ובתומי' הקשה קושי' עצומה איך אמר רבא דגובה מב"ח אי דלא יוכל לטעון להד"מ הא איכא ע"מ, וע"כ דא"י לטעון פרעתי ועוד מדמקשה והא יוכל להזדיי' ואי משום טענ' להד"מ גם ביוכל להזדיי' א"י לטעון להד"מ וע"כ דא"י לטעון פרוע ולא מצא ישוב לקושי' זו. ולפע"ד נרא' עפמ"ש הרא"ש לשיט' ר"י הא דנקיט רבא דמסרו באפי סהדי רבות' קמ"ל מ"מ אינו גובה ממשעבדי. וי"ל לרבותיו של רש"י דבאמ' ל"מ שטר זה כלל דיוכל לטעון פרוע ולהד"מ בלא"ה א"י לטעון וקמ"ל רבא דאינו גובה רק מב"ח דלא נימא דגובה ממשעבדי ג"כ וממילא א"י לטעון נגד השטר פרוע קמ"ל דאינו גובה רק מב"ח וממילא יוכל לטעון ג"כ פרוע. והא"ש דמקשה ש"ס והא יוכל להזדיי' ובלא"ה אינו גובה ממשעבדי ומאי קמ"ל הגם דאיכא ע"מ לא גבה ממשעבדי

אפי' בעידי ישראל לא גבה ממשעבדי אינו יוכל להזדיי' ומתרץ בדעפצן כו' ובלא"ה הי' גובה ממשעבדי קמ"ל רבא כיון דנעשה בפני נכרי לא גבה ממשעבדי וממילא יוכל לטעון פרוע ג"כ וא"ש:

עוד כ"ל ליישב הנה התומי' סי' ס"ו כ' מלתא בטעמא דרמב"ם דא"י לטעון פרוע בשטר העולה בערכאו' דכ"י שאני שיוכל לומר דסמך על הימנותא דידי' ולא יוכל המלוה לומר הרי לא האמנתי לך דלקחתי שטר יוכל הלוה לומר בלי כתב כלל אסור להלוות דגורם קללה לעצמו ועובר על ל"ע. וכ"ז בכ"י אבל בהחתי' עליו עדי' מדטרח אחר עדי' ש"מ שלא האמין לו יוכל המלוה לומר כן לא האמנת לי ושטרך בידי מה בעי אלו דברי התומי' ז"ל. ויש להשיב מה לי כ"י או עדי' כיון דלא אפשר אלא בכ"י או בעדי' ועוד ואלא מאי משום דלא האמינו רצה דוקא בעדי' הא גם בכ"י סגי דלא יוכל לכפור בו דלא לוה. ואנן ליישב רבותיו של רמב"ם והראב"ד באנו. נ"ל דס"ל דליכא חילוק בין כ"י או שטר חתו' בערכאו' דלא גבי ממשעבדי דיוכל לטעון פרעתי דהאמין לו וליכא הוכח' דלא הימנ' מלוה ללוה כיון דמה"ד צריך או כ"י או חתוי בעדי'. אבל היכא דאיכא ע"מ דכבר יצא ידי הדין דמותר ללות בע"מ הגם דיש לחוש שמא ימותו או ילכו למדה"י מ"מ ליכא תו משום לפ"ע או גור' קללה עיי' סי' ע', ומדלקח שטר ע"כ משום דלא האמין לו דחשש שמא ימותו עדי' או לכו למדה"י ויכפור בו וכמו שהוא המלוה לא האמין לו כן לא הי' מאמין לו ולא הניח שטרו בידו. והא"ש רבא דאיירי שמוסרו בפ"ע מסירה א"י לטעון פרוע כנ"ל ועיי'. וא"ש ג"כ מה שהקשה הרא"ש על שיט' הר"י דרבא בערכאו' איירי למה צריך לע"מ ולמ"ש דבלא ע"מ אינו גובה דיוכל לטעון פרוע והבן:

ע"ב עדי' החתומי' עה"ג וכו' שיטת רש"י דהספק אי בדרבנן נסמוך לומר דמסתמא ישראלי' נינהו אבל בדאוריי' בוודאי ליכא למסמך עיי' רא"ש אבל תוס' כ' דבין לר"מ ובין לר"א בע"מ מספקא לי' ועיי' מהרש"א שנתקשה לענין מאי כ' תוס' לר"א בע"מ דלהך צד דשמא נכרי ל"מ ע"מ ולהך צד דישראל נינהו מה בעי ע"מ לפנינו כיון דחתמו ישראל מסתמא לפני ע"מ מסרו. ונ"ל דהר"ן פ' המגרש פקפק על סברא זו דמסתמא בע"מ מסרו כדינא ותוס' דס"ל הכי דאמרי' מסתמא מסרו כדינא היינו בדאנו יודעי' בודאי דע"ח ישראל אבל שנאמר מסתמא הי' ע"ח ישראלי' ומסתמא מסרו כדינא תרי מסתמא כולי האי ל"א דהוי כעין ס"ס שמא ע"ח נכרי:

ואף אם ע"ח ישראל שמא לא מסרו בפני ע"מ ולכן ס"ל לתוס' כאן בודאי בעי שתביא ע"מ לפנינו כנ"ל פשוט וק"ל:

אעפ"י ששמותי כשמות עכו"ם וכו' כ' רש"י ואפי' בלא ע"מ כ"ש בע"מ נ"ל דרש"י רצה ליישב הא דס"ד להקשו' ולא ידע התם כדקתני טעמא ותוס' נדחק ולכן כ' רש"י דאפי' בלא ע"מ ואיכא חשש דאורייתא סמכי' היכא דרוב שמותי' כשמות נכרי' כ"ש דאיכא למימר באיכא ע"מ דליכא רק חשש דרבנן ואפי' באין רוב שמותי' כשמות נכרי' כך ס"ל למקשן ודחי התם כדקתני טעמא מפני שרוב שמותי' וכו' ובהא אפי' בדאוריי' סמכי' אבל באין ר"ש כשמות נכרי' אפי' בדרבנן לא סמכי' כנ"ל. ולולי דמסתפינא הי' נ"ל הא דכ' רש"י וכי אמר ר"י בא"י דאין ר"ש וכו' ואפי' בע"מ לא כרבנן דמתני' ונתקשה רשב"א הא לרבנן אפי' בש"מ לא ולתירוצו עדיין קשה הא רש"י ס"ל דרבנן היינו ר"מ וכן הקשה במהרמשי"ף ופ"י. ולי נראה דכוונ' רש"י דלר"י פסול אפי' בע"מ וליכא רק חשש דרבנן מ"מ חיישי' כמו לרבנן דמתני' דהם ר"מ דלדידי' חששא דאוריי' בוודאי חיישי' כן חייש ר"י הגם דס"ל כר"א ובע"מ ליכא רק חשש דרבנן מ"מ חיישי' כנ"ל וק"ל:

מה"ב עדי' החתומי' על הגט כו' מהו כ' רש"י מהו לאכשורי בע"מ נראה דס"ל לרש"י דוקא לר"א דליכא רק פסול דרבנן מבעי' לי' אי סמכי' דישראל נינהו אבל לר"מ דפסול דאוריי' הוא בוודאי חיישי' דלמא נכרי נינהו וכ"כ הרא"ש, ותוס' כ' דמבעי' גם לר"מ. ונ"ל דרש"י הוכיח כפרושו בשניישב הא דכ' רש"י לקמן בבריי' אע"פ ששמותי' כשמו עכו' כשרי' אפי' בלא ע"מ וכ"ש בע"מ וצ"ב מה רצה רש"י בזה ומנ"ל דאפי' לר"מ דלמא דוקא בע"מ ור"א דלא פסול רק מדרבנן, ונראה לי דהי' קשי' לרש"י איך ס"ד להקשו' על ר"י מברייי' הא קתני טעמא מפני שרוב כו' וכדאמ' באמת התם כדקתני טעמא כו' ותוס' הרגיש בזה ונדחק מאוד עוד קשה איך מבעי' לי' לר"ל ור"י מעצמו השיב לו דחיישי' ולא פשיטא להו לר"ל ור"י מברייי' דקתני מפני שרוב כו' אבל בלא"ה חיישינ' וליישב כ"ז כ' רש"י דברייי' סתמא קתני משמע אפי' לר"מ דחשש פסול דאוריי' הוא. וס"ל למקשן לר"א דליכא רק חשש דרבנן אפי' ליכא רוב דשמותי' כשמו' נכרי' לא חיישי' מדר"מ ברוב שמותי' כשמו' נכרי' נשמע לר"א בליכא רוב כך ס"ד דמקשן ודחי התם כדקתני טעמא משום דרוב שמות' ואפי' לר"מ ל"ח, אבל כל דליכא רוב אפי' לר"א חיישי' וא"ש פי' רש"י בברייי' ומ"ש אח"כ וכי אמר ר"י בא"י דאין רוב שמות' ואפי' לר"א. והא"ש דלא פשיט ר"ל ור"י מברייי' טעמא דאיכא רוב אבל בא"י דליכא רוב חיישי' די"ל בריי' נקיט דוקא רוב משום דאתי' כר"מ דוקא. אבל לר"א י"ל גם בליכא רוב כמו בא"י ל"ח. וא"ש דמפרש רש"י האיבעי' מעיקרא דוקא לר"א. דאי לר"מ ג"כ קשה איך לא פשטו מברייי' דקתני רוב דוקא וע"כ דלא מבעי' רק לר"א. ותוס' לשיטתו דכ' די"ל בריי' לא דוקא וה"ה

בא"י שפיר מפרש דהאיבעי' ג"כ לר"מ והא דלא פשטו מבריי' דחיישי' די"ל רוב לאו דוקא, אלא דפי' תוס' דחוק, ופי' רש"י מרווח יותר ע"ד שכתבתי וק"ל:

התם כדקתני טעמא כו' הרמב"ם פי"ו מגירושין כ' המביא גט מח"ל לא"י ומא"י לח"ל ואמר השליח בפ"נ כו' אע"פ שאין שמותי' וכו' ואפי' שמות' כשמו' נכרי' כשר והקשה בלח"מ בין לל"ק בין לל"ב דוקא בח"ל שרוב שמות' כשמו' נכרי' לא חיישינן אבל בא"י חיישי' והא הרמב"ם כ' בין במביא מא"י ומה שתי' הוא דחוק ורחוק מאוד במח"כ והתמי' רבתא. ולחומר הנושא נלפע"ד דס"ל לרמב"ם בוודאי לרבנן דגזרו מובהקי' אטו אין מובהקי' וליכא אופן דאכשר הגט בחותמי' נכרי' בוודאי חשש רחוק ביותר הוא שהחתי' הבעל עדי' נכרי' לחוש שמא טעה כי ישראלי' הם בוודאי רחוק כמ"ש רשב"א על ר"ח כיון שעומדי' לפניו, ולהחתי' נכרי' ג"כ רחוק מאוד איך יעלה על דעת בר דע' לחתום נכרי על גט מה שלא יראה וימצא לעולם גבי גט והאיבעי' רק לר"ש דס"ל מובהקי' כשר שיש ויש גיטי' שחתומי' בחתימ' נכרי' חיישי' שמא טעה וסבור גם בשמו' שא"מ כשר וחת' נכרי כיון שנמצא חתימ' נכרי' גבי גיטי נשי' וכן בריי' דקאמר טעמא מפני שרוב שמות ישראל כו' משום דר"ש נקט הכי דלולי רוב הי' חוששי' שמא החתי' נכרי'. אבל לפי דפסק הרמב"ם כרבנן דמתני' דגם שמות מובהקי' פסולי' כמ"ש הה"מ שם לכן לא מביא הרמב"ם דין זה כלל בגט לרבנן ס"ל לרמב"ם בוודאי אין מקום לחוש שמא נכרי' נינהו וכיו' דפסק כוותי' יפה פ' אפי' שמות' כשמות נכרי' כשר כנלפע"ד ישוב נכון ועיי':

ועיי' פ"י שכתב דבשליח המביא גט בוודאי צריך שנדע דע"ח ישראלים הם דאל"ה חיישי' שמא זייף נכרי' הדיוט י' וליכא מרתת דאין עבידא להתגלו' ונעלם ממנו במח"כ מ"ש הרמב"ם פ"ו הנ"ל דאפי' לא נודע לנו שמותי' ואפי' שמותי' כנכרי' כיון שאומר בפ"נ ל"ח. והטעם נראה כיון דאומר ע"כ שישראלי' חתומי' בו ירא שמא יבוא הבעל ויטעון מזויף והוא לא יוכל לברר דישראלי' הם ויתרא' שקרותו וגם זה בעצמו שחתם עדי' שאינם ידועי' לנו ושמותי' כשמו' עכו"ם מחזי כשקרא כמו הרוצה לשקר בוודאי ירא שיהי' נראה שזייף ולכן ירא ובוודאי שליח הבעל הוא והחתי' שמות כאלו שאינם ידועי' לנו כנ"ל ויש להאריך עוד ועיי':

מתני' האומר תן גט זה לאשתי וכו' אם רצה לחזור בשניה' וכו' הא דנקיט פלוגתא דר"מ בחזר' ולא נקיט אם משוחרר מיד קודם שבא לידו והנפקותא אם קדש אשה קודם שנודע ובא לידו או לענין מה שקנה עבד י"ל לרבותא דר"מ דאפי' יוכל לחזור בו האדון דלא נימא דלענין חזר' ר"מ ג"כ מודה דליכא צד חוב כמ"ש הרז"ה לשיטת הרי"ף דלענין חזר'

ליכא צד חוב עיי' רז"ה ורמב"ן שהשיג עליו דאקרובי שחרור הוא עיי' ולרי"ף באמת רבנן דאמרו אבל לא בשחרורי עבדי' לענין חזר' א"ש ולראשוני' דחולקי' עליו דזוכה מיד לגמרי י"ל להכי אמרו דזכי' לאדם וכו' לומר דזוכה בו לגמרי שיהי' משוחרר ממש כנ"ל וק"ל:

בגיטי נשים אבל לא בש"ע בתוס' בשם ירושלמי הגע עצמך וכו' ל"ל אלא כהדא. מ"ש מהרש"א ומדמה למ"ש תוס' לעיל יו"ד ע"א אינו מן המדומה ועיי' מ"ש אני לעיל בכוונ' תוס' שם. אבל אלינו כדברי מהרש"א בש"ס קדושין כ"ג דאמר אביי לר"מ בכסף ע"י אחרי' משו' דמקנה לאחרי' אלא דלר"מ מחלק בין כסף לשטר עיי"ש וירושלמי ס"ל לרבנן גם בשטר כן. אלא דלא א"ש על מתני' דאמרו רבנן משו' דזכות הוא לו. וצ"ל דמשו' הא לחודא מפני שיוכל למוכרו לאחר לא הי' מהני רק בצירוף דזכו' הוא הגם דאיכא צד חוב בעבדו של קצין כיון דיוכל למוכרו שלא מדעתו לא מזיק מה שיש קצת חוב משא"כ באשה שא"א שלא מדעתה ע"י אחר לכן בעי' כולו זכו' וכיון שגם במוכת שחין יש קצת חוב שמפסד' מזונו' לכן הגם שיש צד זכו' במוכת שחין לא מהני דבעי כולו זכו' כיון שא"א לגרש ע"י אחר שלא מדעתה כנ"ל לפרש ע"פ דרכו של מהרש"א ועיי' פ"י ובספר תורת גיטין ועיי':

והנה שיטת הרי"ף דווקא שלא יוכל לחזור בו האדון אבל אינו משוחרר עד שבא לידו ממש והרא"ש נתקשה איך אפשר לחלק שיזכה לחצאי' ממ"נ כיון דזכו' הוא זוכה בו לו ומשוחרר ועיי' לעיל תוס' ט' ע"ב ונ"ל להסביר דס"ל לרי"ף בשחרור יש בו להפקיע כח האדון שהוא קנין כספו ועובד בו כשורו וחמורו וגם יש בו צד איסור שאסור בב"ח ואינו מחויב במצות כאיש והמפקיר עבדו ויצא לחירות מהאדון ואין רשות אדון עליו מ"מ קיי"ל דמעוכב ג"ש אסור בב"ח וכיוצא בו עד שיקבל ג"ש וס"ל לרי"ף דמה שנוגע לענין ממון ע"י שמוסר לו האדון לשליח שטר שחרור זוכה בו שאינו יוכל לחזור בו ונפקא רשות האדון אבל מ"מ אינו משוחרר מה שנוגע לענין איסור ואפשר לחלק זכות זה לחצאי' כיון שיש במציאו' שיהי' עבד לחצאין למה שנוגע לענין איסור והוא ב"ח מה שנוגע לענין אדון כנ"ל: ולפ"ז בגט אשה היכא דזכות הוא לה כגון דלקמן היא אמר' התקבל וכו' וכן בגט מומר דקיי"ל זכות הוא לה עיי' א"ע סי' א' וסי' קמ"א ברמ"א גם לרי"ף מגורשת מיד כיון דזכות הוא לה הגם דרי"ף ס"ל דאין בזה צורך וזכות שיה' העבד משוחרר מיד או האשה מגורשת מיד רק שלא יהי' יכולי' האדון ובעל לחזור בו מ"מ כיון שבאשה א"א לחלוק הקנין לחצאי' דהא בהא תלי' אם תאמר שזכה לה ממילא מגורשת

ואם אינה מגורשת לא יצא' מבעלה ויוכל לחזור בו לכן ממילא זכות לה שתהי' מגורשת מיד דא"א באופן אחר משא"כ בשחרור דאפשר לחלק חזר' מעיקר השחרור כנלפע"ד:
כתבתי זה לאפוקי ממ"ש מהרי"ק ומובא ברמ"א בא"ע סי' קמ"א דס"ל לרי"ף בגט מומר דזכות הוא לה לחוש לרי"ף דאינה מגורשת עד שבא לידה ולפמ"ש הרי"ף מודה בגט אשה ומה שהביא מהרי"ק ראי' מדמביא הרי"ף כאן איבעי' דש"ס יבמות כבר דחה הט"ז שם דאינו ראי' עיי"ש כנ"ל:
והנה בט"ז סי' קמ"א דחה דברי מהריק דרי"ף ל"א רק בשחרור דיש קצת חוב דאסור בשפח' אלא דעדיף לי' שיצא מתחת יד רבו כמ"ש תוס' לקמן י"ג ע"א עבד' בהפקיר' ניחא לי'. ולכן די לנו שאינו יוכל לחזור אבל לא שיהי' משוחרר מיד, משא"כ בגט שיש רק זכי' ולא חובה אלו דבריו, ובבית מאיר כ' עליו שדוחה דברי מהרי"ק בדברי' בעלמא, ובאמת דברי' בעלמא נינהו. והנלפע"ד לחלק בין שחרור לגט מלבד מ"ש לעיל בסמוך.
עוד י"ל בשנאמר טעמא דרי"ף דאינו משוחרר מיד כיון שעיקר השחרור זכות הוא למה לא יזכה לו לגמרי, וי"ל דבאמת ניחא לי' שיהא מותר בשפחה, אלא דעדיפא לי' שיצא מתחת יד רבו ומקבל ברצון חוב זה שיאסר בשפח' אבל כשאפשר לו שיצא חפשי מיד רבו מבלי שיאסר בשפחה בוודאי טוב לו ומי שזוכה לו שיאסר בשפח' חוב הוא לו, ולכן ס"ל לרי"ף דאינו זוכה רק שלא יהי' האדון יוכל לחזור בו ואין רשו' רבו עליו לשעבד בו. אבל ניחא לי' שלא יזכה לו לגמרי שיהי' משוחרר עד שיבוא לידו דבנה' מותר בשפח' ועד שיגיע לידו ויקבלו זוכה שאין רשו' רבו עליו ומותר בהפקיר' בשפח' כנ"ל וכבר כתבתי מזה לעיל ט' ע"ב עיי"ש בישוב רש"י מ"ש. והא"ש דבגט אשה דלא שייך כ"ז דזוכה מיד שמגורשת לגמרי כנ"ל:
ואיכא נפקותא גם לענין שחרור בעבד קטן דליכא בהפקור' ניחא לי' דמשוחרר מיד גם לשיטת רי"ף. וי"ל בזה קושי' ראשוני' מלקמן עשיתי עבדי ב"ח י"ל בעבד קטן ועיי':
ובאמת דמהרי"ק לאו יחידאי הוא דמדמה לרי"ף גט ושחרור דכן נרא' מכל ראשוני' שהקשו על רי"ף מיבמו' ומלקמן הולך ותן נרא' בעין דל"ל חילוק בין גט לשחרור, ודלא כט"ז דצווח על מהרי"ק כאלו הוא יחיד בדבר, אבל מ"מ אנן לעצמינו נוכל לחלק כמ"ש ועיי':
והנה הרמב"ם כ' לחלק בין תן לזכי ועיי' לח"מ, והטור יו"ד סי' רס"ז: כ' דכן י"ל שהיא שיטת הרי"ף, וכן נרא' דע"פ הרוב הרמב"ם ורי"ף בחדא שיטתא אזלו ועיי' קצה"ח סי' קכ"ג שכ' דבתן ג"כ מעיקר הדין משוחרר מיד אלא דהוי בתנאי עד שיבוא לידו יהי' משוחרר למפרע עיי' בו, שהי' נ"ל דבריו נכוני' מאוד, אלא דלפ"ז לא א"ש מ"ש רי"ף

דמיון מהא דהולך מנה שיוכל לחזור וכ' הלח"מ לפי החילוק בין תן לזכי צ"ל דמביא ראי' דמצינו זכי לחצאי'. ולפמ"ש הקצה"ח אין בשחרור זכי' לחצאי' רק תנאי התנה ופשיטא שיוכל להתנו' כפי שרוצה, וא"צ הרי"ף ראי' וגם אין דומה לשם, וע"כ דלא כקצה"ח, אלא כשח"א דמדין אינו זוכה בתן רק לחצאי' כנ"ל ועיי':

והנה הראשונים דהקשו כל הנך קושי' לא ס"ל בשיטת הרי"ף לחלק בין תן לזכי וכן ס"ל למהרי"ק דחש לשיטת הרי"ף במזכה לאשה אפי' בזכי. והרמ"א בא"ע סי' קמ"א מביא שיטת מהרי"ק בגט מומר לחוש לשיטת הרי"ף והיינו אפי' בזכי, וביו"ד סי' רס"ז כ' המחבר שיטת הרמב"ם לחלק בין תן לזכי והרמ"א כ' עליו שיטת ר"ת ביש מי שאומר אפי' בתן משוחרר מיד, ולא כ' ג"כ י"א דאפי' בזכי לא משוחרר מיד ש"מ דס"ל כמ"ש הטור דרי"ף ג"כ כרמב"ם ס"ל ולא חש כלל לומר דרי"ף אית לי' שיטה אחר' ובא"ע מביא לחוש למהרי"ק דס"ל כרי"ף אפי' בזכה ל"מ וצלע"ג. ובתשובתי סי' ק' הארכתי בכ"ז לדינא בעזה"י עיי"ש:

התופס לבע"ח קנה כ' רש"י אדם מן השוק צ"ל מה רצה רש"י במ"ש א' מה"ש נ"ל דהי' קשה לי' פשיטא דבמקום שאינו חב לאחרי' דקנה מטעם זכי' ומכ"ש כשעשה אותו שליח לתפוס. ולכן כ' א' מן השוק, וקמ"ל לאפוקי משיטת תשוב' רי"ף שברא"ש ב"מ דיוכל לומר לאו בע"ד דידי את ולא יוכל לתפוס רק בירד מנכסי' משום תקנתא. ועיי' ברא"ש לקמן ס"פ דכתב דמדינא יוכל לתפוס רק משום לא שבקת חי לא יוכל רק בירד מנכסיו עיי"ש ובב"מ חולק על הרי"ף והקשה בפלפלא חריפתא ובב"מ סי' ק"ה הא לקמן הרא"ש מודה לדינא של רי"ף ומה לי אי מעיק' הדין או מתקנתא ועיי' בש"ך ובתומי' שם ולפע"ד פשוט דהנפקותא בעשאו שליח לתפוס דלרי"ף יוכל לומר לאו בע"ד דידי את חוץ כשכותב לו הרשא'. אבל לרא"ש לקמן דמדין יוכל לתפוס רק משום לא שבקי חי דכ"א יתפוס משל חבירו ויאמר עבור בע"ח תופס. וזה לא שייך בעשאו שליח כנ"ל נכון ופשוט. והא"ש דכ' כאן רש"י ש"מ תופס לבע"ח קנה א' מן השוק דלא עשאו שליח מ"מ מהני תפיסתו כנ"ל וק"ל:

ש"מ מדרבנן התופס לבע"ח קנה אמר לי' ר"י ואפי' במקום שחב לאחרי' אמר לי' אין ותוס' וראשוני' טרחו לפרש מאוד. ואפשר לי לומר ע"פ תשוב' הרי"ף שהביא הר"ן כאן ורא"ש בב"מ דס"ל מדינא אפי' מלוה עצמו אינו יוכל לתפוס רק היכא דמפסיד נכסי מתקנתא דיוכל לומר לאו בע"ד דידי את וברא"ש ב"מ הקשה מדאמר ר"י תופס לבע"ח ל"ק פשיטא אם מיני' דלוה אין יוכל לתפוס רק מתקנתא ופשיטא דלא יתקנו תקנה במקום דחב לאחרי' עיי"ש. וי"ל עפ"ז מאן דאמר הכא ש"מ מדרבנן תופס לבע"ח קנה

כוונתו להוכיח דמדין קנה ולא מתקנתא ואפי' לא ירד מנכסיו דהא מתני' קתני דאין יוכל לחזור ויוכל לתפוס משום דחב לו האדון אלמלא דעביד לי' ניח נפשי' כו' ולא שייך בזה תקנתא דאינו חוב כ"כ וגם מתני' סתמא אפי' אית לי' לשלם לעבד מה דעביד לי' נייח נפשי' ממק"א או בזמן אחר ומ"מ מהני ש"מ תופס לבע"ח קנה מדינא לעולם אפי' לא ירד מנכסיו מעיקר הדין ולא מתקנתא ואמר לי' ואפי' חב לאחרי' דס"ל לרב יצחק בר יוסף דאי מדינא לא יוכל לתפוס אפי' מלוה רק מתקנתא היכא דחב לאחרי' לא קנה אפי' ירד מנכסיו דבמקום דחב לאחרי' לא התקינו תקנה לחוב לאחרי' אבל כיון דמוכח ממתני' כאן דמדין תופס לבע"ח קנה ה"ה כשחב לאחרי' או דלמא כיון דחב לאחרי' ל"ק דלאו כל כמיני' לזכו' במקום שחב לאחרי' דלא יוכל לעכב תפיסתו כיון דמדין קתפס מיד הלוה ור"י מייתי מדר"י דאמר התופס לבע"ח ל"ק וא"ת משנתינו כל האומר תנו כו' היינו דר"י ס"ל אם מדין יוכל לתפוס מן הלוה גם במקום דחב לאחרי' קנה ולית לי' דיוכל לומר לאו כל כמינך אלא דס"ל לר' יוחנן דמעיקר הדין אינו יוכל לתפוס מן הלוה רק מתקנתא היכא דירד מנכסיו ואמר התופס לבע"ח במקום שיוכל לתפוס במקום שחב לאחרי' ל"ק, וקמ"ל דלא נימא דמדין יוכל לתפוס מן הלוה אפי' היכא דלא ירד מנכסיו ואפי' לא מפסיד נכסי או דוקא היכא דמפסיד נכסי וזה תקנה כמ"ש רא"ש לקמן ס"פ דמדין יוכל לתפוס רק התקינו דוקא במפסיד נכסי וא"כ גם במקום שחב לאחרי' הי' יוכל לתפוס דל"ל דיוכל לומר לאו כל כמינך קמ"ל ר"י דבמקום שחב לאחרים ל"ק דגם מן הלוה דמהני תפיסה רק תקנתא הוא ובמקום שחב לאחרי' לא תיקנו וכן צ"ל לשיט' הרי"ף דקמ"ל ר"י כ"ז ול"ק קושי' הרא"ש בב"מ הנ"ל. והא"ש דקאמר ר"י וא"ת משנתינו דמוכח דמעיקר הדין יוכל לתפוס דבמתני' לא שייך תקנתא כמ"ש ולפי דס"ל כל דמהני תפיסה מעיקר הדין מהני ג"כ במקום שחב לאחרי' לכן אמר מתני' באומר תנו כאומר זכו אבל בלא"ה ל"מ תפיסה מן האדון וה"ה תפיסה מן הלוה רק מתקנתא ובמקום שחב לאחרי' ל"ק:

אמר ר"י התופס לבע"ח וכו' לא קנה כ' תוס' אפי' עשאו שליח כדמוכח בהכותב ביימר בר חשו דלא כפי' רש"י בב"מ דבעשאו שליח לב"ע קנה ועיי' מהרש"א בכתובת שם דכ' רש"י לא ס"ל דמהני שליח רק היכא דשייך מגו דזכי לנפשי' ועיי' מג"ש שם. והתומי' קלסי' ויפה תמה בקצה"ח הא רש"י כ"כ בב"מ בתופס לבע"ח. ונלפע"ד לקיים דברי מהרש"א לפמ"ש תוס' דר"י מחלק בין מציא' דשייך מגו דזכי לנפשי' לתופס לבע"ח דליכא מגו וכ' הראשוני' ה"ה בחוב היכא דחייב גם לתופס מהני תפיסה בלא מגו וכן פסק בטוש"ע סי' ק"ה וצ"ל איך מדמה ר"ח ור"נ מגבי' מציא' לתופס לבע"ח הא שני ושני

במציא' שייך מגו משא"כ בתופס לבע"ח צ"ל דר"ח ור"נ ס"ל גם בתופס לבע"ח אפי' חייב לו לתופס דאיכא מגו מ"מ ל"ק וה"ה במגבי' מציא' והא"ש דכ' רש"י הואיל דלא שווי' שליח אבל אי שווי' שליח בצירוף מגו גם ר"נ ור"ח מודה דקנה דאיכא תרתי לטיבותא כמ"ש מהרש"א והא דלא כ' רש"י במגבי' מציאה הואיל דלא שווי' שליח. י"ל לרבותא נקיט גם בתופס לבע"ח דאיכא חוב יותר ממגבי' מציא' דליכא רק מניעת הריוח ועיי' זה בחי' ר"ן ובש"מ ב"מ בשם רמב"ן לכן גם בחוב ס"ל לרש"י כל דשייך מגו דזכי והוא שליח מהני תפיסה או י"ל במציא' ס"ל דגם שליח ל"מ דאין שליחות במציא' שעד שלא זכה אינו לו בה כלום ועיי' זה בש"מ ב"מ שמיישב כן קושי' ראשונים על רש"י מדמייתי רק ראי' ממתני' דאיירי בשליח ומדהקשה רבא על ר"נ מפועל דבמציאה גם רש"י ס"ל דל"מ שליחות עיי' בו כן נ"ל לקיים דברי מהרש"א אלא דהדברים בעצמות' דחוקי' לעשו' פרופי' ממגו דזכי לנפשי' ושליחו' אין בזה טעם וסברא הגם דקלסי' התומי' ועיי':

ועיי' ש"ך שהעלה דכוונ' רש"י אם שכרו שיהי' שלוחו כמו פועל דאמרי יד פועל כיד בעה"ב משום דשכרו גם זה דוחק דרש"י כ' סתם הואיל ולא עשאו שליח ובתומי' הסכים על הש"ך במקצתו דנפקא לרש"י דשליח מהני משום דמתרץ שאני פועל דידו כיד בעה"ב היינו משום דהוא שלוחו וידו כיד בעה"ב לדבר הזה לתפוס במקום שחב לאחרים וה"ה כשעושה שליח בחנם דמ"ש ע"י שכר או בחנם סוכ"ס במקומו עומד וכ' דלפ"ז לק"מ מה שהקשו מדהקשה רבא מפועל הא שליח שאני דכ"ז ידענו בתר דמתר' שאני פועל וכו' ורש"י כן כ' הואיל ולא עשאו שליח למסקנא עיי' בו. והנה כפי התומים הפסדנו תי' הש"ך מכתובת דשם שליח בחנם הוא ולמ"ש התומי' ליכא חילוק בין שכרו או בחנם והדר קשי' מכתוב'. ונ"ל לקיי' תי' של הש"ך מכתוב' ע"פ דברי התומי' די"ל הא דכ' רש"י בכתוב' לר"נ ור"ח כן משום דלדדהו דס"ל מגבי' מציא' ל"ק ול"ל מגו קשי' מפועל וצריך לפרש פועל שאני דידו כיד בעה"ב והיינו ע"י שליח מהני לכן כ' רש"י לר"נ ור"ח הואיל ולא עשאו שליח אבל לר"י דס"ל מגבי' מציא' קנה משום מגו כמ"ש תוס' ותופס לבע"ח ל"ק לק"מ מפועל משום מגו מהני ולא צריך לחדש שאני פועל וה"ה שליח דידו כיד בעה"ב וא"ש סוגי' דכתוב' דר"פ ור"ה בדר"י ס"ל כר"י דווקא תופס לבע"ח ל"ק ומגבי' מציאה קנה ולא הוצרכו לחדש שליח שאני וס"ל אפי' בשליח ל"ק וא"ש:

ויש להקשו' מדאמרו ר"פ ור"ה בדר"י תופס לבע"ח במקום שחב לאחרי' את ואמר ר"י תופס לבע"ח וכו לא קנה הרי לא מעצו' אמרו דל"ק רק מדאמר ר"י מנ"ל דר"י ס"ל אפי' במקום שליח דל"ק הגם דלר"י דס"ל מגבי' מציא' קנה אין מוכח מפועל דשליח שאני. מ"מ הרי לר"כ ור"ח מוכח חילוק בין עשאו שליח ללא עשאו הרי דיש מקום לחלק הגם

לר"י אין מוכרחי' לחלק מ"מ דלמא מסברא לא ס"ל דל"ק רק בלא עשאו שליח ומנ"ל דס"ל לר"י מסברא דנפשי' אפי' עשאו שליח ל"ק. וליישב זה י"ל מדאמר ר"י המגבי' מציא' קנה ובתופס לבע"ח ל"ק מדלא קמ"ל דגם בתופס לבע"ח דליכא מגו מ"מ איכא דקנה כגון בעשאו שליח ש"מ דס"ל דלעולם בתופס לבע"ח ל"ק אפי' עשאו שליח והיכא דחייב גם לתופס לא צ"ל דזה בכלל המגבי' מציא' דאיכא מגו ומ"ש. עוד י"ל מדהקשה ר"י לנפשי' דמגבי' מציא' קנה וא"ת משנתינו דאמר תנה לו ואי ס"ל בתופס לבע"ח בעשאו שליח קנה גם כן הי' יוכל להקשות לנפשי' ממתני' דשליח שווי' וע"כ בתופס לבע"ח אפי' בשליח ל"ק כנ"ל:

והא"ש בדברינו הא דכ' רש"י בכתוב' בהא דמייתי מדר"י התופס לבע"ח שליח התופס והרגיש בגדולי תרומה דסתר שיטתו שבב"מ דשליח מהני. ולמ"ש א"ש דלא כ"כ רק לר"נ ור"ח לדדהו מוכח דבשליח מהני תפיסה כמו פועל אבל לר"י לשיטתו לא מוכח ומוכח מר"י עצמו מדלא קמ"ל רבותא אפי' בתופס לבע"ח איכא דמהני כגון ע"י שליח ש"מ אפי' שליח התופס ס"ל דל"מ. והא"ש ג"כ הא דמייתי ר"ה ור"פ מדאמר ר"י ולא מייתי מדר"ח ור"נ דלדדהו צ"ל ע"כ בשליח מהני ויימר ב"ח ע"י שליח תפס לכן מייתי מר"י דווקא וא"ש:

וכשאני לעצמי נ"ל בישוב קושי' תוס' על רש"י ויישב תחלה קושי' רא"ש ב"מ על תשוב' הרי"ף דמסיק דמדין זכי' בלא חייב לאחרינא לא יוכל לתפוס רק מתקנתא במקו' דמפסיד נכסי א"כ איך אמר ר"נ ור"ח המגבי' מציא' כו' מידי דהוי אתופס לבע"ח בתופס לבע"ח פשיטא דלא יעשו תקנה לחוב לאחרי' אלא ע"כ דלא שייך לאו בע"ד דידי רק כשרוצה לבוא עמו בדינא ודיינא משא"כ כשתופס מעצמו ועיי"ש. ונלפע"ד ליישב דדבר זה בפלוגתא תלי' בב"ק ע' ע"א אי תפס שליח ס"ל לאמימר דל"מ ור"א אמר שליח שווי' ופי' רש"י בחד פי' דאי תפס שליח עבור משלחו ס"ל לאמימר דל"מ מיני' ור"א אמר שליח שווי' דהוי תופס לבע"ח עיי"ש ופי' רש"י צ"ע הא הוא תופס במקו' שאינו חייב לאחרינא דלא איירי שם מחב לאחרינא ובתומי' סי' ק"ה מביא רש"י זו והקשה הא בשליח ס"ל לרש"י דתופס לבע"ח קנה עיי' בו ואני תמה הא לא קאי:

שם כלל בחב לאחרינא וצ"ע. ולכן נ"ל דכוונ' רש"י להך פי' דאמימר ור"א פליגי אי שליח יוכל לתפוס אפי' באינו חב לאחרינא אם יוכל לומר לאו בע"ד דידי את כתשוב' הרי"ף ואמימר ס"ל דווקא לדון עמו צריך לכתוב זול דון ואפיק לנפשך אבל אי תפס זכה לו ור"א אמר שליח שווי' ול"מ תפיסתו דגם בשליח ובתפיס' יוכל לומר לאו בע"ד דידי את

והא"ש דכ' רש"י דהוי תופס לבע"ח כמו דאי תופס מעצמו לבע"ח אפי' אינו חב ל"מ כל דלא אפסד נכסי כן אם שווי' שליח וכתשוב' הרי"ף כנ"ל:

והא"ש די"ל דר"נ ור"ח דאמרו מידי דהוי תופס לבע"ח ס"ל כאמימר דלולי שחב לאחרי' הי' מועיל תפיסה מעיקר הדין אפי' בלא אפסד נכסי רק בחב לאחרי' לאו כל כמיני' לחוב לאחרי' ולזכו' לזה ה"ה במגבי' מציא' אבל תשוב' הרי"ף להלכתא אמר דקיי"ל כר"א בב"ק ע' וא"ש:

ומעתה אומר אני דרש"י כ' בב"מ דלא עשאו שליח אבל בעשאו שליח מהני היינו לר"נ ור"ח דס"ל דלולי דחב מדין יוכל לתפוס רק משו' שחב לאחרי' וס"ל מסברא בעשאו שליח מהני אפי' בחב לאחרי' כיון דמכחו בא וכמוהו הוא אבל למאן דס"ל דאפי' בלא חב לא יוכל אפי' שליח לתפוס דיאמר לאו בע"ד דידי את רק מתקנתא במקו' דמפסד נכסי א"כ בחב אפי' שליח ל"מ דלא עשו חכמי' תקנה במקו' שחב לאחרי' והניחו על עיקר הדין ממילא גם שליח ל"מ והא"ש דל"ק מיימר ב"ח בכתוב' י"ל דס"ל כר"א בב"ק ולכן גם שליח לא מהני ומיושב קושי' תוס':

אלא דיש להקשו' מה דמייתי שם מר"י דאמר התופס לבע"ח ל"ק מנ"ל דס"ל אפי' בשליח לא דלמא ס"ל ע"י שליח מהני דס"ל מעיקר הדין מהני תפיס' בלא חב נ"ל בשנדקדק למה הביאו מר"י הא גם ר"נ ור"ח ס"ל דתופס ל"ק ואפי' מגבי' מציא' ל"ק י"ל דתוס' הקשה דר"י אדר"י דס"ל מגבי' מציאה קנה ותופס לבע"ח ל"ק ותי' דס"ל דשאני מגבי' מציא' משו' מגו וצ"ל דר"נ ור"ח ס"ל דליכא לחלק מדמדמי להדדי ובהא פליגו אבל נ"ל ע"פ שיטת הרי"ף הנ"ל ל"ק דר"י אדר"י די"ל בתופס לבע"ח כיון דמעיקר הדין לא יוכל לתפוס ולכן במקו' דחב לאחרי' לא עשו תקנה משא"כ במגבי' מציא' אבל ר"כ ור"ח ס"ל דמעיקר הדין יוכל לתפוס לכן מדמי שפיר מציא' לתופס לבע"ח כנ"ל ועיי'. והא"ש דמייתי בכתוב' ראי' מר"י דאמר תופס לבע"ח ל"ק והוא ס"ל מגבי' מציא' קנה וע"כ דס"ל דבתופס לבע"ח מעיקר הדין ל"מ תפיסה כלל ואפי' בלא חב לאחרי' וא"כ ממילא אפי' ע"י שליח ל"מ ומייתי שפיר ראי' מדר"י אבל מר"נ ור"ח ליכא ראי' בשליח ומיושב הכל עיי' היטיב:

והנה רש"י בביצה גבי מילא מים כ' שעשאו שליח למלאו' לו מים והקשה בתומי' דזה סותר למ"ש רש"י בב"מ דבשליח לכ"ע תופס לבע"ח קנה וקושי' זו ל"ק לפמ"ש הש"מ בב"מ דווקא בחוב דבאפשר לכתוב הרשאה ואז בכח יוכל לתבוע לדינא לכן בעשאו שליח יוכל לתפוס אפי' בחב לאחרי' משא"כ במציא' וא"כ ל"ק מרש"י ביצה. אלא דקשה מה רצה רש"י ומה ראה על ככה דאיירי שם בעשאו שליח למלאות. ונלפע"ד הנה הש"מ

בב"מ הקשה שם לשיטת רש"י בביצה דס"ל לר"ל כל דלא זכה לחבירו זכה המגבי' ממילא קשה מתני' דמלקט פיא' יתן לעני הנמצא ראשון כיון דזכה בו הוא צריך לקיי' נדרו לתת לאותו עני שהגביהו ונדר לתת לו ותי' דאיירי מעשיר לעני ובתומי' הקשה א"כ מוכח אבל מעני לעני ס"ל דקנה והא ר"ש ס"ל המגבי' מציא' לא קנה חבירו עיי' בו. ונלפע"ד דר"ש ס"ל דמגבי' מציאה ל"ק ול"א מגו דזכה היינו דל"א מגו דבעי זכה לנפשי' ל"א אבל כל שיש לו זכו' בהגב' זו לנפשי' ג"כ אמרי' מגו זכה כמי לחברי' וס"ל כל מגבי' מציא' דבשע' הגבה' ספק איכא שמא לא ירצה במציא' זו מי שהגבי' לו וכל שמגלה דעתו לבסוף דלא ניחא לי' לא קנה למפרע כמ"ש רמב"ן ומובא בהה"מ פ"ג ממכירי' ואם לא ירצה בו חבירו קנה המגבי' ע"י הגבה' זו וכ' הש"מ בב"מ דאינו דומ' לעודר בנכסי הגר וסבור שהוא שלו דלא קנה דשם לא התכוין לשוה קנין משא"כ הכא דמכווין לקנין אלא שרוצה לזכו' לחבירו וכל שלא קנה חבירו קנה הוא עיי"ש וכי כן כל שמגבי' לחבירו ואינו יודע אם ירצה חבירו הגבהה זו קנין בספק שמא לא יקנה חבירו וזוכה הוא וכיון שיש צד זכי' בו לנפשי' אמרי' מגו דזכה לנפשי' כו' ור"ש דאמר במילא מים דל"ק משו' דעשאו שליח ובשע' הגבה' ליכא ספק דהגבה' זו לחבירו ואם אח"כ לא ירצה לקבל הוי חזר' משע' ההיא אבל בשע' הגבה' קנה ולית שם זכו' בו למגבי' בזה ס"ל לר"ש דל"ק כיון דל"ש מגו דהגבה' זו לנפשי' דאם מהני לחבירו אין לו בקנין זו שום צד זכו' לכן לא קנה חבירו אבל במלקט הפיא' איירי בלא עשאו שליח מודה ר"ש דאמרי' מגו ולכן פליגו דווקא במעשיר לעני והא דמקשה ר"כ לעולא ממתני' דתנה לי ולפמ"ש יש לחלק במתני' ע"י שליח גרע כמ"ש משו' דר"נ לשיטתו דל"ל כל שלא קנה חבירו קנה הוא וליכא גריעותא ע"י שליח וכן ס"ל לר"י לכן מתרץ מתני' דאמר תנה לי אבל ר"ל דס"ל דקנה המגבי' באמת ל"ק ממתני' ומיושב קושי' ש"מ והא"ש דהוצרך רש"י לפרש בביצה דאיירי ע"י שליח הקצרתי והבן: עוד נ"ל בישוב שיט' רש"י בשנדייק במ"ש רש"י ב"מ מידי דהוי תופס לבע"ח וז"ל כאדם הבא מאיליו ותופס ממון חבירו וכו' ובא לקדם עד שלא יתפסנו בע"ח אחר וכו' נראה דרצה לומר דמקרי חב מה שתופס הוא עד שלא יתפסו אחרים דאם לא תפס הוא תפסו הם ואפי' על חלק המגיע ע"פ חלוק' ב"ד לא זכה לו דאי לא תפס הוא הי' הם תופסי' הכל והפסיד הוא שלו. ועיי' סמ"ע רסי' ק"ה דמשמע מדבריו דחלק המגיע לו אין יכולי' לתפוס ממנו כי גם אם לא תפס הי' ראוי לו חלק זה ע"פ ב"ד. ואין זה חב לאחרי' שאלולי שתפס הי' הם תופסי' והפסידו מה שראוי לו ע"פ ב"ד וממ"ש רש"י לא נראה כן אלא גם חלק המגיע לו ע"פ ב"ד לא זכה לו דהוי חב לאחרי' שהי' תופסי' לעצמם הכל. ומנ"ל לרש"י לומר כן בפשיטות. ונ"ל עפ"מ שהעיר

בפ"י כתוב' לומר מלתא בטעמא דתוס' דאפי' עשאו שליח ל"מ הא בכ"מ שלוחו של אדם כמותו ורצה לומר משום דהוי כשליח לד"ע כיון דע"פ ב"ד הי' עושי' חלוק' לפי החשבון והוא תופס להפסיד לאחרים ולעשות שלא ע"פ ב"ד הוי כשליח לד"ע דל"מ וכן ביתומי' בכתוב' דע"פ ב"ד הי' נותני' ליורשי' והוא תפס שלא בדין ב"ד אלא שכ' דמוכח נגד זה איך מדמה ר"כ ור"ח מגבי' מציא' לתופס לבע"ח שני ושני בתופס לבע"ח ל"ק משום אין שליח לד"ע משא"כ במגבי' מציא' וע"כ דליתא לזה עיי"ש. ונ"ל דקשי' לרש"י איך מדמה מלתא דמגבי' מציא' לתופס י"ל בתופס לבע"ח משום דעבירה הי' בידו דע"פ ב"ד הי' חולקים לכן התחכם רש"י וכ' שחב לאחרים שתפס ואלולי תפס הוא הי' הם תופסי' ואפי' לחלק המגיע לו ע"פ ב"ד ס"ל לר"נ ור"ח דל"ק דחב הוא שלא תפסו הם ולאו כל כמיני' לתפוס ובחלק זה המגיע לו ע"פ ב"ד ליכא נדנוד עבירה כלל דהא ראוי' לו מדינא מ"מ לא מהני תפיסה כיון שחב בזה לאחרים לאו כל כמיני' הה"נ במציא' דלא קנה ומדמי מלתא למלתא שפיר וכ"ש הוא מגבי' מציאה מתופס לבע"ח אפי' חלק המגיע לו עפ"י דינא בחלוקי ב"ד ל"ק כ"ש במציאה דאין לו בו שייכו' כלל דל"ק וא"ש ועיי':

ואחר דברי' האלו אומר אני מ"ש רש"י שם הואיל ולא עשאו שליח היינו לפי דאמרו ר"נ ור"ח דתופס לבע"ח ל"ק והיינו אפי' חלק המגיע לו ל"ק דאל"ה אין דמיון מציאה לתופס לבע"ח כמ"ש בזה ס"ל לרש"י בחלק המגיע לו ע"פ ב"ד דליכא נדנוד עבירה כלל מהני בעשאו שליח דשלוחו כמותו ממש אבל ביתר על חלק שהי' מגיע לו ע"פ חלוקת ב"ד דאיכא נדנוד עבירה ל"מ שליח משו' אין שליח לד"ע ור"נ ור"ח דקאו גם על חלק המגיע לו כ' רש"י דע"כ איירי בלא עשאו שליח והא"ש דלק"מ מיימר ב"ח דשם כל התפיסה להפקיע מן היתומי' כעבי' היא ביד התופס ל"מ שליחו' משום אין שליח לד"ע ומייתי מדר"י דאמר תופס לבע"ח ל"ק וס"ל מגבי' מציא' קנה וסתר שיטתו כקושי' תוס' ולפמ"ש י"ל דר"י ס"ל הגם דחב לאחרי' במציא' קנה דל"ש לאו כל כמיני' לחוב לאחרי' אלא בתופס לבע"ח דאיכא נדנוד עבירה כה"ג ל"ק ודווקא בהמותר על חלקו המגיע לו ע"פ חלוק' ב"ד ל"ק דאיכא משום אין שליח לד"ע ומיושב קושי' תוס'. ולפ"ז דר"י לא קאי רק על המותר על חלקו ע"פ ב"ד גם עשאו שליח בפירוש ל"מ דאין שליח לד"ע. והא"ש דכ' רש"י בכתוב' לר"י שליח התופס דאפי' שליח התופס ל"מ לר"י כמו דל"מ בלא עשאו שליח משום אין שליח לד"ע ומינה מייתי ר"פ ור"ה בדר"י ראי' בדדהו בתופס במקום יתומים דכולו עבירה דל"מ כנ"ל נכון ועיי':

והנה הראשונים בב"מ הקשו מדמייתי ר"כ ראי' ממתני' והא במתני' שליח שווי' ומ"מ ל"מ וכן מדהקשה רבא מפועל הא שלוחו הוא וכבר כתבנו דבש"מ מחלק בין מציא' דלית לו בה זכו' יותר מאחר לא יוכל לעשו' שליח משא"כ בבע"ח. ונלפע"ד לעשו' סמוכי' עפ"ז לשיטת רש"י דיש חילוק בין עשאו שליח ללא עשאו דתוס' חולק בגיטין בלא"ה מסברא על רש"י כיון דזכי' מטע' שליחו' מ"ש עשאו או לא עשאו שליח ונ"ל דחילוק זה יש לו ראי' דיש דקדוק עצום בסוגי' דב"מ דמקשה רבא לר"נ מפועל ולא הקשה כן על ר"ש ג"כ והתומי' נתקשה בזה. ונ"ל דעל ר"ש ל"ק לי' לרבא די"ל שליח שאני ולכן הקשה על ר"נ דמביא ראי' ממתני' דמגבי' מציא' ל"ק והא במתני' שליח שווי' ומוכח לפי ראי' דילי' דאפי' שליח ל"מ והקשה עליו שפיר מפועל אבל לר"ש דס"ל נמי המגבי' מציא' ל"ק לא יוכל להקשו' דאפשר דס"ל בשליח קנה וס"ל במתני' או דרישא באמר תחלה או כר"י דאמר תנה ול"א זכה לי. וס"ל מגבי' מציא' ל"ק מדרבנן דר"א כמו שאמר בגיטין כאן תופס לבע"ח פלוגת' דרבנן ור"א ולרבנן ל"ק ודווקא שלא ע"י שליח וא"ש. ומינה דיש לחלק בין ע"י שליח לתופס מעצמו אלא דר"כ לפי הוכחתו ממתני' מוכח אפי' ע"י שליח ל"ק והא דאמר ר"נ המגבי' מציא' ל"ק אפי' ע"י שליח וממילא ר"ח ור"נ דאמרו תרווייהו משמע כמו דאמר ר"נ כן ר"ח אפי' בשווי' שליח וס"ל לרש"י ממתני' לא מוכח לר"נ רק במציא' דלית לי' זכו' בגווה ל"מ שליח אבל בחוב לכ"ע מהני ע"י שליח וחילוק שיש בין עשאו ללא עשאו מוכח מדלא הקשה רבא רק לר"נ כמ"ש ורבא לולי ר"נ לא הי' יוכל להקשו' דאפשר גם במציא' מהני שליח ומר"נ ממתני' מוכח אפי' שליח ל"מ ודווקא במציא' אבל בחוב קיימינן בהאי סברא דיש חילוק בין עשאו ללא עשאו כנ"ל ועיי':

ובמ"ש מצאנו ישוב לקושי' תוס' בב"מ על רבא דלעיל ח' דחי דרמב"ח וס"ל מגבי' ל"ק וכאן הקשה לר"נ והוכיח דקנה. ולמ"ש י"ל לעיל דחה רבא לרמב"ח דליכא ראי' ממתני' דקנה אפי' בלא עשאו שליח וכאן הקשה לר"נ מפועל דמוכח ע"י שליח מיהא מהני ור"ן ס"ל אפי' ע"י שליח לא מהני וא"ש עיי':

עוד דרך אחר לפנינו בישוב שיטת רש"י להצילו מקושי' תוס' מכתוב' ומקושי' ראשוני' מר"ן דמביא ראי' ממתני' אפי' ע"י שליח ורבא הקשה מפועל וליישב כל קושי' אלו בחדא מחתא אקדי' הנה תוס' פקפק מסברא על רש"י מ"ש עשאו שליח ללא עשאו הא זכי' מטע' שליחו' ובמקומו עומד. ונ"ל דס"ל לרש"י די"ל חילוק רב בין עשאו או לא עשאו לא מבעי' לפי שיטת הרא"ש דמייתי הטור סי' ק"ה דסתמא לא קבל ואינו מחויב באחריו' כ"ז בלא עשאו שליח אין אחריו' על השליח וגם המלוה חוזר על הלוה

לפרוע ממנו כשנאבד מיד התופס אבל כשעשאו שליח הוא במקומו והוא על אחריותו של המלוה אפי' לשיטת דס"ל דסתמא באחריותו של התופס הוא הלא כ' דמלוה תובע מלוה והלוה מוציא שלו מן התופס אבל בעשאו שליח בוודאי אין המלוה חוזר על הלוה דהא שלוחו הוא ובמקומו עומד והוא פשיט ולפ"ז חילוק רב בין עשאו שליח ללא עשאו דבלא עשאו שליח וחב לאחרי' יכולין לומר לאו כל כמינך להטיב לזה ולחוב לנו מאי חזי' כמו דעשית עצמך מדעתך שליח לזכו' לזה כן היית יוכל לעשו' שליח לנו ועוד הרי חייבת לנו בכפלי' דעדיין לא פקע חוב של זה דאם נאבד מידך תובע מן הלוה שני' ומי יודע אם יהי' לך לפרוע ללוה כדי שמשלם לנו אבל בעשאו שליח עומד במקומו ממש ונסתלק הלוה לגמרי מן המלוה וגם לא יוכלו לומר מה חזי' להיות שליח לזה כן היית יוכל לעמוד מעצמך לזכו' לנו הלא אם יתפוס בשבילם יהי' האחריו' עדיין על הלוה ויהי' חייב לזה שעשאו שליח יותר ממה שהוא חב להם עכשיו וזהו החילוק בין עשאו ללא עשאו שליח והחילוק רב הוא וכ"ז בחוב אבל במציא' לא שייך כ"ז אפי' עשאו שליח יכולי' לומר כמוהו כמוני היית יוכל להיו' שליח לזכו' לנו כמו לזכו' לו ותהי' כמונו בשליחו' זה כמוהו שעשה אותך שליח ומיושב קושי' ראשוני' מראי' ר"נ ממתני' ומקושי' רבא מפועל במציא' ליכא חילוק בין עשאו שליח ללא עשאו שליח ודווקא בחוב איכא חילוק כמ"ש. והא"ש נמי דל"ק מימר ב"ח דשם לא שייך דעשאו שליח עומד במקומו יותר דנסתלק הלוה לגמרי משא"כ אם הי' תופס לאחרי' שלא עשאו שליח דהא שם מטלטלי דיתמי הוא והו"ל ערבא ולא שייך דיחזור המלוה על היתומי' ודמי' למציא' ומייתי ראי' מדאמר ר"י התופס לבע"ח ל"ק בלא עשאו שליח וה"ה בנדון דדהו אפי' בשליח דביתומי' ליכא חילוק בין שליח כמ"ש ומיושב כל הקשיו' ע"ד סלול וישר לפע"ד:

ברם דא נשאר בקושי' מ"ש רש"י בכתוב' לר"י שליח התופס שנתעורר בגדולי תרומה ובאמת תוס' וראשוני' לא הקשו על רש"י דסתר עצמו נרא' דלא הי' לפני' כמ"ש לפנינו ברש"י בכתוב' ויותר נ"ל דאין כוונת רש"י שליח התופס שהוא עשאו שליח אלא שהוא שלוחו עומד במקומו מעצמו לזכו' לו בתור' שליחו' וזכי' לאדם כו' מטע' שליחו' לאפוקי אם אינו רוצה לזכו' לו רק תופסו כדי לתת לידו אפי' אינו חב לאחרי' יוכל הלוה להוציא מידו כ"ז שהוא ביד התופס כיון דלא צריך לו עדיין ולא הי' ר"י צ"ל חב לאחרי' ועוד איך מייתי ר"פ ור"ה ראי' מר"י דבנדון דדהו התכוין לזכות לכן כ' רש"י שליח התופס היינו שעשה והעמיד עצמו שליח במקומי כנ"ל פשוט וברור בכוונת רש"י ולכן לא הקשה תוס' וראשוני' דרש"י סתר עצמו כנ"ל:

ורב חסדא אמר תופס לבע"ח תנאי היא דרבנן ס"ל דמגבי' מציא' ל"ק משום דחב לאחרי' דיאמרו לאו כל כמינך לחוב לנו וה"ה תופס לבע"ח במקום שחב לאחרי' גם אם מדינא יוכל לתפוס מן הלוה מ"מ במקו' שחב לאחרי' ל"ק כמו במציא' והכי ס"ל לר"ח ור"נ בב"מ מגבי' מציא' ל"ק מידי דהוי תופס לבע"ח מדמי מלתא דמגבי' מציא' לתופס לבע"ח ורא"ש נתקשה בזה לשיט' הרי"ף איך מדמו מלתא למלת' בתופס לבע"ח דמלוה עצמו רק תקנתא הוא בדין דלא תקנו במקו' דחב לאחרי' עיי"ש, וי"ל דר"נ ור"ח ס"ל תופס לבע"ח מדינא מהני דס"ל תן לאו כזכי ומוכח ממתני' דהכא דמדין יוכל לתפוס וס"ל מ"מ תופס לבע"ח במקום שחב לאחרי' ל"ק משום דיאמרו לאו כל כמינך לחוב לנו וה"ה במגבי' מציא' דחד טעמא איכא אבל ר"י ס"ל באמת דוקא תופס לבע"ח ל"ק דלא התקינו כה"ג אבל מגבי' מציא' קנה ומיושב קושי' תוס' לקמן דר"י דס"ל תופס כו' ל"ק ומגבי' קנה ולמ"ש לק"מ ושיטת הרי"ף כר"י דלא כר"נ ור"ח דקי"ל כר"י לדינא בזה כנלפע"ד בביאור סוגי' דכאן שנתלבטו בה כל חכמי לב ולא מצא מקום ישוב ויגעתי ומצאתי בעזה"י ליישב הסוגי' ורווחא שמעתת' בישוב קושיו' אחרות ועיי' כי דרך נכון לנו בזה ובתשובה בארתי שיט' הרי"ף ורא"ש לקמן ס"פ לדינא משם תדרשנו:

וע"ד פלפול י"ל בשנדקדק הא דקאמר ש"מ מדרבנן הא גם מר"מ משמע כן דהא אמר מלתא בטעמ' דחוב הוא לעבד ולולי כן הי' מהני תפיס ש"מ תופס לבע"ח קנה ואפי' חב לאחרי' כדמסיק ואזיל. ונ"ל דממתני' כפשוטו לא מוכח רק דתופס לבע"ח קנה כמ"ש תוס' דהאדון חב לעבד דלולי דעביד לי' נייח נפשי' כו' אלא במקום שחב לאחרי' לא מוכח דהא לא חב לאחרי' כקושי' תוס' וי"ל הא דאמר אפי' במקום שחב לאחרי' דמשמע לי' מתני' סתמא אפי' בעבד של ב' שותפי' וא' מן ב' אדוני' מסר שחרור על חלקו לא' ואם תופס בשביל העבד ויהי' משוחרר חצי' כופי' רבו השני לעשו' אותו ב"ח כדלקמן פ' השולח והוי תפיס' זו חב לאחר אדון השני שיש לו בו חצי' השני ומוכח דאפי' במקום שחב לאחרי' מהני תפיס' ומיושב קושי' תוס'. והא"ש דלא אמר ש"מ מדר"מ ג"כ מדאמר מלתא בטעמא דחוב ש"מ בלא מהני תפיסה ס"ל בחב לאחרי' לא ור"מ הוצרך לומר דחוב הוא משום דבלאו האי טעמא בעבד של אדון א' הי' מהני תפיס' דתופס לבע"ח במקו' שאינו חב מהני תפיס' אבל במקום שחב לא מוכח דס"ל לר"מ דמהני והוצרך לטעמו דאפי' בעבד של אדון א' ל"מ תפיסתו דחוב הוא ובכל גווני איירי פלוגתיי' ולכן אמר רק ש"מ מדרבנן מדס"ל בהחלט סתמא דמהני תפיסה ואפי' בעבד של ב' אדוני' ש"מ דקנה אפי' במקום דחב לאחרי'. ואמר לי' ר"י ב"י ואפי' במקו' שחב לאחרי' היינו דהי' מקום

לומר דלא הוכיח רק במקום שאינו חב ומתני' בעבד של אדון א' אלא מדקאמר ש"מ מדרבנן הא גם מר"מ מוכח כן ש"מ דרצה להוכיח מדרבנן יותר ממה דמוכח לר"מ היינו ואפי' במקום דחב לאחרי' וזהו דקאמר לי' ואפי' במקום שחב לאחרי' רצית להוכיח מדקאמרת ש"מ מדרבנן אמר לי' אין כנ"ל עד"פ קצת ועיי': ובדברינו מצאנו מקום ישוב למ"ש הה"מ בהלכ' מלוה ראי' לדינו של הרמב"ם היכא דהלוה בעצמו נותן לא' בשביל המלוה זוכה לו אפי' במקום שחב לאחרי' מסוגי' דהכא דאמר ר"י מתני' באמר תנו ש"מ דהוא יוכל לעשות כרצונו והלח"מ כ' דראי' זו נכונה ויפה תמה בקצה"ח הא כאן לא חב לאחרי' רק האדון לעצמו ופשיטא דמהני לחוב לעצמו. ולמ"ש בביאור הסוגי' דהכא בחב לאחרי' ממש דחב לאדון השני ומ"מ אמר ר"י משנתנינו באמר תנו כזכי דמהני מוכח דינו של הרמב"ם וא"ש עיי'. ובתשובה סי' רפ"ו אמרתי מלתא בטעמא בשיט' הרמב"ם הנ"ל משם תדרשנו:

התופס לב"ח במקו' שחב לאחרי' ל"ק כ' הרי"ף ש"מ דאי אינו חייב לאחרי' דקנה ור"ן מביא מתשוב' הרי"ף דווקא בירד מנכסיו וכדומה ותקנה הוא שהתקינו אבל בלא"ה ליק דיאמר לו לאו בע"ד דידי את ורא"ש בב"מ חולק על הרי"ף מכח קושיו' שהקשה עליו ומסיק דלא יוכל לומר לאו בע"ד דידי את רק ברוצה שילך עמו בדיני ודיינא אבל בתופס לא הא תפוס ועומד במקו' המלוה וכיון דחייב לו ל"ש לאו בע"ד דידי את, ונ"ל להסביר טעמא דרי"ף עפמ"ש הרא"ש בעצמו לקמן ס"פ דיוכל הלוה לומר קבל עליך אחריו' ואי לא צריך למיהדר וכ' הסמ"ע מ"מ המלוה תובע מן הלוה והוא הלוה יתבע מן התופס וס"ל לרי"ף דמה"ט יוכל לומר לא בעינא דתתפס הגם דשטר מקוי' ואין לו טענה מ"מ יוכל לומר הא המלוה יתבע ממני ובעינ' לתבוע ממך ואולי לא יהי לך וגם לא בעינא לתבוע בדינא כנ"ל. ולפ"ז אם שלח שליח לתפוס הגם להכריח לדון עמו בפני ב"ד בעי הרשא' ושיכתוב דן וזכי לנפשך ואל"ה יאמר לאו בע"ד דידי את מ"מ בתפס בעשאו שליח לבד מהני תו ל"י לומר לאו בע"ד דידי כיון דלית לי' נפקותא דשוב אין המלוה יוכל לתבוע ממנו כיון דשלוחו שווי' ועומד במקומו כנ"ל. עוד נ"ל דבשליח מודה הרי"ף עפמ"ש הרא"ש ב"ק פ' מרובה הא דבעי הרשא' ולכתוב לו דן וזכי לנפשך הא שלוחו כמותו דיוכל לטעון שמא חזר בו המשלח אבל כיון שכ' לו דן וזכי כו' שוב ל"י לחזור בו. ולפ"ז אומר אני תינח אם תובעו לדינא ורוצה להפקיע ממנו יוכל לטעון שמא חזר בו אבל כשתפס לא יוכל לבקש שיחזיר לו שמא חזר בו דמספק שמא חזר א"צ להחזיר לו וגם מסתמא לא חזר ואיך יוציא ממנו בטענו' זו. ועוד בה שלישיה עפמ"ש פ"י ב"ק ע' ע"א בטעמא דבעי למכתב דון וזכי כו' דיאמר נוח לי הראשון שמא לא יוכל להעיד

בשקר כמוך עיי"ש וכ"ז ברוצה לילך עמו בדינא ודיינא אבל בתופס דל"ל טענה רק לאו בע"ד דידי את כיון שהחוב ברור והוא שלוחו עומד במקומו לא יוכל לטעון לאו בע"ד דידי את כנ"ל ברור בשיט' הרי"ף:

ולפ"ז לק"מ קושי' הרא"ש בב"מ על הרי"ף מדמדמה ר"נ ור"ח מגבי מציא' לתופס לבע"ח תופס לבע"ח שאני דמה גם מיני' דידי' ל"י לתפוס רק מתקנה ובמקו' דחב לאחרי' לא תקנו. ולמ"ש א"ש דמדמי תופס לבע"ח בעשאו שליח דמדינא יוכל לתפוס מלוה ובחב לאחרי' ל"מ תפיסה וכן לק"מ מה שהקשה מדאמר ר"י התופס לבע"ח במקו' שחב לאחרי' ל"ק פשיטא דלא יתקנו לחוב לאחרי' ולמ"ש י"ל ר"י קמ"ל אפי' ע"י שליח דמהני תפיס' מה"ד מ"מ בחב לאחרי' קנה. ומוכח לפ"ז דרי"ף ס"ל דלא כרש"י דס"ל בשליח קנה והא"ש מה שצריך להבין על ר"פ ור"ה בכתוב' דמייתו ראי' מר"י לנדון שלה' דהי' ע"י שליח דלמא ר"י דווקא שלא ע"י שליח קאמר ולמ"ש ניחא דאי שלא ע"י שליח פשיטא דל"ק דלא תיקנו במקו' דרב לאחרי' וע"כ דאפי' ע"י שליח קאמר ואיכא מזה סייע לשיט' הרי"ף ועיי':

עוד נ"ל בישוב קושי' הרא"ש הנ"ל דנ"ל דהיכא דגם לתופס חייב מודה הרי"ף דמהני תפיסה מעיקר הדין אפי' לא מפסיד נכסי דהא הי' יוכל לתפוס לעצמו ועיי' בב"ק ע' ע"א היכא דכ' דון תני אפי' לפלגא מגו דמשתעי דינא בפלגא כו' וה"ה ה"נ לענין תפיסה וכ"ש אם חייב לו כנגד כל מה שתפס וי"ל דר"נ ור"ח אמרו מידי דהוי תופס לבע"ח דל"ק אפי' חייב לתופס דל"ק דמלוה מדין מהני ומ"מ בחב לאחרי' לא וה"ה במציא' אלא דעדיין קשה מר"י דאמר ל"ק פשיטא ואין לומר דר"י קמ"ל:

אפי' בשחייב לי' דל"ק דהא ר"י ס"ל מגבי' מציא' קנה וכ' תוס' משו' מגו דזכי לנפשי' ובחוב דל"ק ע"כ דלא חייב לי' וקשי' פשיטא דגם מלוה ל"מ מדינא. וי"ל דרי"ף ל"ל כתי' תוס' על ר"י אלא כמ"ש רמב"ן ומביאו חי' ר"ן וש"מ בב"מ דבמציא' ליכא חוב כ"כ רק מניע' הריווח ולתי' זה י"ל בחוב אפי' בחייב לי' ס"ל לר"י דל"ק וא"ש. או י"ל ע"פ שיט' הסמ"ע דל"א מגו דזכי לנפשי' רק בחייב לי' כנגד כל מה שתפס ולענין דאינו יוכל לומר לאו בע"ד דידי מהני אפי' אין לו בו רק מקצתו כמבואר בב"ק ע' ע"א. ולפ"ז א"ש דר"י קמ"ל בחייב לו ג"כ דמהני תפיסה מדינא נגד הלוה ובחייב לאחרי' מ"מ ל"מ וא"ש ועיי' בכ"ז:

ועיי' רא"ש ס"פ דכ' דמדינא מהני תפיס' אלא מתקנתא ל"מ רק היכא דמפסיד נכסי. נ"ל בשווי' שליח לא תקנו ואפי' לא מפסיד נכסי מהני דזיל בתר טעמא דכ' הרא"ש דלא שבק' חי וכיון דשליח שווי' לא שייך לא שבק' חי דכ"א יתפוס הא שליח שווי' לתפוס.

ועיי' ב"ח שהקשה כיון דרא"ש מודה לו לרי"ף לדינא דאין יוכל לתפוס רק במקום דמפסיד וכדומה מה לי אם מתקנתא או מדינא הוא וכן הקשה בג"ת ובלח"מ בפלפלא חריפתא בב"מ ועיי' בב"ח מה שתי' ובתומי'. ולפמ"ש י"ל דס"ל לרא"ש לרי"ף גם בשווי' שליח ל"מ תפיס' דיוכל לומר לאו בע"ד דידי את עד דכ' לי' הרשא' וזכי לנפשך משא"כ לשיטתו דמדינא יוכל לתפוס רק מתקנתא ל"מ משום לא שבק' חי בשליח מהני. ועוד נ"ל נפקותא במ"ש הסמ"ע סי' ק"ה דנפקד יוכל לתפוס אפי' היכא דלא מפסיד נכסי וב"ח חולק עליו ועיי' ש"ך ובאמת דינו של הסמ"ע לא מסתבר מסברא מה לי מסר לו ברשו' לפקדון סו' כ"ס תפיס' שלא ברשו' אבל נ"ל לשיט' הרא"ש דמדינא יוכל לתפוס רק מתקנתא דוקא במפסיד נכסי משום ל"ש חי וצ"ל מאי לא שבק' חי איכא הא כדין הוא דחייב למי שחייב והוא תופס ונותן למלוה וצ"ל דכ"א יתפוס ויאמר בשביל בע"ח ויעכב לעצמו ויברח וילך לו וכ"ז בתופס דעלמא אבל בנפקד הוא האמין לו שלא יכפור בו ולא יעכב שלו אם עכשיו תופס בשביל מלוה ליכא לא שבקי חי דיעכב לעצמו הא האמין לו שלא יעשה עול כה"ג מהני תפיס' אפי' אינו יורד מנכסיו וזהו הנפקותא בין רי"ף לרא"ש והמחבר פסק כרא"ש ואתי' דינו של הסמ"ע נכון לדינא ובתשובה הארכתי:
והנה תוס' הקשה דר"י אדר"י דאמר מגבי' מציא' קנה וכו' והא בהא תלי' דהא ר"נ ור"ח מדמו להו להדדי נרא' לולי דר"נ ור"ח מדמו להדדי הי' מקום לומר דלא דמי אלא הא הם מדמי' להדדי וצ"ב מה הי' מקום לחלק בין מציא' לחוב ואי כמ"ש תוס' לבסו' דשאני מציא' מגו דזכי א"כ עדיין קשה הא ר"כ ור"ח מדמו ול"ל לחלק והא תוס' ידע חילוק זה מיד בקושי' ולא הי' תוס' לתרץ רק דבהא פליגו דר"נ ור"ח מדמו מלתא למלתא ור"י ס"ל לחלק. ונ"ל דתוס' הרגיש בחלוקו של רמב"ן שהבאנו לעיל דשאני מציא' דאינו רק מניע' ריווח וליכא חב כ"כ כמו חוב וי"ל דזהו טעמא של ר"י ולכן הקשה דהא ר"כ ור"ח מדמו להדדי ול"ל לחלק בין חב דמציא' לחב דבע"ח ומ"ט דר"י ולא רצה לומר דבהכי ובסברא בעלמא פליגו ולכן תי' דר"י ס"ל במציא' משום מגו דל"ש בחוב והיינו דתופס לבע"ח דקאמר ר"י דוקא בשאינו חייב לתופס ג"כ והא דר"נ ור"ח דמדמו להדדי היינו בתופס לבע"ח אפי' חייב לי' דג"כ ל"מ ודמי' למציא' או דל"ל מגו ור"י אית לי' מגו והא במגו דזכי לנפשי' פליגו תנאי ר"א ורבנן לר"נ ועולא ס"ל מעשיר לעני מחלוק' ולכ"ע אית להו מגו ור"י כעולא ור"נ לשיטתו דלרבנן ל"ל מגו וא"ש כנ"ל נכון:
וכתבו הראשוני' לפי תי' תוספ' היכא דחייב גם לתופס מהני תפיסתו משום מגו כמו מציא' וכן פסק בטוש"ע. ולפע"ד יש לעיי' די"ל דטעמא דר"י במציא' לא משום מגו דזכי לנפשי' ויש לו בו זכות אם ירצה יש בכחו לתפוס עבור חבירו אלא כיון דאי בעי זכי

לנפשי' ליכא חב לאחרי' דיאמר נא הא אי בעי החזקתי בעצמי באין מוחה ואני מטיב מטוב לבי לזכו' לזה אין זה חב לכם דאני כמטיב משלי לתת לזה, וכ"ז במציא' אבל בחוב הגם שהי' יוכל לתפוס לעצמו והוא מוותר נגד זה וזוכה לו מ"מ יאמרו דחב לנו בתפיס' זו דאם הי' לוקח לעצמו הי' נפטר הלוה מכל חובו אבל עכשיו שזוכה לזה עדיין לא נפטר ממנו ל"מ לשיט' הרא"ש דאין האחריו' בסתמא על התופס אך אפי' לדסוברי' דסתמא באחריותו הוא מ"מ המלוה תובע מן הלוה ואולי לא יוכל להוציא מן התופ' או לא יהי' לו ואכתי איכא חיוב ולא דמי' למציא' אפי' בחייב גם לתופס וכן נרא' ומשמע מדל' כ' תוס' דר"י תופ' לבע"ח היינו בשאין חייב לו דווק' מסתימ' תוס' שכ' מציאה איכא משום מגו. נראה אבל בחוב לעולם לא אמרי' מגו דזכי לנפשי' מטעמא דכתיבנא כן נ"ל לולי דראשוני' וטוש"ע לא ס"ל כן ואפי' לפמ"ש בכוונ' תוס' מ"מ בעשאו שליח בו וחייב לשליח ג"כ דמי' למציא' כיון דבעשאו שליח כבר נפטר הלוה ממנו לגמרי וכיון שהי' יוכל לזכו' לעצמו ג"כ שוב ליכא חב כלל כמו במציא' ואם נימא דר"י גם בחייב גם לתופס אמר דל"ק צ"ל דלאו בשליח איירי כנ"ל עיי' והבן:

אמר ר"ח התופס לבע"ח כו' באנו למחלוק' ר"א ורבנן. נ"ל הא דלא נרא' לר"ח לחלק בין מלקט הפיא' דאיכא מגו כדדחי ר"פ באמת נ"ל דר"ח ס"ל דמתני' סתמא קתני בין בעשיר בין בעני מחלוק' ואי טעמא דר"א משום מגו ואפי' תרי מגו ס"ל ורבנן אפי' מעני לעני פליגו ול"ל אפי' חד מגו זו פלוגת' רחוקה מן הקצה אל הקצה ולכן ס"ל דר"א ג"כ לאו מטע' מגו אתי עלה רק משום דס"ל תופס לבע"ח דליכא מגו כלל קנה ורבנן ס"ל תופס לבע"ח ל"ק ובחדא מלתא פליגו אי יכולי' לומר לאו כל כמינך לזכו' לזה ולחוב לזה או לא. ור"פ דדחה לו טעמא דר"א משום מגו דמפקיר נכסי ואי בעי זכי לנפשי' דס"ל תרי מגו וס"ל ג"כ דפליגו בין מעשיר לעני בין מעני לעני ור"א אפי' תרי מגו אית לי' ורבנן לא פליגו מסברא דאפי' חד מגו ל"ל אלא דבדרשא דקרא פליגו דרבנן ילפי מלא תלקט ור"א דרש קרא להזהיר על שלו וליכא פלוגת' רחוקה מסברא כנ"ל. ובזה יובנו דברי תוס' בב"מ ט' ע"ב דאמר ר"כ ולימא מר מעני לעני מחלוק' כ' תוס' דפליגו בתופס לבע"ח כדאמר ר"ח ונתקשו חקרי לב הפ"י ותומי' בכוונ' תוס' מ"ש דר"נ ס"ל הכי דלמא ס"ל לר"א כדדחי ר"פ משו' מגו. ונ"ל דס"ל לתוס' הא דאמר ר"כ ולימא מר מעני לעני היינו גם מעני לעני דמעשיר לעני וודאי פליגו כמ"ש רש"י שם אף מעני לעני וכ' ש"מ בכוונתו בוודאי מעשיר לעשיר מחלוק' ג"כ מדקתני יתננו לעני הנמצא ראשון משמע דהמלקט לאו עני הוא ולדידי נרא' מדקתני יתכנו לעני ולא קתני דיחזיק לעצמו ש"מ דגם בעשיר מלקט קאי ור"נ אמר לימא מר גם מעני לעני דמתני' סתמא קתני ועוד הוכיח כן ממתני'

דב"מ ועולא השיב דמוכח לומר דוקא מעשיר לעשיר פליגו מדקתני סיפא תחלה והיינו דרישא דאמר תחלה ואל"ה קני ש"מ מעני לעני כ"ע מודי' וע"כ לדחוקי במתני' פיא' דוקא מעשיר לעני פליגו. ולפ"ז לפי דס"ל לר"כ בשני פליגו ושלא לעשו' פלוגתא רחוק' דר"א ס"ל ב' מגו וחכמי' אפי' חד מגו ל"ל עכצ"ל דלא פליגו כלל במגו אלא טעמא דר"א דתופס לבע"ח קנה אפי' ליכא מגו ורבנן ס"ל תופס לבע"ח ל"ק ומביא תוס' ראי' לזה מר"ח דס"ל דפליגו בתופס לבע"ח ולא נרא' לי' דטעמא דר"א משום ב' מגו ואית לי' תרי מגו משום דדחיק לי' לעשו' פלוגת' רחוק' בין ר"א ורבנן ור"פ שהשיב לו טעמא דר"א משום ב' מגו מפרש דרבנן מקרא ילפי ופליגו בקרא ולולי כן ג"כ הי' מודה לר"ח וכיון דר"ח ור"פ שני ס"ל דלא נעשה פלוגת' רחוק' בין ר"א ורבנן ג"כ ר"נ בודאי הכי ס"ל וכיון דס"ל לרבנן דל"ל מגו כלל ולא מקרא דהא ס"ל ה"ה במציא' ובתופס לבע"ח כן ע"כ דס"ל לר"נ דפליגו בתופס לבע"ח ור"א ג"כ ל"ל מגו כלל כנ"ל נכון וברור בכוונת תוס' ולחנם נתלבטו בהם פ"י ותומי' במחכ"ת זצ"ל:

דף יב.

דלמא לא הי' וכו' כ' תוס' הגם דר"פ ס"ל בכתוב' תופס לבע"ח ל"ק דיחוי בעלמא הוא דקמדחי ויש מן הקושי' כיון דס"ל באמת דתופס לבע"ח ל"ק למה מדחה הכי ועושה פלוגתא בין ר"א ורבנן בדרשות דקרא מה לי' לדיחוי וטורח כ"ז כיון דסו' כ"ס ס"ל דלא קנה. ולכן נ"ל ליישב קושי' תוס' לפי דאמר ר"ח דבתופס לבע"ח פליגו וכתבנו בסמוך דס"ל דפליגו בין מעשיר לעני בין מעני לעני ורבנן ס"ל דל"ק ש"מ דל"ל מגו כלל ואפי' תופס לבע"ח היכא דחייב גם לתופס ל"ק דל"ל מגו כלל. ולר"א אפי' דליכא מגו קנה וע"ז דחה ר"פ דמר"א לא מוכח רק היכא דאיכא מגו ואפי' ב' מגו אמרי' ורבנן פליגו מדרשות דקרא ולא משו' דלית להו מגו דגם רבנן אית להו מגו כר"א ואפשר אפי' בתרי מגו ועכ"פ בחד מגו ובלקט שאני דגלי קרא וגזה"כ הוא אבל בכל דוכתא אית להו מגו ומגבי' מציא' קנה וה"ה בתופס לבע"ח היכא דחייב לי' דאיכא מגו דלא כר"ח לדידי' אפי' היכא דאיכא מגו ס"ל תופס לבע"ח ל"ק. והא"ש הא דאמר ר"פ בכתוב' תופס לבע"ח ל"ק היכא דל"ח לתופס כבעובדא דדהו ומייתי מדר"י דאמר נ"ק ג"כ בליכא מגו דזכו דהא ר"י ס"ל דמגבי' מציא' קנה ומיושב קושי' תוס'. אלא לכאורה לא הי' ר"פ צ"ל דילפי מקרא אלא דפליגו מעשיר לעשיר ר"א אית לי' תרי מגו ורבנן ל"ל תרי מגו אבל מעני לעני מודי' דאיכא מגו ולפמ"ש תוס' דדחי' בעלמא הוא רצה ר"פ לדחוי' דאפי' תופס לבע"ח במקום דליכא מגו לא מוכח דל"ל דרבנן די"ל שאני הכא דגלי אבל לפמ"ש אני דלאמת קאמר ר"פ דאין ראי' מרבנן דס"ל גם במגו דל"ק אלא היכא דליכא מגו ס"ל דל"ק

א"כ הי' יוכל לדחוי' דפליגו רק מעשיר לעני. וצ"ל דפשיטא לי' לר"פ מסתימ' מתני' דבין מעשיר בין מעני לעני פליגו וכדס"ל לר"ח וכן ס"ל לר"כ כמו שכתבתי בסמוך בכוונת תוס' ב"מ וק"ל: ועד כאן לא קאמרו רבנן אלא דכתיב לא תלקט וכו' וכ' תוס' דר"ח דאמר כאן תופס לבע"ח ל"ק י"ל דמקרא יליף לבכל מקום דל"ק ולפ"ז איכא איסור ג"כ להגבי' מציא' או לתפוס ואי עביד ל"מ מדכתיב לעני ולגר תעזוב כמ"ש תוס'. וכ"ז י"ל לר"ח וה"ה לר"נ בב"מ אבל ר"י דס"ל מגבי' מציא' קנה ותופס לבע"ח ל"ק ע"כ דלא יליף תופס לבע"ח מקרא א"כ מגבי' מציא' כמי וע"כ ר"י מסברא דנפשי' ס"ל תופס לבע"ח ל"ק וכן ר"פ דס"ל בכתובת תופס לבע"ח ל"ק ודחי שאני התם דגלי קרא לא תלקט וא"א למילף מקרא הא דס"ל תופס לבע"ח ל"ק מסברא הוא ומביא דר"י ס"ל תופס לבע"ח ל"ק הגם דס"ל מגבי' מציא' קנה ולא יליף מקרא רק מה דסבירא לי' מסברא מגבי' מציא' איכא מגו ובתופס ליכא מגו:

ובזה מצאנו עוד הפעם מקום ישוב לרש"י דכ' בב"מ לר"נ ור"ח ולא עשאו שליח ובכתובת ס"ל לר"פ ור"ה אפי' עשאו שליח וכ"כ רש"י בעצמו בכתובת לר"י שליח התופס. י"ל הא דכ' רש"י לר"נ ור"ח דס"ל גם מגבי' מציא' ל"ק דילפי מקרא דלקט דל"ק ואפי' דאיכא מגו וגזה"כ הוא בלקט וילפי' בכ"מ ס"ל לרש"י דמקרא לא מוכח רק היכא דלא שוי' שליח אבל בשווי' שליח מנ"ל ולכן כ' רש"י דלא שווי' שליח אבל ר"פ ור"ה בדר"י: ס"ל מקרא ליכא למילף דשאני הכא דגלי קרא וס"ל כל דאיכא מגו קנה רק בבע"ח דליכא מגו ל"ק ס"ל מסברא דנפשי' גם בשווי' שליח אבל ר"נ ור"ח מקרא ילפי אנו אין לנו רק מה דכתיב' ומנ"ל להוסיף גזה"כ והא"ש דכ' רש"י שליח התופס לר"י דלא יליף אפי' בשליח ס"ל כדס"ל לר"פ ור"ה בדר"י ולכן מייתי מדר"י ולא מר"נ ור"ח דלדדהו היכא דשווי' שליח קנה ומזה עצמו הוכיח דלר"נ ור"ח דילפי מקרא דווקא בלא עשאו שליח כנלפע"ד ועיי':

ודע דנ"ל להו דקאמר ר"פ דשאני הכא דגלי קרא דלא תלקט לעני ואיכא איסור ללקט לעני ה"ה אם מלקט לעני ואינו מכווין לזכו' לו עד שיתננו לידו ג"כ איכא איסור שלא ימציא לא' מה שכל א' יש לו חלק בו דמ"ש ולמ"ש דר"ח יליף מקרא בכ"מ מגבי' מציא' ותופס לבע"ח דל"ק והיינו דאיכא איסור דלא תלקנו בשביל אחר ובבע"ח לא תתפוס בשביל א' להפסיד לאחרי' אפי' תופס ולוקח ואינו מכווין לזכו' עבורו רק עד שיתן לידו ג"כ אסור. ונ"ל עוד כ"ז כשאין זוכה בעצמו אבל כשזוכה לעצמו תחלה ואח"כ נותנו לחבירו פשיטא דליכא איסור הגם דמתחלה הי' דעתו לתת במתנה לחברו דבשלו רשאי לעשות כרצונו כנ"ל:

וע"פ דברינו אלו יש להסביר טעמא דר"ש בביצה גבי מילא מים לפי שיט' רש"י שם דס"ל לר"ש כיון דמי שנתמלא לו ל"ק קנה הממלא ותוס' הקשה מ"ט יש כיון שלא התכוין לעצמו. ולמ"ש י"ל כיון דבמילוי זה לתת לחבירו בין שזוכה לו בין דלא מהני זכותי' עד שנותן לידו עושה איסור שממציא לזה מה שאחרי' הי' יכולי' לזכו' בו ונפקא מקרא לא תלקט וכו' הגם דהממלא לא ידע מכ"ז ומילא לחבירו כיון דחבירו ל"ק דהמגב' מציא' ל"ק אנן סהדי דהוא רוצה לזכות בו כדי שלא יעשה איסור במה שנתנו לחבירו אח"כ דשוב הוי כנותן משלו כמ"ש ור"נ ס"ל מ"מ דל"ק הממלא או דל"ל אנן סהדי הנ"ל או דלית לי' כלל דרשא דחידש ר"פ לא תלקט או דס"ל רק דלא ילפי' מהכא והא דמגבי' מציא' ל"ק מסברא ס"ל ולכן ס"ל דגם הממלא ל"ק ויש להאריך בזה ותן לחכם וכו':

ועיי' פ"י ב"מ שכ' ר"נ דמדמה מגבי' מציא' לתופס לבע"ח לשיטתו אזיל דס"ל בביצה דל"ק הממלא דלר"ש לפי שיט' רש"י לא דמי' מציאה לבע"ח במציאה כיון דאם לא יקנה למי שהגבי' יקנה הוא שוב ליכא חוב לאחרי' משא"כ בחוב עיי' בו. ועיי' תומי' שהקשה לר"ש מדקתני מתני' אני זכיתי בה למה לנו לאמירתו כיון דלמי שהגבי' ל"ק ממילא קנה הוא ותי' דכיון דעשאו שליח ל"ק המגבי' עיין בו. ולפע"ד לתת תבלין לדבריו ע"פ מה שהקשה בש"מ ב"מ מ"ש מעודר בנכסי הגר וסבור שהוא שלו דל"ק ואיך סובר ר"ש דקנה המגבי' ולא התכווין לקנות ומתרץ שאני בעודר דלא התכווין כלל לקנין משא"כ במגבי' נתכווין עכ"פ לשום קנין. ולפע"ד יש להמתיק יותר במגבי' מציא' נכנס מיד בספק או שיקנה הוא או חבירו מי שהגביה בשבילו אולי לא ירצה חבירו במציאה ומתנה יחזיק לעצמו ולכן כיון דמדינא חבירו ל"ק קנה הוא כיון שמתחלה הגבי' בספק לו או לחבירו משא"כ בעודר כנ"ל. ולפ"ז בעשה שליח להגבי' כבמתני' דלא הי' ספק בשעת הגב' דלחבירו מגבי' דחפץ ורוצה בו ולא התכווין לעצמו ל"ק לא הוא ולא חבירו כנ"ל ועיי':

אלא דקשה לי לפ"ז מהא דמקשה ר"נ לעולא ממתני' דמוכח דל"א מגו דאי בעי זכה לנפשי' י"ל בוודאי כל דחב לאחרי' לומר משום אי בעי זכי לנפשי' יש לו כח וזכות לזכות לחברי' ל"א אבל אמרי' כיון דאם לא יזכה חבירו יהי' שלו של המגבי' ממילא ליכא חב לאחרינא מה להם אם יהי' של המגבי' או של מי שהגב' בעבורו וליכא חב לאחרי' ולכן קנה חבירו וכ"ז בלא עשאו שליח אבל בעשאו שליח דל"ק המגבי' כשלא יקנה הוא שהגבי' בשבילו הוי חב לאחרי' ומשו' אי בעי זכי יש לו כח לזכות לחברו ל"א. אלא דר"נ לשיטתו בביצה ס"ל דגם המגבי' ל"ק הוכיח שפיר ממתני' אבל לר"ש לק"מ:

ומצאתי מקום ישוב לקושי' ש"מ על ר"כ דאמר ולימא מר מעני לעני ושוב מייתי דתנן במתני' והוא קושי' לעולא והי' לו להקשו' עליו ממתני' ולמה אמר ולימא מר מעני דמקשה מנ"ל לך דמודה מעני לעני דשמא גם מעני לעני פליגו ומה לך לומר כן הי' לו להקשות בחוזק דמתני' עומד' נגדו עיי"ש שנדחק ולמ"ש י"ל דלא יוכל להקשו' על עולא ממתני' דהי' יוכל לחלק לחדש לו דס"ל כל שלא קנה זה שהגבי' עבורו קנה הוא וליכא חב לאחרי' ומתני' בשליח דל"ק לעצמו וחב לאחרי' הגם דר"נ לעצמו לא ס"ל כן מסברא דקונה לעצמו מ"מ על עולא לא יוכל להקשו' ממתני' דאפשר לתרץ כן ולכן אמר ר"כ ולימא מר מעני לעני מחלוק' דהא ממתני' מוכח כן וע"כ אתה צריך לחדש דבר מתוך דבר דלא תיקשי ממתני' דאם ל"ק חבירו קונה הוא ושליח שאני למה לך כ"כ הא אפשר לך לומר מעני לעני ג"כ מחלוק' והיינו ולימא מר דקאמר למה לך כל זאת והשיב עולא דאינו צריך לחדש שם דבר מכח מתני' וטעמא הוא המגבי' ל"ק ל"ק ממתני' די"ל באמר תחלה והוסיף והוכיח דרישא בהכי איירי ומוכח ממתני' עצמה דאם ל"א תחלה דקנה הגם במתני' בשליח אם ל"ק חבירו ליק הוא מ"מ אם לא אמר תחלה קנה חבירו ומוכח מעני לעני כ"ע מודים משום מגו דיש לו כח לזכו' לעצמו מהני גם לחבירו הגם דחב לאחרי' וא"ש ומיושב ומדוקדק הסוגי' היטב הדק ועיי':

וע"פ דברי הדברי' האלו אתיישב לנו עוד דקדוק עצום שעמד בו הש"מ דקאמר לר"נ ור"ח. וטעמא מאי וכו' הא ר"נ מביא ראי' ממתני' דמגבי' ל"ק ועוד מאי דקאמר מידי דהוי תופס לבע"ח תלה דלא תני' בדלא תני' והדקדוקי' עצומו' ובעי ישוב. ונ"ל ע"פ הנ"ל אי הי' ס"ל לר"כ ור"ח כר"ש בביצה דקנה המגבי' אם ל"ק חבירו הי' ס"ל לר"נ מגביה מציאה קנה דליכא חב לאחרי' כמ"ש פ"י. אלא דר"נ ס"ל דל"ק הוא כיון שלא נתתכוין לקנו' בעצמו והוא חב לאחרי' כמו בתופס לבע"ח והיינו דקאמר טעמא ס"ל דהוי חב מידי דהוי תופס לבע"ח דל"ק חבירו וגם התופס ל"ק דאין לו זכו' בו כן במציא'. וי"ל עוד דמדמה לחוב אפי' גם חייב גם לו מ"מ ל"ק התופס בלי כוונה לפמ"ש לעיל דלהכי קנה לר"ל הגם שלא התכווי' לעצמו דנכנס מיד לספק שמא לא ירצה חבירו במתנה זו וכ"ז במציא' אבל בחוב המגיע לו בוודאי ירצה בו וכה"ג מחלקי' ראשוני' בענין תן כזכי במתנה. לחוב ועיי' פ"י כאן חילוק זה וכיון שלא נכנס לספק שלא ירצה חבירו גם הוא ל"ק ור"נ ס"ל גם במתנה ל"ק הוא כיון שלא התכווי' לעצמו והיינו דמדמה ש"ס מידי דהוי תופס לבע"ח דל"ק הוא התופס אפי' חייב גם לו והוא חב לאחרי' כן ס"ל לר"נ במציא' דל"ק המגבי' והוא חב לאחרי' כנ"ל. והא"ש דאמר טעמא מאי הגם דר"נ מביא ראי' ממתני' דממתני' עצמה ליכא ראי' לפי דס"ל לר"ש דקונה המגבי' י"ל במתני'

שאני דשווי' שליח משא"כ במגבי' מעצמו אלא דר"נ ס"ל גם במגבי' בעצמו ל"ק הוא כשלא יקנה חבירו ולכן מביא לו ראי' ממתני' וזהו עצמו דקאמר טעמא מאי ס"ל לר"נ כן ממתני' משום דס"ל מידי דהוי תופס לבע"ח כמו שם ל"ק לעצמו כן במגבי' מציא' וא"ש עיי' היטיב כי נכון הוא ע"ד פלפלא טבא חריפתא: ואתי' לן שפיר עוד במ"ש הא דאמר ר"י שם וא"ת משנתינו דאמר תנה ול"א זכה לי' יש מן התימא הא דאמר ול"א זכה שפת יתר כיון דאמר מתני' באמר תנה לי נדע דכוונתו מפני שמקפיד שיתן לו ממילא בזכה לי מהני. ולמ"ש י"ל דאי ל"א מפורש ול"א זכה ה"א גם זכה ל"ק דר"י מתרץ מתני' דאמר תנה לא משו' דתן לאו כזכי אלא משום שעשה אותו שליח ול"ק המגבי' לעצמו כשלא יקנה הוא ממילא הוי חב לאחרי' משא"כ במגבי' מציא' דקנה המגבי' כשלא יקנה חבירו ליכא חב לאמרי' ולזה אפי' בזכה לי כיון שעשאו שליח ל"ק לכן הוצרך לפרש ול"א זכה לי אבל בזכה קנה הגם דעשאו שליח ול"ק המגבי' מ"מ קנה משו' מגו דיש כח לזכו' לעצמו ולא משו' דקנה הוא ומתני' בתנה לי ול"א זכה דרוצה שיתנו לידו דווקא וא"ש ועיי':

וא"ת משנתינו כל האומר תנו כו' הרמב"ם פ"ב מהלכ' מלוה כ' בשנותן הלוה בעצמו בשביל פלוני אפי' בחב לאחרי' קנה וכ' הה"מ ראיה מכאן דאמר כל האומר תנו חזי' דמהני והוא תמוה הא כאן ליכא חב לאחרי' רק לעצמו ופשיטא דמהני ומצאתי שכבר תמה בקצה"ח סי' ק"ה וצע"ג ולחומר הנושא נ"ל דבאמת כל הסוגי' דכאן תמוה דאיך יליף מכאן לתופס לבע"ח במקום שחב לאחרי' כקושי' תוס' ותירוצו דחוק מאוד ונ"ל די"ל דמתני' סתמא קתני ואפי' בעבד של שני שותפי' ומשחרר חצי שלו ועי"ז כופי' רבו שני ועושה ב"ח והוי תופס לבע"ח וחב לאחרי' לרבו האחר שיהי' כופי' אותו לשחרר בע"כ כנ"ל ומיושב בזה הא דאמר ש"מ מדרבנן הא גם מר"מ מוכח דלא פליג רק משו' דחוב הוא לו ולפמ"ש א"ש דר"מ הוצרך לומר משו' דחוב הוא אפי' בעבד שכולו שלו דלא הוי חב לאחרי' אבל מרבנן מוכח שפיר וא"ש וממילא מיושבי' דברי הה"מ דבכזה מהני אפי' בחב לאחרי' כנ"ל וק"ל:

דילמא לא היא עד כאן ל"א ר"א אלא משום דאי בעי מפקר נכסי כו' צ"ל דכאן אמר בפשיטו' דר"א בעשיר לעני ס"ל ג"כ וס"ל תרי מגו ובב"מ דחי ר"נ דלמא מעני לעני מחלוק' ומנ"ל דר"א סבר תרי מגו ופליג כולי האי והרגישו האחרוני' בזה וצ"ע. ונ"ל דלפי דאמר דרבנן ס"ל דשאני הכא דגלי קרא דכתיב לא תלקנו לעני דרשי' לא תלקט לו לעני וקרא קאי על בעה"ב ולקט קצירך לא תלקט ודרשי' לא תלקט לעני והיינו הבעה"ב דעליו קאי קרא ולא נוכל למילף רק דל"א תרי מגו דמפקר נכסי ומגו דזכה לנפשי' דבשלו

לא יוכל לזכו' אפי' עני רק בשמפקיר השדה עיי' רש"י ב"מ ובש"מ שם ומנ"ל לרבנן דאחר שליקט דאמרה התורה לא תלקט חד מגו אמרי' ולכן ר"פ דרצה לומר דחכמי' מקרא ילפי הוצרך לומר דבמעשיר לעני מחלוק' ורבנן פליגו מעשיר לעני משום דגלי קרא אבל מעני לעני באחר לא פליגו דלא נפקא מקרא ועיי':

וא"ש בזה הא דבש"ס ב"מ אמר לר"כ ור"ח מידי דהוי תופס לבע"ח, ול"א דילפי מקרא דלא תלקט וכמ"ש תוס' דר"ח אפשר מהכא יליף ולפמ"ש א"א לומר כן דאי מקרא לא מוכח אלא דל"א תרי מגו אבל במגבי' מציאה דאיכא חד מגו מנ"ל דלא ויש להוכיח דבמגבי' מציא' וה"ה בפיא' באחר מהני מדגלי קרא בבעה"ב ואי בכל מגבי' מציא' ל"מ אפי' בחד מגו למה כתיבא קרא בבעה"ב המלקט דצריך תרי מגו דלא וע"כ דבאמת מהני בחד מגו ומדס"ל לר"ח דמגבי' מציא' לא קנה ע"כ דלא דרש כלל קרא דלא תלקט אלא מסברא ס"ל דמגבי' מציא' ל"ק ולכן לא יוכל לומר בב"מ דמקרא יליף ודלא כתוס' כאן כנ"ל ועיי':

וי"ל ר"י דס"ל מגבי' מציא קנה ותופס לבע"ח ל"ק ומחלק בין מציא': לתופס לבע"ח משום דדרש קרא דלא תלקט כו' ומוכח דמגבי' מציא' קנה דחד מגו אבל תופס לבע"ח לא מוכח ואיפכא מוכח מקרא דלא תלקט דל"א תרי מגו וכ"ש תופס לבע"ח דליכא כלל מגו דזכה ור"פ ג"כ ס"ל כוותי' כמ"ש תוס' דהדר בי' והיינו די"ל מהכא ולפי' דתופס לבע"ח ל"ק ומגבי' מציא' קנה כנ"ל:

והא"ש בזה ליישב הא דכ' רש"י בב"מ דע"י שליח קונה ובכתוב' כ' רש"י תופס לבע"ח ע"י שליח וראיתי בחי' אאמ"ו מאוה"ג זצ"ל שכ' דאי ילפי' מקרא דלא תלקט כמ"ש תוס' לר"ח דמהכא יליף וקרא סתמא משמע אפי' ע"י שליח העני אבל אי מסבר' חוץ דתופס לבע"ח ל"ק ס"ל לרש"י ע"י שליח ליכא סברא ועפ"ז י"ל רש"י דב"מ וסוגי' דכתוב' ולפמ"ש א"ש ביותר דבב"מ לר"ח ור"נ דס"ל מגבי' מציא' ל"ק ע"כ דלא דרשו קרא רק מסברא וס"ל לרש"י דמסברא ע"י שליח קנה אבל בכתוב' שם ר"פ מביאי' מדר"י דמחלק בין מציא' לבע"ח ומשום דדריש קרא וכמ"ש מוכח אפי' שליח לא וא"ש דלכן מייתי מדר"י דוקא ולא מר"נ ור"ח עיי' בכ"ז וק"ל: שמעת מיני' יוכל הרב לומר עשה עמי כו' כ' תוס' דס"ד דרגילות הוא שעובד אותו אם גם אם אמר לו צאי מע"י מחויב לתת לו מזונות והקשה מהרש"א א"כ מה השיב לו התרצן הכא במ"ע באמר לו צאי כו' הא המקשן ידע מזה אלא דס"ל כיון דעובד אותו חייב לולי שיוכל לומר עשה עמי ואיני זנך ונדחק. ולולי שכ' תוס' דס"ד דהי' לו להתחייב הי' נ"ל דמקשן ג"כ ידע שאינו חייב לו היכא דספקה לי' אלא כיון דעבד רגיל לעשו' לו ועובד אותו הגם שאינו מחויב דהא אמר לו צאי מע"י כו'

גם האדון עושה חסד עמו מטוב לבו חטיבה מול חטיבה ונותן לו מזונות כדי שיהי' לו בריווח וכיון שרגילי' ומסתמא יעשה כן העבד לאדונו והאדון לעבדו לכן הוא חוב לעבד כשמשחרר אותו הגם שאם ירצה יאמר לו צאי מע"י והוא לענין מזונו' כמשוחרר מ"ל חוב הוא לעבד דאם יאמר לו כן מ"מ הוא יעבוד לו מרצונו והוא גם הוא האדון ייטיב עמו ולכן הוכיח המקשן ש"מ יוכל לומר עשה עמי ואיני זנך ודחה התרצן הכא במאי עסקי' דאמר לי' צאי כו' היינו דאין להוכיח מזה די"ל דרבנן אמרו היכא דכבר אמר לי' צאי מע"י ואין העבד עובד לו כלום או שעובד לו ואין האדון משלם לו גמול נגדו לתת לו מידי כה"ג לאו חובה הוא לו ומדוקדק דאמר המתרץ הכא במאי עסקי' נראה דמוקי מתני' כה"ג וקשה טובא כיון דאפשר שיוכל לומר לו צאי מע"י בכל רגע שוב לאו חוב הוא לו ולמה אמר הכא במאי עסקי' דמתני' בהכי איירי ולמ"ש בהכרח הי' צ"ל דמתני' בהכי איירי והאדון אין נותן לו מידי וא"ש. ומובן בזה עוד הא דמקשה אשה נמי כו' קושי' זו קשי' בלא"ה כיון שיוכל לומר צאי מע"י ליכא חוב שבכל שעה ורגע יוכל לומר לה כן ולמ"ש א"ש בלא"ה לק"מ י"ל כיון שאין רגילו' שיאמר איש לאשתו צאי ורובא דרובא מתפרנסי' משלו ומע"י שלו משו"ה שאפשר לומר לה כך חשוב גט חוב דכ"ז שהוא תחתיו לא יאמר לה כך עד שיוציא' מתחתיו אבל כד מתרץ בעבד איירי דאמר לו צאי מקשה שפיר כה"ג דאמר באשה נמי כשאמר צאי ליכא חוב ויש להוסיף עוד דברי' בזה ועיי': ורבנן סברו מאן דמרחם אב"ח אעבד נמי כו' הקשה תוס' דרבנן אדרבנן ורשב"ג על רשב"ג ולפי תי' תוס' פליגו בסברו' הפוכו' ונראה דקושי' תוס' לשיטתו דלקמן ע"ב דגם לר"י ס"ל דיוכל לומר צאי מ"מ רבנן ורשב"ג ע"כ לא פליגו רק ביכול דבשנת בצור לכ"ע א"י לומר עשה עמי כו' ופליגו באמר צאי ורבנן ס"ל מאן דמרח' לפ"ז גם לפי דמתרץ אביי לקמן פלוגתא דרשב"ג ורבנן לאחר יאוש ורשב"ג לרבנן קאמר אי לפני יאוש כשם שמצוה לפדו' ב"ח והיינו דרשב"ג מספקא לי' מה דקאמרו רבנן ולאמת י"ל רבנן לאחר יאוש קאמרו ולפני יאוש ס"ל דל"ח דימנעו כשם שמצוה לפדו' כדס"ל להו כאן ול"ק רבנן אדרבנן אלא רשב"ג אדרשב"ג אלא די"ל כתי' תוס' דלפדותו שלא יטמע בין הנכרי' ס"ל דכשם שמצוה לפדו' ב"ח כו' משא"כ כאן להחיותו וליכא עכ"פ סברות הפוכות וי"ל רב דס"ל דא"י לומר עשה עמי ס"ל כדמתרץ אביי לקמן דלאחר יאוש פליגו ול"ק רבנן אדרבנן ולרשב"ג יש לחלק בין לפדו' בין לזונו ורבא דמתרץ לקמן דפליגו לפני יאוש י"ל ס"ל כר"י לקמן דיוכל לומר ופליגו כאן ביכול אלא דתוס' לשיטתו דס"ל לקמן גם לר"י צ"ל דפליגו אי מרחמ' אעבד הקשה שפיר והוצרך לתרץ בסברו' הפוכ'. אבל לשיט' רי"ף ורמב"ם דלר"י פליגו ביוכל וא"י י"ל כמ"ש עיי' והבן:

וקושי' תוס' אפשר ליישב דיש לעיי' לפי דס"ל לרמב"ם בטעמא דמשחרר עבדו עובר בעשה משו' לא תחנם א"כ איך ס"ל לרבנן מאן דמרח' על ב"ח כו' הא אסור לתת לו מתנו' חנם וצ"ע לכאורה וצ"ל או רבנן ס"ל דלעולם בהם תעבודו רשו' או דס"ל כר"מ דמותר לתת מ"ח לנכרי כ"ש לעבד וע"כ לעולם בהם תעבודו לאו משום מ"ח הוא. או ביותר י"ל ע"פ קושי' רשב"א לקמן פי השולח הלא אפי' לגר תושב מותר לתת מ"ח דכתיב לגר אשר בשעריך כ"ש לעבד דמחויב במצות. ונ"ל דרמב"ן ס"ל בעבד ג"כ מותר מתנה כמו לגר אלא לשחרר אותו מתנה גדולה כהאי שיוצא לחירו' עולם. אסור להניחו בחנם שהיא מתנה לעולם ולק"מ מגר. והא"ש דס"ל לרבנן מאן דמרחם כו' ולזה י"ל רשב"ג ס"ל דלא מרחם על עבדי' ס"ל גם מתנה כזו אסור לתת לו או גם דליכא איסור מ"מ ממנעו מלתת לו כיון דחזי' דתור' אסרה לרחמו לצא' לחירו' ש"מ דגרוע הוא לפני ד' כעין נכרי שאסור לחוננו. וכ"ז לענין לתת לו לפרנסו אבל לקמן לענין פדיון שבוי' שלא יטמע בין הנכרי' וחוזר לעבודתו בוודאי ליכא נדנוד מתנת חנם דאין עושי' רק שלא יהי' משוקע בין הנכרי' וא"ש ועיי':

ע"ב הקדש גופא ניחא לי' כי היכא דלשבח עבדי' נראה להסביר הא דניחא להקדש יותר דלשבח עבדי' מהאדון י"ל מאחר שהקדיש מע"י ואין לו ממע"י כלום מקמץ מזונותיו כל האפשר וניחא להקדש שיאכל יותר ממה שהדון נותן לו עכשיו אחר שהקדיש מע"י ולא יהי' מזונותיו בצמצום עוד וביותר י"ל האדון שנותן לו כל מזונותיו לא נותן לו עוד העדפה כי היכא דלשבח טפי דבלא"ה מוציא עליו כדי מזונותיו לא מוותר ולא מעדי' לו כדי דלשבח טפי אבל להקדש דלא יתן רק העדפה בעלמא ניחא לי' בכך כדי דלשבח:

ועיי' רמב"ם הלכ' עירוכין פ"ו הלכה י"ט שכתב מותר מכדי מזונותיו להקדש והוא לוה ואוכל ועוש' פחו' פחו' משי"פ ובמל"מ שם ציין על ש"ס דגיטין י"ב ע"ב וצל"ע למה לא כ' הרמב"ם הך חידוש דין דאוכל יותר ממה שרגיל לאכול אצל אדונו דניחא לי' להקדש והא לרב עכצ"ל דהא ס"ל דא"י לומר עשה עמי ואיני זנך ולא מצינו מי שחולק עליו בזה דהקדש ניחא הגם לפי דקיי"ל דיוכל לומר עשה עמי ואין אנו מוכרחי' לומר להעדפה וניחא לי' להקדש מ"מ כיון דסברי רב כך הוא דהקדש ניחא לי' מנ"ל לחלוק עליו. ולפמ"ש א"ש כיון דרמב"ם אזל להלכתא דאומר עשה עמי ומקדיש כל מעשי ידיו אלא דניחא להקדש שיאכל פחו' משי"פ כי היכי דלא למות ברעב כמ"ש תוס' ד"ה ולימא לי' דזה פשיטא שלא יתאכזר הקדש שימות ברעב ועיי' רמב"ם דכ' דאכזריו הוא לומר עשה עמי ואיני זנך ופשיטא דהקדש לא יתאכזר ושל גבוה הוא ורחמיו על כל מעשיו כתיב כנ"ל להסביר אלא כיון שנותני' לו הקדש כל צורכו כפי שהי' האדון רגיל ליתן

שוב אין מרוויחי' לו העדפה ולא ניחא להו בזה יותר מכל אדון דלא ניח' לי' לוותר נגדו אחר שנתן לו עיקר מזונותיו הצריכי' ביותר כנ"ל ועיי': אלא דעדיין קשה הי' לי' לרמב"ם להביא הך חידוש דרב כשאינו אומר עשה עמי כו' ומעלה לו האדון מזונו' דיאכל העדפה מן ההקדש וי"ל דס"ל לרמב"ם כיון שאפשר בכל שע' שיאמר הרב עשה עמי ואיני זנך ומע"י להקדש ואינו רוצה לזונו עוד ואז מזונותיו מן ההקדש גם עתה עד שלא אמר עשה עמי לא ניחא להקדש שיאכל יותר להעדפה אולי יאמר האדון עשה עמי ולא יתן לו משלו יהי' כל הוצאו' מזונותיו עליה' לכן אין מרוויחי' נגדו גם עתה כדי שיהי' להקדש כשיאמר לו איני זנך ולרב דא"א לומר לו כן איני זנך שפיר ניחא לי' להקדש ומשו' שמא יאמר לו צאי מע"י במזונותיך ויהי' הכל על ההקדש לא חייש הקדש מכיון שכבר הקדיש מע"י ל"י לומר לו צאי מע"י במזונותיך הא הקדישו ושילוה ויפרע פחו' פחו' מש"פ שיעשה כן לעולם ל"י לומר צאי מע"י רק כשיוכל לאכול במרווח עושה ואוכל אבל להלכתא דיוכל לומר עשה עמי ואינו זנך יש לחוש בכל שע' שיאמר כן כנ"ל ועיי' היטיב:

אלא ש"מ יוכל ש"מ וכ' תוס' ורא"ש לחלק דבשנת בצור' ל"י לומר עשה עמי כו' דאל"כ תיקשי פלוגת' דרשב"ג ורבנן ורי"ף ורמב"ם לא כתבו לחלק בין שנת בצור' והביאו לדר"י סתם דיוכל כו' וכ' הכ"מ דצ"ל דס"ל לר"י פלוגתא דרשב"ג ורבנן ביוכל והוצאני לחירות ושנת בצור' לאו דוקא. והנה קושי' דהוצאני לחירו' י"ל כמ"ש תוס' לעיל לחירו' היינו כמו ב"ח וכן נראה דמקשה תחלה מדקתני הוצאני לחירו' ועוד מ"ש שנת בצור' דנקיט הו"ל להקשו' תחלה משנת בצור' דקתני תחלה ואח"כ ועוד מדאמר רשב"ג הוצאני לחירו' נראה דמקשה תחלה מהוצאני לחירו' ועוד מוסי' והולך קושי' חזקה את"ל לחירו' לאו דוקא אלא להיות כמו ב"ח מ"מ קשה יותר מ"ש שנת בצורת דנקיט. וי"ל לר"י דס"ל באמת הוצאני לחירו' להיו' כמו ב"ח אלא קשה מ"ש שנת בצורת דנקיט. ונ"ל דס"ל לרי"ף ורמב"ם דכ"ע ס"ל יוכל שלא בשנת בצורת ופליגו בשנת בצורת רבנן ס"ל גם בשנ' בצורת יוכל ורשב"ג ס"ל בשנת בצורת אינו יוכל וליכא פלוגת' רחוקה עיי' פ"י בביאורו לקושי' תוס' ולמ"ש ליכא פלוגת' רחוקה דלא פליגו רק אם יוכל גם בשנת בצורת וקיי"ל כרבנן דגם בשנת בצורת יוכל וא"ש רי"ף ורמב"ם כנ"ל נכון וברור:

ויש להם ראי' מכח קושי' תוס' לעיל מלקמן דקשי' דרבנן אדרבנן ורשב"ג אדרשב"ג לכן ס"ל לר"י הפלוגת' ביוכל וא"י ולק"מ מלקמן ולרב צ"ל כמאן דמוקי פלוגתא דרשב"ג ורבנן לקמן לאחר יאוש ול"ק רבנן ארבנן ורשב"ג אדרשב"ג ל"ק דשאני פדיון שבוי'

מרחמו לי' ומצוה הוא שלא יהי' משוקע בין הנכרי' ורבנן ג"כ הכי ס"ל וכבר כתבתי מזה לעיל ועיי':

שאם הי' עבד כהן פוסלו מן התרומה הקשה תוס' יאמר טפי שאוסרו בשפחה דשייך אף בעבד ישראל ותי' לדבריה' דרבנן קאמר צ"ל לפמ"ש תוס' לקמן דבעבד קטן ישראל ר"מ מודה דליכא שו' חוב י"ל בפשוט להכי אמר דפוסלו מתרומה אפי' עבד קטן של כהן חוב הוא לו מה"ט וצ"ל דלא ניחא לתוס' לומר כן דיותר הי' לי' לומר טעמא דאוסרו בשפח' שהוא טעם הכולל גם לעבד ישראל גדול דמצוי יותר מעבד כהן:

וקטן. ובאמ' מה דפשיטא לתוס' לקמן דוקא בעבד כהן ישראל לר"מ זכו' הוא ולא לעבד קטן של כהן לולי תוס' הי' נ"ל דאפשר הך חוב שפוסלו מתרומה ס"ל ג"כ לר"מ דאינו מכריע נגד זכו' שיוצא לחירו' ולא פליג על רבנן רק הך חוב דבהפקר' ניחא לי' מכרע' נגד זכות שיוצא לחירו' דס"ל לרבנן זכו' שיוצא לחירו' עדיף מצד חוב דבהפקיר' ניחא לי' ור"מ ס"ל דהך צד חוב עדיף והשיב ר"מ בעבד כהן לדבריה' דרבנן אודו לי מיהת בעבד כהן גדול של ישראל דאיכא תרתי דניחא לי' בהפקיר' וגם פוסלו מתרומ' דאיכא ב' צדדי חוב המכרע' לזכו' שיוצא לחירו' אבל בעבד כהן קטן דליכא רק צד חוב זה דפוסלו מתרומה גם ר"מ מודה דיותר עדי' לו שיוצא לחירו' מחוב דפוסלו מתרומה כן הי' נ"ל דלולי דתוס' לא כ' כן לקמן ד"ה עבדא כו' דמודה ר"מ בעבד ישראל קטן משמע אבל של כהן לא ועיי' תוס' כתוב' י"ג ע"א והנלפע"ד כתבתי:

דף יג.

מתנ' תנו גט זה לאשתי כו' כ' רש"י תנו גרסי' כו' לפיכך לא נחלקו חכמי' בדברים ולעיל ט' ע"ב כ' רש"י דאפי' לחכמי' לא זכה רק שאינו יוכל לחזור בו וכ' תוס' לעיל דרש"י חזר בו ועיי' מ"ש שם ליישב ועוד נ"ל כעת דרש"י ג"כ ס"ל כשיטת הרמב"ם דוקא בתן אמרי' דלא רצה שיזכה לו רק שלא יחזור בו כיון שאמר תן ול"א זכה לשון מבורר יותר וע"כ דרצה שלא יזכה רק בעיקר הזכו' שלא יהי' השחרור בטל עוד ע"י חזרתו אבל רצה שיבוא לידו אלא די"ל היכא דמת בנתיי' עד שנתן לידו הי' לנו לומר כיון שחפץ שלא יתבטל השחרור מכל ויזכה לו שלא יהי' אפשר לחזור ולבטלו היכא דמת בנתיי' במקרה ויתבטל השחרור כולו רוצה שיזכה לו לגמרי ויהי' משוחרר ע"י קודם מותו וכאלו אמר אם אפשר ליתן לו יתן לידו ולא יזכה לו רק לענין חזר' אבל כשיקר' מקרה שלא אפשר לתת לו יהי' משוחרר על ידו כדי שלא יתבטל השחרור לגמרי והא דלא פירוש כן דמיתה לא שכיח ולא צריך לפרשו אבל כך רצונו ודעתו אלא בשכ"מ שאמר תנו והוא מצוה מחמת מיתה ועומד למות אלו כך דעתו הי' לו לומר זכה. או עכ"פ להתנו' אם ימות יזכה

לו לגמרי קודם ומדסתם ואמר תן ע"כ שמקפיד דוקא שיבוא לידו ולא באופן אחר כנ"ל. והא"ש דכ' רש"י כאן תנו גרסי' כיון דאיכא מ"ד מתני' בברי ומת בכה"ג הי' להו לרבנן לחלוק דיתנו דאומדן דעת שרוצה שיזכה לו לגמרי אם ימות וע"כ דבמתני' קתני תנו וא"ש גם למ"ד מתני' בברי אבל לעיל לא כ' רש"י מן הגירסא כלל רק כ' דחכמי' מודי' והיינו במוסרו לידו מ"מ לא קנה רק לענין חזר' היינו לפי האמת דמתני' בשכ"מ כר"פ בכה"ג לרבנן לא יתן שלא זכה רק לענין חזר' ורש"י לעיל דינא קאמר אבל במתני' בוודאי תנו גרסי' דאל"כ קשה למ"ד מתני' בברי ולעיל מפרש רש"י תנו מנה שכ"מ עיי"ש ועיי' פ"י שם ורש"י כ' בשכ"מ כיון דקיי"ל דמתני' בשכ"מ דמע"ש אפי' במלוה. ושפיר כ' רש"י דגם חכמי' מודי' כנ"ל עיי' וק"ל:

מתני' האומר תנו גט זה לאשתי ושחרור זה לעבדי לא יתנו לאח"מ כ' רש"י דגיטא לא הוי עד דמטא לידי' וכי מטי' לידי הא מיית לי' משחרר ופקע' לי' רשות'. דברי רש"י אלו צריכ' ביאור דפתח בגט דגיטא לא הוי וה"ה שחרור ומסיי' בשחרור דמית לי' משחרר ופקע' לי' רשותא גם מ"ש רש"י דפקע' לי' רשותא צ"ע מה רצה בזה פשיטא כיון שמת אין כאן גט ושחרור דאין גנו לאח"מ ולעיל ט' ע"ב כ' ג"כ טעם דאין שחרור לאח"מ דפקע רשותו וזכו היורשי'. ובכ"ז נצטערתי עד שמצאתי ראיתי בקצה"ח סי' קפ"ח שהרגיש במ"ש רש"י בשחרור דפקע לי' רשותא וכן לעיל וכ' ע"פ שיט' הרמב"ם דממנה שליח כשהוא פקח ונשתפה דמה"ת יוכל השליח לתת לה הגט ומדרבנן לא יתן שלא יאמרו שוטה יוכל לגרשה וכ' לפ"ז גם בשמת יוכל השליח ליתן אח"מ מה"ת דשליחותו לא בטלה והקשה ממתני' משמע מה"ת לא יתן וכ' בשחרור ה"ט כיון דפקע מרשותו וזכו יורשי' הוי כאלו עשה שליח ומוכרו עד שעשה השליח שליחותו דל"מ הנתינה אח"כ וכן בזה ובגירושין ג"כ כבר יצאו מרשו' הבעל דמית' מתר' ומותר' להתנסבא ולזה כ' רש"י בשחרור דפקע רשותו וזכו יורשי' עיי"ש. והנה דבריו נכוני' במ"ש רש"י בשחרור מלתא בטעמא דפקע רשותו אבל עדיין לא נתיישב למה לא כ' רש"י טעמא בגירושין כיון דפקע לי' רשותו של בעל ולמה קשה לרש"י טפי בשחרור מבגירושין:

ולכן כ"ל דבאמ' מ"ש הקצה"ח בגירושין דיצא מרשותו ומותר' לעלמא ל"מ לאח"מ כמו בשחרור יש לפקפק טובא דהא אגידה בי' לדבר הזה שיועיל ויפעול הגט לאח"מ שתהי' מותר' לעלמא ולא תהא זקוק' ליבם מחמ' קדושין שלו וכיון שלדבר הזה שתהי' פעולת הגט עדיין מכח הבעל הוא והוא אסר אותה והוא שרי לה ע"י שלוחו שעומד במקומו ובשחרור ניחא כבר יצא מרשותו ונכנס לרשו' אחר לגמרי והוי כמוכרו משא"כ בגירושין. ולכן נ"ל בגירושין איכא טעם פשוט אחר דלא מצינו גירושין רק להתיר איסור

א"א דכתיב וכ' לה ספר כריתו' כו' ויצאה והיתה לאיש אחר אבל לא מצינו גירושין להתיר לעלמא אלא חליצה ועיי' תוס' לקמן ר"פ המגרש סוגי' דחוץ דכ' בפשיטו' היכא דאינה מגרש' רק שלא תהיה לזקוק' ליבם לכ"ע גם לר"א ל"מ ועיי' פ"י שם שתמה בטעם הדבר ולפע"ד נראה מה"ט שכתבתי דלא מצינו גט להתיר זיק' יבם רק להתיר איסור א"א והה"נ אח"מ הגם שאיסור א"א פקע דמיתת הבעל התיר' ונשאר איסור זקוק' ליבם לדבר זה לחוד ל"מ גט רק יבו' או חליצה כנ"ל נכון. והא"ש דלא הוצרך רש"י לתת טעם דל"מ גט לאח"מ דפשוט להפקיע איסור יבמ' לשוק ל"מ גט ותוס' ג"כ לא כ' רק דאיכא רבותא במתני' זו מה דלא נשמע ממתני' דלקמן דלא נימא דשליח במקומו עומד קמ"ל, אבל בשחרור טרח רש"י למצוא טעם דל"מ שחרור לאח"מ דפעולת השחרור לממון ולאיסור כמו שהי' בחיותו לכן כ' דפקע רשותו. ולעיל ט' כ' יותר דזכו יורשי' צד ממון שבו ועיי':
אלא דיש לעיי' במ"ש רש"י לעיל גם לרבנן לא זכה לו רק דא"י לחזור אבל אינו משחרר עד דמטי' גיטא לידי' וכיון דא"י לחזור בו וא"א עוד לשעבד בו כשרוצה ליטול השחרור איך יזכו בו היורשי' במיתת האדון הא אין לו בו זכות לשעבדו ונפקא מתור' ממונו ולהיו כי לולי שזכו בו יורשי הי' אפשר לשחרר לאח"מ ממילא לא יזכו בו יורשי' כיון דמורישם הי' מוכרח לשחרר אותו וא"י לחזור בו ממילא אין רשות יורשי' עליו ויוכל לתנו לאח"מ ג"כ ולא הועיל רש"י מידי בטעם שכ' דאין שחרור לאח"מ וצל"ע:
ואפשר לומר בכוונ' רש"י מ"ש דטעמא דלא יתנו לאח"מ עיקר דינא וטעמא נקט בשליח להולכ' דעלמא וה"ה לר"מ כשאמר תן לא יתן לאח"מ דפקע לי' רשותו וזכה ונכנס לרשו' יורשי' ומ"ש גם לרבנן דס"ל זכו' הוא אינו משוחרר מיד רק שא"י לחזור ולדדהו לא יתן לאח"מ מדרבנן שלא יאמרו יש שחרור ע"י שליח הולכה לאח"מ ובשליח הולכה ל"מ מדאורייי' לכן גם בכה"ג לא יתן כיון דמחיי' לא זכה לכן נתינה לאח"מ מדרבנן הוא דאסור כן י"ל:
וי"ל בזה הא דכ' רש"י כאן דתנו גרסי' לפיכך לא נחלקו רבנן וסתר שיטתו לעיל ט' ע"ב. ולהנ"ל י"ל דמשמע לרש"י מדלא קתני במתני' פלוגת' בין רבנן לר"מ בזה משמע דשני שווי' בדבר הזה דלא יתנו לאח"מ ואם הגרס' תן לר"מ מדאורייי' לא יתן ואם נתן פסול מדאורייי' ולרבנן רק מדרבנן לא יתן ואם נתן כשר מדאורייי' שוב איכא פלוגת' בין ר"מ לרבנן לכן כ' דתנו גרסי' ולכ"ע מדאורייי' לא יתן לאח"מ מטעם שכ' דפקע רשותו והיינו ונכנס לרשו' יורשי' ולעיל ט' דמקשה לרבנן דל"א ושוו צ"ל דקושי' ש"ס כיון דעכ"פ מדרבנן לא יתן בשחרור הנ"ל למחשב דשווי' גם בזה הגם בגט מדאורייי' פסול הא קתני לא יתן לכתחלה כך י"ל ועיי': וצ"ע לקמן כ"ט ע"ב דאמר ר"א מת הראשון בטלו כולם

דס"ל כולם במקום שליח הראשון עומד גם לדעתו מ"מ כיון שעשה אותו שליח בחייו ה"ה עומד במקומו ובבעל שעשה שליח ומת ג"כ הי' יוכל ליתן לאח"מ הבעל אלא שכבר יצא' מרשו' הבעל כמ"ש קצה"ח או מטע' שכתבתי דאין הגט יוכל להתיר איסור יבמה לשוק אבל במת שליח של השליח למה לא יוכל לקיי' שליחותו של משלחו. גם צ"ל הא דאמר מבר"א הא דאבא דקטנותא היא אטו אם מת הבעל מידי מששא אי' בי' כולהו מכח מאן אתו מכח הבעל קאתו איתא לבעל איתנייהו לכולהו כו' נראה דמודה לו אלו כולהו שלוחי דשליח ראשון נינהו אם מת הראשון בטלו כולם וקשה כהנ"ל וגם דמיונו של נובר"א אינו עולה יפה אטו אם מת הבעל נימא מיתת הבעל שאני כיון שמת פקע' האישות ואין כאן אשה לגרשה משא"כ במת השליח וכ"ז צ"ע:

ונחזור לדברי קצה"ח שהקשה על הרמב"ם ממתני' דהכא דלא יתנו לאח"מ ומשמע מדאוריי' הוא לא ידעתי שום משמעו' דמדאוריי' הוא אפשר מדרבנן שלא יאמרו יש גט ושחרור לאח"מ כמו בשונה. ונ"ל להביא ראי' דבגט וודאי מדאוריי' לא יתן לאח"מ ומנא אמינא לה מלקמן כ"ח ע"א דמקשה רבא על מתני' מדתני' המגרש שעה א' קוד' למיתתו דאינה אוכלת בתרומה ואם הא דלא יתן לאח"מ רק מדרבנן לק"מ במתני' גם אם יתן לאח"מ מדאוריי' מהני סמכי' בדרבנן ונותני' לה בחזק' שהוא קיי' אבל במגרש שעה א' קודם מיתתו לענין תרומה דאוריי' חיישי' שמא ימו' ול"ס על חזק' כזו באיסור דאוריי' וגם אם נדחוק דמשמע לרבא אפי' בתרומה דרבנן לא תאכל מ"מ קשה הא דלא יתן לאח"מ מדרבנן הוא שלא יאמרו יש גט לאח"מ וכיון שאין אנו יודעי' שמת רק דיש לחוש שמת וכיון דאיכא חזקת חי הגם דלא סמכי' על חזקה זו לענין איסור מ"מ שמא יאמרו יש גט לאח"מ ליכא דהא אין יודעי' שמת ומסתמא לא מת שהוא בחזקתו כמו שהי' ולא יאמרו דגרשה אח"מ ואפילו יהי' נשמע אח"כ שמת וכי ידעו מתי מת אחר נתינה או קודם ולק"מ קושי' רבא מתרומה אפי' מתרומה דרבנן וע"כ מוכח דאין גט לאח"מ ע"י שליח שעשה בחייו מדאוריי' הוא וזו ראי' מוכרחת לפע"ד:

ויש להוכיח דגם בשחרור מדאוריי' הוא דמתני' כייל להדדי גט ושחרור דלא יתן לאח"מ משמע דשווי' בשני' מדאוריי' לא יתן וע"כ צ"ל טעמא בשחרור משום שיצא מרשותו ונכנס ברשות יורשי' וצ"ל מתני' דווקא בסתם עבד אבל בעבד שהפקיר האדון או שיצא מרשותו בשן ועין וכדומה דצד ממון שבו כבר נפיק מידי רבו ואין ליורשי' זכות בו ואיסורא לא קמורש כדלקמן פ' השולח ואין תועלת השחרור רק לצד איסור שבו שיש ביד האדון להתיר ע"י שטר שחרור כה"ג אם עשה שליח ומת יוכל לשחררו אחר מיתת האדון אלא מדרבנן לא יתן שלא יאמרו יש שחרור אח"מ. אלא דכבר כתבנו לעיל לשיט'

רש"י לעיל ט' דאינו זוכה לעבד רק שלא יוכל לחזור בו איך יוכלו היורשי' לזכות בו אחר שאין למוריש' רשות עליו ממילא יוכל ליתן לו אח"מ. וקשה לרמב"ם ורי"ף דס"ל כן וצ"ל באמת:

לא יתן לאח"מ מדרבנן הוא ולפמ"ש בגט בוודאי מדאוריי' ממילא נשמע גם בשחרור מדאוריי' הוא דלא יתן לאח"מ וצ"ע. ויש אתי מקום ישוב לזה עפ"י מ"ש הרמב"ם בהלכת עבדי' דיש חילוק בין תן לזכי דבתן דווקא אינו משוחרר ולא זכה רק שלא יוכל לחזור בו ועיי' קצה"ח סי' קכ"ה שכ' דאינו אלא תנאי כשיגיע לידו יהי' משוחרר משעת נתינה. וכ' הא דלא יתן לאח"מ הגם שכל תנאי אפשר לקיים אח"מ צ"ל מדרבנן הוא כיון שהתנאי בגט עצמו יאמרו יש גט לאח"מ עיי"ש שכ' שכ"כ בב"ח. לפ"ז א"ש דכייל ומשווה גט ושחרור דלא יתנו לאח"מ דגם בגט רק מדרבנן לא יתן דמדאוריי' מהני לאח"מ כיון דמקיים תנאו וא"ש עיי':

אלא דעדיין קשה על הרי"ף גם אם נימא דרי"ף ג"כ דווקא בתן ס"ל דלא מהני רק דא"י לחזור ועיי' טור יו"ד סי' רס"ז דאפשר דכן הוא וב"י מסכים עמו דמלתא דמסתבר הוא אלא לרי"ף אין לומר כמ"ש קצה"ח דהוא תנאי בעלמא דא"כ איך מייתי ראי' ממנה לפלוני בידי פשיטא שיוכל להתנו' תנאי כמו שירצה וא"צ ראי' וגם אין משם ראי' כלל ועכצ"ל או כדס"ל לרוב ראשונים דלאו דווקא בתן ה"ה בזכה ס"ל לרי"ף כן ומשו"ה הקשה מש"ס קדושין ומתוספתא ומגירושין או אם כדעת הטור בשיט' הרי"ף צ"ל כיון דאמר תן ול"א זכה גלי דעתו דאין רוצה שיזכה לו לגמרי כמ"ש הלח"מ בכוונ' הרמב"ם וא"ש הראי' ממנה לפלוני כמ"ש הלח"מ ואם באפשר י"ל בכוונת הרמב"ם כמ"ש הקצה"ח דתנאי הוא אבל בכוונ' הרי"ף א"א להעמיס כן רק כמ"ש הלח"מ. וא"כ אם נותן הגט לאח"מ מדאורייתא פסול משום אין גט לאח"מ ובשחרור רק מדרבנן וקשה דבמתני' משווה להו ודוחק ורחוק לומר לצדדי' קתני וצ"ל דרי"ף ל"ל כשיט' הרמב"ם בשוטה אלא כטור דמדאוריי' לא יתן כשהוא שוטה וה"ה וכ"ש בשחרור וגם שלא יתן לאח"מ ועיי' בכ"ז:

וכ' רש"י דתנו גרסי' שלא מסרו ליד השליח בחייו ומדקתני לא יתנו לאח"מ משמע אבל בחייו יתן כדלקמן ע"ב וצ"ל כיון שלא מסרו לידו בחייו ונוטל השליח אותו מעצמו מע"ג קרקע אח"מ אם לא מת והי' נוטל מע"ג קרקע הי' מהני ומוכח דשליח הולכה אפי' נוטל מע"ג קרקע מהני וזה דלא כמ"ש במכתב מאלי' כשיט' בה"ג דלא ישלח ע"י נכרי לתתו לשליח הולכה דהוי כטלי גיטך מע"ג קרקע. והנה ממ"ש תוס' דאפי' גרסי' תן א"ש ואפי' נוטלו בחייו כיון שלא נתן מיד ליד לא תן כזכי נראה דס"ל דשחרור אפי' נוטל

העבד או שליח לקבלה מע"ג קרקע מהני דאל"ה אפי' תימא דתן כזכי מ"מ ל"מ דהוי כטלי גיטך מע"ג קרקע וע"כ לתוס' דבשחרור אפי' מע"ג קרקע מהני ועיי' קצה"ח סי' קכ"ה שהרגיש בזה וכ' לדעתו דילפי' לה לה מאשה גם לדבר הזה ואפי' תן כה"ג כזכי מ"מ ל"מ מתורת שליח לקבלה לזכו' לו דהא נוטל מע"ג קרקע אבל אי נתן בחייו מהני מתורת שליח הולכה כיון דל"מ בתורת שליח לקבלה שווי' שליח הולכה אלו דבריו ז"ל. והנה מ"ש דבחייו מהני מתורת שליח הולכה הגם דשווי' שליח קבלה מזה מבואר לקמן ר"פ האומר אדם יודע שאין יוכל לעשות שליח קבלה ועיי' רש"י שם ויש לחלק שם כל אדם יודע אבל כאן לאו כ"ע דינא גמירא דטלי מע"ג קרקע ל"מ. ונ"ל משו"ה ס"ל לתוס' דע"כ בשחרור מהני טלי מע"ג קרקע. ונ"ל עוד ראי' לזה מדלא הקשה ש"ס לעיל ט' ע"ב ולתני דשווה ג"כ לשחרורי עבדים בטלי מע"ג קרקע כמו דמקשה והאיכא לשמה ומחובר ש"מ דטלי שחרור מע"ג קרקע מהני דלענין זה לא ילפי' לה לה מאשה רק במה דשייך לכתיבה וחתימה דכתיב וכ' לה וילפי' לה לה אבל בנתינה דלא כתיב לה לא ילפי' שחרור מגט כנ"ל. אלא דקשה לי אם תמו בשחרור היינו שלא נתן מיד ליד כן בגט שלא נתן מיד ליד ובגט טלי מע"ג קרקע ל"מ ומוכח ע"כ דבשליח הולכה מהני מע"ג קרקע דלא כמכתב מאלי' ועיי':

והא לא משך עיי' פ"י במתני' שהקשה לשיט' רי"ף ורמב"ם דמתני' שמסר לידו ובשחרור לא זכה לו רק דלא לחזור בו ולרמב"ם דבמתנה ג"כ תן כזכי ה"ט דמתני' דיתן לאח"מ משום דתן כזכי ובחיי' זכה בו וכ' לבסוף דליכא רבותא דיתן לאחר מיתה כיון דמחיי' זכה פשיטא דיתן לאח"מ מה שכבר מחיי' זכה לו עיי' בו. ולפע"ד רבותא רבה איכא לשיט' הרמב"ם דמחלק בין תן לזכי דבתן לא זכה רק שלא יהי' יוכל לחזור וכ' הלח"מ מכיון שאמר תן ול"א זכה ש"מ שמקפיד שלא יהי' משוחרר עד שיבוא לידו וצ"ל במתנה ג"כ נימא הכי בתן מדל"א זכה ש"מ שאינו רוצה לזכות לו רק שלא יוכל לחזור ובשלהי פרקי' מבואר למ"ד הולך כזכי יתן ליורשי' והא הולך גרוע מתן שכבר זכה אביה' בחייו ועיי' פ"י דמביא ראי' זו דבמתנה ל"א דלא זכה לו רק לענין חזרה ולא כ' טעם למה ונ"ל דבמתנה אין ראי' מדאמר תן ולא זכה שרוצה שלא יזכה לגמרי עד שיבוא לידו דבמתנה לשון נבחר הוא תן דהא המכוון ותכלי' המתנה שיהי' ביד המקבל ויהנה ממנו ויעשה בו כרצונו ושייך לשון תן הגם שחפץ ורוצה שיזכה לו מיד לגמרי אבל בשחרור שאין תכלי' השחרור שיהי' נייר השחרור שכ' עליו השחרור של העבד אלא שיהי' משוחרר ואם יצטרך העבד שטר השחרור לראי' בידו יחוש לעצמו ויקחהו מן השליח ועיקרו שיהי' משוחרר ממנו ויהי' מותר בב"ח ומדאמר תן ול"א זכה ש"מ דמקפיד שלא יהי' משוחרר

עד שיבוא לידו כנ"ל חילוק נכון. ומ"מ רבותא איכא שיתן לאח"מ דליא דלא זכה בו מחיי' מדאמר תן ולא זכה כמו בשחרור והדרא קושי' פ"י ועיי' תומי' סי' קכ"ה שעמד ג"ב בקושי' זו ולא ידע לתרץ רק משו' דלא קתני זה בסיפא ש"מ דאינו נותן לו מיד ליד עיי"ש. ולדידי נרא' דבאמ' תוס' פ"ל במתנה ל"א תן כזבי רק בחוב ושחרור ג"כ כחוב אי לאו דעבד לי' נייח נפשי' לא הוי משחרר לי' ועיי' תוס' לעיל י"א ע"ב ונ"ל דרמב"ם דס"ל גם במתנה תן כזכי משום דבמתנה ג"כ קיי"ל מתנה כמכר אי לאו דעביד לי' נייח וכו' ויש פלוגתא דאמוראי בזה במגלה כ"ו ע"ב וב"מ ט"ז ע"א ונ"ל רב דמוקי מתני' בציבורי' לר"ז במעמד ג' ולר"פ בשכ"מ ולא רצה רב בלא צבורי' ומשו' תן כזכי דס"ל במתנה תן לאו כזכי דס"ל כמ"ד מתנה לאו כמכר ולפי דקיי"ל מתנה כמכר במתנ' תן כזכי ומיושב קושי' פ"י ותומים. וצ"ל הא דכ' הרמב"ם דין דמתנ' בשכ"מ הגם דלהלכתא י"ל מתני' דאמר תן ומשום תן כזכי כיון דאוקימתא זו לא נאמרה בגמרא לא כ' הרמב"ם וכן דרכו בקודש בכ"מ ועיי':

והנה קושי' תוס' מבואר' ונתקשו כל הראשונים דלא אמר דיתן לאח"מ משום מצוה לקיים דברי המת ותוס' בחד תי' כ' דלא רצה לאוקמי מתני' כיחידאי הגם דקיי"ל מצוה לקיים וכו' טוב יותר למוקמי מתני' כרבי' ומביא ראי' מלקמן דלא מוקי שמואל מתני' כיחידאי כר"י הגם דס"ל הלכתא כוותי' ומוקי טפי מתני' כרבי'. ונתקשיתי בראי' תוס' דלכאור' צריך להבין למה נוח לו יותר לשמואל למוקמי מתני' כרבי' בזוכה לו ע"י אחר א"כ מתני' דלא כהלכתא דלר"י לא צריך לזכות ע"י אחר ועיי' תוס' שבועת פ' שבועת שתים בנשבע שלא אוכל וכו' דקאמר ש"ס דר"י לא מוקי כר"ל דמוקי מתני' כדברי הכל וכ' תוס' אם מתני' במפרש דגם רבנן מודי' מ"מ כיון דלר"ע אפי' בסתם שוב לא אתי' ככ"ע. חזינן הגם דאין מפורש במתני' דווקא מפרש מ"מ כיון אם אתי' כרבנן במפרש לא הוי כר"ע דל"צ מפרש א"כ שמואל לקמן דמוקי מתני' בזיכה לו עי"א מתני' דלא כהלכתא ורחוק לומר דניחא לשמואל להוציא מתני' מהלכתא כדי לאוקמ' כרבים דאם כרבי' ע"כ דלא כהלכתא היא. ונ"ל דא"ש דמתני לקמן המלוה מעות וכו' מפריש עליו בחזק' שהוא קיים לא אתי מתני' לאשמועי' שום חידוש בענין הפרשה עד שלא בא ליד כהן אלא דרצה לאשמועי' דאין חוששי' שמת בנתיים וע"ז הקשה איך אפשר כלל להפריש וע"ז מתרץ שמואל בזיכה לו היינו לר"י עשו שאינו זוכה וכו' וגם לרבנן אפשר הך דינא כשיזכה לו ואתי' מתני' ככ"ע המפריש באופן שיוכל להפריש לכל מר כדאי' לי' לר"י בלא זיכה ולרבנן בשזוכה לו עי"א מפריש עליו בחזק' שהוא קיים ולא רוצה שמואל לומר מתני' דווקא לר"י קמ"ל דמפריש עליו אלא גם לרבנן איכא דינא שיוכל להפריש וקמ"ל לכ"ע

היכא דיוכל להפריש מפריש עליו אפי' אינו יודע שהוא קיים דחזק' שהוא קיים ואין לדייק הא לא זיכה לו לא דלא כר"י דמתני' לאו בהך דינא עסיק ובא משא"כ בשבוע' דקמ"ל דנשבע שלא אוכל ואכל נבילות וכו' דחייב דחל שבוע' על נבילות ולרבנן אזל רק במפרש וקמ"ל במפרש ח"ש חל השבועה זה דלא ככ"ע דלר"ע חל בלא מפרש על ח"ש וא"ש:

ולפ"ז אין ראי' תוס' מלקמן ראי' לדהכא דשם ניחא לי' למוקמי ככ"ע הגם דהלכתא כר"י מ"מ נוח לי' לפרש דין דמתני' כרבי' ג"כ ואתי' כרבי' וגם כהלכתא כמ"ש אבל כאן לפי דמוקי מתני' בצבורי' ובמע"ג או בשכ"מ דווקא יתן לאח"מ ובלא"ה לא מתני' דלא בהלכתא דבלא"ה לא יתן והא מתני' בהך דינא עסיק ובא וקמ"ל דצריך ליתן ולהלכתא אפי' בברי ובלא מעמ"ש צריך ליתן משו' מצוה לקיים ולומר דניחא לי' יותר למוקמי מתני כרבי' דלא כהלכתא אין ראי' מלקמן וצ"ע:

וליישב נ"ל הנה הר"ן כ' דמתני' לא איירי בהכי רק שהוא זוכה מחיי' ולא משום מצוה לקיי' ונ"מ רק ביתומי' קטנים וכ' ומנ"ל הא מרישא דמשום מצוה לקיי' הא ברישא כופין לשחררו וע"כ מתני' לאו בהכי והנה תוס' דהקשה לא ס"ל דמוכח מרישא דלאו בהכי איירי. ובוודאי י"ל דמתני' איירי שזוכה בו מיד ונ"מ ביתומי' קטני' אלא דקשה לתוס' מנ"ל דמתני' לאו בהכי איירי ולזה מתרץ שפיר דרצה לאוקמי מתני' כרבי' הגם דהלכה כר"מ מ"מ עדיף לי' למוקמי מתני' כרבי' ואי משו' מצוה לקיי' לא כרבי' אתי' ולכן בחר לו טפי דמתני' לאו משו' מצוה לקיי' איירי אלא במעמ"ג או שכ"מ ומ"מ מתני' כהלכתא ג"כ אתי' דלק' ל"ל מעמ"ג או שכ"מ בלא"ה חייב ליתן משו' מצוה לקיי' כו' י"ל מתני' לא עסיק ובא משו' מצוה לקיי' רק מה שהוא משו' קנין בחייו ונ"מ ביורשי' קטני' וא"ש דמיון וראי' תוס' מלקמן דניחא לשמואל למוקי מתני' כרבי' הגם דהי' יוכל למוקמי כהלכתא וכיחידאי מ"מ נייח לו יותר ומהדר למוקמי מתני' גם כרבי' וכהלכתא וכן כאן רב מהדר למוקמי דיהי' מתני' ככ"ע הגם שהי' יוכל למוקמי כיחידא' והלכתא וא"ש נכון ועיי' היטיב:

וע"פ דברינו עלה לנו ישוב לקושי' א' שהקשה התומי' סי' ס"ו לפמ"ש תוס' דעדיפא למוקמי כרבי' קשה על ר"פ דל"א כר"ז דס"ל אמר רב אפי' בפקדון והא בקדושי' מ"ח ע"א רבנן ס"ל דווקא בפקדון ורב פסק הלכתא כר"מ וא"כ י"ל דרב מוקי מתני' במעמ"ג ובצבורי' דווקא כדי דאתי' מתני' כרבי' כרבנן דר"מ והיא קושי' שכלי' עיי' בו. ולפמ"ש לק"מ דאם מוקי מתני' במעמ"ג ובצבורי' דווקא הוי מתני' דלא כהלכתא דלהלכתא לא בעי צבורי' ובוודאי עדי' לתרץ מתני' כהלכתא וכיחידאי מלמוקמי כרבי' דלא כהלכתא

ומ"ש תוס' דמשו"ה לא מתרץ מתני' משום מצוה לקיי' א"ש ע"ד שכתבתי דאת מתני' כהלכתא וכרבי' וא"ש ועיי':

והרווחנו עוד דמיושב קושי' תוס' לקמן ע"ב על רב גופא דלא מוקי במעמ"ג ובאין צבורי' ולמ"ש א"ש דנייח לו לרב יותר למוקמי מתני' בשכ"מ ולא איירי במעמ"ג ודווקא שכ"מ דאתי' מתני' ככ"ע מלמוקי מתני בברי ובמע"ג בלי צורי' דלא אתי' מתני' ככ"ע הגם דהלכתא כר"מ מ"מ מהדר טפי למוקמי מתני' באוקימתא אחרינא דתהי' ככ"ע וא"ש נכון ועיי' בכ"ז ולקמן תמצא עוד ישוב לקושי' תוס' וקושי' תומים אי"ה:

עוד תי' תוס' דמצוה לקיי' ליכא רק במוסר מידו לידו ומתני' לא משני הכי דלא קתני זה. והקשה במהרש"א הא לפי אוקימתא בשכ"מ ודווקא מנה זה נותני' צ"ל דחסר תיב' זה וכן הי' יוכל לתרץ מתני' משו' מצוה לקיי' וכשנותן מיד ליד וזה חסר במתני' וכ' ויש לחלק בין זה דשכ"מ ולא מצא טע' לחילוק זה. ולפע"ד נרא' אי מתני' בשכ"מ וקמ"ל דברי שכ"מ ככתובי' וכמסורי' דמי ודברי שכ"מ מהני באמת אפי' ל"א זה דקונה לו בכ"מ שהוא ורב דאמר והוא שצבורי' ומונחי' היינו דא"צ ליתן לו מנה שלפנינו דלמא התכוון למנה קבור ואם נמצא מנה קבור צריך לתת לו דקנה ע"פ דברי שכ"מ ולא חסר במתני' בעיקר חידוש דין דקנו דברי שכ"מ מידי דקנה מנה שציוה וצריך ליתן לו רק דיש לדחותו למנה קבור עד שתמצא מנה קבורה ורב אמר לעצמו והוא שמונחי' כו' דא"צ לתת לו רק כשאמר זה ואין זה ענין לקנין דברי שכ"מ אבל כד נוקי מתני' משו' מצוה לקיי' וקמ"ל הך דינא דמצוה לקיי' וזה ניחא רק כשמוסר מיד ליד ואמר תן מנה זה עיקר חסר ממתני' דהכל תלי' בזה שמסר מיד ליד ואל"ה א"צ ליתן כלו' והמ"ל למתני' לדייק שאמר זה דבזה תלי' הכל משמע דלאו בזה תלי' מלתא דלאו משו' מצוה לקיי' אתי' עלה כנ"ל נכון וברור:

והנה הרמב"ן ור"ן ורשב"א כתבו דמתני' ע"כ לאו משו' לקיי' דה"מ דא"כ רישא נמי יכו' היורשי' לשחרר כדלקמן פלוני שפחתי עשתה לי ק"ר כו' וצ"ע על תוס' שהקשה ועיי' פ"י ולי נראה עפמ"ש רשב"א פ' השולח הא דכופי' הגם דאיכא איסור עשה דלעול' בהם תעבודו וכי משום מצוה לקיי' נכוף היורשי' לעשו' איסור וכ' דתלי' דלולי דמחויב הוא גמול לשחרר אותו לא הי' משחררו והוי כמוכרו לו עיי"ש. ולפ"ז י"ל להכי לא קתני ברישא דלא יתן לאח"מ אבל כופי' היורשי' דליכא מלתא דפסיקא אם אנו יודעי' שאין חייב לו גמול ומשחרר באיסור אין כופי' ולכן ל"ק שכופין היורשי' אבל בסיפא הקשה תוס' שפיר י"ל משו' מצוה לקיי' דתמיד כן הוא כנ"ל:

ויש לחזק דברי ראשוני' עפמ"ש בנב"י קמא סי' ע"ה לחד תי' בתוס' ב"מ בשליח לד"ע בטלה השליחו' לגמרי אין אפשר לשחרר ע"י שליח הולכה רק כשיש מצוה ולרבנן דר"מ דזכו' הוא נעשה שליח של העבד אבל לר"מ דשליח קבלה הוא והוא שליח האדון הוי שלד"ע ליכא אופן רק לדבר מצוה כמו ר"א ששחרר עבדו כו' עיי"ש וה"ה ויותר א"ש לפי דברי רשב"א הנ"ל היכא דחייב לו גמול. והא"ש מתני' דהכא ע"כ איירי במשחרר כדין שחייב לו גמול דאל"ה ל"מ שליחות כלל ואפי' בחיי' א"י ליתן לו ע"י שליח הולכה ולר"מ שליח הולכ' הוא ולרבנן ג"כ דתנו גרסי' כמ"ש תוס' ורש"י ואי מתני' משו' מצוה לקיי' קתני סיפא דיתן ה"ה ברישא הול"ל דכופי' היורשי' דהא קאי במשחרר משו' שחייב לו גמול דווקא וכל היכא דמשחרר ע"י שליח מצוה לקיי' איכא ומלתא דפסיקא הוא ברישא וע"כ מתני' לאו משו' מצוה לקיי' אתי עלה וא"ש ועיי':

והלכתא לקבורה ל"ח הה"מ פ"י מזכי' כ' דאפשר דרמב"ם ס"ל באומר תן מנה שוה קאמר דאין אדם מוציא דבריו לבטלה בלא נמצא אתו מנה טבוע אמרי' שוה קאמר ובלח"מ הקשה הא מרב דאמר חוששי' למנה קבור מוכח דס"ל דווקא קאמר כמ"ש הר"ן ורב ס"ל בסלעי' דינרין שוה קאמר והכא ס"ל דווקא וצ"ע ומ"ש הלח"מ דרב איפכא ס"ל אין לו מובן דמנ"ל להה"מ לומר להלכתא איפכא מדרב. והנ"ל דרב ס"ל הכא דווקא קאמר משו' דיד בעהש"ט על התחתונה ואולי דווקא קאמר אלא שלא נמצא אתו מנה מקוד' שנאמר שהוציא דבריו לבטלה הי' לנו לומר דשוה בוודאי קאמר אלא לרב דס"ל דחוששי' למנה קבור לא שייך דבר זה שא"א מוציא דבריו לבטלה דהרי י"ל דווקא קאמר וכוונתו על מנה קבור אבל לדידן דל"ח לקבור דהי' לו לפרש ואם לא נמצא אצלו מנה טבוע ע"כ דשוה קאמר כנ"ל נכון ופשוט:

ושיטת הר"ן ורשב"א בתשובה דכשאין לו מנה טבוע אין נותני' לו דדווקא קאמר ובקצה"ח סי' רנ"ג ס"ק י"ט הקשה א"כ לא הי' צריך להביא אידך דרבא אלא נימא דאיירי בשכ"מ וצריך דווקא צבורי' ומונחי' דאי לית לי' מנה ממש אין נותני' דאמרי' דווקא קאמר מנה טבוע עיי' בו ולפע"ד לק"מ דהא גופא מנ"ל דדו קא קאמר מדרב דאמר חוששי' למנה קבור ואי שוה מה חוששי' שייך כאן כמ"ש הר"ן ולכן הוצרך להביא אידך דרב דמוכח דס"ל דווקא קאמר ומפני למנה קבור ל"ח ומ"מ שייך שפיר למוקמי מתני' בשכ"מ ובציבורי' דווקא דדווקא קאמר כנ"ל פשוט. ועוד נ"ל לומר הא דס"ל דאם ל"ל טבוע ל"ל ליתן לו ולכאורה סבר' הה"מ נכונה דהי' לנו לומר א"א מוציא דבריו לבטלה ושוה קאמר וי"ל הגם דמסתמא ל"ח למנה קבור ואפי' בשכ"מ וכ"ש בבריא היינו כשיש כאן מנה טבוע ל"א דלמנה קבור התכוון דרחוק שהתכוון לקבור ולא פירש אבל כשאין

כאן טבוע כלל ומסתמא דווקא קאמר אלא דנוכיח דיש להוציא דברי' מפשוטן דלא יהי' דבריו לבטלה וכיון שיש לתרץ דמנה קבור קאמר מנ"ל לתרץ דבריו דשוה קאמר דלא כפשוטן דלמא מנה קבור קאמר וי"ל כך וי"ל בך לכן אין מוציאי' כנ"ל: והא"ש כ"ז אחר דחידש לנו דמנה דווקא קאמר ולא שווי' וגם דיש מקו' לפרש האומר תנו מנה דמנה קבור קאמר הגם דלית הלכתא כוותי' בזה ולא חיישינן למנה קבור היינו בסתמא אבל היכא דלא נמצא לו מנה ול"א מנכסי תלי' ע"כ דקבור קאמר והא"ש דהוצרך להביא הא דרב דממנו נלמוד כ"ז להלכתא וכיון דמביא אידך דרב לרב ע"כ מתני' בשאמר תנו מנה זה ולדידן להלכתא מתני' דווקא בציבורי' ומונחי' דהא במתני' לא קתני מנכסי כנ"ל בישוב הרשב"א אלא מסתימ' רי"ף ורמב"ם דכתבו דין דמתני' בשכ"מ ולא כ' כלל דצריך עכ"פ צבורי' ומונחי' נראה דלא ס"ל כרשב"א ור"ן ועיי': ע"ב. קסבר ר"פ כי אמר רב ל"ש מלוה ל"ש פקדון והקשה תוס' על רב גופא קשה למה לא מוקי מתני במעמ"ג ובאין צבורי וכ"ל עפמ"ש הר"ן לאוקימתא דמתני' במעמ"ג הא דלא מהני בשחרור מעמ"ג דלא תקני מע"ג רק מגו דיוכל לזכו' לנפשי' משא"כ בשחרור ונרא' דר"ן ס"ל גם בשטרו' מהני מעמ"ג רק בשחרור לא מהני ועיי' קצה"ח סי' ס"ו. ונ"ל עוד מ"ש הר"ן דבשחרור משו' שא"י לזכו' לעצמו ל"מ מעמ"ג דווקא למ"ד בפקדון דווקא דלא הוי הלכתא בלא טעמא כיון דרבנן הוא ויוכל לזכו' לעצמו ג"כ ותיקנו שיהי' כאומר זכה לפלוני ועיי' רש"י לקמן שכ' מאי טעמא במלוה אבל בפקדון טעמו נכון ועיי' פ"י שם ועיי' קצה"ח סי' קכ"ו וסי' רנ"ג והדברי' פשוטי' בכוונ' רש"י. ולזה א"ש מ"ש הר"ן בשחרור דא"א לזכו' לעצמו לא תיקנו אבל למסקנא גם במלוה והוא הלכתא בלא טעמא שוב אין מחלקי' בין יוכל לזכו' לעצמו או לא סו' כ"ס הלכתא בלא טעמא הוא כן י"ל ולפ"ז מיושב קושי' תוס' אי רב ס"ל גם במלוה ע"כ הלכתא בלא טעמא הוא א"א למוקמי מתני' במע"ג דקשי' רישא גם בשחרור למה לא מהני מעמ"ג וא"ש עיי' ועיי' לעיל ע"א כתבנו ישוב אחר לקושי' תוס'. ושם נאמר ישוב לקושי' תומים סי' ס"ו:

ר' זביד מ"ט ל"א כר"פ יש להקשו' דלמא משו"ה ל"א כר"פ דלא ידע אידך דרב דאמר תנו מנה זה מתני' ועוד דנייח לו יותר למוקמי במעמ"ג ובצבורי' דל"צ לומר זה ולא חסר במתני' זה אבל אי בשכ"מ צריך לומר דווקא זה וחסר במתני' וניחא לי' יותר לפרש דרב במעמ"ג וי"ל קושי' בחברתה ע"פ קושי' קצה"ח סי' רנ"ג לשיט' רשב"א ור"ן היכא דל"א מנכסי ואין לו בנמצא מנה אין נותני לו כלל לא הי' צריך ר"פ להביא אידך דרב דבלא"ה יש לומר דבעי צבורי' לאפוקי היכא דלא נמצא לו מנה והא במתני' ל"ק מנכסי וכבר ישבנו קושיתו לעיל ובפשוט י"ל כיון דידע ר"פ מהא דרב מביאו דלאמת כוונת הרב

והוא שצבורין ומונחים שיאמר זה דווקא וי"ל לפ"ז דקושי' ש"ס ר"ז ל"א כר"פ דמשמע דלא ידע מאידך דרב דר"פ הוא המביאו וכיון דלא ידע הי' יוכל לפרש דרב בשכ"מ וצבורי' ומונחי' דקאמר לאפוקי שאין לו מנה ולא צריך לומר זה ולא חסר במתני' תיב' זה רק שצבורי' ומונחי' וזה צריך לומר גם לאוקימתא במעמ"ג ומ"ט ל"א כר"פ היינו בשכ"מ ובצבורי' וא"צ לומר זה כן י"ל קצת ע"ד פלפול ועדיין צע"ק:

אמר ר"ה אמר רב מנה לי בידך כו' כ' בבעה"ת בשם רמב"ן אפי' אמר סתם תן מנה לפלוני קנה ול"א שמא אמר תן שילוה לו מנה ויתנהו לזה ומביא ראי' מדלא קתני במתני' מנה לפלוני בידי ש"מ דליכא קפיד' ובג"ת הרעיש על ראי' זו הא לאוקימתא מתני' בשכ"מ עכצ"ל דחסר במתני' תיבת זה כן י"ל דחסר מנה לי בידך או תיב' זה ואם אמר זה בוודאי לאו להלוא' קמכווין ועיי' תומי' סי' קכ"ו ובקצה"ח סי' רנ"ג ולפע"ד הראי' של רמב"ן נכונה לאוקימתא מתני' בשכ"מ וקמ"ל דדברי שכ"מ ככתובי' ומסורי' דמי וקונה ורב אמר דווקא במנה זה דאל"ה חיישי' למנה קבור מ"מ בעיקר הקנין אין חסרון כשל"א זה דעכ"פנ קנה ואם נמצא קבור קנה אותה מנה ורב מפרש דהיכא דל"א זה אין ותני' ממה שהוא בעין ובעיקר הקנין דקמ"ל מתני' לא חסר דבר דתלי' בו הקנין אבל לאוקימתא במעמ"ג דקמ"ל דמעמ"ג מהני וחסר מנה לי בידך או זה שהוא העיקר ובלא"ה ל"ק חסר במתני' העיקר דתלי' בו הקנין דבלא"ה ל"ק וע"כ דאין בזה קפידא וראי' רמב"ן חזקה וכראי מוצקת כנ"ל נכון פשוט וברור:

והנה הטור מביא תשוב' הרא"ש דוקא באומר מנה לי בידך או הלואה שיש לי בידך באותו הלשון שאמר רב ושמואל דדייקו ואמר מנה לי בידך מלוה לי בידך דוקא כה"ג וצ"ע אכן ראי' רמב"ן לאוקימתא דרב מוקי מתני' במעמ"ג הא חסר כל זה במתני'. ולייישב נראה לי וודאי לולי דרב דייק ואמר מנה לי בידך ולא קמ"ל טפי באמר תן מנה לפלוני דקנה יש להוכיח דוקא באומר מנה לי בידך אלא אם רב דוקא בפקדון אמר ונקיט מנה לי בידך דמשמע לשון פקדון ולא מלוה ושמואל מפורש אמר מלוה ולמ"ד רב דוקא בפקדון אמר מלשונו יש לדייק כן י"ל דלא צריך לומר דוקא מנה לי בידך גם בתן מנה לפלוני ושני' יודעי' ומודי' שיש לו בידו פקדון קנה כשיט' רמב"ן והא דקאמר רב מנה לי בידך דאי הו' אמר תן לפלוני ה"א ה"ה במלות קנה ואין מלשונו ודבריו משמעות דדוקא פקדון ולכן דייק ואמר זכה לי בידך הייני פקדון תן לפלוני קנה אבל מלוה לי בידך לא קנה ואין לדייק ולהוכיח מדברי רב דוק' באמר מנה לי בידך:

דקנה י"ל ה"ה בתן מנה ויש לו פקדון מנה בידו מהני אלא לאמת דרב גם במלוה אמר מוכח מדנקיט מנה לי בידך ול"א סתם תן מנה והא לא בא לשלול מלוה ע"כ דבדיוק

נקיט מנה לי בידך לאפוקי תן סתם וכן מוכח משמואל דאמר מלוה לי בידך. והא"ש דלק"מ לר"פ דמפרש דברי רב במעמ"ג והא לא קתני במתני' מנה לי בידך או זה לפי דס"ל לר"ז דרב דוקא בפקדון ס"ל דקנה לא מוכח מרב דיש קפידא לומר דוקא מנה לי בידך ורא"ש בתשובה להלכתא כ' שפיר דוקא באומר מנה לי וא"ש נכון ועיי':

ועפ"ז מצאנו עוד הפעם מקו' ישוב לקושי' תוס' על רב דלא מוקי מתני' במעמ"ג ובאין צבורי' ולפמ"ש לק"מ לר"פ דס"ל דרב ה"ה במלוה אמר מוכח מתוך דברי רב דס"ל דוקא באומר מנה לי בידך שוב א"א למוקמי מתני' במעמ"ש דקשה דחסר במתני' כל זה וע"כ מתני' לאו במע"ג איירי וא"ש: והרווחנו עוד לישב קושי' תומי' סי' ס"ו על ר"פ דלמא רב משו"ה מוקי מתני' בצבורי' כדי לאוקמי כרבי' כרבנן דר"מ קדושין מ"ח דס"ל דוקא בפקדון הגם דרב ס"ל להלכתא כר"מ מ"מ ניחא לי' טפי למוקמי מתני' כרבי' כמ"ש תוס' לעיל ע"א להכי לא מתרץ מתני' משום מצוה לקיים כו' וכבר ישבנו קושי' זו לעיל ע"א. ועכשיו עלה בידינו עוד ישוב כיון דס"ל לרב גם במלוה ע"כ לנו לומר דס"ל דוקא באמר כהאי לישנא מנה לי בידך כמה דאמר שמואל ג"כ. שוב א"א למוקמי מתני' בטענ"ג ואפי' בצבורי' לא א"ש כרבנן ומיושב קושי' תוס' ותומי' ע"ד נאה וסלול ומכ"ז ראי' לשיט' תשוב' הרא"ש ועיי' בכ"ז:

והנה באמת יש לדייק קצת מדנקיט רב בהאי לישנא מנה לי בידך משמע באומר כן קנה ובלא"ה לא וברא"ש בתשוב' ובש"ע מביא שני דיעו' בזה והי' נלפע"ד דרא"ש לשיטתו שפיר מוכח מלישנא דרב דוקא בהאי לשון תקנתא דמעמ"ש אבל לשיטת הרי"ף ודעימי' דס"ל דקנה דאמר רב היינו שהנותן מסולק לגמרי ואין המקבל יוכל לחזור עליו י"ל דבדיוק אמר רב מנה לי בידך משום חזר' המקבל על הנותן דנ"ל לשיטת הרי"ף דאינו חוזר עליו דהוי כפוטרו לגמרי וכתבו דאמר הנותן הא אוקמי גברא בחריקאי היינו ביודע המקבל שיש לנותן אצל המקבל והוא כדין מע"ג כיון דהלוה או הנפקד יוכל לחזור בו וסמך דעתו דמקבל על זה ופוטרו לנותן אבל כשאינו יודע שיש לו אצלו הגם שאין הנפקד או הלוה יוכל לחזור בו דמסתמא להלוא' או פקדון שבידו התכוונו כמ"ש רמב"ן אבל הוא המקבל לא ידע מזה מאומה וסבור הוא שמצווה להלוות לו בוודאי לא פטר את הנותן ומ"מ דין מעמ"ש י"ל שאין הנפקד חוזר בו דגם הרי"ף מודה כשמתנה המקבל שאין פוטר לנותן מ"מ דין מעמ"ג י"ל וכ"כ התומי' בפשיטו' וכן בזה כנ"ל נכון לדינא:

ולפ"ז י"ל לרי"ף ודעימי' דס"ל דקנה היינו לגמרי ואין לו עוד על הנותן י"ל להכי נקיט רב מנה לי בידך דאל"ה יוכל לחזור על הנותן ולא שייך קנה אבל מ"ע הלוה ונפקד לא יוכל לחזור בו אבל לרא"ש דס"ל לעולם יוכל לחזור על הנותן ולא דייק לשון קנה כמבואר

מדנקיט רב דוקא מנה לי מוכח דוקא בלשון זה אבל בלא"ה אין לו דין מעו"ג כלל כי הלכתא בלא טעמא הוא וקפדו ותיקנו בזה"ל כנ"ל לבאר ועיי':
במעמד שלשתן קנה. הוכיח תוס' דאפי' בע"כ קנה מש"ס ב"ב באיסור גיורא דאמר אמר לא איזול וע"כ לאו משום בושה דהי"ל לחוש ג"כ שיאמר זכה ור"ן כ' דאפשר שיוציא מתח"י ונראה לי בוודאי אי שתק לכ"ע מהני ולא פליגו תוס' ור"ן ויתר ראשוני' רק בצווח שאינו רוצה דאי שתק הוי כצווח ויוכל לומר אח"כ דלא הי' מרוצה והי' בוש מלומר שאינו רוצה איך כ' תוס' שאין לומר מפני הבושה ור"ן כ' באמ' מפני שבוש לא אבל הי' לי' לשתוק ובוודאי בשתיק' בושה אין כאן רק כשאומר בפה מלא שאינו רוצה וע"כ שתיקה וודאי מהני לכ"ע ובע"כ היינו כשאומר שאינו רוצה וכן נראה מסתימ' הפוסקי' וכ"כ בתומים מפורש דשתיקה לכ"ע מהני וכן נראה דהא תיקנו מפני תקנ' השוק ואם דוקא שצריך שיאמר בפה שרוצה לאו כ"ע דינא גמירי שיאמר אין בוודאי תיקנו אפי' בשותק כנ"ל:
ולפ"ז מוכח דתוס' וראשוני' ס"ל דבזכה ושתק דלא יוכל לומר אח"כ שלא רצה לזכו' לו דהא כ' תוס' וראשוני' דאין לומר שלא הלך מפני הבושה הי' לו לחוש ג"כ שיאמר זכה ואי בזכה בשתק יוכל לומר שלא רצה לזכו' לו י"ל לכן לא חשש שיאמר לו זכה ישתוק ובושה אין כאן אבל כשיקנהו במעא"ג יהי' בוש לומר בפה מלא שאינו רוצה ש"מ גם בשאמר זכה ושתק שוב א"י לומר שלא רצה דשתיק' בזה כהודאה דמי' ועיי' טור סי' קכ"ה ובסמ"ע וש"ך שם ועיי' פ"י ב"מ סוגי' דתופס לבע"ח:
וראיתי דבר נכון בג"ת שכתב לדחו' ראי' תוס' מאיסור גיורא די"ל מפני איסור גיורא שהי' סמוך למיתתו לבושת השעה מפניו לא חש אלא שהי' בוש מפני ר"מ בר רחל שנשאר בחיי' ואם ירצה להקנוי במעמ"ג במעמד ר"מ ב"ר יבוש מפני רמב"ר אבל כשיאמר זכה שלא בפני ר"מ ב"ר לא הי' בוש מפני איסור גיורא לחיי שעה שלו לא הי' לבושה ונכון אשר דיבר:
ועיי' תומי' שכ' דראי' שמביא הרא"ש לשיט' רמב"ן דאם המקנה עושה שליח ל"מ מדאמר רבא לא אזילנא דלמא שליח וע"כ דל"מ וכ' דראי' זו אינה רק לרא"ש לשיטתו דס"ל מעמ"ג בע"כ מדאמר לא אזילנא ואין לומר משום בושה דהו"ל לחוש שיאמר זכה אבל לרמב"ן ודעימי' דס"ל דוקא ברצון ומפני הבושה לא הלך ליכא ראי' דע"י שליח ל"מ דאי ישלח שליח יאמר שאינו רוצה ובושה ליכא דא"ג לא הי' שם אלו דבריו ז"ל ודבריו תמוהי' הלא הר"ן ס"ל דמעמ"ג ברצון ורבא מפני הבושה לא הלך ומביא ראי' דע"י שליח ל"מ והתם וקשה הא ע"י שליח יאמר שאינו רוצה אבל הפשוט דאם שלח

שליח ויקנה לר"מ ב"ר במעמדו יהי' בוש מפני ר"מ ב"ר וגדולה הבושה מפני ר"מ ב"ר יותר מפני איסור גיורא שילך לעולמו ופשוט:

והנה הרא"ש כ' דמדאמר ר"א בההוא הנאה כו' אין ראי' דדוקא מרצונו די"ל דאמדו כי כ"א רוצה בסתמא בההיא הנאה כו' ואם א' אינו רוצה בטלה דעתו. והקשה בג"ת א"כ מה מקשה אלא מעתה הנהו דב"ב אלישב וכי תימא ה"נ נתת דבריך לשעורי' נימא בטלה דעתו ככל שאינו רוצה והניח בצ"ע ובמח"כ אפי' ריח קושי' אין כאן הא בבני ב"א לכ"ע לא ניחא להו דהשני קשה מראשון ולא בטלה דעתו שאינו רוצה דכ"ע אינו מרצי' לדדהו ופשוט: עוד הקשה לדסוברי' מועמ"ג בע"כ מה מקשה אלא מעתה כו' וכ"ת ה"כ נתת דבריך שעורי' הלא כשאומר אינו רוצה בכ"מ לא מהני ואפי' אם האומדנא דנייח לו ונתנו דברי' לשעורי'. גם קושי' זו לק"מ דהא חידש ר"א דאיכא אומדנא דגמר ומשעבד נפשי' וכ' רש"י דגמר בלבו ואנן סהדי כי בלב שלם משעבד נפשי' כהא דאמרו בב"מ בהאי הנא' דקא מהימנא לי' משעבד נפשי' להיות כשואל ולולי האומדנא בההיא הנא' דמהימנא לי' לא הי' מהני תנאו, וה"נ לולי האומדנא דבלב שלם משעבד עצמו לא הי' מהני אמירה דילי' שרוצה אלא דאיכא אומדנא דמשעבד נפשי' בלב שלם בההיא הנאה ומקשה שפיר בבי ב"א דליכא אומדנא אפי' יאמר בפה שרוצה לא מהני וכ"ת ה"נ נתת דבריך לשעורי' לפעמי' מהני אם יאמר רוצה אני ולפעמי' ל"מ אבל כשאמר איני רוצה לא נתנו דברי' לשעורי' דלא תקנו מעיקרא רק כשיאמר רוצה אני או ישתוק ולא בעמד וצווח שאינו רוצה ולק"מ וגם זה פשוט:

תוס' בשם ר"ת דבמעמ"ג א"י למחול ומביא ראי' מש"ס קדושי' דלא מתרץ דפליגי רבנן ור"מ אי סמכה דעתה ש"מ דבמע"ג א"י למחול ושוב הקשה מש"ס ב"מ דאמר רבא ש"מ דשמואל וקשה אולי מכרה במעמ"ג, ונ"ל ליישב קושי' תוס' מב"מ עד"פ קצת ע"פ שיטו' החולקי' על הראב"ד וס"ל בכותב משעבדנא לך כו' יוכל למחול ועיי' רא"ש כתוב' פ' הכותב דמסתמא אינו רוצה לשעבד לכל דאתי מחמת שעבוד גופו רק שעבוד נכסי' וכאן כ' דמשו"ה במע"ג א"י למחול כיון דהלכתא בלא טעמא כמו ששעבדו לו שעבוד נכסים הגם שאינו מה"ד כן שעבדו לו שעבוד גופו כדי שא"י למחול ויש בו צורך לתקנת השוק שתיקנו. ולפ"ז לפי דאמר אמימר דהוא כהלכתא ובטעמא דנעשה כאומר לו משעבדנא לך לא תיקנו יותר רק כפי הדין באומר משעבדנא לך כו' דיוכל למחול וה"ה במעמ"ג יוכל למחול דלא אמרו רק למה שהוא כהלכתא אבל למסקנא דהוא הלכתא בלא טעמא כיון דע"כ דלא כהלכתא הוא מה לי שעבוד נכסי או שעבוד הגוף בוודאי תיקנו שא"י למחול לאלומי תקנתו ויש בו צורך. ואקדי' עוד למ"ש תוס' לקמן דקושי' ש"ס הקנה

לנולדי' אינו אלא לר"ה אבל לר"נ דס"ל מזכה לעובר קנה לק"מ ועיי' פ"י שם לר"נ י"ל הלכתא בטעמא הוא ע"פ הדין. וא"ש די"ל דש"ס בקדושין דשקל וטרי שם אליבא דרב דס"ל מקדש במלוה אינו מקודש' ומתרץ אליבי' דפליגו במלוה של אחרי' ובמלוה ע"פ במעמ"ג דאמר ר"ה אמר מנה לי בידך כו' לא יוכל לתרץ דכ"ע אפי' במלוה ופליגו אי סמכ' דעתה דהא לר"ה אמר רב ע"כ מלתא בלא טעמא הוא בוודאי תקנו ג"כ שלא יוכל למחול. ול"ק מרבא בב"מ דאמר ש"מ איתא לדשמואל י"ל ס"ל כר"נ דמזכה לעובר קנה לא צ"ל דתקנו הלכתא בלא טעמא אלא דהוי כאומר משעבדנא לך כו' ולא יותר ויוכל למחול כמו באומר משעבדנא לך כו' ולר"ה אמר רב דהוא הלכתא בלא טעמא ואינו יוכל למחול י"ל מתרץ הבריי' כאביי בב"מ בשטר כתובה יוצא מתח"י והלכתא דר"פ ס"ל הלכתא דמזכה לעובר ל"ק ע"כ הלכתא בלא טעמא הלכתא ג"כ דא"י למחול וא"ש ועיי':

והנה בחי' רמב"ן קדושין וכן בר"ן שם בשמו מדהשמיט הרי"ף ולא כ' דמקד' במלו' בע"פ דאחרי' דמקודש' דהא קיי"ל מעמ"ג אפי' במלוה ש"מ דס"ל דמקדש במעמ"ג יוכל למחול ולא סמכה דעתה וקיי"ל כרבנן במקדש בשט' דל"ס דעתה והא דלא מתרץ כ"ע אפי' במלוה ובסמכה דעתה פליגו דרצה לתרץ דפליגו בעיקר הקני' כמו דמתרץ תחלה דפליגו בשטר אם קנת' או לא. וכל עין רואה יראה גדול הדוחק עכ"פ הי' לי' לתרץ ואיבעי אימא דפליגו בסמכ' דעתה כמו דמתרץ בשטר וזה תי' מרווח יותר דלא צ"ל דרב נקיט הלכ' כר"מ נגד רבנן. ולפע"ד נראה בישוב הרי"ף עפמ"ש הרמב"ן בקדושין די"ל בכ"מ דבמע"ג יוכל למחול והא דלא מתרץ דפליגו בסמכ' דעתה דס"ל לש"ס כל דמקדש אותה במע"ג בוודאי סמכה דעת' דיהי' בוש למחול וכ' דקשה על הרי"ף בין לטעמא דא"י למחול ובין משו' דוודאי סמכה דעתה הו"ל להביא הך סוגי' דלהלכתא מקודש' או משום דא"י למחול או משום דוודאי סמכה דעתה ונדחק בישובו כהנ"ל. ונ"ל לומר דרי"ף ספוקי מספקא לי' אם משו"ה לא מתרץ דפליגו בסמכ' משום דכל מעמ"ג ל"י למחול או דיוכל למחול רק בוודאי סמכה דעתה ולדינא ספק הוא אם במעמ"ג יוכל למחול או לא וכיון דספיקא דדינא הוא ממילא אם:

המוחל א"א להוציא מן המומחה מספק וכיון שא"א להוציא ממנו לא סמכה דעתה כמו אם הי' בודאי דיוכל למחול דסו' כ"ס כשימחול א"א להוציא מידו ובוודאי לא תסמוך שתתפוס ממנו ויפה עשה הרי"ף שלא כ' שהיא מקודש' כיון דאם ימחול לא תוכל להוציא ממנו מספק ל"ס דעתה אלא דעדיין קשה הא א"א לומר שיוכל למחול רק כשנאמר דלכן לא מתרץ ש"ס דפליגו בסמכ' דעתה דס"ל דכה"ג במעמ"ג סמכה דעתה א"כ השתא דמספקא לן בטעמא דש"ס דלא מתרץ דפליגו בסמכה דעתה אי משו' דא"י

למחול או משום דסמכה דעתה כה"ג והו"ל לרי"ף לכתוב עכ"פ דמקודש' מספק שמא כה"ג סמכה דעתה. וי"ל דס"ל כשיט' רי"ו שבב"י א"ע סי' כ"ח דמקדש במעמ"ג מקודש' רק מדרבנן ועיי' ר"ן ריש קידושין גבי נתן הוא דכל ספק קדושין מדרבנן דאוקמו' על חזק' פנוי' אלא דהקשה דרי"ף לא ס"ל כן. אבל כאן דגם וודאי רק מדרבנן מקודש' בספק דרבנן לקולא וכ"ש שיש לאוקמ' בחזק' פנוי' וא"ש עיי':

והנה בש"ע ח"מ סי' קכ"ו פסק המחבר דא"י למחול כשיט' רוב פוסקי' ובא"ע סי' כ"ח כ' וי"א דאינה מקודשת ועיי' ח"מ וב"ש בחומר א"א חושש לשיט' הרי"ף. וראיתי בחי' אבא מאוה"ג זצ"ל קושי' עצומה כיון דנקטי' לדינא דא"י למחול ממילא הי' סומכ' דעת מה לנו לחוש לשיטת הרי"ף דיוכל למחול ואינה מקודשת משום דלא סמכה דעת' כיון דלענין ממון א"א חוששי' לשיט' הרי"ף וא"י למחול היא סמכה דעת' וגם לשיט' הרי"ף עכשיו היא מקודש' דסמכה דעתה וכ' די"ל לרי"ף דיוכל למחול ואין סומכ' דעתה לא תקנו בקדושי' כלל מעמ"ג כיון דלא מהני משו' דל"ס דעתה ושפיר אנו חוששי' לשיטתו הגם לדידן סמכה דעת' מ"מ חוששי' לשיטתו דלמא לא תיקנו כלל מעמ"ג מעיקרא לענין קדושין אלו דבריו הקדושים זצ"ל וש"י. ויש לפקפק קצת בוודאי משום קדושין לא הי' מתקני' מעמ"ג כיון דל"מ. ואפי' כדס"ל דל"י למחול ומקודש' מ"מ מה להם לתקן מעמ"ג בקדושין דתקנת השוק ליכא. וצ"ל כיון דתקנו דמהני מעמ"ג משו' תקנת השוק מהני בכ"מ שמקנה דבר במעמ"ג גם היכא דליכא תקה"ש וכן צ"ל במתנה דליכא תקה"ש ועיי' סמ"ע ס"ק ב' ולזה חזרה קושי' הנ"ל על מקומה ועיי' ב"ש שנראה שהרגיש בזה וכ' שהיא סבורה כר"י דיכולה למחול ול"ס דעתה וזה כעין דאמרו בפ' הניזקין טעה בדר"י וכ"ז דוחק וצ"ע. ובתשובה הארכתי והעליתי ישוב נכון לקושי' אבא זצ"ל:

ודע מ"ש המחבר י"א דאינה מקודש' וחושש משום חומר א"א לשיטת הרי"ף לשיטתו אזל דחולק בב"י על שיט' הרי"ו וס"ל דמקדש במעמ"ג מקודש' מדאוריי' ולכן חושש לשיט' הרי"ף אבל לשיט' רי"ו דכל קדושי' במע"ג דרבנן בוודאי אין לנו לחוש בדרבנן לשיט' הרי"ף ועוד שאין נפקותא לחוש לו דהא הנפקותא לחוש לחומרא כשקבלה קדושי' מאחר דצריכה גט משני ולשיט' רי"ו לכל השיטות צריכה גט משני דקדושין של מעמ"ג רק דרבנן ושל שני מדאוריי' וליכא נפקותא רק אם גם השני קדשה במעמ"ג ולדסוברי' דמהני קדושי' במעמ"ג א"צ גט משני אלא בכה"ג גם לרי"ף ל"צ גט משני ממ"נ אי של ראשון קדושין דשני ל"מ ואי דראשון לאו קדושין גם דשני לאו קדושין וממ"נ א"צ גט ואפי' קדושי' מעמ"ג דאוריי' א"צ גט משני כשקדש' ג"כ במעמ"ג מכח ממ"נ הנ"ל ועיי':

נחזור לשיט' הרי"ף דהקשו עליו מש"ס קדושין דמוכח דא"י למחול ממילא להלכתא דמעמ"ג אפי' במלוה מקודש' ולפע"ד לישב עוד ע"פ מ"ש הריטב"א לקמן דיש לפרש הא דאמימר כמאן דאמר משעבדנא לך היינו בשע' שמעמידו לפניו משעבד לי' ולא למפרע משע' הלואה דלא כרש"י ואפי' נתעכלו המעות מהני כמו מקדש אשה אחר למ"ד יום דמקודש' אפי' נתעכלו וכ' דווקא בגדולה אבל קטנה שאינה ראוי' עכשיו להתקדש לא וזהו דמקשה ש"ס הקנה לנולדי' דאין ראוי' עתה להקנו' להם גם אח"כ לא מהני דכבר נתעכלו המעות אלו דבריו. וצ"ל הא דקאמר ש"ס ואפי' לר"מ דאדם מקנה וכו' היינו אם הי' אפשר להקנו' לעובר או קודם שנתעברה כשתתעבר לא הי' קשה מנולדי' דחל בשע' שמעמידו לפניו וגם בשע' הלואה הי' אפשר ולכן הוצרך לומר דל"מ הקנין עכשיו לנולדי' ממילא ל"מ גם אח"כ. והנה מה דפשיטא לריטב"א באשה קטנה שא"א לקדש אחר למ"ד כשתתגרש משום דנתעכל ועכשיו אינה ראוי' זה תלי' בפלוגת' דרב ושמואל בבכורות מ"ט ע"א בפודה תוך למ"ד לרב אפי' נתעכלו הגם שאין ראוי' לפדות עכשיו ושמואל מחלק בין מקדש אשה שראוי' עכשיו לפודה תוך למ"ד אין ראוי' עכשיו וריטב"א כ' בפשיטו' דל"מ לפי דקיי"ל כשמואל התם. אלא דקשה לי דקושי' ש"ס מהקנה לנולדים ל"ק בין לרב הגם דר"ה ס"ל מזכה לעובר ל"ק הא רב ס"ל דמהני הקנין לאחר למ"ד הגם דנתעכלו והה"נ דמהני הקנין כאן כשמעמידו לפניו הגם דנתעכלו ולשמואל דס"ל דווקא כשראוי עכשיו הא שמואל ס"ל בב"ב מזכה לעובר קנה וצ"ע. וצ"ל דריטב"א ס"ל גם מאן דס"ל מזכה לעובר קנה דווקא עובר אבל כשאינה מעובר' לא ועיי' פ"י דעובר איתא בעולם ועיי' קצה"ח סי' ר"י. ולפ"ז י"ל דקושי' ש"ס לשמואל ועיי':

וע"פ הוצע' זו י"ל בוודאי לרב י"ל דהלכתא בטעמא הוא כאמימר דהוי כאומר משעבדנא לך כשיעמידהו לפניו ומשועבד לנולדי' הגם שהמעו' אינו בעולם וכיון דלא הי' צריכי' לעשות מלתא בטעמא מה להו לעשות מלתא בלא טעמא ועשו כאומר משעבדנא לך ולשיט' הראב"ד ודעימיא דבאומר משעבדנא לך ל"מ מחילה כן במעמד ג' ל"מ דנעשה כאומר אבל לפי דקיי"ל מזכה לעובר ל"ק וקיי"ל נמי כשמואל בבכורו' דפודה תוך למ"ד אינו פדוי בנתעכלו עכצ"ל דהלכתא בלא טעמא הוא והבו דלא לוסי' לומר דל"מ מחילה וכמו במכיר' שטרו' דרבנן דלא תיקנו שא"י למחול כן בזה כשיט' רי"ף ורמב"ן דסגי בתקנה זו. והא"ש ש"ס בקדושין דסובב הולך על דמקדש במלוה אינה מקודש' ולדידי' הלכתא בטעמא הוא לא יוכל לתרץ דרבנן ס"ל ג"כ אפי' במלו' דל"ס דעתה לרב אם תקנו במלוה הלכתא בטעמא תקנו וא"י למחול אבל להלכתא דקיי"ל הלכתא בלא טעמא הוא

ס"ל לרי"ף דיוכל למחול ויש ראי' מש"ס ב"מ מכח קושי' תוס' והיינו להלכתא וא"ש שיט' הרי"ף ועיי' בכ"ז:

מסתברא מלתא דרב בפקדון ואלקי' אמר רב אפי' במלוה אתמר נמי וכו' צריך להבין כיון דלאמת אמר אלקי' אמר רב אפי' במלוה מה לו לומר מסתברא מלתא דרב בפקדון ונ"ל דצ"ל למה באמת לא אמר רב מפורש כשמואל מלוה לי בידך מזה נראה דס"ל דווקא בפקדון אלא די"ל דלרבותא נקיט מנה לי דכייל פקדון ומלוה עפמ"ש הרא"ש בתשוב' דבעי דווקא שיאמר מנה או מלוה לי אבל אמר סתם תן מנה לפלוני הגם שיש בידו יוכל לומר דהתכוון דיתן לפלוני בהלוואה הגם דסתמא משמע מה שחייב או פקדון שבידו כיון דהלכתא בלא טעמא הוא אין לנו אלא בלשון שאמר כוונתו דלא תיקנו רק בלשון מבורר שלפקדון או הלוא' שבידו קמכוון. והנה מ"ד דרב דווקא בפקדון ס"ל מעמ"ג קנה הוי הלכתא בטעמא קצת כיון דשייך בי' קנין תיקנו שיהי' כאמר זכה לא בעי דווקא שיאמר פקדון שיש לי בידך אלא דלאמת דגם בהלואה תיקנו משו' תקה"ש הלכתא בלא טעמא בין בפקדון בין מלוה לא תיקנו רק כשאמר מנה או פקדון ומלוה לי בידך וכ"כ קצה"ח ופשוט. והא"ש דאי הוי אמר רק מלוה לי בידך ה"א דווקא ביש לו מלוה בידו דהוא הלכתא בלא טעמא כלל צריך לומר דווקא לשון מבורר אבל בפקדון תיקנו יותר אפי' ל"א לשון מבורר דיש בו טעם יותר לתקנתם. לכן נקיט רב מנה לי בידך דכולל בין מלוה בין פקדון בעי שיאמר מנה לי ולא סתם תן מנה וזהו שהקדים שרצה לומר אלקי' אמר רב אפי' במלוה או דשמע ממנו כך במק"א שאמר במלוה או מדסתם מנה לי משמע הכל ודלא תיקשי מדל"א רב מפורש במלוה כמו שמואל לכן הקדי' מסתברא מלתא דרב בפקדון ולכן אי הוי אמר מלוה לי בידך ה"א בפקדון אפי' ל"א פקדון לי בידך מהני קמ"ל וכהנ"ל. ועיי' סוגי' כזו כתוב' ר"פ הנושא ושם ישבנו ג"כ ואכ"מ ועיי':

וטעמא מאי כ' רש"י במלוה קנה הא ליתא בעינא בחנם טרח הפ"י במח"כ דכוונת רש"י רצוי' בפקדון דאיתא בעינא ושייך בי' קנין כשאומר תן זכה תיקנו שיהי' כאומר זכה וכמו שתיקנו כמה קניני' אבל במלוה דליתא בעינא ול"ש קנין כלל מתמה טעמא מאי והוא פשוט וכ"כ בקצה"ח סי' קכ"ו ס"ק ג' אלא עיי' רש"י קדושין ס"ח ע"א ד"ה בפקדון שכ' דאיתא בעינא וסמכ' דעת המקבל וכו' כ' תרתי משום דאיתא בעינא ועוד דסמכה דעת' וכבר הרגיש בזה במהרימ"ט ח"ב סי' צ"ג ד"ה ועוד דעיקר טעמא ומ"ש בכוונ' רש"י אינו מובן. ונ"ל דהוצרך שם להוסי' וסמכה דעת המקבל לפי הסוגי' שם דקשה למה מתרץ פלוגת' דר"מ ורבנן אם תקנו במלוה וצ"ל רב כר"מ ס"ל ול"א כ"ע ס"ל גם במלוה תיקנו ופליגו אם יוכל למחול או לא כמו דאמר דפליגו במוכר שט"ח אם יוכל

למחול. וכתבו הראשונים והוכיחו מזה דבמע"ג א"י למחול והרא"ש כ' טעמא דאי יוכל למחול לא הועילו בתקנת' דלא יסמוך כשמעמידו לפני בע"ח דירא שמא ימחול וזה עצמו נ"ל פשיטתו של הש"ס דס"ל במעמ"ג לכ"ע לא יוכל למחול היכא דתיקנו מעמ"ג דאי יוכל למחול מה הועילו וע"כ או דתיקנו כ"כ שא"י למחול או לא תקנו כלל ולכן הוצרך לחכמים דס"ל במלוה לא תקנו כלל דלומר שתקנו אלא שיוכל למחול זה א"א. ואקדים עוד דכ' הרשב"א לקמן בהנהו גנאי דבפקדון בוודאי כ"ע מודים דא"י למחול דכיון שהוא בעינא כבר זכה בו המקבל וא"י לחזור ולא פליגו ראשונים רק בהלואה והא"ש דכ' רש"י בפקדון דאיתא בעינא וסמכה דעתה היינו כיון דאיתא בעינא ל"י למחול סמכה דעתו ממילא אבל במלוה דליתא בעינא וגם אם קנה יוכל למחול ל"ס דעתו ולתקן כ"כ שיקנה הקנאה גמור' עד דל"י למחול לא ס"ל לרבנן שיתקנו כ"כ ממילא ס"ל דלא תקנו כלל מעמ"ג בהלוואה כנ"ל נכון והבן:

אמר אמימר נעשה כמו שאומר לו משתעבדנא לך וכו' מכאן מביאין הראשונים ראי' להראב"ד היכא דכ' משתעבדנא לך א"י למחול ויש דוחי' דל"א אמימר דל"י למחול רק דמשעבד לי' ואדרבא הקשו מכאן על הראב"ד לפי דס"ל דנעשה כמי שאומר נסתר שמואל מחמתו שאמר המוכר שטר וחזר ומחלו מחול הא משועבד לי' מעיקרא לכל דאתי מחמתו, ונלפע"ד ליישב בטוב טעם הנה הרא"ש בכתוב' דחה מסברא שיט' הראב"ד דאיכא אומדנא דלא משעבד לדאתי מחמתו רק שיעבוד נכסי' ולא שיעבוד גופו ונ"ל דראב"ד ס"ל כיון שכותב לו סתם משעבדנא לך ולכל דאתי מחמתך ולא התנה דווקא שעבוד נכסי' ש"מ שמשעבד לכל דאתי מחמתו כמו שמשעבד לו לעצמו ועוד אי כוונתו רק לשעבוד נכסי' בלא"ה יוכל למכור שט"ח ומה לכתוב וע"כ לאלומי כחו שיהי' גם גופו משועבד לכל דאתי מחמתו ועיי' כעין זה כתוב' ר"פ הכותב בקנה מיני' עיי'. ולפ"ז א"ש כ"ז בשכותב לו מוכח נגד האומדנא דלא ישעבד לו גופו אבל אמימר דאמר נעשה כאומר לו שיש אומדן דעת דרוצה לשעבד נפשי':

לכל דאתי מחמתו בוודאי ליכא אומדנא דחפץ ורוצה רק לשעבד נכסיו דלית לו פסידא מה לו הוא או אחר אבל לשעבד גופא ליכא אומדנא דנפסד עי"ז שלא יוכל למחול לו כשיפייס אותו בזוזי למחול לו בוודאי אין סברא שישעבד לו שעבוד גופו ול"ק על הראב"ד מאמימר כנ"ל נכון:

ונהפוך הוא דיש להביא קצת ראי' להראב"ד מדיוק לשון אמימר נעשה כאומר משעבדנא לך לדילך ולכל דאתי מחמתך הך לדילך שני' שאמר מיותר דלא הול"ל רק נעשה כאומר משעבדנא לך ולכל דאתי מחמתך. נ"ל דרצה בזה דלא תימא דנפקע שעבוד הגוף ג"כ

וכשמשתעבד לאתי מחמתו נפקע לגמרי מהמלוה אלא דמשועבד לשני' למלוה שעבוד הגוף ולדאתי מחמתו שעבוד הנכסי' והיינו נעשה כאומר משתעבדנא לך לגמרי גוף ונכסי' ולדילך ולכל דאתי מחמתך היינו שמשעבד לו ולכל דאתי מחמתו ג"כ לו הגוף ולאתי מחמתו שעבוד נכסי' ומדויק שפיר לשון אמימר, ומינה היכא דכותב סתם משעבדנא לך ולכל דאתי מחמתך משועבד לאתי מחמתו לגמרי דאומדנא דאמימר ליכא כמי שאומר לך ולדילך ולאתי מחמתך וה"ה לדידן כשכותב כן לך ולדילך ולאתי מחמתך יוכל למחול אבל בכותב סתם לך ולדאתי מחמתך ל"י למחול כנלפע"ד נכון בעזה"י:

הקנה לנולדי' מהו כו' עיי' פ"י ועיי' קצה"ח סי' ר"מ דברים נכוני' וברורי' מאירי' כספירים:

דף יד.

אלא אמר מ"ז הנהו תלת מילי שווינהו רבנן כהלכתא בלא טעמא כ' רא"ש דע"י שליח הנותן ל"מ וראי' מהא דאיסור גיורא דנ"א אמר רבא אי שלח שליח לא מקבל וכ' בתומי' דראי' זו אינה לדס"ל דמע"ג דווקא ברצון ורבא בוש מלומר אינו רוצה ומשו' זכה הי' מוציא מרשותו א"כ ע"י שליח לא איכפת לי' יאמר איני רוצה וכ' דלכן לא כ' רמב"ן ראי' זו דס"ל דווקא ברצון אלו דבריו. ותמה אני דל"ק לי' על ר"ן וריטב"א דס"ל מעמ"ג דווקא ברצון ומביאי' ראי' מאיסור גיור' דל"מ ע"י שליח וצ"ע ואפשר י"ל הא דכ' ר"ן וריטב"א שהי' בוש מן איסור גיורא ה"ה דהי' בוש מפני ר"מ ב"ר וכבר כתבתי לעיל כן בשם ג"ת אלא דהוא כ' די"ל שלא הי' בוש רק מפני ר"מ ב"ר ור"ן כ' בהדי' דמפני א"ג הי' בוש אלא די"ל דה"ה מפני רמב"ר ולכן גם ע"י שליח הי' בוש מפני רמב"ר וע"כ בשליח ל"מ כנ"ל ודלא כתומי' ודבריו צ"ע:

והנה כ' תוס' דהיכא דל"ש זכי' לא תיקנו מעמ"ג ולכן בנפקד או המקבל נכרי לא תיקנו, אבל כשנותן נכרי אם הפקיעו ממון ישראל כ"ש ממון נכרי עיי' כעין זה בפסחי' סוגי' דהרהינו אי ישראל מנכרי קונה משכון והתם בדאורייי' אבל בדרבנן בוודאי י"ל כן ונרא' מדכתב תוס' משום דכ"ש עכו"ם ועוד בדיניה' דיינינן להו ולא כ' בפשטו' דישראל זה זוכה לישראל מצד שליחו' וזכי' ע"כ דס"ל דכיון דהמקנה עכו"ם ל"מ דבעי שליחו' עכו"ם וכן ס"ל לתוס' ב"מ ע"א ע"ב ד"ה בשלומא ועיי' ש"ך סי' קכ"ו ס"ק צ"ט באריכ' וראיתי בקצה"ח סי' קס"ג ד"ה אמנם שהקשה על תוס' ב"מ דלמה יגרע מתופס לבע"ח במקו' שאין חב לאחרי' דקנה בלא דעת הבע"ד חזי' דלא בעי דעתו ושליחותו וכ' אפשר תוס' ס"ל כתשוב' רי"ף שברא"ש ב"מ דאין יוכל לתפוס רק כשירדו מנכסי' מתק"ח אבל באמיד צריך דעת בעלי' דווקא עיי' בו. ובזה יש להסביר מה שנתקשה הש"ך בסי'

קכ"ו נהי דנגד הנכרי תיקנו לאפקועי ממון שלו אבל ישראל נגד ישראל למה מהני כדי שיופסד ע"י כמ"ש הרא"ש ולהנ"ל י"ל כיון דאמרו לאפקועי ממון הנכרי שיהי' מעמ"ש נגדו ולא יוכל לחזור וי"ל שאמרו שיהי' כמו מי שיורד מנכסיו דיוכל לתפוס שלא בשליחות וממילא זוכה ישראל לישראל כמו תופס לבע"ח שתיקנו דמועיל בירד מנכסיו כן י"ל. אלא דאם יש להעמיס בתוס' ב"מ דס"ל כשיטת הרי"ף אבל הרא"ש דכ' כאן ג"כ כתוס' דבנותן נכרי מהני מכח כ"ש ועוד בדיניה' כו' צ"ל ג"כ דס"ל כתוס' ב"מ הנ"ל דבעי שליחו' והרי הרא"ש חולק על תשוב' הרי"ף בב"מ דמעיקר הדין יוכל לתפוס הן אמת דלקמן ס"פ הסבי' הרא"ש דכל דלא מפסד נכסי אין יוכל לתפוס אבל ס"ל מעיקר הדין יוכל לתפוס רק תקנתא הוא ולא יוכל לתפוס משו' לא שבקת חי' ופשיט' בנכרי לא תקנו כן ונשאר על עיקר הדין ויוכל לתפוס לעולם וא"כ במעמ"ג שחייב לזה המקבל למה לא יזכה לו לחבירו משו' תופס לבע"ח ואפשר לומר באמת בחייב למקבל א"צ לומר משו' כ"ש או בדיני' רק בנותן מתנה צריך לכך ועיי' בלשון הרא"ש שכ' שאם הנותן נכרי ונפקד ומקבל מתנה ישראל כו' נקיט מקבל מתנה ולפמ"ש בדיוק נקיט בנותן מתנה צ"ל משו' כ"ש כיון שהפקיעו ממון ישראל כ"ש של נכרי אבל במקבל הלואתו ל"צ לזה כמ"ש:

ולפ"ז י"ל מה דהקשה הש"ך בס"ק צ"ט על מ"ש הרא"ש אח"כ עוד אני אומר כשאנס נכרי אם הי' בידו הלוא' צריך הוא לפרוע גם לישראל ואין הישראל מפסיד בכך והקשה הש"ך אם הפקיעו ממון נכרי למה יפקיעו ויפסידו של ישראל ולפמ"ש ל"ק דהרא"ש לא כ"כ רק כשישראל מקבל הוא בע"ח ובזה לצ"ל משו' כ"ש או בדיניה' דיינין כמ"ש וכך דייק לשון הרא"ש דכ' חייב לפרוע לישראל וכן שלא יפסיד לשון זה מורה דעל פרעון חוב קאי כנ"ל נכון לפע"ד ועיי' היטיב:

וי"ל עוד דבמתנה ג"כ ס"ל לרא"ש כן כיון דבמלוה הדין כך בנותן נכרי וכיון בשיש לו מתנה בידו מהני לאפקועי מני' משו' כ"ש שוב לא חילקו בין מקבל מתנה לפרעון חיב דשוה בכ"מ ועיי':

אי מההוא ה"א מתנה מרובה כו' יש להקשו' דהי' יוכל לומר אי מההיא ה"א דווקא כשמקנה בשביל חוב שחייב למומחה בזה הקנו מעמ"ג כמ"ש תוס' שלא יצטרך לטרוח ולעשו' קנין וזה שייך בשמחויב לחבירו דמי זביני וכדומה אבל בנותן מתנה לא שייך זה ועיי' סמ"ע רסי' קכ"ו וקמ"ל רב גם במתנה תיקנו מעמ"ג מאחר שהוצרכו לתקן במקנה לו עבור חוב שנתחייב לו תקנו גם במתנה כן כמ"ש הסמ"ע וצע"ק:

חדא דאמר ר"ה אמר רב ועוד הא קני מינך. לכאורה הי' מקו' לומר ועוד אפי' נימא בהלוא' ל"מ מעמ"ג רק בפקדון הא קנו מינך אלא דהא ליתא דאם במלוה ל"מ משו'

דליתא בעינא גם קנין ל"מ דמדין ל"מ קנין בהלוא' ומעמ"ג הלכתא בלא טעמא ועכצ"ל דהכי קאמר אפי' בלא תקנתא דמעמ"ג מדאוריי' מעיקר הדין קנה דהא קני מינך אלא דצ"ע הא בהלוא' ל"מ קנין ובלא תקנתא גם בקנין ל"ק וצ"ל דפקדון הי' בידו וכ"כ רשב"א דמשמע דבפקדון איירי ולא כ' היכי משמע ולפמ"ש מוכרח הוא אלא דר"ן ל"ל כן דהא כ' דאם יוכל למחול התנאי נאמן דטע' ואי בפקדון ל"מ מחילה וכן רשב"א כ' כמסתפק אי איירי בפקדון וצ"ע:

א"ל קנין בטעו' הוי כו' כ' הרי"ף מרבותיו ובתוס' בשם ר"ת ור"ח דווקא שהי' בע"ד מודי' לו אבל מנפשי' אינו נאמן וברשב"א סוף דבריו הקשה כי דמרי דארע' אינו יודע בבירו' והוא טוען ברי איך מוציא מספק ותי' כיון דהודה וודאי נתחייב לו רק שטוען עכשיו שטעה ופטור אני והלה אומר שט"ח בידי מה בעי מעיקרא הי' לך למידק עיי' בו. ויש לעיי' מ"ש מהא דפסקי' בח"מ סי' נ"ט מלוה שהוציא שט"ח מקוים וטוען הלוה שהוא פרוע והמלוה אומר איני יודע אינו גובה בו והגם שיש חזקה שטרך בידי מ"מ כיון שמלוה אינו יודע ולוה טוען ברי אינו גובה מן המוחזק ולמה כאן יוציא בספק שלו נגד המוחזק שטוען ברי משו' חזקה דמעיקרא הי' לך לדייק וכי חזק' זו עדיף משטרך בידי וצ"ע ולרשב"א י"ל דס"ל כשיטה החולק על דין דסי' נ"ט עיי' ב"י שם אלא הא בש"ע פסק להך דין דרי"ף ור"ת דאינו נאמן לומר טעיתי וצ"ע כהנ"ל. ונ"ל לחלק בין הכא לדהתם דשם איכא שמא גרוע דהוי לי' למידע אי פרע לו או לא וממילא הברי טבא דהי' ללוה לחוש שידע שלא פרעו ולכן אוקמי' הממון בחזק' המוחזק משא"כ הכא השמא טוב דמנ"ל למרי ארע' למידע וממילא ברי של הגינאי גרוע כנ"ל ועיי':

עוד נ"ל ליישב בשנאמר בטעמא דהך דינא דסי' נ"ט דאינו מוציא בחזק' דשטרך בידי דבאמת חזק' זו לא אלימא כ"כ די"ל דהי' מאמינו שלא יכפר בו ועיי' תוס' ב"ב ע' ע"א דמקיים בי' תומת ישרי' תנחם אלא דבאמת אינו נאמן דממ"נ אם נאמן לך והאמנתו בו שלא ישקר איך עתה מחזיקו למשקר שיתבע שני' וכ"ז בטוען המלוה ברי אבל בטוען שמא ליכא חזק' דשטרך בידי האמנתיך שלא תשקר ושכחה לא שכיח והרי באמת אינו טוען שפרע וודאי רק מסופק לכן הלוה נאמן די"ל שהאמינו והניח שטרו בידו כנ"ל ועיי' והא"ש כאן דכ"ז לא שייך הכא:

שבתי וראיתי לדסוברי' דגם במגו אינו נאמן כאן דהוא מגו במקו' אנן סהדי ובשטר קיי"ל דנאמן במגו דמזויף ול"א דהוי מגו במקו' אכן סהדי חזי' דחזק' דהכא אלי' וי"ל להכי מוציא בספק משו' חזקה דמסייעתו נגד ברי שלו משא"כ בשטר דלא אלי' החזק' כ"כ דהא מגו מהני נגד שטרך בידי לכן אינו מוציא בשמא משו' החזקה וכן י"ל לרשב"א

דאפי' במגו אינו נאמן וא"ש דברי רשב"א אלא לשיטות הסוברי' דבמגו נאמן כאן לשיטות אלו צ"ל כמ"ש ועיי':

וכתב תוס' ומשמע מדבריה' דמנפשי' אינו נאמן ואפי' במגו נרא' דכ' משמע והרי מוכח כי הוא דהא איכא מגו אלא די"ל כגון דליכא מגו בשלא זזה ידם כמ"ש הר"ן אלא מדנדחקו דאיירי שבעלי דיני' מודים ולא מצאו מקום שוב כגון דאיכא מגו וע"כ דס"ל דגם מגו ל"מ. וכ' ראי' וכן משמע משבועו' בש"ך סי' פ"א ס"ק ס' דחה ראי' זו עיי"ש ובתוס' ב"ב פ' ג"פ כ' די"ל דוקא באמר תנו והכא משום שעשה קנין עיי"ש ובפ"י הקשה הא כאן ג"כ אמר תנו. ולק"מ דהכא לא דמי לדהתם שאמר שכ"מ תנו ואי לאו דדייק תחלה בחשבונו לא הי' מצווה ליתן אבל הכא הגינאי אמרו לאחר שעשו חשבון מה שמחויב להם יתן למרי דארע' ואטו הוא אמר מידי אלא שקבל עליו בשע' החשבון לפ' שעלה בחשבונם שיותן לזה ולכן כ' תוס' משום שעשו קנין וכל כי האי וודאי דייק כנ"ל פשוט. ומהא דשבועו' נמי אין ראי' לכאן דדייק בלא קנין דשם נמי ליכא קנין דשם הי' התביע' שלא בשע' חשבון ואמר אין אמרי' לולי דדייק מכבר בחשבון צדק לא הי' מודה לו בשע' תביע' והי' משוב אחשוב תחלה ביני לביני מדהודה מיד בפני עדי' ש"מ דדייק בפ"ע דחייב לו בוודאי משא"כ כאן בשע' דעבדו חושבנא ויצא חייב לפי חשבון של עכשיו ואמרי ליתן לזה מזה אין לעשו' ראי' דדייק טפי דהא כך הי' חשבונם עכשיו ויצא חייב לכן דווקא בעי שעשה קנין ומעשה קנין לא הוי עבד כנ"ל והכא מייתי תני' משבועו' דכל דלא מהימן שטעה גם במגו אינו נאמן וה"ה הכא דייק מכח שעשה קנין גם במגו אינו נאמן אבל בב"ב פלפל תוס' על גוף הדבר דאמרי':

דייק לא מייתי ראי' משבועו' דאמרי' דייק דלזה אין ראי' משם כנ"ל הקצרתי ועיי':

וכתב הרשב"א בשם הראב"ד דווקא באמר לו בפני עדי' אבל בלא עדי' נאמן במגו דפרעתיך נראה דבלא מגו א"כ גם בלא עדי' דאיכא ג"כ סברא דדייק אלא דלא אלימא כ"כ עד דנאמר דהוי מגו במקו' אנן סהדי אלא כשאמר לו בפני עדי' חזק' זו אלימא דוודאי דייק והוי מגו במקו' אנן סהדי ולכן כ' בשם הראב"ד דמשטה אני א"נ במגו אפי' בלא עדי' דאיכא אנן סהדי דלאו משטה הי' אבל ר"ן נרא' דס"ל בלא עדי' נאמן בלא מגו דכל שאמר שלא בפ"ע לא דייק דסמך שאם ימצא טעו' יכפור בו ויאמר להד"מ ונאמן עתה טעה בחשבונו בלא מגו כלל ואפי' לא זזה ידו דליכא טענת פרוע נאמן ועיי' פ"י ובתומי' סי' פ"א שהקשו לשיט' הרא"ש דיוכל המקבל לחזור על הנותן א"כ אם יטעון להד"מ יהי' המקבל עד נגדו דמחייבו שבועה דהא אינו נוגע כיון שיוכל לחזור על הנותן אבל כשטוען טעיתי ליכא עד נגדו דמחייבו שבועה א"כ ליכא מגו דלהד"מ ונ"ל לפמ"ש

הר"ן בליכא עדי' לא צריך מגו אלא דמעיקר' לא דייק דסמך שיטעון להד"מ ל"ק איך סמך על זה הא יהי' המקבל מחייבו שבועה וע"כ דדייק מעיקרא משו"ה אין להכחישו ולומר ששקר טוען אולי לא ידע כי יהי' מחויב שבועה כשיטעון להד"מ ולאו כ"ע דינא גמירא אבל לרשב"א דס"ל דאינו נאמן רק במגו קשה אולי להכי טוען טעיתי כי יודע שאם יטעון להד"מ יהי' מחייבו המקבל שבועה ונרא' באמת משו"ה כ' רשב"א בשם ראב"ד דנאמן היכא דליכא עדי' במגו דפרעתי ולא כ' במגו דלהד"מ דליכא מגו דלהד"מ כקושי' פ"י ותומי' ולכן כ' במגו דפרעתי ונאמן דלא הוי אנן סהדי כ"כ בליכא עדי' דלא דייק כ"כ אולי סמך שיטעון להד"מ ואולי לא ידע דמחייבו המקבל שבועה ולכן כשטוען טעיתי ליכא מגו במקו' אנן סהדי ונאמן במגו דפרעתי וא"ש והבן. אלא בחי' רמב"ן כ' ע"ש הראב"ד בליכא עדי' דנאמן במגו דפרעתי צ"ל ע"כ דס"ל כשיט' הרי"ף דמקבל א"י לחזור על הנותן והמקבל נוגע ואינו מחויב שבועה ועיי'. ומ"ש פ"י לשיט' הרי"ף ליכא מגו דנותן יהי' עד ואינו נוגע כיון שא"י לחזור עליו דבריו תמוהי' הא הוא נוגע בוודאי שאם יודה לו דלהד"מ בוודאי חייב לשלם ודבריו נפלאי':

ועיי' ש"ך סי' קכ"ו ס"ק נ"ח בשם מהרי"ט דלשיט' הרא"ש דחוזר על הנותן ליכא מגו דפרעתי דבטענ' פרעתי יפסיד למקבל אבל בטענ' טעיתי מפסיד לנותן דמקבל חוזר עליו והוי מגו מגברא לגברא וש"ך הקשה עליו דמצינו מגו כזו בקדושי' גבי שליח נעשה עד מתוך שיכולי' לומר החזרנו ללוה כו' ולפע"ד במח"כ הש"ך אין הנדון דומה לראי' דבאמת הקשה הריטב"א שם הא עד הצריך מגו ל"מ ותי' דעדי' כשרי' הם ונאמני' בעדותן בלא מגו וא"ל מגו כדי לאמת דבריה' אלא לסלק הנגיע' מתוך שיכולי' לומר החזרנו ללוה נסתלק' הנגיע' וממילא עדות' נאמנה מאוד ככל שארי עדי' שאין דבריה' צריכ' חיזוק ע"י הוכחה ע"י מגו עיי"ש והא"ש התם הגם דהוא מגברא לגברא מהימני דאין אנו צריכ' למגו כדי להאמין להם ע"י הוכחת המגו אלא לסלק הנגיע' אבל להאמין לטוען במה שטוען שאינו נאמן רק ע"י הוכחה שהי' יוכל לטעון טענה אחרת וכיון דהיא מגברא לגברא ליכא הוכח' אולי רוצה להפסיד לזה ולא לזה משא"כ בעדי' לא חשידו שרוצי' להפסיד דתורה האמינה לעדי' בכ"מ וכשנסתלק' הנגיע' עדות' כשירה וזה ברור והבן:

והנה המעיי' במהרי"ט לא הקשה קושי' מזה אלא שכ' שם לדינא ולדעתו גם לרי"ף ליכא מגו דבשטוען טעיתי גם לרי"ף חוזר על הנותן ובזה יפה כ' הש"ך בסעי' נ"ז דלא כוותי' אלא דבאמת קושי' מהרי"ט קשה על רא"ש ותוס' דכתבו דמדבריה' מוכח אפי' במגו אינו נאמן הא הוי מגו מגברא לגברא. ונ"ל דלק"מ די"ל דרא"ש לא כ"כ רק מדכ' הרי"ף כן ולדידי' דס"ל דאינו חוזר על הנותן איכא מגו אלא תוס' דמביא משם ר"ת ור"ח לבד והא

ר"ת ס"ל דשיטת הרא"ש כמ"ש הנמ"י ב"מ בשמו ולדידי ליכא מגו ונ"ל דתוס' אזל לפי גרסא שלפנינו דל"ג עבור טסקא וי"ל דהי' המעשה שבמתנה נתנו למרי דגינא ואיכא שפיר מגו דגם כשטוען טעיתי מפסידו למרי' כמו בפרעתי הגם שי"ל דבנתנו לו בטסקא איירי מ"מ מדדחיק ר"ת למוקמי במודו לי' ול"א ביותר דהי' המעשה במתנה ומשו' מגו ע"כ דס"ל דגם מגו ל"מ וכ' הנ"י שפיר אלא הרא"ש דגרס טסקא קשה ולרא"ש י"ל דמייתי ראי' מרי"ף לשיטתו הגם דמביא ג"כ ר"ת ור"ח מ"מ הראי' דמגו ל"מ לא יליף רק מרי"ף לשיטתו והרא"ש חיזק הדין לעצמו משבועו' דמגו ל"מ כנ"ל ועיי': ולולי דמפרש הרי"ף ור"ת המעשה בשעב"ד מודי' הי' נ"ל לפרש דהמעשה כך הי' בשנבין הא דאמר ר"נ מה איעבד לך כו' וכ' תוס' דסבור הי' ר"נ דרצה לחזור בו ולא משום דלא פש לי' גבי' וצ"ב איך טע' ר"כ האי מאי אמר לי' לר"נ עד שטע' בו ר"כ ונ"ל דהאי לאחר שעשה חשבון בינו לבין עצמו וראו שטעו לא בא לפני ר"כ וטען טעיתי כי טענה גרוע היא ולכן בא לפני ר"נ ואמר סתם שחוזר בו כי סבור הי' שיוכל לחזור אחר מעמ"ג ואחר קנין ואמר ר"נ מה איעבד לך דל"מ חזרה ורבא ידע דהאי דרוצה לחזור עתה משום שמצא טעות בינו לבין עצמו אלא שלא רצה לטעון כן ואמר שחוזר בו וסבור הוא שיוכל לחזור בלא"ה וע"ז אמר ר"כ קנין בטעו' הוי כו' והאמינו ע"ז כיון שנתברר לו שהוא סבור שיוכל לחזור בו דהא לא אמר לפניו שטע' רק שחזר בו ע"כ שחשב שיוכל לחזור ממילא ליכא חזק' דדייק מעיקר' די"ל דכיון דסבור דיכול לחזור כל זמן שירצה לא דייק וסמך שאם ימצא טעות יחזור בו ולכן האמינו כנ"ל ע"ד פלפול והוא נכון עיי' וק"ל:

וכתב הרשב"א היכא דבעל הקרקע מודה גנני נמי מפטר ואפי' אשתלין חושבני' מ"מ מפטר ולא דמי לאיני יודע אם פרעתיך דהכא הוא דאמר ודאי פרעתיך אלא דאת הוא דאמרת דאשתכח בי' טעותא האי טעותא לא ידענו. ודבריו צריכי' תבלין דסוף כל סוף הוי לי' איני יודע אם פרעתיך כיון שעכשיו ספק לו אם אינו טעו' בחשבון ואי כוונ' רשב"א דחזק' דלא טועה והוי כוודאי פרעתיך הו"ל לרשב"א לומר בפשיטו' דטעון ווודאי פרעתיך דחזק' דייקא מעיקרה ולכן נ"ל דס"ל לרשב"א דהא דאינו יודע אם פרעתיך חייב משום דאוקמי' החוב על חזקתו וע"ע הי' בחזק' חייב משא"כ באיני יודע אם הלויתני אוקמי אחזקתו ע"ע שלא חייב לו ולכן כאן שכבר העמידו ופרעו בוודאי ועכשיו נולד ספק ע"פ טענותו של זה אוקמי' אחזקה שלא חייב כמו שהי' ע"ע בחזק' שפרעו כנ"ל ועיי' זה בט"ז ח"מ סי' ע"ה סעי' כ"ה ומרשב"א ראי' לדבריו ודלא כש"ך ס"ק ט"ו שם. שוב מצאתי ראיתי בתומי' סי' ע"ה אות כ"ב ד"ה שוב מצאתי שכ' כמ"ש בכוונ' רשב"א ומביא ראי' לט"ז הנ"ל:

עוד כ' רשב"א באם הגינאי מודה לאו כל כמיני' ואפי' באית לי' לשלם אבל הראב"ד ורא"ש ס"ל באית לי' לשלם נאמן ומר"ן משמע דס"ל כרשב"א. ובש"ך ס"ק ס"ג כ' דמסתבר כרא"ש וראב"ד דכופי' על מדת סדום עיי"ש. ולפע"ד דזה תלי' בשיטו' אי המקבל נסתלק לגמרי מהנותן כאלו פוטרו בפירוש דאם נסתלקו לגמרי הנותן מהמקבל ל"ל כופין על מדת סדום לך אצל זה הנותן כיון שאינו עוד בע"ח לפי שהעמידו אצל זה מה לו לתבוע ממנו משא"כ להסוברי' דתמיד ברצונו תלי' שיוכל לתבוע ממנו לכן עכשיו שהנותן בעצמו מודה שטעו' הי' כופי' אותו על מדת סדום שרוצה דוקא ליטול מזה דהא גם מזה הנותן יוכל לתבוע בלא"ה, והרא"ש אזיל לשיטתו כ' דכשיש לו נאמן וכופי' אותו אבל רשב"א לשיטתו דס"ל כרי"ף דאינו יוכל לתבוע מנותן גם עכשיו א"א לכופו לתבוע ממנו כיון שכבר נסתלק מעליו וכן ר"ן דאזיל בשיטות הרי"ף כנ"ל נכון:

איתמר הולך מנה כו' ואם בא לחזור כו' פי' רש"י ואם בא לחזור ולומר החזירו לי שמא יאנסו צ"ל מה רצה רש"י בזה לומר טעמו דבא לחזור אולי בא לחזור שחפץ למעותיו בחזר' ולעכב הפרעון עוד נ"ל דרש"י ס"ל כמ"ש הרא"ש דמשו"ה לא יוכל להחזיק בו משום תופס לבע"ח דכל שאינו רוצה התופס לקבל אחריו' צריך להחזיר ללוה כשאומר קבל עליך אחריו' ולכן כ' רש"י דבא לחזור משום שאומר החזירו לי שמא יאנסו ולכן לא יוכל להחזיק בו משום תופס לבע"ח או דרש"י ל"ל כלל תי' ה' משה מאייבר' או דדחיק לי' לאוקמי באית לי' נכסי דוקא כנ"ל וק"ל:

והנה הרא"ש הסכי' עם דינא של הר"מ מאייבר' ובב"מ סוגי' דתופס לבע"ח חולק על הרי"ף דס"ל דמדינא ל"מ תפיסה אפי' בלא חב לאחרי' רק מתקנה היכא דמאבד נכסי ושם חולק הרא"ש על הרי"ף היינו דס"ל דמעיקר הדין מהני אפי' באית לי' נכסי רק מתקנה משום שלא שבקת חי ל"מ תפיסה רק במאבד נכסי זו שיטתו כאן אבל בב"מ חולק על הרי"ף דס"ל איפכא דמדינא לא יוכל דא"ל לאו בע"ד דידי את ע"ז חולק הרא"ש דבתפיסה ל"ל לאו בע"ד דידי את כן פשוטן של דברי' אלא דצ"ל מה נפקותא איכא אי מדינא או מתקנה ועיי' ב"ח וש"ך סי' ק"ה ובתומים ולפע"ד הנפקותא רבה לשיטת הרי"ף אפי' עשה המלוה שליח לתפוס ל"מ דאמור יאמר לאו בע"ד דידי עד דכ' לי' אפיק לנפשך והרא"ש ס"ל דל"ל לאו בע"ד דידי את בתופס אבל משום לא שבקת חי ל"מ תפיסה ובעשאו שליח ל"ש ל"ש חי כיון דמדע' ושליחו' המלוה הוא כנ"ל פשיט וברור:

ועוד נראה לי נפקות' בתופס מנכרי לשיט' הרי"ף ל"מ תפיסה גם מנכרי אם לא כשירד מנכסיו משום תקנתא ואם מישראל תקנו תפיסה בירד קו"ח ישראל מנכרי. אבל לרא"ש דמדינא מהני אפי' לא ירד מנכסיו ומתקנתא דלא יתפוס משום לא שבקת חי פשיטא

דישראל מנכרי לא עשו תקנה לטוב' נכרי כמו דלא תיקנו משיכה בקנין שבין נכרי לישראל לטוב' הנכרי ואיכא נפקותא רבתא ובתשובה הארכתי בזה. ועיי' ריטב"א שכ' דמשום תופס לבע"ח ל"ק כאן דלא התכוון לתפוס בע"כ רק בשליחו' הנות' עיי' בו ושם בתשובה בארה: לא דכ"ע הולך כזכי כ' רש"י במתנה דל"ל אחריו' ותוס' כ' היכא דפטרו מאחריו' או בשחרור. נ"ל דרש"י לא כתוב ופטרו דס"ל כל דליכא אחריו' בלא"ה אינו חוזר דיחזיק בו ככל תופס לבע"ח ואפי' בחב לאחרי' ס"ל דאין הלוה יוכל לעכב רק בע"ח אחרי' וכ"כ בקרבן נתנאל דלוה אינו מעכב בשביל אחרים. ושחרור י"ל ס"ל לרש"י דהוי כמתנה ותן שאני כשיטו' הרמב"ם והרמ"ה ולכן הוצרך להמציא נפקותא במציא' כנ"ל. אלא דקושי' תוס' חמורה הא במתנה קיי"ל הולך לאו כזכי. והנלפע"ד ע"פ המבואר בש"ע דבתן והולך במתנה לעני אינו יוכל לחזור משום נדר וכ' הסמ"ע דבאומר אתן יוכל לשאול על נדרו משא"כ כשנותנו לשליח ל"מ שאלה כמו אתי ליד כהן וכמו אתי ליד גבאי. ובתומי' כ' דשאני גבאי דיד עניי' הוא וזכה שוב ל"מ שאלה משא"כ ביד שלית כיון דהולך במתנה לאו כזכי הוי כבידו ואולי יוכל לשאול עיי' בו. והנה מסתברא דכן הוא כל שלא זכה בו: בשביל העני מהני שאלה וצ"ע קושיתו. ונ"ל עפמ"ש ראשוני' ומבואר יותר ברשב"א לקמן ס"ג ע"ב דחילוק בין מתנה לחוב ופקדון דכל שנותן מה שאינו מחויב לאו מזכה לו מיד אולי יהי' חוזר ונמלך מלתת משא"כ חוב ופקדון דע"כ צריך ליתן לבעליו. ונ"ל כ"ז במתנה שאחר שנתן דעתו ליתן ואמר בפה ליתן עדיין יוכל לחזור אמרי' גם כשנותן לשליח ואמר הולך לאו דעתו שיזכה לו אולי יהי' חוזר מן המתנה כיון שלא הסכי' בדעתו בהחלט לתת רווחא שביק לו לחזור כשירצה אבל במתנה לעני מיד כשאמר אתן או תן נעשה עליו נדר וקשה לחזור בו אם לאו בשאלה וחרטה ומי יימר דמזדקק לי' בוודאי קוד' שמוציא נדר מפיו מסכי' בדעתו לתת צדקה לעני וכשאומר הילך דעתו זכה דאין בדעתו שיחזור בו אחר שהסכי' בדעתו ועשה נדר ודומה לחוב דהולך כזכי כנלפע"ד. שוב ראיתי כדברינו בקצה"ח אלא שלא ביאר ולא הסביר הדבר ועל דבריו יש לפקפק. ומ"ש הוא הנכון לפע"ד: היוצא לנו דבמתנה לעני הולך כזכי. וי"ל דמ"ש רש"י במתנה דליכא אחריו' היינו מתנה לעני דהולך כזכי וליכא אחריו' כגון דאמר הולך סלע זו לעני אינו חייב באחריות' כמבואר כנ"ל ועיי':

לא דכ"ע הולך כזכי וכו' דמי והכא בהא קמפלגי מ"ס ל"א מגו ומ"ס אמרי' מגו. והנה אנחנו לא נדע מ"ט דשמואל דס"ל אמרי' מגו מה מגרע המגו כי דס"ל הולך כזכי ונ"ל לבאר ולומר מלתא בטעמא דשמואל ע"פ שכתבו הראשונים לחלק דבחוב ופקדון הולך ותן כזכי ולא במתנה. דבחוב ופקדון שנותן מה שמחויב בוודאי דעתו שיזכה לו מיד

משא"כ במתנה רווחת זמן שבק לנפשי' אולי ירצה לחזור בו. וי"ל דס"ל לשמואל היכא דמחויב באחריות אינו מחויב להחזיר לו עד"ז שיהי' עליו באחריו' עד שיגיע לידו וזה משלו הוא נותן דמיא למתנה ורווחת הזמן שביק לנפשי' שיהי' יוכל לחזור בו ולאו דעתי' הולך כזכה והיינו דאמר מתוך שחייב באחריות ממילא הולך לאו כזכה כמו במתנה ורב דלא ס"ל הכי י"ל דס"ל הא דבמתנה הולך לאו כזכה מטעם אחר הוא כמ"ש פ"י יו"ד ע"ב דבמתנה ספק הוא מצד המקבל שמא לא ירצה לקבל דשונא מתנות יחי' משא"כ בחוב ופקדון עיי"ש. ולטעם זה באומר הולך מנה לפלוני שחייב לו גם דאיכא עליו אחריות לא דמי למתנה דליכא ספק בקבלתו כנ"ל לבאר:

ובמ"ש ארווח לן לישב סוגי' דלקמן ס"ג ע"ב דמקשה רב אדרב דס"ל הכא א"י לחזור והקשו הראשונים הא גט דמי' למתנה ואיך מדמה מלתא דגט למלתא דאמר רב בחוב ופקדון עיי"ש שנדחקו ועיי' פ"י שם. ולפמ"ש י"ל דהכי הקשה כיון דרב ס"ל אפי' בחייב אחריו' א"י לחזור וע"כ דס"ל הטעם במתנה דיוכל לחזור משום שמא דספק הוא אם ירצה המקבל במתנה זו משא"כ בחוב ופקדון ולזה לקמן דהיא כבר עשתה שליח לקבלה אין ספק שתרצה בגט זה רק הבעל משנה משליח לקבלה שלה ואמר הולך דמי' ממש להולך מנה לפלוני שאני חייב דס"ל לרב דא"י לחזור ומשני דרב מספקא לי' בשני' ויש לפרש לא דמספקא לי' אי במתנה הולך כזכי. אלא דמספקא לי' בהא בטעמא דשאני חוב ופקדון ממתנה אי משו' שכתבו ראשונים דנותן רווחא דזמנא שביק לנפשי' אולי ירצה לחזור בו וא"כ ה"ה בהולך מנה הולך לאו כזכה וכן לקמן בגט לאו כזכה דרווחא שביק לנפשי' אולי ירצה לחזור או הטעם במתנה משום דאיכא ספק שמא לא ירצה המקבל בו וא"כ בהולך מנה שאני חייב וכן בגט דלקמן שכבר גלתה דעת' לקבל גט הולך כזכי כמו בחוב וא"ש. ומיושב קושי' פ"י לקמן דקשה על רב ממתני' בשחרור הולך כזכה ועכצ"ל משום דדמי' לחוב ולמ"ש בשחרור א"ש בין לטע' הראשונים דשחרור דמי' לחוב מצד הנותן וכן א"ש לטע' פ"י מצד המקבל כיון דזכות הוא לעבד בוודאי יקבל ורב מספקא לי' איזהו מהטעמי' אמת נכון ועיי' בכ"ז: תני' כוותי' דרב עיי' ריטב"א שהקשה למה לא מקשה על שמואל דבריי' מפורשת דלא כוותי' עיי' בו ומ"ש בישוב הקושי' אינו מובן לפי הפשוט. ונלפע"ד עפמ"ש בסמוך בטעמא דשמואל דס"ל כל שעליו אחריו' דמי' למתנה דהולך לאו כזכי לפ"ז לק"מ על שמואל מבריי' די"ל דס"ל דבמתנה עצמו אי הולך כזכי תנאי היא לקמן כדס"ל לרב יוסף לקמן דבברי פליגו ובריי' זו כמ"ד גם במתנה הולך כזכי והוא לעצמו ס"ל כמ"ד במתנה הולך לאו כזכי והא דנקיט הבריי' בחוב ופקדון דווקא משו' דרצה לומר ג"כ דחייב באחריות והא דאמר תני' כוותי' דרב

או משום דסתמא הבריי' כהלכתא במתנה הולך לאו כזכי או לפי דס"ל דלא פליגו תנאי במתנה בהולך כזכי ובשכ"מ קמפלגי אבל קושי' לשמואל ליכא וא"ש נכון ועיי':
כשהוחזק כפרן הרמב"ם פ"א משכירות כ' הואיל וחייב באחריות אם בא לחזור חוזר ותמהו עליו הא פסק בהלואה ואפי' חייב באחריות אינו חוזר אלא בפקדון איכא משום אין רצוני שיהי' פקדוני חוץ בהוחזק כפרן ולמה כ' הרמב"ם משום שחייב באחריות ומ"ש הה"מ ולח"מ אינו מובן ועיי' ג"ת ואפשר י"ל בכוונת הרמב"ם דסמ"ע כ' דיוכל לחזור אבל לא צריך לחזור כיון שידע מעיקר' דלא לעולם יהי' בידו ובזמנו יחזירו ע"י שליח. וצ"ל מ"מ לאו זכות הוא לו עד שלא יוכל לחזור בו. ונ"ל דס"ל לרמב"ם אם פטר להנפקד מאחריות בוודאי זכות הוא למפקיד שיחזירו בזמנו ע"י אחר כיון שנפקד לא קבל אחריות אם כי הפקיד בידו לצורך שעה אבל כשיגיע זמנו טוב למהר להגיע לידו משיהי' אפי' ביד מהימן לו בלא אחריות כלל וכעין שהוחזק כפרן דניחא לי' וזכות הוא לו ולכן כ' הרמב"ם הואיל וחייב באחריו' היינו שהופקד בידו באחריו' חוזר אבל כל שלא הופקד מעיקר' באחריות אינו חוזר דזכות הוא לו כנ"ל ועיי':
לסוף אשתמטו להו בדברי תוס' נדחק המרש"א מאוד ועיי' פ"י והיותר נכון ואמיתי מ"ש בקרבן נתנאל דבערוך יש שני פרושי' בהי' לו אשרתא דסרבלי במחוזא או שהי' בהקפה כפי' רש"י או שהי' לו הרבה סרבלי בפקדון וכ' דבשני פרושי' פליגו תרי לשנא. דלישנא דאמר שפיר דלא שוויתן עבד לוה קאי אי פקדון הי' ולישנא בתרא שפיר עבד' עבד לוה קאי אי הלואה הי' ותוס' מקשה ומתרץ ללשנא קמא אלו דבריו והם ברורי' ואמיתי' וק"ל: ע"ב. אמר לי' אמאי תעבד הכי מזה למדו הראשוני' דאסור להשליח להחזיר וכתבו אם החזיר חייב לשלם חוץ בנאנס. ונ"ל לפי סוגי' לקמן ס"ג ע"ב דרב מספקא לי' אי הולך כזכי ובממונא לקולא וכ' רש"י משו' דשליח מוחזק והמוציא ממנו עליו הראי' אם השליח החזיר שלא כדין אין השליח חייב לשלם דאימר אייתי ראי' דהולך כזכי וזכיתי לך. ובאמת במה דאמר אמאי תעבד הכי לא מוכח דחייב לשלם אלא דלא הי' להחזיר מספק שמא הולך כזכי אבל אינו משלם. אלא דמירושלמי מוכח דחייב לשלם דאמר מפקי' מדין ונותני' לדין וצ"ל דירושלמי פשיטא לי' דהולך כזכי בפקדון ורשב"א שם ס"ג כ' דגם לרב באמת וודאי הוא רק למקשן שם מתרץ מספקא לי' גם מוכח מירושלמי דתלי' ברצונו אם רוצה לגבו' משליח גובה וכרמב"ם דכ' שניה' חייבי' באחריותו ואפשר דירושלמי קאי כשהמשלח גבר אלי' אלא שהי' יוכל לעמוד נגדו. לכן א"צ לחזור על המשלח כיון דאלים הוא והולך מיד להשליח אבל כשאינו גבר אלי' הולך תחלה אל המשלח ויש לעיי' בכ"ז: והוכיחו הראשונים מדאמר א"כ שפיר עבד' דאם מאנסי' אותו

ואפי' מאיימין עליו שרי לו להחזיר ואפשר יש לדחות ולומר דווקא בכה"ג דהי' גברי דאלמי ומורא אחרי' עליהם בכאלו ל"א הולך כזכי דבוודאי אינם נותני' בעין יפה וסתמא דעתו עוד לחזור בהם ול"ל כ"כ כיון ששל חבירו הוא וע"כ להחזיר בוודאי לזכה התכווין דאלו שמורא' על אחרי' ולא צייתי דינא ליכא אומדנא שנתכוונו לזכה ולכן אמר שפיר עבדת. ואין למדי' ממנו למק"א באמר מפורש זכה או בהא דהג"א ויש לעיי' עוד: ומדברי' מחציה' עיי' רש"י ומהרש"ל. ונ"ל עוד כי באמת דברו דברי' רכי' נקנו מינייכו אהדרו לן ולא באו במורא ובקול רעש ולא הי' לו למיהדר להו מיד אלא שידע ומכיר אותן כי תחלתן רכה וסופ' קשה ואין פיה' ולבם שוה א' בפה וא' בלב. והיינו שאמר מדברי' מחציה' חלק לבם מפיהם שפת חלקו' ידברו. חלק לבם ובסוף יאשמו ויענשו למי שאין עושה כרצונם וק"ל:

הולך מנה לפלוני ובקשו וכו' תנא חדא יחזרו למשלח ות"א יחזרו למי שנשתלח לו וכו' יש להקשות לפי המבואר בש"ע סי' קכ"ה דבמתנה לעני לכ"ע לא יוכל לחזור דנעשה עליו נדר וכבר כתבנו לעיל דממילא הולך זכה קאמר א"כ יש לתרץ דהא דקתני יחזור ליורשי משלח במתנה לעשיר והא דקתני ליורשי שנשתלחו לו במתנה לעני וצל"ע:

תני חדא יחזרו למשלח ות"ח יתנו ליורשי מי שנשתלחו לו וכו' מאי לאו בהא קמפלגי מ"ס הולך כזכי וכו' עיי' קצה"ח שהקשה לשיט' הרמ"ה שבטור דאין השליח יוכל להחזיק לעצמו כשחייב לו המקבל דאינו זוכה עד שבא ליד המקבל והקשה לפ"ז גם אם הולך כזכי מ"מ לא יחזור למשלח הא לא נתקיים התנאי כיון שמת המקבל ונדחק דכה"ג לכ"ע לו וליורשיו קאמר ובדין זה הארכתי בתשוב' ובישוב קושי' הקצה"ח ומה שהקשה עוד על הרמ"ה ממ"ש הראשונים כולם ומוכח מסוגי' דלעיל דאסור לשליח להחזיר למשלח ואם החזיר חייב באחריותו הא לא זכה עד שיגיע לידו וכ"ז שלא נתקיים התנאי לא זכה המקבל למפרע. ונ"ל דאין כוונ' הרמ"ה בכל הולך אמרי' דתנאי הוא עד שיגיע לידו וזכה למפרע. אלא בכה"ג שהמקבל חייב לשליח וע"י הולך אם זכה חוב הוא לו למקבל דאם לא יזכה לו מיד ל"י השליח לתפוס לעצמו לכן מסתמא לאו הולך ממש כזכה קאמר אלא באופן שיהי' תלי' בתנאי כשיגיע לידו יזכה למפרע לו ועי"ז לא יהי' שום חוב למקבל. אבל בשאומר מפורש זכה ולא פירש בתנאי ל"א דסתמא בתנאי זוכה לו דדברים שבלב הוא דליכא אומדנא דמוכח כ"כ לבטל דבור מפורש זכה אלא כשאמר הולך שאינו דבור מפורש שיזכה לו רק שמסתמא חפץ לזכות לו ונגד זה כיון דאיכא חוב מסתמא אינו רוצה לזכות לו רק בתנאי כהנ"ל. ולק"מ קושי' קצה"ח דאי הולך כזכי נותן ליורשי שנשתלח דלא איירי בשחייב לשליח וזכו' גמור הוא שיקנה לו

מיד בלי תנאי כלל וכן לק"מ מדאין רשאי שליח להחזיר למשלח וחייב באחריו' כמובן ונכון הוא:
עוד הקשה הקצה"ח שם על הרשב"א לקמן ס"ג דהניח בצ"ע באומר הולך גט זה לאשתי אם בתנאי תלי' עד שיגיע לידה תהי' מגורש' משע' שנתן לידו או נימא הולך לאו דווקא. והקשה בקצה"ח ב' קושי' שהקשה על הרמ"ה איך אפשר דתלי' בתנאי למה אין השליח רשאי להחזיר למשלח וכן קשה מבריי' לס"ד דהולך כזכה למה יתן לנשתלח לו הא קיים התנאי ועל הרשב"א ליתא לתי' שכתבתי לרמ"ה כמובן. והנלפע"ד דצ"ב:
למה העמיד הרשב"א ספיקתו לקמן גבי גט ולא כאן בפקדון וחוב דהולך כזכי אם קפיד דווקא בתנאי אחר שיגיע לידו מדאמר הולך או תן. ונ"ל דוודאי בחוב ופקדון אין לדייק בלשונו מדאמר הולך או תן דבעי דווקא שיגיע לידו ותלי' בתנאי דהא העיקר שמחזיר לו פקדונו או פורע חובו וכן במתנה אי הולך כזכה תכלי' הנתינה לשליח שיתן ליד מי שנשתלח כו ויפה אמר הולך ותן כי זה סוף המעשה במחשבה תחלה משא"כ בגט שעיקר ותכלית הענין שתהי' מגורשת ואין התכלית לתת לה גויל שהגט כתוב עליו אלא שתהי' מגורשת ממנו ומדאמר תן והולך ול"א זכה יש לדייק דרצה דווקא שלא תהי' מגורשת משעת נתינה לשליח רק בתנאי כשיגיע לידו דאל"ה הול"ל זכה ואי משום שתצטרך הגט לראי' להנשא היא תחוש לנפשה ותקחהו מן השליח וכ"ש שם שעשתו שליח לקבלה ולכן מסופק הרשב"א משא"כ בחוב ופקדון ולמ"ד במתנה הולך כזכי לא נסתפק הרשב"א ולכן העמיד ספיקתו רק לקמן בגט וממילא דלק"מ קושי' הקצה"ח כנ"ל נכון בעזה"י:
הא בשכיב מרע כו' יש בכאן ד' שיטות א' שיטת תוס' רי"ף ורא"ש דמדין דברי שכ"מ כו' אתי עלה וכל מתנ' שכ"מ אח"מ קני' למפרע משע' אמירה ואפי' מת המקבל בחיי נותן קונה למפרע ויורשי' אותו והא דנקיט הכא הולך לאו דוקא וה"ה בדיבור בעלמא ולפ"ז יוכל השכ"מ לחזור קוד' מותו ככל מתנ' שכ"מ. ומה דקשה על שיטה זו מב"ב דמבואר דמתנ' שכ"מ נקנה בגמר מיתה ומשם מוכח דלא נקנה למפרע עיי' בקצה"ח סי' ר"נ. ב' שיטת רש"י דהולך דשכ"מ כזכי וס"ל דדברי שכ"מ קובי' לאח"מ ובמת מקבל בחייו בטלה המתנה והכא משום דאמר הולך ובבריא הולך במתנה לאו כזכי ובשכ"מ כזכי מחיי' ודוקא כשמת אח"כ וגם דלא חזר בו בעודו בחיים, ג' שיטת הרמ"ה כעין זה אלא דס"ל דאין יוכל לחזור קוד' מותו חוץ מאם עמד חוזר ד' שיטת הרשב"א דבמתנ' בריא איירי ולא ממת רק בשע' שצוה הי' שכ"מ והולך דידי' כזכי ממש ואפי' עמד אינו חוזר. והנה לרש"י ורמ"ה נראה דוקא במצוה בכל נכסיו או במצוה מחמת מיתה דהא

הם סוברי' דהולך בשכ"מ כמתנ' שכ"מ אלא דאלים דבורו ואפי' עת המקבל מהני ודוקא במה דמהני מתנת שכ"מ דהאלימו חכמי' דבריו, ובתומי' לא ס"ל כן וכבר כ' בקצה"ח כדברינו גם פשיטא לתוס' דבשכ"מ אי הולך כזכי צריך שיהי' מיד ליד. גם זה אינו ברור דלמ"ש רמ"ה דבכוונתו לזכה רק שלא הי' דעתו מיושב' אמר הולך י"ל דכזכה ממש הוא ואין צריך רק ברשותו בכ"ז היתי מסתפק ומצאתיו בקצה"ח:

ונ"ל להוכיח דבשכ"מ ג"כ צריך מיד ליד ממש מדלא מתרץ ג"ב הא כ"ע הולך לאו כזכי ושניהם בשכ"מ אלא הא דאמר הולך ולא נתן מיד ליד והא בנותן מיד ליד והא דל"א כ"ע הולך כזכי ובבריא והא בנותן מיד ליד והא באינו נותן מיד ליד משום דהלכתא הולך לאו כזכה כמ"ש הרא"ש אבל הי' יוכל לומר כ"ע הולך לאו כזכה ובשכ"מ ומדלא אמר הכי ש"מ דבשכ"מ ג"כ בעי דווקא מיד ליד וכל דיני הולך כבברי בפקדון והלוא' ולאו כזכי ממש הוא כנלפע"ד ועיי':

וחכמי' אומרי' יחלוקו מספקא להו כ' רש"י דמספקא להו בתרתי בהולך כזכי ובמצוה לקיי' והקשה בפ"י דלמא בהולך כזכי לבד מספקא אבל במצוה לקיי' ס"ל דליכא מצוה בוודאי והניח בצ"ע וכן הקשה בקצה"ח ונלפע"ד דקשי' לרש"י למה יחלוקו דמדין רואי דנוקמי בחזק' יורשי' מרא קמא כמ"ש תוס' ד"ה וחכמי' אומרי' כו' ולכן מפרש רש"י דחכמי' דאסמוך להם קאי ר"מ דאמר מצוה לקיי' במת משלח ואמרו ע"ז יחלוקו היינו במת משלח ומשום דמספקא להו בתרתי בהולך כזכי ובמצוה לקיים והוי ס"ס ולכן אוגרו יחלוקו דמשום ס"ס אין נותני' להם הכל דבממון לא אזלי' בתר ס"ס להוציא מחזק' מ"א כיון דאיכא ס"ס לדינא אמרו יחלוקו אבל במ"א בוודאי אין סברא לומר יחלוקו כנ"ל ומ"ש רש"י לקמן ט"ו ע"א דמספקא להו אי כר"א אי כרבנן ובמת נמי מספקא להו ג"כ כוונת רש"י דמספקא להו בתרתי בלא מת בדר"א ורבנן ובמת נמי מספקא להו במצוה לקיי' וממילא איכא, במת ס"ס לכן אמרו על דר"מ יחלוקו כנ"ל ועיי':

מה"ב לא דכיע הולך לאו כזכי כו' מכאן מביא ר"ת ראי' דהולך לאו כזכי והרא"ש דחה ראי' זו דהא לא הי' יוכל לומר כ"ע הולך כזכי ולפע"ד לקיי' ראי' ר"ת לפי שיטתו דווקא במוסרו מיד ליד אמרי' הולך ותן כזכי א"כ הי' יוכל לומר כ"ע הולך כזכי כאן בשמסרו מעיקרא מיד ליד וכאן בשלא מסרו מעיקרא מיד ליד וע"כ דהולך לאו כזכי וא"ש:

מה"ב כאן בברי כאן בשכ"מ נ"ל מדל"א כי הא והא בשכ"מ והא כשמסרו מיד ליד והא בשלא מסרו מיד ליד ש"מ דבשכ"מ אפי' לא מסר מיד ליד הוי הולך כזכי לשיט' רש"י רמ"ה ורשב"א דמשו' דהולך כזכי אתינן עלה בשכ"מ ועיי' קצה"ח שמסופק בזה ולפע"ד ראי' ברורה הוא:

ויש להקשו' דבכל הנהו אוקימת' דמוקי לתרץ הבריי', ל"א הא דנותן לעשיר ל"א הולך כזכי והא דנותן לעני הולך כזכי כמ"ש הטור ולפי נועם הסמ"ע וש"ך משו' נדר הוא וא"י לשאול עליו י"ל אבל לפמ"ש הקצה"ח כיון דמחויב לקיי' נדרו ממילא דמי' לחוב ופקדון צע"ק ובתשובה הארכתי:

דף טו.

וכאן אמרו שודא עדיף בפ"י הקשה לרש"י דמפרש בכ"מ וכן לעיל לפי ראו' הדייני' או השליח מה אומדנא שייך בספיקא דדינא אי דברי שכ"מ ככתובי' או מצוה לקיי' ולעיל כ' שפיר דשודא לפי ראו' עיני השליח למי דעתו נוטה ואמר הולך זכי אבל כדמסיק דבדר"א ורבנן פליגו קשי' ונלפע"ד דהא דמפרש רש"י בכ"מ שודא לפי האומדנא היינו כל שיש למיזל בתר אומדנא כמו בנכסי לכוובי' או בשני שטרו' היוצאי' בי"א וכיוצא בו כ שיש לכנוס לאומדנא קצת טוב יותר מלעשו' בו כרצונו בלי טעם אבל כל שאי אפשר לעשו' שודא ע"פ אומדנא עושי' שודא כמו שירצה בלי טעם ורש"י ס"ל דלשון שודא כמו שירצה על מי יפול או ע"פ אומדנא קצת שדומה לשודא כזה והא"ש דבכ"מ פי' שודא ע"פ ראי' הדיין למי דעתו קרובה כיון שאפשר בכך עדיף מלתת בלי טעם וכן כאן כשסבור דפליגי בהולך כזכי מפרש שודא כמו שירצה למי דעתו קרוב' אבל במסקנא דא"א לעשו' שודא ע"פ אומדן עושי' בלא אומדנא כנ"ל וק"ל:

אמר ר"י הלכה כר"ש הנשיא כו' מכאן נקטו הראשוני' דהלכתא במתנה הולך לאו כזכי ור"ת הוכיח דגם תן לאו כזכי חוץ מבשחרור דהוי כחוב דלולי דעביד לי' כ"נ לא משחרר לי' והקשה הרא"ש הא במתנה ג"כ אמרי' דלולי דעביד לי' כ"נ לא הוי יהיב לי' וכ' דמ"מ במתנה לפעמי' נותן לו לאהבה בלי דעביד לי' נייח ולא זכיתי להבין דהא בכ"מ נקטי' דמתנה כמכר דאי לא עביד לי' כו' ועיי' תוס' כתוב' מ"ט ע"ב ד"ה הוא ואשתו ולולי דברי הרא"ש הי' כ"ל הא דאמרי' בשחרור דדמי לחוב עפמ"ש הרשב"א לקמן פ' השולח גבי פלוני שפחתי עשתה לי קורת רוח דכופי' היורשי' משו' מצוה לקיי' דברי המת הגם דמשחרר עובר דאחזוקי' אינש ברשיעי לא מחזקי' ומסתמא עשה לו עבד דבר שחייב לו גמול לשחררו והוי כמוכרו עיי"ש והנה דבר שיתחייב לו שיהי' מותר לשחררו עבורו בע"כ הוא דבר גדול שחייב לו גמול כ"כ ושפיר דמי' לחוב כי חייב לו גמול עד שחשוב כמוכרו וכמקבל דמים עבורו וכיון דאמרי' מסתמא לא באיסור משחררו לכן דמי' לחוב משא"כ מתנה דעלמא הגם שעשה לו נייח מ"מ אין זה חיובא לשלם לו גמול כ"כ ולא דמי לחוב כנ"ל נכון:

וי"ל בזה הא דירושלמי מקשה על מתני' דלעיל הא בכ"מ תן כהולך כו' ופליג על ש"ס דילן כמ"ש הרא"ש י"ל דבהך סברא פליג דל"ל דמסתמא משחררו בהיתר מפני שחייב לו גמול או דירושלמי אזל למ"ד דליכא עשה במשחרר כנ"ל:

ועוד כ"ל בישוב ירושלמי וש"ס דילן דפ"י כ' לעיל יו"ד ע"ב די"ל בטעמא דל"א במתנה תן כזכי דיש ספק אם ירצה לקבל המתנה משא"כ בשחרור עיי"ש והראשוני' כתבו דבמתנה כיון שנותן משלו מה שאינו חייב לא מזכה לו מיד אולי ימלך וירצה לחזור בו ולטעם זה י"ל שחרור כמתנה דשביק לעצמו רווחא בזמן אולי ירצה לחזור משא"כ לטעם הפ"י שחרור לא דמי למתנה והנה כבר הארכתי לעיל די"ל בהא פליגו רב ושמואל באומר הולך מתנה שאני חייב דשמואל ס"ל כיון שחייב באחריו' ומפסיד מדילי' דמי' למתנה דאינו רוצה לזכו' לו אולי יחזור בו כיון שאחריותו עליו ורב ס"ל בטעמא דל"א במתנה הולך כזכי כמ"ש פ"י וזה לא שייך בהלוא' שחייב באחריות ושם בארה. וי"ל מעתה דירושלמי ס"ל כשמואל דבמתנה מצד הנותן אולי ירצה לחזור בו הולך לאו כזכי מדמה שחרור למתנה אבל ש"ס דילן להלכתא כרב בהולך מנה שאני חייב ומשו' דמתנה שאכל משו' ספק שמא לא ירצה לקבל דשונא מתנו' יחי' ממילא שחרור לא דמי למתנה כנ"ל עיי' היטיב:

והנה ראי' ירושלמי ממתני' אמרה כן דקתני זכי' לאדם שלא בפניו וכא הרא"ש פירושו דקתני זכי' ש"מ בזכה איירי ואין לו מובן דלא הי' אפשר לומר בלשון אחר אלא זכי' והוא לשון המורגל בכ"מ ומכ"ל דמהני בו לשון זכה. ונלפע"ד לפרש ע"פ שיטת מבי"ט דמביא ש"ך קכ"ה דאם הגיע השליח למקבל תן והולך כזכה קוד' שמסר לו וש"ך דחהו בב' ידי' כ"ל סברתו עפמ"ש דבמתנה הולך לאו כזכי דשבק' לנפשי' רווחא שמא יחזור מדעתו וכיון שעומד אצל המקבל ויוכל לתן לו ליתא לטעז זה, אלא דסתימ' הפוסקי' לא משמע לחלק והטע' נראה כיון דעכ"פ ל"א הולך זכה מיד קוד' שיגיע למקבל מנ"ל לפרש לחצאי' מאז שיגיע אצלו יזכה לו אבל נ"ל כ"ע מודי' כשמסר לשליח והמקבל עומד אצלו דהולך כזכי כיון שיוכל למסור מיד בלי עיכוב מידו לידו שוב הו"ל כמו בחוב ויותר כנ"ל ולפ"ז לק"מ ממתני' דתן כזכי י"ל באופן שעומד אצל העבד גם במתנה כזכי ור"מ ורבנן לא פליגו בתן כזכי רק אי חוב או זכות הוא ורבנן ס"ל זכו' ובאופן דמהני תן במתנה כגון שעומד אצל המקבל כן בשחרור זוכה לו דזכו' הוא ואין בזה דוחק כלל ולק"מ קושי' ירושלמי ממתני' ולזה מביא ירושלמי מתני' אמרה כן דמוכח דמתני' באמר זכה מדאמרו רבנן זכי' לאדם שלא בפניו ואין חבי' שלא בפניו מדאמרו שלא בפניו

משמע כמו בכ"מ דזוכה לו שלא בפניו כן כאן אפי' שלא בפניו ואי בתן אינו זוכה לו רק כשעומד בפניו וע"כ מתני' באמר זכה כנ"ל ביאור נכון ועיי':
ובזה ארווח לן ע"פ סוגי' דידן דמתני' בתן ושחרור שאני דדמי לחוב ליישב דקדוק עצום במתני' דאמרו רבנן זכין לאדם שלא בפניו:
כו' הא גם ר"מ אינו חולק בזה בכ"מ דזכו' הוא דזכי' שלא בפניו אלא דס"ל דשחרור חוב הוא כמו גט אשה ומה להו לרבנן לומר דזכי' לאדם. ונ"ל דרבנן אגב דפליגו על ר"מ קמ"ל עוד דתן כזכי בשחרור מיהת והוי ס"ד דוקא כשנותן בפני השליח אז גם במתנה תן כזכי לכן פרשו ואמרו משום דזכי' שלא בפניו כמו בזכה דזוכה שלא בפניו אפי' רחוק ממנו גם בתן כן הוא דבשחרור תן כזכי וא"ש ועיי':
עוד מביא ר"ת ראי' דתן כהולך מבריי' דלעיל הולך ותן מנה לפלוני ואי תן עדיף מהולך כיון דקתני דהולך מהני כ"ש תן וע"כ דשוי' הם. והנה הרמב"ם ס"ל דתן עדיף מהולך קשה עליו מבריי' זו וצ"ע. ונ"ל ליישב דיש להקשו' מנ"ל לש"ס להביא ראי' מהך בריי' לרב דלמא טעמא דבריי' דא"י לחזור משום דקנה לי' השליח מצד תופס לבע"ח כקושי' הרא"ש שם ומתרץ מהר"מ דאיירי בתוך זמנו או בשלא ירד מנכסיו דלמא בריי' לאו בהכי איירי ונ"ל דלק"מ דהא קתני בבריי' הולך ותן וקמ"ל דב' לשונו' של זכי' הם ואי משום תפיס' השליח לא תלי' כלל בלשון של המשלח אלא השליח תופס בע"כ דידי' וע"כ דבריי' משום דמשלח אמר לשון שמזכה בו הוא דא"י לחזור אפי' במקום דל"מ תפיסה וקמ"ל תרתי הולך וזכה לשונו' של זיכוי הם וא"ש:
וי"ל לפ"ז לכן הוצרך בריי' תרתי הולך ותן דאי הוי נקיט הולך לחוד ה"א דלאו לשון זכה הוא והא דא"י לחזור משום דתפס לי' בע"כ ולכן הוצרך לנקוט ב' לשונו' להורו' דמטעם לשון של המשלח זכה לו דהולך ותן לשון זכו' הוא ולא משום תופס לבע"ח. והא דלא נקיט איפכא תן והולך לו זו אף זו הולך ג"כ לשון זכות הוא י"ל אי הוי נקיט הכי ה"א דהולך לאו לשון זכו' הוא והא דא"י לחזור משום תופס לבע"ח והא דנקיט תן והולך ה"א לא זו בתן דא"י לחזור דלשון זכו' הוא אפי' הולך דלאו לשון זכו' הוא מ"מ א"י לחזור משום דתפס לי' בע"כ לאפוקי מריטב"א דכ' דל"מ תפיסה כיון דלא תפסה מעצמו רק מדע' המשלח או לאפוקי מרא"ש דצריך לקבל אחריו' כן ס"ד לכן נקט הולך ותן דתו א"א לומר לא זו אף זו ע"ד הנ"ל כמובן ש"מ דשני' לשון זכות הוא ובכ"א ל"י לחזור משום שכבר זכה לו כנ"ל נכון:
והנה שיט' ר"ת דתן כזכי היכא דמהני דוקא במסר מיד ליד וכ' הש"ך אפי' היכא שמזכה ומחזיר לו הפקדון או פורע החוב ג"כ תן כזכי רק במסרו מיד ליד ומביא ראי' מתוס'

לעיל יו"ד ע"ב שכ' די"ל דהוצרכו לתקן מעמ"ג למ"ד בפקדון דוקא דתן לא הוי כזכי רק במסרו מיד ליד ובתומי' תמה שם הפקדון ביד הממוצע ואיך מייתי ראי' למחזיר פקדון למקבל דבעי מיד ליד דוקא. ולפע"ד לקיי' ראי' הש"ך דאי תימא בכוונת תוס' דוקא כשנותן במתנה איך אפשר לומר דמשו"ה הוצרכו לתקן מעמ"ג והוא משום תיקון העולם בנותן מתנה לחבירו במעמ"ג מה תיקון עולם יש בזה כמ"ש הסמ"ע רסי' קכ"ה אלא מכיון שהוצרכו לתקן בחוב וקנין תקנו גם במתנה ג"כ ואי במחזיר פקדון או פורע חוב מהני זכה בלא מסירה מיד ליד משום מתנה ודאי לא הי' מתקני' מעמ"ג וע"כ דס"ל לתוס' גם בפקדון בעי מיד ליד וזו ראי' מוכרחת. ועוד נ"ל מפורש יותר ממ"ש הרא"ש ריש סוגי' דמעמ"ג לשיטת ר"ת דבמתנה ל"א תן כזכה הוצרכו לתקן מעמ"ג ועוד דבעי מיד ליד וצ"ל אחר שכ' במתנה ל"א תן כזכי מאי ועוד שכ' ונ"ל כוונתו ועוד אפי' תימא משום מתנה לחוד לא הי' מתקני' מעמ"ג ומשום פקדון מהני זכה לזה כ' ועוד הא בעי מיד ליד דל"מ אפי' בחוב ופקדון ש"מ דס"ל גם בחוב ופקדון בעי מיד ליד ודברי הש"ך נכוני' ומוכרחי' ועיי'. ומוכח גם דאפי' אי לא אמרי' במתנה תן כזכי מ"מ ס"ל לר"ת דוקא מיד ליד בעי ועיי' תומי' שכ' דתלי' זה בזה וכ"כ בטור יו"ד סי' רס"ז דמבי' התומי' וכן מוכח בתוס' ב"ב פ' הספינה דלא מביא כלל במתנה אי אמרי' תן כזכי וכ' החילוק בין מיד ליד ועיי':

סלוק פ' ראשון, בעזרת נוצר עמו כאישון:

פרק שני המביא תנינא:

המביא גט ממדה"י כו' הקשה תוס' דמשמע דגרסי' ברישא בפני נחתם כולו ובפנ"כ חצי' למ"ד לפי שאין עדי' מצוי' לקיימו כיון דבפני נכתב חצי' פסול כ"ש נחתם חצי' וב' המהרש"א דקושי' תוס' לר"מ דמתני' לא זו אף זו ולא קמ"ל רבותא יתירא בפני נחת' חצי' אבל לרבא ורב אשי דקמ"ל אפי' אחר עמו או אני הוא עד שני לק"מ ובמה"רמשיף הקשה דלמא ר"ח ס"ל כרבה גם משו' לשמה וגם לר"ח לק"מ. ולפע"ד נראה דקושי' תוס' גם לרבא ולר"א ע"פ קושי' מהרש"א לקמן לרבא ור"א סיפא א' אומר בפנ"כ וא' אומר בפנ"ח ל"ל ותי' דאי לאו סיפא הוי מפרשינן בפני נחת' חצי' כפשוטו ולכן הוצרך סיפא וע"כ בפני נחת' חצי' כרבא או כר"א ולפ"ז הקשה תוס' שפיר מדקתני רישא תחלה בפני נכתב חצי' דפסול כ"ש נחתם חצי' וע"כ צ"ל דקמ"ל בנחתי חצי' כרבא או כר"א א"כ סיפא א' אומר בפנ"ח וא"א בפנ"כ ל"ל לאורי' דחצי' כרבא ור"א זה מוכח בלא"ה וא"ש ומיושב קושי' מהרמשיף דלר"ח באמת לק"מ די"ל אולי ס"ל גם משו' לשמה וקושי' תוס' מרבא דס"ל משו' קיום לחוד ועיי' וק"ל:

ועיי' פ"י שהקשה גם למ"ד משו' לשמה קשה דהא לר"א פסול עדי' שלא חתמו לשמה מדרבנן וא"כ רישא דקתני אמר בפני נכתב ול"א בפני נחת' דפסול כ"ש בל"א בפני ככתב דפסול נ"ל דהי' מקו' לומר דבכתיב' לשמה שהוא מדאוריי' ל"ח כ"כ דלא בקיאי כיון דכתיב מפורש וכ' לה וסתמא כפרושו דעל כתיבה קאי אבל חתימ' דכשיר' מדאוריי' שלא לשמה רק מדרבנן פסלוהו כ"כ לא בקיאי בדקדוקי לשמה מה שהוסיפו רבנן ולכן דווקא בל"א בפני נחת' פסול דיש חשש גמור שלא חתמו לשמה אבל בלא אמר בפני נכתב כשר בדיעבד קמ"ל אמר בפני נחת' ולא בפני נכתב פסול הגם כשאמר בפני נחת' לשמה כיון דבקיאי לחתו' ודקדקו לחתו' לשמה שהוא רק מדרבנן מ"מ פסול כשל"א בפני נכתב משו' שלא אמר כתקנת חכמי'. ועוד דלמא הנהו עדי' במקרה בקיאי וסופר אינו בקי ועכ"פ איכא רבותא בסיפא מה שלא נשמע מרישא כנ"ל:

בפני נחתי חצי' כ' רש"י אחד מן העדי' נראה דרצה שלא נטעה לפרש חצי' שלא ראה אלא חצי חתימ' של כל א' כמו בפני נכתב חצי' הראשון דכשר קמ"ל רש"י חצי' היינו עד א' אבל חצי חתימה של א' ל"מ כלל כמ"ש הרמב"ם וטור בסי' קמ"ב ובב"י בבד"ה שם מביא ראי' ממתני' דפסול בפני נחת' חצי' דפסול והוא תמוה דמתני' נחת' חצי' ע"א כדמוכח בסוגי' דלקמן מדר"ח רבא ור"א ועיי' בבית מאיר שם. או י"ל דבא רש"י להשמיענו דווקא חצי' שמעיד רק על א' מן העדי' אבל כשמעיד על שנים אפי' יש הרבה עדי' חתומי' ואינו מעיד רק על ב' מהם סגי ובירושלמי איתא דבאיכא ד' ע"ח תלי' בפלוגתא דר"י ור"ל אי כולהו משו' עדי' או משו' תנאי ולמ"ד כולהו משו' עדי' צריך שיאמר בפנ"ח כולהו ובש"ע א"ע סי' קמ"ב פסק דאם מעיד על שנים סגי ועיי' ב"ש וכ' דזהו לפי דפסק המחבר דשנים משו' עדי' ואינך משו' תנאי אבל לפי דחושש רמ"א להחמיר כמ"ד כולהו משו' עדי' הי' לי' להחמיר גם בזה ובבית מאיר כ' דרא"ש בתשובה כ' דאפי' למ"ד כולהו משו' עדי' מ"מ לא הי' תק"ח שיאמר בפנ"ח רק על ב' כמו בכל קיום שטרו' ודלא כירושלמי וכ' דאיכא ראי' מקושי' ש"ס לקמן לר"ח מדקתני בפנ"ח והא קתני אפי' א' אומר כו' ולא מתרץ דאשמועי' אפי' במעיד על ב' ואיכא עוד ב' פסול וע"כ דפשיטא לש"ס דסגי בהכי עיי' בו כי נכון הוא. ונ"ל דלזה כיוון רש"י דכ' א' מן העדי' דלא פסול רק כשמעיד על א' אבל על שני' סגי ואפי' איכא הרבה ואפי' למ"ד כולהון משו' עדים כנ"ל ועיי':

אלא אמר ר"א חצי' האחרון כ' תוס' לעיל ג' ע"ב אפי' למ"ד בפני נכתב משו' אחלופי מ"מ צריך דווקא חצי' ראשון דבחצי' אחרון ליכא היכר והוא דוחק. ולפע"ד י"ל הגם דלרבא ל"ח משו' לשמה דסתמא בקיאי לשמה השתא דתקנו לומר בפ"נ ובפנ"ח ולכתחלה

יעמוד השליח בתחלת הכתיבה ורוב' כן הוא וזה שלא מעיד רק בחצי האחרון ולא עמד וראה מתחלה יש קצת רגלי' לדבר דסופר כ' חצי' הראשון להתלמד או כ' לשם אחר ואח"כ בא בעל זה ולקחו ממנו וגמרו עבורו ועשה שליח ועמד בגמר כתיבה ולכן צריך דווקא שיאמר בפ"נ חצי' ראשון גם לרבא כן יש להסביר:

ומצאנו בזה מקו' ישוב לקושי' תוס' ליו"ד משו' דאין עדי' מצוי' לקיימו הוי זו דנכתב חצי' פסול ואצ"ל זו דנחת' חצי' פסול ולמ"ש י"ל דצ"ל זהו דה"א בנכתב חצי' חיישי' משו' לשמה דאיכא רגלי' לדבר קצת כמ"ש וזה ל"ש בנחת' חצי' קמ"ל וק"ל:

ותוס' תי' דקמ"ל רבותא דה"א דחשב טפי מכתב סופר ועד כיון דב' חתומי' ועיי' פ"י שהאריך והרבה להקשו' כיון דלא נתקיי' כתב סופר ע"י ב' אינו מעלה כלום ובע"ח אמרי' עדי' החתומי' כמו שנחקר וא"צ קיו' רק מדרבנן משא"כ בכתב סופר ולפע"ד נרא' כוונת תוס' פשוטה דמדין תורה לא צריך לומר בפנ"ח דל"ב קיום כלל דעדי' החתומי' כו' וכבר יצאנו ידי דאוריי' בב' עדי' החתומי' בלא קיום כלל ורבנן הוא דאצרכו קיום והם אמרו דסגי כשאומר בפנ"כ ובפנ"ח חצי' דיש ע"פ עדותו כתב סופר ועד ועדיף דיש עוד א' והיינו דיש ב' עדי' כשרי' מדאוריי' בלא עדות השליח כלל קמ"ל דלא הקילו כ"כ לסמוך על עדותו רק על ב' עדי' החתומי' דכשרי' מדאוריי' אבל לא במעיד ומקיי' כתב סופר דבעי קיוי מדאוריי' הגם שיש בלא"ה עדי' ב' חתומי' דא"צ קיום מדאוריי' כנ"ל ברור ופשוט:

דף טו:

אני הוא עד שני פסול כ' תוס' בירושלמי משו' דהוי נוגע ולאו טעם גמור הוא אי לאו טעמא או כולו בקיום הגט וצריך תבלין איך יתאחדו שני הטעמים יחד משום נגיע' ומשום דאו כולו בקיום הגט וטעמי' נפרדי' הם. ונ"ל להסביר דבאמת אין בזה רק קצת נגיע' ולא פסלו עדות עד דנאמן מה"ת משום נגיע' כזו אלא דכאן דהאמינו' חכמי' כתרי וחזקו נאמנותו דשליח כל שיש קצת נגיע' אפי' ע"צ הרחוק לא האמינו כבי תרי ודי שנאמן כעד דעלמא והיינו או כולו בקיום הגט או כולו בתק"ח אבל כל שיש בקיום היינו זה כ"י ואיכא קצת נגיע' שוב ליכא תק"ח דבכה"ג לא האמינו' כבי תרי כנ"ל נכון. ועיי' רשב"א שהוכיח משום כתיב' דנאמן על חבירו גם שהוא חתים עליו חזי' דאין זה נגיע' אם לא שנאמר דשם איכא אחר דמסייעו ולפמ"ש:

א"ש דשם אחר מסייעו והוא נאמן רק מתור' א"ע משום נגיע' כזו לא נסתלק נאמנותו משא"כ כאן להאמינו כבי תרי כנ"ל:

ולדברינו כשיש הרבה עדים חתומים וא' מהם כ"י השליח והוא מעיד על שני' מהם בפנ"ח ל"מ דהא יש קצת נגיע' בעדותו משום ח"י שוב לא האמינו' כבי תרי כיון שיש קצת נגיע' הגם דלא בעי לחתימתו כלל מ"מ יש קצת נגיעה ממילא אינו נאמן לומר בפנ"ח כתרי כנ"ל ולזה עוררני תלמיד א':

ובריטב"א כ' לאמור דלטע' נגיע' וכמ"ש תוס' גם בשני' מעידי' על כ"י של שליח אינו נאמן בפנ"ח על אידך משו' נגיע'. ונ"ל כשהוא מעיד על כ"י של עצמו ושני' אחרים על ח"י עד מהני בוודאי אבל הוא ואחר אין יכולי' לצרף על חתימ' השני דהוי כנכי ריבע' דממונא אפומא דחד כיון שלא האמינו לו כתרי היכא שא' כ"י משו' נגיע' וע"כ צריך לעוד א' ועל כ"י נאמן לחוד ודומה לעדות ממון ממש בכה"ג כנ"ל פשוט ועיי': תנן בפני נכתב כולו וכו' עיי' ב"י בבדה"ב א"ע סי' קמ"ב שכ' ראי' דבעדות בפנ"ח צריך לעמוד על כל חתימ' מדקתני מתני' בפנ"ח חצי' עיי"ש. והוא תמוה דמתני' חצי' היינו חצי' מן העדי' באינו מעיד רק על א' וכבר תמה עליו בבית מאיר עיי"ש. ויש להקשו' כיון דבאמת הדין כן דבעי לעמוד על כל חתימ' כולה ויש להעמיס במתני' בפנ"ח חצי' כולל תרתי על א' מן העידי' וגם חצי' שצריך לעמוד על כל חתימ' ומה מקשה השתא א' אומר וכו' י"ל דקמ"ל בפנ"ח חצי' שצריך לעמוד על כל חתימת העד הגם דר"ח ורבא אמרו ע"ז ואפי' שני' מעידי' היינו דגם בהכי איירי דאינו מעיד רק על א' אבל גם זה בכלל שצריך לעמוד על כל חתימ' עד גמיר' וטובא קמ"ל וצל"ע:

דף טז.

הנצוק והקטפרס ומשקה טופח אינו חבור לא לטומאה ולא לטהרה וכ' רש"י ולא לטהר' לענין מקוה כגון שיש שני מקואו' ואין בא' מהם שיעור. משמע מלשונו שאין בא' משניה' שיעור וכן ס"ל לרשב"א בכוונתו וכן בריטב"א בע"ז. ומ"ש מהרש"ל דתוס' ס"ל בכוונ' רש"י שיש מקוה שלימה מדהקשה עליו אינו מוכרח דתוס' בקושי' לא ידע לחלק בין יש מקוה א' כשירה או לא והקשה מג' גממיות ור"ת חידש חילוק בין א' כשירה וא"ש פי' רש"י וכן נראה דס"ל למהרש"א עיי' בו:

והנה רש"י בע"ז ע"ב כ' שיש מקוה א' כשירה וא' חסירה וסתר פירושו כאן וכן הרגיש רשב"א ועל פירושו בע"ז קשה קושי' תוס'. ונלפע"ד דרש"י בע"ז ס"ל דמתני' דטהרות כרבנן בתוספתא בג' גממיות דל"ל לא גוד אחית ולא אסיק וכ"כ הר"ש בטהרות דמתני' דטהרות כרבנן. וכיון דמתני' דטהרות סתמא קתני משמע אפי' בא' כשיר' לעולם אינו חבור וכרבנן אלא דכאן הוצרך רש"י לפ' בשניה' חסרים לפי הסוגי' דאמר דלמא ר"י הוא וס"ל לרש"י כר"ת דמשמע משטיחות לשון רש"י דמתני' דטהרות כולה ר"י וקשה

הא ר"י ס"ל בג' גממיות גוד אחית ולכן הוצרך לפרש דמתני' בשניה' חסרי וי"ל מתנית' כר"י ובג' גממיות האמצעי' כשרי' כתי' ר"ת והא דרגלו נגעי במים משום דסופו לירד אבל בע"ז מפרש מתני' כרבנן משום דסתמא קתני משמע אפי' א' שלימה כנ"ל והוא ישוב נכון:

לא צריכא דאיכא טופח להטפיח. צ"ע איך יליף ממתני' דטהרו' דטופח לא הוי חיבור לענין נט"י י"ל בדאוריי' ל"א דטופח צירוף משא"כ לנטילה דרבנן דקיל ובש"ס חגיגה י"ט מחלק בין מעלו' דרבנן לדאורייתא עיי"ש וצל"ע. ויש לדחוק:

דלמא לענין מקוואו' ור"י היא פי' רש"י דהכי קאמר דאין לדמות מקואו' לנטילה דאין חבור ראי' לענין חצי נטילה וקשה לפ"ז לא הי' צריך להביא דר"י דהא גם בתחלה סבור הי' דלענין מקוה אתמר וכן הוא באמת רק דמחלק בין חבור דמקוה לנטילה וא"כ אין חילוק מי הוא הסובר דטופח להטפיח חבור אלא דהו"ל לומר לא דמי נטילה למקוה ועיי' פ"י. ושיטת ר"י שבתוס' דר"י ל"ל טופח להטפיח רק בגוד אחית אבל באשבורן צריך כשפופר' הנאד ופ"י הקשה א"כ רבנן דגממיות הפוכו' מדר"י לדדהו קטפרס גרע דל"א ג"א אפי' בקטפרס מרובה וגדול ובאשבורן ס"ל דמצרפי' בשפופ' הנאד. ולר"י קטפרס עדיף אפי' בטופח להטפיח ולפע"ד י"ל דר"י ל"ל בקטפרס רק באדם משום שסופו לירד דלא צריך רק חיבור קל כמ"ש תוס' סברא זו לענין ג"א כן י"ל לענין טופח כנ"ל וי"ל בזה הא דאמר דלמא לענין מקוואות משמע דעד השתא לא ס"ל דבמקוואו' איירי וכן דקדק תוס' וגם ר"י הוא אין בו צורך יהי' מי שיהי' כמ"ש. ולפמ"ש י"ל דתחלה סבור בכ"מ אמרי' טופח להטפיח חבור וה"ה לענין נטילה ודחי דלמא דווקא לענין מקוואו' לא בכ"מ טופח חבור והיינו בגממיות לא דלא מחברי' חסרי' ע"י טופח רק במקוה שלימה וכר"י כשנכנס אדם ומשום דסופו לירד וזה ל"ש רק במקוה שלימה תחלה והיינו דקאמר לענין מקוואו' דווקא ור"י כנ"ל ועיי': אם הי' רגליו של ראשון נוגעי' במים כו' הרמב"ם פסק כרבנן דר"י וטור יו"ד סי' ר"א פוסק כר"י ועי' בב"י שם שנדחק בטעמא דטור דפסק כיחיד נגד רבים ועיי' תוי"ט פ"ו דמקוואו' ובתשוב' ח"ס חי"ד סי' ר"י ובתשובתי סי' קכ"ט בארתי פסקי הרמב"ם בענין זה באר רחובות בעזה"י ושם נאמר גם בשיעור חיבור כשפ"ה ולענין נט"י שבסי' קנ"ט וקמ"ב שם עיניך עליו ותמצא בו כל הצורך:

ע"ב. אלמא קסבר שני' שהביאו גט א"צ שיאמרו כו' פי' רש"י דטעמא משו' שאין עדי' מצוי' לקיימו והרי עדי' מצוי' לקיימו נרא' דס"ל דחיישי' לערעור הבעל דהוא זייפו ולכן לא סגי דידענו ע"י ששניה' שלוחי' ואלו אמרו בפנינו גרשה כו' דחייש שהוא יבוא ויטעון שהוא זייפו ועיי' רא"ש ריש מכילתן מירושלמי דל"ח שחתמו בעדי' פסולי' דכיון

דאין ערעורו ערעור אף הוא מחתימו בע"כ היינו כשאומר שליח בפנ"ח שוב אין ערעורו ערעור שחתמו בפסול היינו שהוא זייפו כיון שהאמינו חכמי' שבפניו חתמו העדי' אבל בשני שלוחי' שא"צ לומר ולא ידענו רק שהם לא זייפו אבל שלא זייפו לא ידענו כ"ז שא"א בפנ"ח וצ"ע על הרא"ש שהביא הירושלמי על דפי' רש"י דעדי' מצוי' לקיימו וצ"ע וצ"ל דלהא ל"ח דיבוא הבעל ויטעון שהוא זייפו דאינו רוצה לטעון ולערער ולעשו' עצמו זייפן כדי לקלקלה אלא שיבוא לערער דמזויף הוא והוא זייפו אלא כיון שאינו נאמן שהשליח זייפו ממילא לא יבוא לערער וכן בשני שלוחי' כיון שהם זייפו א"א לו לטעון גם שהוא זייפו ל"ח דכיון דהם זייפו אינו נאמן וע"כ יצטרך לומר שהוא זייפו לזה ל"ח כמ"ש כנ"ל:

אבל רש"י ס"ל דבשני שלוחי' חיישי' שיבוא ויטעון שהוא זייפו ול"ל כהרא"ש הנ"ל ואין מירושלמי ראי' כמ"ש וכ"כ ב"ש סי' קמ"ב דנרא' מרש"י דס"ל דחיישי' לזיוף הבעל אלא דרשב"א הקשה הא לקמן אמר א"צ לומר כו' דאלו אמרו בפנינו גרשה כו' אלמא דאין הטעם משו' שמצוין לקיימו אלא משו' דליכא חשש ערעור שכבר נתקיי' ע"י שאומרי' שלוחי' דבעל אנחנו ועיי' פ"י מ"ש בכוונת רש"י ודבריו נכוני' ואפשר להעמיס במ"ש רש"י כאן דמצוי' י"ל שמצוי' בשע' שליחות אבל רש"י לעיל ב' ע"ב כ' מפורש ואם יבוא הבעל ויערער הרי עדי' מצוי' לקיימו נרא' בעין דכוונתו דכשיבוא הבעל הם השלוחי' יקיימו אז ודלא כמ"ש הפ"י עיי':

והנלפע"ד בישוב קושי' הלז דרש"י ס"ל דוודאי אנן ל"ח לזיופו של בעל לקלקל זה לא שכיח אלא לזיוף השליח הי' לכו לחוש בלא ערעור הבעל ועיי' תוס' לעיל ריש מכילתין שכ' אם בכ"מ חיישי' לזיוף בלא טענ' מזויף מ"מ בגט משו' תק"ע ל"ח ולכן היכא דמצוי' לקיימו לא הצריכו לומר אלא בח"ל משו' ערעור דבעל אלא כיון שכבר תיקנו לומר בפנ"ח משו' ערעור דבעל שוב גם בשני' הגם דמצוי' לקיימו מ"מ הי' לנו להצריכו לומר בפנ"ח כדי לצא' לעצמינו מחשש זיוף כיון שכבר תיקנו בשליח א' משו' ערעור דבעל מה לנו להקל בשני' הלא טוב שיהי' כן בשני' הגם דמצוי' לקיי' כשיערער הבעל מ"מ טוב שיאמרו שנצא מחשש זיוף לעצמינו דחוששי' בכ"מ לזיוף לכן הוצרך ש"ס לומר דאנן ל"ח לזיוף כאן דאלו יאמר בפנינו גרשה כו' וכיון שאומרי' שלוחי' אנחנו אנו יודעי' בבירור שהם לא זייפו ויצאנו מחשש זיופא דחוששי' בדיני ממונות ושמא זייפו הבעל ל"ח בלא"ה לעצמינו דזה חשש רחוק אלא דאם בא ומערער אנו חוששי' דעכ"פ יהי' לעז אלא דנגד זה הלא עדי' מצוי' לקיימו והא"ש דהוצרך רש"י לומר דע"מ לקיימו היינו משו' ערעור דבעל שהוא זייפו וש"ס אמר דאלו אמרו בפנינו ול"א משו' דמצוי' לקיימו דבהא

לא סגי' דאכתי קשה ניחוש אנן שהם זייפו והוצרך לומר אלו יאמרו בפנינו גרשה וערעור הבעל דהוא זייפו פשוט דל"ח כיון שמצוי' לקיים כפי' רש"י כנ"ל עיי' היטיב והבן:

אלמא קסבר שמ' שהביאו גנו צריכ' שיאמרו כו' אימא סיפא כ' רש"י משו' אחלופי וכ' מהרש"א דמוכח כמ"ש תוס' דלרבה חיישי' ג"כ לאחלופי אחר שתיקנו בפנ"כ משו' לשמה ועיי' תוס' לעיל ד' ע"ב ד"ה רבה אית לי' דרבא ועיי' בחידושינו שם ועפ"ז שם יובנו דברי תוס' שבכאן שנדחק בהם הפ"י. ורמב"ן במלחמו' ובחידושיו כ' דלאמת כדמסקי' רבה אית לי' דרבא ל"צ לומר דלא חיישי לאחלופי וי"ל כרבא ס"ל והוא דאמר משו' לשמה דס"ל דחיישי' לתרתי ועיי' פ"י שכ' די"ל דרבה הוכיח דהטע' גם משו' לשמה. ולפע"ד י"ל יותר דרבה הוכיח כן מכח קושי' תוס' לעיל ט"ו ע"א ד"ה המביא שהקשה למ"ד א"ע מצוי' לקיימו הוי מתני' זו ואצ"ל זו אבל למ"ד משו' לשמה ניחא ותי' תוס' שם דחוק ועיי' פ"י שם וי"ל מכח זה לרבה דגם משו' לשמה צריך לומר ורבא ור"א דס"ל כוותי' דרבא לטעמי' דלדדהו לק"מ קושי' תוס' כמ"ש מהרש"א שם ולא מוכח דאיכא גם משו' לשמה אבל רבה י"ל ס"ל כר"ח והוכיח שפיר והא דלא אמר ש"ס ריש מכילתן בה"א דרבה ל"ל דרבא דהוכיח משו' לשמה ממתני' זו מכח קושי' תוס' י"ל דבפ"י הקשה על תוס' הנ"ל דמשמע דלמ"ד לשמה א"ש מתני' לא זו אף זו א"כ קשי' רישא דקתני אמר בפנ"כ ול"א בפנ"ח פסול אמר בפנ"ח כו' ולמ"ד לשמה הוי זו ואצ"ל זו דהא חתימ' רק מדרבנן בעי לשמה ותי' דלאמת רבה אית לי' דרבא עיי"ש ולפ"ז עד דלא ידע רבה אית לי' דרבא לא יוכל לומר דרבה הוכיח משו' לשמה מכח הך מתני' וכקושי' תוס' דא"כ תיקשי לדידי' מרישא דהוי זו ואצ"ל זו וע"כ מהכא ליכא למשמע מידי אבל למסקנא דרבה אית לי' דרבא י"ל דרבה הוכיח מכח קושי' תוס' דגם משו' לשמה איכא אבל: לרבא לשיטתו לא מוכח מידי וכן לר"א וכיון דפסקי' כר"א פסקי' כרבא משו' קיום לחוד כנ"ל עיי' וק"ל:

ורבה אמר לך דכ"ע כו' כ' ה"ה דה"מ לשנוי' דכל"ק ס"ל ורמב"ן כ' דל"ק ע"כ דל"ל כרבה מדל"א אפי' בגט יוצא מתח"י שניהם וקודם שלמדו ופליגו באחלופי ורמב"ן לשיטתו דכ' דה"ה דה"מ לומר לל"ב דפליגו באחלופי א"כ מוכח דל"ק ל"ל כרבה אבל תוס' לשיטתו דלל"ב ליכא למימר דפליגו באחלופי א"כ אין מוכח דל"ק ל"ל כרבה ופשוט:

סד"א הואיל ול"ג ר"י שמא יחזור הדבר לקלקולו דלמא אתי לאחלופי כו' נמי לא גזר קמ"ל. עיי' הרז"ה שהאריך למה ל"א דה"א בע"א נמי לא גזר שמא יחזור הדבר קמ"ל דגזר שמא יחזור בא' ולא בשני' דלא שכיח. והנלפע"ד בשנבין איך ה"א משו' דל"ג שמא יחזור הדבר לקלקולו ל"ג נמי דאתי לאחלופי מה שייכו' גזיר' זו לזו ועיי' ריטב"א דיותר

יש לגזור אתי לאחלופי דאיכא גזיר' בדור הזה משא"כ שמא יחזור הוא בדור אחרון. ונ"ל הא דגזרי' אחר שלמדו משו' שיחזור הדבר בוודאי אי אחר שלמדו לא הי' שום שליח צ"ל דבקיאי משום שמא יחזור הדבר לקלקולא לא הי' מצריכי' לומר אלא כיון שבלא"ה כל שליח צ"ל בפנ"ח ובפנ"כ משום קיום גם לרבה דא"ל דרבא וס"ל גם גזיר' אחלופי כמ"ש רמב"ן ותוס' וליכא רק כשאיקרי שיש עדי' לקיים דאצ"ל משום קיום וכיון דאיכא שמא יחזור הדבר לקלקולא הניחו התקנה כמו שהי' שאפי' יש עדי' לקיי' או מקוים צ"ל כמו כל שליח וה"ה בשני' שלוחי' שאצ"ל משום קיום מ"מ כיון דכל שליח צ"ל משום קיום הניחו הדבר כמו קוד' שלמדו דשני' שלוחי' ג"כ הי' צ"ל משום לשמה כן עתה הניחו כמו שהי' שמא יחזור הדבר לולי דשני' לא שכיחי וליכא למגזר וזו היא סוגי' דלעיל פ"ק ה' ע"א כנ"ל. ואומר לפ"ז דרבנן דס"ל לל"ב כאן דגם שנים צריכי' לומר הגם דלא שכיח משום דכל שליח בלא"ה צ"ל משום קיום הניחו תקנה קדומה שאפי' שני' הי' צריכי' לומר משום לשמה כן אחר שלמדו יהי' ככל שליח משום דאיכא נמי קצת שמא יחזור הדבר לקלקולו ור"י דס"ל דאצ"ל ה"א טעמו דל"ל כלל שמא יחזור הדבר דס"ל דמשו' קיום אצ"ל רק בפני נחתם ולכן אחר שלמדו לא הצריכו לומר בפני נכתב ג"כ משום שמא יחזור הדבר כו' דמשום הא גם לרבנן לא הצריכו רק כיון שבלא"ה צ"ל כל שליח בפנ"כ ובפנ"ח משום קיום ואחלופי וכיון דלדידי' ל"ל דמשום קיום צ"ל בפנ"כ. א"כ לאחר שלמדו סגי משום קיום בפנ"ח ומשום שמא יחזור לחוד לא הצריכו לומר בפני נכתב. והא"ש דאמר דסד"א הואיל ור"י ל"ל גזיר' שמא יחזור הדבר לקלקולא דלמא אתי לאחלופי נמי לא ס"ל הייינו דה"א דזהו טעמו דל"ל גזיר' שמא יחזור לא משו' דשני' לא שכיחי אלא דל"ל כלל משום שמא יחזור והטע' משום דל"ל אחלופי ומשום קיום לצ"ל רק בפנ"ח וממילא לא הצריכו בפנ"כ משום גזיר' שיחזור לקלקולו לחוד כך סד"א קמ"ל דא' אומר בפני נחתם פסול דס"ל אחלופי ממילא גם גזיר' שמא יחזור הדבר אית לי' אלא בשני' דלא שכיח לא גזר והא"ש דתני' שני גזירו' דאחלופי ודשמא יחזור להדדי וא"ש ג"כ קמ"ל דס"ל אחלופי וממילא חייש לשמא יחזור לקלקול בא' רק בשני' לא משום דלא שכיח אבל בא' חייש לשמא יחזור ואפי' הגט מקוים מ"מ צ"ל לרבה משום שמא יחזור כו' ומיושב קושי' הרז"ה כנ"ל נכון מאוד ועיי':

דף יז.

אמר רחמנא או בטולך כו' ראיתי בחי' אמ"ו מאוה"ג זצ"ל שכ' שהי' מצטער על העיון והלימוד כי כל שאין כר אין שלום בית ומתבטל מן לימוד התורה והאריך עוד ונ"ל לפרש הא דאמר אדהכי אתא חברא כו' מה המשך יש לזה עם הענין דעסקו בי' נרא'

דמשמים הראוהו דהוא ס"ל דשני' אצ"ל וס"ל כרבה אלא לאחר שלמדו אצ"ל דל"ג שמא יחזור לקלקולא ותשתכח התורה והראו לו מענין זה דאתו חברא ונטל שרגא ונצטער על בטול התורה ע"י הגלו' וגזירו' שמשכחו' התורה בעו"ה ויש לחוש שיחזור הדבר לקלקולו ברוב הימים ד' יצילנו ויהי עוזר לנו:

אמר לי' יתד הוא שלא תמוט והכי נקטי' דשני' א"צ שיאמרו כו' ושיטות רוב פוסקי' אפי' א' שליח וא' מעיד על השליחו'. והרמ"א בסי' קמ"ב דוקא שניה' שלוחי' כמשמעו' רש"י ורמב"ם ועיי' בריב"ש סי' שי"ח דשליח מסתמא מכיר חתימ' עדי' משא"כ זה שמעיד על שליחותו והוא לפי שיטת רש"י דשלוחי' אצ"ל משום דמצוי לקיימו ועיי'. ובטור בשם רמ"ה דבא' שליח וא' מעיד על שליחותו צריך דוקא שתהי' המסיר' בפניה' דאל"ה הוי חצי דבר וב"ש בסי' קמ"ב סעי' י"ב כ' דתלי' בפלוגתת רי"ף ותוס' בב"ק ע' ע"ב וכ' ולקושי' תוס' לקמן סוגי' דשליש צריך לדחק. אבל עיי' בריב"ש סי' שי"ח שהביא שיטת הרא"ה באריכ' וביאר שם דלא דמי לדלקמן עדי קבלה ועדי ראי' שהם שני ענינ' משא"כ ע"מ ועידי שליחו' הבעל עיי"ש ותבין. ובפ"י כאן הקשה לרמ"ה השליח אומר בפנ"כ ושני' בפנינו נחתם למ"ד משום לשמה הא הוי חצי דבר ואי תימ' ל"א דבר ול"ח דבר א"כ גם לרמ"ה הא דבעי עידי שליחו' משום דלא זייפו הוא רק מדרבנן ומ"מ ס"ל דהוי ח"ד וכ' וצריך לחלק וצ"ע. ונ"ל דהחילוק הוא דבדין של רמ"ה ע"מ בעי מדאורייי' וכיון דחכמים אמרו דלא סגי בע"מ רק בעדי שליחו' שמא זייפו ולא עשאו כלל שליח הוי חצי דבר ע"פ תיקון חכמי' בעדו' דאורייי' דע"מ הוי חצי דבר ע"פ תיקון חכמים. אבל בא' אומר בפנ"כ וא' או שני' בפנ"ח כל העדו' דרבנן וכל שהעדו' דרבנן לא בעי דבר ולא חצי דבר כנ"ל ועיי':

בעזה"י סוגי' דזמן שלמדנו בישיבה בעיון מעט תחלת זמן הקיץ תריז"ל פ"ב יע"א:

מתני' נכתב ביום ונחתם ביום בלילה כו' כשר כו' כ' ריטב"א דאשמועי' דל"ח ליומא גופא אי מצפרא אי מפניא כדלקמן ועיי' בו:

ביום ונחתם בלילה פסול. כ' תוס' לר"י משום שמא יחפה עב"א. לכאורה במוקדם כה"ג ל"ח שיחפה הוא דהא לא כתב גט משו"ה אלא שאנו חוששי' שתזנה בין כתיבה לחתימה והיא תחפה על עצמה ולצ"ב שיחפה הוא על ב"א נרא' דתוס' לטעמי' שכ' לקמן דכל שנתאחר הנתינה איכא קול וליכא משום פירי רק משום שיחפה ויתן לה בצנע' בלא ע"מ ולכן דוקא בב"א איכא פסול במוקדם משום שהוא יחפה ויתן במכוון בלא ע"מ ומדוקדקי' דברי תוס' ועיי'. וכ' ולר"ל משום פירי שסבורי' הדייני' כו' נרא' דרצה תוס' באריכ' זה להבינינו דלר"ל ל"ש לומר דכל שאין המסירה ביום הכתיבה קלא

אית לי' דקול ל"מ רק למסירה אבל בכ"ז לא יתוודע שהי' החתימה מאוחר' והגם שיהי' קול שנתאחר' הנתינה מ"מ לא יעלה ע"ד ב"ד שהי' החתימה מאוחר' מכתיבה ויאמרו מסתמא החתימה היתה ביום הכתיבה כנ"ל וא"ש יעיי' אבני מלואי' סי' קכ"ז אות ז':

ר"ש מכשיר שהי' ר"ש אומר כו' לשון זה צ"ע מה למתני' להביא ראי' שהי' ר"ש אומר ולא נמצא כן במק"א דמתני' מייתי מנ"ל דכך ס"ל. ונ"ל דרצה בזה דלא נימא דטעמא דר"ש דס"ל כל מוקד' כשר ואפי' בשאר שטרו' ועיי' ב"מ ע"ב ע"א פלוגתא דר"מ ורבנן בשטר שיש בו ריבית ור"ל ס"ל דלרבנן גם שטר מוקדם כשר לגבות מזמן שני וא"כ גם גט מוקדם כשר ועיי' ב"מ סי' קכ"ז סעי' ב' ואם ר"ש כרבנן ס"ל גם בהקדי' זמן הגט כשר קמ"ל שהי' ר"ש אומר כל הגיטי' וכו' פסולי חוץ מג"נ וע"כ הטעם בג"כ משום דס"ל כיון שנתן עיניו לגרשה ודווקא נכתב ביום ונחתם בלילה כשר אבל הקדי' הזמן פסול כנ"ל:

אלא דכ"ז א"ש לר"ל בב"מ שם אבל לר"י דאמר כ"ע ס"ל שטר מוקדם פסול א"כ ליכא מקו' למטעי לר"ש דס"ל דכשר משום אוקד' כשר דליכא דאמר. ויש לדחוק וביותר י"ל דהי' מקו' לטעות דר"ש דוקא בנכתב ביום ונחתם בלילה מכשיר משום דלזמן קצר כזה שבין יום ולילה מכר ותפסיד הלקוחו' ל"ח אבל בנתאחר הרבה פוסל כעין שכ' פי' המשניות לר"ש לענין זנו' והוא כ' לזנו' דלא שכיח בין יום ולילה דל"ש בלא"ה. והי' מקום לומר כן גם לענין פירו' דל"ח למכיר' בזמן קצר אבל אם נתאחר יותר חיישי' לכן מייתי שהי' ר"ש אומר כל הגיטין שנכתבו ביום כו' פסול חוץ מג"נ מוכח דג"נ שאני ומשום דבדין מפסיד משע' שנתן עיניו כנ"ל:

ולפ"ז מוכח דר"ש מכשיר לאו דוקא בנכתב ביום וכו' אלא אפי' לימי' הרבה דלר"ש לקמן דחיישי' שמא פייס ובירושלמי לאו דווקא עד עשרה ימים אפי' ליומא אוחרא. וא"כ לא הי' מקו' לטעות דר"ש מכשיר משום שהוא זמן קצר קמ"ל אפי' לזמן יותר מנכתב ביום ונחתם בלילה הא כזה בלא"ה פסול משום שמא פייס ולכ"כ כר"י דר"ש באמת מכשיר יותר והא"ש דר"י לשיטתו בב"מ שם מוכח ע"כ מדאמר שהי' ר"ש אומר דלר"ש לאו דוקא נכתב ביום ונחתם בלילה מכשיר אבל לר"ש לשיטתו לא מוכח מידי וא"ש פלוגתא דר"י ור"ל לקמן לשיטתי' כן י"ל ע"ד פלפול:

מפני מה ת"ז בגיטין כ' תוס' דמשום מזונו' ל"צ דבלא"ה תוכל להטמין גיטה ונאמנ' ע"כ במגו דתטמין גיטה. לא כ' תוס' בפשוט דתוכל להטמין גיטה דוודאי הי' לנו לתקן שלא תצטרך להטמין גיטה ולטעון שקר. ולכן כ' תוס' גם כשתראה גיטה תהי' נאמנ' במגו וצ"ל דאין זה מגו להוציא דהוה מגו דשתקה ול"א כלל שנתגרשה וכה"ג אמרי' מגו ועיי'

תוס' כתוב' ט' ע"ב ד"ה לא דקטעין טענת דמים ובאחרוני' שם בהפלאה ובבני אהובה דכל מגו דשתקה ול"א כלום מהימנא במגו דשתק' וכן נמי הכא דאם שתקה ולא הוציאה גט לא הי' בעל נאמן לומר גרשתי אשתי בלא דיבורה כלל כנ"ל:

ובזה י"ל קושי' תוס' ב"ב קל"ו שהקשה למאן דס"ל דר"י דאמר בעל שאמר גרשתי אשתי אינו נאמן דווקא למפרע ובלהבא נאמן בכה"ג פשיטא דאינו נאמן דאל"כ מה הועילו חכמים בזמן עדיין יחפה בלא גט ויאמר גרשתי עיי"ש. ולפמ"ש י"ל דה"א דבעל שאמר גרשתי נאמן ותיקנו זמן משום מזונות דמה תאמר היא תאומן במגו דלא גרשתני הא הוא נאמן אלא דלכאורה לפמ"ש תוס' דאף מכאן ולהבא כל שהיא מכחשת אינו נאמן א"כ אית לה מגו אלא דא"ש דכיון דצריך להכחשה דידה וכל שאינה מכחשת נאמן שוב הוי מגו להוציא וה"א דצריך זמן משום ואונו' קמ"ל ר"י דאינו נאמן וממילא צ"ל זמן משום שמא יחפה על ב"א כנ"ל ועיי' וק"ל:

והנה המהרש"א כ' דל"צ לזמן משום הפסד דידי' שלא תאמר שלא גרשה דגם עתה תטמין גיטה ע"כ. ודבריו אינו מובנים לי דהא תצטרך להוציא גיטה כשתרצה להנשא כמ"ש תוס' ואז יתברר ע"י הזמן ששקר ענתה בו שכבר גרשה מזמן הכתוב בגט. ואם כי אפשר שלא תרצה להנשא כלל או תראה גיטה בב"ד בלי ידיעתו עכ"פ אפשר שהצילו מן ההפסד:

ע"י הזמן שבגט ולכן תיקנו' אלא לפע"ד בפשוט לק"מ לפמ"ש דאפשר לה ליקח כתב מב"ד אלא דשוב דחה אולי לא ירצו עדי' לילך לב"ד וגם לא ירצו לכתוב לה וכ"ז לגבי דידה שנותן לה בע"כ ואולי לא יתרצו עדי' ואפשר הוא יברר עדי' שלא ירצו לכתוב לה או לבוא לב"ד כדי להפסיד' אבל הוא להציל עצמו מן ההפסד יוכל ליקח עדי' במסירה שיתנו לו כתב עדו' על הגירושין כנ"ל פשוט. ולכאורה לא יצדק זה לרש"י דל"ל דכל שאפשר בכתב מב"ד שלא הי' צורך לתיקון זמן וא"כ תהדר קושי' מהרש"א דאפשר דתיקנו זמן משום פסיד' דידי' ונ"ל דגם לרש"י א"ש דהא דלא ניחא לרש"י במ"ש תוס' דאפשר בכתב מב"ד דמה לנו לטורח הזה של ב"ד ושלה וכמ"ש פ"י ונתקשה בשיטת תוס' כיון שאפשר בזמן בגט עצמו ויועיל לה כמו כתב מב"ד אבל לבעל זה להציל עצמו מפסיד' דמזונו' בוודאי טוב לו יותר שיקח כ' מעדי' משיסמוך על זמן שבגט אולי לא תנשא או לא יתוודע לו שהראת גיטה בב"ד ולכן טוב לו שיקח כ' מעדים ותמיד יעשה ככה ומה לנו לתקן זמן אם לא יחוש לעצמו כנ"ל והדברי' פשוטי' וברורים: בתוס' ד"ה הנ"ל דנתקשה למה תיקנו זמן בשיחרור. נ"ל דיש בו צורך כשמשחרר ומזכה השחרור ע"י שליח ושליח לא איכפת לי' שילך לב"ד ליקח כ' מתי נשתחרר ויפסיד העבד הגם

דלא שכיח כ"כ שיחרור בזיכוי אחר מ"מ תיקנו דהא גם בנשתחרר ע"י עצמו ג"כ יש תועלת בזמן אלא דאפשר בתקנת שיקח כ' מב"ד וכיון שע"י זמן מתוקן הכל יותר טוב לתקן זמן דמילתא דשווי' בכל אופן אלא דכ"ז לרבנן דס"ל זכו' הוא לעבד אבל לר"מ דחוב הוא וא"א בזוכי' עי"א קשה אלא דאם קושי' תוס' לר"מ אין צריך תוס' למ"ש דאף למ"ד עדיו בחתומיו זכי' לו היינו כשיש בו זמן וכו' הא ל"ש עידיו בחתומיו זכין לו רק כשהוא זכות לעבד כמפורש בש"ס ב"מ שם ולרבנן דזכו' הוא בלא"ה א"ש דצריך זמן ולר"מ ל"ש עידיו בחתומיו זכי' לו וצ"ע:

ובאמת נ"ל לר"מ באמת לא תקנו זמן בשיחרור ובריי' דקתני דזמן בשחרור כרבנן דר"ע וכהלכתא וא"ש:

והנה מ"ש תוס' בתירוצו כגון שמכרו לאחר ושוב ישחרר אותו ועבד מוחזק בעצמו יש לעיי' דנוקמי לעבד בחזק' עבדו' ול"ל הרי שיחרור לפנינו דע"ז אנו דנים אם נתן שטר שחרור אחר שכבר מכרו ל"מ שחרורו וה"ה עבד לפנינו וצ"ל דמוחזק בעצמו וטוען ברי ואדון השני שמא עדיף טפי מחזק' עבדו' הגם בעל שאמר גרשתי אינו נאמן להפסיד מזונו' דאוקמי בחזק' א"א ומוציא' מזונו' ממנו משום חזק' א"א צ"ל משום שטוענ' ברי וחזק' א"א שלה נאמנ' נגד ברי של הבעל אבל בעבד שאדון שני טוען שמא והעבד מוחזק א"א להוציא ממנו משום חזק' עבדו' בשמא כנ"ל ועיי'. אלא דצ"ל א"כ בלא שיחרור יהי' נאמן לומר ששחרר אדונו הראשון וגם האדון יאמר כן דשטר שחרור אינו מועיל כלל כיון שאינו מוכח מתוכו אם נשתחרר כלל אולי עכשיו נתן לו והוא בחזק' עבד כדמעיקר' אלא משום ברי שלו וחזק' שבגופו נאמן כן יאומן בלא שטר כלל וצל"ע:

ובגוף הדבר שכ' תוס' דעבד מוחזק בעצמו עיי' אריכ' קצה"ח סי' רמ"א ג' דוקא נגד רבו שני מוחזק הוא דליכא חזק' מרא קמא אבל נגד רבו ראשון לא עיי"ש. ומה שמקשי' העולם מב"מ כו' כבר נתעורר בש"מ שם ב"מ במקומו עיי"ש:

ר"י אמר משום ב"א כתב תוס' דל"א אוקמי אחזק' א"א דה"ה גרושה לפנינו ועוד אדרבא אוקמי בח"כ. הפ"י נתקשה מאוד בשני תי' תוס' דהא חזק' דמעיקרא עדיף ונאמר השתא נתגרשה ועל תי' שני קשה דא"כ בלא גט תאומן שנתגרשה משו' ח"כ שלה ולכן הכריח דשני תי' תוס' א' הם וכמ"ש הר"ן. והנלפע"ד בזה דהנה הפ"י בכתוב' סוגי' דתרי ותרי החזיק בעד סברת רשב"א בקדושין דל"א בתר חזק' רק במקו' דאיכא ספק לנו אבל כל שהבידונים אמרי' ברי נגד החזק' ל"א אוקמי אחזק' ולכן בתרי ותרי ונשא' ושניהם אומרי' ברי אין הורגי' אותם ולא תצא עיי"ש באריכ' שכ' דכל שקבל התרא' ל"מ ברי כיון שקבל התרא' איכא הוכחה נגד הברי ועיי' בק"א שם ביתר ביאור. ולפי"ז לק"מ קושי'

תוס' דכל שאומר' ברי שנתגרשה קוד' הזנו' א"א להורגה משום חזק' אלא בלא גט כיון שקבלה ל"מ ברי שלה דהא איכא הוכח' מדל"א אז גרושה אני אבל כל שיש גט בידה תוכל לומר דסמכה על הגט שבידה כמ"ש פ"י בעצמו סברא זו וא"ש. אלא דתוס' בכתוב' שם ל"ל דרשב"א ולכן הקשה כאן. ונ"ל דתוס' מודה לרשב"א במקצת היינו כשחזק' זו איתרע קצת הגם שלעצמינו אזלי' בתר' אבל בצירוף ברי של הנדון ל"א תו בתר' ונ"ל שזה כוונת תוס' בכתוב' שם דמתרץ דאתרע החזק' דדייקי ועיי' פ"י ואחרוני' שם ונ"ל כוונת תוס' דוודאי לא נסתלק חזק' א"א לגמרי ע"י דייקי קצת דלא דייקי כ"כ כיון דאיכא שני' אומרי' מת אלא דאתרע החזק' של א"א ולא אלימא כ"כ ולכן מהני ברי שלה ושלו כנ"ל ויש להאריך שם. והא"ש ג"כ תי' תוס' כאן דהרי גרושה לפנינו ואתרע החזקה ולכן מועיל ברי שלה. וכן י"ל בתי' שני שכ' תוס' אדרבא איכא חזק' כשרו' לא דחזק' כשרו' לבד מסלק חזק' א"א אלא שנחלש חזק' א"א ושוב מהני ברי שלה והא דל"מ בלא גט כלל בידה משום שקבלה התרא' ואיכא הוכחה דע"כ משקר' אבל באיכא גט בידה דליכא הוכחה נגדה מהני ברי כיון שאתרע ונחלשה חזק' א"א ע"י חזק' כשרו' כנ"ל ועיי':

אלא דקשה לפ"ז לפמ"ש תוס' לקמן דבזה"ז הזמן משום שירצה שתשאר תחתיו קשה לפי תי' שני גם בלא גט יוכל לחפו' משום ברי שלהם וחזק' א"א אתרע ע"י חזק' כשרו' והא קבלת התרא' ליכא בזה"ז. וגם לפמ"ש חוץ לדברי תוס' לבד דלרשב"א נירא בלא"ה דמצלת עצמה ע"י ברי ובלא גט ל"מ ברי משום שקבלה התרא' א"כ קשה בזה"ז לא הועלנו כלו' בזמן שבלא גט יוכל לחפו' ולתי' א' משום בני ל"ק דלטהר הבני ל"מ ברי שלהם דאוקמי אחזק'. אלא דקשה לפי"ז לא תי' תוס' כלום דיחפה על בני' איך יחפה הא נוקמי על חזק' א"א ולבנים להתיר' בישראל ל"מ מידי הברי. ולייישב כ"ז אומר אני דתי' שני דירצה שתשאר אצלו א"ש דע"י ברי שלהם לא מצינו דמהני רק שלא תצא אבל להנשא בדיעבד וא"כ בלא גט לא יוכל לחפו' כלל לישאנה שני' לכתחלה והא דחששו שיחפה ע"י הגט הגם דל"מ ברי שלהו, י"ל דתוס' כ' שם בצירוף דגרושה לפנינו וחזק' כשרו' ול"צ לברי דדהו כלל ולא רצינו ליישב רק מ"ש תוס' לר"י ועוד דמשמע שהם שני תירוצי' ולטעמא דיחפה על ב"א שלא תהרג שהוא עיקר התקנה שפיר כ' תוס' שני תי' דכ"א מהני או גרושה לפנינו או חזק' כשרו' וע"ד שכתבתי ובזה"ז שיחפה לישאנה שני' צ"ל שני תי' יחד וא"ש ועיי'. וא"ש נמי מ"ש תוס' שיחפה על בני' שכ' בשני תי' יחד כהנ"ל. והא"ש ג"כ דל"ק לשיטת רשב"א דל"צ כלל לתירוצי תוס' היינו נגד חשש לחפו' שלא תהרג אבל לחשש כדי שתשאר תחתיו או לחפו' עם בני' ל"מ ברי דדהו אם לא משום שגרושה לפנינו וחזק' כשרו' אבל בלא גט לא יוכל לחפו' עלי' כלל וא"ש ועיי':

ובהכי אתי לן שפיר מה דקשיא לן על הר"ן דכ' משום גרושה לפנינו וא"כ יוכל לחפו' והר"ן בכתוב' ס"ל כרשב"א כמ"ש פ"י שם ולא הי' צריכ' לכ"ז וצ"ע. ולפמ"ש א"ש דצריכי וצריך משום בזה"ז כמ"ש עיי' היטיב: שמא יחפה על ב"א. בתומים סי' ל"ד סס"ק ט' נתקשה במ"ש הנמ"י ד"מ בסנהדרין דגט בל"ז ל"מ מדאוריי' דבעי דו"ח לעדו' שאתה י"ל אלא רבנן שווי' כד"מ ובטלו א"ש ומהני משום דאפקעינהו רבנן לק"מ והקשה בתומי' א"כ מה חיפוי שייך הא כשנתן גט אחר הזמ' מופקעי' הקדושי' מעיקר' ובדין יחפה ולהא ל"ח כמ"ש תוס' לקמן פ' השולח גבי בטלו מבוטל עיי"ש ונדחק. ולדידי לק"מ דס"ל לנמ"י כתי' שני שם בתוס' דכל שמכווין להפקיע קדושין כדי לחפו' לא הפקיעו רבנן לקידושי' וכן נמי בלא זמן לא הפקיעו רבנן כל שרוצה לחפו' עלי' וכותב במכווין גט בלא זמן אבל היא תאמר שגרשה קוד' הזנו' בלא זמן ושפיר יחפה עלי' כנ"ל באמת שיש לחלק דמ"ש תוס' שם היינו כיון שאמרו שלא יבטל שלא בפני שליח והוא ביטל ואמרו דל"מ כל שמכוון כדי להפקיע ועשה משו' זה שלא כדין וביטל שלא בפני שליח לא הפקיעו שלא יהי' חוטא נשכר. אבל בגט בלא זמן כל גט הכי הוא שהפקיעו חכמי' הקדושי' וא"א בלא"ה גם כשמכוון כדי לפטרה ממיתה משום זה ל"א שלא יהי' הגט מועיל והפקיעו כבכ"מ כן נ"ל אלא דמ"מ אין לתפוס על הנמ"י די"ל דס"ל גם בזה דלא הפקיעו כל שרוצה לפוטר' ממיתה או לחפו' על בני' כנ"ל ועיי':

אלא דיש לעיי' בנכתב ביום ונחתם בלילה דפסול דשמא זנתה בנתיי' ותחפה על עצמה והוא בלא מכוון כ' הגט ביום ונתאחר עד הלילה ולא לכך התכוון כמובן א"כ כיון שמעיקר' לא התכוין לרמי' לפוטר' ממיתה א"כ בדין פטורה כיון דאפקינהו לקדושין ככל גט בל"ז וכיון שאין הכתיבה ונתינה בי"א ליכא עדו' שאתה י"ל וצריך לאפקעינהו וקשה למה יופסל ולמ"ש תוס' לקמן דלא סמכי' אקלא דשמא יתן בצינע' בלא ע"מ והוא במכוון נותן לה גט זה לחפו' עלי'. וא"ש עפ"ז דכל שנותן בלא ע"מ הגט פסול בוודאי יחפה שלא כדין כמובן ועיי'. והיותר נרא' דמתני' כר"א דע"מ כרתי ול"צ כלל לאפקעינהו דע"מ ישנו בדו"ח ובהזמה ונמק"י כ' כן לר"מ דע"ח כרתי ומ"מ צריכי' אנו לדברינו דלא נצטרך לומר דלר"מ לא תקנו זמן דלית דפליג על תקנות זמן ומתני' לקמן פ"ו משמע כר"מ אתי' אבל פסול דנכתב ביום כו' י"ל כר"א אתי' כמ"ש תוס' דר"ש ורבנן דמתני' כר"א י"ל כנ"ל וזהו מה שרצינו לבאר עתה ונדבר עוד מזה לקמן אי"ה ועיי' היטיב: מ"ש פ"י דלמ"ד דאשה שאמרה גרשני בעלי נאמנ' גם שלא בפניו א"כ תטמין גיטה ותאמ' גרשני לק"מ דוודאי כשזינתה ורוצה לחפו' על עצמה אינה נאמנ' ועיי' בטור א"ע סי' קמ"ב בזינתה דאינה נאמנ' ובב"ש רסי' י"ז ומצאתי שכ"כ בב"מ והוא פשוט:

ר"ל אמר משום פירי. הקשה תוס' מאוחר יפסול מהם נרא' דל"ק לתוס' רק לר"ל ולא לר"י והפשט המובחר בזה מ"ש המהרמשיף דלר"י תוכל ליקח כ' מב"ד משעת נתינה אם נותן מיד בשעת כתיב' או אח"כ אבל לר"ל גם כשנותן ביום הכתיבה ל"מ כיון שאפשר לו לאחר הנתינה ואז תפסיד משעת כתיבה ונחתם בפסול דאולי יאחר ותבוא לידי הפסד לכן כשנותן מיד ביום הכתיבה ותקח כ' ל"מ מידי אלו דבריו והוא נכון מאוד בכוונת תוס'. והרא"ש הקשה גם לר"י שתפסיד משע' נתינה נרא' דס"ל דלא תוכל ליקח כ' בכה"ג ועיי' מהרמשי"ף בטעמו אלא דצ"ע מ"ש אח"כ בקיומו דברי הראב"ד דאם כ' איחור הזמן שלא מדעתה תלך לב"ד ויכתבו לה מתי נותן הגט לזה ודברי' אלו מתמיהי' דאם נבוא ונסמוך על שתלך לב"ד א"כ מעיקר' לא ק"מ לר"י ואין תועלת בדברי הראב"ד:

כלל ותמה אני שלא הרגישו גאוני מפרשי קמאי בסתיר' וסתימ' דברי הרא"ש הנ"ל שצריכי' עיונא רבא:

ולחומר הנושא נלפע"ד ליישב דתחלת קושי' הרא"ש לר"י דא"א בכתב ב"ד שהב"ד יחושו שמא לא גרשה רק מזמן הכתוב בגט דמסתמא מאחר שכ' איחר הזמן אין רצונו בגירושין רק עד זמן ההוא וסתמא כפירושו הגם שיש קצת הוכח' מדנתן לה עכשיו בידה שרוצה בגירושין מיד מ"מ יותר נרא' וזמנו של שטר מוכיח דאין רוצה בגמר גירושין רק מזמן שכתוב ולכן כשתבוא לב"ד לא ירצו לכתוב לה מידי וע"ז חידש הרא"ש דליכא למיחש לפסידא דידה כי א"א לו לגרש רק מזמן הכתב גם כשמפורש אומר שרוצה בגירושין ל"מ מידי כיון שמפורש כ' בגט זמן מאוחר ולא גרע מתנאי הכתוב בגט דא"א במחילה, ושוב מביא שיטת הראב"ד די"ל דגירושין חלי' מיד גם כשנותן סתם לידה ולא אמר מזמן ההוא שכ' בו סתמא כפירושו מיד יחולו הגירושי' וכ"כ הראב"ד בהשגה שנתן לפני ב"ד או לידי' ולא הזכיר הזמן עיי"ש והא דאיחר הזמן רצונו שיהי' לו הפירו' עד זמן ההוא אבל משו' עיקר הגירושי' אין הוכחה כלל אדרבא מדנתן לה עכשיו ש"מ שרוצה בגירושין מיד ואין לה פירו' עד זמן ההוא והרא"ש חולק ע"ז אם כי כוונתו כך מ"מ היא לא תפסיד בשביל רצונו אם לא מדעתה איחר, ושוב מיישב שיטת הראב"ד דאם שלא מדעתה נכתב תלך לב"ד ויכתבו לה היינו לפי דס"ל לראב"ד דסתמא מגרשה מיד וזמן משו' פירו' אלא דס"ל לרא"ש דאין רצונו מתקיים שלא מדעתה ועכ"פ הוא לכך נתכוון והגירושין מסתמא חפץ מיד ואין מן הזמן ראי' לאחר גוף הגירושין שפיר יכתבו לה ב"ד שראו הגט בידה וגרושה היא ולא תפסיד משו' רצונו לעכב הפירו' לעצמו כיון דשלא מדעתה נתאחר הזמן כנ"ל בכוונת הר"אש נכון מאוד בעזה"י: ועדיין חל עלינו חובת ביאור דעדיין קשה לר"ל מה יועיל שתביא כ' מב"ד הא תפסיד משעת כתיב' וגם

אם יתן לה מיד בשעת כתיב' מ"מ לר"ל פסול כיון דאפשר לו לאחר שהזמן מאוחר כמ"ש מהרמשי"ף לתוס' כיון דאפשר שתופסד ושוב ל"מ שיכתבו לה ב"ד גם כשנותן מיד בשעת כתיבה וצ"ע. ונ"ל בשנבין עוד דרא"ש בתחלת הקושי' לר"ל הקשה במאוחר תפסד משעת נתינה ולא הקשה שתפסד משעת כתיב' גם זה צ"ע. ונ"ל לחדש די"ל דלר"ל כל שנתן עיניו לגרשה מפסיד היינו משום שעושה מעשה גט ומוכן לגרש בו מיד הגם שנתאחר הנתינה או חתימ' מ"מ מיד אין לו פירו' אבל כשזמן בגט מאוחר ונרא' וניכר מחשבתו שאין רוצה בגירושין עכשיו רק עד זמן ההוא אין מעשה כתיב' הגט מפסידו הפירו' כיון שכתוב בו מפורש עד זמן מאוחר מכתיב' אלא כשחזר בו ונתן קודם הזמן וחלו' הגירושי' מיד בוודאי לכ"ע ולכן לא הקשה לר"ל רק שתפסיד מנתינה ושוב הקשה דגם לר"י תפסיד מנתינה ואילך כנ"ל. והא"ש מ"ש לבסוף לראב"ד דתלך לב"ד וכן לר"ל א"ש דאינה מפסד' רק משע' נתינה כנ"ל הגם דכתבנו דלראב"ד אין מהזמן ראי' שרוצה באיחור הגירושין רק משום פירו' היינו אחר שנתן עכשיו אמרי' שרוצה בגוף הגירושין עכשיו מסתמא אבל כ"ז שלא נתן לזה גם הראב"ד מודה כיון שרוצה בפירו' עד זמן ההוא גם בגירושין אינו רוצה בשע' כתיב' עד זמן שכותב בו כנ"ל נכון ועיי':

ובדברינו אלו מצאנו מקום ישוב להשג' הראב"ד על הרמב"ם דמאוחר פסול מפ' ג"פ דלא הקשה רבי לרחב"ג מגט נשי' דמאוחר פסול. ולפמ"ש י"ל לפי הנרא' מראב"ד בכוונ' הרמב"ם וכן ס"ל לריב"ש וכ"ה מסקנ' ב"ש דמשום פירו' פסול דתפסיד הפירו' משע' נתינה וצ"ל דס"ל דא"א בכתב מב"ד דלא נכתבו לה שמא לא גרשה מעכשיו אלא מזמן הכתיב' וי"ל דרמב"ם ס"ל לר"ל משנתן עיניו לגרשה שוב אין לו פירו' אפשר בכתב וס"ל ג"כ כמ"ש בסמוך דמשע' כתיב' אינו מפסיד כיון שכ' מפורש זמן מאוחר וסתמא כפירושו שמזמן ההוא נותן עיניו בגירושין וכעין שכ' תוס' לרש"י באם תפייס' תפייס אבל ס"ל לרמב"ם כשנותן לה הגט בידה הגם שאין מגרשה היינו שאין גמר הגירושי' רק מזמן הכתוב מ"מ כיון שכבר התחיל במעשה גירושין וכשיגיע הזמן תהי' מגורשת ע"י מעשה זה מידו לידה מקרי נתן עיניו ומפסיד הפירו'. ולכן יוכל לכתוב ב"ד לה ולא יחושו שמא לא גרש' אלא עד הזמן הכתוב דמ"מ כיון שנתן בידה לגירושין מפסיד הפירו' כנ"ל ומעתה מיושב קושי' הראב"ד דרבי לא יוכל להקשו' על רחב"ג אלו סובר כר"ל דגם לר"י ר"ש ס"ל מכיון שנתן עיניו לגרשה כו' ולכן מאוחר כשר אבל רמב"ם להלכתא פסק שפיר דמאוחר פסול כנלפע"ד:

והנה הה"מ כ' דבמאוחר אין כאן חשש שמא יחפה על ב"א ומ"מ פסול דגזרי' מאוחר אטו מוקדם ודבריו אינם מובני' דמה מקום גזיר' ולמה בשטרו' ל"ג מאוחר אטו מוקדם

וראיתי שעמד עליו בספר בני אהובה עיי"ש. והנלפע"ד בשניישב במה דנתקשו כולם על תוס' דלא הקשה על ר"י משום חיפוי דמאוחר כאין בו זמן וכן קשה על הראב"ד באמת והב"ש נדחק דכיון דאין הזמן מבורר א"א לו לחפו' והאחרוני' המתיקו קצת דבריו ומ"מ לא יצאו י"ח ביאור. והנ"ל לפ"מ שהעיר הפ"י דכיון דקבלה התרא' איכא הוכחה דלא נתגרשה מאז וכ' דתוכל לומר מחייב, היתה בהם לידע שהגט בידה ונ"ל לפ"ז בגט מאוחר שזמן הכתוב בו מרא' מפורש שלא נתגרשה עכשיו ואם כי אפשר לו לגרשה מעכשיו מ"מ היא בוודאי לא הי' לה לסמוך על גט כזה ולקבל התרא' וכשתאמר כן קטלינן לה כנ"ל להסביר יותר נכון ממה שראיתי בו:

אלא לפמ"ש תוס' בזה"ז דתקנו זמן משום שירצה לשאנה שני' או משום בני' גם המאוחר שייך חיפוי זה דל"ש מ"ש כמובן אלא משום חששו' אלו תיקנו רק הניחו על תקנה קדומה ולכן ס"ל לראב"ד ותוס' דמשום חיפוי ל"ש במאוחר ומעתה נ"ל בכוונת הראב"ד דוודאי במאוחר ל"ש חשש דיחפה על ב"א היינו דאמור בגמרא בעיקר תקנה דל"ש רק בב"א דוקא כמ"ש הרא"ש אלא משום דירצה לשאנו או משום בני' שייך וזה גם בכל נשי' שייך כמ"ש הרא"ש ומשו"ה לא תיקנו. אבל מקו' לגזור מאוחר אטו מוקדם שיאמרו גם מוקדם כשר דיאמרו גם במאוחר איכא למיחש לחיפוי ולא ידעו לחלק. כנ"ל ועיי':

והנה לפי מ"ש בכוונת הה"מ דמשום חיפוי גזרו במאוחר יהי' איך שיהי' עכ"פ קשה על הרמב"ם ממתני' דג"פ אלא די"ל דרבי לא יוכל להקשו' על רחב"ג אולי ס"ל כר"ל דל"ח לשמא יחפה אלא דלפי דנרא' מפי' משניות דר"ל ג"כ ס"ל חיפוי רק לזמן קצר ל"ח ולית דפליג על חשש דחיפוי קשה ועיי':

וליישב נ"ל עפמ"ש כבר לעיל להנמק"י סנהדרין פאד"מ הא דחששו לחיפוי דכל שכוונתו לחפו' לא הפקיעו הקדושין וכתבנו דא"כ בנכתב ביום דלא התכוון לחפו' אלא דממילא אתי' לא נפסל לר"מ רק לר"א דע"מ כרתי ל"צ לאפקעינהו לקדושין ומתני' כר"א. ואקדי' עוד דפ"י כ' דליכא חשש חיפוי במאוחר דלרמאי ל"ח שיכתוב מאוחר כדי לחפו'. ודברי' תמוהי' מ"מ כשנותן לפנינו גט מאוחר יופסל שמא זנתה ותחפה על עצמה בגט זה. ואומר מעתה דלר"מ דנכתב ביום דכשר כיון שלא התכון לכך מעיקר' ה"ה במאוחר דנתכוון לכך ל"ח לרמאי רק שאקר' מקרה שכן הי' שזכתה ותחפה על עצמה ליכא בית מיחש לר"מ דכדין תחפה על עצמה וכ"ז לר"מ אבל לר"א דלא צריך לאפקעינהו כלל א"כ במאוחר ג"כ שייך חיפוי כמובן והא"ש דרבי לא הקשה לרחב"ג מגט מאוחר דאולי כר"מ ס"ל וליכא חשש חיפוי במאוחר כיון שאין בו זמן דאפשר בו בהזמה ודו"ח וע"כ אפקעינהו לקדושין אבל רמב"ם להלכתא פסק שפיר דמאוחר פסול

הגם דס"ל גם ע"ח כרתי מ"מ כיון שאפשר בע"מ לחוד ובע"מ יש חשש חיפוי שוב פסלו כל מאוחר גם בע"ח לחוד ורובן בע"מ כנ"ל ע"ד פלפול ועיי':

ר"ל מ"ט לא אמר כר"י זנות ל"ש כ' תוס' זנו' בעדים והתרא' ל"ש ומסתבר דטפי איכא למיחש לשמא תזנה כו' ביאור כוונת תוס' עיי' באבני מלואי' רסי' קכ"ז ובהפלאה ריש כתוב' בשם המפרשי' דשם איכא שמא תזנה בין חופ' לבעילה וכאן שמא זינתה ובהגה' אבני מלואי' הקשה מש"ס יבמו' ל"א דלר"ל ניחא דלא תיקנו זמן בקדושי' הא לשמא תזנה גם ר"ל חייש. והנלפע"ד בביאור תירוצי תוס' דתחלה כ' דוקא זבו' בעדי' והתרא' ל"ש וכ"ע מודי' דאינו שכיח במציאות ובדרכי העולם כ"ז בסתר מכ"ש בהתרא' לא אלא ר"י משום ל"ש ג"כ תיקנו וכ' תוס' עוד דגם בלא עדי' והתרא' ל"ש והיינו משום חזק' כשרו' ל"ש זנו' כ"ש בא"א אלא די"ל דשם בכתיב' שמא תזנה שאני כמו דאמרי' לשמא מת ל"ח לשמא ימות חיישי' ומזה למד תוס' בקידושין דף ע"א דבכ"מ ל"א חזק' לעתיד כמו שהי' כן יהי' אלא כמו שהי' כן הוא עתה לפנינו אבל לא שיהי' כן לעתיד לבוא וכן לאוקמי אחזק' כשרו' שלא זנתה אמרי' אבל שלא תזנה ל"א וכ"כ מהרש"ל כמו שמא מת לימות ובמהרמשי"ף פקפק על הדמיון והנכון כמ"ש. אבל בוודאי זנו' בעדי' והתרא' גם לשמא תזנה בעדי' והתרא' ל"ח דלא תלי' זה בחזק' אלא דלא שכיח במציאו' זנו' בעדי' במציאו' וטבע העולם ואין לו מקום ודמיון לשמא מת וימות ותוס' לא נפסד במ"ש ומסתבר ממ"ש תחלה דזנו' בעדי' והתרא' ל"ש אלא שהוסיף לומר דבאמת אפי' בלא עדי' לא שכיח זנו' משום חזק' כשרו' בבנו' ישראל אבל נגד זה לשמא תזנה חיישי' והא"ש ולק"מ קושי' הנ"ל מש"ס יבמו' דאמר לר"ל ניחא דס"ל ללא שכיח לא תיקנו לכן בקדושין הגם שהוא שמא תזנה מ"מ לא שייך בוודאי הוא שתזנה בעדי' והתרא' ל"ח כנ"ל נכון ופשוט:

ובש"מ ריש כתוב' בשם תוס' הרא"ש תי' דזנו' דאשה תחת בעלה ל"ש דבעלה משמרתה' אבל זנו' דארוסה שכיח ומקשי' העולם א"כ מה מקשה לקמן כו' מגט ארוסה לר"ל הא בארוס' ר"ל מודה. ובחי' ריש כתוב' כתבתי ליישב בהקדם מ"ש תוס' לקמן ר"פ השולח דכיון דאפקעינהו רבנן לקדושין א"כ מה הועילו בתקנתם עדיין יחפה ותי' כדין יחפה וצ"ל למה להו לתקן זמן מהיכי תיתי יחפה שלא כדין כיון שיוכל לחפות כדין ונ"ל דראו דביותר הי' מחפה שלא כדין מלעשו' עד"ז לבטל שליח שלא בפניו ויפקעו הקדושין ויהי' בעילתו בזנו' ואם דתוס' ס"ל דכדי להצילה מ"מ יחפה ויעשה בעילותיו בזנו' עד דקשי' לתוס' מה הועילו חכמים בתקנתם מ"מ בתי' אתי לתוס' שפיר כדין יחפה ומ"מ מצאו לתקן זמן דע"פ הרוב יחפה שלא כדין שלא לעשו' ב"ז כנ"ל נכון:

אלא דקשה עדיין בארוסה דל"ש שלא יעשה ב"ז גם לר"י לא צריך לתיקון זמן דע"פ הרוב כדין יחפה ונ"ל כיון שכבר הוצרכו לתקן זמן משום נשוא' וגם בארוס' שייך חיפוי הגם שמשו"ה לא הי' צריכי' לתקן זמן כיון שיש בידו לחפו' כדין מ"מ מאחר שכבר נמנו לתקן בהכרח בנשוא' עשו כן בארוס' דעכ"פ שייך חיפוי שלא כדין ג"כ והא"ש דמקשה לר"ל: דעיקר התקנה בנשוא' משום פירי דזמ' דנשוא' ל"ש ומשום דשכיח בארוס' לא הי' צריכי' לתקן דכיון שיוכל לחפו' שלא כדין ואין צורך לתקן תקנה משום זה כנ"ל וא"ש:

ודע דדברי' אלו א"ש לפי מ"ש תוס' שם דהא דקודם התקנה הי' צריך לבטל בפני שנים או ג' לכל מר כדאי' לי' ג"כ מפני התקנה הוא ועיי' פ"י דלזה גם לרבי דפליג על רשב"ג מ"מ צ"ל אפקעינהו עייי"ש. אבל לפמ"ש הפ"י ולפי דפסקי' כרבא לא א"ש מ"ש ויש להאריך ע"ד פלפול והקצרתי': ובחי' רמב"ן תי' דס"ל לר"ל דמשום לא שכיח לא הי' פוסלי' בדיעבד משא"כ בריש כתוב' לא אמרו רק דלכתחלה לא תנשא אלא ביום רביעי. וצל"ע ממה דאמר בש"ס יבמות ל"א בשלמא למ"ד משום פירי ניחא מ"מ הי' להם לתקן לכתחלה לכתוב בו זמן דלכתחלה גם משום ל"ש תיקנו וצ"ע ויש לדחוק:

וי"ל לדברי רמב"ן דר"י ור"ל לא פליגו אי תיקנו משום ל"ש אלא דר"ל ל"א כר"י היינו שתקנו משום שמא יחפה דזנו' לא שכיח ולא הי' פוסלי' בדיעבד ולכן אמר משום פירי ור"י לא יוכל לומר משום פירי דס"ל יש לבעל פירו' עש"נ ותוכל שתטול כתב מב"ד כמ"ש תוס' ולכן הוכרח לומר משום שמא יחפה והיינו דתיקנו זמן לכתחלה משום שמא יחפה ומשום זה לא הי' אומר גט שאין בו זמן פסול דלכתחלה לא תנשא אלא מאחר שכבר אמרו לכתחלה צריך זמן שוב איכא חשש פירי דלא תזהר ליקח כתב דתסמוך על הזמן כמ"ש פ"י ומהרמשי"ף דאחר שתיקנו זמן נתעורר חשש פירי שסבור' שיש בו זמן ולכן פסלו דיעבד משום חשש פירי ולר"ל כיון דסגי לי' בטעמא דפירי לחוד ובטעמא דחיפוי לחוד לא סגי לי' על דיעבד לכן אמר רק משום פירי כנ"ל ועיי'. והא דנכתב ביום ונחתם בלילה פסול דיעבד י"ל או כיון שנכתב בפסול פסלו בדיעבד דגרע טובא או באמת משום פירי משום פסיד' דלקוחו':

אלא דיש לעיי' לקמן כ"ו דאמר משום שמא יחפה א"ש בין בארוסה כו' הא בארוס' ליכא משום פירי ולמה יפסל בדיעבד וצ"ל דבאמת בדיעבד כשר ובמתני' לא קתני רק הסופר צריך שיניח מקום הזמן לכתחלה וא"ש למ"ד משום ש"י אבל למ"ד משום פירי קשה הגם די"ל לכתחלה מודה דחששו לחיפוי אלא לדידי' משמע דלא תיקנו כלל משום שמא יחפה אלא משום פירי ועוד נ"ל דסבר דקפסיק ותני משמע כמו בנשוא' פסול דיעבד כן בארוסה ולמ"ד משום שמא יחפה ניחא י"ל משו"ה גם דיעבד פסלו אבל למ"ד

משום פירי קשי'. והא"ש ליישב בזה קושי' בעה"ע מדאמר עולא משום תקנת וולד נרא' דכר"ל ס"ל ולפמ"ש י"ל דס"ל כר"י אלא דס"ל משום חיפוי לא תיקנ' רק לכתחלה ופסול בדיעבד משו' פירי כמ"ש משא"כ בארוסה קשי' דיעבד למה יופסל ומשמע דומי' דנשוא' דיעבד ג"כ פסול ולכן אמר משום תקנ' וולד ולאמת גם ר"י הכי ס"ל לכתחלה משו' חיפוי ודיעבד משום פירי ובתחלה אמר למ"ד משום שמא יחפה ניחא היינו די"ל משום חיפוי דיעבד אסרו ואין להקשו' עליו ולכן אמר בלשון בשלמא וכללא הוא כל דאמר בשלמא גם להך לא ניחא כולי האי ולפמ"ש א"ש ומיושב ראי' בעל העיטור כנ"ל ועיי': ע"ב. ר"י מ"ט לא אמר כר"ל דקסבר יש לבעל פירות עד ש"נ. פירו' שיטו' תוס' עיי' מהרש"א וביאור לדבריו והוספ' דברים באבני מלואי' שדבריו כנים ואמיתים. ונ"ל לקיים פירושו של רש"י דקאמר דר"י ל"א כר"ל משום פירי מלומר שחששו ללא שכיח דס"ל יש לבעל פירו' עש"נ והיינו אי נימא דל"ח לתקן משום לא שכיח אלא משום פירי וצ"ל נכתב ביום ונחתם בלילה ג"כ משום פסיד' דלקוחו' ואי נימא דכל שנתאחר הנתינה קלא אית לי' ואז יאמרו הלקוחו' אייתי ראי' כמ"ש תוס' לפי פי' המרש"א למה יהי' נכתב ביום פסול ועכצ"ל דל"ל קלא דהא לחשש שמא ימסור בצנע' ליכא חשש לענין פירו' כדמוכח בתוס' ופי' באבני מלואי' דמשו' פירו' לא יקלקל אותה ליתן בלא ע"מ וע"כ דל"ל קול וא"כ קשה מה הועילו בזמן דע"כ צריכי' ליקח כ' מב"ד דאל"ה יאמרו אייתי ראי' דלמא נתאחר' הנתינה וקלא ל"ל ולכן הוכרח לומר משו' שחששו בלא שכיח וכולה מתני' תקנ' זמן ופסול דמוקדם משום חיפוי ומאחר דאמרי' משום חיפוי שוב י"ל דכל דנתאחר' הנתינה קלא אית לי' ונכתב ביום כו' פסול משום חיפוי דיתן בנצע' וא"ש לאמת סוגי' דב"מ דבכל גט לא יוכלו לומר אייתי ראי' דקלא אית לי' ואי נתאחר' הנתינה הי' לו קול כנ"ל עיי' וק"ל:

והא איפכא שמעי' כו' איפוך הנה ש"ס מסתם קסתם לן ולא פי' אי איפוך קמייתא או בתריית וכ' רמב"ן דנשאר בספק ובעה"ע ס"ל איפוך קמייתא והראשוני' כתבו בתריי' דאדסמוך קאי ולבעל העיטור אין משמעו' דקאי על קמייתא. ונלפע"ד לומר דש"ס סמך דנדע דעל קמיית' קאי ע"כ. הנה תוס' נדחק דר"ל אמר משע' כתיבה היינו חתימה ועיי' רשב"א. ונלפע"ד ליישב לפי דאמר ר"י אמר משע' כתיבה א"ש. דלכאורה יש לומר בטעמא דרבנן לר"ל דפסלו מוקד' ומסיק דס"ל יש לבעל כו' עש"ח לולי הסוגי' הי' נ"ל עפמ"ש תוספ' הרא"ש נ"ל דס"ל לר"ל זנו' לא שכיח היינו זנו' דא"א תחת בעלה דבעלה משמרתה נ"ל מסברא כל שעוסק ובא בגירושין נכתב הגט בוודאי אינו משמרת' תו ומה איכפת לי' בה וא"כ זנו' שכיח יותר מכל נשוא' וי"ל ר"ל לא רצה לומר לרבנן משום

חיפוי דזנו' דנשוא' לא שכיח כלל אבל בנכתב ביום כו' ס"ל לרבנן דפוסלי' מכיון שכותב הגט שוב אינו מדקדק אחרי' שכיח יותר ופסלו משום חיפוי' בזנות שבנתיי' לכתיב' וחתימ' ור"ש גם בכה"ג לא ס"ל לחוש אלא דש"ס לא רצה לומר כן כיון דבין יום ולילה לא שכיח כלל שיתחדש כמו זה והוי לא שכיח כמו כל זנו' שלא רצה ר"ל לומר דתיקנו זמן משו"ה הגם שמצד א' שכיח בכה"ג יותר מ"מ מצד א' לא שכיח כלל שיתחדש בזמן קצר כזה כנ"ל:

אלא דלמ"ד דל"ח לשמא פייס ואיכא נפקותא בתקנתא זו אפי' לזמן ארוך וכיון דזנו' בין כתיב' לנתינה שכיח והוצרכו לתקן לפסול נתאחר' החתימ' מכתיב' לזמן ארוך שוב לא חלקו גם בנכתב ביום ונחתם בלילה ולא חלקו וש"ס לר"ל דס"ל לקמן דחיישי' לשמא פייס ואם נתאחר' טובא לא הי' צריכי' לתקן משום חיפוי לכן לא יוכל לומר לר"ל טעמא דרבנן דפסלו משום חיפוי והוצרכו לחדש פירו' משע' כתיב' כו' איכא בינייהו דמשום זמן קצר ל"ש זכו' לא תיקנו ומשום שנתאחר נתינ' אחר חתימה דל"ש שמא פייס כמו שכתבו תוס' לקמן ג"כ לא תיקנו כשיטת רמב"ן בחי' דלא תיקנו כלל בנתאחר' הנתינה דלא שכיח רק בנכתב ביום שנכתב בפסול פסלו וא"ש: ומעתה א"ש מאן דאמר ר"י אמר משע' כתיבה ל"ק הא רבנן ס"ל עד שע"נ דלר"י שפיר י"ל דרבנן ס"ל משע' כתיבה ופסלו מוקדם משום חיפוי דזכו' כה"ג שכיח והוצרכו לתקן משום שמא יתאחר בין כתיב' לחתימ' הרבה ומיושב קושי' תוס' והא"ש דאמר סתם איפוך סתמא כפירושו איפוך קמיית' דא"א לומר בתריית' דקשי' איך יאמר ר"ל משע' כתיב' דלא כרבנן אבל אי ר"י אמר משע' כתיב' א"ש ואיכא ראי' לבעל העיטור כנ"ל ועיי': ומצאנו מקו' ישוב בזה שיטת הרשב"ם בב"ב קמ"ו ע"ב שמביא ראי' מכאן מכיון שנתן עיניו לגרשה אין לו פירו' ותוס' הקשה עליו גם אם נימא איפוך קמיית' ור"י ס"ל משום פירו' מ"מ עכ"פ יש לו עד שע"ח כרבנן. ולפמ"ש נ"ל רשב"ם ס"ל איפוך קמיית' ור"י אמר משע' כתיב' דוקא דרבנן ג"כ הכי ס"ל כמ"ש וא"ש עיי':

ובזה נתיישב לנו המשך דברי תוס' שכ' איפוך ר"ל אמר משע' כתיב' פי' משע' חתימ' ויש לתמוה מה שפי' משע' כתיבה משע' חתימה גם אי איפוך קמיית' ור"י אמר משע' כתיב' ג"כ צ"ל פי' משע' חתימה ולמה הקדי' תוס' איפוך ר"ל אמר משע' כתיבה ומפרש פי' משע"ח ולפמ"ש א"ש דאי איפוך קמיית' ור"י אמר משע' כתיב' נ"ל משע' כתיב' ממש וכמש"ל אבל מדס"ל לתוס' דאיפוך בתריי' ור"ל משע' כתיב' עכצ"ל פי' משע' חתימה ועיי': והנה בעה"ע מביא ראי' מירושלמי דאמר ר"י משום פירי ומ"ש הרא"ש דבירושלמי לא נזכר רק טעם דפירי קשה להרי"ף עכ"פ מבואר דר"י אמר משום פירי

והיותר קשה דרי"ף מביא ירושלמי במעשה א' ועיקר טעמא דחיפוי בירושלמי. ולכן נלפע"ד ליישב הא דירושלמי בסוגי' דלמעיין בצדק יראה דבירושלמי ל"א ר"י בטעמא דתיקון זמן משום פירי אלא הכי קתני ר"י אמר פסול משום פירי נראה לעין כי אמר על מתני' דנכתב ביום ונחתם בלילה דפסול משום פירי ונ"ל דס"ל דעיקר זמן משום שמא יחפה כמבואר לקמן בירושלמי ממעשה שהי' אלא דס"ל לר"י דמשו"ה לא פסלו נכתב ביום כו' לחוש שמא במקרה תזנה בין כתיבה לחתימה בזמן מועט כזה בין יום ולילה כמ"ש הרמב"ם בפי' המשנה ולכן אמר ר"י פסול דמתני' משום פירי שיפסידו הלקוחות ובהא פליגו ירושלמי על ש"ס דילן דנראה דס"ל לר"י גם מוקדם פסול משום חיפוי ובירושלמי אמר ר"י משום פירי אבל בעיקר הזמן שווי' התלמודי' לר"י משום חיפוי ויש לבעל פירות עד שעת נתינה כנ"ל:

ובזה ארויח לן לפרש פלוגתא דר"י ור"ל בירושלמי שם דר"י אמר לא הכשיר ר"ש ליומא אוחרא ור"ל אמר אפילו ליו"א ובמפרש אונה טעמא דר"י משום שמא פייס כבש"ס דילן ולא נ"ל דלא הזכיר כלל בירושלמי טעמא דפייס ולכן נ"ל דר"י דס"ל טעמא דתיקון זמן משום חיפוי אלא דלזמן קצר ל"ח ופסול נכתב ביום כו' משום פירות ס"ל דר"ל ג"כ מודה בעיקר תיקון זמן משום חיפוי ולא פליגו בזה כלל אלא במוקדם פליגו דרבנן ס"ל משום פירי דס"ל יש לבעל עש"נ וממילא איכא פסידא דלקוחות אבל ר"ש ס"ל כיון שנתן עיניו לגרשה כו' ולכן מכשיר נכתב ביום כו' אבל ליומא אוחר' דאינו זמן קצר כ"כ גם ר"ש מודה דפסול משו' חשש חיפוי דהא ס"ל טעמא דחיפוי בתיקון זמן ור"ל פליג אפילו ביומא אוחרא מכשיר דלטעמי' דס"ל תיקון זמן משום פירי ול"ח לחיפוי ופליגו במוקדם אי יש לבעל פירות עד ש"ח ולכן גם לזמן מרובה מכשיר ר"ש כנ"ל סוגי' וסוגי' ירושלמי ע"ד נכון מאד ועיין:

והנה בכ"ז עדיין לא יצאנו מפלוגתא התלמודים דש"ס דידן ס"ל דטעמא דמוקדם לר"י משום חיפוי מדמקשה מ"ט דר"ש דמכשיר ואמר לר"ש לא קאמינא משמע דלרבנן נכתב ביום פסול משום חיפוי. אבל נלפע"ד דיש להשוות התלמודים גם בזה ולא פליגו. הנה מהרמשי"ף ופ"י תמהו מאד מנ"ל לר"י דרבנן ס"ל עד שעת נתינה כיון דר"ש ע"כ ס"ל משנתן עיניו דלמא לא פליגו רק בחשש חיפוי ולרבנן מוקדם פסול ולר"ש:

כשר אבל בעיקר תקנת הזמן גם לרבנן צריך משום פירי ג"כ ולא העלו דבר נכון בזה:

ולפע"ד י"ל בוודאי בס"ד עד דלא חידש דר"ש ע"כ ס"ל משנתן עיניו מתרץ ר"י ס"ל עד שעת נתינה מסברא אבל אחר שמסיק דר"ש ע"כ ס"ל כיון שנתן עיניו ול"ל חיפוי במוקדם י"ל דר"י הוכיח דרבנן ע"כ ס"ל עד שעת נתינה מדפסלו מוקדם וס"ל דמשום

חיפוי לא חששו שיקרה מקרה שבין כתיבה לחתימה תזנה והבעל הא לא התכון לכן שכתב קודם להא לא חששו ואפי' לעשרה ימים דל"ש כלל והוא רחוק במציאות וע"כ דחולקין על ר"ש ול"ל מכיון שנתן עיניו ועד ש"ח ל"ל לר"י או עד שעת נתינה או כיון שנתן עיניו וכן הי' קושי' פ"י ומהרמשי"ף עיין והוכיח ר"י דע"כ ס"ל לרבנן עד שעת נתינה ואיכא פסידא ללקוחות בנכתב ביום כו' וכי כן א"א לו לומר עיקר תקנ' זמן משום פירי כיון שיש לו עד שעת נתינה וע"כ עיקר הזמן משום חיפוי ומיושב קושי' מהרמשי"ף ופ"י וא"ש ועיין. וש"ס מקשה מ"ט דר"ש דמכשיר דס"ל בקושי' דר"י גם לר"ש אמר משום חיפוי דווקא וע"כ דס"ל לר"ש ג"כ הטעם משום חיפוי לבד דמשו' פירי ליכא כיון שנתן עיניו לגרשה וליכא משום פירי וע"ז מקשה מ"ט דמכשיר הא איכא פסול מוקדם משו' פירי ומתרץ לר"ש לא קאמינא היינו ר"ל דמכשיר מוקדם ע"כ ס"ל דמשנתן עיניו לגרשה וליכא במוקדם משו' פירי ומכיון דס"ל ע"כ מכיון שנתן עיניו שוב אצ"ל לדידי' משו' חיפוי בעיקר תקנת זמן די"ל ג"כ משו' פירי והיינו לר"ש לא קאמינא לא צריכא לומר משו' חיפוי וי"ל משי' פירי אבל לרבנן מוכרח לומר משו' חיפוי כיון שפסלו מוקדם וע"כ דס"ל יש לבעל פירות עש"נ כנ"ל ולפ"ז לא פליגו התלמודא דידן ודירושלמי שלשניהם עיקר הזמן משו' חיפוי ומוקדם משו' פירי כנ"ל ועיין:

ויש מקום ליישב בזה פי' המשניו' דנראה דס"ל לר"ש ג"כ הטע' משו' שמא יחפה ובש"ס אמר לר"ש לא קאמינא ולפמ"ש י"ל דש"ס לא קאמר רק לא קאמינא לא צריכנא לר"ש לומר משו' חיפוי אלא לרבנן אבל כיון דלרבנן הי' תיקון זמן משו' חיפוי גם לר"ש כן הוא והא דכ' הרמב"ם דבין יום ולילה לא מתחדש דבר זה לא אמר דר"ש ס"ל כן ורבנן פליגו וחששו לו אלא לכ"ע ס"ל דאינו במציאו' ואין חוששין אלא דלרבנן פסול משו' פירי ולר"ש ליכא משום פירי דס"ל כיון שנתן עיניו וסמך על המבואר בש"ס ולא רצה להודיע לנו רק בחשש דחיפוי טעמא דר"ש כנ"ל ועיין. ומ"ש בין יום ולילה י"ל לאו דוקא יום ולילה ה"ה לזמן ארוך אלא כיון דבמתני' איירי בין יום ולילה נקיט בדאיירי מתני' ואמת אפילו לזמן ארוך יותר בנתי' לא חששו שיתחדש דבר זה דוקא בין כתיבה לחתימה וכמ"ש כנ"ל ועיין בכ"ז:

והנה הרי"ף כ' דהלכתא יש לבעל פירו' עש"נ דפרקנותא תחת פירי וקיי"ל דחייב בפרקנותי' עש"נ אית לי' פירי נמי עש"נ והר"ן תמה מנ"ל דחייב בפרקונה עש"נ היכן מצא דבר זה דלמא גם פרקון ל"ל משנתן עיניו וכן הקשה רמב"ן בחי' גם צ"ל הא ר"ש ס"ל מכיון שנתן או ש"ח איך הכריע הרי"ף מסברא דילי' דהלכתא כר"י משו' דתלי' בפרקונה ונ"ל תחלה אמר בכוונ' דכ' כיון שחייב בפרקונה עד ש"נ ה"ה פירי סברתו

דוודאי מה שהוא לטובתה שחייב בפרקונה לא תפסיד ע"י שנתן עיניו לגרשה כ"ז שלא נתגרשה ממנו מחויב הוא לתת לה מה שחייבוהו חכמי' כאיש לאשה וכי משו' שהוא שונא' ורוצה לגרשה תפסיד ולקתה מדה"ד אבל פירו' שלטובתו וזכותו הוא יש מקו' לומר מכיון שרוצה לגרשה ודירתו רחוק ממנה והתחיל מעשה כתיבת הגט פסקה זכותו אלא כיון דפירו' ופורקן תלי' זה בזה וכיון שחייב בפרקונה עד שע"נ ראוי' שיהי' לו כנגד זה פירו' מאחר שתיקנו ואמרו כ"ז שפרקונה יהי' לו פירו' וזה בזה תלי' כנ"ל. אלא דזה תלי' מה הי' עיקר התקנה אם עיקר הי' הפרקן לטובתה וזה ראוי' עד ש"נ שוב ממילא יש לו פירי תחת הפורקן עד ש"נ אבל אי עיקר התקנה לטובתו שיהי' לו פירו' ושוב תיקנו תחת זה שיחייב בפורקן א"כ י"ל מכיון שנתן עיניו לגרשה נפסק זכו' שלו שהוא העיקר ואין לו פירו' וממילא גם זכו' שלה נפסק שאינו חייב בפורקן דכל עצם הפורקן הי' תחת פירו' והבן. והנה בבריית' דכתוב' מ"ז תיקנו פרקונה תחת פירו' משמע דפירי עיקר אלא דתוס' כ' שם דלאו תיקנו אלא פורקן עיקר עיי"ש ונ"ל דרי"ף ס"ל דתלי בפלוגת' דרב ור"ל בפ' אע"פ בסוגי' דמקדיש מי"א דס"ל דיכולה לומר אינו ניזונ' כו' דמזונות עיקר ובברייי' דקתני מזוני תחת מע"י לאו דווקא ור"ל ס"ל דווקא ומע"י עיקר ומזונו' תחת מע"י וס"ל לרב כל שתקנו עיקר חששו לטובתה במזונות חששו לה ותקנו מע"י תחת מזונו' וה"ה בפורקן ופירי לטובתה עיקר התקנה ותקנו פירי תחת פורקן ובריי' לאו דווקא פירי תחת פרקן אבל לר"ל כמו במזונו' ס"ל מע"י עיקר ותקנו לטובתו ומזונו' טפל כן עיקר כמו דקתני בבריי' פירי עיקר ופרקן תחת פירי והא"ש דט"ל לר"ל דמשעת שנתן עיניו או משעת חתימ' ל"ל פירי וממילא היא מאבד' פרקן כיון דכשל עוזר נפל עזור דפירי עיקר והוא איבד זכותו וממילא נפסק זכותה אבל לפי דקי"ל כרב שם ממילא קיי"ל דיש לה פרקן עד שעת נתינה דעיקר לזכותה נתקן ולא נעקר ע"י שנתן עיניו לגרש וממילא אית לי' פירי וא"כ דברי הריי"ף דכ' דקיי"ל פרקן עש"נ כיון דקיי"ל כרב ודבריו כראי מוצקים וזהו הנלפע"ד נכון בעזהי"ת: תנן ג' גיטי' פסולי' ואם מסי הולד כשר מה הועיל כו' צ"ל משמע דאם הי' הולד פסול הי' ניחא הא מ"מ אינו פסול רק מדרבנן ומדאורית' כשר ויוכל לחפו' עלי' ומצאתי שכן הקשה במהרמשי"ף והנ"ל עפמ"ש הנמק"י בסנהדרין פאד"מ והארכנו בו לעיל דמד"ת גט בלא זמן פסול משו' עדו' שאא"י להזימו אלא מדרבנן כשר בל"ז והפקיעו הקדושין והקשה בתומי' סי' ל"ד א"כ אחר שתיקנו זמן למה אם ניס' הולד כשר כיון שתיקנו זמן חזר הדין לכמות שהוא וכ' דצ"ל מאחר שכבר עקרו ד"ת ובטלו דוח"ק ועדי' שאאי"ל גם לאחר שתיקנו זמן לא חזר הדין רק כפי שתיקנו ופסולו דחסרון זמן רק משו' תיקנן דרבנן וי"ל דאי לא הי' קתני במתני' ואם ניס' הולד כשר לא

הי' קשה מה הועילו דהי' מקו' לומר אחר שתקנו זמן ובדיעבד פסול חזר הדין לקדמותו והעמידו בו זמן על ד"ת דבלא זמן פסול מדאוריי' וא"א שוב לחפו' עלי' ולכן מייתי מתני' דאם ניס' הולד כשר וע"כ שלא חזר הדין לד"ת רק פסול מדרבנן מקשה שפיר מה הועיל כנ"ל עיין וק"ל:

אהני דלכתחלה לא תנשא גזי' לזמן דידי' כו' לרמאי ל"ח קושי' תוס' מבואר' על רש"י ביבמות דכל דליכא זמן אחר שתקנו' קטלינין לה וכאן מתרץ לרמאי ל"ח משמע אבל לא קטלינן לה והי' נ"ל ליישב בשנאמר בטעמא דרש"י ביבמו' דקטליני' לה בוודאי על האי רעותא לחוד דחסר הזמן לא קטלינין לה אלא דכבר התעורר פ"י איך תאמר כבר נתגרשה הא קבלה התראה והודי' שאינה מגורשת ותי' שתאמר מחייכ' הייתי בך שידעתי בעצמי שיש גט בידי ונ"ל לבאר דגם בלא גט תאמר שהי' לה אז בשע' התראה ועכשיו אבדה דזה וודאי אינה אם קבלה התרא' וסמכה על גט זה בוודאי היתי' משמרת את הגט בשמיר' מעולה מאד שחיו' נפשה תלוי' בו בגט. וי"ל כ"ז עד שלא תיקנו זמן תוכל לומר שסמכה על הגט הגם שאין בו זמן הא כל גיטין הכי הם אבל מאחר שתיקנו זמן וגט שבידה אין בו זמן ונראה כרמאו' אם תראהו אח"כ לב"ד שבמכוון לא נכתב בו זמן שזנתה קודם הגם שעל הוכחה זו א"א להורגה מ"מ נאמר לה איך קבלת התראה על גט כזה הי' לך לומר מיד מגורשת אני ולהראו' הגט ע"כ שלא הי' לך גט אז וזו הוכחה גמורה והורגין אותה כנ"ל בשיטת רש"י יבמו':

ומעתה אומר אני כ"ז א"ש בעיקר התקנה דאזל התם ביבמו' לחלק בתקנ' זמן בגט ולא בקידושין אבל כאן אזל הסוגי' ליישב בזה"ז דלא נשאר בו רק משו' שירצה להחזיר' אח"כ ובזה ל"ל הוכחה שקבלה התראה ס"ל לש"ס משו' הוכח' מועטו' דחסר הזמן א"א לאוסרה עליו כיון ששניה' טועני' ברי שגרשה מעיקרא ומקשה מה הועילו בזמן הזה ומתרץ דלכתחלה לא תנשא ובגזיי' לזמן דלרמאי ל"ח כדי ליישב גם בזה כנ"ל. והי' אפשר ליישב בזה מ"ש הטור דאם אמר עכשיו כן צריכה להביא ראי' ומקשי' למה לא מתרץ ש"ס דהורגין אותה וי"ל בזה לשון ש"ס אהני דלכתחלה ל"ת ופי' רש"י דעדי' לא יחתמו וצ"ל גם אם לכתחלה תנשא רק לא יגרש לכתחלה אהני וי"ל לפמ"ש דקאי לתרץ בזה"ז דירצה להחזיר' וכ"ל דכיון דגט פסול מדרבנן רק דל"ת אם זנתה אחר גירושין כאלו אסור' לבעל ראשון דמדרבנן כמו שזנתה תחתיו והיינו דמתרץ לכתחלה ל"ת וליכא חשש שיחפה ועיין:

ולפמ"ש י"ל הטור כ' על עיקר התקנה וש"ס רצה ליישב גם בזה"ז אלא דמ"מ דוחק דשביק הטור ברי טעמא דזה"ז ונקיט וכ' מעיקר התקנה וגם ישוב רש"י אם כי נכון בעצמותו אבל מלשון רש"י כאן משמע דש"ס קאי לענין קטלא:

ולכן נלפע"ד ליישב קושי' תוס' על רש"י בדרך אחר דצ"ע לתירוץ ש"ס לרמאי ל"ח היא תעשה בוודאי רמאות להציל נפשה וכן הקשה פ"י וכה"ג יש להקשו' קצת דהוא ג"כ יעשה רמאות להציל נפשה ממות. ונ"ל ע"פ שיטו' רש"י כל שחסר הזמן אחר שתקנו איכא רגלי' לדבר כדי לחפות עשו כן או הוא חתך הזמן או היא אלא דאפשר שעשה כן משו' פירו' כדי להפסיד' משעת נתינה הגם דכ' תוס' דתוכל ליקח כ' מב"ד אולי תשכח ולא תקח ולפמ"ש פ"י דעכשיו שכותבי' זמן לא יעלה על דעתה ליקח כ' מב"ד ויש לתלות שעשה משו' פירי ומי יגיד לנו שמשו' חיפוי נחסר הזמן וא"א להורגה אלא כיון דל"ח לרמאי שיעשה רמאות הניכר משו' ממון ותלינן ביותר משו' חי כדי לחפות חסר הזמן או הוא או היא חתך הזמן לחפו' ועשו א' מהם רמאו' להצלת נפש וכיון שיש רגלי' לדבר כ"כ הורגי' אותה והא"ש דלא יוכל לתרץ בגזיי' דהורגי' אותה עד דחידש לרמאי ל"ח שוב ממילא הורגי' אותה בנחתך הזמן ומיושב קושי' פ"י וקושי' תוס' על רש"י על נכון ועיין: ומעתה עלה בידינו ליישב הטור דמקשי' דל"ק ש"ס רק דלכתחלה לא תנשא ולא מתרץ דהורגין אותה מהוכח' דחסר הזמן ע"כ שעשה רמאות כדי לחפו' ולפמ"ש א"ש דבתחלה עד דלא הקשה מגזיי' ולא חידש לרמאי ל"ח בוודאי א"א להרוג משו' הוכחה דאולי משו' פירי עשה רמאו' ושכר עדי' שיחתמו בלא זמן ולכן מתרץ אהני עכ"פ דלכתחלה לא תנשא ושוב הקשה מגזיי' לזמן והוצרך לחדש לרמאי ל"ח ומשו' שהיא תעשה רמאו' עכצ"ל דהורגין על הוכחה זו כיון דלרמאי משו' ממון ל"ח ממילא גם בלא גזיי' רק שעידי' חתמו בלא זמן הורגין אותה דאיכא רגלי' לדבר:

דמשו' פירי לא הי' עושה רמאו' שנראה לעיני' שעשה לרמאו' וע"כ משו' חיפוי עשה כן וממילא הורגי' אותה אם לא תביא ראי' וא"ש דברי הטור עיין היטיב:

ומצאנו מקום ישוב בזה שיטו' הרמב"ם דגזיי' לזמן תנשא לכתחלה ומקשי' מנ"ל הא מקושי' הש"ס לא מוכח מידי. ונ"ל דמוכרח הוא. אחר שהוכחנו לפי שמתרץ לרמאי ל"ח ול"ח שהיא גזיי' ע"כ שהורגי' אות' משו' הוכחה דגזיי' זמן דאי משום פירי עשה הוא כן לרמאי ל"ח ועדיין י"ל שיוכלו לומר שהוא במכוון גזיי' לזמן כדי שלא תנשא לכתחלה והוא רוצה לפוטרו מעצמו ולנקום בה שלא תנשא בו ואין זה רמאו' דל"ש רמאו' רק כשרוצה להפסיד' ממון שלא כדין או לחפו' שלא כדין אבל בזה שלא תוכל להנשא אין רמאו' כיון שבע"כ מגרשה כרצונו כמובן ומזה הוכיח הרמב"ם דגזיי' תנשא

לכתחלה וע"כ לאו משום גזיי' רק משום חיפוי כנ"ל ועיי': אלא לפ"ז הדר קשה על הטור דמנ"ל הוכחה דגזיי' משום חיפוי דלמא משום שלא תנשא בו דהא פסק כהרא"ש דגזיי' ל"ת לכתחלה וגם אם לא גזיי' רק חתמו בלא עדי' בוודאי לכ"ע י"ל משום שלא תנשא עשה כן:

והנלע"ד בכוונת הטור דלא בא לומר אחר שתקנו זמן אם תאמר כן היינו שלא יהי' בו זמן דל"ש דעדי' ל"ח כבש"ס אלא כוונתו שיהי' בו זמן אלא דפ"י התעורר אם מאוחר כשר ומגורש' מיד א"כ תאמר שהוא מאוחר וכ' דאינה נאמנת דמאוחר ל"ש וזהו כוונת הטור שאחר שתקנו זמן אם תאמר כן קאי אמ"ש תחלה שתאמר נתגרשה קודם הזמן בלא זמן ולכן תקנו זמן ואם תאמר כן שכבר נתגרשה והזמן מאוחר צריכ' להביא ראי' דע"ז אינה נאמנת דל"ש הגם דטור ס"ל כרא"ש דמאוחר אינה מגורשת רק מזמן הכתו' מ"מ הא מביא שיטו' הראב"ד ורמב"ם דס"ל מגורשת מיד ולכן כ' כדברי' האלו להקדמ' דא"ש תקנת חכמים לכל השיטות כנ"ל נכון וברור בעזהי"ת:

דף יח.

כתבי' ואותבי' בכיסתי' מהו ל"מ אינש כו' והקשה הרשב"א הא לר"ל חיישינ' שמא כתב וחתם הגט ועכבו תח"י ובחי' רמב"ן הרגיש בזה וכ' דל"מ פרענותא שלא יצא עליו שם שגירש מזמן הכתוב בו או שלא יפסיד הפירו' מזמן שבו אבל כשלא יש בו זמן ליכא פרענותא ולכן הוצרכו לתקן זמן לר"ל אלו דבריו ז"ל. ובש"מ ב"מ י"ז כ' דל"ס אלא מקדי' פרענות' רק לענין שמא יחפה דחבו' בלא"ה לא שכיח כ"כ אבל לענין פירו' לא סמכי' אלא מקדי' כו' ולפ"ז א"ש בלא"ה לשיטת תוס' דקושי' ש"ס לא קאי רק לר"י משום חיפוי ולר"ל ל"ק וגם לר"י משום פירו' ל"ק דהא קלא אית לי' לענין פירו' כמ"ש תוס' לעיל ולענין חיפוי שפיר מתרץ לא מקדי' אינש כו' ועיין:

אלא דרש"י הקשה גם לר"ל ומתרץ ל"מ אינש צ"ל דלא מקדי' אינש מהני גם לענין פירו' ובאמת רש"י לא פי' לר"ל דזמן משום שיעכב הגט כתוב וחתם תח"י דל"מ אינש אלא שתפסיד משע' נתינה. אלא דלר"י כ' רש"י דס"ל יש לבעל פירו' עש"נ וע"כ להביא כ' מב"ד דיאמרו לקוחו' אייתי ראי' וע"כ ס"ל דל"א לא מקדי' אינש כו' ועכ"פ לענין זה ל"א לא מקדים כו' ולרש"י דקושי' ש"ס כתבי' ואותבי' גם לר"ל קאי ע"כ צ"ל דמהני ל"מ אינש פרענותא אפי' לענין הפסד פירו' וכן הקשה רשב"א וש"ס ביאר כ"כ כמו שביארתי וצ"ע:

ולחומר הנושא נ"ל דרשב"א כ' דיש לומר ל"מ פרענותא ל"א רק אם אין מוסכם בדעתו לגרש אבל כשמוסכ' בדעתו לאו פרענות' הוא. וכן נראה מפי' רש"י שכ' דלא רגילי למעבד הכי כיון דלא ניחא לי' בגירושין ועיין. אלא דקשה למה ל"ח לר"י דלמא הסכי'

בדעתו לגרש ונתאחר הנתינה במקרה או במתכוון וצ"ע. ולכן נראה לומר לרש"י דכל שספק לו אם יגרשה ואינו רוצה בגירושין לא מקדי' פרענותא ולא שכיח כלל ואפי' לענין פירי ל"ח אבל כל שדעתו לגרש ומוסכ' אצלו הגם דלא שכיח שיקדי' ויאחר הנתינה מ"מ מצוי יותר קצת וחיישינ' לענין פירו' אבל לענין חיפוי דזנו' בלא"ה לא שכיח ל"ח שכ' ואיחר הנתינה אפי' בשכבר מוסכם בדעתו לגרש והא"ש דמתרץ ל"מ פרענותא דלר"י משום חיפוי ל"ח כלל אפי' רוצה בגירושין ל"מ פרענותא לאחר הנתינה ומשום פירו' לר"ל ליכא כלל דיאמרו לקוחו' לעולם אייתי ראי' כמ"ש רש"י לעיל ומשום דלמא אחר שהוסכ' אצלו לגרשה כ' וחתם ועיכב הגט תח"י ולזה חיישינ' לענין פירו' וש"ס מקשה ומשמע לר"ל ג"כ כותבי' ואותבי' כו' ומתרץ ל"מ פרענותא לנפשי' דאם הוסכ' בדעתו לגרש ולענין פירי חיישינ' שמא נתעכבה הנתינה הא לר"ל בדין מפסיד ול"ק לר"ל רק משום על הספק אם תפייס' ובכה"ג אינו מפסיד עש"נ כמ"ש רש"י דבר זה לא מצוי כלל שיקדים פרענותא כל מאן רוצה בגירושין ואפי' לענין פירי ל"ח. כנ"ל בישוב שיטת רש"י ועיין היטיב: הנהו קלא אית להו קושי' תוס' מבואר' על רש"י איך קטלינן בלי ידיע' מתי נמסר ועיין באבני מלואי' מה שתי' וקיימתי' מעצמי ועוד נ"ל בשנאמר במה דנתקשה תוס' בתחלה הסוגי' דנוקמי בחזקת א"א ובתירוצי תוס' האריך הפ"י ופקפק עליה' טובא ונ"ל די"ל עפמ"ש תוספ' הרא"ש ריש כתוב' דזנו' דארוסה ופנוי' שכיח יותר מדא"א דבעלה משמרתה וי"ל לכן נאמנת באומר' שכבר גרושה היתה בשע' הזנו' דכ"ז שהיא תחתיו בעלה משמרתה שלא תזנה ומצוי הרבה יותר לתלות אחר גירושין כנ"ל. אלא דכבר כתבתי לעיל דנכתב ביום כח וכל שנתאחרה הנתינה מן כתיבה בנתיים אין בעלה משמר' ושכיח זנו' ולפמ"ש עתה דנאמנ' רק משו' דל"ש תחתיו א"כ קשה לכאור' למה איחר חתימה או נתינה מן כתיבה פסול הוא ולא תאומן וצ"ל דלא נדע שנתאחר' הנתינה וביותר א"ש כיון שכתוב בו זמן תו לא צריכ' לנאמנו' שלה כיון שהזמן לפנינו וא"ש:

ומעתה א"ש דמתרץ קלא אית לי' והוי כאין בו זמן הגם שלא נדע בבירור זמן הנתינה שוב לא תאומן שאחר הנתינה זנתה דנוקמי אחזק' א"א והא בין כתיבה לנתינה שכיח זנו' וקלא אית לי' שנתאחר הנתינה כנ"ל ומהא דלקמן כ"ו בגט ארוסה דאמר למד משו' שמא יחפה ניחא הגם דבארוס' שכיח זנו' יותר מבא"א מ"מ לא שכיח כמו בפנוי' ותחפה על עצמה ושם לא הי' בין חתימה לנתינ' אלא שסופר הקדי' וכ' עיין כי הקצרתי:

והקשה תוס' בזה"ז למה צריך זמן ונתקשה פ"י למה לא הקשה תוס' כן בתחלת הסוגי' מיד על ר"י. והנלפע"ד, ראיתי בקרבן נתנאל שכ' דלמ"ד מוני' משע' כתיבה הא יוכל לומר להכי תיקנו זמן אלא דסוגי' רצה לומר להך בריי' דמונין משע' נתינה ותירוצם

דחוק. אבל קושי' מעיקרא ליתא דמה לנו לתקן זמן כדי שתמנה משע' כתיבה ואין אנו אחראין לתקן לה כן ולא תיקנו רק משום פסיד' דפירי או משום חיפוי שלא כדין אבל שתמנה מש"כ למה לן לתקן וקודם תקנ' זמן מנו כולנה משע' נתינה ופשוט. אלא שי"ל דאחר שכבר תיקנו זמן משום חיפוי והי' מוני' כולן משע' כתיבה גם בזה"ז לא עקרו התקנה דיש בו תועלת למנו' משע' כתיבה כמו שהי' ע"ע ולכן הניחו הדבר ול"ק קושי' התוס' על בזה"ז. ונ"ל דקושי' תוס' דס"ל הלכתא כמ"ד משע' נתינה כשיטת הרא"ש ונראה לי שתוס' הוכיח כן מדמקשה מגיטין הבאי' ממדה"י והיינו בוודאי משום חיפוי אין לפסול גיטין הבאים ממדה"י שיש בהם תק"ע אלא דקושי' בגיטין אלו למה צריך זמן כיון שנשאר החשש וכ"כ פ"י ולפמ"ש י"ל דמ"מ יש בו תועלת לענין שתמנה מש"כ ואם כי משו"ה לא תקנו זמן אבל אחר שתיקנו בכל גיטין גם בגיטין הבאים ממדה"י הניחו הזמן משום שתמנה מש"כ ומדהקשה סתמא דש"ס לחשש חיפוי וכ' רמב"ן מזה נראה דהלכה כר"י מדמקשה סתמא לר"י וכן מוכח לפמ"ש מדמקשה מגיטין הבאים דס"ל תרתי הלכה כר"י והלכה משע' נתינה ובצירוף שניהם מקשה שפיר וע"ז הקשה תוס' בזה"ז למה תיקנו כיון דאזיל דמוכי' מש"כ והא"ש דלא הקשה לר"י מיד די"ל ס"ל כמ"ד משע' כתיבה ובריי' דס"ל משע' נתינה ס"ל כר"ש דגם לר"י ס"ל משום פירי וא"ש בזה"ז ורבנן כהך בריי' משע' כתיבה וא"ש ועיין:

והנה תוס' תי' דחיישי' שיחפ' על בני או שירצה להתיר ובפ"י נתקשה הא בלא"ה רוב בעילו' אחר הבעל ועל תי' שני קשה לי נכתב ביום כו' שאנו רואי' שרצה לגרשה קוד' שזנתה אלא דחיישינ' שמא זנתה בנתיי' ולא שייך שרוצה בה ויתן גט כדי להשיא' דהא חזינ' ששונא אותה וכתב גט לגרשה רק שנתאחר בין חתימה או נתינה וצ"ע. ונ"ל דשני תי' תוס' צריכי' להדדי דעיקר לכתוב זמן משום שמא יחפה כדי שתשאר אצלו אחר הזנו' ונכתב ביום וכיוצא בו דלא שייך זה כמ"ש איכא משום בנים כיון שהתחיל לכתוב גט שוב פרוש ממנה וע"כ אייר שלא נתיחד שוב עמה דלא להוי גט ישן בכה"ג איכא משום בנים כנלפע"ד ועיין. ולקמן כ"ו בגט ארוסה משום שירצה בה י"ל בארוסה שאין לבו גס בה ל"ח אלא משום בני' לחפות על בני, ויש להאריך עוד בזה ועיין:

ויש לעיין במ"ש תוס' דחיישינ' שירצה בה אחר הזנו' ולכן יחפה עלי' לפי המבואר בהג"ה רמ"א סי' קי"ז סעיף א' ובב"ש שם דבמגרשה מחמ' זנו' מאוס' בעיני' ומותר' להתיחד עמו א"כ איך נחוש כאן שיחפה שתשאר תחתיו אחר שזנתה וצ"ע ואמר לי א' מן התלמידי' שקושי' זו אמורה בשבו' יעקב. והנה הב"ש ציין על תוס' לקמן ע"ט ע"ב ונ"ל דשם איירי שכבר גרשה מחמת זנו' חזי' שמאוס' עליו משא"כ כשלא ראינו שגרשה

חיישי' שמא אינה מאוסה בעיניו מחמת זנו' וגם הא דרמ"א י"ל כשאנו רואי' שכועס עלי' והלך לב"ד לקבול עלי' ופורש ממנה חזי' שמאוס' בעיניו אבל כשלא ראינו כ"ז לא ובנב"י תינינא סי' כ"ט מדמה האי דארוס וארוסה שנאמן להאי דסי' קי"ז דמאוס' לו ולפמ"ש אינו מן המדומה והראי' מתוס' כאן כנ"ל ועיין:

והלכתא משעת כתיבה. הרי"ף לא גרס והלכתא ומ"מ פסק כשמואל והקשה הרא"ש למה פסק נגד רב ורבו החולקי' על שמואל ונלפע"ד ליישב בשאומר דרב דפליג על שמואל וכן אינך אמוראי משום דקשי' להו א"כ יאמרו שתי נשי' בחצר א' זו אסורה וזו מותרת. ומה שתי' אביי זו גיטה מוכיח עלי' צריך הסבר וכי ידעו כ"ע שזמנה של זו לא כזמנה של זו בתמי' נ"ל דא"ש לר"י משו' שמא יחפה וא"א שיהי' הגט מוקד' אלא כששולח ע"י שליח דקלא אית לי' למלתא וידע כ"ע דזמנה של זו לא כזמנה של זו נ"ל. ולפ"ז לר"ל דאיכא מוקדם דכשר כגון שהי' כתיבה וחתימ' ביום א' ובכה"ג קשה יאמרו שתי נשים כו' וי"ל דכן ס"ל לרב ואינך אמוראי ושמואל כר"י ויפה פסק הרי"ף כשמואל כנ"ל וק"ל:

עוד י"ל בישוב הרי"ף דקרבן נתנאל הקשה למ"ד משע' כתיבה י"ל משו"ה תיקנו זמן שידעו מאימתי מוני' וקושי' זו א"צ לפני' חדא דהבחנה דרבנן משו"ה לא יתקנו זמן ועוד דאם לא הי' זמן לכ"ע היתה מונה:

משע' נתינה ועכשיו שיש זמן ס"ל משעת כתיבה ומה לנו לתקן זמן כדי למהר נשואי' אבל י"ל לקושי' תוס' לר"י בזה"ז למה כותבין זמן י"ל מאחר שתיקנו זמן משו' שמא יחפה וכשהי' זמן היתה מונ' משע' כתיבה מזמן הכתוב בגט ולא הי' משום שמא יאמרו שתי נשי' דגיטה מוכיח עליה' ולכן גם בזה"ז דאזלא חשש חיפוי מ"מ הניחו הדבר כדי שתוכל למנות משעת כתיבה כמו עד עתה כנ"ל ומיושב קושי' תוס' והא"ש מאחר דקי"ל כר"י משום חיפוי ראוי' לפסוק כשמואל משע' כתיבה דאיכא טעם מרווח למה הניחו כתיבת זמן בזה"ז כנ"ל עיי' וק"ל:

דף יט.

דיו ע"ג דיו כו' כוונת קושי' תוס' ד"ה דיו נראה לי דל"ק לתוס' ולא רחוק דר"י ור"ל ס"ל כר"ח והלכתא ממילא כרבנן אלא דקשה לתוס' כיון דלא כ"ע הוא דר"י ס"ל דהוי כתב וגם רבנן אינו מפורש דפליגי על ר"י דלא הוי כתב די"ל כר"א דמשום זה אלי ואנוהו ובאמת משמעו' הלשון דאמרו אינו מן המובחר משמע כרב אחי ומ"מ ר"ח ס"ל דפליגו משום דלא הוי כתב ועכ"פ אין הפלוגתא מפורשת ולא הו"ל לומר בפשיטו' דיו ע"ג דיו פטור אלא דיו ע"ג דיו באנו למחלוק' ר"י ורבנן כדאמר ר"ח לקמן ונ"ל דר"ח ג"כ

משו"ה אמר באנו למחלוק' לאפוקי דר"א שלא נימא כ"ע מודי' דהוי כתב קמ"ל וע"ז חידש תוס' דבכאן ליכא פלוגתא דכיון דלא מחדש דבר. והא"ש הא דבעי ר"ל עדי' שאין יודעי' לחתום מהו לכתוב להם בסיקרא ור"י השיב דלא הוי כתב משום דס"ל לאמת כר"ח דרבנן פליגו על ר"י והלכה כרבנן ולכן לא איבעי' לר"ל מהו לכתוב להם בדיו דפשיטא לי' דלא הוי כתב כרבנן ומבעי' לי' בדיו ע"ג סקרא והשיב ר"י דסקרא לא עדיף מפני שאנו מדמי' כנ"ל ולזה התכוון מהרש"א ופ"י הקשה עליו ולק"מ כמ"ש:

ומהרמשי"ף כ' דעדו' שאני דוקא לענין לשמה מהני דמתקן כ' ראשון משא"כ לענין חתימ' עדי' צריך שיחתמו הם ולא שיהי' חתום כבר שמם ע"י כתב אחר ול"ל בשב' ג"כ כיון שמחדש דבר ומוסיף ומתקן כ' הראשון חייב ולכן הקשה תוס' מכתב ע"ג כתב דמתני' דשב' והא דהקשה ר"י לר"ל הא למדתני רבינו משבת אחתימו' עדי' דס"ל דדיו ע"ג סקרא מהני גם לעדו' דפני' חדשו' בא לכאן דהא חייב שתים משום מוחק דנמחק הראשון ומשום כותב שני' וגם לענין עדות תועיל כצ"ל בביאור דברי מהרמשי"ף. וברמב"ן וחי' ר"ן כתבו דשאני שבת דמלאכ' מחשב' בעי' ולא חייב ונרא' מדבריו אפי' כותב בשבת לשמה ע"ג כתב שלא לשמה אינו חייב דלענין שבת צריך שלא יהי' נכתב תחתיו כלום ודלא כתוס' ועיי':

מ"ש תוס' דמשמע לר"ח כתב ע"ג כתב אפי' בגט וס"ת וכ' מהרש"א מ"ש דיו ע"ג דיו מכתב ע"ג כתב וכן הרגיש במהרמשי"ף ונ"ל דדייק במתני' מדלא קתני דיו ע"ג דיו פטור כלשנא דר"י ור"ל והוכיח דמתני' רצה לומר שאפי' מוסיף עכשיו והוי כתב חדש אחר שהוסיף דיו מ"מ אינו חייב דלא מקרי כתב ולכן נקיט כתב ע"ג כתב שדעתו לכתוב מחדש ולשון דיו ע"ג דיו היינו שאינו מחדש דבר רק שמוסיף דיו על דיו כנ"ל פשוט:

וכי מפני שאנו מדמי' נעשה מעשה כ' רש"י אפי' לענין שבת בזמן שבהמ"ק קיי' לא הייתי סומך על דברי להביא חולין בעזרה. וצ"ל הא דאמר ר"י חייב שתי' הא אינו סומך לחייבו קרבן י"ל כדי שיכתוב על פנקסו שעשה איסור דכותב ואם יבנה בהמ"ק אז יתבררו כל הספיקו' ונדע אם חייב חטא' וכיון דסברתו נוטה שחייב שתי' יכתוב על פנקסו דקרוב שחייב שתי'. והנה הרמב"ם פסק בהלכ' שבת דיו ע"ג סקרא חייב משום כותב וצ"ע הא ר"י אמר וכי מפני שאנו מדמי' ואיך כ' הרמב"ם להלכתא דחייב בוודאי וצע"ג:

ונ"ל דצ"ב איך איבעי' ר"ל לר"י מהו שיכתוב לה בסיקרא הא הוא עצמו אמר דחייב שתי' ונ"ל דבאמת יש לחלק בין עדו' לחיוב שבת דלענין שבת חייב כיון שכתב שני עדיף מראשון ומתקן כ' ראשון מ"מ לעני' עדות לא מהני דצריך שלא יהי' כתוב כלל קוד' שיחתמו עדי' כעין שכ' מהרמשי"ף ולכן איבעי' ר"ל לר"י מהו שיאמר לענין עדי' והשיב

דלא הוי כתב והקשה לו הא למדתנו רבינו דנרא' לר"ל לאמיתת הסברא דאין לחלק בדיו ע"ג סקרא בין עדו' לשבת כיון דמחשב כמוחק וחייב שתי' גם לענין עדו' יועיל והשיב ר"י בוודאי כן מסתבר מ"מ לא מפני שאנו מדמי היינו שאנו מדמי מלתא למלתא היינו עדו' לשבת נעשה מעשה להקל בגט מכח הדמיון כנ"ל. והא"ש דפסק הרמב"ם לענין שבת דחייב ובגט לא ירשו' בסיקרא כנ"ל ועיי'. ועיי' רשב"א לקמן כ' ע"א דנרא' דמפרש וכי מפני שאנו מדמי' דיש לחלק בין גט לשבת עיי"ש:

ע"ב. תני' כוותי' דרב הרמב"ם לא כתב הא דרב ונתקשה ב"י הא תני' כוות' דרב. ונלפע"ד ליישב בשנבין אינך אמוראי דפליגו על רב וס"ל מקרעי' לא מה יענו לברייי' והרגיש בפ"י ונ"ל דטעם דאמוראי דל"ל דרב משום דשרטוט וחקיקה הוי כתב והוי כתב ע"ג כ' ועיי' תוס' לעיל ט' ע"ג שכ' דהוי כדיו ע"ג סקרא ואינך אמוראי ס"ל דיו ע"ג סקרא לא הוי כתב או דמספקא להו כמו ר"י דאמר מפני שאנו מדמי' כו' או י"ל דרב ס"ל כרב אחא דרבנן ור"י כ"ע ס"ל דהוי כתב כשמוסיף לשמה ה"ה עדי' כשחותמים כדס"ל למהרש"א והא דלא אמר שכותבי' להם בדיו דוודאי כל דאפשר למעט בכתיב' בתחלה עדיף דהא רשב"ג ס"ל דוקא בגיטין אבל לא בשטרו' ואפי' ברוק לא ולכן רב הגם דס"ל כרב אחי מ"מ ס"ל דעדיף דמקרעי' להם מלכתוב להם ואינך אמוראי ס"ל כר"ח וקיי"ל כרבנן דלא הוי כתב ולפ"ז ל"ק עלייהו מבריי' דקתני מקרעי' י"ל אתי' כר"י והם כרבנן ס"ל והא דאמר תני' כוותי' דרב היינו דהי' מקו' לומר דר"י ג"כ לא ס"ל רק לענין לשמה אבל לענין חתימ' עדי' לא כמ"ש מהרמשי"ף שהבאתי לעיל לכן מייתי תני' כוותי' דרב דקתני מקרעי' להם חזינן דמהני לענין עדו' מקרעי' להם כמו בלשמה למאן דס"ל דמהני בלשמה ורב ס"ל דליכא דפליג על ר"י כרב אחי וה"ה לענין עדו' אבל אינך אמוראי ס"ל כר"ח דרבנן פליגי על ר"י ואין ראי' מברייתא דכר"י אתי' כנ"ל. והא"ש דפסק הרמב"ם כאינך אמוראי אבל מקרעי' לא דהא פסק כר"ח וכרבנן דלענין לשמה לא הוי כתב וה"ה וכ"ש לענין עדו' ועיי' רמב"ם פכ"ד ממלוה דכתב דאין מקרעי' לעדי' לכתוב על הרושם מפרש מקרעי' כרש"י מסרטי' וא"ש מ"ש כנ"ל נכון. ומה שהקשה ב"ש סי' קל"ה הא הרמב"ם ס"ל חקיקה הוי כתב וכוונת ב"ש א"כ איך כ' דלא מקרעי' להם בשאר שטרו' הא גם בגט פסול כה"ג דהוי כ' ע"ג כ' יפה כ' בבני אהובה דבשטרו' לא בעי כתב כיון שאינו אלא לראי' ועוד בשטרו' לא אמר ר"י מפני שאנו מדמי' כו' רק משום חומר א"א משא"כ בשטרו' עיי' בו וכ"כ בתומי' סי' מ"ה. והא דכ' הרמב"ם אין מקרעי' ולא כ' אין רושמי' ברוק משום דבבריי' קתני פלוגתא דרשב"ג במקרעי' העתיק לשון בריי' וכרשב"ג דאין מקרעי' וה"ה שאין רושמי' כנ"ל:

מ"ט דרשב"ג שלא יהא בנות ישראל עגונו'. הרמב"ם מוסיף עוד טעם מפני שהוא דרבנן וכ' ב"ש לפ"ז היכא דליכא רק ע"מ גם בגט ל"מ. ויש להקשו' לכאורה לפמ"ש תוס' לעיל י"א ע"א דרשב"ג ס"ל כר"א בגיטין ולא בשטרו' א"כ י"ל היינו טעמא דרשב"ג דמכשיר בגיטין שהוא דרבנן משא"כ בשטרו' ע"ח כרתי והוא כדאורייתא זה ל"ק דהא אמר חוץ משחרורי עבדי' ובשחרור ג"כ ע"מ כרתי כמו בגט דשוה לגט בכ"ד וע"כ דבגט מקיל משום תק"ע כנ"ל פשוט. אלא דצ"ב מנ"ל לרמב"ם עוד טעם משום שח"ע דרבנן. ובמ"ש מובן לשון הש"ס על רב גמדא אמר רבא אין הלכה כרשב"ג אלא כמאן כרבנן ולשון זה תמוה פשיטא כיון דאמר אין הלכה כרשב"ג בודאי אלא כרבנן ונ"ל דהי' מקו' לומר דאמר אין הלכה כרשב"ג דאמר חוץ משחרורי עבדי' ושטרו' הגם דחתימ' שחרור רק דרבנן מ"מ ס"ל דלא רק בגט משום תק"ע בהא ל"ל כרשב"ג אלא כל שהוא דרבנן מקרעי' וקוראי' להם אבל בשטרו' דחתימ' עדי' דאוריי' ס"ל הלכה כרשב"ג וא"כ לא קשה מדנגדי ר"כ בשאר שטרו' של ממון אלא דבאמת מדאמר סתם אין הלכה כרשב"ג משמע בכל מה דפליג רשב"ג על רבנן ל"ל דאם כמ"ש הי"ל נראי' דברי רשב"ג בשטרו' ודרבנן בשחרור והיינו דמדייק ואלא כמאן כרבנן היינו לגמרי כרבנן לאפוקי שלא נאמר דוקא בשחרור אין הלכה ומקשה שפיר מדנגדי' ר"כ כנ"ל ויש סמך מזה למ"ש רמב"ם לסניף דח"ע דרבנן ועיי':

אמר רבא הלכה כרשב"ג הרי"ף ורמב"ם פסקו כרשב"ג וכ' הרא"ש דנ"ל עיקר כרבא סתם. ולפע"ד נרא' דלפמ"ש בסמוך דר"ג משמי' דרבא אין הלכה אפי' בשטרו' ויש להקשו' מנ"ל דרבנן מקילי' אפי' היכי דחתימ' עדי' מדאוריי' דלמא ס"ל כר"א אף בשטרו' לכן מקילי' בשטרו' ג"כ ורשב"ג פליג אפי' בשחרור הגם בשחרור גם לדידי' דרבנן כמו בגט ורבנן לא פליגי אלא משו' דס"ל בשטרו' ג"כ דרבנן אבל כל דבעי חתימ' מדאוריי' מודו וצ"ל דר"ג משמי' דרבא ג"כ ס"ל הלכה כר"א אף בשטרו'. והא"ש דהעיקר כרבא דאמר הלכה כרשב"ג דהא רובם ככולם חוץ שמואל ס"ל לקמן פ' ע"ב כר"א בגיטין ולא בשטרו' ואי כר"ג משמי' דרבא מוכח דס"ל אף בשטרו' ושלא כהלכתא לכן נקטי' כרבא דהלכה כרשב"ג כנלפע"ד:

והא ההוא דעבד עובדא כו' ונגדי' ר"כ כו' הרמב"ם כ' דמנגדי' ושטר פסול ולא כ' כן רק באם יודעי' לחתום אבל באין יודעי' לקרו' לא כ' דפסול ועיי' ש"ך ח"מ סי' מ"ה שכ' דמשמעו' רמב"ם וראשוני' רק לכתחלה אין רשאי לקרות להם ובדיעבד כשר וכ' הטע' כיון דלרב גמדא קריא' קיל טובא הגם דקיי"ל כרבא מ"מ י"ל דרשב"ג בקריא' לא פסל רק באין יודעי' לחתום עיי"ש ודוחק דוודאי לרבא דהלכה כרשב"ג הא דנגדי ר"כ

בין אקריא' בין אחתימ' וגם רשב"ג דאמר בגיטין כו' קריא' וחתימ' דין א' להם מדלא חילק. ולי נראה פשוט כיון דלר"ג בקריא' כשר הגם דנקטי' כרבא דהלכה כרשב"ג גם לענין קריא' לחומרא לכתחלה אבל לא פסלי' בדיעבד דהא איכא רב גמדא דלדידי' כשר להלכתא אבל בחתימ' גם לר"ג הלכה כרשב"ג ולכן רמב"ם דמפרש נגדו שפסול פסקי' דפסול כנ"ל פשוט וברור:

והנה הרא"ש כ' דלרי"ף פלוגתא דרשב"ג ורבנן בחד אבל בתרי כ"ע מודי' ור"י מפרש הפלוגתא בתרי אבל ס"ל דאין הלכה כרשב"ג כר"ג משמי' דרבא ובב"י א"ע נתקשה איך תלי' זה בזה עיי' בית מאיר סי' קל"ה שביאר דברי הרא"ש על נכון ורוב דברי' קיימתי מעצמי. והנה הטור פסק בח"מ בתרי כשר בשטר ובא"ע פסק בגט בחד סגי דס"ל כרא"ש בשיטת הרי"ף דבחד פליגי ובגט אפי' בחד סגי ובשטרו' קיי"ל כרשב"ג דווקא תרי וצל"ע כיון דבחד פליגי ולרבנן גם בשטרו' בחד סגי א"כ בחד בשטרו' אי דיעבד פסול או לא תלוי בשיטת רמב"ם ורשב"א אי נגדו ופסל או לא ולפמ"ש הש"ך ח"מ שהבאנו לעיל דלכ"ע לענין:

קריא' כשר דיעבד א"כ איך כ' הטור בפשיטות בקראו א' השטר פסול כיון דלרבנן גם בא' כשר א"כ גם להלכתא כשר דיעבד בא' לרשב"א ולש"ך גם לרמב"ם כשר ומהתימ' שלא הרגיש אדם בזה וצלע"ג:

תרגמ' אקריא' הרמב"ם כ' בהלכ' גירושין דצריך שיבינו הלשון וס"ל לרא"ש בכוונתו לאפוקי לחתום להם וב"י בא"ע מביא ב' ראי' מהא דשטרא פרסא' דמקשה מאי למימרא ולא מתרץ דאקרו לפני וקמ"ל דמהני אפי' אין יודעי' הלשון וע"כ דבאמ' ע"כ כה"ג ל"ת קריא' וש"ך דחה ראי' זו דע"כ צ"ל דישראל מקר' לפני' דלכתחלה בוודאי אין לסמוך ע"נ מסל"ת וכיון שצ"ל דידעו ישראלי' לשון פרסי' מתרץ מיד דידעו ולכאורה דברי ש"ך תמוהי' דעדיין קשה יאמר בקראו לפניה' שידעו וקמ"ל דמהני קריא' אפי' אין העדי' מביי' ומה מקשה קמ"ל שוב מצאתי שהקשה כן בס' בית מאיר. ונ"ל כוונ' הש"ך דראי' ב"י הי' דלמא קמ"ל דמהני קריא' ונדע זה מדבריו כיון דישראל אינו מכיר לשון פרסי ולא שכיח ונוכיח מדאמר שטר פרסא' מגבי' דאיירי בכה"ג שקראו לו נכרי' ומהני קריא' וע"ז מתרץ הש"ך דעי"נ פשיטא דלא סמכי' וצ"ל ע"י ישראל ואקרו דידעו שוב י"ל דעדי' יודעי' ושוב אין לומר דקמ"ל אם לא ידעו העדי' בעצמם כיון שע"כ איירי בלא שכיח וידעו שוב אין מוכח דעדי' לא ידעו ואין במשמעו' דבריו דלא ידעו ואיך ובמה קמ"ל חידש דין ועיקר חסר. כנ"ל פשוט ונכון בכוונ' ש"ך:

עוד כ' הש"ך דכיון דקיי"ל כרשב"ג א"כ אמימר שהוא בתרא ג"כ הכי ס"ל דבשטרו' ל"מ קריאה. דבריו נכוני' אי גם תרי ל"מ בשטרו' כשיט' המחבר אבל הרמ"א הא פסק דתרי מהני וגם לתרגם להם מהני וקשה מאמימר כמ"ש הב"י. עוד כ' הב"י ראי' מירושלמי דייני אין צריכי' שידעו לקרות עדי' צריכי' שידעו וע"כ כשקראו לפני דייני' ובעדי' ל"מ וע"כ כשאינם מביני' הלשון ל"מ קריא' וכרמב"ם וכ' הש"ך דבשטרו' קאי דל"מ קריא' כרשב"ג גם זה לא אם רק לשיטת המחבר דבי תרי ל"מ אבל לפי שיטת הרמ"א קשה וצ"ע:

וכשאני לעצמי נ"ל ליישב כשאומר הא דס"ל לרמב"ם דתרי ג"כ ל"מ ורא"ש כ' דתרי פשיטא דמהני דהא בכ"מ שנים נאמני' נ"ל דרמב"ם ס"ל בטעמא דרשב"ג דחלישי עדו' זו כיון דלא נעשה מעשה על פיה' כדלקמן פ' האומר סוגי' דאומר אמרו דבורא אמרו מעשה לא עבדו ועיי' תוס' שם והכא כור שקוראי' מ"ש בגט ולא נעשה מעשה רק אח"כ חותמי' העדי' וראוי' לגרש ודמי לאומר אמרו שחיישי' דמשקרו הגם ששם חיישי' לשוכרתו וכאן הא ידעו העדי' גוף הלוא' ומכירה וכדומה מ"מ ס"ל לרשב"ג שלא לסמוך על עדו' כזה דלמא משקרו ואין דומה לנאמנו' ב' עדי' בכ"מ ולשיטה דסוברי' דב' מהני נ"ל מטע' דהוי מלתא דעבידא לאגלוי' לא מקרי שאפשר לשאול אחרי' שיקראו ויתגלה מה כתיב בו ומ"מ לשיטה זו דפסקי הרמ"א ב' מהני וחד לא דחד גרע מב' בכ"מ ועוד י"ל דגזר רשב"ג אם נסמוך בחד בעדו' זה יסמכו עליו בגוף עדו' של שטר משא"כ בתרי ליכא למיחש דבגוף עדו' של הלוא' ושטר בוודאי תרי נאמני' כנ"ל ועיי'. ומעתה שבארנו דב' נאמני' רק משו' מלתא דע"ל לק"מ מדר"י בשטרא פרסא' דוודאי מה שאפשר לברר ע"נ לא מקרי מלתא דע"ל דנכרי' אפי' מאה אינם נאמני' ואפי' מסל"ת אין נאמנו' גמור כידוע. ולברר ע"י ישראל כיון שלא שכיח דיכיר ישראל לשון פרסי ומשו"ה מקשה והא לא ידעו וכמ"ש הש"ך ולא מקרי מלתא דע"ל דאין במצוי שיכיר עוד ישראל לשון זה ורחוק שיתברר ולא מהני קריא' בי תרי אפי' באופן שמביני' העדי' לשון פרסי רק שאינם יודעי' לקרות כנ"ל וא"ש. וי"ל באפשר ג"כ ראי' מירושלמי ליכא דע"כ הא דאמר דייני' אין צריכי' שידעו לקרותו והיינו להבין הלשון כמו שמפרש ב"י ע"כ בדלא כתיב בלה"ק דכי יש דייני ע"ה שאין מביני' לה"ק וע"כ כשכתב בלשון נכרי וכן עדי' צריכי' שידעו לקרות היינו כהנ"ל שוב לא הוי מלתא דע"ל ול"מ קריא' כמ"ש כנ"ל ועיי':

תוס' ד"ה טעמא דאיכא כתב כו' הקשה תחלה דלמא בליכא כתב כשאומר אח"כ שנייר חלק הי' הי' נאמן ותי' מה שתי' ושוב הקשה איך ס"ד דמגורשת וודאי כו' וצ"ל הא קושי' זו קשה בלא"ה איך ס"ד דוודאי מגורשת עד דמקשה טעמא דאיכא כתב ואין לה המשך

לקושי' שהקשה תחלה ותחלה הי' לתוס' להקשו' בפשוט איך ס"ד דוודאי מגורשת עד דמקשה טעמא דאיכא כ' וכ"ל דבלא"ה ל"ק די"ל דס"ד דוודאי מגורשת דכיון דאמר ה"ז גיטך בוודאי כתב כאן דמלתא דע"ל הוא דאפשר לבדוק אם יפלוט ואם לא יפלט יתוודע שקרותו אלא לפ"ז כשחוזר אח"כ ואומר ששקר בה ולא כתב בו כלום לא הי' לנו לומר שמגורשת וודאי דהא גם עתה שאומר דלא כ' בו כלום איכא לברורי ומלתא דע"ל הוא ולא יאומן יותר מ"ש תחלה ממה שאמר בסוף ולכן אחר שמתרץ תוס' דס"ל דאפי' אמר אח"כ שנייר חלק הי' אינו נאמן ומגורשת וודאי מקשה איך ס"ד דוודאי הוא כיון שנייר חלק לפנינו ואי משו' מלתא דע"ל ל"מ א"כ כשאומר אח"כ נייר חלק הי' ג"כ ע"ש ותירץ דנאמן משו' בעל שאמר גרשתי ולא משו' דעבידי לאגלוי וכל שאמר גרשתי אשתי פשיטא שאינו נאמן אח"כ לא גרשתי הגם דכאן מסייעו לו דלא ישקר בעבוד לאגלוי הא דבר זה מסייע ג"כ למה שאמר תחלה ה"ז גיטך ובתחלת דבריו יש עוד משו' בעל שאמר ג"א דנאמן בשו' בידו לגרשה ואינו יוכל לחזור אח"כ כנ"ל נכון ועיי':

שמואל נמי חיישי' קאמר. שיטת תוס' דאפי' בלא בדיקה חיישי' ורשב"א כ' א"כ הול"ל אלא וע"כ דוקא כשבדקו'. ונ"ל דרשב"א ג"כ ס"ל ע"כ דאם הגט לפנינו צריך לבדוק הגם שרחוק דבמי מילין כתב וגם הוי כעין ס"ס שמא לא כ' כלל במי מילין ואם כ' שמא נבלע בשע' נתינ' מ"מ כל שאפשר לבדוק חיישי' לבדוק ומכח כן מ"ש רשב"א הא דאמר ר"י בס"ת למאי ניחוש אי במי מילין הא אין מי מילין כו' לשיטתו הא ל"ח כל שלא בדק וכ' הכי נמי קאמר דאי נבדוק הא ל"מ בדיקה דאין מי מילין וכו' ע"כ. וצ"ב עדיין מה קאמר למאי ניחוש אי למי מילין ונבדוק למה נבדוק כיון דל"ח עד דבדוקה ומצא וע"כ דמודה רשב"א הגם דל"ח לדינא כל שלא נמצא מ"מ כל שהגט לפנינו צריך לבדוק אלא כשנאבד הגט וא"א לבדוק ל"ח משא"כ לתוס' חיישי' ומ"מ א"ש הא דל"א אלא כיון דבעיקר החשש ל"ח רק כל שידענו שבמי מילין כדס"ל מעיקרא רק ממילא משום חומרא צריכי' לברר כל שאפשר כמו בכ"מ דאפשר לברר אבל מעיקר הדין אין חוששי' רק בשבדק כדס"ל מעיקר' כנ"ל. ונ"ל עוד כשהיא אבדה או שרפה הגט בודאי לא תנשא כיון שאנו מצריכי' בדיקה לחוש לו וכעין זה לענין בדיק' הריא' כ' הש"ך בהשליכה בידי' אסורה משא"כ באבדה גוי או כלב כנ"ל:

ובזה ארווח לן להבין מ"ש הטור דאם לא ראינו או ראינו חיישי' וכ' הרמ"ה דאם נשרף או נאבד ל"ח וכ' הב"י דתחלה כ' אפי' בלא ראינו זה שיט' תוס' ושוב כ' וכ' הרמ"ה זה שיטת הרשב"א והט"ז תמה א"כ כמ"ש ב"י הול"ל והרמ"ה כ' דלשון זה מורה דחולק אבל מדכ' וכ' הרמ"ה משמע שאינו חולק על מ"ש תחלה אלא שביאור והוסף' על מ"ש תחלה

הוא. ולפמ"ש י"ל דתחלה כ' דאם לא ראינו או ראינו חיישי' מספק ועדיין אין מבואר אם ראינו וא"א לברר אי חיישי' או לא ע"ז כ' וכ' הרמ"ה בנאבד או נשרף לא חיישי' והיינו אם נאבד או נשרף מעצמו באונס אבל כשהגט לפנינו או שאבדו והשליכתו לאיבוד או שרפתו חיישי' כנ"ל נכון:

והנה הרי"ף והרמב"ם לא העתיקו להא דשמואל וכ' ב"י דס"ל כרשב"א דוקא בבדק חיישינן תה פשיטא דחיישי' מספק שמא לא נבלעו האותיו'. וצ"ב מאחר דשמואל מצא מקו' חידוש וצריך להשמיענו דחיישי' ולמה השמיטוהו. ונלפע"ד בטעם השמטה זו. הנה הר"ן כ' דאפי' לא בדק חיישי' דבזה אין ספק דבמי מילי' כ' כיון שאמר גרשתי אשתי נאמן ואפי' למ"ד חוש לה כיון שאנו רואי' שנותן לה דבר ואמר ה"ז גיטך נאמן לכ"ע והספק רק אם נבלע בשע' נתינ' שזה גם בהעלם ממנו. והנה מ"ש הר"ן דאפי' למ"ד שאמר גרשתי אשתי א"נ כאן נאמן הרמב"ם חולק על זה דהא ס"ל בלא קראוהו העדי' תחלה והשליכתו ספק מגורש' אפי' הבעל אומר שבגט כשר גרשה ועיי' ב"ש סי' קל"ה דהטע' משו' בעל שאמר גרשתי אשתי ספק אם נאמן ולפ"ז אומר אני דס"ל לרי"ף ורמב"ם דשמואל איירי בלא בדקינה ומ"מ ס"ל דחיישי' דאזיל לשיטתו דס"ל בב"ב קל"ז בעל שאמר גרשתי אשתי דס"ל מתוך שבידו עיי"ש וס"ל כאן דנאמן שבוודאי במי מילין הי' כתוב וליכא רק ספק א' אם הי' נבלע או לא וטובא קמ"ל דחיישי' אבל להלכתא דבעל שאמר גרשתי אינו בוודאי וכאן דרחוק שבמי מילין הי' כתוב ל"ח כלל כל שלא בדק' כשיטת רשב"א רק בשכבר בדק' ובזה ליכא חידוש דחיישי' שמא לא הי' נבלע דפשיטא דחיישי' באיסור א"א בספיקו להחמיר כנ"ל נכון ועיי':

דף כ.

הא בעינן שמו ושמה וש"ע ושם עירה כ' רמב"ן ור"ן דשם עירו ל"ד דאינו מעכב ואת"ל מדרבנן פסול הא אמר למאי ניחוש ומשום שם העיר אין פסול רק מדרבנן וכ' רמב"ן די"א דכיון דלא פסול אלא מדרבנן תו ל"ח דיהיב זוזי לספרא ודחה די"ל דרוצה לקלקלה ויהיב זוזי כדי לגרש בו גירושי דאוריי' וכדי לצערה ועיי' פ"י שמסופק אי רק מדרבנן פסול בלא שמו ושמה והא דאמר למאי ניחוש משום דל"ח דיהיב זוזי לספרא וזה כי"א שכ' רמב"ן ודחהו די"ל כדי לצער' ולעגנה. ומה דמספקא לפ"י אי שמו ושמה מדאורייתא הי' נעלם ממנו מ"ש רמב"ן ור"ן דוודאי דאורייתא הוא לכ"ע דספר לספיר' דברי' ובלא שמו ושמה ליכא ספיר' דברים. עוד כ' רמב"ן די"א כיון דבלא ש"ע מדרבנן פסול ל"ח כלל דכמו כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש כן כל דמגרש וכ"ז שאמרו רבנן דאינו גט ליכא גט כלל ומקודשת מדאורייתא ועיי' במהרמשי"ף סוגי' דזמן שנתעורר בסברא זו

ומסופק בה ורמב"ן כ' ואינו נכון ולא כ' טעם למה והקשה עוד מה מקשה ש"ס מאי קמ"ל הא טובא קמ"ל כסברא הנ"ל. ולא אבין הא באמת אין כאן שמו ושמה ומדאוריי' פסול ואין לחוש לקדושין כלל אלא דקשה על ר"י דהזכיר גם חסרון שם העיר דמשמע גם משום הא אין לחוש כלל וע"ז חדשו דבאמת מדאוריי' פסול דמגרש אדעתא דרבנן אבל אין לומר דר"י הא קמ"ל דהא בלא"ה פסול מדאוריי' משום חסרון שמו ושמה ואי דקמ"ל זה משום דאמר שם העיר ונוכיח כסברא הנ"ל דבר זה אין לו שייכות למה דאיירי בי' דבלא"ה פסול מדאוריי' וה"ל לאשמעי' חידוש דין זה במי שכותב גט וחסר שם עיר אין לחוש לגירושין כלל. עוד כ' רמב"ן בשם בעלי תוס' דלר"מ דע"ח כרתי ובעי מוכח מתוכו צריך ש"ע מדאוריי' ור"י כר"מ. וצ"ע איך אפשר דר"י כר"מ הא בס"ת לא חתמו עדי' וחי' ר"ן כ' בפשיטות דא"א לומר דכר"מ ס"ל דהא ליכא ע"ח בס"ת. וצ"ע על בע"ת שהביא רמב"ן ואין לומר דהא כתב ידו של בעל ונתן זוזי לסופר שיניחהו:

לכתוב פרשה זו של גירושין גם אם נאמר דכ"י של בעל בלא חתימ' ידו רק שניכר שהוא כ"י כשר עיי' פ"י לעיל ג' ע"ב דוקא בגט יוצא מתח"י בכ"י בעל מדיוצא תח"י נרא' שנתן לה לגירושין אבל ס"ת שכ' פרשת גירושין בכתב ידו בוודאי אין הוכחה שגרשה בס"ת אולי לשם מתנה נתן לה ואין כאן גירושין כלל וע"כ ר"י כר"א ובע"מ ודברי בע"ת צע"ג:

אמר ר"ח גט שכתבו שלא לשמה באנו למחלוק' ר"ח ורבנן עיי' רשב"א דר"ח ס"ל הא דאמרו רבנן אין השם מן המובחר כדמתרץ בירושלמי לדבריו דר' אמר'. ואין מובן מנ"ל לר"ח דרבנן פליגו ולדחוק דלדבריו דר"י אמרו והפשוט כראב"י. ולמעיי' בירושלמי שבת יבין על נכון דבירושלמי מייתי תחלת בריי' דרבנן ור"י הי' מתכווין כו' הרי הוא מוחק ומקיימו בקדושה ר"י אומר מעביר בקולמס ואמרו רבנן אף הוא אינו מן המובחר ומקשה הא מתני' כתב ע"ג כ' אינו כ' והכא ס"ל לרבנן דהוי כתב מדאמרו אינו מן המובחר משמע אבל כתב הוי ומתרץ לדבריו דר"י קאמרו לדידן לא הוי כתב וגם לדידך דהוי כתב אינו מן המובחר. והא"ש דר"ח קשי' לי' ג"כ מתני' דשבת והוכיח דרבנן לדבריו דר"י אמרו ולעצמם ס"ל דלא הוי כתב וסמכו על דאמרו לענין שבת דלא הוי כתב ואמרו לר"י גם לדידי' עכ"פ אינו מן המובחר:

וי"ל עוד לפי לשון שבבריי' דמסכ' סופרי' אמרו לו אף הוא אינו מן המובחר דהכי פרושא דהם אמרו מוחקו ומקיימו בקדושה ור"י אמר מעביר בקולמס ועדיף לי' מלמחוק ולכתוב השם על המחק וע"ז השיבו. אף זה אינו מן המובחר להעביר בקולמס ועדיף להו או דשוה להו למחוק ולכתוב על המחק מלהעביר בקולמוס והשיבו לדבריו לדידן ל"מ כלל להעביר בקולמס וגם לדידך עכ"פ גם זה אינו מן המובחר כמו לכתוב על המחק ועוד י"ל

לפמ"ש הש"ך למחוק השם שלא נתקדש מותר כדי לתקנו וכן ס"ל לרבנן למוחקו כדי לתקן ולכותבו בקדושה ור"י ס"ל דאפשר לתקנו בלא מחיק' להעביר בקולמס וממילא אסור למחוק ורבנן אמרו לדידן א"א לתקן בהעברת קולמס ומותר למחוק וגם לדידך גם זה אינו מן המובחר ממילא מותר למחוק כדי לתקנו יפה משא"כ בהעברת קולמס אינו מתקן יפה כנ"ל:

והנה תוס' לעיל י"ו ורשב"א ויתר ראשוני' נדחקו ליישב דראב"י ממתני' דשבת דמתני' דווקא באינו מתקן כלום ובירושלמי דשבת שם כשמקשה רבנן אדרבנן מתרץ עוד דפי' כ' ע"ג כתב שכ' אות על אות ועיי' מפרש שם שני פירושי' שכ' א' למעלה וא' למטה ממנו או שכ' אות בתוך אות עיי"ש ומהתימה רשב"א שהביא כאן הירושלמי דלדבריו קאמרו והעלמו' עין במח"כ מ"ש עוד בירושלמי דא"ש לראב"י וצע"ג:

וחתני כבני י"נ תלמידי הרבני החרוץ מו"ה יעקב ליב כ"ץ נ"י אמר לי די"ל לראב"י דס"ל כשמתקן הגט או ס"ת ע"י העברת קולמס לשמה לא מחייב בשב' דס"ל כ"מ דא"ר ל"ת א"ע ל"א וכ' מהרי"ט היינו בשמרויחי' אי נאמר דל"מ שלא עבר למפרע וא"כ בוודאי כשכותב גט או ס"ת בשב' גם כשנאמר דפסול לגרש או לקרו' בו מ"מ חייב דלא גרע מכתב רשות או להתלמד בו דחייב אבל בכתב ע"ג כתב שכבר כתב וכתב שני אינו כתב רק מפני שמחדש בו לשמה ומכשיר הס"ת או הגט ואי נימא דל"מ ממילא לא תיקן והוסיף כלום בכתבו שנית ובכה"ג אמרי' ל"מ וא"ש מתני' דשבת אלו דבריו ונכוני' המה ודפח"ח:

הרי שהי' צריך לכתוב השם ונתכוין לכתוב יהוד' כו' בט"ז יו"ד סי' רע"ו ס"ק א' נדחק למה נקיט בכה"ג ולא סתם שלא קדש השם ועיי' בש"ך בנקה"כ ופ"י כ' דאין לומר דרבנן דווקא בנתכוון שכתב יהוד' דאוחק לשם אחר פליגי דל"מ העבר' קולמס דא"כ בגט נמי דווקא בכתב לשם אחר' ור"ח סתמא אמר משמע אפי' בכתב סתם שלא לשמה אלא דל"ש ולרבותא דר"י נקיט אפי' דאנתק לש"א מהני העבר' קולמס ועדיין אינו מיושב כיון דאיכא רבותא לר"י ש"מ דיש סברא לחלק אבל עדיין מנ"ל לר"ח לאפושי פלוגתא דאפי' בלא אנתק דס"ל דל"מ העבר' קולמס. והי' נ"ל דבאמת ר"ח מחלק כהנ"ל לרבנן ומרומז בדבריו דאמר גט שנכתב שלא לשמה ולא אמר גט שלא נכתב לשמה דלא נכתב לשמה היינו שלא התכוון לשמה וגט שכתבו שלא לשמה אלא לשם אחר' וכה"ג מדייק תוס' בע"ז כ"ז ע"א ד"ה וכי היכי כו' מלקמן פ' הניזקין אזכר' שבו לא כתבתי לשמן היינו שכ' סתם דאי במכוון שלא לשמה הול"ל כתבתי שלא לשמן עיי"ש ולפ"ז ר"ח דאמר גט שכתב שלא לשמה היינו שהתכוון שלא לשמה אלא לאחרת ובהא ס"ל דרבנן פליגי

בהתכוון לכתוב יהוד' דהתכוון לשם אחר כנ"ל וכן רמב"ם וטוש"ע העתיקו לשון ר"ח ממש גט שנכתב שלא לשמה כן י"ל ועיי':

אלא לפמ"ש תוס' לעיל י"ט ע"א דר"ח בשב' דאמר דלא כר"י משו' דס"ל דמתני' סתמא אפי' בגט וס"ת שהעביר קולמס לשמה ולפמ"ש גם לר"ח מתני' לאו בכל גווני דבלא נתכוון לשם אחר או בגט דלא אנתק לשם אחר' מודו רבנן אלא לפמ"ש לעיל בכוונ' תוס' הא דמשמע ממתני' אפי' בהעבר' קולמס לשמה משו' דקתני כתב ע"ג כ' ולא דיו ע"ג דיו משמע שמתקן בכתב שני מידי דעושה מעשה כתב מ"מ לא מחשב כתב כיון שכבר כתיב ולפ"ז א"ש די"ל מתני' נקיט כתב ע"ג כתב בכה"ג דנתכוון לשם אחר דווקא וכמ"ש ועיי': אלא לאמת לא נ"ל כלל לחלק לענין כתב ע"ג כתב אם אנתק לשם אחר או לא דממ"נ אם נחשב העבר' קולמס כתב כיון שמחדש בה דבר ע"י כוונתו לשמה מ"ש אנתק לשם אחר או כתב סתם דסוף כ"ס כתב חדש הוא והתחתון כמאן דליתא וב"י כ' שפיר לדחו' הראי' דבעי לשמה מהא דנתכוון לכתב יהודא די"ל כיון דאנתק לשם אחר גרע טפי וכה"ג בש"ס עירובין י"ג ע"א אבל לענין כ' ע"ג כ' לא נרא' לומר דבאנתק לא מועיל העבר' קולמס ואפי' רבותא לר"י ליכא דמ"ש:

והנלפע"ד בישוב הא דנקיט נתכוון לכתוב יהודא בשנחקור מ"ט דרבנן שאמרו שאין השם מן המובחר ולכ"ע בין לר"ח בין לראב"י כוונתם גם שכשר הוא מ"מ אינו מן המובחר משו' זה אלי ואנוהו אלא לר"ח לדבריו דר"י אמרו ולראב"י ס"ל לרבנן כן וצ"ל למה אינו מן המובחר ובמג"א סי' ל"ב כ' בתוך הדברי' משו' מנומר ס"ל דלרבנן גם שם א' הוא מנומר ולקמן פ' הניזקין מסיק דבכל השמו' גם לר"י פסול דמחזי כמנומר ולפ"ז צ"ל דר"י ורבנן פליגי אי בחד שם ג"כ מחזי כמנומר או הוא דוחק ולכן צ"ל דטעמא דרבנן כיון שכתב שני אינו כתב בעצמותו דמעיקר' דיו והשתא דיו ולא נתחדש בגוף האות מידי אלא דר"י ס"ל דמחשבתו לשמה משוה לי' מעשה וככותב מחדש מה שאין ניכר ונרא' בפועל מעשה חדש ס"ל לרבנן דאין זה מן המובחר שיהי' השם וכתב עד"ז ע"ג כתב אחר אלא שנתוסף דיו לשמה אין זה כבודו של שם כנ"ל:

ויש לי ראי' ברורה לזה ממ"ש הטור ססי' רע"ו דשם שהפריד הדבק א"צ להעביר בקולמס כיון שנכתב בקדושה משמע דאם רוצה מותר רק שא"צ וקשה הא פסקי' כרבנן דר"י ואין השם מן המובחר ואסור להעביר בקולמס והול"ל ואסור להעביר בקולמס אלא ע"כ דטעמא דרבנן כיון שנכתב תחלה שלא בקדושה אין זה כבודו שתהי' כתיבתו בקדושה ע"י הוספ' דיו אבל אם כבר נכתב בקדושה רק שנדבקו האותיו' והפרידן אין איסור להעביר הקולמס דאין בזה גרעון השם ואינו מנומר כנ"ל ועיי':

וי"ל עוד דגם רבנן ס"ל דאין בזה משו' זה אלי ואנוהו כל שהתכוון לכתוב השם רק שלא כתבו בקדושתו כראוי ומעביר בקולמס לשם קדושה כראוי אין בזה משו' זה אלי אלא כשהתכוון לכתוב יהוד' ונוע' ולא הטיל דלת לעשו' אח"כ משם של אדם היינו שרשם האותיו' לשם אדם לעשו' ממנו שם ע"י העבר' קולמס אין זה כבודו של שם ולכן נקיט דווקא הי' נתכוון לכתוב יהוד' בזה אמרו רבנן אין השם מן המובחר כנ"ל:

ולפ"ז לדינא להעביר בקולמס על שם שנכתב לשם השם רק שלא קדשו כראוי לרמב"ם דפסק כר"ח פסול משו' דלא הוי כ' אבל לר"ח דס"ל דספיקא הוא אי כר"ח אי כראב"י ולכאורה בהעברת קולמס על השם ליכא חילוק בין רמב"ם לר"ח דגם לראב"י פסול משו' דאינו מן המובחר ולפמ"ש גם בזה איכא נפקותא דלרמב"ם פסול וודאי משום כ' ע"ג כתב ולר"ח ספק הוא דלראב"י כשר בכה"ג דהוא מן המובחר ודוקא בנתכוון לכתוב יהוד' ס"ל לרבנן דאינו מן המובחר ועיי':

ועשיתי סמוכי' למ"ש מסוגי' דפ' הניזקין דאמר ר"י נהי דהפסיד שכר אזכרו' שכר ס"ת כולו מי הפסיד וכ' רשב"א בשם ר"ח דר"י ס"ל דאפשר להעביר בקולמס כר"י והא דאמר נימא דלא כר"י ג"כ ר"י אמרו עיי' בו. וצ"ע למה ס"ל לר"י כר"י נגד רבנן דרבי' נינהו ובין דס"ל כר"ח ובין דס"ל כראב"י פסול משום שאינו מן המובחר וגם איך מקשה על ר"א נימא דלא כר"י בוודאי כרבנן ס"ל ולמה לא. ולפמ"ש א"ש דר"י ס"ל כראב"י וס"ל דוקא בנתכוון לכתוב יהוד' ס"ל לרבנן דאינו מן המובחר ולכן אמר שכר אזכרו' לא הפסיד דהא שם לא אנתק לשם אחר רק לא התכוון לשמן ור"א אמר כל ס"ת כו' וע"ז אמר כמאן כ' דלא כר"י והא גם רבנן י"ל דמודו בהא ומנ"ל לעשו' פלוגתא רחוק' כ"כ בין רבנן לר"י דרבנן אפי' בכה"ג ס"ל אינו מן המובחר או כוונתו כמאן דלא כר"י וס"ל כר"ח דרבנן פוסלי' משום כ' ע"ג כ' ומתרץ דבהא אפי' ר"י מודה ור"א ג"כ יוכל לסבור כראב"י כנלפע"ד ועיי'. והארכתי בכ"ז בתשובתי סי' קכ"א ושם בארה ביאור רחב יותר לדינא עיי' מג"א סי' ל"ב לענין להשחיר הרצועו' לשמה ע"ג שחור שלא לשמה נ"ל לחלק דוקא בכתב ע"ג כתב שעיקר הכתיבה לרשם האותיו' שיהי' נקראי' וכיון שכתוב ועומד ונקרא מה שמוסיף עוד דין עליו לאו כתיב' היא דכבר כתוב ונקרא וכ"ז כס"ת דכתב כתבו אבל ברצועו' דהוכה שיהי' החיצון שנרא' שחור ואם משחיר שני' לשמה נרא' שחור לשמה לעין הרוא' י"ל לכ"ע מהני והבן:

ודלמא אקנוי אקנו לי' רבנן. הראשוני' נדחקו בלשון ודלמא דאמר הא וודאי כן הוא מדתקנו שהאשה נותנ' שכר הסופר. ונ"ל עפמ"ש הר"ן דאם הסופר קונה הנייר א"צ להקנו' לבעל דזוכה בשבילו במשיכתו אבל כשהנייר של הסופר צריך להקני' לו וי"א

והיא שיטת רמב"ן דגם בכה"ג א"צ דאקנו לי' רבנן הכל בעד הדמים בלי משיכה כלל וכ' לדיע' ראשונה הא דאמר דלמא אקנוי אקנו לי' היינו דהרוב הסופר קונה הנייר ואיך אמר יכילנא למפסל. ואומר לפ"ז דהא וודאי פשיטא דאקנו לי' רבנן דמי הסופר דהא תיקנו שההיא תתן דמי הסופר אלא שי"ל דלא תקנו להקנו' לו רק הדמי' אבל לא הנייר ובאופן שהנייר של הסופר צריך להקנו' לו הנייר ובזה הי' רבא מסופק והיינו דאמר דלמא אקנוי אקנו לי' רבנן:

בוודאי רוב גיטין אין פסולי' דדמי' וודאי אקנו לי' ואפשר כל גיטין כשרי' דאקני לי' גם הנייר מסופר והיינו אקנוי אקני לי' שהקנו לו שני דברי' דמי האשה ונייר של הסופר בלא קנין כנ"ל וק"ל:

ודע די"ש לעיי' לשיטות הסוברי' דקנין דרבנן ל"מ לדאוריי' מה מועיל דאקנו לי' רבנן הא מדאוריי' אין הדמים שלו וצ"ע. וי"ל עפמ"ש באבני מלואי' סי' כ"ח ובקצה"ח דהפקר ב"ד וודאי דאוריי' אלא דקנין דידהו לא מועיל מדאוריי' וי"ל דכיון דהפקיעו דמים שלה וכשנותנ' שכר להסופר זוכה בו לבעל מן ההפקר וכשלוחו של הבעל הוא לזכו' לו מן ההפקר כן נ"ל:

אלא לשיטת הרמב"ן וי"א שמביא הר"ן דגם כשנייר של הסופר תיקנו חכמי' להקנו' הנייר לבעל קשה כיון דאין הסופר יוכל לזכו' לו כיון דשלו הוא ואיך ע"י קנין דרבנן יהי' מדאוריי' שלו כיון שאין הבעל זוכה בו. ונ"ל דבאמת הא דבעל אינו זוכה בנייר במעו' דנותן עבורו או במעו שהיא נותנ' והקנו לו לבעל משום דמעו' אינו קונה רק במשיכה וזו שיטת הר"ן ופר"ח הקשה למה בעי זכי' כיון שנתן המעו' ולק"מ דמעו' אינו קונה ומצאתי שכבר כ"כ בבית מאיר ופשוט ורמב"ן ס"ל דחכמי' הקנו היינו במקו' משיכה וס"ל דמעו' קונה מדאוריי' ומדרבנן צריך משיכה וכיון דתיקנו כאן והקנו לו מדבריה' ממ"נ מגורשת מדין תורה מעו' ומדרבנן הם הקנו לו כנ"ל נכון. ולפ"ז לפוסקי' דבישראל ד"ת משיכה קונה ל"מ תיקנו חכמי' כל בקנין הנייר כל שהוא של הסופר ויש לעיי' עוד לדינא: דלמא נתינ' הגט הוא מדברי תוס' נרא' דס"ל כ"מ דכתיב נתינה לא בעי ש"פ דבכלל סתם נתינה ג"כ פחו' מש"פ אלא במקו' שיש הוכח' דדייק' התורה לומר בלשון נתינה שיהי' נתינה חשוב' כמו ואשר יתן ממנו על זר ז"ז היכא דכתיב סתם נתינה אפי' נתינה דממון גם פחו' מש"פ מקרי נתינה אבל חי' ר"ן כ' שאני נתינ' ממון דאין נתינ' ממון בפחו' מש"פ ולכן האוכל תרומה כל ימיו פחות מש"פ שהיא נתינ' ממון לא מקרי פחו' מש"פ אבל בגט אינו נתינ' ממון אלא נתינ' גט למלתא אתי עכ"ל. וכ"כ חי' רמב"ן נרא' כוונתו כל שמכוון הנתינה לתת ממון זה לזה לא מקרי נתינה פחו' משו"פ אבל

בגט המכוון שתקבל גט אין הנתינה רק ספר הכורת ולא שיווי של הנייר לא שייך שאין נתינ' בפחו' מש"פ וכן בנתינ' דם ע"ג מזבח או בוהן אין המכוון נתינ' דבר חשוב להוסיף לכהן או למזבח אלא שכפר' ותקרוב' הקרבן הוא והוא נכון אלא לפ"ז בתרומ' לכהן דכתיב ראשית דגנך תירשך כו' תתן לו דהמכוון שיתן לו לכהן תרומה ויתן משלו לכהן ג"כ יהי' בעי נתינה חשובה והלא חטה א' פוטר' הכרי כמ"ש תוס' וצ"ע לכאורה וראיתי בנב"י חלק ב' חיו"ד סי' ר"א אריכות נפלא והעלה דיש בזה שני מצות מצות הפרשה כדי לפטור הכרי וסגי בחטה א' אבל אינו מקיי' בזה מצות נתינה עד שיתן ש"פ וזו מצוה אחרת של נתינה והעלה מסברתו לחלק בין נתינה לנתינה מכל מקומו' שהביא תוס' וכיוון לסברת ראשוני' שהבאתי היינו בעיקר הסברא שיש לחלק בין העניני' מה שהוא תכלי' הנתינה והנב"י כ' בלשון אחר' והכל עולה בק"א. אלא מ"ש הנב"י דגם בתרומה בעי נתינה חשובה לקיי' מצות נתינה דכתיב ונתן. נלפע"ד די"ל בוודאי אם לא הי' חיוב להפריש תרומה לפטור כריו והי' המצוה להפריש כדי לתת לכהן והי' כתוב בקרא ראשי' דגנך תתן לו הי' במשמעו' לתת לו נתינה חשובה אבל מאחר שיש חיוב להפריש תרומה מן הכרי וחלה מן העיסה ובלא"ה אסור וזה כתוב בתורה במק"א ובספר דברי' כתוב ראשי' דגנך תתן לו היינו מה שהפרשת תתן לו וקאי הקרא על דבר ידוע ובוודאי מי שיש לו פחו' מש"פ דבר מסוי' יאמר עליו לשון נתינה אלא כשיאמר בסתם תן לו או אתן שיש ממנו הרבה ופחו' סתמא כפירושו נתינה חשובה אבל בתרומה וחלה דקאי על המופרש מכריו ועריסתו אמרה תורה ראשית כו' שיש לך תתן לו וכיון לענין הפרשה לפטור הכרי והעיסה פטור בכ"ש ממילא שייך ע"ז שיש לך תן תתן לו ואין להוכיח מזה שיש מצוה להפריש הרבה כנ"ל נכון והבן:

משום דחזי לצרופי יש לעיי' הא גם בא"ה חזי לצרופי דכשישרף ויעשה אפר ואפי' אין באפרו ש"פ מ"מ חזי לצרופי עכ"פ וצ"ל דמשמע אפי' בנקברין שאפרן אסור מ"מ כשר בגט ואין ראי' מעלה של זי' דחזי לצרופי ועוד נרא' בקדושי' דתלי' בשיווי דמי' הקשו תוס' וראשוני' הא ש"פ כשתשרף אבל בגט דכתוב נתינה אי בעי דבר של שיווי צריך שיהי' שוה בעין בשע' נתינה דכתיב ונתן כנ"ל:

כתבו על א"ה כשר צל"ע לפי דס"ל לריטב"א בקדושין פ' האיש מקדש דמקדש בערלה וכ"כ דאינה מקודשת הגם שש"פ בעפרן כשנעשה אפר זוכי' מן ההפקר ולא הוא נתן לה משלו ס"ל דא"ה אינו שלו ואין לו בעלי' וכן ס"ל לכמה ראשוני' וצ"ע איך אפשר לגרש בא"ה הא אינו שלו ובעי' וכתב ונתן על שלו ואפשר לומר דס"ל דווקא על שמו של אחרי' לא יכתוב אבל על של הפקר אין קפידא וכן משמע קצת מב"י סי' ק"כ שכ' דמשמעו'

וכ' ונתן כדרך שאדם כותב על שלו וא"כ על של הפקר או על א"ה שאינו של אחרי' דרך אדם לכתוב ועיי' פ"י ועדיין צ"ע. עיי' קצה"ח סימ' ר' סעי' ב' ס"ק ה' שכתב דלרשב"א דאין קנין בא"ה דווקא בגט כשר בא"ה אבל לשטרי מקח דבע"מ מקנה לא עיי"ש:

אלמא הלכתא כוותי' עיי' פ"י שכ' דהכא א"א לפרש כתוס' דאטו משו' דאמר משמי' דרבי אין הלכתא כוותי' דיחידאי הוא כיון שלא נמצא חולק עליו וי"ל עפ"מ שהעיר הר"ן דבר שצריך ביעור למ"ד כל העומד לשרוף כשרוף דמי הוי כעפר ואין כשר לגרש בו וצ"ל דרבי דאמר סתם כתבו על א"ה כשר משמע בכל א"ה ל"ל כל העומד לשרוף כשרוף דמי וי"ל דלכן כשאמר משמי' דיחיד לא קלסוהו דסברו דלכן אמר משמי' דיחיד דס"ל דאין הלכתא כוותי' ומטעמא דפסקי' כל העומד לשרוף כשרוף ובא"ה דעומד לשרוף פסול וכשאמר משמי' דרבי' קלסוהו או דהלכתא דלאו כשרוף דמי או דס"ל גם למ"ד כשרוף מ"מ כשר לגרש וק"ל:

והנה הר"ן כ' דמשמע בכל א"ה דגט דלא בעי שיעור ולא שייך כתותי מכתת שיעורי אבל דבר שצריך ביעור למ"ד כשרוף דמי פסול ועיי' פר"ח שכ' דכוונתו דכל דבעי שיעור גם לרבנן דר"ש דל"ל כשרוף דמי מ"מ עכ"פ כתותי מכתת שיעורי' ולכן פשוט בכ"מ דלולב של ע"ז של ישראל ושופר וסנדל של חליצה דבעי שיעור לכ"ע מכתת שעורו אבל לר"ש דכשרוף דמי הוי כעפר ממש ופסול לגרש אף דלא בעי שיעור ע"כ. וצ"ל מנ"ל לר"ן לומר דבר חידוש זה דלמ"ד כשרוף הוי כעפר ממש נ"ל ראי' מש"ס פ"פ כיסוי הדם דקאמר ר"א התם בעי שעורא כתותי מכתת אבל הכא כל כמה דמכתת עדיף טפי צ"ל אריכי' סיומא דמלתא אבל הכא כ"כ דמכתת לא הי' צ"ל אלא אבל הכא לא בעי שעורא וצ"ע. והא"ש ע"פ דברי הר"ן הנ"ל דר"א אמר תרתי דכל דבע' שיעור כתותי מכתת שעור' ואפי' לרבנן דר"ש אבל בכיסוי לא בעי שיעור ותינח לרבנן אבל לר"ש דכשרוף דמי לא יצא ולכן אמר אבל הכא כ"כ דמכתת עדיף ואפי' לר"ש יצא ולפ"ז בגט דבעי חיבור וגוש לר"ש פסול דכשרוף וכתות הוא כנ"ל ראי' ברורה. ויש קצת ראי' דהלכה כר"ש מדמסיק ר"א להכשיר לכסו' בעפר עהנ"ד אפי' לר"ש ש"מ דהלכתא כר"ש ועיי'. אלא דצ"ע מ"ש הר"ן בכל א"ה כשר משו' דלא בעי שיעור אבל בדבר שצריך ביעור כו' וקשה מה בכל א"ה דמכתת שעורי הא בדבר דלא צריך ביעור גם כתותי ל"ש וכן הקשה בגט פשוט ונרא' דר"ן ס"ל כל א"ה כתותי שיעורי דחשוב כעפר' ולא שייך בו שיעור וכן ס"ל לרשב"א סוכה גבי אתרוג של ערלה דכל א"ה כתותי מכתת עיי"ש ועיי' תוס' סוטה כ"ה ע"ב ד"ה לאו כגבוי דמי דכתב כיון שאסור בהנא' הוי כעפר' דארע' וכתותי מכתת שעור' הגם דתוס' קאי על לולב של ע"ז מ"מ מלשון תוס' שכ' כיון שאסור בהנא' ולא כ' כיון

שצריך שריפה נרא' דס"ל כל שאסור בהנא' לא חשיב וכתותי שעורי' אלא שר"ן מוסיף כל שצריך ביעור תלי' בעומד לשרוף כשרוף דמי וגם דבר דלא בעי שיעורי לא יכשר לשום דבר וצריך עוד לעיי' בעניני אלו. ועיי' תשוב' שער אפרי' סי' א':

והנה תוס' כ' לקמן דודאי אסור לכתוב גט על א"ה ומ"מ כשר והרמב"ם וטור כתבו דכותבי' גט על א"ה וכ' ב"ח דחולקי' על תוס' דלא מקרי הנא' דבריו אין מובני' ותפס עליו בח"מ וכ' כי כוונ' הרמב"ם מצד הגט כשר לכתחלה אבל אסור לכתוב משו' שנהנה מא"ה והוא דוחק למה נקטו בלשון כותבי' במקו' שיש איסור ונתנו מקו' לטעות ובש"ע כתב לשון דיעבד: ובאמת צל"ע למה יהי' הגט כשר לפי המבואר בר"ה כ"ח למ"ד מצות להמ' נתנו אם תקע לא יצא וכ' רמב"ן בחי' יבמות ק"ג ע"ב דאם לא יצא לא נהנה לכן אמרי' דלא יצא שלא יעבור וא"כ כאן כשכותב גט על א"ה ומגרש אשה רעה מתוך ביתו נהנה בשע' גירושין נימא דלא מהני ולא נהנה למפרע וצל"ע ולכן נ"ל דווקא כשמגרש מפני שמצא בה ערות דבר דמצוה לגרשה מצוה לאו' להנו' ניתנו ולכן מהני אבל כשמגרש מפני ששנא' או שניה' רוצי' בגירושין גם דיעבד ל"מ וצ"ל למ"ד בר"ה כ"ח מצות להנו' ניתנו מה יענה להא דרבי דמגרש בא"ה כשר י"ל ס"ל תנאי היא כבש"ס עירובין ל"א עיי"ש והנה מבואר בר"ה דלכתחלה לא יתקע בשופר של עולה וכן בשל ע"ז וכ' רמב"ן ביבמו' שם או משו' דמאוס למצוה או משו' דמחזי כנהנה ונ"ל לטעם משו' דמאיס לא אסור אלא בשל ע"ז או בשל עולה מחומרא דהקדש אבל לגרש בא"ה דלאו ע"ז מותר לכתחלה ואפי' בשל ע"ז ג"כ אפשר דמותר דל"ש מאיס לענין גירושין כמובן אבל לנוע' דמחזי כנהנה גם בגירושין אסור לכתחלה ומעתה אומר אני דרמב"ם נקיט לכתחלה היינו במצוה לגרש דכשאין מצוה לגרש אפי' בדיעבד פסול משו' א"ה וכל הדין דמגרש בא"ה כשליכא איסור משו' הנא' כגון כשמצוה לגרש ורוב גירושין כן הוא דהא כ' הרמב"ם דלא יגרש אלא משו' ע"ד הגם דפסקי' כב"ה ועיי' ריש הלכ' גיטין בטוש"ע וס"ל כשמגרש למצוה ליכא איסור אפי' לכתחלה ושאני בשופר של ע"ז משו' מיאוס' וכן ס"ל לטור וש"ע נקיט דיעבד דס"ל משו' דמחזי כנהנה וגם בגירושין אסור לכתחלה כנלפע"ד ביאור הענין והשיטות ועיי' היטיב:

אלא מתוס' נרא' לקמן דס"ל מדאורייי' אסור להנות דהא כ' אפי' כתוב' קעקע בלא דיו דאורייי' מ"מ כשר דהא כשר בא"ה דג"כ עושה איסור שנהנה נרא' דס"ל דמגרש בא"ה אסור מדאורייי' משו' הנא' וע"כ שלא במקו' מצוה להלכתא או למ"ד להנות ניתנו במקו' מצוה אפי' וקשה:

לי למה יהי' כשר מ"ש מתוקע בשופ' של עולה למ"ד דלהנ' ניתנו דלא יצא בדיעבד וצ"ע:

וי"ל דתוס' ס"ל דווקא במצוה לא יצא משו' מהב"ע ור"י כמ"ד מהב"ע לא יצא ואפי' למ"ד מהב"ע יצא דווקא כשעביר' אינה באה מכח המצוה אבל בתקע בש"ש עולה דהעביר' באה ע"י המצוה ואם לא יצא ידי מצוה לא עבר לכ"ע לא יצא כעין סבר' רמב"ן אבל דווקא במצוה ולא בדבר רשות כן י"ל. שוב ראיתי בטורי אבן בר"ה שם שכ' ג"כ דמשו' מהב"ע לא יצא ומשו' שהעביר' באה ע"י המצוה וכמ"ש ועיי':

אבל לא בכתב שע"ג כיפי ואנדוכתרא. פי' רש"י לפי שאינו כתוב וקבוע אלא מוטל על הבגד וב' ראשי' תחובו' משמע שאם הי' מרוקמי' מעשה אריגה וקבועי' בבגד הי' כשר ועיי' ב"י א"ע בסי' קכ"ה ובש"ע ועיי' פר"ח ס"ק מ"ג שהוכיח מרש"י דהוי כתב. ועיי' מג"א סי' ש"מ ס"ק ב' ועיי' מחצי' השקל שם שדבריו נכוני' מאוד בכוונת מג"א. ועיי' בט"ז יו"ד סי' רע"א ובאו"ח סי' מ"ה דרקימ' פסוקי' יש בהם משו' קדושה אף דכתב ע"ג אנדוכתרי לא הוי כתב. ויש לעיי' קביעו' אותיו' בדפוס אי הוי כתיבה בשב' ונרא' לכאורה דאינו כתב דדומי' דמשכן בעינן וכתיבה ורשימה דדהו בקביעו' האותיו' על הקרשי' אבל לא כה"ג ועוד שהאותיו' כמו' שהם אינם נקראי' כסדר אלא מהופך ולא נקרא כתיבה בוודאי ומ"מ נ"ל שאסור משום עושה דבר וגומר' ומשום מכה בפטיש ויש להאריך:

אמר לי' מיחרץ חריץ. בטור סי' קכ"ה כ' דחק תיבו אינו כ' וחותם ושוקע ג"כ אינו כתב נרא' דאשמעי' בחותם דלא הוי כתב לאפוקי האיבעי' דלא נימא כנופי מכנף והרמב"ם לא הזכיר כלל מזה ותמה אני למה לא אשמעי' חידוש דין זה ובהלכ' כלי מקדש פ"ו הלכה ב' ס"ל דהי' מכה בקורנס מאחוריו והראב"ד חולק בדפוס הי' עושה ובכ"מ כ' דרמב"ם ס"ל דאין זה פתוחי חותם דכתיב ויכתבו עליו נראה דס"ל לרמב"ם דמה שנעשה בחותם ודפוס אינו כתב ועיי' אריכת פר"ח בזה ומשו"ה נמי נרא' דלא הזכיר לענין גט דשקוע בחותם ל"מ בגט דמחרץ חריץ דס"ל אפי' בולט לא מקרי כתב וטעמו נרא' כיון דס"ל דוקא כשעושה מעשה כתיבה בשירטוט האותי' כ"א בפ"ע במע"י מקרי כתב ולא בדפוס שהחות כבר עשוי ועומד ונעשה בפ"א ע"י הכא' הקורנס על הדפוס ואינו מחדש מידי בעשי' האות אלא שמכהו ודוחקו על קלף או נייר זה בכה"ג לא מקרי כתיבה וא"כ כל דפוס שלנו לא מקרי כתיבה. וראיתי אחרי רואי מ"ש בספר בני יונה להלכ' ס"ת בסי' רע"א בפלפל הארוך דדפוס שלנו לא מקרי כתב וחולק על גדולי המורי' שלפניו עיי"ש וטעמו משום שאין עושה מעשה בגוף האות אלא מעשה קוף בעלמא. ונרא' לי' ראי' לדבריו מהרמב"ם הלכ' כלי מקדש ומרמב"ם הלכ' גירושין שלא הזכיר כלל מחותם ודפוס ש"מ דס"ל דגם ע"י חק יריכו' לא מקרי כתיב' ומינה דהראב"ד חולק עליו וכן הטור

סי' קכ"ה שכ' למעוטי חותם כל ששקוע נראה אבל בולט הוי כתב כשדחקו מאיבראי ועיי'. אלא דצע"ג על הרמב"ם דהרי מסוגי' דהכא מוכח דכה"ג מקרי כתב דהא איבעי' להו רושמא מיחרץ חריץ כו' וכ' רש"י נ"מ לענין גט ומשום ציץ לא רצה לומר דהלכתא למשיחא ופשיט לי' מציץ ודחי מאיבראי משמע ומוכח מתוכו דאי כנופי מכנף הוי כשר לגט וא"כ אם רושם בולט כשר לגט וכן מעשה הציץ כך הי' ועיי' פר"ח שכ' דסוגי' קצת משמע כראב"ד מדמתרץ כדינרי זהב כו' משמע שהי' ע"י דפוס ודחי די"ל דדומה לדינר זהב שהי' בולט אבל נעשה ע"י קורנס אבל צ"ע מ"ש מאיבעי' הש"ס נרא' דפשיטא לי' דהוי כתב ופר"ח באמ' ס"ל דדפוס הוא כתב אלא דמעשה ציץ לא כך הי' אבל לפמ"ש מוכח מרמב"ם דס"ל דלא הוי כתב צ"ע ודלא כבני יונה שכ' לעצמו מסברא דלא מקרי כתב ודוחק לחלק בין שוקע האות ומכה על הטס ובולט פני' חדשו' בא לכאן על הדפוס הא שוקע ועכשיו בולט זה מקרי כתב אבל בחתם בולט ומכה מאיבראי ובולט מצד אחר ס"ל לרמב"ם שאין מקרי כתב כיון שלא נעשה דבר חדש והאות הי' תחלה כמו שהוא עתה. ויותר י"ל דס"ל לרמב"ם מתוך ראיו' שמביא בני יונה דפוס לא הוי כתב ודלא כסוגי' דהכא. ועכ"פ יש לנו שיטו' במעשה הדפוס שלנו לרמב"ם אינו כתיב' ולראב"ד וטור מקרי כתיב' ועיי' בכ"ז:

ע"ב. אמר לי' נתקבלה גיטה ונתקבלה כתובתה וכ' רשב"א דהוי כאומר התקבלי גיטך ותמחול לי כתובתך וכ' הט"ז ונ"ל לפ"ז דוקא במגרש מרצונה אבל בע"כ לא, כוונתו אבל בע"כ לא אינה צריכה לקיים רצונו למחול כתובתה אם אינו רוצה לא יגרש אבל בוודאי הגט קיים מ"מ כיון שלא התנה כדיני תנאי אין הגט בטל אפי' לא תמחול וגם אין עול בידה מי יכריח' למחול כתיבתה ופשוט. אלא דצריך להבין א"כ מה מקשה מברייי' טעמא דאיכא שיור י"ל דאיירי בגט בע"כ דלא קבלה כתובתה רק באמר והשאיר. ונ"ל דבה"א עד דלא אסיק דקמ"ל דאמרי' אוירי' דמגלתא הוא מה קמ"ל בריי' דקבלה גיטה וכתובתה צ"ל דקמ"ל דוקא דאיכא שיור אבל בליכא שיור לא לאפוקי דר"נ והשתא אי בע"כ אירי פשיטא דלא קבלה כתובתה שאינו יוכל לכופ' שתמחול כתובתה וע"כ דאיירי ברצון וקמ"ל דל"א מפרשי' דבריו ותמחול כתובתך אלא התקבלי מיד כתובתך כאיבעי' דרבא כנ"ל והוא פשוט. עיי' הפלא' בק"א סי' כ"ח סעי' ב':

ולפי דברי רשב"א באמר בפירוש והתפרעי כתובתך לא מהני וכ"כ בג"פ אלא הטור כ' והתפרעי בו כתובתך נתקבלה גיטה כו'. ומ"ש הט"ז ופר"ח דשניה' באי' בב"א קשה להסביר. והנלפע"ד דמפרשי' כוונתו שאמר התקבלי גיטך אלא דלקבלת הגט יוכל להתנו' ע"מ להחזיר לו אח"כ ומהני ואם הי' מתנה כך בדיני תנאי' ת"כ ותנאי קוד'

למעשה הי' מהני התנאי לבטל המעשה אם לא תחזור לו אח"כ וכשמגרש בע"כ היא לא תקיי' התנאי ובטל הגט ממילא אבל כשלא התנה דיני תנאי א"א שיהי' הגט בטל אבל מ"מ מחויב' היא להחזיר לו כמו שהתנה דאם לאו גזל הוא בידה וכ"כ באבני מלואי סי' כ"ח ובקצה"ח ומפורש ברשב"א ומוכח מסוגי' דיבמות גבי חליצה מוטע' עיי"ש וא"כ אנו מפרשי' דבריו התקבלי גיטך והתקבלי כתובתך כוונתו שתקבל הטס עבור הגט אבל לא לעולם אלא שצריכה להחזיר לו אח"כ ומחויב' להחזיר הגם כשאינה מחזיר' לא נתבטל מעשה הגט אבל גזל הוא בידה של בעלה ואמר שתחזיק בו עבור כתובתה וזה מהני ונתקבלה גיטה וכתובתה ואפי' מגרש בע"כ כיון שהגט קיי' לעולם בע"כ וגם הטס בידה אח"ז משל בעל ומתפרע' בו כתובתה בע"כ שלה כפורע לבע"ח בע"כ וא"ש מ"ש הטור אפי' באומר והתפרעי כתובתך כנ"ל נכון מאוד:

בעי ר"פ בין שיטה לשיטה מהו תיקו. הרי"ף והרמב"ם לא כתבו איבעי' זו וראיתי בחי' אאמ"ו מאוה"ג זצ"ל שכ' לפמ"ש הרשב"א דהאיבעי' דיהי' פסול משום דלאו כרו' גיטא הוא והרמב"ם כ' בהנייר שלו משו' דלאו כריתות הוא תו לא צריך לכתוב הא דר"פ ביני שיטה והא דפשיטא לרמב"ם דמשום לאו כריתות פסול דקיי"ל לעיל ט' בסוגי' דפלגינן דבעי כרות גיטא וכן פסק הרי"ף אלו דבריו הקדושי' זצ"ל וש"י:

ותיפוק לי' דספר א' אמר רחמנא תוס' הוכיח מדמקשה על ר"פ בפשיטא מוכח דגם לרבנן קפידא בספר א' דגם ספר א' במשמע ומשו"ה הקשה מסתם מתני' לקמן והעלה דשני דפי' בגליון א' כשר והא דסוטה בשני גליונות ורש"י בסוטה פי' שני דפי' בג"א וקשה קושי' תוס' ועיי' תוס' סוטה ותוס' מנחות ואפשר י"ל שיטת רש"י דס"ל דמתני' לקמן כרבנן ולדדהו דדרשו ספר לספיר' דברי' לא ממעטי' שני' וג' ספרי' ובסוטה נדרש בספר לאפוקי ג' וב' ספרי' דלא נדרש לס"ד והא דמקשה הכא בפשיטו' ותיפוק לי' י"ל כיון דר"פ הא איבעי' לי' בין שיטה לשיטה ובין תיבה לתיבה וכ' רשב"א דמבין תיבה ל"ק ותיפוק לי' אלא מבין שיטה לשיטה וא"כ מה לו לר"פ להכניס עצמו באיבעי' דילי' בפלוגתא דריה"ג ורבנן דלריה"ג בעי ספר א' ובלא"ו בין שיטה לשיטה פסול ולא הו"ל לספק רק בין תיבה לתיבה לכ"ע וממילא לרבנן בין שיטה לשיטה ומ"ש אלא משמע דגם בין שיטה לשיטה הספק לכ"ע והיינו דמקשה ותיפוק לי' ומתרץ ל"צ דמעורה ולכ"ע יש מקו' ספק גם בין שיטה לשיטה כן י"ל:

והא כתב שיוכל להזדייף הוא. עיי' הפלא' קדושי' כו' ובנ"ב תנינא חלק א"ע סי' קל"ה: ת"ש דאמר ר"ל הגודר אין להם חזקה. קושי' תוס' מבואר בתרתי למה לא הביא ממתני' וגם ר"ל מה יאמר ומה יוסיף מה שלא מבואר במתני' ותי' תוס' דחוק ועיי' פ"י תי' נכון

וצריך ביאור קצת דבעבד ה"א גם דוודאי ל"ח מדנפשי' עייל מ"מ משו' רעותא דל"ל שטר מוכרחי' אנו לומר דמנפשי' עייל גם דל"ש אבל בשאר מטלטלין כל שאין עשוי' להשאיל ולהשכיר וליכא רעותא דשטר איכא חזק' וה"ה בגודר' כיון דליכא רעותא דשטר ל"א מנפשי' עייל. ולפע"ד נרא' ליישב דיש לחקור באיבעי' דרמב"ח אי כשהבעל עומד לפנינו וטוען שלא גירש ומנפשי' עייל אבל כשאין הבעל עומד וטוען פשיטא לי' דל"א דלמא מנפשי' עייל או דמספקא לי' גם בליכא טענה אנן חיישי' וכה"ג מצינו בהרבה דברים דאנן לא טענינן רק כשטוען ועיי' תוס' ריש מכילתן לענין מזויף ושיטת ר"א בין טוען ללא טוען ועיי' ש"ך ח"מ סי' קצ"ז ונרא' מסתימ' רמב"ח דל"א והבעל טוען אלא מי אמרי' אקנוי אקני או מנפשו עייל ואפי' באין הבעל לפנינו. וצ"ב איך פשיט מדר"ל דלמא דווקא כשעומד וטוען או טענינן ליתומי' כל שהאב יוכל לטעון או אפשר אפי' ליתומי' לא טענינן דלא שכיח דמנפשי' עייל אלא מדאמר ר"ל סתם אין להם חזקה משמע אפי' בלי טענה כלל ועוד י"ל דקשה הא כבר מוכח ממתני' כן דקתני עבד עד ג' שנים מיום אל יום ומאי קמ"ל ר"ל וע"כ דממתני' לא מוכח דאין חזקה בלי טענה דהא ל"ק במתני' אין לו חזקה אלא העבדים חזקתן ג' שני' מיום אל יום ובית השלחי' ל"צ מיום אל יום ומזה הוכיח תוס' דלאלתר ליכא חזק' לעבד י"ל דווקא כשהאדון טוען מנפשי' עייל ואמרו מתני' היכי דאין לו חזק' לאלתר רק בשני' תלי' חזק' דילי' ג' שני' ודווקא מיום אל יום אבל היכי דליכא טענה אולי לאלתר איכא חזק' ובא ר"ל והוסיף גודר' אין להם חזק' שולל החזק' לגמרי בלי שום טענה של בעליו והא"ש דמייתי מהא דר"ל דאפי' בלי טענה ליכא חזק' וכן בגט אנן חיישי' דשכיחי מנפשי' עייל אבל ממתני' ליכא ראי כנ"ל ועיי':
והנה הרמב"ם פ"ד מגירושין הלכה ד' כ' הי' הגט חקיק ע"י של עבד כו' והי' העדי' חקוקי' על ידה ה"ז מגורשת אעפ"י דליכא ע"מ ואפי' הי' מוחזקי' בעבד שהוא שלו כו' והיא אומר' בעדי' נמסר לי כו' וס"ל להה"מ בכוונ' הרמב"ם דמ"ש תחלה הי' הגט חקוק היינו בשהיו מוחזקי': שהוא שלה וגט כתוב ע"י ואיכא ע"ח מגורשת אבל במוחזקי' שהוא שלו ספק מגורשת דלמא מנפשי' עייל וכן כ' הטור בשם הרמ"ה ולפע"ד כד דייקי' שפיר בלשון הרמב"ם נראה שאין זה שיטתו דתחלה כ' דאיכא ע"ח ואח"כ בשלו לא כ' ולא הזכיר כלל מע"ח רק שהיא אומר' שנמסר בע"מ גם מ"ש ואפי' הי' מוחזקי' שהוא שלו משמע דיותר ראוי להכשיר בשהוא שלו משלא הי' מוחזקי' שהוא שלו ולפי מ"ש הה"מ בשיטת הרמב"ם נהפוך הוא בשלה מכשירי' ובשלו איכא ספק. ולכן נלפע"ד דהרמב"ם ס"ל כל היכי דחתם עדי' עה"ג לא מספקי' כלל דלמא מנפשי' עייל דכל שכ' גט על העבד וחתם עדי' והוא גט גמור משמר העבד שלא יצא ויבוא מעצמו כרצונו ולא

יעייל מנפשי' למקו' אשה דאז איכא גט גמור בידה ומשמרו היטיב או שאינו חותם עדי' עד דגמר בדעתי למוסרו וקוד' המסירה חותם אבל כשליכא ע"ח רק היא טוענ' שמסר לה בע"מ ובכ"מ כשגט יוצא מתח"י בלי ע"ח פשיטא שאינה נאמנ' דלמא כתבה היא הגט ולא חציף לזיופי לא שייך רק בחתימ' עדי' ואינה נאמנ' רק כשתביא ע"מ ובעבד שלה כה"ג בוודאי ג"כ אינה נאמנ' אבל ספיק' רמב"ח בהיו מוחזקי' שהוא שלו ועכשיו יוצא מתח"י אי נימא שנאמנ' דאל"ה מהיכן בא לידה וגט כתוב על ידו וע"כ מידו לשם גירושין או דילמא מנפשי' עייל וצ"ל דהי' ידוע שגט כתוב על ידו כ"ז שהי' ביד הבעל דאל"ה לו יהי' שיש לה חזק' בגוף העבד דל"א מנפשי' עייל מ"מ חיישי' שהיא כתב' גט על ידו אחר שנתן או מסר לה וע"כ שהי' מוחזקי' בעבר וגט כתוב על ידו כ"ז שהי' בידו ראינו גט כתוב ע"י ובהכי מסופק רמב"ח אבל כשיש ע"ח חתומי' על ידו ס"ל דליכא ספק דל"א מנפשי' עייל. ויש ראי' קצת מדאמר רמב"ח הי' מוחזקי' בעבד שהוא שלו וגט כתוב ע"י ויוצא מתח"י מדלא אמר שהי' מוחזקי' כו' ויוצא מתחת ידה וגט כתוב עליו נרא' דווקא צריך שיהי' מוחזקי' בשלו וגט כתוב על ידו אז כשהי' שלו דאל"ה פשיטא דליכא הוכח' שהוא כתב גט עליו דלמא היא כתבה כמ"ש ואז האיבעי' גם כשיש ע"ח עליו הי' מקו' ספק גם כשלא הי' נרא' גט כתוב עליו בעוד שהי' בידו מ"מ כיון שיש ע"ח דלא חציפי לזייף ממילא יודעי' שהוא כ' וחתם הגט וע"כ באיכא ע"ח לא נסתפק כלל דוודאי לא מנפשי' עייל רק בליכא ע"ח ובכה"ג דווקא בשראינו בעוד מוחזקי' שהוא שלו נראה שגט כתוב עליו. ומעתה א"ש סידור ולשון הרמב"ם דתחלה כי הי' גט כתוב על יד עבד ועדי' חקוקי' כו' איירי בין בשלו שהי' מוחזקי' שהוא שלו או שלה לא מבעי' שהי' מוחזקי' שלו ועכשיו יוצא מתחת ידה בע"ח בוודאי ממנו בא לה בתור' גירושין ואפי' שהי' מוחזקי' שהי' שלה מ"מ אקנוי אקני לי' כדלקמן גבי טבלא וכ"ז כשיש ע"ח. ושוב כ' ואפי' הי' מוחזקי' שהוא שלו וגם חקוק דליכא ע"ח והיא אומר' שהי' ע"מ לא מבעי' כשהי' שלה בוודאי ליכא גט כלל דלמא היא כתבה הגט אלא אפי' שהי' שלו והי' גט כתוב עליו כשעוד שלו מ"מ ספק הוא דלמא מנפשי' עייל כנ"ל נכון בשיטת רמב"ם ועיי':

אבל הטור כ' בשהי' מוחזקי' בשלו ואיכא ע"ח איכא ספק גירושין חולק על הרמב"ם וס"ל דאפי' באיכא ע"ח מ"מ יש לחוש מדנפשי' עייל וש"ע ג"כ נרא' דס"ל דשיטת רמב"ם ורמ"ה וטור עולי' בקנה א' ולפע"ד נרא' מוכח מתוכו של הרמב"ם כמ"ש וכן נרא' שיטת הרא"ש שכ' דהיא אומרת שמסר לה בפני ע"מ ואין ע"מ לפנינו מדכ' שהיא אומר' שמסר לה בפני ע"מ ואי באיכא ע"ח לא צריכא לומר שמסר לה בפני ע"מ בכ"מ דאיכא ע"ח

אמרי' שמסר בפני ע"מ כדינו וע"כ כמ"ש דס"ל דאיירי דווקא בלא ע"ח ועיי': והנה הרמב"ם והרמ"ה שבטור כתבו דספק מגורשת דלמא מנפשי' עייל ספק הוא והג"א ס"ל דוודאי אינה מגורשת וצ"ל למה וודאי אינה מגורשת דלמא הוא מסר לה וראיתי בחי' אאמ"ו מאוה"ג זצ"ל שכ' עפמ"ש הר"ן פ' המגרש דלר"א דע"מ כרתי הא דסגי בע"ח לחוד משו' כל שאנו רואי' הגט יוצא מתח"י כולנו ע"מ ואנן סהדי דבא מידו לידה וכ"ז בכל גט דמנין בא לידה בע"ח אם לא מידו בתורת גירושין אבל כאן דאיכא ספק דלמא מנפשי' עייל גם דקמי שמיא גלי' דמסר לה בתור' גירושין מ"מ לדידן ספיקא הוא שוב הוי מסירה בלא ע"מ ול"מ מידי לר"א אלו דבריו זצ"ל דברים מתוקי' ונכונים וש"י זכותו יגן עלי. והנה באמת צ"ב למה היא ספק נוקמי בחזק' א"א ועיי' ב"י ופרישה ובפניו י"ל משו' דאינה מעיז' הגם שגט מסייע' י"ל ספק מ"מ איכא אבל בשלא בפניו קשה ואפשר משו' דשווי' נפשה וקשה ועיי' ב"ש סי' קנ"ב ס"ק י"ב:

ועיי' ב"ש שהקשה בהי' מוחזקי' שהוא שלה וע"כ הקנתה לו שוב י"ל אולי מנפשי' עייל דמ"ש מהי' מוחזקי' שהוא שלו עיי' בס' בית מאיר שטרח ליישב קושי' זו ולבסוף לא עלתה בידו. ולפע"ד י"ל עפמ"ש לעיל בשיטת רמב"ם דהיכא דאיכא ע"ח ל"ח דמנפשי' עייל דבוודאי הוא משמרו אח"כ בשמירה יתיר' או שאינו חותם עד שמוסר לידה ורמ"ה וטור ל"ל זה דמ"מ חיישי' שמא מנפשי' עייל דאולי לא עלה על דעתו דמנפשו יעייל שמה אבל בהי' שלה והיא נתנה לו לכתוב עליו גט לגרש אותה מה תאמר דלמא אחר כתבו נתחרט ומנפשי' עייל או שהחזירו לה כיון שנתחרט בהא וודאי כ"ע מודי' כיון שיודע שהוא שלה אינו חותם עדי' אלא סמוך למסיר' ממש כיון שאם לא יגרשה והוא חוזר אצלה שהוא שלה ויהי' לה גט ממנו כתוב וחתו' באין אפשר לטעון נגדו כלום כנ"ל נכון וברור:

וכתב ב"ש בשם ב"ח דכשבעל מודה שנתן לה לגירושין מגורשת וודאי והקשה בבני אהובה למה יהי' נאמן הא בעל שאמר גרשתי אינו נאמן מכ"ש למפרע לכ"ע אינו נאמן וכ' דאפשר הא דחיישי' מנפשי' עייל הוא משו' חזק' א"א וכיון שמכאן ולהבא נאמן שוב ליכא חזק' א"א ונאמן למפרע כמ"ש תוס' לעיל י"ז בסוגי' דזמן. ולי נרא' דכיון דכשמכחיש איכא רק ספק אולי מנפשי' עייל לכן כשהוא אומר שגרשה ולא מנפשי' עייל נאמן דחזק' א"א כבר אתרע כיון שהוא בידה ומחשש שמא מנפשי' עייל נאמן הבעל ועוד י"ל כיון שגט מסייעו נאמן ול"א בעל אינו נאמן רק בשליכא גט לפנינו וכ"כ ת"ח ב"מ י"ח גבי בזמן שבעל מודה ותוס' שם לא ס"ל כן מ"מ י"ל היכא דאיכא ספק בלא"ה וגט מסייעו גם תוס' מודה כנ"ל ועיי':

אתתא לא ידע' לאקנוי' כ' רש"י לא גמר' ומקניי' דבר שאין בלבה לתת מתנה גמורה משמע אפי' אומרי' לה שצריכה להקנו' לו ואומר' הרי לך במתנה מ"מ אין גומר' בלבה לתת מתנה גמורה שאין נרא' לה זה מתנה מה שחוזר ונותן לה משלה וצ"ע כיון שאומר' מפורש שנותנת לו במתנה מה יזיק מחשבתה ולבה הדר הוי דברי' שבלב ולא הוי דברים ומצאתי ראיתי שהרגיש בזה אאמ"ו מאוה"ג זצ"ל בחידושיו וכ' בוודאי אי ידע' לאקנוי' גם אי קמי שמיא גלי' שזו לא ידע' או שמכוונ' בלבה שלא להקנו' הוי דברים שבלב אבל בהאיבעי' דלא ידע' ורוב ככל הנשי' לא ידע' לאקנוי' לא הוי דברים שבלב כיון שגלוי וידוע לכל שאינה גומר' ומקנה ודומה לדברים שבלבו ובלב כ"א ועיי' קדושי' נ' ותוס' ור"ן שם אלו דבריו זצ"ל. ועדיין יש בו מן הדוחק לומר דבהאיבעי' ממתפק אי הוי בוודאי אינה יודעת עד שלא יחשב דברים שבלב מכיון שמסופק בו רמב"ח שוב הוי דברי' שבלב וליכא אומדנא דמוכח וצ"ע:

וראיתי בריטב"א שכ' עוד פי' בשם רש"י דלא ידע' לאקנוי שלא ידע' כלל שצריכה להקנו' לו שצריך שיהי' של הבעל ולפ"ז י"ל כשאומר' מפורש שמקני' לו ליכא ספק אלא דמסופק רמב"ח בבא לפנינו וא"א יודעי' אם הקנתה לו אם ידע עיי' בו. ועפי"ז י"ל קושי' תוס' וראשוני' איך לא ידע רמב"ח ורבא למפשט ממתני' דהאשה כותב' גיטה י"ל דמשם אין ראי' די"ל דאשה כותב' גיטה באופן שאנו אומרי' לה שצריכה להקנו' לו וקמ"ל או דלא נימא שאין בלבה להקנו' או דמתני' לא בא להשמיענו רבותא בקנין אלא דהיא מותר' לכתוב ולא מחזי כשיקר' או דל"ח לזיופא כיון שאין קיו' הגט אלא בחותמיו כמ"ש מהרמשי"ף ואביי פשיט מהא דזקן דהכשירו סתם ולא ידעו אי ידע דצריך להקנו' ודלמא בתור' שאלה נתן ואין לומר שידעו שהקנה דסתמא קתני שבא מעשה לפני חכמי' ולא ידעו כלל והוא לעצמו בינו לבין לווים כ' וע"כ דסתמא כ"א יודע דבעי קנין וצריך שיהי' של הלוה וכן באשה ורבא פשיט מכל ערב היוצא דגובי' בלי שיודעי' בו שהקנה ור"א דחה דלמא גברא שאני דידע לאקנוי' אבל אשה לא אלא כיון דגברא ידע שוב אין לחוש באשה דלא ידע' ולא נתנה כלל בתור' מתנה כיון דגברא ידע בל"ס הוא ביקש ממנה שתתן לו במתנה כיון שהוא יודע ובלעדי זאת לא הי' כותב גט ליתן לה אלא דר"א הכי אמר דלמא גברא שאני דידע וכי כן בגט אשה עוד ליכא למיחש דלא הקנתה אלא דעדיין י"ל דלמא לא ידע' לאקנוי בלב שלם כיון דדינא לא גמיר' רק בעל אמר לה וכיון שאין נרא' לה שצריך קנין אין לבה שלם במתנה ואמר ר"א דזה נפשוט ממתני' דקתני האשה כותב' ואי לא הקנתה בלב שלם ליכא אופן שכותב' וע"כ כל שאומרי' לה שצריך קנין יודע' להקנו' בלב שלם ומיושב קושי' תוס' וראשוני' על נכון כנלפע"ד. ולפ"ז לא

מוכח ממתני' רק דמקנה בלב שלם כל שאומרי' לה שצריכה קנין אבל סתמא אפשר לא ידע' דבעי קנין וצריך שיהי' שלו ועיי'. וצריך אני לומר הא דמסופק רמב"ח אי ידע' נשאל לבעל אי ידע' נשאל לבעל אי ידע ואמר לה באמ' אי שואלי' סגי אל' האיבעי אי צריך לשאול או שנתן ע"י שליח ואין הבעל לפנינו ועיי' רמב"ם שגרס וגט יוצא מתחת ידה א"ש טפי כמובן:

והנה תוס' וראשוני' כתבו דממתני' י"ל משו' תקנ' חכמי' דאקנוי אקנו לי' וראיתי שתמה אמ"ו מאוה"ג זצ"ל הא במתני' דב"ב פג"פ הבעל כותב גיטו וגמרא עכשיו דלא עבדי' כן מפני תקנ"ע ובזמן המשנה לא הי' תקנה זו וכ' לרמב"ם דלכתחלה היא נותנ' י"ל מתני' לקמן כשרצה היא כותב' דאקנו לי ומתני' דב"ב ע"פ הדין הבעל כותב ואח"כ תקנו דכל אשה כותב' אבל לרא"ש דגם אחר התקנה לכתחלה הבעל כותב צע"ג:

ובא מעשה לפני חכמי' והכשירוה. נתקשה תוס' וראשוני' הא שטר הלוא' לא צריך שיהי' של הלוה דבלא"ה משועבד למלוה אי דאוריי' אי דרבנן בלי שטר כלל. ונדחקו דמסתמא גם שטרי מכר כתב ואפשר דמוכח כן מלשון הכשירו' משמע דיש בו צד לפסול משום דבעי שיהי' שלו ולפמ"ש מהרמשי"ף דקמ"ל דל"ח לזיופא ליכא הוכח' ועיי' פ"י. ופשוט נ"ל דהא מבואר לקמן בר"פ הניזקי' דבע"ח דינו בזבורי' וחכמי' הוסיפו מבינוני'. ובמפרש לו השיעבוד מעידיו' גובה מעידי' וזה בוודאי משתעבד רק ע"י:

השטר ומסתמא הי' בין שטרי הלואו' כאלו שפירשו לי שיעבוד מעידיו' ומ"מ הכשירו כנ"ל וק"ל:

דלמא זקן שאני דידע לאקנוי עיי' רשב"א הגם דלוי' לא התכוונו לקנו' לא דמי לעודר בנכסי הגר כו' דשאני הכא דדע' אחר' מקנה אותו ועיי' קצה"ח סי' ער"ה ס"ק ד' שכ' דהוא מטעם זכי' שהמקנה זוכה לו עיי"ש דהעלה בנכרי דליכא זכי' ל"מ דע' אחר' מקנה כל שלא נתכוון לזכות ועיי' ח"ס יו"ד סי' שי"ג. ולולי דברי הרשב"א הי' נ"ל דכאן שמקנה לו ואומר שנותן לו אלא שאנו חוששי' שאין לבו שלם במתנה כמו שפי' רש"י וזה דוקא במקנה דודאי כל שאין צריך להקנו' שלו ואפשר בשאלה אין לבו שלם להוציא שלו מרשותו ולכן דבר שהוא חוזר לו קסבור דלא בעי שיהי' של זו שנותן ממש דהוא כעין שאלה גם שאמר בפיו שנותן במתנה מ"מ אין לבו שלם אבל נגד הקונה בוודאי כל שאומרי' לו הרי לך במתנה גם שסבור שא"צ מתנה וסגי בשאלה מ"מ גמר בלבו לקנותו למה לא יהי' לבו שלם לקנו' של חבירו כנ"ל נכון והבן:

דף כא.

אמר ר"א מהכא האשה כותב' את גיטה כו' הרשב"א כ' שני פרושי' ברב אשי הא' דלא פשיט ר"א דידעו לאקנוי' אלא שמוכח ממתני' דכותב' ומשום דאקנוי אקנו לי' רבנן ובתי' ב' כ' דר"א ל"ל כלל דאקנוי' לי אלא משום דידע' לאקנוי' ועיי' ב"ש סי' קכ"ד בשם רש"ך דלרשב"א גם בטבלא שלה אקנוי אקנו לי' והיינו בתי' ראשון של רשב"א. ואיכא כאן ג' שיטו' לתוס' ורוב ראשוני' קיי"ל אקנוי אקנו לי' רבנן והיינו בפשיטי דספרא אבל בטבלה שלה לא אלא משום דידע' היא לאקנוי ולחד תי' ברשב"א לא אמרי' ידע' לאקנוי כלל אלא דרבנן אקנוי ואפי' בטבלא שלה ולחד תי' ל"ל כלל אקנו רבנן ואפי' בשל סופר אלא הכל משום ידע' לאקנוי:

והנה מאז תמהתי בתשובה א' לפמ"ש הרא"ש בפ"ק דקדושין ונפסק בש"ע אה"ע סי' כ"ח דבשואל טבע' לקדש בו ושני' השואל ומשאיל סבורי' דסגי בשאלה מ"מ מהני הקדושי' דאנן סהדי דרוצי' בקדושי' וזה מקנה וזה רוצה לקנו' עיי"ש וא"כ הכא גם אם לא ידע' לאקנוי ולא נתנה בלב שלם וגם הוא לא ידע מ"מ כיון שהיא נותנ' לו כדי לגרש אותה ושניה' רוצי' בגירושין נימא אנן סהדי דרוצי' בקנין גמור ואפי' הי' אומרי' בפירוש לשם שאלה הי' אמרי' אלו ידעו כ"ש כשאומר' לשם מתנה נימא אי ידעי דבעי מתנה גמור' דנתנו בלב שלם ובנפש חפיצה וצע"ג. ואפשר י"ל דוודאי סברא זו דרא"ש לא פשיטא כ"כ וזה בכלל ספיקו' רמב"ח ור"א דפשיט ממתני' דאשה כותב' באמת אין מוכח דידע' לאקנוי אלא דמוכח דכותב' ומהני וי"ל באמת משום דאנן סהדי כיון ששניה' רוצי' בגירושין דרוצי' בקנין גמור כן י"ל ועדיין צ"ע:

והלכתא בכפות. שיטת הרמב"ם בכפו' לחוד סגי אבל בישן לחוד פסול וכ' הה"מ דרמב"ם ס"ל מדאוריי' ישן לחוד מהני אלא מדרבנן פסול אטו אינו ישן ומפרש סוגי' לקמן ע"ח דמקשה לרבא דניגזר ישן אטו אינו ישן ומשני בכפו' מגורשת אפי' מדרבנן וכ' הלח"מ פי' לפירושו הא דלא מקשה בלא"ה על רבא נגזר ישן אטו אינו ישן דהי' מקו' לומר עומד ויושב רק מדרבנן פסול עיי' בו. וצל"ע הא עומד ויושב ל"מ רק לענין חצר מהלכ' אבל לענין משתמר לדעתה כל שניעור לא משתמר לדעתה א"כ בפשוט הי' יוכל להקשו' ניגזר ישן אטו אינו ישן והוי משתמר שלא לדעתה ופסול מדאוריית' ואי נימא דכ"כ ל"ח ולא גזרי' דאתי למטעי ישן אטו אינו ישן לענין משתמר לדעתה דידוע דאינו ישן פסול דאוריי' אלא לענין חצר מהלכ' יש לגזור אטו אינו ישן ויהי' סבורי' דעומד כאינו מהלך וקרוב לטעו' בדרבא דא"כ עדיין אין לגזור כלל ישן אטו אינו ישן דנהי דיטעו דהוי חצר שאינו מהלכ' מ"מ יהי' פסול משום שאינו משתמר לדעתה וצל"ע

ולא ידעתי פתר לדברי הה"מ בפירושו ברמב"ם ולח"מ לא הועיל כלום: וליישב שיטת הרמב"ם נ"ל ע"ד הה"מ בשנחקור במתכמנם מה דינו לענין חצר מהלכ' ולענין משתמר לדעתה ועיי' רפ"ב דמגלה קרא מתנמנם יצא ובגמרא שם איזהו מתנמנם נים ולא נים דקרו לי' וענה כו' עיי"ש. ונ"ל לענין חצר מהלכ' דס"ל לתוס' ורוב ראשוני' דישן ממש מקרי מהלכ' ביון שראוי' שיקוץ מאיליו ומקרי ראוי' להלוך ורמב"ם חולק כל שישן לא מקרי ראוי להלוך אבל במתנמנם תיר ולא תיר מודה הרמב"ם דמקרי ראוי להלוך דגם מתנמנם יוכל לילך וגם כל רגע ניעור ומתנמנם אבל לענין משתמר לדעתה בוודאי כל שמתנמנ' אין דבר שבידו משתמר שמיר' מעולה לדעתו ומשתמר יותר לדעתה כנ"ל:

ומעתה אומר אני דלגזור ישן אטו ניעור חשש רחוק הוא דניכר ונרא' אלא דגזרי' ישן אטו מתנמנם ואתי לאחלופי ולא ניכר ונרא' כ"כ וגם בגוף חילוק שבין ישן למתנמנם לא יבינו וידעו הכל ויטעו בדין דמתנמנם כישן דמי וכ"ז לענין מהלכ' אבל לענין משתמר ליכא למגזר דבאמת מתנמנם דין ישן יש לו כמ"ש. והא"ש דלא מקשה דניגזור לענין משתמר ישן אטו מתנמנם דליכא מקו' למגזר ולכן מקשה משום חצר מהלכ' דניגזר והוצרך לדרגא דעומד מדאורייתא פסול ויש למגזר כמ"ש הלח"מ כנ"ל נכון בעז"ה: והנה הרמב"ם כ' בישן פסול אבל בכפו' ה"ז גט ונתקשה ב"י הא בכפו' אפי' ניעו' כשר וכ"ש בישן והניח בצ"ע. ולפע"ד נרא' דרמב"ם ס"ל בכפו' וניעור צריך שיהי' כפותי' ידיו ורגליו ועיי' רא"ש לקמן פ' הזורק ע"ח שזו שיטת הריצב"א אלא דרמב"ם ס"ל גם ישן מהני מדאוריי' רק מדרבנן פסול משום גזיר' אטו אינו ישן דשכיח אבל בכפו' דל"ש ל"ג כמ"ש הה"מ אבל בכפו' קצת רגליו או ידיו וישן ליכא למיחש כיון דכפו' לא שכיח וכיון דלא מכשירי' ישן רק ע"י שכפו' רגליו וזה לא שכיח שוב אין למגזר כלל וזה שכ' הרמב"ם אבל כפו' היינו כפו' קצת ה"ז גט כנ"ל נכון. ולפ"ז יש לפרש סוגי' ד' ע"ח והלכתא בכפו' דרבא בכפו' וישן מהני כיון דכפו' בעי' או בידיו או ברגליו תו ליכא למגזר וכאן הלכתא בכפו' כפו' ידיו ורגליו כנ"ל. עיי' בספר בני אהובה שכ' בכוונ' הרמב"ם דישן פסול דחצר מהלכ' הוא וס"ל דאינו רק דרבנן דחצר משום שליחו' כמ"ש בש"מ ב"מ ודבריו תמוהי' א"כ גם אינו כפו' וניעו' דרבנן וצ"ע:

והא מתנה מדעתה איתא כו' קושי' תוס' מבואר' הא חצר גם משום שליחו' אתרבאי ונהוי משום שליחו'. ונ"ל ליישב ע"פ שיטת ש"ך ח"מ סי' ר"ב דל"א שני קניני' כ"א שיקנה החצר ומטולטלי' שע"ג ותמהו כולם שהוא נגד סוגי' דהכא ודר"פ הזורק דאמרי' גיטה וחציר' באי' כא' ועיי' בקצה"ח סי' קצ"ה ס"ק ב' שכ' דיש לחלק בחצר משום יד אמרי' שני קוני' כא' משא"כ בחצר משום שליחות עיי"ש ולפ"ז מיושב קושי' תוס'

דממ"נ קשה אי משום שליחו' ל"א גיטה וחציר' באי' כא' ואי משום יד הי' בעי דומי' דידה בע"כ וא"ש. שוב מצאתי ראיתי שכ"כ אמ"ו זצ"ל בחידושיו כאן וברוך שכוונתי לדעתו הקדושה:

ע"ב. אלא קרן של פרה כו' אמר קרא וכ' ונתן כו' בפ"י העיר דמשמע דממ"נ פסול אי רוצה לקצוץ הוי מחוסר קציצה ואי משייר לעצמו לא הוי כרות גיטא וקשה מדלעיל בין שיטה לשיטה מהו משמע דוקא במשייר מקום שהגט כתוב עליו עיי' בו שהאריך ולא העלה דבר ברור בזה. והנה כן נרא' מפורש מר"ן בשם הרמ"ה במתני' וכן רשב"א כאן שכתבו אי לא מקנה לה עבד ופרה מפורש הגט בטל ופסול וע"כ משום דמשייר לעצמו גם אם אינו רוצה לקצצן. ובאמת רשב"א לעיל גבי ביני שיטה בין תיבה לתיבה כ' דספיקת ר"פ אי הנייר שלי פסול רק משו' אותיו' פורחו' או משום דלאו כרות גיטא הוא ול"ק מדכ' רש"י בהנייר שלו משום דאותיו' פורחו' דנקיט טעם ברור אבל משום כרות גיטא מסופק בו ר"פ. אלא דקשי' איפכא למה לא פשיט ר"פ ממתני' דנותן לה עבד ופרה למה יתן לה דוקא במתנה ולא סגי דמשייר לעצמו ולא יקצוץ וע"כ דלאו כרות גיטא הוא וכ"ש ביני שיטה ובין תיבה דשייך לפסול מה"ט ודוחק לומר ונותן לאו במתנה גמור' אלא לאפוקי שלא יקצוץ דהוי מחוסר קציצה וצ"ע גם הר"ן בשם הרמ"ה נרא' דס"ל בפשיטו' דפסול אם משייר לעצמו כמ"ש ולר"פ מספקא לי' ולא איפשטא ורשב"א כ' פסול אפשר כוונתו מספק דתלי' באיבעי' ר"פ. אבל הר"ן כ' בטל וכ"ז צ"ע:

והנלפע"ד דוודאי כשנותן גט ומשייר לעצמו הגויל אם גדול הרבה מגט עצמו מ"מ לא מקרי ששייר לעצמו כח בגט דגט בפ"ע וקלף המשויר בפני עצמו ומה לו בגט שלה אין לה כלום ומפני שמחוברי' בוודאי לא יופסל ודלא כמ"ש פ"י דאם שיור פוסל גם אוירא דמגלתא פוסל ור"פ מסופק בין שיטה לשיטה ובין תיבה לתיבה דוקא שכחו וחלקו מעורב בין תיבו' ושיטו' שלה אי יופסל משו' דלאו כרות גיטה הוא וביד של עבד וקרן של פרה כיון דמחוברי' יונקי' מהעבד ופרה וגיטה מחובר וטפל למה שהוא שלו והעיקר שלו פשיט' דלאו כרות גיטא הוא שהעיקר שלו והגט על שלו ויד משמש לגוף וקרן פרה ינוק וגדל מפרה ואין לפשוט ספיק' ר"פ מהא דיד של עבד וקרן של פרה כנ"ל וא"ש ג"כ הר"ן והרשב"א דפשיטא דבמשייר לעצמו פסול והוא מוכח ממתני' זהו הנלפע"ד ברור בענין זה:

ובזה מיושב קושי' ס' גט פשוט על הר"ן בשם הרמ"ה ורשב"א דס"ל דצריך לפרש דוקא שנותן לה עבד ופרה מלעיל י"ט ע"ב דשקל ס"ת ואמר הרי גיטך כו' ופסל ר"י מטעמים שונים הא כיון שאמר הא גיטך סתם כל הס"ת לא נתן לה ופסול בלא"ה וע"כ דסתמא

כפירושו שנותן לה הכל ולפמ"ש ל"ק הא דכתבו אי לא מפרש פסול משו' דמשייר לעצמו וכ"ז בפרה ועבד דלא מקרי כרות גיטא כיון דשלה מחובר וטפל לשלו ונתון עליו משא"כ בס"ת שכ"א בפני עצמו ויש בס"ת חלק שלה הוא הגט והשאר שלו הגם ששלה הרבה משלו מ"מ כ"א בפני עצמו הוא ולא דמי לפרה ועבד כנ"ל וא"ש עיי':

והנה הרשב"א כ' דמירושלמי נרא' דבסתם ג"כ נותן לה העבד ופרה וירושלמי קאי על מתני' ונותן לה העבד בד"א באמר הא גיטך אבל אמר והשאר לכתובתך קבלה גיטה וכתובתה וכ' הפר"ח סי' קכ"ד דטעמא דאמרי' בסתמא נתן לה הכל מדפסל אם לא יתן לה הכל אנן סהדי כיון שרוצה בגירושין שנותן לה העבד ופרה ולפמ"ש בס"ת וכדומה דלא מפסל הגט ע"י שמשייר לעצמו כ"ע מודי' דל"א מסתמא נותן לה הכל ועיי'. ויש לעיי' לעיל דאמר טעמא דאיכא שיור ומתרץ דאפי' איכא שיור אי אמר אין אי לא לא דאוירא דמגלתא משמע דאי לאו דאוירא דמגלתא לא הוי אמרי' דשלה הוא בסתמא ודלא כירושלמי אלא די"ל דהוי אמרי' דמסתמא נתן לה הכל כדי שלא יופסל הגט אבל הוי אמרי' דנתן לה לכתובתה דבוודאי לא יתן העיקר עם הטפל לגט אלא:

דאנן סהדי שאינו רוצה שיופסל הגט ואמרי' שלכתובה נתן לה ולכן הוצרך לומר דאוירא דמגלתא הוא וטפל לו ואי ל"א מפורש והשאר לכתובה ה"א כולו לגט וא"כ בפרה ועבד דל"ש אוירא דמגלתא רק דמוכרחי' לומר שנתן הכל כדי שלא יופסל הגט מ"מ הי' לנו לומר שלכתובה נתן כדמוכח בגמרא דלולי אוירא דמגלתא ה"א דלכתוב' נתן ולאו מתנה סתם וצ"ע. ולפמ"ש בסמוך י"ל דהכי כוונ' ש"ס דלולי דאוירא דמגלתא הוי אמרי' דמשייר לעצמו ומשו' זה לא יופסל כדי שישייר ודנתן הכל דמשום שיור דקלף חלק לא יופסל כמ"ש לעיל אבל ירושלמי דקאי על מתני' דעבד ופרה דמפסל אי משייר לעצמו שפיר ס"ל דסתמא הכל בכלל כדי שלא למפסל הגט וא"ש עיי' בכ"ז:

יצא זה שמחוסר קציצה כו' צ"ב הלא יוכל לקצוץ אח"כ אחר הנתינה ומוכח דכל שרוצה לחתוך גם שאינו חותך עד אחר הנתינה מקרי מחוסר קציצה וכ"כ בס' ג"פ והוא מביא ראי' ממ"ש תוס' מדלעיל גזיי' לזמן ומבין שיטה ותיבה הא שם אינו קוצץ רק אחר הנתינה וע"כ כהנ"ל:

והנה הרא"ש כ' בשם רש"י דס"ל לחתוך קלף גדול ל"מ מחוסר קציצה והקשה המהרש"א הא רש"י כ' לקמן גבי עציץ דל"ח לשמא יקטו' דמפסיד לעציץ נרא' דס"ל דאם קוטם פסול והניח בצ"ע. ונלפע"ד עפמ"ש הר"ן לקמן בישוב סתיר' רש"י דכ' שמא יקטו' והוי קציצה מן המחובר משמע אבל תליש לא מפסל ותחלה כ' על עציץ דל"ג לשמא יקטום אבל אי קצץ פסול וכ' הר"ן דס"ל בתלוש ל"ח לשמא יקטו'. אבל בעציץ הי' סברא

לומר דחיישי' שיקטו' כדי שלא יפסיד זרעי' שלו לכן ס' רש"י דל"ח שלא ירצה להפסיד העציץ עיי' בו. ולפ"ז ס"ל לרש"י לאמת דבתלוש ג"כ קציצה פוסלת. ולפע"ד י"ל דרש"י ס"ל דבר שאינו עומד בעצמותו לקצץ רק שהוא נותן אל דעתו לקצוץ לא מקרי מחוסר דמחוסר ל"ש רק בדבר שעומד לכך ולכן בקלף גדול אם רוצה לקצץ ל"מ מחוסר אלא בעציץ שמשייר לעצמו הזרעי' ואם לא יקצוץ יפסיד זרעיו הדבר עומד שישבר העציץ כדי לשמור זרעי' לכן הי' קציצה פסולה וגם הוי חיישי' לשמא יקטו' כיון שעומד לקטו' כמ"ש הר"ן לכן כ' דל"ש להפסיד ולקלקל העציץ וממילא אינו עומד לכך שוב גם כשקוטם כשר כיון שאינו עומד לכך כנ"ל ועיי':

הנה שיטת רבינו האי דכל שלא הי' דעתו קוד' הכתיבה לחתוך לא מפסל בקציצה שבין כתיבה לנתינה וכ' הר"ן לפ"ז אין ראי' מגזיי' לזמן דדבר מועט אינו פוסל וצ"ע הא שם חיישי' דכותב גט מתחלה כדי לחפו' עלי' א"כ עדיין קשה משם והא ע"כ הראי' משם שאם מחוסר קציצה פסול א"כ יגרשה בג"פ ול"ח דאי על הב"ד כשתבוא לב"ד קאי שיפסלו הגט אולי אח"כ אחר הנתינה נקצץ וע"כ דראי' מהבעל עצמו שלא יגרשה בג"פ ויקלקלה ולפ"ז הראי' קיימת גם לר"ה וצ"ע:

וכתב הר"ן וחי' רמב"ן דבפרה גם כשדעתו שלא לקצוץ וחתך אחר הכתיב' פסול דמתני' סתמא קתני ואין הראי' מוכרח' כ"כ כמובן ונ"ל ראי' מירושלמי דקתני על מתני' דאמר הרי גיטך דאפי' בסתמא נותן לה העבד ופרה וכ' הפר"ח והבאתי לעיל דטעמא דכיון דפסול בלא"ה מסתמא נותן לה הכל ואי כל שלא הי' כוונתו בשע' כתיבה לא מפסל עדיין מנ"ל שנותן לה הכל דלמא בשע' כתיבה הי' רוצה לתת לה כל הפרה או במתנה או בשביל כתובתה ועכשיו בשע' נתינה חזר בו ולכן נותן סתם וסתמא כוונתו רק על הגט הטפל לפרה ומשו' דמפסל הא לא מפסל בכך וע"כ אפי' נותן דעתו לקצוץ בין כתיבה לנתינה פסול כנרא' משיטת תוס' דמביא ראי' מבין שיטה לשיטה או לכהפ"ח בפרה ועבד דדבר חשוב פסול אפי' הי' דעתו בשע' כתיבה שלא לקצוץ כנ"ל וזו ראי' נכונה וברורה:

אקיש יציא' להוי'. בהפלא' ריש קדושין הקשה לר"ח דס"ל לעיל דבעי ש"פ איך ס"ד דמתגרשת בכסף א"כ דמתגרש בספר ל"ל היינו כסף וכה"ג למד הירושלמי דקדושי שטר לא בעי ש"פ דא"כ היינו כסף עיי"ש ולפע"ד י"ל דוודאי ר"ח ידע דיש לפרש ונתן בידה לנתינ' הגט ולאו לשיווי הגט אלא דמקשה מנ"ל דלמא צריך דוקא נתינ' ממון. והא"ש דאי לאו וכ' ה"א דמתגרשת בכסף והוי אמרי' ממילא ע"כ דונתן דספר כריתו' הייני נתינ' הגט ועכשיו דכתיב וכ' ס"ל די"ל דונתן נתינ' ממון. אלא דקשי' לר"ח איך אשה

מתקדשת בשטר דמקשי' הוי' ליציא' ואם בגט בעי ש"פ א"כ ה"ה בשטר קדושי' וקשה היינו כסף וכן הקשה אמ"ו זצ"ל ולכן נ"ל פשוט דצ"ל איך לא ידע ר"ח מתני' מפורשת ועל עלה של זית מוכח דלא בעי ש"פ וצ"ל דידע רק סבור דבעי עכ"פ חזי לצרופי אבל לא א"ה דלא חזי לצרופי כדדחי ר"א לעיל. והא"ש דל"ק קושי' הפלא' וקושי' אמ"ו ז"ל דש"פ בוודאי לא בעי אבל שיווי מעט דח"ש ס"ל דבעי וא"ש וק"ל:

מתני' אין כותבי' במחובר לקרקע. בראשוני' כתבו הטעם דמחובר פסול דכתיב ונתן צריך שיהי' דבר הניתן מיד ליד ולפ"ז אין כתיבה במחובר פסול משום הכתיבה עצמה אלא כיון דנתינה במחובר פסול ואם קוצצו הוי מחוסר קציצה בין כתיבה לנתינה אבל בירושלמי איתא דמחובר פסול משום דבעי דומי' דספר דעומד בפני עצמו ואינו מחובר ומביאו ברשב"א וכ' הגם דחכמי' דרשו ספר לספיר' דברי' מ"מ דרשי' ג"כ למעט מחובר וכ' הב"ש דלטע' ירושלמי עציץ שאינו נקוב דלא פסק' מיניקתו דכ' תוס' דמשום דמחובר ל"מ קנין משיכה אבל חזק' מהני אבל לירושלמי פסול כיון שהוא מחובר ואינו דומה לספר. והנה תוס' דכ' דמשום דל"מ משיכה מוכח דל"ל דירושלמי וכן הרא"ש כ' משום מיד ליד וכ' נרא' מפי' רש"י במתני' שכ' דאין כותבי' במחובר משו' דכתיב וכ' ונתן כל שאין מחוסר ס"ל דהא דאין כותבי' משים נתינה הוא דפסול במחובר וצ"ל למה נאדו הראשוני' מדרשא דירושלמי ובש"ס דילן לא נמצא נגד זה נ"ל דס"ל לירושלמי דמחוב' פסול משום דצריך ליתן לה דומי' דספר תלוש ה"ה דכתיבה עצמה במחובר פסול משום כתיבה עצמה דכתיב וכ' לה ספר והא כ' על דבר דלאו ספר רק על מחובר ולפ"ז בכותב על עציץ הנקוב ופסקו ממקו' יניקתו אח"כ ונתן לה הגם דמחוסר קציצה לא מקרי כיון שאין ניכר קציצתו כמ"ש הר"ן מ"מ פסול משום דנכתב בפסול שלא הי' ספר בשע' כתיבה לר"א ולר"מ כשחתם. עד שלא פסקו מיניקתו לכל מר כדאית לי'. ולפ"ז קשה מלקמן דכתב על עלה של עציץ דאביי מכשר ומפרש בגמרא דשקל ויהיב נהלי' והיינו אחר שכתב פסקה ממקום יניקתו ולירושלמי לא מהני דהא נכתב ונחתם בפסול וע"כ דש"ס דילן לא ס"ל הך דרשא דירושלמי וליכא פסול בכתיבה במחובר רק משום דצריך קציצה קוד' נתינה והוי מחוסר קציצה ובעציץ דלא מנכר קציצתו כשר ומוכח דש"ס דילן ל"ל דרשא דירושלמי ושפיר השמיטו הראשוני' הך דרשא וכתבו משום דכתב ונתן דבר הניתן מיד ליד כנ"ל ועיי' ומ"ש בסמוך:

ר"י אומר שתהי' כתיבתו וחתימתו בתלוש. כ' תוס' לעיל ד' ע"א דאפשר שכתיבתו בתלוש וחתימ' במחובר שחברו והשריש בין כתיבה לחתימ'. ועיי' פ"י מ"ש מענין מוקדם. ורשב"א כאן כ' בבטלו ולא השריש ג"ם פסול והוכיח דחברו לאחר חתימ' כשר

דאל"כ למה אמר ר"י עד שתהי' כתיבתו וחתימתו בתלוש אם חברו אחר חתימ' ג"כ פסול דמחוסר קציצה קוד' נתינ' וע"כ דכה"ג כשר ומסי' דבירושלמי הוא איבעי' דלא איפשטא ומ"מ כיון דבש"ס דידן לא נזכר איבע' זו ש"מ דפשיט להו דכשר מדיוקא דמתני' כהנ"ל. ופר"ח צווח ככרוכי' על הרשב"א כיון דירושלמי לא פשיט לי' ממתני' וע"כ דידע דליכא למפשט והא בקי טפי מינן בתירוצי מתני' וכי משום דבש"ס דילן לא סכר האיבעי' ניזול להקל כמה איבעי' בירושלמי דלא הוזכרו בגמרא דידן וכי משו"ה ניזל להקל וצע"ג:

והנלפע"ד לקיי' שיטת הרשב"א וניישב דירושלמי לשיטתו איבעי' שפיר ומספקא בהך דינא דלא נפשט ממתני' ובש"ס דידן לא איבעי' לי' כי נפשט ממתני'. הנה כתבתי בסמוך דלירושלמי דמחובר פסול מדרש ספר דומי' דספר אם כותב בעציץ נקוב פסול לאו משום מחוסר קציצה דאינו ניכר אלא דנפסל בכתיבה וא"כ בפשוט א"ש דאמר ר"י עד שתהי' כתיבתו וחתימתו בתלוש לצ"ל שחברו ואשרוש או דבטלי בלא אשרוש במחובר אלא בעציץ נקוב שפסקו בשעת כתיבה מיניקתו ואח"כ חזרו לאויר הקרקע ויונק כמתחלה ונעשה ברגע מחובר כמתחלה וחתימתו במחובר בפסול וא"ש. והא"ש דלולי שחתם במחובר לא הי' פסול משום מחוסר קציצה בין חתימ' לנתינה דבעציץ מחוסר קציצה אינו פוסל כמ"ש הר"ן ואינו פסול רק משו' חתימה עצמה דנעשה בפסול ושפיר אמר ר"י בדיוק עד שתהי' כתיבתו וחתימתו בתלוש ולא מוכח היכא דכתב וחתם באילן תלוש וחברו בנתינ' עד שנתן אפשר פסול משו' מחוסר קציצה דגט זה מקרי מחוסר קציצה ובזה איבעי' לי' לירושלמי אבל ש"ס דילן דל"ל דרשא דירושלמי כמו שהוכחנו לעיל ואין מחובר נפסל בכתיבה וחתימ' רק משו' מחוסר קציצה וצ"ל ע"כ הא דאמר ר"י עד שתהי' כתיבתו וחתימתו בתלוש לאפוקי שחבר אילן אחר כתיבה ומשמע דווקא משו' דחותמו בפסול אבל אחר החתימ' אין החבור פוסל ומוכח דבין חתימ' לנתינה לא מפסל וכרשב"א כנ"ל לקיי' שיט' הרשב"א ולהשוות התלמודי' ע"ד נכון בעזה"י:

ור"א דאמר ע"מ כרתי כו' ור"ל אמר חתמו שנינו וכתב תוס' לעיל ריש מכילת' ורשב"א כאן דשמואל ור"י מפרשי' חותמו גמרו מלשון תורה חתימה ניתנה וצ"ל למה אמר ר"א בהאי לישנא ול"א לשון מבורר יותר גמרו נ"ל לפי דאמר ר"א לעיל מודה ר"א במזויף מתוכו גם חתימ' במחובר פסול לר"א כל שנעשה בפסול הוי מזויף מתוכו ואי הוי אמר גומר' לא הוי ע"ח בכלל דנגמר הגט בלא ע"ח וחתימ' העדי' אינו גמר הגט דאפשר בלא"ה ולכן אמר חותמו לכלול ע"ח ג"כ כשיש ע"ח ובדליכא ע"ח תורף נקרא ג"כ חותמו שהוא גומרו ול"א גומרו ואמר חותמו לכלול גם ע"ח כנ"ל ור"ל אמר חותמו שנינו י"ל דל"ל הא דרב אשי דמודה ר"א במזויף מתוכו וקשי' לי' לתני גומרו ולא חותמו ולכן מוקי כר"מ

והא"ש להלכתא דפסקי' כר"א לעיל מוקמי' מתני' כר"א שפיר וכבר כתבתי מזה לעיל ריש מכילתין בביאור יותר עיי"ש:
כתבו לתורף ונתנו לה כשר משמע דווקא דיעבד שכבר נתנו כשר אבל לכתחלה לא יתן וכ"ש דלא ישלים התורף אחר שכ' התופס במחובר וכן משמע מרמב"ם אבל הטור כ' כתבו לתופס במחובר תולשו ומשלי' עליו התורף. ס"ל דלכתחלה ישלי' התורף ונותן לה הא דקאמר נתנו לה לאו דווקא כ"כ בספר ג"פ ועיי' בו:

דף כב.

דשקיל לי' ויהיב לה ניהלה כ' תוס' לעיל דע"כ בשפסק יניקתו קוד' נתינה דאל"ה ל"מ משיכה וכ' ב"ש דאם מחזק' בזרעי' ל"צ לפסיק' העציץ דקנתה בחזקה וצ"ב למה כ' תוס' דאיירי בשנפסק ממקו' יניקתו הול"ל דאיירי:
בשהחזיק' בזרעי' וראיתי מי שהקשה כן ולדידי לק"מ מדאמר דשקל ליה ויהיב ליה ואי בשהחזיק' בזרעי' לצ"ל דשקיל לי' אלא דיהיב לה דל"צ למשקל וע"כ דבמשיכה קנתה ושקל לי' ממקו' יניקתו ויהיב לה במשיכה והא דבאמת לא מפרש רש"י דאביי מכשיר בדלא פסק וקנתה בחזק' משו' דקשה למה נקיט פלוגתיי' בנקוב דווקא וצ"ל דלרבותא דאביי אפי' היכא דצריך פסיק' ל"ג שמא לא יפסוק ויתן לה בלא פסיק' כמ"ש תוס' כנ"ל וק"ל: החזיק בעציץ אף עציץ ל"ק. והב"ח בסי' ר"ב מדקדק דל"א משך בעציץ ליק הזרעי' והיינו דבאמת קנה הזרעי' ע"י משיכ' העציץ כיון שצריכי' לעציץ והא דעציץ ל"א ר"ק הזרעי' ע"י משיכ' העציץ משו' דשלו הוא וש"ך דחה בשתי ידי' מ"ש עציץ שלו או שקנה העציץ ולפע"ד פשוט דכוונ' הב"ח היכא דקונה העציץ ומושך לקנו' העציץ אגב משיכה זו שפועלת ועושה קנין בעציץ קנה גם הזרעי' שצריכי' לעציץ ועיי' כעין זה בח"מ סי' ר"ג וגם החולקי' שם כאן שזרעי' צריכי' לעציץ אפשר כ"ע מודי' אבל בעציץ שלו ומושך רק לקנו' הזרעי' וכיון דאין המשיכ' פועלת לעציץ כלום דשלו הוא ובזרעי' עצמן ל"ש קנין משיכה לא קנה הזרעי' כנ"ל פשוט וברור כוונ' הב"ח:
ע"ב. ר"א הוא דאמר ע"מ כרתי פי' רש"י דלר"א צריכה להביא ע"מ לפנינו וכ' תוס' רא"ש ורשב"א דבכ"מ בוודאי לא בעי ע"מ לבוא לפנינו אלא בדבר שיוכל לזייף כ' רש"י דצריכה להביא ע"מ לפנינו לפי הפשוט נרא' כיון שנרא' לב"ד שהוא דבר שיוכל לזייף יאמרו שתביא ע"מ לפנינו כדי לברר אם לא זייפה וצ"ב א"כ גם לר"מ יאמרו הב"ד שתביא ע"ח לפנינו כדי לברר הדבר ומה לי לר"מ או לר"א וצ"ע. ולכן נ' דכוונת רש"י כמ"ש הב"י בכוונת טור דצריכי' דווקא ע"מ לבוא לפנינו אבל ע"ח ל"א לאו ומשו' חשש זיופא דאז הי' מהני ג"כ ע"ח אלא דחיישי' שמא לא נמסר בע"מ כדינא ובכ"מ ל"ח אבל כאן שכ' על

יוכל לזייף חיישי' שלא כדין מסר. והא"ש דס"ל לרש"י לר"א צריכה להביא ע"מ לפנינו לא שיצריכו ב"ד משו' שיחושו לזיופא אלא כיון שיראו שכ' על יוכל לזייף יחושו שלא הי' ע"מ וכיון שיהי' ע"מ לפנינו יתברר אם הי' בו תנאי אם לא משא"כ לר"מ דסגי בע"ח לא יקראו ולא יבואו ולא יתברר כנ"ל ועיי'. והא"ש ג"כ מ"ש רש"י לקמן לר"א בשטרו' לא כ' רש"י דישכחו ע"מ ויסמכו ע"ח ותוס' הקשה למה לנו לחוש לטעו' ב"ד ולפמ"ש לעולם חיישי' שלא ירגישו ב"ד לברר אלא כיון שע"כ להביא ע"מ לפנינו יתברר ממילא אבל לזמן מרובה שישכחו ע"מ לא יתברר ע"י ע"מ וב"ד מעצמם לא יזכרו לחוש לזיופא כנ"ל ועדיין לא נתברר לנו כ"ז היטיב:

והנה הרמב"ם כ' והוא שמוסרו בפני ע"מ וכ' הב"י לרמב"ם דס"ל דע"מ לחוד מהני לר"א למה ל"מ ע"ח לחוד כשיבואו לפנינו ובח"מ כ' אה"נ ול"ד ע"מ ה"ה ע"ח ובבית מאיר הקשה מלעיל כ' ע"ב דמקשה לרמב"ח והא כ' שיוכל להזדייף הוא וע"כ דליכא ע"מ לפנינו הא י"ל דע"ח לפנינו שלא הי' תנאי אבל המסירה איכא ספק דלמא מנפשי' עייל והיא קושי' חמורה וצ"ע ולפמ"ש לעיל שם בשיטת הרמב"ם דס"ל היכא דאיכא ע"ח בוודאי ל"ח דמדנפשי' עייל כל שגט כתוב על ידו וע"ח על ידו והוא גט גמור משמרו בוודאי דלא עייל מנפשי' וספיקו' רמב"ח רק בליכא ע"ח וא"כ ממילא לק"מ קושי' ב"מ וא"ש:

אבל בעיקר מה שחידש הבית מאיר דבדבר שיוכל לזייף ע"ח לא מועילי' כלל והם כמאן דליתא כיון שאפשר למוחקו ואפי' לדסוברי' דלא צריך מוכח מתוכו היינו בשמו' אבל יוכל לזייף כמאן דליתא ועל מה חתמו אמת נכון הדבר וכ"כ בקצה"ח סי' מ"ב בשטרי הקנא' ביובל להזדייף ל"מ ע"ח דכחספא הוא דלא כש"ך וכ"כ תוס' לעיל סוגי' דערכאו' ד"ה חספא וכן מצאתי להפלא' בקדושי' דף כ"ו והדברי' ברורי':

ודע דברמב"ם לא הזכיר שיאמרו ע"מ לפנינו אלא שהתנה והוא שמסרו בפני ע"מ וכן בפ"א גבי הרחיק ב' שיטי' כ' רק שמסרו בפני ע"מ ואפשר ס"ל דכיון דמסרו בפני ע"מ היא חוששת שלא יאומן לה שמסר בפני ע"מ וצריכה להביא וגם היכא דאיכא ע"ח לא צריך להביא דסגי בע"מ מ"מ היא סבורה שצריך לע"מ וכיון שאין לה הוכח' דהי' ע"מ צריך להביא ויתברר שזייפ' ויראה לזייף משא"כ בע"ח בלא ע"מ יודעת כיון שע"ח על הגט לא צריך להביא כיון שחתומי' לפנינו ועשו' זיוף תביא מכירי החתימ' ולא יראה לזייף והא דאמר ר"א אחר עשרה לא דרגילי' לשכוח ולא ירא' לזייף דלא עבידא להתברר כן י"ל ויש להאריך:

ואמר ר"א לא הכשיר ר"א אלא בגיטין כו' הרא"ש כ' מדל"א וכמה שיעורו כדי לכתוב עליו את השטר ואמר כדי לכתוב גט אשה נראה דהלכה כר"א. נרא' דהרא"ש גרס כדי לכתוב עליו גט אשה. ואפשר לפי גרסא שלפנינו כדי לכתוב עליו גט ל"ק כ"כ די"ל שטר דכל שטרו' נקראי' גט כמ"ש תוס' ריש מכילתן. והנה הפ"י תמה על הרא"ש דהא בשטרי הקנא' כ' הרא"ש דגם לר"א כשר א"כ עדיין קשה למה ל"א לכתוב עליו שטרי הקנא' וע"כ דל"ש שיכתבו עליו שטרו' דאולי ישכחו העדי' ועיי' מ"ש בקצה"ח סי' מ"ב ודבריו תמוהי' וכבר דחה אותם בס' נתיב' המשפט ובמשובב נתיבות עשה סמך וראי' לדבריו בדוחק גדול. ולדידי בפשוט לק"מ עפמ"ש הש"ך שם דמ"ש אח"כ די"ל דר"י דוקא לאלתר מכשיר א"ש מלעיל וכ' ש"ך דגם מדל"א לכתוב שטרו' א"ש כיון דלא כשר רק לאלתר ל"ל דיכתוב עליו שטר וא"כ ל"ק קושי' פ"י דבשטרי הקנא' דכשר לר"א משום דלא בעי למען יעמדו ימים רבי' וכ' תוס' קדושין ט' הגם דבעי גם לראי' מ"מ עיקרו לאו להכי אתי ומ"מ ל"ש שיכתוב שטרי הקנא' דלא כשר רק לאלתר והוא רוצה גם לראי' אבל משארי שטרו' הקשה שפיר אי ר"י ס"ל גם לזמן מרובה כשר שכיח לכתוב שטרי ראי' ג"כ כנ"ל פשוט:

ולדידי צ"ע לפמ"ש תוס' ב"ב דף נ"א ד"ה הא בכ"י ל"ש חשש זיופא ובהכי איירי הא דקדושין שדה נתונה לך עיי"ש ובהפלא' קדושין כ"ו כיוון מדעתו לתי' זה והי' נעלם במח"כ ממנו לשע' הא דתוס' ב"ב וצל"ע לפ"ז למה ל"א כדי לכתוב עלי' שטר בכ"י והוא שיעור קטן מגט וכל שטרו' דלא בעי עדי' וצלע"ג:

דף כג.

מתני' האשה כותבת א"ג עיי' ר"ן שנדחק הא הוי מחוסר נתינה ועיי' בית מאיר סי' קכ"ב קושי' בשם גאון מש"ס חולין ר"פ כיסוי הדם ותירוצו ובמח"כ הי' נעלם מהם לשע' סוגי' ר"פ ראשי' הגז כל שאין מחוסר אלא גזיזה כו' ושם ל"ש תירוצו וצ"ע. אלא נ"ל דלק"מ מר"פ כה"ד ומרה"ג דהכי קאמר דלא ציותה תור' רק לשפוך ולכסו' או לגוז ולתן ולא דבר אחר ופשוט:

והוא שהי' גדול עע"ג כ' רש"י דסבר ר"ה מתני' ר"א היא וצ"ב למה לא פי' רש"י כן על המקשן והא לאו בני דיעה נינהו וכן הקשה פ"י וכ' די"ל דמקשן ס"ל דגם לר"מ לכתחלה צריך לשמה אטו חתימ' אלא דלפ"ז י"ל גם לר"ה דמתרץ בעע"ג דמוקי כר"מ ונדחק. ונ"ל דס"ל לרש"י אי לר"מ בעי לשמה לכתחלה כמו במחובר דמתני' דלעיל לדמוקי כר"מ היינו שלא יכתוב לכתחלה במחובר אבל כ' במחובר גם כשלא נתן עדיין מותר להחתי' עדי' לכתחלה על הכתוב ולתת לה וכן שיטת הטור לדקיי"ל כר"א אם כ' הטופס ישלי'

עליו התורף ועיימ"ש לעיל במקומו וס"ל לרש"י כן למאן דמוקי מתני' דמחובר כר"מ שאם כתב במחובר ותלשו חותם עדי' לכתחלה אח"כ וכן אי בעי ר"מ לשמה אם כתב שלא לשמה חותמי' עדי' לכתחלה אח"כ לשמה ולכן בקושי' והא לאו בני דיע' נינהו י"ל דגם לר"מ קשה דמתני' הכל כותבי' לכתחלה אבל ר"ה מתרץ והוא שהיה גדול עע"ג אמר שהיה ולא אמר והוא שיהי' גדול עע"ג אז מותר לכתוב לכתחלה מוכח דקאי על דיעבד כשכבר כתוב פסול אם לא הי' גדול עע"ג משום דמוקי מתני' כר"א ובתורף וא"ש מ"ש רש"י כנ"ל וק"ל:

שהי' גדול עע"ג שיטת תוס' כאן דעע"ג שמלמדי' אותם מהני בכ"מ בגט וחליצה ובשחיטה הגם בשחיטה ליכא היכר דלשם שחיטה הוא מ"מ מהני עע"ג למ"ד דבעי כוונה וה"ה בכ"ד דבעי כוונה לשמה כגון טווי' ציצי' ומצת מצוה עיי' ב"י או"ח סי' ת"ס אבל בתוס' יבמו' כ' דלגבי שחיט' דליכא היכר דלשם שחיטה מכוון ל"מ עע"ג כלל וא"כ ה"ה בציצי' ומצה וזו שיטת הרשב"א בתשובה שבב"י או"ח שם. ושיטת רבינו יונה שברשב"א חי' חולין דעע"ג לאו משום שמלמדי' אותם אלא שהעע"ג הוא המכוון לשמה והכותב עושה מעשה הכתיבה והעע"ג הוא המחשב לשמה ודוקא בדבר שאפשר לעשו' ע"י שליח אבל בחליצה שא"א בשליחו' ל"מ עע"ג דבעי שיכוונו הם בעצמם וה"ה בשחיטה ל"מ עע"ג דכל דלא בעי שליחות ורצון הבעלי' ויוכל העושה לעשו' מעצמו ל"ש שזה מחשב על מעשה שלו משא"כ בגט דא"א לגרש אשתו בלא רצון הבעל עיי"ש היטיב ולפ"ז גם בעשי' מצת מצוה וטווי' ציצי' וכיוצא בו ל"מ עע"ג כיון שיוכל העושה לעשו' מעצמו בלי שליחו' כלל. אלא שרשב"א בתשובה כ' בשם רבינו יונה דכל דא"א לעשו' ע"י שליח ל"מ עע"ג. כמו חליצה אבל בגט מהני וה"ה בשחיטה וכ' לדבריו ה"ה לעשו' מצות מצוה בעע"ג וזהו דלא כמ"ש בחולין בשמו וצ"ע:

וצ"ל לרבינו יונה הא דבנכרי ל"מ עע"ג משום דאדעתא דנפשי' קעביד לפירושו דעע"ג מכוון לשמה מה לי בכוונ' הנכרי צ"ל דנכרי מכוון להיפוך לשם אחר כמ"ש רש"י ומקלקל מחשבת המחשב לשמה אבל חלוק אין מחשבו' לשם אחר מהני מחשב' עע"ג כצ"ל אבל לפמ"ש תוס' ד"ה אדעתא דנפשי' קעביד דלא מכוון ועושה בסתם לא א"ש לפי ר"י הנ"ל ועיי': אלא מעתה כו' לולי פי' תוס' באלא מעתה הי' נ"ל דר"נ לעצמו ס"ל דמהני כוונ' אחר הרוא' ומכוון לשמה על מה שכותב חשו"ק ומתני' בהכי איירי וזה ידע דל"מ בנכרי דאדעתא דנפשי' עביד ורבו' מחשבו' בלבו ומגרע מחשב' הרואה כמ"ש בסמוך לשיטת ר"י אלא דבאמת לשון עע"ג לא משמע כרבינו יונה דעע"ג משמע שעומדי' עליו ומלמדי' ומזהירי' אותו שיכתוב ויכוון לשמה כמ"ש תוס' לחלק בין רואי' אותו לעע"ג

ומדאמר ר"ה בשהי' עע"ג ולא אמר שהי' גדול רואה ומכוון ש"מ דס"ל דזה ל"מ אלא דבעי עע"ג ומלמד ומזהיר לכתוב לשמה וס"ד דר"א דגם בגוי מהני כיון שאומרי' לו ומזהירין אותו שיכתוב לשמה ציית לנו ולכן הקשה אלא מעתה לדידך דמהני בעע"ג ומלמדי' ג"כ בנכרי מהני ומחדש דאדעתי' דנפשי' עביד ולא ציי' גם שמלמדי' ומזהירי' אותו כנ"ל עיי' וק"ל:

נכרי אדעתא דנפשי' עביד. כ' רש"י שמא גמר בלבו לשם אחר ותוס' כ' דהכונה שעושה סתם ונ"ל הא דפי' רש"י שמא גמר בלבו מש"א דס"ל כיון שאומרי' שיכתוב לשמה וגם אומר קוד' כתיבה שכותב:

לשמו ולשמה שוב סתמא לשמה קיימא גם כשבלבו אינו מחשב לשמה ועיי' ריש זבחי' דסתמא לאו לשמה קיימא באשה דלאו לגירושין עומד' ועיי' תוס' שם אפי' במזנה תחתיו דלאו לגרש בגט זה עומד' אבל כשמצוה הבעל לכתוב ומלמדי' אותו ואומר בפה מלא שכותב לשמה בוודאי כל כי האי שוב סתמא לשמה גם כשעושה סתם ואינו מחשב לשמה ולכן כ' רש"י שמא גמר בלבו לשם אחר וסותר מה שאמר שכותב לשמה כנ"ל ועיי':

והנה מדכ' רש"י שמא גמר בלבו לשם אחר נרא' דאינו אלא ספק ומגורשת מספק וכ"כ כ"מ וב"י דגט אינו בטל דספק הוא וכ' הפר"ח דכן נרא' מרש"י. ולפמ"ש י"ל דהא וודאי דגוי לא ציי' לנו לחשב ולכוון לשם זה אלא יעשה סתם אבל שיכתוב לשם אחר אינו וודאי אלא שהוצרך רש"י דמספקי' שמא כותב לשם אחר דאי לא הי' מקום ספק בזה הי' סתמא לשמה קיימא אלא כיון שיש ספק לנו שמא מכוון לש"א שוב לאו סתמא של המעשה לשם אשה זו דאולי בלבו לש"א ושוב גם שקמי שמי' גלי' דלא הי' בלבו לש"א מ"מ פסול כיון דכותב סתמא וסתמא דידי' לאו לשמה קיימא כיון שיש לספק שמא בלבו לש"א וכיון דוודאי אינו כותב לשמה הגט בטל לגמרי כנ"ל נכון ועיי':

ועיי' תשוב' ח"צ סי' א' שהעיר בתוך הדברי' בהא דאדעתי' דנפשי' קעביד הא הוי דברי' שבלב כיון שאומרי' לו לכתוב לשמה והוא אומר שכותב לשמה ולשמו קוד' הכתיבה וכ' דצ"ל דאנן ידעי' שבוודאי אדעתי' דנפשי' קעביד והוי כמו דברי' שבלבו ובלב כל אדם עיי' בו. ודבריו נגד מ"ש הכ"מ וב"י וב"ש דספק הוא ומגורשת מספק וא"כ הדרא הקושי' הא הוי דברים שבלב כיון שאינו ברור לנו אלא דקושיתו אינו מובן במח"כ דוודאי דבר דתלי' בכוונה והמעשה בלי כוונה אינו מעשה לא תלי' בדברי' שבלב וכיון דבעי' שיכוון לשמה והוא אינו מכוון חסרה הכוונה מן המעשה ול"מ מידי ופשוט אלא לפמ"ש רש"י דמכוון לשם אחר לכאורה הי' קשה דמשמע בסתמא הי' מהני רק שמכוון להיפוך וקשה

הא הוי דברים שבלב ולפמ"ש א"ש דכוונ' רש"י כיון שאפשר שמכיון להיפוך לא הוי סתמא לשמה וכיון דבעי שיכוון לשמה לא הוי דברי' שבלב כנ"ל נכון וברור:
ועיי' רא"ש הל' קטנו' שכתב במעשה זוטא ל"א דאדעתי' דנפשי' קעביד ומכוון לשמה והכא דבעי לכתוב הרבה לשמה כ"כ ל"מ נשמה עיי"ש ועיי' בני אהובה שכ' דתוס' חולקי' ע"ז ומ"ש בח"צ ע"ד חלוצת מומר דאולי אדעתי' דנפשי' קעביד והח"צ כ' מדעתו ומסברתו דבמומר יש לחוש מדנפשי' קעביד והי' נעלם ממנו לפי שע' במח"כ כי כן כ' הרמב"ם פ"ג מגירושין ועיי' בבני אהוב' שכ' שי"ל כיון שעומד וחולץ אנו רואי' שרוצה לחלוץ אמרי' שעושה כהוגן ומכוון כוונה הראוי' משא"כ כשכותב גט לאחר עיי' בכ"ז:
אדעתי' דנפשי' קעביד כ' תוס' הא דל"א משו' דלאו בני כריתו' נינהו בשלמא בקטן י"ל שיתגדל וכן בשוטה שישתפה ממילא משא"כ נכרי וצ"ע לכאורה מלקמן פ' השולח דקטן פסול לכתוב תפילי' דכתיב וקשרתם כל שישנו בקשירה ול"א כיון דאתי לכלל וקשרתם מקרי בר קשירה נ"ל דוודאי לקמן דכתיב קרא וקשרתם אמרי' שיהי' בר קשיר' עתה ומשו' שיבוא להכי ל"מ עתה ב"ק וממועט מוקשרתם וכתבתם אבל בגט דלא כתיב קרא אלא שנתמעט מסברא מי שאינו בר כריתו' אינו יוכל לכתוב כמו שאמר ר"י לקמן כ"ד ע"ב כל שאינו בתור' גיטין אינו בר שליחו' לגט וזה סברת חוץ בלי קרא ע"ז כ' תוס' די"ל דסבר' חוץ רק מי שלא יבוא לכלל כך לעולם כמו נכרי אבל קטן דממילא יבוא לידי כך ליכא סברת חוץ כנ"ל:
ועיי' ש"ך יו"ד סי' א' ס"ק כ"ז מ"ש בהכשר שחיטת קטן משום שאסור בלא שחיטה כוונתו כיון שמוזהרי' עליו וכ"כ מהרי"ל סי' רכ"ג דשוטה וחרש מוזהרי' עלי' דאל"כ למה שחיטתן כשירה הלא כנכרי יחשבו וע"כ שמוזהרי' עליו ועיי' תב"ש שם והי' נעלם כ"ז מנב"י חלק ב' מאו"ח סי' א'. ויש לי מקו' עיון ממ"ש רש"י ברכו' מ"ח ע"א דקטן לאו בר חיובא מדרבנן קרינן בי' כיון שאביו חייב לחנכו דהוא לאו בר חיובא הוא עי"ש וא"כ גם לענין שחיטה הגם שמוזהרי' עליו להפרישו או שלא להאכילו בידי' מ"מ הוא אינו בר חיובא אלא מוזהרי' עליו והוא אינו בוזבחת ואכלת ולתוס' ברכו' שם נרא' דס"ל דקטן עצמו ע"י חיובו של אב מקרי ב"ח א"ש אבל לרש"י קשה ואפי' אי ב"ד מצ"ל או דלא לספי בידי' דאוריי' צ"ע: והנה רש"י לעיל ט' ע"ב כ' דעדו' נכרי פסול לגט משו' דכתיב וכתב ונתן כל שהוא בונתן הוא בוכתב וכ' הפ"י הא דמקשה כאן הא לאו בני דיע' ול"מ הא לאו בני כריתות נינהו דס"ל כתוס' דקטן וחו"ש בני כריתו' נינהו ולפמ"ש לעיל דלא כ' תוס' כן אלא כיון דמסברא אמרי' כל שאינו ב"כ אינו כותב י"ל קטן דאתי לידי כך ב"כ מקרי אבל כל דאתי ממיעוט דקרא כמו וקשרתם וכתבתם קטן ג"כ ממועט וא"כ לרש"י

דכתיב וכ' ונתן ממעטי' כל שאינו בונתן אינו בוכתב גם קטן ממועט שאינו בונתן כנ"ל:
ועיי' תוס' ע"ז כ"ז שכ' דמומר לערלו' הוא בכלל ואתה את בריתי כיון שהמצוה עליו אלא שאינה מקיי' אותה משא"כ וקשרתם וכתבתם ממעטי' מומר דוקשרתם היינו מי שמקיי' מצו' קשירה הוא יוכל לכתוב אבל מומר שאינו מקיי' לא עיי"ש וי"ל בוכתב ונתן דל"ש לומר כל מי שמקיי' ונתן אלא כל שיש בכלל ונתן שהוא בגיטין וקדושי' וי"ל דלא ממועט רק נכרי דאין לו שייכו' בגיטין וקדושי' לעולם אבל קטן דהוא ישראל רק מחוסר זמן שיקדש ויהי' בונתן בכלל וכ' ונתן הוא וכן כוונ' תוס' אי כתיבה בעי ב"כ דקטן בכלל מהאי טעמא וכן י"ל לרש"י משא"כ בקשרתם וכתבתם ועיי'. ולפ"ז י"ל בשחיטת קטן דממעטי' נכרי מוזבחת ואכלת כל שהוא בכלל וזבחת לאפוקי נכרי דלעולם לא יהי' בוזבחת אבל קטן דיגיע לכלל וזבחת כשיגדל ואינו דומה לוקשרתם דקאי על מי שמקיי' בכ"י המוטל עליו לקשור כנ"ל וצריך עוד עיון וביאור:
ונ"ל הא דלא נרא' לתוס' הקישא שכ' רש"י לעיל ט' וכתב ונתן ומ"ש מוקשרתם וכתבתם נ"ל דשם דרשי' מסיפא לרישא דכתיב תחלה וקשרתם ואח"כ כתיב וכתבתם ואין קשיר' בלא כתיבה וקאי וכתבתם על וקשרתם במי שמחויב לקשור זהו בכתבתם, אבל בגט כתיב וכתב וכל הכותב בכלל יעשה מעשה הכתיב' והמכוון מכתיבה שיתן הנותן מנ"ל למדרש מרישא לסיפ' כנ"ל ועיי':
בשלמא חשו"ק דלאו ב"ד נינהו נכרי נמי דלאו בר התירא הוא מדלא אמר חשו"ק דלאו בני התיר' נינהו נרא' כמ"ש תוס' דלעיל דחשו"ק התיר' מקרי כיון דאתי לזה משא"כ נכרי וי"ל לפ"ז הא דאמר נכרי דלאו בר התירא הוא ונתקשה תוס' למה ל"א בפשיטו' דנכרי לאו ב"ש הוא וי"ל דרצה להשמיענו דחשו"ק בר התירא מקרו ואי הוי אמר בנכרי דלאו ב"ש הוא ה"א דחשו"ק ג"כ לאו בני התירא נינהו ונקיט משו' דלאו ב"ד נינהו שהוא טעם הפשוט דבכ"מ לאו בני שליחו' נינהו ולכן שינה טעמו בנכרי משו' לאו בר התירא ובחשו"ק דלאו ב"ד נינהו אבל טעמא דשל נכרי דלאו בר התירא ל"ש בדידהו:
וי"ל עוד שיודויק בלשון הגמרא דאמר נכרי נמי מאי נמי דקאמר הול"ל נכרי דלאו כו' וי"ל דרב קאמר חשו"ק דלאו ב"ד נינהו אבל משום דלאו בני התירא לא ובנכרי שייך ג"כ משום דלאו בר שליחו' הוא ובנכרי נמי היינו שבנכרי נמי איכא משום דלאו בר התירא הוא ופסול משום דלאו בר שליחו' ונמי משום לאו בר התירא כנ"ל וק"ל:
הכא בעי בט"ע דקלא. עיי' ב"ש סי' קמ"ב שנתקשה לפי דקיי"ל בזה"ז ליכא צורבא מרבנן איך יאומן בט"ע והעלה חילוק נכון ובב"מ הקשה למה לא קשי' לב"ש מפקח שנאמן בלי עדי' שמכיר האשה ועכצ"ל דמדע"ל ל"מ ולפ"ז לרמב"ם דס"ל דע"ה לא מהדרי' בט"ע

דל"ל ט"ע ולא משום ל"מ ה"ה פקח אינו נאמן שמכירה והא וודאי ליתא. אלא דלק"מ דשאני ט"ע בהכרת פני' וגופו של אדם וכ"כ ב"ש סי' י"ז דהכרת פנים שאני וכן מוכח מדקטלי' בט"ע כבש"ס חולין פג"ה וכי בעי ת"ח וצורבא מרבנן וע"כ דט"ע של פני' עדיפא טפי מכל ט"ע וגם לדסוברי' דע"ה אינו נאמן דחשדי' למשקר ג"כ ל"ק מפתוח שנאמן שמכירה דבט"ע של הכר' בוודאי הוי מדע"ל דלא יוכל להתנצל שעיניו הטעתו וטעה וסבור שהיא אשת של זה אבל בט"ע דקלא קשי' לי' לב"ש מ"ש מכל ט"ע בכלי' ובחפצי' כנ"ל. אלא דבזה יפה כ' הב"מ דע"כ ט"ע דקלא עדיף מכל ט"ע דאל"כ איך סומא מותר באשתו וב"א מותרי' מי שאינו צורבא מרבנן לרמב"ם וע"כ דעדיף מכל שאר ט"ע והיינו לרמב"ם אבל לחשש דע"ה משקר עדיין קשה דלמא משקר ודוחק לומר דעדיף כולי האי שא"א להתנצל שטעה בשמיע' ויהי' בכלל מדע"ל ועיי':

אין העבד נעשה שליח כ' תוס' דקמ"ל מתני' רבותא בנכרי אפי' דעתו להתגייר וראיתי בחי' אאמ"ו מאוה"ג זצ"ל שהוסיף כגון שמל וקבל עליו מצות בפני ב"ד ומחוסר רק טבילה מ"מ פסול וצ"ב תינח אי אין הנכרי פסול רק שאינו בר כריתו' ה"א דכשר בכה"ג כיון שמעותד להיו' בכללו כעין שכ' תוס' לעיל בקטן וחו"ש כיון שיבוא לידי כך אבל הא נכרי פסול שאינו בר שליחו' ופשיטא כ"ז שלא טבל והוא ישראל אינו בן ברית ולא יכשר לשליח ומה רבותא איכא בזה וצ"ל דוודאי עתה אינו ב"ש אבל הא דכשיתגייר מהני מינוי השליחו' בגיותו שיעשה שלוחו אחר שנתגייר כיון שמעותד להתגייר לא מחוסר גירו' מקרי קמ"ל דל"מ כיון שמחוסר טבילה וגר שנתגייר כקטן שנולד ופני' חדשות בא לכאן ועיי' קדושי' ס"ב ע"ב מעיקר' בהמה והשתא אדם י"ל בתר דמסיק כן בשפח' גם בנכרי אמרי' כן ועיי':

והנה שיטת הרמב"ם א"ש דלהולכה כשר דל"צ ב"כ לזה וכ' רמב"ן דר"א דפשיט לי' ממתני' לא נחית לחלק ור"י חידש דיש לחלק ונ"ל לבאר דרב אמי לא ידע מהך סברא לפסול נכרי משום שאינו ב"כ דסברא זו חידש ר"י אלא דאיבעי' אי עבד פסול כמו נכרי משום שאינו ב"ש דאמרי' מה אתם ישראל ולא נכרי ועבד או מה אתם ב"ב ועבד כשר ופשיט ממתני' דלענין לאו בר שליחו' אין חילוק בין הולכה לקבלה ור"י חידש דלקבלה פסול משו' לאו בר כריתות ושאני הולכה משליח קבלה כנ"ל. וצ"ל להך שיטה דגרס לעיל נכרי נמי דלאו ב"ת הוא ועיי':

וכשאני לעצמי נ"ל ליישב הא דלא נקיט במתני' עבד וכ"ש נכרי. הנה האבן עוזר או"ח סי' קפ"ט הוכיח דמימר לכל התורה כשר לשליחו' דאל"כ במתני' חשיב בחשו"ק וסומא

תחלתו וסופו בכשרו' ולא נקיט הכי בנכרי שנתגייר וחזר לסורו או שהי' ישראל ונעשה מומר וחזר בתשובה ש"מ דמומר כשר לשליחו' עיי"ש. ולפ"ז י"ל דלכן נקיט מתני':
נכרי לאורוי לן דבפסול של נכרי שאינו ב"ש ל"ש תחלתו וסופו בכשרו' דמומר כשר לשליחות אבל אי הוי נקיט עבד דפסולו משום שאינו בר כריתו' לא היינו מוכיחי' דמומר כשר לשליחות כנ"ל וק"ל:
ובאמת לפמ"ש תוס' דנקיט נכרי לרבותא דאפי' דעתו לגייר ל"מ יש לדמו' ראי' הא"ע הנ"ל דנ"ל במומר שחזר אח"כ בתשובה באמת כשר כיון שבידו בכל רגע לחזור בתשובה וכ"ש שאם הי' דעתו בשע' מינוי השליחו' לחזור בתשובה אח"כ ולעזוב דרכו הרע מהני השליחו' דהיינו אחר שחזר בתשובה משא"כ בנכרי ולפ"ז אזדא ראי' הע"א כנ"ל ועיי':
והנה הא"ע כ' טעמא לשיטתו דמומר נעשה שליח כיון שדומה בחד צד למשלחו כמו עבד שדומה בחד צד שהוא ב"ב עיי"ש וראיתי בח"ס או"ח סי' קט"ז שכ' בשם זקיני מ"ו זצ"ל דלפ"ז לשיטת משא' בנימין דנכרי לנכרי יש שליחו' אלא לישראל לא יוכל לעשו' שליח כיון דלא דמי לי' ולא"ע הנ"ל דכל דדמי לי בחד צד כשר א"כ נכרי נעשה שליח למומר דדמי לי' בחד צד שהוא אינו ב"ב כמשלחו ומיישב בזה קושי' תוס' דל"א נכרי נמי דאינו בשליחו' דרצה לומר דאפי' למומר אינו נעשה שליח ועיי"ש בח"ס שפקפק על גוף הדין שחידש אא"ז מאוה"ג זצ"ל. וכ"כ בתוס' רע"א בגליון משניו' כאן במתני':
והנה מסקנת א"ע שם דמומר ב"ב מקרי ומביא ראי' מש"ס ע"ז כ"ז דל"א מומר איכא ביניי' דאינו בכלל ואתה את בריתי תשמור עיי' בו. ואאמ"ו זצ"ל בתשובה הנ"ל כ' שנתחלף לו ברי' בברי' דבמצות מילה תלי' במי שהוא בברי' מילה ולכן אשה הגם שהיא בברית התורה מ"מ פסולה למילה ומומר זה שהוא מומר לכל התורה אבל לענין מילה הוא ב"ב בע"כ שהוא מהנ"ל אלו דבריו זצ"ל וצדקו מאוד. ואני תמה על הגאון א"ע ועל אאמ"ו זצ"ל שלא הזכירו ממ"ש תוס' בע"ז שם דמומר לערלות בכלל ואתה את בריתי תשמור הוא כיון שמצווה בו אלא שאינו מקיי' ולכשירצה מקיים משא"כ וקשרתם היינו מי שקושר עיי"ש הרי מפורש כ' תוס' ע"י שאינו מקיים לא יצא מכלל ב"ב של מצות מילה וה"ה מי שאינו מקיים כל התורה מ"מ לא יצא מכלל ב"ב של תורה ובן ברית מקרי אלא דלפ"ז תוס' סותר עצמו ממ"ש בסנהדרין דמביא הב"ש ומג"א סי' קפ"ט וצ"ע.
ומצאתי בבני אהובה פ"ג מגירושין שכ' דמתוס' סנהדרין לא מוכח מידי דשם קאי על לשון ב"א כל שפורק עול לאו ב"ב יחשב לב"א אבל בלשון תורה ב"ב הוא ולפמ"ש מוכח לומר כן מתוס' ע"ז הנ"ל. ואין לנו מי שס"ל דמומר לכל התורה לאו ב"ב הוא רק א"ז דמייתי רמ"א יו"ד סי' ס"ד ועיטור וא"ח דמייתי ב"י דמומר לערלו' פסול למול וחולקי'

עליו עיי' בכ"ז ויש להאריך עוד לדינא: והנה בפסולי עדו' דאוריי' כתב הרא"ש אם אינו מקוים יוכשר להיות שליח ואם מקוים כשר והקשה הב"ש ממ"נ אם יש לו הרשא' א"צ קיום ואם אין לו הרשא' מה מועיל הקיום הא הרא"ש ריש מכילתין כ' מכיון שהאמינו' לומר בפ"נ האמינו ג"כ על השליחו' וזה שא"נ על הקיו' גם על השליחו' א"נ ונדחק בשיש הרשא' ובפסול חיישי' יותר והוא דחוק שלא נזכר מהרשא' וגם רחוק לחוש כ"כ חשש גמור בפסול ועיי' מל"מ שהתעורר בקושי' זו. והנלפע"ד עפמ"ש הפ"י בסוגי' דשליש ס"ב דהא דכ' הרא"ש דכמו שנאמן לומר בפ"נ נאמן על השליחו' לא דבלא"ה חיישי' לפקדון דשליש נאמן דהא הימני' ובשני עיירו' לכ"ע נאמן אלא דרא"ש לשיטתו דחיישי' לנפילה ומתוך שנאמן כו' והנה כבר העיר הפ"י שם דבש"ק הוי נפילה דחד דאקרי שזה ש"ק מצאו עיי"ש ואומר אני ה"ה בשליח שעשאו האשה להביא לה גט לחוש שבא אל הבעל ואבד הגט והוא מצאו הוי נפילה דחד ובהא ס"ל לרא"ש דל"ח לנפילה ומציא' אלא כשבא ואמר שהוא שליח הולכה של הבעל חיישי' שמא שקר ענה אלא מצאו אבל כשאנו יודעי' ע"פ עדי' שהיא עשאו שליח הובא' או ע"י שטר שליחו' שבידו ממנו ל"ח כנ"ל פשוט. והא"ש דכ' רא"ש כשהגט מקוי' כשר לשליחו' ול"ח שאינו שלוחו שאבדו הבעל כגון שהוא שליח הובא' מאשה ומתני' גם בהכי איירי וכן משמע הלשון הכל כשרי' להביא וכן נקיט הרא"ש כשר להביא ועיי' רמב"ם פי' המשניו' ועכ"פ א"ש דכ' הרא"ש פרטי דיני' כשהוא מקוי' דכשר ולא תקשי איך אפשר הא אינו נאמן שליחו' בכה"ג אפשר כנ"ל נכון:

ומ"ש הרא"ש אבל אם עשה תשובה נאמן כיון דכשר לשליחו' אלא דחשדי' למשקר לכאור' מוכח דס"ל לרא"ש דבפסולי עבירה לא בעי' תחלתו וסופו בכשרו' וכן פשיטא לי' לש"ך ח"מ סי' ל"ד ס"ק ל"ג וש"ך כ' בלא ראי' ומדברי הרא"ש ראי' אלא דנ"ל מדכ' הרא"ש כמו בפתוח ונסתם ובזה כתבו הראשוני' משו' דעדו' זה דרבנן הכשירו שא"צ תחלתו וסופו בכשרו' וכן בפסולי עדו' הכשירו בעדו' זה בשעשה תשובה וגם בקיום הקילו בזה דאלו נאמני' להעיד בגדלם כו' כמבואר בש"ס כתוב' כנ"ל שוב ראיתי שכ"כ בתומי' שם וחולק על הש"ך ועיי' נב"י קמא מא"ע סי' ע"ב שחולק עליו ועיי' בית מאיר סי' קמ"ב:

והנה שיטת הרמב"ם דבמקוי' פסול והקשה הה"מ למה ומ"ש המל"מ משו' שליחו' עצמו תמוה הא הרמב"ם ס"ל דשליש נאמן וגם לנפילה ל"ח אבל בני אהובה ופ"י לדבר א' נתכוונו דבפסול בעבירה ס"ל לרמב"ם דחיישי' לפקדון דל"ש כ"כ הימני' ופ"י כ' עוד דחיישי' לנפילה וא"ש מ"ש דפסול מדרבנן לפמ"ש פ"י סוגי' דשליש חשש דנפילה רק

דרבנן ולפמ"ש בסמוך אם עשאו שליח להבא' גם הרמב"ם מודה דל"ח ובמקוי' הגט כשר ואין כאן מחלוקת בין הרמב"ם והרא"ש נ"ל ועיי'. והמחבר דכ' סתם דבמקוי' כשר לשליחו' ונרא' מלשונם אפי' להולכה משו' דס"ל דשליש נאמן כרמב"ם ולרא"ש לא גרע פסול מכל שליש. הקצרתי:

ומ"ש הרמב"ם באינו מקוי' בטל הגט כ' הב"ש דבפסולי בעבירי' דאוריי' ס"ל לרמב"ם אנן טענינן מדאוריי' מזויף כמו בבעל עומד ומערער שס"ל לרמב"ם דבעי קיום מדאוריית' כמבואר בפ"ז ובפי"ב ובפסול חיישי' אנן בלי ערעור וכ"כ פ"י בביאור יותר דכל טעמא דל"ח לזיופא דהוי מדע"ל ובעובר עבירה חיישי' דמשקרי בעד"ל ומייתי ראי' מדפסול בעבירה דאוריי' פסול לעדו' אשה ול"א כל מדע"ל לא מש רי והנה לפ"ז בכל ע"ע דאוריי' בעי קיומא מדאוריי' וזה לא אמרה אדם ולא לשתמט בשום ראשון דיאמר כן נהפוך הוא בתוס' כתוב' צ"ב ע"ב מבואר אפי' גזלן וחשוד לא חשדינן לזיופא דירא שיתברר בב"ד עיי"ש וראי' פ"י מעדו' אשה נראה לי דאינה ראי' דידוע דכ' הריב"ש דלכן ע"א נאמן רק מקולתא דרבנן הגם דמדע"ל מדאוריי' היינו היכא דעבידא לאגלוי' בוודאי אבל בעדו' אשה אולי לא יבוא לביתו או העד יודע שהוא במאסר או אמר שלא יבוא והארכתי בזה במק"א ולכן בפסול בעבירה לא הקילו רבנן על מדע"ל גרוע כזה כיון דעדותו בעצמותו לאו כלום הוא וליכא כאן אפי' עדו' ע"א אבל בחשש זיופא דמלתא דעד"ל וודאי הוא דהנתבע יעשה כל טצדקי לברר לו שקרותו גם בחשוד וגזלן וכ"ש בעובר שארי עבירו' דאיכא חזק' דלא מזייף כנ"ל ועיי':

ובישוב מ"ש הרמב"ם דבאינו מקוי' בטל נלפע"ד עפמ"ש ריש מסכ' ובביאור יותר בתשובתי דבגט יש לחוש יותר לזיופא דלא שייך מדע"ל ל"מ כיון דאחר שיתברר דהחתימו' מזויף יכולי' לומר שהבעל זייפו מעיקר' הגם דאנן ל"ח שיקלקלה במזיד כמבואר בירושלמי שברא"ש ריש מכילתין מ"מ המזייף יוכל לומר לעיני כל שכן הי' ולא יתברר בבירור קלונו ברבי' אלא הס' דל"ח לזייופא דבלא"ה לא חשדינן לבר ישראל שיעשה מעשה רע מכוער כזה וכן נרא' מלשון רשב"א ב"ב ע' ע"א עיי"ש ולכן ס"ל לרמב"ם כשבעל מערער וטוען ברי מזויף חיישי' מדאוריי' כיון שאין כאן חזק' דמדע"ל ל"מ אבל בכ"מ דאיכא חזק' לא מועיל ברי לחוש לזיופא מדאוריי' ושם בארה ולפ"ז שפיר עשה הרמב"ם דכ' באינו מקוי' הגט בטל בפסול לעבירי' דאוריי' כיון דאין כאן רק דלא נחשד בר ישראל כשר לזייף וכיון שהוא בעל עבירה יצא מחזק' זו וחיישי' מדאוריי' ואוקמי' אתתא על חזק' א"א משא"כ בממון דאיכא מדע"ל ל"מ גם גזלן וחשוד ל"ח לזיופא מדאוריי' כנ"ל נכון בעזה"י:

והנה ברא"ש בשם בה"ג דלא ישלח גט לנכרי לתתנו לשלוחו שעשה ורא"ש כ' שאינו יודע טעם לאסור דמעשה קוף בעלמא עביד ובמכתב מאלי' בשער השליחו' בסי' י"ג בתוך הדברי' כ' דהטע' דס"ל דכמו באשה טלי גיטך מע"ג קרקע פסול כן שליח שלו לא יטול מע"ג קרקע וכיון דגוי מעשה קוף בעלמא הוא דעביד הוי כנוטל מע"ג קרקע אלו דבריו וצ"ל החולקי' ע"ז ס"ל דבשליח מותר מע"ג קרקע וכן נרא' מתוס' לעיל י"ג ע"א ד"ה אמר תני דאיירי במונח ע"ג קרקע משמע דבחייו יוכל ליתן לו ולא פסול משו' טלי גיטך מע"ג קרקע ועיי' בקצה"ח סי' קכ"ה ס"ק י"ז ולפ"ז נ"ל דע"י עבד כשר דהא עבד בר שליחו' הוא אלא שאינו כשר לגט דלאו ב"כ הוא אבל שליחו' כזה להוליך גט לשלוחו דלא עביד עדיין מעשה כריתות לכ"ע עבד כשר ואפי' להחולקי' על הרימגא"ש דגם להלכה פסול משום דעושה מעשה גירושין ונותן לאשה וכן למנו' שליח אחר פסול אבל להוליך לשליח דבעי שליחו' דלא יהי' מע"ג קרקע וכיון שיש שליחו' לעבד וידו כיד משלחו ונוטל שליח הבעל מידו של בעל כנ"ל נכון וברור. ועוד נ"ל דמ"ש הב"י סי' קמ"ב ומובא בב"ש שם ס"ק כ"ד דנושא גט לשלוחו של בעל אז הראשון לא הוי שליח לגירושין ומעשה קוף קעביד אינו יוכל לומר בפ"נ נ"ל היינו לרא"ש דס"ל דלא בעי בזה שליחו' ומעשה קוף קעביד אבל לבה"ג דבעי שליחו' שלא יהי' טלי גיטך מע"ג קרקע אלא דשליח כריתו' אינו וגם עבד כשר כמ"ש מ"מ שליחות קעביד יוכל לומר ג"כ בפ"נ כנ"ל ועיי': ובזה י"ל הא דלא קתני עבד במתני' נ"ל דמתני' חוץ מחוש"ק ונכרי וסומא דפסולי' אפי' להביא לשליח הבעל דבחשו"ק משום נכרי דלאו בני שליחו' נינהו והוי טלי גיטך מע"ג קרקע וסומא כיון שצ"ל בפ"כ ובישראל ופתוח כה"ג יוכל לומר בפ"נ כמ"ש משא"כ סומא אבל עבד כשר לשליחו' כזה וגם נאמן בפ"נ דלא גרע מאשה וכשר לשחיטה כמבואר לכן לא קתני עבד כנ"ל ועיי' היטיב:

ויש ראי' לבה"ג מירושלמי דמייתי רשב"א בסוגי' דשיירו' לקמן עבד נכרי שם מהו ומפרש הרשב"א דמספקא לי' אי חיישי' לשייר' שעברה ועובר זה דרס ברגלו גט שנאבד אי חיישי' לזה העובר שאבד גט ולנכרי ל"ח דמה לו לנכרי אצל גט ואי כשר לשלוח ע"י נכרי מ"ש נכרי מ"ש ישראל וע"כ דנכרי פסול אפי' לשליחו' כי האי ועיי':

אלא דרמב"ן ור"ן בסוגי' שם ס"ל דל"ח רק לעובר ומפרשי' דלכן כ' הרי"ף כל שלא עבר אדם שם היינו בהוחזקו עיי"ש היטיב וס"ל:

דל"ח רק לעובר א"כ אי נכרי פסול לשליחו' כ"ד מה מקו' לספק ירושלמי בוודאי גוי לא אבדו וצ"ע. וגם קשה לדס"ל דנכרי כשר מה מקום לספיקא דירושלמי מה חילוק בין נכרי לישראל וצ"ל דל"ש נכרי. ועיי' פרישה סי' קל"ב שכ' על הטור דעבד נכרי חיישי'

שמא שלחו ע"י נכרי לתתנו לשלוחו ועיי' ט"ז ונלפע"ד דספיקא דירושלמי הוא דבאמ' חשש רחוק לחוש ליב"ש וגם הוא אבד דאבידה ונפילה לא שכיח אלא שי"ל דחיישי' שמא נמלך בעברו במקום זה והשליכו במכוון לאיבוד ועיי' לקמן בסוגי' דאמרי' נמלך הי' ועיי' פ"י בב"מ דתולי' בנמלך יותר ובמ"ש אני בסוגי' ולפ"ז בנכרי ליכא למיחש דהוא ע"כ שליח וצ"ל שנאבד בשגגה ל"ח וזה ספיקו' ירושלמי נכרי מה אי החשש שעבר בעל ונמלך והשליכו ובעבר נכרי ליכא למיחש או החשש לאבידה שגם זה אבד ויש לחוש בנכרי ג"כ ולא אפשטא ופסקי' לחומרא בטוש"ע כנ"ל נכון ומיושב הכל בעזה"י:

וראיתי בחי' אאמ"ו מאוה"ג זצ"ל שכ' פי' דברי הבה"ג מהני לאכרו' בחד מנא כו' היינו דמדין וודאי כשר אלא דחיישי' שמא יתנו לאשה או שיטע' לסמוך עליו ולעשותו שליח ולכן אמר לאכרו' במנא ולומר לו הולך זה ולא יודיעו ששולח גט ע"י וס"ל דגם בכה"ג חיישי' והחולקי' ס"ל לכתחלה לא ובדיעבד כשר כר"ש דס"ל דבשמו' מובהקי' ל"ח דאתי למסמך עלייהו. וכ' לפ"ז לשלוח על הפאסט דל"ל חשש זה אפשר יש להכשיר לבשע' הדחק אלו דבריו זצ"ל ועיי' פ"י לקמן כ"ט א"ש ועיי' בגליון ש"ע נאאא"ר זצ"ל במקומו ומצאתי תשובה בזה בתשוב' מאמר מרדכי מהגאון מהר"מ אינטיגר עייי"ש:

הא במלתא דאיתא כשר כ' רש"י כגון תרומה שאסור לעבד לאכול טבל כו' צ"ל מה הוצרך רש"י לזה שאסור לאכול טבל גם אי מותר הא לא גרע מנכרי בהפרשת תרומה ושייך בי' כמו נכרי ונ"ל דנשמר רש"י מקושי' פ"י איך ס"ד דעבד אינו בשליחו' תרומה ולמה לא קתני במתני' ריש תרומות דעבד לא יתרום ותי' דמתני' לא קאי רק בחשו"ק נכרי דליתא בתרומה דנפשא ונכרי נמי דבכחו להפריש מ"מ אינו מחויב משא"כ עבד עיי' בו. נ"ל דלכן הקדי' רש"י דאסור בטבל ומשו"ה לא נזכר במשנה דתרומות וק"ל: מה אתם בני ברית כ' תוס' דלר"ש דלא אייתר קרא למעט נכרי מ"מ כיון דלא ידעי' שליחו' אלא מתרומה מסתמא דלא מרבי' בעלמא אלא דומי' דאתם ועיי' ביאור כוונת תוס' בפ"י ותמצי' דבריו דלרבנן לולי מיעוט דגם אתם למעט נכרי הוי ילפי' שליחו' בנכרי מקדשי' דשייך בי' אבל לר"ש ילפי' קדשי' מתרומה ובתרומה ליתא לר"ש וגם בגירושין לא נכלל א"כ שליחו' בנכרי מנ"ל. ונ"ל לפ"ז לר"ש גם עבד אינו בשליחו' דלר"ש דממעטי' נכרי בתרומה מבני ישראל כמ"ש תוס' כאן ובקדושין ועבד לאו בכלל בני ישראל הוא ממילא אינו בתרומה וכן מוכח מדמקשה בקדושי' לר"ש קרא ל"ל ולא אמר דלר"ש ע"כ דרשי' אתם ישראל ולמעט עבד ע"כ דגם עבד לר"ש ליתא בתרומה להפריש הגם שאסור בטבל אחרי' יפרישו. הדר הו"ל כנכרי דלית לנו מקום למילף שליחו' בעבד אבל לרבנן דידעינו נכרי מקדשי' לולי ממיעוט גם אתם בני ברית ועבד דב"ב הוא מעטי' קרא כנ"ל ועיי':

ויש לעיי' לשיטת הסוברי' דעבד נעשה שליח הולכה דבשליחו' הולכה ל"צ בר כריתות א"כ לר"ש דליכא מיעוט בנכרי אלא דממילא לא ידענו שליחות בנכרי כיון דבשליחו' דתרומה אינו וגם בריבוי דשליחו' בגירושין אינו דלא ב"כ הוא כמ"ש פ"י ולשיטה זו בשליחו' דהולכה יש לרבו' גם נכרי דל"צ כריתות והדרא קושי' תוס' וצ"ע:

והנה בתשוב' משאת בנימין סי' צ"ז ומובא במג"א סי' תמ"ח דנכרי לנכרי יש שליחו' דלא ממעטי' נכרי אלא לישראל לא נעשה שליח מה אתם ב"ב אף שלוחכם ב"ב אבל לנכרי חבירו נעשה שליח. ומג"א חולק עליו. נ"ל דתלי' ברבנן ור"ש דלרבנן דלולי דאיכא מיעוט בנכרי ה"א נכרי נעשה שליח לישראל אלא דקרא גם אתם ממעטו י"ל דוקא לישראל אבל לנכרי בדומה לו נעשה שליח אבל לר"ש דליכא מיעוט אלא דליכא מקום למילף כח שליחו' לנכרי כמ"ש תוס' ופ"י וא"כ גם נכרי לנכרי מנ"ל דיש לו כח לשליחות כנ"ל. והרמב"ם פסק כר"ש דנכרי ליתא בתרומה ממילא גם נכרי לנכרי ליכא שליחות אבל מומר גם שאינו בן ברית מ"מ איתא לר"ש בתרומה דאינו ממועט איתא בשליחו' ולרבנן ליתא בשליחות לשיטו' ב"ש ומג"א קפ"ז כנ"ל ועיי' ויש להאריך עוד:

בארץ דלא אדבורא דידה סמכי' מהימנא צ"ב וכי משו' דאין אומר כלום עדיף ול"ח לזיוף משום שנא' נ"ל דר"י ס"ל דאנן ל"ח לזיופא אפי' בה' נשים דמחמת שנא' לא ישקרו במלתא דעד"ל והא דבמת בעלה חיישי' דמשקרו הגם דעד"ל הוא ומשו"ה מתירי' בע"א שאני התם דלא עד"ל כ"כ כמ"ש הריב"ש דלמא לא יבוא הבעל או יודע שהוא בבית אסורים או אמר שלא יבוא משא"כ בזיופא איכא מדע"ל גמור ל"ח אפי' בה' נשים אלא כשיבוא הבעל ויערער דבכל שליח האמינוהו חכמים נגד הבעל כבי תרי אבל בחמש נשים דחשודו' לא האמינום יותר מהבעל ולכן בח"ל דאם יביאו ויאמרו נסמך עליה' כשיבוא הבעל לכן פסלוה' לשליחות אבל בא"י דלא אדבורה סמכי' וכשיבוא הבעל בלא"ה צריך קיום לעצמינו ל"ח. ואביי ס"ל דבה' נשים חיישינן מחמת שנאה ישקרו ובמדע"ל וזייפו. ולכן ס"ל בא"י אינן נאמנו' אבל בח"ל נאמנו' כיון דאם יבוא ל"מ בי' שוב מה להם לזייף כיון שלא ירויחו כלום כנ"ל שוב ראיתי קצת מזה במהרמשי"ף ולא ביאר כ"כ ועיי': בח"ל דאי אתי בעל ומערער לא משגחינן בי' מהימני והקשו ראשוני' הא גם בא"י אי עבדי' אהנית וכ' רמב"ן שבאמת אם אומר מהני ורשב"א כ' דחיישי' דיסברו דל"מ אמירה דדהו ולפע"ד נרא' עפמ"ש תוס' דר"י סבר דמ"מ יוכל לקלקלה כשיביא עדי' וצ"ל מה טעמא דאביי הא יכולות לקלקל כשיביא עדי' ונ"ל בח"ל דל"ש עדי' המכירי' ח"י וכמו שאינו מצוי לקיי' כך ממילא אין מצוי' עדי' להכחיש החתימו' ומשו' שמא ימצא הבעל לא מחתו נפשיי' לזייף כיון שרחוק שתהי' מקולקלת כנ"ל והא"ש בא"י

דשכיחי עדי' גם כשאומרו' בפ"כ מ"מ חיישי' שזייפו כדי לקלקלה אם יביא הבעל עדי' שאין זה כתיב' ידם של שמות עדי' החתומים כנ"ל נכון וק"ל: ויש לעיי' בה' נשי' דאינן נאמנות להביא בא"י אם בידם הרשא' על שליחותם אי מהני גם לחולקי' על הריב"ש דבכה"ג ל"צ בפ"נ ול"ח שמא נאבד או נשרף הגט וזייף גט אחר מ"מ בה' נשים חיישי' שבכיון השליכו גט כשר לאיבוד וזייפו גט אחר כדי לקלקלה והיינו שיאמרו לבעל אח"כ שכן עשה והוא יבוא ויערער אח"כ ותהי' מקולקלת או לא חיישי' להא אולי לא ירצה הבעל לערער כיון שנתן גט כשר וגם לא יאמין להם שכן עשו ומשו' שמא יאמין להם ויערער לא יזייפו אלא כשלא נתן להם גט כלל והם זייפו בוודאי יערער וירצה להחזיק באשתו וגם הריב"ש דס"ל ביש לשליח הרשאה צ"ל בפ"נ כדי להוציא מערעור דבעל בכה"ג שנאבד או נשרף ואולי ירצה לערער כי יתחרט על הגט ששלח אבל ה' נשים משו' הא לא יזייפו כי ספק הוא אם תקולקל עי"ז וצ"ע:

אשה נאמנת להביא גיטה מקו"ח עיי' חי' רמב"ן דצריך ללמוד מקו"ח די"ל דווקא במת בעלה האמינו' כיון דאי אתי בעל לא תוכל להכחישו משא"כ באומר' גרשני שלא בפניו דתוכל מכחישתו. ולא אוכל להבין איך למד קו"ח מה' נשים והא בה' נשי' החשש שרוצי' לקלקלה וכיון דבח"ל דאי אתי לא משגחי' בה א"א לקלקלה שוב סר החשש אבל באשה עצמה דהחשש שרוצי' להנשא לאחר וכשיבוא תוכל מכחישתו עדיין מנ"ל דנאמנת וצ"ע וד' יאיר עיני:

דף כד.

אשה מכי מטי גיטה לידה אגרשה כו' כ' רש"י ול"ל לומר בפ"נ הא לאו שליח היא כוונת רש"י עיי' ר"ן ריש מכילתין דכל שגמר לגרש שוב ל"ח לערעור דבעל לכן ש"ק ל"צ לומר בפ"נ וכן אשה כשנתן לה לגירושין לצ"ל בפ"נ שכבר גרשה ושוב לא יערער וזהו שכ' רש"י ול"ל לומר בפ"נ דלאו שליח הוא וזו היא שיטת הרמב"ם דאשה המוציא' גט ל"ח לזיופא כמו דל"ח בשליח לזיופא לולי משו' ערעור הבעל וכיון שקבלה גט מבעלה מבלי תנאי שתהי' שליח לצ"ל בפ"נ כלל ומ"ש הרמב"ם שלא תקלקל עצמה וגם עדי' החתומים על השטר והלח"מ נדחק למה צריך הרמב"ם לטעמא שלא תקלקל עצמה נ"ל לפמ"ש הרמב"ם בפסולי עדו' דאוריי' באינו מקוי' הגט בטל וכ' הב"ש ופ"י לעיל דחיישי' בפס"ע דאוריי' טפי לזיופא מבכ"מ ונ"ל משו"ה כ' הרמב"ם באשה עצמה איכא עוד טעם שלא תקלקל עצמה ולכן גם היא מפסולי עדו' דאוריי' היינו שהיא מעוברי עבירה דאוריי' מ"מ ל"ח לזיופא דלא תקלקל עצמה וגם הא איכא משו' עדי' החתומים הגם בפסולי עדות ליכא חזק' דלא זייף כ"כ מ"מ בצירוף שלא תקלקל עצמה ל"ח כנ"ל:

ושיטת הראב"ד קשו בה טובא והריב"ש סי' שפ"ה וציין עליו ב"ש סי' קמ"ב מבאר שיטת הראב"ד דלזיופא ל"ח אלא משו' ערעור דבעל צ"ל בפ"נ אבל כשמגורשת כבר ל"מ בפ"כ כמו בשליח שאינו יוכל לומר דקתני במתני' יתקיי' בחותמיו הגם שעדיין לא ערער הבעל וכן אם נתן לה ול"א בפ"נ צריך קיום כן בנתן לאשה לחלוטי' לגירושין דל"מ בפ" ובעי קיום וזהו קושי' ש"ס אשה מכי מטא גיטה לידה איגרשה ול"מ אמירת בפ"נ כמו בשליח כשכבר נתן דבעי קיום דווקא וכ' כי יש להעמיס כן בכונ' רש"י למה לה לומר בפ"נ כיון דלא מהני מה לה לומר כלל כיון דע"כ בעי קיום גמור אלו דברי הריב"ש.
ופ"י במח"כ לא עיי' שפיר בריב"ש ולפ"ז בא"י אשה שהוציא' גט א"צ כלל דלזיופא ל"ח אלא משו' ערעור דבעל וב"ש כ' דלראב"ד בא"י צריך קיום וליתא וכבר הרגישו האחרוני' בזה אלא באמת מדהשיג הראב"ד בפי"ב וכ' דצריך קיום וסתם דבריו משמע אפי' בא"י ונ"ל דלכן שתק להרמב"ם בפ"ז עד פי"ב דאלו השיג בפ"ז ה"א דווקא בח"ל אבל בא"י מודה לכן המתין בהשגתו עד פי"ב וסמך בפ"ז על השגתו בפי"ב כן נרא' לכאורה אלא דע"כ קשה טובא על שיטת הראב"ד ועפמ"ש הריב"ש א"ש וצ"ע מ"ש:
ולולי דמסתפינא הי' נ"ל דראב"ד דווקא במוציא' גנו בא"י ס"ל צריכה לקיי' כיון דמצוי' לקיימו וליכא חשש עגונא כ"כ כשנצריך קיום ומ"מ בשליח לא הצריכו קיום מפני תק"ע הגם שאפשר בקל לקיים דאולי לפעמי' לא ימצא עדי' לקיי' הקילו כמ"ש תוס' ריש מכילתין, אבל באשה עצמה דאיכא חשש יותר לזיופא דנוגעת בדבר בא"י הצריכו' קיום משא"כ בח"ל דא"מ לקיים אבל כשמביא בשליחות בא"י לא הצריכו' קיום שלא תחלוק בשליחות ובח"ש צריכה לומר בפ"נ כמו כל שליח והאמינו' כמו כל: שליח וכ"כ לח"מ.
ועוד י"ל אם אומרת שליח אני והתנה לעשות שליח מה לה לכל זה אם לא שאמת אתה ובעלה ציוה לה כך ולכן מאמיני' לה ודינה כמו כל שליח שבח"ל צ"ל משא"כ בא"י והא"ש דלא השיג הראב"ד בפ"ז בח"ל מודה אבל בפי"ב השיג דצריכה קיום והיינו בא"י וכ' סתם ולא חלק בין א"י לח"ל דסמך על דשתק לרמב"ם בפ"ז בח"ל כן י"ל ועיי' ועיי' נב"י תנינא חא"ע סי' מ"ש בשיטת הראב"ד להסביר שיטתו:
והנה שיטת הרשב"א נראה שיטה ג' דלרמב"ם כשמגרשה מיד ולא התנה עליו כלל ל"צ לפ"נ ולא לקיים ושיטת ראב"ד כל שגרשה בלי תנאי צריך קיום כמו שליח שכבר נתן ול"א כמ"ש ריב"ש אבל רשב"א מפרש קושי' הש"ס מכי מטא גיטה לידה כו' ומתני' משמע דאינה מגורשת עד שתאמר והא כבר נתגרשה רק שצריכה שתאמר עכשיו בפ"נ.
הנה ס"ל דגם שכבר נתגרשה צ"ל בפ"נ והאמינו' בעדו' בפ"נ דלא כרמב"ם ודלא כראב"ד ולא ראיתי מי שהרגיש ששיטת הרשב"א שיטה ג' וכנ"ל:

ואיבעי' אימא כתב תוס' דלל"ק אומר' בשע' נתינה והקשה מהרש"א א"כ לל"ב ג"כ תאמר בשע' נתינה ומ"ש וכ' ויש לישב ונראה דיש לחלק קצת כשהיא עושית שליח, שליח שני מכח' בא שעשתה אותו בשליחו' הבעל לכן כשנותן שליח שהיא עשא' הוי כשע' שיצא מתח"י וכיון שטוב לומר בשע' נתינה אומר' אז משא"כ כשב"ד משווה שליח נסתלק' היא לגמרי ושליח זה מכח ב"ד בא וליכא שע' שיוצא גט מיד' כלל לכן צריכה לומר בשע' שבא' לב"ד כן י"ל. עיי' ב"ש סי' קמ"א ס"ק נ"ח:

וכי מטית התם אומר קמי ב"ד בפ"נ כו' כ' הר"ן דקמ"ל מתני' דלא נימא דאצ"ל בפ"נ דנאמנ' במגו דאמר' גרשני בלי תנאי קמ"ל וכ' הפ"י דבאמת אינה נאמנ' במגו משו' לא פלוג. ונ"ל דבאמת צ"ל מה מגו שייך כאן כיון דכל עיקר שצ"ל משום ערעור דבעל אבל כשגירשה שוב ל"ח לערעור וכיון שאומר' שהיא שליח ממילא לא הסכים בדעתו לגרשה ויש לחוש לערעור ומה מועיל מגו סוף כ"ס יש לחוש שיבוא ויערער וליכא רבותא כלל. ונ"ל דהרבותא דה"א כשנותן לה בתור' שליחו' כיון שיודע שתוכל לומר שגרשה בגט זה ואינו נאמן שע"ת שליחו' נתן לה כמ"ש הרמב"ם א"כ בוודאי לא הי' נותן לה עד שהסכי' בדעתו לגרשה ול"ח לערעור כמו בש"ק ובנתן לה לחלוטי' לגירושין מיד קמ"ל דמ"מ חיישי' לערעור כיון שנתן לה בתור' שליחו' נרא' דאין מוסכ' כ"כ לגרשה ותלה הגירושין בתנאי עד דאתית להתם ואיכא רבותא טובא כנלפע"ד נכון עיי' וק"ל:

סליק פרק המביא תנינא בריך רחמנא דסייען עד כאן ברוך החונן לאדם דעת:

פרק כל הגט:

כל גט שנכתב שלא לשם אשה פסול יש להבין כל גט דנקיט פשיטא דכל גיטוי' שוי' ובריש זבחי' כל הזבחי' משום דיש זבחי' שונים אבל גט הכל חד נ"ל דאשמועי' מ"ש תוס' ריש זבחי' כדמסיק דסתמא בגט לאו לשמה משום דאשה לאו לגירושין קיימא וכ' תוס' אפי' בזינתה תחתיו מ"מ לאו לגירושי' בגט זה עומדת עיי"ש והא"ש דאמר כל גט אפי' מגרשה מחמת שזינתה תחתיו הגם דבמתני' דהכא לא מוכח דאשה לאו לגירושין קיימא וסתמא לאו לשמה כמבואר בש"ס ריש זבחי' ולא מוכח אלא ממתני' דלקמן הכותב טופסי גיטין מ"מ נקיט בריש פרק כל וסובב והולך על מתני' שלאחריו דהכותב טופסי גיטין דמוכח דסתמא לאו לשמה קיימא דאתתא לאו לגירושין עומדת וכל אשה בכלל וכל גט בכלל זה כנ"ל וק"ל:

כיצד הי' עובר בשוק ושמע קול סופרי' מקרי' כו' צ"ב למה לכל אריכת הזה הול"ל בקיצור כיצד הי' סופר כותב להתלמד פסול לגרש בו. ובתחלה הי' נ"ל דרבותא קמ"ל דהי' סופר מקרא לתלמידיו איש פלוני ואמר זה שמי כו' היינו בשע' שהסופר מקרא עד

שלא כתבו התלמידי' ואחר שאמר זה שמי כו' כיוונו לו ולאשתו מ"מ פסול כבמתני' לקמן ע"א ע"ב דבעי שיצוה הבעל לסופר לכתוב דאל"ה לא הוי לשמה כמ"ש תוס' לעיל כ"ב ע"ב. אלא לפ"ז לא א"ש יתר על כן כמובן. ולכן נ"ל דמתני' קמ"ל רבותא באריכ' זה ששמע קול סופר מקרין ואמר זה שמי ול"א שרוצה לגרש אבל הכותבי' התכוונו לכתוב שם של איש זה ושל אשה זו ששמם כשם שאמר להם רבם ולא כיוונו לשם בעלמא מ"מ פסול כיון דלא כתבו לשם כריתות ויתר ע"ז שכתב לשם כריתות כנ"ל וק"ל:

וקשה לי למה לא קתני יתר ע"כ שכתב הסופר לשם איש ואשה לגרש בו מ"מ פסול עד שיאמר הבעל ויצוה לכתוב דאל"ה לא הוי לשמה כמ"ש תוס' לעיל כ"ב הנ"ל וזה רבותא יותר מכל האמור במתני' ולשיטת ר"י שבתוס' לעיל שם דמטעם שליחו' צריך שיצוה הבעל א"ש דל"ש למתני' דהכא דאיירי מפסול לשמה אבל לתוס' קשה טובא. וראיתי לפ"י בק"א ריש גיטין שנתקשה על תוס' דע"ז דבעי הסופר דוקא להוציא מפיו שכותב לשמה גם שהבעל מצוה לו והקשה א"כ ליתני במתני' יתר ע"כ דצריך שיחשב הסופר ויוציא מפיו ומכח זה רצה להוכיח דלא כתוס' ותמה אני למה לא הרגיש דעדיין קשה דלינקט יתר על כן כשמכוון הסופר ל"מ עד שיצוה לו הבעל. ומה שי"ל בזה דבמתני' דהכא לא קתני מסתמא לאו לשמה כבש"ס ריש זבחי' ולא מוכח רק ממתני' דטופסי גיטין והא דלא קתני כאן דיתר דטופסי גיטין כ' התוס' ופ"י וכיון דל"ק כלל מסתמא שלא לשמה עד מתני' דטופסי גיטין לכן לא נקיט יתר דצריך שיצוה הבעל דכ"ז אם סתמא לאו לשמה. וכן ל"ק קושי' פ"י על תוס' ע"ז כמובן ועדיין צ"ע:

והנה צ"ע לפי שיטת הר"י שבתוס' ורא"ש לעיל כ"ד דבכתיב' הגט בעי שליחו' א"כ גם אי לא בעי לשמה כלל פסול כל הני דמתני' משום דלא נכתב בשליחו' הבעל ובמתני' קתני שלא נכתב לשמה כיצד משמע דליכא פסול רק משום לשמה ובתור' גיטין הקשה כן:

ונלפע"ד הנה הרשב"א לעיל כ"ד הקשה על הר"י דבעי שליחו' בכתיב' הגט א"כ איך הוכיח בריש זבחי' דסתמא לאו לשמה ממתני דהכותב טופסי גיטין הא פסול משו' דליכא שליחות והוא קושי' עצומה וצריכא עיונא רבא ולחומר הקושי' נ"ל דס"ל לר"י בוודאי אם לא הי' צריך לשמה בגט כלל או דבעי לשמה אבל כשכותב לשם כריתות וסתמא לשמה ול"צ לכוון לשם איש זה ואשה זו ויותר מזה שצריך שישמע מפי' הבעל שרצונו לגרש ושיכתוב לו לגרש לולי כ"ז דוודאי אין סברא שיהיי' צריך שליחו' בכתיב' והיינו מפרשי' וכתב לא אבעל ושלוחו אלא שיכתוב הכותב מי שירצה דכתיבה מעשה בעלמא הוא ולא תלי' במעשה או שליחו' הבעל אבל עכשיו דבעי לשמה וסתמא לאו לשמה ובסתמא לאו לגירושין עומד' ולא לגרש בגט זה עד שיכוון לשם אשה זו ואיש

זה ושישמע מפי הבעל שרוצה שיכתוב לו גט ותלי' הכתיבה בגופי' של בעל ואשה וישמע מפי הבעל מסתבר לומר דבעי שליחו' הבעל דווקא כיון שתלי' כ"כ בו ובאשתו ולא יכשר הכתיבה אלא ע"י רצונו ושיכוון לו וכל שאינו בר שליחות אין יוכל לכתוב ומפרשי' וכתב הבעל או שלוחו. והא"ש דהוכיח בריש זבחי' דסתמא לאו לגירושין דאי סתמא לגירושין ול"צ שיכוון לבעל ואשה זו וכ"ש שא"צ ציוויו דבעל גם שליחות לא בעי כנ"ל ומיושב קושי' רשב"א וא"ש ג"כ מתני' דהכא דלולי דכל גט שנכתב שלא לשמה לא הי' צריך שליחות כנ"ל נכון ועיי':

דף כו.

ר"א מכשיר בכולן כ' רש"י ובלבד שיניח מקומות הללו ותוס' הקשה דבטופס לבד ליכא משו' מחזי כשיקרא וש"ך ח"מ סי' מ"ח כ' דבטופס ג"כ שייך מחזי כשיקרא עיי"ש וכ"כ פ"י מדעתי' וצ"ב א"כ איך מקשה מר"פ באשרתא דלמא למחזי כשיקרא קצת כמו גבי טופס שאין מזכיר שמם ל"ח ונ"ל עפמ"ש תוס' לקמן דר"פ נקיט אשרתא לרבותא הגם שעדי' עומדי' וב"ד יודעי' האמת מ"מ חיישי' ולפ"ז י"ל דשפיר מדמי אשרתא דמחזי כשקרא קצת וה"ה בכתיב' הי' לנו לחוש ולבסוף מסיק דליתא דאפי' למחזא כשיקר' בכתיב' כל השטר ל"ח כנ"ל:

ובתומי' שם כ' דהכי קושי' ש"ס דאם תורף פסול משו' מחזי כשיקרא הי' לר"א לגזור טופס אטו תורף כמו בגט וע"כ דתורף בשטרו' משו' גזיר' דגט וטופס דשטרו' הוי גזיר' לגזיר' ותי' זה ישר בעיניו מאוד ואני לא אבין איך מדמה גזיר' טופס דגט אטו תורף דהוא חשש דאוריי' משא"כ טופס דשטרו' אטו תורף למחזי כשקרא הוא דרבנן ול"ג ר"א ויש לקיי' דבריו עפמ"ש תוס' בעירובין י"ג בחד תי' דס"ת וה"ה הכותב תורף כדהכא לא פסול רק מדרבנן עיי"ש ומ"מ גזר ר"א טופס אטו תורף וא"כ גם בשטרו' הי' לו לגזור וא"ש. ועוד י"ל דאי ת"ק ר"מ ותורף דגט משו' תקנה וגזר תורף דשטרו' אטו גט כן הי' לר"א למגזר טופס דשטרו' אטו תורף משו' מחזי כשקרא ומדאמר רב הלכה כר"א ול"א איזהו ר"א אי דרישא אי דסיפא וע"כ דס"ל דת"ק ר"מ ומקשה שפיר למחזי כשיקרא ל"ח כן י"ל ועיי': והנה הפ"י הקשה לשיטת התוס' דא"כ יפלגו ת"ק ור"א בסברת הפוכו' דת"ק סובר יותר יש לגזור שטרו' אטו גיטין ור"א סובר יותר יש לגזור טופס אטו תורף והנה קושי' זו בין אי ת"ק ר"מ או ר"א לכאורה ונלפע"ד די"ל דאין כאן סברת הפוכו' די"ל דכ"ע מודי' דסגי בחד תקנה או דבגט לא יכתוב כלל לא טופס ולא תורף ובכל שטרו' יכתוב הכל ולא אתי למטעי לכתוב גם בגט שלמוד הוא שלא לכתוב בגט כלל עד שיצוה הבעל וכן אי בשטרו' צריך להניח מקו' השמות ומעו' וזמן גם אם יכתוב בגט טופס רחוק שיטע'

לכתוב בגט גם השמו' כיון דרגיל כל היום לשייר מה שצריך לשייר כעין דמשייר בגט וכיון דאפשר בתקנה זו שלא לכתוב טופס בגט ולכתוב בשטרו' הכל או לכתוב טופס בכ"מ ולשייר התורף בכל שטרו' טוב לנו לתקן שלא יכתוב תורף בכ"מ ולכתוב טופס בגט שיש בו תקנת סופר יותר משאם יוכל לכתוב הכל בכל שטרו' דשמות הבעלי' אינו כותב רק כשירא' מהדר אחריו ללות או לקנו' כמ"ש רש"י משא"כ כל טופסי גיטי' וגם טופס הרבה משמות אנשי' וכן מוכח בסוגי' וזה טעמו של ת"ק דס"ל משו' תק"ס התירו טופס וגזרו שטרו' תורף אטו גיטין ושוב לא יהי' מכשול אלא ע"צ הרחוק אלא אם צריך לשייר הרי את מותר' וזה ל"ש בשטרו' יש לחוש שיטעה לכתוב בגט הרי את מותר' ולכן ס"ל לר"א טוב לגזור שלא יכתוב בגט כלל וממילא א"צ עוד לתקן לשייר תורף בשטרו' כמ"ש ות"ק ר"מ וא"צ לשייר הר"א מותר' רק השמו' משו' קטטה ולכן סגי בגזיר' שלא: יכתוב בשטרו' השמו' ועדיף מלתקן שלא יכתוב בגט כלל מפני הסופר או תק"ע וליכא סברת הפוכו' וכ"ז למ"ד ת"ק ר"מ אבל למ"ד ר"א הוא קשה שיהי' תנאי לר"א מחולקי' בסברו' הפוכו' כנ"ל והנה פשטו' סגנון המשנה כשיטת תוס' כמ"ש תוס' מדלא מביא לדר"א בתר ת"ק ועיי' חי' רמב"ן עוד משמעו' לזה אלא דא"כ יפלגו בסברת הפוכו' אבל אי ת"ק ר"מ אין כאן סברו' הפוכו' הדרי' לפשטו' משמעו' מתני' דר"ח גם תורף מתיר בשטרו'. והא"ש לפ"ז דש"ס לקמן מקשה על רב דאמר הלכה כר"א משמע דס"ל רישא כר"מ כמ"ש בסמוך שפיר אמר ואפי' בשטרו' ואפי' בתורף דכן פשטא דמתני' ומקשה מדר"פ אבל לפי דקיי"ל רישא ר"א כדפסק הרמב"ם צ"ל דר"א רק בטופס מתיר ובאמת רש"י מפרש לקמן בש"ס ואפי' בשטרו' לכתוב טופס וליתא לדברי אבל הרווחנו ליישב שיטת הראב"ד דמייתי' ש"ך ח"מ דס"ל כרש"י וגם עליו תסוב קושי' תוס' וי"ל כהנ"ל ויש להאריך עוד וק"ל: חוץ מג"נ כ' פ"י דהוכח' תוס' דבג"ש לא גזר מדלא קתני במתני' ג"נ וש"ע ובאמת בתוס' קתני גם ש"ע כמ"ש רשב"א ונ"ל הא דלא קתני במתני' דל"א ר"א רק במה דפליג על ת"ק אבל בשחרור נ"ל גם לת"ק פסול דטעם תק"ע ל"ש בעבד כמ"ש ראשוני' לעיל ט' ע"א בעבד ל"ש תק"ע ולנוע' משו' תק"ס נ"ל ג"כ ל"ש דשחרור ל"ש דמשחרר עבדו עובר בעשה ולכן גם לת"ק לא יכתוב ול"צ ר"א לאמרו אלא אי ת"ק ר"מ קשי' דלר"מ וודאי גם בשחרור כותבי' טופס וי"ל משו"ה נדחק שמואל דת"ק ר"א ועיי' רשב"א שתמה למה ולפמ"ש א"ש וק"ל:

צריך שיניח אף מקום הר"א מותרת עיי' פ"י מ"ש למה לא קתני במתני' דפשיטא הרא"מ צריך שיניח וכ"כ תוס' לקונן ע"ב ד"ה קפסיק ותני ועיי' ירושלמי דפליגי ר"י ור"ל דר"י ס"ל דהרא"מ א"צ להניח ומבואר בירושלמי דר"י מוקי ת"ק כר"א ומ"מ ס"ל דהרא"מ

לא בעי לשמה ועיי' לעיל הג"א פ"ב סי' י"ז שמביא מירושלמי דכל שכ' שמו ושמה תו ל"צ לשמה. וע"ד פלפול י"ל דר"י ור"ל לשיטתי' אזלו דלר"י קשי' לי' לזה ל"ק הרא"מ במתני' ואי דפשיטא הוא הרי קתני זמן דג"כ פשיטא דצריך לשייר כיון דמוקד' פסול ועיי' מהרש"א לקמן על תוס' קפסיק ותני דנתקשה לר"י ל"ל כיון דטעמא משום שמא יחפה מ"ש ארוסה מ"ש נשוא' ונדחק וכיון דקתני זמן לר"י הגם דאין בו רבותא משום אגב דשיור שמו ושמה נקיט גם זמן וצריך לשייר מכ"ש דהו"ל לחשוב גם הרא"מ הגם דאין בו רבותא כ"כ וע"כ דבאמת אינו צריך אבל לר"ל לשיטתו אינו מוכרח די"ל דלא צריך להשמיענו משא"כ זמן צריך וצריך דגם בארוסה פסול משו' גיטה קודם לבנה כדלקמן וק"ל:

אבל סיפא אימא ר"מ עיי' פ"י מ"ש בישוב קושי' תוס' מלעיל והיינו דקושי' ש"ס על רבב"ח אמר ר"י דאמר בעלמא משמי' דר"י הלכה כסתם משנה הקשה ש"ס שפיר איך אמר משמי' דר"י דמתני' דמחובר ר"א והוצרך לתרץ אמוראי נינהו היינו לרבב"ח לא מוקי מתני' כר"א אבל ר' אבו' דאמר משמי' דר"י דמתני' דהכל כשרי' כר"מ אפשר דמתני' דמחובר מוקי כר"א ול"ל לר' אבו' דר"י אמר הלכה כסתם משנה דאמוראי נינהו בהאי כללא לר"מ כמבואר ר"פ אלו טריפות וק"ל:

ע"ב. קפסיק ותני ל"ש מן האירוסין כו' כ' תוס' לא מקפסיק ותני דייק דהו"ל לדייק כן ממתני' דנכתב ביום אלא מיתורא דמתני' דייק והקשה מהרש"א א"כ לר"י ל"ל מתני' דהכא דבחשש דשמא יחפה ליכא חילוק בין נשוא' לארוסה וכ' דלא נימא משום פירי והוא דוחק וגם קשה למה לא אמר לעיל י"ז דר"י ל"א כר"ל דמוכח מיתורא דמתני' דהכא משום שמא יחפה. והנ"ל עפמ"ש תוס' לעיל י"ח דבזה"ז טעם דזמן שיחפה על בני' או שירצה לקיימה באיסור עיי"ש. והנה שני טעמי' ל"ש בארוס' דבני' ליכא ולהכניס' באיסור ג"כ ל"ח דאינו אגיד בה שעדיין ארוסתו ואדרבא מאוסה בעיניו להכניסה אחר שזנתה עליו וצ"ל כיון דבנשוא' נשאר הזמן בזה"ז גם בארוסה הניחו' על יושנה או שצ"ל כתי' ב' של תוס' משום לעתיד עיי"ש והא"ש דקמ"ל מתני' כאן בארוסה בזה"ז ג"כ איכא זמן וצריך סופר של עכשיו דהניח מקום הזמן כנ"ל:

ונ"ל הא דבאמת לא דייק מדקפסיק ותני סתם משמע בין ארוסה בין נשוא' וכן דרך וסגנון ש"ס בכ"מ ועיי' ר"פ לולב הגזול קפסיק ותני נ"ל דוקא שם שייך לדייק כיון דמצות לולב גם ביט"ש וקתני לולב הגזול משמע בין ביט"ר בין ביט"ש כ"מ דשייך מצות לולב אבל במתני' דלעיל נכתב ביום כו' ל"ש קפסיק אפי' בארוסה אם בארוסה ל"ל לזמן כלל לא קאי על ארוסה דאינו בזמן ואי הוי קתני צריך לכתוב זמן במתני' הי' מקום לדייק ל"ש

ארוסה אבל מתני' לא איירי בחיוב כתיב' זמן רק אם נכתב בפסול נכתב ביום ונחתם בלילה מה דינו ולא נכלל בסתימ' המתני' ארוסה דבגט ארוסה לא שייך וא"צ לזמן כלל ולכן לא דייק קפסיק ותני רק הכא מיתור מתני' כמ"ש תוס' כנ"ל. אלא דיש להקשו' לפ"ז מאחר דמוכח מהכא דגם בארוסה כותבי' זמן יהי' מאיזה טעם שיהי' או משום דגיטה קוד' לבנה שייך גם בלא כתיב' זמן כלל כמ"ש פ"י לפי שיטתו וכשיטת בה"ע או משום לא פלוג כשיטת רש"י ותוס' ומהכא מוכח מדקתני צריך שישייר וע"כ מיתור בארוסה איירי וא"כ הדר יש לדייק ממתני' דלעיל דקפסיק ותני כיון דגם ארוס' ג"כ בעי זמן כדמוכח מהכא וממילא מוכח דפסק ותני לעיל נכתב ביום גם בארוסה פסול ולר"י ניחא אלא לר"ל קשי' דמתני' במגרשה בעודה ארוסה ולא נתיחדה עמו כמ"ש חי' ר"ן דאל"ה קשי' טעמא דר"ל ובארוסה ל"ח ליחוד כמבואר לקמן גבי ולנה עמו וא"כ קשה למה נכתב ביום בארוסה פסול וצ"ע:

ועיי' פ"י שהרבה לתמוה על מ"ש תוס' דדייק מיתורא דמתני' פשיטא כיון דמוקד' פסול דצריך שישייר י"ל דקמ"ל אפי' לגרש בו ביום צריך שישייר משום לשמה שאינו נכתב בשליחו' הבעל. ונלפע"ד דלר"ל דמוקי מתני' דמחובר כר"מ ואמר חתמו שנינו וכ"ש מתני' דהכל כשרי' וקו"ח מתני' דהכא כדמוכח מצריכותא דעשה ש"ס לשמואל ולר"מ לא בעי לשמה ומקשה שפיר לר"ל וגם לר"י מוכח דמתני' בארוסה דר"י ג"כ מוקי מתני' כר"מ כמ"ש תוס' ע"א ד"ה אבל סיפא כו' וא"ש וק"ל:

אלא למ"ד משום פירי ארוסה מי אית לה פירי. מכאן מקשי' העולם על תוספ' הרא"ש שבש"מ ריש כתוב' דוקא זכו' רא"א ל"ש דבעלה משמרתה משא"כ זכו' דארוסה וא"כ לא מקשה לר"ל דכאן בארוסה מודה לר"י משום דזכו' שכיח בארוסה וכבר ישבנו' לעיל בסוגי' דף י"ז. וכעת נ"ל עוד הנה תוס' תי' לעיל דזנו' בעדי' והתרא' לא שכיח ונ"ל דגם תוספ' הרא"ש ידע לתרץ כן והוא תי' מרווח מאוד דוודאי כל המזני' משמר' עצמה שלא יהי' בעדי' ולא תקבל התרא' אלא דקשי' לי' הא איכא גם שלא יחפה על בני' וגם לא יחפה לקיימה תחתיו והרא"ש כ' לעיל משום הא לחוד לא הי' מתקני' לכן אמר ר"י שלא יחפ' על ב"א מ"מ קשי' לי' לתוספ' הרא"ש אם כי חששו' אלו אינם כדאים לתקן מ"מ הא יש שלא יחפה על ב"א שזינתה בעדי' והתרא' אלא דל"ש כדי למנו' ולתקן תקנה מ"מ בצירוף חששו' שלא יחפ' על בני' וכדי לקיימה הא ראוי' לתקן זמן בצירוף כ"כ והא לחפו' על בני' ולקיימה שכיח דל"ש עדים והתרא' ולכן הוסיף תוס' הרא"ש דזנו' דא"א בלא"ה ל"ש כלל כנ"ל. ואומר לפ"ז בוודאי זנו' דעדי' והתרא' אפי' בארוס' דליכא דמשמרה ל"ש כמו זנו' דא"א בלא עדי' והתרא' ויותר ל"ש דהיא משמר' עצמה שלא תזנה

בעדי' וקבלת התרא'. והא"ש דמקשה לר"ל ארוסה ל"ל זמן והא ל"ל פירי ואי משום זנו' דליכא שימור הא משו' בני' ולקיימה תחתיו ב"ש ולא נשאר רק שלא יחפ' עלי' להצילה שלא תהרג זנו' בעדי' והתרא' וודאי לא שכיח כלל כנ"ל והוא ישוב נכון:

אמר רב הלכה כר"א הרמב"ם פוסק דמותר לכתוב טופסי גיטין לכתחלה משו' תק"ס וכתבו הראשוני' דס"ל הלכה כת"ק דמתני' וכשמואל דת"ק ר"א וכ' הר"ן ורשב"א לעיל גבי הכל כשרי' לכתוב מדשמואל ועולא מתרצי מתני' שם בטופס ש"מ דס"ל הלכה כת"ק דמתני' דר"א וצל"ע הא הרמב"ם מפרש שם בטופס וגדול עע"ג וס"ל דמשו' תק"ס התירו אבל בחשו"ק ל"ש תק"ס וצריך דווקא גדול עע"ג וא"כ ליכא ראי' משמואל ועולא דס"ל הלכה כת"ק דהא מוקי מתני' דהכל כשרי' בעע"ג ומנ"ל דבגדול מותר לכתוב לכתחלה שלא לשמה וכת"ק וצ"ע. ומצאתי אח"כ שכבר נתקשה בזה בבני אהוב' ונדחק בישובו עיי' בו:

וראיתי בתומי' סי' מ"ח התעורר מכיון שפסק הרמב"ם כת"ק א"כ בשאר שטרו' גזרי' בתורף אטו גט ולא הוזכר ברמב"ם בשום מקו' דאסור לכתוב תורף בשטרו' עיי"ש והי' נעלם ממנו במח"כ מ"ש רשב"א לעיל גבי הכל כשרי' בשיטת הרמב"ם דפסק כת"ק ודווקא להקל לכתוב טופסי גיטין הגם דרב אמר טוביינא דחכימ' מ"מ נקטי' כשמואל ועולא דפליגו עליו ופסקו כת"ק אבל בהא דפסק רק כר"א דסיפא כשאר שטרו' נקטי' כוותי' דלא מצינו מי שחולק עליו עיי"ש אלא באמת אם אמרה הרשב"א גדול הדוחק לאחוז החבל בשני ראשי' להקל בתרתי כת"ק בגיטין וכר"א בסיפא בשטרו' וגם כפי הנרא' תלי' זה בזה דת"ק גזר תורף של שטרו' אטו גיטין ול"ג טופס דגט אטו תורף דסגי בהך גזירי' ור"א ל"ג שטרו' אבל גזר טופס בגט אטו תורפו וחדא גזיר' מיהא בעי ובלא כלום א"א ואיך נינקוט לקולא בתרתי וצ"ע: ולולי דמסתפינא הי' כ"ל בשיטת הרמב"ם דפסק כר"א בסיפא ויהי' א"ש הכל הנה הפ"י הקשה מנ"ל לש"ס בפשיטו' דר"א גזר טופס אטו תורף ונדחק במ"ש דכתיב וכ' לה דלמא באמת על תורף קאי בשטרו' תור' כשר ובגט פסול דכתי' וכ' לה ותוס' הרגיש בקושי זו ובעצמו וכן רמב"ן בחי' ותירצו מה שתירצו ולשיטת רש"י ל"ק דמכשיר בטופס לבד בשטרו' וע"כ חוץ מגט היינו בטופס אלא הא גופא קשי' מנ"ל דלמא מכשיר בכולן היינו בתורף חוץ מג"נ בתורף וי"ל דס"ל לש"ס בס"ד דבהא ליכא דפליג דלא יכתוב תורף בשטרו' דמחזי כשקר גמור כשיכתוב פלוני לוה או קנה מפלוני ואין מי שיפלוג ע"ז ולכן ס"ל בפשיטו' דמכשיר בכולן היינו טופס הגט דלרש"י גם בטופס שייך מחזי כשיקר' אבל בוודאי לא מחזי כשיקרא כ"כ כמו תורף ולכן בתורף לא עלה על דעת דר"א לא חייש לשקר כזה אבל בטופס דל"ש כ"כ

מחזי כשקרא י"ל דלא חייש וממילא חוץ מגט בטופס כנ"ל וכ"ז בס"ד אבל כד מקשה לקמן עלרב דהלכה כר"א אפי' בשטרו' מהא דרבא האי אשרתא וכבר כתבנו לעיל לרש"י דס"ל דגם בטופס שייך מחזי כשיקרא כמ"ש ש"ך סי' מ"ח הא דמדמה בפשיטו' טופס לאשרתא משו' דבאשרתא ג"כ ליכא מחזי כ"כ כמ"ש תוס' ד"ה אשרתא כו' וכדמסיק וליתא מדר"מ ורבנן ג"כ לא פליגו כו' מוכח דאפי' בתורף ל"ח למחזי כשיקרא ועכצ"ל כן לפי שיטת תוס' דעל תורף קאי דהוכיח דליתא מדר"מ ורבנן דדמי לכתיב' תורף:

וכיון דמסקי' דאיכא ר"מ ורבנן דל"ח כלל למחזי כשיקרא ואפי' בתורף שוב י"ל דר"א דמכשיר בכולן היינו תורף דל"ג אטו גיטין ולמחזי כשיקרא ל"ח אפי' בתורף וחוץ מג"נ היינו ג"כ בתורף ומתפרש בפשיטו' מה דאמר דכתיב וכ' לה ופסק הרמב"ם כר"א דסיפ' דקרו רב עלי' טוביינא דחכימא ומכשיר בגט טופס ובשטרו' אפי' תורף ומיושב שיט' הרמב"ם וקושיו' שעליו ע"ד נכון מאוד בעזה"י:

בעזה"י מה שחנני הי"ת סוגי' דש"מ גיטין כ"ז ע"א שלמדנו בישיבה תחלת זמן החורף תרכ"ו לפ"ק פה פ"ב יע"א:

מתני' המביא גט כו' מצאו לאלתר כשר ואם לאו פסול יש לדקדק למה למתני' להאריך כ"כ או דהו"ל לומר מצאו לזמן מרובה פסול ונדע לאלתר כשר או הול"ל מצאו לאלתר כשר ונדע דלזמן מרובה פסול ולמ"ד לאלתר כדי שלא תעבור שיירא או שלא שהה י"ל דקאמר לאלתר כשר להשמיענו גם בלאלתר איכא רבותא דכשר וע"כ דהוא יותר משלא עבר אדם שם אבל למ"ד כל שלא עבר אדם שם דליכא רבותא בלאלתר דכשר ועכצ"ל דנקט לאלתר כשר משו' סיומא דאם לאו פסול וקשה הא סגי בשיאמר או דלאלתר כשר או שלא לאלתר פסול. ונ"ל דתרתי צריך דאי הוי אמר לאלתר כשר ה"א אבל שלא לאלתר אינו כשר היינו לתנו לכתחלה אבל נתן כשר קמ"ל ואם לאו פסול ואי הוי נקיט שלא לאלתר פסול ה"א אבל לאלתר אינו פסול ומ"מ לכתחלה לא יתן ל"מ למ"ד כל שלא שהה דה"א כל שלא עבר עכ"פ לכתחלה לא יתן אלא אפי' למ"ד לאלתר כל שלא עבר מ"מ ה"א דלא יתן לכתחלה דנחוש לשייר' שהלכה מקודם שהלך הוא קמ"ל דאפי' לכתחלה כשר כנ"ל:

ואם לאו פסול. כ' רש"י שמא מאחר נפל ואין זה שלו. נראה הא דכ' רש"י ואין זה שלו להורו' לנו דמתני' לא אירי מחשש שמא מאחר נפל והוא לא אבד כלל אלא דחיישי' שמא מאחר נפל וגם הוא אבד אלא שאין זה שלו ושלו נדרס או אחר מצאו דכן מוכח מסיפא דמתני' מצאו בחפיס' כו' אם מכירו מפרש רש"י או או ע"כ דמיירי שמצאו בעצמו ונאמן במגו כמ"ש תוס' לקמן כ"ח ע"א ומשו"ה רמי' מתני' דהכא אמתני' דב"מ דאי י"ל

מתני' דהכא דחיישי' שמא לא אבד כלל לק"מ ממתני' דב"מ י"ל הא אמר תנו נותני' שאנו יודעי' שאבד גט או שנאמן ע"ז כמ"ש תוס' לקמן שלא חשדי' שישקר בזה אבל מתני' דהכא י"ל דשליח מביאו שאינו נאמן שאבר לכן חיישי' טפי שמא אבדו אחר ולא הוא וכזה כ' תוס' ב"מ לחלק בין חשש ב' יצחק ר"ג לחשש שמא גם אחר אבד גט אלא דמתני' דהכא איירי שנאמן שהוא אבדי כגון שמצאו בעצמו כמ"ש תוס' לקמן דאל"ה לא הי' נאמן במכירו וא"ש: הא אמר תנו נותני'. קושי' תוס' מבואר' דלמא אמר תנו בוודאי אין נותני' משו' חשש דב' יב"ש והקשה פ"י הא מוכח מדקתני שאני אומר כתובי' הי' ולא נתנם אבל זולת זה הי' מחזירי' ניחוש דלמא גט אחר הוא וזמנו מוקדם וע"כ דל"ח שמא אחר ג"כ אבד ותי' הא חשש זה אין בו רק משו' ממון ואיסור מממון לא ילפי' כבש"ס ב"מ כ' ע"ב. וקושית פ"י עדיין קשי' לפמ"ש תוס' ב"מ שם בתי' ב' דקושי' ר"ע איך קמדמית כו' דס"ל משו' לעז נ"ל דבמתני' דהכא דקתני פסול אין לומר משו' לעז דמשו' לעז אינו פסול בדיעבד וכ"כ תוס' ריש מכילתין ג' ע"א ד"ה חד אתי בעל עיי"ש וגם תי' קמא בתוס' שם דליכא רק משו' חומר כמו מים שאין להם סוף קשה להעמיס בלשון מתני' פסול משמע שפסול לגמרי ואי משו' חומרא כמו משאל"ס רק לכתחלה הוא דלא תנשא. לכן נ"ל מ"ש תוס' בב"מ שם דהא רבא דק ואשכח מכל מעב"ד דאפי' לכתחלה מחזירי' ואפי' בש"מ וע"ז השיב ר"ע מי קמדמי' איסורא לממון דלמא לכתחלה אפי' בש"מ לחוד אין מחזירי' או משו' חומר או משום לעז ושאני ממון דליכא משו' חומר דא"א ולא משו' לעז וכ"ז לענין לכתחלה אבל מתני' דהכא דקתני פסול דאפי' דיעבד פסול אין לומר משו' לעז ולא משו' חומרא בעלמא ושפיר הקשה רבה מהא אמר תנו כו' דאי חיישי' לב' יב"ש והוא חשש גמור כבמתני' דקתני פסול גם לענין ממון נחוש ולא מקשה תוס' מידי ונ"ל דקושי' תוס' מדאמר רבה הא אמר תנו נותני' אפי' לכתחלה מנ"ל הא דלמא הא אמר אין נותני' דלכתחלה מיהא חיישי' משו' לעז אבל משו' חשש דמוקד' הי' מחזירי' דלענין ממון ליכא לעז וחומר ואם כי מ"מ קשה ממתני' דקתני פסול משמע מעיקר הדין מ"מ קשה מה דפשיטא לרבה מדיוקא דאמר תנו נותני' לכתחלה וזו קושי' תוס' ותי' מדקתני נמלך מוכח דקמ"ל דאי אמר תנו נותני' לכתחלה דווקא משו' חשש נמלך אין מחזירי' אבל בתנו נותני' לכתחלה אפי' ויש לומר עוד דמוכח יותר מנמלך אפי' לכתחלה דאי דווקא בדיעבד כשר הא זה כבר נשמע מדאמר שאני אומר כתובי' הי' ואל"ה הי' מחזירי' הא איכא משו' חשש שאינו שלו ונפקא מיני' לענין ממון ומדלא חיישי' לענין ממון ממילא נשמע דמשו' איסור ג"כ בדיעבד כשר וע"כ דנמלך קמ"ל דאפי' לכתחלה נותני' ועיי':

וע"פ דברינו מיושב קושי' מהרש"א לפמ"ש תוס' דר"ז אינו מדייק ונמלך מאי האי דקאמר ש"ס לר"ז דלמא הא אמר תנו כדקיי"ל לאלתר הא לר"ז דלא דייק ונמלך לא מוכח כלל הא אמר תנו ומ"ש מהרש"א דקושטא קאמר דלאלתר נותני' אינו מובן כיון דלא דייק ריז ונמלך וי"ל תנו ג"כ אין נותני' מה לו להעמיס כלל במתני' דאיירי בלאלתר וזו אוקימתא אי קשי' לן צ"ל הכי במאי עסקי' וכיון דל"ק לי' לר"ז כלל על מתני' מתוקמא בכל גווני אפי' לזמן מרובה ולמ"ש לק"מ דוודאי גם לר"ז עכ"פ מוכח דבממון ל"ח והה"נ לענין איסור ג"כ ליכא רק משו' חומר ולעז וקשי' מתני' דקתני פסול גם אם לא מדייק ונמלך. ולכן הוצרך ש"ס לומר לר"ז מי קתני הא אמר תנו נותני' ואפי' לזמן מרובה היינו וודאי אי הי' מפורש תנו הי' מוכח אפי' לזמן מרובה דאל"ה פשיטא הא לא קתני הא אמר תנו רק ממילא נשמע דליכא פסול מעיקר הדין מדאצטרך טעמי' דנמלך לענין ממון י"ל דלהכי צ"ל לומר דחיישי' שמא נמלך בלאלתר דליכא חשש ביב"ש וה"א דמחזירי' קמ"ל אפ"ה אין מחזירי' משו' חשש נמלך וע"ז ל"ק לאלתר פשיטא הא לא קמ"ל דנותני' בלאלתר אלא דאין נותני' משום חשש נמלך ואפי' לאלתר אין נותני' וא"ש והבן:

והנה גוף תי' תוס' דר"ז ס"ל דנמלך אורחא דמלתא נקיט דוחק וגם במאי פליגו רבה ור"ז למה לרבה לא ניחא לי' דאורחא דמלתא נקיט ולר"ז ניחא לי'. ונלפע"ד ע"ד תוס' במרווח הנה תוס' הקשה לקמן בבריי' לא יחזור לא לזה כו' תאומן משו' אין אשה מעיזה ותי' שאני דגט מסייעו לה לולי תי' תוס' הי' נ"ל דלהכי אינה נאמנ' משו' דיש לתלו' יותר בו שהוא אבד משהיא אבדה דנפילה שיאבד אדם דבר שצריך לא שכיח והיא צריכה לגט להנשא בו וגם משמרתו תח"י שלא ימצא הוא ויאמר שנתן לה כתובתה אבל הוא י"ל שנמלך לגרש והשליכו לאיבוד כי אינו צריך לו עוד לכן חיישי' יותר בו שהוא השליכו ומ"מ אין מחזירי' לו משו"ה דלה יש חזקה באינה מעיזה ונשאר הדבר בספק השקול כנ"ל. ולפ"ז י"ל זהו דקתני במתני' כתובי' הי' ונמלך שלא לתן וכ' רש"י דאין מחזירי' לא לה ולא לו וקשה נאמין לה משום א"א מעיזה לזה קאמר טעמא שאני אומר כתובי' ונמלך לכן אבדו הוא ויש לתלו' בו יותר מבה וא"ש ג"כ הלשון שלא לתנו ולא אמר ונמלך ולא נתן ובש"מ ב"מ הרגיש בדקדוק זה וכ' וזה דייק רבה הא אמר תנו נותני' ולמ"ש א"ש דאמר שלא ניתן לעתיד ג"כ דאי לא נמלך רק לשע' משו"ה לא ישליכו ונשמר בו שלא יאבד כיון שיצטרך לו אח"כ ולכן אמר דאמרי' ונמלך שלא ניתן עוד ולכן מסתבר לתלו' בו ואין לדייק מנמלך הא אמר תנו נותני' ורבה דמדייק מנמלך הא אמר תנו י"ל ס"ל דל"א חזק' א"א מעיזה פני' כרבא שלהי נדרי' ובתוס' יבמו' גרס רבה וכי כן א"א לומר דטעמא קאמר נמלך לכן תינשא בו כיון שבלא"ה היינו גם כשיש לתלו' האבידה בה כמו

בו ג"כ אין נותני' לשני' מספק ומה למתני' עוד לטעם לנמלך שלא ליתן וע"כ דלדיוקא אתי הא אמר תנו נותני' אבל ר"ז י"ל סובר חזק' אא"מ פני' י"ל ונמלך זהו טע' שאינה נאמנת והיא אבדה כמ"ש וא"ש עיי':

ובדברינו נתיישב לי מה דהי' קשה לי כדמקשה רבה אדרבה מדנפק דק ואשכח והא ב"ד דר"ה כמקו' ששיירות מצוי' דמו' כו' ועשה מערכה לדרוש דדומה לש"מ למה למקשן כ"כ הול"ל דעכצ"ל דרבה הוכיח מסיפא דמתני' אפי' במקום ששיירו' מצוי' דס"ל מעשה ב"ד בב"ד דש"מ הוא דאי לא מוכרח רק בשאין ש"מ למה לו להביא מסיפא דלאו ראי' חזקה כ"כ דיש לדחות בב"ד דאשתכח אבראי הי' לו להביא מרישא דהא אמר תני נותני' הגם דכ' תוס' דנפק דק הי' קוד' שהקשה מתני' אמתני' ומשני הא בש"מ כו' היינו דרמי' ב' משניו' אהדדי הי' אח"כ אבל בוודאי בשע' דנפק ודק עד שמצא מתני' סיפא דב"מ הי' מדייק כולה מתני' דב"מ רישא וסיפא והי' לו להוכיח מיד ברישא וע"כ דמרישא אין מוכח דס"ל בשאין ש"מ ולא הוחזק ומעשה דגיטא דאשכח הי' במקום שש"מ ולכן נפק דק ואשכח מסיפא ומשמע לא מעשה ב"ד בב"ד ולא הי' המקשן צריך לומר ב"ד דר"ה דומה לש"מ והי' יוכל להוכיח זה בכח יותר מדלא דק מרישא וצע"ק. ולמ"ש דדיתקו דרבה משום דל"ל אין אשה מעיזה ואייתר לי' ונמלך ור"ה שלהי מכילתין ס"ל א"א שפשטה ידה מאחר צריכה גט משום דרה"מ א"א מעיזה ולר"ה לשיטתו ל"מ מרישא כלום והוצרך לדייק מסיפא להביא ראי' גם לר"ה לשיטתו ולעולם י"ל דלא מביא ראי' רק באין ש"מ ולכן אין לו למקשן הוכחה רק משום דב"ד דר"ה כשיירו' מצוי' דמי וע"כ דדייק מעשה ב"ד בב"ד וא"ש ועיי':

עוד דרך אחר לנו בישוב הא דרבה דייק מונמלך לזמן מרובה ור"ז ניחא לי' לאלתר. דלקמן פ' השולח פליגו ר"כ ור"ש בגט שבטלו אם חוזר ומגרש בו עיי"ש ובתוס' ולמ"ד דאין חוזר ומגרש י"ל דלהכי קתני ונמלך שלא לתן דאמרי' דמשו"ה אבד משום דנמלך שלא לתן עוד ומל"ה לא הי' משליכו אלא משום שנמלך שלא לתנו עוד ובטלו ואין חוזר ומגרש בו ואפי' אמר תנו אין נותני' ואפי' אמר שלא כמלך אין מאמיני' לו הגם דכ' תוס' שאין נחשד שישקר מ"מ בזה אינו נאמן דאמרי' אי לא הי' נמלך מלתנו עוד לא הי' אבדו דנפילה ל"ש ורבה דדייק מנמלך הא אמר תנו נותני' ס"ל כמ"ד חוזר ומגרש ולמה קתני ונמלך וע"כ לדיוקא הא אמר תנו נותני' ור"ז ס"ל כמ"ד אין חוזר ומגרש לא מוכח מידי י"ל נהפוך הוא קתני טעמא דנמלך דמשו"ה אפי' אמר תנו אין נותני'. אלא דמ"מ מוכח דל"ח לב' יב"ש דלמה לו טעמא דנמלך משו"ה אמר תנו אין נותני' בלא"ה אי נותני' שמא של אחר הוא וע"כ דזולת טעמא דנמלך הי' נותני' ונפקא:

מיני' בשאבדו שליח דל"ש משום שהבעל כמלך או בשמצאו בעצמו דנאמן דלא נמלך במגו דאמר תנו נותני' אלא די"ל דלהכי הוצרך טעמא דנמלך דאל"ה תנו נותני' בלאלתר דליכא משום חשש ב' יב"ש מ"מ אין נותני' משום נמלך ובטלו והיינו דקאמר ש"ס מי קתני אמר תנו נותני' אלא דמוכח ממילא דאם תנו נותני' מדהוצרך לטעמא דנמלך לזה י"ל כדקיי"ל לאלתר ול"ק פשיטא הא קמ"ל דאפי' לאלתר דליכא משום חשש יב"ש דאין נותני' משום דנמלך שלא ליתן עוד וא"ש:

וארווח לנו ליישב בזה קושי' אחרת שהקשה תוס' מנ"ל דבריי' לזמן מרובה ואי לאלתר פשיטא דלמא קמ"ל משום פירי. ונ"ל דמ"ש די"ל נמלך דמתני' להורו' דאפי' תנו אין נותני' והיינו הגם שהוא אמר שלא נמלך שאני אימר דוודאי נמלך הי' מוכח מבריי' דמייתי ר"ז דלא כן הוא אלא דנאמן שלא נמלך דל"ח למשקר הואיל ובידו וסברא זו דלא הי' אבד לא אלימא לדחות הואיל ובידו לגרשה דהא קתני בבריי' בזמן שהבעל מודה יחזיר וקשה נהי דמשום ב' יב"ש אין לחוש כדמתרץ באין ש"מ מ"מ משום שנמלך ובטלו שלא ליתן אין מחזירי' וממתני' דהכא לאלתר כשר ל"ק דהא מיירי שמצאו בעצמו נאמן במגו אבל מבריי' קשה ועכצ"ל דנאמן לומר שלא נמלך ומ"מ א"ש מ"ש דר"ז ממתני' ל"ק לי' דהי' מקו' לומר ונמלך היינו משו"ה אפי' אמר תנו אין נותני' דאינו נאמן לומר שלא נמלך ולכן הוצרך ר"ז להביא בריי' דמשם מוכח דנאמן שלא נמלך וממילא קשה ממתני' דאין לומר דקמ"ל דאם אמר תנו נותני' ונאמן דלא נמלך דלא הול"ל טעמא דאין נותני' לה משום נמלך אלא שמא כתובי' הי' וע"כ דקמ"ל אמר תנו נותני' דל"ח לביב"ש ואי לאלתר פשיטא ועיי' וכיון שהוצרך להביא הבריי' הקשה מיד מתני' אבריי' מה לו להביא מתני' דב"מ הגם דמתני' אלימא לאקשוי' כשהי' יוכל להקשו' ב' משניו' אהדדי בלי שצריך להביא הבריי' אבל כיון דבלא בריי' לא יוכל להקשו' מקשה מיד מתני' אבריי' וא"ש:

ולפ"ז מיושב קושי' תוס' לוקמי הבריי' ג"כ בלאלתר מנ"ל לחדש הא בשאין ש"מ דל"ח ואי פשיטא י"ל משו' פירי י"ל בוודאי הי' יוכל למוקמי בריי' בלאלתר אלא שהקשה מבריי' קשה ג"כ ממתני' ואם יתרץ הבריי' באוקימתא בלאלתר ופשיטא ליכא דקמ"ל דל"ח משו' פירי הדר תקשי ממתני' דב"מ כיון דמוכח מבריי' דנאמן שלא נמלך ובמתני' דב"מ אין לומר שוב לאלתר דקשי' פשיטא ומשו' פירי ליכא כמ"ש תוס' דממתני' ל"ק משו' פירי דקלא אית לי' ועכצ"ל בשאין ש"מ ל"ח ומה לו לעשו' ב' אוקימת' בבריי' לאלתר ובמתני' כשאין ש"מ אמר מיד תירוץ מספיק לבריי' ומתני' וא"ש עיי' היטיב:

ואתי לן שפיר ליישב מה שהקשה תוס' עוד כד מקשה ש"ס לר' ירמי' פשיטא הא י"ל משו' פירי וכוונת תוס' דאין לומר דקושי' הש"ס פשיטא על מתני' דב"מ דאין לומר משו'

פירי מנ"ל לש"ס להקשו' דלמא ממתני' ל"ק לי' כר"ז דמוקי לי' בלאלתר ול"ק לי' רק מבריי' וי"ל שפיר דקמ"ל דל"ח משו' פירי ולמאי דכתיבנא דלבתר דמייתי ר"ז מבריי' קשי' ג"כ ממתני' דב"מ מקשה ש"ס שפיר לר"י פשיטא דממתני' קשי' פשיטא דהא מתני' ג"כ קשי' אפי' לר"ז וג' קושי' תוס' מתורצי' בחדא מחתא ועיי' כי נכון הוא ע"ד חדוד:

תוס' בשם ר"י דרבה פשיטא לי' ואפי' לזמן מרובה דומי' דסיפא והקשה פ"י הא סו' כ"ס צ"ל דס"ל לרבה מדקתני נמלך ע"כ דקמ"ל מלתא דלאו פשיטותא הוא דאל"כ עדיין תיקשי מנ"ל לרבה דבהוחזק דגרע מש"מ דל"ח ועכצ"ל דאי בש"מ פשיטא היינו סיפא כ' כן לא לא הי' הר"י צ"ל דדייק לזמן מרובה דומי' דסיפא אלא דדייק מנמלך דאי לאלתר פשיטא. ולפע"ד ליישב דלאמת דמוכח דמוקי רבה מתני' דב"מ בהוחזק ולאו ש"מ עכצ"ל דדייק מנמלך כ"כ דקמ"ל רבותא מדל"א רישא בש"מ ולא הוחזקו ור"י שבתוס' רצה לומר דאין אנו מוכרחי' לומר דרבה דייק כ"כ מונמלך דאי לאלתר פשיטא דקשי' לי' מדהוכיח ש"ס והוא דהוחזקו דאל"ה קשי' דרבה אדרב' הול"ל להוכיח בקצור כיון דהוכיח ואפי' לזמן מרובה דאי לאלתר פשיטא ואי דמוקי מתני' דב"מ באין ש"מ ולא הוחזקו קשי' ג"כ פשיטא כדכתבו ראשוני' רמב"ן ביבמות ור"ן כאן דזהו שהכריח לר"י ור"א דנאדו מאוקימת' רבה ור"ז דקשיא להו באש"מ ולא הוחזקו פשיטא ומדלא הוכיח כן רק מרבה אדרבא ש"מ דבלא"ה ל"ק דס"ל דרבה לא דייק כ"כ ונמלך דקמ"ל מלתא דלאו פשיטא כ"כ ולכן הקשה בחוזק רבה אדרבה ואי הא דדייק רבה אפי' לזמן מרובה מונמלך דאי לאלתר פשיטא הרי מוכח דס"ל דנמלך מלתא דרבותא קמ"ל לכן התחכ' ר"י והוסי' על תי' תוס' די"ל דרבה בלא"ה הוכיח דמתני' לזמן מרובה דומי' דסיפא ואין מוכח דס"ל לרבה דנמלך מלתא דרבות' קמ"ל ולכן הוצרך להקשו' והקשה טפי בחוזק מרבה אדרבה וע"כ דהוא שהוחזק ומתני' רישא דב"מ באש"מ והוחזק ולאמת עכצ"ל הא דלא מוקי רישא בש"מ ולא הוחזק דומי' דסיפא דקשי' לי אי בש"מ פשיטא היינו סיפא ודייק מנמלך כ"כ דקמ"ל טובא דלא נשמע מסיפא והיינו דכ' תוס' ועוד אומר ר"י הא הר"י ל"ל תי' ראשון והול"ל ור"י אומר ולמ"ש א"ש דר"י הוסי' עוד על תי' קעא דבאמת צריך גם לתי' קמא והבן:

והא"ש דהוצרך ר"י לחדש ג"כ דר"ז לא דייק מבריי' דאי לאלתר פשיטא ולא משו' דבריי' לא שייך לאלתר לפמ"ש דהוצרך ר"י להוסי' דברי' דקשי' דהו"ל לש"ס להוכיח בפשיטו' לרבה דאי רישא באש"מ ולא הוחזקו פשיטא א"כ תיקשי לר"ז לאמת לל"ב דמוקי בריי' בהכי קשי' פשיטא ואי דס"ל דקמ"ל דל"ח משו' פירי א"כ לזמן מרובה מנ"ל כדהקשה תוס' לפי' ראשון לקמן ועכצ"ל דס"ל דליכא רבותא משו' פירי דס"ל אין לבעל פירי

משע' חתימה והוכיח אי לאלתר פשיטא א"כ תקשו עדיין מי ניחא גם אש"מ ולא הוחזק פשיטא ולר' ירמי' ור"א ל"ק או דס"ל אין לבעל פירו' משע' נתינה אלא דקשי' להו מתני' דליכא למימר דקמ"ל משו' פירי כמ"ש תוס' לקמן או דס"ל אין לב"פ משע' חתימ' וקשיא להו בריי' אי באש"מ ולא הוחזק פשיטא ולר"ז קשה ולכן הוצרך הר"י להוסי' דר"ז ס"ל דאין לומר בריי' לאלתר דלא שייך בבריי' לאלתר וי"ל דאין לבעל פירי משע' נתינה ול"ק לי' בריי' פשיטא ומתני' בלא"ה ל"ק לי' דלא דייק ונמלך וגם ל"ל רישא דומי' דסיפא ולפי' ראשון באמת הקשה תוס' אח"כ לר"ז מנ"ל לזמן מרובה דלמא משו' פירי ולא תי' דס"ל לר"ז אין לב"פ משע' חתימה כמ"ש בב"מ דקשה איך מתרץ באש"מ ולא הוחזקו לל"ב פשיטא והוצרך תוס' לתרץ לאלתר ל"ש משו' פירי רק לזמן מרובה ול"ק תו איך מתרץ באש"מ ולא הוחזקו פשיטא כיון דלזמן מרובה איירי איכא רבותא דפירי וא"ש והבן: הא אמר תנו נותני' הקשה תוס' מדלא מקשה ש"ס ב"מ וליחוש אריש דמתני' דב"מ ומה שתי' תוס' לא א"ש לפמ"ש רש"י לקמן בזמן שמודה היינו שאומר ליתנו לה ונ"ל לרש"י דלכן מקשה מבריי' דבמתני' ל"ק רק לרבה דדייק הא אמר תנו נותני' ואפי' לזמן מרובה אבל לר"ז ל"ק ממתני' דלדידי' י"ל מתני' לאלתר ולפמ"ש לקמן לאלתר ל"ק ולחוש די"ל דאיירי ביום שנכתב ומבריי' קשי' גם לר"ז דמוקי לזמן מרובה ולכן הקשה טפי מבריי' דקשיא לכולי עלמא וא"ש וק"ל:

והקשה תוס' והיכא רמי ר"ז אבריי' אפי' לזמן מרובה לפי' קמא לאלתר פשיטא י"ל דקמ"ל דל"ח משו' פירי והעלה לאלתר י"ל באותו יום שנכתב והא דמקשה לר' ירמי' עדיפא משני אפי' אי ס"ל אין לבעל פירי משע' חתימה ובב"מ שם הקשה תוס' ב' קושי' על ריי"ו ועל קושי' ש"ס לר"י ותי' דס"ל אין לב"פ משע' חתימה וצ"ב איך כ' תוס' דס"ל מנ"ל לש"ס דר"ז הכי ס"ל עד דמקשה עליו הו"ל לתרץ דש"ס רצה לתרץ ר"י אפי' ס"ל אין לב"פ משע"ח כמו דתי' הכא ונ"ל לפמ"ש תוס' שם דר"ז ס"ל משע"ח ממילא מוכח דגם ר"י הכי ס"ל דמדמתרץ הבריי' בשאמרו עדי' מעולם ל"ח כו' ולא מוקי בלאלתר ע"כ דקשי' לאלתר פשיטא ומשו' דס"ל אין לב"פ משע' חתימה ומקשה שפיר הא כמי פשיטא ואי דקשי' לי' לר"י מתני' וכרבה בוודאי קשי' פשיטא דבמתני' א"ח משו' פירי כמ"ש תוס' כאן ושפיר כ' תוס' בב"מ דס"ל אין לבע"פ משע"ח כיון דר"ז הכי ס"ל ממילא מקשה שפיר לר"י דע"כ ג"כ הכי ס"ל אבל כאן דחידש תוס' לאלתר ל"ש משו' פירי לא יוכל לומר דר"ז הכי ס"ל מנ"ל להקשו' דלמא ס"ל דיש לב"פ עש"נ ומ"מ לא יוכל למוקמי לאלתר דלאלתר ל"ש משו' פירי ולכן הוצרך תוס' לדחוקי נפשי' דרצה לתרץ דר"י לכ"ע אפי' אי ס"ל אין לב"פ משע"ח כנ"ל:

ונ"ל עוד הא דלא תי' תוס' הכא כמו שתי' בב"מ דר"ז ס"ל כמ"ד אין לב"פ משע"ח ולא צריך לדחוקי בקושי' ש"ס לר"י כמ"ש כאן דא"ש במרווח דר"י ע"כ ס"ל אין לב"פ משע"ח כמ"ש נ"ל דבאמ' קשי' על תי' תוס' בב"מ מדקאמר ש"ס בשלמא רבה לא מקשה מבריי' דמתני' אלימא לי' לאקשוי' בלא"ה י"ל ל"ק לי' לרבה דס"ל אין לבע"פ משע"ח וי"ל דקמ"ל רבותא משום פירי אבל על מתני' קשי' לי' דבמתני' ל"ש משום פירי כמ"ש תוס' כאן וצ"ל לתוס' ב"מ דשם ס"ל דגם במתני' שייך רבותא משום פירי והא גופא רבותא דכל גט שלא ניתן ביום הכתיבה קלא איתי לי' או דלא אסיק תוס' עדיין הך סברא דקלא איתי לי' והא דלא הקשה ממתני' וליחוש ס"ל לתוס' שם דמתני' משום דבבריי' מפורש יותר דנותני' משא"כ במתני' רק דייקא מנמלך הוא וכ"כ ת"ח בב"מ ושפיר מתרץ תוס' שם דר"ז ס"ל אין לב"פ משע"ח ומ"מ מקשה שפיר לרבה דאי ל"ק לי' מבריי' פשיטא דקמ"ל משום פירי גם במתני' י"ל כן וע"כ דס"ל אין לב"פ משע"ח ולכן הוצרך לומר מתני' אלימא לי' לאקשוי' אבל כאן דהקשה תחלה למה לא מקשה ממתני' וניחוש והעלה דבמתני' ל"ש משום פירי לא יוכל לתרץ דר"ז ס"ל אין לב"פ משע"ח דא"כ לא הי' צ"ל לרבה מתני' אלימא לי' אלא דס"ל אין לב"פ משע' נתינה וא"ש המשך קושי' תוס' תחלה הקשה מדלא הקשה ש"ס בב"מ מרישא והדר הקשה על ר"ז ומקושי' סוגי' ש"ס לר"י תחלה הי' לתוס' להקשו' מה דקשה מר"ז עצמו ומקושי' ש"ס במקומו על ר"י ובתר הכי הי' לתוס' להקשו' ולדקדק דלא מקשה ש"ס בב"מ מרישא דמתני' ולמ"ש א"ש דהוצרך להקדמה זו לחזק הקושי' שהקשה לר"ז ועל קושי' ש"ס לר"ז דא"א לתרץ כמו דמתרץ בב"מ דס"ל אין לבע"פ משע"ח וא"ש ועיי':

כאן בשיירו' מצויו' כאן בשאש"מ כו' כ' תוס' הא דלא מתרץ כאן בהוחזקו דרצה להשמיענו גם בהוחזק ל"ח. וצל"ע יאמר נא דבריו מפורש כאן בש"מ והוחזקו כאן בשלא הוחזקו ונדע דס"ל דהוחזקו ל"ח דהא מוקי מתני' דכאן בהוחזקו ודוקא בש"מ ג"כ ונדע דס"ל דבהוחזקו לחוד לא חיישי' וצ"ע. וליישב נ"ל עפמ"ש הפ"י בסוגי' היכא דהבעל או השליח מצאו בעצמו הוי נפילה דחד שיוב"ש אבד ויב"ש אחר או שלוחו:

מצאו כמ"ש רשב"א ותוס' ב"ב דזהו נפילה דחד. ולפ"ז י"ל אי אמר רבה מתני' בש"מ והוחזקו ה"א דוקא במתני' דאיירי דבעל או שלוחו מצאו בעצמו דהא קתני אם מכירו וע"כ שבעצמו מצא כמ"ש תוס' לקמן כה"ג ל"ח בהוחזקו דהוי נפילה דחד שזה אבדו וזה מצאו אבל היכי דאחר מצאו דלא הוי נפילה דחד ה"א ס"ל גם בהוחזקו חיישי' דגרע מש"מ לכן מוקי מתני' דב"מ בהוחזקו דאיירי דאחר מצאו דקתני לא יחזיר ואמר תנו נותני' ע"כ אחר מצאו אפי"ה ל"ח בהוחזקו לחור וא"ש עיי':

והקשה פ"י למה לא הקשה ר"ז מסיפא דמתני' ולתרץ הא כתירוצו וכ"ש דקשה לל"ב וגם על רבה קשה כיון דמקשה דומיא דסיפא הו"ל להקשו' מיד מסיפא וכן הקשה מהרמשי"ף ולדידי קשי' ביותר כיון דמסיפא מוכח יותר אפי' בש"מ בוודאי הי' לי' להקשו' יותר מסיפא דמוכח יותר אפי' בש"מ והיא קושי' חמורה:

והנלפע"ד הנה בש"ס ב"מ כ' ע"ב כ' תוס' ב' תי' או דס"ל דמשום חומרא דא"א מחמירי' או משום לעז ועל תי' א' כבר התעורר הפ"י איך הוכיח רבה מש"ח ומיאונין דוקא באיסו' א"א החמירו ולא בש"ח ומיאונין ולדידי קשה גם על תי' ב' משום לעז מנ"ל לרבה להוכיח מש"ח ומיאונין דלמא משום חומר החמירו בא"א ומנ"ל להוכיח דל"ח כלל ולקמן נכתוב תי' לזה אי"ה. וכעת אומר אני עפמ"ש ת"ח ב"מ על קושי' תוס' דלמא אמר תנו ג"כ אין נותני' ועל קושי' תוס' דלמא לאלתר דרבה הוכיח דומי' דייתקי מתנו' ושוברי' דאמר תנו נותני' ואפי' לזמן מרובה ה"ה בגט עיי' בו. ונ"ל דתוס' לא ניחא לי' לומר כן דל"ש דומי' דאלו דל"ש בהו חשש שמא של אחר הוא דא"צ רק לראי' משא"כ בגט דאיכא חשש שמא של אחר הוא ולא נכתב לשמו ועוד כד דייק' במתני' קתני מצא ג"נ ושחרורי עבדי' דייתקי מתנו' ושוברי' פלגינהו לתרתי ג"כ ושחרורי עבדי' לעצמן מילי דאסור' דייתקי מתנו' ושוברי' לעצמן ול"א ודייתקי בויו הקישור דיני ממונו' לעצמן ול"ש דומיא דהרי פלגינהו ואין לדייק רק גט דומיא דשחרור אלא שחרור גופא מנ"ל דאמר תנו נותני' וכ"ש דאפי' לזמן מרובה ומשו"ה לא ניחא לתוס' כמ"ש ת"ח והוצרך לתרץ כמו שתי'. ולפ"ז י"ל דרבה דק ואשכח אסיפא דכל מעב"ד ומש"ח ומיאוני' מה תאמר דלמא משום חומר א"א עכ"פ במלתא דאסורא דלא חמור כא"א לא חיישי' וה"ה בשחרור דל"ח א"כ מוכח מדקתני ברישא מצא ג"נ ושחרורי עבדי' יחד בויו הקשור דג"נ דומא דשחרור דאמר תנו נותני' ואפי' לזמן מרובה כמו ש"ח ומיאוני' ה"ה גט דכיילינהו יחד הגם שכ' תוס' דהך מעשה הי' ברישא היינו דרומי' מתני' אהדדי הי' אח"כ אבל בוודאי רבה דקדק במתני' דב"מ דדק סיפא גם רישא פשפש ודק הא אמר תנו נותני' מדכתיב ונמלך רק דמזה לא מוכח בש"מ דלמא באש"מ ולא הוחזק ולכן דק מסיפא והיינו כיון דמוכח מסיפא דעכ"פ בש"ח ומיאונין דלא חמיר כא"א ל"ח ממילא מוכח מרישא גם בחומר א"א ל"ח דג"נ דומי' דשחרור וא"ש נכון ועיי':

והא"ש דלא הקשה רבה מתני' דגיטין אהדדי מסיפא דמתני' דב"מ דמוכח יותר דמסיפא לק"מ י"ל חומר א"א שאני ולא מוכח רק בצירו' רישא דג"כ דומי' דש"ע וכיון דצריך לדיוקא דרישא הא אמר תנו מקשה מיד מרישא דבעי לתרוצי ולאוקמי באוקימת' הא בש"מ הא בשאש"מ וש"ס קאמר כאן דדייק ומוכח לאמת מסיפא דאפי' בש"מ לא חיישי'

ע"כ הא דאמר כאן בש"מ ע"כ והוא דהוחזקו וכן לק"מ לר"ז דלא מקשה מסיפא דמתני' ולתרץ באש"מ דלדידי' לק"מ מסיפא די"ל בחומר איסור דא"א שאני והי' צריך להביא מרישא ג"כ ג"נ דומיא דשחרור דאמר תנו נותני ואפי' לזמן מרובה והי' צריך לעשו' ב' דיוקי' מרישא ומסיפא ולהקשי' משום דומי' לעשו' צרופי' כ"כ כדי להקשו' עדיפא לי' להקשו' מבריי' בקיצור בלי דיוקי' ואריכ' כ"כ ושפיר קאמר ר"ז לא מקשה ממתני' די"ל לאלתר הגם דיש להקשו' מכח סיפא ומשום דומי' דג"נ לשחרור כיון דהי' צריך להקשו' באריכ' ודייק כ"כ מקשה טפי מבריי' כמ"ש אבל הקשה מרישא דדייק נמלך ואפי' לזמן מרובה הכל מרישא אלימא לי' לאקשוי' מסיפא וא"ש עיי' היטיב: ולכאורה קשי' לפ"ז לל"ק דר"ז והוא דהוחזקו וס"ל כרבה הא רבה עצמו ל"א רק דמיוקא דסיפא בצירו' רישא ג"נ דומי' דש"ע וכיון דר"ז ל"ק מרישא דמתני' ממילא ליכא ראי' מסיפא ג"כ די"ל חומר א"א שאני ועכ"ל לומר כרבה ורבה עצמו הוצרך לראי' מסיפא ולר"ז דליכא ראי' מנ"ל ולק"מ כיון דלאמת איכא סיפא דמוכח עכ"פ באיסור דעלמא ל"ח ממילא מוכח מרישא ג"נ דומי' דש"ע וכרבה רק ר"ז לא הקשה ממתני' דעדיפ' לי' לאקשוי' מבריי' דמרישא עצמו ס"ל די"ל לאלתר דלא דייק ונמלך ובצירו' סיפא לא רצה להאריך והקשה בקיצור אבל לאמת מוכרח לומר כרבה מכח רישא וסיפא יחד ול"ב ס"ל דס"ל לר"ז מסיפא לא מוכח כלום דב"ד דאשתכח חוץ לב"ד וא"ש הכל ועיי':

והקשה תוס' בהוחזק גם שאש"מ היכי מהדרי' מנ"ל דשל זה הוא וי"ל כגון שידענו שאבד וכ' מהרש"ל ומהרש"א לפמ"ש תוס' לקמן דבעל נאמן שלא ישקר ל"ק מה שהקשה תוס' רק דעדיין לא אסיק תוס' מ"ש לקמן דנאמן וזהו דוחק כמובן:

ולפע"ד נראה דס"ל לתוס' דבעל נאמן דוקא היכא דליכא הוכחה נגדו אבל כל דאיכא הוכחה נגדו אינו נאמן כמו דקיי"ל בעל שאמר גרשתי את אשתי א"נ משום דקלא אית לי' חזי' כל דאיכא הוכח' נגדו לא אלימא כ"כ הואיל ובידו עיי' ב"ב קל"ד ע"ב בתוס' ורשב"ם שם. והה"נ איכא הוכחה דלא הוא אבד דכבר כתבנו דנפילה ל"ש שיאבד אדם דבר הצריך לו ולכן אמרי' דבעל אבד ונמלך שלא ליתן עוד ולכן אבדו או השליכו מדעתו וכשהוא עומד לפנינו ואומר שאבדו אמרי' מפני שהי' נמלך אבדו או השליכו ועכשיו הוא חוזר ורוצה ליתן וזה רחוק במציא' שיחזור מדעתו ליתן ושוב חוזר ורוצה לגרש ושמא פייס ל"ח כ"ש שיחזור ב' פעמי' מדעתו ועיי' ר"ן בשם ירושלמי ר"פ האומר ולכן תי' יותר שאחר כ' גט ונמלך מלגרש והשליכו לאיבוד והוא לא אבד ושפיר הקשה תוס' מנא ידעי' שאבד ולקמן כ' תוס' שפיר דנאמן שהי' לו גט בעדי' כאלו דאין לנו הוכחה נגדו דאיירי בידענו שאבד גט שוב אין הוכח' לומר דאין זה גיטו רק שחושבי' ולזה נאמן

שהי' לו בעדי' אלו אבל כל שלא ידענו שאבד אינו נאמן שאבד ולא כמלך דלא שכיח ואבד ונמלך וחוזר בו ג"כ ל"ש לכן תלי' יותר באחר. והיתה לבאר שכבר כתבתי לעיל דמוכח מבריי' בזמן שהבעל מודה יחזיר למ"ד בטלו א"ח ומגרש דנאמן הבעל דלא נמלך היינו אם ידענו שאבד גט או שנאמן שאבד נאמן דלא בטלו הגם דל"ש שיאבד אם לא נמלך א"כ אתה צ"ל דעכשיו שאומר תנו חזר מדעתו זה ג"כ ל"ש וכיון דשני' נ"ש מאמיני' לו כמו שאמר שאין הוכחה נגדו משא"כ כשיש לומר מאחר אבד והוא האחר נמלך ועומד עוד בדעתו בוודאי יש לתלו' יותר באחר וא"ש קושי' תוס' ועיי': ועפ"ז מצאנו מקום ישוב לקושי' מהרש"א מה יענה תוס' בבריי' ללשנא קמא דבריי' בהוחזק הא לא ידעי' אם אבד גט ומ"ש מהרש"א דלפמ"ש תוס' לקמן דנאמן א"ש עדיין לא ניחא וכי לא ידע תוס' עכשיו דקשה מבריי' לל"ק דר"ז. ולפמ"ש גם למסקנ' תוס' לקמן קשה דאינו נאמן שאבד כל דיש לתלו' יותר באחר. אלא למ"ש דקושי' תוס' משום דביותר יש לתלו' באחר אינו נאמן והיינו למ"ד בב"ב קל"ה ע"א דחוש לה דא"נ לומר גרשתי כל שיש קצת הוכח' נגדו דקלא הוי לי' אבל למ"ד דנאמן דאלימא מגו כל שבידו כ"כ אפי' נגד הוכח' הה"נ כאן נאמן הגם שיש הוכח' נגדו אלימא סברא כל שבידו ותוס' דלא תי' דרבה ס"ל כמ"ד בעל שאמר גרשתי נאמן אפי' היכא דאיכא סברא נגדו דלא רצה לומר רבה ור"ח ור"ה כולהו דלא כהלכתא ס"ל ועוד הרי אביי אמר חוש לה משום דקשי' דר"י אדר"י וכ' רשב"ם אמוראי אליבא דר"י ולא מצא מי שסובר דנאמן רק ר"ס משו' דר"י אמר הכי וע"ז אמר אביי על שינוי' נסמוך ואי ס"ל לכולהו אמוראי דהכא הכי הרי דס"ל דנאמן ולכן לא רצה תוס' לתרץ דס"ל דנאמן אפי' נגד הוכחה ותי' בשידענו ולדדהו צ"ל בבריי' דאיירי בלא הוחזקו וש"מ. והא"ש מל"ק לל"ק דר"ז דמוקי בריי' בהוחזקו י"ל לל"ק ס"ל לר"ז באמת דבעל שאמר גרשתי אשתי נאמן אפי' באיכא סברא נגדו ואביי דלא מצא מי שסובר דנאמן י"ל דס"ל כל"ב דר"ז או דמספקא לי' אי כל"ק אי כל"ב וא"ש נכון בעזה"י: ועוד לנו מקו' ישוב קושי' מהר"שא הנ"ל עד"פ טבא כשנאמר המשך קושי' תוס' תחלה מקשה מדל"א הא בהוחזקו ואח"כ הקשה בהוחזקו למה מהדרי' קושי' זו אין לה שייכו' להא דרבה אלא קושי' בפ"ע איך אפשר שלא לחוש בלא הוחזקו וגם מ"ש דאתי' כר"א אין לה המשך ונ"ל ע"פ שיט' ש"ג דהוחזקו היינו שמות אנשי' לבד דחיישי' שמא נשא אשה במדה"י וב"ש גמגם בזה כיון דשמו נשי' לא הוחזקו מנ"ל לחוש כ"כ שנשא אשה במק"א וכ' דאולי דווקא על ש"מ ס"ל סגי בהוחזק שמו' אנשי' לחוד ובביאור השיטו' נאמר מלתא בטעמא דש"ג אי"ה. וכאן אני אומר דלא הי' קשה לתוס' בלא"ה מנא ידעי' בהוחזק שהוא אבד י"ל דאיירי בהוחזק שמות אנשים ותלי' יותר בו

מבאחר דאחר ידוע דאין לו אשה פה ותורי' יותר בו מלחוש שיש לו אשה במדה"י חוץ היכא דש"מ ע"כ חיישי' בהוחזק כזה דהוי תרתי לרעותא כמ"ש בש"ס ולכן הקשה תוס' תחלה מדל"א רבה הא בש"מ ולא הוחזק ותי' דקמ"ל רבותא אפי' הוחזק ל"ח והיינו דהוחזק גרע מש"מ ולא הוחזק וזה דווקא הוחזק שמו' אנשי' בוודאי לא גרע מש"מ דהא כ' ב"ש באמת למאן דס"ל בש"מ לחוד והוחזק לחוד חיישי' שהוחזק שמו' אנשי' לחוד ל"ח דעדיפא איכא מש"מ והקשה תוס' שפיר בתר הכי מנא ידעי' דאין לומר הוחזקו היינו שמות אנשי' זה וודאי לא גרע מש"מ לחוד וקרוב דעדי' ומאי קמ"ל רבה בזה וע"כ כוונתו הוחזק אנשי' וכשי' ומנא ידעי' שהוא אבד. והא"ש נמי דכ' ואתי' כר"א דלר"מ בעי' מוכח מתוכו דבלא"ה י"ל הוחזק שמות אנשי' והוי מוכח מתוכו ע"פ דינא וכמ"ש ב"ש דמ"ש דלא הוי מוכח מתוכו זה חומרא ולא מדינא אבל לפי דמוכח מכח קושי' ותי' ראשון דהוחזק דקאמר היינו אנשי' ונשי' עכצ"ל דשמעתי' אתי' כר"א דלר"מ בעי' מוכח מתוכו וכיון דשמו' אנשי' ונשי' שווי' לאו מוכח מתוכו וא"ש המשך דברי תוס' בדרך נכון ועיי' וממילא דלק"מ קושי' מהרש"א מבריי' לל"ק דר"ז בהוחזק מנא ידעי' שאבד גט י"ל בריי' בהוחזק שמות אנשי' לחוד ולכן תלי' יותר שהוא אבד ומתני' מוקי בש"מ והוחזק אפי' בשמו' אנשי' ונשי' שווי' דווקא בדאיכא ש"מ ג"כ וכרבה וא"ש ועיי':

חוששי' לשני שוירי כ' רש"י ולא הוחזקו ב' יב"ש באותה העיר וצ"ע כמו שס"ל לר"ה חוששי' לב' שוירי אע"ג דלא הוחזק עוד שוירי כן הי' לו לחוש למקו' עצמו אע"ג דלא הוחזק וכ"ש הוא:

ונ"ל דס"ל לרש"י כראב"ד מובא בש"מ ב"מ דלאותו מקו' א"צ לחוש דאם הי' שם עוד יב"ש הי' נודע ולכן לא חייש ר"ה רק לב' שוירי ונרא' דרש"י הכא הכי ס"ל:

ונ"ל ליישב בזה הא דכ' רש"י על והוא דהוחזקו שני אנשי' בשם זה באות' העיר ולא כ' דהוחזקו גם שמות נשים נראה דס"ל כל שהוחזקו שמו' אנשי' מקרי הוחזק עכ"פ כששיירו' מצוי' כשיט' ש"ג דמביא ב"ש וכ' דווקא כשש"מ אלא דקשה מה הכריח רש"י לומר כן ונ"ל דבש"מ ב"מ הקשה מנ"ל לש"ס דמוקי מתני' והוא דהוחזקו י"ל רבה לא הוכיח ממתני' דכל מעב"ד רק דל"ח לב' שוירי כולי האי ל"ח ואיירי בידוע שבאותו העיר ליכא עוד יב"ש אבל במתני' קתני ואם לאו פסול דצריך לבדוק אות' העיר עכ"פ ונ"ל ע"פ שיטת הראב"ד לק"מ דהא לאותה העיר אין חוששי' בלא"ה דהי' ידוע וי"ל גם לתוס' דכ' דלכן לא חשש ר"ה לאותו העיר דהי' ידוע דאין שם ביב"ש ול"ל כראב"ד הנ"ל דלאותה העיר ל"ח י"ל דמודה לעיקר הסברא דאין לחוש כ"כ לאותו מקו' דאלו הי' הי' ידוע אלא דס"ל כיון דר"ה חייש או דמסופק לחוש לב' שוירי הגם דרחוק הוא

הרבה דאקרה כ"כ כן הי' לו לחוש לאותו העיר דרחוק מן הצד דהי' נודע אבל קרוב מן הצד שאין לנו לחוש רק לשמו ושמה שווי' ולכן הוצרך תוס' לומר דהי' נודע דליכא ב' יב"ש וא"ש דהוכיח מדס"ל א"ח לב"ש ה"ה דא"ח לאותו מקו' שיש ב' יב"ש וע"כ מתני' בהוחזקו כנ"ל ועיי':

ונ"ל דסברי הראב"ד דהוי לנו למידע אם יש עוד יב"ש בעיר זה דווקא בשמות אנשי' שיש להם עסקי' בעיר ונודע שמם אבל שמות נשי' אין ידועי' כבודי בת מלך פנימה וכ"ש כשיש לו אשה במדה"י שא"י בעירו וכשהוחזקו שמות אנשי' שווי' דליכא עוד סברא שלא לחוש לשמו נשי' שווי' שוב י"ל דבכה"ג ס"ל לרבה דחיישי' דאין דומה לב' שוירי דרחוק ביותר לחוש כולי האי ולכן כ' רש"י והוא דהוחזקו שמו' אנשי' אבל שיווי שמות נשי' ג"כ דהוחזקו אין מוכח מדברי רבה די"ל בכה"ג חייש רבה ג"כ דאין ראי' ממתני' דמעשה ב"ד ולא משו' שזה מקרי מוחזק אלא דאינו רחוק כ"כ כמו ב' שוירי י"ל חייש משו' שיירו מצוי' כנ"ל נכון והבן. אלא בב"מ כ' רש"י דהוחזקו גם שמו' נשי' והתם כ' רש"י חוששי' לב' שווירי דהי' ידיע שלא הי' במקו' ההוא ב' יב"ש ובביאור שיט' הפוסקי' יתיישב זה אי"ה:

הא בזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה כו' בש"מ ב"מ הקשה דלמא משו"ה יחזיר דאיכא ס"ס שמא כבר נתן ואת"ל שלא נתן שמא זהו שאבד והעלה ב' תרוצי' לקושי' זו א' דבעגונא דהחמירו רבנן במי' שאל"ס וחששו למיעוט גם ס"ס לא מהני. וצ"ב הגם דמשאל"ס רק לכתחלה דלא תנשא הא בבריי' קתני יחזיר ואפי' לכתחלה ועוד הרי אפשר לכתוב גט אחר אלא דקשה לי גם אם נימא דאין הולכי' בתר ס"ס דכל היותר הוא כרוב ולא אזלי' בתר רובא כמו במשאל"ס היינו אם כל ההיתר משום ס"ס אבל בחשש זה דביב"ש מדרבנן הוא כמ"ש תוס' בב"מ כ' ע"ב או משום חומר או משום לעז וכיון דבלא ס"ס רק חומרא הוא באיכא ס"ס יש לנו להתיר אפי' לכתחלה ולהך תי' משום לעז אפשר י"ל גם בצירו' ס"ס איכא ג"כ לעז אבל לתי' משום חומר בוודאי כשיש ס"ס כולי האי לא החמירו וגם לתי' משום לעז קשה דהא באשו ולא הוחזק ולרבה אפי' ב"א ליכא לעז כ"ש היכא דאיכא ס"ס דליכא לעז דיתלו שכבר נגרשה וצ"ע. ונ"ל עפמ"ש בתחלת דברינו דמתני' קתני פסול לא משמע דמשום לעז הוא וגם לא משמע דהוא משום חומרא בעלמא רק דפסול משום עיקר הדין ותוס' כ"כ רק דר"ע הקשה שפיר לרבה מנ"ל אפי' לכתחלה ממתני' דמעב"ד שאני אסורא דמחמירי' לכתחלה כמו במשאל"ס או דמחמירי' לכתחלה משום לעז אבל ממתני' מוכח דפסול לגמרי מדינא ושפיר מקשה ר"ז מבריי'

דקתני יחזיר לכתחלה דל"מ ס"ס בחומר א"א לכתחלה כמו משאל"ס כנ"ל. אלא דזה עצמו אי מהני ס"ס בעגונא דאתתא כבר הלכו בו נמושות גדולי קמאי דקמאי נ"ל:

עוד תי' הש"מ דליכא ס"ס כיון דאיכא חזק' א"א בוודאי לא גרשה כבר עיי"ש וצל"ע לפ"ז למה לא יחזיר לא לאיש משום שהיא אומר' שגרשה ודלמא האמת אתה הא מחזק' א"א נאמין לו דהא משו"ה לא נכנס ספק זה אפי' לגדר הספק ואפי' לס"ס לא מצטר' וכ"ש בספק א' שמא כבר גרשה או לא וצ"ע: ונ"ל עפמ"ש תוס' הא דאינה נאמנ' שכבר גרשה משום חזק' א"א מעיזה דגט מסייע ולפי המבואר ברא"ש ב"מ סוגי' דסימני' בהיא נותנ' סי' דא"צ רק סימן דעלמא כיון דאיכא חזק' דאינה מעיזה רק דגט מסייע כיון שנותנ' סימן כ"ד מהני מבואר מדבריו דהא דגט מסייע ע"כ לא אזדא לגמרי חזק' דאינה מעיזה דעדיין יש העזה דמכיר בשקר' אלא דנגרע החזק' קצת דלא עדיפא יותר מחזק' א"א ושקולה עם חזק' א"א וכשנתנה סימן בצירו' אא"וו עדיפא מחזק' א"א כנ"ל. וכי כן כאן נמי דגט מסייע הוי שקול עם חזק' א"א דנשאר הדבר בספק השקול לכן לא מחזירי' לא לו ולא לה כנ"ל: וכי כן קשה קושי' ש"מ הא איכא ס"ס ומשום חזק' א"א הא נגדה חזק' אא"מ דשקולה כמו חזק' א"א הגם דגט מסייע'. אלא לשיט' תוס' דמפרש בזמן שהבעל מודה שאמר שנתן כבר ואומר ג"כ ליתן לה כיון שהוא מודה שכבר גרשה שוב ליכא חזק' א"א מעיזה ליכא ס"ס שמא כבר גרשה מוקמי על חזק' א"א כמ"ש ש"מ. אבל אי קשי' לרש"י דמפרש מודה שאומר ליתן לה ואיכא חזק' אינה מעיזה א"כ איכא ס"ס שמא כדברי' שכבר גרשה ושמא זהו גיטו הגם שהוא אומר שלא נתן מ"מ איכא ס"ס שמא כדברי' ומכח א"א מעיזה וצ"ע:

ונתיישב לי בזה קושי' א' שהקשה חי' ר"ן אחר שהוכיח דעיקר כפי' תוס' דמודה היינו שכבר נתן ולשון מודה כן משמע הקשה למה באמת נקיט בבריי' שמודה שאין בו צורך ולא נקיט בזמן שהבעל אומר לתת לה. ולמ"ש א"ש דאי הוי נקיט שאומר ליתן לה הי' קשה קושי' ר"ז די"ל משום ס"ס ולא הוי ידעי' מבריי' דבאש"מ דאין חוששי' ולכן נקיט רבותא אפי' מודה לדברי' ואומר ג"כ ליתן מחזירי' הגם דליכא רק חדא ספיקא אין חוששי' שמא גט אחר הוא וא"ש:

וליישב הקושי' לפי' רש"י נ"ל בשנבין הא דמייתי ר"ז סיפא דבריי' כלל וביותר קשה טובא דעשה דיוק הא בזמן שהבעל מודה כו' הא מפורש קתני ברישא דבזמן שמודה מחזירי' וזה דקדוק עצום דבעי ישוב. ונ"ל דמשו"ה הוצרך להביא סיפא ולדייק הא בזמן שמודה דמרישא לק"מ די"ל משום ס"ס לכן מביא סיפא דקתני בזמן שאין הבעל מודה לא יחזיר ולא קמ"ל רבותא אפי' אומר ליתן רק שמודה ג"כ שכבר נתן דליכא ס"ס ג"כ

אין מחזירי' לו לגרש בו דחיישי' שמא אחר ואין מחזירי' לא לו ולא לה וע"כ דכל שאומר ליתן לה מחזירי' ונותני' לה והיינו דקאמר מדקתני בזמן שאין הבעל מודה הא בזמן שהבעל מודה ליכא אופן דאין מחזירי' וע"כ דל"ח אפי' בחד ספק שמא גט אחר הוא ומיושב הקושי' לרש"י ואדרבא ראי' לפירושו. ולתוס' ג"כ י"ל הגם דמפרש מודה שכבר נתן בוודאי משמעו' ומודה כן הוא מ"מ כיון שהי' אפשר לדחות דמודה היינו ליתן לה מקשה בחוזק יותר מכח דיוק הא בזמן שהבעל מודה דא"א לדחות כלל וא"ש עיי':

והנהו מילי טבא מצאנו מקום ישוב לקושיו' חי' ר"ן שהקשה על רש"י מש"ס ב"מ דמקשה על בריי' וליחוש שמא כ' בניסן כו' לרש"י דמודה שאומר לתנו לה עכשיו הרי בוודאי כ' בניסן כו' ומאי וליחוש דקאמר ולמ"ש י"ל דלאמת בתר דדייק ר"ז הא בזמן שהבעל מודה דאפי' ליכא ס"ס לא חיישי' מתפרש ומודה כפשוטו דמודה לדבריו שכבר נתן ומצווה ליתן והא דכ' רש"י שאומר ליתן היינו שאפשר לפרש כן ולכן הוצרך ר"ז להוכיח דאפי' מודה ממש לדברי' מ"מ יחזיר ואחר שמוכח כן מכח סיפא ממילא מתפרש ומודה שכבר נתן והא"ש דמקשה ש"ס ב"א וליחוש משום דלאמת ומודה פירושו דמודה לדברי' דמוכח כן מכח סיפא וגם לשון ומודה מורה כן ועיי':

ומיושב ג"כ מה שהקשה תוס' מדמקשה מבריי' ולא ממתני' ותי' תוס' דמקשה טפי מדקתני מודה יטעו שמא מתני' שכבר גרשה ולרש"י ליתא לתי' זה ולמ"ש לאמת גם לרש"י ומודה שמוד' שכבר גרשה א"ש דמקשה מבריי' טפי וא"ש הכל והדברי' ברורי' בעזה"י:

ע"ב. הא אמר תנו נותני' הקשה תוס' כיון שאמר תנו שנותני' נאמן משו' בעל שאמר גרשתי ועיי' מהרש"ל ב"מ שהקשה הא קיי"ל דאינו נאמן ונדחק דתוס' רצה ליישב אפי' ס"ל נאמן ויותר י"ל דתוס' רצה ליישב אפי' למ"ד נאמן דלא תיקשי מדקאמר ש"ס בשלמא רבה ל"א כר"ז מתני' אלימא לי' לאקשוי' הל"ל דס"ל לרבה דבעל נאמן גרשתי וליכא קושי' מבריי' ולכן תי' תוס' קושי' זו דקשה מבריי' לכ"ע כנ"ל ובסמוך יתיישב עוד אי"ה: איכא דאמרי אע"פ דלא הוחזקו לא נהדר הרשב"א תמה מאוד מה ראה ל"ב על ככה לומר דר"ז פליג על רבה והוא אמר בלשון רבה ממש ונדחק רשב"א לחומר הקושי' ליישב. ונ"ל בפשוט דבאמת גם לרבה קשה לכאורה איך סתם דבריו כ"כ ואמר כאן בש"מ וכוונתו והוחזק הו"ל לפרש דבריו דהא יש לטעו' דבש"מ לחוד חיישי' אלא לפמ"ש תוס' דהך עובדא דנפק דק הוי ברישא סמך רבה עצמו דנדע דכוונתו בש"מ והוחזקו דהא דשי"מ לבד ל"ח כבר הוכיח מסיפא אבל ר"ז דלא דייק מסיפא ול"א בי' מלתא ס"ל לל"ב מדסת' דבריו ש"מ דבש"מ לחוד ס"ל דחיישי' ול"ק נדחק כר"ז כדי שלא

לעשו' פלוגת' בין רבה לר"ז וגם לא ניחא לי' לומר דר"ז מפרש מעשה ב"ד דאשתכח אבראי. עוד י"ל דל"ק ס"ל דאית לי' דרבה הגם דסת' ר"ז דבריו דקשי' לי' אי ר"ז פליג על רבה ומוקי בריי' באש"מ ולא הוחזקו קשי' פשיטא כמ"ש ראשוני' משו"ה נאדו ר"י ור"א מאוקימתא דר"ז כרבה ס"ל הגם דסתי' או י"ל דר"ז סמך דנדע שכוונתו ש"מ והוחזקו דבחד ל"ח דאם בחדא חיישי' ובריי' באש"מ ולא הוחזק פשיטא וע"כ נדע כוונתו דבעי תרתי ול"ב ס"ל דפליג על רבה ול"ק פשיט' די"ל משו' פירי קמ"ל ובלאלתר ליכא משו' חשש פירי כמ"ש תוס' אבל בליכא חדא רעות' י"ל רבותא משו' פירי וממילא מוכח דבעי ר"ז תרתי מדסת' ואין לו על מה שיסמוך דנדע כוונתו דבעי תרתי ול"ק ס"ל אין לבע"פ משע' חתימה הוכיח שפיר וא"ש עיי' וממילא עיקר כל"ב לר"ז דהא קיי"ל יש לבע"פ עש"נ:

עוד נ"ל לפרש פלוגתא דתרי לשנא ומה דהוכיח ל"ב לומר דפליג על רבה ע"פ קושי' תוס' בהוחזקו מנא ידעי' שאבד גט ותי' תוס' בשידענו שאבד ל"ש בבריי' כמ"ש מהרש"א וכבר כתבנו לעיל בישוב:

הקושי' דקושי' תוס' מעיקרא לא הי' רק לפי דקיי"ל בעל שאמר גרשתי אינו נאמן כל שיש קצת הוכח' נגדו דהוי לי' קיל כן אינו נאמן דהוא אבד דיש לתלו' יותר באחר שאבד ונמלך ועומד בחזרתו מלומר הוא נמלך ושוב חוזר לגרש בו וללק דר"ז ע"כ צ"ל דר"ז ס"ל כר' יוסף בב"מ דבעל נאמן אפי' במקו' דאיכא הוכח' קצת מדלית לי' קיל והא"ש דהקשה תוס' מדמקשה ר"ז על הבריי' הא בעל שאמר גרשתי אשתי נאמן והקשה מהרש"ל ב"מ הא קיי"ל דאינו נאמן וכ"כ חי' רמב"ן כאן בישוב הקושי' ולמ"ש לק"מ דר"ז ללק ע"כ ס"ל דבעל שאמר גרשתי נאמן והוצרך תוס' לתרץ דל"ח ללק וא"ש והא"ש דבהא פליגו ל"ק ול"ב דל"ק ס"ל דמ"ד בעל שאמר ג"א נאמן שפיר אמר דר"ז כרבה ס"ל ומתוקמא שפיר הבריי' בהוחזק אבל ל"ב ס"ל שאינו נאמן ע"כ ר"ז ל"ל כרבה ומוקי בריי' בלא הוחזק דאי כרבה ס"ל כאן דא"א דבריי' בהוחזק הו"ל לאוקמי עכ"פ בש"מ ולמה מתרץ הבריי' בלא ש"מ ולא הוחזק וע"כ דפליג על רבה ולרבה באמת הבריי' בש"מ ולא הוחזק ומתני' דב"מ מתרץ באש"מ והוחזק ל"ח כמ"ש ובריי' דא"א לאוקמי בהוחזק מוקי בש"מ ולא הוחזק ול"ק היינו רישא דמתני' דבבריי' קתני מה דאתמר כבר במתני' ולפ"ז לפי דקיי"ל דאין הבעל נאמן גרשתי עיקר כל"ב דר"ז וזו שיט' הרבה מראשוני' כנ"ל נכון מאוד בעזה"י:

מי קתני אמר תנו נותני' ואפי' לזמן מרובה כו' כ' רש"י אבל מבריי' מקשה שפיר דאי לאלתר פשיט' ובב"מ כ' רש"י אי לאלתר הו"ל לחלק ה"מ לאלתר ועיי' מהרמשי' שם

דעדיין קשה הו"ל לחלק בין ש"מ לאש"מ ונדחק דקתני במתני' לחלק בין זמן מרובה לאלתר הו"ל גם בבריי' לחלק משא"כ בין ש"מ לאש"מ ל"ק במתני' ודוחק. וקשה למה לא כ' רש"י במרווח כמ"ש כאן ונ"ל דהי' קשה לרש"י בב"מ דאם משו' פשיטא דייק קשה לל"ב הא גם באש"מ ולא הוחזק ג"כ פשיט' וע"כ דל"ק לי' פשיט' וה"ה לאלתר ל"ק פשיטא ולכן הוכרח רש"י לפרש דקשה לי' לפלוג ולתני בין לאלתר לז"מ והכא מפרש שפיר לאלתר פשיטא ול"ק לל"ב הא בעי פשיטא די"ל דקמ"ל משו' פירי אבל לאלתר לא נשמע דל"ח לפירי כמ"ש תוס' די"ל לאלתר ביום שנכתב ולא נשמע מבריי' דל"ח משו' פירי אבל בב"מ עד דלא הקשה וליחוש שמא כ' בניסן כו' דחיק לרש"י לפרש דלא הי' קשי' לש"ס לר"ז משו' דסמיך אסוגי' דלקמן ולכן כ' רש"י לפום ס"ד י"ל דהי' קשה לר"ז דלפלוג ולתני אבל לבתר דמקשה ומתרץ אח"כ דל"ח לפירי י"ל במרווח דאי לאלתר פשיטא אבל אי לזמן מרובה ניחא די"ל דקמ"ל דל"ח משו' פירי וזהו פירושו הכא במרווח ועיי':

וי"ל עד"ז הא דכ' רש"י כאן דר"י אמר כגון דקאמרו עדי' ר"י אמר לא מתני' קשי' ולא בריי' קשי' צ"ב מנ"ל לרש"י דקשי' ליה לר"י מתני' דלמא כר"מ ס"ל מתני' ל"ק דאיירי בלאלתר ובב"מ כ' רש"י דר"י אמר הא דקתני יחזיר נראה דמפרש דר"י לא אקיל רק על בריי' דעל מתני' אפשר דל"ק לי' כר"ז ס"ל ונ"ל דהכא הוכיח רש"י דר"י מתני' קשי' לי' דאי בריי' קשי' לי' וכתבו רמב"ן ור"ן דס"ל כל"ב דר"ז וקשי' להו אי בשאש"מ ולא הוחזק פשיטא וצ"ל הא איכא רבותא דל"ח משו' פירי ודחוק לרש"י לומר דר"י ור"א ס"ל דאין לבע"פ משע' חתימ' שלא כהלכתא ולכן כ' דמתני' קשי' להו ובמתני' ליכא משו' פירי כמ"ש תוס' וכבר כתבנו לעיל דתי' תוס' א"ש גם לרש"י אבל בב"מ עד דלא אסיק שקש' קושי' ותי' וליחוש לשמא כ' ליתן בניסן לא מוכרח דר"י גם ממתני' מקשה לכן רש"י כ' הא דקתני בזמן שבעל מודה דעל בריי' בוודאי אמר וק"ל:

בעזה"י ביאור שיטות ראשוני' ופוסקי' בסוגי' דש"מ כיד ד' הטובה עלינו, דיעה ובינה יחננו,:

א) שיטת בעל הלכו' ור"ח דקיי"ל כרבה דלל"ק גם ר"ז הכי ס"ל ורבה עבד עובדא ור"ח ור"ה שתקו לי' ש"מ דכוותי' ס"ל. והנה הראי' מדשתקו לי' לר"ח כד מייתי ראי' דש"מ לחוד ל"ח ש"מ דהכי ס"ל לפי שיט' הסוברי' דהוחזקו גרוע מש"מ לא מוכח דהודו לרבה רק במה דס"ל בש"מ ולא הוחזקו מכח ראי' דסיפא דמתני' אבל בהוחזקו ולא ש"מ דמוסי' רבה מדילי' ומתרץ רישא דמתני' בהכי לא מוכח דהודו לו דל"א בפני' הא מלתא והפ"י כ' דרבה הוכיח ה"ה הוחזקו בלא ש"מ דאי רישא בש"מ ולא הוחזק קשי' פשיטא

היינו רישא היינו לרבה דמדייק ונמלך אבל ר"ח ור"ה אפשר דלא דייק ונמלך כמו ר"ז ול"מ דה"ה בלא הוחזקו ל"ח גם מ"ש דעבד רבה עובדא להך לשנא היכא דמזבני כיתנא דש"מ ולא הוחזק לא מצינו דעבד עובדא בהוחזק ואין ש"מ דהוחזק גרוע מש"מ ואולי לא סמך למעשה להקל וצ"ל דר"ח ור"ה ס"ל או דהוחזק עדיף מש"מ ומדשתקו לו בש"מ כ"ש בהוחזק ומייתי ג"כ שפיר ראי' מדעבד מעשה רב היינו להך לשנא דהוחזק הרי עבד מע"ר בהוחזק וממה דדק ואשכח במעשה דב"ד דר"ה עשה מעשה רבה בש"מ ולא הוחזק ולהך לשנא היכא דמזבנא כתנא ולא עשה כלל מעשה בהוחזק אלא דכ"ש הוא אי עבד עובדא בש"מ כ"ש בהוחזק לחוד דסמך למעשה או י"ל דס"ל דש"מ ולא הוחזק שקול עם הוחזק ולא ש"מ וג"כ א"ש ב' ראיות שהביאו ועיי':

ב) והנה הרשב"א כ' טעמא דרבה דל"ח בהוחזק לחוד משום דהוי נפילה דיחיד ובאיכא ש"מ ג"כ אמר' מדאיכא ב' יב"ש איכא עוד הרבה בעלמא שוב לא הוי נפילה דיחיד ועיי' פ"י שהבין בכוונת הרשב"א דהוי נפילה דחד שיב"ש זה אבד ויב"ש אחר מצאו וזה שיטו' רשב"ם ותוס' ב"ב דוקא כה"ג מקרי נפילה דיחיד. ועפ"ז כ' הפ"י דצ"ל דס"ל לרשב"א דבעל או שליח מצאו ולא משמע כן ברשב"א. ולפע"ד דלא שייך כאן נפילה דיחיד שיב"ש זה אבד וזה אבד דוקא היכא דבמקרה מצא יב"ש זה שפיר אמרי' למה מצאי יב"ש זה דוקא ולא ב"א אחרי' רובא דעלמא אבל כאן דיב"ש זה אבד גט ומחפש אחריו ואחרי' לא חפשו אחר גט ואם מוצאי' משליכי' אותו דאין להם צורך בו לכן הוא יב"ש מצאו שחפש חפש מחופש למצוא גטו ובא זה לידו ונטלו כה"ג ל"מ נפילה דחד ורשב"א ע"כ לא לנפילה דחד שיב"ש אבד ויב"ש אחר מצאו אתי עלה אלא דלחוש שיב"ש אבד זה הוי נפילה דחד כחד פי' בב"ב שם ולפ"ז אפי' מצאו אחר הוי נפילה דחד דוודאי כמה ב"א בכ"י אובדי' אבל לתלו' מי ששמו יב"ש כ' גט ואבד כולי האי ל"ח כנ"ל נכון ופשוט: ומ"מ איכא אופן ג"כ דהוי נפילה דחד יותר רחוק שיב"ש זה כ' גט ואבד ויב"ש זה מצאו כגון שאשה מצא' גט וידוע שמצא' באופן דליכא מגו ואנן חיישי' שמא לא אבדה גט כלל ומאחר נפל נ"ל שפיר דהוי נפילה דחד שיב"ש אבד ואקרה שהיא מצא' מה תאמר היא חפשה אחר אבידתה ולכן מצא' ואחר לא חפש אחריו א"כ אתה צריך לומר שאבדה גט שוב אין לנו לחוש שמא גט אחר הוא עכ"פ כבר נתגרשה ומה לנו לחוש עוד ועיי':

והנה לפי שהעלה הרשב"א דכיון דאיכא א' אמרי' יש עוד בעלמא נצמח מזה ב' קולו' א' דאם לא הוחזק ג"כ שוירי ל"ח הגם דהוחזק באותה העיר וגם ש"מ דמשום אותה העיר לבר ל"ח ומשום דאיכא טובא בעלמא אין לחוש דהא לא הוחזק עוד שוירי ודוקא

כשהוחזק עוד שוירי חיישי' שיש עוד כמה שוירי טובא ויב"ש בתוכם וזה צ"ע דלא לשתמשו מי שיאמר כן. עוד יש קולא דאם ש"מ מאותו מקום דהוחזקו ב' יב"ש ולא יש ש"מ מכ"ע ל"ח אפי' לאותו יב"ש שהוחזקו בו ב' דהא לאותו יב"ש לחוד הוי כפילה דחד וממק"א ליכא ש"מ ואיכא ג"כ חומרא לרשב"א כשהוחזק בעיר א' ב' יב"ש וש"מ מכל עולם למקום שנאבד הגט ל"מ בדיקה במקום שיש ב' יב"ש לשאול יב"ש אחר אם לא אבד גט דעדיין חיישי' שיב"ש במק"א דאמרי' דיש טובא בעלמא כנ"ל ועיי':

אלא דבאמת דברי רשב"א רחוקי' לומר כמו שיש ב' יב"ש במקום זה כן יש טובא בעלמא ורשב"א לא כ"כ רק שלא מצא מענה לרבה דל"ח בהוחזקו רק משום דהוי כפילה דחד ועכצ"ל עם ש"מ אמרי' דיש עוד הרבה אבל באמת לק"מ דמשו"ה ל"ח להוחזקו לחוד באש"מ דל"ח כמו שזה בא לכאן כן יב"ש אחר כיון שאש"מ לכאן אבל כשיש ש"מ ושכיחי טובא עוברי' ושבי' מעלמא וכיון שהוחזק א' ששמו כשמו חיישי' שמא ברוב הבאי' הי' יב"ש זה שידענו ששמו כשמו ומצאתי שכ"כ פ"י והוא נכון וברור ותימה על הרשב"א דלא נחית לזה ובל"ס כל הראשוני' כן ס"ל דלא נתקשה א' בקושי' הרשב"א מ"ש הוחזק לחוד ומ"ש הוחזק עם ש"מ נראה דפשיטא להו כהנ"ל:

ולפ"ז יצא לנו קולא כל שבדקנו ושאלנו יב"ש אחר ולא אבד שוב אין לנו לחוש למק"א כיון דש"מ לחוד ל"ח ויש נגד זה ב' חומרא דכל ששש"מ מאותו מקום שיש ב' יב"ש חיישי' לי' אפי' אין ש"מ ממק"א למקום שנמצא. ועוד חומרא אפי' כתוב שם העיר שכתב חיישי' לאותו יב"ש משא"כ לשיטת רשב"א כמ"ש והבן:

והנה בזה צדק הפ"י דלהכי ל"ח בהוחזק לחוד דמהיכן בא זה לכאן דאש"מ ואמת אבין הדבר בלי ספק אבל מה שהוסי' עוד באורך דאפי' לא עבר רק א' וידענו שעבר חוששי' ליב"ש אפי' אין ש"מ והעמיס כן בכוונ' המחבר לא נכון כלל דוקא היכא דש"מ חיישי' שמא בתוך רבי' הבאי' הי' בתוכם יב"ש זה שאנו יודעי' בו והוחזק אבל כשאין ש"מ רק שאנו רואי' שעבר א' שם לחוש שמא יב"ש זה שאנו יודעי' בו הוא שעבר שם וודאי חשש רחוק הוא לומר שא' שבא לכאן הוא היב"ש ולמאן דל"ח בהוחזקו רק בש"מ גם כה"ג ל"ח כנ"ל פשוט ודמיונו של פ"י אינו עולה יפה במח"כ:

ג) הש"ג אחז בשיטה זו דקיי"ל כרבה דוקא ש"מ והוחזקו חיישי' אלא שכ' דכל שהוחזקו שמות אנשי' חיישי' וצ"ע מנ"ל הא והב"ש עשה פשר דבר כל ששש"מ והוחזק שמו' אנשי' הוי תרתי לרעותא אבל בהוחזקו לחוד למ"ד הוחזקו לחוד חיישי' בהוחזק כה"ג ל"ח. וזהו כעין פשר דבר וקשה מנ"ל לש"ג לעשו' פשר כזה להחמיר והנה רש"י בגיטין כ' והוא שהוחזקו שמות אנשי' נרא' ג"כ דס"ל כש"ג בש"מ עכ"פ ל"ב רק הוחזק שמו' אנשי'

וצ"ל מנ"ל לומר כן וכתבתי בביאור הסוגי' ואכפיל הדברי' בקיצור פה דהי' קשה לרש"י קושי' ש"מ ב"מ מנ"ל דמתני' והוא בהוחזק דלמא ס"ל לרבה דווקא לב' שוירי כולי האי ל"ח וסיפא דמתני' ב"מ דהי' ידוע דליכא עוד יב"ש במקו' הכתיבה והא סיפא לא בא להשמיענו חידוש דין דלא חיישי' לאחר אלא דכל מעב"ד בוודאי ממנה נפל משו' דכ' בו הנפק ובמתני' דגיטין פסול דחיישי' לאותו מקו' הכתיב' יש עוד יב"ש ונ"ל עפמ"ש ש"מ בשם ראב"ד דס"ל דלכן אמר ר"ה חוששי':

לב' שוירי ולא חש למקו' הכתיבה דשם בוודאי הי' ידעי' אם יש עוד יב"ש ומדלא נודע הוי כהוחזק דליכא עור יב"ש ותוס' לא ס"ל כן דהא כ' דידוע הי' שאין שם יב"ש וכ"כ ריטב"א ורש"י בב"מ ונ"ל דתוס' ג"כ עודה דיש סברא דהוי נודע אלא דלא ס"ל דזה לא עדיפא מחשש לב' שוירי דג"כ רחוק לחוש כולי האי ומ"מ אמר ר"ה חוששי' לב' שוירי ה"ה שהי' לו לחוש לאותו מקו' הגם דרחוק מן הצר קרוב מן הצד יותר מחשש ב' שוירי ושקולי' הם ולפ"ז א"ש דאמר והוא דהוחזקו דלאותו מקו' או דל"ח כלל לאותו מקו' דהוי כהוחזק דלא או עכ"פ לא קרוב יותר לחוש מב' שוירי וכיון דהוכיח רבה דלב' שווירי ל"ח ה"ה לאותו מקו' אין לחוש אבל כשלא נכתב שם העיר או שנכתב ואנו יודעי' שיש עוד שוירי י"ל דחייש רבה היכא דאיכא ש"מ משם גם בלא הוחזקו בשוירי זו עוד יב"ש והבן: ולפי"ז נ"ל היכא דהוחזק באותו מקו' שמות אנשי' שווי' ולא שמות נשי' מ"מ חיישי' דלא רחוק לחוש שמא יש לו אשה כזו ואשה דכל כבודה פנימ' אין ידוע מי שיש לו אשה בשם זה ששמה כשם אשה של יב"ש זה וכ"ש דיש לחוש שקדש אשה במדה"י ומי יודע אם יש לו הגם ששמות אנשי' ל"מ הוחזק עכ"פ נסתלק' עי"ז דלא רחוק לחוש לכך כמו שני שוירי וי"ל דבכה"ג חייש רבה בש"מ לחוד ולכן כ' רש"י והוא דהוחזק שמו' אנשי' דתו לא מוכרחי' לומר דבגה"ג אפשר חייש רבה וזו היא שיטתו של הש"ג דכ' בהוחזק' שמו' אנשי' סגי לאו דמקרו הוחזק אלא כיון דלא רחוק כ"כ לומר שיש לו אשה במדה"י או במקומו ולא נודע חיישי' ליב"ש זה משו' דש"מ ובכה"ג לא מוכח דס"ל לרבה דל"ח לש"מ לחוד וכמ"ש כנ"ל נכון וברור בכוונתו בעזה"י:

ד) נלפע"ד לעשו' סמוכי' ולהראות פנים מסבירו' להלכה לשיטו' אלו דנקטו כרבה ול"ח ללשנא בתרא דר"ז בשנישב מלתא דתמוה טובא בסוגי' דבב"מ מקשה לר"ז מסיפא דמתני' דב"מ ומתרץ דס"ל מעשה ב"ד דאשתכח חוץ לב"ד ובגיטין אין זכר לקושי' זו על ל"ב דר"ז ומלתא דבעי טעמא והלא דבר הוא וצ"ע ליישב ויגעתי ומצאתי ישוב לזה הנה תוס' ב"מ כ' ע"ב הקשה על ריע דאמר היכא קמדמית איסור לממון הא ממון חמור מאיסור דאין הולכי' בממון אחר הרוב והעלה ב' תי' א' די"ל משו' חומר א"א או משו'

לעז וכבר התעורר הפ"י שם לתי' קמא איך אמר רבה אין שט"ח ומיאונין תנן דלמא בא"א החמירו ולא בחליצה ומיאונין ולדידי קשה גם לתי' ב' משו' לעז מנ"ל לרבה להוכיח דל"ח דלמא משו' חומר ובחליצ' לא שייך חומר עוד קשה לי על תי' א' של תוס' דבא"א החמירו דאין הולכי' אחר הרוב כבמאל"ס עדיין מי ניחא הא דאמר ר"ע מי קמדמי' אסור' כו' הא בממון ג"כ חומרא דאין הולכי' אחר הרוב ומ"מ ל"ח לב' יב"ש ה"ה בא"א דהחמירו שלא לילך בתר הרוב מ"מ לא חמירא יותר מממון ושפיר יליף רב איסור זה מממון וצ"ל דס"ל לתוס' דמשאל"ס מעוטא דמעוט' הוא וחששו משו' חומר אפי' ממעוט דמעוט' וכבר האריכו גדולי אחרוני' בקונטרס מהרח"ש אי חששו למעוטי' דמעוטא בא"א ולשון תוס' ב"מ שכ' דאין הולכי' בתר הרוב משמע דל"ח רק למעוט וצ"ע:

וכשאני לעצמי נ"ל לצרף ב' תירוצי תוס' דר"ע הקשה לרבה דלמא משו' לעז וזה וודאי ל"ש בממון ואמר רבה אנן שט"ח ומיאונין תנן דג"כ שייך משו' לעז מה תאמר מנ"ל שמא משו' חומר א"א דלא אזלי' בתר רוב יותר מכל איסורי' אי משו' חומר איכא ראי' מממון דג"כ איכא חומר זה דלא אזלי' בתר רוב ומ"מ ל"מ לב' יב"ש וא"ש:

ומובן בזה הא דרבה הוכיח מכל מעשה ב"ד והא עיקר ראיתו משטרי חליצה הו"ל לומר מיד דמשם ראי' ולמ"ש א"ש דרבה ס"ל לעיקר משו' חומרא דא"א וליכא ראי' מש"ח ומיאוני' רק מממון ולכן מביא מכל מעשה ב"ד ודחו לי' ר"ע מי קמדמי' איסור לממון היינו שמא משו' לעז אמר לו ש"ח ומיאונין תנן ואי משו' לעז משם איכא ראי' ולעצמו ס"ל דמשו' חומר הוא וה"ה בממון וא"ש:

ובזה יש מקו' ישוב לקושי' רש"י ותוס' על רבא יבמו' קט"ז דיליף איסור מממון י"ל דרבא ס"ל אין הולכי' בממון אחר הרוב וליכא חומר בא"א יותר מממון מה תאמר דלמא בא"א משו' לעז זה י"ל בגט אבל בעגונא דיליף רבא מממון ל"ש לומר שמא משו' לעז דל"מ דהחמירו בעגונא משו' לעז אדרבא הקילו טובא במלתא דתמיה' לרבי' ע"פ עבד ושפחה ול"ח ללעז דבעל דעלמא ומביא רבא שפיר ראי' מממון לאיסור ולענין גט מביא ראי' מן מה דקאמר תבדוק כל נהרדע' אלא דקשה על אביי איך יליף להחמיר בעגונא מגט י"ל גנו שאני משו' לעז משא"כ בעגונא וי"ל:

אלא דקשה לפי"ז מה דמקשה בב"מ לר"ז ממתני' דכל מעשה ב"ד י"ל ר"ז ס"ל הולכי' בממון אחר הרוב וממון קיל מאיסור א"א ומש"ח ומיאונין ג"כ ליכא למילף מה"ט ונ"ל בשנדקדק דבש"ס ב"מ קאמר לל"ב במאי פליגו הו"ל להקשו' דרך קושי' לר"ז לל"ב קשיא מתני' דב"מ כמו שהקשה תוס' כאן וש"ס קאמר במאי פליגו כאלו אין קושי' על ר"ז רק דרצה לברר במאי פליגו ולכן נ"ל דידע דליכא קושי' על ר"ז די"ל ס"ל הולכי' בממון אחר

הרוב ול"מ ממתני' מידי וידע ג"כ די"ל דר"ז מפרש כל מעב"ד חוץ לב"ד ולכן קאמר בינאי פליגו היינו אי פליגו בפלוגת' אי הוי הולכי' בממון אחר הרוב או דפליגו במשמעו' מעב"ד אי דאשתכח בב"ד ומסיק דפליגו במשמעו' מעב"ד דלרווחא קאמר בהכי פליגו כדי שלא צ"ל דר"ז ס"ל הולכי' בממון אחר הרוב דלא כהלכתא וא"ש:

ואחר הוצע' זו כבוא ליישב הא דלא קאמר במאי פליגו בגיטין כמו בב"מ לפמ"ש דלא בא להקשות על ר"ז רק לברר אי פליגו דר"ז ס"ל הולכי' בממון אה"ר או משום דלא משמע לי' מעב"ד בב"ד ועדיין קשה מה נ"מ מאיזה טעם פליג סו' כ"ס לא קשי' עליו ממתני'. וי"ל דנ"מ אי טעמו משום דס"ל הולכי' בממון אחה"ר א"כ עכ"פ בממון וש"ח ומיאוני' וכדומה ס"ל דל"ח דמוכח ממתני' ולי' לי' דחיישי' רק בגט דא"א חמור טובא אבל אי פליג משום דלא משמע מעב"ד בב"ד א"כ גם בממון וש"ח ומיאוני' חיישי' דמנ"ל דל"ח ולזה קאמר במאי פליגו לברר מה דס"ל לר"ז לדינא בממון ואיסור דעלמא דקיל מא"א. והא"ש דבב"מ דשם מקומו דממון וש"ח ומיאוני' דקתני במתני' שם רצה לברר אי ר"ז מחמיר גם באלו או לא דשם מקומם אבל בגיטין דלא נזכר כלל מכל אלו ומקומו רק לענין גנו דקתני במתני' ומתני' דב"מ מובא לכאן כדי להקשו' ולענין גט אין נפקותא אי טעמא דר"ז משום דס"ל אין הולכי' בממון אחה"ר או משום דס"ל מעב"ד חוץ לב"ד סו' כ"ס בגט ס"ל דחיישי' לכן לא אמר כאן במאי פליגו כנלפע"ד ישוב נכון וסלול בעזר' הי"ת:

ומינה מוכח דלקו' קיי"ל כלישנא בתרא דר"ז ונדחה מכל הנהו טעמי' שכתבו הגאוני' דס"ל כרבה דאי הלכתא כל"ב או עכ"פ ספק הוא איכא נפקותא רבתא לדינא אם הטעם דר"ז משום דס"ל הולכי' בממון אחר הרוב לפי דקיי"ל כשמואל בדינא דאין הולכי' בממון אחה"ר ממילא נדחה הא דר"ז ואי טעמו משום דס"ל כל מעב"ד חוץ לב"ד אפשר לדר"ז לל"ב והלכתא להחמיר כוותי' א"כ הי"ל בש"ס גיטין לברר במאי פליגו ולאפוקי משום דס"ל מעב"ד חוץ לב"ד ממילא הלכתא כוותי' להחמיר ומדלא אמר הכי ש"מ דבכל אופן לית הלכתא כל"ב אפי' למסקנא דטעמו משום דמעב"ד חוץ לב"ד משום דר"ח ור"ה כרבה ס"ל ומעשה רב וכן לל"ק גם ר"ז הכי ס"ל. והרי הראנו פנים מסבירות להלכה זו דקיי"ל כרבה ועיי' בכ"ז:

ה) הרי"ף בב"מ מביא הא דרבה בש"מ והוא דהוחזקו וכ' ור"ז אמר אפי' בש"מ ולא הוחזקו וצל"ע איך כ' בפשיטו' ר"ז אמר הא איכא ב' לשנא ברז לל"ק כרבה ס"ל ואיך קאמר ר"ז אמר הא ל"א ואפשר כל"ק ונ"ל עפמ"ש בביאור הסוגי' דפליגו ל"ק ול"ב אם בעל שאמר גרשתי נאמן דל"ב ס"ל דאינו נאמן וא"א דמוקי ר"ז הברייי' בהוחזקו מנא ידעי' שאבד והוא אינו נאמן דאיכא סברא דאחר אבד ונמלך והשליכו משא"כ הוא צריך

לומר נמלך שלא לתתו עוד וחזר ונמלך לתנו וזה רחוק ול"ש וכמו דאינו נאמן משום דקלא איתי לי' כן א"נ בכה"ג ול"ק ס"ל דנאמן במקום דמנגדו דל"ל קלא וה"ה הכא דנאמן. ולפ"ז לפי דקיי"ל דאינו נאמן ע"כ ר"ז אמר אפי' ש"מ לחוד חיישי' ושפיר כ' הרי"ף ר"ז אמר אפי' בש"מ לחוד וא"ש עיי': והנה בב"מ שם כ' הרי"ף ובמלתא דאסור צריכי' אנו להחמיר נרא' דמחומרא ומספק נקיט להחמיר ובגיטין כ' דהלכה כרב אשי דהוא בתרא ולכן אין מחזירי' בש"מ ולא הוחזקו ועיי' ר"ן שם וכיון דפסק כר"א שהוא בתרא עיקר דינא הוא ולא מחומר' ובב"מ כ' רק דמספק איסור מחמירי' בש"מ ולא הוחזקו ובאמת בב"מ לא כ' מדר"א כלום ומספק אי הלכה כרבה או כר"ז מחמיר והא גופא צ"ע למה לא הוכיח בב"מ דר"א דהוא בתרא ס"ל בש"מ לחוד חוששי' ורשב"א כ' משמי' דרי"ף דב"מ דס"ל כל"ב ולא הזכיר ממ"ש הרי"ף במקומו בגיטין ובכ"ז לא חלי ולא הרגיש אדם וצלע"ג:

ולחומר הקושי' דקשי' לי טרחתי ויגעתי למצוא ישוב לכ"ז ומצאתי מקום ישוב. דהנה הוכחת הרי"ף בגיטין דר"א ס"ל כל"ב דר"ז כ' הר"ן מדנאיד מאוקימתא דר"ז דקשי' לי' אי באש"מ ולא הוחזק פשיטא וע"כ דלא ס"ל כרבה וראי' זו יש לדחות לפי דס"ל לרא"ש דהוחזקו גרע מש"מ י"ל דר"א קשי' מתוס' דב"מ כמו רבה ובהוחזקו לא עלי למוקמי דס"ל דהוחזקו חיישי' דגרע טובא ומסיפא דמעב"ד לא רק בש"מ דעדין מהוחזק לחוד ורבה מוקי בהוחזק וזה לא ס"ל לר"א אבל בש"מ ס"ל כרבה מסיפא דמעב"ד ולא מוקי רישא בש"מ פשיט היינו סיפא ומזה עצמו הוכיח רבה דהוחזקו דגרוע ג"כ ל"ח כמ"ש הפ"י בסוגי' ור"א ס"ל בהוחזקו חיישי' לכן מוקי לי' בסימן יש בצד א"פ ור"י במעולם לא חתמנו כן ולכן לא כ' הרי"ף בב"מ דהלכה כר"א שהוא בתרא דאין ראי' דס"ל בש"מ ולא הוחזקו דחיישי' לכן כ' מספיקא יש להחמיר דלמא הלכה כל"ב דר"ז. והנה כ"ז י"ל אי דיוקא דרבה מיתור' דנמלך כבש"ס ב"מ דקאמר טעמא דנמלך וכמ"ש תוס' ב"מ וגיטין דמסוגי' ב"מ נרא' דדייק מתיב' נמלך וי"ל דקשי' לר"א במתני' פשיטא וכהנ"ל. אבל לפי סוגי' דגיטין דלא דייק מנמלך רק הא אמר תנו נותני' ואי עיקר הדיוק מתיב' נמלך הו"ל לדייק מזה ועיקר חסר ע"כ צ"ל כרש"י שפי' ממשמעו' דייק הא אמר תנו נותני' ואפי' לזמן מרובה או דסתמא קתני או משום דומי' דסיפא כמ"ש תוס' בשם ר"י וליכא למימר דר"א ס"ל ש"מ דא"ח ולא מוקי רישא בש"מ היינו סיפא דהא לא דייקי' נמלך דנימא דקמ"ל מה דלא נשמע מסיפא והא דקאמר ר"א בנקב יש בו משום דקשי' לי' בברייתא אי באש"מ ולא הוחזק פשיט' ולא:

משום מתני' ואי דבריי' קמ"ל דל"ח לפירי צ"ל דר"א ס"ל אין לבעל פירו' משע"ח ובאמ' מהראשוני' נרא' בפשטא דל"ק להו קושי' תוס' דלמא קמ"ל דל"ח לפירי דכתבו דקשי' לר"י ור"א מבריי' פשיטא ולא הרגישו דלמא קמ"ל דל"ח לפירי דאפשר גם זה פשיטא והא דמוקי רבה מתני' בהוחזקו מנ"ל דבהוחזקו דגרע ל"ח צ"ל לפי הסוגי' דגיטין דס"ל דהוחזק לא גרע מש"מ ושקולי' הם ומוקי רישא בהוחזקו להודיע לנו כי ס"ל דשקולי' הם ולא נטע' דגרע ולפי סוגי' דגיטין מוכח מר"א דס"ל כל"ב דר"ז מדלא מוקי הברייי' בש"מ או הוחזק וע"כ דס"ל בכ"א לחוד ש"מ או הוחזקו חיישי' והא"ש דבב"מ מעתיק שם טעמא דנמלך ולפי סוגי' דשם ל"מ מר"א דס"ל דש"מ חיישי' י"ל דוקא הוחזק ס"ל דל"ח דיש מקום לומר הוחזק גרע מש"מ ולכן כ' רק מספק יש להחמיר אבל בגיטין מעתיק הסוגי' הא אמר תנו נותני לפי סוגי' זו מוכח דר"א ס"ל גם בש"מ ל"ח והוחזק שקול כש"מ לכן כ' דהלכה כר"א שהוא בתרא כנלפע"ד ליישב ועיי' היטיב ומ"מ צע"ג שלא הרגישו הראשוני' והבאי' אחרי' בסתיר' זו וד' יאיר עיני: ו) להרז"ה ביבמות הקשה שיט' הרי"ף אהדדי בב"מ כ' בש"מ לחוד חיישי' ובגיטין כ' בעבר אדם שם והוחזק חיישי' והיינו עם ש"מ הרי בעי תרתי. וצל"ע למה מקשה עמ"ש בב"מ ולא הקשה על הרי"ף מיני' ובי' ממ"ש בגיטין תחלה דבש"מ לא מחזירי' ואח"כ מיד כ' דבעי הוחזק ג"כ. ונ"ל דידע הרז"ה די"ל דכוונתו בגיטין הוחזק לחוד דס"ל דשקול כמו ש"מ ולא עדיף מש"מ וכמ"ש הר"ן בחד תי' דבהוחזק לחוד קאי אלא מדלא כ' בב"מ רק ש"מ ולא הוחזק ולא כ' ה"ה בהוחזק בלא ש"מ הי' נרא' לרז"ה דס"ל לרי"ף דהוחזק עדיפא מש"מ דאי ס"ל שקולי' הם או גרוע ול"צ לכתוב תרתי דממילא נשמע וכ' ש"מ לחוד דבהכי קאמר ר"ז דחיישי' דמוקי מתני' דגיטין בש"מ לחוד וה"ה או כ"ש הוחזק למה כ' בגיטין בהוחזק מאחר שכבר כ' בש"מ לחוד חיישי' וע"כ כוונתו בגיטין ש"מ והוחזק והקשה שפיר דסתר עצמו אבל ממ"ש בגיטין לחוד לא הי' יוכל להקשו' די"ל דס"ל הוחזק לחוד ג"כ חיישי' דשקולי' הם וכ' כ"א בפ"ע כנ"ל ועיי':

והנה הר"ן בחד תי' מתרץ דמ"ש הרי"ף הוחזק היינו עם ש"מ ומחמיר בתרתי לרעות' אפי' עבר אבל בכ"א לחוד דוקא שהה וזה כפשר דבר ובתי' ב' כ' דכוונתו הוחזק לחוד ותי' זה צריך תבלין למה הזכיר הוחזק כשכ' דקיי"ל לחומרא כל שלא עבר אדם ולא כ' תחלה כשכ' דבש"מ לחוד חיישי' ה"ה בהוחזק וי"ל דקמ"ל אפי' בהוחזק דעדיף מש"מ מ"מ מחמירי' אפי' בעבר אדם ולרא"ש דהוחזק גרע קשה וגם קשה למה לא כ' הרי"ף בב"מ מהוחזק כלום כנ"ל:

ולפמ"ש רמב"ן במלחמו' דלכן נקיט הרי"ף הוחזק בעבר אדם דעבר אדם לאו ש"מ הוא ודוקא בהוחזק חיישי' א"ש הכל דבב"מ לא כ' הוחזק דס"ל דגרוע הוחזק או עכ"פ שקולי' הם ונדע ה"ה הוחזק ובגיטין ג"כ לא כ' רק דחיישי' לש"מ וה"ה או כ"ש הוחזק ולא כ' אח"כ בהוחזק רק משום דכ' דבעבר חיישי' וזה דוקא רק בהוחזק ולכן כ' הוחזק דבזה נקטי' להחמיר בעבר אדם וא"ש עיי':

ז) בשיטתו של הרי"ף איכא ג' שיטו' הרז"ה וכן הה"מ ס"ל בשיטתו דלהוחזק לחוד ל"ח ושיטת הרא"ש דהוחזק גרע ושיטת רמב"ן ור"ן דה"ה בהוחזק והוכיחו כן מדלא מוקי ר"י ור"א בריי' בהוחזקו ע"כ דס"ל גם בהוחזקו לחוד חיישי' ונרא' מרמב"ן ור"ן דס"ל דהוחזקו עדיף וללי"ב דר"ז י"ל דהוחזקו ל"ח. אבל ר"י ור"א ע"כ ס"ל גם בהוחזקו חיישי' ועפ"ז מובן לר"י ור"א קשי' להו אי בלא הוחזקו ולא ש"מ פשיטא ולמה ל"ק לל"ב דר"ז פשיטא ולמ"ש א"ש דר"ז ס"ל בהוחזקו ל"ח דעדיף מש"מ ור"י ור"א ס"ל גם בהוחזק חיישי' והוצרכו לחדש אוקימתא אחריתא כנ"ל: ולשיט' הה"מ והרז"ה דס"ל לרי"ף דבהוחזק ל"ח קשה א"כ למה לא מוקמי בריי' בהוחזקו ואי דס"ל דלרווח' דמלתא מתרצו א"כ לא מוכח מר"א ור"י כלום דס"ל אפי' בש"מ דחיישי' ואיך כ' הרי"ף דהלכה כר"א דבתרא לכן בש"מ חיישי' דמר"א ל"מ כלום וצ"ע ולפמ"ש באות ה' דלמ"ד בעל שאמר גרשתי א"נ א"א לאוקמי הבריי' בהוחזקו י"ל דר"א ס"ל בהוחזקו ל"ח והא דקשי' לי' פשיט' ולא מוקי הבריי' בהוחזקו דס"ל בעל שאמר גרשתי א"נ וא"ש עיי':

ח) הנה הר"ן בחד תי' בישוב הרי"ף כ' דכוונת הרי"ף בעבר אדם הוחזק וש"מ אז מחמירי' ובתי' ב' כ' בהוחזק לחוד קאי. הנה ס"ל לר"ן דבעבר אדם ג"כ ש"מ מקרי דהא כ' תחלה בתרתי יחד מחמיר ואי לאו ש"מ הוא אכתי ליכא רק חדא ברעות' וע"כ דס"ל דחד הוי ש"מ. ולזה קשה בתי' ב' למה נקיט הרי"ף הוחזקו צ"ל דקמ"ל רבותא אפי' הוחזק דעדיפ' מש"מ מ"מ מחמיר בעבר אדם כ"ש בש"מ:

ונ"ל להראות פנים לתי' קמא של הר"ן דקשה לי מ"ש הרי"ף בעבר אדם והוחזק ל"מ רק בשאמרו עדי' מעולם כו' או בסימן מובהק הא כבר כ' הרי"ף לעיל בש"מ דחוששי' ליכא אופן להחזיר רק כדר"י או כדר"א ומאי האי דכופל הענין כשכ' בהוחזק דל"מ רק בב' אופני' אלו. ולתי' קמא של הר"ן א"ש דה"א בב' לרעותא ל"מ דר"י דחיישי' שמא אתרמי ודוקא בש"מ לחוד ל"ח כולי האי אתרמי ביב"ש ועדי' כעדי' וה"ה בהוחזקו לחוד שמא אתרמי ובא ועדי' כעדי' אבל בתרתי לרעות' ה"א דחיישי' קמ"ל ולכן כ' שני' דבר זה דר"י ואגב כ' גם דר"א ולתי' שני דבהוחזק לחוד איירי קשה כפילת הדברי' ולשיט' הרא"ש דהוחזק גרע י"ל קמ"ל אפי' בהוחזק מהני דר"י ודר"א אבל לפי דס"ל לר"ן דלא

גרע אדרבה עדיפא קשה כיון דאמר לא יחזור ממילא נדע דלית לנו תקנתא רק כדר"י או כר"א ואפשר משום דר"א נקיט דה"א בהוחזק דעדיף מש"מ ניהי דמ"מ חיישי' אבל לא צריך מ"מ קמ"ל ואגב נקיט דר"י ג"כ ועיי':

וצ"ב לחד תי' דר"ן דבתרתי קאי הרי"ף מנ"ל לרי"ף באמת דבתרתי לרעותא מהני דר"ז הא ר"י קשי' לי' פשיטא באיכא תרתי לטובותא י"ל דמשני באמרו עדי' היינו דבריי' בחדא לרעותא ש"מ או הוחזק אבל בתרתי מנ"ל דמהני ועיי' רמב"ם שכ' מפורש ואפי' ש"מ והוחזק מהני כשאמרו עדי' או בס"מ נרא' לעין כי הי' מקו' לומר בתרתי לרעותא ל"מ וקשה מנ"ל באמת דמהני ונ"ל דש"ס מקשה פשיטא דל"ח ומשני דה"א שמא אתרמי קמ"ל וס"ל לרי"ף ורמב"ם אי מוקמי בריי' בחדא לרעות' פשיטא דל"ח כ"כ דהא גופא חומרא דנחוש בחדא לרעות' ורבה ס"ל דל"ח ובהצטר' עוד לחוש שמא ביב"ש ועדי' כעדי' בוודאי פשיטא וע"כ דלפי אוקימתא זו מוקי בריי' בתרתי לרעותא וקמ"ל מ"מ ל"ח לאתרמי עדי' כעדי כנ"ל נכון ועיי':

ט) והנה הראב"ד ורמב"ן שני' ס"ל דכל ששהה כדי ששהה או עבר אדם שם ליכא ש"מ אפי' יש בעיר ש"מ כיון דבאותו מקו' לא עבר או שהה רק א' ל"מ ש"מ ורמב"ן הביא ראי' מלישנא היכא דתרו כתנא דלאו ש"מ מקרי הגם שבעיר מקו' דמזבנו ש"מ. וצ"ע איך ס"ל לרבה דבהוחזקו ל"ח הא מוכח מהאי תנא דאמר כל שלא שהה או מ"ד שלא עבר דהוחזקו לבד חיישי' ורמב"ן כ' באמת מזה ג"כ ראי' דבהוחזק לחוד חיישי' ולא הקשה על רבה ואפשר לומר דרבה מפרש הנהו תנאי בש"מ והוחזקו כיון דמוחזקו בש"מ בעיר הגם שבאותו מקו' לא עברה שיירי' רק א' מ"מ הוי תרתי לרעותא כעין שכ' הב"ש בש"מ והוחזקו רק שמו' אנשי' וכן י"ל בזה ואנן דקיי"ל ש"מ לחוד חיישי' דווקא בש"מ באותו מקו' ממש כן י"ל אלא הא רמב"ן מביא ראי' מהך לשנא במקו' דתרו כתנא חזי' דאין זה ש"מ והא שם הוי הוחזקו מ"מ לא הוי רק חדא לרעות' דמה דש"מ בעיר לא חזו לצרופי כלל לתרתי לרעותא וקשה על רבה ממאן דס"ל כדי שלא שהה או עבר שם. וי"ל דוודאי גם לרבה מ"ד שלא שהה או עבר ס"ל הוחזק לבד חיישי' וה"ה ש"מ לחוד אלא רבה הוכיח דמתני' דב"מ דס"ל ש"מ לחוד ל"ח וה"ה הוחזק לחוד דלא כהנהו תנאי ואנן קיי"ל להלכתא כל"ב דר"ז וכר"י ור"א דלא דייקו מסיפא דב"מ דמעב"ד חוץ לב"ד ואיכא ראי' מהנהו תנאי דבהוחזק לבד חיישי' וה"ה או כ"ש ש"מ לחוד כמ"ש רמב"ן דוחה נמי איכא ראי' דבהוחזק לבד חיישי' כנ"ל ועיי':

והנה ראב"ד ורמב"ן העמיסו כן בשיט' הרי"ף ולכן כ' בעבר אדם והוחזקו ביב"ש. ונ"ל לחזק דבריה' בשיט' הרי"ף הן מה דכ' הרי"ף וז"ל אבל עבר אדם שם והוחזק ביב"ש

חיישי' שמא ממנו נפל מ"ש חיישי' ממנו נפל שפת יתר הוא דלא הוי לי' לכתוב רק דאין מחזירי' רק באמרו עדי' או בס"מ כמ"ש באיכא ש"מ אין מחזירי' רק כה"ג ולמה כ' כאן דחיישי' שמא ממנו נפל והלא דבר הוא. ונ"ל בדיוק כ"כ דלפי מ"ש רשב"א דלמ"ד שלא שהה או עבר אדם ס"ל דחיישי' לשיירא שעבר' קוד' שאבד וזה שעבר אחר שאבד הוא לא שממנו נפל אלא שדרס גט זה שאבד הוא או נטלו והשליכו לאיבוד וזה גם בלא הוחזק חיישי' כשעבר אדם ורי"ף דס"ל דווקא בהוחזק ע"כ דס"ל לשיירא שעברה ל"ח כדס"ל מ"ד כדי שלא תעבור שיירי' כמ"ש רשב"א אלא דחיישי' למי שעבר אחר שאבד הגט שהוא אבד ג"כ גט וזה שכ' הרי"ף ולכן כשעבר אדם והוחזק ביב"ש חיישי' שמא ממנו נפל לאפוקי דל"ח שנפל משיירי' שעברה כבר קיד' אביד' הגט ולכן דווקא בהוחזקו חיישי' ולא בש"מ ולא הוחזקו אבל כשכ' בש"מ דחיישי' לא הי' צריך לכתוב דחיישי' דמזה נפל דליכא חילוק אם משיירי' שעברה כבר או משיירי' זו וא"ש דברי הרי"ף בדקדוק ודיוק והבן:

יוד) הרמב"ם פ"ג מגירושין הלכה כ' וז"ל אבד במקו' שהש"מ ומצאו מיד ועדיין לא שהה אדם שם מן העוברי' כו' נרא' אבל אם לא ידענו שלא שהה אדם שם חיישי' שמא שהה שם כיון דש"מ ומוכח ג"כ דס"ל כל ששהה שם הוי ש"מ דלא כרמב"ן וראב"ד ובהלכה יו"ד בהוחזקו כ' ח"ל הואיל ועבר אדם שם נראה דווקא בידעי' דוודאי עבר אדם שם וקשה למה בש"מ בלא ידעי' אם שהה חיישי' ובהוחזק דווקא בראינו שעבר שם ולא הרגיש אדם מזה וצל"ע: והנ"ל בישוב הדבר הנה הב"ש כ' דבראינו שעבר עדיפא מלא ראינו אלא כדי שעבר די"ל כמו כן הלכו הרבה כיון דש"מ משא"כ בראינו שלא עבר רק א' עיי' בו. ובפרישה כ' דלא ראינו גרע דאיכא כעין ס"ס שמא לא עבר כלל ואת"ל עבר שמא לאו יב"ש עבר. ונ"ל להכריע היכא דש"מ תמיד ספק שמא לא עבר אינו ספק השקול כיון דעוברי' ושבי' תדיר הוי כוודאי עברו שם ב"א אבל באין ש"מ והוחזק בלא ידענו שעבר אדם הוי כס"ס שמא לא עבר אדם כלל ואם עבר שמא לא יב"ש הוא וכשאנו רואי' שעבר רק א' לא הוי ש"מ ואין לחוש רק בהוחזק דליכא ס"ס דהא ראינו שעבר א' כנ"ל. ומעתה א"ש דברי הרמב"ם כשכ' בש"מ לאלתר דידענו דלא שהה אדם שם הדיוק אבל בלא ידענו שלא:

שהה חיישי' שמא שהה א' וכן י"ל כמה עברו כמ"ש הב"ש ולכן חיישי' אבל בידענו שלא שהה רק א' ל"ח דלא הוי ש"מ וכש"כ בהוחזק חיישי' שנקיט כיון שראינו עבר אדם שם דווקא כשאנו יודעי' דבאין אנו יודעי' איכא ס"ס ולכן דווקא כשאנו יודעים סני בא' כיון שהוחזקו ובהוחזקו לחוד קאי דחיישי' כשיטת רבו דרבו הרי"ף ז"ל לפי

שיטו' רמב"ן וראב"ד בשיט' הרי"ף וכמ"ש לח"מ דהכי ס"ל לרמב"ם וא"ש שיט' הרמב"ם וכן הוא שיט' הרי"ף כד דייקת בדבריו שכ' אבל אם עבר אדם שם והוחזק דייק וכ' אם עבר דווקא שאנו יודעי' שעבר חיישי' בהוחזק דאם לא ידעי' הוי כעין ס"ס אבל בש"מ וא"א יודעי' אם עבר לאו ס"ס הוא והוי ש"מ שי"ל שעברו הרבה כמ"ש הב"ש. ונ"ל מ"ש תחלה ומסתברא בהא מלתא עבדי' לחומרא שלא עבר אדם שם אבל לא ידענו שלא עבר חיישי' היינו בש"מ לחוד דאיירי עד עתה כל שלא ידעי' חיישי' שעברו הרב' שפרשו מן השיירו' מצויו' הוי כש"מ שם וס"ס ליכא כיון ששכיחי עוברי' תדיר ושוב כ' אבל אם עבר אדם שם והוחזקו היינו כשראינו שלא עבר רק א' ליכא משו' ש"מ דידענו דלא עבר רק א' אבל בהוחזקו חיישי' לא' שעבר בוודאי ועולה שיט' הרי"ף בזה בקנה א' והדברי' עתיקי' לפע"ד ועיי':

יא) הרמב"ם בש"מ כ' שלא שהה ובהוחזק כ' שלא עבר והשיג הראב"ד עליו וכ' בלבול דברי' אני רואה בש"מ כ' לא שהה הוי מיד ובהוחזק כ' לא שהה כו'. ודברי הראב"ד צריכי' ביאור שנראי' כמבולבלי' וערובי דברי' דתחלה כ' ואם יאמר מפני שהוחזקו ביב"ש בגמרא ל"מ הפרש וכו' וביב"ש בעיר א' היינו באותה העיר הכתובה בגט יב"ש ממתא פלוני וכמדומ' לי הרמב"ם לא כיוון לזה סו' דבריו אין להם המשך למ"ש תחלה ול"ש להשגתו וגם מהיכן ראה דרמב"ם לא כיוון לזה. ונ"ל לבאר עפמ"ש לח"מ בכוונ' הרמב"ם דהוחזק גרע ולכן מחמיר בהוחזק בלא עבר אדם ונרא' שהי' לפני הראב"ד שאפשר לומר כן וזהו שכ' ואי משום שהוחזקו היינו דס"ל דגרע הוחזקו ב' יב"ש לחוד מש"מ לחוד לא מצינו בגמרא הפרש ביוצאו לאלתר בין ש"מ לאין ש"מ ובין הוחזקו ללא הוחזקו כו' ושוב כ' והוחזקו ביב"ש בעיר א' ר"ל במקום הכתיבה כו' כוונתו בזה דאם ס"ל דהוחזקו גרע מש"מ זה י"ל אם הוחזקו ב' יב"ש באותו מקום שנאבד הגט דאצ"ל דבא יב"ש ממק"א זה י"ל גרע מש"מ שצ"ל שבא יב"ש ממק"א וכ"כ הרא"ש כד דייק' בלישני' ועיי' ס' בית מאיר. אבל לומר דהוחזק ב' יב"ש במקום הכתיבה ונאבד במק"א דצ"ל דבא יב"ש לכאן זה וודאי לא גרע מש"מ כן ס"ל לראב"ד ולכן נרא' לי דרמב"ם דס"ל דהוחזק גרע היינו דמפרש הוחזק באותו מקו' שנמצא הגט או במקו' הכתיבה או דלא נכתב שם מקו' הכתיבה ולזה כ' דעתו דהוחזק היינו במקו' הכתיבה דכ' יב"ש ממתא פלוני והיינו ביב"ש בעיר א' של מקו' הכתיבה ובוודאי הוחזק כי האי לא גרע מש"מ וכמדומה לי שהרמב"ם לא כיוון לזה הפי' דאלו כיוון לא הי' ס"ל דהוחזק גרע מש"מ כנ"ל ביאור נכון בכוונת הראב"ד וסידור דבריו ועיי':

יב) והנה הה"מ העלה בשיט' הרמב"ם דס"ל הוחזק לבד ל"ח ומ"ש אח"כ בהוחזק קאי אדלעיל ש"מ והוחזק ובליכא רק חדא רעות' ש"מ לחוד נ"מ כ"כ רק בשהה. אבל בתרתי לרעות' מחמיר אפי' בלא עבר אלו דבריו ז"ל והם כמ"ש הר"ן בשיט' הרי"ף אלא דר"ן ס"ל לרי"ף דאפי' בהוחזק לחוד חיישי' אלא בחד לרעותא או ש"מ לחוד או הוחזק לחוד לא מחמיר כולי האי רק בצירו' תרתי מחמיר ביותר ובאמת מוכח דרי"ף ס"ל הוחזק לחוד ג"כ חיישי' מדכ' דהלכה כר"א ור"א מוכח דס"ל אפי' הוחזק לחוד כמ"ש רמב"ן ור"ן ומסתמא גם הרמב"ם הכי ס"ל אפי' בהוחזק והא דלא כ' הרמב"ם הוחזק דס"ל או דשקולי' הם או הוחזק גרע וכ"ש הוא וכמו הרי"ף שלא כ' בב"מ הוחזק וסמך שנדע הוחזק דה"ה או כ"ש וה"א דכ' הרמב"ם הוחזק קאי אלעיל בש"מ והוחזק מחמיר ביותר דאיכא תרתי לרעותא כמ"ש הר"ן לרי"ף: אלא דכ"ז כפשר דבר בשיט' רי"ף ורמב"ם דעשו לעצמו פשר להקל בחדא לרעותא ולהחמיר בתרתי לרעות'. ולכן נ"ל לפרש שיט' הרמב"ם בדרך מרווח ע"פ דרכו של הה"מ ונקיטונא במקצתו דמ"ש הרמב"ם בהוחזקו קאי אדלעיל עם ש"מ ושורת הדין ועיקרו כך הוא שלא להחמיר ב' חומר' לחוש בש"מ או הוחזק לחוד ובעבר אדם דאם בחדא חיישי' הלכתא ע"כ כמ"ד הלכתא שלא שהה אבל כשיש שני' יחד צריכי' אנו להחמיר שלא עבר דלית לנו הכרע אי כמ"ד הלכתא שלא שהה או כמ"ד שלא עבר ואפרש שיחתי טעמי ונימוקי:

הנה בחי' רמב"ן גיטין כ' די"ל דרבה דדייק במתני' ואפי' לזמן מרובה ור"ז דמוקי בלאלתר פליגו דר"ז ס"ל כמ"ד שלא שהה אדם שם הוי לאלתר ואיכא רבותא בלאלתר אע"ג דש"מ והוחזקו כל שלא שהה הגם שעבר ל"ג ויש בו חידוש לאפוקי למ"ד כל שעבר אדם הוי זמן מרובה ורבה ס"ל כל שלא עבר אדם ודאי לאלתר פשיט' כיון שלא עבר אדם שם מהיכי תיתי לחוש אלו דבריו אלא שכ' שא"צ לזה די"ל בפשוט דרבה נרא' לו ה"ה לזמן מרובה ור"ז לא דייק כולי האי עיי' בו. והנה מ"ש דרבה ס"ל לאלתר כדי שלא עבר אין מוכרח די"ל דס"ל ג"כ לא שהה ולאו משו' דלאלתר פשיטא הוכיח אלא משו' דומי' דסיפא כמ"ש תוס' אבל לר"ז ע"כ צ"ל דס"ל לאלתר שלא שהה נהי דלא ס"ל רישא דומי' סיפא כמ"ש תוס' מ"מ קשה לאלתר פשיטא כיון שלא עבר אדם אין מקו' חשש ואפשרו' כלל ע"כ צ"ל לא שהה הוא לאלתר:

ואחר הוצע' זו אומר כיון דר"ז ע"כ ס"ל מתני' כמ"ד כל שלא שהה הו"ל ר"ז ומ"ד הלכה שלא שהה תרי לגבי חד דס"ל הלכה שלא עבר וקיי"ל יחיד ורבי הלכה כרבי' ואין לנו להחמיר שלא עבר דברור כשמלה דהלכה שלא שהה והמחמיר מן המתמיהים הוא:

אלא דיש לדחות ניהי דר"ז לא הקשה מסיפא די"ל לאלתר והיינו כל שלא שהה היינו דהי' מקו' לומר כן אבל לאמת כד הקשה מבריי' דא"א לומר לאלתר כמ"ש תוס' דבבריי' ל"ש לאלתר דלא ידענו מי אבד והוצרך ע"כ לחדש כאן במקו' שהש"מ כו' שוב י"ל גם מתני' שלא לאלתר ובאש"מ וי"ל לאמת ס"ל לר"ז ג"כ הלכה כמ"ד שלא עבר או דמספקא לי' הלכה כמאן דממתני' אין מוכח כלו' וכ"ז לל"ק אבל לל"ב דמוקי בריי' באין ש"מ ולא הוחזק וקשי' פשיט' כמ"ש רמב"ן וס"ל דה"ט דר"י ור"א דמוקמי באוקימתא אחרינ' ובריי' לר"ז ל"ק די"ל דקמ"ל דל"ח לפירי אבל מתני' קשיא דל"ש חשש פירי כמ"ש תוס' ועכצ"ל לאמת דמתני' בלאלתר וש"מ והוחזקו וקמ"ל בלאלתר דעבר אדם ל"ח הגם שעבר אד' כיון שלא שהה ומוכח דס"ל לר"ז לאמת הלכתא כמ"ד לא שהה ומר"י ור"א דקשי' להו מתני' ע"כ ולא מוקי בלאלתר לא מוכח דס"ל כל שלא עבר מדלא מוקי מתני' בלאלתר ואיכא רבותא הגם שעבר י"ל דבאמ' מתני' ל"ק להו רק בריי' וס"ל אין לב"פ משע' חתימ' או דקשי' להו מתני' ולא משו' פשיטא אלא דומי' דסיפא כרבה ולכן הוצרכו לאוקימתא דידהו אבל ר"ז דלא מוקי באוקימתא דידהו קשי' מתני' וע"כ מוכח דס"ל מתני' לאלתר ושלא שהה אדם שם והוי תרי ר"ז ומ"ד הלכה כל שלא שהה תרי לגבי חד מ"ד הלכה כמ"ד דשלא עבר שם ועיי' בכ"ז: ואחר דברי' הדברי' האלו נתחוור שיט' הרמב"ם דפוסק לחומרא כל"ב דר"ז כמ"ש הרי"ף בב"מ דמספיקא אזלי' להחמיר ולא משום דר"י ור"א הכי ס"ל די"ל לרווחא דמלתא מתרצו אלא משום דחייש לל"ב דר"ז אלא אם נאמר כל"ב דר"ז מוכח ע"כ דס"ל לר"ז הלכה כמ"ד כל שלא שהה והוי תרי לגבי חד דס"ל הלכה דלא עבר מהיכי תיתי נחמיר כל שלא עבר הרי איכא תרי דס"ל שלא שהה ואם תאמר דלמא כל"ק דר"ז ולא מוכח דס"ל לר"ז כל שלא שהה א"כ אין לנו להחמיר בחדא לרעותא בש"מ או הוחזק לחוד דכל עצמינו אין אנו חוששי' בחדא לרעותא רק שמא כל"ב דר"ז ואי כל"ב הלכתא כל שלא שהה ולכן כ' הרמב"ם בש"מ לחוד שלא שהה וה"ה בהוחזק לחוד אבל כשכ' אם הוחזקו קאי אדלעיל ש"מ והוחזקו כ' שלא עבר דאין לנו להקל משי' דלל"ב ס"ל לר"ז כל שלא שהה והוי תרי לגבי חד דלמא כל"ק ואין לנו הוכח' דר"ז ס"ל שלא שהה וכיון דאיכא תרתי לרעותא שמא כל"ק וצריכי' אנו להחמיר שמא הלכה כמ"ד שלא עבר דהוי חד לגבי חד וא"ש שיט' הרמב"ם ויגעתי ומצאתי בעזה"י:

יג) הרמב"ם הלכ' גזילה העתיק סיפא דמתני' דב"מ כצורתה כל מעב"ד ה"ז יחזיר ולא כ' דווקא באשתכח חוץ לב"ד וכיון דפסק כל"ב דר"ז להחמיר הי' לי' לפרש דווקא באשתכח

חוץ לב"ד ודוחק לומר דס"ל כל ב"ד שבזמנו לאו ש"מ כמו ב"ד בזמן המשנה ובי דינא דר"ה וצ"ע שלא הרגיש א' מנושאי כלי הרמב"ם בזה:

וי"ל כיון דרמב"ם בחומר א"א מחמיר כל"ב דר"ז אבל בממון וש"ח ומיאונין ראה שלא להחמיר כיון דאיכא רבה ול"ק דר"ז כן י"ל: עוד י"ל עפמ"ש כבר לעיל אות ד' דהא דיליף רבה מכל מעב"ד משו' דס"ל אין הולכי' בממון אחר הרוב ודמי' חומר א"א דמחמירי' וחיישי' למיעוטא לממון ואי משום לעז מש"ח ומיאוני' מוכח דל"ח בזה ללעז ושם בארה. ויש לעיי' לפמ"ש תה"ד ומובא ברמ"א ח"מ סי' רצ"ב דהיכא דאין א' מוחזק אזלי' בממון בתר רובא וא"כ עדיין אין ראי' מממון לגט דשם במתני' שהוא ביד המוצא ואין א' מוחזק לכן ל"ח לחשש רחוק דכל דליכא חזק' ל"ח לחשש מיעוט. אבל אי הי' א' מוחזק הוי חיישי' ובחומר א"א דלא אזלי' בתר רוב היכא דאיכא חזק' א"א אולי חיישי' ותוס' דהקשה על ר"ע הא אין הולכי' בממון אחר הרוב ע"כ צ"ל דל"ל כתה"ד הנ"ל ופ"י בב"מ התעורר ע"ז די"ל במקום דליכא חזק' אזלי' בממון אחר הרוב והי' נעלם ממנו במח"כ תה"ד ורמ"א הנ"ל. ותוס' ע"כ דלא כתה"ד. ולתה"ד קשה כמו שהקשיתי מנ"ל לרבה למילף מממון וש"ח וצ"ל דר"ע דהקשה לרבה וכן רבה דילי' באמת מממון כמ"ש ס"ל גם באין מוחזק אין הולכי' בממון אחר הרוב ואנן דקיי"ל כשמואל משום דהלכתא כשמואל בדינא נקטי' רק היכא דמוחזק בהא דאמר שמואל דאין הולכי' דהמוכ' מוחזק וקיי"ל כוותי' אבל באין מוחזק הולכי' אחר הרוב וש"ס דב"מ דקאמר במאי פליגו הי' יוכל לומר דר"ז ס"ל דכל דלא מוחזק הולכי' אחה"ר ואין ראי' מכל מעב"ד ובאמת משו"ה לא הקשה קושי' לר"ז אלא אמר במאי פליגו אי משו' דס"ל דהולכי' בממון אחה"ר באינו מוחזק או משום דס"ל כל מעב"ד חוץ לב"ד ונ"מ או ס"ל גם בש"ח וממון דחיישי' או דס"ל באלו דל"ח דמפרש מעב"ד חוץ לב"ד וליכא ראי' גם באלו דל"ח ומסיק דס"ל מעב"ד חוץ לב"ד והיינו די"ל דלא פליגו על רבה בעיקר הדין דאין הולכי' אחר הרוב אלא דמפרש חוץ לב"ד ולהחמיר אפי' בממון ואיסור דעלמא כמו ש"ח ג"כ חיישי' וכיון דליכא נ"מ רק לענין ממון וש"ח לכן קאמר בש"ס ב"מ דשם קתני במתני' ממון ואיסור בעלמא שאל במאי פליגו:

לברר הא מלתא דר"ז דנ"מ במאי דמקומו שם אבל לענין גט ליכא נפקותא כיון בין אם משום דמעב"ד לחוץ לב"ד או משום דס"ל הולכי' בממון אחה"ר כל דלא מוחזק לענין גט חיישי' וקיי"ל דהולכי' בכה"ג בתר הרוב ולכן גם דקיי"ל כל"ב דר"ז ליכא נפקותא לענין גט לכן שאל בגיטין במאי פליגו והבן:

ומעתה אני אומר הגם דנקיט הרמב"ם להלכתא כל"ב דר"ז היינו במאי דס"ל בגט דחיישי' דלל"ב הכי ס"ל בוודאי בגט אבל לחוש לל"ב בממון וש"ח ומיאוני' דגם לל"ב י"ל דס"ל דלא חיישי' דס"ל כל מעב"ד בב"ד ובגט לא ילי' משום דס"ל כדקיי"ל דהולכי' בממון אחה"ר כל דליכא חזקה הגם דש"ס קאמר לרווחא דמלתא אפי' ס"ל כרבה מ"מ ל"ק ממתני' די"ל מעב"ד חוץ לב"ד ואנו להלכתא ל"ב להחמיר כ"כ כל"ב נגד רבה ולחוש שמא ס"ל גם בממון ואיסור דעלמא דלא חמיר כא"א דחיישי' לכן העתיק הרמב"ם המשנה כצורתה כנלפע"ד בישוב ע"ד פלפלא טבא ועיי':

יד) הטור וש"ע כתבו היכא דאין ש"מ ולא הוחזקו וראינו שעבר אדם שם חיישי' והוא תמוה מנ"ל דחיישי' בכה"ג כיון דליכא חדא לרעות' והעלה הב"ח ור"ל דאו או קאמר אלא שהקשו הא כבר כ' דבחדא לרעותא חיישי' ולמה כפל הדבר וע"ז תרצו תי' שוני' ולפע"ד אי נקטי' דאו או קאמר שוב לק"מ דכוונת טוש"ע להודיע לנו דין זה דאפי' עבר שם נכרי חוששי' לו כבירושלמי ולכן נקטו היכא דאש"מ והוחזקו או ש"מ ולא הוחזקו ועבר אדם חיישי' ואפי' עבר גוי' חיישי' ולכן נקטו שראינו שעבר אדם דאלו לא ראינו וחוששי' שמא עבר מנא ידעי' דנכרי עבר שמא ישראל הי' העובר ולכן כתבו וראינו שעבר אדם ויודעי' שנכרי הי' העובר מ"מ חיישי' שמא שליח הגט הוא כמ"ש הטור מפורש וקמ"ל אפי' ליכא רק חדא לרעותא חיישי' לנכרי הגם דלא שכיח לשליח נכרי מ"מ חיישי' כנ"ל ברור ואמת בעזה"י: טו) הרמ"א מתשוב' הרא"ש דהיכא דהוזכר שם העיר בגט ל"ח לשני שווירי במקו' שש"מ והב"ש הרבה לתמוה ועיקר קושיתו מדס"ל לש"ס דרבה בעי תרתי ומוקי מתני' והוא דהוחזקו משום דס"ל דל"ח לב' שווירי ואי לב' שווירי ל"ח מנ"ל דס"ל לרבה דבש"מ' לחוד ל"ח דלמא דווקא לב' שווירי ל"ח וקושיתו צריך ביחור דלמא מתני' דפסול היינו דבעי למבדק אותה העיר או דלא נכתב שם העיר וצ"ל עוד הא דמייתי רבה מכל מעב"ד היינו שהי' יודעי' דבאותה העיר ליכא ביב"ש וקושי' זו הקשה ש"מ ב"מ עד"ז דלמא מתני' דצריכו לבדוק באותה העיר ומתני' דמעב"ד כשידוע באותה העיר דליכא ב' יב"ש וקושי' זו ישבתי בחי' לסוגי' ע"פ סבר' הראב"ד דלאותה העיר רחוק לחוש שיש עוד יב"ש שם ולא חיישי' רק למק"א וא"כ לק"מ דא"א לומר מתני' משו' אותו מקו' חיישי' דלאותו מקו' ל"ח או דעכ"פ שקול חשש לאותו מקו' כמו חשש דשני שווירי ואי ל"ח לב' שווירי גם לאותו מקו' ל"ח אלא לתשוב' הרא"ש ורמ"א לא א"ש תי' זה דהא הרא"ש ס"ל דאין צריך לכתוב שם העיר כמ"ש בתשוב' שם, א"כ י"ל מתני' בלא נכתב שם העיר כלל וחיישי' למק"א גם הא הרמ"א ס"ל בלא הוחזק וש"מ חיישי' לאותו מקו' שנכתב הגט ולב' שווירי היינו שידוע שאין באותו מקו' ביב"ש

ל"ח לב' שוירי ע"כ ס"ל דחשש ב' שוירי רחוק יותר מלחוש לאותו מקו' או דל"ש כלל דהי' לי' קול וא"כ קשה קושי' ש"מ וב"ש ועיי':

והנלפ"ד בישוב דינו של רמ"א והוא מתשוב' הרא"ש והוא לשיטתו דס"ל מסברא דהוחזקו גרע טובא מש"מ לחוד ולפ"ז י"ל דהוכיח דע"כ רבה ל"ח בש"מ אפי' לאותו מקו' שנכתב הגט דאי תימא דחייש ה"ה דחייש להוחזקו דגרע מש"מ וע"כ כן ס"ל לרא"ש דהא ס"ל ל"ח וכ' דהוחזק גרוע מש"מ וא"כ א"א לאוקמי רישא דמתני' דב"מ בהוחזקו כיון דחייש לש"מ היכא דלא נכתב שם עיר או לאותו מקו' וא"כ מתני' באין ש"מ ולא הוחזקו דהא רבה אמר כאן באש"מ וקשי' פשיטא גם אם נימא דאיכא רבות' גם באש"מ ולא הוחזקו אבל מאחר דמוכח מסיפא דמתני' דאפי' ש"מ ל"ח לשוירי אחר' כ"ש כשאין ש"מ ולא הוחזק דל"ח ואיך קמ"ל רבותא מועט' והדין אפי' בש"מ ל"ח לשוירי אחר' וכ"ש באש"מ דאפי' לאותו מקו' שאין לחוש וע"כ דרבה מוקי רישא בהוחזקו וכיון דבהוחזקו ל"ח בש"מ דל"ח אפי' לאותו מקו' או למק"א אפי' כשלא נכתב שם העיר וע"כ מתני' בש"מ והוחזקו ומיושב קושי' ש"מ וב"ש:

וא"ש דס"ל לרא"ש דלאמת דחיישי' לל"ב דר"ז כל כי האי לחוש בש"מ לב' יב"ש ולשם עיר כזו כולי האי ל"ח ור"ז דמוקי מתני' דגיטין בש"מ לחוד היינו בלא כתוב שם העיר או דחיישי' לאותו מקו' שנכתב שיש ביב"ש ובריי' בלא ש"מ ולא הוחזק ול"ק פשיט' דבריי' ל"ק פשיטא דקמ"ל משו' פירי והא דלא מתרץ בריי' בש"מ וכגון שכ' בו שם העיר דהי' לנו לבדוק עכ"פ אותה העיר ובריי' קתני סתמא יחזיר משמע בלא בדיקה כלל ולכן מוקי ע"כ באש"מ אבל מודה היכא דכתוב שם עיר ובדקנו אותה העיר או ידוע לנו דליכא שם עוד יב"ש דל"ח לביב"ש ועוד שם העיר כזו כולי האי ל"ח ור"ה דאמר חוששי' לב' שווירי הוא ס"ד כן אבל ר"ז מנ"ל דחייש כולי האי וגם ר"ה אפשר כמסתפק אמר אי חוששי' וכן פי' בש"מ ב"מ בחד פי' זהו הנלפע"ד בישוב הרא"ש ורמ"א נכון בעזרת החונן דעת:

ובזה נבוא ליישב סתיר' רש"י דבגיטין כ' והוא שהוחזק שמו' אנשי' משמע שמו' נשי' ל"ב והוא כש"ג. ובב"מ כ' שהוחזקו אנשי' ונשי'. ועוד סתיר' רש"י דבגיטין כ' חוששי' לב"ש דלא הי' מוחזק ביב"ש באותה העיר ובב"מ כ' שהי' ידוע דליכא יב"ש באותה העיר והנה מ"ש בגיטין והוא דהוחזקו רק שמו' אנשי' כתבתי בביאור הסוגי' דקשה לרש"י קושי' ש"מ דלמא בש"מ חושש לאותה העיר ומשו"ה פסול במתני' וס"ל דש"ס שקל לחוש לאותו מקו' שיש לו קול עם חשש ב' שוירי ומדל"ח לב' שוירי ה"ה לאותו מקו' וע"כ מתני' בהוחזק אלא כל שהוחזק שמו' אנשי' לחוש שמא יש לו אשה כזו באותו מקו' ולא נודע שמה או אשה במדה"י אינו רחוק כ"כ כמו ב' שוירי וי"ל כה"ג חייש רבה

ולכן כ' רש"י דסגי אי מתני' בהוחזקו שמו' אנשי' ולכן כ' רש"י ג"כ לר"ה חוששי' לב' שוירי דלא הי' ידענו שיש ב' יב"ש דלאותו מקו' כל שלא ידענו שיש שמו' אנשי' עכ"פ ל"ח אפי' מאן דחייש לב' שוירי וכ"כ ש"מ בשם ראב"ד אבל בב"מ כ' והוא שהוחזק אנשי' ונשי' דשם מדייק טעמא דנמלך כמ"ש תוס' דנמלך מיותר א"כ י"ל דש"ס הוכיח והוא שהוחזק דאי ס"ל לאותה העיר חוששי' רק לב' שוירי אין חוששי' וכ"ש בהוחזק דחושש קשי' מתני' דב"מ פשיטא כמ"ש לתשוב' הרא"ש ולא צ"ל דלאותו מקו' רחוק יותר לחוש וגם ל"מ כשנוקמי מתני' דגיטין בהוחזק שמו' אנשי' דצ"ל דלש"מ לחוד חושש כל דליכא הוכחה דליכא ביב"ש וכ"ש בהוחזק קשה רישא דב"מ פשיטא דע"כ בלא ש"מ ולא הוחזק איירי ועכצ"ל מתני' בהוחזק ב' אנשי' וכשי' וא"ש סתיר רש"י בזה דבגיטין דלא דייק מונמלך רק מדייק בפשיט' הא אמר תנו דמשמע לי' הכי כמ"ש רש"י בגיטין ליכא למימר דהוכיח מרבה מכח דקשה ברישא פשיטא ולכן הוצרך רש"י לפרש והוא דהוחזק שמות אנשי' ומדרש ג"כ דר"ה בלא ידענו כיון דע"פ הסוגי' צ"ל דלאותו מקו' רחוק לחוש לביב"ש אבל בב"מ לא צריך לכ"ז כ' דידענו דליכא ביב"ש הקצרתי ועיי':

טז) הרי"ף ביבמות פסק כרבא דל"ח כל דלא הוחזק אפי' ש"מ והקשה הרז"ה דסתר עצמו דבב"מ פסק כר"ז דחיישי' לש"מ לחוד ומתרץ דבעגונא דהקילו בסופו משו' דייקא ומנסבא ל"ח רק בש"מ והוחזקו משא"כ בגט ורמב"ן הקשה עליו הא אביי יליף עגונא מגט וע"כ דאין לחלק. והנה באמת קשה מנ"ל לאביי למילף מגט הא בעגונא סמכו להקל משום דייקו נ"ל דס"ל לאביי דעיקר שהתיר ע"פ עד ע"פ אשה משום מדע"ל לא משקרי ועיי' יבמות צ"ג וזה ל"ש בהאי דיצחק ר"ג ומשום דייקו לחוד ל"ס להקל כצ"ל:

ולקיי' תי' הרז"ה וכ"כ בראש גיטין נ"ל דלכאורה צ"ע תי' הרז"ה ורא"ש מש"ס בכור' כ"ו ע"ב דמתרץ כי אקילו רבנן בסופו בתחלתו לא ועיי' רש"י שם ולפ"ז כאן דאיכא תחלתו אם זהו או לא ובתחלתו לא אקילו רבנן וצ"ע. שוב מצאתי שכבר עמד ע"ז במהרח"ש ומביא ראי' מזה דרא"ש ס"ל כתי' בתרא בבכור' דה"ה בתחלת עדו' הקילו ולפ"ז י"ל דאביי ס"ל כתי' קמא דש"ס בכור' מדמה שפיר עגונ' לגט ורי"ף ס"ל להלכת' כתי' בתרא שם שפיר מחלק בון עגונא לגט הגם דש"ס בכור' אזיל לאביי שם ולמ"ש ע"כ אביי ס"ל כתי' קמא מ"מ משני תי' ב' ליישב הדין שלא אליבא דאביי ומזה ראי' דל"ב עיקר כיון דלאביי ע"כ ליתא לתי' בתרא ולמה משני תי' ב' דאביי לא ס"ל וע"כ דתי' קמא הוצרך לאביי והעיקר להלכה כתי' בתרא ועיי': והנה הרא"ש כ' עוד בגט שאפשר באחר נקטי' להחמיר משא"כ במתנה ולכאורה גם על הרא"ש קשה כקושי' רמב"ן מדמדמ' אביי. ונ"ל

ליישב בשניישב הא דכ' רש"י ביבמו' בהאי גיטא דאשתכח בנהרדע' שאשה תבעתה מה ראה על ככה לפרש אשה תובעתה ולא הבעל או שליח. ונ"ל דמ"ש הרא"ש אפשר בגט אחר היינו שהבעל יכתוב גט אחר כיון שרצונו לגרש וכשהוא לפנינו בוודאי קל לו לכתוב אחר וגם כששולח ע"י שליח ע"פ הרוב אפשר להמציא לה גט ממנו ונ"ל כשאשה מביא' גט ואבדה אם ניחוש שמא מאחר אבד ולא היא אבדה אין לומר דנחמיר עלי' ונאסר לשאנה שתלך אחר בעלה ויכתוב לה אחר הוא לא ירצה לכתוב אחר מאחר שכבר גרשה והיא קלקלה לא ירצה להטריח ומסתמא מחמ' שנאה מגרש ואנו נאסור אותה מספק שמא לא גרשה ומה לה לעשו' והוי כאלמנה חי' בעל אין לה ואסורה להנשא בכה"ג וודאי אין לנו להחמיר יותר מבעגונ' והא דמביא רבה ראי' מכל מעב"ד דשם ש"ח ומאונין שכותבי' לה ב"ד ואנו חוששי' שמא לא אבדה נאמר לה אם כדברי' כן הוא שנחלצה או מיאנה וקבל' ש"ח וש"מ מב"ד תלך לב"ד ההוא ויכתבו לה שני' וב"ד בוודאי יכתבו לה ומחויבי' בכך. והא"ש דכ' רש"י ביבמו' דאשה תובעת' שאבדה דקשה לרש"י איך מדמה אביי ויליף עגונא מגט י"ל שאני גט דאפשר ולכן כ' דמעשה הי' שהיא תובעתה ודמי' לעגונא כנ"ל וא"ש תי' הרא"ש ועיי':

ולקושטא דמלתא נ"ל דרא"ש לא כ' דעיקר' דמלתא כן הוא דיש חילוק בין גט לעגונ' ומאן דס"ל דחיישי' בש"מ לחוד מחלק בין גט לעגונ' אלא שכ' כן לרי"ף דמחמיר בגט כיון דאפשר באחר ומקיל בעגונא כמ"ד דל"ח משום דא"א בלא"ה ואפשר יש להעמיס ג"כ בכוונת הרז"ה כן ועיי' ב"ש סי' י"ז שכ' לענין ט"ע כן דסמכי' בעגונ' ולא בגט דבגט אפשר באחר כמ"ש הרא"ש אליבא דרי"ף כאן:

וכבר דחיתי דמיונו במק"א במח"כ וענין ש"מ איכא פלוגת' י"ל דס"ל עיקר כרבה ומחמיר כיון שאפשר באחד אבל לומר כן בגמר' דמאן דס"ל דל"ס על ט"ע דוקא בגט מנ"ל לומר כן ועיקר כתי' ב' של ב"ש שם ואכ"מ: ועד"ז כ"ל עוד דבגט מחמיר כיון שאפשר לבדוק ולברר דס"ל לב' שוירי ל"ח וס"ל דצריך לכתוב שם מקום כתיבה בגט כי כן אין לחוש רק לאותה עיר שנכתב ואם הוחזק עוד שוירי בודקי' גם שם ובהוחזק בוודאי יש לבדוק במקום שהוחזק וכיון שאפשר לברר נקטי' להחמיר כעין דאמרי' דל"א בתר רוב כל דאפשר לברר ומקיל בעגונא דא"א לבדוק כל העולם כולו ומה לי עיר זו או אחרת כנ"ל ועיי':

טו"ב) וכשאני לעצמי נלפע"ד בישוב סתירת הרי"ף ואומר מלתא בטעמא דיש לחוש בש"מ בגט יותר מבעגונא עפמ"ש הרשב"א דמ"ד כדי שתעבור שיירא כו' ול"א חיישי' לשייר' שעברה מכבר אלו אבדו הי' הוא מצאו ומ"ד כדי שלא שהה ס"ל אולי לא השגיח.

וראב"ד ורמב"ן ס"ל דלכ"ע ל"ח לשיירי שעברה כבר ומ"ד שלא שהה ועבר אדם שם הכל דחיישי' לשמא אבד זה שעבר עכשיו ולא חיישי' לשיירי שעברה וע"כ משום שהי' זה מצאו ואם להקל סמכי' ע"ז כ"ש שי"ל משו"ה חיישי' לש"מ לחוד דיש הוכחה קצת כיון שעברו שם ב"א אחר שהלך הוא הי' מוצאי' גיטו ולנו לומר שמצאוהו וזה שנמצא הוא אחר שאבדו הם שהי' ביני' יב"ש ואבדו גט זה שנמצא עכשיו ומה"ט חיישי' וכ"ז ל"ש בעגונא כנ"ל:

והיתה לבאר הא דמדמה אביי עגונא לגט י"ל עפמ"ש רש"י שם שהיא תובע' והיינו לספק לנו אם הי' לה גט דאם הי' לה ואבד מה לי גט זה או אחר שא"צ רק לראי' כמ"ש תוס' בסוגי' ובכה"ג אם אמרה שלאלתר הוא אם ל"ח בש"מ ביב"ש דרחוק הוא רק משום הוכח' דהי' שייר' שעברה מצא' כשהיא אומר' שלאלתר הוא הי' לנו להאמינה שאבדה וזהו שנמצא משנאמר דיש עוד יב"ש וממנו נפל מה תאמר דיש הוכח' מדלא מצאו' שייר' שעברה הרי אומר' דלאלתר נמצא שיבאו הוכח' נגדה הגם שאינה נאמנ' היינו אם אנו חושש לביב"ש בש"מ בלי הוכח' אבל אם דוקא ע"י הוכחה חיישי' למה לא נאמין לה שלאלתר דיש הוכחה שהאמת אתה דביב"ש ל"ש ולפי דבריו אצ"ל יב"ש אחר הי' וכי כן גם באומר' דלזמן מרובה הוא ג"כ נאמנ' דהי' לה גט ואבדה כיון דאין הוכחה שלא אבדה אלא אשה שאמרה גרושה אני וגט מסייע ספק הוא לנו אם האמת אתה וכאן הי' לנו להאמינה מלחוש לביב"ש אלא משום דצ"ל דביב"ש הוי וגט זה של אחר הוא דהי' השיירי' מוצאי' שוב אין ראי' לדברי' שהוא אבדה שמא לא אבד' כלל וכיון כשהי' אומר' לאלתר אבדה היתה נאמנ' דלא הי' הוכח' נגדה כמ"ש שוב גם עכשיו כשאומר לאח"ז נאמנת שהי' לה גט ואבדה במגו דהית' אומר' לאלתר ומדהצרכו בדיקה ע"כ דחוששי' לב' יב"ש גם בלא הוכח' וגם אם היתה אומר' לאלתר אינה נאמנ' שמא לא אבדה ויב"ש אחר אבד ושפיר מדמה אביי' עגונא לגט וא"ש דפי' רש"י והיא תובע' דאיש שאדם או שלוחו לא הי' דמיונו של אביי עולה יפה עיי' היטיב הדק:

אלא דקשה לכאורה איך מביא רבה ראי' מסיפא דמתני' דלמא שם ל"ח כיון שאין לנו לחוש שמא אינו זה אלא שמא לא אבדה לכן ל"ח דליכא רעותא לומר שמא יש עוד יב"ש וצ"ל דמעשה דגיטא דמשתכח ב"ד דר"ה ג"כ הי' שהיא תובעת שאבדה. אלא דקשה מנ"ל לש"ס לומר והני שיוחזקה הא במתני' בעל אבד הגט ויש לנו לחוש שמא אחר הוא ולזמן מרוב' היינו שיודעי' דלזמן מרובה הוא א"כ יש לנו הוכחה דיש עוד יב"ש וזהו שנמצא דשל בעל היו מוצאי' כשעברו ומתני' ע"כ שאנו יודעי' דלזמן מרובה הוא והבעל

בעצמו אומר כן דאל"ה נאמן דהא מיירי דמצאו בעצמו ואיכא רעותא לחוש לביב"ש כמ"ש ומנ"ל דרבה בכה"ג ס"ל דל"ח לביב"ש ועיי':
נ"ל דס"ל דהוחזק' גרע טובא ואי ס"ל כל דאיכא רעותא בש"מ דהי' השיירי' מוצאו חיישי' לביב"ש כן בהוחזק הי' לנו לחוש א"כ רישא דב"מ לא איירי בהוחזק ורבה אמר בשאש"מ ולא הוחזק קשי' פשיטא הא אפי' ש"מ וליכא רעותא ל"ח כ"ש בשאש"מ ולא הוחזק דל"ח ועוד הו"ל לרבה למוקמי רישא בש"מ והוא הבעל אומר לאלתר מוצאו הגם דאינו נאמן דאמר בדדמי כמ"ש תוס' דחשוד לשקר היכא דלפי דעתו אין לחוש שמא אחר הוא א"א כיון דס"ל לרבה כל דליכא הוכח' ל"ח מדלא מצא' שיירי' שעבר' ל"ח בש"מ א"כ כשהבעל אומר לאלתר נאמן דרא י' להאמינו מלומר דלזמן מרובה הי' והי' ע"כ עוד יב"ש שמצא זה ואבד אחר זהו שנמצא ומ"מ יש בו רבותא דל"ח לביב"ש בלא הוכח' ולמה לא מוקי רבה רישא מתני' בהכי ומוקי באש"מ ולא הוחזק וע"כ דבאמ' מוקי לה בהוחזק ואם בהוחזק אינו חושש כ"ש בש"מ ואפי' איכא רעותא והוכח' וע"כ מתני' דגיטין והוא שהוחזק וא"ש עיי' והבן: והא דקאמר לר"ז לל"ב דס"ל מעב"ד חוץ לב"ד לדברינו י"ל דממעב"ד אין ראי' דל"ח בלא הוכח' אבל במשנתינו דאיכא הוכח' בהא ס"ל אע"ג דלא הוחזקו גם זה לק"מ מדאמר ר"ז דבריי' בלא ש"מ וכיון דס"ל דהוחזק חיישי' מדס"ל בש"מ באיכא הוכח' חיישי' וע"כ בריי' בלא ש"מ ולא הוחזקו למה לא מוקי הבריי' בש"מ והוא אמר לאלתר הי' ונאמן כיון דלדברינו ליכא הוכח' לומר עוד יב"ש הי' ומדלא מוקי הכי ש"מ אפי' בלא הוכח' ס"ל דחוששי' בש"מ וע"כ דס"ל כל מעב"ד חוץ לב"ד והבן: ואחרי הדברי' האלו נבוא לישוב שיט' הרי"ף דתמך יסודותיו על ר"א דס"ל דבש"מ לבד חיישי' מדלא מוקמי כרבה ע"כ דס"ל דבחדא חיישי' י"ל דוקא היכא דאיכא הוכח' חיישי לש"מ ובריי' באמת מוקי בשבעל אומר לאלתר וקמ"ל דל"ח כל דליכא הוכח' דיש יב"ש אחר שעבר אלא דקשי' לי' מתני' ג"כ כרבה ולא רצה לאוקמי בש"מ וכשאמר לאלתר היינו סיפא דמתני' היכא דליכא הוכחה ל"ח לביב"ש ורישא מאי קמ"ל ולכן הוכרח לתרץ בסימן יש כו' ופסק הרי"ף כוותי' דר"א ודוקא בגט דאיכא הוכחה וכגון דאבד הבעל וידוע לנו או אומר דלזמן מרוב' נמצא משא"כ בעגונא דליכא הוכח' ל"ח וה"ה בגט כשאשה אבדה או הבעל ולא ידוע לנו אם לאלתר והוא אומר לאלתר דמגו ל"ש בדידי' דהא כמונו כמוהו אין יודע אם זה שלו הוא כנלפע"ד אחר הטרח' ויגיעה יגעתי מצאתי והדברי' עמוקי' בעזה"י:

דף כח.

המביא גט והניח זקן או חולי. ביש"ש חקר בזקן וחולי יחד אי איכא חזק' חי וכ' דה"ה זקן וחולי והא דקתני במתני' או חולי לאשמועי' אפי' אינו זקן דוקא חולי ולא גוסס אלא שכ' עוד מסברא דנפשי' בהגיע לגבורו' והוא חולי לא ובהפליג אפי' חולי ולפ"ז הי' יוכל לומר דלכן נקט מתני' או חולי משו' דזקן הגיע לגבורו' כדקיי"ל כאביי אבל חולי לא כיון שהגיע לגבורו' אבל בסתם זקן אפי' חולי. אלא דלא לשתמט שום פוסק מלומר דזקן וחולי לא משמע דל"ש לחלק בין הפרקי' ולעולם אפי' זקן וחולי ואפי' הגיע לגבור' והא דמתני' או חולי צ"ל לאשמועי' דווקא חולי ולא גוסס אפי' אינו זקן וכ"פ בס' בית מאיר דמ"מ שמעי' מסתימ' הראשוני' ופוסקי' דליכא חילוק:

והנה תוס' חידש דבשבוי' לא מוקמי' על חזק' חי וכ"כ בחי' רמב"ן ולפי הפשוט אבל בעול ימי' כל שהוא בשבי דכולי אית בי' חיישי' דגרע מחולי דרוב חולי לחיי' משא"כ בשבוי' וקשה מצד הסברא וגם עין רואה דלא כן הוא דרוב שבוי' יוצאי' חי ואפשר י"ל דכוונ' תוס' בהאי סבתא דשמח עלי' שהיא זקינה וגם, בתה י"ל שהזקינה אלא שבב"מ כ' תוס' שא"א שברת' הגיע לגבורו' דא"כ סבתא איפלג' אבל האי י"ל שני' זקני' והגם זקן וחולי מוקמי' אחזק' חי מ"מ בזקן ושבוין דמעונה בשבי ביותר צער ויסורי' לא מוקמי' על חזק' חי' כנלפע"ד וצ"ע לדינא:

והנה בב"מ כ' תוס' דא"ל דהגיע ברתא לגבורו' דא"כ סבתא הפליג' נרא' דס"ל לתוס' שם דאפשר אביי הדר בי וס"ל כרבה משו' תי' דאפוג אפלוג ומה שדח' תוס' א"כ סבתא איפלג היינו לשיטת רש"י דמתשעים אפלג אבל לרמ"ה דווקא מבן מאה אפלג לק"מ וכן כ' רמב"ן כאן בשם תוס' דשניה הגיע לגבורו' וכ' וצ"ל דבן מאה דווקא הפליג כוונתו ולא קוד' אבל ממאה ויותר הופלג וכמפורש בירושלמי אפי' הניחו בן מאה ונתעכב מא' שני' אלא דכ' רמב"ן דלא נראה לו אלא כרש"י דמתשעי' אפלוג ולדידי' צ"ע מי לא משכחת שהי' שבוי' כמה שני' ולא נודע מהם מאז שנשבו ובתוך השבי סבתא הגיע לגבורו' וחיישי' שאז מתה ואמר כמה שני' הגיע הבת לגבורו' ומתה ואח"כ בא הנדון לפני אביי ודן למה כ"א מתה כשהגיע לגבורו' וסבתא כבר מתה וצ"ע:

והנה תוס' בב"מ כ' אי אביי ס"ל כרבה והכא סתם הקושי' כי נרא' דאביי לא הדר בי' ול"ל כרבה ולפע"ד י"ל דוודאי הסברא של רבה אמיתי' דבהגיע לגבורו' שהם שני' הקצובי' ביותר שרוב' אינם מאריכי' ימי' יותר יש לחוש למיתה ואביי מייתי ראי' אפי' בן מאה מוקמי' בחזק' חי י"ל דווקא אם ראינוהו חי בן מאה או הגיע לגבורו מחזיקי' אותו בחזק' זו שחי לפנינו אחר שהגיע לגבורו' אבל כשלא ראינו' אלא קוד' שהגיע לגבורו'

אין להחזיקו כמו שחי ע"ע כן חי עכשיו לאחר שהגיע לגבורו' מאחר שלא הי' מוחזק לנו בחזק' חיות כשהגיע לגבורו' שעלולי' רוב ב"א למות ומתני' דקתני הניחו זקן ואמר רבה שהניחו זקן שלא הגיע לגבורו' ע"ז חולק אביי מראי' אפי' הניחו בן מאה שנה אבל בהאי סבתא י"ל שלא ראינו' הגיע לגבורו' גם אביי מודה כנ"ל אלא מסתימ' הפוסקי' לא משמע כן ומ"מ סברתי נכונה וצ"ע לדינא:

איתבי' אביי המביא גט כו' תיובתא ופסקו הפוסקים כאביי וכ' רשב"א ראי' מירושלמי דקתני אפי' בן מאה ולרבה מאי אפילו דווקא בן מאה וכבר הרגיש הב"ש דלרש"י דמבן תשעי' אפלג שייך שפיר אפי' בן מאה וכ"ש תשעי' והרמ"ה שבטור חושש לכתחלה לרבה מבן פ' עד מאה הנה לשיטתו איכא ראי' לירושלמי ואינו חושש רק לכתחלה לרבה ובש"ע מביא י"א דמבן פ' עד מאה דינו כגוסס והיינו דאם גרשה הוי ספק גירושין והתכוון לשיטות הרמ"ה שבטור והרמ"ה רק לכתחלה מחמיר ולא ראיתי מי שהרגיש בזה וצ"ע: וראיתי בחי' אאמ"ו מאוה"ג זצ"ל שדקדק דקדוק חמור דהוי מתני' זו ואצ"ל זו דהא הגיע לגבורו' איכא רבותא יותר מחולי דהא רבה ס"ל הגיע לגבורו' לא ולאביי וכדקיי"ל ה"ה הגיע לגבורו' וזקן דמתני' הגיע לגבורו' וכ"ש חולי דליכא דאמר דחולי לא ובתחלה הי' נ"ל דאביי דהוכיח דלא כרבה חולק גם על דאמר דגוסס לא הגם דלא:

מייתי ראי' נגדו רק בהגיע לגבורו' ממילא מוכח ממתני' דקתני זקן או חולי דחולי היינו גוסס והוי זו וצ"ל זו כן י"ל אלא הא ריף ורמב"ם פוסקי' דבגוסס לא ופוסקי' דבהגיע לגבורו' כאביי א"כ קשי'. ולכן נ"ל דזקן דמתני' סתם זקן שלא הגיע לגבורו' והא דנקט סתם זקן משום סיפא בתרומ' ושולח חטאתו דעשה צריכותא לקמן וקמ"ל י"ל דווקא בלא הגיע לגבורו' אבל בהגיע לגבורו' לא מקלי' היכא דאפשר ואביי לא מייתי ראי' רק בגט דקתני ואפי' בן מאה אבל בתרומה ושולח חטאתו מנ"ל ולכן קתני סתם חולי משו' סיפא והא"ש דקתני זקן או חולי דהוי זו וצ"ל זו דחולי איכא רבותא יותר מסתם זקן שלא הגיע לגבורו' כנ"ל. ובזה א"ש הא דרמב"ם שינה סדר המשנה בהלכ' גירושין וכ' חולי או זקן דבהלכ' גירושין לא כ' רק מדין גירושין ולא חילק בין זקן שהגיע לגבורו' והוי חולי או זקן זו וצ"ל זו וא"ש. ועיי' יש"ש דסיפא דמתני' על רישא קאי זקן או חולי ג"כ והרמב"ם לא כ' בהלכ' תרומה ובהלכו' פסולי מוקדש' זקן או חולי משו' דהעתיק לשון המשנה ובמשנה ל"ק מפורש זקן או חולי בסיפא כנ"ל ועיי':

עוד י"ל בישוב דקדוק הנ"ל עפ"מ שהעיר הישש בזקן וחולי ומשמעו מתני' דווקא זקן או חולי וי"ל דזקן דמתני' סתם זקן שלא הגיע לגבורו' ונקט זקן סתם לאשמעי' דאפי'

בזקן סתם דוקא שאינו חולי אבל זקן וחולי לא וממילא הוי זקן או חולי זו וצ"ל זו ויש להאריך עוד:

תרומה הגיטי' קרמית כו' ורמי תרומה אתרומה. קושי' תוס' חמורה איך לא ידע דקשי' תרומה אתרומה ומלבד שתי' תוס' דחוק עוד צ"ל על המקשן גופי' דלא הקשה מיד תרומה אתרומה ועיי' מהרמ"ל שנדחק ונ"ל דלכאורה יש להקשו' דלמא מתני' כמ"ד תרומה בזה"ז דרבנן ולכן מותר' לאכול והא דאמר בחזק' שהוא קיי' הא בדרבנן פשיטא שמותר' דספיקו להקל קמ"ל אפי' זקן או חולי דה"א דקרובים למות ואסור' קמ"ל דהם בחזק' קיים או דקמ"ל האמת דאיכא חזק' ואפי' שיצורף עוד ספק ממק"א מותר' ולא הוי ס"ס להחמיר אבל בריי' כמ"ד תרומה דאוריי' ולק"מ. ונ"ל ליישב דמוכח דמתני' כמ"ד תרומה דאוריי' בזה"ז דהא עשה לקמן צריכותא דה"א תרומה אפשר גנו לא אפשר ובוודאי אי אזיל בתרומ' בזה"ז דרבנן לא ס"ד להחמיר יותר בדרבנן משו' דאפשר מבדאוריי' בלא אפשר ובוודאי תרומה דרבנן כ"ש וקו"ח הוא מגט וע"כ דמתני' כמ"ד תרומה בזה"ז דאוריי' וא"ש. ולפ"ז א"ש דלא יוכל המקשן להקשו' מיד תרומה אתרומה בלי שיביא הרישא דהי' מקו' לתרץ מתני' בתרומה בזה"ז כמ"ד דרבנן והוצרך להביא רישא דמתני' וממילא מוכח דסיפא בדאוריי' וכיון דהוצרך ע"כ להביא רישא מקשה מיד מרישא כנ"ל:

והנה בצריכותא דלקמן דנדחק הש"ס דה"א תרומה אפשר והדר אמר זמנין דלא אפשר יש להקשו' לפמ"ש תוס' יומא דף ע"ב ומובא במל"מ הלכו' פ"מ דיש לומר דרבא לא מחמיר בהגיע לגבורו' רק בגט משים חומר א"א א"כ בפשוט א"ש דרישא זקן שלא הגיע לגבורו' וסיפא אוכלת בחזק' שהוא קיים מלתא באנפא נפשי' הוא שאוכלת לעולם בגינו בחזק' שקיי' ואפי' הגיע לגבורו' וכן בשולח חטאתו וצ"ל דש"ס עשה צריכותא לאביי דלא ס"ל דרבא ואסיק בתיובתא. ולפ"ז לרבה לא מוכח דמתני' אזל למ"ד תרומה בזה"ז דאוריי' ומ"מ א"ש דקמ"ל תרומה דסיפא מלתא בא"נ הוא ואפי' בהגיע לגבורו' בחזק' חי מוקמי' משא"כ ברישא בגט ול"ק תרומה אתרומה כלל וכן אין להקשו' משולח חטאתו אתרומה די"ל כמ"ד חולין שנשחטה בעזרה לאו דאוריי' וכ"ש אי בחטא' עוף דבא' על הספק וכ' תוס' דה"א בשליח לא ליעול וזה חומרא דמ"ש. והא"ש דאביי' דהקשה לרבה לפי גירס' הראשוני' דרבא אמר ל"ש אלא לא הגיע לגבורו' ולדידי' לא יוכל להקשו' תרומה אתרומה די"ל מתני' בתרומה דרבנן והצריכותא מ"מ א"ש ורמי גט אתרומה ותי' לו איך קמדמי' גט לתרומה גט לא אפשר כו' ומתרומ' אתרומה ל"ק לדידי' וסתמא דש"ס

מקשה ורמי אתרומה כיון דמסיק רבא בתיובתא וע"ז שקלו וטרו כל אמוראי לפי דל"ל כרבא וע"כ מתני' בתרומ' דאוריי' ומיושב קושי' תוס' וקושי' מהרי"ט ועיי':
והא"ש ליישב הא דפסק רי"ף ורמב"ם כאביי להקל בהגיע לגבירו' משו' דש"ס לקמן דעשה צריכותא ע"כ לאביי אזיל וגם רב"א ור"י דמתרצו לתרומה אתרומה כולהו ע"כ כאביי ס"ל וראוי לפסוק כמותו כנלפע"ד וק"ל: והנה הפ"י האריך למעניתו בישוב קושי' התוס' באומרו כי תרומה אתרומה ל"ק די"ל דחזק' חי אינה חזק' דעשוי' להשתנו' אלא שיש לה חזק' היתר לאכול בתרומה משא"כ בשע' א' קוד' מיתתו דעוסק לבטל החזק' אבל גט אתרומה קשה שפיר דבגט ליכא רק חזק' חי דעדיף מחזק' איסור לשוק או דחזק' איסור לשוק ליכא כיון שבא לבטלה ע"י גט ועפ"ז מסיק ליישב הסוגי' וקילס עצמו בזה.
ולדעתי העני' דבריו תמוהי' לפי שיטתו גם בגט מלבד חזק' חי איכא חזק' א"א היינו שנוקמי אותה בחזק' א"א שהיתה מתחלה ונוקמי אותה בכך עד שבא גט לידה ולא מת בעלה עד עכשיו והיא א"א עד שבא גט לידה וע"ז ל"ש שעוסק לבטל החזק' דהרי עדיין לא בא גט לידה ומעכשיו תהי' מגורשת אבל עד עכשיו א"א היתה ולא מקשה גם מגט אתרומה אלא באמת אם ליכא חזק' חי' דעתיד להשתט' גם חזק' א"א ליכא דעשוי' להשתמ' כל שעה ע"י מיתת הבעל וכיון דליכא חזק' חי דעשוי' להשתנו' גם חזק' א"א ליכא וא"כ ה"ה דליכא באשת כהן חזקה שמותר' בתרומה אם ליכא חזק' חי דמיד כשנשא' הי' חזק' היתר תרומה שלה עשוי' להשתנו' ע"י מיתת הבעל כל שאין לה בן ממנו וגם היכא דאיכא בן הוא בעצמו אין לו חזק' חי חוץ כשנאמר דלתרי ל"ח למיתה כבש"ס יבמו' י"ח וכ"ב כנ"ל פשוט ומוכרח דלא כפ"י:
אלא דקשה לכאורה עדיין מה מקשה מגט אתרומה לפי שהשריש לנו הריב"ש דבכל א"א בעסקנו בעגונא איכא תרי חזק' חזק' חי וחזק' א"א הגם דשני חזק' קשורי' ואגודי' יחד וא"א בחזק' חי דבעל תלי' מ"מ מחשב שני חזקו' כיון דהיא מוחזק' לפנינו בא"א ושיטתו כיון דחזק' חי חזק' היא ממילא איכא גם חזק' א"א א"כ ל"ק מגט אתרומה די"ל שאני בגט דאיכא שני חזק' חזק' חי וא"א משא"כ בשע' א' ליכא רק חזק' חי דחזק' א"א אנו עסוקי' לבטל וכן חזק' תרומה ליכא מה"ט אלא דבהא יפה כ' הפ"י לפי דרכו דכיון דמוכח דחזק' חי חזק' היא שוב קשה בלא"ה משע' א' קוד' למיתתו דפשיטא דבכ"מ אזלי' בתר חדא חזק' ולמה בשע' א' ק"ר לא ניזל בתר חזקה וא"ש. אלא דמ"מ קשה קצת לפי שמתרץ תרומה אפשר והדר רמי תרומה אתרומה י"ל בתרומה דמתני' איכא שני חזקו' ולפמ"ש איכא ג' חזקת חי וא"א וחזק' תרומה משא"כ בבריי' בשע' א' ליכא רק חדא דחזק' חי ומ"ש פ"י דאם משו' מעלת תרומה החמירו באפשר גם בתרי חזקו'

הו"ל להחמיר כעין דאמרו רבנן ביומא לר"י א"כ אין לדבר סוף וכמ"ש תוס' כיון דחיישי' למיעוט אפי' תרי נמי דמיון זה אינו דומה כ"כ כמובן ומצינו שהחמירו ביוחסי' דלא ניזל בתר חד רובא ואזלי' בתר ת"ר כמבואר ספ"ק דכתוב'. והיותר קשה לי' די"ל דחזק' חי חזקה גרוע הוא כיון שעלול למות הגם דמשו"ה לא יצא' מתור' חזקה לגמרי מ"מ גרוע היא ולא סמכי' עלה רק בצירו' עוד חזקה כמוה ובגט איכא חזק' א"א ג"כ הגם שתלוי' זה בזה מ"מ חשבי הריב"ש לתרי דמחזיקי' אותו לחי ומחזיקי' אותה בחזקת א"א ובצירוף שניה' סמכי' כמו חדא חזק' אלימתא בכ"מ וכן בתרומה דמתני' אבל בבריי' דליכא רק חדא חזק' חזק' חי לא סמכי' דגרוע היא ואפשר לדחוק כיון דבמתני' אפי' בהגיע לגבורו' ואפי' בן מאה שנה דוודאי חזק' חי גרוע מאוד מ"מ סמכי' ואפי' נימא לצרף חזק' א"א ותרומה בכ"ז גרוע מסברא טובא ועכ"פ לא עדיף מחזק' חי' דעול ימים דל"ש שימות ומ"מ קתני בבריי' דשע' א' אסור' לאכול מיד משמע בכל אדם ואפי' בימי בחרותו כן י"ל ועדיין כ"ז צ"ע:

עוד יש להקשו' דנדחק לקמן בצריכותא דאי אשמועי' תרומה זמנין דלא אפשר הול"ל דה"א תרומה דיש ג' חזקו' משא"כ בחטא' העוף דליכא רק חזק' חי ואי נימא דגם לקרבן איכא חזק' כשרו' להקרבה מ"מ בתרומה איכא ג' חזק' חזק' חי וא"א והיתר לתרומה ועכ"פ רבותא איכא. וזה י"ל ליישב דלנקט במתני' לענין תרומה באלמנה ויש לה בן מבעלה כהן והלך למדה"י שאוכלת בגינו וליכא ג"כ רק ב' חזקו' חזק' חי' הבן וחזק' תרומה שלה ולא הי' צריך עוד בבא דשולח חטאתו כנ"ל וק"ל:

שאני התם שאסרה עליו שעה א'. יש להסביר קצת שתאכל כל ימיו והרי בודאי סופו מת ותאכל פעם באיסור וכיון שא"א לנו לקבוע זמן ושתאכל עתה ותפסוק אח"כ מחזי כחוכא ולמתי יהי' לכן אסירי מיד. וע"ז דחי אולי איהי מייתי ברישא ולא תכשל לעולם. הקצרתי:

אלא אמר אביי' ל"ק הא ר"מ. הוכיח תוס' דע"כ לר"מ יש חילוק בין זמן מועט למרובה דלזמן מרובה חייש לשמא ימות וכן לר"י צ"ל בין זמן מרובה בשמא מת ופ"י דחה ראי' תוס' מר"י לפי דבריו דאיכא חזק' תרומה וכבר כתבנו ביטול דבריו לעיל ומ"ש ופקפק על עיקר חילוק התוס' דמה שיעור יש בין זמן מרובה למיעוט וכ' דמיבמו' ליכא ראי' דאביי לא ס"ל כן ורבה הוא דמתרץ דר"י ס"ל כן לא הבנתי גם לרבה קשה הא ר"מ ל"ח לשמא ימות ול"ח שמא יבקע וע"כ צריך לחלק בין זמן מועט למרובה והרי החילוק לפנינו ותוס' לא בא אלא להוכיח דגם אביי ס"ל כן וזה יש לדחו' אבל עיקר החילוק בין זמן מועט למרובה מוכרח הוא אלא לפי סוגי' דסיכה דאיפוך דר"מ חייש לשמא ימות

י"ל גם רבה ביבמו' ס"ל כן ועיי' רשב"א יבמו' שם שכ' די"ל לכתחלה חייש ר"מ כיון שאפשר בחליצה והכל חד ועיי':

והנה שיעור דזמן מרובה לזמן מועט לא נתפרש ועיי' רא"ש בפירושו לנדרי' ג' ע"ב דכ' דשלושי' יום דנזירו' זמן מרובה ועיי' מג"א סי' תקס"ח ובמחצי' השקל שם ומצאתי ראיתי מאז ביערת הדבש ח"ב סוף דרשה ג' שהוכיח דזי"ן יום הוא זמן מועט ולי נרא' ראי' מש"ס סוכה דמקשה לר"מ דחייש למיתה בהמה בחג מדלא חייש שמא יבקע הנוד ומדמדמי להו ש"מ דז' ימי החג זמן מועט כמו נוד וזו ראי' ברורה לפע"ד:

ומאז כתבתי בגליון ש"ע שלי באו"ח סי' תקנ"א להכריע בשיטו' החולקי' אם לברך שהחינו בין המצרי' בשבת דהט"ז כ' דיברך כל הזמן דחיישי' שמא ימות ונ"ל להכריע דוודאי אם לא יברך כל ג' שבועו' הוי זמן מרובה וחיישי' לשמא ימות אבל אם מברך בשב' דעדיף עכ"פ מלברך בחול ומיום א' בכל שבוע עד שבת הוי זמן מועט ואפשר להחמיר דל"ח לשמא ימות עד שבת אבל לנקוט חומרא ביותר שלא לברך גם בשב' א"א וטוב לבחור לברך בשב' דעדיפא מחול בדבר זה כנלפע"ד נכון לדינא וברור בעזה"י:

ובעיקר הדבר לחלק בין זמן מרובה למועט נ"ל ראי' מש"ס חולין פ"ק דיליף דאזלי' בתר רובא מרישא של עולה ופרה אדומה וכ' תוס' דמשו' חזקה ליכא דאינה מבורר' עד אחר יב"ח וקשה לי נוקמי אחזקת חי כיצא' לאויר עולם היתה חיה כן תחי' עוד לשנה הבאה וע"כ אינה טריפה דאי היא טריפה לא תוכל לחיות יב"ח למ"ד טריפה אינה חי' וכדקיי"ל וצ"ל דאזיל למאן דחייש לשמא ימות וכן הא דר"א אתי' משחיטה עצמה וכל סוגי' דהתם אזיל למאן דחייש לשמא ימות אלא דקשה עדיין מהא דמקשה שם ר"מ היכי אכיל בשרא הא ר"מ ל"ח לשמא ימות ודוחק דסוגי' שם אזיל כסוגי' דסוכה דר"מ חייש למיתה מדאקשו לר"א עיי"ש וע"כ דלכ"ע לזמן מרובה חיישי' ויב"ח זמן מרובה הוא וזו ראי' ברורה לפע"ד:

רבא אמר שמא מת לא חיישינן שמא ימות חיישי'. נראה לכאורה דלהכי חיישי' שמא ימות דבאמת אדם מעותד למות וסוף כ"א למות מי גבר יחי' כו' אלא לפ"ז לא מקשה מידי מהא דנוד דלא חייש ר"מ הא נוד זה אין סופו להתבקע ולא מעותד לכך וגם בסוכה מקשה מר"מ דחייש בבהמה שמא תמות מדלא חייש בנוד ועכצ"ל דאין הטעם דשמא ימות משו' דסופו ימות. אלא דלא מצינו חזק' רק להחזיק עתה כמו שהי' ע"ע אבל לא להעמיד הדבר על חזקתו שיהי' כן לעתיד וכן נרא' מתוס' לעיל י"ז ע"ב שכ' לחלק בין שמא תזנה לזינתה וכ' מהרש"ל כמו שמא מת ל"ח שמא ימות חיישינן ועיי' מהרמשי"ף שם שכ' דאינו מן המדומה דשמא ימות חיישינן דאדם מעותד למות אבל מפורש כ'

תוס' דמיון זה בקדושין מ"ה ע"ב ד"ה בפירוש דשמא קדשה ל"ח ושמא יקדש חיישינן ועכצ"ל דס"ל לתוס' דכל שאנו דני' לעתיד לא מחזקי' דבר מלעבר לעתיד אלא בהוה דכיון דחזק' מנגע ילפי' וגזה"כ הוא לא נוכל למילף אלא דומי' דנגע וצ"ל ר"מ דל"ח לשמא ימות ולשמא יבקע ס"ל דגם לעתיד מחזיקי' ובהא פליגי תנאי ולפמ"ש תוס' דר"מ מודה לשמא ימות לזמן מרובה חיישי' הגם בכל היכי דאזלי' בתר חזק' ליכא חילוק בין זמן קצר למרובה צ"ל שאני מיתה כיון שסוף כל אדם ובהמה למות חיישי' לזמן מרובה דל"ש חזק' חי לעולם דבוודאי ידעי' שתפסק החזק' בשי' פעם. ולפ"ז בחשש שיבקע הנוד גם לזמן מרובה ל"ח כיון דס"ל דמחזקי' לעתיד ובשמא ימות לזמן מרובה חייש משו' שסוף כולן למיתה עומדי' וזה ל"ש בבקיע' הנוד שאין סופו לבקע וש"ס דמדמי להו ומקשה והא נוד כשמא ימות הוא ופליגי היינו דכיון דס"ל דל"ח בנוד לשמא יבקע ע"כ דס"ל דמחזיקי' לעתיד ממילא ל"ח לשמא ימות לזמן מועט אבל לזמן מרובה חייש דסופו למות משא"כ בבקיע' הנוד אפי' לזמן מרובה. והא"ש דל"צ לדחק כמו שדחק מהרש"א דבקיע' הנוד זמן מועט הוא גם לפי דס"ל לתוס' שאין לו כלים שבוודאי בקרוב ימצא כלי' והוא דוחק ולמ"ש אין צריך לזה כמובן כנלפע"ד ביאור נכון בענין זה. שוב הראוני התלמידי' מ"ש הנב"י קמא חלק יו"ד סי' כ"ו ויש בדבריו מקצת דמקצת ממ"ש: ע"ב. אלא אמר רבא שמא מת ל"ח שמא ימות תנאי היא והנה להלכתא כיון דר' יודא ור"י ס"ל דחיישי' שמא ימות הלכתא כוותי' וכ"כ הרשב"א יבמו' י"ח והרמב"ם פסק כהך בריי' דשע' א' קודם למיתתו אסורה לאכול בתרומה מיד ובריש יומא פסק כרבנן דר"י דאין מתקיני' אשה אחרת דלא חיישי' למיתה וסתרו פסקיו וכבר עמד על מדוכה זו בח"צ סי' קיו ולא מצא מקום ישוב וכ' כיון דלא אתברר שיטת הרמב"ם נקטי' דלזמן מועט ל"ח לשמא ימות עיי"ש ולפע"ד נרא' דס"ל לרמב"ם בשע' א' ק"מ אם תאכל בתרומה ותסמוך על חזק' שיחי' תאכל כל שעה לעולם בשנאמר דלא ימות לשע' שהוא זמן מועט ויעברו שני ימים ושנים הרבה שתאכל על חזק' זו ולמפרע יהי' זמן מרובה זמן זמני' טובא כה"ג לא מקרי זמן מועט דל"ח ושאני גבי כה"ג דאין לנו לחוש ולדון על יום א' של יה"כ שתמו' שפיר מקרי זמן קצר וכל הנדון על זמן קצר הוא משא"כ בשע' א' קוד' מיתתו שתאכל שני' הרבה על סמך זה והא יודאי אין לומר שתאכל עתה ותפסוק אח"כ מלאכול זה כחוכא ומה גבול נעשה לה עד מתי ולכן אסורה מיד כנ"ל והא דמקשה ש"ס והא נוד כשמא תמו' ופליגו ולפמ"ש ל"ק דהא נוד זמן מועט ולכן פליגו משא"כ בבריי' זמן מרובה כ"ע מודי' י"ל דס"ל להרמב"ם דאירי באין לו כלי' והוא זמן מרובה ולבהפ"ח גם בכה"ג אירי בחסרון כלי' או בע"ש וחסרון כלי' זמן מרובה הוא כמ"ש

בסמוך דלא כמהרש"א והא דר"מ ביבמו' דס"ל ע"כ לזמן מרובה חיישי' כמ"ש תוס' י"ל לרמב"ם דסוגי' דיבמו' אזיל כסוגי' ש"ס סוכה דר"מ חייש למיתה או כמ"ש רשב"א יבמו' דלכתחלה מחמיר פן ואולי ימות עיי"ש כן אמרתי מאז בישוב הרמב"ם ומצאתי ראיתי שכוונתי ת"לי בזה לשעה"מ הלכ' סוכה והנאני אלא שלא הרגיש דקשה מסוגי' ולפמ"ש א"ש הכל ועיי':

שמא מת ל"ח כו' בט"ז יו"ד סי' שצ"ז העלה מכח ג' ראיות דלא אוקמי' אחזק' חי רק כ"ז שלא ידענו אבל כל שמת לפנינו פסקה החזק' ואמרי' מכבר מת וכ' ולא דמי לשאר חזק' דאזלי' בתר חזק' דמעיקר' כדמוכח בדוכתא טובא שאני בחזק' זו דאדם עלול למות וסופו ודאי מת ודי להחזיקו כ"ז שאין ידוע שמת אבל כל שמת לפנינו פסקה החזק' מעיקר' וש"ך בנקה"כ דחה ראיותיו ומ"ש הש"ך לדחות הראי' ממפקח בגל כיון שנפל עליו גל פסק' חזק' חי הסכימו עמו האחרוני' ועיי' בבכור שור מס' מ"ק שמוסיף עוד בדחי' ראי' זו גם מ"ש הש"ך לדחו' ממחליף פרה בחמור פשוט כמ"ש אלא מ"ש הש"ך לדחו' הראי' מספק אשתהא דשם איכא חזק' א"א צ"ל הא דל"א וודאי לא מת משום חזק' א"א כיון דרחוק שישתנה צורה אחר לצורתו במקרה וכמה ראשוני' חולקי' על הרשב"א ולכן גם רשב"א לא ס"ל בצירוף חזק' א"א רק דספק הוא. עוד כ' הש"ך ומבואר יותר בב"ש סי' י"ז דאדרבא מוקמי' בעלה בחזק' חי ובנב"י קמא חא"ע סי' ל"א האריך לתמוה על דברת ב"ש בזה כיון שע"כ א' נהרג מה לנו לאוקמי בעלה בחזק' חי ואחר נהרג דלמא הוא נהרג ואחר חי כיון שסוף כ"ס א' יצא מחזקת חיותו ומ"ש הב"ש כיון שאנו מכירי' זה לא תלי' בהיכר איש ידוע כיון שאנו יודעי' שגוף זה חי ראוי להחזיקו בחזקתו כל האפשר עיי"ש. הנה נרא' מתוכן דבריו דס"ל בכל דבר שאנו צריכי' להוציא א' מחזקתו אין לנו להעמיד זה שאנו דני' עליו על חזקתו דמה לי זה או אחר ולפ"ז מי ששלח גט למדה"י ונשמע שא' מת באותו עיר מקו' הבעל ניחוש שמא הוא מת ולא לשתמט מי שיאמר כן וכי ס"ד מי שהלך בעלה ולא נודע אם הוא בחיים ונשמע שא' מת או נהרג תהי' האשה רק ספק א"א שמא בעלה הוא כיון שא' בודאי מת ישתקע הדבר ולא יאמר אלא על זה שאנו דני' בו ועליו מחזיקי' אותו על חזקתו או שהוא מן הרוב הגם שא' יצא מחזקתו בע"כ או יצא מן הרוב בלא"ה אנו יודעי' שמשתני' דברי' מחזקתו לעיתים וכן יש מיעוט מ"מ ע"ז שאנו דנים מחזיקי' שהוא מן הרוב והוא בחזקתו נ"ל גם הנב"י ל"א רק בנדון זה שאנו דני' על גוף שלפנינו מיהו אם היא בעל אשה זו וע"פ שדומה לפרצופו נאמר שהוא בעלה וכיון שעל גוף זה אנו דנין לא נוכל לומר שמת גוף זה מכבר ויצא מחזקתו כדי שנחזיק בעלה בחזקת חי מה לי בעלה או גוף זה שאנו דנים בו כנ"ל ועיי'. ואם

כן כוונתו נ"ל דצדקו דברי ב"ש דודאי כל חזק' שלא אתרע כלל עדיפא מחזק' דאתרע לפנינו הגם דאזלי' בתר חזק' דמעיקר' ולא בתר השתא מ"מ חזק' דלא אתרע כלל עדיפא ולכן כיון שגוף זה שמונח לפנינו מת יצא' מחזקתו שהרי מת לפנינו הגם דכל דאפשר להמשיך החזק' ממשיכי' לומר השתא מת וא"כ צריכי' לומר בעלה מת והוא לא אתרע חזקתו כלל שי"ל עדיין חי עדיפא חזקתו מחזק' גוף שלפנינו כנ"ל נכון וברור:

ומ"ש דאע"פ שבודאי חזקה דחד בעלמא מ"מ אוקמי אחזקה זה שאנו דני' בו כן מבואר במ"ש ר"ן בשם רמב"ן גיטין פ' התקבל סוגי' דשליש דכל אשה אפי' קטנה מותר לקדש דאוקמי אחזק' פנוי' דאין חזק' שליח עושה שליחותו מוציא' מחזקה כוונתו ודאי מכח חזק' שליח עושה שליחותו אמרי' דקידש חדא בעולם אבל על כל שאנו דני' עליה אמרי' לא זו היא שקידש ואוקמי זו אחזקתה ואין חזק' שליח עושה שליחותו מוציא לזו מחזקתה דאחר' קידש ולא זו. ועיי' כתוב' כ"ז ע"א. ועיי' תוס' ע"ז ל"ד ע"ב ד"ה אי אמרת רוב שהקשה דנוקמי כל קיבה על חזק' היתר ותי' דאתרע דרוב עגלי' לע"ז הי' וחזינן דרובן נעקרה חזק' היתר שלהם וא"א לומר נוקמי אחזק' דרובן יצאו' מחזק' זו אבל לולי דאיכא רוב הוי מוקמי אחזק' הגם שידענו שיצאו מחזק' על זו שאנו דני' מחזיקי' בחזקה ועיי':

והנה בנב"י שם טען נגד הט"ז ממשנתינו דנותן לה בחזק' חיים ולט"ז אם נשמע אח"כ שמת אמרי' מעיקרא מת ותצא ויהי' בני' ממזרי' ודרכי' דרכי נועם ובמח"כ העלי' עין לפי שע' ממשנה מפורשת ס"פ מי שאחזו ואם אינו ידוע זו שאמרו מגורשת ואינה מגורשת וכ' הר"ן ולא מוקמי' אחזק' חי כיון שמת לפנינו וכבר נתעוררו באחרוני' שמשם איכא ראי' דכל שנודע שמת לא מוקמי' בחזק' חי ועכשיו מת כמ"ש הט"ז אלא שדחו שי"ל כיון שיש חזק' איסור לשוק והיתר ליבם והרי מת לפנינו לכך לא מוקמי' על חזק' חי משא"כ בנדון של הט"ז ועכ"פ מוכח משם בשולח גט ונתן לה בחזק' שהוא קיים דאם נשמע אח"כ שמת שספק הוא מתי מת ותצא מספק וא"כ אין תפיסה על הט"ז מכח זה לפי שיטתו דאמרי' ודאי מת מעיקרא:

והנה בשב שמעתתא שמעתא ג' פ"ח כ' ממתני' ס"פ מי שאחזו מוכח דלא כט"ז מדקתני ואם אינו ידוע מגורשת ואינה מגורשת ולט"ז הי' לנו לומר ודאי מת קידם וע"כ דודאי אינו ולכאורה הי' מקום לומר דשאני התם דאיכא חזק' א"א דהיינו שהיתה א"א עד שבא גט לידה ולא מת קודם ועכשיו ע"י הגט נעקר חזק' א"א שלה ועד עכשיו א"א היתה אלא דכבר כתבתי לעיל דכל רעותא דאיכא בחזק' חי' איכא ג"כ בחזק' א"א דתלוי' אהדדי ולט"ז כיון דעלול ומעותד אדם למות אזלי' בתר השתא דכמו עכשיו מת כן מעיקרא

כן ממילא בחזק' א"א דנפסק ע"י פסיק' חיותו אמרי' מעיקר' מת ולא א"א היתה דחזק' א"א שלה עשי' להשתנו' ומעותד לפסוק ע"י מיתת הבעל ואין לנו לומר עד נתינ' הגט היתה א"א ולכן ראי' של הש"ש ברורה נגד הט"ז דחשיב לחזק' דודאי מת מעיקרא אלא דעדיין י"ל דספק איכא הגם דבכ"מ אזלי' בתר חזק' דמעיקר' בחזק' חי דעשוי' להשתנו' ספק מיהא איכא אם השתא אתרע או מכבר וכן נרא' ממתני' דמגורשת ואינה מגורשת ומ"ש בש"ש משום דמוקמי' אחזק' א"א שלא נתגרשה תמוה הא ממ"נ פסק' חזק' א"א או: מחמת מיתה או גירושין ואדרבא ביותר יש לומר שפסק' מחמת גירושין דנמשכה חזק' א"א עד הגירושין אבל מ"ש עוד לבסוף דאוקמי אחזק' אסורה לשוק נכון לכאורה וכ"כ בשעה"מ הלכ' אישות פרק ג' הלכה י"ד אבל גם ע"ז יש לפקפק כיון דעסוקי' לבטל החזק' ע"י הגט שוב ליכא חזק' איסור לשוק וכ"כ פ"י בסוגי' כאן ועיי':

אלא דעל גופא של סברת הט"ז שכתב כיון דאדם מעותד למות גרע חזק' חי מכל חזקו' דאתרעו יש לי לפקפק ולחלק בין הפרקי' בודאי רוב ב"א אינם מתים עד שיגיעו לימי זקנה שהם שבעי' שנה כדכתיב ימי שנותינו ואם במקרה מת ע"י חולי או מיתה פתאומי' קוד' שהגיע לימי זקנה לא הי' מעותד לכך אלא מקרה הוא ויצא מכלל רוב ב"א ופסקה חזק' חיותו בכה"ג בודאי לא גריע' חזקתו מכל חזקו' דאמרי' השתא הוא דאתרע ואפי' ספק ליכא וכ"ש הכא איכא רוב ב"א וחזקת חיות של גוף זה אבל במת מתוך זקנה שדרך ב"א למות באותו זמן וכ"ש כשהגיע לגבורו' דעלול ומעותד בכ"י למות באותו זמן וליכא רק חזקת גופו שהי' חי עד עכשיו די כל שלא ראינו שמת אבל כשראינו שמת אתרע חזקתו והי' מעותד לכך אמרי' שמא מכבר מת כנ"ל נכון מסברא ועיי':

וי"ל מתני' דס"פ מי שאחזו דקתני ואם אינו ידוע זו היא שאמרה מגורשת ואינה מגורשת היכי קאמר ואם ידוע באופן שהוא מת מתוך זקנה ולכן אין ידוע אם קודם הגט זו הוא שאמרה אבל אם מת קודם זקנה ליכא מקו' לספק דמוקמי אחזק' חי ואין רחוק לפרש כן דהא מתני' לא קמ"ל שיש ספק במיתה מתי מת אלא דקמ"ל שאם אינו ידוע אז הדין דמגורשת ואינה מגורשת וא"כ א"ש במרווח לפרש אופן שהוא ספק כמ"ש כנ"ל ועיי' לקמן למ"ד ע"א שהבאתי ראי' נגד הטו"ז:

ועיי' רמב"ם פ"ו מהלכ' גירושין סוף הלכה כ"ט שכ' ואם נודע שמת הבעל קודם שהגיע גט לידה אינו גט נרא' דאם לא נודע שמת הבעל קוד' שהגיע לידה הגם שנודע שמת לא אמרי' שמת מקוד' בוודאי הגם בלא"ה רובם למיתה ואיכא ספק חי ספק מת ונודע עכשיו שמת לפנינו מ"מ עד שלא נודע מתי מת ל"א שמת מכבר קוד' שניתן הגט וכ"ל זהו דקמ"ל הרמב"ם במ"ש ואם נודע והוא מלתא דפשיטא ולמ"ש י"ל דקמ"ל לאפוקי

שאם לא נודע בבירור מתי מת ל"א שאז מת שטבע במים כיון דרובם למיתה כמ"ש בריב"ש סי' שע"ט בג"ד דר"א ב"פ רובם למיתה ועכשיו שנודע שמת ל"א אז שנטבע מת או כשיצא להרוג וגם ל"א אח"כ מת בטבע כיון שמת לפנינו וחזק' חי כבר אתרע ע"י שנפל למים או יצא להרוג מ"מ ספק איכא עד שנודע מתי מת ודא רבתא לדינא וצ"ע:

בפלתי סי' ס"ט בספק אם נשחטה הבהמה קוד' ג"י או תוך ג"י כ' דמוקמי' אחזקת חי ונשחטה תוך ג"י. ופשוט דאפי' לט"ז ודעימי' א"ש דל"ש סברת הט"ז דבהמה מעותד למות תינח אם מתה בטבע אבל בנשחטה שפקע' חיותה ע"י מעשה שחיטה בוודאי ל"ש לומר דמעיקר' נשחטה דעלולה לכך ועומדת למות ובאמת הט"ז לפי ראי' שהביא מאשתהה דסי' י"ז לסברתו נרא' דסובר אפי' במיתה ע"י מקרה ס"ל כן וסברתו בזה בוודאי תמוה וכבר השיגו בנב"י קמ"א אבל במיתה טבעי' אפשר לומר כט"ז אבל בשחיטה לא וכפלתי ופשוט: וצריכא דאי אשמועי' גט כו' הרמב"ם בהלכו' גירושין העתיק המשנה וכ' אבל גוסס לא ובהלכו' תרומה כ' הניחה בעלה גוסס אסורה לאכול ובפסולי מוקדשי' כתב שולח חטאתו מקריבי' בחזק' חי ולא כ' דבגוסס לא ונתקשה בלח"מ ובמל"מ בפ"מ ולדידי קשה עוד דבתרומו' לא כ' כלל דאשה שהלך בעלה למדה"י שאוכלת בגינו תרומה בחזק' שהוא חי. ונלפע"ד דרמב"ם לשיטתו דפסק תרומה בזה"ז דרבנן לכן לא כ' קולא בתרומ' דפשיטא מגט הגם דבש"ס עביד צריכותא דה"א תרומה אפשר היינו אי תרומה בזה"ז דאוריי' אבל תרומה דרבנן בוודאי קו"ח מגט דאוריי' ולכן כ' רק החומרא דבגוסס לא וזה לא נשמע מגט אבל בפ"מ דאיכא איסור דאוריי' הוצרך להשמיענו קולא דלא מוכח מגט די"ל כיון דאפשר לא ליעול חולין בעזרה קמ"ל ולא הוצרך לכתוב חומרא דגוסס דכ"ש הוא מתרומה כנ"ל וק"ל: עיי' תוס' יומא נ"ה ע"ב שכ' די"ל דווקא בגט מחמיר רבה משו' חומרא דא"א וצ"ע הא ממ"נ אינה א"א רק הספק לענין יבמה לשוק וצ"ל דס"ל לתוס' דביבמה לשוק ג"כ החמירו' כבא"א וכן נרא' מתוס' ספ"ק דב"מ ועיי' פ"י שם גבי מי קדמי' אסורא לממונא שוב הראוני שכבר הרגיש אאזמ"ו זצ"ל בגליון משניו' במשנה כאן:

מתני' שלשה דברי' אמר ר"א ב"פ כו' ועל הספינה שאבדה בים כו' עיי' פי' משניו' לרמב"ם שכ' שאבדה שנשתברו משוטי' נרא' דס"ל כל שנובע' הו"ל כמים שאל"ס דאם נשא' ל"ת ומפי' רש"י משמע שאבדה שנובע' שפי' מוטרפ' ועדיין לא נובע' משמע סיפא שאבדה שטבע' ובש"ג כתיב וכן הוא בתשובה מיוחס' לרמב"ן דשאני ספינה שנובע' מאדם שנטבע ואמנם בריב"ש סי' שע"ט כ' דמתני' בשלא עמד עד שתצא נפשו אבל נשא' תצא ומשאל"ס דלא תצא כשעמד עליו עד שתצא נפשו ועיי' בק"ע הנדפס בש"ע

סי' י"ז ועיי' בק"ע למהרח"ש דף נ' ע"ב בביאור שיטות אלו והנה הריב"ש שם כ' דגם שלא עמד עד שת"נ איכא רובם למיתה ומ"מ נותני' עלי' חומרי חיים ומתי' ולא אזלי' בתר רוב דאיכא תרי חזקו' חזק' חי וחזק' א"א נראה דס"ל דרוב לא עדיף משני חזקו' וגם שני חזקו' לא עדיפא מרוב דא"כ לא הי' ספק השקול וצ"ע לכאורה א"כ היכא דאיכא ג' חזקו' נגד הרוב הי' לנו למיזל בתר צד דאיכא ג' חזקו' המנגדו לרוב והא במתני' איכא ג' חזקו' חזק' חי וחזק' א"א וחזק' שמותר' לאכול בתרומ' ולמה נותני' עלי' חומרי מתי' והא הריב"ש ס"ל דמתני' גם לענין נשא' תצא אמרו ובאשת כהן יהי' הדין אם נשא' לא תצא אתמהמה. ונ"ל דרובא עדיף מב' חזקו' אלא דס"ל לריב"ש דהא דאזלי' בתר רובא נגד חזקה דרובא עדיף דרוב כשני חזקו' ועדיפו' שיש לרוב על חזק' הוא דבר שיש לסמוך עלי' לחוד ואל"ה לא הי' סמכי' על עדיפותא דרובא ולכן כשיש שני חזקו' נגר הרוב גם שאפשר דרובא עדיף עוד מב' חזקו' אבל לא עדיף עדיפותי' דרוב נגד ב' חזקו' שיהי' ראוי' לסמוך עליו דאין לנו לסמוך אלא על חזק' או רוב ולכן נותני עליו חומרי מתי' הגם שיש עודף להרוב על ב' חזקו' והא"ש בג' חזקו' דעדיפא מרוב ע"כ היינו שיש עדיפו' לג' חזקו' אבל לא שיהי' עדיפו' של ג' חזקו' כמי חזק' א' כיון שהרוב עדיף ב' חזקו' למשל כב' חזקו' ומחצה וא"כ כשאיכא ג' חזקו' נגדו נגרעו ג' חזקו' וליכא עדיפו' רק חצי חזק' ואין ראוי' לסמוך על עדיפו' זה ולכן אזלי' להחמיר כנלפע"ד והבן: ומ"ש דבעי יתר' הרוב על החזק' שיהי' ראוי' לסמוך עליו במק"א. נ"ל מוכרח מתוס' חולין סוגי' דרוב כדיליף מפרה אדומה דאזלי' בתר רובא הקשה תוס' דלמא משו' דאיכא חזק' כשרו' ותי' דאיכא חזק' טומא' נגדו והיינו אוקי חזק' נגד חזקה ונשאר רוב עיי"ש ובר"ן וקשה עדיין מי ניחא כיון דאיכא בחד צד רוב וחזק' דשניה' יחד עדיפי מחזק' טמא לר"ן אזלי' בתר' ומנ"ל דבמק"א אזלי' בתר רוב לחוד וע"כ לולא שהי' אזלי' בתר רוב במק"א גם כאן לא הי' אזלי' בתר רוב וחזקה נגד חזק' טומא' כיון דאוקמי חזק' נגד חזק' וכמאן דליתא שוב לא מצטרף הרוב לחזק' לולי שרוב בעצמו הוא ענין דיש לסמוך עליו בפני עצמו בלי צירוף דבר אחר וע"כ הא דרוב עדיף מחזק' עדיפו' הרוב על החזק' הוא כחזק' או יותר וכמ"ש ועיין היטיב:

ועיי' נב"י קמא חא"ע סי' מ"ג שמביא ראי' מש"ס חולין שם נגד הריב"ש דרוב עדיף מב' חזקו' דהא איכא ג"כ חזק' שאינו זבוח ועיי' ח"ס יו"ד סי' כ"ד שדחאו יפה דליכא חזק' שאינה ראוי' לזבוח אלא שאינה זבוחה וסברא זו כבר כתובה בס' ש"ש ג"כ ועיי' ח"ס יו"ד סי' קס"ב שדחה לראי' זו של הנב"י עוד ע"ד פלפול ומ"ש בסי' כ"ד נכון ופשוט יותר: ובילדותי הבאתי ראי' מש"ס קדושין פ' ע"א בתינוק שנמצא בצד העיסה שפי'

רש"י דרוב תינוק' מטפחי' באשפה ובשרצי' ורבנן מטמאי' דאזלי' בתר רובא והא איכא ב' חזק' נגד הרוב חזק' עיסה וחזק' טהרה דתינוק וע"כ דרוב עדיף מב' חזקו' ותוס' דלא פי' כרש"י מכח קושיו' שהקשה על פירושו אבל בלא"ה הי' ניחא לתוס' ש"מ ג"כ דלא ס"ל כריב"ש ובתשוב' זקני אמ"ו זצ"ל מובא בשמי והשיב דמסוגי' דשם מוכח כריב"ש מכח קושי' תוס' דלמה צריך לרבנן שעשאו כיש בו דע' לשאול תיפוק לי' דאיכא רוב ולריב"ש ניחא דע"י ב' חזקו' איכא מחצה. שוב מצאתי ראיתי בהפלא' שם שכ"כ לפרש הסוגי' משום ב' חזקו' ולא זכר מריב"ש הנ"ל. ולפמ"ש לעיל דריב"ש מודה דרוב עדיף מב' חזק' אלא דעדיפותי' דרוב על ב' חזקו' לא אלים כרוב או חזק' שראוי' לסמוך להקל א"כ עדיין קשה קושי' תוס' ל"ל דעשאו כיש בו דעת לשאול הא ליכא ספק השקול ועכ"פ מתוס' דהקשה ולא נחית לתרץ משום דאיכא ב' חזקו' איכא ראי' דל"ל כר"ב"ש לדברי זקני והפלא' זצ"ל ולמ"ש דרוב מ"מ עדיפותי' י"ל ליכא ראי' כ"כ ועיי': אמנם דיש לומר דריב"ש ג"כ לא אמרה אלא כשכבר הוחזק' בב' חזקו' שוב אין בכח הרוב לדחו' ב' חזקו' אבל בתינוק הנמצא קודם שבאו לדון על העיס' הי' התינוק בחזק' טומא' מחמת הרוב דעדיף מחזק' שוב כשבאנו לדון על העיסה אין בכח חזק' שני לצרף לדחו' הרוב כעין זה מצינו לענין ס"ס ולפ"ז גם ראי' הנב"י ליתא מחזק' שאינו זבוח דפרה זו כבר עומד' אצלינו בחזק' ראוי' לזבוח מכח הרוב ואתמול אכלנו מחלבה לכן שוב כשלוקחי' אותה לפ"א לא מצטרף חזק' אינו זבוח לחזק' טומאה כנ"ל ועיי'. ועיי' תוס' ע"ז ל"ז ע"ב ד"ה אי אמרי' רוב יש לדחו' ראי' שלו מרוב תינוק' דאנו רואי' שרובם של תינוק' מסתלק' חזק' טהר' שלהם ע"י שמטפחי' אין לומר אוקמי אחזק' טהרה דהא הרוב מסלק חזק' שלהם ועיי'. ועיי' פ"י בק"א כתוב' סי' מ"ו ד"ה ועל ארבע' דבנה דייק על הריב"ש הנ"ל והסכי' עמו:

בת כהן לישראל. עיי' יש"ש דהי' יוכל לומר עוד נפקותת. וי"ל דאשמועי' גם בתרומה איכא ג' חזקו' כמ"ש לעיל מ"מ נותני' חומרי מתי' וק"ל: אמר ר"י ל"ש אלא בב"ד ש"י כו' הקשה מהרש"א הול"ל בב"ד של או"ה וקור' דמיחתם פ"ש ועיי' מהרמשיי"ף ופ"י. ולפע"ד נרא' דקוד':

דמיחתם פ"ש איכא ספק אי נתן להם שוחד דאם נותני' להם בודאי מקבלו וכיון דאיכא ספק השקול שוב מוקמי' אחזק' חי וחזק' א"א ותרומה דוקא ברוב למיתה ל"מ החזקו' והוי ספק משא"כ באיכא בלא"ה רק ספק השקול ואביי הוי ס"ל גם בתר דמיחתם מקבלו שוחדא היינו דאיכא מיעוט ומקשה ור"י השיב בתר דמיחתם ליכא מיעוט דודאי לא מקבלו אבל קודם דמיחתם מקבלו בודאי אלא הספק אם נותני' להם וכי כן דינו כרישא

בחזק' חיי' והאמת דרא"ש לא ס"ל כן דכ' דלכשנא בתרא י"ל קוד' דמיחתם פ"ש וע"כ דס"ל דמיעוט מקבלו. אבל לתוס' בתי' זה י"ל כמ"ש וק"ל:

ת"ש מב"ד של ישראל כו' לפי שיטת הרמב"ם דוקא בנכנס לבהס"ק. א"כ קשה י"ל הא דמשיחי' כשנכנס לבית הסקילה ומתני' בלא הכניסו עדיין שוב מצאתי שכן הקשה בק"ע למהרח"ש דף ס"ג ע"ב וצ"ע:

איכא דאמרי כו' הרמב"ם פסק כל"ב דבב"ד של או"ה איכא ספק. ולא כ' בב"ד ש"י דאיכא חזק' מת ובהלכו' תרומ' כ' אבל בב"ד של ישראל בחזק' מת וב"י לכהן לא תאכל וכ' הכ"מ מדכ' בחזק' מת ממילא נשמע הקולא דב"כ לישראל תאכל ועדיין צ"ע למה לא כ' מפורש בחזק' מת וב"כ לישראל תאכל וממילא נשמע החומרא. והנלפע"ד הנה הרא"ש כ' דרי"ף פ' כל"ק משום דלשון ברייי' משמע דוקא אמרו מת אבל לא יוצא להרג ונ"ל הרמב"ם דפסק כל"ב ס"ל דלל"ב הא דקתני בברייי' דוקא מת משום דביוצא להרג אין משיאי' משום חומרא דא"א דלא עדיף ממים שאל"ס. ועיי' זה בח"מ סי' י"ז ובב"ש חולק עלי' מדמייתי רא"ש ראי' לל"ק מדקתני ברייי' מת דוקא עיי"ש. והנה הרא"ש ס"ל ע"כ דעדיף ממשאל"ס אבל הרמב"ם דפסק כל"ק ס"ל דהוא כמשאל"ס ובתחלה כדאמר סייעתא לר"י מברייי' דאיירי ביצא להרג ע"כ צ"ל דעדיף ממשלא"ס אבל לבתר דמשני הברייי' במת ממש ומשמעו' לשון ברייי' כן הוא כמ"ש הרא"ש צ"ל דלכן קתני מת דכמשלא"ס הוא ומחמירי' כנ"ל. וס"ל לרמב"ם ממילא בתרומה לא תאכל שלא נבוא להקל בא"א כמ"ש פ"י במתני'. והא"ש דכ' הרמב"ם בב"ד של ישראל בחזק' מת היינו דלאו משום ספק הוא כבב"ד של נכרי' אלא בחזק' מת והנפקותא שאין לעשו' ס"ס לענין תרומה בב"י לכהן שלא תאכל בודאי אבל לקולא לא משום דמחמירי' בא"א וכן רב יוסף דאמר בל"ב בד"א בב"ד של או"ה היינו בזה רק נותני' חומרי מתים משום חומרא דספק הוא אבל בב"ד של ישראל לא ודאי הוא ומ"מ לא תאכל משום דמחמירי' לענין א"א כנלפע"ד:

ובהלכות גירושין דלא כ' רמב"ם כלל מב"ד של ישראל צ"ל דסמך עמ"ש בהלכ' תרומה בחזק' מת ובתרומה לא אזלי' להקל משום דמחמירי' בא"א דחמיר אבל באיסור לשוק אזלי' בתר רובא וכיון דכ' דבחזק' מת הוא ממילא ידעי' דלענין לשוק להקל אזלי' וא"ש ביותר אי ס"ל לרמב"ם כשיטו' הסוברי' דליבמה לשוק ג"כ מחמירי' כמו בא"א א"כ א"ש דלא כ' קולא בהלכ' גירושין וסמך עמ"ש בהלכ' תרומה דבב"ד של ישראל בחזק' מת הוא ולאו משום חומרא לבד וליכא ספק חי רק בב"ד של או"ה כנלפע"ד: מה שהקשה בלח"מ ממ"ש הרמב"ם ברח ולמסקנא ל"צ לזה לפמ"ש י"ל כמובן. ועוד י"ל כיון שהתנה

הרמב"ם דוקא נכנס לבהס"ק לכן כ' הרמב"ם ברח באין מעידי' שנכנס לבהס"ק ונקיט ברח משום דבגמרא מתרץ כן והוא פשוט וק"ל:

כ"ט ע"א. שאין רצונו שיהי' פקדונו בי"א צל"ע בגט עצמו למה בחלה עושה שליח ולא אמרינן שאין רצונו שיהי' גטו ביד אחר דלמא לא ישמרנו כמו הראשון ויפסיד הנייר ושכר סופר ונ"ל למ"ד שומר שמסר לשומר חייב והראשון חייב לשלם לו ומ"מ לא ימסרנו לשמירה בי"א שיש קפידא שחפץ ורוצה בחפץ שלו זה לא שייך בגט שאם יאבד חייב הראשון שוב ליכא קפידא אבל למאן דס"ל שש"ל פטור הראשון ואיכא קפידא בתשלומי' עצמן צ"ע כהנ"ל וי"ל דירדו חכמי' לדעת הבעל כיון שעכ"פ השני צריך לשלם לו משו' דניחא לי' בתשלומי ראשון יותר כיון שרוצה בגט אינו מקפיד בחלה אבל בשקיל חפץ דאיכא תרתי קפידא דתשלומי' וגם קפידא דגוף החפץ קפיד אפי' בחלה שלא ישלחנו ביד אחר לכתחלה:

וי"ל דמשו"ה בלא חלה לא ישלחנו ביד אחר דאיכא קפידא דבעל שמא לא ישמרנו השני כדבעי כמו הראשון הגם שיהי' חייב השני לשלם מ"מ קפידא איכא וכ"ז למ"ד שומר שמסר לשומר פטור אבל למ"ד חייב ליכא קפידא כלל צ"ל דאיכא קפידא אולי לא יהי' השני נזהר בשמירתו כ"כ ויהי' הבעל צריך לטרוח לכתוב שני ויש להאריך בזה עד"פ בהא דהקשו מלקמן אמר לשני' כתבו ותן לחכם:

מלתא אגב אורחא קמ"ל יש להקשו' הול"ל טפי דה"א דחלה לאו דווקא ומשו' סיפא טול ממנה חפץ כו' דאפי' בחלה לא נקיט ברישא חלה ובמתני' דהמביא גט בח"ל איידי דנקיט ברישא חלה נקיט בסיפא ג"כ חלה או י"ל בב"ד דוקא בחלה כסברת הראב"ד דבב"ד צריך חלה אפי' בהולך דמפרסמא טפי בב"ד אבל במביא בא"י ה"א אפי' לא חלה ומשו' סיפא נקיט חלה קמ"ל ר"כ חלה תנן דמשו' סיפא לא הוי נקט ברישא חלה לתת מקו' לטעות דווקא בחלה וע"כ באמת דווקא חלה וצע"ק:

ואיבעי' אימא רשב"ג הוא וחלה שאני לכאורה הי' מקום לומר דאי בהולך סתם בעי חלה דוקא א"כ כשאומר את הולך מדצ"ל את ע"כ דמקפיד אפי' בחלה דאי בחלה ניחא לי' לא הי' צ"ל אלא הולך ולא יוכל לעשו' שליח אלא בחלה ואי בהולך לא בעי חלה באת הולך י"ל דלא קפיד רק בחלה והן שני תירוצי ש"ס אלא לפ"ז לרשב"ג לתי' בתרא דחלה שאני דוקא בהילך אבל באת הולך ל"מ חלה ומתני' רשב"ג ובהולך סתם כן נרא' לכאורה. אלא הרי"ף פ' כרשב"ג דסתימ' מתני' כרשב"ג וכ' חי' רמב"ן לא דהכריע מנפשי' אלא משום דהלכתא כלשנא בתרא וצ"ב מנ"ל דש"ס קאמר דלרשב"ג חלה שאני אפי' באת הולך דמסתבר דוקא בהולך וכמ"ש ונ"ל מדמהדר לאוקמ' כרשב"ג וחלה שאני ואי גם

לרשב"ג צ"ל דמתני' לאו בכל גווני איירי ודוקא בהולך סתם א"כ עדיף למוקמי מתני' כרבנן כרבי' מלמוקמי כיחידאי וע"כ דלרשב"ג חלה שאני היינו אפי' באת הולך ואין חילוק כלל בין הולך לאת הולך ומרוויחי' במתני' דאיירי בכל גווני דכן משמע מסתימ' מתני' וצ"ל הגם דאמר את הולך מ"מ ל"א דמקפיד אפי' בחלה דמסתמא לא מקפיד בחלה כנ"ל: ונ"ל להוסיף דברי' ולחזק פסקא של הרי"ף מדאמר רב כהנא חלה תנן ונדחק ש"ס דה"א אורחא דמלתא מלבד שהוא דוחק גם לא א"ש לשון חלה תנן הול"ל חלה דווקא ולמסקנא י"ל דרב כהנא ס"ל מתני' כרשב"ג ובין בהולך בין באת הולך דווקא חלה מדלא התנה במתני' רק חלה ולא קתני אי בהולך אי באת הולך משמע לי' דלעולם בעי חלה וחלה עושה לעולם שליח ולכן סתם וקתני חלה וזהו שאמר רב כהנא חלה תנן ולא קתני סותר מוכח דהכל תלי' רק בחלה ובה"א עד דלא ידע כ"ז נדחק בר"כ דקמ"ל דלא תימא אורחי' דמלתא קתני ולמסקנא א"ש דרב כהנא במרווח כנלפע"ד:

ושיטת הראב"ד כלשנא מציעתא וכרבנן והקשה לנפשי' מלקמן דלא שאל לי' דלמא אמר הולך לא בעי אונס או חלה ועיי' ר"ן ובב"ש סי' רמ"א הקשה לפמ"ש ב"י וד"מ כשאמר את הולך ולא אחר ל"מ חלה עדיין קשה דלמא אמר לו ולא אחר וע"כ דגם בזה בחלה עושה שליח וצ"ל הא דלא חייש דלמא אמר לי' מפורש ולא אחר אפי' בחלה דא"כ לא הי' שואל לרבא כיון שמפורש אמר לו ולא אחר אפי' חלה וכ"ש וה"ה בנאנס ולקושי' ביש נ"ל דהר"ן הקשה שפיר כיון דבהולך לא בעי חלה דמסתמא לא מקפיד רק באת הולך א"כ אולי אמר הולך דמסתמא כך אמר דמסתמא אינו מקפיד אבל לחוש שאמר את הולך ולא אחר אפי' חלה לא לא חיישי' לכך שהקפיד בחלה ואמר את ולא אחר כנ"ל פשוט וק"ל:

מה"ב והראב"ד וי"א שברי"ף פ' כלשנא אמצעי וצ"ב כיון דלא בחר בל"ב משו' דמתני' סתמא קתני מנ"ל לפסוק בלשון אמצעי להקל ולא כל"ק להחמיר בהולך ודווקא חלה ונ"ל דס"ל מרבא לקמן דלא שאיל לי' דלמא אמר את הולך דגם בחלה לא ש"מ דס"ל דבאמת הולך בחלה עושה שליח שוב ראיתי בריטב"א שהקשה על הי"א כלשנא אמצעי לקולא מנ"ל וכ' תחלה דהו"ל לרבא לשאול אולי אמר לי' את הולך ודחה דמסתמא אמר לי' הולך ולא קפיד וכ' מדלא שאיל לי' אולי אמר לי' הולך ש"מ בהולך בעי חלה ולאת הולך ל"ק כל"ק ודעת הריטב"א כל"ק והיא דיעה שלישית להחמיר ולא הובאה בשום פוסק ולולי שכ' הריטב"א דסתמא אמר הולך הי' נ"ל איפכא דהא רשב"ג ס"ל גם בהולך בעי חלה דמסתמא מקפיד ורבנן לתי' אמצעי דבהולך לא אמרי' דקפיד לא פליגו בקפידא אלא דס"ל דאם הי' מקפיד הי' מפרש ואמר את הולך וכ"ז כשאנו שומעי' שאמר הולך

אבל מסתמא אמרי' שאמר את הולך אלא לפ"ז לא הקשה הראב"ד לנפשי' מדלא שאלו לי' אולי אמר הולך דמסתמא אמר את הולך ועיי':

משום בזיון דבעל כ' תוס' בתי' ראשון אגב יכתבו נקיט ותנו ויש להמתיק קצת לפמ"ש הרשב"א דקושי' ש"ס דמתני' דלקמן סתמא קתני משמע אפי' בחלה ג"כ קאי ובאמת לשון מתני' דקתני יכתבו משמע דאיירי בלא חלה דהא קתני יכתבו שיכולי' לכתוב וליתן וצ"ל כיון דלא קתני דבחלה יוכלו לכתוב ע"י אחר ש"מ דלעולם גם בחלה לא יאמרו לאחר כצ"ל והא"ש דקתני ותנו כשיכולי' ליתן והא דלא קאמר בחלה שיוכלו לומר לאחר ליתן משו' דביכתבו גם בחלה לא לכן גם ביתנו לא קתני דבחלה יתנו ע"י אחר ויותר י"ל לענין נתינה סמך דכבר מפורש במתני' כאן וק"ל:

ובתי' שני כ' תוס' דאיכא גם בנתינה זילותא דבעל והקשה מהרש"א הניחא לאביי אבל לרבא מאי איכא למימר ועיי' רשב"א שהרגיש בזה וכ' לרבא צ"ל איידי ולפע"ד י"ל בכוונת תוס' דרבא ג"כ ס"ל דאיכא דמקפיד שלא ידעו אחרי' שאינו יוכל לכתוב אלא דלא ס"ל שיהי' קפידא כ"כ דאפי' חלה לא דהו"ל לפרש אתם כתבו ומדלא פירש ש"מ דלא קפיד אפי' בחלה ולכן הוצרך רבא דטעמא דלא יכתבו משו' מילי ובשאמר כתבו כוונת דבריו שיכתבו בעצמם דממילא נשמע כיון דמילי נינהו וא"א באחר שוב מפרשי' תנו ג"כ הם דווקא משו' דחש לבזיונו ל"מ אמר לשני' תנו דהכל נכלל בתנו כתיבה ונתינה כמו דמתפרש לענין כתבו אתם כן נתינה אפי' אמר לב' כתבו ותנו י"ל שסמך בתנו הם דווקא כמו כתבו כנ"ל נכון וק"ל:

מאי בינייהו כו' עיי' פ"י הקשה לדסוברי' דשליח קבלה אינו עושה: שליח קבלה דהו"ל מילי הול"ל איכא בינייהו ש"ק. ונלפע"ד ליישב די"ל דאביי ג"כ ס"ל מילי ל"מ לשליח והא דלא אמר הכי משו' דקשה לי' תינח כתיבה אבל למה לא יתנו לכן אמר משו' בזיון וכמ"ש תוס' בתי' שני דגבי נתינה איכא ג"כ בזיון ורבא ס"ל גם בנתינה איכא משו' מילי דאזלי' בתר תחלת השליחו' שהי' מילי וכ"כ פ"י די"ל כן וי"ל בהא פליגו אביי ורבא דאביי ס"ל דלענין נתינה לא הוי מילי כיון בשע' שעושה שליח שני כבר הגט בידו ורבא ס"ל יותר גם מילי כי האי ל"מ לשליח והא דקאמר ש"ס איכא בינייהו מתנה היינו לענין נתינה לאביי יוכל ליתן ע"י אחר דליכא בזיון ולרבא לא משו' מילי ומייתי ובפלוגתא דרב ושמואל דרב אמר מתנה אינו כגט היינו שאינו כגט ממש דיש חילוק לענין נתינה בגט לא יתן משו' בזיון דליכא במתנה ושמואל אמר ה"ה כגט ממש גם לענין נתינה והא"ש. דל"א ש"ק א"ב דאולי גם אביי מודה דמילי דכתיבה וה"ה בש"ק ל"מ לשליח כנ"ל ועיי' גט פשוט סי' ק"כ ובקצה"ח סי' רמ"ד בסופו ולא אבין דמיונם לקדושין דשם

השליח יוכל להחליף המעו' הו"ל מילי אבל בגט השליח ל"י לכתוב רק הם הכותבי' דהוי כבעל לשליח וצ"ע:
ושמואל אמר מתנה ה"ה כגט. בירושלמי אף בקדושין כן מה בין גיטין לקדושין ביד כ"א מצוי לגרש ולאו ביד כ"א מצוי לקדש ומפרש פ"מ דבקדושין צריך לפייסה שתתרצה ואולי שליח שני לא יוכל לפייסה ולפתותה משא"כ בגירושין דבע"כ ובמפרש במרא' פנים על הב"י א"ע ססי' ל"ה ובש"ע שם סעי' ה' שיטת קדוש מרדוש אם שליח קדושין יוכל לעשו' שליח שני משום דהוי מילי ולא זכרו ירושלמי הנ"ל דמספקא לי' מטעם אחר וברפ"ד בירושלמי נרא' דפשיטא לי' דאין שליח עושה שליח בקדושין מה"ט וצע"ג:
ונלפע"ד דטעם ירושלמי משום דלאו ביד כ"א לקדש וצריך ריצוי ופיוס ואולי שליח שני לא יוכל לרצותה אם כבר נשתדכה וגילתה דעתה שרצונה לקבל קדושין שוב ליכא טעם זה דירושלמי אבל טעמא דקדוש מרדוש איכא דהוי לי' מילי הגם שגילתה דעתה שרוצי' בקדושין מ"מ בכל רגע תלי' ברצונה ותוכל לחזור בה הוי לי' מילי שלא נתן ביד שליח גמר דבר שאין בכחו ולא ברצונו אלא ברצונה כנ"ל. ונ"ל עוד לירושלמי באופן שאינו רוצה לגרש בע"כ או בזה"ז דאיכא חר"ג שלא לגרש בע"כ ושולח שליח לפתותה שתקבל גט ג"כ איכא קפיד' הנ"ל שאינו רוצה בשליח אחר ומתני' במגרש בע"כ או שיודע שרוצי' בגט כגון שהוא במדה"י כנ"ל. ובאופן שאינו רוצה לגרשה רק מרצונה לכאורה לשיטת קדוש מרדוש גם בגירושין הו"ל מילי כיון שלא מסר ליד שליח רק מילי או י"ל כיון שברצון הבעל תלי' שאם רוצה מגרש בע"כ לא הו"ל מילי ודוקא בקידושין שא"א רק מרצונה וכן משמע דהא במתני' ואם אמר טול לי המינה חפץ פלוני כו' משמע לולי משום שאין רצונו שיהי' פקדונו כו' הי' יוכל לעשו' שליח והא תלי' ברצונה כשתרצה ליתן החפץ ואם לא תרצה אינו מגרשה ותלי' ברצונה והו"ל מילי וע"כ דכיון דבכל רגע כשירצה הבעל בלא נטילת חפץ יוכל לגרשה בע"כ הו"ל מעשה ולא מילי בעלמא כצ"ל ועדיין צ"ע בכ"ז: ועיי' קצה"ח סי' רמ"ד שהעלה לשיטת קדוש מרדוש הנ"ל בשולח חפץ למתנה לפלוני לא יוכל לעשו' שליח אחר כיון שתלי' ברצון המקבל הו"ל מילי עיי"ש.
ודבריו תמוהי' במתנה לא בעי שליחו' כלל ואפי' ע"י קוף מהני ואפי' כותב לו בכתב טלי חפץ שלי לך במתנה מע"ג קרקע מהני מה ענין זה לשליחו' של הנותן ושאני גט דכתיב ונתן בידה צריך שליחו' דמע"ג קרקע ל"מ וכן בקדושין לדסוברי' דטלי קדושך מע"ג קרקע ל"מ דומי' דגט בעי שליחו' שתקבל מיד שלוחו כמותו של בעל ולדסוברי' דקדושי' מע"ג קרקע מהני מ"מ לא יחלוק אדם דבעי שליחו' ממש לקדושין ועיי' הפלא' בק"א סי' ל"ה שכתב כיון דבעי שיאמר לה הרי את מקוד' צריך שליחו' לאמירה זו עיי"ש

סעי' וי"ו. ויש לקיי' דבריו גברא רבא אמר מלתא עפמ"ש תוס' לקמן בסוגי' דאומר אמרו גם לר"מ דמצאו באשפה כשר מ"מ כשמקפיד שיהי' דווקא ע"י שליחות בעי שליחו' דווקא ועד"ז יש לקיי' דינו של הקצה"ח ועיי' פ"י לקמן כ"ט ע"ב:

ויש לעיי' לפמ"ש דבקדושין לנתינ' עצמו לא בעי שליחו' ואפי' מע"ג קרקע מהני אלא לאמיר' בעי שליחו' א"כ לא דמי לגט דהשליחות לענין נתינה הגט לא הוי מילי דנתן גט בידו למסור לה וזה הוא גמר ולא בעי אמירה מדאוריי' ואפי' בשתיק' משא"כ בקדושי' השליחו' על אמיר' והו"ל מילי ול"צ לחילוק קדוש מרדוש וצל"ע:

א"ל ר"י זו אפי' תינוק' כו' בירושלמי ומובא ברשב"א לית מתני' פליג על ר"י דאמר ש"ש לשומר חייב וכ' רשב"א דקאי בניחותא. וצ"ב מה רצה ירושלמי בזה פשיטא. וראיתי בכתבי קודש של אבא מאוה"ג זצ"ל די"ל לר"י דשש"ל תו ליכא קפידא דבשביל שאין רצונו שיהי' פקדונו כיון דראשון חייב לשלם קמ"ל דגם לר"י איכא קפידא שחפץ בחפצו יותר מתשלומי מעות ור"ח אמר משו' גיטין נגעה בה י"ל דס"ל לר"י ליכא קפידא מה"ט כיון דראשון חייב והכא בגיטין מדקדקי' יותר ומ"ש רשב"א דלמ"ד שש"ל פטור ליכא קפידא רק משו' חומרא דגיטין אינו מוכח דאיפכא מסתברא רק ר"ח לר"י אזיל אלו דברי קדשו זצ"ל בהוספת נופך משלי על מילי דאבוהן של ישראל זכותו יגן עלי:

היכא דנפקא לאפי' כ' תוס' כיון דשליח חלה ועיי' מהרש"א לשיטת תוס' דנתנה לשליח אבל לרש"י דכ' לשליח שני אין מובן למה נפקא לאפי' דשליח ראשון וממנו לא קבלה ועיי' רמב"ם שכ' היכא דנפקא וקבלה משני נלפע"ד דאיכא רבו תא טובא דקמ"ל דמשו' שאין רצונו ל"מ הגם דאינו קפידא כ"כ רק לכתחלה לא יעשה כמ"ש רש"י ויש מקו' לומר דווקא בחלה השליח ואין האשה לפניו ומוכרח לשלוח שליח הגם דלכתחלה לא ישלחנו ביד אחר דאין רצונו מ"מ אינו מקפיד הקפדה גמורה לפסול הגט אבל כשהיא נפקא לאפי' דשליח ראשון ושם מוסר הוא לשליח שני והיא מקבלת משני ה"א כיון שהי' ביד שליח ראשון למסור לה מקפיד הבעל עד שיופסל הגט קמ"ל דמ"מ הוי גיטא ורבותא רבתא איכא ולא תיקשי כיון שהאשה ושליח יחד וגם שליח שני כאן לא תהני נתינ' שליח שני דהוה לי' כלא חלה דהא היא שם ויוכל לבקש ממנה החפץ י"ל באופן שחלוש מליתן לה הגט. או והוא עיקר נ"ל כשכבר נתן לשני קודם שבאתה האשה שוב אין הבעל מקפיד שיחזור ויקחהו ממנו אחר שכבר עשהו והודיעו לו מסתריו וכן נ"ל כשנחלה ועשה שלית שני ומסר לו הגט וקוד' שמסר השני לאשה שב הראשון לבריאותו א"צ ליקח משליח שני הגם שיוכל ליקח ממנו דאין הבעל מקפיד אחר שכבר עשהו ומסר לו כנ"ל ומ"מ לדינא ולמעשה יש לעיי' כי יש לתלו' בטעמי' שלא יעשה שליח

בלא חלה או משו' שאין רוצה שיתוודע לאחר או משו' שאינו רוצה שיתן שמירתו לאחר רק כשהוא אונס ועיי' ריטב"א בשם ר"ת ועיי' פ"י וצ"ע:

ע"ב. שקול חפץ כו' שיטת תוס' כשאמר הב גיטא כו' אפי' לא נתנה לו חפץ כלל א"צ שליח לשלם ואין הגט בול בין בשליח ראשון ובין בשני ובאמר שקול חפץ כו' שליח ראשון אם שינה ונתן גנו תחלה הגט בטל ואם לא נתנה לו חפץ א"צ לשלם כיון שהגט בטל לא הפסיד לו ובשליח שני גם אם לא שינה הגט בול ואם שינה ולא יהבה לו חפץ פשיטא שבטל הגט ואין כאן תשלומי'. ושיטת הרין אפי' אתר הב גיטא כו' אם יהב הגט ולא נתנה לו החפץ צריך לשלם דהו"ל להזהר כמו בהב זוזי ושקול שטרא ובאמר טול חפץ כו' אם שינה ולא נתנה החפץ צריך לשלם ואין הגט בטל כיון שלא תלה זה בזה כ"ש אם שינה דאין הגט בטל דאין בו נפקותא ובאמר מפורש והדר הב גיטא אז תליא הגט בחפץ ואם יהב גט ונתנה החפץ או שלא נתנה הגט בטל וממילא א"צ לשלם. ושיטת הה"מ דלעולם הגט בטל גם באמר הב גיטא ולא נתנה החפץ כלל הגט בטל דתלי' זה בזה וממילא ליכא תשלומי' כיון שלא הפסיד לו אבל באמר שקול חפץ גם כשלא אמר והדר. ורמב"ם לא כ' והדר כו' כיון שמקפיד הגם שאין לו בו נפקותא דכשלא תתן יהי' הגט בטל ולא הפסיד כיון דהתנה שקול חפץ והב גיטא אם שינה הגט בטל וליכא תשלומי' לעולם בין נתנה בין לא נתנה. ורמב"ן ס"ל גם כשאמר הב גיטא ושקול חפץ ויהב הגט תחלה הגט בטל משום שינוי דהו"ל כמה שאמר שקול חפץ תחלה ולשיטתו לעולם הגט בטל כששינה בין נתנה בין לא נתנה וממילא ליכא תשלומי'. ושיטת הה"מ צל"ע מש"ס ביצה הבו ד' מאות זוזי לפלוני וינסב ברתא דנוטל ד' מאו' זוזי וברתא אינו נוסב וכאן ס"ל להה"מ בהב גיטא ושקול שטרא דאם לא נתנה הגט בטל דתלי' זה בזה ומ"ש מהבו ד' מאות לפלוני ולר"ן ל"ק איפכא למה בשקיל חפץ והב גיטא לא תלי' זה בזה והגט אינו בטל מ"ש מינסב ברתא והבו ד' מאו' כו' הכא שאני כיון דאם לא תתן צריך לשלם לו אין קפידא לבעל רק במפרש והדר הל"ל אל תגרשה אלא בימין. אבל להה"מ קשה איפכא וצל"ע:

ר"י פוסל בו וכ"ש בשלוחו כ' תוס' לשיטת רש"י צ"ל ביד אחר אשה והוא דוחק וגם מה שס"ל לרש"י שמא ישנה השליח ראשון במסרו לשני דוחק ורחוק כמ"ש תוס' ועיי' פ"י. ולפע"ד י"ל הא דחיישי' לקלקול השלוחי' משום דבאמ' אין ראוי לראשון שיתן לשני לכתחלה משום שאין רצונו וכן שליח שני אין ראוי שיקבל ע"ע שליחו' זה פקדונו של חבירו בלי ידיעתו וכיון שעושה שלא כדין ולא דייקו ברצון המשלח חיישי' שמא יקלקלו וישנו שינוי גמור ולא ידקדקו אחר דבריו ורצונו של המשלח. והא"ש דקתני

מתני' שאין רצונו ואין ראוי מצד ענין חפץ שישלחנו בי"א לכן חיישי' גם משום איסור לכתחלה כנלפע"ד. ועיי' ב"ש סי' קמ"א לשיטת רש"י בעובדא דריב"ש שאמר תמחול על כתובתה והב גיטא לכתחלה לא יתן לאחר שמא ישנה ולתוס' יוכל לשלחו לכתחלה. ולמ"ש גם לרש"י יוכל לשלח לכתחלה ועיי':

ר"ל מכשיר בשלוחו וכ"ש בו כו' עיי' מל"מ הלכו' תרומה שהקשה מתוספתא דקתני באומר כנוס גרני ותרום שמשו"ה תרומתו תרומה כששינה דאין עוקרי' הגורן עד שתרם ולר"ל כיון דנתקיימה מחשבתו שתרם בלא"ה לא הוי שינוי כדס"ל כאן כיון שנתנה החפץ הגם שהקדי' המאוחר ליכא קפידא דמבטל השליחות והניח בצ"ע. ולפע"ד לקמן כיון דאיכא קפידא בדבר שמא תקבל הגט ולא תתן החפץ ויפסיד לכן אמר שקול חפץ והב גיטא ואל ידע בטח שתתן החפץ אח"כ לא הי' מקפיד בהקד' החפץ וכיון שסו' כ"ס נתקיי' רצונו שנתנה החפץ שוב לא איכפת לי' מה שנתן הגט תחלה ור"י ס"ל מ"מ איכא שנוי כיון שהי' אפשר שלא נתנה. והא"ש בכנוס גורני ותרום אח"כ דליכא נפקותא לבעל לענין התרומה עצמה רק:

קפידא בעלמא במלתא דלא קפדו אם שינה והקדי' תרומה הוי שינוי מדע' המשלח לולי שהדין שאין עוקרי' אלא א"כ תרם אמרי' בודאי אלו ידע לא הי' מקדי' כניס' הגורן כנ"ל פשוט:

שליח דשליח משוי שליח. נ"ל לפרש מקום הספק דמושלח ושלחה אין לרבו' רק שליח עושה שליח ומנ"ל להרבו' כח השליחו' שני לשלישי ולרביעי עד אין סוף אלא אם שליח שני במקום הבעל קאי ואם מת הראשון השני עומד דשליח הבעל הוא כמסקנת מר בר"א לקמן א"כ לעולם ליכא רק חד שליח דבעל דשני כשליח הבעל ועושה אחר במקומו מקרא ושלח דשליח עושה אחר במקומו כמוהו וכן שני לשלישי אבל לפי דס"ל לר"א כולהו שלוחי' זה לזה ותלוי' הכל בשליח ראשון מנ"ל לרבו' כ"כ כוחות של שליח ראשון ופשיט לי' ממתני' דשליח עושה שליח לכמר בר"א דכלהון מכח בעל קאתי כנ"ל ועיי' פ"י:

שליח בא"י עושה כמה שלוחי'. הרי"ף ס"ל דוקא חלה שני עושה שליח ורמב"ן ור"ן כתבו די"ל שני עושה שלישי בלא חלה כיון שעשה הראשון מי שאינו מכיר בו שוב ליכא קפידא וכן שיטת הרמ"ה ושיטת הרי"ף צריכא הסבר. ונ"ל לומר מלתא בטעמא דהבעל סומך חזקה שיעשה שליחותו ולא יעשה שליח אחר אם לא ידע בו שהוא זריז כמוהו אלא כל שלא חלה ולא אנוס ורוצה לעשו' שליח אחר וחוזר מדעתו שקבל עליו טורח השליחות חושש הבעל שמא יתנהו למאן דהו ולא ידקדק לכן לא חלה לא אבל

בחלה או נאנס הוא רצה לעשו' שליחותו כ"ז שהי' אפשר ואנוס הוא בדבר סמוך לבו של הבעל שיבחר בשליח כוותי' שנאמן בשליחותו ולפ"ז גם בשני כן הוא כשהוא חלה סמוך לבו של בעל שלא יעשה רק שליח כמוהו שבחר בו הראשון כשיחלה כמוהו וכן יעשה הוא אבל כשאינו חלה ואנוס ורוצה לשלח ביד אחר חושש הבעל בשני כמו בראשון כנ"ל והבן:

אמר מר בר"א הא דאבא דקטנותא הוא אלו מת הבעל כו'. לא אוכל להבין מה ראי' מייתי מאלו מת הבעל שם לאו משום שבטלו השלוחי' אלא משום דאין גט לאח"מ דאין כאן אישות ועוד גם אי הי' מהני הגט שנתן בחיי' שיהי' חל לאח"מ להפקיע' מיבם עדיין אין ראי' דשלוחי' תלי' בבעל אלא דתלי' השלוחי' זה בזה וכמו לר"א מת שליח ראשון בטלו כולם והיינו כיון דמת שליח ראשון בטלה שליחו' דשלוחו דכל מה דאיהי ל"מ עביד כו' וממילא בטל שליחו' השלישי שהוא שלוחו של שני כיון דמשלחו בטל גם הוא בטל וכן כולם כן הוא לרב אשי ומה"ט ג"כ כשמת הבעל בטלה שליחות שליח הראשון דהוא במקומו וממילא בטל שליח שני כיון דאיהו הראשון ל"מ עביד כו' וכן כולם בזאח"ז ולא משום דתלי' הכל בבעל ובמקומו של הבעל עומדי' ומנ"ל למר בר"א להוכיח דכולהו מכח בעל קאתי' ואני בער ולא אבין וד' יאיר עיני:

והנה שיט' הרמ"ה דכשמת שני יוכל שליח ראשון ליתן לה דלא פסקה שליחותו עד שיבוא ליד האשה כיון ששליח לגירושין הוא וכן פסק בש"ע וב"ש כ' בסי' קמ"א דרשב"א סו"פ כל הגט חולק ע"ז והיינו מדכ' הרשב"א שם דאשה צריכה לומר בפ"נ בשע' שנותני' מידה ליד השליח דאח"כ לאו שליח היא עיי"ש. ולפע"ד גם הרמ"ה מודה בזה כיון דשליח שלא ניתן לגירושין הוא מיד כשנתנה לשליח פסקה שליחותו שלא הי' רק לעשות שליח אבל הרמ"ה קאי בשליח שניתן לגירושין לא פסק' שליחותו עד שיגיע ליד האשה ופשוט:

ועיי' קצה"ח סי' רמ"ד שהקשה לשיט' הקדוש"מ דשליחו' קדושין הו"ל מילי משום דתלי' ברצונה ולפי שמבואר בסדר הגט דשליח יוכל לבטל השני אחר שנתן לו הגט א"כ לעיל ס"פ כה"ג דאחר שעשתה שליח ונתנה לא עדיין ברצונה שתוכל לבטל אותו א"כ עדיין תלוי' ברצונה והו"ל מילי עיי"ש. ולדידי לק"מ לפמ"ש בסמוך דאשה זו הו"ל שליח של"ב לגירושין פסקה שליחותה מיד כשתתן לשליח בודאי לא תוכל לבטל השליח אח"כ שכבר פסקה שליחותה והא דמשביעי' השליח היינו שליח שניתן לגירושין שעדיין לא פסקה שליחותו ואי בעי הוא נותן יוכל לבטל ג"כ אבל שליח של"כ לגירושין דפסקה שליחותו מיד פסקה שליחותו ואינו יוכל לבטל ובא מת א"צ להשביע שליח כזה אלא

אם מסר הוא לשליח אחר שיוליכהו לשליח באופן שמהני כגון מדעת בעל אז צריך שבועה שמא יבטל שליחו שעשה כדי ליתן לשליח הנותן דעד שלא בא לידו של שליח שניתן לגירושין לא פסקה שליחותו כנלפע"ד נכון לדינא ועיי':

והנה הט"ז מוסיף על הרמ"ה דאפי' שני חי יוכל ליטלו משני ולבטל שליחותו והוא נותן לה ובמל"מ מסופק אם יוכל לבטל ומביא מסדר הגט ממהר"פ דמשביעי' מוכח דיוכל לבטל. והנה כששליח רוצה ליתן ומבטל השני י"ל דלא איכפת לי' לבעל ואפשר ניחא לי' יותר דהדר לשליחותו ולכן ס"ל להרמ"ה דאם מת שני יוכל ראשון ליתן דלא פסק' שליחותו ושניה' ראשון ושני במקו' בעל קיימי' והכל ניחא לי' לבעל וכן יוכל לבטל השני ויתן הוא אבל מהרמ"פ דחושש שמא יבטל השני וגם הוא ושני לא יתנו בזה ודאי לא ניחא לי' לבעל שיבטל כל השליחו' וצ"ל דיש כח ביד שליח ראשון לבטל בלא הסכמ' הבעל כיון שהוא עשאו אתי' דבורי של ראשון ומבטל לשני זה ודאי צ"ע והסבר כיון דכולהו שלוחי דבעל נינהו ושני במקו' הבעל איך יבטלו הראשון וצ"ע:

שליח שלא ניתן לגירושין. עיי' פ"י שנתקשה טובא למה לא יוכל לעשו' שליח כמוהו ולא עלתה בידו ומ"ש לבסו' משו' שלא יוכל לומר בפ"נ וגם לאבא במ"י לא יוכל ליתן כבר קדמוהו והתכוון למ"ש בו בריטב"א בשם ר"פ הלוי ובב"י סי' קמ"א בשם תשב"ץ. ובריטב"א מפרש באר היטב. ליישב סוגי' דלעיל ס"פ כה"ג והרגיש הב"ש בסי' קמ"ב ועיי' בית מאיר שם שכ' דכל הראשוני' לא מפרשי' כוותי' דתשב"ץ והרי לנו ר"פ שמביא ריטב"א ומסכי' על ידו דשליח כי האי היינו שאין בשליחותו רק נתנה לשליח שכבר עשהו הבעל מעשה קוף קעביד א"י לומר בפ"כ אבל כששליח זה עושה שליח לגירושין והוא שליח לאותו דבר הו"ל כשליח הגט ונאמן לומר בפ"נ. ולשיטת בה"ג דלא ישלחנו עי"נ וכ' במכתב מאלי' דס"ל דבעי שליחו' ממש דאל"ה הו"ל כטלי גיטך מע"ג קרקע א"כ יוכל לומר בפ"נ כנ"ל ובתשובה הארכתי בכ"ז ואכ"מ. ועיי' קצה"ח סי' רמ"ד שכ' דמשו"ה אינו עושה שליח דהו"ל מילי וכ"כ בחי' אאמ"ו מאוה"ג זצ"ל זכותו יגן בעדי:

עיי' במל"מ שמביא ספק א' חם שליח שניתן לגירושין יוכל לעשו' שליח של"נ לגירושין בחלה דאפשר דיש קפידא לבעל שלא יגרע שליחותו מניתן לגירושין לא"נ לגירושין. ואני אפרש דלכאור' מאי קפידא יהי' לבעל ונ"ל לפי דמסקי' שליח של"נ לגירושין א"י לעשו' שליח במקומו כמוהו ויש קפידא שחושש הבעל שמא יחלה השני ולא יהי' יוכל לעשו' שליח כמוהו להובילו לשליח וגם שליח לגירושין ל"י לעשו' דאין בכחו ויהי' הנתינה בטילה מכל כנ"ל:

ומתחלה הי' נ"ל לפשוט מדכ' הה"מ לפמ"ש הרשב"א דחיישי' לב' לישנא ואין שליח זה יוכל ליתן בעצמו ולא ע"י שלוחו לשליח לגירושין וכ' הה"מ דאם נתן הוי ספק מגורשת ואם נימא דשליח לגירושין ל"י לעשו' שליח אחר להובילו לשליח לגירושין דמגרע בשליחותו א"כ שליח זה שיש בו ספק אם הוא לגירושין אם עושה שליח להוביל לשליח לגירושין בוודאי פסול מכח ממ"נ אם הוא לאו לגירושין ל"י לעשו' שליח כמוהו ואם הוא לגירושין ל"י לעשו' שליח של"נ לגירושין דמגרע השליחות ובוודאי אינה מגורשת לכאורה ש"מ דס"ל דשליח לגירושין יוכל לעשו' שליח של"כ לגירושין כן הי' נ"ל בהשקפה ראשונה. והדרנא בי כיון שאנו אין מניחי' לשליח זה ליתן לאשה שחוששי' שמא קפד הבעל אחר ולא הוא ממילא הוא שליח של"נ לגירושין הגם אם קמי שמיא גלי' דרוצה הבעל גם בו מ"מ אנחנו אין מניחי' לו ליתן רק לשליח שאמר הבעל ממילא ליכא גרעון במה שנותן לאחר להוליך לזה כמוהו, כמוהו לא יוכל ליתן לה והבן: והנה לכאורה צ"ע על ספקו' מל"מ הרי מבואר דיוכל לעשו' ב"ד שלוחי' שיתנו לאבא ב"מ אם הוא שליח שניתן לגירושין וכן כל שלוחי' בח"ל שמוסר לב"ד הרי דאין קפידא בזה וצ"ל דס"ל ב"ד שאני דלא קפיד משא"כ לעשו' אחר שיתנהו לשלוחו כצ"ל והנה הרמב"ם כ' שליח כזה לא ניתן לגירושין ולא יוכל לתת בעצמו ולא ע"י אחר אלא הוא יתן לשליח בעצמו ולא הזכיר מב"ד אלא שלא ישלחנו עי"א נראה דלולי שהוא שליח של"נ לגירושין הי' יוכל לשלחו ליד שליח ע"י אחר ש"מ דס"ל דליכא קפידא בזה ועיי':

בתר תלתין יומי' משווינן שליח מדלא עשה שליח עד בתר תלתי' ס"ל לרמ"ה דלא יעשה שליח תוך שלשי' שמא יתן תוך שלשי' עיי' טור וב"י. ולולי דברי רמ"ה הוי' נ"ל כיון דאמר אחר שלשי' נראה דלא נגמר בדעתו לגרש ואולי יתרצה ויתפייס הגם דארוסה הי' דל"ח היינו דל"ח שמא באמת נתפייס אבל הבעל האריך הזמן משו"ה. וי"ל דקפיד הבעל אפי' בחלה שלא יתננו ליד אחר עד אחר שלשי' שמא בתוך כך יתרצה ולא יודע לאחרי' שהי' רוצה לגרש עד בתר שלשי' שיתן השליח אז לא קפיד בחלה שסו' כ"ס יתוודע שגירש וכעין זה מצאתי בריטב"א בשם ר"ת שכ' לקמן במתני' בכתבו ותנו איכא קפידא כיון שעדיין לא ידע שמא יחזור בו וקפיד שלא ידעו אחרי' מזה שרצה לגרש משא"כ במתני' כאן שכבר נכתב ומעכב' ליתן עיי' בו וכאן בוודאי יש לחוש כיון שהאריך הזמן ומשו"ה אמר בתר תלתי' יומא ואפי' בדיעבד תוך למד לא כנלפע"ד נכון:

אמר רבא הא וודאי קמבעי לי כו' הרי"ף מפרש שלא בפניו של שליח שני ורא"ש כ' דלא משמע כן דמשמע דקאי על עובדא שבא לפניו ונ"ל דהכי קאמר רבא אחר שפסק בעובדא שלפניו דימסור דבריו ויעשו ב"ד שליח שלא בפני הראשון דפשיטא לי' דמהני

הדר אמר הגם דזה פשיטא לי אבל הא קמבעי' לי אם עושה שליח היינו שלא בפניו כנ"ל לפ"ז הדר פשיטא דעושה אנו יודעי' תרתי דבין שלא בפני ראשון ובין שלא בפ"ש מהני וכטוש"ע ועיי' בו:

דף ל.

מפרישׁ עליה' בחזק' שהן קיימין ואינו חושש צ"ל בלאו חזק' חי הא איכא חזק' ממון עיי' יומא ט' ע"א וי"ל התם בדמאי רוב מסייעו ולכן לא תיקנו לתת מעשר משא"כ הכא ועיי' נב"י תינינא חלק יו"ד סי' קצ"ט:

ואינו חושש. צ"ב כיון שאמר מפרישׁ בחזק' שהן קיימין שוב לא צ"ל ואינו חושש ולעיל במתני' השולח גט ממדה"י כו' נותן לה בחזק' שהוא קיי' לא קתני ואינו חושש ובאמת צ"ל דכיון דכבר קתני לעיל דאוקמי' בחזק' חי ועשה צריכותא לעיל במתני' ומאי צריכותא איכא כאן וכך דקדק אמ"ו מאוה"ג זצ"ל וכ' די"ל דאשמועי' דה"א כיון דמדינא אינו:

יוכל להפריש כמ"ש רשב"א וה"א דכל שלא בפניו דאיכא למיחש למיתה בכה"ג לא תקנו קמ"ל אלו דבריו זצ"ל וש"י ולדידי נרא' עוד דממתני' דלעיל ה"א משו' דאיכא חזק' א"א וחזק' חי ובתרומה איכא ג"כ ג' חזקו' ובחטוא' עוף איכא ג"כ חזק' חי וחזק' חטא' שראוי' להקרבה משא"כ כאן ליכא רק חזק' חי כן י"ל אלא הא דאמר שוב ואינו חושש לא מיושב בזה ומ"ש ואינו חושש שמא העשיר הי' יוכל לומר מיד ואינו חושש שמא העשיר או שמפרישׁ בחזק' קיי' ובחזק' עני ואפשר בא לומר שמותר לכתחלה להלות כדי להפריש בחזק' קיי' ואינו חושש כלל ודוחק:

ונ"ל דאם שמע שהעשיר העני אחר שכבר הפריש אינו חושש למפרע שמא הי' עשיר בשע' שהפריש דאוקמי אחזק' עני באותה שעה שהפריש דעשירי' לא שכיח ולא עשוי' להשתנות כנ"ל ומדקתני וכייל יחד ואינו חושש שמא מת או העשיר משמע דכמו דל"ח להעשיר אפי' עכשיו עשיר גם כשעכשיו מת ל"ח שמא מת מכבר בשע' הפרשה ודלא כט"ז יו"ד סי' שצ"א שכ' דאם מת אמרי' כבר מת דעומד למות דהא בהעשיר בודאי ל"ש סברתי ומדכייל להו במתני' נשמע דשוי' הם ודלא כט"ז כנ"ל ראי' ברורה ועיי'. ואפשר דזה דאשמעינ' ואינו חושש שמא מת הכהן כו' או העשיר היינו דלעולם אינו חושש אפי' שמע אח"כ שמת הכהן והעשיר העני אינו חושש שבשע' שהפריש הי' מת או העשיר העני דמוקמי' בחזק' דמעיקר' כל האפשר כנלפע"ד. ובהכי א"ש דלא קתני לעיל גבי שולח גט ממדה"י דאינו חושש דלעיל באמ' חיישי' כשנשמע שמת אח"כ דאוקמי בחזק' איסור לשוק כמבואר במתני' ס"פ מי שאחזו וכמ"ש לעיל שם עיי':

צריך ליטול רשות מן היורשי' פי' רש"י מפני שאין חוב זה מוטל עליה' לפרוע נרא' דרצה כיון שאין מחויבי' לפרוע חוב אביה' אבל בירשו שמחויבי' לפרוע וא"כ צ"ל הא דקאמר לקמן יורשי' שירשו אסיפא קאי כפי' תוס' והרז"ה ובסיפא מפרש אין צריך ליטול רשו' דב"ד הטילו חוב זה על כהני' ולוי' וזה כפי' הרמב"ן וצל"ע:

אמר רב במכירי כהונה כו' בירושלמי וכי יש מכיר לעני ועיי' מל"מ פ"ז ממעשר הלכה ו' פי' הירושלמי מפני שאין לבעלי' בו ט"ה לא שייך דאסחו שאר עני' דעתיי' וכ' דש"ס דילן לא פליג דל"א רק במכירי כהונה ולוי' אבל בעני איירי במזכה לו ע"י אחר עיי"ש. ודבריו תמוהים דא"כ איך אמר דכשמואל לא אמרו במזכה לא קתני והא עכצ"ל בעני במזכה איירי וה"ה בכהן ולוי י"ל במזכה וגם מה דקאמר כולהו כרב כ"א במכירי ל"ק בפשוט יוכל לומר כיון דע"כ צריך לאוקמי במזכה לעני מוקמי כולהי בהכי וצ"ע: ויש לי מקו' עיון במעשר עני אם אפשר לזכו' ע"י אחר שאינו עני דהוי תופס לבע"ח במקו' שחב לאחרי' הגם שבע"ח בעצמו יוכל לזכו' ע"י אחר כמבואר היינו לשלם חובו וכן בתרומה לכהן ומעשר ללוי שיש לבעלי' טוב' הנא' ליתני למי שירצו יכולי' לזכו' לכהן או ללוי ע"י אחר אבל במעשר לעני המתחלק בגורן שאין להם בו ט"ה ועני' נוטלי' בע"כ אין להם רשו' לזכו' לאחר אם לא ע"י עני במגו דזכי לנפשי' כנ"ל יעיי'. ולפ"ז הא דאמר שמואל במזכה לו עי"א צ"ל ע"י אחר עני דוקא והרמב"ם סתם וכ' במזכה עי"א ככהן ולוי או משמע דכולם שווי' כמו בכהן ולוי עי"א יהי' מי שיהי' כן במעשר עני וצ"ע. חוץ משנאמר דרמב"ם במעשר המתחלק בבית כמ"ש מל"מ דש"ס דידן במתחלק בבית יש מכיר לעני ורמב"ם ג"כ בהכי איירי ולא חש לקושי' ירושלמי' וא"כ א"ש ג"כ דבמעשר המתחלק בבית יוכל לזכו' ע"י כל מי שיהי' עשיר או עני וא"ש:

כיחידאי לא מוקמינן עיי' ש"ך סי' רנ"ז דהקשה על הרמב"ם דפסק כר"י ובהלכו' מעשר לא כ' במזכה לו או במכירי כהונה עיי"ש מ"ש דס"ל כבירושלמי כאן דמחלק בבכורו' שהוא קמן משא"כ כאן בשע' נתינ' מעו' ליכא בעולם וברשב"א כ' עוד בבכורו' מקרי מה שביד כהן חליפי' למה שביד ישראל ששניה' ספק בכור ויש לבעלי' וכהן בהם משא"כ כאן במעו' ביד כהן אין המעו' חליפי' של תרומו' ומעשרו' מה שייכו' למעו' עם המעשרו' שנאמר כל שחליפי' ביד כהן כנ"ל סבר' רשב"א נוסף על הירושלמי ועיי':

ועוד י"ל דהכא דאפשר באופן אחר שאפשר שיזכה ע"י אחר לא עשו שאינו זוכה כזוכה הגם מזכה עי"א ג"כ תקנתא היא כמ"ש רשב"א דלולי תקנתא לא הי' רשאי הזוכה להחזיר לבעלי' ובעלי' אינם רשאי' ליטול כ"ל מ"מ עדיפא תקנתא זו מלעשו' שאינו זוכה כזוכה דכשאינו מזכה עי"א לא קיי' מצות נתינה כלל אלא מתקנה שעשו שאינו זוכה

כזוכה וצ"ל שמועיל תקנה דדהו שיוצא נתינה דאוריי' וזה קשה להם לתקן אבל במזכה עי"א שיוצא מצות נתינה מד"ת אלא שאסור למקבל להחזיר ולבעלי' ליטול ממנו זה תקנתא בממון וכל שבממון בקל להם לתקן דהפקר ב"ד הפקר כנ"ל נכון: ולפ"ז לפמ"ש לעיל במעשר עני המתחלק בגורן ובשדה א"א לזכו' עי"א אם לא ע"י עני וכשליכא עני באותו מקו' או שאינו רוצה לקבל ולזכו' בשביל עני אחר א"א לזכו' לו י"ל שפיר דתיקנו בכה"ג לעשות אינו זוכה כזוכה וכ"ע אפשר ס"ל בזה כר' יוסי רק בכהן ולוי דאפשר לעולם עי"א לא רצו לעשו' שאינו זוכה כזוכה ובזה פליגי על עולא ומיושב קושי' ירושלמי וכי יש מכיר לעני י"ל דרב ל"א רק במכירי כהונה ולוי' אבל בעני לאכמ"ש מל"מ אלא בעני י"ל דעשו שאינו זוכה כזוכה דהוצרכו לתקן כך והיינו במ"ע המתחלק בגורן ובמתחלק בבית דאפשר לזכו' עי"א י"ל במכירי עני דבמתחלק בבית יש מכיר כמ"ש מל"מ אלא דרמב"ם דלא כ' דעשו שאינו זוכה כזוכה בעני ע"כ צ"ל דקאי רק במתחלק בבית כנלפע"ד ועיי': ע"ב חברך מית אשר איתעשר אל תאשר נ"ל הא דל"א תאמן ואל תאמן כונתם ג"כ חברך מת אשר תצדיק הדין שהוא ביושר ובצדק. אבל חברך איתעשר זה לא תאמין כי לא שכיח אם לא ע"ד רמי' ודרך מעוקל והיינו אל תאשר היינו שהוא ביושר אלא ע"ד מעוקם ולא ביושר ובצדק והוא צחות הלשון: חוששי' שמא עשאו תרומ' מעשר על מקו' אחר. שיטת רש"י דלכן יוכל לחזור בו דלא קנאו לוי שיהי' יוכל למכור לו. וכתבו ראשוני' מ"מ לענין זה זכה שיוכל לעשותו תרומ' ומעשרו' כיון שאין הבעלי' רשאי' לחזור בו ורמב"ן כ' עוד שעשאו שליח כבירושלמי דתרומו' והוא בתרומה פ"א ב"י שאמר לבן לוי כור מעשר לך בידי רשאי לעשותו ת"מ שעשאו שליח להפריש כשירצה ועיי"ש עוד באורך כשנתנו לבן לוי אחר אין לו עליו אלא תרעומ' ודוקא קוד' שעשאו תרומת מעשר אבל אח"כ לא יוכל לחזור כהא דתוס' אם אחר שתרם ביטל לא עיי"ש באורך. והנה הקשו על רש"י א"כ איך קיים מצות נתינה ובמהרמשי"ף כ' דבאמ' צריך לקיי' מצות נתינה לאחר והקשה בביאור א"כ למה חושש לת"מ כיון שנותן לאחר שוב בטל תרומ' מעשר של לוי ולירושלמי א"ש דלאחר שעשאו ת"מ לא יוכל לבטל שליחותו ע"י נתינה לאחר אבל אי ליכא חשש שעשאו תרומ' מעשר יוכל לקיי' מצות נתינה לאחר כמ"ש ועיי'. ועיי' מחנה אפרי' הלכ' זכי' מ"ש בשיטת רש"י ותוס': וכי נחשדו חברי' לתרום שלא מן המוקף כ' רש"י אסור לחבר כו' צ"ע לשון זה הלא איסור לכל הוא אלא שי"ל חבר לא נחשד וע"ה נחשד כמ"ש תוס' אבל רש"י כ' אסור לחבר באיסור עצמה מה חילוק בין חבר לע"ה ואפשר י"ל לפי מ"ש רש"י דאיסור הוא שמא יאבד ובודאי זה ל"ש מ"מ לכתחלה חיישי' וי"ל דווקא חבר שרגילי' ליתן לו ושכיח גבי

מעשרו' לכן אסרו אולי שמא בהרבה מעשרו' יהי' נאבד אבל בע"ה דאין רגילי' ליתן לו כבש"ס חולין כמ"ש תוס' ואין נותני' לו רק בלא נמצא בקל חבר כמ"ש תוס' פ' הזרוע עיי"ש ולחוש שמא זה נאבד כולי האי ל"ח ולא אסרו לע"ה כן י"ל ועדיין צע"ק:

והנה לרש"י דווקא באינו לפנינו דחיישי' לנאבד אבל תוס' כ' והוכיח דאפי' שניה' לפנינו לא ואפשר י"ל דרש"י ג"כ ס"ל כן לדינא אלא ס"ל לא הי' גוזרי' תרומ' מעשר אטו תרומה הא אטו הא אלא בתרומ' מעשר גזרו מצאו מקו' לאסור שמא נאבד והי' מותר כששניה' לפנינו אלא כיון שאסרו שלא מן המוקף כשאין שניה' לפנינו שוב איכא גזיר' קרובה שיטעו גם בתרומה גדולה אין אסור שלא מן המוקף רק בשאין שניה' לפנינו לכן הוצרכו לאסור גם בתרומ' מעשר גם כששני' לפנינו וסברא כזו כ' הר"ן בע"ז באיסור סתם יינם בהנא' שיטעו כיון שסת"י אסור בשתיה ומ"מ מותר בהנא' כן י"נ גמור מותר בהנא' אבל תחלת האיסור של סת"י לא הי' משו' גזיר' והארכתי בסברא זו במק"א וכנ"ל:

והנה קושי' תוס' מבוארת מש"ס ב"מ דחיישי' שמא עשאו בעה"ב ת"מ ונדחק בפקדון חיישי' יותר אפי' לחשש רחוק שמא לצורך שוי"ט משא"כ כאן ל"ח כולי האי והי' נלפע"ד לומר במרווח יותר ע"ד תוס' עפ"מ שהקשה תוס' לעיל למה חיישי' שעשאו ת"מ והלא חזק' ע"ח שלא יוציא מת"י דבר שא"מ ונדחק ובאמת י"ל בפשוט דבש"ס פסחי' ט' ע"א איכא ואב"א דלא סמכי' על חזק' חבר אלא דשם איכא ס"ס עיי"ש הגם דלאמ' נקטי' חזק' זו וכן אזיל ש"ס כאן באוקימתא בתריי' מ"מ יש לומר רב משרשי' ס"ל כואיבעי' אימא בפסחי' שם ולק"מ והנה גם לואב"א שם בדרבנן סמכי' על חזק' דחבר עיי"ש ברש"י וי"ל היינו דמקשה וכי נחשדו חברי' כו' מה תאמר שמא בשוי"ט הי' נגד זה דלא שכיח סמכי' בוודאי על חזק' דחבר ולחוש שמא הוא לא עשה כהוגן ולא בדרך החברי' ושמא בשבת וי"ט הי' כולי האי ל"ח משא"כ בב"מ בפקדון חיישי' שפיר כנ"ל עיי' וק"ל:

והנה שיטת רש"י ותוס' ורוב ראשוני' דבתרומ' מעשר רק מדרבנן אין מפרישי' שלא מן המוקף ורמב"ם פ' ג' מתרומה הלכה כ' דת"מ אין מפרישי' שלא מן המוקף משמע דרק מדת חסידו' הוא והחמירו לעצמן וראב"ד בחר לו שיטה בפ"ע דלוי עצמו אסר לו שלא מן המוקף וישראל מותר ובכ"מ בשם הר"י קורקס הקשה עליו מספרי וירושלמי דמלמד ואינו למד דכתיב מכל מעשרותיכ' דתרומ' מעשר שלא מן המוקף וראיתי בחי' אמ"ו מאוה"ג זצ"ל דבר נכון דוודאי דוחק לומר מלמד ואינו למד והרמותם ממנו רק על תרומה גדולה ומכל מעשרותי' לת"מ וקרא דחוק ומוקי אנפשי' ע"כ אבל א"ש ביותר לפרש כמ"ש הראב"ד דהכל בתרומ' מעשר אלא דיש חילוק בין לוי לישראל והרמות'

ממנו על לוי ומכל מעשרותיכ' על ישראל אלא דכ"ז לר"א ב"ג דישראל יוכל להפריש ת"מ אבל ספרי והירושלמי אזלו לרבנן וא"א רק לפרש מכל מעשרותיכ' לת"מ וממנו לת"ג אבל ראב"ד להלכתא כראב"ג כ' שפיר אלו דבריו זצ"ל וש"י זכותו יגן עלי:

דף לא.

ניטלת באומד ומחשבה. מ"ש תוס' דכיון דניטל במחשבה ע"י שנותן עינו בצד זה יהי' מותר להפריש בשב', והקשה מהרש"א בס"ד למה אמר רשב"ג במדומע דוקא נותן עיניו הלא בכ"מ מותר וי"ל. נ"ל פשוט דגם בקושי' ידע תוס' דמדומע יש לו קולות מכ"מ ולכן רשב"ג דפליג עם ר"י דס"ל דווקא נותן עינו בצד זה ולא שירי' ור"י מקיל דאפי' להרי' מותר כמבואר בשב' שם ושפיר נקיט רשב"ג במדומע דווקא דאפי' במדומע דווקא נותן עיניו לאפוקי דר"י והוא פשוט וק"ל:

והנה סברת תוס' מוכרח דווקא במדומע שכבר ניתקן מש"ס ביצה ט' ע"א בגליון עיס' דמקשה לאבוה דשמואל דבחלת ח"ל אוכל והולך ואח"כ מפריש ויהי' מותר ג"כ להפריש ומשני כיון דמפריש וקורא לה שם הוי מתקן וצ"ל הא דבמדומע מתיר ר"י כיון שאפשר שנותן עיניו וע"כ צ"ל דשאני מדומע כיון שכבר הי' מתוקן כמ"ש תוס' ולכמה פוסקי' דס"ל בביצה שם דרב דמתיר הוא משו' דאפשר שאוכל והולך לא מקרי תיקון צ"ל דנותן עיניו גרע מאוכל והולך ובשב' נותן עיניו ג"כ אסור חוץ במדומע לרשב"ג ולר"י גם הרמה מותר ועיי' בראש ביצה דשיטת ר"ח דאוכל והולך ג"כ אסור ביו"ט עיי"ש וכנ"ל:

מתני' מפריש עלי' בחזק' שהם קיימים. בירושלמי הקשה מ"ש מהא דחיישי' שמא יבקע הנוד ומתרץ התם איכא קלקול למפרע אבל הכא מכאן ולהבא והמפרש נדחק מאוד. והנכון ופשוט כמ"ש זקני מ"ו מאוה"ג זצ"ל בגליון משניו' בתוספ' ר"ע דכוונות ירושלמי דשמא יבקע הנוד חיישי' כמו שמא ימות ויהי' קלקול למפרע וחושש מיד כמו בשע' א' סמוך למיתתו שמא ימות ואכלה עתה איסור אבל כאן אם יאבדו לא יהי' קלקול על שהפריש עתה לעכשיו כשבא להפריש בחזקת קיימי' ולשמ' יאבד דחיישי' לא יהי' קלקול ומכשול על של עתה וכשיט' ר"ת בתוס' קדושי' אלו דבריו זצ"ל והמה ברורי' ופשוטי' בכוונ' ירושלמי:

אם אבדו ה"ז חושש מעל"ע כו' כ' רש"י ואם לא אכלו צריך להפריש עליה' נרא' אבל על מה שכבר אכל א"צ להפריש וכ"כ תוי"ט אלא דמשמע לו מלשון רמב"ם דס"ל אפי' על מה שכבר אכל צריך להפריש וכ' דרשי' לא כ"כ רק במתני' דלא חיישי' רק דחומרא מעל"ע ס"ל לרש"י דווקא במה שלפניו אבל להלכתא דחיישי' מדינא שכבר אבדו גם רש"י מודה שגם על ששתה ואכל צריך להפריש ובשעה"מ הלכו' תרומת פ"ה הלכה

כ"ד ד"ה ודע שרש"י שם ד"ה כו' כ' דרש"י סתר עצמו מפירושו בקדושין ע"ט גבי חבי' שכ' ששתה ואח"כ נמצא חומץ וצריך להפריש נרא' על שכבר שתה וע"כ כמ"ש תוי"ט דבבריי' דחושש מדינא שכבר החמיץ צריך להפריש על שכבר שתה ושוב דחה די"ל כוונ' רש"י על מה שיש עוד לפניו עיי"ש והנה בתוס' רי"ד בקדושין שם תמה על רש"י על מה שכבר שתה א"צ להפריש דמה שעבר עבר ואפי' נתברר אח"כ שטבל שתה א"צ להפריש ומביאו בשעה"מ. נ"ל טעמו דא"צ להפריש כיון בשע' ששתה כדין שתה וסמך ומותר לו לסמוך על חזקה שלא נאבדו ואם אח"כ מצאו החמיצו או אבודי' גם דאומרי' מעיקר' דספק או ודאי הוא שנאבדו כבר מ"מ הוא בשע' ששתה לא הי' לו לחוש דאוקמי אחזק' ואין בידו עבירה כלל וא"צ להפריש לתקן טבל שאכל כיון שבהיתר אכל ודומה למי שאכל מבהמה על סמך רוב כשרו' ונמצא' אח"כ טריפה פשיטא שאין בידו עבירה כלל וא"צ תשובה וכפר' כי אנוס הי' ע"פ דין תורה ואינו נחשב לו אפי' לשוגג ועיי' כזה בש"ס שבועו' י"ח נדה י"ד. ולפ"ז כשאכל טבל במזיד או על ספק או בשוגג צריך להפריש אח"כ כדי להציל עצמו מעבירות מזיד או שוגג או שהכניס עצמו בספק. ועוד נ"ל לשיטת רש"י דאסור להפריש שלא מן המוקף משום שמא יאבד וכתבו הראשוני' דמתני' דהכא באופן שמותר או בע"ש ויו"ט או במשומר אבל באופן שאסור לו מדרבנן משום חשש שנאבדו נ"ל אם נמצא אח"כ שנאבדו צריך להפריש על ששתה הגם שמדאוריי' הי' מותר לו מ"מ איסור עשה ושוב לאו אנוס הוא וכן נרא' מש"ס שבועו' שם דבסמוך לווסתה לאו אנוס הוא גם אם ווסתות דרבנן ועיי' בס' שב שמעתתא שמעתא א' פ"ג ד"ה ונראה ועיי' בכ"ז:

והנה בתוספ' חדשי' כ' דפשיט דלאחר שאכל ל"מ הפרשה על שאכל ולא מצינו הפרשה אחר אכילה רק בחלת ח"ל עיי' בו. והנה מתוס' רי"ד קדושין הנ"ל נרא' מבואר דס"ל דיוכל להפריש אלא שתמה על רש"י מה לו להפריש מה שעבר עבר ואפי' נתברר בודאי שהי' טובל ואי כוונתו שא"א להפריש על שאכל מה אפי' דאכל ודאי טבל דקאמר וע"כ דכוונתו דא"צ להפריש וכמ"ש כיון שבהיתר אכל אבל אפשר בהפרשה ואי אכל באיסור יוכל להפריש אח"כ לתקן מה שאכל בעבירה אלא שלכתחלה בודאי אסור לעשו' כן חוץ בחלת ח"ל דקיל טובא התירו לעשו' כן כנ"ל. ועוד מרש"י בקדושין נרא' דס"ל דיוכל להפריש על מה ששתה. ומצאתי מפורש ברמב"ם רפי"ב ממעשר שכ' בלוקח פירו' מע"ה דלאחר השב' מעשר על מה שאכל בשב' עיי"ש מבואר ומפורש דיוכל להפריש על שאכל מכבר ועיי':

ע"ב חלוקי' עליו חביריו על ר"א כו' הרמב"ם בהלכ' מעשר פסק דצריך להפריש ומעשר זה אין מעשר ודאי וכ' הכ"מ זה פשוט ובמל"מ כ' דאינו פשוט דבאמת קשה הא פסקי' כרבנן דר"ש דמוקמי' אחזק' טמא ודאי ובאמת בחבי' פסק נמי הרמב"ם ספק וכבר תמה הכ"מ עליו עיי' שעה"מ הלכ' תרומה פיה מ"ש בישוב הרמב"ם מחבי' דתלי' בפלוגתא דר"י וריב"ל דלר"י אינו דומה למקוה דחסר ואתאי בודאי משא"כ בחבית לר"י אינו חסר ואתאי בודאי. וש"ס דמקשה ריש נדה מחבית אמקוה לריב"ל ורמב"ם פסק כר"י וכ' דלפ"ז ל"ק גם מהא דפ"ז דמעשר גבי נמצאו שנאבדו דבנאבדו בודאי ל"ש חסר ואתאי אלו דבריו עיי' בו בפנים. וצריך אני לבאר א"כ איך קאמר ר"א חלוקי' עליו חבירי' כו' ומביא מהא דמקוה. הא מקוה שאני דחסר ואתאי כו' צ"ל דס"ל לר"א דודאי הא דחסר ואתאי אינו כדאי לעשותו ודאי אלא בצירוף דחזק' טמא והרי חסר לפנינו וזה העיקר וע"י שחסר ואתאי נעשה ודאי וא"כ הכא דאיכא חזק' טבל ונאבד לפנינו הו"ל להיו' עכ"פ ספק הגם דל"ש חסר ואתאי וע"כ דחלוקי' עליו חביריו כנ"ל. והא"ש דמיושב בזה למה לא מביא חלוקי' עליו מבריי' דחבי' שדומה לו באותו ענין עצמו ואי דשם רק ספק הא במתני' אפי' ספק ליכא רק מעל"ע לחומרא ולהנ"ל א"ש די"ל דר"א ס"ל כריב"ל בחבי' ושייך חסר ואתאי וי"ל משו"ה איכא ספק בצירו' דחזק' טבל והחמיץ לפנינו משא"כ הכא ל"ש נאבד ואתאי ולכן מייתי ממקוה דודאי טמא והי' להיו' כאן עכ"פ ספק כמ"ש כנ"ל וק"ל:

וכשאני לעצמי הי' נ"ל בהבנת הרמב"ם שכ' שמעשר זה אינו ודאי כוונתו דפירותיו אסירי מודאי דאיכא חזק' טבל וכיון שנאבדו לפנינו מוקמי הטבל על חזקתו וצריך להפריש ממק"א אבל אחר שהפריש א"צ להוציא מתח"י לתתם ללוי דאיכא חזק' ממון וחזק' ממון בצירוף חזק' דמעיקר' שלא נאבדו משוה ספק שא"צ להוצי' מתח"י מה שהפריש ועיי' זה יומא ט' ע"א ברא"ש ותוס' שם ולכן כ' הרמב"ם שמעשר זה אינו ודאי ולא כ' שאינו מחויב להפריש ודאי או שאינו טבל ודאי אלא שעל מעשר אחר שהפריש קאי ומעכב המעשר לעצמו דמותר לו ותרום' מעשר מפריש ומוכר או מפני שהוא דבר מועט צריך לתת לכהן ועיי' תוס' יומא שם וכן תרומה גדולה בכה"ג צריך להפריש ובשביל שהוא דבר מועט צריך באפשר לתת לכהן וא"ש בזה דבהלכ' תרומו' גבי תרומה לא כ' הרמב"ם ואינו תרומה ודאי משמע קצת שיש לו דין תרומה ודאי ולפמ"ש א"ש כנ"ל ועיי'. ועיי' באריכ' שעה"מ הלכו' מעשר פרק ט' עיי"ש היטיב:

פרק השולח:

דף לב.

השולח גנו לאשתו כו' ואמר גט ששלחתי לך בטל הוא ה"ז בטל לשון גט ששלחתי בטל הוא משמע שמבטל הגט עצמו ה"ז בטל הגט בטל ולרש"י דס"ל חין חוזר ומגרש בו ניחא דקמ"ל רבותא דגט גופא בטל אבל לר"ן דחוזר ומגרש או דאינו יוכל לבטל הגט צ"ב דהול"ל ואמר שליחו' שעשיתי בטל הוא ולמה נקטה מתני' לשון ביטול הגט עצמו וצ"ל דקמ"ל הגם שאמר לשון דמשמע דמבטל הגט וגט עצמו אינו יוכל לבטל מ"מ מפרשי' שכוונתו ביטול השליחו' שאינו מוציא דבריו לבטלה כמ"ש הר"ן לקמן גבי פלוגתא דחוזר ומגרש אלא לשיטו' דסוברי' דיוכל לבטל אלא שאין כוונתו לבטל הגט קשה הלשון וזה בכלל קושי' הר"ן דיותר לנו לפרש ביטול גט עצמו ועיי' לקמן אי"ה:

בראשונה הי' עושה ב"ד ממק"א ומבטלו התקין ר"ג הזקן כו' מפני תקה"ע פי' רש"י ב"ד שלשה מפני תיקון העולם ששליח לא ידע' ומוליכה לה וניס' בו. כבר העיר בתוי"ט ופ"י דפי' רש"י ארכבי אתרי רכשי דלמ"ד בפני ג' הטע' משו' תק"ע ופ"י כ' דהא דכ' רש"י בפני ג' הגם דהלכתא כמ"ד בפני ב' דסתם ב"ד ג' ומסתמא הי' מבטל בפני ג' שלא תתקלקל ומ"ש רש"י משו' ממזרו' דס"ל גם בג' איכא קצת חשש מוחר' לפעמי' לא תשמע ולפע"ד נראה ע"פ דרכו בשנבין עוד מ"ש רש"י השליח לא ידע ומוליכו לה ונסבה ולקמן אמרי' בשני' היא לא ידע' ובתלתא ידע' ושמע' ולא אמר דשליח יודע ושמע או לא שמע נרא' דשליח עצמו גם בתלתא לא ישמע ואין הקול רק לדיד' שיאמרו לה שהבעל בטל ולא תקבלו מיד השליח וכיון שהדבר נוגע לה יאמרו לה וגם היא תחקור ותשמע אבל לשליח לא יגיע ומי יודע אם הוא שליח במקו' שאין מכירי' ולכן הכל תלי' בשמע' וידע' היא ורש"י כ' שהשליח לא ידע לכן נ"ל דרש"י ס"ל בישוב קושי' תוס' לקמן למ"ד בשני' יתקנו בג' ותי' תוס' וכפי שמפרש המרש"א דוחק דהול"ל תרתי מותר ועיגון לכן ס"ל לרש"י דהכל משו' מותרו' והיינו בוודאי איכא קלא ושמע' וידע' אלא דחיישי' לפרוצות דידעו קלא ומנסבא ועיי' כתוב' ג' ע"א משו' צניע' ומשו' פריצות ובתוס' שם דידע' הקול ומ"מ מנסבא כיון דליכא אלא קלא וכן י"ל כאן דשליח בוודאי כשישמע לא יתן לה מה לו לחטוא ולהכשיל אלא לשליח לא יגיע הקול בבירור אלא היא שמע' ויש לחוש לפריצות שלא תחוש לקול אלא דמיעוט המה הפרוצו' וגם שם ל"ח רק לתרתי צנועו' ופריצות וללי"ב ל"ח רבא כלל לזה ויש אונס בגיטין עיי"ש ולכן מאן דס"ל משו' ממזרו' ס"ל בשני' דמשו' ממזרו' ליכא דשמ' ומשו' פריצות ל"ש לא הי' מתקני' וכ"ש לומר בטלו אי מבוטל ולכן אמר בשני' וכיון שתיקנו דלא מהני בשני' לא תיקנו שיהי'

מבטל בג' כיון דאיכא קצת חששא לפריצות דשמעה ונסבא וכיון שכבר נימנו לתקן בענין ביטול גזרו אומר שלא לבטל כלל שלא בפניו כנ"ל וא"ש:

והא"ש לי מה שצ"ב למה אמר משו' ממזרו' ול"א משו' תקלה דיד: לא ידע' ולא שמע' ומנסבא ותכשל באיסור חומר א"א ובאמת זה צ"ב גם בכתוב' ג' ע"א משו' פריצי דידע' ומנסבא וירבה ממזרי' ול"א משו' איסור א"א אלא דשם ניחא דלא עשינן תקנתא לפריצות וכיון שהיא מזידה בדבר לא נחוש לה ולכן אמר משו' ממזרי' שלא יתערבו ויהי' מכשול רבי' אבל כאן דלא שמע' ושוגג' היא הול"ל משו' איסור א"א ולפמ"ש א"ש כיון דרצה ליתן טע' גם דלא מבטלי' בתלתא והיינו משו' חשש פריצות אלא משו' הא לחוד לא הי' מתקני' כמ"ש ומשו' פריצו' לא הי' חוששי' לדידה אם לאו משו' ממזרו' ולכן נקיט מיד משו' מותרו' דעולה בין בתרי בין בתלתא כנ"ל והוא נכון:

ומעתה א"ש מה דכ' רש"י במתני' משו' תק"ע דשליח לא ידע היינו בתלתא השליח לא ידע והיא ידע' והוא מוליכה לה ונסבה גם שידע' והיא פרוצה ושפיר כ' רש"י בשליח לא ידע' אבל היא ידע' כנ"ל ועיי':

מה"ב השולח גט לאשתו כו' ואמר גט שנתתי לך בטל הוא הרי זה בטל. נ"ל דבדיוק נקיט מתני' הרי זה בטל לאפוקי אם שליח זה עשה כבר שליח במקומו לא נתבטל שליחות השני ע"י ביטול שליח ראשון דשני במקו' בעל קאי כדקיי"ל לעיל כ"ט ע"ב מת ראשון שני במקו' הבעל עומד וגם שליח ראשון יוכל לגרש כמ"ש הרמ"ה שבטור ש"ע סי' קמ"א ואם ביטל הבעל שליחותו של ראשון מ"מ שני יוכל למוסרו לאשה לר"נ דס"ל דגט גופא לא בטל ולכן קתני הרי זה בטל היינו שליח זה שביטל ולא שליח שליחו וכן אם ראשון ביטל השני דמבואר בט"ז סי' קמ"א ובמל"מ דיוכל לבטלו אם שני עשה כבר שלישי אין השלישי בטל ולר"ש דגט גופא בטל ממילא כולם בטלי' י"ל דנקיט הרי זה בטל דגט גופא בטל ואי הוי אמר דבריו קיימי' כבבריי' דלקמן ה"א דקאי על השליחו' קמ"ל ולר"נ א"ש טפי ויש להבין מתני' דנקיט כל דיני ביטול דמועיל בהגיע או ששלח אחריו וכל א' רבותא כדמפרש בגמרא ולמה לא השמיענו רבותא זו דשליח ראשון יוכל לבטל שליח שני וזו רבותא רבתא דנסתפק בה במל"מ ועיי':

או ששלח אחריו שליח כו' בירושלמי צריך לבטלו בפני שני' ושליח עולה משום שני' מפשטו' ירושלמי נראה דבמבטלו הבעל בעצמו לא בעי שני' אלא כששולח אחריו שליח וצ"ב מ"ש מבטלו בעצמו או ע"י שלוחו. כ"ל דס"ל לירושלמי כס"ד דש"ס דעשה צריכותא דה"א דלא אלימא שליחותא דבתרא מדקמא וירושלמי ס"ל דבאמת לא אלימא כ"כ דנעשה ע"י בעל עצמו לא נתבטל ע"י שלוחו ולכן ס"ל דבעי בפני שני' דנעשה ב"ד

וכח ב"ד יפה כמו דמתרץ ירושלמי שם אליבא דר"ל דלא אתי דבור ומבטל דבור דמתני' כולה במבטל בפני ב"ד וכח ב"ד יפה ולדידן דקיי"ל כר"י דאתי דבור כו' ל"צ ב"ד במבטל בעצמו אבל ע"י שלוחו צריך ב"ד וס"ל לירושלמי דשני' ב"ד הוא וכחם יפה לכהפ"ח לדבר זה כנ"ל:

וארווח לנו לישב הא דלא פסק הרמב"ם הך דירושלמי ועיי' ב"י ולפמ"ש נ"ל דיש להרמב"ם הוכחה מש"ס דילן דעשה צריכותא דה"א דלא אלימא שליחו' דבתרא קמ"ל ולירושלמי הא באמת אלימא וצריך ב"ד ואי כוונת גמרא דילן דה"א אפי' בפני ב"ד ל"מ קמ"ל הול"ל דה"א דלא אלימא ואפי' בפני ב"ד ל"מ קמ"ל הגם דאלימא מ"מ כ"ח ב"ד מהני ומדסתם ואמר דה"א דלא אלימא כו' קמ"ל מוכח דס"ל דאין חילוק לאמת בין ביטול הבעל לביטול ע"י שלוחו דלא כירושלמי ובירושלמי לא נמצא צריכותא זו ולירושלמי י"ל הא דנקיט מתני' או שלח אחריו שליח כיון דבאמת דיני' נפרדי' הם כשמבטל הבעל בעצמו מהני בינו לבינו וע"י שלוחו צריך ב"ד עכ"פ מש"ס דילן מוכח דלא כירושלמי ופסק הרמב"ם כש"ס דילן כנ"ל נכון: גט שנתתי לך בטל הוא לשון זה הוא כשבעל הגיע אבל ע"י שלוחו השליח צ"ל גט שמסר לך הבעל ויש אופן ששליח יוכל לומר לשון זה כגון שהי' הוא השליח שלא ניתן לגירושין למוסרו לשליח ועכשיו שולח הבעל אותו שליח לבטל יוכל לומר גט שנתתי לך בטל הוא אלא לפ"ז ליכא רבותא דס"ד דלא אלימא שליחא בתרא כו' הא מתחלה נעשה ע"י שליח זה והפה שעשאו מבטלו כמו הבעל לשלוחו וי"ל כגון שהבעל בעצמו עשה אותו שליח בפניו או בכתבו שלא בפניו ושוב שלח הגט לידו ע"י שליח ועל ידו מבטלו אח"כ ואיכא רבותא דה"א דלא אלימא:

והנה במכתב מאלי' בדיני ביטול הגט קי"ט ע"א ד"ה אהא דתנן העיר בשולח שליח לבטל אם הבעל מבטלו מיד ושליח הוא רק לגלות דעתו של בעל שבטלו ואפי' לא הגיע שליח בשליח עד שמסר הגט לאשה מ"מ כבר נתבטל או דעשאו שליח שיבטלו הוא בפניו ועד שלא אמר לשליח הבעל שמבטלו לא בטל וכ' דמסתבר לי' צד השני ולא מביא ראי'. ולי נראה דמוכח כן מדקמ"ל מתני' דה"א לא אלימא שליח בתרא כו' ואי הבעל כבר בטלו והשליח רק מודיע ביטולו של בעל לא תלי' באלימות כלל וע"כ דבעל מצוה לשליח שיהי' מבטלו בפניו והדבר מוכח. ועיי' פ"י שמסופק אי הוי כמבטלו שלא בפניו נראה דעתו דפשיטא לי' דבעל מבטלו והשליח הוא להודיעו ובמחכ"ת לא כן הוא אלא שבעל מצווה לשליח שיבטלו בפניו כמ"ש:

קידם אצל אשתו או ששלח אצלה שליח כו' במכתב מאלי' מסופק בשליח לאשתו אם הבעל בטלו ושליח מודיע לאשה או ששולח שליח שיבטל השליח בפני אשתו וכ' גם

בזה נראה לו דמשלחו שיבטלו בפני האשה בזה אין לנו הוכחה אלא מסתמא כיון ברישא פירושו דהשליח יבטלו בפניו כן בסיפא כן הוא: הגיעו לא קתני כו' ול"א לצעורי קמכוין כו' כ' רש"י שאם הי' בדעתו לבטלו הי' רודף אחריו קמ"ל ונ"ל הא דבאמת ל"א לצעורי מדלא רדף אחריו די"ל באמת לא הי' דעתו לבטלו רק כשהגיעו וראה שעיכב והתעצל בשליחות לכן מבטלו שאין חפץ עוד בשליח עצל כזה וא"ש לר"נ דס"ל דשליחו' בטל אבל לר"ש דס"ל דמבטל הגט ואם משום שנתוודע לו עתה שהשליח עצלן מה לו לבטל הגט הנ"ל לבטל השליחו' וצ"ל דאמרי' שמא עכשיו נתהפך דעתו לבטלו ויותר י"ל הא גופא מדמבטל הגט מוכח דלא לצעורי קמכווין דאי לצער לשליח ביותר יש לו צער בשיאמר לו שחפץ בגט רק שאינו חפץ בו כנ"ל: והנה רש"י כ' דה"א לצעורי לחדש או חדשי' והקשה רשב"א לפי דקיי"ל כר"נ דחוזר ומגרש ליכא נפקותא דהא ע"כ צריך הבעל אח"כ לומר שיתן לה ומה לו אם לחדשי' או לגמרי סו' כ"ס צריך הבעל לצוות לו שיחזור ויתן. וראיתי בגליון מזקני בתוספת רע"א זצ"ל שכ' לדסוברים דבעי מינוי שליח הולכה בעדי' אם בטלו לגמרי צריך למנותו אח"כ מחדש בעדי' משא"כ כשלא מעכבו רק לחדש וחדשי'. ולדסוברי' דלא צריך עדי' איכא נפקותא כשעשה שליח שני אחר שאמר לו בטל הוא ואם לחדש וחדשי' מהני מינוי שליחותו אבל אם ביטל השליחו' ל"מ אלו דבריו זצ"ל וש"י זכותו יגן עלי. ונ"ל להוסי' עוד נפקותא כשעשאו שליח ראשון לשני קודם שבטלו ואח"כ אמר לו בטל הוא ואם לא בטלו לגמרי יוכל שליח ראשון לבטל שליח שני כמ"ש הט"ז ומל"מ והטע' כיון דעדיין לא פסק' שליחותו של ראשון לגמרי ומשו"ה ס"ל לרמ"ה דיוכל הראשון ליקח מיורשי שני דלא פסקה שליחותו אבל אם ביטלו ופסקה שליחותו מכאן ולהבא לא יוכל הראשון שוב לבטל לשני כיון ששליחותו פסקה ושל שני קיימת דבמקום בעל עומד ועיי' מ"ש לעיל כ"ט ע"ב כנ"ל:

עוד נ"ל לפמ"ש במכתב מאלי' בטעם בה"ג ודכוותי' דא"א לשלוח גט ע"י נכרי לשליחו דהו"ל כטלי גיטך מע"ג קרקע דל"מ באשה ה"ה שליח של הבעל צריך לקבלו מיד הבעל בעצמו לפ"ז איכא נפקותא אם לצעורי לחדש וחדשי' כששוב אמר לי' שיתן מהני אבל כשבטלו כשעושה אותו אח"כ שני' צריך להחזירו לבעל ויקבלו מידו כ"ש כשהניח הגט אחר שבטלו ע"ג קרקע דל"מ מה שנוטלו אח"כ בידו צריך דוקא מיד הבעל כנ"ל ועיי':

והנה הרשב"א כ' דה"א לצעורי שאין פיו ולבו שווי' דלשחוק אמר שבטלו ואם נתנו מיד כשר קמ"ל ונ"ל דרש"י לא רצה לפרש כן דס"ל דודאי לא ס"ד שיהי' זה אומדנא דמוכח דלצעורי קמכווין עד שלא יהי' דברי' שבלב לכן מפרש לחדש וחדשי' מבטלו שלא יועיל נתינתו רק לזמן זמני' ואין זה דברי' שבלב רק דמפרשי' בטול הוא לזמן כנ"ל ורשב"א

כ' דלחומרא ה"א דנימא לצעורי נראה דס"ל הגם דלאו אומדנא דמוכח הוא דהא לקולא בודאי לא ס"ד מ"מ ס"ד לחומרא שמא לצעורי מתכווין וזה דלא כרא"ש ב"ב פ' י"כ דס"ל בספק אומדנא דשכ"מ שהקדיש נכסיו דקולא למקבל מתנה וכ' הקצה"ח כיון דספק אומדנא הוא ממילא הוי דברי' שבלב כי כן גם כאן כיון דלאו אומדנא הוא גם חשש שמא לצעורי קמכווין ליכא לו יהי' שהי' בדעתו כך הו"ל דברי' שבלב ושיטתו כשיטת הרמב"ם שם דקולא לנותן הוא ועיי': ונ"ל לצרף פי' רש"י ורשב"א דפי' רש"י א"ש לר"ש דבטל לגט וא"ח ומגרש בו אבל לר"כ לא א"ש כ"ל לר"נ. א"ש פירושו של רשב"א דהרי אמר גט זה בטל הוא ולר"נ כיון דל"מ ביטול הגט אנו מפרשי' דעתו שמבטל השליחות דמסתמא לא יוציא דבריו לבטלה כמ"ש הר"ן לקמן ע"ב וא"ש דס"ד דלצעורי קמכווי' בלבו ולא הוי דברי' שבלב סותר למה שמוציא בפיו דהא בפה מלא אומר הגט בטל ואם לבטולי קמכווין אנו מפרשי' כוונת דבריו לשליחו' אבל כשמכווין לצעורי אמרי' דלגט גופא קמכווין כפשטו' דבריו אבל לר"ש דמבטל הגט ויוכל לבטל וכשמכווין בלבו לצעורי הו"ל דברי' שבלב סותר מה שמוציא בפיו אלא לר"ש י"ל דמבטל לחדש וחדשי' וחוזר ומגרש משא"כ כשמבטלו באמת א"ח ומגרש בו ובין לר"נ ובין לר"ש א"ש ועיי' כי נ"ל נכון:

עוד י"ל גם לר"ש לא הוי דברי' שבלב דהא בטל לשנא דלהבא ולשעבר הוא ובגט אמרי' לשנא דמהני בי' קאמר להבא כ"ז כשרוצה לבטל אבל אם לצעורי מפרשי' לשעבר דלא מהני ולא הוי דברי' שבלב אולי לעבר קאמר. אלא לפמ"ש הרשב"א דנאמן לשעבר במגו דלהבא הדר הו"ל דברי' שבלב דגם אם נפרש לשעבר ג"כ מהני ועיי':

ול"א לצעורי קמכווי' הקשה תוס' פשיטא איך לנו לומר לצעורי והוא עומד וצווח צ"ב מנ"ל לתוס' דעומד וצווח דלמא הוא כבר הלך לו ואנו דני' שלא בפניו בדבריו אם לצעורי או לבטולי. ונ"ל דתוס' ס"ל כפי' רש"י דאי לצעורי אמרי' לחודש או חדשי' וא"א ליתן רק כשהוא לפנינו ומצוה שיתן והנפקותא אם בטלו כמ"ש לעיל לענין דלבעי עדי' או משו' טלי גיטך ושפיר הקשה תוס' כיון שהוא לפנינו אם הוא אמר שלא כיוון לצער בוודאי בעי מינוי שליחו' מחדש כנ"ל. אלא דקשה לי איפכא דלמא הוא אמר לצעורי קמכווין אלא דאינו נאמן וגם אם שנאמן כיון דליכא אומדנא דלצעורי מכווין ולו יהא כדבריו הוי דברי' שבלב כיון דליכא:

אומדנא כלל וצל"ע ומ"ש תוס' כיון דלא מסרו בעדי' כוונתו כיון של"מ בעדי' ולא חש שיכחיש בו מאמר שלא בטלו ס"ד לצעורי לפמ"ש לפי' דקושי' תוס' לפי' רש"י א"כ עדיין גם אם לצעורי שלא יתן רק אחר זמן למה הניח בידו שמא יתן מיד וצ"ע וי"ל:

מהו דתימא כי ל"א לצעורי לשליח אבל בדידה וודאי אמרינן לצעורי כו' צ"ל איך ס"ד לומר בדידה בוודאי לצעורי מכוון למה לנו לומר כן בהגיע יש הוכחה קצת מדלא רדף אבתרי' כמ"ש רש"י אבל בדידה איך ס"ד לצעורי וכ"ש לומר וודאי לצעורי נ"ל משו' דאמר לה וקדם אצלה ולא קידם השליח דקרוב לו יותר וגם הוא דבר השייך להודיע לשליח שמבטל שליחותו לכן ה"א לזה הוכחה גמורה דוודאי לצעורה קמכווין קמ"ל ומיושב בזה קושי' תוס' דלא נקיט רבות' נזדמן אצל אשתו די"ל דאין זה רבותא כ"כ יותר מבשליח כמו בשליח שהגיע ונזדמן אתו דל"א לצעורי וכתבנו דמשו"ה לא רדף אחריו שלא עלה על דעתו לבטלו רק אחר שראה שמתעצל בשליחותו כן י"ל בנזדמן במקרה אצל אשתו וראה שעדיין לא בא השליח שם והתעצל לכן מבטל שליחותו וליכא באשה מקו' לומר יותר מבשליח ולכן קמ"ל קיד' אצל אשתו יש הוכחה מדלא קידם אצל שלוחו ש"מ לצער אותה מכווין קמ"ל דל"א בכ"ז לצעורי והטעם י"ל אולי בטח לבו בה יותר שלא תקבל תו הגט משליח ולא בטח לבו בשליח אולי יתן הגט לאשתו ולא יאמר לה מבטולו וא"ש ועיי' פ"י בדבריו מעורב קצת ממ"ש והמעיי' יבחר. ומ"ש מהרש"א בכוונת תוס' או בשליח שנזדמן אצלו כוונתו שאמר לשליח כשתמצא אותה תודיע לה שאני מבטלו ועיי' בתוספ' רע"א זצ"ל מ"ש באורך בזה ועיי' תוי"ט בישוב קושי' תוס' ע"פ דברי הר"ן:

או ששלח אצלה שליח ל"ל כו' יש להקשו' טובא קמ"ל דה"א דווקא כששולח שליח לבטל השליח בפניו של שליח מהני ול"א דלא אלימא שליח בתרא אבל כשמבטל ע"י שליח שלא בפניו של שליח הא כה"ג הגם דבטולו של הבעל עצמו מהני דאלים אמיר' פיו אפי' לבטלו שלא בפניו אבל אמירת פיו של שלוחו ה"א דל"מ שלא בפניו קמ"ל סיפא וזה לא נשמע מרישא דשלח אחריו שליח וחילוק שבין ביטול בפניו ושלא בפניו עיי' תוס' קדושין ר"פ האומר בלשנא אחרינא בפלוגתא דר"י ור"ל ובמהרש"א שכ' דמקשה לר"ל משלח אחריו שליח דהוי שלא בפניו נראה דמהרש"א ס"ל דשולח שליח והודיעו שבטלו כבר וכבר כתבנו במתני' דמוכח דשליח הוא המבטל בפניו של שליח ול"ל לקושי' מהרש"א דמ"מ קלישא ביטול של שליח משל בעל דבר עצמו ומדמה ש"ס ביטול האשה שלא בפני שליח דס"ל לר"ל דל"מ לביטול של שליח לשליח בפניו ודוחק וע"כ צ"ל כן. הדרן לדברינו דלא מוכח מרישא דשלח אחריו רק בפניו של שליח אבל שליח שלא בפני שליח דמהני לא ידענו קמ"ל סיפא והא דנקיט ששלחו לאשה ולא שאמר לשליח שיבטלו בפניו שלא בפני השליח ושלא בפני אשה משו' דמתני' בהתירא קמיירי

שיבטל לכתחלה כדין כמ"ש תוס' במתני' ושלא בפני שליח או בפני אשה הוא שלא כדין ובאסורא לא קמיירי וצל"ע:
אם משהגיע הגט לידה כו' פשיטא צ"ב דלמא קמ"ל מיד שהגיע לידה א"י לבטלו אפי' תוך כד"ד דהא בקדושי' תוך כד"ד כדיבור דמי שוב מצאתי שנתקשה בזה בט"ז סי' קמ"א והניח בצ"ע ולדידי לק"מ דדין זה לא שייך כאן בדין ביטול השליח דזה ג"כ אם הבעל נתן בעצמו שא"י לחזור תוך כד"ד ואינו ענין לכאן ופשוט:
אלא דבאמת יש לעיין אם הבעל אין יוכל לחזור תוך כד"ד של נתינ' השליח לפמ"ש הר"ן בנדרים מה"ט בגירושין וקדושין ומגד' תוך כד"ד לאו כד"ד דבכ"מ אמדו חכמי' דעת האדם שאינו מוסכ' בדעתו ורצונו שיהי' יוכל לחזור תוך כד"ד משא"כ באלו ג' שחמורי' מסכי' בדעתו קוד' עשותם עיי"ש. לזה י"ל כששולח גט ע"י שליח שכ' הר"ן ריש פ"ק דחששו שיבוא ויערער שעדיין לא הסכי' בדעתו לגרש ולכן בש"ק לא חששו לערעור ולעז הבעל עיי"ש הנה חששו שיערער אחר הנתינה כיון דמעיקר' בשעה שמסר הגט ליד השליח לא הי' מוסכ' אצלו לפעמי' לגרשה לפ"ז נראה דאם השליח מסרו לאשה יוכל הבעל לחזור כד"ד דמעיקר' בשע' מסירה לשליח לא הי' מוסכ' אצלו לגרש אולי תשונה דעתו כ"ש כשבא הבעל תוך כד"ד של מסירה ולסברת הר"ן הנ"ל לא ידעתי מנ"ל לראשוני' והר"ן בעצמו כאן דלא יוכל לבטל תוך כד"ד של מסיר' שליח ועכ"פ רבותא רבתא איכא בשליח יותר מהוא עצמו שנותן לאשה והדרא הקושי' של ט"ז דלמא קמ"ל אפי' תוך כד"ד וקמ"ל דין זה כאן אפי' ע"י שליח אין הבעל יוכל לחזור תוך כד"ד וצל"ע: ודע דיש לי מקו' עיון השליח עצמו שיוכל לבטל שליחותו לומר שאינו שליח עיי' ט"ז סי' קמ"א והוא פשוט אם אחר שמסרו ליד האשה אם יוכל לחזור תוך כד"ד ולבטל שליחותו דטעמא דר"ן משו' דחמיר' לי' היינו לענין קדושין וקדושי' אינו עושה רק אחר הסכמה בדעתו דווקא המקדש ומגרש עצמו אבל גבי שליח לא שייך זה כמובן וי"ל איפכא המוכר או נותן ע"י שליח השליח לא יוכל לחזור משליחותו תוך כד"ד דגבי המקנה עצמו י"ל דאין מוסכ' בדעתו שלא יחזור עד אחר כד"ד אבל השליח מה איכפת לי' ואין לו בו תועלת רק שליח חזקה עושה שליחותו והוא עומד בשליחותו מתחלתו עד סופו שיעשה כמו שציוה לו המשלח לעולם לא יוכל לחזור תוך כד"ד וכן מסתבר ולא מצאתי כעת ראי' נגד זה ולדינא צ"ע:
לא צריכא דמהדר עלי' מעיקרא לבטולי כו' עיי' רשב"א שהקשה לרשב"ג דבטלו אינו מבוטל מה מהני אם הי' דעתו לבטלו אפי' אמר בפירוש ל"מ לפע"ד הי' יוכל להקשו' גם לרבי כיון דאיכא איסור מיהא לבטל ומכי מכות מרדות מסתמא אין דעתו לבטלו עד

שבא לשליח ויבטלו בפניו ואפי' נאמן שהי' בדעתו בוודאי דבריו שבלב הוא דאומדנא איכא שאין רצונו לבטל שלא בפניו ואפי' לא ידע שיש איסור בדבר אם הי' ידע שיש איסור לא חפץ בבטולו והוי דברי' שבלב שם אם יודע שיש איסור ובלבו הי' כנ"ל לולי דרשב"א לא ס"ל כן ואפשר לקצר בא והקשה לרשב"ג וה"ה דקשה לרבי כהנ"ל:

מהו דתימא אגלאי מלתא כו' הקשה רשב"א אביי דלא ידע מהא דאשור והב הו"ל להקשו' לרבא ממתני' ותי' דבמתני' אינו מפורש וצריך הסבר הא אין מנוס אלא לפרש מתני' דקמ"ל כדמפרש הש"ס ונ"ל להוסי' ע"פ קושי' ט"ז שהבאנו לעיל די"ל קמ"ל תוך כד"ד לאו כד"ד וכתבנו דאין לו שייכו' לכאן לענין ביטול השליחות ולכן מתרץ במרווח יותר דמתני' קמ"ל בשליח מה דל"ש לגבי בעל עצמו שמסר הגט ומ"מ לא יוכל להקשו' על רבא דיש לתרץ דקמ"ל תוך כד"ד לכן הקשה בחוזק יותר ממעשה שהי' ופשוט: וי"ל עוד ע"ד הנ"ל בשנאמר בישוב קושי' ט"ז די"ל ע"פ סברת הר"ן שהבאנו לעיל בסמוך דמשו"ה בגירושין תוך כד"ד לאו כד"ד משו' דחמירא לי' ומוסכ' בדעתו י"ל בוודאי מוסכם בדעתו לגרש אשתו אבל אין מוסכם אצלו לגרש ע"י שליח זה ויוכל לחזור תוך כ"ד של נתינ' שליח ולכן א"א לפרש דקמ"ל תוך כד"ד לאו כד"ד דמתני' שמגרש ע"י שליח וחזרתו מהני תוך כד"ד שלא יהי' שלוחו וכ"ז לר"נ דס"ל דמבטל השליחות ולא הגט אבל לר"ש דמבטל הגט וחוזר מכל ענין הגירושין זה ל"מ תוך כד"ד וכיון דל"מ הביטול לגבי גט גם שליחו' ל"ב כיון דלר"ש הגט בטל היינו הגט וממילא נתבטל השליחו' וכיון דל"מ ביטול הגט גם השליחו' ל"ב תוך כד"ד והא"ש דאביי לא הקשה על רבא ממתני' דס"ל כר"ש וי"ל דקמ"ל דתוך כד"ד א"י לבטל וש"ס מקשה פשיטא להלכתא דקיי"ל כר"נ ועיי':

עוד נ"ל בישוב קושי' הרשב"א לפי דס"ל לר"ל ר"פ האומר בקדושי' בל"ק דתוך למ"ד ל"ת לחזור והכא משו' דמחסר מסירה לפ"ז אם מגרש ע"י שליח אחר למ"ד יום ומסר השליח לאשה שתהי' מגורשת אחר למ"ד יום אין הבעל יוכל לחזור ולבטלו שאין חסר עוד דבר וי"ל מתני' קמ"ל משהגיע לידה א"י לחזור גם כשמסר לה על לאחר למ"ד וסתמא דש"ס קאמר צריכא משו' דקיי"ל הלכתא כר"י ואפי' בקמייתא שחוזרת וה"ה כאן במגרש לאחר למד והא"ש דאביי לא הקשה לרבא די"ל דס"ל כר"ל הגם דרבא ס"ל הלכה כר"ל בג' דברי' זולת ג' דברי' בכ"מ הלכה כר"י י"ל רבא ס"ל כלשנא בתרא שם דפליגי ר"י ור"ל בעשתה שליח ודמתני' ר"פ האומר ס"ל לר"י ג"כ דל"ת לחזור וניהי דהלכתא כר"י היינו בעשתה היא שליח דלשנא בתרא ובקדשה לאחר למ"ד גם ר"י אפשר דס"ל דאינה חור' ורבא הכי ס"ל ומתני' דהכא כה"ג איירי ולא מוכח נגד רבא ממתני' דהכא וא"ש נכון:

עיי' רמב"ם פ"ו שכתב דיני ביטול השליחות דמתני' וכ' ה"ה בטל ואפי' הגיע ליד האשה אח"כ וכ"כ הטור סי' קמ"א ולא אבין מה שכ' ואפי' הגיע לידה אח"כ הרי ממילא כשמע ממ"ש כשבטלו בטל והיינו כשהגיע לידה דאי בלא הגיע גם בלא ביטול ליכא גירושין כלל ומה האי דכ' רבותא אפי' הגיע לידה אח"כ היינו הך שכ' דבטל ושפת יתר הוא ולא ידעתי פתר למו רק לומר דכוונתו הוא שהגיע גט לידה אח"כ והבעל נתרצה אחר הביטול שיתן לה דל"מ לא מבעי' לדסוברי' דמינוי שליחו' בעי בפני עדי' לא מהני מה שנתרצה הבעל אחר שביטלו דצריך מינוי מחדש בפני עדי' גם לדסוברי' דל"צ מינוי בפני עדי' והוא שיטת הרמב"ם מ"מ ל"מ מה שנתרצה לפי שכתב במכתב מאלי' בטעמא דסוברי' דאין שולחי' גט עי"נ לתתו לשליח דבעי שיקבל השליח מיד הבעל או מיד שלוחו דאל"ה הוי כטלי גיטך מע"ג קרקע ולאחר שבטלו צריך שיקח השליח מיד הבעל מחדש מיד ליד וזה קמ"ל הרמב"ם וטור אפי' הגיע לידה אח"כ והיינו ברצון וידיע' הבעל ל"מ או משו' דליכא עדי' או משו' טלי גיטך מע"ג קרקע כנלפע"ד:

פסול הוא כו' ל"א כלום כ'. הרשב"א ואינו נאמן דנכתב שלא לשמה או מחובר או מזויף ויאומן במגו דמבטלו עכשיו דהוי מפרש דבריו עיי' בו מדכ' רשב"א דנאמן משו' מגו נראה דבלא מגו אינו נאמן וקשה הא עיקר בפ"נ ובפ"נ צריך משו' ערעור דבעל אחר הנתינה דליכא מגו דמבטלו ומ"מ חוששי' לו וצ"ל דס"ל התם אינו נאמן רק דחיישי' ללעז אבל כאן קתני לא אמר כלום היינו מעיקר הדין ל"א כלום וליכא רק לעז ול"ק על הברייי' ולכן הקשה רשב"א דנאמן מדינא משו' מגו ולענין מזויף נאמן בלא מגו או מדאורייי' או מדרבנן מ"ה כ' רשב"א משו' מגו משו' מחובר ולשמה כצ"ל ועיי':

למימרא דבטל לשנא דלבטל כו' הקשה הרשב"א למה הקשה ממתני' ועוד גם אם לשעבר משמע א"ש דנאמן שבטלו לשעבר:

במגו דמבטלו עכשיו ולרבי מהני שלא בפניו ותי' מדקתני בברייי בטל ואי אפשר וא"א בודאי להבא כן לשון דבטל להבא ומשו"ה לא הקשה ממתני' די"ל דלשעבר ונאמן במגו. ומתחלה הי' קשי' לי איך אפשר דבמתני' בטל לשעבר הא קמ"ל או ששלח אחריו שליח דה"א דלא אלימא שליח בתרא תינח אם מבטלו עכשיו ע"י שליח זה אבל כשמודיע בטל הוא שכבר ביטל איך ס"ד דלא מהני וי"ל דה"א דלא אלימא כו' ממילא לא נאמן בטל הוא שכבר בטלו במגו דמבטלו עכשיו היינו ע"י שליח זה דיאמר שהוא מבטלו עכשיו בשליחו' הבעל דה"א דזה לא מהני דלא אלימא שליח בתרא וכיון דא"א לבטל על ידו ממילא אינו נאמן דבטלו כבר דליכא מגו וא"ש:

אבל מ"ש הרשב"א דמקשה מבריי' מדכייל לבטל עם א"א משמע כמו אי אפשר להבא כן לשון בטל להבא אבל באמת גם אם לשעבר הוא מהני דנאמן במגו א"כ איך מתרץ אביי דבטל שתי לשונות במשמע כו' גבי גט לשנא דמהני בי' קאמר הא בגט לשנא דלשעבר ג"כ מהני ולמה נפרש להבא כיון דיש במשמעותו לשעבר והקושי' על הברייי' במקומה עומדת דמשמע בטל להבא כמו א"א וצ"ע. ונ"ל בכוונתו דהא הקשה לרבי דבטלו מבוטל ולא הקשה דנאמן דבטלו בפני שליח במגו דמבטלו עכשיו משום כשאמר שבטלו בפניו ושליח השליח נאמן כמ"ש ב"ש דנאמן משום שליש נאמן אפי' במקו' מגו ולכן הקשה הרשב"א בטל לשעבר שלא בפניו ונאמן במגו והיינו לרבי ודלמא ברייי' כרבי וע"ז שפיר מתרץ דמשמע מברייי' דלהבא משמע דומי' דא"א ושפיר מתרץ אביי דתרתי משמע גבי גט לשנא דמהני בי' קאמר וברייי' כרשב"ג ול"מ לשעבר שלא בפניו לכן מפרשינן דלהבא לשנא דמהני קאמר וא"ש:

והנה לפי שיט' רשב"א לפי דקיי"ל כרבי יש לפרש בטל הוא לשעבר ולהבא דשני' לשנא דמהני בי' הוא וליכא נפקותא דסו' כ"ס בטל השליחות. ונ"ל דאיכא נפקותא לדינא כשעשה שליח ראשון שליח שני ועכשיו אמר הבעל בטל הוא ואם להבא מכאן ולהלאה כבר כתבנו לעיל במתני' דשליח שני קיי' דה"ה במקום הבעל קאי וכאלו מת הראשון אבל אם בטל הוא לשעבר ואנחנו לא ידענו למתי הי' דהא הבעל סתם דבריו בטל הוא ולכן אנו מסופקי' אם להבא או לשעבר ואי לשעבר אולי בטלו קוד' שעשה שליח שני ובטל גם שליחו' שני ומגו איכא גם בכה"ג דיוכל לבטל גם השני ועיי':

ומצאנו באלו הדברי' מקו' ישוב לקושי' ב"ש על הרשב"א מדאיבעי' לקמן בטל ול"א הוא אי הוא להבא או לשעבר מה נ"מ הא גם לשעבר מהני דנאמן במגו ונדחק. ולפמ"ש י"ל דאיכא נפקותא רבתא כשעשה שליח שני ואם אמר לבטל הוא דמשמע להבא ולשעבר ונ"מ לענין שליח שני כמ"ש בסמוך ואיכא ס"ס בשליח שני דלמא להבא וא"תל לשעבר דלמא בטלו אחר שעשא לשליח שני ומספקא להו בגט בטל ול"א הוא אי לשון זה ודאי לשעבר וניהי דלבטל שליחות ראשון ליכא נ"מ אבל כ"מ בשליח שני דליכא רק חד ספק שמא כשבטלו כבר עשה שליח שני או לא וס"ס ליכא דודאי לשעבר קאמר ומסיק בתיובתא אי להבא או לשעבר ואי מצרפי' תיקו לס"ס איכא ס"ס גם בשליח שני דלמא להבא משמע ואת"ל לשעבר דלמא אז כבר הי' שליח. ויש להרחיב הדברי' לדון אם הוי שמא אונס חד וס"ס שיוכל להתהפך ותן לחכם ויחכם עוד:

וכשאני לעצמי הי' נ"ל בישוב קושי' הרשב"א כיון דאיכא איסורא לבטל שלא בפניו הגם דס"ל לרבי דבטלו מבוטל מ"מ איסורא דמלקו' עלי' מ"מ קעביד ואינו נאמן להשי' עצמו

רשע אפי' במגו כמבואר בכתוב' ריש סוגי' דעדי' שאמרו וצ"ע לכאורה על הרשב"א ואפשר ס"ל לרשב"א באיסור דרבנן נאמן להשי' עצמו רשע ואני בעניי הארכתי בזה בתשובה והעלתי מכמה ראיות דגם בדרבנן אינו נאמן ואפשר גם רשב"א הכי ס"ל אלא תינח כשיודע שיש איסור ולאו כ"ע דינא גמירא או באופן שאנו יודעי' שאינו יודע והוא ע"ה גמור כה"ג יאומן במגו ול"ק מברייי' די"ל בכה"ג:

אלא לפ"ז ל"צ לדחוקו של הרשב"א דומי' דאי אפשר אלא דאי לשעבר ומשום מגו ובאופן שאינו יודע שיש איסור אדמיפלג בין הלשונו' בטל הוא או פסול הוא הו"ל לומר ולפלוג ולתני בבטל הוא עצמי דוקא כשאינו יודע שיש איסור אבל כשיודע ל"מ בטל הוא דליכא מגו וע"כ דבטל הוא להבא. והא"ש דלא קשה ממתני' די"ל באופן דלא יודע שיש איסור ומתני' לא נחית לחלק בלשונו' י"ל דדינא דמתני' מתקיי' כגון שיש מגו שאינו יודע שיש איסור או דרישא קוד' תקנת ר"ג ועיי' בכ"ז:

ולדברינו מיושב ג"כ קושי' על הרשב"א דמבעי' לן בבטל אם הוא לשעבר כגון דידע דיש איסור דליכא מגו דא"נ להשים עצמו רשע ומ"ש הב"ש דבטל לשון ממוצע הוא דוחק ורש"י מפרש לקמן אם בטל ול"א הוא אי לשעבר הוא וכן מפרש הרמב"ם כמו חמק עבר. ולרש"י ורשב"א י"ל כמ"ש ובב' אופני' דנפקותא היכא דשליח עשה שליח או היכא דידע שיש איסור אבל הרמב"ם כ' דהגט ספק דלמא לשעבר קשה למה סתם וכ' דספק הוא ולא מחלק בין ידע שיש איסור או לא למה לא יאומן במגו וצ"ע:

בטל מהו תיקו כבר הבאנו לעיל קושי' ב"ש על הרשב"א מאי נ"מ גם אי לשעבר נאמן במגו דמבטלו עכשיו וישבנו לעיל. עוד העלתה מצודתי ישוב נכון. ואקדים נסתפקתי בשליח המביא גט מח"ל שצ"ל בפ"נ ומבואר לעיל אי ל"א צריך לחזיר ממנה וליתן לה בפני ב' וצ"ב הגם שכבר עשה שליחותו ומגורש' מדאורייי' ואחר שפסקה שליחותו תו ל"מ אמירתו צריך לומר כיון שהצריכו' לומר בפ"נ גם זה בכלל שליחותו ולא פסק' עד שיחזור ויטלנה ממנה ויאמר ויש מקום עיון בא"י דאצ"ל בפ"נ ואם אמר מהני אם כבר נתן ולא אמר אם יוכל לחזור וליטול וליתן שני' כיון שכבר פסקה שליחותו שלומר בפ"נ לא נתמנה דאצ"ל וצ"ע:

ויש לי מקום ספק אם נתן ול"א בפ"נ ועד שלא נתן לה שני' ביטל הבעל שליחותו אם מהני ביטולו לענין דבר זה שאינו שליח ולא האמינו רק לשליח או נימא כיון דאין זה רק מדרבנן ל"מ ביטול השליחו' ומסתבר יותר דמהני הביטול לדבר זה ונ"ל דלא מדמקשה ש"ס על מתני' משהגיע גט לידה כו' פשיטא ומתרץ בשנוי דחיק' ואורחי' רחיקא ולא

מתרץ דקמ"ל דאחר הנתינה לא יוכל לבטל שליחות כדי שלא מהני עוד ביטול השליחו' לענין נתינה שני' מדרבנן לומר בפ"נ וע"כ דפשיטא לש"ס דבאמת יוכל לבטל כנ"ל:
ואחר הוצעה זו אומר אני דאיבעי' בטל ול"א הוא יש נפקותא כגון שכבר נתן ול"א בפ"נ ובנתיים אמר הגט בטל אי להבא בטל מדרבנן אם לא יתקיי' בחותמי' אבל אי לשעבר ל"מ דאינו נאמן במגו דמבטל עכשיו דאם יבטל עכשיו לא יהא פסול רק מדרבנן. וגם אם יתקיי' בחותמיו יהא כשר לכן מבטלו לשעבר כדי שיהי' פסול מדאוריי' ואין לו תקנה לעולם ואסיק בתיקו והו"ל לאמת ספק דרבנן דלמא לשעבר ולא בטל אפי' מדרבנן ואי להבא ג"כ פסול רק מדרבנן אזלי' לקולא אי תיקן בדרבנן להקל עיי' דהוא נכון מאוד:
ע"ב. אמר אביי שליח מתנה כשליח הגט כ' רש"י ואם בטלה הנותן ה"ה בטלה נראה דרש"י מפרש הא דאמר אביי שליח מתנה כו' קמ"ל כמו בגט יוכל לבטל כך במתנה וצ"ל פשיטא מ"ש שליח מתנה משליח הגט נ"ל דהי' מקום לומר דוקא בשליח הגט דמחוסר מסירה כבש"ס קדושין ר"פ האומר והי' מקום לומר דוקא בגט דמעשה מסיר' א"א שיהי' לו קיום ותכלית רק כשימסור לאשה הוי קוד' מסירה לאשה כדבור בלי מעשה אבל בשליח מתנה כשמסר לו אפשר דתסגי במסירה זו לגמר מעשה קנין כשיאמר לו זכה הגם שאמר לו הילך מ"מ הרי ברצונו של הנותן תלי' שיחזור ויאמר זכה ולא צריך רק דבור בעלמא ולא חסר מעשה רק להחליף דבורו מהולך לזכה כן ס"ד קמ"ל אביי דשליח מתנה כשליח הגט דס"ל כר"י שם דכל שמחוסר דבר אפי' מחוסר זמן דממילא אתי' מ"מ יוכל לחזור בו והכי נמי כשחסר לומר זכה במקום הולך הנ"ל. וכ"כ ריטב"א כפי' רש"י:
ולפי זה ל"ק קושי' תוס' איך למד מגט דהולך לאו כזכה הא בגט גם זכה ל"מ ולפי' רש"י וריטב"א לק"מ דלא למד אביי זה מזה רק לענין שיוכל לבטל השליחו' וש"ס קאמר נפקא מיני' דאמר הולך לאו כזכה אז לא נגמר המעשה ויוכל לחזור. אלא דקשה מה רצה ש"ס בזה לפרש דינו של אביי לענין הולך גם הולך ותן כזכה מ"מ איכא נפקותא היכא שאמר לו מפורש הולך ותן לידו ממש דיוכל לחזור והולך אי כזכה אינו ענין לכאן משו"ה ס"ל לתוס' דש"ס מפרש הא דאמר אביי שליח מתנה כשליח הגט היינו לענין דבר זה להולך לאו כזכה:
ולפע"ד ליישב פי' רש"י וא"ש הכל על נכון לפמ"ש הראשוני' לעיל י"ג דטעמא דמלתא דבפקדון וחוב הולך כזכה ובמתנה לאו כזכה דבפקדון וחוב שמחויב להחזיר לו כיון שמוסרו לשליח רוצה שיזכ' לו אבל במתנה מרצונו אינו מזכה לו אולי יחזור מדעתו בתוך הזמן עד שלא יגיע לידו עי"ש ואומר אם הי' הדין שאינו יוכל לבטל השליחות אפי' אמר לו תני לידו ממש אבל השליח יוכל להחזיר לשלחו כיון שלא זכה רק המשלח לא

יוכל למחות על השליח לקיי' שליחותו אם כן הי' הדין הוי אמרי' הולך כזכה כיון שלא יוכל לחזור בו שוב הוי כחוב ופקדון וגרע ממנו כיון שא"א לו לשוב לקח' משליח זה אחר שמסר לידו אמרי' הולך כזכה אבל מאחר דאמר אביי דיוכל לחזור אמרי' הולך לאו כזכה אולי ירצה לחזור. והא"ש דאמר אביי שליח מתנה כו' שיוכל לחזור וקאמר סתמא דשם נפקא מיני' דהיינו דנצמח מזה עוד דין דהולך לאו כזכה. וזהו כוונ' רש"י שכ' נפקא מיני' הכי גרסי' היינו דלא גרסי' מאי נפקא מיני' היינו מה נפקא מהא דאביי הנ"מ שיוכל לחזור בו כשאמר לא תזכה לו רק תן לידו אלא גרסי' נפקא מיני' סתמא דש"ס קאמר מדברי אביי נ"מ עוד דהולך לאו כזכה וכדכתיבנא וא"ש הכל על נכון:

ותוס' דלא רצה בזה אפשר דס"ל טעם אחר דהולך במתנה לאו כזכה מטעמא דפ"י כיון דתלי' בדעת המקבל אולי לא ירצה לקבל דשונא מתנו' יחי' לפ"ז ליתניהו לדברינו וי"ל גם לפי טע' הנ"ל דש"ס קאמר נ"מ ע"ד שכתבנו מדאמר אביי יוכל לחזור כמו בגט הגם דבמתנה י"ל דלא מחוסר מעשה כ"כ דאפשר לומר זכה משום דנגד זה במתנה איכא חסרון אולי לא ירצה לקבל והוא משונא מתנו' ותלי' עוד בדעת אחר המקבל נפקא מיני' ממילא דהולך לאו כזכה דחוששש שמא לא ירצה לקבל ועיי':

ויש לעיי' בשליח מתנה פשיטא שיוכל לחזור וליקח משליחו דאין בזה שליחו' אלא מעשה קוף בעלמא שמוליכו למקבל שיזכה בו ואין:

בזה ביטול שליחות עד דנימא דלא אתי דבור ומבטל שליחות ועיי' קצה"ח סי רמ"א שבמח"כ שגה בזה במ"ש לשיטות קדוש מרדוש אין שליח מתנה עושה שליח דהו"ל מילי והוא טעות דמוכח דזה מעשה קוף בעלמא ואפשר י"ל לפמ"ש תוס' לקמן בסוגי' דאומר אמרו לר"מ דאפי' מצאו באשפה כשר כשמקפיד שנכתוב שלוחו פסול כשמשנה עיי"ש ויש מקו' לדברי קצה"ח וא"ש מפרושו של רש"י וריטב"א בשליח מתנה שאמר שימקפיד שיהי' מקבל מידו ושלוחו כידו ועיי':

אינו מועיל כו' כ' רש"י והא לא חזינן פסול ויתקיי' בחותמיו ולעיל בבריי' פסול הוא לא כ' רש"י שיתקיי' בחותמיו צ"ל דפסול הוא לא משמע שכוונתו שהוא מזויף שהוא לא כתבו דפסול משמע שיש גט ממנו רק שנכתב בפסול וכיון שאין רואי' בו פסול וגם לא משמע שפסולו משום מחובר או שלא לשמה מדלא פי' כמ"ש רשב"א אבל לא יועיל יש להעמיס דכוונתו דאינו מועיל כיון שמזויף הוא כצ"ל ועיי' ב"י סי' קמ"א:

מ"ש מה"ה הקדש כו ריטב"א הקשה שאני הקדש דנאמן על שלו שכבר הקדישו משא"כ בגט ל"מ לשון עבר ותי' דיליף ממעשי' בכ"י שאדם מקדיש ומפקיר בלשון זה כשרוצה להקדיש ויודע בעצמו שלא הקדיש והפקיר מכבר ולדבריו לק"מ קושי' תוס' מדרבא

ככר זה הקדש דבאמת לשעבר הוא ונאמן שכבר הקדיש וראי' מהרי הן מוקדשי' היינו שמקדישי' ומפקירי' בלשון זה אלא הלא רש"י מפרש דראי' ממתני' דנדרי' דקתני הרי הם מוקדשי' ובמתני' י"ל שקאמר שהקדושין כבר כמו לרבא. ונלפע"ד דוודאי י"ל הנכון כמ"ש הריטב"א דשאני הקדש שנאמן שהקדיש משא"כ בגט וראי' מה"ה מוקדשי' דאי לשון זה לשעבר ונאמן שכבר הקדיש למה נקטה מתני' בהאי לשנא לפרושי לשעבר שאינו ענין למה דאיירי התם אם להבא או לשעבר הו"ל למתני' למנקט לשון פשוט שאמר לשון להבא שאם שלו הם מקדישין בלשון שרגילי' להקדיש בו וכן בהפקר וע"כ דלשון זה לשון להבא הוא שרגילי' בו ב"א המקדישי' ומפקירי' כ"ז במתני' אבל רבא דנקיט לשון ככר זה הפקר אין ראי' די"ל דלשון לעבר הוא רק שנאמן ונקיט האי לישנא דלשעבר עפמ"ש הר"ן שם משו"ה נקיט ככר של הפקר שלא זכה בו מעולם וכשנכנס לד"א מקדישו ומזכה להקדש הגם שד"א קוני' לו שלא מדעתו מ"מ כשמגלה דעתו שאין רוצה שיזכו לו רק להקדש לא קנו לו עיי"ש לפ"ז י"ל משו"ה נקיט לשון לשעבר היינו מיד ברגע שנכנס לד"א הי' דעתו שלא יזכו לו ד"א רק להקדש דלהבא שיהי' הקדש כבר זכו לו ד"א בלא דעתו שוב לא מעל כיון שהי' כבר ברשותו רגע לכן נקיט רבא לשון עבר ולא מוכח מרבא דלהבא משמע וגם אין מוכח דווקא לשעבר די"ל תרתי משמע ולשנא דמהני קאמר כנ"ל נכון מאוד ועיי':

רב ששת אמר אינו חוזר ומגרש הקשה תוס' הא כ"ע ס"ל דלא אתי דבור ומבטל מעשה כדמוכח ממתני' מכל הכלי' יורדי' לידי טומאתן כו' קשה לי דמשם אין ראי' דהתם שאני שעושה מעשה משבץ ומגרר וה"ה במחשב דמחשבה בזו כמעשה כמבואר שם שוב לא אתי דבור ומבטל מעשה בפועל או מעשה חושב במחשבתו דתורה משוותי' מעשה אבל כאן שבעל עשה כתיב' גט בלי שיאמר או מחשב לשמה לאו כלום וע"י אמירה או מחשבה לשמה משווה לי' מעשה הכתיבה דמועלת וצריכא מעשה לדבור ומחשבה אתי דבור ומבטל דבור ונשאר מעשה לחוד דאין בו כלום מנ"ל דדבור שיש עמו מעשה דלא אתי דבור ומבטלו ומהא דכלי' ליכא ראי' והחילוק רב מסברא ישרה וצ"ע:

ונ"ל דתוס' הרגיש בזה ולכן הוסיף וכ' וכתיב' גט הוי מעשה דאם כ' אדם ס"ת לשמה אינו יוכל לחזור ולבטלו רצה בזה דגם אם נימא לחלק בין התם לדהכא מ"מ עכ"פ מוכח משם דדבור לא מבטל כל דבר דמעשה אינו וגט הוא ככותב ס"ת דאם כ' ס"ת לשמה א"י לבטל הגם שכתיב' ס"ת לא מהני רק כשאומר שכותב לשמה מ"מ ל"י לבטל דבורו כיון שעשה מעשה עמו כן בגט ולולי כן אין מובן למ"ש תוס' ומדמה גט לס"ת ותלה בדלא תני' וממתני' דכלי' איכא ראי' לענין מדתני' כנ"ל ועיי':

ועדיין יש לפקפק גם על דמיון גט לס"ת שאני ס"ת שהסופר הוא האומר והעושה מעשה כתיב' כיון שאמר ועשה מעשה דבורו חזק וא"א לדבורו לבטל ואחר בוודאי אינו יוכל לבטל אפי' דבור בעלמא של חבירו וסופר בעצמו אין בכחו לבטל דבור לשמה שעשה מעשה עמו משא"כ בגט הבעל מצוה לסופר לכתוב והסופר עושה מעשה כתיבה עם שאומר שכותב לשמה והוי כמו שכתב הבעל בעצמו דשלוחו כמותו והכל ע"י דבורו של הבעל שציוהו על כך וליכא רק דבור בציווי זו שאין בו מעשה שלא עשה הבעל שום מעשה שוב אתי דבורו של בעל ומבטל דבור עצמו שעשהו שליח ע"פ דבורו ולא דמי לסופר כותב ס"ת וצ"ע וי"ל דתוס' מדמה כשבעל בעצמו כותב בכתב ידו דומה לסופר והא רב ששת סתמא אמר אינו חוזר ומגרש אפי' כשבעל כתב בעצמו כצ"ל וא"ש ועיי':
אלא מה דפשיטא לתוס' דסופר שכ' ס"ת לשמה אינו יוכל לבטלו לא ידעתי מנ"ל בפשיטו' דלמא באמת לר"ש דיוכל לבטל וה"ה לר"נ ללשון ש"ס קדושין דס"ל גם לר"נ דיוכל לבטל הגט גם ס"ת יוכל לבטל ונ"ל ראי' מלקמן פ' הניזקין סוגי' דכהני' שפגלו דשאל לסופר ס"ת ביד מי ביד לוקח דאינו נאמן וכ' רשב"א בשם ראב"ד די"ל כרבא כיון דאשכחי' ול"א לי' דלאביי גם ביד סופר אינו נאמן דאינו בידו עוד לקלקל ורשב"א דחה דבידו לגרר השמות ומשו' שהוא ביד לוקח אינו נאמן דאין בידו עוד לקלקל שיהי' שלא לשמה ובין לראב"ד דס"ל כרבא ובין לרשב"א אי יש בידו לקלקל נאמן בין לאביי בין לרבא ואי אפשר שיאמר הסופר אח"כ שכתב שמבטל דבורו שאמר שיהי' לשמה א"כ גם ביד לוקח בידו נאמן וכן במעשה שני שם שלא עיבד עורו' לשמה דהאמינו מתוך שנאמן על שלו הלא יש בידו לבטל העיבוד וע"כ כיון שכבר נגמר הס"ת אין בידו לבטל הלשמה ועיי' ויש לדחות דלמא כר"נ ס"ל דס"ל בגט חתר ומגרש כיון שנגמר המעשה הגם שמחוסר מסירה כ"ש בס"ת שלא חסר כלום אבל לר"ש י"ל אה"נ בס"ת הגם שלא חסר כלום מ"מ יוכל לבטל דבורו וממילא ליכא מעשה ולא דמי לכלים כמו שכתבנו וללשנא דקדושי' וכן פסק הרמב"ם דגם ר"נ ס"ל דיוכל לבטל הגט ויש מקו' לומר ה"ה ס"ת הגם שלא חסר מידי לזה יש ראי' מלקמן מס"ת ביד מי כיון שכבר נגמר אין יוכל לבטל ועיי':
ויש לי מקום עיון בכותב ס"ת ועדיין לא נגמר הכתיבה אם יוכל לבטלו לא מבעי' לשיטת הרמב"ם דס"ל לר"נ דיוכל לבטל הגט ומשו' דמחוסר נתינה כמ"ש תוס' הגם דמסברת הגט ל"ש לכתיב' דכבר נגמר מעשה כתיב' וחתימה ועשו שליחים שליחותי' ולא דמי למתני' בשליחו' המסירה דעיקר חסר שעשאו שליח למסור משא"כ שליחות הכתיבה כבר נגמרה וכלה מלאכתו שעליו לעשות מ"מ לא מחשב מעשה גמור ויוכל לבטל הגט

עצמו כ"ש באמציעו' כתיב' ס"ת אפי' חסר אות אחת דיוכל לבטל וקו"ח ממ"ש תוס' דאין ראי' מחיישי' שמא פייס כיון דלא חתמו עדי' לא מחשב הכתיב' מעשה הגם דמעשה כתיבת גט ועדי' שני דברי' כ"ש בכתיב' ס"ת גם אי ס"ל לר"נ דחוזר ומגרש בו משו' דחסרון מסיר' לאו מחוסר מעשה לענין מעשה הסופר לעדי' דכבר פסקה שליחותם ומלאכת' כלה ונגמרה משא"כ בס"ת ולבטל השם מקדושתו לא קאמינא דכל שם משמו' הקדושי' בפני עצמו עומד וקדושתו עליו מיד כשכתבו לשמה כי קאמינא לענין קדושת ס"ת שאין בו רק אחר שנגמר כולו ואפי' חסר אות אחת אין בו קדושת ס"ת וכתב מהרי"ק דס"ת שלנו אין בהם קדושה כ"כ שאנן לא בקיאי' בחסרות בזה קאמינא כל זמן שלא נגמר הכתיבה ואפשר עד שלא נתפרו היריעו' יחד יוכל לבטל כנלפע"ד:

ויצא לנו מזה לקולא למעשה בעורו' המעובדי' לשם ס"ת דהזמנה כהאי מלתא הוא ואסור לשנותו לדבר שבחול או לכתוב עליו גט ועיי' באו"ח סי' מ"ב ובא"ע סי' קכ"ד ועיי' ט"ז או"ח שטרח ליישב מנהג הסופרי' ולפמ"ש יש תקנה שיבטל העיבוד לשמה ואפי' ס"ת באמצע כתיב' יוכל לבטל כ"ש העיבוד דאינו אלא הזמנה כהאי מלתא הוא מ"מ אינו אלא הזמנה לכתוב עליו ועיקר חסר מן הספר וסופר ומהני ביטול והיינו המעבד עצמו אבל אחר לא יוכל לבטל דלא אתי דבור של אחר ומבטל דבור של זה חוץ משנאמר מסתמא ניחא לי' שיבטל כשירצה והוי כשלוחו וזה רחוק אבל המעבד עצמו יוכל לבטל כנלפע"ד ומ"מ צריך עיון לדינא למעשה:

ר"נ אמר חוזר ומגרש הגם דמחוסר מסירה מ"מ כבר נגמרה שליחותו של סופר ור"ש ס"ל כיון דמחוסר מסיר' מחוסר עדיין מעשה ובהא פליגו ולסוגי' ש"ס קדושי' גם ר"כ מודה דיוכל לבטל ומסתבר לתוס' כיון שמחוסר מסירה ונ"ל אם צריך שליחות לכתיבת הגט הבעל מבטל שליחותו מעיקרא בדבורו ממילא נתבטל הכתיב' הגם שכתב לשמה דבלא שליחו' ל"מ אבל לדסוברי' דא"צ שליחו' לכתיב' רק שידע הסופר וישמע מהבעל שרוצה לגרש קשה להסביר איך יועיל ביטול הא לא יוכל לומר ש לא הי' רוצה לגרש ואיך יוכל לעקור הלשמה שכתב הסופר אז כשרצה לגרשה ואם ע"ח כרתי ועדי' לכ"ע בעי שליחות מבטל שליחו' העדי' אבל לפי דקיימ"ל ע"מ כרתי אין לו מובן טרחתי ויגעתי להסביר ולא מצאתי הסברה ברורה וי"ל ע"ד פלפול דר"נ ור"ש פליגו אי בעי שליחות וי"ל הסוגי' עד"ז עד"פ ותן לחכם כו': התם דבור ודבור הוא כו' כתב תוס' מסוגי' דהכא נראה דר"ן ס"ל דאינו יוכל לבטל ומסוגי' דקדושי' משמע דיוכל לבטל אלא דתלינן דמבטל השליחו' ולא הגט. ונ"ל ליישב הסוגי' עפמ"ש הר"ן והקשה על הרמב"ם דס"ל דר"נ ס"ל דתלי' הביטול בשליח כשאמר ה"ה חרס בודאי מסתמא לגט מתכווין ולא לשליח וכן הקשה

בריטב"א והנה הה"מ כ' בלא"ה לשיטת הרמב"ם לא קאי פלוגתא דר"נ ור"ש על הברייי' דלעיל בטל הוא דשם לא איירי במסרו ע"י שליח עיי' בו וכי כן גם על ה"ה כחרס ג"כ לא קאי דלא איירי במגרש ע"י שליח ולא קאי פלוגתא דר"כ ור"ש רק על מתני' בבטל הוא ולק"מ קושי' הר"ן וריטב"א והרמב"ם באמת לא כ' דמבטל השליחו' ולא הגט רק בבטל הוא וחרס הוא י"ל מודה הרמב"ם אלא באמת פשטות הסוגי' דמביא פלוגתא דר"כ ור"ש סתמא חתר ומגרש משמע דקאי על כל דמייתי על הברייי' דבטל הוא וא"א בו וכן על הברייי' גט זה לא יועיל וקשה קושי' הר"ן מחרס הוא וגם הא לא קתני בברייתי' דשלחו ע"י שליח ונ"ל משו"ה סוגי' דהכא דמביא אחר הברייתו' הנ"ל פלוגתא דר"נ ור"ש וגם לא מביא דאיבעי' להו אלא ר"כ ור"ש פליגו בהכי משמע בכל גווני ולכן הוצרך לתרץ דר"נ ס"ל דאינו יוכל לבטל דא"א לומר דס"ל יוכל לבטל אלא דתלי' שמבטל השליח תינח:

במתני' אבל בברייתא דלא איירי משליח וגם לשון חרס הוא רחוק לפרש דשליח קאמר ולכן הוכרח לכנוס ולחלק בין דרי' לדר"נ דלא סתרו ההלכתו' אבל בקדושין לא מביא כלל ברייי' הללו רק ר"י הקשה לר"ל ממתני' דכאן ואסיק הלכתא כר"י ואפי' בקמייתא והדר מקשה הלכתא אהלכתא דקי"ל כר"נ דאמר חתר ומגרש וקאי על מתני' דהכא שפיר מתרץ דגם ר"נ ס"ל דיוכל לבטל דדמי' להא דהלכתא כר"י אלא דמפרשי' דבריו דמבטל השליח ומיושבו' הסוגי' ולפ"ז הלכתא כסוגי' דכאן דמשמע דפלוגתא דר"כ ור"ש גם על הברייתו' קאי דלא כרמב"ם:

ולשיטת הרמב"ם נ"ל בישוב הסוגי' די"ל דב' הסוגי' ס"ל דאין לחלק בין הא דר"י ובין דר"נ כדמקשה מעיקרא אלא דהכא מקשה והא הלכתא כר"י ואיך הלכתא כר"נ ומתרץ התם דבור ודבור היינו ללשנא בתרא שם דר"י ור"ל פליגו באשה שעשתה שליח דהוי דבור ודבור בלי מעשה והלכתא כר"י דאתי דבור ומבטל דבור בלא מעשה משא"כ הכא איכא מעשה הגם דמחוסר מסירה מ"מ מעשה הוא ולא דמי' לדר"י אבל לל"ק באמת אין הלכתא כר"י וכאן לא מביא הלכתא כר"י ואפי' בקמייתא אבל התם בקדושי' קאמר הלכתא כר"י אפי' בקמייתא והקשה הלכתא אהלכתא והוצרך לתרץ דס"ל לר"נ דלאו דעתו לבטל הגט רק השליחות וכיון דקיי"ל הלכתא כר"י ואפי' בקמייתא ממילא קיי"ל כסוגי' דקדושין דטעמא דר"כ דמפרשי' כוונתו לבטל השליח וכשמבטל הגט מפורש או שהגט ביד הבעל אין חוזר ומגרש וא"ש שיטת הרמב"ם ועיי': עוד ויותר נכון נלפע"ד ליישב הסוגי' דהנה הרשב"א הקשה על שיטת הרמב"ם ממתני' עצמו דבטל הוא ביותר מסתבר שמבטל הגט משמבטל השליח דהא אמר גט בטל הוא גם צ"ב במאי פליגו ר"כ ור"ש אי כוונתו על הגט או על השליח ולסוגי' דהכא פליגו אי אתי דבורו לבטל

הגט בענין זה פליגו כבר ר"י ור"ל אי אתי דבור ומבטל דבור לל"ב ולל"ק דבור שיש עמו מעשה אבל זו פלוגתא חדשה שאין בה טעם וסברא אם דעתו על הגט או על השליח ונ"ל להסביר בודאי כשאמר גט זה בטל הוא מסתבר יותר שמכוון על הגט מלומר שכוונתו דגט בטל משו' שמבטל השליחו' אלא דיש מקו' לומר כן וכיון שיש מקו' ג"כ לפרש שכוונתו על השליח הגם שקרוב יותר שכוונתו על הגט מ"מ חלוש דבור זה שאין ברור מללו ולא אתי דבור כזה ומבטל דבור הראשון שהי' ברור למאי אתכוון שיכתבו ויחתמו לשמה ולכן הגם שהתכוון שיבטל הגט שקרוב יותר שלזה אתכוון מ"מ לא נתבטל דאין בכח דבור כזה לבטל דבור מפורש ודבור זה אינו מפורש רק מדעתינו מפרשי' דבריו כן אבל השליחו' בטל דגם שמתכוון לגט כיון דגט בטל ממילא פסק' שליחותו ובין שכוונתו לבטל הגט או לשליח בטל שליחותו ולכן בטל השליחו' ולא הגט כן ס"ל לר"נ ור"ש ג"כ הכי ס"ל דאפשר לפרש על השליח וקרוב יותר לפרש על הגט אלא דס"ל דדבור כזה הגם שאין ברור מללו מ"מ יוכל לבטל דבור דעדיף מיני' כל שאין בו גמר מעשה ופלוגתא זו כעין פלוגת' דר"י ור"ל לב' לשוו' לענין אלמות דבור לבטל דבור שיש בו מעשה ולא נגמר ופלוגת' דר"נ ור"ש ג"כ בענין זה באלמות דבור שאינו ברור לבטל דבור דאלי' מיני כנ"ל לבאר סוגי' דקדושין:

ובמאי דכתיבנא נ"ל להשוות הסוגי' דשני' עולי בקנה א' רק שיש שינוי לשון דבסוגי' דקדושי' קאמר נהי דבטלה מתור' שליחו' גט גופא מי קבטל היינו נהי דבטלה מתור' שליחו' ודאי יהי' איך שיהי' כוונתו על הגט או על השליחו' סו' כ"ס בטל אבל גט גופא מי קבטל כיון שאין ברור דמבטל הגט ממילא אינו בטל הגם שהי' דעתו על הגט דקרוב לומר כן ואם גם הוא אמר יאמר שכוונתו על הגט מ"מ ל"מ דלא אלים דבור כזה לבטל דבור אלי' מפורש ומבואר והכא נמי כן קאמר התם דבור ודבור הוא היינו ששני דבורי' שווי' כדבור הראשון שאמר שרצונה להתקדש כן דבור שאומר' שחוזר' מקדושין אתי דבור ומבטל דבור כמוהו אבל כאן הכא נהי דקבטל שליחו' דשליח דממ"נ בטל גיטא גופא ומי לא קבטל דלא מהני דבורו לבטל הגט גם שמסתמא התכוון לגט והוא אומר אח"כ שהתכוון לכך דאין דבורו השני כדבור הראשון וכדכתיבנא וב' הסוגי' עולי' בקנה א' וא"ש שיטתו של הרמב"ם לב' הסוגיו' כנ"ל ישוב נכון בעזה"י:

ונלפע"ד הא דגט בטל דוקא כשאומר בפירוש גט זה בטל הוא אבל אם נמלך לגרש ואמר שאינו רוצה לגרש עוד בזה לא נתבטל הגט וכשחוזר מדעתו ורוצה לגרש יוכל לגרש בו לכ"ע כנ"ל פשוט ונ"ל להוכיח דבר זה ממתני דר"פ כל הגט נמלך לגרש ואמר לו אחד שמי כשמו כו' וקשה כיון שנמלך גם הוא א"י לגרש כיון דבטלה וקשי' לר"ש דס"ל חוזר

ומגרש ומצאתי קושי' זו בכתבי קודש של אבי מאוה"ג זצ"ל והניח בצ"ע. ולפע"ד דע"י שנמלך לא נתבטל הגט. אבל במשליכו לאיבוד נראה דאין לך ביטול גדול מזה ועיי' לעיל סוגי' דשיירו' מצוי' נמלך הי' ושם יש לעיי' כיון שהשליכו לאיבוד בטל הגט ושם הארכנו בחדושינו. ובמ"ש מובן אריכ' לשון המשנה ר"פ כה"ג נמלך ומצאו חבירו ואמר לו שמי כשמך הו"ל לקצר נמלך חבירו ששמו כשמו אין יוכל לגרש ולפמ"ש א"ש דנקיט הכי דוקא כשנמלך ולא השליכו לאיבוד אז הוא יוכל לגרש ולא חבירו אבל כשהשליכו לאיבוד ומצאו חבירו ששמו גם הוא ל"י לגרש דבטלו כבר וליכא רבותא בחבירו משו' שנכתב לשם כריתו' דכבר בטל הבעל כתב' לשם כריתו' וא"ש ועיי': יש לעיי' בשטר קדושין דבעי לשמה אפשר לכ"ע יוכל לבטל גם אם גנו ל"י לבטל משום דחסרון מסיר' לאו מחוסר מעשה כ"כ כיון שיש בידו כל שעה לתת לה בע"כ אבל בקדושין דבעי דעתה ורצונ' חסרון מסירה כזו דתליא בדע' אחר לכ"ע חסרון הוא וצ"ע:

ואם כדברינו כן הוא איכא נפקותא בגט ג"כ בזה"ז דחר"ג שלא לגרש אלא מרצונה אפשר כ"ע מודי' דיוכל לבטל הגט דמחוסר מעשה דתלי' ברצונה ולא מקרי בידו שיעבור חר"ג וגם אפשר דאי עביד ל"מ ויש בזה להאריך. ובתשובה הארכתי בתכלית האריכות:

אתמר בפני כמה הוא מבטלו ר"נ אמר בפני ב' כ' תוס' דאין לומר דר"נ לשיטתו דס"ל שני' שדנו דיניה' דין דהא לא קיי"ל כוותי' בהא וקיי"ל בפני ב' אלא דס"ל בפרוזבל סגי בתרי קרו לי' ב"ד לפ"ז אין לו דין ב"ד שכחו יפה דאיתא בירושלמי אליבא דר"ל דס"ל לא אתי דבור ומבטל דבור דשאני כח ב"ד יפה ואי ב' לאו ב"ד הוא אלא לדבר זה שיוכל לבטל בשני' דקלא איתי לי' אבל אין כחו יפה כב"ד וצ"ל דר"ל ס"ל ב' ב"ד הוא שני' שדנו דיניה' דין או דס"ל לר"ל בפני ג' דאיתא בש"ס דילן דר"ל ס"ל בפני ג':

והנה נראה מירושלמי דס"ל לר"ל דכל מתני' איירי בפני ב"ד שכחו יפה ואינו במשמעו' המתני' רק בראשונה הי' עושה ב"ד ומבטלו שלא בפניו אבל ברישא כשמבטלו בפניו ל"צ ב"ד והנה בש"ס קדושין ר"פ האומר מקשה ר"י לר"ל לל"ק וללי"ב אסיק דר"ל בתיובתא ולא ניחא לי' לתרץ דמתני' משו' כח ב"ד יפה או דלא רצה לומר דכל מתני' דווקא בפני ב"ד ועיי' הפלאה קדושין דמשווה התלמודי' דלא פליגו ואענה גם אני חלקי בזה לעשו' שלום בין התלמודיי. למעיי' בירושלמי יראה כי בירושלמי בראשונה הי' עושה ב"ד משנה אחריתא הוא ולא כמו דאיתא בש"ס דילן ועל מתני' בראשונה הי' עושה ב"ד מקשה לר"ל ומתרץ כח ב"ד יפה וצ"ל למה לא הקשה על מתני' ראשונה הגיע בשליח או ששלח כו' ובש"ס דילן מקשה ר"י לר"ל מרישא דמתני' הגיע או ששלח אחריו שליח וכ"ז מידי דבעי ישוב. ונ"ל הנה תוס' קדושין כ' לל"ב דר"ל לא פליג רק במבטל

שלא בפניו דלא אלים דבור שלא בפניו כ"כ וסברת תוס' נראה דהא איבעי' לעיל כ"ט אי יוכל לעשו' שליח שלא בפניו ופי' הר"ן אם יוכל לעשותו שלא בפניו ולא אלי' דבור שלא בפניו לעשותו שליח ומסקינן דיוכל עכ"פ נראה דחלש דבור שלא בפניו מבפניו וזו סברת תוס' לר"ל דס"ל שלא בפניו לא אתי דבור כו' אבל בפניו מודה כנ"ל והקשה מהרש"א א"כ מאי מקשה ר"י לר"ל ממתני' דגיטין הא שם בפניו וכ' דהקושי' משלח אחריו שליח עיי"ש ותרוצו דחוק דהא שלח אחריו לבטלו בפניו כאשר כבר כתבנו במתני' לעיל וצ"ל דמ"מ קליש הדבור ע"י שלוחו של בעל דהא עביד ש"ס צריכותא דה"א לא אלימא ומדמה ש"ס במשקל דר"ל שלא בפניו דאשה עצמה כמו בפניו ע"י שלוחו של בעל כצ"ל. ורש"י נשמר מזה וכ' דר"ל בין בפניו ובין שלא בפניו ליישב בא דמשו"ה הקשה ר"י לר"ל שפיר מרישא דמתני' וכבר הרגיש פ"י שם בזה לכן כ' רש"י בל"ק דר"ל בין בפניו כו' משו"ה דאל"ה לא מקשה ממתני'. ונ"ל קצת ראי' לשיטת רש"י מדמסיק שם הלכתא כר"י ואפי' בקמייתא ולולי דאמר אפי' בקמייתא ה"א דקאי על בתרייתא לל"ב והא לל"ב אסיק ר"ל בתיובתא פשיטא דהלכה כר"י ולא צ"ל הלכתא בתר דאפיק בתיובתא ונדע דקאי הלכתא על קמייתא ולרש"י ניחא דליכא תיובתא לר"ל רק במה דס"ל אפי' בפניו אבל במה דס"ל שלא בפניו ליכא תיובתא ממתני' והא כמו ר"ל אמר בין בפניו בין שלא בפניו א"י לבטל כן ר"י בשניה' ס"ל דיוכל לבטל וה"א דלהכי אמר הלכה כר"י אפי' שלא בפניו דליכא תיובתא לר"ל קמ"ל הלכתא כר"י בכולו ועדיין לא ידענו דהלכתא כר"י בקמייתא לכן הוצרך לפרש דהלכתא כוותי' אפי' בקמייתא ובין בפניו ושלא בפניו כנ"ל:

ונראה הא דמקשה לר"ל בפשיטו' ממתני' ומסיק בתיובתא אולי ר"ל דווקא שלא בפניו אמר הא לק"מ דהא ר"י מקשה לר"ל ופליגו אהדדי והוא ידע דר"ל אמר אפי' בפניו ואחר הוצע' נבוא למטרת כוונתינו דבש"ס דילן דר"י מקשה לר"ל דידע דס"ל אפי' בפניו א"י לבטל הקשה לו שפיר מרישא דמתני' אבל ירושלמי לא מייתי דר"י הקשה לר"ל אלא סתם ירושלמי אמר מתני' לא קשי' לר"ל דכח ב"ד יפה לא העמיד הקושי' על מתני' קמייתא די"ל ר"ל דווקא שלא בפניו ס"ל דל"מ ביטול ולק"מ לכן העמיד הקושי' על מתני' בראשונה הי' מבטל שלא בפניו ומתרץ כח ב"ד יפה דהא בטלו בפני ב"ד ומרישא בלא"ה לק"מ והא"ש דבש"ס דילן מסיק בתיובתא דמקשה ר"י לר"ל מרישא ושם א"א לתרץ כח ב"ד יפה דלאו בב"ד איירי וא"ש ועיי': והיתה לבאר דעדיין קשה ממתני' קמייתא דקידם אצל אשתו או:

ששלח הא שלא בפניו הוא ושם ליכא ב"ד והי' לירושלמי להקשו' משם ושם ליכא לתרץ כח ב"ד. וליישב גם זה נ"ל בהקדם מה שהי' נ"ל פשוט מסברא דעד כאן ס"ל לר"ל לל"ב דלא אתי דבור כו' אלא כשלא נשתנה דעתה ורוצי' בקדושין מפלוני אלא שאין רצונה שיהי' שלוחה בזה לר"ל דלא אתי דבור כו' ושליח במקומה עומד לקבל קדושין אלו מפלוני במקומה וקבלתו כקבלתה אבל כשחוזר' מדעתה ואינה חפצה בקדושי' של פלוני גם ר"ל מודה דאין השליח מקדשה שלא מרצונה ואין בזה משו' לא אתי דבור כו' דלא עדיף מהיא עצמה שיש לו ידה בלי רצונה וכמו שמקדשה א' ונותן לידה בע"כ בלי רצונה ופשוט שוב מצאתי שכ"כ פ"י בקדושין וקיצר עיי"ש ותבחר:
אלא לפ"ז קשה מדמקשה ר"י לר"ל ממתני' ס"ל דמבטל ענין הנתינה שאין רוצה לגרש כלל אבל לבטל השליח אינו יוכל ומצאתי ראיתי שהרגיש הפלא' בזה וכ' דצ"ל דמתני' גם במבטל השליח ורוצה בגירושין וכשאני לעצמי הסברתי לו דתלינן מסתמא כוונתו לבטל השליחו' דאינו חוזר מדעתו לגמרי אלא שאינו חפץ בשליח ועוד י"ל מתני' הגיע ה"א לצעורי קמכוון קמ"ל וכתבנו לעיל דאמרי' להכי לא רץ אליו שלא הי' דעתו לבטל רק מפני שראה שהתעצל בשליחותו תינח שמבטל השליחות אבל בגירושין עצמו לא וא"ש. ולפ"ז אומר אני בקידם לאשה דה"א לצעורי וכתבנו לעיל משו"ה ס"ד לצעורי קמכווין משו' דהו"ל לילך אצל השליח ולא לאשה וה"א לצעורי קמ"ל והא דלא הלך אצל השליח מזה כראה כי אינו רוצה לגרשה עוד וחוזר מן הגירושין לכן רץ לאשה להודיע שיענה ואין זה שייך לשליח רק ביטול שליחותו אבל שלא יגרש כלל זהו דבר הנוגע לאשה כנ"ל ועיי'. והא"ש לירושלמי מן קיד' אצל אשתו דמבטל ענין הגט ומגלה דעתו שאין רוצה כלל בגירושין גם ר"ל מודה ולכן הקשה רק ממבטל בפני ב"ד וכדכתיבנא והתלמודי' כ"א על מקומו בא בשלום כנלפע"ד נכון בעזה"י:
וע"פ מ"ש דמבטל ענין גירושין שאין חפץ כלל לגרש לית דפליג דמהני יש ליישב מ"ש הרמב"ם פ"ו דאם מבטל השליחות מהני אפי' הגיע הגט לידה וכ"כ הטור ונתקשינו לעיל פשיטא הא כיון דאמר דמהני הביטול היינו בהגיע אח"כ לידה וישבנו לעיל ובמ"ש י"ל עוד דהכי קאמר לא מבעי' כשהוא מבטל כל ענין הגירושין שאין רוצה לגרש עוד דבטל השליחו' אפי' הגיע הגט לידה כוונתו מן הבעל שנטלו מן האשה וניתן מחדש לשם גירושין ולא ביטל תחלה רק השליחו' דס"ל לר"ל כה"ג ל"א דבור כו' אבל אכן לא קיי"ל כוותי' והיא הרבותא כנ"ל ועיי':
רב ששת אמר בפני ג' וקיי"ל כר"נ וכר"י דהכי ס"ל ורש"י כ' במתני' בפני ב"ד ג' ותמה הפ"י הא קיי"ל בפני ב' וכן הקשה התוי"ט על הברטנור' ועיי' פ"י במתני' שכ' דכוונת

רש"י בוודאי מעיקר הדין סגי בב' אבל הם מעצמם חששו לתקלה ובטלו בפני ג' כדי שיהי' לו קול והוכרח רש"י לזה משו' דקיי"ל לענין ממון בעי ג' ואיך קרו במתני' לב' ב"ד ולכן התחכ' רש"י דב"ד של ג' והחמירו ע"ע עיי' בו. והנה מ"ש דרש"י קשי' לי' כיון דלא קיי"ל לענין ממון דלא כתוס' שכ' כיון דפרוזבל קרו לי' ב"ד ממ"ש רש"י כאן בד"ה ר"נ אמר בפני שני' בשלמא גבי דינא דממונא כו' נראה דרש"י נשמר מקושי' תוס' דהא לר"נ ל"צ רש"י לזה דהא ס"ל כשמואל והוצרך רש"י למ"ש משו' דלא קיי"ל כר"נ וקיי"ל בפני ב' וכמ"ש תוס' דלא כפ"י ומ"מ א"ש דברינו דס"ל לרש"י דגם בפרוזב' לא קיי"ל כר"נ ועיי' תוי"ט דהקשה על הטור הא אפי' בפרוסבל לא קיי"ל כר"נ ואיך קרי לי' במתני' ב"ד ונדחק עיי' בו וי"ל דזהו דקשה לרש"י ולכן מפרש ב"ד ג' דהם החמירו ע"ע וצ"ל הא דס"ל בפני ב' מסברא ס"ל כן דמעיקר הדין סגי בב' דמשו' תקנת עגונות לא הי' ר"ג הזקן כמנה לתקן תקנה כמ"ש מהרש"א לקמן בתוס' אלא דצ"ל דאין שום רמז ורמיזא במתני' דסגי בב' ומעצמם החמירו לבטל בפני ג' ונתן מקו' לטועו' דווקא בפני ג' ונ"ל דלשון מתני' דייק כך כשנבון לשון מתני' בראשונה הי' עושה ב"ד מה הי' עושה ב"ד דקאמר הול"ל בתחלה הי' מבטלו בפני ב"ד ויש לדייק דלא הי' צריך ב"ד של ג' מדינא רק הי' עושה מעצמו ב"ד מרצונו מזה מרומז דסגי בב' ולמ"ד ג' דווקא י"ל לשון הי' עושה דינא קאמר דהא למ"ד בפני ג' חששו מתחלה לממזרות ולא סמכו על קלא דב' דל"ל קול כ"כ י"ל עוד דלא סגי כשבא ופגע בג' ואומר לפניהם שמבטל השליח דמלתא דלא רמי' עלייהו הוא ולא רמי' עלי' למיפק קלא דבריו נכנסו בזו ויוצא בזה וכעין זה בש"ס שבועו' בהוד' או מנה מניתיך בפני פלוני כו' ולכן הוצרך לעשו' ב"ד לוועדם יחד דווקא שמכינם להושיב ב"ד והיינו הי' עושי' ב"ד וכ"ז למאן דס"ל ג' שחששו לכל חשש ממזרו' עד דיהי' קלא ואגלוי' טפי אבל למ"ד בפני ב' דל"ח מתחלה לקול גמור כ"כ לא צריך להושיב ב' במכוון ונקיט הי' עושי' ב"ד שאין צריכי' ב"ד אלא שמעצמן עשו ב"ד כנ"ל:

אלא צ"ב למה קמ"ל מה שהי' עושי' תחלה מרצונם לא הול"ל רק מתחלה מבטלו בפני ב"ד דיש נפקותא כמ"ש תוס' דלרבי בטלו אינו מבוטל אבל מה שעשו מעצמם מה תועלת בהודעה זו נ"ל דאי הוי אמר בתחלה הי' מבטל בפני ב' התקין ר"ג הזקן כן מפני תק"ע ה"א שלא יהי' עושי' כן בפני ב' אבל בפני ג' לא תיקן לכן נקיט בתחלה הי' עושה ב"ד מרצונו אבל בפני ב' מה"ד התקין ר"ג הזקן שלא יהי' עושי' כן אפי' כמו שעשו בפני ג' לא ועוד י"ל כשנבין למה בתחלה הי סגי להו בב' ולא חששו שיהי' מלתא דמגלי' טפי ור"ג הזקן חש יותר נ"ל דבאמת בתרי איכא קול כ"כ כשחוקרי' אם בטל יתוודע הדבר דאיכא קלא אבל לא כ"כ שיגיע הקול אליה' בלי דרישה ורוב נשי' כשרו' הי' דורשו'

ונתוודע להן ע"י קול דבי תרי וסגי בהכי אלא שהמגרשי' הי' מחמירי' וחוששי' שלא יארע תקלה ע"י והי' מבטלי' בפני ב' והי' הנשים סומכות עצמן שלא לחקור דסמכו מסתמא הי' מבטל בפני ג' ויגיע הקול אליה' כמ"ש רשב"א לקמן שא"צ לחוש אם מבטל בפני ג' מסתמא יגיע הקול לאזנה ולפעמי' מי שלא חש עשה כפי הדין בפני ב' והיא סבורה שמסתמא מבטל בפני ג' כנהוג ויצא מכשול לכן כשראה ר"ג הזקן בימי' שהי' עושי' כן הוצרך לתקן שלא יהי' עושין כן ועקר התקנה בפני ב"ד וכיון שעקר זה עקר הכל מפני עגונת כמ"ש תוס'. והא"ש דקתני במתני' בראשונה הי' עושי' מרצונם ב"ד של ג' ומשו"ה מצא ר"ג הכרח לעקור תקנה ראשונה כנ"ל והוא דבר נכון בעזה"י:

והנה תוס' נתקשה לענין מאי פליגו מה דהוה הוה והעלו דאיכא נפקותא לרבי נראה דלרשב"ג לא מצא נפקותא וצל"ע לפמ"ש תוס' לעיל ל"ב ע"א ד"ה מהו דתימא אגלאי מלתא כו' דגדולה מזה אמרי' לקמן בביטול שלא בפני השליח ואשה דמשמע פשט הלכה דלא הוי ביטול ס"ל לתוס' משום דיש כח ביד חכמים היכא דאיכא טעם חשוב וכ"כ ביבמו' פ"ט ע"ב דכל דאיכא טעם חשוב לא מחזי כעוקר דבר וס"ל לתוס' דגם זה טעם חשוב וצ"ל הא דמקשה ש"ס לקמן על רשב"ג ומי איכא מידי דמדאורייי' בטל כו' ואסיק דאפקעינהו ולא משום דיש כח ביד חכמים צ"ל דתקנת ר"ג למ"ד בפני ג' משום תק"ע ליכא טעם חשוב וכן למ"ד בפני ב' דאיכא קול רק דליכא קול גמור ליכא טעם חשוב אבל קוד' תקנ' ר"ג למ"ד בפני ג' ולא בפני ב' איכא טעם חשוב וכ"ש למ"ד בפני ב' ולא בפני אחד כצ"ל. ולהיות כי כן איכא גם לרשב"ג נפקותא דמה שהי' קוד' תקנת ר"ג יש טעם חשוב ויש כח ביד חכמי' ולא הפקיעו הקדושין אם קדש אותה אחד קודם ביטול הקדושי' בטלי' וכן אסורה לכהן ולקרובי' מדאורייי' משא"כ מה שהוא לאחר התקנה דאין כח בידם לעקור רק משו' אפקעינהו בהיתר הוא קיימו קדושי אחר למפרע וכן מותר לכהן ולקרוביו מדאורייי' לכהפ"ח ואיכא נפקותא גם לרשב"ג והי' תוס' יוכל להמציא נפקותא בין לרבי בין לרשב"ג וצ"ע:

ונ"ל דלכאורה צ"ע תוס' שמביא ראי' דיש כח ביד חכמי' לעקור מנ"ל דלמא כמו שמתרץ ש"ס לאחר תקנ' ר"ג משום אפקעינהו דשם ליכא טעם חשוב כן י"ל קוד' תקנה דאין בכחם לעקור אפי' היכא דיש טעם חשוב אלא משום אפקעינהו ונ"ל דתוס' הוכיח כן מדמקשה על רשב"ג ומי איכא מידי הלא קודם התקנה בפני ב' או בפני א' לכל מר כדאית לי' גם רבי הכי ס"ל וקשה כהנ"ל וכן הקשה פ"י מזה הוכיח תוס' דע"כ קודם התקנה דאיכא טעם חשוב לא הי' קשה לש"ס דיש כח כו' ולכן הקשה לש"ס רק לאחר התקנה ומינה לענין גילוי מלתא דאיכא טעם חשוב. והא"ש לאמת דמתרץ משו' אפקעינהו רבנן

ואפי' בקדש בביא' וכיון דאפשר להפקיע גם קיד' תקנה לא עקרו דבר מה"ת כיון דבידם להפקיע מה להו להתיר איסור תורה לא שבקו התירא להתיר אסורא. והא"ש דלא אשכח תוס' נפקותא רק לרבי מה שהי' קוד' תקנת ר"ג ומשו' אפקעינהו אבל לרשב"ג לאמת ליכא נפקותא כנלפע"ד נכון ועיי':

דף לג.

ר"י אמר מפני תקנת ממזרי' עיי' רמב"ם שכתב שלא ידעה שביטל ותנשא ואח"כ יבואו עדי' שבטל ומצא בני' ממזרי' לא ידעתי למה כ' הרמב"ם אח"כ יבואו עדי' כשלא יבואו גרע ואירא מכשול יותר דיתערבו ממזרי' בלי ידיע' שהם ממזרי ולא ידעתי פתר לדבריו וצל"ע:

ובי תרי ל"ל קלא הקשה תוס' יתקנו בפני ג' ודחק דס"ל משום תק"ע ופי' מהרש"א משו"ה לא הי' מתקני' וכיון שנמנה לתקן שלא יבטל בפני ב' לא תיקן בפני ג' משום תק"ע. ולפע"ד יותר דהכל משו' ממזרות בשנבין הא דקאמר ש"ס למ"ד בפני ב' והיא לא שמע' כו' ולמ"ד בפני ג' והיא שמעה וידע' ולא תלה בשליח דבפני ג' שמע וידע משא"כ בפני ב' וי"ל דס"ל דשליח לא ישמע לעולם בבירור רק האשה שהיא הנוגעת בדבר ויודעי' שהיא אשה זו שבעלה שלח לה גט ובטלו וגם היא אזני' פתוחות לשמוע כל האפשר אבל השליח מי יודע שזהו שלוחו וגם מלתא דלא רמי' עלי' כ"כ לכן נקיט ש"ס הכל באשה כנ"ל. אלא לפ"ז קשה לי למ"ד בפני ג' לא חייש דשמע' וידע' הא ריש כתוב' לל"ק ס"ל לרבא דאין טענ' אונס משום פריצות ומפרש ש"ס דאמר' דליכא אונס וכ' תוס' שתשמע שיש אונס ואמרה דליכא אונס או אחרי' לא ישמע עיי"ש ובש"מ א"כ גם כאן לא סגי בקול משום הפריצו' שתאמר שלא שמעה ולא ידע' או לא תחוש לקול ובלא"ה ל"ק דאם היא פרוצה השליח לא יתן דא"א חוטא להכשילה אבל לפמ"ש השליח לא ישמע רק היא יש לחוש לפריצות וצ"ל משום פריצו' דמועטו' הנה לא תיקנו תקנה ובכתוב' לל"ב ל"ח רבא ויש טענ' אונס ולל"ק משום פריצות וצנועו' יחד חייש. והא"ש דמאן דס"ל בפני ב' ס"ל ג"כ משום פריצות לא נמנה לתקן תקנה אלא בב' דליכא קלא כ"כ חייש משום ממזרו' דגם כשח' יכשלו שלא ישמעו ולא ידעו:

וכיון שנכנס לתקן לא תיקן בפני ג' משו' דאיכא פרוצות ולמ"ד בפני ג' משו' פרוצות לא תיקן דלא שכיח כ"כ ומיושב קושי' תוס':

ואתי' לי שפיר בזה מה דהי' קשה לי למה אמר ר"י משו' ממזרו' ולא טפי משו' שתכשל באיסור חומר דא"א בשלמא התם בכתוב' דג"כ אמר משום ממזרו' התם אמר משום פריצות ומשום כשלון שלה ל"ח שהיא בשט נפש תעשה איסור ולכן אמר משום

ממזרו' אבל כאן דחיישי' לכשרו' שלא ידעו במה יכשלו הול"ל משום איסור חמור בידה. ולפמ"ש א"ש דמשו' זה הי' סגי לתקן בג' וצ"ל משום פריצות ומשום איסור שלה דפריצות וצ"ל משום ממזרות לבן נקיט מיד משו' ממזרות וא"ש:

ובדברי' הדברי' החלו מצאנו מקום ישוב למ"ש רש"י במתני' בתקנת ר"ג הזקן שמא לא ישמע והיא אזלא ומנסבא שהקשה הפ"י דארכבי אתרי רכשי דתחלה כ' ב"ד ג' והא בג' ליכא משו' ממזרות דקלא אית לי' והעלה דחיישי' למיעוט דל"ל קלא עיי' בו ועיי' תוס' מ"ט. ולפמ"ש י"ל כשנבין מ"ש רש"י דלא שמע השליח ליתן לה ובש"ס קאמר דלא שמעה היא ולמה שינה רש"י וכ' שלא שמע השליח ונ"ל דכבר כתבנו דיש כאן חשש פריצות דשליח גם בג' לא ישמע אלא היא אלא משום פריצות דל"ש לא תיקן מתחלה רק משום רוב כשרו' שלא יכשלו ושוב לא רצה לתקן בפני ג' משום דאיכא נמי פריצות שישמעו ושליח לא שמע ויתן לה. והיינו דכ' רש"י ב"ד ג' וכמ"ש פ"י ובארנו' דמדעת' עשו כן וביטל ר"ג עיקר הדין בפני ב' ולא תיקן בפני ג' כמו שעשו מעצמם דאיכא משום פריצו' והיינו דכ' רש"י דשליח לא ישמע ויהיב לה הגם שהיא שמעה איכא משום ממזרות דפרוצות וא"ש נכון בעזרי החונן דעת:

עוד כ"ל בקושי' תוס' יתקן בג' ותי' תוס' משום עגונו' וע"פ שפי' מהרש"א דמעיקר' לא תיקנו משו"ה דוחק קצת וגם במאי פליגו ר"י ור"ל ר"ל ס"ל משום תק"ע לחוד די לתקן ור"י ס"ל משו"ה לא תקנו מעיקרא. וליישב כ"ז אקדי' קושי' תוס' לקמן מה הועיל בתקנתא דזמן עדיין יחפה ומה שתי' דכדין יחפה אינו מספק דא"כ יטהרו ממזרי' וגם ירגילו זנו' עי"ז. והנה קושי' תוס' ע"כ לפמ"ש לעיל דגם לרב למ"ד בפני ג' כשביטל בפני ב' ולמ"ד בפני ב' כשבטל בפני א' אינו מבוטל א"כ עדיין יחפה. דאל"ה לק"מ באמת לרשב"ג לא תיקנו זמן משו"ה וס"ל כר"ש לעיל ואליבא דר"ש לא קאמר ר"י וה"ה אליבא דרשב"ג אלא דקושי' תוס' לרבי. ולפ"ז יש לנו תי' מרווח עפמ"ש רמב"ן בחי' למ"ד בפני ב' מן הדין בפני א' ל"מ דאין דבר שבערוה כו' ולמ"ד בפני ג' בפני ב' ל"מ דאין בכח דבור שלא בפניו לבטל דבור שבפניו אם לא בכח ב"ד ובפני ב' מה"ד ל"מ אבל לרבי ל"צ לאפקעינהו מה"ד ל"מ מידי ול"ק לרבי ולרשב"ג בלא"ה ל"ק באמת לא תיקנו זמן משו"ה דלא יועיל דעדיין יחפה וא"ש:

וי"ל לפ"ז דר"י ור"ל בפלוגתא דזמן לשיטתיי' קאי דקשה עדיין לרשב"ג דאמר בטלו מבוטל ויוכל לחפו' למה לא חש שיחפה עי"ז ויטהר ממזרי' וירגילו בזנו' ומה שמשביח בתקנה דשלא בפני' מגרע בחשש חיפוי אלא לר"י משום ממזרות וכשלון עבירה לזה יש לחוש יותר מלשמא יחפה כדין אבל לר"ל משום תק"ע דאין בו איסור וכדין תעגן זה אין

כדאי לתקן ולגרוע שעי"ז יטהרו ממזרי וירגילו בזנו'. והא"ש דר"ל לשיטתו דס"ל בג' ומפני תק"ע הי' קשה לי' אי חיישי' לזנו' למה תיקן רשב"ג בטלו אינו מבוטל דאל"ה לא הועילו בתקנתי' הא עי"ז יבוא לחפות ומשום תק"ע אין כדאי לדחו' חשש זה וע"כ דמשו' זנו' ל"ח דל"ש ור"י לשיטתו דתקנתא משום ממזרו' א"ש ועיי'. והא"ש דלא תיקן ר"ג בפני ג' משום תק"ע היינו מאחר שתיקן שלא לבטל בפני ב' משום ממזרו' ואפקעינהו רבנן. ויש בידו לחפות לבטל בפני ב' שוב מה שאין יוכל לבטל בפני ג' לא יצא תקלה גם אם בפני ג' יוכל לבטל בפני ב' ויפקיע הקדושין ותיקון שלא לבטל בפני ג' עי"ז לא יצא תקלה ותיקן משום תק"ע שלא לבטל בפני ב' אבל שלא לבטל בפני ב' משום תק"ע ועי"ז יבוא מכשול במק"א לא הי' מתקן ור"ל דס"ל לזנו' דל"ש לא חיישי' ס"ל שפיר דעיקר התקנה משום תק"ע וכ"א לשיטתו אזיל וא"ש נכון ועיי':

וע"פ מ"ש יש להוכיח לעיל סוגי' דזמן דאיפוך בתרייתא דאין לומר קמייתא דתיקשי לר"ל מתקנת רשב"ג משום תק"ע ולא חש לזנו' וקשי' לר"י יתקן בג' כמובן הקצרתי. ובה"ע ורא"ש מביאי' מירושלמי דר"י ס"ל משום פירו' ור"ל כר"י ולפמ"ש א"ש ירושלמי לשיטתו דלא מייתי כאן רק ר"ל בטעמא דתקנה חד אמר לר"ל משום תק"ע וחד אמר משום מותרו' ומסיק שם דתרתי אית' לשיטת ירושלמי י"ל שפיר דר"ל ס"ל שמא יחפה ור"י ס"ל משום פירו' כמובן אבל לפי ש"ס דילן ע"כ ר"י משו' חיפוי ור"ל משום פירות עיי' היטיב כי הקצרתי:

ומצאנו בזה מקום ישוב לקושי' העולם על תוס' הרא"ש דזנו' בארוסה שכיח לא מקשה ש"ס מידי לר"ל למה תיקן זמן הא זנו' בארוסה שכיח ולפמ"ש לק"מ דא"כ תיקשי לר"ל על רשב"ג למה בארוס' בטלה אינו מבוטל הא עי"ז יצא תקלה בארוסה שיחפה דזנו' שכיח ועכצ"ל דגט ארוסה ל"ש ומש"ה לא חש ולר"י כיון שתיקנו בנשוא' כללו בחד תקנה גם ארוסה ושפיר מקשה לר"ל וא"ש ועיי':

ר"ל אמר מפני תק"ע בירושלמי סבור שבטל והוא לא בטל כ' רשב"א פרישו שסבור שבעל קוד' שבא לידה ובאמת בטל אחר שבא לידה וכ' ואין לומר שתחוש שבטל ולא בטל דהא קלא אית לי' ולמה תחוש שבטל ול"ל קלא ופ"י כ' די"ל שתחוש למיעוט ומהתימ' שלא זכרו ש"ס ערוך ריש כתוב' משו' צניע' שתאמר שמא נאנס וכ' תוס' הגם דאנן ל"ח לאונס דל"ש מ"מ היא תחוש לעצמה וכן י"ל כאן ונ"ל שתוס' ורש"י מפרשי' כן בכוונ' ירושלמי דתיקנו משו' צניעו' שיחושו לעצמן למעוטא ותתענן שלא כדין אלא כיון דלחד לישנא ל"ח לצנועו' ויש אונס בגיטין לכן לא רצו לפרש כירושלמי לכן כתבו מה שכתבו כנ"ל:

ואפקעינהו רבנן לקדושין מיני' הקשה תוס' מה הועילו חכמי' בתקנתם כבר כתבנו בסמוך דקושי' תוס' לרשב"ג לק"מ דלדידי' באמת צ"ל משו' פירי כמו דאמר ר"י אליבא דר"ש לא קאמינא וכן לרשב"ג ל"ק אלא דקשי' גם לרבי שיבטל בפני א' למ"ד בפני ב' או בפני ב' למ"ד בפני ג' ועדיין קושי' תוס' צריך ביאור לפמ"ש תוס' בריש פרקין ומביא ראי' דיש כח בי"ח מדמשמע דלרבי בפני ב' או א' בטלו אינו מבוטל ובארנו לעיל כוונת תוס' היכא דאיכא טעם חשוב יש כח אבל בתקנת ר"ג ליכא טעם חשוב הוצרך ש"ס לומר משו' אפקעינהו ומ"מ הוכיח תוס' שפר לס"ד עד דלא ידע דאפקעינהו איך הבין לרבי קוד' התקנה וע"כ משו' דאיכא טעם חשוב ולאמת כיון דאפשר לאפקעינהו גם בפני ה' או ב' כקוד' התקנה לא התירו איסור במקו' שאין צריך דיש היתר להפקיע הקדושין וכבר כתבנו מזה לעיל ל"ב ע"ב בתוס' ד"ה ר"נ אלא לפ"ז ל"ק קושי' תוס' כאן כיון דעי"ז יהי' יוכל לחפות לא אפקעינהו רק התירו איסור ויש כח בידם בטע' חשוב ולא הפקיעו כדי שלא יהי' יוכל לחפות וי"ל דס"ל לתוס' משו' שלא יהי' יוכל להפקיע ליכא טעם חשוב כ"כ שמשו"ה לא יפקיעו הקדושין בבטלו שלא בפניו ויתירו איסור ומשו' ממזרו' סגי להו באפקעינהו ומשו' שמא יחפה כיון בדין מחפה ליכא טעם חשוב שיתירו איסור משו"ה אלא דס"ל לתוס' בקושי' עכ"פ לא הועילו בתקנת' ותי' דהועילו טובא שלא יחפה שלא כדין עכ"פ כנ"ל:

ועל תי' תוס' בדין יחפה צ"ב למה להו לתקן זמן שמא יחפה שלא כדין מהיכי תיתי יעשה כן כיון שלפנינו לחפות כדין ואי משו' שיעבור על תקנתא דרבנן שאמרו שלא לבטל שלא בפניו הלא כשמחפה שלא כדין איכא איסור ביותר וי"ל דלא ירצה לעשו' בעילות זנות כי חרפה הוא לו ועיי' ר"ן כתוב' סוגי' דקדשה ע"ת לכן טוב לחפות שלא כדין ותוס' בקושי' הקשה שפיר אחר תקנת זמן יחפה ע"י ביטול ויעשה בע"ז להציל אותה ממות וא"ש ופשוט:

מה שהקשה תוס' איך מחייבי' מיתה לעולם דהו"ל התרא' ספק שמא יבטל הגט וכן הקשו יתר הראשוני' לא ידעתי קושי' בזה דלמא באמת מתקנה זו ואילך אין הורגים ומשו' מצוה דבערת הרע כיון דליכא התרא' וודאי אין מצוה על הב"ד להרוג דהוי כליכא התראה דמחייב' מיתת ב"ד ומה שיש להקשו' על סוגי' ש"ס לעיל י"ז דקאמר ר"ל לא אמר כר"י משו' שמא יחפה זנות לא שכיח הא כל החשש ועיקר התקנה הי' שיפטרנה בשקר ממיתה וכ' תוס' דז"א דעדי' והתרא' לא שכיח והא לר"ל דס"ל התרא' ס' ל"ש התראה א"א לומר משו' שמא יחפה בלא"ה א"א להמיתה דהו"ל התראת ספק כן יש להקשו' ולקושי' זו י"ל דש"ס הכי קאמר ר"ל ל"א כר"י גם אי הי' ס"ל ה"ס שמה התראה

מ"מ עדיפא אמר משו' פירי דזנו' ל"ש א"כ קשה על ר"י מה לו לומר דגזרו משו' דלא שכיח והלא לא יחלוק דזנו' שכיח דהא באמת ל"ש ולמה ל"א טפי כר"ל משו' פירי והקדמה זו דזנו' ל"ש הוצרך להקשו' על ר"י ולר"ל גופא בלא"ה איכא טעם דס"ל ה"ס ל"ש התראה וכד דייק' בלשון ש"ס ר"ל מ"ט ל"א כר"י אמר לך זנו' לא שכיח לשון אמר לך מיותר לא הול"ל אלא דלא כר"י דזנו' ל"ש נראה דרצה לומר אמר לך לר"י הגם דס"ל ה"ס שמה התראה מ"מ לא נראה טעמך דזנו' ל"ש וקשה ר"י מ"ט ל"א כר"ל וכשמתרץ ר"י ל"א אמר לך ר"י אלא קסבר ר"י ור"ל לא ס"ל הכי והבן וק"ל:

מה שמביא תוס' ראי' מאל תשת דאוקמי אחזקה דלא ישאל יש להקשו' דלמא התם כשנשבע שלא ישאל על נדרו הגם שיוכל לשאול תחלה על שבועה שני' ולשאול אח"כ על עיקר השבועה מ"מ כין שנשבע גילה דעתו שאין רוצה לשאול על נדרו לא הו"ל ה"ס משא"כ כאן דליכא גילוי דעת שאין רוצה בגירושין וראיתי בכתבי קודש של אאמ"ו מאוה"ג זצ"ל שהקשה דלמא מתני' בנזירו שמשון דל"ש שאלה ולא זכיתי להבין הא קתני שם אמרו לו אל תטמא למתי' כו' והא שמשין מותר לטמאות למתי' וצל"ע ומה שנתקשה המרש"א מדמקשה תוס' מאל תשת ב' פעמי' וכ' דאשגיר' לשנא הוא לא אבין למה לא הקשה מרישא אפי' שתה כה"י אינו חייב אלא אחת ועיי' תומי' סי' ע"ח מ"ש ב' ישובי' שכליו' ותי' שני לא א"ש דהא רישא קתני אפי' שתה כה"י ואיכא זמן טובא לשאול ודבריו תמוהי' ותי' ראשון נכון עד"פ ועיי' ט"ז יו"ד סי' שכ"ד סק"ה דחולק על מהרש"א דס"ל דאין לחכם להתיר אחר שעבר והא דהקשה מהרש"א אין לך שישאל יש ויש כשאין לו פתח וחרטה על הגוף הנדר דמחמת מה שעבר אינה חרטה והתרא' ספק מ"מ הוא שמא יתחרט ועיי' לחו"י סי' קכ"ט וק"ל:

ויש להקשו' על קושי' תוס' דלמא שמיר ב' פעמי' בזאח"ז ואם ישאל על ראשונה עלתה לו שני' במקו' הראשונה ואי דישאל על השני' ג"כ חדא כולי הא' דווקא לא אמרינן שימצא פתח חרטה לראשונה ולשני' ועוד י"ל דשני' הי' נזירו שמשון ולא חלה מיד עד שישאל הגם שזה לעולם: דהוי כולל הא הרמב"ם ס"ל בהלכו שבועו' שלא אוכל ככר זה היום ושלא אוכל היום ולמחר לא הוי כולל כיון כ"ז איסור הראשון ליכא כולל וכששאל על הראשונה עלתה נזירו' שמשון ויהי' חייב על השני' דל"ל היתר והו"ל התרא' וודאי ממ"נ יחייב הגם שכתבנו דמתני' לאו בנזיר שמשון קאי דקתני אל תטמא כו' אבל כה"ג א"ש דאירי בסתם נזיר ומשו' ה"ס י"ל שנזיר' שני' הי' נ"ש ושפיר קתני בסיפא אל תטמא משו' נזירו' ראשון דקשה באל תטמא למה חייב ב' הו"ל לתוס' להקשו' מסיפא ועיי': והרא"ה ריש כתוב' וכן בש"מ מה שאין בידו ל"מ התרא' ספק דאשה תלי'

בדע' הבעל ובנודר בדעת המתירי' ויש לעיי' ביבמות ר"פ האשה שהלכה דמבואר דמקרי בידו שיוכל לשאול ועיי' רשב"א שם שכ' בנדרי' כיון דסגי לי' בג' הדיוטות בידו מקרי דשכיחי דמזדקקו לי' וכן איתא בש"ס שבת פ' כירה:

מ"ש לקושי' שיחפה ויטהר ממזרי' דאם דעתו לחפו' לא הפקיעו פקפק הרא"ה בכתוב' דאיך מצינו תקנה כזו שאם לא התכוון לחפו' בטלו אינו מבוטל וכשמתכוון מבוטל והעלה הוא בקושי' אלו דהתרא' ספק וקושי' שיחפה דאמדינן דעתו שאינו רוצה שיהי' ב"ז ואינו מחפה בלב שלם וכ"כ הרשב"א בשם ר"ש אלא דהקשה ארוסה מאי א"ל כ' הרא"ה שלא יהי' בעילותיו בזנו' כשישאנה דעומד' להנשא אנא במבטל הגט כדי לחפו' בוודאי דעתו שיהי' הקידושי' נפקעו' לזה י"ל כר"ת כה"ג ל"א שיפקעו הקדושין כיון שמתכוון ואי ל"מ אנן סהדי דאין מבטל בלב שלם ולעולם לא נפקעו הקדושין ועוד כ' בלא ר"ת י"ל במבטל כדי לחפו' רצונו סו' כ"ס שלא תהי' אשתו ממילא אין בטולו בטול בלא אפקעינהו אלו דבריו י"ל ומה מתקו מדבש: תינח דקדש בכספא כו' הרא"ה ריש כתוב' מפרש קושי' ש"ס כך תינח דקדיש בכספא מוכרח הוא לקדש אדעתא דרבנן דהפקר ב"ד הפקר ויוכלו להפקיע כסף קדושי' וע"כ לו לקדש על דעתם וכרצונם אבל קדיש בביא' אינו מוכרח לקדש אדעתי' דרבנן ואולי לא קדש אדעתם ומשני שווי' רבנן כו' דבוודאי כל איש מקדש אדעתם וכ"ת ביאה מה תהי' עלה שווי' ב"ז אלו דבריו ז"ל ובהפלא' שם כ' מדנפשי' כן והוסיף דוודאי א"א לומר הפקר ב"ד למפרע על מעו' שכבר נתעכלו ולכן צריך לכל דמקדש כו' אלא בכסף מוכרח לקדש אדעתי' דאל"ה מפקיעי' המעו' ממנו בשע' קדושי' ומעו' מתנה עיי"ש והנה אם כי קושי' הש"ס נכונה אבל בתי' השני עיקר חסר והול"ל כל דמקדש כו' אפי' בביאה שאינו מוכרח לקדש אדעתיי' ועיי' ש"מ דרך נכון תינח דקדיש בכספא מסתמא ניחא לקדש אדעת' דלא אית לי' פסידא כשמקדש אדעתי' ומה שבעילותי' זנו' למפרע ממילא בא אבל קדיש בביא' דמיד ביא' ראשונה בזנו' זה בוודאי לא ניחא לי' ומשני שווי' רבנן בעינתו ב"ז ולא הוא ואנוס הוא ע"פ חכמי' עיי"ש:

וכשאני לעצמי נ"ל בישוב סגנון סוגי' זו הנה תוס' בב"ב מ"ח ע"ב דהיכא דעושה שלא כהוגן בעיקר הקדושי' ל"ש כל דמקדש אדעתי' דרבנן מקדש דהא עושה שלא כהוגן שלא כדעתי' בעיקר הקדושי' אבל נגד זה יש כח בידם לומר שלא יהי' הקדושין ויש כח ביד' לעקו' דבר מה"ת כה"ג ולכן בתלוי' וקדיש או כההיא דחטף אתתא ביבמו' ל"א כל דמקדש אלא הוא עשה שלא כהוגן אבל כאן דקדש מעיקר' כהוגן אין כח בידם לעקור הקדושין מעיקר' כיון שקדושין כהוגן הי' לכן הוצרך לכל דמקדש אדעתי'

מקדש ע"ת שירצו וכיון דמקדש כהוגן מסתמא קדש אדעתם עיי"ש היטיב ובמרדכי קדושין פ' האומר. ועפ"ז אני מפרש סוגי' דכאן דמקשה תינח דקדש בכספא וקדושין כהוגן בלי פקפוק בוודאי סתמא מקדש אדעתא דרבנן ואפקעינהו למפרע אבל קדש בביא' דעושה שלא כהוגן ושלא כרצון חכמי' דרב מנגיד כו' ואם כי אין בו שלא כהוגן כ"כ עד שיאמרו הוא עשה שלא כהוגן עשו עמו שלא כהוגן להפקיע הקדושין לגמרי וקדושין בביא' קיימי' אלא דפריצותא הוא ומנגדי' עליה' מ"מ עכ"פ שלא כהוגן עשה ואין להחליט שקדש אדעתא דרבנן אולי שלא אדעתי' קדש ואיך אפשר להפקיע קדושין אם לא קדש אדעתי' כך קושי' ש"ס ומשני שווי' רבנן לבעילת ב"ז פירושא דמלתא כל דאינו מקדש אדעתי' הוא עשה שלא כהוגן כ"כ עד דבטלו הקדושין מעיקרא מיד בשע' קדושין הקדושי' בטלי' ושווי' לבעילתו ב"ז מתחלה וא"כ במקדש בביא' ממ"נ א"ש אי קדש אדעתי' א"כ אפקענהו כמו ע"מ שירצה אבא ואי לא קדש אדעתי' בטלו הקדושי' מעיקרא בשע' קדושין כנ"ל:

והא"ש מה דצ"ב הא גם בקדושי כסף שווי' לכל בעילו' ב"ז למפרע ותוס' הרגיש בזה ריש כתוב' ולפמ"ש א"ש וודאי כל שבשע' קדושין מהני הקדושין אלא עכשיו עוקרי' רבנן ואפקעינהו רבנן לקדושי' מעיקרא וכל בעילותיו עד עכשיו הי' דרך נשואין דעד עכשיו הי' ניחא לרבנן בקדושין אלא עכשיו אפקעינהו למפרע וכל שבעל דרך נשואי' הגם שלמפרע הקדושין בטלו ע"פ חכמי' לא הוי ב"ז וגם לרמב"ם דס"ל דבא על הפנוי' אסור דאוריי' מ"מ לא הוי בע"ז בזה ועיי' ר"ן כתוב' פ' המדיר סוגי' דקדשה ע"ת אבל כל שקדש שלא כהוגן ועקרו רבנן הקדושי' מיד בשע' קדושין בוודאי כל בעילו' כזנו' הם דכל שבעל מקדושין ואילך שלא כדרך נשואי' הם. והא"ש במקדש בכספא דמקדש אדעתי' דרבנן רק שאפקעינהו ליכא ב"ז אבל במקדש בביא' דמקשה אולי לאו אדעתי' דרבנן מקדש מתרץ דשווי' ב"ז דכל דמקדש שלא אדעתי' ביטלו הקדושי' מיד והוי ב"ז מעיקרא כנ"ל והוא ביאור נכון בסוגי' בעזה"י:

ועיי' בראי"ה ובש"מ כתוב' דאם אפקעינהו ע"י גט אסורה לקרוביו ולכהן מדרבנן אבל כשאמרו דקדושי' ל"מ כבש"ס ב"ב ויבמו' מותרת לכהן וקרובי' אפי' מדרבנן ולפ"ש במקדש בביא' דאיכא ספק אם קדש אדעתי' דרבנן אפשר יש להתירו לכהן שמא לא קדש אדעתי' ולא הוי נשואי' לעולם מעיקרא ולא היתה צריכה גט ועיי':

והנה פי' רבותינו של רש"י תמוה כמ"ש רש"י יעיי' כ"מ ריש הלכו' אישו' שכ' מ"ש דקדושין כסף דרבנן היינו כיון דאתי' מדרש' דקיח' קיחה קראו להו מדרבנן אבל בוודאי קדושי דאוריי' נינהו וכ' לפ"ז א"ש דאמרי' אדעתי' מקדש כיון שהם ילפי כן מדרשא

כוונת הכ"מ כיון דסמך על הרבנן דהם אמרו דקדושי כסף מהני ע"כ לסמוך על דעת' והם אמרו שלא יהי' קדושין עיי"ש וצ"ב דמקשה מקדש בביא' דמפורש בקרא מנ"ל דאדעתי' מקדש ומתרץ שווי' רבנן כו' מרצונו מקדש אדעתי' כעין שכ' הרא"ה שהבאתי לעיל והוא דוחק ורחוק בכוונת הש"ס ובכל זאת לא הועיל מ"ש שווי' רבנן כו' דרב מנגיד שקשה מן קושי' הראשונה ולהיות שיטה זו של רבותיו של רש"י לא רחומה ולא מצאתי להם ישוב המיישב דעת קראתי לה רחומה טרחתי ליישב דבריה' כל האפשר ואקדים: תחלה נאמר לעצמינו בישוב הסוגי' מ"ש דקדש בכספא או בביאה ואח"כ נראה להעמיס דברינו ברבותיו של רש"י הנה הש"מ בכתוב' מביא די"א דלא הפקיעו רבנן קדושי' מעיקרא אלא מכאן ולהבא משע' שמגרש ומבטל וכן בטענת אונס ומיושבי' כל הקושי' עיי"ש ושיטה זו תמוה איך קאמר שווי' ב"ז הא ליכא כאן בע"ז עוד קשה מש"ס נדרי' ל' ע"א דקדשה לל' יום דלא פסקו קדושין כמו בקדושת הגוף ועיי' ר"ן שם דאפשר גם לאביי כן הוא ורבא ס"ל דלא פסקה ואיך אפשר לפרש כן בכתוב' אליבא דרבא לשיטתו וגם בסוגי' דכאן א"א לפרש דקאי לאביי וצ"ע:

ואנן לעצמינו אפשר לומר בקדושי כסף דילפי' מקיחה קיחה ומינה מה בקנין שדה יוכל לקנו' לזמן ולמ"ד קנין פירו' כקנין הגו' הו"ל כגוף השדה שלו ולמ"ד לאו כקהג"ד עכ"פ הפירו' מן השדה שלו לזמן וקנה הגו' לפירו' כן יוכל לקדש אשה ולקנות' לזמן שהיא לו לבעילה ואסורה לאחר אבל בקדושי ביא' דמפורש בקרא ובעלה ואין זה כקונה קני' דאין נותן לה מידי ועיי' תוס' ב"ב כ"ח דמדמה קדושי ביאה לתלוי' ויהיב דדוחק שנותן לה הבעילה דהא שני' כהני בשווה וקדושי ביאה לא כקונה קנין אלא גזה"כ ע"י ביאה נאסרה לכ"ע והיא שלו ומנ"ל דיוכל להתנו' לזמן ושאני קדושי כס' מקדושי ביא' והבן. והא"ש דתחלה לא ידע דשווי' רבנן בעילותיו כזנו' ועקרו הקדושי' מעיקרא אלא שאמרו מעכשיו יפסקו הקדושין ומקדש אדעתי' עד מתי שירצו שיהי' קדושיו קדושי' וכן בע"מ שירצה אבא כ"ז שירצה ומקשה תינח דקדיש בכספא י"ל דיוכל לקדש לזמן מוגבל דאתי' קיחה קיחה אבל קדשה בביאה ליכא למימר דמהני לזמן ומתרץ שווי' רבנן כו' דעקרו הקדושין מעיקרא כלא הי' וממילא בעילות זנו' הוא וא"ש נכון ועיי':

ואחרי הדברים האלו נבוא לבואר פי' רבותיו של רש"י ז"ל דמפרשי' תינח דקדיש בכספא שאינם אלא מדרשא דקיח' קיחה וקרו להו מדרבנן כיון דנפקא מדרשא כמ"ש הכ"מ והוא מקיחה קיחה ומינה דמהני לזמן אבל קדש בביא' דאתי מקרא מפורש דנלמד מקרא דקדושי' עצמו דבעלה מנ"ל דיוכל לקדש לזמן ומתרץ שווי' רבנן דעקרו למפרע ומיושב קושי' ראשונה. ומ"ש ומוסיפי' דרב מנגיד נ"ל דקשה להו אם דעקרו למפרע א"כ יוכל

לחפו' ולטהר ממזרי' ובקדושי כס' דס"ד דלא עקרו למפרע א"ש אבל בקדושי ביאה דע"כ להו לעקור מעיקר' קשה מה הועילו בתקנתם לכן מוסיפי' והולכי' דרב מנגיד כו' ולא שכיח מי שיקדש בביא' ורובם מקדשי' בכס' וכיון דאפשר שלא להפקיע הקדושין ולשווי' ב"ז רק מכאן ולהבא לא הפקיעו למפרע והועילו חכמי' בתקנתם לרוב מקדשי' זהו שמצאתי אחר שיגעתי בעזה"י:

תוס' ב"ב כ"ב ע"ב הקשה מדל"א שם כל דמקדש כו' ותי' דעשה שלא כהוגן ל"א דמקדש אדעתא דרבנן ויש לפקפק וכי משום שתלוי וקדיש יצא מחזק' רוב דמקדשי אדעתי' דרבנן ולולי תוס' י"ל אחר שמפקיעי' הקידושי' ומי שיודע דין זה ומקדש הלא יודע שאין במעשיו ע"פ דעת חכמי' מזה נראה שאינו מקדש ע"ד חכמי' ולא יוכל להפקיע וכי בכזה הוי קדושי' לכן ל"י לומר משו' כל דמקדש כו' אבל כאן ובכתוב' א"ש. עיי' מרדכי ר"פ האומר בקדושי' דהיכא דעושה שלא כהוגן כגון שליח קדושי' שקדשה לעצמ' ל"א כל דמקדש כו' וזה כסברת תוס' וצ"ל הגם דשם אמרינן דעשו עמו שלא כהוגן ויש כח ביד חכמי' זה דוקא היכא דמצינו שאמרו כן אבל מעצמינו לא נוכל לעשו' כן לעקור דבר המותר אבל משום כל דמקדש גם חכמי הזמן יוכלו להפקיע בשעושה נגד רצונם מאיסורי כיון דאדעתי' קדש לכן כ' המרדכי כיון דעובר רצונם לא על דעתייהו קדש ויש להאריך בדבר זה:

נתקשיתי על דאמר ר"י ב"ב קל"ד בעל שאמר גרשתי למפרע א"כ מפני שאין בידו הא בידו ליתן גט עי"ש ולבטלו ותהי' מגורש' למפרע ולשיטת הרמב"ן דלפני א' מה"ד ל"מ א"ש להלכתא וי"ל:

דהיינו טעמא דר"ש דאליבי' לא קאמר ר"י וצ"ל מ"ט דר"ש ולמ"ש תוס' דלא איכפת לו אם יחפה כדין א"כ קשה לר"ל גם אי ס"ל כרשב"ג כמובן ולהנ"ל י"ל כיון דאפשר לו ע"י שיבטל שלא בפניו נאמן שגרשה אפי' באין גט בידה ויחפה שלא כדין. אלא דבאמ' מנשואה לק"מ דלא מקרי בידו שאינו רוצה לעשו' ב"ז אלא דקשה מארוסה לא לשתמט דבארוסה נאמן למפרע וצ"ל בדוחק דאינו רוצה לעשו' לפני עין כל נגד תקנת חכמי' וכ"ש בתר דרב מנגיד אמאן דמבטל שלא בפניו וי"ל ליישב בזה קושי' תוס' מאי קמ"ל ר"י דא"כ פשיטא דמה הועילו בתקנת זמן ולמ"ש י"ל ע"פ שיטת רמב"ן הנ"ל לרבי מדין אינו בטל כשמבטל בפני א' או ב' לר"ל בודאי א"נ לעבר דליכא בידו ור"י קמ"ל דלכ"ע גם לרשב"ג א"נ הגם שבידו לגרשה מעיקרא כן י"ל: יוכל לבטל זה כו' רשב"ג אומר א"י לבטל אלא זה בפני זה צ"ב לא הו"ל לומר א"י לבטל דהא קאי על רבי דאמר יוכל לבטל נ"ל דקמ"ל דאפי' מבטל אח"כ כ"א בפניו ל"מ כיון דלשעתו בטל שלא בפניו כמ"ש

תוס' לקמן ע"ב ד"ה לבדר אבדורי וברש"י כ' הטעם דחיישינן עד שיבטלו בפניו יתן א' מהם ואי הוי אמר רשב"ג א"י לבטלו הא דיקא כשלא חוזר ומבטל כ"א בפניו קמ"ל א"י אלא זה בפני זה אבל בטל זה שלא בפני זה ל"מ בשום אופן אפי' חוזר ומבטלו בפניו ומזה ס"ל לש"ס לקמן בפשיטו' דאפי' בכה"ג ל"מ דחייש רשב"ג כ"כ עד דמקשה ולבדר אבדורי ומנ"ל הא ולמ"ש א"ש:

ובזה אתיישב לן קושי' פ"י שהקשה על דמקשה תוס' דלמא רבי ג"כ ס"ל בטלה כולה אלא דאזיל לטעמי' דבטלו מבוטל ויוכל דיעבד והקשה פ"י הא כבר פליגו בבטלו מבוטל ותי' דקמ"ל הך דינא דבטלה כולה אלו דבריו. ועדיין אין מיושב כל צורכו למה משמיענו חידוש זה בכה"ג הול"ל עדות שבטלה מקצתו בטלה כולו וממילא נדע דאינו מבוטל ולמ"ש א"ש דקמ"ל מה שלא ידענו בלא"ה דאפי' בטל כ"א בפ"ע דל"מ משום חשש דכ' רשב"א. עוד י"ל דקמ"ל דאפי' אותו שבטל בפניו ל"מ דס"ד דסגי' דל"מ בטול אות' האחרי' כקושי' תוס' לקמן ע"ב ד"ה צריך בי עשרה וע"פ פי' מהרש"א קושי' תוס' ותרוצו וא"ש:

וי"ל פקפוקו של תוס' על פי' רש"י דאף זו מן התקנה ולא ס"ל דאף קוד' התקנה ל"מ בטול כי האי משום דאיכא חשש גדול דממזר' דלא ידעו דינא דבטלו כולו א"כ איך אפשר דהלכה כרשב"ג בבטלו מקצתו ואפי' דיעבד הא קיי"ל כרבי וי"ל דס"ל רש"י אף זו מן התקנה היינו מה דחייש דלמא עד רשב"ג כ"כ אפי' כשמבטל אח"כ כ"א בפניו דל"מ דמבטל כ"א בפניו יכתב וימסור א' מהם זה חשש רחוק כמ"ש רשב"א וכל כהאי לא הי' חיישׁ רשב"ג קוד' התקנה דלא חששו כ"כ לממזר' וסמכו על ב' למ"ד בפני ב' וקיי"ל כוותי' כמו דל"ח לממזר' כ"כ הגם דב' ל"ל קלא כ"כ כן כ"ש דל"ח כ"כ משום חשש רחוק שמא בנתיי' ילך א' ויעשה שליחותו לכן רש"י כ' אף זה מן התקנה אבל עיקר הדבר דחייש לממזר' כשאינו מבטל כ"א אח"כ בפניו ס"ל לרש"י ג"כ כתוס' דחשש זה חשש קרוב הוא כמו בפני א' קוד' התקנה ולק"מ פקפוקו של תוס' על רש"י די"ל הלכה כרשב"ג בעדו' שבטלה מקצתו ולא בטל כ"א אח"כ בפניו וא"ש ועיי':

רבי סבר עדו' שבטלה מקצתו ל"ב כולו הקשה תוס' דלמא רבי לטעמי' כו' ותי' אפ"ת דבפני שליח ג"כ בעי בפני ב' מ"מ ל"ב שיהי' ביחד והיינו לפי דקיי"ל כריב"ק. ועיי' פ"י ביאור לספיקותיו של תוס' ועיי' בס' בית מאיר והקשה פ"י לפי דס"ל לתוס' דאפי' בפני שליח עצמו דלא שייך לומר משום נאמנו' בעי תרי דהא יודע בעצמו שבטלו עכצ"ל משום גזה"כ אין קיום דבר שבערוה רק בשני' א"כ איך כ' תוס' דמהני זה שלא בפני זה הא בע"א אומר שראה שקדשה בשחרית וא"א בערב ל"מ דסו' כ"ס לא הוי קדושי' בפני

ב' והיא קושי' עצומה. וראיתי מי שמתרץ דודאי לאו משום גזה"כ ס"ל לתוס' דבעי לבטל בפני שני' אלא נהי דשליח יודע בעצמו שבטלו וא"א לו לתת הגט אבל כאן דע"י שבטלו בטלו אחריו ע"ז אין השליח נאמן ואין האחרי' צריכי' להאמין לשליח זה שבטלו הבעל בפניו ולכן צריך לבטל שליח זה א' מן העשרה בפניו דשליח בעצמו אינו נאמן והא"ש דכ' תוס' דמהני אפי' כשאין שניה' יחד כיון דמשו' נאמנו' אתי' עלה סגי אפי' כ"א בפ"ע ככל עדות וא"ש נכון:

ותי' תוס' בתי' שני דים כאן חשש יותר לפעמי' לא ידעו שליח ואשה דבטלה כולה ואפי' ישמעו שבטל זה לא ידעו שבטלה כולם ויש חשש בזה כמו לרבי קוד' התקנה דמודה דבטלו א"מ. לפ"ז תי' זה אפי' עמדו כולם כשבטל זה ואמר לו שמבטל שליחותו וממילא בטלו כולם חיישי' שמא לא ידעו הדין וצ"ע לפ"ז הו"ל לרשב"ג לומר רבותא טפי א"י לבטל אא"כ מבטל כולם זה לפני זה וממה שאמר א"י אלא זה בפני זה לא נדע רק שיהי' כולם באותו מעמד שמבטל זה כדי שידעו כולם מן הביטול אבל כשעומדי' שם הגם שאמר שמבטל זה ה"א מהני דליכא חשש כלל ולמ"ש תוס' גם זה ל"מ עד שיאמר בפה מלא שמבטל כולם והו"ל לרשב"ג לומר כן וצ"ע:

ויש ליישב דלכאורה מ"ש תוס' שמא יטעו ולא ידעו דבטלה מקצתו בטלה כולה היכא שכל עשרה יודעי דין שהם ת"ח יהי' מותר לבטל שלא בפניו כשמבטל הא' בפני' ב' או ג' דקלא איט לי', ולפמ"ש לעיל דלא סמכי' דשלוחי' ישמעו הקול דלא איכפ' להו כ"כ או דלא יגיע הקול לאזנם דלא ידוע לכל שהוא שליח הבעל והעיקר שהאשה תשמע והיא לא ידעה הדין דבטלה כולה וגם לפי הפשוט דשליח ישמע הקול מ"מ א"ש הגם שאלו שבטל בפניה' ת"ח וגם השלוחי' אטו אלו שבטל בפניה' משמיעי' קול גדול ולא יסף עד שמגיע לאשה או לשלוחי' אלא הם מוציאי' קול שבטל זה את א' מן השליחי' וחברא חברא איט לי' ואלו ששמעו מן אלו שבטלו בפניה' ואלו מאלו ביניהו בודאי שלא ידעו הדין ולא ישמיעו הקול כדי שידעו השלוחי' או אשה ולא יהי' נכשלי' דלכן מוציאי' קול דסבורי' הם דלא בטלה מקצתו וליכא נפקותא בהוצא' הקול בזה שבטלו בפניו יודע ואחריו בשליחותי' קיימו וא"ש עיי'. לפ"ז אם כל השלוחי' ועדי' ת"ח ועומדי' בשע' שמבטל א' מהם בפניו ובפניה' ליכא למיחש למידי דהאם הם יודעי' הדין לכן קאמר רשב"ג א"י לבטל אלא זה בפני זה דזה מלתא דפסיקא דאין יוכל לבטל שלא בפני כולם אבל בפני כולם לא פסיקא דאם הם ת"ח יודעי דין מהני כנ"ל:

אלא דקשה לקמן דמבעי' לי' אי משום עדו' שבטלה מקצתן הול"ל דאיכא ביניי' כשמבטל א' בפני כולם משום דצריך בי עשרה למשלפי' מהני ומשו' דבטלה כולן ל"מ

כשאינם ת"ח והוא ע"ד ראי' רמב"ן דל"מ בפני עדי' אחרי' מדל"א א"ב קשה כהנ"ל וצ"ל דתוס' ס"ל כדחי' רשב"א לראי' רמב"ן. ויותר נ"ל היכא דכולם עומדי' במעמד א' ומבטל לא' מהם גם רשב"ג ס' דל"א בטל מקצתו בטל כולו דכ' הפ"י דלאו דינא הוא כמו בכ"מ עדי' שבטלה מקצתו אלא דס"ל לרשב"ג מסתמא דעתו שיהי' כולם בטלי' ונ"ל זהו דוקא כשמבטל א' בפניו והאחרי' לתניהו אמרי' מסתמא רוצה בביטול כולם והא דל"א רק שמבטל זה שלפניו ול"א שמבטל כולם מפני שהוא בפניו מזכיר אותו ובכללו אחרי' ומפני שאינו כאן לא מזכיר' אבל כשעומדי' כאן ואמר בפני כולם ואמר שמבטל זה בודאי אם הי' דעתו לבטל כולם הי' אמר כן מאי שנא זה שאומר שמבטלו ומ"ש אחרי' ש"מ דאין רוצה לבטל רק את זה כנ"ל נכון ולק"מ ועיי':

וכ' תוס' לפמ"ש אף זה מעיקר התקנה ע"כ למ"ד מפני תק"ע לא דמי להדדי כוונתם רצוי' למ"ד משום ממזרי' א"כ לאחר התקנה גם זה הי' מן התקנה שלא לבטל זה שלא בפני זה משום ממזרי' כמו שלא לבטל בפני ב' מהאי חששא הגם שמג' ואילך רק משום תק"ע דג' יש להם קול אבל במבטל זה שלא בפני זה ל"מ קול דיטעו בדין ונשאר חשש ממזרו' והכלל בכלל התקנה אבל למ"ד בפני ג' דלא הי' התקנה רק משום תק"ע ושלא בפני זה משום ממזרו' ב' תקש' הי' זה שלא ב"ז משום ממזרו'. ובשליח א' משום תק"ע דבזה שלא בפני זה ל"ש תק"ע כמ"ש המל"מ ועיי' מהרש"א. ולפע"ד נ"ל דגם לשיט' רש"י א"ש במרווח גם למ"ד משום תק"ע דנ"ל הגם דרש"י כ' אף זה מן התקנה ולא רצה לומר כדס"ל לתוס' בתי' שני דחשש זה שלא ידעו הדין הוא חשש ממזר כ"כ כמו קוד' התקנה בפני ב' או ג' היינו למ"ד בפני ב' דלא חששו כ"כ לממזר' אלא בפני א' דאיכא חשש יותר דממזר' ועל ב' הגם דלא גלוי ולא נשמע כ"כ ל"ח ה"ה דל"ח שמא יטעו בדין זה דבטלה כולה ותוס' ס"ל דהוא חשש כמו בפני א' קוד' התקנה זה לא נראה לרש"י ולכן כ' גם זה מעיקר התקנה דהא קיי"ל כמ"ד בפני ב' אבל מודה רש"י למ"ד בפני ג' ולא הי' סגי בפני ב' הגם דאי' לי' קלא כיון דאינו קול ברור כ"כ חששו לממזר' ה"ה דחששו במשקל לחשש שישמעו ולא ידעו דבטלה כולה והא"ש למ"ד משו' תק"ע לדידי' דחששו קוד' התקנה לממזר' הגם שאינו חשש כ"כ ה"ה דחששו שלא ידעו הדין ולק"מ ועיי' כי נכון הוא: ומיושב ג"כ הא דפקפק תוס' מדמספקא לי' אי הלכה כרשב"ג בבטל מקצתו ואפי' דיעבד הא קי"ל כרבי ולפמ"ש י"ל דס"ל כמ"ד בפני ג' וגם קוד' התקנה חששו לחשש שישמעו ולא ידעו כי בטלה כולה ואפי' לרבי בטלו אינו מבוטל ולהך מ"ד גם רש"י מודה כדכתיבנא. והרווחנו בזה עוד דל"ק מה שהקשה פ"י לתי' קמא של תוס' עד דלא חידש חשש זה דיטעו ולא ידעו כי בטלה כולה למה ל"מ כשמבטל בפני ג' או ב'

הא משום תק"ע ליכא. ולמ"ש י"ל תוס' ידע גם בתי' קמא דיש לחוש שיטעו בדין זה אלא דלא ס"ל שיהי' חשש כ"כ כמו קוד' התקנה דיהי' לרבי אינו מבוטל לכן הוצרך לתרץ דהוכח' הש"ס מדמהני לרבי אפי' בפני א' או בשני' זה שלא בפני זה ולתי' ב' חידש תוס' דהאי חששא במשקל כ"כ כמו לפני התקנה בב' או ג' ולק"מ:

ע"ב. והנך לא ידעו וכתבו ושרו א"א לעלמא. בכאן ל"א משום ממזרים כמו לעיל מפני תק"מ נ"ל עפמ"ש לעיל דהא דאמר מפני תקנת ממזרי' דמ"ד בשנים ס"ל בג' תיקנו משום פרוצות דשמע' ונסבא ולכן אמר משום ממזרו' דמשום איסור דידה לא עבדו תקנתא וגם לתוס' דס"ל דבג' לא כ"ע מודו משום עגונו' מ"מ כתבתי גם לתוס' עיקר הטע' משום פריצות דבשנים שמע' דג"כ קלא אית לי' אלא דליכא קול ברור ופריצות לא תחוש לקול שאינו ברור ושלא נודע לכל ולכן אמר משום ממזרו' עיי"ש לעיל משא"כ כאן דכ' תוס' דחיישי' לטעו' שלה שתטע' שלא בטלו כולם שפיר אמר ושרו א"א לעלמא ותכשל באיסור א"א כנ"ל ועיי':

והנה פשיטא לתוס' דתק"ע ל"ש כאן ופשוט כוונתו כיון שצריך לטרוח לבטל בפני א' או ב' מעשרה ל"ש תו תק"ע וכ"כ מל"מ וכן מוכח מגמרא דלא נקיט רק הטע' משום דשרו א"א דעלמא משמע דטעם זה:

לכ"ע הוא ולא משום תק"ע ולרש"י דס"ל דגם זה מן התקנה היינו למ"ד בפני ב' וכהלכתא אבל למ"ד בפני ג' צ"ל דקוד' התקנה הי' ולכן כ' דלרש"י לא דמו אהדדי ועיי' מהרש"א. וצ"ל כיון דלמ"ד בפני ג' עכצ"ל דקוד' התקנה אין מבטלי' זה שלא בפני זה מה הכריח רש"י לומר למ"ד בפני ב' גם זה אחר התקנה נתקן. ונלפע"ד דס"ל לרש"י כמ"ש תוס' בתי' שני דטעמא דאין מבטלי' זשב"ז משום דלפעמי' יטעו דלא בטלו כולם אלא מה דכ' תוס' בפשיטו' דגם לרבי אינו מבוטל כמו קודם התקנה דאיכא חשש ממזרו' ביותר זה לא ס"ל לרש"י למ"ד בפני ב' וקוד' התקנה ל"ח לחשש ממזר' דאיכא בב' אלא בא' דאיכא חשש ממזר' טובא כמ"ש תוס' ולכן גם לחוש שמא יטעו דלא בטלו כולם אינו חשש יותר קרוב במשקל מחשש ממזר' בב' דלא חששו לו קוד' התקנה לכן כ' רש"י דגם זה מן התקנה כשתיקנו לחוש לחשש ממזר' דאיכא בב' חששו גם להך חששא דיטעו בדין לפעמי'. אבל למ"ד בפני ג' וחששו קוד' התקנה לחשש ממזר' בב' כן חששו לשמא יטעו וס"ל לרש"י ג"כ דקוד' התקנה הי' כנ"ל נכון:

והא"ש דל"ק מה שפקפק תוס' לרש"י ממה דמספקא לש"ס הי כרבי והי כרשב"ג ולפמ"ש מספקי שפיר דאולי כמ"ד בפני ג' ס"ל וגם קוד' התקנה לא יוכל לבטל אלא זה בפני זה וגם לרבי אינו מבוטל. וי"ל ג"כ קושי' פ"י על תי' קמא של תוס' הא רשב"ג

סתמא אמר ואפי' מבטל בפני ג' וד' ולמ"ש א"ש דתוס' גם בתי' קמא ס"ל הך סברא אלא דס"ל דוקא לרשב"ג ולאחר התקנה אבל קוד' התקנה לא והוצרך לומר דהוכיח דרבי גם במבטל בפני א' או ב' קאי ולתי' שני חידש דחשש שמא יטעו אלא אפי' קוד' תקנה לרבי כנ"ל ועיי':

ודע למ"ש תוס' דחיישי' שמא יטעו אפי' במבטל א' בפני כולם איכא חשש זה והול"ל אין מבטלי' זה בלא זה עד שמבטל כולם וגם הא איכא בינייהו ללשון משום דעדו' שבטל מקצתו אפי' בפני כולם לא ומשום דצריכא בי עשרה בפני כולם יוכל לבטל אחד וצ"ע:

צריכא בי עשרה למשלפי' בקושי' תוס' ותרוצו הנכון כמ"ש מהרש"א בכוונת תוס' דקאי אי פליגו בעדו' שבטלה מקצתו דסגי שיאמרו דאם נתנו אחרי' דבטלו א"מ והפקיעו הקדושי' אבל כשכותב ונותן זה שמבטל בפניו למה יהי' בטולו אינו מבוטל ומה שהקשה מהרש"א על תי' תוס' נימא דרבי ס"ל ג"כ בטלו כולו אלא דס"ל דסגי לבטול אחרי' אבל יוכל אותו שמבטל בפניו. קושי' מהרש"א ל"ק רק לתי' ב' של תוס' דגם לרבי אם בטלה כולו ל"מ בדיעבד ומזה הוכיח רש"י דס"ל בטלה כולו לזה הקשה מהרש"א שפיר דלמא ס"ל יוכל דיעבד לזה שבטלו בפניו אבל לתי' קמא של תוס' דלרבי בטלו מבוטל גם בזה חוץ כשמבטל בפני א' או ב' למר כדאית לי' לק"מ דאיך אפשר דס"ל יוכל לכתחלה דזהו שמבטלו בפניו יוכל לכתחלה ולאחרי' לא הא כשמבטל זה לכתחלה יצא תקלה כיון דבטלו מבוטל. ממילא גם זה שבפניו לא יבטל ולק"מ רק לתי' ב' והבן:

והנה תי' תוס' צריך תבלין והסבר ונ"ל דתוס' בקושי' ס"ל ג"כ דלכתחלה ודאי לא יבטל א' בפניו ואחרי' יתבטלו ממילא הגם דלא יצא תקלה כיון דלאחרי' מתקנתא בטלו אינו מבוטל היינו ע"י הפקע' בודאי לא ניחא להו לרבנן להפקיע קדושי' כ"ש בנשוא' לא ניחא להו לשווי' ב"ז ולכן לכתחלה לא יבטל זה שלא בפני זה כדי שלא יבוא עי"ז לאפקעת' כשיכתבו ויתנו אחרי' ובהא לא שייך מה כח ב"ד יפה דהא אין זה מעיקר תקנתא וליכא מכשול ואיסור כמו אם יהא בטלו מבוטל ודייק לשון התוס' שכ' למה בזה שמבטל בפניו לא יועיל יתקנו דבאחרי' לא יועיל אבל לכתחלה ודאי לא מטעמ' שכתבתי וע"ז תי' תוס' שפיר כיון שהוצרכו לתקן לגבי אחרי' שאין ביטול מועיל תיקנו נמי שלא יהי' לו כח לבטל בזה הגט כלל היינו כיון דלכתחלה אסור כדי שלא להביא לידי אפקעתא רק בדיעבד מהני וכיון שהוצרכו לתקן דלגבי אחרים ל"מ השוו מדותי' בתקנה זו דגם לזה שבפניו ל"מ דיעבד שלא לחלק ועוד מאחר שלכתחלה אסור אפי' לזה שמבטל בפניו ובדיעבד מהני יטעו דגם לאחרי' ליכא רק לכתחלה לכן אמרו שלא יהי' לו כח כלל לבטל בזה הגט וזה מצינו בכמה דוכתא באיסורי חכמי' בר"ן ע"ז בגזיר'

סתם יינם שאסרו בשתי' ואסרו ג"כ בהנא' משום יי"נ שלא יטעה כמו שזה אסור ואינו אסור בהנא' כן יי"נ ועיי' פ"י ר"פ לולב הגזול: וארווח לנו הא דהעמיד תוס' קושי' זו על דלשלפי' בי עשרה ומקשה אלעיל לעדו' שבטלה מקצתו וזהו מן הדוחק שיש בדברי מהרש"א ועיי' פ"י. ולמ"ש א"ש דמ"ש דקושי' תוס' לכתחלה ניחא דאסור לבטל אפי' לזה כדי שלא יבוא לידי תקלה אבל קשה למה בדיעבד ל"מ לפמ"ש מקוד' דאי יוכל היינו לכתחלה אלא ממילא לרשב"ג דיעבד נמי ל"מ אבל רשב"ג ל"א רק אינו יוכל לכתחלה ועיי' לשון רש"י. רשב"ג א"י שאף זו מן התקנה ואם בטלו איני מבוטל דמה כח כו' נראה דמפרש א"י דר"ג לכתחלה וממילא נשמע דאינו מבוטל כיון דס"ל דמבטל שלא בפניו מ"כ ב"ד יפה לפ"ז ל"ק למה יהי' זה שמבטל בפניו א"מ בדיעבד מנ"ל דס"ל לרשב"ג דאינו מבוטל הא בלשונו ל"א רק דאינו יוכל לכתחלה ובאחרינא ממילא ל"מ דיעבד כיון דאיכא חשש איסור ממזר' וא"א אבל זה שבפניו באמת מהני דיעבד ולק"מ קושי' תוס' אלא דאם כן הוא כד איבעי' לי אם משום עדו' שבטלה או משום צריך בי עשרה כו' הו"ל לומר דאיכא ביניי' אי משום בטלה כולה זה שמבטל בפניו בדיעבד מהני ואי משום צריך בי' עשרה ל"מ דיעבד כעין ראי' רמב"ן וע"כ דס"ל לש"ס גם לטעם משום דבטלה כולה גם זה שמבטל בפניו ל"מ דיעבד והקשה תוס' שפיר ולכן העמיד הקושי' על דקאמר צריכא בי עשרה דמשמע דומי' דבי עשרה דאפי' לזה ל"מ דיעבד וא"ש עד"פ קצת: איבעי' להו כולכם מהו כ' רשב"א בשם רמב"ן דמביא ראי' דאי בעי למשלפי בי עשרה צריכי' אות' עשרה דוקא דאלת"ה הו"ל למבעי' אי משו' דבטלה מקצתו בעי בפני אלו דוקא ואי משום דבעי למשלפינהו בי' עשרה סגי באחרי' ורשב"א דחה ראי' זו דל"א א"ב אלא אבעי' להו. ולפי ראי' רמב"ן קשה לי הי' יוכל לומר נ"מ פשוטה אי משום דבטלה מקצתו ותקנתא הוא ואפקענהו רבנן לקדושי' מותרי' בקרובי' זה בזה ומותר' לכהן וכדומה גם לפי שכתב רא"ה ריש כתוב' ורשב"א דאסור' בכ"ז מדרבנן ומדאורייי' שרי' אבל אי משום דבעי למשלפי' ב"ע אסורה מדאורי' דגט דאורייי הוא וצ"ע. וצ"ל דרמב"ן ס"ל כמ"ש רא"ה שם דבאמת לא הפקיעו דאנן סהדי שאין רוצה בהפקע' ולא מבטל בלב שלם עייי"ש ולזה א"ש דל"א נ"מ זו וא"ש. ורבותיו של רא"ה וכן נראה מתוס' לעיל ע"א דהקשו כל הקושי' שהקשה דס"ל דלא אפקעתא איכא צ"ל דס"ל כמ"ש רשב"א דלאו בדרך א"ב קאמר אלא דאיבעי' הכי הוי. וי"ל כאן כולם מודי' דליכא אפקעתא דניחא לי' שלא יהי' אפקעת' כיון דסו' כ"ס ל"מ בטולו ומאן דל"ל בכל בטלו א"א כן משום דלאו אומדנא דמוכח הוא ולא אתי דברי' שבלבו שלא יהי' בטול מבטל דבור בפה מלא שמבטל אבל כאן דלא אמר מפורש דמבטל לכולהו רק דס"ל לרשב"ג סתמא

כפירושו דגם לכולם מבטל אמרי' כיון דאפקעינהו רבנן לא מבטל בלב שלם או שאין בלבו לבטל אחרי' כלל כדי שלא יפקיעו קדושין מיני' ועיי'. אלא תינח לגבי אחרי' שלא אמר אבל לגבי דידי' שמבטל בפניו בפה מלא ל"מ לשיטה זו מה שחושב בלבו שלא יהי' ביטול כדי דלא לאפקיעינהו לקדושי' מיני' דהא אמר מפורש שמבטלו ומותר' לכהן ולקרוביו משום אפקעינהו ואיכא נ"מ כשנתן זה שבטלו בפניו דמותר' מדאורייי' לכהן ולקרובי' זה בזה משא"כ אי משום דבעי למשלפי ב"ע וע"כ דס"ל כדחי' רשב"א ויצא לנו עכ"פ חידוש דין להך שיטה דאם נתן זה שבטלו בפניו מותר' מה"ת לכהן ולקרובי' וכשנתן א' מן האחרי' אסורה מדאורייי' בכל ויש לעיין עוד:

וי"ל עוד דעד כאן לא הביא רמב"ן ראי' מדל"א נ"מ דל"ב אות' עשרה דיש בו חידוש דין הא גופא דל"ב אותן עשרה והו"ל לומר נ"מ זו אבל הך נפקותא אם מותר' מדאורי' לקרובי' וכהן אין בו חידוש לכן קאמר ולא איבעי' להו בזה דין דבכולכם ל"ח דידעו שצריכי' לחתום בפני זה: והני כיון דאמר כולכם כו' צל"ע לפמ"ש תוס' דחיישי' שמא ישמעו שבטל א' ולא ידעו כי בטל לכולם א"כ גם בכולכם יש לחוש שיחתמו הם כיון שבטל א' תו לא צריך לו ויטעו שלא בטל כולם ואיכא מכשול וצ"ל דמשום הא לחוד שיטעו בדין לא חששו אלא בצירו' שלא ישמעו ויטעו בדין הוי כחשש קוד' התקנה ג' בג' דאיכא קול מ"מ מיעוט דלא שמעו כמ"ש פ"י במתני' ובהג"ה מל"מ ובצירו' דיטעו חששו ובכולכם נשאר רק שטעו בדין לא חששו כן י"ל. וא"ש טפי מ"ש בסמוך דקמ"ל אגב דבכולכם ל"ח לתקלה זהו חידוש דיש מקום לחוש משום שלא ידעו שבטלו כולם קמ"ל דלא חיישינן וא"ש ועיי' ב"י סי' ק"כ ועיי' ג"פ:

והנהו כיון דל"א כולכם לא מצי כתבו כו' יש לעיי' לפמ"ש הנב"י קמא חא"ע סי' צ"א דהא דיוכל לומר לעשרה כתבו הא בשעתו אין מבורר הוא שלוחו לכתוב ולחתו' ואין ברירה משו' דל"צ שיהי' התחלת שליחות' אלא בשע' שכותב וחותם ואז מתחיל ול"צ לומר הוברר למפרע זה לא תלי' באם יש או אין ברירה עיי"ש לפ"ז י"ל הא דס"ל לרשב"ג בטלה כולה היינו דאמרי' סתמא בדעתו לבטל כולם הגם דדברי' שבלב הוא כיון דעדיין לא נתברר מי הוא שליחו ומתחיל השליחו' בשעה שיבררו מעשרה מי הכותב וחות' וכיון דעדיין לא חלה השליחו' נתבטל במחשבתו שלא יהי' שליחותו מתחלה כשיבררו ביניה' מי יהי' שלוחו וכמו דס"ל לר"י ר"פ האומר בקדושי' קדשה לאחר למ"ד יום חוזר' בה כיון דמחוסר זמן והה"נ וכ"ש הכא שעדיין לא חלה השליחו' כלל עד שיבררו אבל היכא שאמר כולכם דנעשו כולם שלוחי' מיד ע"פ דבורו אפשר דס"ל לרשב"ג דלא בטלו כולם דאין זה אומדנא דמוכח כ"כ עד שנאמר דאתי' ומבטל דבורו שיהי' שלוחי' ומבריי'

דאמר לשני' דפליגו רבי ורשב"ג ולהך צד משו' עדו' שבטלו מקצתו ובעידי מסירה י"ל ג"כ דלא הוברר בשעתו מי יתן משו"ה בטלו שניה' מכח אומדנא דלא מוכח כ"כ אבל באמר כולכם מנא לאיבעי' להו בפשיטו' דגם בכה"ג ס"ל לרשב"ג דבטלו כולן וצ"ע. מזה נראה לי ראי' למ"ש בקצה"ח סי' ס"א דדבר זה לא תלי' בברירה דעשה לכולם שלוחי' עיי"ש ומביא תשוב' הרשב"א שבב"י סי' קמ"א ומהתימא על הנב"י שהי' נעלם ממנו תשוב' הרשב"א הנ"ל ולא יאונה לצדיק כו' דמ"ש שם דאשה שתלתה ש"ק שלה בדע' אחר דמהני ביון דא"צ לומר הוברר למפרע ולא החליט הדבר למעשה ויפה עשה ואפשר ספיקתו של הרשב"א דלא תלי' בברירה משו' דל"צ לומר הוברר למפרע ועיי':

הב"ע בעדי הולכה ה"נ מסתברא כו' כ' רש"י וטעמא משו' חששא דלמא אזיל כו' נראה דאי בעדי מסירה איירי בוודאי פליגו בעדו' שבטלה מקצתה כי' ואמת אינו כן דעדיין י"ל דבצריך עשרה למשלפי' פליגו ור"א לא להוכיח בא אלא שי"ל דבעדו' שבטלה מקצתה פליגו וי"ל ג"כ דבצריך למשלפי' פליגו ונ"ל לפי דאמר ה"נ מסתברא מוכח דפליגו בבטלה כולו דאי בצריך למשלפי' א"כ רישא בין בעדי כתיבה ובין בעדי מסירה פליגו דמ"ש א"כ לא א"ש סיפא אמר לזה בפ"ע ולזה בפ"ע כו' דלא שייך רק בערי מסירה והא רישא גם בע"כ איירי ועכצ"ל דפליגו בבטלה מקצתה וגם רישא רק בע"מ איירי וא"ש סיפא אמר לזה בפ"ע כו' על דאיירי רישא וא"ש מ"ש רש"י כד הוכיח מסיפא דבע"מ איירי ע"כ טעמא דרשב"ג משו' חששא וא"ש ועיי' בסמוך:

דלמא כריב"ק ס"ל עיי' רשב"א שהקשה הא קיי"ל כריב"ק ולמה אמר דלמא ונדחק והניח בצ"ע ואני בעניי מצאתי מקום ישוב ע"פ מ"ש לעיל בסמוך דבאמת הי' ראוי דאין הלכה כריב"ק יחיד ורבי' הלכה כרבי' חוץ כשנמצא סתם בריי' כיחיד נראה דהלכתא כך והנה לר"א דמוקי בריי' בע"מ א"ש הבריי' דלא כריב"ק והי' דחוק לי' למוקמי בריי' דלא כהלכתא והא אפשר לתרץ הבריי' כרבא דלא כריב"ק וכהלכתא והיינו ה"כ מסתברא דקאמר ולא אמר דייקא נמי דאפשר דאתי' כריב"ק אלא דלא מסתבר למוקמי בריי' כיחידאי ודחה דלמא כריב"ק ודלא כהלכתא ולכן אמר דלמא. ונקדי' מ"ש בסמוך דאי סיפא בע"מ דווקא מוכח דרישא ג"כ בע"מ דווקא ופליגו בעדות שבטלה מקצתו ולפי דדחה דלמא כריב"ק לא מוכח מידי והנה הרשב"א כ' דעיקר דפליגו בצריך עשרה כו' כמ"ש ר"א בריי' בע"מ דיחוי בעלמא דמסתימ' הבריי' משמע דגם בע"כ איירי ועוד מביא ראי' מלקמן דמקשה ולבדר אבדורי ש"מ דהעיקר דפליגי בצריך למשלפינהו לפ"ז א"א לפרש סיפא דווקא בע"מ דהא רישא גם בע"כ ומוכח ע"כ דאתי' ברי' כר"י ב"ק ולכן הלכתא כריב"ק כיון דסת' בריי' אליבא דרבי ורשב"ג הכי ס"ל אבל כל שלא נפשט

דבצריך למשלפי פליגי לא מוכח מבריי' דהלכה כריב"ק וא"ש דר"א ודלמא דקאמר סתמא דש"ס ולאמת וודאי ברייי כריב"ק וש"מ הלכתא כוותי' וא"ש נכון מאוד ועיי':
אמר ר"י לחזי אנן כו' כ' תוס' הגם דס"ל כרשב"ג ולא עשה איסור מ"מ נגדי' רב משו' לעז הא דלא כ' תוס' משו' דגורם לשווי' בעילו' זנו' למפרע תינח נשואה אבל בגט ארוסה וקדש בכספא ליכא נדנוד איסור כלל לכן הוצרך תוס' לומר משו' לעז ולשיטת רא"ה ורשב"א ריש כתוב' דלאמת לא הפקיעו דאנן סהדי דלא ניחא לי' באפקעתא אפי' בארוסה כ"ש בנשוא' דלא להוי ב"ז וא"כ גם בנשוא' צ"ל משו' לעז:
ורש"י בקדושי' י"ג ע"ב כ' רב מנגיד על דמבטל גיטא מי שמבטל השליח בפניו שמא לא ידעו אחרי' מבטולו ויתן ליד האשה לא רצה רש"י במ"ש תוס' דלא נ"ל דמשו' לעז נגדי' או דכיון סתמא מאן דמבטל גיטא הול"ל שלא בפניו משמ' לרש"י דמבטל גיטא אפי' בפניו נגדי' רב ותוס' הקשה על רש"י שם אטו ברשיעי עסקינן שנחשוד את השליח שיכשול וחוטא ולא לו ועיי' פ"י שם שיצא להציל דבדבר ערוה חיישי' ומביא ראי' מריש מכילתי' דמקשה דהוי דבר שבערוה דחיישי' לזיופי והה"נ חיישי' ובמח"כ אין דמיונו עולה יפה דשם בעי עדו' דאינו מזויף מקשה שפיר אבל כאן שנחשוד שיתנו לאשה אחר ששמע שהבעל בטלו תמוה ולפע"ד נראה בישוב קושי' חמורה של תוס' כשנדייק לשון רש"י שכ' אם מסר גט לשליח והגיע בשליח וצ"ב למה כ' והגיע בשליח ולא כ' אחר שמסר לו בטלו ונ"ל דכוונ' רש"י דווקא בהגיע דדייק ש"ס ר"פ דלא רץ אחריו רק הגיע במקרה וקס"ד דלצעורי קמכוין כיון דלא טרח ורץ אחריו קמ"ל והגם דאנן ל"ח לצעורי אבל יש לחוש שיהי' שליח סבור מדלא רץ אחריו דלצעורי' קמכוון הגם דרש"י כ' דלצעורי היינו שלא יתן לחודש וחדשי' א"כ אם השליח יחשוב כן לא יתן עד שיצוהו הבעל למתי יתן הא כ' רשב"א די"ל לצעורי שאינו מבטלו כלל ורש"י לא ניחא לי' לפרש כן כתבתי שם לעיל דס"ל דאין זה אומדנא דמוכח דמבטל דבורו שאמר שיבטלו אבל לזמן אין זה סתיר' לדבריו עיי"ש וכ"ז דאנו לא ס"ד דלצעורי' ולא בטל כלל ס"ל לרש"י דלא ס"ד שיהי' אומדנא דמוכח לומר כן ולכן כ' לזמן חודש וחדשי' בטלו אבל למיחש דהשליח סבור הוא דלצעורי קמכוון ולא בטלו כלל בלב שלם ויתן לה וזהו שכ' רש"י והגיע בשליח דווקא אבל רץ אחרי' לא נגדי' רב וי"ל עוד גם היכא שרץ אחריו נגדי' רב דהא תיקנו שלא לבטל שלא בפניו משו' תקנ"ע שלא יהי' קל לו לבטל ותהי' עגונא והעמיסו עליו טרחה זו שיהי' רץ אחרי' דווקא ולא שכיח שיטרוח לרוץ אחריו ומ"מ מי שעושה כן שרץ אחריו ומבטלו נגדו רב כדי שיהי' נמנעי' לעשו' כן שלא תשאר עגונה אבל מי שהגיע בשליח וראה כי מתעצל בשליחותו משו"ה בטלו

וכתבנו לעיל דה"ט דל"א לצעורי דאמרי' הא דלא רץ אחריו שלא הי' מבטלו רק מפני שהגיע וראה שהתעלל בשליחותו וכי כן אין ראוי לנגדו דהא משו' מלתא בטעמא בטלו אלא בכה"ג איכא למיחש שיחשוב השליח דלצעורי קמכוון כדס"ד דאנן אמרי' משום דלא רץ לצעורי קמכוון וא"ש סתימ' ר"י משמי' דרב דנגדו למאן דמבטל גיט' בין ברץ אחריו בין בהגיע כנ"ל ועיי':

וחזר רבי ועשה כרשב"ג קושי' תוס' מבואר וראיתי בכתבי קודש של אבא מאוה"ג זצ"ל ושם כתוב לאמור בישוב קושי' תוס' דצ"ל הא דאמר ר' פרטא לרבי מה כח ב"ד יפה וכי לא ידע דרבנן לא ס"ל מה כח ב"ד יפה ורבי כוותי' ס"ל וגם על רבי תמוה דחזר בו מיד וע"כ דרבי כבר חזר כאן בגט וס"ל כרשב"ג משו' מה כח ב"ד יפה וכשבא מעשה בשומ' לפני רבי רצה לעשו' מעשה כרבנן והחזירו ר"פ והזכירו דכבר חזר בו בגט וס"ל דמה כח ב"ד יפה וחזר רבי מיד והא"ש דמוכח מר"פ ומחזרתו של רבי דכבר גם כאן חזר בו אלו דבריו הקדושי' זצ"ל וש"י:

ואמר להו זילו אטמורי כ' רש"י ר"י לסהדי והקשה פ"י מאי מקשה לבררו אבדורי הא ע"כ צריכי' להיות פעם ביחד בשע' חתימה שאין חותמי' זה בלא זה ואז יבטלם זה בפני זה ומזה הוכיח דגרסא שלפנינו אמר לן עימורו היא העיקר ולפע"ד קושי' זו א"צ לפני' דהכי אמר אטמורי וכתבו בכלל וכתבו כתיב' הגט וחתימ' ושפיר מקשה למה להו לאטמורי לבדרי כו' היינו כל זמן כתיב' הגט שא' מהם כותב לא צריך לאטמורי אלא לבדרו ובשע' חתימה יטמרו מפניו וזמן חתימ' זמן קצר הוא וזמן כתיבה הרבה יותר ול"ל לאטמורי כ"כ ולק"מ אלא דהי' יוכל להקשו' כיון דשני' הוי לא צריך לבטל אלא א' ממילא בטל הכל כיון דלא עשה שלוחי' רק ב' ולא מהני הא דבררו אלא די"ל דרש"י ס"ל דקושי' ש"ס כהך לשנא דפליגו בצריך בי עשרה כו' ושפיר מקשה ותוס' דכ' דקושי' גם אי פליגו בעדו' שבטלה מקצתו הי' לו ע"כ הגרסא כמו שכתוב' לפנינו ולרש"י איכא ראי' דנקטי' לעיקר דפליגו בצריך עשרה למשנפי' ורשב"א מביא ראי' משו' דלא ניחא בי' שיגזרו כ"כ שמא עד שלא יבטל בפני' יתן א' מהם ולגרס' רש"י איכא הוכחה אלימא ועיי':

אלא ש"מ חדא כרבי וחדא כרשב"ג כו' הרמב"ם כ' דיוכל לבטל זה שלא בפני זה ואפי' בפני שני' אחרי' עיי' הה"מ ולח"מ בכל אריכת דבריו לא העלה דבר ברור והנה מ"ש הרמב"ם יוכל לבטל נראה דיעבד קאמר מדכ' אפי' בפני שני' אחרי' והא בפני שני' בדיעבד הוא הה"נ יוכל דיעבד כ"כ הה"מ וב"י לפ"ז לא נתבאר ברמב"ם כלל דלא בטלה כולה דהא בדיעבד מהני גם אם בטלה כולו ולפע"ד דמוכח מתוכו דל"ב כולו דהא לפני א' ס"ל לרמב"ם דדיעבד ל"מ או משו' דאין דבר שבערו' פחות מב' או משו' דאיכא חשש

ממזר' ביותר כמ"ש תוס' יהי' מאיזהו טע' שיהי' והא כ' הרמב"ם דיוכל לבטל זה שלא בפני זה היינו אפי' מבטל רק א' בפניו ואי בטלו כולם שלא בפני' אפי' דיעבד ל"מ ואפי' זה שבטלו בפניו כמו לרשב"ג ונשמע ממילא מדברי רמב"ם דס"ל לא בטלו כולם כנ"ל פשוט:

אלא דהא גופא קשי' למה לא כ' הרמב"ם יותר דאפי' לכתחלה מותר כיון דל"ב כולם ליכא חשש כלל, ולומר דבאמת יוכל לכתחלה איך כ' ואפי' בטלו בפני שני' אחרי' הא זה אסור לכתחלה דמבטל את א' מהם שלא בפניו. ונלפע"ד ליישב כשנבין מה רצה רמב"ם במ"ש ואפי' בשני' אחרי' הרי דין זה כבר כ' בהלכה שלפניו שיוכל לבטל שלא בפניו בדיעבד בפני שני' ולא חידש לנו מידי מ"ש עוד הפע' בהלכה זו וצ"ע. ולכן נ"ל דמה דכ' יוכל לבטל היינו לכתחלה ומ"ש אפי' בפני שני' אחרי' היינו באופן שכ' בהלכה שלפני' דמהני בפני שני' בדיעבד ולכתחלה לא וא"צ לפרש שני' דלכתחלה לא והא דקמ"ל בזה נ"ל דטובא קמ"ל די"ל טעמא דרבי דס"ל לא בטלה כולה הגם דאיכא סברו' דבטל כל השליחו' כדס"ל לרשב"ג כיון שחוזר ממקצתו מסתמא חוזר בכולו י"ל דס"ל לרבי כיון דאם מבטל כולם והוא שלא בפניו עובר על תקנת חכמי' דאמרו שלא לבטל שלא בפניו מסתמא אינו עושה נגד תקנתו וסתמא דלא מבטל רק זה שמבטלו בפניו ולא לאחרי' שאינם לפניו כן י"ל לפ"ז כשמבטלו א' שלא בפניו בפני שני' אחרי' הרי עושה נגד תקנת חכמי' הא דמודה רבי דאמרי' מסתמא בטל כל ענין השליחו' וכמו שמבטל לזה שמפרש שלא בפניו ה"ה כולם וה"א דל"מ וס"ל לרמב"ם כמ"ש תוס' בתי' ב' דאי הי' ס"ל לרבי דבטלה כולה הא גם בדיעבד ל"מ כמו קוד' התקנה בפני א' או ב' וקמ"ל הרמב"ם אפי' בטל א' בפני שני' אחרי' שלא בפניו באופן דכ' בהלכה שלפניו דמהני בדיעבד בפני שני' סד"א אבל בכה"ג שבטל א' שלא בפניו דבטלו כולם ל"מ הביטול אפי' דיעבד שיטעו בדין שלא בטלו כולם כמ"ש תוס' קמ"ל דמהני דיעבד גם בכה"ג שכבר עושה נגד תקנ' חכמי' ס"ל דל"א דבטל כולם דל"ל כלל האי סברא כיון שבטל מקצתו רוצה לבטל כל השלוחי' וא"ש:

ומנא לי' לרמב"ם לאמת דרבי גם כה"ג ס"ל דל"ב הוא נ"ל דיש הוכחה לזה מדקאמר ש"ס ל"ל להו לאטמורי לבדרי אברורי ש"מ כרבי ס"ל וכ' תוס' דקאי מסתמא גם אי פליגו בבטלה מקצתו. והנה הא דאמר אטמרי ש"מ כרשב"ג ס"ל דשלא בפניו ל"מ צ"ב מנ"ל דלמא סמך שלא יעשה נגד תק"ח צ"ל כיון דאנוס הוא ואינו רוצה בגירושין בודאי יעשה כל טצדקי ויבטל שלא בפניו ש"מ כרשב"ג ס"ל דבטלו א"מ וא"כ איך הוכיח מדל"א

לבדרי אבדורי ש"מ כרבי ואי ס"ל משום דלא חשוד שיבטל שלא בפניו ל"א בטלו כולו והא כאן דאנוס הוא הי' חושדי' אותה א"כ:
גם לרבי לא א"ש דהא נימא דבטלו לכולם והול"ל לבדר אבדורי דגם לרבי ל"מ כמו לרשב"ג וע"כ דס"ל לש"ס בפשיטות דלרבי ליכא חילוק ולא מהאי טעמא דלא ירצה לעבור על תק"ח ס"ל דל"ב כולו אלא דל"ל כלל הך סברא דבטלה לכולם ואפשר דפשיטא לש"ס הכי מדסת' ואמר יוכל לבטל זה שלא בפני זה משמע אפי' מבטל לזה שלא בפניו אלא בפני שני' אחרים וא"ש נכון דברי הרמב"ם ומזוקקי' שבעתי' בעזה"י:
והנה הרמב"ם לחלק יצא בין עדי כתיבה לע"מ וכ' הרמב"ם דס"ל כיון דלא מפורש אתמר דבע"מ קיי"ל כרבי ס"ל לרמב"ם דיש לחלק בין ע"מ לע"כ. והנה לא גלה לנו טעם לחלק ועיי' ב"ש דכ' דמשמע איפכא גם הב"ש לא הודיע לנו למה מסתבר יותר דבע"מ ל"א בטלו כולו ובע"כ דבטלו כולם. ונלפע"ד דמסתברא איפכא כמ"ש הב"ש וכן שיט' רוב ככל ראשוני' חוץ מרמב"ם וילפו ע"מ ממה דמצינו דהלכה כרבי בע"כ. ונ"ל די"ל בפלוגתא דרבי ורבנן גם רבי ס"ל דמסתבר דבטל לכולהו אלא דהוי לי' דברי' שבלב ולא אתו דברי' שבלב לבטל דבור השליחו' ורשב"ג ס"ל דהוא אומדנא דמוכח לכל ובהא פליגו. לפ"ז יש למצוא מקום לחלק בין ע"כ לע"מ בע"כ דליכא מעשה כלל דלא מסר להם מידי והוא עוש' אות' שלוחי' לכתוב ולחתו' וליכא רק דבור בעלמא אתי' אומדנא דבטל לכולם ומבטל לדבור בלי מעשה אבל גרע מזה ע"מ שמסר להם הגט והו"ל מעשה וכן ס"ל לר"י ר"פ האומר ומקשה לר"ל מדיוכל לבטל השליחו' ור"ל ס"ל כיון דמחוסר נתינה וכ"ז לענין דבור ודבור אבל כאן אומדנא נגד דבור שיש עמו מעשה הגם שחסר הנתינה מ"מ עדיפא הרבה מע"כ ורבי ס"ל בתרתי דל"ב כולו אפי' בע"כ ורשב"ג ס"ל בתרתי דב"כ צ"ל די"ל דהוא אומדנא אלימא טובא ומדקיי"ל כרבי בע"כ כ"ש בע"מ.
ומיושב בזה מה דנתקשה פ"י תרתי ברייתו' פלוגתא דרבי ורשב"ג ל"ל בשלמא אי פליגו בצריך למשלפי' א"ש דהא דבטלה כולו אבל אי פליגו בבטלו כולו קשה וכ' ע"פ שיטת הרמב"ם דיש לחלק בין ע"מ לע"כ עיי'. ולפמ"ש טובא קמ"ל מבריי' דע"כ ה"א בהא ס"ל לרשב"ג דליכא מעשה קמ"ל בריי' בע"מ דהא אי פליגו בבטלה מקצתו ע"כ בע"מ איירי ואי מהת' ה"א בהא פליג רבי דאיכא מעשה קמ"ל בריי' בע"כ וא"ש נכון:
ויגעתי למצוא טעם לשיטת הרמב"ם דס"ל איפכא להלכתא ומצאתי בהקדם בשנאמר דגם רשב"ג ס"ל דלא אמרינן מדחזר משלוחיו שחזר מדעתו שלא לגרש כלל אחר שהסכי' בדעתו לגרש רחוק שיחזור בו אלא דס"ל דאמרינן כמו שמבטל את זה וחוזר בו כן חזר ומבטל כל השלוחי' שעשה אות' שלוחי' זה בפני זה לפ"ז יש לחלק בין ע"כ לע"מ

לפי המבואר לעיל דס"ל לאביי באמר כתבו ותנו לא יאמרו לאחרי' שיכתבו משו' בזיון וכ' רש"י שעליו לכתוב ובוש שידעו אחרי' שא"י לכתוב בעצמו ולאלו שצוה מכירי' הם או יודעי' בלא"ה שא"י לכתוב אבל בשליח הולכה ליכא בזיון שלא ידע שלא כתב בעצמו ורבא הגם דאמר טעם אחר משום מילי עדיפא קאמר או משום דקשי' לי' קושי' תוס' למה לא יתנו אחרי' ושם הארכנו. לפ"ז י"ל בעשה עשרה שלוחי' לכתוב ולחתו' וכיון שרחוק שחוזר מן הגירושין לגמרי מסתמא לא בטל כולם ולצוות לאחרי' לכתוב משום דבזיון הוא לו ולאלו כבר הודיע ויודעי' בבושתו קרוב יותר שלא בטל אלא לזה שבטל כ"ז בע"כ אבל בע"מ שכבר נגמר הגט וכולם ע"מ אין בו קפידא למנו' אחרי' י"ל יותר שבטל כולם ומדלא מצא הרמב"ם דהלכתא כרבי בע"מ פסק לחלק יצא להלכתא בין ע"מ לע"כ כמ"ש הר"ן ומלתא בטעמא יש לחלק כהנ"ל והוא טעם לשבח אשר ישבחוהו רבנן בעזר' ד':

ודע דיש מקום קושי' לפי שיטת הרמב"ם דס"ל דיש לחלק בין שליחו' דע"כ לע"מ איך פשיט ר"י לרב שמואל ב"י דחדא כרבי לענין בטלו מקצתו כו' מדחדא כרשב"ג הוא ודאי לענין בטלו א"מ דלמא ספיקא דר"ש ב"י דלמא הא דאמר חדא כרבי וחדא כרשב"ג קאי על ב' ברייתו' דפליג רבי ורשב"ג בבטלו מקצתו חדא בע"מ וחדא בע"כ ולא ידע בהי מינייי כרשב"ג ובהי מיני' כרבי אלא דהא לק"מ דמסתבר טפי כרבי בע"כ וכרשב"ג בע"מ בודאי חדא כרבי היינו בע"כ וחדא כרשב"ג בע"מ וכן לפמ"ש ע"פ שיטות רוב ראשוני' די"ל איפכא דמסתבר יותר בע"כ כרשב"ג מבע"מ ג"כ ל"ק דודאי חדא כרשב"ג לענין ע"כ וחדא כרבי לענין ע"מ ומדמספקא לי' הי כרבי והי כרשב"ג ע"כ דידע דר' אבא חדא כרבי וחדא כרשב"ג קאמר על פלוגתא דרבי ורשב"ג בבטלו מבוטל ובבטלה מקצתו ופשיט לי' שפיר ולק"מ. אלא אי קשי' הא קשי' לי דלמא ר"ש ב"י בהא גופא מספקא לי' אי חדא כרבי וחדא כרשב"ג במאי דפליגו בבטלו מבוטל ובבטלה מקצתן ואמר בחדא כרשב"ג בכל מה שאמר וחדא כרבי בכל מה דס"ל או קאי ר"א רק על פלוגת' בעדו' שבטלה מקצתו לבד וחדא כרבי בע"כ וחדא כרשב"ג בע"מ לפי שיט' הרמב"ם ולפי שיטת רוב ראשוני' ולפמ"ש חדא כרבי בע"כ וחדא כרשב"ג בע"מ. ובצירו' ב' סברו' יחד של הרמב"ם וסברא דידי יש סברא לכאן ולכאן אפשר דמספקא לי' לר"ש ב"י אליבא דר"א אי אמר חדא כרבי בע"כ וחדא כרשב"ג בע"מ כסברת הרמב"ם או די"ל בתר איפכא חדא כרבי בע"מ וחדא כרשב"ג בע"כ ולא פשיט ר' יוסף כלום וצ"ע ליישב:

והנה הטור כ' מפורש דיוכל אפי' לכתחלה לבטל זה שלא בפני זה נשמר וכ' אפי' לכתחלה דלא נפרש יוכל היינו דיעבד דעדו' שבטלה מקצת ל"ב כולו וליכא חשש אפי'

לכתחלה ומוסי' והולך אפי' לא בטלו בפני שני' אחרי' וצ"ב מה רצה בזה הלא בפניו עדיף מבפני שני' אחרי' דאסור לכתחלה והרגיש הפרישה והט"ז נדחק מאוד ליישבו. ולפע"ד נראה דרבותא רבתא קמ"ל דנ"ל דעד כאן לא ס"ל לרשב"ג דאמרי' בטלו כולם רק כשמבטל אותו שמבטל בפניו אמרי' דבטל כל השליחו' והא דלא הזכיר בבטולו רק זה משום שהוא עומד בפניו ואחרי' שאינו בפני' אינו מזכיר אבל כוונתו לבטל כל השלוחי' אבל כשמבטל א' בפני ב' אחרי' ואומר להם שמבטל לכאורה גם רשב"ג ס"ל דל"א שבטל כולם דהו"ל לפרש ולומר כולם אני מבטל למה מזכיר את זה יותר מזה כיון שכול' אינם בפניו כנ"ל נכון. והא"ש דכ' הטור אפי' לא מבטל בפני שני' שלא בפניו דל"א בטל כולו אפי' בטלו בפניו דנ"ל משום שהוא בפניו אומר לו שמבטלו ובכללו כולם קמ"ל דמ"מ לא בטל רק זה כרבי קי"ל וא"ש נכון:

עוד כ' הטור ואלו שבטל לא יכולי' להעשו' שלוחי' עד שימנה אותם אח"כ וב"י כ' זהו פשוט ומ"מ כ' כדברי' אלו בש"ע. ונ"ל דטור קמ"ל רבותא דהי' מקום לומר כיון דל"ב כולם גם זה לא בטל רק לצעורי קמכוון לחדש וחדשי' כדאמרי' ר"פ ה"א לצעורי וכ' רש"י לזמן גם כאן ה"א כיון דחזינן דא"מ כל השליחו' גם זה א"מ רק לצער אותה בא לזמן ואם חוזר הבעל ואומר לו שיתן לו צריך למנותו מחדש בפני ב' ויוכל לטלו שני' מע"ג קרקע עיי"ש ר"פ מ"ש בזה קמ"ל הטור דאות' שביטל א"י להעשו' שליח לא כ' שאין יוכל ליתן פשיטא רק שלא יוכלו להעשו' שליח ע"י שיצוה לו הבעל לזמן מן הזמני' שיתנו הוא אלא צריך למנותו שליח היינו למנותו שליח מחדש כמו מתחלה ע"י עדי' וכל דין מינוי שליחו' יש בו וטובא קמ"ל כנ"ל והבן:

עוד כ' הטור אבל לא יבטל כולם בפני א' דלפעמי' יצא תקלה כו' הפשוט כי כוונת הטור הגם דאמרי' לא בטלה כולה בסתמא אבל כשמפורש אמר שמבטל לכולם פשיטא דהוא ככל מבטל שלא בפניו ולכן מ"ש פ"י בזה והאריך בזה ללא צורך וללא הועיל במחכ"ת כדי ליישב קושי' ב"י שהיא למה כ' הטור שלא יבטל כולם אפי' מקצת מהם לא יבטל בפני א' ומ"ש הפרישה דקמ"ל אפי' חוזר על כולם ומבטל כ"א בפניו ל"א דחיישי' שמא פע' לא יבטלם אח"כ בפני' ונפיק מיני' חורבא עדיין אין מיושב למה כ' הטור דין זה בכולם והט"ז רצה ליישב גם זה בדוחק גדול במחכ"ת. והנלפע"ד עפמ"ש דגם כשחוזר אח"כ ומבטל בפניו ל"מ וכ' הרשב"א הטע' שמא בנתיי' עד שילך אצלו יכתוב א' מהם ויתנו וכ' דחשש רחוק הוא ותוס' וטור ס"ל דגם להכי חיישי' וי"ל דוקא כשמבטל כולם חיישי' שמא בנתיי' יקיי' א' מהם שליחותו אבל כשאין מבטל כולם הלא יש שנשארו שלוחי' ויוכלו לכתוב ולתן צריכי' אנן לחוש שמא עד שלא ידוע לאלו יתן א' מהנשארי'

ויהי' זה שביטול כ"כ ל"ח דהו' כעין ס"ס שמא לא יתן שום אחד ושמא א' מאלו שלא בטל ולכן נקיט דוקא שלא יבטל כולם וא"ש עיי':
ועוד ויותר נ"ל דרבותא קמ"ל דגם בפני ג' ויותר לא יבטל הגם דאית לי' קול ותקנ' עגונו' ליכא בכה"ג כמ"ש המל"מ בכוונ' תוס' מ"מ לכתחלה לא דלא פליג או כמ"ש הגה' מל"מ ופ"י במתני' דלא צ"ל משום תק"ע אלא דאיכא מיעוט דלא שמעו וי"ל היכא דאינו מבטל כל השליחו' ליכא קול דליכא קול רק כשיש חידוש בדבר למה שלח גט ע"י שליח ובטל השליחו' ומבוטל מעשה גירושין והיא א"א כמקדם אבל כשעשה הרבה שלוחי' ואינו מבטל כולם והם עושי' שליחות' רק שבטל א' או יותר מן השלוחי' מה להו לאפקועי קלא שלא נתחדש שינוי בגוף ענין הגירושין וקמ"ל הטור אפי' מבטל כולם בפני א' דאיכא קלא שנתבטלו הגירושין לגמרי דאיכא קלא טבא מ"מ לכתחלה לא שאפשר לפעמי' תצא תקלה מזה כשלא ישמעו וחוששי' למיעוט לכתחלה ולרשב"ג אפי' בדיעבד כמ"ש הג"ה מל"מ ופ"י הנ"ל וא"ש נכון בעזה"י:
ורבא אמר ר"נ הלכה כרבי בשתי' היינו כרבי לענין בטלו מבוטל ובעדו' שבטלה מקצתו ומקשה וכי ל"ל מה כח ב"ד יפה כ' לפמ"ש לעיל דיש לומר דמסתבר מלתא דרבי בע"מ ומסתבר מלתא דרשב"ג בע"כ ולרמב"ם נהפוך י"ל דהלכתא כרבי בשתי' בין בע"מ בין בע"כ לאפוקי דלא כחלק בין ע"מ לע"כ ומנ"ל דס"ל הלכה כרבי לענין מה כח ב"ד יפה ול"מ ש"ס מידי והא דמסת' קסת' ר"נ ול"א לאיזהו רבי ורשב"ג כיון משו' דידע שא"א למטעי' בו דהא רבי חזר בו וגם הוא בעצמו ס"ל כח ב"ד יפה וסתמא כפרושו דאכווין לרבי בשתיהן בשתי ברייתות הנ"ל וצל"ע:

דף לד.

התם ממונא הכא אסורא קושי' תוס' מבוארת ולתי' ב' צ"ל כרבי דהא רבי אפי' בטעו' ס"ל כח ב"ד יפה והה"נ הכא ור"נ לעצמו ס"ל בטעו לא והה"נ הכא ולפע"ד י"ל ע"פ קושי' תוס' לעיל איך הוכיח דהדר בי' רבי הכא בב"ד וע"פ שמפרש מהרש"א דכח ב"ד שמבטל בפני' מבטל כח ב"ד ראשון משא"כ הת' בטעו והיינו הגם דטעו ואין לחלק בזה בין איסור' לממונא מ"מ לא דמי הכא בב"ד וכ' פ"י לעיל למאן דס"ל בפני ב' וקיי"ל נמי דב' ל"מ ב"ד בשו' מקו' לק"מ קושי' תוס' עיי"ש לפ"ז אומר אני דלעיל דהוכיח אמוראי דהלכה כרשב"ג משו' דרבי חזר בו ומדמו מלתא דטעו לדהכא משו' דס"ל בפני ב' וס"ל דב' לא מקרי ב"ד אבל ר"נ לשיטתו דס"ל שני' מקרי וכח ב"ד להם לא מוכח דרבי חזר בכאן וא"ש ועיי':

אביי סבר ג"ד בגיטא לאו מלתא ורבא סבר מלתא. לכאורה י"ל דפליגו: בפלוגתא אי בפני ב' או ג' לפמ"ש הרמב"ן ור"ן דמ"ד בפני ג' דלא אתי דבור שלא בפניו ומבטל דבור שבפניו וצריך בפני' כח ב"ד לבטלו ומ"ד בפני ב' אי הם ב"ד ג"כ מה"ט הוא או דס"ל דאתי דבור שלא בפניו ומבטל לדבור שבפניו וי"ל דאביי ס"ל בפני ג' דבעי דבור אלים לבטל דבור שבפניו ושלא בפניו בעי ב"ד או דס"ל בפני ב' וס"ל ב' מקרי ב"ד וס"ל נמי גילוי דעתו ל"מ הוא כמו דלא אתי דבור שלא בפניו ומבטל לדבור שבפניו כן ג"מ בפניו ל"מ דאינו דבור מפורש רק גילוי מלתא דלא אלי' כדבור ורבא לשיטתו דס"ל בפני ב' דהא ס"ל כר"י בכ"מ כמ"ש תוס' לעיל וס"ל נמי דב' ל"מ ב"ד לכן ס"ל נמי דג"מ מלתא הוא כמו דדבור שלא בפניו מבטל דבור בפניו כן בפניו מהני ג"מ הגם דלא אלי' כ"כ כדבור כן י"ל:

והא דמייתי אביי ראי' דג"מ לאו מלתא הוא דלמא ס"ל בפני ג' דבעי ב"ד הרי מה שרצה דלמ"ד דבעי ב"ד שלא בפניו ס"ל ג"מ ל"מ הוא אלא דקשה לכאורה מדקאמר לרבא ומתרץ לרבא הא לרבא ל"ק דמ"ד לאו מלתא ס"ל בפני ב"ד דוקא והלא כבר פליגו בזה ר"ש ור"נ ור"י ור"ל. וא"ש דהא מייתי רבא ראי' מר"ש דס"ל מלתא הוא ואביי דחי אבל רבא הביא ראי' לעצמו מרב ששת הגם דר"ש ס"ל בפני ג' מ"מ ס"ל ג"מ מלתא הוא ושפיר מקשה לרבא מראיותיו של אביי דאין לומר דס"ל בפני ג' הא רבא ס"ל לר"ש דג"מ מלתא הוא וא"ש עיי'. ולקמן נדבר עוד מזה אי"ה:

אותיב קירי באודנייכו כו' הקשה הרשב"א עדיין יוכל לבטלו שלא בפניו ודחק דס"ל כרשב"ג. וראיתי בכתבי קודש של אבא מאוה"ג זצ"ל אדרבא דמוכח דכרבי ס"ל דצ"ל מאי הא דאמר רבא אשור כי היכי דמשלם צערא דהאי גברא מה צער איכא כיון שנתרצה לצוו' לסופר עדי' אלא דהא עומדי' עליו שומרי' ולא הניחוהו מתח"י כדי שלא לבטל שלא בפניו וכדי שיצא חפשי משמירה דדהו ולמשלם צערי' רצה במרוצתו לומר אשור והב לה אלו דברי קדשו וש"י:

ולדידי נראה בישוב קושי' רשב"א דמוכח דס"ל כרבי בשנבין אחר שראה שבטל בפע' ראשון למה לא אמר בפע' שני' אותיבו קירי כו' שלא יעשה כמו שעשה בפ"ר וזה דקדוק עצום ונ"ל משו' שידע בכ"ז לא הועיל שיבטל שלא בפני' ולא פעל בעצתו כלום וכשראה ר' ירמי' בפע' שני אחר שרא' הבעל שמכריחי' אותו פע' אחר פעם אחר שידעו שבטלו ולא התחכם שני' שלא בפני' כדי שלא ידעו עכשיו מבטולו ומדלא עשה כן ש"מ או דלא יודע שאפשר לבטל שלא בפניו או שאינו רוצה לעבור על תק"ח לכן בפעם שלישי יעץ עצה בטוח' לאותיבו קירי ולא יבטל עוד דשלא בפניו הי' יוכל בפע' שני כנ"ל נכון ועיי':

אי משום גילוי רעתי' בגיטא פלוגתא דאביי ורבא. כ' תוס' דלסבר' אביי קאי ודוחק גם צ"ל דלא מסי' הלכתא כמאן ורשב"א כ' והלכתא כאביי ביע"ל קג"ם וצ"ב הא סתם ש"ס סותם הלכתא כן והול"ל והלכתא כאביי ולכן נ"ל דהכי אמר פלוגתא דאביי ורבא בתרתי אי גילוי דעתי' מלתא וגם פליגו אי כזה הוי גילוי דעתי' אלא דשני' יחד א"א לומר דגילוי מלתא וגם זה הוי גילוי מלתא דהא אביי מקשה מדשמואל והשיב רבא דלקיומי תנאי קמכווין וא"כ ממ"נ אי נאמר כאביי דזה היא ג"מ ע"כ ג"ד בגיטין ל"מ מדשמואל ואי גילוי דעתי' מלתא ע"כ דזה לאו ג"ד הוא והיינו דאמר ואי משו' גילוי דעתי' פלוגתי' דאביי ורבא וע"כ דל"מ בהא ממ"נ או דגילוי דעת מלתא הוא כאביי וממילא דג"מ ל"מ בגט או כרבא ואין זה גילוי דעת רק לקיומי תנאי כנ"ל וק"ל:

והלכתא כנחמן והלכתא כנחמן כ' רש"י הלכתא כנחמן בפני שנים והלכתא כנחמן דאמר כרבי בשתיהם ויש מן הקושי' כיון דאמר הלכתא כנחמן בפני ב' וכ' תוס' לעיל לרשב"ג ליכא נפקותא מה דהוי הוי אלא לרבי דמודה בפני ב' למר ובפני א' למר דל"מ א"כ מדאמר הלכתא כנחמן בפני ב' ממילא ידענו דהלכתא כרבי דבטלו מבוטל ומה צ"ל עוד שני' הלכתא כנחמן. והי' נ"ל דלק"מ דאמר שני' הלכתא כנחמן במה דס"ל דבטלו מקצתו ל"ב כולו או דלא צריך למשלפנהו והא דכ' רש"י כנחמן דאמר הלכתא כרבי בשתי' לא דהלכתא כנחמן במה שאמר הלכתא כרבי בשתי' דמחד כבר ידענו מדהלכתא כוותי' בב' אלא רש"י מביא לשון ר"נ דאמר בשתי' וא' מהם דעדו' שבטלה מקצתו ולק"מ.

אלא דחזרי' ונראה לי הקושי' דלענין עדו' שבטלה מקצתו לא צ"ל הלכתא כנחמן מכלל דפליגו וליכא פלוגתא בזה והרי ש"ס מביא לעיל ראי' דחדא כרבי היינו בהך דבטלה מקצתו וע"כ הא דקאמר כאן הלכתא כנחמן לענין בטלו מבוטל דפליגו על ר"נ וס"ל הלכה כרשב"ג קמ"ל הלכה כנחמן א"כ קשה הרי דהלכה דבטלו מבוטל כבר ידענו מדאמר הלכתא כנחמן בפני ב'. אבל נ"ל דלק"מ דאי הוי אמר רק פע' א' הלכה כנחמן ה"א דקאי על דאמר ר"נ הלכה כרבי דפליגו עליו ולא ידענו דהלכה כנחמן בפני ב' ולכן הוצרך לומר תרתי כנחמן וכנחמן והי' יוכל לפרש הלכתא כנחמן בפני ב' ונדע הכל אלא הלא רצה לומר דרך חידה ומליצה וסימן בקציר' דברי' לתלמידי'. ומ"ש רש"י חדא כנחמן בפני' שני' והלכתא כנחמן דאמר הלכה כרבי לפמ"ש נהפוך הוא ראשון להלכה כרבי, זה לק"מ דצ"ב בלא"ה מנ"ל לרש"י לפרש הראשון בפני ב' דלמא דהלכא כרבי והפשוט דהא פלוגת' דבפני ב' או ג' קדומה להך דאי הלכה כרשב"ג והאחרון כנחמני לענין ג"מ לכן כ' רש"י הלכה כבקמן בפני שני' דמוקד ואח"כ כנחמן לענין בטלו מבוטל

וכ"ז אחר שאמר ב' פעמי' הלכתא כנחמן ואי הוי אמר רק פ"א היינו מפרשי' להלכה כרבי בבטלו מבוטל וא"ש הכל ועיי':

והלכתא כנחמני עיי' בחורש לציון מהגאון נב"י זצ"ל דרוש י"ג שהתעורר ליישב המשך ג' דברי' אהדדי שכ"א דין בפ"ע ולא תלי' הלכתא של זה בזה וכ"ש ג"מ בגיטא הוא ענין בפ"ע והולך דרך רחוק צלל במים אדירי' בגמ' ופוסקי' ויסוד דבריו הנוגע לכאן בנוי על קושי' א' שהוקשה לו על רבא דג"מ מלתא הוא איך יפרנס מתני' שלח אחריו שליח דקמ"ל דלא נימא לא אלימא שליח בתרא כו' הא קוד' שמבטלו שני לראשון כבר בטל הוא ע"י ג"מ ששלח אחריו שליח וגם אי לא אלא שני מראשון מ"מ בטל הוא ע"י ג"מ של הבעל ועל קושי' זו בנה יסודו ופלפל בחכמה. ולפע"ד לק"מ כיון דעושה שליח ומשים דברים בפיו שהוא יבטל לראשון בפניו בשליחותו הרי אין לך גילוי דעת יותר מזה שאינו רוצה שיהי' בטל רק על פיו ועוד כיון דגם לרבי לא נכון לבטל שלא בפניו ליכא גילוי דעת אדרבא אנן סהדי שאינו רוצה לבטלו רק בפניו וכבר הרגיש רשב"א לעיל וכאן דרך אחריו בפניו הוא כיון שרץ לבטלו בפניו וכשרוא' השליח שרץ אחריו בפניו הוא. והאמת שבב"ש סי' קמ"א על מ"ש המחבר ברץ אחרי' לא הוי רק ג"מ דלאו מלתא הוא כ' הב"ש בשלח אחריו שליח נראה דס"ל דזה ג"כ תלי' אי ג"מ מלתא הוא וכדעת כב"י זצ"ל מ"מ נ"ל הנכון כאשר כתבתי ועיי':

וכשאני לעצמי נ"ל להמשיך ג' עניני' להדדי ע"פ מ"ש לעיל בישוב קושי' תוס' דהא רבי חזר אפי' בטעו' ב"ד ומזה הוכיחו דרבי חזר בי' נמי הכא ור"נ ס"ל דלא כרבי וכתבנו דר"נ לשיטתו דס"ל שנים מקרי ב"ד בכ"מ ליכא ראי' דחזר בי' הכא כקושי' תוס' לעיל וע"פ שמפרש המהרש"א דמבטל בפני ב"ד ולא דמי לדהת' ור' יוסף דהוכיח דרבי חזר כאן וס"ל בפני שני' ולא ב"ד הוא מוכח שפיר דחזר רבי כאן אלא דקשי' הלכתא דקיי"ל בפני ב' וקיי"ל נמי ב' לאו ב"ד הוא מ"מ קיי"ל כרבי דבטלו מבוטל צ"ל ניהו דרבי חזר מ"מ קיי"ל כרבי מה דס"ל קוד' חזרה כמ"ש תוס'. לעיל ור"נ בתי' ב' והא"ש המשך הנך תרתי הלכתא כנחמן בפני ב' וה"א דלית הלכתא אלא כנחמן דבטלו מבוטל קמ"ל מ"מ גם בזה הלכתא כנחמן והגם דקיי"ל בהא דלא כנחמן דקיי"ל ב' לאו ב"ד הוא וא"ש:

ואמר הלכתא כנחמני הגם דאמר הלכתא כנחמן והלכתא כנחמן תרתי דנשמע מכ"ז דקיי"ל בפני ב' ומדאמר הלכתא בנחמן לרבותא הגם דקיי"ל ב' לאו ב"ד הוא בכ"ז הלכתא כנחמני ואפרש שיחתי עפמ"ש לעיל דיש מקו' לומר טעמא דאביי דג"מ בגיטא ל"מ הוא דס"ל בפני ג' או בפני ב' וס"ל דב' ב"ד הוא וטעמא דצריך לבטלו בפני ב"ד דווקא שא"א לבטל דבור בפניו שלא בפניו כמ"ש רמב"ן ופ"י וס"ל לאביי אפי' בפניו צריך דווקא דבור

מפורש יוצא מפיו אבל בג"מ בעלמא לא אלי' לבטל דבור אלי' בפניו כמו דל"מ דבור מפורש שלא בפניו כיון דלא אלי' כ"כ כמו בפניו ושקל אביי שני' אלו במשקל א' אלא לפ"ז להלכתא דקיי"ל בפני ב' וקיי"ל ב' לאו ב"ד הוא ומ"מ מהני גם ג"מ תהני ומ"מ קיי"ל דאביי דג"מ כ"מ וס"ל דג"מ גרוע מדבור שלא בפניו שלא בפני ב"ד וזה המשך והלכתא כנחמני הגם דס"ל בפני ב' וב' לאו ב"ד הוא כדמוכח כ"ז מדאמר הלכתא כנחמן והלכתא כנחמן מ"מ הלכתא כנחמני וא"ש ע"ד פלפלא טובא חריפתא דחדי בי' הקב"ה: נחמני כ' רש"י ע"ש שגידל רבב"נ את אביי בביתו קראו ע"ש אביו ובחידושי של אבא מאוה"ג זצ"ל ראיתי בשם ספר יוחסי' שקרא שמו מעריסה נחמני על שם אביו שגדלו ולא רצה לקראו בשם אביו הסיב שמו אביי ורמוז בו שנקרא ע"ש אביו אביי לשון אבי ורמזו בו בשם "אביי" אשר בך ירוחם יתום והוא פלא גל עיני ואביטה נפלאות:

ע"ב. מתני' בראשונה הי' משנה שמו ושמה כו' עיי' תוס' לעיל כ' ע"א דס"ל לר"מ ורבנן שינוי השם ממש הוא מדאוריי' ולקמן במתני' פ"ז איירי בשינוי השם דרבנן כמו במתני' כאן ואי לא כ' כלל ושמו ושמה נראה ממסקנת תוס' שם לר"מ הוא מדאוריי' דבעי מוכח מתוכו ולר"א דקיי"ל כוותי' הוא מדרבנן ועיי' ב"ש סי' קכ"ט ס"ק כ"א שהניח בצ"ע ועיי' פ"י שם די"ל לאמת גם לר"א מדאוריי' הוא ועיי' בחי' רמב"ן ובר"ן דבעי שמו ושמה מדאוריי' דכתיב ספר כספיר' דברי' ואי לא כתוב שמו ושמה לאו ספיר' דברי' הוא ובהג"א בשם ר"י דל"צ שמו ושמה כלל אפי' מדרבנן והוא תמוה מסוגי' שם דהא אמר דליכא שמו ושמה וצ"ל עכ"פ מדרבנן בעי שעו ושמו ואמרינן שוב דמסתמא לא כ' הסופר לשמו דבקיאי דפסול מדרבנן וכ"כ רמב"ן שם לענין שם העיר ופ"י לענין שמו ושמה אם אינו פסול רק מדרבנן ושיטת ר"י דכשר מדרבנן ודאי צ"ע ומצאתי לה מקום ישוב עפמ"ש רמב"ן בשם העיר די"א לר"מ מדאוריי' צריך דבעי מוכח מתוכו ביותר ורב יוסף דאמר דליכא שם העיר כר"מ ס"ל. וכן י"ל לשיט' רבינו יואל שבהג"א דר"י כר"מ ס"ל. אלא דברי רמב"ן צל"ע טובא הא לר"מ בעי ע"ח והא ליכא בס"ת ובלאו כל הנהו דאמר ר"י דליכא שמו ושמה ושם עירו הא עיקר חסר דליכא עדי' ועכ"פ הי' לר"י לומר וליכא עדי' וצ"ל דחשש:

ר"י שמא נתן לסופר זוזי שיתרצה שיכתוב הוא הבעל פרשה זו והו"ל ככתבי ידו דל"צ אפי' חתימ' ידו כל שנתקיי' כ"י דכ"ע עדי' דיודעי' שיצא מידו לידה דלנפילה ל"ח וכ"כ פ"י ריש מכילתי' ולקמן פ"ז וא"ש לכאורה אלא דעדיין קשה לי תינח בכ"י שכותב גט הוי כמו שיש עדי' בלא חתימ' ידו כל שנתקיי' כ"י מהיכן בא לידה אם לא מן הבעל בתור' גירושין אבל בעובדא דר"י שנתן לה ס"ת אין שום ראי' דבתור' גירושין נתן לה

דלמא במכיר' או במתנה ודוחק דאם נתקיי' פרשה זו למה כ' הוא פרשה זו ע"כ לגירושין נתן לה זה ודאי רחוק מן הדעת וצלע"ג:

ובעיקר הדין אי בעי שמו ושמה מדאוריי' או מדרבנן ורמב"ן פשיטא לי' מדאוריי' ותוס' נראה דלא נכנס להאי סברא כיון שלא כ' מזה כלום הי' נ"ל לחלק דשם הבעל דאוריי' ושם אשה דרבנן דאם ל"כ שמו של בעל ליכא כאן ספיר' דברי' לא לאשה ולא לאחרי' דממ"ש אנא לא ידענו מי הוא זה הוא ואפי' לרבנן דל"ב מוכח מ"מ גם ספיר' דברי' ליכא אבל כשכתוב שם הבעל והוא מדבר ומספר דברי' לאשתו אנת אנתתי ומוסרו לידה הרי במסירה זו איכא ספיר' דברי' לה וכל הרואה הגט בידה יודע כי היא מגורש' מבעלה שכתוב שמו שהוא המדבר לה שהגט בידה ומניין אתי לידה אם לא ממנו בתור' גירושין דלפקדון ולא בידה ל"ח כנ"ל נכון מאוד בעזה"י: ושם עירו ושם עירה עיי' חי' רמב"ן כ' ע"א דשם עירה לכל היותר מדרבנן ועירו אפשר מדאוריי' ועיי' ב"ש סי' קכ"ט ס"ק כ"א בשם ש"ג דשם עיר דאוריי' עוד כ' רמב"ן שם בשם ר"א כיון שכותבי' כדמו"י ע"ד דרבנן מגרש וכל מה שפסלו הם פסול מדאוריי' ולא נרא' לו לרמב"ן ועוד הוכיח מכח קושי' מדהקשה ש"ס לר"י פשיטא הא טובא קמ"ל וקושי' זו יש לדחות דהא בלא"ה פסול מדאוריי' משו' שמו ושמה ולא נשמע מר"י משו' שם העיר פסול מדאוריי' אלא דגוף הדבר תמוה א"כ יהי' כל פסולי דרבנן בגט מדאוריי' הגט בטל ועיי' מהרמשי"ף סוגי' דשמא יחפה שעלה בדעתו לומר כן ועיי' פ"י לקמן ע"ג גבי גט שכ"מ וצ"ע:

מפני תיקון העולם כ' רש"י שלא יוציאו לעז ובדיעבד ג"כ הגט פסול ותוס' לעיל כ' דמתני' שלהי מכילתין דשינה שמו ושמה בהך שינוי דמתני' דהכא ומסיק שם אפי' לרבנן תצא ובני' ממזרי' ותמה הפ"י למה כיון שאינו רק משו' לעז ונדחק כיון שעבר על תקנת ר"ג ובכתבי קידש של אבא מאוה"ג וצ"ל כתוב לאמור תחלה לא הי' אלא לעז בעלמא אבל מאחר שתיקון שיכתבו ב' שמות של נתינה וכתיבה אם לא נכתב רק שם מקו' הכתיבה אי איפכא בוודאי יאמרו שאין זה בעלה דאם יש לו ב' שמות בוודאי כתקנה הי' עושה לכתוב שניהם לכן אפי' בדיעבד פסול ותצא וכל הדרכי' אלו בה אלו דבריו הקדושי' זצ"ל וש"י זכותו יג"ע:

וכל שום שיש לה. שיטת בה"ג דר"ג תיקן לכתוב בכל גיטוי' וכל שום ור"ת פקפק דיהי' לעז למי שאין לו רק שם א' ורוב ראשוני' ס"ל כבה"ג ולפקפוקו של ר"ת דאין נכון לכתוב כן בכל גנו נ"ל כיון שכך מתוקן שכן כותבי' בכל גט שוב ליכא לעז גם כשאין לו רק שם א' דהא כותבי' בכל גיטין ונוסח' הגט הוא כנ"ל פשוט. ונראה דרש"י ג"כ כהלכ' גדולת ס"ל היינו במקצתו דמי שיש לו ב' שמות כוללי' שם הא' בושום אבל בכל גיטין לא ס"ל

כוותי' דבה"ג והוא ממ"ש רש"י וה"מ דאתחזק אבל לא אתחזק לא צריך לכתוב ושום ואי ס"ל כר"ת ושום היינו שכותבי' מפורש שני שמות איך ס"ד לכתוב בלא אתחזק שם שלא ידענו מה שמו והיא קושי' רשב"א על ר"ת ולכן פ"י רשב"א פי' אחר לר"ת וע"כ רש"י לא ס"ל כר"ת וגם למ"ש הפ"י דכונ' ר"א דלא נימא בלא אתחזק לא נכתוב עד נעמוד על הבירור וא"ש לר"ת אבל רש"י לא מפרש כן דכתב דאצ"ל ושו' וע"כ ס"ל האי וכל שום היינו שכותבי' זה הלשון וכל שום ואי ס"ל כבה"ג לגמרי בכל גט כותבי' כן וכ' מהרש"א דלא אתחזק דאמר ר"א דלא היינו דיעבד והא רש"י כ' וא"צ לכתוב וכל שום אלמא דס"ל בהא דלא כבה"ג דאין כותבי' וכל שום רק במי שנתחזק בב' שמות והא גופא קמ"ל ר"א דלא נטעה דהתקין ר"ג בכל גיטין קמ"ל לא אתחזק לא צריך לכתוב ושום וגם אם נדע אח"כ שהי' לו לא מגרע כיון שלא עבר על התקנה כנ"ל ועיי':

והנה ר"ת התקין לכתוב דמתקרי ומביא ראי' ממרים דמתקרי שרה וכ' הפ"י דע"כ לא הי' הגרסא לפניו כמו שהיא לפנינו דאדרבא משם ראי' קצת דלא כוותי' וע"כ דגרס מרים דמתקריא שרה והקשה א"כ הי' לו לר"ת להביא ראי' נגד בה"ג מהא ולא למפלג עלי' בסברא בעלמא וטרח בקושי' זו ולפע"ד י"ל מהא ליכא ראי' נגד ה"ג די"ל דסגי בוכל שום ועדיף מאפרש דשום כולל יותר כל חניכא ודשלחו מנהרדע' מרים דמתקריא לאורוי לן באו דצריך לעשי' העיקר עיקר ועל הטפל דמתקרי' ורמב"ן הקשה אי צריך לכתוב מפורש מה לי איזה מהם כותב תחלה ורשב"א השיב דמגרע גרע דאין דרך לכתוב הטפל ועל עיקר השם דמתקרי' והא קמ"ל נהדדע' דאפי' בכותב ב' שמות מפורש מ"מ צריך לכתוב עיקר השם תחלה ואין כאן קושי' על בה"ג ולכן לא דחה הבה"ג רק דיש לחוש ללעז מי שאין לו ב' שמות ותיקן הוא לכתוב דמתקרי לאפוקי דלא לכתוב יוסף יוחנן כמבואר בטוש"ע ולזה מביא ממרים דמתקרי שרה כנ"ל:

ונ"ל להוסיף דברי' דלאמת מביא ראי' דלא כבה"ג היינו אפי' ביש לו ב' שמות לא כותבי' וכל שום אלא מפרש ב' שמות דהנה מה שפקפק ר"ת על בה"ג דלפעמי' יצא מכשול לעז למי שאין לו ב' שמות מכח זה לא נדחה כל שיטת בה"ג דעכ"פ י"ל כשיש לו ב' שמות כותבי' וכל שום דכן משמע לשון מתני' ועדיף כדי לכלול אולי יש לו עוד שם במק"א שכבר אנו רואי' שיש לו ב' שמות בשינוי מקומו' וכיון שבאמת יש לו ב' שמות אין מזיק כשכותבי' וכל שום גם אם אין לו עוד שם שלישי דוכל שום קאי על א' מב' שמות שיש לו ומנ"ל לי' לר"ת לתקן לפרש ב' שמות ולכתוב על א' דמתקרי וצ"ע. ונ"ל דלהכי מביא ר"ת ראי' ממרי' שרה דכותבי' מפורש ומה שדחיתי דלמא באמת כותבי' וכל שום דתקנתא דר"ג הכי אלא דקמ"ל נהרדע' אפי' ב' שמות מפורש לא יעשה הטפל

עיקר ועיקר טפל כיון שר"ג תיקן לכתוב וכל שום צריך לכתוב דווקא וכל שום דכולל יותר וע"כ דתקני ר"ג לא הוי לכתוב וכל שום ולא חש כלל שמא יש לו עוד שם שלישי אלא לפי דס"ל לבה"ג דבכל גט כותבי' וכל שום ולא חשש לשמא אין לו עוד שם י"ל דנהרדע' קמ"ל מי שרוצה לכתוב ב' שמות מפורש ואינו עובר בתקנת ר"ג שכותב ג"כ וכל שום כמו בכל גט מ"מ צריך לכתוב שם העיקר תחלה ואין ראי' נגד בה"ג אבל בתר דדחה ר"ת מסברא במה דס"ל לבה"ג בכל גיטין כותבי' דכשאין לו יהי' לעז אלא דעדיין י"ל ביש לו ב' שמות עדיף לכתוב ושום מלפרש ב' שמות כדי לתקן הכל היכא דאפשר אולי יש לו עוד שם שלא נודע ולא יצא קלקול מזה היינו בשאינו מפרש ב' שמות וכותב תחתי' וכל שום אבל כשכותב ב' שמות לא יוכל לכתוב עוד ושום אולי אין לו עוד שם ויהי' לעז וכיון דהכי הוא שפיר מביא ר"ת ראי' דליתא וכל דינו של בה"ג אפי' ביש לו ב' שמות לא תיקן ר"ג שלא לפרש ולכתוב וכל שום תחתי' מהא דמרים דמתקרי' שרה חזינן דתיקון לכתוב מפורש וסגי בהכי ואין לומר דקמ"ל כשמפרש מדעתו הגם שאינו צריך וקמ"ל דגם שמפרש צריך שיהי' שם העיקר ראשון דהא א"א לכתוב רק כתקנת ר"ג דוכל שום עדיף לכלול יותר ואי כשכותב גם וכל שום זה א"א דיצא תקלה כשאין לו ומאחר דדחה ר"ת מסברא דאין לכתוב וכל שום במקו' שאין לו שם אחר מביא ראי' דתקנה היתה לפרש ולכתוב דמתקרי מהא דמרים דמתקרי שרה וא"ש נכון בעזרת החונן דעת: אמר ר"י א"ש שלחו לי' כו' איך מגרשי' נשותי'. מלשון זה דייקו דס"ל אם שינה בשם כזה פסול ובטל עד ששלחו איך מגרשי' ומלשנא דהתקין משמע תקנה בעלמא הוא ומשום תק"ע משום לעז ומעיקר סדין אין בו פסול ומשו"ה י"א שבר"ן לחלק יצאו בין אתחזק שקוראי' בב' שמות פסול מדינא ובלא נקרא רק בש"א תקנתא בעלמא הוא. עוד הרגשתי שהם שלחו דקרו לי' יוסף יוחנן ולא הזכירו משינוי שם אשה בב' מקומו' דכתיבה ונתינה לר"ג ועמד והתקין שמו וכל שום שיש לה פלוני' וכל שום שיש לה. נ"ל עפמ"ש הר"ן דשינוי שם העיר נתקן ע"י שכותב וכל שום עי"ז יתוודע שהי' במק"א ויאמרו כי היא שם העיר שהי' בה בשע' כתיבה. ולכאורה יהי' סגי כשכותב רק פלוני וכל שום עי"ז ידעו שהי' במק"א תו ל"צ לכתוב וכל שום שיש לה דיאמרו כמו שהי' הוא במקו' אחר ושינה שם שמו כן היא והאמת שכן הי' כמ"ש שהלכה עמו ושינתה שמו ושוב אח"כ חזרה למקומה הראשון וכמו שסומכי' בשם העיר כן יש לסמוך בשמה וצ"ע לכאורה וי"ל דבשמו ושמה השווה אופן הידיע' והזכיר' ובשם העיר סומכי' ויש להסביר דבשם העיר אי לא סומכי' על וכל שום של שמות בעל ואשה שעי"ז נדע שהי' בעיר אחרת הי' צריך לכתוב מפורש שם עיר הנתינה דל"ש וכל שים דהא עיר זו אין

לה שם אחר רק ב' עיירו' הם שם עיר הכתיבה וש"ע הנתינה ושלא להצריך כ"כ סמך על וכל שום של השמות דבעל ואשה שנדע שהי' במק"א אבל בשם אשה יש לכתוב וכל שום להתקין שיהי' כותבי' כנוסח שכותבי' שמו של הבעל כנ"ל. וי"ל הנך דשלח לר"ג לא בקשו תיקון רק לשם הבעל ולא בקשו תיקון ועצה לשם אשה ועיר דע"י תיקון בשם הבעל ליכא למיחש עוד כיון שיהי' מתוך הגט בשם של הבעל שהי' במק"א ואפשר ידעו עצה של ר"ג אלא שלא רצו לפסוק דין מעצמם או כדי שיתקן ר"ג תקנה שיש כח בידו לתקן או אולי יש תיקון אחר לפניו לכן לא שאלו רק על שמו ור"ג השיב ושאלו איך מגרשי' דבלא תיקון שם הבעל איכא חשש ושינוי שיש בו עכ"פ לעז ומקו' להאמין ללועזי מוציאי לעז והי' ר"ג יוכל לתקן זה ע"י דכותבי' פלוני וכל שום אלא שרצה לתקן תקנה טוב יותר לכתוב גם בשם האשה כן שיהי' מוכח מתוכו יותר שהי' במק"א והיינו עמד והתקין תקנה בעלמא מפני תק"ע שיהי' כותבי' בין באיש בין באשה וכל שום כנ"ל:

ועוד י"ל עד"ז לפמ"ש במתני' דעת פעוט כמוני דשם האיש צריך מדאורייי' ושם האשה מדרבנן ממילא נשמע שינוי מועטת כזו דלכ"ע אפי' הזכר' שמות דאורייי' אינה פוסלת רק מדרבנן ולמ"ש דשם האיש לבד דאורייי' יש לחוש ביותר לכתוב שמו כהוגן משם האשה דעיקרו רק מדרבנן ולכן שלחו שמו יוסף יוחנן איך מגרשי' דקרוב שיהי' הגט בטל דיש שימי בשמו שהוא דאורייי' אבל על שינוי כזה בשמה לא שאלו ור':

עמד והתקין הכל גם פלוני' וכל שום הגם דעיקר שמה בגט דרבנן והיינו התיקון מפני תק"ע שלא יהי' לעז כלל במציאות וא"ש נכון:

והרווחנו עוד בזה מה שנתקשה פ"י כיון שאינו אלא לעז למה תצא ואפי' רבנן מודו כדלקמן פ"ז למה יחמירו רבנן כולי האי יותר משמה וכבר כתבנו מזה לעיל. ולמ"ש דבשמו אינו רק לעז בעלמא דשמו דאורייי' וצריך שיהי' כתוב כתקנה שיהי' ספיר' דברי' ממש משא"כ בשמה וכיון דבשינוי שם כזה בשמו תצא שוב לא חלקו בענין א' בשינוי שמה דלא תצא כנ"ל נכון וישר:

אמר רב אשי והוא דאתחזק כו' אבל לא אתחזק כו' הרא"ש כ' היכא דלא אתחזק במקו' הכתיבה ולא במקו' הנתינה והקשה הב"י כשאתחזק בב' שמו' במקו' הנתינה עדיף ונדחק דקמ"ל אפי' לא נתחזק גם במקום הנתינה מהני כיון דלא ידע מתחלה ובס' גט פשוט כתוב לאמור דבאתחזק במקום נתינה גם דלא אתחזק במקום כתיבה ולא נודע עד לבסו' לא מהני דאיכא לעז גדול שיאמרו במקום כמו שאנו ידענו ב' שמות שלזה מסתמא גם במקו' כתיבה ידעו שיש לו שם אחר כאן ומדלא כתבו שניה' ש"מ אחר הוא אלו דבריו ז"ל ואני אוסי' הסברה קטנה לפמ"ש הרא"ש שהוא פורח ומשנה שמו מסתמא מסתיר

שמו שלא יודע במקום שברח משם ומ"מ נגדם יאמרו קו"ח שידעו במקום כתיבה שמו של כאן:

והנה בתשוב' הרא"ש כ' דהכל תלי' אם במקו' הנתינה הי' ידוע שיש לו ב' שמות פסול אם אתחזק במקו' הכתיבה ולא כתבו רק שם של מקום הכתיבה אבל כשנודע במקו' הכתיבה לחוד ולא אתחזק במקום נתינה כשר והב"י צווח כי כרוכי' נהפוך הוא שכשאתחזק במקו' הנתינה אין לעז כ"כ במקו' הנתינה מלא נודע ולא מצא גם בג"פ ישוב ע"ז וצע"ג. ולפע"ד ליישב ע"פ סברת הג"פ שהבאנו בסמוך דבנודע ב' שמות במקו' הנתינה יאמרו מסתמא גם במקום יודעי' ומדלא כתבו ש"מ אחר הוא בודאי ואיכא שימי גמור והוא כ' כן בלא נודע ב' שמות במקו' הכתיבה דבדיעבד כשר דוקא בלא אתחזק בב' נמי במקו' נתינה דליכא לעז כ"כ כשר בדיעבד כיון שלא עברו על תקנ' ר"ג דלא ידעו אבל באתחזק במקו' נתינה איכא לעז טובא גם דלא עברו על תקנ' ר"ג מ"מ פסול ואנו ננקוט סברא זו בנודע במקו' כתיבה ועברו על תקנת ר"ג דפסול דיעבד והקשה פ"י למה פסול ותצא הלא אינו רק משו' לעז והבאתי במתני' משמא דאבא מאוה"ג זצ"ל השתא דאיכא תקנת ר"ג יאמרו מדלא כתבו ב' שמות ש"מ אחר הוא ויש לפקפק מנ"ל דודאי אחר הוא דלמא הא דלא כתבו שם מקו' הנתינה משום דלא ידעו בו בשעת כתיבה והקושי' במקומה למה יהי' פסול ותצא ונ"ל משו"ה ס"ל לתשוב' הרא"ש דוקא היכא דאתחזק במקו' הנתינה ב' שמות יאמרו בודאי גם שם ידעו ב' שמות ומדלא כתבו שני' כתיקנו ר"ג בודאי אחר הוא המגרש אבל בלא אתחזק במקו' נתינה בב' שמות לא פסול בדיעבד וכ"ש דלא תצא ממנו כיון דליכא רק משום קול בעלמא כנ"ל והוא ישוב נכון בעזה"י יגעתי ומצאתי:

היו לו שתי נשים אחת ביהוד' ואחת בגליל במהרי"ק ומביאו הפ"י דקדק למה נקיט שהי' לו ב' נשי' גם באשה א' ידענו דין זה ונדחק דמסתמא מקו' א' הוא מקו' קבוע ביותר ודוחק. ולולי דבריו הי' נ"ל ליישב במרווח דע"כ מי שיש לו ב' נשים א' ביהוד' וא' בגליל כשמגרש אשתו שביהוד' בשמו של יהודה ודר אז בגליל ואח"כ דר ביהוד' וגרש אשתו שבגליל ותחלה כותב שמו של יודא עיקר לפי בריי' דילן ושם של כתיבה טפל ועשה שם זה שיש ביודא מקו' הנתינה עיקר וה"א אחר שעשה שם זה לעיקר שוב כשמגרש אשתו שבגליל והוא ביהוד' לא יהפך שמו ויהי' שם של מקו' נתינה ראשונה עיקר שיש לחוש ללעז שיאמרו שאין זה דהא גרש בשם זה לעיקר קמ"ל מ"מ בכ"פ יהי' שם של מקו' נתינה עיקר דיתלו שהי' כותב בכל פעם כתיקון ר"ג להקדי' שם של מקו' נתינה וזה באמת חידוש דין כנ"ל נכון:

והנה בתוספתא דמייתי תוס' נקיט איפכא שכ' שם של כתיבה בראשונה ובשני אינה מגורש' ובבריי' דידן נקיט שאם כתב שם של נתינה דאינה מגורש' ובדין זה ליכא פלוגת' בשכתב או שם נתינה או שם כתיבה לחוד דאינה מגורש' ונ"ל לפי דס"ל לבריי' דבגמרא דשם נתינה עיקר כמ"ש תוס' לכן נקיט אם כתב רק שם נתינה דאינה מגורש' וכ"ש כשלא כ' רק שם כתיבה דהוא טפל דל"מ ותוספתא דס"ל מקו' כתיבה עיקר נקיט בכה"ג שכ' שם כתיבה לחוד דאינה מגורש' וכ"ש כשלא כ' רק שם נתינה דהוא טפל דאינה מגורשת כנ"ל:

ומצאתי ראיתי בכתבי קידש של אבא מאוה"ג זצ"ל דבריי' שלפנינו ותוספתא אפשר דפליגו אי ע"מ או ע"ח כרתי למ"ד עח"כ עיקר הוא מקו' הכתיבה וצריך ספיר' דבריי' שם אבל למ"ד ע"מ כרתי עיקר הנתינה בפני עדי' עיקר הוא מקו' הנתינה וכ' שהוסיפו התלמידי' שזהו טעמא של רשב"ג כתוספתא דס"ל דשנה' שקולי' לשיטתו דס"ל כר"א. וס"ל נמי אף ע"ח כרתי ולכן שניה' שקולי' אלו דבריו הקדושי' זצ"ל:

והנה הפ"י תמה מאוד לפי ברי' שלפנינו דשם נתינה עיקר הא מתחלה עושי' בתרתי שלא כהוגן שהי' כותבי' רק שם מקו' הכתיבה והוא הטפל ולאחר התקנה שם הנתינה עיקר. ומצאתי שכן תמה בחי' ר"ן והעלה משו"ה דגם בריי' שלפנינו ס"ל שם הכתיבה עיקר והא דנקיט שיכתוב שם הנתינה עיקר וכל שום רבותא קמ"ל דאפי' כה"ג דשם דכ' שם הטפל תחלה מהני בדיעבד והא דמרים וכל שום היינו לכתחלה ובדיעבד לא מעכב ותוספתא נקיט כיצד יכתוב לכתחלה וזה דלא כשיטת רוב הפוסקי' ועיי':

ולולי דמסתפינא הייתי אומר הא דס"ל לבריי' שלפנינו שם הנתינה עיקר דאיירי דיש לו ב' נשי' אחת בגליל ואחת ביודא ודר לפעמי' חודש או חדשי' אצל אשתו שבגליל ולזמן זמני' אצל אשתו ביודא ואין לו מקו' ושם קבוע כה"ג ס"ל לבריי' דשם נתינה עיקר כיון שהוא ג"כ מקו' דירתו כמו מקו' שהוא יושב עתה והיא דרית שם תדיר הולכי' בתר שם נתינה באשר היא שם תמיד והוא שם לזמן זמני' טובא כמו כאן שהוא שם עכשיו ותוספתא ס"ל גם כה"ג שם כתיבה עיקר. אבל כשאין לו אלא אחת והוא במק"א תמיד ימי' ושני' כי בורח הוא כמ"ש הרא"ש דמסתמא שינה מקומו ומי יודע למתי יוכל לשוב אחר שנמחלו לו כל פשעי' וישוב ויחזור לביתו כה"ג כ"ע מודי' שהולכי' בתר כתיבה דשם הראשון כמעט נעקר כמ"ש חי' ר"ן דשם האחרון עיקר יותר. והא"ש דנקיט בריי' שלפניו שהי' לו ב' נשי' משו"ה ס"ל בה"ג שם נתינה עיקר ובתוספתא דס"ל גם בב' נשי' שם הכתיבה נקיט בב' נשי' דגם כה"ג ס"ל שם כתיבה עיקר אבל באין לו רק אשה א' והוא במק"א שקבע מקומו לשנים הרבה וא"י למתי ישוב או שאין דעתו לחזור כ"ע

מודי' דמקו' כתיבה עיקר ומיושב קושי' חי' ר"ן ופ"י מתחלה הי' משנה שמו ושמה וכן דשלחו לי' יוחנן יוסף דשינה שמו משו' שעקרו מקומם כי ברחו למו מפני חמת המציק או לסיבה אחר' שכ' הרא"ש כתבו שם הכתיבה והוא עיקר ור"ג תיקנו שיכתבו גם שם נתינה או מפורש או בוכל שום וכ' חדושי ר"ן דלא משמע שתיקנו שיהי' שם נתינה עיקר נהפוך ממ"ש תחלה דהי' לי' לפרש ולפמ"ש בגוונא דאיירי באמת שם הכתיבה עיקר ובבריי' בשתי נשים דוקא שם נתינה עיקר כנלפע"ד נכון לדינא בעזה"י לולי דמלשון טור וש"ע דכתבו מי שהוא במק"א ואשתו במק"א דשם נתינה עיקר ולא כתבו בב' נשים דוקא ואפשר דכוונת' שהלך במקרה למק"א ולא קבע דירתו שם ודעתו לחזור והוא מסוחרי וכנעני הארץ שהולכי' למרחקי' לירחי' לזמן זמני' טובא ודירתם במקו' שאשתו שם כה"ג דומה לב' נשים דבריי' אבל בקובע דירתו שם ואין דעתו שיחזור בוודאי מקו' כתיב' עיקר כן י"ל אלא דלא משמע דאם לחלק יצאו ככל מ"ש הו"ל להביא כשברח וקבע דירתו במקו' אחר דאיירי ומתני' ודשלחו לי' ועיקר דין דמתני' ודשלחו חסר ולכן לדינא צריך תלמוד וישוב דעת והנלפע"ד כתבתי והדברים קרובי' למרכז האמת לפע"ד: ההיא דקרו לה מרים ופורתא שרה כ' רש"י מקצת העיר. דייק בס' ג"פ מדכ' רש"י מקצת העיר דס"ל דווקא כשרוב העיר קרו לה מרים ולא שרה ומקצתה שרה ולא מרים צריך תרתי אבל כשכל העיר קרו לה מרים ופורתא היינו לפעמי' קורי' לה שרה א"צ לכתוב רק מרים דהא כל העיר יודעי' וקורי' אותה על פי הרוב מרים ל"צ להזכיר כלל או לכלול בוכל שום שם שרה לכן כ' רש"י מקצת העיר קורי' אותה שרה ולא מרי' ומשו' מיעוט המקפיד דקורי' לה רק שרה תמיד צריך להזכיר ב' שמות וכ' עוד דווקא כה"ג איכא קפידא לכתוב שם העיקר לעיקר אבל כשכל העיר ע"פ הרוב קורי' לה מרי' ולפעמי' מעוטי' שרה גם כשכתב שרה לחוד סגי כיון דהם ידעו שזה שמה שקורי' אותה לפעמי' בו וכ' עוד שם דרכי' אחרי' ודרך זה נלפע"ד נכון לדינא יותר היינו מ"ש דא"צ להזכיר שם שרה שקורי' אותה אלו לפעמי' מעוטי' אבל מ"ש דיוכל לכתוב לכתחלה רק שם שרה אינו ברור אצלי דלא עדיף מחניכה כיון דיודעי' בעצמו דעיקר שמה שקורי' אותה ע"פ הרוב הוא מרים יש לחוש ללעז שיאמרו שלא זו היא דדרך לכתוב שם שע"פ הרוב קורי' אותו בני האדם ויש לעיי' עוד בזה: והנה ר"ת ס"ל דבדיעבד סגי בשם חניכה לבד ומביא ראי' מלקמן כ' חניכתו וחניכתה כשר והא דמרים ושרה לכתחלה ורשב"א כ' אפי' לכתחלה מדנקיי הדעת עושי' כן לכתחלה והא דשרה מרים משו' שעשה טפל עיקר מגרע גרע ותוס' כ' הא דנקיי הדעת שהי' מובהק ביותר והרא"ש מפרש דחותמי' ועולי' לתורה בשם אחר והוא העיקר וחניכה שהעולם קוראי' לו והוא חניכה מובהק

ביותר ותוס' כ' עוד שדומה לשם העיקר ונ"ל לכן קראו להו נקיי הדעת שמרווח בזה ששם חניכה מובהק ויש להם שם מיוחד שם הקודש שעולי' בו לתורה וחותמי' בו שלא מקרא בפי ושיירו שם לעצמם לעלות לתורה והיינו נקיי הדעת כן י"ל:

והנה הפ"י הקשה א"כ אזדא לה כל הראי' כולה מנ"ל בשם חניכה שאינו מובהק דמהני בדיעבד הא בנקיי הדעת מובהק הי' וי"ל חניכתו וחניכתה ג"כ כה"ג ולפע"ד לק"מ כיון דקתני חניכתו וחניכתה כשר משמע דווקא דיעבד וקתני עלה דנקיי הדעת עושי' כן לכתחלה ש"מ הא בחניכה מובהק דנקיי הדע' אפי' לכתחלה והא דקתני חניכתו וחניכתה כשר דיעבד דווקא באינו מובהק והוא פשוט:

והנה הטור כ' על שם הרא"ש דס"ל גם בעשה עיקר טפל וטפל עיקר כשר בדיעבד וחניכה ג"כ בדיעבד ותמה הב"י מה ראה על ככה מדברי הרא"ש דחולק על הרמב"ם בזה דשעשה עיקר טפל דכשר בדיעבד:

והנה הא דחניכתו כשר בדיעבד מבואר ומוכח מתוך דברי הרא"ש דאפי' לא כ' רק הטפל כשר דיעבד דמדמה לי' ככ' חניכתו כו' דכשר אבל דמכשיר דיעבד אפי' בעשה טפל עיקר וכולל עמו שם העיקר אין רמז ברא"ש ועיי' דרישה ולפע"ד דמוכח כן מדהקשי הרא"ש לנפשי' מהא דמרים וכל שום ותי' הא לכתחלה ולא מתרץ ביותר הא משו' דעושה טפל עיקר זה אפי' דיעבד ש"מ דס"ל לרא"ש מסברתו דשניה' שקולי' כמו בשם כינוי לחוד ושם הטפל לחוד כן בשעושה אותו וכולל עמו שם העיקר והדבר מוכח ומוכרח כנ"ל: והנה הרמב"ם הגם דס"ל דחניכה לחוד סגי בדיעבד מ"מ פשיטא לי' דאם כתב שם הטפל וכל שום ע"ש העיקר פסול וצ"ב מנ"ל בפשיטו' כך. נ"ל דיצא לן מן מה דאמרו בנהרדע' מרים וכל שום ולא שרה וכל שום מכיון שאמר מרים וכל שום נדע ממילא דלא שרה וכל שום דאל"ה הו"ל לומר רבותא דיוכל לכתוב שרה וכל שום ש"מ מזה הוכיח הרמב"ם דאפי' דיעבד פסול ומדשלח מרי' וכל שום ה"א לכתחלה קמ"ל עוד ולא שרה וכל שום אפי' דיעבד פסול ועיי' ב"ש ס"ק ג' שכתב די"ל דרמב"ם מכשיר דווקא בחניכה מובהק' ושם טפל וחניכה בעלמא לא כמו כשתולה עיקר בטפל ולמ"ש א"א דא"כ הול"ל אבל שרה לחוד לא אפי' דיעבד ש"מ דבאמת כשר רק כשאהפך טפל לעיקר ועיי': והנה הרא"ש כ' הא דמתיר ר"ת אפי' לכתחלה לכתוב במומר שם שקוראי בו היהודי' משו' שהוא כחניכה מובהק ולרמב"ם דלא מחלק בכך כ' הב"ש דצ"ל דהוא כדיעבד וכ"כ רשב"א לר"ת מהתימא שלא הביאו הב"ש ולולי הרא"ש ורשב"א הי' נ"ל הא דחניכה לכתחלה לא משו' דיש לעז קצת שיאמרו מדלא כתבו עיקר שמו כדרכ' של ב"א ש"מ אחר הוא מ"מ בדיעבד כשר דליכא לעז כ"כ אבל בגט מומר לא יאמרו למה

לא נכתב עיקר שמו שהרי לא יאות לכתב שם זה שניתן לו כשהמיר ואין כאן שום לעז כלל כנ"ל נכון:

ובזה אתי' לן שפיר הא דכ' הטור בשם רמ"ה שאם כ' שם נכרי דפסול וב"י תמה לא בדיעבד פסול וכ' משו' ששינה ממטבע וזה רחוק שיהי' משו' דאמר ר"ת שלא להזכירו משנה ממטבע כו' ולמ"ש א"ש דיאמרו שאינו מומר זה שלו ניתן שם זה בשעה שהמיר דתו שאין ראוי' לכותבי' וכן נוהגי' ולמה כתבו בזה וע"כ דהוא אחר שיש לו שם לעז הוא ואיכא לעז גדול של הבעל ושל אחרי' והוא מלתא בטעמא:

וראיתי בג"פ שכ' אפשר דווקא בשם שידוע שלא נקרא ישראל בו והוא של נכרי או מומר ע"ז קפדי אבל בשם שניתן לו בשע' שהמיר והוא משמו שישראל נקראי' בו כמו יוסף יוחנן אברהם כדומה דלא ניכר דשם של זה ניתן לו בשעה שהחליף דתו ליכא קפידא לפי זה אם ליכא קפידא רק בשם הניכר שהוא של נכרי' ליכא לעז כשכתבו שם של נכרי' דמה יאמר הבעל או אינשי דעלמא אם הוא המגרש לא הי' כותבי' שם זה בגט וע"כ אחר הוא מי הוא זה הא לישראל ליכא שם כזה רק לנכרי או מומר וע"כ דאקרה וכתב חוץ משנאמר דיתלו שהי' גר דליכא קפיד' בשם שהי' לו כשהי' נכרי כמ"ש הב"י שהי' לו קוד' שקבל עליו דת מו"י אלא בגר הא כותבי' שמו של ישראל ולא שכיח שיכתבו שם של נכרי בוודאי לא יתלו בגר רק בי' במומר:

ולפ"ז נ"ל משו"ה פסול בדיעבד דיש חשש לעז טובא שכל שעה ורגע עומד לחזור בו מקדש ע"מ שהוא רשע חוששי' שמא חזר בתשובה וכשתבוא אז להנשא יוציא לעז במקו' שלא ידעו שהמיר או ישתכח הדבר וכשתבוא להנשא יאמר שאיננו אותו שנזכר בגט וגם אסור לומר לו זכור כו' ויאמר אחר שהוא מומר גרשה ואיכא חשש לעז גמור שבע"כ יכחיש ויוציא לעז לכן אפי' דיעבד פסול כנ"ל ועיי' לפ"ז יצא לנו דין חדש אם היא מומרת לכתחלה וודאי אין כותבי' שם שהמירה בי אבל דיעבד כשר דמה לו להוציא לעז וגם אינו יוכל שהיא כשתרצה להנשא צריכה להראו' גטה ולא תחוש לבושתה וליכא חשש לעז כלל כנ"ל ועיי' בכ"ז:

אין אלמנה נפרע' מנכסי יתומי' אלא בשבועה. קושי' תוס' מבוארת ומה שתי' לבסוף דיש רבותא יותר חוב דעלמא אחר זמנו מאלמנה ת"ז אין לו מובן והוא דוחק שא"א לסבול דלאח"ז ליכא רבותא דבכ"מ טוענ' ליתומי' כל מה דאבוהון מצי למטען ועיי' פ"י והנה באמת גוף קושי' תוס' שהקשה דלמא קמ"ל באלמנה אפי' ת"ז צריכ' ביאור תינח למ"ד אא"פ ת"ז אבל למ"ד פורע ת"ז והנפרע מן היתומי' ת"ז צריך שבועה א"כ שפיר מקשה דמ"ד דאם פת"ז קשי' מתני' דמה לי חוב אחר ת"ז מחוב אלמנה וצ"ע. עוד קשי' לי בעיקר

הקושי' שהקשה תוס' לר"ל דקיי"ל כוות' דאא"פ ת"ז משמע למ"ד אדם פורע ת"ז לק"מ והא כ' תוס' בב"ב בסוגי' שם גבי פדיון בכור כ"ע מודי' שהוא בחזק' שלא נפדה ת"ז כיון דחוב זה אינו ברור שמא ימות ת"ז והה"נ חוב דכתובה אינו ברור שמא תמות היא ולכ"ע קשה למה תשבע ובדוחק י"ל בכתובה יש ב' דרבי' שתבוא לידי גבי' כשיגרשה או ימות משא"כ בפדיון הגם דרוב' חיים מ"מ לא דמי לכתובה הגם דהוא ימות בחיי' לא שכיח דשכיח יותר שהיא תמות בחייו דמיתה בנשים שכיח יותר מבאנשי' כמ"ש תוס' כתובו' ר"פ הכותב בשם ירושלמי מ"מ בפירו' שמא יגרשה שכיח יותר ממיתה בפדיון כן י"ל באפשר:

ויותר נ"ל ליישב הנה הרא"ש בב"ב בשם ריצב"א דל"ח באלמנה שאתפסה ת"ז כל זמן שהוא בריא אלא כשהוא שכ"מ סמוך למיתתו מתפיס צררי שלא תתבזה בב"ד אח"מ וכ' לפ"ז במת פתאום תטול בלא שבועה עיי"ש. וצריך אני לבאר דבריו הא דהוצרך לומר שאתפסה שלא תתבזה הגם דחיישי' סמוך למיתה אתפסה דלא עדיף מיומא דמשלם למ"ד אא"פ ת"ז דל"ש שיפרע ביומא דמשלם כ"ש כתובה דלא משתלמ' רק אח"מ ולכן הוצרך שלא תתבזה משו' הקדי' ודווקא סמוך למיתה שיודע בוודאי שיהי' חייב לה אבל קוד' שהוא ספק חוב לא מתפיס ובמת פתאו' נוטלת בלא שבועה ולמ"ד אדם פורע ת"ז ג"כ ל"ח שמא תוך הזמן כיון דספק חוב הוא אלא סמוך למיתה אתפסה אלא לדידי' לא צ"ל משו' שאין רוצה שתתבזה או משו' תנאי ב"ד דהא ס"ל בחוב ודאי א"פ ת"ז ועיי':

והנה תוס' לא ס"ל כריצב"א ואפי' ת"ז חיישי' ואפי' מת פתאו' דכן משמע סתימ' המשנה אין אלמנה נפרע' משמע שאין שום אלמנה נפרע' אלא בשבועה ואפי' מת פתאום מ"מ יש מקו' לומר כריצב"א ולכן לא הקשה תוס' רק לר"ל דס"ל אא"פ ת"ז ועד דלא ידע תנאי ב"ד שאני הוקשה לתוס' למ"ד אא"פ ת"ז גם שמא אתפס' סמוך למיתה לא א"ש דהא עדיין אינו חייב כלו' וגרע מיומא דמשלם אבל למ"ד א"פ ת"ז י"ל דחיישי' סמוך למיתה דהחוב ברור חיישינן ובאמ' במת פתאו' גובי' בלי שבועה הגם דלא משמע לתוס' הכי מ"מ בחוזק ל"י להקשו' רק למ"ד אא"פ ת"ז והעלה מכח קושי' דבתנאי ב"ד מזדהר להקדי' לשלם וכיון שע"כ לחדש תנאי ב"ד שאני ס"ל לתוס' אפי' ת"ז דכן משמעו' מתוס' אפי' מת פתאום וא"ש:

והא"ש דמקשה על קושי' ש"ס אפי' כ"ע נמי הא קמ"ל טובא דאפי' ת"ז חיישינן ואפי' למ"ד א"פ ת"ז ובחוב דעלמא נמי צריך שבועה ת"ז משו' דהחוב ברור אבל קמ"ל מתוס' באלמנה אפי' מת פתאו' חיישי' שמא ת"ז הגם שהחוב ספק חיישינן ומקשה תוס' שפיר ועיי':

ועפ"ז יש להבין תי' תוס' דס"ל למקשן דאיכא רבותא יותר בחוב דאחר היינו תוך זמנו למ"ד א"פ ת"ז ובחוב דאחר אינו גובה רק בשבועה ואיכא רבותא טובא הגם בכ"מ טענינן ליתומי' כל מה דאבוה' מצי לטעון היינו מלתא דשכיח אבל ל"ש לא טענינן והא ודאי כ"ע מודי' דל"ש כ"כ לפרוע ת"ז אלא מ"ד א"פ דיש ויש כי היכי דלא לטרדן אבל ל"ש כ"כ וה"א דלא נטענן ליתומי' ואיכא רבותא דטענינן הגם באלמנה איכא עוד דהוא ספק חוב מ"מ ס"ל למקשן כיון דאיכא באלמנה תנאי ב"ד איכא חוב דעלמא ת"ז רבותא יותר וקושי' ש"ס רק למ"ד א"פ ת"ז. אלא דתוס' כ' דקושי' ש"ס לאחר זמנו איכא רבותא יותר מ"מ דברינו שפיר בישוב קושי' תוס' ועיי' בכ"ז כי דברי' מצודקי' המה:

ובדברינו מיושב קושי' תוס' לקמן הא כבר תני מתני' דכתוב' הנפרע' מנכסי יתומי' י"ל ממתני' דהת' לא שמענו רבותא זו דקמ"ל הכא דמהת' ה"א דחיישי' שמא סמוך למיתה אתפס הצררי דחוב ודאי הוא ומתני' ברובא דעלמא דאין מתי' פתאו' אבל במת פתאו' לחוש דאתפס' תוך זמן שאין חוב ברור אכתי לא ידענו אבל הכא קתני אין אלמנה נפרע' משמע אין אלמנה שאין לך אלמנה שנפרע' בלא שבועה מוכח אפי' מת פתאו' חיישי' לצררי וטובא ק"ו הכא מדהתם וא"ש נכון:

דף לה.

ס"ד משו' חינא אקילו בה רבנן כ' תוס' דקמ"ל הכא הגם דהוא ת"ז והקשה פ"י הא גם חוב דעלמא תנינא התם ומה מקשה ש"ס ולדידי לק"מ דמקשה אפי' חוב דעלמא נמי וזה כבר קתני ולפי דס"ד דכ"ש באלמנה דאיכא תנאי ב"ד כמ"ש תוס' א"כ רישא הכא ללא צורך דידענו קו"ח מחוב דעלמא ומתרץ שפיר מ"ד משו' חינא וממתני' דכתוב' הנפרע' מנ"י ה"א משו' דלאחר זמן הוא וא"ש ופשוט:

אלא דיש לפקפק על תי' תוס' הניחא למ"ד אא"פ ת"ז קמ"ל הכא רבותא יותר מבמתני' דכתוב' בגרושה אבל א"פ ת"ז ליכא רבותא יותר חוץ משנאמר דהרבותא דהכא הגם דהחוב אינו ברור כדכתיבנא באורך בסמוך לעיל. ובכתוב' כ' תוס' דמהתם בגרושה ליכא חן כ"כ כמו באלמנה ולא ידענו לפי הפשוט למה ונ"ל להסביר מהת' ה"א דאלמנה גובה בלי שבועה משו' חינא ממילא אין בגרושה משום חינא כ"כ דהא גרושה וגובה מבעלה היא ככל בע"ח דעלמא וליכא בגרושה רק בשלא גבה כתובתה עד שמת בעלה בתר גירושין דלא שכיח כ"כ וגם משו"ה לא תמנע להנשא שמא יגרשה וימו' אח"כ תהי' זריזה לגבו' וגם ל"ש כ"כ ואם תהי' אלמנה באמת תגבה בלא שבועה כך ס"ד מהתם לכן קמ"ל הכא דאינה גובי' בלא שבוע' ממילא איכא גם בגרושה כה"ג משום חינא כמו באלמנה וא"ש:

וכשאני לעצמי נ"ל ע"ד תוס' בכתוב' דבגרושה ה"א ל"ח לחינא כ"כ עפמ"ש תוס' כתוב' פ' הנערה למ"ד כתובה דרבנן ומשום שלא תהי' קלה כו' תינח גרושה נתאלמנה מ"ט והעלה כיון שתיקנו בגרושה שוב תיקנו גם באלמנה משו' חינא ונ"ל להסביר אי לא הי' מתקני' בגרושה משום שלא תהי' קלה לא הי' מקו' לתן עיקר כתוב' משו' חינא כיון דלכולן ל"ל מתנאי ב"ד איך יעלה ע"ד למנוע להנשא משו' דל"ל כתובה אבל מאחר שתקנו כתובה לגרושה משום שלא תהא קלה בעיניו להוציא' אם אלמנה ל"ל ובה נאמר חוץ תמנע מלהנשא וא"ש:

וי"ל דמשם לא ידענו דל"ח כ"כ משו' חינא דעיקר תקנ' כתובה בגרושה לא הוי משו' הכי אבל הכא באלמנה דעיקר התקנה משום חינא ה"א דתיקו מיד שתגבה בלא שבועה משו' חינא קמ"ל הכא טפי וא"ש. אלא לפ"ז צ"ל מתני' כמ"ד כתובה דרבנן אבל למ"ד כתובה דאורייי' ליכא רבותא הכא באלמנה יותר דמעיקר הדין היא. ויש להוסי' אפי' למ"ד כתובה דאורייי' א"ש ע"פ המבואר כתוב' י' ע"א אי כתובה דאורייי' כתוב' בתולה אבל נשא' אלמנה וגרושה מן הנשואי' כתיבה רק דרבנן לפ"ז אם נשא' כשהיא אלמנה או גרושה ונתאלמנה אח"כ אין לה כתוב' רק מדרבנן ומשו' חינא ואם נתגרש' משני משו' שלא תהי' קלה בעיניו והא"ש ממתני' דכתוב' ה"א בגרושה משני ואח"כ מת ואפי' היתה כבר גרושה או אלמנה מראשון ל"ח לחינא דתקנתא דכתוב' גרושה לאו משו' חינא הוא. וקמ"ל כאן אפי' נתאלמנה שני' מ"מ ל"ח לחינא ועיי':

והשתא דאתינן להכי לא צריך למ"ש תוס' דה"א התם בגרושה דיש בזה דוחק לומר הנפרעת מנכסי יתומי' שנתגרשה כבר. אלא י"ל מהתם ה"א דוקא בנמשא בתולה ונתארמלה ורוב נשי' בתולו' נשא' ומתני' סתמא ברובא דעלמא קאי וכתובה דאורייי' ולא משו' חינא אבל הכא קתני אין אלמנה נפרע' משמע דאין לך אלמנה בעולם דנפרע' בלא שבועה ואפי' נשא' גרושה או אלמנה מן הנשואי' דבזו עיקר הכתובה משני משו' חינא ס"ד דחששו שתטול אפי' בלא שבועה קמ"ל כ"כ ל"ח לחינא וא"ש ועיי' בכ"ז:

ויש לשדו' בי' נרגא אי עיקר רבותא דל"ח לחינא כשהיא אלמנה מראשון וס"ד דנחוש לחינא כדי שתשא שלישי למ"ד בקטלני' תרי זמנא הוי חזק' הרי אסורה להנשא ואפי' לרשב"ג בג"ז הוי חזק' מ"מ בודאי ס"ל דטוב שלא תנשא עוד ואיך ס"ד דלפטרה משו' חינא כדי שתנשא. וא"ש לדסוברי' דגירושי' ומיתה לא מצטרפי אפי' למ"ד מזלא גרם וי"ל מתני' באופן שמראשון היתה גרושה אבל לדסוברי' דמיתה וגירושים מצטרפי' למ"ד וקיי"ל מזלא גרם קשה כהנ"ל ולמ"ד מעיינא גרם י"ל גם מראשון היתה אלמנה ונפל א' מהם מן הדקל וא' טבעי' ולא מצטרף אבל למ"ד וקיי"ל הכי דמזלא גרם קשה. וי"ל

עד"פ דהא באמת יש לנו תי' תוס' כאן מהת' לא ידענו ת"ז אלא דכתבנו למ"ד א"פ ת"ז קשה והוצרכנו לתי' שלנו וי"ל מ"ד א"פ ת"ז ס"ל מעיינא גרים וא"ש תי' שלנו ומאן דס"ל ולהלכתא דקיי"ל מזלא גרם הלא קיי"ל אא"פ ת"ז וא"ש לכ"ע ולהלכתא והוא פלפלא טובא חריפתא דמחלי' לשבח אשר ישבחוהו רבנן:

עוד נלפע"ד ליישב ב' קושי' תוס' על המקשן הא באלמנה איכא רבותא הגם דהוא ת"ז ותי' תוס' אין לו מובן דבחוב דעלמא לאח"ז ליכא רבותא כלל וקושי' תוס' על התרצן הא כבר נשמע ממתני' דכתוב'. ונקדים קושי' פ"י על הש"ך סי' פ"ב דכ' הא דפסק המחבר בא"ע סי' צ"ו בסחשודה מפכי' השבועה על הבעל ובשני' חשודי' מפסדת משו' דכתובה דרבנן קל להפסיד יותר מלהפסיד חוב דאוריי' דעלמא א"כ אזדא לי' ראי' הרא"ש שבועו' ס"פ כל הנשבעי' דמייתי ראי' מדלא אגבי' רב כתוב' לארמלתא דחשוד הבא לגבו' מיתומי' מפסיד דלגבי יתומי' החמירו טפי למ"ש ש"ך הנ"ל י"ל דוקא כתובה מפסד' שהיא חוב דרבנן אבל חוב דעלמא מנ"ל ומ"ש פ"י כיון דכותב לה הוי חוב דאוריי' לא נ"ל ולא משמע כן מכל פוסקי' וראשוני' דמשו' דחייבו' רבנן כותב לה ולא מקיל עלי' יותר ממה שחייבו'. וקושיתו לפע"ד לק"מ לפמ"ש הרא"ש כתוב' פ"ק יוד ע"א דרב ס"ל כתובה דאוריי' א"כ שפיר מייתי ראי' מרב לשיטתו ה"ה כל חוב דאוריי' דעלמא. ונ"ל דאיכא ראי' מן הרא"ש כחילוקו של הש"ך דקשה למה לא מביא הרא"ש ראי' ממתני' דנמנעו להשביע' עד דבא ר"ג ותיקן היתה מפסד' וכ"כ פ"י דממתני' איכא ראי' משו' ספק חשוד' אפי' מפסדי וצ"ע על הרא"ש. מזה ראי' דנחית הרא"ש לחילוקו של הש"ך ממתני' י"ל משו' דכתובה דרבנן וברא"ש כתוב' שם הוכיח דסתם משנה ס"ל כתובה דרבנן עיי"ש ולכן מביא ראי' מרב לשיטתו דס"ל כתובה דאוריי' וא"ש נכון:

והנה ראיתי בבית מאיר סי' צ"ז שהקשה על חילוקו של הש"ך מדמקשה ש"ס מאי ארי' אלמנה אפי' שאר חוב נמי לפי דהעלה הש"ך בישוב סתיר' הש"ע דבשאר חוב דאוריי' חשוד לא מפסיד ובכתוב' שאני דחוב דרבנן הוא מפסד' וא"כ מתני' דקתני אין אלמנה נפרע' כו' היינו ואם היא חשודה מפסד' לק"מ אפי' חוב דעלמא שאני חוב דעלמא דבחשוד אינו מפסיד משא"כ אלמנה ואי הבא לגבו' חוב דעלמא מיתומי' והוא חשוד מפסיד כמ"ש המהרש"א ז"ל ממתני' כן עד דמקשה אפי' שאר חוב נמי וקושי' זו צ"ע לכאורה. ולמ"ש א"ש הלא מרב דס"ל כתובה דאוריי' וי"ל דמפסד' משו' שחושדי' אותה ה"ה כל חוב דעלמא נמי מפסיד ושפיר מקשה מאי ארי' אלמנה ב"ח דעלמא דאורייתא נמי ואיך יתרץ רב מתני' וא"ש:

ואחר הוצעה זו מיושב קושי' תוס' הא באלמנה איכא רבותא דת"ז ובחוב דעלמא ליכא רבותא דקושי' הש"ס הא בחוב דעלמא איכא רבותא רבתא דצריך שבועה ואם חשוד הוא אינו גובה מן היתומי' כדס"ל לרב' ומתני' דס"ל כתוב' דרבנן איכא רבותא בחוב דעלמא יותר הגם דחוב דאוריי' מ"מ מפסיד כשהוא חשוד וא"א לשבע וזה לא נשמע ממתני' דכתובה דרבנן וא"ש נמי מה שצ"ב מאי אפי' חוב דקאמר לא הל"ל אלא מאי ארי' אלמנה חוב דעלמא נמי ולמ"ש א"ש אפי' חוב דעלמא שהוא דאוריי' נמי מפסיד נגד היתומי' ומתרץ דקמ"ל באלמנה יותר דה"א משו' חינא אקילו רבנן גבה והיינו דה"א משו' חינא אקילו גבה שלא תפסיד כשהיא חשודה קמ"ל שאינה נפרע' לעולם רק כשתוכל לשבע. ומיושב קושי' שני' של תוס' הא ממתני' דכתוב' מוכח דלא חיישי' לחינא למ"ש י"ל דבמתני' דהכא מרומז דכשהיא חשודה שמפסד' דקתני אין אלמנה נפרע' משמע דליכא אלמנה שנפרע' רק בשבועה וכל שאינה יכולה לשבע כשהיא חשודה מפסדת וסד"א משום חינא אקילו בה שלא תפסיד קמ"ל. אבל ממתני' דכתוב' דקתני הנפרע' מנכסי יתומי' לא תפרע כו' על רוב נשי' מדבר דאינו חשודו' לא תפרע אלא בשבועה ומשום חינא לח אקילו בה כ"כ שלא תהי' צריכ' שבוע גם משו' שצריכה לשבע לא תמנע כ"כ להנשא אבל להפסיד' כשהיא חשוד' משם לא ידענו קמ"ל כאן אין אלמנה נפרע' כו' דליכא אלמנה בעולם כשהיא חשודה מפסד' ולא אקילו משום חינא וא"ש נכון בעזה"י: וכששמעו חכמי' אמרו מה מי שנשבע באמת כך. יש לתמוה הלא היא למצות צדקה התכוונ' ובדעתה שנתנ' ככר שלם כמו שהוא משלה ולמה נכשלה באיסור גזל ובשבוע' שקר ומת א' מבני' ר"ל שומר מצוה לא ידע דבר רע ולא יאונה לצדיק כל און. ונ"ל שאשה זו לא נתנה בלב שלם רק מפני הבושה וכדי שישבחוה המקבל וב"א לולי זה לא היתה נותנ' כלל או לא הי' נותנ' לו ככר שיש בו עיסה כ"כ שסבורה שיש בו מלבד הדינר ולכן נכשלה שהי' בו דינר וגזלה של אחר והרוויחה משלה ונכשלת בשבוע' ומת א' מבני' הנ"ל. וע"ד אגדה אמרתי ליכא מידי דלא רמיזא דיש לפרש נתן תתן ואל ירע לבבך בתתך לו כי בגלל הדבר הזה יברכך ד' אלקיך בכל מעשיך ובכל משלח ידיך ע"פ שאמרו ז"ל בש"ס שבת בעון נדרי' בני' מתי' ר"ל דכתיב וחבל מעשי' ידיך איזהו מעשיו של אדם בניו ובנותיו ומשלח יד היינו עסקו ונקרא נוגע בשל חברו שליחו' יד אם לא שלח ידו כו' והיינו ואל ירע לבבך כו' כי בגלל הדבר הזה שתתן בכל לבבך בטוב לב ולא מפני הכבוד יברכך ד"א בכל מעשיך אלו בניו ובנותיו ובכל משלח ידיך שלא יהי' נכשל בשליחו' ידו בשל רעהו דלא כאותה אשה שנכשלה בשני' במע"י שמת א' מבני' ושלחה יד בשל בעל הפקדון צדקה תציל ממות ופודה משחת: מאי אירא אלמנה אפי'

גרושה נמי אלמה אמר שמואל כו' צ"ב בלא שמואל תיקשי אמתני' למה נקיט אלמנה דוקא י"ל דמתני' רבותא קמ"ל ברישא דאינה נפרע' אלא בשבועה הגם שהוא ת"ז כמ"ש תוס' וסיפא רבותא קמ"ל דנמנעו להשביע' והיתה מפסדת עד שהתקין ר"ג הגם שהוא ת"ז מ"מ נמנעו להשביעה והפסידו' כתובתה וכ"ז לא ידענו מגרושה וקמ"ל אלמנה וכ"ש גרושה ולכן מקשה משמואל למה אמר גרושה משביעי' אותה ומתרץ דל"ח לה רק משום דמורי' התירא וזה ל"ש בגרושה ואלמנה דמתני' דוקא קתני וק"ל: לא שנו אלא בב"ד אבל חוץ לב"ד משביעי' כ' רש"י בב"ד בנק"ח ושלא בב"ד בלא נק"ח ותוס' כ' דרש"י סתר עצמו דבכתוב' פ"ח אי פקח הוא כ' רש"י דנ"מ בין דאוריי' לדרבנן לענין נקיטת חפץ. והנה בהגה"מ מיישב סתיר' רש"י שם דברמב"ח כ' רש"י דנ"מ לענין היפוך ולא כ' דנ"מ לאנקוטי חפצא והעלה דס"ל לרש"י כל שבוע' דרבנן צריך נק"ח חוץ ע"א מעיד שהוא פרוע דאינו רק משום להפיס דעתי' דתובע קילא טובא. ופ"י שם הקשה הא הכא כ' רש"י דבב"ד בעי נק"ח עכצ"ל דשבוע' השבע צריכא נק"ח וחמירא מע"א מעיד שהיא פרוע דב"ד משביעי' בלא נק"ח א"כ מה לי לפקחת זה לטעון השבע לי ויהי' צריך נק"ח ולא מצא ישוב נכון לקושי' זו רק ע"פ דוחק עיי' בו. ואני בעני הכינותי ישוב נכון בשנבין למה בע"א מעיד שחמור מן הצד דב"ד משביעי' ובלא ע"א אין משביעי' רק כשטעון השבע לי ולענין נק"ח יהי' חמור בשבוע' השבע מע"א מעיד שב"ד משביעי' גם להסביר למה להו לתקוני כלל בע"א מעיד שב"ד משביעי' ולא סגי בטענ' השבע יהי' ג"כ מפוייס ונ"ל בשנאמר הא דבהשבע לי צריך לישבע הגם דחזק' זו דשטרך בידך אלימא משום דאיכא נגד זה קצת חזקה דלא יעוז לשקר ולטעון פרוע בשטר היכא דנראה שקרותו דשטרו בידו מה בעי כעין דאמרי' חזקה א"א מעיז פניו בפני בע"ח ומשו' נגד זה חזק' א"א תובע כו' הגם דאין זה חזקה דאוריי' כמו א"א מעיז מ"מ ת קנו היסת כן הדבר הזה כיון דאיכא קצת נגד שטרך בידי כו' דאינו מעיז כ"כ לטעון טענה כזו כ"ש לתובעו שישבע נגדו ויהי' נגלה יותר כי שלא פרעו לכן תיקנו שיהי' צריך לשבע כנ"ל להסביר. ולפ"ז אומר אני בשיש לו עד מסייע שפרעו ליכא המה כ"כ כמו באין אשה מעתה דסברא אלימא היא דמתירי' א"א לעלמא היכא דעד מסייע אפי' רק ע"א כמבואר א"ע סי' י"ז וסי' ק"ץ איתרע החזקה כן כאן דסמוך לבו להעיז בשביל שעד מסייעו ולא הי' מה"ד שישבע אפי' בטוען השבע לי אלא משו' להפיס דעתו וכיון שאם לא הי' לו עד הי' צריך לשבע כשטוען השבע ועכשיו שיש לו עד לא יוכל לשבוע וזה נגד שכל הפשוט דאיפכא מסתברא ויצא מב"ד בעגמות נפש ותרעומת לכן תיקנו שגם שיש לו עד צריך שבועה וכיון שהוצרכו לתקן תקנה זו בע"א כדי להפיס הוסיפו שב"ד משביעי' דיהי' מפויס

לגמרי דע"י אשתבע עדיין לא יהא מפוים לגמרי דמה הועיל בעד שיש לו וא"ש נכון בטעמא דתקנתא:

הלזו. ויצא לנו דין חדש הגם דבהשבע לי בלית לי' עד מסייעו צריך נק"ח כיון דאיכא סברא לחייבו שבועה משו' חזקה דלא יעיז אבל באית לי' ע"א דמסייע דאין לנו סברא להאמינו ולהשביע אפי' כשטוען השבע לי רק משו' להפיס וסגי בלא נק"ח דתקנתא בעלמא הוא. וממילא לק"מ קושי' פ"י יאמר השבע לי כיון דאית לי' ע"א גם בהשבע לי לא בעי נק"ח. ומיושב בזה הא דלא הקשה בשבועו' מאי בין זה לע"א מעיד כמו דמקשה מה בין זה לפוגם שטרו ולמ"ש א"ש דמע"א מעיד ל"ק דקמ"ל מתני' אפי' בע"א מעיד צריך שבועה הגם דליכא שום סברא וחזק' להחמי' קמ"ל אפי' ע"א מעיד מ"מ חייב שבועה משו' להפיס דעתו ועיי':

והיתה לבאר דלכאורה קשה עדיין מה לו לפקחת לא יביא ע"א לב"ד ויאמר השבע לי וי"ל באמת אם יוכל לעשו' כן מעיקרא אבל ר"פ אמר אי פקח הוא אחר שכבר הביא העד מה יעשה עתה ועוד י"ל עפמ"ש הגה"מ הא דלא כ' רש"י לר"פ דנ"מ לענין היפוך דיהי' לי' עד המסייע דפוטרו משבועה וא"כ א"ש ממ"נ אם לא יבא העד לב"ד יהפוך עליו וע"כ שיביא העד לפני ב"ד לא יוכל לתובעו שישבע לו בנק"ח כמ"ש וא"ש נכון ועיי'. ומיושב בזה קושי' התומי' סי' פ"ב על מ"ש הש"ך שם ליישב דתוס' ורא"ש שכתבו דנ"מ לענין היפוך אלא דרא"ש כ' דבנשבע ונוטל אינו יוכל להפוך הא הרא"ש ס"ל דעד מסייע פוטר משבועה משום דעד המחייב אים פוטר והקשה התומי' יאמר השבע לי ומחויב שבועה שלא ע"פ העד. ולדברינו א"ש כיון דיש ולעד גם משבוע' השבע לי פטור רק ע"פ עד כדי להפיס דעתו וא"ש ועיי':

אבל חוץ לב"ד משביעי' אותה ורב אמר אפי' חוץ לב"ד א"מ אותה י"ל דפליגו בפלוגת' אי אא"פ ת"ז או לא שמואל ס"ל אא"פ ת"ז ושבועה זו דאלמנה דתוך זמנו וכ' תוס' משום דתנאי ב"ד הוא חוששי' אפי' ת"ז מ"מ ליכא חשש דרבנן כ"כ כמו לאח"ז בכ"מ לכן הקילו עלה להאמינה בשבועה קלה דחוץ לב"ד ורב ס"ל א"פ ת"ז בדין הוא שלא תטול בלא שבועה לכן ס"ל דבשבועה קלה שחוץ לב"ד לא תגבה וכיון דקיי"ל אא"פ ת"ז ממילא הלכתא כשמואל דמשביעי' אותה חוץ לב"ד וסגי בשבועה קלה כזו כנ"ל:

ועוד י"ל דרב ושמואל לשיטתי' אזלו דרב הא ס"ל כתובה דאורייי' כמ"ש הרא"ש כתוב' יוד ע"א ובש"ס שם מבואר דשמואל ס"ל כתובה דרבנן ונ"ל אי כתובה דרבנן אם לא נגבה כתובה לכל ארמלתא איכא משום חינא דעיקר תקנת כתוב' אלמנה משו' חינא הוא ואי נחשוד כל אלמנה ולא גבי' כתובתה מעיקרא כל כתוב' אלמנה ואיכא משו' חינא

ולכן שמואל דס"ל כתובה דרבנן ס"ל דמשביעי' אותה חוץ לב"ד דבע"כ לנו להאמינה בשבועה קלה כזו ורב לטעמי' דס"ל כתובה דאוריי' ולא נתקנה התקנה משו' חינא וחוב דכתובה ככל חוב דעלמא וכיון שצריכה שבועה צריכה שבועה ככל תובע שחייב שבוע' ב"ד הגם דש"ך סי' פ"ב כ' דמשו' דכתובה דרבנן בקל הפסידו' הם אמרו שיש כתובה לה והם אמרו דוקא בשבועה היינו אם במקרה שהיא חשוד' ול"ת לשבע דליכא משו' חינא דלאו בכ"י אתרחש זה ואם הוא חשודה היא גרמה לעצמה הפסידה והם אמרו כו' אבל אנן קאינן שכל ארמלתא לא תגבה פסקה תקנת כתובה דארמלתא לגמרי כה"ג חכמי' עשו חיזוק לדבריה' ואיכא נמי משו' חינא ולהלכתא דפסקי' דכתובה דרבנן ממילא נקטי' כשמואל דנשבע' חוץ לב"ד כנ"ל נכון:

אמר ר"ה מודה רב בקופצת כ' רש"י הואיל וקופצת ונשבע' הרי נשבע' וגובי' והר"ח חולק דשבועה כזו ל"א כיון שב"ד לא חייבו' לשבע ורשב"א דוחה ראי' ר"ח ומודה לו בפירושו בסוגי' דהכא דמודה בקופצת שמשביעי' אותה דזיל בתר טעמא דרב משו' דקילא לי' שבוע' חוץ לב"ד ואם קופצת למה נסמוך על שבועה קלה כזו וע"כ כפי' ר"ח. וצ"ע על רש"י ויתר ראשוני' דכרש"י ס"ל מה יועיל קופצת. ונ"ל דהא דלא מאמיני' לה בשבועה קלה דחשדי' משו' ריווח ממון דמורי' התירא תשבע שבועה קלה לשקר כ"ז כשנשבע ע"מ לגבו' אבל זו שאמרה מידי הוא טעמא דרב דלא מגבי כתובה לארמלתא היינו אפי' בשבועה דלמא נקיטנא מידי מכתובתי חי ד' כו' הרי ידעה כי לא תועיל לה שבועתה דלא תאומן והא דנשבע' הרי ידעה שלא יועיל לה צ"ל להוציא עצמה מן החשד שתובעת מה שאין ראוי לה נשבע' כדי שתהי' נקי' מחשד זה בעיני ב"א אבל ידעה שלא תועיל וכיון דליכא נגיע' ממון בשבועה זו מאמיני' לה כי לא נשבע' על שקר כדי להוציא עצמ' מן החשד רק בשביל תאות ממון חשדי' אותה שנשבע' שבועה קלה ולא תשבע כדי להוציא עצמה מן החשד ועוד אם שקר בימינה לא תשא חטא ע"פ לשבע לשקר אבל כשיודע' שהאמת אתה מאוד יכאב לבה שהיא חשוד' חושדי' אותה ואין בה דרך ב"א להוציא עצמו מן חשדא ע"י שבועה וכיון שנתברר לנו ע"י שבועה זו שהאמת אתה שוב מגבי' אותה בדין וזהו שאמר ר"ה מודה רב בקופצת היינו בקופצת כי האי שאמרו לה דלא מגבה רב כתוב' ואמרה מידי הוא טעמא אבל באופן אחר כשקפצה וסבורה שתקבל ע"י שבועה זו לא מגבי' לה כמ"ש הרשב"א כנ"ל נכון מאוד:

וי"ל עוד גם לשיט' ר"ח דשבועה כזו דקופץ ל"מ בכ"מ היינו במקו' שרוצה לגבו' או לפטור ע"י שבועה זו ל"מ דקלה בעיני אדם כשנשבע מעצמו מנשבע ע"פ ב"ד אבל כאן

שלא נשבעה כדי להוציא רק להציל נפשה מחשדא מהני גם שבועה קלה שלא ע"פ ב"ד וא"ש פי' רש"י גם לשיטת ר"ח משו' הוכחתו מש"ס ב"ק ועיי' בכ"ז:

דאמר ר"י אמר שמואל התובע' כתובתה כו' מכאן הקשה רמב"ן על הרמב"ם דאלמנה נשבע' בתחלה א"כ לרב דס"ל דאין משביעי' חוץ לב"ד גם מזונו' ל"ל וא"כ תרתי כרב ועיי' ר"ן כתוב'. ולפע"ד נרא' דבלא"ה מוכח דלרב גובי' כתובתה דהא לא קתני אלא רב לא מגבי כתובה לארמלתא ולא קתני דלא מגבי ג"כ מזונ' וכן במתני' לא קתני רק נמנעו להשביע' התקין ר"ג הזקן כו' וגובי' כתובתה ול"א דגובי' מזונת וכתובתה וכ"ז צ"ע להרמב"ם. ונ"ל דוודאי מזונ' גם רב מגבי ולא מפסדת משו' חשדא דמורה התירא או שבוע' חוץ לב"ד משו' דקיל שבועה חוץ לב"ד דא"כ לעולם לא תגבה מזונ' והוא כותב לה ואת תהי' יתבא בביתי כו' ולכבודו רוצה בכך כמ"ש רש"י וכיון דלכבודו הוא אנן סהדי שרוצה שעכ"פ בשבועה חוץ לב"ד תגבה משא"כ כתובה שמחויב ליתן ולטובתה הוא כל שלא נשבע' שבועה שב"ד מאמין לה בוודאי אינו רוצה שיגבה בלא"ה ולא אגבה רב כתוב' דווקא אבל מזונו' אגבה ע"י שבועה חוץ לב"ד כנ"ל נכון וק"ל:

התובעת כתובתה בב"ד כו' עיי' רא"ש כתוב' נ"ד ועיי' ב"ש סי' צ"ו ובהפלאה בק"א מ"ש בזה:

בעזה"י מה שחנני הי"ת בסוגי' דנודרת גיטין ל"ה ע"ב שלמדנו בישיבה בשיעורא דחורף תרלמ"ד לפ"ק פ"ב יע"א:

אמר ר"ה ל"ש אלא שלא ניסת אבל ניס' אין מדירי' אותה הקשה תוס' ידירוה שלא תאכל ככר זה כו' ותאכל לאלתר בפנינו והעלה דלאיסור שעה לא חששה וכ"כ הרא"ש. ויש להקשו' א"כ מאי מקשה ש"ס כי לא ניסת נמי י"ל בלא ניסת סומכ' על איסור שעה ג"כ משו' חינא וזה בכלל תקנת ר"ג משו' תק"ע שסומכ' על איסור שעה אבל בניסת כבר דליכא עוד משו' חינא שכבר ניסת ועיי' א"ע בסי' ק"ב בניס' כבר אין נזקקי' לגבו' מקטני' דליכא עוד חינא ועיי' ח"מ שם וכן י"ל לענין נדר באיסור לשעה. ובפשוט ל"ק מנא לש"ס דטעמא דר"ה משו' שמא יפר לה בעל דלמא משו' כל דניסת דליכא משו' חינא לא מגבי משו' שלא תעבור על נדרה מלבד שי"ל דזהו הי' פשוט לש"ס דגם בניס' דליכא חינא ראוי' לסמוך עלה שלא תעבור באיסור כ"י גם י"ל דקשה למה אמר רב ניס' לא אפי' רק נתארס' ליכא עוד משו' חינא אבל קשה דלמא אחר שנשא' דליכא משו' חינא לא סמכי' שלא תעבור באיסור שעה אבל קוד' שנשא' ע"כ לנו לסמוך משו' חינא ועוד דזה לק"מ דלמא ס"ל בניס' דליכא חינא לא סמכי' שלא תעבור בנדר אפי' של כל ימי' דא"כ קשי' בריי' דלקמן דקתני ניסת נודר' וגובה כו' דלזה לא יועיל דס"ל נדר שהודר ברבי'

כו' אבל קשה באופן שהקשיתי דקוד' שניס' סמכי' משו' חינא על איסור שעה וא"ש בריי' דס"ל נדר שהותר ברבי' אין לו התרה וצ"ע לכאורה. והפשוט בקושיתי אה"נ הי' יוכל לתרץ דקוד' שניס' מדירי' שלא תאכל ככר זה אלא שלא רצה לאוקמי ולתרץ מתני' בהכי דהא האמת לא כן הוא דליכא מאן דפליג בזה דאין הבעל מיפר בקודמי' ולא צריך להדירה בככר ותאכל לאלתר והאמת מתרץ דל"צ ככר ומתני' כפשוטו ופשוט ולק"מ וכן קושי' מהרשא על תוס' דכ' דלר"א א"ש דר"ה א"כ לא קשה לא ניס' נמי ופ"י נדחק ובאמת לק"מ דהא אין זה אלא אוקימתא די"ל בלא כיס' וכגון שמדירי' אותה על ככר זה ואוכלת לאלתר ול"ק על המקשן אלא על דלא משני הכי וזה ל"ק דאיך יתרץ דעד דלא כיס' מדירי' אותה על ככר זה דשקר הוא דבאמת הלכה רווחת דאין הבעל מיפר בקודמי' וכ"ז פשיט: אלא דלכאורה קשה מאי מקשה ודלמא אזלה לגבי חכם כו' י"ל דמדירי' אותה על ככר זה והא מתני' בלא"ה קוד' שנשא' ומשו' חינא סמכי' על ככר זה משא"כ אחר שנשא' דליכא חינא לא סמכי' על איסור שעה וטעמא דר"ה אבל ניס' לא משו' דמיפר לה בעל או חכם וי"ל א"כ למה אמר ר"ה ניס' לא הול"ל אבל נתארסה הגם דמשו' דיפר לה בעל ליכא אבל משו' שתלך לגבי חכם איכא ומדאמ' ניסת לא ש"מ משו' דבניס' איכא משו' שיפר לה בעל ובנתארסה דליכא משו' הפרה משו' שתלך לגבי חכם אינו חוששש ומקשה למה לא ניחוש להכי והוצרך לתרץ דס"ל צריך לפרט וא"ש:

וארווח לן ליישב קושי' א' שהרגיש בה במרהמשי"ף על מ"ש תוס' דלולי ר"ה ל"ק דלמא אזלא לגבי חכם כו' די"ל לאי' שעה נמי חוששת ומדירי' אותה ע"י ככר אבל ר"ה דל"ל מדניס' אין מדירי' אותה קשה ודלמא אזלא לגבי חכם כו' א"כ כיון דלא פשיטא לש"ס דאנן סומכי' שלא תעבור באיסור שעה לא מקשה לר"נ מידי די"ל דס"ד לאיסור שעה נמי סומכי' ונדחק כיון דלא רצה לומר דר"ה ור"נ בהא פליגו ולמ"ש י"ל במרווח דהא פשיטא לש"ס דכל דליכא משו' חינא בוודאי לא סמכו על איסור שעה ומקשה על ר"כ מסברת חוץ בוודאי יפר לה בעל ומ"מ לולי דר"נ לא הי' קשה ותיזל לגבי חכם כו' די"ל מתני' בלא ריס' סמכי' על איסור שעה משו' חינא אבל ניסת דליכא חינא לא משו' דלמא אזלא לגבי חכם:

ובאמת ה"ה נתארסה ומתני' קוד' שנתארסה אבל לר"ה דאמר ניסת לא אבל נתארסה מדירי' אותה מקשה שפיר ניחוש דלמא אזלא לגבי חכם והא ליכא חינא ובכה"ג פשיטא לש"ס דלא סמכי' על איסור שעה וא"ש ועיי' לקמן בקונטרסי שחתר ונתעוררה קושיתי דבנתארס' אפשר פעם בנזיר' שמשון כשמקפדי ביין עיי"ש:

ואתיישב לן מה שנתקשיתי על ר"נ דאמר אפי' ניסת כו' וס"ל ברבי' ליכא התרה וכ' רשב"א דלר"נ גם בלא ניסת צ"ל במדירה ברבים דאל"ה קשה דלמא תיזל לגבי חכם דהא ס"ל א"צ לפרט הנדר וקשה לי מאי קמ"ל אפי' ניס' נמי וקמ"ל ברבי' ליכא התרה הא ממתני' מוכח כן דגם אם תוקמי בלא ניס' צ"ל דברבי' ליכא התרה דאל"ה ניחוש דלמא אזלא לגבי חכם ולתי' קמא בתוס' למ"ד ברבי' איכא התרה בעל מיפר גם בע"ד רבי' וכן שיטת רשב"א א"ש דממתני' לא מוכח דברבי' ליכא התרה די"ל ע"ד רבי' אבל בניס' חיישי' שיפר לה בעלה דמהני הפרה ע"ד רבי' קמ"ל ר"נ אפי' ניס' משו' דס"ל ברבי' ליכא התרה והפרה אבל לתי' שני של תוס' דע"ד רבי' גם הפרה ל"מ קשה מאי קמ"ל ר"נ הא מוכח ממתני' ולמ"ש א"ש ממתני' ה"א דמדירי' אותה על ככר וקוד' שניס' ונתארסה דאיכא משו' חינא ולא ידענו דברבי' ליכא התרה קמ"ל אפי' ניסת דליכא משו' חינא כלל יותר משנתארסה לבד שכבר נשאל נמי מ"מ מדירי' אותה ברבים וא"ש:

עוד הקשה תוס' מדמקשה ודלמא אזלא לגבי חכם דלמא שמדירי' אותה על ככר זה ורמב"ן וחי' ר"ן וריטב"א כתבו דמהא ל"ק דהא קיי"ל אכלה כולה נשאלי' עליה ול"ק אלא על ר"ה דהא בעל מיגז גייז. וקשי' על תוס' דמקשה גם על קושי' ש"ס ודלמא אזלא כו' וכבר עמד בקושי' זו בתשוב' שער אפרים סי' ע"ב והעלה דס"ל לתוס' דווקא בזמן דאיכא קרבן ומלקו' דמחוסר מעשה ס"ל לאמימר דאכלה כולה נשאלי' עליה אבל בזה"ז דליכא קרבן ומלקו' רק עונש ביד"ש דלא מחוסר מעשה ל"מ שאלה והנה השער אפרי' לא מביא מי שחולק ע"ז והרי ר"ן וריטב"א ורמב"ן מפורש כתבו כאן דגם בזה"ז מהני שאלה כדאמימר ועיי' שעה"מ פ"ו מהלכ' שבוע' דמייתי להא דש"א וכ' כי הרא"ש דשבועו' חולק על זה דהא כ' שם גם היכא דלא אתרו למלקו' מ"מ עונש מלקו' איכא. והי' נ"ל דתוס' ורא"ש ויותר הראשוני' בהא פליגו עפמ"ש בחו"י סי' ק"ל ד"יל דאם עבר נדרו ואח"כ נשאל לא נפטר רק מקרבן ומלקו' על שעבר ולא מעונש שמי' כיון שעבר באיסור עיי"ש ועיי' תומי' סי' ע"ג שמביאו ונ"ל מה"ט ס"ל לתוס' דל"מ שאלה בזה"ז כיון דלעונש ל"מ שאלה אפי' אכל רק מקצתו ל"מ שאלה על מה שכבר אכל באיסור לענין עונש שמים וכ"ש בשאכלו כולו ושעה"מ שם מביא תשוב' הרשב"א דס"ל דגם מעונש שמים נפטר ע"י שאלה ה"ה בשאכלה כולה לפי דקיי"ל כאמימר מהני שאלה כיון שנפטר עי"כ מעונש שמי' ולא צריכי' לחלק בין מחוסר מעשה דמלקו' וקרבן אלא משו' דל"מ שאלה לענין עונש אפי' אכל רק מקצתו ובהא פליגי רא"ש ויתר ראשוני' עם תוס'. אלא מ"ש בשעה"מ מתשוב' הרשב"א נגד מה שכתב מדנפשי' דמעונש שמי' לא נפטר ע"י שאלה למפרע דמתשוב' הרשב"א לא נראה כן לא ידעתי מנ"ל הא אדרבא

נראה לי מתוך דברי הרשב"א שכתב כיון דמתחרט ודעתו להתיר רק שלא חל הנדר ומצוה איכא כדי לעשו' שלום לכן מתירי' לו לעבור ולהתיר לו מעיקרא והוי כלא עבר כלל ואפי' עונש ליכא מדכ' כיון שמיד דעתו לשאול ומתחרט ואיכא מצוה נרא' דלולי כ"ז לא ניצול מעונש שמי' כל דכשעבר לעביר' התכוון ולא הי' דעתו לשאול על נדרו אח"כ ומצוה ליכא לא נפטר אח"כ ע"י שאלה מעונש שמי' כיון דלעבירה התכוון בשעה שעבר ע"כ ולא הי' מצוה המכריחו לאתשולי כנ"ל דמרשב"א סייעתא לחו"י הנ"ל אלא דבתוס' א"א לומר דס"ל כרשב"א דכאן תאכל מיד כדי שתשאל אח"כ ומצוה ג"כ איכא מאחר שעברה ותנצל אח"כ מעונש שמים ג"כ ואם נעמיס בכוונת תוס' משו' דע"י שאלה לא נפטר מעונש שמי' כמ"ש צ"ל דס"ל גם כשבדעתו בשע' שעובר נדרו לשאול אח"כ בכ"ז לא ניצול מעונש שמים וזה רחוק מן השכל כיון שמעיקרא אדעתא דהכי אכל שישאל ויעקר הנדר מעיקרא ועבירה אין כאן ולא דמי לאחטא ואשוב שאין זו תשובה אלא חרטה דמעיקר' וע"י התר' חכם כאלו לא הי' כאן נדר מעולם ולזה י"ל דגם רמב"ן וח"ר וריטב"א דכתבו כאן דל"ק מדלא אזלא גבי חכם דאכלה כולה נשאלי' דפליגו על תשוב' הרשב"א דכתבתי דמוכח מתוך דבריו דס"ל דלא ניצל מעונש שמים למפרע דהכא שאני שאוכלת לשאול אח"כ ע"נ וליכא עונש שמים אבל מודו להרשב"א היכא דלא הי' בדעתו לשאול אח"כ דלא ניצל מעונש שמים ע"י שאלה ועיי': והנה בתחלת הרעיון הי' נ"ל דלק"מ על תוס' דקשי' להו שפיר מאי מקשה על ר"ה דלמא ס"ל כרבא בשבועו' דאכלה כולה אין נשעלי' עליה הגם דלא קיי"ל הכי מנ"ל דר"ה כאמימר וכהלכתא ס"ל אלא מן מ"ש תוס' דבלא"ה ל"ק ודלמא אזלא לגבי חכם די"ל דמדירי' אותה ע"י ככר והא קשה בלא"ה לאמימר דס"ל אכלה כולה נשאלי' וכ"ש דקשה דקיי"ל הכי ע"כ דתוס' ס"ל דבזה"ז ליכא דאמימר כמ"ש בש"א. ויש לדחות קצת דמאמימר עצמו ל"ק דהא ס"ל ע"ד רבי' לכ"ע אין לו התרה ולשיטתו לק"מ מדלמא אזלא לגבי חכם הגם דתוס' קאי בהך תרוצא דר"ה ג"כ ס"ל כאמימר והי' יוכל לתרץ לר"ה דמדירי' אותה עד"ר אלא בלא"ה משני שפיר היינו דמתרץ בלא"ה שפיר גם אם ר"ה ל"ל דאמימר אבל לאמימר עצמו הגם דס"ל אכלה כולה נשאלי' לק"מ לשיטת המפורש אמר בע"ד רבי' כ"ע מודי' ולמאן דל"ל דעד"ר ל"ל הפרה אפשר ס"ל אכלה כולה אין נשאלי' ומדירי' אותה ע"י ככר אבל לר"ה דס"ל דעל איסור שעה לא חוששת ואם ל"ל דעד"ר אין לו התרה קשה והא יוכל לתרץ דס"ל עד"ר ל"מ התרה אלא בלא"ה משני שפיר כן י"ל כדי שלא לעשו' פלוגתא בין תוס' לרא"ש ויתר ראשוני' ועיי':

והנה בשעה"מ הרגיש בקושי' על הרא"ש דהקשה כקושי' תוס' ולשיטתו בשבועו' דגם דלא אתרו מהני שאלה לק"מ וכ' דצ"ל דקושי' הרא"ש רק על ר"ה דבעל מיגז גייז וחזר והקשה למה צריך הרא"ש לומר דמדירי' אותה ע"כ זה גם אם אכלה מקצת ממה שנדרו ל"מ הפרה למה שאכלה ולא מצא מענה ולמ"ש לק"מ דלרא"ש הי' קשה גם על קושי' ש"ס ודלמא אזלא כו' היינו דלמא ר"ה ס"ל כמ"ד אכלה כולה אין נשאלי' וזה ל"ק רק כשמדירי' אותה על ככר ותאכל לאלתר לפנינו ופשוט:

עוד הקשה תוס' יאמר קיים ליכי ותי' שמא יפר בלחש וכ"כ הרא"ש עיי' חתם סופר יו"ד סי' קי"ז מביא קושי' בשם תלמוד אחד המיוחד שהקשה לדסובריי' דאפשר לנדור בכתב נדירנה בכתב ול"מ הפרה דלא אתי דבור ומבטל מעשה כבש"ס קדושי' ר"פ האומר ומהא דתיזל לגבי חכם ל"ק דחכם עיקר נדר מעיקרא ובטעות הי' ואפשר לו לעקור הנדר מעיקרא שבכתב אבל מהפרה קשה עיי"ש. והנה מ"ש מהתרי חכם ל"ק תמוה לי דהא אחר שבא ליד כהן מבואר בש"ס נדרי' דליתא בשאלה ובראש"ש בשם ר"א ממיץ משו' שעשה מעשה ועיי' רשב"א גיטין פ"ק בסוגי' דפלגינן דבורי' דהוכיח דאמיר' לגבו' לאו כמסירה להדיוט ממש דאל"ה לא הי' מהני שאלה בהקדש כמו בתרומה ביד כהן שבש"ס נדרי' הנ"ל ועיי' ש"ך ח"מ סי' רנ"ה מתשוב' מו"ה בצלאל א"כ שבועה ונדר בכתב לא יועיל התרה וע"כ צ"ל כמ"ש בח"ס דלא עדיף מנודר בע"פ דמינה ילפי' ולפע"ד בפשוט לק"מ דאפשר שיפר הבעל ויתיר החכם בכתב דאתי מעשה דכתב הבעל וחכם ועוקר כתב שלה שנדרה בו ועיי' קדושין ר"פ האומר בשהפריש מכרי אחר דמבטל מעשה הפרשה הראשון ועוד כיוצא בה שם וכ"ש כאן דמפורש מפר הבעל ומתיר החכם בכתב מעשה הראשון ולק"מ אבל אי קשי' הא קשי' על תי' תוס' ורא"ש דיפר בלחש תהי' נודרת בכתב ול"מ הפרה בלחש ואם יכתוב הרי נראה לב"ד ובח"ס כתוב שם מוסגר אבל אין לומר שיפר כו' זו משלי שכתבתי בגליון תשוב' אבא מאוה"ג זצ"ל כדברי' האלו פירוש וביאור הקושי' וצריכ' אנו לתרוצו של אבא זצ"ל:

והנה הרא"ש כ' עוד תי' דישאל הבעל על ההקם עיי' ק"נ דתוס' לשיטתו דס"ל בכתוב' דא"א לשאול רק יום שמעו ואפשר לשמרו דלא ילך וישאל ורא"ש לשיטתו דס"ל דיוכל לשאול על ההקם כ"ז שירצה תי' שפיר וצ"ב עדיין למה לי' לרא"ש תי' שני דסגי בתי' קמא ולתי' שני קשה מה שהקשה ק"נ יקיי' עד"ר וצ"ל כיון דהיא תוכל לשאול ע"נ בעד"ר גם הקמתו לא אלימא מנדרה ויוכל לשאול על הקמתו אפי' עד"ר כ"כ בכתבי קודש של אבא מאוה"ג זצ"ל וקשה ל"ל לרא"ש כ"כ ולא סגי לי' בתי' קמא דנ"ל דרא"ש קשי' לי' תדור בכתב וליכא למיחש עוד שיפר בלחש והנה בוודאי לא איירי מתני' ור"ה בהכי

דנדרה בכתב ומתרץ הרא"ש שמא יפר בלחש אלא דקשה למה אמר ר"ה אין מדירי' הלא יש אופן שמדירי' אותה בכתב ועצה טובה היא ועוד אפשר לא ברירא לי' הך מלתא אם מהני התרה והפרה בע"פ כמ"ש בתירוצו או לא ולכן ועוד הגם דנאמר דלא מהני יש לתרץ דחיישי' שישאל על ההקם מה תאמר יקיי' בכתב שמא ישאל בכתבו וחכם יתיר לו בכתב כנ"ל: עוד נ"ל הא דתוס' סגי' לי' בתי' זה דיפר בלחש ורא"ש כ' עוד תי' על תי' לפי מ"ש הב"ח בפי' הרא"ש נדרי' ומביאו הש"ך ביו"ד סי' רי"א ס"ק ב' דכל שאין משמיע לאזנו הוי כדברי' שבלב ואפי' לפ"מש הש"ך וחולק על פי' הב"ח היינו דצריך שם שיאמר בפרהסי' אבל בוודאי מודה לו דכל שאינו משמיע לאזנו הוי כדברי' שבלב וגם ר"ן בנדרי' נ"ל דס"ל כן אלא דחולק על הרא"ש וס"ל דאפשר שישמיע לאזניו וחבירו לא ישמע אבל הכא שעומדת לפני ב"ד ומדקדקי' עליה בכוונה רבה שלא תעשה ערמה ודסמוכין עלה כל האפשר רחוק שתוציא מפי' ותשמיע לאזנה וב"ד לא ירגישו ותוס' דמתרץ הכי אפשר דס"ל דגם בלי השמע' אוזן סגי כל שמוציא בשפתיו לא הוי דברי' שבלב ורא"ש לשיטתו הגם שתי' כן דאפשר ע"צ הרחוק מ"מ דחיקא לי' תי' זה ורוויחא לי' יותר במה שתי' עוד שישאל על הקמתו וא"ש: וזה לי' רבות בשנים אשר מחותני הגאון מפורס' בדורו מו"ה שלמה זלמן אולמן זצ"ל בעל יריע' שלמה הציע קושי' א' לפני והיא על שיטת הרמב"ם פ"ג מנדרי' דתוכד"ד לנדרו יוכל לבטל נדרו ע"י הוצא' הפה ולא בלב איך אפשר להדיר האשה שמה תבטל נדר' תוך כד"ד בלחש בל ישמע אמרי פיה כמ"ש תוס' שמא יפר בלחש והשבתי אז דבאמת תי' תוס' רחוק מטעם שכתבתי ובאמת הרא"ש תי' עוד תי' אחר שמא ישאל על ההקם ולק"מ על הרמב"ם דל"ל תי' של תוס' ולק"מ שמא תבטל הנדר ותשמיע לאזנה גם הב"ד ישמעו וידעו ובאמת על ר"ה בלא"ה לק"מ די"ל שמדר' בכתב וא"א לבטל תוך כד"ד אלא הא לא פסקי' דצריכה לנדור:

בכתב עוד י"ל דמצריכי' אותה שתאמר עוד דברים סמוך מיד לנדרה עד שיצא' מתוך כד"ד של הנדר ושוב ל"מ ביטול הנדר אלא להלכתא לא מצריכי' אותה לדברי' אחרים רק הנדר:

וכעת נ"ל עוד ישוב לקושי' זו עפמ"ש הראשוני' בישוב הקושי' הא המודר הנאה אין מתירי' רק בפניו דהכא ליכא טובה ליתומי' עוד דע"י נדרה לא תחזיר הכתובה עכשיו כיון דכבר חל מפני שנהני' מכתובתה גם כשתחזיר הכתובה בנדרה עומדת עיי"ש ונ"ל כמו שא"א להתיר כדר שהוא לטוב' חבירו שלא בפניו כן לא מהני כשנודר לטוב' חבירו ביטול הנדר תוך כ"ד בלי ידיע' ושמיע' מי שנדר לטובתו דמ"ש וזה פשוט בעיני לפ"ז לק"מ שמא מיד כשתדור תבטל בפה בלחש תוך כד"ד הלא אז בשע' הנדר לא קבלה

כתוב' עד אחר שנדר ומה שצררי אתפסה ומורה התירא במקצת עבור דטרחא קמי יתמי עדיין אין הנדר חל עד דגבתה שנית סך כ כתובתה בלי ניכוי כלל כן הוא הפשוט וכ"כ בכתבי קודש של אבא מאוה"ג זצ"ל ואם תבטל הנדר בלחש תוך כד"ד מפסדי ליתומי' דאם לא תבטל תוך כד"ד לא תדור ולא תקבל ולא ניחא להו ליתומי' שתבטל נדרה תוך כד"ד לטובתם ול"מ הביטול תוך כד"ד כנ"ל נכון ועיי':

ויש לעיי' לפמ"ש הדרא קושי' תוס' דמשו' שיפר בלחש הא ל"מ שלא בפני' כיון דעדיין לא גבתה כתובה והפרתו עכשיו לרעתן של יתומי' דלולי דיפר לה בלחש לא היתה נודר' אלא דתוס' הא לא ס"ל כסברת ראב"ד שבר"ן נדרי' ודרשב"א כאן ולראב"ד ג"כ א"ש תי' תוס' דס"ל דמהפרה ל"ק דהוא שלא בפני' דחי' ר"ן ורמב"ן לא הקשה מהפרה דס"ל כיון דאדעתי' מדרת יוכל להפר גם כשנדרה לטוב' אחרים וא"ש ועיי':

והנה המהרמשי"ף הקשה נדיר אותו שלא יפר בלחש כוונתו שידור הנא' ממה דקשה עליו לפרוש אם יפר לה הוא מותיב והוא מפרק דא"צ לסמוך עליו ודוקא עלי דידה צריכ' לסמוך שהיא בע"ד ולא על בעלה עיי' בו. אבל קשה לי כשביההו שלא יפר בלחש ונדירה מיד ואם יעבור שבועתו אי עביד ל"מ ודוחק דר"ה ס"ל אי עביד מהני א"כ ל"מ מר"נ ניס' ודאי מפר לה י"ל ס"ל אי עביד ל"מ ועיי' ח"מ סי' ר"ח בנשבע שלא למכור ובסמ"ע וש"ך שם ודוחק לומר שמא ישאל אח"כ על שבועתו שלא להפר ותהי' מעיקרא מהני הפרתו כיון דלשעתו יצא' הפרתו לבטלה וקיים אחר כך קוד' שנשאל על שבועתו שלא יפר. ויש לעיי' בזה ולדמותו להא דאמר רבא בשבועו' דאם נשאל על ראשונה עלתה לה שני' תחתי' דמתלי תלי הה"נ כשנשאל על שבועתו חלה הפרה למפרע והקיום בטל מאיליו ויש לחלק דשאני שבועה על שבועה דשם שבועה חד הוא ועיי' סי' רל"ח לענין שבועה שלא אוכל ושאוכל דל"א שמתהפכ' ראשונה מביטוי לשקר או איפכא עיי"ש ובש"ך ועוד בשבועה י"ל דגם ראשונה לא יצאה מעיקרא לבטלה דאיסורא מיהא איכא כמו בא"א ח"ע איסור דנ"מ לקוברו ב"ר גמורי' משא"כ כאן דכבר יצא' ההפרה ונתבטלה שוב לא חוזר' וניעור ועיי' בסוף ספר אבני מלואי' בתשובותיו סי' ויש להאריך והארכתי מזה במק"א ואכ"מ:

ובישוב קושיתי נ"ל כיון שע"כ צריך שבועה ונדר להדיר אותה ולהשביע אתו שלא יפר תרתי למה לי ישביעו אותה מיד שבועה חוץ לב"ד או כמ"ש תוס' ורא"ש שבועה דלהבא שתודה וכדומה ושפיר אמר ר"ה אבל ניס' לא היינו ודאי אפשר שתהי' נודר' והבעל ישבע שלא יפר בלחש אלא כיון שע"כ צריך שבועה ג"כ לא יוכלו יתומי' לומר שבוחרי' בנדר יותר כיון דצריכי' ב"ד תרתי וכולי האי לא עבדי' להו שיהי' ברירה בידם נדר וגם

שבועה והיינו דקאמר ניס' אין מדירי' אותה אלא שבועה שלא בב"ד דוקא כן י"ל. אלא הא ר"ה ס"ל לעיל כרב דשבוע' שלא בב"ד נמי לא משו' דשבועה שלא בב"ד קילא ובשני דרב קילי ג"כ נדרא ובזמן תקנ' ר"ג לא קילא נדרא כ"כ כמו שבועה חוץ לב"ד כצ"ל לרב ור"ה ס"ל כרב דשלא בב"ד לא למה בניס' לא ניתן לה נדר ושבועה לבעל בפני ב"ד ובבעל לא שייך משו' חומר שבועה דהא לגבי דידי' ל"ש דמורא התיר' ובעל אלמנה כגרושה ועיי' וצ"ע. והנ"ל בישוב קושיתי ע"פ שיטתו של מהרי"ט דל"א א"ע ל"מ רק היכא דמרוויחי' עי"ז דליכא שוב עבירה שעשה אבל כשעבירה שעשה לא עברה ע"י דאמרי לא מהני ל"א דלא מהני. והנה כאן אם ישבע שלא יפר חיישי' שמא נשבע תחלה שיפר לה ועכשיו דביד משביעי' אותו שלא יפר הו"ל שני' שבוע' שוא וכשלא יפר או דנימא דל"מ הפרתו עבירה כדקאי קאי שנשבע לשוא שלא יפר והוא מחויב להפר מכח שבועה ראשונה והו"ל כנשבע שאוכל ונשבע אח"כ שלא ואכל גם אם לא יאכל עבר על שבוע' שוא ולא מרוויחי' מידי במה דנימא אי עבד והפר ל"מ דסו' כ"ס עבר על שבוע' שוא ויש להוסי' אפי' לא נימא כמהרי"ט דגם אם לא מרוויחי' העבירה א"ע לא מהני כאן בודאי ל"א דא"ע ל"מ דאם נימא ל"מ מוסיף איסור דשבוע' ביטוי דעובר דהא נשבע שיפר ואח"כ נשבע שלא יפר אם לא יפר או דנימא דל"מ הפרתו ע"י שנשבע שנית שלא יפר עובר בתרתי משו' שבוע' ביטוי ושבוע' שוא אבל כדמהני הפרתו לא עבר רק על שבוע' שוא ועל שבוע' ביטוי לא בר כמבואר כ"ז בפ' שבוע' שתי' במתני' בשאוכל ולא אוכל וכיון שע"י דנימא דל"מ מוסי' חטא על פשע שעובר ג"כ על שבוע' ביטוי בודאי כ"ע מודים דל"א א"ע ל"מ כנ"ל נכון מסברא ישרה ומיושב קושיתי ועיי':

וע"פ דברים הדברי' האלו י"ל קושי' תוס' וא"צ לדחוק שמא יפר בלחש אלא דחיישי' שמא נשבע קוד' שבא לב"ד שלא יקיים וכשנאמר לו שיקיי' וכן יעשה ל"מ דהרי נשבע שלא יקיים לא מהני הקמתו משו' דא"ע ל"מ ומרוויח העבירה שנשבע שלא יקיים מה תאמר כשביעהו שיקיי' בודאי אמרי' דאם קיי' דל"מ דשבוע' שוא עובר בין אי מהני או ל"מ ואי נימא דמהני הרי עובר גם בשבוע' ביטוי שנשבע שלא לקיי' בודאי לנו לומר מכל צד דא"ע לא מהני והקמתו בטילה ועיי' היטיב:

ויש להקשו' לכאורה לפמ"ש דחיישי' שמא נשבע שלא יקיי' ואם יקיים בפני ב"ד הקמתו ל"מ משו' א"ע ל"מ לא מקשה מידי על ר"כ ניס' בודאי מיפר לה בעל אולי ס"ל לר"נ א"ע מהני וגם אם נשבע כבר דלא יקיי' מהני. ובפשוט י"ל כיון דס"ל לר"נ א"צ לפרט וקשה ודלמא אזלא לגבי חכם וצ"ל דמדירה ברבי' או ע"ד רבי' מתרץ מיד לר"נ גם כן דמשו"ה

ל"ח דיפר לה בעל דאדירי ע"ד רבים ול"צ שיאמר קיי' ליכי כיון דבאמת משביעי' אותה ברבים וא"ש:

עוד הקשה תוס' דהי' יוכל לתרץ דל"ח דלמא אזלא לגבי חכם דמדירים אותה ע"ד רבים אלא דבלא"ה משני שפיר וצ"ב למה לתרצן לחדש דס"ל צריך לפרט דאית בי' פלוגתא ולא משני ביותר דמדירי' ע"ד רבי' דכ"ע מודי כאמימר. ונ"ל עפ"מ שכ' בשעה"מ בישוב קושי' ש"ך על רבינו אביגדור דבדיעבד מהני התרה לנדר עד"ר מה מועיל שמדירי' לכהן עד"ר יבוא ברמי' אל החכם ולא יודיעהו שנדר עד"ר והעלה השעה"מ דכ"ע מודי' שצריך לפרט שנדר עד"ר אפי' מ"ד א"צ לפרט עיי' בו. ולפ"ז כד נתרץ דלמא אזלא לגבי חכם דמדירי' אותה עד"ר בהא לחוד לא סגי אלא צריך לחדש עוד דס"ל נמי דצריך לפרט דעד"ר נדר ואי לא פרט אפי' בדיעבד ל"מ לכ"ע ואפי' אי אין צריך לפרט הנדר מ"מ שעד"ר נדר צריך לפרט וכ"ז לא פשוט אלא למסקנא צ"ל כן דמ"ד א"צ לפרט מ"מ שנדר עד"ר צריך לפרט לכן מתרץ בקיצור יותר דס"ל צריך לפרט כמאן דס"ל הכי דצריך לפרט גוף הנדר ולצ"ל דאדירי' עד"ר ולהעמיס כן בכוונ' תוס' רחוק הוא אבל הדברי' נכוני' לעצמינו ועיי':

מ"ש תוס' דברבי' גם למצוה אין לו התרה החילוק בזה בין עד"ר לברבי' פשוט כמ"ש פ"י דעד"ר אמרי' למצוה מסתמא ניחא להו אבל רשב"א ור"ן בשם ר"ת לקמן דמביא ראי' דווקא לצורך מצוה דדהו יש לו התרה מדהוכיח ר"י מגבעוני דברבי' אין לה התרה הגם דהי' מצוה משו' ל"ת כל נשמה וכמו לר"י ברבי' כן לרבנן עד"ר מוכח דפליגו על תוס' כאן ולא הרגיש אדם בזה ויבוא' לקמן במקומו אי"ה:

כי לא ניסת נמי לכי מנסבא צ"ב איך מקשה בפשיטו' ומדמה ניס' ואח"כ נודר' כנודר' ואח"כ ניס' בודאי רחוק שתסמוך שהיא נדר ע"ד שתנשא והוא יפר לה מי יימר דמנסבא ואין בידה ומי יימר שיזדקק להפר לה וכ"ש כשיודע שעשתה עול עי"ז וצ"ע. ונ"ל בישוב דבר זה כשנאמר בודאי אין הנדר שתאסר בדבר זה אם נהניתי היינו כשתגבה הכתובה שני' שלא כדין אבל כ"ז שלא גבתה הגם שיש בידה צררי לא נאסרה בנדרה הגם שאומר' אם נהניתי כוונ' הנדר שנהניתי ועכשיו אני גובה שני' וכן כ' אאמ"ו מאוה"ג זצ"ל בפשיטו' והוא פשוט ולפ"ז יש לחוש טובא כשנודרא קוד' שנשא' ולא גבתה ועדיין לא נאסרו עלי' במה שנדר' ואולי נודר וסבורה שבנתיי' עד שתגבה תנשא ויתיר לה ואם לא תנשא בנתיי' או לא יתרצה להפר באמת לא תגבה והא"ש דמקשה ש"ס אי הכי כי לא נשא' נמי היינו דקשה על ר"ה דאמר ניס' אין מדירי' משמע אבל נדרה ואח"כ נשא' גובה כתובתה ומקשה שפיר לכי מנסבה כו' ומתרץ אין הבעל מופר בקודמי' הגם דחלו' הנדר

עכשיו מ"מ כיון שנדרה עד שנשא' אין מיפר לה אח"כ עיי' נדרי' פ"ט ע"א. ובזה א"ש דלא קשי' בל"ז לכי מנסבא די"ל דמתני' דתני' נודר' וגובה הכל עד שנשא' מדר' וגובה. אבל לר"ה מקשה שפיר דמוכח דס"ל נדרי עד שלא נשא' ונשאת גובה וכמ"ש וק"ל:

וניחוש דלמא אזלא לגבי חכם כ' תוס' דבלא"ה ל"ק די"ל דמדירי' עד"ר אבל לר"ה קשי' ולתי' קמא דר"ה ג"כ ס"ל עד"ר אין לו התרה קשה וכ' מהרש"א דאין לומר דבלא ר"ה ל"ק דמדירי' ברבי' אבל ר"ה ל"ל דברבי' ל"מ קשה דהול"ל הניחא למ"ד ברבי' אין לו התרה ואי הקושי' משו"ה נ"ל ליישב די"ל דגם למ"ד ברבי' יש לו התרה ולא ס"ל דאלימא נדר ברבי' היינו דחכם עוקר נדר מעיקרא ובטעו' הי' מעיקרא מה שנדר ונדר ברבים ולא שייך אלמו' הנדר דמעיקרא הי' כ"ז בטעות אבל בעל דמיגז גייז מכאן ולהבא ועד עתה הי' ואלא דהוא ברבי' מנ"ל דיש לו לבעל כח לבטל הנדר מכאן ולהבא וזכר לדבר דיש שאלה בהקדש אמר עד למ"ד אם כיון שחל שוב לא פקע עיי' נדרי' כ"ט וכעין זה י"ל כאן לענין אלמות נדר ברבים ול"ק הניחא למ"ד ברבי' יש לו התרה י"ל עפמ"ש הרשב"א במיוחסת דכאן לא שייך חרטה דמעיקרא אלא כיון שנדר:

זה אינו משום שממאן ונודר ע"ד זה עצמו אלא הוא כקנס שקונס עצמו שאם יעשה דבר זה יהי' דבר זה אסור עליו נדר זה קיל ול"ב חרטה דמעיקרא. וכבר כתב בשעה"מ התרה בנדר כזה אינו רק כמיגז גייז דבעל ע"י חרטה דהשתא וי"ל כ"ע מודי' כה"ג דאין לו התר' חכם כיון שכבר חל עד עתה שוב אין לו התרה ע"י חכם ולא הפרה ע"י הבעל אלא ר"ה דאמר ניסת לא ע"כ ל"ל לחלק כהנ"ל דהא בעל מיגז גייז וה"ה דמהני התר' חכם ברבי' למ"ד ברבי' יש לו התרה והא דמקשה לר"נ ודאי מיפר לה בעל ומתרץ דמדרינן לה ברבי' י"ל אפי' אי ברבי' יש לו התרה הפרה ל"ל משו' דמיגז גייז וה"ה דל"ק דאזלא לחכם כו' דכאן התר' חכם כמו הפרת הבעל דגייז מכאן ולהבא ולכן בלא ר"ה לא הי' קשה מידי ולכן מקשה על ר"ה דוקא דאמר ניס' לא וס"ל אפי' בעל דגייז נדר ברבי' יש לו התרה מקשה שפיר וניחוש דלמא אזלא לגבי חכם הגם דאינו מתיר כאן רק מכאן ולהלא' הא גם בבעל ס"ל דמפר ומ"ש חכם מבעל וא"ש:

ומיושב בזה קושו' תוס' דלא הקשה ממתני' כאן כמו ממתני' דבכורו' ולמ"ש א"ש דממתני' כאן ל"ק הניחא למ"ד ברבי' אין לו התרה דגם למ"ד יש לו י"ל כאן דחכם מיגז גייז לכ"ע ל"ל התרה ולר"ה דס"ל אפי' בעל מיפר נדר ברבי' לדידי' בלא"ה ל"ק דהא ס"ל צריך לפרט ור"נ ודעמי' דס"ל א"צ לפרט י"ל דמחלק בין נדרי' דעלמא לנדרי אשה כמ"ש. אבל ממתני' דבכורו' מקשה שפיר דנ"ל פשוט דשם לא דמי לנדר דאשה דנתקשה בו רשב"א במיוחסו' הרי ליכא חרטה דמעיקרא דלולי שנדרה לא קבלה כתובתה והעלה

מכח ראי' זו ועוד ראיו' אחרות דנדרי' כאלו לא בעי' חרטה כיון שאין נודר מחמת דבר עצמו רק מחמת דבר אחר כמו בשביל כתובתה וכן נדר דצדקי' ודמרע"ה שלא הי' הנדר משו' הדבר עצמו ולכן סגי בלי חרטה דמעיקרא אבל בכהן הנושא נשי' בעבירה בשעה שמקבל עליו דברי חבירו' בלב שלם חוזר בתשובה רק דחיישי' שמא יחזור בו משו' דיצרו תקפה עליו וחיישי' שילך לחכם ויתיר לו ע"י חרטה דמעיקר' בזה ל"ק דאי לא נדר לא הי' מניחי' לו לעבוד עבודה מי הגיד לנו דמתחלה נדר כדי לעבוד בלא"ה מחויב הי' לשוב בתשובה ולפרוש מנשי' פסולות והנדר לא כדי שיניחוהו לעבוד ואיכא חרטה דמעיקרא אלו ידע שיצרו תקפו לא הי' נודר ליצרו ובאמ' לא מביא רשב"א ראי' מהא דנודר ועובד ושפיר מקשה הניחא למ"ד כו' דחכם עוקר הנדר מעיקרא ולמ"ד ברבי' יש לו התרה גם הנדר דכהן ברבי' יש לו התרה משא"כ ממתני' כאן לק"מ מידי וא"ש נכון ועיי': וע"ד פלפול כ"ל דבלא"ה לא הי' קשה כ"כ על מתני' די"ל דאין מדירי' אותה רק אחר שנשא' ובעל יקיי' בב"ד כמ"ש תוס' בקושי' ומשו' דישאל על ההקם י"ל משמרי' אותו עד אחר יום שמעו כמ"ש לעיל ולחד דיע' והיא דעת המרדכי משקיי' הבעל שוב ל"מ שאלה דידה לחכם ומובא בש"ע סי' רכ"ח א"כ בכל זה שוב אין לחוש למידי הגם שרחוק לפרש מתני' כן מ"מ מקשה ביותר לר"ה דאמר ניס' אין מדירי' אותה וע"כ דאפשר בהדר' בלחש וחיישי' לרחוק כזה ומתני' ע"כ כשלא נשא' מקשה וניחוש דלמא אזלא לגבי חכם כן י"ל עד"פ לא רחוק וק"ל:

עוד נ"ל עד"פ הא דבלא ר"ה לא הי' קשה ודלמא אזלא לגבי חכם. עפמ"ש הרא"ש דלא מהני שיאמר קיי' ליכי דלמא ישאל על ההקם וכ' בקרבן נתנאל דצ"ל דרא"ש אזיל בשיט' תוס' עירוכין דא"צ לפרט הסבה דאי צריך לפרט קשה לר"ה דס"ל צריך לפרט כשיאמר ויפרט שקיי' נדר אשתו והסבה לא יתיר לו החכם. והנה מצד הסברא א"ד צריך לפרט משו' מלתא דאסורא גם הסבה ראוי' שצריך לפרט אלא דלשון צריך לפרט הנדר משמע דוקא הנדר עצמו אבל הסבה לא וטעמא בעי וצ"ל לסבת הנדר כ"כ לא חששו משו' מלתא דאסורא ולקמן נכתוב מלתא בטעמא לשבח. ואומר מעתה דידע לתרוצי לקושי' ודלמא אזלא לגבי חכם צריך לפרט אלא דס"ל דזיל בתר טעמא משום מלתא דאסור' גם הסבה צריך לפרט ואי ס"ל לר"ה צריך לפרט משו מלתא דאסורא גם הסיבה יצטרך לפרט וקשה יקיי' הבעל ואי שישאל על הקמתו הא צריך לפרט הסיבה ולא יתיר לו מזה שפט המקשן דס"ל לר"ה דלא חיישי' משו' מלתא דאסורא וא"צ לפרט כלל דמסברא מ"ש הנדר עצמו מסיב' הנדר ולכן מקשה לר"ה ומתרץ ס"ל צריך לפרט הנדר כלומר דוקא הנדר צריך לפרט ולא, הסבה כדס"ל לרב ששת ודייק צריך לפרט הנדר ולא הסיב'

א"ש דחייש לגבי בעל שישאל על הקמתו דא"צ לפרט רק הנדר עצמו. ול"ק דחיישי' לגבי חכם וא"ש עד"פ קצת:

והנה בתשוב' מהרי"ט ח"א סי' ב' פשיט ספיקו' השואל שם אם הבעל יוכל להפר נזיר' שמשון מהא דאמר ר"ה אבל ניס' לא והא אפשר שמדירי' אותה בנזיר' שמשון ש"מ דאית לי' הפרה. וצל"ע לכאורה מדמקשה ותיזל לגבי חכם כו' הא חכם לית דפליג על סוגי' ש"ס סוף מכות דאינו יוכל להתיר נזיר' שמשון. והי' כ"ל ע"פ טעם א' שכ' מהרי"ט לחלק בין התרת החכם דצריך לעקור הנדר מעיקרא כמו שהי' מתחלה שעת הכושר וזה ל"ש בנזיר' שמשון שהי' נזיר מבטן ע"י מלאך ולא ע"פ אביו ואמי משא"כ בעל דמיגז גייז מכאן ולהבא י"ל גם בנזירו' שמשון והנה כבר כתבנו לעיל לפי' רשב"א במיוחסות גם החכם מיגז גייז ולא צריך לעקור הנדר כאלו לא הי' מעיקרא א"ש דמקשה ותיזל לגבי חכם וא"ש. אלא דקשה מדמקשה לקמן ממתני' דבכורו' דכבר כתבנו דשם צריך חרטה דמעיקרא גם הלא מהרי"ט חולק על רשב"א במיוחסות דכאן ג"כ שייך חרטה דמעיקרא ועוד לטע' השני שכ' מהרי"ט משו' דבחכם צריך חרטה וזה ל"ש בסיר' שמשון שהי' ע"י מלאך משא"כ הפרת הבעל ל"צ חרטה עיי' בו ולזה בוודאי קשה מדמקשה דלמא אזלה כו' ונ"ל דלק"מ דהנה המל"מ פ"ב מנזירו' הלכה י"ז בסופו תמה על ראי' מהרי"ט דהא במתני' קתני נודר ליתומי' בכל מה שירצו ושמא היתומי' רוצ' להדירה בפירו' אחרו' ולא ביין ושכר והניחו בצ"ע ולדידי לק"מ דבאמת לא מביא מהרי"ט ראי' ממתני' אלא מדאמר ר"ה אבל ניס' לא דליכא אופן שמדירי' אותה ואי נזירו' שמשון אין לו הפרה הלא אפשר להדיר' בנזירת שמשון כשיודעי' שמצטערת טובא במניע' שתי' יין ואיך אמר ר"ה בהחלט אין מדירי' אותה ומקושי' ש"ס לר"נ ל"ק דלמדירי' אותה בנזירו' שמשון דהא קאמר אפי' ניס' משמע דכל אשה מדירי' מקשה שפיר וודאי מיפר לה בעל ואשה דלא אכפת לה במניע' שתי' יין איך מדירי' אבל על ר"ה קשה איפכא דאמר בהחלט דאין מדירי' שום אשה והא יש ויש כשקשה לה לפרוש מן היין וע"כ דיש הפרה לנזיר' שמשון והוא פשוט בכוונת מהרי"ט עד שאני תמה על מל"מ דהניחו למהרי"ט בצ"ע. והא"ש דמקשה ש"ס ודלמא אזלא לגבי חכם דקשה על מתני' דקתני בכ"מ שירצו היתומי' ואשה דלא איכפ' לה כ"כ בפרישה מן היין איך מדירי' ובכ"מ שירצו קתני וא"ש ויש להקשו' מדמקשה ממתני' דבכורו' י"ל שמזירי' אותו בנזיר' שמשון גם אם לא קפיד כ"כ על מניע' היין מ"מ פעלנו קצת מיהת כל האפשר ולא יצא' לבטלה ויבואר לקמן במקומו ישוב לזה אי"ה:

ויש להקשי' דחוזר וניעור הקושי' שכתבנו לעיל בתחלת הקונטרס א' ע"א דלמא ר"ה ס"ל דקוד' שנשא' דאיכא משו' חינא סומכי' על איסור שעה ומדירי' אותה ע"י ככר זה משא"כ לאחר שנשא' דליכא משו' חינא ול"ק דלמא אזלה לגבי חכם קוד' שנשא' דאיכא משו' חינא סומכי' על איסור שעה וכתבנו שם מדאמר ר"ה כיסי לא הו"ל לומר אבל נתארס לא דליכא חינא ויש לחוש שתלך לחכם וע"כ דאזלא לגבי חכם בלא"ה ל"ח משו' דצריך לפרט אלו דברינו שם בקוצר ולמ"ש דקושי' הש"ס ותיזל לגבי חכם קאי על משנתינו דקתני בכל מה שירצו שא"א לומר שמדרי' אותה בנזירו' שמשון ויש להקשות לפ"ז דמדירי' אותה בכל מה שירצו ככר או דבר אחר ומאכילי' אותה לאלתר ומשו' חינא סמכי' על איסור שעה משא"כ אחר שניסת והא דל"א ר"ה אבל נתארסה לא הגם דמשו' הפרה ליכא אבל משו' שתיזל לגבי חכם איכא הלא ר"ה אמר ניס' לא ליכא אופן שמדירי' אותה ובנתארסה משו' התרת חכם יש ויש שמדירי' אותה כשידוע שקשה עלה מאוד שלא לשתו' יין ואפשר להדירה בסירו' שמשין שאין לה התרה לכן אמר במוחלט אבל ניס' לא משו' הפרה ולא משו' התרה והפר' איכא אפי' בנזיר' שמשון וצ"ע:

ויש ליישב קצת ע"פ המבואר בח"מ רסי' ק"ב היכא שנשא' הבעל ע"ד שתגבה כתובתה גם אחר שנשא' איכא משו' חינא שלא יגרשה כי אדעתא דהכי נשא' לפ"ז איך אפשר דאמר ר"ה בהחלט ניסת לא כיון דליכא חינא הא איכא אופן שנשא' אדעתא דתדור ויהי' לה כתובה ועיי':

קסבר צריך לפרט הנדר מה שהקשה תוס' א"כ ר"ה כתנאי עיי' פ"י ביאור נכון בתוס' כאן ובעירוכין ונקיטנא בקצרה העולה מדבריו דתוס' בעירוכין קאי ע"כ לפי תי' שבתוס' כאן דר"ה ס"ל כאמימר דאלת"ה קשי' לפי מסקנת סוגי' דעירוכין דבין ר"י בין ר"א ע"כ ס"ל דעד"ר אין לו התרה ור"ה כמאן ואני הוספתי הא רשב"ג נמי ע"כ ס"ל עד"ר ליכא התרה מהא דערב דמייתי במתני' והא כל ששנה רשב"ג במתני' הלכה כמותו וקשי' לר"ה ודוחק דלית לי' האי כללא דכל ששנה רשב"ג והנה לומר דתוס' בעירוכין קאי לתי' קמא כאן דוחק דכל כי האי לא הוי לתוס' בעירוכין למסתם ועוד הרי תוס' הכא נקיט לעיקר כתי' בתרא דהא כ' לקמן דהניחא לר"נ נמי קאי והיינו כתי' בתרא דליכא חילוק לענין עד"ר בין בעלה לחכם ונלפע"ד דא"ש תוס' דעירוכין אפי' לתי' בתרא:

הנה צל"ע בש"ס עירוכין להך אוקימתא דפליגו ר"א ור"י אי ברבי' או עד"ר יש לו התרה הא מוכח מתוכה של הסוגי' דכל דא"א בתקנתא דנדר נותני' לה הכתובה ולא מעכבי' על ידה משו' חשש קנוני' דהא אמר ר"י אינו צריך וכאוקימתא זו היינו אינו צריך כיון שאינו מועיל דיש לו התרה ומה לנו בנדר אינו מעלה אלא דש"ס דחי דהול"ל לשנא

קלילא יותר אינו מועיל אבל בוודאי לא ס"ד דאמר אינו צריך שאינו מועיל ומפסיד כתובתה א"כ צריך וצריך אלא דל"ל תקנתא וע"כ גם לר"י אינה מפסד' רק דאינו צריך כיון שאינו מועיל א"כ קשה נדיר אותו בנזיר' שמשון אם יחזירנה דל"מ התרה ואי דלא איכפ' לי' כ"כ מניע' שתי' יין מ"מ עדיף משאינו נודר כלל ואיך אמר ר"י אינו צריך כלל מפני שאינו מועיל וטורח זה למה הרי עכ"פ מועיל קצת וכל טצדקי שאפשר לעשו' יעשה וצל"ע: ובתחלת הרעיון הי' נ"ל ליישב עד"פ עפמ"ש במיוחסות דנדר האשה כאן ל"ש חרטה דמעיקר' דאם לא הי' נודר' לא הי' נותני' לה כתובתה אלא שא"צ חרטה דמעיקר' כיון שלא מחמת דבר זה עצמו כן צ"ל בעירוכין דליכא חרטה דמעיקר' דאם לא נדר לא הי' נותני':

לאשתו כתובתה והוא חפץ ורוצה בכך משו"ה חיישי' לקנוני' וכיון דאפשר בנדר אין נותני' עד שידור וליכא חרטה דמעיקרא וצ"ל ג"כ כאן דלא משו' הדבר עצמה נדר דהא רוצה וחפץ באשתו ולא נדר הנאה ממנה רק משו' גביית כתובה ואין הנדר רק כקנס משו' דבר אחר ל"צ חרטה דמעיקרא כנ"ל לפ"ז מה שהקשיתי נדיר אותו בנזיר' שמשון היינו שיהי' אסור ביין כשיחזירנה י"ל עפמ"ש כבר לעיל ע"פ טע' א' שכתב מהרי"ט דחכם שצריך שיעקור הנדר מעיקרא ל"מ בנזיר' שמשון משא"כ הפרה דמיגז גייז וכתבנו בנדר כזה דחכם ג"כ מיגז גייז מהני גם התר' חכם לפ"ז לק"מ לר"י בנזיר' שמשון גם בנזיר' שמשון מהני התרה בנדר כזה:

ויש ליישב בזה קושי' פ"י על תוס' דלמסקנא דר"י ס"ל אינו צריך משו' דאפשר לשאול על ההקדש אבל מועיל היינו שאפשר שמועיל שמדירי' אשתו בנזיר' שמשון דל"מ התרה ואין לומר דמהני משו' דלא עוקר הנדר מעיקרא דליכא חרטה דמעיקרא דאי לא נדר לא היתה מקבלת כתובתה דהא אפשר לקבל כתובה כששואל על הקדשו ולא הי' צריך לנדר זה וכיון שחכם עוקר הנדר מעיקרא שוב ל"מ התרתו בנזיר' שמשון ובס"ד ס"ל לר"י דאין שאלה בהקדש ולכן אמר א"צ אינו מועיל ולמסקנא דא"צ אבל מועיל משו' דס"ל דיש שאלה להקדש ור"א דס"ל אין שאלה וחכם אינו עוקר מעיקרא וא"א בנזיר' שמשון ר"א ס"ל נדר עד"ר ל"ל התרה ול"ק במאי ס"ל לר"ה דר"י י"ל ס"ל יש לו התר' ומדירי' בנזירו' שמשון ועיי'. שבתי וראיתי כי דברי אלו לא מעלי' ארוכה דעדיין קשה מרשב"ג בערב דשם ליכא חרטה דמעיקרא דלא שייך מ"ש במקדיש נכסי' כמובן וע"כ דס"ל עד"ר אין לו התרה וקשי' לר"ה ועוד גם לר"י בהקדש לא א"ש נהי דיש לי' חרטה דמעיקרא ויוכל לעקור מ"מ כיון דאפשר להתיר נדר כזה גם בלא חרטה דמעיקרא ניחוש שילך לחכם ולא יתחרט מעיקרא ויתיר לו מכאן ולהבא כדינא ויתיר לו נזיר' שמשון

מכאן ולהבא ולא הועלנו כלום גם לר' יהושע ועיי'. ועוד לפי טע' שני של מהרי"ט דתלי' הכל בחרטה בלא"ה לא א"ש כמובן ועוד הלא המהרי"ק ל"ל הך דרשב"א במיוחסות דליכא כה"ג חרטה דמעיקרא:

ולכן נ"ל בישוב קושיתי דידיר אותה בנזיר' שמשון י"ל דהך מלתא אם יוכל לדור בנזירו' שמשון הלא תנאי היא ופליגו בו ר"י ור"ל בנזיר כ"ט ע"ב ולפי אוקימתא דר"א ור"י פליגו אם יש לו התרה או לא צ"ל דר"י ס"ל דא"א להנזר בנזירו' שמשון והי' יוכל לומר דבהא פליגו דר"א ס"ל דאפשר להזיר בנ"ש אלא דבלא"ה מפרש שפיר דפליגו בפלוגתא דברבי' או עד"ר וגם לשון ר"א דסת' מדירי' אותו לא משמע הכי ואמר טפי דבכל דבר או ממנה מדירי' אותו עד"ר ולר"י ל"ק נדירנו בנזיר' שמשון י"ל דס"ל דא"א לנדור בנז"ש והא"ש למסקנא דר"י אמר א"צ אבל מועיל ל"ק על ר"ה די"ל דמועיל דמדירי' לי' בנז"ש וס"ל כמ"ד וכהלכתא דאפשר להזיר בנזיר' שמשון וכן ס"ל לרשב"ג והלכתא הוא וא"ש:

עוד י"ל דיש להקשו' לאוקימתא דר"י ס"ל דא"צ משו' דאינו מועיל הא אפשר שנדיר אותו על ככר זה ויאכל מיד בזה לא שייך דלאיסור שעה לא חייש דכבר כתבתי כל שא"א בנדר נותני' לה בלא"ה ואיך אמר ר"י א"צ כלל נדירהו עכ"פ בככר זה מה תאמר דיתיר לו נדרו קודם שיחזירינה הא לא חל הנדר עד שיחזיר' וא"א להתיר מקודם ועיי' וצ"ע. וצ"ל להך אוקימתא אליבא דר"ה דס"ל לר"ה אכלה כולה נשאלי' עליה' והא"ש למסקנא לק"מ על ר"ה י"ל דס"ל אכלה כולה אין נשאלי' עליה' ואפשר לר"י ורשב"ג להדיר' בככר זה וא"ש:

וי"ל היינו טעמא דאמימר דחידש לן אפי' מ"ד ברבי' יש לו התרה ע"ד רבי' אין לו מנ"ל הך מלתא ולמ"ש י"ל אמימר לשיטתו דס"ל אכלה כולה נשאלי' עלי' ולמ"ש תוס' עירוכין דא"צ לפרט הסבה וקשה לי' מתני' דעירוכין דר"א ור"י ורשב"ג ס"ל דברבי' איכא התרה וא"א שתהי' הלכתא כמ"ד ברבי' אין לו התרה רק כשנאמר דעד"ר כ"ע מודים ולפמ"ש תוס' דר"ה ל"ל דאמימר וצ"ל דבסברא פליגו ולפמ"ש נתבאר הפלוגתא דר"ה ס"ל אכלה כולה אין נשאלי' ואמימר לשיטתו הוכיח שפיר ויש להאריך עוד בזה עד"פ ועיי':

לא דנדרה מעיקרא צריך להבין מה רבותא דגובה כתובה מאחר שכבר נדרה ואי"ל דקמ"ל דאין הבעל מיפר בקודמי' זה נשמע גם כשגבתה קוד' שנשא' ועיי' מהרמשי"ף שהרגיש בזה ונדחק. ונ"ל דהי' מקו' לומר דכל שנשא' תו ליכא משו' חינא לא תגבה כתובתה אח"כ קמ"ל דסמכי' להגבותה גם אחר שנשא' הגם דליכא משו' חינא ונ"ל עוד דבאמת משמעו' הברייי' דקתני נשא' גובה כתוב' אם נדרה ולא קתני כסדר אם נדרה גובה כתוב' כמו דקתני בברייי' אחרת נראה דברייי' זו ס"ל דוקא אם נדרה קוד' נשואי'

דאתי' כמ"ד נדר ברבי' יש לו התרה וי"ל היינו תנאי דקאמר לר"ה ה' ברייתו' דמייתי פליגי בהכי ועיי':

דנדרה מעיקרא כ' רש"י דאין מיפר בקודמי' דכתיב ואם בית אשה נדרה ולעיל כדמשני לר"ה אין הבעל מיפר בקודמי' לא מפרש רש"י כלום מאין יצא כנו דבר זה. ועיי' מהרמשי"ף שכ' ליישב ע"ד פלפול דלעיל יש לפרש אין הבעל מיפר היינו דר"ה כר"א כמ"ש תוס' וקוד' שניס' מדירי' לה ע"י ככר אבל אחר שניס' א"א דיפר לה קוד' שתדור והיינו דמשני אין מיפר בקודמי' מה שעברה כבר. ודבריו דחוקי' ורחוקי' שא"א לסבול ולהעמיס דאי ך ס"ד דמקשן דיפר אחר שניס' על מה שכב עברה דאפי' נדרה אחר שניס' א"א לו להפר אחר שעברה דמיגז גייז גם לומר דר"ה כר"א רחוק גם מ"ש אבל כד משני בבריי' לא דנדרה מעיקרא א"א לומר דהדירו' ע"י ככר וא"א להפר דתו ליכא רבותא דגוב' כתובתה אח"כ אין לו מובן רק ע"פ דוחק גדול. ואשר אני אחזה ליישב ע"ד מרווח ונקיונא בדרכו מקצת דמקצת דהי' מקו' לפרש אין הבעל מיפר בקודמי' מה שכבר אכלה אבל לא מטעמי': הנה מקו' אתי ליישב קושי' תוס' נדירנה ע"י ככר ותאכלנה מיד י"ל אפשר ר"ה ס"ל בעל נמי מעקר קעקר דהא איבעי' הוא בנזיר ע"ב ותחלה מביא בריי' דמוכח דבעל מעקר עקר ולבסו' מביא בריי' דמיגז גייז וקיי"ל מיגז גייז וכבר הרגיש תוס' שם תחלה הוכיח דמעקר עקר ולבסו' מפשט פשטי' לי' מבריי' אחרת דגייז ותי' תוס' אין לו מובן לקט שכלי עיי"ש. הכלל כי נראה מסוגי' דלא ברירא ולא אפשט היטיב נראה דיש פלוגתא בזה בברייתו'. וי"ל בטח ר"ה ס"ל מעקר קעקר וס"ל כמי אכלה כולה נשאלי' עליה' והא"ש דמקשה דלמא אזלא לגבי חכם דלא סגי בשנדירה ע"י ככר דהא ע"כ ס"ל דאכלה כולה נשאלי' דאל"ה הגם דס"ל בעל מעקר קעקר תאכלנה כולה בפניו וע"כ דס"ל נשאלי' עליה' וס"ל אפי' בזה"ז דליכא קרבן ומלקו' מ"מ נשאלי' ומקשה שפיר דלמא אזלה לגבי חכם. והא"ש ג"כ דבל"ה ל"ק די"ל ע"י ככר וס"ל דאכלה כולה אין נשאלי' ואפי' לאמימר דס"ל נשאלי' דוקא בזמן דאיכא קרבן ומלקו' ובזה"ז מנ"ל אבל מדר"ה מוכח דס"ל אפי' בזה"ז נשאלי' מקשה שפיר כן י"ל:

אלא דקשה מדמקשה על ר"נ י"ל ר"נ ס"ל בעל מיגז גייז ואפשר ע"י ככר וגם מדמקשה מבריי' דניסת גובה כתובתה י"ל בריי' זו אתי' כהך בריי' דבעל מיגז גייז ומדירי' לה ע"י ככר כהנ"ל וע"כ צ"ל מדלא ניחא לש"ס לומר הכי דס"ל לסברא פשוטה דעל איסור שעה לא סמכי' דלא כמ"ש תוס' דהוכיח כן מר"ה עצמו דס"ל דל"ס על איסור שעה לפמ"ש לא מוכח מידי אלא ש"ס מסברא פשוטה הכי ס"ל עד דמקשה על ר"ה מבריי' ועל ר"נ:

ואחר הוצעה זו אמר אני דיש לפרש הא דמקשה לר"ה כי לא ניס' נמי ומתרץ אין הבעל מיפר בקודמין לא דא"א לבעל להפר מה שנדרה קוד' שנשא' לו אלא דס"ל הא דלא סגי לר"ה שנדירנה על ככר זה משו' דס"ל בעל מעקר עקר ומקשה כי לא ניסת נמי דס"ל ה"ה כי נדרה קודם נשואי' יוכל להפר ומעקר עקר כמו כשנדרה אחר נשואי' וע"ז מתרץ אין הבעל מיפר בקודמי' היינו נהי שיש בכח להפר נדרי' שנדרה קוד' נשואי' היינו מכאן ולהבא משעה שנשא' ועוקר הנדר כ"ז שהיתה תחתיו אבל לא יוכל לעקור הנדר מזמן שלא היתה נשוא' לו ולכן אפשר להדירה ע"י ככר זה ותאכלנה קוד' שנשא' שוב לא תהני עקיר' הבעל כשנשא' אח"כ רק מנשואי' ואילך כן יש לפרש ולכן שתק רש"י ולא פי' כלום אבל כד מקשה מבריי' ומתרץ לא בשנדרה מעיקרא א"א לומר דמהני ע"י ככר דשוב אינו יוכל לעקור הנדר עד זמן נשואי' כמ"ש והיינו דמשו"ה ניסת לא משו' שס"ל בעל מעקר עקר ול"מ בשנדיר' בככר זה דאם ס"ל לש"ס כן לא מקשה מידי מבריי' זו מעיקר' וגם מבריי' שלאחרי' דאתי' כהך בריי' דס"ל דבעל מיגז גייז ולכן גם אחר נשואי' אפשר להדירה וע"כ דס"ל לש"ס בפשיטו' דעל איסור שעה ל"ס וגם אם מיגז גייז א"א להדירה והא דניס' מדירי' משו' דאין הבעל מיפר בקודמי' אפי' מזמן נשואי' ואילך דנפקא מקרא דאם בית אשה נדרה ולכן הוצרך רש"י לפרש כד מתרץ הבריי' לא דנדרה מעיקרא משו' דכתיב אם ב"א נדרה דכל שנדרה קוד' אין לו הפרה כלל אבל לעיל כדמתרץ לר"ה אין הבעל מיפר בקודמי' הי' אפשר לפרש שאינו מיפר עד זמן נשואי' וא"ש:

ועדיין יש מן הקושי' כיון דמוכח לאמת מה דמשני לר"ה אין הבעל מיפר בקודמי' היינו שא"א לו להפר כלל והאמת כן הוא ולית מאן דפליג בהך דינא הו"ל לרש"י לפרש מיד בתחלה האמת ולא לשתוק ונ"ל דרש"י הוכיח מסגנון הסוגי' דהי' אפשר לפרש פי' אחר במה דמתרץ לר"ה אין הבעל מיפר כמו שכתבנו דיש לחלק בין קוד' נשואי' מנשואי' ואילך דיש כאן דקדוק עצום שלא מצאתי מי שהרגיש בו תחלה מביא ר"כ ומקשה עליו ואח"כ חוזר להקשו' על ר"ה תחלה הי' לי' להקשו' ולפרק כל מה דיש להקשו' על ר"ה ואח"כ להביא ר"נ ולהקשו' עליו והוא דקדוק חמור דבעי ישוב וע"פ דברינו מצאנו מקו' ישוב לפמ"ש דקושי' ש"ס מבריי' דלא רצה לומר דתלי' דר"ה אי בעל מיגז גייז אז יש לסמוך שמדירי' אותה על ככר דס"ל דעל איסור שעה ל"ס וי"ל דלולי דמקשה על ר"כ הי' מקו' לומר דגם לאיסור שעה חוששי' וא"ש הברייתו' ול"ק על ר"ה די"ל דס"ל לאיסור שעה חששו ג"כ והיינו טעמא ניס' אדירי משו' דאינו מיפר ועוקר רק מנשואין ואילך וסמכו על איסור שעה אבל אחר שהקשה על ר"נ ואי ס"ל דלאיסור שע' נמי חששו אלא דר"ה ס"ל נשא' לא משו' דבעל מעקר עקר לק"מ על ר"נ דס"ל מיגז גייז ע"כ דמקשן

ותרצן ס"ל בפשיטו' דלאיסור שעה לא סמכו ע"ז הקשה מיתיבי איך אפשר דעל איסור שעה ל"ס דהא קשי' על ר"ה מבריי' מאי לאו נדרה השתא ועכצ"ל דבריי' ס"ל מיגז גייז ומדירי' אותה על ככר זה ומוכח דלאיסור שעה נמי חוששת ואיך תיקשי על ר"כ בפשיטו' משו' דלאיסור:

שעה לא חוששת והא ר"ה ע"כ לא ס"ל הכי וע"ז מתרץ לא בנדרה מעיקרא וס"ל אין הבעל מיפר בקודמי' מקרא דאם ב"א נדרה ולכן לר"ה בניס' מד ירי' דא"א להפר כלל ולא משו' דמדירי' אותה על ככר זה וס"ל כמי לאיסור שעה ל"ח ולכן בנשא' א"א להדירה ע"י ככר וכיון דר"ה הכי ס"ל לא רצה לומר לר"נ דס"ל לאיסור שעה חוששת כמ"ש מהרמשי"ף לתוס' וא"ש סגנון ש"ס דמקשה לר"ה מבריי' בתר דשקל וטרי מקשה ומפרק לר"נ ומיתבי קאי על המקשן ותרצו לר"נ כמ"ש וא"ש דהוכיח רש"י דע"כ יש דרך לפרש לר"ה וכתי' הש"ס לר"ה אין הבעל מיפר כו' דלא כפי' הפשוט וכמו שפי' בבריי' וא"ש כל הדקדוקי' בסוגי' ופי' רש"י ע"ד פלפלא טובא חריפתא בעזרת החונן דעת:

איבעי' להו צריך לפרט כו' ר"ש אמר צריך לפרט כ' רשב"א דע"כ האי צריך אפי' דיעבד ל"מ כשאינו מפרט דאלת"ה הא דאמר ר"כ א"ל משו' זמנין דגייז כו' מאי כולי האי הא בדיעבד מהני ע"כ אי אמרי' צריך אפי' בדיעבד ולא פרט ל"מ וקשה לי לפ"ז י"ל אינו צריך דאמר ר"נ היינו דיעבד שמא גייז אבל לכתחלה בוודאי צריך לפרט משו' מלתא דאסורא ומרוויחי' עכ"פ דלאו כל אדם יעבור על דרבנן דאמרו לכתחלה יפרט הנדר כי כן מאי מקשה ממתני' דבכורו' דלמא אזיל לגבי חכם כו' לפמ"ש הח"צ סי' ל"א דבאמת א"צ לנדר זה דמקבל עליו דברי חבירו' כמו במטמא למתי' אלא לעשו' לו סיג מדירי' אותו כל שאפשר והא דמקשה דלמא אזיל לגבי חכם כיון דבידו כ"ש למיזל לחכם לא מעלי' במה שמדירי' אותה כלא נדר עיי"ש ולפמ"ש דאפשר דר"נ ג"כ ס"ל דלכתחלה צריך לפרט וסתמא כן הוא דליכא חשש דגייז הרי הרווחנו טובא לעשו' לו סיג דלא יעבור לשאול לכתחלה ולא יפרט וצל"ע:

ולייש נ"ל עפמ"ש תוס' דבלא בריי' דנודר ועובד לא הי' קשה די"ל דמגרש תחלה ונודר אח"כ ועובד דחיישי' שמא ישא כשי' פסולות אבל ל"ח דישאל על נדר כדי שישא נשי' פסולות היוצא לנו כי אחר שגירש אין חשש כ"כ שישא נשי' פסולו' או יחזיר' שאין יצרו תקפו כ"כ אחר שגירש כמו קודם שגירש לזה מקשה ש"ס שפיר על הבריי' למ"ד א"צ לפרט הגם דאיכא איסור לכתחלה והרווחנו לעשו' לו סיג שיהי' עליו איסור לכתחלה אם לא יפרט מ"מ כל טצדקי דאפשר לנו למיעבד למגדר טפי עדיף הי' לנו לומר שיגרש תחלה ואח"כ יעבור דלא תקפ' יצרו כ"כ מקוד' גירושין ורחוק יותר שיעבור באיסור

לכתחלה אחר גירושין דלא תקפ' יצרו כ"כ וישא פסולו' באיסור לכתחלה מקוד' גירושין וא"ש:

ובזה אתיישב לי מה דקשה על קושי' ש"ס ממתני' דבכורו' י"ל דמדירי' אותו על ככר זה כקושי' תוס' על קושי' ש"ס דלמא אזלא לגבי חכם ומה שתי' תוס' משו' איסור שעה לא חוששי' זה ל"ש כאן דכל מה דאפשר למיעבד עבדינן ועיי' מהרמשי"ף שהרגיש בקושי' זו דלמא מדירי' אותו בככר זה אבל לא ביאר דלמה ל"ש כאן תי' תוס' ולמ"ש ע"פ ח"צ קשי' טובא ולמ"ש בישוב קושיתי בסמוך לק"מ גם קושי' זו ומה דקשה לי עוד דלמא מדירי' אותו בנזירו' שמשון דל"ל התרת חכם ואי דלא איכפת לי' שתי' יין כ"כ מ"מ סיג קצת מיהא איכא מאלו לא נדר כלל מרוויחי' פורתא ואטרוחי בחנם ליכא ולמ"ש דקושי' הש"ס נדירהו עכ"פ אחר שגרשה א"ש הכל ועיי': ותנן נשים כו' כ' תוס' ה"ה דהי' יוכל למפרך ממתני' דהכא וכבר כתבנו ישוב לזה בדברינו המתני' למעלה. וע"ד פשוט נ"ל דממתני' דהכא ל"ק אם אתי' כמ"ד ברבי' אין לו התרה דהא אפלגו תנאי ומתני' כהאי תנא אבל ממתני' דבכורו' מקשה שפיר עפמ"ש תוס' דבלא בריי' דתני עלה נודר ועובד לא הי' קשה דאחר שגרשה ל"ח דישאל על נדרו כי כן הא דצריך לתרץ מתני' דלא אתי' ככ"ע ותנאי היא וכמ"ד נדר שהודר ברבי' אין לו התרה הוא משו' דתני' בבריי' עלה נודר ועובד וקמ"ל אפי' עד שלא גרשה סמכי' על נדרו ול"ח דיצרו תקפו עד שלא גירש ויעבור על נדרו וצ"ל מתני' לאו ככ"ע ואתי' כמ"ד ברבי' אין לו היתר ביותר הי' לנו לומר מתני' ככ"ע ונודר לאחר שגרשה ומנ"ל לבריי' בפשיטו' דמתני' כמ"ד ברבי' אין לו התרה עד דמוקי מתני' קוד' שמגרש וזהו קושי' ש"ס הניחא למ"ד כו' וזה ל"ק על מתני' דהכא ומתרץ ככ"ע היא כאמימר וא"ש ועיי' חי' ר"ן שכ' דממתני' דהכא ר"ג תיקן י"ל דס"ל כר"י דנדר ברבי' אין לו התרה אבל סתם מתני' דבכורו' לא רצה לאוקמי כר"י ודידי עדיפא טובא כמובן: ותני עלה נודר ועובד כו' כ' תוס' דבלא בריי' לא קשה די"ל דמדירי' אותו אחר גירושין ועובד אח"כ ול"ח שמא ישאל כדי לישא נשי' פסולות לפ"ז הא דמסקי' דמדירי' אותו ע"ד רבים אין צריך רק אם עובד קוד' שגרשה ובש"ע סי' קכ"ח כ' אם מתה או גרשה צריך שידור עד"ר ואח"כ נושא כפיו וזה דלא כתוס' והרגיש בזה בפמ"ג שם וצ"ע על המחבר דעכ"פ הי' לו להביא שיטת תוס' ולפע"ד דבאמת מ"ש תוס' דאחר שגרשה ל"ק דל"ח כ"כ שישאל לחכם כדי שישא פסולו' ממ"נ אי ל"ח שישא פסולו' גם נדר לא צריך ואי חיישי' למה לא ניחוש דאזל לחכם דקיל הוא וקשה יותר למ"ש הח"צ דקושי' הש"ס משו"ה הוא דלא מרוויחי' כלל במה שמדירי' אותו כאלו לא נדר כיון שבידו כ"ש לילך לחכם וצ"ע:

ונ"ל בכוונת תוס' עפמ"ש לעיל דבאמת י"ל דר"נ ג"כ ס"ל לכתחלה צריך לפרט ומרוויחי' ע"י שמדירי' אותו שיהי' עליו עכ"פ איסור לכתחלה או י"ל דמדירי' אותו בככר זה או בנזירו' שמשון אלא דקושי' הש"ס טפי הי' לנו שיגרשה תחלה ואח"כ להדיר אותו ויהי' איסור לכתחלה או ע"י ככר ונזירו' שמשון דאפשר דכל טצדקי דאפשר למיעבד דכל דרכי' אלו אין ברור דאיכפת לי' כ"כ והא"ש מ"ש תוס' דבלא ברייי' ל"ק י"ל דמגרשה תחלה ונודר אח"כ או משו' דל"י על לכתחלה כן דאין יצרו כ"כ אי על ככר זה ונ"ש ותו אי אפשר לנו לעשו' אבל מברייי' קשה שפיר כנ"ל כוונת תוס' אם כי תוס' כ' בקיצור יש להעמיס בטח כי להכי אתכוון ונכון הוא: והא"ש כ"ז עד דלא ידע שיש לפנינו להדירו רק באופני' אלו הגם שאין ברור לנו כ"כ שיחוש לאיסור לכתחלה או לאיסור שעה דככר זה או שיקפיד ביותר על אניע' שתי' יין כיון דאין לנו לעשו' יותר לאחר שגרשה אבל כד מתרץ מתני' וברייי' דאפשר בע"ד רבים שאין לו התר' גם אחר גירושין מדירי' אותו עד"ר ולא סמכי' על דרכי' אלו כל שיש לנו לעשו' סיג יותר עושים וא"ש נכון בעזה"י פסקא של הש"ע דגם תוס' הכי ס"ל ועיי': דמדרינן לי' ע"י רבי' דאמר אמימר כ' תוס' מדאמר הלכתא ש"מ דס"ל ברבי' יש לו התרה דאי ס"ל אין לו התרה כ"ש עד"ר וקשה לי לפי דס"ל לתו' דברבי' לדבר מצוה ג"כ אין לו התרה והטע' פשוט דבעד"ר לאו משו' אלמו' הוא אלא משו' דתלי' בדעת' ורצונם ולדבר מצוה כולם מסכימי' בחרט' משא"כ ברבי' משו' אלמות הנדר הוא ועיי' פ"י לעיל בתוס' ד"ה אבל נשא' ופשוט הוא כי כן לא תלי' זה בזה ועד"ר לאו כ"ש הוא די"ל ברבי' אין לו התרה ועד"ר יש לו התרה וכל א' מטע' אחר הוא ואמימר מסברא דנפשי' אמר דבעד"ר כ"ע מודי' משו' דתלי' נדרו בדעת' וי"ל ה"ה אפי' מאן דס"ל ברבי' אין לו התרה עד"ר יש לו. ולכן אמר אמימר הלכתא אפי' למ"ד ברבי' יש לו התרה עד"ר מודה והה"נ למ"ד ברבי' אין לו עד"ר ג"כ אין לו. וכיון דעד"ר לאו משו' אלמו' הוא דאפי' מאן דל"ל טע' דאלמו' וברבי' יש לו מ"מ עד"ר אין לו משו' דתלי' בדעת' ממילא נשמע דלמצוה יש לו התרה עד"ר. משא"כ ברבי' גם לדבר מצוה אין לו התרה ולפמ"ש תוס' לעיל בחד תי' דבאשה עד"ר יש לו התרה דע"ד בעלה נודרה ולא תלי בעד"ר אבל ברבי' למ"ד אין לו ה"ה באשה ג"כ קשה כהנ"ל דשפיר אמר הלכתא ונ"מ לענין הפרה. ולמ"ש פ"י למ"ד ברבי' אין לו התרה דיליף מקרא אין לנו לחלק בין לדבר מצוה או רשו' אפי' בעד"ר וכן לענין הפרה לדבריו לק"מ מה שהקשיתי דאם הלכתא ברבי' אין לו התרה ואפי' לדבר מצוה ה"ה בעד"ר וג"כ אין חילוק לענין הפרה בין ברבי' לעד"ר עיי' בו בד"ה הנ"ל. אלא דלדברי פ"י לא הי' צריך להוכיח דהלכתא ברבי' יש לו התרה מדיוק לשנא דאמימר בפשוטו הי' לו להוכיח מדקאמר ש"מ ה"מ לדבר רשות וכו'

ומייתי ראי' מההוא מקרי דרדקי וכו', ואי ס"ל לאמימר ברבי' אין לו התרה גם בעד"ר אפי' לדבר מצוה אין לו התרה כיון דילפי' הכל מקרא. וכן מה דהוכיח תוס' מדאדר ר"א עד"ר ולא ברבי' ש"מ דברבי' יש לו התרה בפשוט הי' לו להוכיח מדאדרי' רבינא לדבר מצוה ש"מ דס"ל ברבי' יש לו התרה מכ"ז מוכח דלא כפ"י אלא החילוק פשוט מסברא דברבי' ל"מ לדבר מצוה משו' אלמו' משא"כ בעד"ר ואפי' ברבי' אין לו התרה מ"מ עד"ר יש לו מסברא דניחא להו וא"כ קשה כמו שהקשיתי. גם ראי' דמביא תוס' מדאדרי' רב אחי עד"ר ולא ברבי' ש"מ ברבי' יש לו התרה דלמא הא דאדרי' עד"ר כדי שיהי' לו התרה כשלא יהי' אפשר בלעדו כשהי' באמת לבסוף דלא אשתכח דדייק כוותי' וצל"ע:

ובתחלה הי' נ"ל דאפשר דתוס' אזיל כאן בשיט' רש"י דעד"ר היינו בפני רבי' כן אי ס"ל ברבי' אין לו התרה א"א שיהי' עד"ר בלי שיהי' ג"כ ברבי' וא"א שיהי' עד"ר ניתר לדבר מצוה רק למ"ד ברבי' יש לו התרה וא"ש. אלא הא רש"י ס"ל עד"ר בפני ב' ואפשר שיהי' עד"ר ולא ברבי' דברבי' צריך ג' לכהפ"ח:

ולשיטת תוס' דברבי' אפי' לדבר מצוה ל"מ נ"ל להוכיח דר' יוחנן ע"כ ס"ל דהלכתא דברבי' יש לו התרה והוא מסוגי' דמכות דמקשה לבסו' מדאמר ועוד אחרת ול"א ועוד שניי' אינו מגרש עד"ר ומתרץ דלדבר מצוה יש לו התרה ואי ס"ל לר"י ברבי' אין לו התרה והא ברבי' גם למצוה אין לו התרה א"כ איכא עוד אונס שגרש ונדר עד"ר ש"מ דר"י ס"ל ברבי' יש לו התרה והיא ראי' מוכרחת לשיט' תוס' אמנם רשב"א בשם ר"ת לא ס"ל הכי דהא ר"ת מביא ראי' מגבעוני' לר"י דהא הי' לדבר מצוה וע"כ לדבר מצוה דלא שייכו בהו ל"ל התרה ומדר"י נשמע לרבנן בעד ר הרי ס"ל לר"ת ורשב"א ור"ן דמביאי' שיטתו ולא נחלק עליו משו' דיש חילוק בין ברבי' בין עד"ר לענין מצוה ש"מ דס"ל דגם ברבי' יש לו התרה לד"מ כמו עד"ר ומר"י נשמע לרבנן בעד"ר וא"כ אזדא ראי' שלי מר"י במכות אלא נגד זה אלימא הראי' מדר"ח דלא אדרי' ברבי' דיש לו התרה למצוה כמו עד"ר ועיי':

והנה הר"ן מביא בשם ר"ת דאין מתירי' לדבר מצוה רק לדבר מצוה שנתחדש אח"כ והי' בטעו' מעיקרא דלבטל דבר מצוה לא נדר ולא הסכימו אדעת' דהכי אבל דעל מעיקרא הי' לבטל המצוה לא ומביא ראי':

מדלמד ר"י מגבעוני' ולדבר מצוה הי' מ"מ כיון שמעיקר' נשבעו נגד המצוה לא אמרי' דעתם מסכמת ורשב"א מביאו באופן אחר והרגיש בשינוי זה בב"י סי' רכ"ח. והנה הרשב"א דחה שיטתו מסוגי' דמכות ור"ן לא הקשה עליו משם וכד מביא שיט' הראב"ד כ' ובעצמו חזר בו מסוגי' דמכות ולא הקשה הר"ן משם מסוגי' דמכות דנדר מעיקרא

לדבר איסור לבטל לא יוכל לשלחה. ומצאתי ראיתי שעמד בזה בתשוב' שער אפרי' סי' ע"ב וכ' די"ל דלא ניחא להו שיהי' הם גורמי' ע"י עכובם. והרגיש בעצמו הא ר"ת מביא ראי' מדלמד ר"י מגבעוני' דשם ג"כ ע"י שלא יסכימו יהי' ביטול מצוה דלא תחי' כ"נ והאריך ליישב זה ובכל אריכות דבריו לא העלה ארוכה במחכ"ת. ועיי' תשוב' ח"ס יו"ד סי' ר"כ שנראי' דבריו כדברי שער אפרי' וקשה מהאי ראי' דמביא ר"ת מגבעוני'. וכשאני לעצמי עד שלא ראיתי תשוב' הנ"ל אמרתי ליישב בשאומר בכוונת ר"ת דכל דנדר או נשבע מתחלה לבטל מצוה ונדר עד"ר לא אמרי' דניחא להו שישאל כדי לקיי' המצוה דהוא לעצמו גרם לו שנדר כמה דאמרי' היא נתנה אצבע בין שיניה וגם בלי שנדר או נשבע ג"כ יוכל ועובר על המצוה כמו בשבוע' גבעונים בלא שבועה ג"כ עוברי' בלא תחי' אם הם בשב ואל תעשה ולא יהרגום ועכשיו רוצי' לשאול על שבועת' לא אמרי' מסתמא ניחא להו לרבי' ולא איכפ' להו בעבירה זו שעל ידם מכאן ולהבא כיון שהם גרמו לעצמ' מעיקרא ובלאו עכובא דדהו עשו איסור מעיקרא לדחו' ל"ת כל נשמה וכן בדומה וכיוצא, בו אבל באונס שגרש דלא אפשר שיעבור באיסור לא יוכל לשלחה כ"י בביטול ע"י מעשה דחייב מלקו' אלא כשנודר באופן שאין לו התרה והוא עד"ר וא"א האיסור ע"י שהם מעכבי' מלשאול עליו עי"ז הוי בטלו בידי' ואם הם אין מרוצי' לנדרו או מסכימי' שיתיר לו כשירצה ליכא כאן איסור כ"כ דמחייב מלקו' אפי' קוד' שנשאל וכולו על ידם בא לו אמדינן דעתי' דרבי' דוודאי לא ניחא שיהי' איסור נעשה על ידם ולאו גרמא בעלמא נינהו אלא העושי' ועל ידם נעשה איסור דבטלו כה"ג בוודאי א"א חוטא ולא לו כנ"ל נכון מסברא ישרה וברורה:

והנה הר"ן בשם הראב"ד דס"ל דווקא בנודר לקיי' המצוה אז עד"ר אין לו התרה דלא ניחא להו בהתרה לבטל המצוה אבל נודר לדבר הרשות לא איכפת להו אם יתיר לו וחזר בו מסוגי' ש"ס דמכות דרצה לומר ועוד אחר' הלא אונס שגרש והא שם ליכא מצוה אדרבא עבירה איכא ועיי' ב"י סי' רכ"ח דמביא שיט' דס"ל כראב"ד ולולי דראב"ד בעצמו חזר בו מסוגי' דמכו' הי' נ"ל דמשם ליכא ראי' נגדו דיש להסביר בנודר לדבר רשות אמרי' כשרוצה לשאול מסתמא מרוצ' לכך כיון דכל הנודר כאלו בנה במה ומקיימו כאלו הקריב קרבן וכשרוצה לשאול עליו ואינו רוצה לקיימו עוד אפשר דלא הוי למפרע כאלו בנה במה כיון דחכם עוקר מעיקרא אפי' תימא דמה שעבר עבר כיון דלשעתו כאלו בנה במה מ"מ כל שמקיימו ואינו נשאל עליו כל שעה ורגע הוא כאלו מקריב עליו קרבן אנן סהדי דניחא להו לרבי' שישאל וינצל מאיסור זה ולא יגרמו הם לו שיהי' תמיד כאלו מקריב עליו קרבן אבל לדבר מצוה נהפוך הוא מצוה שיקיי' נדרו וליצרו דנשבע נשבעתי

ואקיימה ונלמוד זה מדמתירי' לדבר מצוה כדי לקיי' המצוה אמרי' דניחא להו שלא יעוכב על ידם מן המצוה כן אמרי' כשנדר ע"ד רשות דניחא להו שישאל על נדרו ולא יהי' כמקריב עליו קרבן אבל בסוגי' דמכות קודם דמסיק דלדבר מצוה מתירי' הוי ס"ל גם בנודר לדבר רשות או לעשו' עבירה אין לו התר' וס"ל דמשו' אלמו' הנדר הוא שאין לו התרה כמו ברבי' לשיטת תוס' והא"ש סוגי' דמכות בה"א ולמסקנא דלדבר מצוה יש לו התרה ה"ה בנדר מעיקרא לעבור עבירה כדהת' וא"ש שיטת הראב"ד ויש משם ראי' דמסוגי' דכאן דאמר ה"מ לדבר רשות אבל למצוה לא אין ראי' לשיט' הראב"ד ע"פ שהסברתי דאם לדבר רשות נדר הוי השאלה כלדבר מצוה שלא יהי' כהקריב קרבן י"ל שאני לדבר מצוה שנתחדש אח"כ כמו בההוא מוקדי דרדקי שלא נדר מתחלה לבטל המצוה כחלוקו של ר"ת שבר"ן הנ"ל אבל בנודר לדבר רשות דנכנס מתחלה לאיסור דכל הנודר ומקיימו ועכשיו נתחרט מנ"ל דמסכימי' כיון שהוא גרע לעצמו כל אלה מעיקרא ונכנס לכך אבל מסוגי' דמכות דמדמה אונס שגרש להההוא מקרי דרדקי מוכח דס"ל ל"ש כל שיש מצוה מסתמא ניחא להו הגם שהי' הנדר מעיק' נגד דבר מצוה הה"נ בנדר לדבר רשות מעיקרא וממקו' שסתר הראב"ד שיטתו משם ראי' ממסקנת הסוגי' ועיי' והבן כל זה ולפמ"ש בסמוך לעיל בישוב שיטת ר"ת מסוגי' דמכות נדחה ראי' זו שהבאתי ממסקנת סוגי' דמכות דשאני התם שע"י נעשה האיסור מעיקרא רוצי' שיוכל להתיר לו כרצונו ועי"ז לא יהי' בטלו והבן: על דעת רבים אין לו הפרה שיטת רבינו אביגדר שבמהרי"ק דווקא לכתחלה אבל בדיעבד מהני והש"ך סי' רכ"ח הקשה עליו מסוגי' דהכא דמתרץ מתני' דבכורו' שמדירי' ע"ד רבים מה יועיל לנו למ"ד א"צ לפרט הא לא יאמר לחכם שנדר עד"ר ויתיר לו ובדיעבד מהני ועל לכתחלה לא סמכי' כדמוכח בסוגי' וכמ"ש תוס' וקושי' זו נראה ליישב עפ"מ שהבאנו כבר לעיל מ"ש הח"צ דבאמת א"צ כאן נדר אלא לעדיפותא לסיג להוסי' איסור על אסורא דנשי' פסולו' והא דמקשה ודלמא אזיל לגבי חכם היינו דלא מרוויחי' מידי במה שמדירי' אותו לזה לק"מ דמתרץ דמדירי' אותו עד"ר דמיהא לכתחלה אסור לשאול עליו והרווחנו עכ"פ מה שאפשר להוסי' עליו איסור לכתחלה ויש לו ראי' לר"א מקושי' תוס' דלא מתרץ לר"ה דמדירי' אותה עד"ר והא"ש דעל איסור לכתחלה לא סמכי' להגבותה הכתוב' אבל בכהן שנודר עשינו מה שאפשר לנו ועיקר הסמיכא על שמקבל על עצמו לשוב וא"ש: אלא אי קשי' לי מסוגי' דמכות דמתרץ דר"י שנדר עד"ר ואי בדיעבד מהני עדיין בידו לשאול ע"נ ודוחק ורחוק כיון דלכתחלה אסור ל"מ בידו עד דמלקי' לי' דבטלו בידי' ולומר דר"י ס"ל לפרט וליכא מי שיתיר לו דהל"ל לש"ס דס"ל ג"כ צריך לפרט וי"ל דכל עצמו של רבינו אביגדר

דס"ל בדיעבד מהני משו' דלדבר מצוה מתירי' ולא ס"ל כסבר' ר"ת משו' דניחא להו לרבי' אלא משו' דבדיעבד מהני לכן לדבר מצוה אפי' לכתחלה כעין דכ' הר"ן בנדרים דלולי דבדיעבד מהני שלא בפניו לא הי' מתירי' לצדקי' משו' מצוה עיי"ש ועיי' שעה"מ שכ' דלא מוכח דר"ן ס"ל בעד"ר דמהני בדיעבד מדמותר לדבר מדבר מצוה דשאני עד"ר דאמרי' דניחא להו לרבי' וזה פשוט וכ"ז לסבר' ר"ת אבל ר"א שבמהרי"ק לא ס"ל הכי אלא משו' דבדיעבד מהני לכן מתירין לדבר מצוה לכתחלה ולפ"ז לק"מ מסוגי' דמכות בס"ד ס"ל לדבר מצוה לא מהני ס"ל ג"כ דעד"ר בדיעבד ל"מ אבל כד מסיק דלדבר מצוה מהני עכצ"ל דבדיעבד מהני וא"ש:

ובזה י"ל פי' רש"י במכות שכ' שהדירה כגון שמצא בה עון ותוס' הקשה א"כ לא הוי לדבר מצוה שאסור' לו ולמ"ש י"ל דבמסקנא הכי קאמר דלדבר מצוה מהני התרה וע"כ דבדיעבד מהני וליכא ביטול ע"י התרה דרבים אלא דקשה למה ילקה כיון שאסורה לו להחזיר מפני עון שמצא בה עיי' תשוב' שער אפרים בישוב רש"י דמכות:

ואיידי דאירי אגיד מה דקשה לי בסוגי' דשם דטרח למצוא בטלו ולא בטלו באונס שגרש ולבסו' מסיק דר"י ל"א אונס שגרש דלא משכח' הלא יש אופן כגון שאמרה טמאה אני דלמשנה אחרונה א"נ וכ' הר"ן משו' דשווי' נפשה לא נאסרה דמשועבדת לי' או דיש כח ביד חכמי' ומבואר כשמגרשה אסור להחזיר' משו' דשווי' נפשה בכה"ג ע"י גירושין מבטל בידי' שלא יוכל להחזירה דלולי שגרשה היתה מותר לו וי"ל כיון דאמר' טמאה אני ואינה רוצי' שתהי' לו לאשה ליכא מצוה ועדיין קשה כשהיא מרוצי' שיחזירה וחוזר' ממה שאמרה טמא' אני בלא אמתלא ואנו אין מאמיני' לה ולולי שגרשה הי' יוכל לקיימה דלאו כל כמינה לשווי' נפשה חד"א וצ"ע: ובישוב רש"י י"ל כגון שמצא בה ערו' דבר שנאסרה עליו גם נדר שאין מצוה לקיימה. ומ"מ משכחת שבטל בידי' דלאחר גירושין אפשר לו להחזירה והי' יוכל לגרשה ע"י שליח ולבטלו שלא בפניו דעקרו קדושין למפרע ומותר' לו למפרע הגם דקיי"ל כרבי דבטלו מבוטל מבואר מתוס' ר"פ השולח למ"ד בפני ג' בפני ב' ל"מ גם לרבי וכן למ"ד בפני ב' בפני א' אינו מבוטל ומפני שנדר לא יוכל להחזירה והנדר חל כיון שאסורה עליו כל כמה דלא גרשה על ידי שליח ומבטלו שלא בפניו וכשמגרשה אח"כ ע"ד זה ויוכל להחזיר' ומחמת נדרו א"י להחזיר לכן לוקה וא"ש גם למסקנא כיון דאם יתיר נדרו יוכל להחזירה איכא מצוה ועי':

אלא דקשה יאמר דבטלו שמצא בה ערות דבר וגרשה שלח ע"י שליח ולקה דהי' יוכל לגרש ע"י שליח ועכשיו שלא עשה כן בטלו בידי' שעכשיו אסור להחזיר' וקשה לר"י למסקנא למה לא קחשיב גם אונס שגרש וי"ל באפשר כיון שלא ניחא לחכמי' שיבטל

שלא בפניו לא מחשב שמבטל בידי' שהי' לו לגרש ע"י שליח ולבטלו מה תאמר כיון דעי"ז יהי' יוכל להחזיר' ניחא להו לחכמי' שיגרש ע"י שליח ויבטלו שלא בפניו הדר בטלו מבוטל דכל עיקרו דאמר דאינו בטל שעשה שלא כהוגן ואם ניחא להו הרי עשה כהוגן ומהני בטולו ויש להאריך וצ"ע:

נחזור לשיטת רבינו אביגדור דמהכא ומהתם לק"מ. ועוד כ"ל ליישב בשאמר הא דס"ל לר"א דבדיע' מהני דווקא בנודר עד"ר לחוד אבל בנודר ברבים ועד"ר אפי' דיעבד ל"מ דבודאי מ"ד ברבי' אין לו התרה אפי' דיעבד ל"מ דמקרא נפקא לן ומדמשני לר"נ דמדרי' אותה ברבי' ש"מ דאפי' דיעבד ל"מ ואנן דקיי"ל כמ"ד ברבי' יש לו התרה דלא ס"ל דאלי' ברבי' כ"כ עד דל"מ לי' התרה אבל כשמדיר' ברבי' ע"ד רבי' י"ל אלימא טפי דאפי' דיעבד ל"מ ויש להסביר דעד"ר ליכא אלמו' כמ"ש ראשוני' רק ברבי' הוא משו' אלמו' למ"ד דל"מ התרה וי"ל דמאן דס"ל ברבי' יש לו התרה כיון דחכם עוקר מעיקרו ובועו' הי' מעיקרא ובכל שעה יש בידו למיזל לחכם ויתיר לו ליכא אלמו' מעיקרא אבל נדר ברבי' עד"ר דעד"ר לחוד אין לו להשאיל לחכם להתיר לכתחלה ואין לו התרה בהיתר רק כש עבור על דברי חז"ל שאסרו לכתחלה שוב אלימא ונתעלה נדר שנדר ברבי' וכ"ע מודי' דל"מ אפי' דיעבד משו' ברבי'. והא"ש דמתרץ ש"ס דמדרי' לי' עד"ר וקאי על מה שתי' תחלה דמדרי' לי' ברבי' ומוסיף לבסו' דמדרי' לי' עד"ר וגם ברבי' ואפי' דיעבד ל"מ ומייתי מדאמימר דאמר אפי' למ"ד ברבי' יש לו התרה ע"ד רבי' אין לו היינו בשניה' יחד ברבי' וע"ד רבי' אין לו וממילא נשמע ג"כ דעד"ר לחוד לכתחלה אין לו להתיר דאל"ה דמה אלמ' של שניה' יחד ומסיק דלמצוה יש לו התרה כדר"ח דהדירו עד"ר והחזירו למצוה וכיון דלמ"ד עד"ר יש לו התרה לכתחלה ממילא גם ברבי' וע"ד רבים דהא לרבנן דר"י ברבי' יש לו התרה אפי':

לכתחלה רק בעד"ר אלימא מלתא דברבי' משו' דלכתחלה לא ולדבר מצוה משו' עד"ר אפי' לכתחלה ממילא נשאר מה שהדיר ברבי' לחוד ומתירי' אפי' לכתחלה:

וא"ש נמי מה שפקפק מהר"מ פאדווא ומובא בש"ך דלשון אמימר אין לו הפרה משמע אפי' דיעבד ולמ"ש לשונו מדוקדק דהכי קאמר אפי' למ"ד ברבי' יש לו הפרה היינו ברבי' לחוד אבל ע"ד רבים היינו כשנדר ג"כ עד"ר אין לו הפרה אפי' בדיעבד וכן מתני' דבכורות בהכי איירי כדאמימר ממש וא"ש נמי סוגי' דמכות דמתרץ תחלה דנודר ברבי' ושוב משני עד"ר היינו שניה' יחד. ודחי לבסוף דלדבר מצוה מהני אפי' שני' יחד כדכתיבנא וא"ש נכון בעזה"י:

ויש לו ראי' לרבינו אביגדור מדלא מתרץ לר"ה שמדירי' אותה עד"ר כקושי' תוס' וכ' תוס' בלא"ה משני שפיר והוא דוחק ולמ"ש א"ש דבעד"ר לחוד לא סגי והי' צריך לומר מתני' בעד"ר וברבי' לכן משני בקוצר ס"ל צריך לפרט ועיי':

עוד העלתה מצודתי ישוב נכון בשנדייק בלשון מהרי"ק אם התירו ג' בדיעבד מותר וצ"ב למה דייק וכתב שהתירו ג' ולא בהתירו יחיד מומחה והול"ל אם התירו בדיעבד מהני. ונ"ל לומר מלתא בטעמא דבדיעבד מהני באופן שלא ידע השואל דנדר ברבי' אין לו התרה וכן המדיר אינו יודע דין זה ושוגגי' הם בדבר הזה כה"ג אמרי' דניחא להו לרבי' שלא יצא תקלה על ידם דיעבור זה השואל באיסור מפני שלא התרצו כמו דאמרי' לדבר מצוה דניחא להו כן הדבר הזה דלא ניחא להו שיכשל הנודר ע"י באינו יודע אבל ביודע השואל או הנשאל דעדיר אין להתיר ובשאט נפש או השואל או הנשאל שואל ומתיר ליכא אומדנא דניחא להו כיון שבמזיד נעשה ולכן אפי' בדיעבד ל"מ התרה דליכא סברא דניחא להו ומעיקר הדין אפי' בדיעבד מעכב דעת רבי'. והא"ש דמתרץ דמדירי' לכהן עד"ר ואפי' דיעבד ל"מ ואין לחוש שמא ילך למי שאינו יודע הדין דנדר עד"ר אין לו התרה דב"ד בשע' שמדירי' אותו מודיעי' לו דעד"ר אין לו התרה ויהי' הוא מזיד וגם בדיעבד ל"מ הגם שא"צ לפרט וחכם לא ידע כי נדר עד"ר או לא ידע שהדין כן מ"מ כיון שמצד השואל בזדון הוא ל"מ ולזה אמר אמימר אין לו הפרה ומסיק למצוה יש לו הפרה וה"ה בדיעבד בשני' שוגגי' ומיושב קושי' הש"ך ודקדוקו של המהר"פ. וא"ש נמי דדייק מהרי"ק בדיעבד שהתירו לו ג' להלכתא דקיי"ל צריך לפרט ובדיעבד בלח פרט ל"מ וא"א דיעבד כשחכם שיודע הדין מתיר לו שיועיל דהא חכם זה מזיד הוא וגם אם השואל א"י ל"מ לכן נקיט ג' התירו לו ג' הדיוט' שאין בקיאי' וטעו וסבורי' דמהני התר' בעד"ר ושואל ג"כ דיעבד הוא שאינו יודע דין זה אז יש לו התרה ומיושבי' כל הקושי' וסרו כל הדקדוקי' על רבינו אביגדור ע"ד סלול בעזה"י:

והנה הרמב"ם פ"ו מהלכ' ביאת מקדש כ' דמדירי' אותו ע"ד רבי' והקשו עליו הא חיי"ל צריך לפרט הנדר ול"ל עד"ר ומוכח דס"ל לרמב"ם דצריך לפרט אפי' בדיעבד ל"מ דהא פסק בהלכ' אישות דמדירי' אותה ולא התנה דאדירי' אותה ברבי' משו' דצריך לפרט ואפי' דיעבד ל"מ והעלה במהרי"ט סי' קכ"ב ישוב דס"ל לרמב"ם דא"צ לפרש הסיבה ובנדר האשה צרכה לפרט שנדרה אם נהני' מכתובתה שזה עיקר הנדר דאם תאמר סתם שנדרה מדבר פלוני זה שקר מוחלט דהא לא נדרה רק על תנאי לכן זהו בכלל צריך לפרט הנדר אבל כהן הנודר א"צ לפרט הסיבה משו' שנשא אשה פסולה וגם אם נדירהו מאשתו או מנשים פסולו' א"צ לפרט דמשו' שפסולו' ואסורו' לו זה רק הסיבה דלא

כדס"ל לתוס' עירוכין דצריך לומר בלשון שנדר ולכן בכהן צריך דווקא עד"ר ובאשה סגי בנדר סתם והא דמקשה כאן למ"ד א"צ לפרט דלמ"ד דצריך י"ל דצריך לפרט הסיבה ג"כ ומקשה בחוזק למ"ד א"צ לפרט ולאמת א"צ לפרט רק נדר עצמו ולכן מדירי' הכהן עד"ר אלו דבריו ז"ל והנה ישובו נכון המיישב דעת דלא תקשי מ"ש נדר דכהן מדאשה אבל עדיין קשה ממ"ש הרמב"ם בהלכ' עירוכין דמדירין אותו ולא כ' עד"ר ושם איכא סבה רחוקה יותר וגם תוס' ס"ל דלא צריך לפרט ורמב"ם ע"כ ס"ל דגם הסבה צריך לפרש כ"ש כהן הנודר שצריך לפרט שנדר אפסולו' וכ"ש כשאומרי' לו לידור בלשון זה ועיי' שעה"מ:

ואני בעניי הכינותי ישוב לכל פסקי הרמב"ם דנדר כהן שאני מדאשה דבכהן שחשוד לפנינו שנושא נשי' פסולות וכבר נתקשה בח"צ איך נסמוך עליו שלא יעבור על נדרו והוא חשוד לאותו דבר והעלה דעיקר סמיכתינו על שמקבל עליו תשובה אלא דאנו חוששי' שיחזור בו משו' דיצרו תוקפו מאחר שכבר תקף יצרו שעבר על איסור דאורי' לכן כל שאפשר לנו לעשו' לו גדר וסיג ליצרו עושי' והא"ש למ"ד דצריך לפרט הגם דאם לא פרט ל"מ דיעבד סו' כ"ס ליכא רק איסור דרבנן והוא חשוד על חמור ממנו שעבר ונשא אשה האסורה לו מדאורי' מ"מ מרוויחי' מיהת להוסי' איסור על איסור דאורי' כל שאפשר לנו וסיג מיהא דחמור איסורו שיעבור על דאורי' ועל דרבנן דלא פרט נדרו דל"מ מדרבנן בדיעבד וכל כשאין לנו איסור חמור מזה הי' ניחא למ"ד צריך לפרט ולמסקנא דעד"ר ל"מ התר' בוודאי לנו להוסי' חומר איסור אם הא דעד"ר ל"מ הוא דאורי' בוודאי יש להוסיף סיג להדירו עד"ר ואם דעד"ר אין לו התרה מדרבנן עיי' פ"י שמסופק בזה מ"מ איכא סיג יותר דאם ישאל על נדרו ע"כ שיעלים מן החכם שנדר עד"ר ויעבור בתרתי דרבנן שלא פרט ול"מ בדיעבד וגם עד"ר לא מהני בדיעבד הכלל כל שאפשר למגדר טפי עדיף ולכן כ' הרמב"ם דמדירי' אותו עד"ר ואיכא עכ"פ תרתי דרבנן וכ"ז בכהן אבל אלמנה לגבו' כתובתה לא ראינו ולא ידענו שרוצי' כשאין ראוי' לה אלא שחשוד' וגם זה משו' דמורת התירא סגי במדר' סתם ולא חשודה לנו שתעבור על איסור נדר מדרבנן אפי' בדיעבד ולא תפרט הנדר ול"צ להחמיר ולהוסי' לה עוד איסור דעד"ר וסגי בנדר סתם:

ואוסיף מיא וקמחא דיש לרמב"ם ראי' דבאשה ל"צ תרתי איסורי' וסגי לן באיסור דצריך לפרט והוא מדמתרץ לר"ה דס"ל צריך לפרט והא מודי' דעד"ר אין לו התרה ואפשר להדירה עד"ר והו"ל לש"ס לתרץ לר"ה דמדירי' אותה עד"ר ג"כ כדי להחמיר האיסור וע"כ דפשיטא לש"ס דסגי באיסור דצריך לפרט דל"מ בדיעבד מדרבנן ומיושב בזה מה

שהקשה תוס' דלא מתרץ לר"ה דמדירי' אותה עד"ר דמודה ר"ה ותי' דבלא"ה משני שפיר וקשה דמה לש"ס לתרץ ר"ה כמ"ד צריך לפרט הו"ל ביותר לתרץ בעד"ר דכולי עלמא מודה ולדברינו א"ש דרצה להשמיענו למ"ד דס"ל צריך לפרט א"צ יותר ולא צריך להדיר' עד"ר כדי להוסי' איסור וזו ראי' ברורה ועיי' והא"ש דפסק בהלכ' עירוכין ובהלכ' אישות במקדיש נכסי' ובערב לאשה דסגי בנדר סתם דקו"ח הוא מאשה דחושדי' אותה דמורה התירא ורוב נשי' חשודי' על ככה דסגי בנדר סתם וסמכי' דלא תעשה איסור דרבנן דצריך לפרט כ"ש וקו"ח לענין חשש קנוני' על הקדש ועל הערב דאינו רק חשדא בעלמא וליכא איסור רק ערמה ואי ליכא תקנתא גובי' בלא"ה כמו שהוכחנו כבר בדברינו לעיל בוודאי סמכי' דלא יעבור באיסור דרבנן דצריך לפרט וא"ש הכל ע"ד נכון בעזר' החונן דעת:

והנה המחבר בסי' קכ"ח באו"ח כ' דמדירי' הכהן אותו עד"ר ובא"ע סי' צ"ו כ' סתם דמדירי' אותו יש לומר בישובו כמ"ש במהרי"ט דס"ל דא"צ לפרט הסיבה ובכהן לא יצטרך לפרט רק שנדר מאשתו או מנשי' דעלמא והיינו לפמ"ש הט"ז ביו"ד סי' רכ"ח בכוונ' המחבר שכ' צריך לפרט הנדר והסיבה כוונתו הנדר לאפוקי שלא יחליף הנדר כי האי דירושלמי שבתוס' שנדר שלא לשחוק ואמר שנדר שלא ירוויח והסבה היינו נדר על תנאי כמו אם קבלתי כתובתי אבל סיבת הנדר מה שהביא' אותו לנדור א"צ וי"ל שפיר דמחבר ס"ל נדר דכהן ל"צ לפרט סבת נדרו שהביאהו לידי כך ולכן צריך ע"ד רבי' אבל נדר האשה שנדרה בפירו' וכדומה אם קבלה זהו הנדר עצמו צריכה לפרט ובערב לאשה בכתובתה באמת כ' המחבר בסי' ק"ב דמדירי' אותו עד"ר דסבה א"צ לפרט ולכן מדירי' דווקא עד"ר וא"ש:

אלא דבסעי' שאחריו גבי מקדיש נכסי' כ' המחבר שמדירי' אותו ממנה ולא התנה דצריך עד"ר ודוחק שקיצר וסמך על מ"ש גבי ערב גם הלשון אינו משמע כן ותמוה שלא הרגישו הח"מ וב"ש בזה ועיי' הפלאה ק"א וצ"ע: וליישב גם זה נ"ל בהקדם דנ"ל הגם דא"צ לפרש הסיבה וכן משמעו' לשון ר"ש שכל הסוגי' צריך לפרט הנדר משמע נדר עצמו ולא הסיבה מ"מ לכתחלה מיהא בעי' ונדר עצמו אפי' בדיעבד ל"מ אם לא פרט אבל הסבה רק לכתחלה ואפרש שיחתי מלתא בטעמא דבאמת צריך להבין מ"ש נדר עצמו ומ"ש הסבה זיל בתר טעמא דר"ש משו' מלתא דאסורא וחשש זה איכא גם בסבות הנדר ונ"ל דהא ר"נ ס"ל א"צ לפרט משו' דזמנין דגייז כדבורי' וכ' רשב"א מזה מוכח למ"ד צריך לפרט בדיעבד ל"מ ור"ש לא חייש לזמנין דגייז י"ל דווקא בנדר עצמו ל"ח דגייז הגם דאפשר אבל לא שכיח למיחש להא דכל שאומר לחכם ומפרט ל"ח שישכח מקצתו כיון שזוכר נדרו ומציעו לפני חכם ויודע שצריך לפרט לא ישכח מלפרשו כולו ובמזיד בוודאי ל"ח

רק דישכח וזה חשש רחוק אבל סבת הנדר שהוא ענין בפ"ע אם נצריכהו לפרט גם ר"ש מודה דחיישי' דגייז וישכח מלפרט הכל כיון שהוא ענין בפני עצמו שאינו מנדר עצמו לכן ס"ל לר"ש דצריך לפרט רק הנדר עצמו ולא הסבה שמא גייז. וכ"ז יש לחוש אם נא' דאם לא פרט הסבה בדיעבד לא מהני אבל אם ל"צ לפרט הסבה רק לכתחלה אין לחוש לגייז לכן צריך לכתחלה לפרש גם הסבה משום מלתא דאסורא כנ"ל נכון מסברא לדינא לפע"ד ועיי':

ואחר הוצע' זו אומר אני במקדיש נכסיו דבלא"ה הקשה הר"ן על הרמב"ם הא ר"י ס"ל דלא חוששי' שיעשה קנוני' כיון דאיתא ואפשר לו לשאול על הקדישו מה לו לעשו' קנוני' וכ"מ ובב"י החזיק בעד תי' ר"ן דס"ל לרמב"ם ממשמעו' דברי ר"ה דאמר שכ"מ אין עושה קנוני' משמע בבריא חיישי' לקנוני' הגם דיוכל לשאול דלמא ניחא לי' לעשות קנוני' וי"ל כ"ז כשאין עושה איסור חיישי' לקנוני' וגם כשנודר חיישי' שישאל אבל כיון שלכתחלה צריך לפרט הנדר הגם דבדיעבד מהני התרה כשלא פרט וחשוד לנו שיעבור בלכתחלה כיון שאפשר לו ע"י שישאל על הקדישו מה לו לצרה הזאת לעשו' קנוני' ולעבור באיסור לכתחלה דדרבנן בוודאי קוד' שיעשה כ"ז ישאל ביותר על הקדישו בהיתר גמור ולכן ס"ל למחבר דסגי במקדיש נכסי' בנדר סתם אבל בערב דלית לי' דרך אחר רק לעשו' קנוניא חשדי' לי' שיעבור וישאל על נדר ולא יפרנו הסבה דמהני בדיעבד לכן טוב להדירו עד"ר וא"ש כל פסקי המחבר ע"ד נכון בעזה"י:

והנה מ"ש מהרי"ט דהא דהקשה ש"ס למ"ד א"צ לפרט דלמ"ד צריך לפרט יש מקו' לומר דצריך לפרט ג"כ הסבה אבל לאמת א"צ לפרט הסבה ויש קצת דוחק בזה דא"כ באמת מנ"ל דא"צ לפרט הסבה ומ"ש דמוכח מכח קושי' תוס' בעירוכין דחוק ולמ"ש י"ל דלכתחלה צריך לפרט הסבה א"כ למ"ד צריך לפרט הנדר ואפי' דיעבד ל"מ ולכתחלה צריך לפרט הנדר ג"כ ל"ק כ"כ ממתני' דמרוויחי' עכ"פ שיהי' עליו איסור לכתחלה כשלא יפרט וסיג פורתא מהא איכא הגם דכבר כתבנו לעיל דקשה יגרש ואח"כ יעבוד זה ל"ק כ"כ אבל למ' א"צ לפרט קשה ביותר ולאמת כיון דאפשר עד"ר לא סמכי' על איסור לכתחלה ועד"ר עדיף טפי:

עוד כ"ל הא דנקטי' לאמת דא"צ לפרט הסבה מוכח הוא מר"ה לפמ"ש הרא"ש הא דלא סגי שיאמר הבעל קיי' ליכי דישאל על ההקם וכ' בקרבן נתנאל דס"ל לרא"ש דא"צ לפרט הסבה דאלת"ה איך ישאל והרי יהי' צריך לפרט הסבה עיי' בו. והא"ש דמוכח לאמת מר"ה דא"צ לפרט הסבה דמה שתי' תוס' ורא"ש בתי' קמא דיפר בלחש הוא דוחק ולכן תי' הרא"ש עוד תי' שני דתי' הראשון דוחק דניחוש כ"כ וש"ס דהקשה למ"ד א"צ לפרט

ולמ"ד צריך לפרט ל"ק די"ל דצריך לפרט הסבה ג"כ ומתרץ תחלה דמדרי' לי' ברבי' ול"ק לר"ה דס"ל ברבי' יש לו התרה וס"ל דא"צ לפרט הסבה מדחייש שמא ישאל הבעל על הקמתו. קושי' לא נוכל להקשו' אפשר דס"ל צריך לפרט הסבה אלא דחייש שמא יפר בלחש אבל לאמת דמסיק דמדרי' לי' ברבי' ל"צ לכל זה וא"צ לדחוק בר"ה שמא יפר בלחש אלא שמא ישאל ע"נ דא"צ לפרט הסבה וא"ש. וא"ש נמי להיות כי תי' שמא יפר בלחש דוחק ומשו"ה כ' הרא"ש עוד תי' אחר והוא אמת לדינא ופשוט מה לו לרא"ש לתי' קמא ולדחוקי נפשי' לחשש רחוק וחשש שמא ישאל על הקמתו חשש פשוט וקרוב כמו דחשש דהיא תשאל ע"נ. ולמ"ש א"ש דהוצרך להודיענו כי י"ל דחיישי' שיפר בלחש דאל"ה לא היה מקו' לומר דר"ה ס"ל דצריך לפרט הסבה וקשי' קושי' ש"ס גם לר"ה דס"ל צריך לפרט וס"ל ברבי' יש לו התרה וגם תחלת קושי' דווקא א"צ לפרט וצ"ל דס"ד למ"ד צריך לפרט גם הסבה צריך לפרט והא מוכח ר"ה דס"ל צריך לפרט דא"צ לפרט ולכן הוצרך להודיע לן דיש מקו' לומר דחייש ר"ה שיפר בלחש אבל לאמת אינו כן אלא משו' שמא ישאל וס"ל דא"צ לפרט הסבה כנ"ל ועיי':

והנה הרי"ף ורמב"ם נקטו להלכתא כר"ה וכ' רשב"א ור"ן הגם דקיי"ל עד"ר אין לו התרה דס"ל דווקא חכם אין מתיר עד"ר אבל בבעל ליכא חילוק כתי' ראשון של תוס' והתעורר הפ"י לפי תי' זה צ"ל לאמת דר"נ ס"ל ברבי' יש לו התרה והניחא לא קאי על ר"נ דר"נ ע"כ ס"ל גם למסקנא ברבי' אין לו התרה ואיך פסקו כר"ה נגד ר"נ דהלכ' כוותי' בדינא ולענין דינא אתשל כמ"ש תוס' ורא"ש ומ"ש פ"י דנקטי' כאמימר דס"ל ברבי' יש לו התרה והוא בתרא זהו נגד תוס' שכ' דלולי די"ל דלר"נ נמי קאי הא הלכתא כר"נ נגד אמימר ויותר קשה על הרא"ש דכ' כמ"ש תוס' דקיי"ל כר"נ בדינא אלא דר"נ ג"כ ס"ל כאמימר. וקשה איך פסק כר"ה הא אפשר להדירה עד"ר וצע"ג: והנה יגעתי מצאתי מקו' ישוב לקושי' זו על איזהו דרכי'. דרך הראשון עפמ"ש לעיל בישוב קושי' תוס' ורא"ש יאמר קיי' ליכי דחיישי' שמא נשבע תחלה שלא יקיי' ולא תועיל הקמתו משו' כ"מ דא"ר לא תעביד וכו' והא דהקשה על ר"נ ניסת ודאי מיפר לה בעל ולא רצה לתרץ דר"נ ס"ל אי עביד מהני וסמכי' על הקמתו משו' דלדידי' דס"ל א"צ לפרט קשי' מתני' דלמא אזלא לגבי חכם ועכצ"ל דמדירי' ברבי' וכ"כ רשב"א ור"נ בלא"ה צ"ל דמדירי' אותה ברבי' וכיון שמדירי' אותה ברבי' שוב ל"צ לקיומו של בעל דברבי' לא מהני הפרתו ולכן מתרץ מיד דמדירי' אותה ברבי' וא"ש. וכ"ז עד דלא ידע דאמימר דאפי' מ"ד ברבי' יש לו הפרה ע"ד רבי' אין לו. אבל כד מסיק להא דאמימר וי"ל גם ר"נ הכי ס"ל ומוקי מתני' דמדרי' לה עד"ר ול"ק שמא אזלא לגבי חכם וכו' ומשו' הפרת הבעל דיוכל להפר עד"ר ל"ק די"ל דס"ל

אי עביד מהני ולא מוכח דר"נ ס"ל ברבי' אין לו התרה. ולהלכתא דקיי"ל דאי עביד ל"מ ממילא הלכתא כר"ה דניס' אין מדירי' אותה וא"ש ועיי':

אלא דישוב זה לא יועיל לנו ליישב הרא"ש דמתרץ קושי' תוס' דיקיי' לה בב' תי' ולדידי' לא תלי' דר"ה ור"נ באי עביד ל"מ והקושי' במקומה עומדת כמובן וגם שיט' הרמב"ם באי עביד ל"מ לא אתברר שפיר וגם לשיטות הסוברי' בנשבע שלא למכור ל"א א"ע ל"מ כמ"ש בתמורה דבאיסו' שבדה מלבו ל"א ל"מ ניחא לישוב זה:

לכן בחרתי לי דרכי' אחרי' דרכים דרבנן והוא באחד קצת מדרך הראשון דיש דרך אחר ליישב ר"כ דל"ח שיפר לה בעל אלא כיון שבלא"ה צ"ל עד דלא ידע דעד"ר לכ"ע לא מהני צ"ל מתני' דודירי' ברבי' מתרץ מיד כך. ואפרש שיחתי. הנה תוס' כ' דהניחא קאי גם לר"נ דלא ברירא לי' וה"ה דהי' יוכל להקשו' על מתני' דהכא כן כמ"ש תוס' בעצמו ופשוט דמ"ש תוס' דגם לר"נ קאי הוא לפי תי' שני דגם הבעל אינו מיפר עד"ר דלתי' קמא ע"כ ר"נ ס"ל ברבי' אין לו התרה מדלא חייש שיפר לה בעל וכ"כ פ"י. ולפע"ד גם לתי' קמא י"ל נמי קאי הניחא על מתני דבכורו' שמא אזיל לגבי חכם וכן קשה ממתני' דהכא ומסיק דאדרי' לי' עד"ר במתני' דבכורות וה"ה במתני' דהכא הגם דס"ל ע"כ דבעל אינו מיפר ברבי' דהא עד"ר בעל יוכל להפר י"ל שאני הפרה דבעל מהתרת חכם דמאן דס"ל ברבי' יש לו התרה ול"ל דברבי' אלי' משו' דחכם עוקר נדר ע"י חרטה דמעיקרא וכאלו לא הי' ולא חש כלל. אבל בעל דמיגז גייז וכבר חל הנדר וגזה"כ דיוכל להפר מכאן ולהבא בלי חרטה י"ל ברבי' דאלי' לא יוכל למיגז אחר שכבר הי' כעין מקדיש לזמן ומקדיש לזמן דלא פקעה כיון שכבר חל אבל שואלי' על ההקדש בחרטה דמעיקר' וכבר כתבנו מזה לעיל דר"ה ס"ל אפי' בעל יוכל להפר נדר שברבי' אבל לר"נ י"ל דס"ל ברבי' אין לו הפרה אבל התרה י"ל וא"ש דקאמר לר"נ ג"כ הניחא למ"ד ברבי' אין לו התרה היינו התר' חכמי' תלי' בזה ומתני' דבכורות לא א"ש למ"ד ברבי' יש לו התרה וה"ה דקשה על מתני' דהכא שמא תיזל לגבי חכם כמ"ש תוס' או כמ"ש חי' ר"ן דממתני' דהכא ל"ק כ"כ די"ל דחכם ירגיש שנדר' משו' כתובתה דשכיח הוא ולא יתיר וכד מסיק בעד"ר ומשו' דאמימר גם ר"נ הכי ס"ל ומשו' שמא יפר לה בעלה ל"ק דס"ל דכ"ע מודי' דבעל א"י להפר נדר שברבי' וא"ש:

לפ"ז א"ש הלכתא דקיי"ל ברבי' יש לו התרה הגם דהלכתא כר"נ דלענין דינא אמר למלתי' דלא מוכח דר"נ ס"ל ברבי' אין לו התרה רק בהפרת הבעל אלא דקשה למה פסקו כר"ה בניס' לא והוא ס"ל גם הפרה דבעל מהני ברבי' הא ר"נ ע"כ חולק עליו בזה

והלכתא כר"נ גם לא לשתמט מי שיאמר דבעל אינו מפר לאשתו כשנדרה ברבי' ולא הועלנו כלום:

לכן צריך להוסיף תוספת מרובה על דברינו דיש שני דרכי' לפנינו בטעמא דר"נ דחולק על ר"ה או דחולק עליו בזה דר"ה ס"ל דליכא חילוק בין בעל לחכם בנדר שהודר ברבי' ור"נ ס"ל דכ"ע ס"ל דבעל אינו יוכל להפר נדר שברבי' כמ"ש וי"ל דר"נ מודה לו לר"ה בזה אלא דר"ה ס"ל דעד"ר יוכל בעל להפר דשאני הפרה דבעל מהתר' חכם כמ"ש תוס' בתי' קמא ור"נ ס"ל דגם בעל אין יוכל להפר בעד"ר ובס"ד עד דלא ידע דאמימר הוצרך לתרץ דר"נ דמדירי' לה ברבי' ולמסקנא י"ל דר"נ מוקי מתני' במדירה עד"ר וחולק בזה על ר"נ. ולהלכתא הגם דקיי"ל בכ"מ כר"נ בדינא ולענין דינא אתמר הכא כלל זה דווקא כשנתברר לנו איך ס"ל לר"נ מכריע הוא בדינא דהלכתא כוותי' אבל כאן לא אתברר לנו טעמו אי משו' דס"ל דכ"ע ס"ל דבעל אינו מפר נדר ברבי' וחולק בזה על ר"ה ור"ה ודאי ע"כ תרתי אית לי' דמהני הפרה בעד"ר וברבי' וכיון דלא אתברר שיטתו של ר"נ אזלי' בתרתי לקולא אשה שנדרה ברבי' מהני הפרה כר"ה ואפשר גם ר"נ הכי ס"ל אלא דחולק על ר"ה לענין הפרה. ואי נדרה עד"ר מהני הפרה אולי ר"נ כר"ה ס"ל בזה אלא דחולק עליו בנדרה ברבי' ולכן בכל אחד משני' כשבא' לפנינו מפסקי' דמהני הפרה כר"ה ובכל צד שבא לפנינו לא אתברר לן דר"נ חולק. ועוד י"ל לפמ"ש הפ"י דעד"ר דל"מ התר' מדרבנן כיון לרבנן דר"י לא מוכח מגבעוני' מידי ודאמימר סברא דנפשי' היא ולא מקרא ואינו רק סברא דרבנן וכן ברבי' מ"ש די"ל לכ"ע ל"מ הפרה דבעל גם זה לא מקרא אתי' לרבנן אלא מסברא ומדרבנן וכיון דמספקא לן באם ר"נ ס"ל ברבי' ל"מ הפרה או ס"ל דמהני רק עד"ר ס"ל דל"מ הפרה בכ"א משני' אזלי' להקל ספק דרבנן הוא וא"ש דנקטי' להלכה דברבי' ועד"ר יוכל הבעל להפר: אלא דעדיין קשה למה קיי"ל ניס' אין מדירי' אותה נדירה ברבי' וע"ד רבים דממ"נ לא מהני כר"נ אי משו' דהודר ברבי' או משו' נדר עד"ר וממ"נ ל"מ הפרה דבעל לר"כ ועיי'. וליישב גם זה אני מוסיף והולך עוד דברים לקיי' דברינו הנאמרי' דיש עוד דרך שלישי בטעמא דר"כ דחולק על ר"ה ע"פ קושי' תוס' על ר"ה נדירה בככר זה ומתרץ דשמא לא תחוש לאיסור שעה וכ' משו"ה ל"ק בלא ר"ה די"ל דמדירי' אותה על ככר זה והקשה במהרמשי"ף מדמקשה לר"נ בודאי מיפר לה בעל וחולק על ר"ה בזה ונדחק. ובפשוט ל"ק דבאמ' הי' יוכל לתרץ כן והיא אוקימתא שמדירי' אותה כך אלא כיון דלא סגי בהכי דע"כ צריך לומר דמדירי' אותה ברבי' משו' קושי' דלמא אזלא לגבי חכם וכיון דע"כ בהכי איירי שוב ל"צ ככר זה ואיך יתרץ באוקימתא דאינה באמת והוא פשוט. ולמסקנא דעד"ר כ"ע מודי' ל"ק משמא אזלא

לגבי חכם דמדירי' אותה עד"ר ומשו' הפרה דבעל דל"מ הפרה י"ל דמדירי' אותה בככר זה דס"ל לר"נ על איסור שעה ג"כ סומכי' שלא תעבור אבל לגבי חכם ל"מ ככר זה דקיי"ל אכלה כולה נשאלי' כן י"ל דזהו טעמא דר"נ דפליג על ר"ה דכיס' נמי מדיריו אותה דס"ל גם על איסור שעה סומכי' אבל מוד' לר"נ דבעל מיפר נדר ברבים וע"ד רבי' ולכן לדינא נקטי' דבעל יוכל להפר נדר שנדר' ברבי' ועד"ר ואפי' שניה' יחד דאפשר דר"נ מודה לו לר"ה בשני'. ובנודר' ליתומי' קיי"ל דניס' לא ולא מדירי' אותה בככר זה ותאכל מיד וגם נדירה כ"י חיי' ממזוני' אם נהני' מכתובתה וברבי' או עד"ר או שניה' יחד כיון דקיי"ל דיוכל להפר אפי' שניה' יחד דלא מוכח דר"נ חולק בכ"ז על ר"ה נקטי' כר"ה ולהגבו' משו' נדר שנדרה על ככר זה ואכלה ליכא למסמך דהא ר"ה ס"ל דאין סומכי' על זה ואולי ר"נ מודה לו בזה רק חולק עליו בנדר ברבי' או עד"ר אם יש לו הפרה וא"כ אין כאן ממ"נ בשנדירנה על ככר זה ובמזונו' לעולם עד"ר וברבי' כיון דסו' כ"ס יפר לה הבעל מן הדין נדר שברבי' ועד"ר אין לנו רק נדר שעל ככר זה שאכלה שהוא איסור שעה דלמא לא סגי בהכי גם לר"נ להוציא ממון אין לנו לסמוך להגבותה משו' איסור שעה וא"ש הכל ולא נשאר עוד קושי' ופקפוק והוא דרך נכון ע"ד פלפלא טובא חריפתא דמחלי' לשבח אשר ישבחוהו רבנן בעזה"י:

עוד לנו ישוב ע"ד קצרה די"ל ר"ה ור"נ פליגו אי הבעל יוכל להפר נדר שעד"ר דמ"ש תוס' דיש לו הפרה משו' דע"ד בעלה נודרת כדרב פנחס הא דר"פ לאו דכ"ע הוא עיי' נדה מ"ו ע"ב דטרחו אמוראי לישב הבריי' ולא מתרצי' כדר"פ עד לבסוף מתרץ כדר"פ נראה דהא דר"פ לאו דכ"ע הוא אלא מאן דס"ל מופלא סמוך לאיש דאוריי' אין לנו לאמת רק כדר"פ ויש לומר ר"נ ס"ל מופלא סמוך לאיש דרבנן ול"ל דר"פ ואפשר ר"פ חידש כן מהך בריי' דס"ל מופלא סמוך לאיש דאוריי' ור"ה כאן לשיטתו דס"ל מ"ס לאיש דאוריי' וע"כ כדר"פ ולכן ס"ל נמי דבעל יוכל להפר והא דלא מתרץ ש"ס דר"נ כן משו' דבלא"ה צ"ל במדירה ברבי' משו' שמא תיזל לגבי חכם ולמסקנא י"ל דמתרץ מתני' בעד"ר וס"ל דבעל ג"כ א"י להפר עד"ר. ולהלכתא קיי"ל כר"ה דהא הלכה רווחת דמופלא סמוך לאיש דאוריי' ממילא קיי"ל נמי דר"פ ובעל מיפר אפי' הודר ברבים וא"ש נכון:

דף לו.

דתני' בראשונה הי' כותב א"פ חתמתי עד אם כ"י יוצא ממק"א כשר ואם לאו פסול כו' מלשון זה משמע דאפי' בלי טענת מזויף אנן חיישי' למזויף יותר מבכל חתימ' עדי' נרא' לי כיון דלא מפרשו שמותיהן רק אני עד ליכא חזקה דלא חציף לזיופא דליכא מלתא דעבידא לאגלוי' כנ"ל ויש לעיי' לשיטת ר"ש גאון שבטור ח"מ סי' ס"ט ובש"ע סעי' י"א

ובש"ך ס"ק י"ב דכל שצריך קיום מדאוריי' ל"מ קיום ע"י כ"י יוצא ממק"א א"כ לא יועיל בלא פרשו כ"י ממק"א וי"ל לשיטה זו דלא פרשו רק כתבו שמו או שם אביו כשיטת הטור וצ"ע:

הלל תיקן פרוסבל כו' ראה שהי' נמנעים מלהלות כו' הריטב"א במכות הקשה הא למה הי' נמנעי' מלהלות הי' יכולי' להתנות ע"מ שלא תשמיטנו בשביעי' ומביאו בב"י בבדה"ב ח"מ סי' ס"ז ובתומי' תי' לדסוברי' דחכמי' עשו חיזוק יותר בשל תורה במידי דשכיח וכיון דשמיטה בזה"ז דרבנן לא הי' אפשר להתנו' אבל עכשיו דתיקנו פרוזבל ל"ש שיתנה תנאי כיון שאפשר בפרוזבל שוב קיי"ל דאפשר להתנו' אלו דבריו והם דברי שכל אבל לאמת נ"ל דל"ש בזה עשו חיזוק יותר משל תורה כיון דתקנתא דשמיטה בזה"ז שלא תשתכח תור' שביעי' ומכיון שתיקנו שיהי' נוהג ומי שירא להלוות יהי' מתנה כמו שהי' בזמן שהי' דאוריי' שוב לא תשתכח תור' שביעי' ויהי' במעמדו כמו שהי' ומה להם לחזק יותר מדאוריי' ולא דמי למ"ד כתובה או ירושת הבעל דרבנן דעשו חיזוק דכ"א יהי' מתנה ומעקר תקנתא דדהו וכ"א יהי' מתנה והחילוק נכון ברור ופשוט:

ע"ב. ותקינו רבנן שתשמיט זכר לשביעי' כ' רש"י שלא תשתכח תור' שביעי' צ"ב הא כ"ע זכר כדי שלא יאמרו אשתקד לא הי' שביעי' א"כ לאביי דפרוזבל ל"מ בשמיטה דאוריי' מה הועילו בתקנ' פרוזבל אדרבא איכא למיחש שיאמרו אשתקד הי' מהני פרוזבל גם עכשיו מהני וצ"ל כיון שפרוזבל א"א בלא ב"ד לא חיישי' דב"ד לא יזדקקו לפרוזבל בזמן בהמ"ק וכדאמרו ריש ביצה ביצה לכל מסור עייי"ש אלא לפי דכ' רמ"א והוא מהמרדכי דאפי' שלא בפני ב"ד יוכל למסור דברים או לכתוב פרוזבל שמוסר חובותיו לב"ד פלוני קשי' וצ"ל לשיטה זו דרבא דאמר הפקר ב"ד הפקר ס"ל גם אם שמיטה דאוריי' מהני פרוזבל דלא כתוס' אלא כרש"י ורמ"א דכ' לדינא כן צ"ל דתפס שיטת רש"י וראב"ד דלא כתוס' ורמב"ם ועדיין צ"ע: זכר לשביעי' כ' תוס' דליובל לא תיקן דאין רוב הציבור יכולי' לעמוד בה עיי' מהרש"א דבמקצת לא רצו לתקן שיהי' יובל לענין שליח עבדי' ושדו' חתרו' לבד נ"ל טעמא דעי"ז יצא תקלה שיאמרו אשתקד ג"כ נהג יובל ולא הי' רק לענין זה והותר לו חרישה וזריע' ולכן גם בשמיטה לא הי' סגי בשמיטת כספי' שיאמרו אשתקד לא הי' שביעית רק בכספים ולכן עשו בשביעי' בקרקעו' וכספי' וביובל לא יוכלו לתקן כלל דאין רוב הציבור יכולי' לעמוד בה ועיי' סמ"ע רסי' ס"ז שכ' טעמא מדנפשי' שלא תיקנו רק מה שנוהג בח"ל ובא"י וזהו שמיטת כספי' ונ"ל להמתיק דבריו כיון שרוב ישראל בח"ל בעוה"ר לא עשו זכר למה שאינו נוהג בח"ל ומ"מ בשביעי' כיון שתיקנו לענין כספי' הוצרכו לתקן גם מה שנוהג רק בא"י לענין קרקע דאל"ה איכא תקלה לעתיד

כמ"ש אלא דמדברי סמ"ע נרא' דס"ל לענין שמיטת קרקעו' לא תיקן כלל וזה נגד תוס' ומוכח ריש מ"ק מנו יובלו' לקדש שמיטי' וכבר השיגו אאמ"ו זצ"ל בגליון ש"ע שלו:

דף לז.

יתומי' אין צריכי' פרוזבל בתומי' סי' ס"ז התעורר יתומי' קטני' דלאו בני מצוה נינהו ל"ש בהו כלל מצות שמיטה עיי' בו. ולפע"ד גם שהם אינם בני מצוה ואם הלוה בא לפרוע אינם מחויבי' לומר משמיט אני ואין עליה' איסור דלא תגוש מ"מ הלוה אין מחויב לפרוע דאפקעתא דמלכא הוא דחוב של בר ישראל מופקע בשנת השמיטה כל שהוא חוב דשייך בי' נגישה וגדול התובע עובר על לא יגוש ואם הלוה בא לפורעו צריך שיאמר משמט אני וכ"ז אינו בקטן אבל החוב מופקע מעצמו כמו שלוח עבדי' ביובל וחזר' שדה ביובל בוודאי לא סלקא אדעתא דעבד קטן או שדותיו לא יחזרו ביובל כן הדבר הזה כנ"ל ועיי':

אין כותבי' פרוזבל אלא על הקרקע כ' רש"י דבל"ש לא תיקנו ועיי' ר"ן בשם הריש דמפרש דכל שיש לו קרקע כגבוי הוא ועל פי' רש"י הקשה רשב"א אם אין ללוה מקנה לו הא וודאי ל"ש להלוות ע"מ כן ובלא"ה קשה להסביר ביש לו קרקע כ"ש ל"ש שילוה לו על קרקע כ"ש כמלא מחט ובתומים הקשה בהי' לו בשע' הלואה ובשע' פרוזבל ל"ל הא שכיח ולמה לא יכתוב פרוזבל וכ"ז צ"ע ולכן לבי אומר לי בכוונות רש"י דוודאי עיקר דתיקנו בקרקע דווקא הוא משו' אם יש לו קרקע כ"ש דומה קצת יותר כגבוי מאם אין לו קרקע כלל אלא דקשה כיון דעיקר תקנתא הי' שהי' נמנעי' להלוות א"כ עדיין אם אין לו קרקע ללוה יהי' נמנע מלהלות ועדיין מה הועילו והי' להם לתקן פרוזבל גם באין לו קרקע כיון דסוף כ"ס רק תקנתא ולא דינא הוא ולכן כ' רש"י דעל לא שכיח לא תיקנו אין כוונתו דמשו' דל"ש בלא קרקע לא עשו תקנה דהא לא ישבו לתקן על לא שכיח לבד אלא על כל הלוא' דשמיטה ולא שייך לומר על לא שכיח לא תיקנו אלא כוונתו דראו יותר לתקן פרוזבל כשיש לו קרקע דדמי' טפי למוסר' ביד ב"ד ואי תקשי עדיין לא מתוקן באין לו קרקע לזה כ' דל"ש שילוה בלא קרקע ולמיעוט דל"ש לא חששו ולכן תיקנו ביותר פרוזבל רק ביש לו קרקע שיהי' דומה למוסר לב"ד דכגבוי קצת דמי ואפי' בכ"ש דדמי' לגבוי כמו בקטינא דארע' דגובה וחוזר וגובה וכן כשאין לו מזכה לו אז כגבוי דמי הגם דל"ש כיון דתקינו לשכיח לא הוציאו ל"ש מן הכלל ומיושבי' כל הקושי' כנ"ל נכון: ולפי דברי התומי' שהבאנו לעיל דכל שלא תיקנו פרוזבל לא הי' אפשר להתנו' דחכמי' עשו חיזוק יותר משל תורה ועכשיו ל"ש שיתנה י"ל בלא"ה דלא תיקנו פרוזבל

רק בקרקע שדומה לגבוי ומשו' מי שאין לו קרקע זה ל"ש ואפשר לו להתנו' דכיון דל"ש לא עשו חיזוק יותר משל תורה אלא דכבר דחינו דברי התומי' בטוב טעם:

רב ושמואל דאמר' תרוויי' כו' נ"ל לבאר פלוגתא דרב ושמואל ור"י ור"ל לשיטתי' אזלו עיי' ב"ב ס"פ ג"פ דלמ"ד שעבודא דאוריי' הוי מוחזק למפרע אבל למ"ד שעבודא ל"ד לא הוי כגבוי אפי' גבה לבסוף עיי' ועיי' קצה"ח סי' ל"ט ולפ"ז י"ל רב ושמואל לשיטתי' דס"ל שעבודא ל"ד ואפי' גבה לבסוף ל"א למפרע הוא גובה כ"ש כל שלא גבה דל"א דהוי כגבוי ולכן דחקו במתני' שלא בשטר שאין בו אחריו' אבל ר"י ור"ל לשיטתי' דס"ל שע"ד ס"ל דגם עד שלא גבה הוי כגבוי לענין שמיטה ומ"מ אמר ר"י מפני שאנו מדמי' כו' דעד שלא גבה לא הוי כגבוי כנ"ל ועיי'. וזה לשיטת תוס' ב"ב דאפי' מפרש השיעבוד רק דרבנן ודלא כרשב"א קדושין י"ג ועיי' קצה"ח סי' ל"ט. וע"ע מ"ש בסוגי' זו בשו"ת כ"ס חלק חו"מ סי' ט': לתשלום ענין ודיני שמיטה עיינו בסוגי' דר"פ השואל בשבת בדין הקפ' החנות ויחדתי קונטרס בפ"ע ויועתק פה מה שחנני הי"ת שבת ר"פ השואל הלוא' י"ט שלמדנו בעיון מעט סוף הקיץ תרחי"ל פ"ב יע"א:

אתמר הלואת י"ט ר"י אמר לא ניתן לתבוע צ"ב למה נקיט הלואת י"ט הא הלוא' אסור ולא נקט שאלת י"ט והא גם בשאלה פליגו כמ"ש תוס' והרשב"א הוכיח זה מדמקשה ממתני' דמניח טליתו ומתני' בשאלה איירי וכן יש להוכיח יותר מדמקשה ממתני' דשביעי' ואי בשאלה לכ"ע ניתן לתבוע ל"מ כלום וגם מדאמר רבה דאתי לאמנועי משמח' יו"ט ואי בשאלה ניתן לתבוע לא אתי לאמנועי דבלא"ה צ"ל לשון שאלה מכ"ז מוכח דגם בשאלה ס"ל לר"י דלא ניתן לתבוע א"כ למה לא פליגו בשאל' י"ט, ומתחלה הי' נ"ל דביו"ט מותר לומר הלוה לי לפי שיטת רש"י דחילוק בין שאלה להלוא' דהלוא' לזמן מרובה ואתי לכתוב אבל שאלה לזמן קצר ונראה דאם לא יתירו ביו"ט רק בשאלה לזמן מועט ויוכל לתובעו כ"ז שירצה עי"ז כמה ב"א שאין להם לפרוע מיד אחר י"ט אתי לאמנועי משמח' י"ט אבל אם יש לו ריוח זמן מרובה לא ימנע ולא אסרו רק בשבת לומר לשון הלואה דבשבת ליכא מצוה בשמחה ובתענוגי' כ"כ כמו ביו"ט וראיתי בחי' אאמ"ו מאוה"ג זצ"ל שנתעורר דלא מצא בשום מקום דהתירו דבר משו' אתי לאמנועי מעונג שבת רק משו' שמחת י"ט וכ' טעמא דביו"ט דהתורה התירה או"נ התירו חכמים ג"כ הרבה דברי' משו' שמחת יו"ט משא"כ בשבת ואני אוסיף עוד דבשב' דאסור מלאכה לצורך או"נ ומכיני' רוב הדברי' מע"ש משא"כ בי"ט שמבשלי' בי"ט כרצונו ובאמצע הכנו' יצטרך דבר ולכן הקילו בכמה דברי' דלא יבואו עי"ז למנוע משמח' י"ט אלא דקשה מה מקשה ממתני' אלא למ"ד ניתן לתבוע הא בשבת י"ל כ"ע מודי' דלא ניתן לתבוע

וכ' אאמ"ו זצ"ל שצ"ל דהקושי' קאי מפסח דהי' להם להתיר לצורך מצוה כמו משו' עונג. ולפ"ז י"ל בי"ט לא אסרו לומר הלויני דאתי לאמנועי אם לא שרו לי' להלות ע"ז מרובה משא"כ בשבת לא חששו כולי האי וא"ש דנקיט הלוא' י"ט שוב מצאתי בלבוש סי' תקכ"ה שכ' דביו"ט מותר לומר הלויני ולא כ' טעמא ולפמ"ש הטעם נכון לחלק בין שבת ליו"ט ובא"ר כ' דלא משמע כן ונדחק דהלואה לאו דווקא:

ולא נמצא בראשוני' מפורש דביו"ט ג"כ אסרו לומר הלויני אלא בש"ג דמביא לש"ך ח"מ סי' ר"ח דחד מן הראיות לענין אי עביד ל"מ:

מסוגי' דכאן דבהלויני צריך לשלם ול"א אי עביד ל"מ עיי"ש נראה מפורש דס"ל דגם ביו"ט אסור הלויני כמו בשב' וצ"ל א"כ למה נקיט הלוא' י"ט שהוא באיסור י"ל דנקט להודיענו רבותא זו דאפי' בהלוא' דמעשה באיסור מ"מ ניתן לתבוע וא"ש:

וע"פ סברתינו דבי"ט לא אסרו הלוא' משו' אתי לאמנועי וגם ר"י דל"ל אתי לאמנועי היינו דאי ניתנה לתבוע איכא חשש גדול שמא יכתוב ולא חששו משו' שמח' י"ט אבל להתיר הלוא' מאחר דאין ניתן לתבוע ליכא חשש כ"כ שמא יכתוב התירו גם לשון הלוא' משו' אתי לאמנועי אלא לר"י דאין ניתן לתבוע ממילא לא אתי לאמנועי אם יאמר לשון שאלה דווקא כיון שצריך לשלם לו מיד הא לא יוכל ליגוש עליו בדינא לא ימנע עצמו בשביל כך אבל לרבה דניתן לתבוע אתי לאמנועי משמח' י"ט אם יאמר שאלה לכן מותר לשון הלואה ג"כ כנ"ל:

ואי לא ניתן לתבוע אמאי משמט כו' הר"ש בשביעי' הקשה הא בס"ד דלא ידע משו' דאגלאי מלתא כו' גם למ"ד ניתן לתבוע קשי' דהוי כמו לעשר שנים כיון דא"א לתבוע בי"ט ונ"ל דבאמת תי' ש"ס שאני התם דאגלאי מלתא למפרע דחול הוי פ"ע דאם בכה"ג ניתן לתבוע הדרא חששא דיכתוב בפנקסו אולי תתעבר השנה ויהי' ניתן לתבוע ובאמת אם לא יהי' מעובר יעשה איסור כתיבה לכן לא ידעתי פתר רק ע"צ הדוחק דכיון דלאו כ"ע דינא גמירא וכיון דבכל י"ט לא ניתן לתבוע לא ידעו שאם יתעבר החודש דניתן לתבוע ומשו' יודעים לא גזרו כיון דבאמת איגלאי דחול הוא כצ"ל והא"ש דידע די"ל כיון דאגלאי דין חול יש לו ולכן משמט כמ"ש הר"ש מירושלמי אלא דס"ל למקשן דמ"מ שייך שמא יכתוב ול"נ לתבוע ומתרץ כיון דאגלאי מלתא לא גזרו שמא יכתוב כן י"ל:

ועוד נ"ל ליישב הנה רש"י וכן מפרש הר"ש דמתני' דשביעי' חלק' בר"ה היינו של מוצאי שביעית כי בתחלת שביעי' א"א לפרש כפשוטו דאם לא נתעברה השנה ג"כ משמט אבל מצאתי מקו' לפרש גם בתחלת שביעי' דהנה הרא"ש גיטין פ' השולח סוגי' דפרוזבל ס"ל דתחלת שביעית משמטת שלא יגוש והא דקתני סוף שביעי' משמט היינו שצ"ל משמט

אני והרמב"ם חולק דבלוה בשביעי' אינו משמט אלא בסופו ועיין ש"ע סי' ס"ז והב"ח כ' ומביאו בתומי' דליכא פלוגתא דבלוה בשביעי' גם הרא"ש מודה דאינו משמט כלל רק בסופו עיי"ש. ולפ"ז י"ל מתני' תחלת שביעי' ואם נתעבר הי' הלואה קודם שביעי' ומשמט בתחלתה ואם לא נתעבר אינו משמט' היינו כשנכנסה השנה שיוכל לתבוע בתוך השנה כיון שההלואה הי' בשביעי' אבל סופה משמט' וכ"ז לרבה ולר"י דהלואת י"ט ל"ב לתבוע א"ש בפשוט דאם לא נתעברה אינה משמט דל"נ לתבוע ול"ש לא יגוש אבל בנתעבר אגלאי למפרע דחול הי' ולפ"ז ל"ק לרבה הא הוי כהלוהו לעשר שנים די"ט לא ניתן לפרע אם מיירי בתחלת שמיטה אחר י"ט דניתן לתבע ולפרוע משמט וירושלמי דמקשה כן י"ל דלרבה אזיל דצ"ל דאינו משמט היינו תחלתה אבל סופו משמט וזה דוחק קצת להעמיד מתני' בכך. ומ"מ אפשר לומר כן לכן שפיר קאמר בשלמא אי ניתן לתבוע משו"ה משמט די"ל מתני' תחלת שביעי' ולשון בשלמא משמע גם לרבה לא א"ש כ"כ דגם לרבה יש בה מן הדוחק אבל לר"י בוודאי קשה וכדמתרץ דאגלאי מלתא א"ש בין לרבה בין לר"י במרווח דמתני' בסוף השביעי' כנ"ל ועיין:

ועוד נ"ל עד"ז ולבאר באופן אחר הא דמקשה ירושלמי די"ט לא ניתן לפרוע ולש"ס דילן ל"ק וגם לפרש סידור הירושלמי תחלה הקשה מ"ש מהקפ' החנו' דאינו משמט ואח"כ מקשה די"ט ל"כ לפרוע כ"ל הנה טעמא דהקפ' החנות אינו משמט כ' הכ"מ משו' דאין דרכו לפרוע אלא לשנה ושנתיים והוי כמלוה לעשר שנים ועוד כ' משו' דכל מקח וממכר אינו משמט דאשר ישה כתיב. והנה מ"ש דהקפ' הוי לשנה ושנתיים נראה רחוק ואין כן הנהוג עכשיו אלא שהקפ' החמ' לפרוע בכל שנה דהיינו כשכלה השנה ונכנס שנה חדשה אז זמן פרעון של שנה אשתקד וכן בכל הקפ' חנות ומלאכ' אומן עושה על הקפה לשנה. ויש לפרש הקפי החנו' אינו משמט היינו משנה של שביעי' אינו משמט כי זמן פרעון כשנכנס שנת השמיני' וכבר עברו השמיטה אבל משנה ששית משמט כי זמן פרעון כשנכנס שנת השמיטה כנ"ל. ולפ"ז יש לפרש מתני' השוחט הפרה וחלקה בר"ה אם נתעבר איגלאי דשייך הקפה זו לשנה ששית וזמן פרעון כשנכנס השביעי' משמטו' ואם לא נתעבר זמן פרעון הקפ' זו של שנת השבע בתחלת שנה הבאה ואינו משמט וא"ש מתני' בלי דוחק כלל והא"ש דלא קשי' לש"ס דילן לרבה קושי' ירושלמי כמובן לעיל כמ"ש. ול"ק כלל קושי' ירושלמי הא הקפ' החנו' אינה משמט דא"ש כמ"ש דאיירי בתחלת השמיטה וכ"ז אם מפרשי' טעמא דהקפ' החנו' משו' דהוי כמו ליו"ד שנים אבל אי משו' דכל שבא מחמת מכר אינו משמט ליתא להא דגם אם נפרש מתני' בתחלת שביעי' קשה הא הקפ' החנו' אינו משמט וגם ליכא טעם למה אם לא נתעבר אינו משמט

וירושלמי ס"ל כהך טעמא לכן הקשה הא הקפ' החנו' אינו משמט והוכרח לתרץ ר"י הוא ואיירי דהקיפו עוד פ"א קוד' ולפ"ז ע"כ מתני' בסוף השמיטה דאי תחלת שמיטה למה אם לא נתעבר אינו משמט כיון שהקיפו פעמי' וע"כ מתני' בסוף שביעי' לכן הדר הקשה ירושלמי כיון דע"כ בסוף שביעי' קשה הא בי"ט לא ניתן לפרוע והוי כמלוה לפרוע אחר שביעי' כנ"ל ועיין בכ"ז:

והנה הרמב"ם פסק הך מתני' דהשוחט הפרה והראב"ד השיג עליו הא מתני' כר"י ולא קיי"ל כוותי' ובכ"מ בשם מגדול עת דש"ס דילן לא ס"ל מתני' כר"י מדמקשה לר"י ודבריו אין להם פתר וכבר תמה עליהם בג"ת. ונלפע"ד לפרשם היטיב לפי ירושלמי דמתני' כר"י צריך לדחק דמלבד הקפה עוד לקח מאתו אח"כ וכן י"ל דכבר יום שלפני ר"ה לקח ממנו ובר"ה חלקו בהמה ואם נתעברה השנה משמט זה שלקח קודם דאגלאי מלתא דשביעי' הי' ונעשי' הקפ' של אתמול היום הלואה ומשמט אבל אם לא נתעבר ועכשיו אחד השמיטה נעשה זו של שמיטה הלואה כבר עבר שביעי' וא"ש דאמר ואם לאו אינו משמט פשיטא ולפמ"ש קמ"ל דהקפה נעשה בשביעי' מ"מ כיון שהקפ' חנו' אינו משמט עד שלקח שני' בהקפה ושני' היתה בשכבר עברה שנת השבע אינו משמט ומתני' זו קאי אדסמך על מתני' דהקפ' החנו' דר"י אמר ראשון ראשון משמט ע"ז סובב הולך השוחט הפרה וחלקה אחר שהי' הקפ' חנו' הראשונה אם נתעברה משמט וא"ש בלי דוחק כלל. וממילא דל"ק לר"י דהלוא' י"ט לא נתנה לתבוע דהא הלואה של עי"ט היא ומדמקשה לר"י ע"כ דל"ס לש"ס דילן דמתני' ר"י היא וא"ש דברי המגדול עוז כנ"ל נכון מאד:

והא דמקשה ירושלמי הא י"ט לא ניתן לפרוע והוי כמפרש לאחר י"ט לפמ"ש הא הקפ' זו היתה קוד' י"ט מ"מ כיון דהקפ' חמ' אינו משמט רק כשמקיי' שני' נעשה ראשונה הלואה וביי"ט כשמקיף שני' נעשה של עי"ט הלואה ואז אינה ראוי' לפרוע והוי כמאמר שאפרע למחר אחר שביעי' כנ"ל ופשוט: והנה אם כי דברי המגדול עוז ישבנו ע"נ דע"כ ש"ס דילן לא מוקי מתני' כר"י אבל עדיין לא נדע ואיך מתרץ מתני' כרבנן ובכ"מ כ' דהקפ' חנו' שאני דהוה לשני' הרבה משא"כ הא דחילקה בר"ה ולא ביאר לנו מ"ש הקפ' זו מהקפ' חנו'. ולפע"ד נראה דהקפ' חמ' די"ט לא דמי להקפ' חול דבי"ט דווקא שאלה מותר שהוא לזמן מועט ואם כן סתם הקפ' חנו' לזמן מרובה שנה ושנתיים אבל הקפ' די"ט בעי לשלומי כל אימת שירצה מתקנת' דחכמי' ולפ"ז חל קושי' ירושלמי מהקפ' החנו' וצ"ע:

ונ"ל דלר"י דמסיק כיון דאגלאי למפרע דחול היא לענין דניתן לתבוע כן י"ל בהך דאסרו לזמן מרובה וסתמא לפורעו מיד אבל היכא דאגלאי מלתא דחול הוא הוי הקפה זו ככל

הקפה לזמן מרובה ושפיר הקשה ירושלמי וי"ל דבאמת הך תי' דאגלאי מלתא דוחק כמ"ש לעיל דעדיין יש לחוש לשמא יכתוב אלא דלר"י הוצרך לתרץ כן ומגדול עוז ג"כ כ' דש"ס צריך לדחוק דבאמת דוחק הוא אבל לרבה ל"צ לזה שפיר י"ל דלא דמי להקפ' חנו' דחול כמ"ש ולק"מ קושי' ירושלמי. וירושלמי י"ל כר"י ס"ל ולהלכתא לק"מ וא"ש דפסק הרמב"ם כמתני' דהשוחט הפרה כנ"ל נכון ועיין:

ומסולק בזה ראי' הב"ח דסתם הלואה למ"ד יום משמט מהא דהשוחט הפרה ולפמ"ש ליכא ראי' דבי"ט ע"כ אינו לשלשי' יום ועיין. ועוד י"ל דירושלמי ס"ל בי"ט גם לזמן מרובה מותר משו' שמח' י"ט כמ"ש לעיל אבל ש"ס דילן משמע דל"ל לחלק בין י"ט לשבת משו' דמקשה מהמכיח טליתו כמ"ש לעיל לכן ל"ק לי' כלל מהקפ' חנו' ועיין:

דף לז:

במאי עסקי' וכו' אלא לאחר יאוש לשום עבד אמאי ישתעבד כ' רש"י דקס"ד דישתעבד לרבו ראשון צ"ב איך ס"ד ומה ראה על ככה לפרש ישתעבד לרבו ראשון ועיי' רשב"א משמעו' מתני' כן הוא ולא ידעתי שום משמעו' נ"ל דמשמע לרבו ראשון דאי לאחר יאוש צ"ל טעמא דרשב"ג משו' דחזקי' ופי' רש"י ישתעבד לרשב"ג לרבו ראשון ואפי' לשם עבדות כמ"ש תוס' ואי רבנן ישתעבד לרבו שני דוחק דרשב"ג אמר בין כך וב"כ ישתעבד היינו לראשון דמשמע דקאי על רבנן כמו שישתעבד לדדהו בשחררו לשם עבדו' כן לדידי' גם בשחררו לשם ב"ח ולכן משמע לי' בקושי' דגם רבנן אמרו לרבו ראשון ומקשה למה ישתעבד ומשו"ה אבעי מתרץ מתני' לפני יאוש ומשתעבד בין לרבנן בין לרשב"ג לרבו ראשון ורבא דחיק מתני' לפני יאוש ואיכא מן הדוחק במתני' כמ"ש וניחא לי' לדחוק מלומר דרבנן ס"ל דליכא מצוה לפדות העבדי' ואתי לאמנועי כמ"ש תוס' לקמן ד"ה אי לפני יאוש כנ"ל ועיי' לקמן שנרחיב הדיבור בזה אי"ה:

ולשום עבד מ"ש רש"י תרתי לשם עבד ע"מ שישתעבד בו רבו ראשון או אפי' ע"מ להשתעבד בו ומ"ש עוד דשני לא קנה דמידע ידע עיי' פירושו במהרמשי"ף ודבריו נכוני' מאוד וקלורי' לעינייי' בכוונת רש"י עיי' עליו:

דלמא ממנעו ולא פרקו מ"ש תוס' כשפדאו לשם עבד לא תקנו מה"ט מטע' זה אין ראוי' לגוזלו ולא שייך ה"ט אלא כשפדאו לשם מצוה לשם ב"ח עיי' פ"י שטרח בכוונת תוס' דארכבי' אתרי טעמא ובכל דבריו לא מוסבר היטיב לפע"ד יש לפרש ע"פ שיטת הרמב"ם כשפדא' לשם ב"ח א"צ ראשון להחזיר הדמי' לפודאי' אבל כשפדאו לשם עבד צריך להחזיר מן הדין וי"ל כשפדאו' לשם עבדו' ליכא חששא כ"כ הגם שרוצה בו ולכך פדאו' מ"מ אם יהי' עבד לראשון לא ימנעו משו"ה כ"כ כיון דליכא פסידא דראשון צריך

להחזיר הדמי' אבל בפדאו לשם ב"ח דחוזר לראשון חנם בלא כסף חיישי' טפי שימנעו כיון שהם פדאו' לשם ב"ח למצוה שיהי' ב"ח ורצו לזכות במצוה זו בדמיה' אבל כשיהי' עבד ויפסידו דמיה' חנם בלא מצוה בוודאי ימנעו והא דאמרו שלא ישתעבד שלא כדין: הפסידו לראשון ולא אמרו שישתעבד ויתן דמי' לשני וסגי בהכי כמו בפדאו לשם עבד י"ל כיון שבפדאו לשם ב"ח מן הדין א"צ הראשון מן הדין לתת לשני דמי' כלל וע"כ שיגזלו מעמו דמי פדיון שלא כדין וכיון שבזה לא מתוקן הכל דיש לחוש קצת שימנעו הגם מה"ט לא תקנו לגזול עבד מראשון בשביל חשש קצת דימנעו כזה אבל בפדאו לשם ב"ח דאם יאמרו שיתן הראשון הדמי' שלא כדין הוא ונשאר חשש קצת אמרו ביותר שיצא לחירות שלא כדין וא"ש נכון ואפשר יש להעמיס כן בכוונת תוס' ועיי':

רשב"ג אמר ב"כ וב"כ ישתעבד משו' דחזקי'. שיטת רש"י דישתעבד לרבו ראשון ותוס' כ' דיש לומר בלשם עבד לר"ש אבל בלשם ב"ח בוודאי לרבו ראשון ועיי' מהרש"א ורמב"ם בפי"מ מפרש ישתעבד לר"ש בין לשם ב"ח בין לש"ע. נ"ל דרמב"ם דחוק לי' לפרש כתוס' דמשמע מבין ובין ישתעבד דקאי שניה' או על רבו ראשון או שניה' על רבו שני ולא רצה לפרש כרש"י דבשניה' ישתעבד לרבו ראשון דע"כ דגם זה דוחק דהא לרבנן ישתעבד היינו לרבו שני ומסתמא דרשב"ג לכהפ"ח בלשם עבדות סתם ישתעבד כמו לרבנן לשני ולכן בחר לו הרמב"ם דלעולם ישתעבד לשני ואפשר דאביי דלא רצה לומר לאחר יאוש כרבא דפשיטא לי' משו' דחזקי' הי' ראוי שישתעבד לרבו ראשון דאם לשני עדיין יפיל עצמו לגייסות כסבר' רש"י וא"כ לא הוי ישתעבד דרשב"ג כמו ישתעבד דרבנן לכן רווח לי' יותר לאוקמי בלפני יאוש. ורבא אמר לעולם לאחר יאוש ומפרש ישתעבד דרשב"ג לרבו שני וי"ל דמייתי מדחזקי' דאמר שלא יפיל עצמו לגייסי' ויפקיע עצמו מרבו משמע דאין לחוש אלא שירצה להפקיע עצמו לגמרי משעבוד רבו אבל משו' דמרוויח פירו' ומציא' משו"ה לא יפיל עצמו כמ"ש תוס' וזה שחידש רבא דמייתי מדחזקי' וכי כן ישתעבד דרשב"ג לרבו שני ואין כאן דוחק אם נפרש מתני' לאחר יאוש כנ"ל לבאר:

והנה רשב"א נתקשה בפי' זה דרשב"ג לרבו שני אמר מדהקשה לקמן לר"י הא אין כאן רבו שני וכן הקשה בחי' ר"ן ופ"י. ונ"ל דלק"מ דרשב"ג חייש משו' דחזקי' וס"ל דסגי אם נאמר דישתעבד לרבו שני וכיון שהוא פדאו הוא ישתעבד בו וסגי בהכי אבל בעבד שנשבה וברח דליכא רבו שני ראוי שישתעבד לראשון משו' דחזקי' דאל"כ כ"א יעשה כן. ועוד י"ל כעין זה עד דלא אסיק דבברח ל"ש משו' דחזקי' וכיון בברח ליכא רבו שני וצ"ל דישתעבד לראשון דאל"כ לא הועילו בתקנתם בפדאו דעדיין כ"א ילך ויפיל עצמו ויברח וכיון שבברח הוצרכו לתקן שיהי' לרבו ראשון גם בפדאו תקנו שיהי' לרבו

ראשון ויעמוד ברשותו וממשלתו לעולם ולא פליגו בתקנתם וצריך לפרש לרבא ישתעבד לראשון וצריך לדחק לרבא במתני' כמ"ש. אבל מאחר דמתרץ בברח ל"ש משו' דחזקי' וליכא רק בפדאו משו' דחזקי' מפרשי' ביותר דרשב"ג לרבו שני דאתי' מתני' במרווח כנ"ל עיי' וק"ל: רשב"ג לא הוי ידע מה דקאמרו רבנן וכו' הקשה בפ"י גם להך צד דרבנן לפני יאוש אמרו הי' די בתשובה זו משו' דחזקי' שלא יפיל עצמו ומה לו להשיב כשם שמצוה וכו' ונ"ל לכאורה לפמ"ש תוס' דבפדאו לשם עבד לרבו שני ול"ח שיפיל עצמו משו' דבר מועט דמציא' ומתנה. וצ"ל א"כ אם בפדאו לשם ב"ח לא ישתעבד ג"כ לא יפיל עצמו אולי יפדוהו לשם עבדות לא מבעי' לרשב"ג דאיכא מצוה גם לשם עבדות הרוב יפדו לשם עבדות גם לרבנן דליכא מצוה מ"מ אולי יפדוהו שלא למצוה רק לצורך עצמו והנאתו לעבוד בו אלא דא"ש בקל כיון דאפשר שיפדוהו לשה ב"ח ויהי' מופקע לגמרי ואם יפדוהו לשם עבדו' מ"מ ירוויח קצת במציא' ובמתנה הגם משו' ריווח פורתא לא יפיל עצמו היינו אם כשיפדוהו לשם ב"ח משתעבד לרבו ראשון משו' הך צד שמא יפדוהו לשם עבדות וירויח מעט לא יפיל עצמו ולא יכניס עצמו לספק אבל אם לא הי' משועבד כשפודאי' אותו לשם ב"ח הי' מפיל עצמו דיהי' איך שיהי' ירוויח עכ"פ ואולי ירוויח הרבה ויהי' ב"ח כנ"ל פשוט. והא"ש דל"ק קושי' פ"י גם לפני יאוש שייך שיפיל עצמו אם לשם ב"ח לא ישתעבד משו' הא לא יפיל עצמו שמא יפדוהו לשם עבדות ויהי' חוזר לבעליו ראשונים. ולרשב"ג דמצוה לפדות עבדי' יפדוהו ביותר לשם עבדות ואם יוחזר לבע"ר יצטרך לתת לו דמיו מכשיפדוהו לשם ב"ח ויצא ב"ח בלי כלום וכיון דרשב"ג ס"ל לאמת דמצוה לפדות לא יוכל להשיב משי' דחזקי' דלדידי' ליתא ולכן השיב האמת כשם שמצוה כנ"ל ועיי':

עוד הקשה פ"י דלימא דרשב"ג אלאחר יאוש השיב תרתי דרבנן ג"כ ס"ל דחזקי' אלא דאלימ' להו דלמא אתי לאמנועי והוצרך רשב"ג לומר כשם שמצוה וכו' וחיישי' לדחזקי' וכ' דזה י"ל דא"כ צ"ל דרבנן באמ' ס"ל דחיישי' שאתי לאמנועי והא לא רצה משו"ה לומר כאביי כמ"ש תוס' אלא דהדר הקשה הו"ל לומר דרשב"ג לא ידע מ"ט דרבנן דל"ל חששא דיפיל עצמו ואולי משו' חשש דאתי לאמנועי ולכן השיב כשם שמצוה וכו' אבל באמת ס"ל לרבא דלרבנן ל"ח משו' אתי לאמנועי אלא דל"ל דחזקי' כלל. וקושי' זו א"צ לפנים כיון דסוף כ"ס צריך לדחוק דרשב"ג לא ידע מה דקאמרו רבנן ומה טעמי' למה לן לאורוכי כ"כ ולחדש דמספקא לרשב"ג אולי רבנן ס"ל דחיישי' דלמא ממנעו ולא פרקו וחשש זה אלימי מחשש חזקי' ולבסוף לא יצאנו מן הדוחק דרשב"ג לא ידע מה דקאמרו ומה טעמיי' נקוט בקצרה דלא ידע אי לפני יאוש ואמר כשם שמצוה והוא פשוט. אלא

שראיתי בחי' ר"ן בשם רא"ה שנתקשה למה מזכיר רשב"ג כשם לדחות רבנן אי אזלו לפני יאוש ולא פירש טעמו אי לאחר יאוש משו' דחזקי' ותי' דגם אי לאחר יאוש הוצרך רשב"ג לכשם גם תאמר נגד חשש דחזקי' איכא איפכא חשש דלמא ממנעו ולא פרקו לכן אמר כשם. וצ"ע א"כ הא בוודאי לא הי' צריך ש"ס לומר דאמר כשם משום לפני יאוש הול"ל דקאי הכל רק לאחר יאוש והוצרך לכשם כמ"ש הרא"ה והא ס' כ"ס צ"ל דגם לאחר יאוש אמר כשם וצ"ע. ויש לדחוק דלשנא דאמר להם קשי' לש"ס דמשמע דלרבנן אמר ואי לאחר יאוש רשב"ג לעצמו אמר כך משו' דחזקי' ומשו' כשם ודוחק וצ"ע:

ונלפע"ד לפמ"ש תוס' הא דלא חששו שמא ימנעו גם בשפדאו לשם עבדות והיינו שהם פדאו להנאת' כדי להשתעבד בו ומתרץ משו"ה לא גזלו העבד מרבו וכיון דלא שייך ה"ט ולא ס"ל לרבנן משום ממנעו רק כשפדאו לשם ב"ח לשם מצוה שפיר קאמר רשב"ג כשם וכו' אבל אי לאחר יאוש שייך טעמא דרבנן גם כשפדאו לשם ב"ח דהא ליכא גזל אדרבא דשל פודאי הוא מדינא ומשו' ממנעו אוקמא אדינא ואיך אמר רשב"ג על זה כשם שמצוה תינח בפדאו לשם ב"ח אבל בפדאו' לשם עבד לעצם לאחר יאוש יש לחוש שלא יפדוהו לשם מצוה רק להנאת עצמ' וימנעו הו"ל לאוקמי אדינא ולמה אמר רשב"ג לרבו ראשון לפי' ר"ת ושפיר מקשה מאי כשם דאין זו שייכות על חשש שימנעו וע"כ דחכמי' לאו משו' ממנעו לא ס"ל חשש דחזקי' אלא דל"ל כלל וא"ש ועיי':

והנה הרע"ב כ' לרבנן משו' ממנעו ולרשב"ג משו' דחזקי' נראה דס"ל דחכמי' ג"כ ס"ל משו' דחזקי' לולי משו' דממנעו ומקשי' הא ש"ס מקשה לרבא מאי כשם ונדחק רשב"ג לא ידע ולא רצה לומר כהנ"ל והי' נ"ל עפמ"ש בסמוך דלהכי לא רצה לומר כן משו' דתשוב' רשב"ג לא א"ש בלשם עבדות הא איכא משו' ממנעו דלא רצו לפדות רק להנאת עצמ' וגזל ליכא וכ"ש לשיטת רש"י ור"ת דבין כך ישתעבד קאי על ראשון אפי' לשם עבדות אבל לפי פי' משניות דבין לשם עבדות בין לשם ב"ח ישתעבד לרשב"ג לשני י"ל דרשב"ג השיב לרבנן כשם דלא שייך ממנעו בפדאו לשם ב"ח ובפדאו לשם עבד הא בהא ס"ל כרבנן דמשתעבד לשני דל"ש דיפיל עצמו אלא דכבר כתבנו לעיל קוד' דאסיק דבברח ל"ש מפיל עצמו עכצ"ל דרשב"ג ישתעבד לראשון קאמר דלשני עדיין לא הועילו שיפיל ויברח ולומר בלשם עבדות לשני ולשם ב"ח לא' א"א כמ"ש רשב"א דבין ובין משמע שיהי' שווי'. ועכצ"ל דבין ובין לראשון וא"א לומר דמשיב רשב"ג כשם לרבנן דאין זו תשובה בפדאו לשם ב"ח והוצרך לדחוק לרבא דלא ידע רשב"ג מה דקאמרו רבנן אבל בתר דמסיק בברח ליכא למיחש שמא יפיל מפרשינן דרשב"ג בין כך וכו' הכל לשני

כפי' המשניות ממילא י"ל דרשב"ג אמר כשם לרבנן דס"ל משו' ממנעו ל"ח שיפיל עצמו. וא"ש פי' הרע"ב ועיי':

אלא הגם דיש מקו' לפרש כן וליכא דוחק לרבא וקיי"ל כרבא. אבל הרע"ב דמפרש דרשב"ג באמת ישתעבד לראשון א"א להעמיס בכוונתו כמ"ש דהא לפי דברינו למסקנא מפרשי' דרשב"ג ישתעבד לשני והוא כ' ישתעבד לראשון: וראיתי בחי' אאמ"ו מאוה"ג זצ"ל שכ' דראה הרב"ט דרי"ף העתיק תי' ש"ס לקטלא אזיל כו' ולפי דפסק הרי"ף כרבנן דרשב"ג לא צריך לתי' זה וע"כ דס"ל גם רבנן ס"ל דחזקי' אלא דאלימא להו חשש דלמא ממנעו ול"פ אבל בעבד שברח ל"ש חשש זה הדרי' לחשש דחזקי' אם לא משו' תי' ש"ס לקטלא אזיל אלו דבריו הקדושי' זצ"ל וש"י. אלא דעל הרי"ף גופ' קשה קו' הנ"ל על דלא קאמר ש"ס הכי ול"ל לדחוקי דלא ידע רשב"ג מה קאמרו רבנן והנלפע"ד הנה הפ"י הקשה לעצמו יאמר נא ש"ס כן ותי' דא"כ צ"ל דרבנן ס"ל חשש דלמא ממנעו ול"פ וזה א"א לרבא דלמה נאיד מאוקימתת אביי וע"כ דלא רצה לומר לאמת חששא דממנעו ול"פ. ודברי פ"י צריכי' תבלין מנ"ל דרבא ל"ל דס"ל כאביי ול"א רק לעולם יש לאוקמי מתני' גם לאחר יאוש וישתעבד לשני ומר אמר חדא וכן כ"פ בש"ס ולעולם מודה די"ל גם כאביי וא"כ שפיר גם לאוקימתא דרבא דטעמיי' דרבנן דל"ח לדחזקי' משו' דלמא ממנעו וצריך להוסי' דברי' דהא המקשן מתחלה הקשה אי לאחר יאוש למה ישתעבד לראשון וכ' רש"י דמשמע לי' לראשון וכתבנו לעיל דדחוק לי' לומר לשני משו' דרשב"ג אמר סתם ישתעבד משמע כמו לרבנן והא לרשב"ג ע"כ ישתעבד לראשון משו' דחזקי' ולכן מוקי אביי באמ' לפני יאוש וא"כ אם גם רבא ניחא לי' באוקימתא דאביי רק אמר דיש לאוקמי גם לאחר יאוש מהיכי תיתי נוקמי מתני' בהכי ולדחוק היכא דיש לנו דרך סלולה לפרשה בלי דוחק וע"כ דרבא דחוק ומוקי נפשי' משו' דלא נרא' לו לומר לאמת דרבנן ס"ל דלמא ממנעו ול"פ וכי כן א"א לפרש דרשב"ג אחר יאוש אמר כשם לרבנן דא"כ סו' כ"ס צריכי' לומר לרבנן דס"ל דלמא ממנעי יאמר מיד כאביי בלי דוחק במתני' כנ"ל:

ואומר מעתה לפמ"ש רשב"א כדמסיק בטעמא דרבא משו' דקנה בכיבוש מלחמה ליכא חילוק בין לפני יאוש בין לאחר יאוש ישתעבד לעולם לבעלי' שני' חוץ בפדאו לשם ב"ח וצ"ל דאביי ל"ל ילפותא מוישב ממנו שבי וס"ל לפני יאוש לבע"ר ולפ"ז לרבא אין מנוס רק לדחוק במתני' דאם נוקמי קוד' יאוש מ"מ ישתעבד דרבנן לבעלי' שני':

וישתעבד דרשב"ג לבעלי' ראשוני' היינו בפדאו לשב"ח ואיכא דוחק בכפלי' דישתעבד לרבנן לשני ודרשב"ג בלשם ב"ח לבעל ראשון ולשם עבדות לשני ובין ובין משמע הכל

בחדא מחתא או לשני' או לראשוני' ולרבא לעולם צריך לדחק לכן אמר רבא לעולם לאחר יאוש לומר דג"כ י"ל לאחר יאוש דכמו בזה יש דוחק כן יש לאוקימתא לפני יאוש ויותר יש דוחק באוקימתא לפני יאוש לדידי' ולכן מצדד לאוקמי לאחר יאוש אבל בזה ס"ל ג"כ כאביי די"ל טעמא דרבנן דלמא ממנעו ול"פ ול"צ לדחוק דרשב"ג ל"י מה דקאמרו רבנן אלא ש"ס עד דלא ידע טעמא דרבא דשני קנאו משו' כיבוש מלחמה סבור דהכל תלוי ביאוש להוציאו מבעלי' ראשוני' וא"כ לאוקימתא דיאוש ליכא דוחק ולאוקימתא דלאחר יאוש איכא דוחק ע"כ דרבא דחיק נפשי' דלא רצה לומר טעמא דרבנן דלמא ממנעו ול"פ והוצרך ש"ס לדחוק עוד דלא ידע רשב"ג מה דקאמרו אבל לאמת יש לפרש הכל במרווח ומה לנו לדחוק כ"כ דלא ידע רשב"ג וה"ט דרי"ף דס"ל דרבנן מודי' לדחזקי' רק ממנעו אלימא להו ובברח צ"ל לקטלא מסר נפשי' וא"ש פי' הרעב"ט כנ"ל עיי' היטיב:

דף לח.

ברח שאני השתא לקטלא מסר נפשי' כו' הרי"ף העתיק קושי' ותי' ש"ס ברח שאני והקשה אאמ"ו מאוה"ג זצ"ל הא הרי"ף פוסק דכרבנן דרשב"ג כמ"ש רמב"ן ומה לו להעתיק תי' ש"ס לר"י ברח שאני וקושי' זו צ"ע ליישבה ונ"ל כשנבין מ"ש הרמב"ן דלא מסתבר טעמא דרשב"ג ולאו בכ"מ נקטי' הלכה כרשב"ג רק היכא דמסתבר טעמא וצ"ל למה לא מתרץ לר' יוחנן כן דהכא לא מסתבר טעמא דרשב"ג וצ"ע:

ונ"ל הא דלא מסתבר הכא טעמי' דרשב"ג דרחוק שיפיל עצמו לגייסות משו' שיפדוהו דלמא לא יפדו אותו שיהי' נשאר ביד נכרי ובס"ד דבברח ג"כ שייך שמא יפיל עצמו מסתבר טעמי' דרשב"ג שיסמוך שיפדוהו דמצוה לפדותו ואם יראה שאין פודי' אותו יברח לו ויצא לחירות אבל לפי דמסיק ברח שאני אטו לקטלא מסר נפשי' כו' וליכא רק שמא יפדוהו לחוד לא מסתבר טעמא דרשב"ג דעל סמך שיפדוהו לחוד יפיל עצמו והא"ש דהוצרך לתרץ לר"י ברח שאני ולא מתרץ דלא מסתבר טעמא דרשב"ג בס"ד דגם בברח שייך שמא יפיל מסתבר טעמא וכד מסיק דברח שאני באמת י"ל דל"ל לר"י דרשב"ג אפי' בפדאוהו לשם ב"ח והא"ש דמביא הרי"ף תי' ש"ס ברח שאני כדי לתת טעם למה לא פסק כרשב"ג ולא מסתבר לי' טעמא דרשב"ג משו' דברח שאני וא"ש נכון ועיי':

ואינהו סבר לפני יאוש הוי נתקשה תוס' דלמא ס"ל כרבא כ"ל עפמ"ש רשב"א בשם רמב"ן דאי מתני' בלפני יאוש ורשב"ג דינא קאמר ורבנן תקנתא קיי"ל כרשב"ג ולרבא רבנן דינא לרשב"ג תקנתא קיי"ל כרבנן ולפ"ז א"ש דקאמר ש"ס והם סברו לפני יאוש דאי לאחר יאוש וכרבא איך אמרו בפשיטו' אנן כרשב"ג ס"ל הא רבנן דינא קאמרו וראוי

לפסוק כרבי' וע"כ דס"ל כאביי כמ"ש כנ"ל וי"ל מזה הוציא הרי"ף וגאון דלרבא הלכה כרבנן וק"ל: אמר אביי אי לאו דאמר ר"י א"ש כל המשחרר כו' צ"ב מה רצה אביי בזה אי לאו דאמר הול"ל דאין כופי' דאמר ר"י א"ש כו' גם צ"ב מה דאמר רבינא ומודה שמואל למי מודה הא פליגו תנאי אי לעולם ב"ת רשות או חובה ובמלתא דאסורא מלתא אחרינא הוא. ונ"ל עפמ"ש מהרמשי"ף הא דלא הקשה ר"א אדר"א דהי' מקום לומר דווקא מפקיר אסור אבל משחרר לגמרי מותר כדי שיהי' ישראל גמור אבל משמואל דאמר אסור לשחרר מקשה שפיר וכ"כ פ"י ונ"ל דזהו שאמר אביי אי לאו דאמר שמואל כו' הוי ס"ל דמ"ד חובה היינו לשעבד בו ואסור להפקירו אבל לשחרר מותר והי' כופה לשחרר והשתא דאמר שמואל אסור לשחרר אין כופי' ורבינא אמר מודה שמואל היינו הגם דשמואל חידש לן מסברא דילי' דמה שלא הי' סברת חוץ של אביי דגם לשחרר שיהי' ישראל גמור אסור היינו כדי שיתחייב במצות מה שאינו מצווה עכשיו משו"ה לא התירה תורה לשחרר דהא אין חיוב לגייר נכרי ולשחרר עבד כדי שיתחייב אבל מודה דמותר לשחרר משו' מלתא דאיסורא שעושה מעשה ע"י שיש בה מלתא דאסורא מיד וכן משו' מצוה שמחויב בה עתה וא"ש לשון מודה ועיי':

כל המשחרר עבדו עובר בעשה כ' תוס' דמלקמן שחררו שפחתי ל"ק כיון דאסור להם לשעבד משו' מצוה לקיי' דברי המת שוב ליכא איסור בשטר שחרור ורשב"א כ' בשם תוס' דשאני התם כשאמר שחררו כבר הוא מופקר שיש בלשון לשון הפקר וכיון שמופקר ועומד שוב ליכא איסור בשחרור ועיי' הגה' מהרמשי"ף בשם מהר"י ב"ל דמ"ש בתוס' דאין היורשים רשאי' לשעבד הוא כמ"ש רשב"א על שמם דהוא מפקירו במה שאמר שחררו ומ"ש משו' מצוה לקיי' זה טעות הדפוס עיי"ש והנה הרשב"א הקשה מעשו לה ק"ר עושי' לה ק"ר והא עשו לה ק"ר ע"כ לאו לשון הפקר שהפקירו הוא א"כ עדיין קשה על אמימר כמו לרב דמי משחרר וע"כ עשו לה ק"ר לאו לשון הפקר אלא שהם יעשו לה וכופי' משו' מצוה לקיי' ולפע"ד נראה דמעשו לה ק"ר לא הי' קשה לתוס' מעיקרא ולא הזכיר מזה בקושי' אלא משחררו דבעשו לה ק"ר שאמר פלונית שפחתי עשתה לי ק"ר עשו לה ק"ר הרי מפרש שעשתה לה ק"ר והוא חייב לה גמול והוי כמוכר' לה כמ"ש רשב"א ולכן לא הקשה תוס' מהא דעשו לה ק"ר אלא משחררה ומ"ש רשב"א דאחזוקי אינשי ברשיעי ל"מ ואמרי' מסתמא חייב לה גמול זה לא ס"ל ותוס' מדילי' אמר כך שחייב לה מסתמא ל"א שחייב לה ולזה מתרץ תוס' שפיר כיון דאמר שחררו כבר מופקרת וכן מוכח מדמקשה לאמימר מדיוק הא אמר שחררו דיש בלשון זה לשון הפקר וא"ש נכון ופשוט. אבל לפמ"ש תוס' לפנינו לא כיוון לכך אלא שע"י אמירתו

אסור ליתומי' לשעבד בה משו' מצוה לקיי' דבה"מ אלא דדבריהם צריכי' ביאור איך משום מצוה לקיים אסור לשעבד הא עיקר האיסור תלי' בעבודה ושיעבוד ואיך משו' מצו' לקיי' יעשו איסור וראיתי לטורי אבן ריש חגיגה שכ' בפשיטו' דכוונ' תוס' דיש כח ביד חכמי' לעקור בשוא"ת ואסרו לשעבד בעבד משו' מצוה לקיי' דה"מ זה שוא"ת וכיון דאסורי' לעבוד בו ממילא מותרי' לשחרר אלא דשוב הקשה מה צריך תוס' לדחוק בחצי עבד משו' מד"ר הול"ל כיון דמיחו חכמי' ע"י לשעבד בו שוב ליכא איסור לתת שטר שחרור עיי' בו ודבריו בכוו' תוס' לא נראי' לי מהיכי תיתי יעמידו דברי' לעקור דבר מה"ת משו' מצוה דידהו לקיי' דברי המת מה תיקון מצאו בזה והא הך מצוה לקיי' לא ע"ז לבד אמרו ומה גדר וסיג מצאו לעקור דבר מה"ת לבטל איסור לעולם בהם תעבודו ולכן נ"ל דכוונ' תוס' דוודאי אין חיוב מוטל על האדון לעבוד בעבדו תמיד ואם רוצה לא ישעבד בו אלא שאסרה התורה שלא יעשו הפקר שיהי' ברשו' עצמו ואין רשות רבו עליו על גופו לשעבדו ולעבדו כשירצה ולכן זה שמצוו' לבני' שלא יעבדו עמו לאו איסור עושי' כשלא יעבדו בו אלא ממילא כיון שמצווי' ועושי' מפי אביהם שלא לעבוד בו ומצוה וחיובא לקיי' דבריו ממילא בשום פע' לא יעבדו בו ממילא מותרי' לשחררו כיון שאין רשות להם לעבדו כנ"ל כוונ' תוס' נכון. ומ"מ לא הצלנו תוס' מקושי' ט"א דל"צ תוס' לומר דמצוה רבה שאני וצ"ע:

ועיי' תוס' ריש חגיגה ג' ע"ב בד"ה כופי' רבו שכ' גם לשמואל דמפקיר עבדו א"צ ג"ש מ"מ דטבא לי' עבדו לי' צ"ב מה הי' קשה לתוס' הא לשמואל יש איסור במפקירו כמו בנותן ג"ש ואי קשי' לתוס' ל"ל ג"ש יפקיר' הא במתני' לא קתני אלא כופי' רבו או לשמואל באמ' כופי' להפקירו ונ"ל כוונ' תוס' דכיון דמפקיר א"צ ג"ש למה להו לתקן לכוף רבו הו"ל לחכמי' להפקירו והפקר ב"ד הפקר וממילא יוצא לחירו' וא"צ כפי' ותי' תוס' דטבא לי' דעדיף לי' שיהי' שטר שחרור בידו ושוב הקשה תוס' הא אין אומרי' חטא ותי' משו' מצוה רבה הגם שיש אפשר ע"י הפקר חכמי' היינו אם הי' מפקירי' אבל כאן דרצו לתקן לכופו דטבא לי' לעבד ממילא לא ירדו להפקיר וא"א לעבד לישא אשה רק ע"י שחרור אדונו מותר לו לשחררו לזכותו במצוה רבה כנ"ל פשוט וראיתי מזדנזי' בו לכן כתבתיו:

ע"ב. וכפו את רבה ועשה אותה ב"ח הקשה במהרמשי"ף דלמא ס"ל כמ"ד רשות ונדחק דהא הלכה משחרר עובר כו' ולדידי' נראה דמוכח ע"כ דאזלו למ"ד חובה ע"פ קושי' תוס' לקמן נ"א ע"ב ד"ה לא לתוהו כו' בסופו לר"י דאשה מצווה על שבת הא דאמר רנב"י משו' דמנהג הפקר נהגו בו דמשו' שבת לא הי' כופי' אפשר לא תקיי' אח"כ עיי"ש ונ"ל להסביר דהא האדון עושה איסור ואומרי' לו חטא איסור בשביל מצוה רבה דלתוהו כ"ז

אי בוודאי תתקיי' מצוה רבה אבל אשה אפשר דלא תקיי' אח"כ מצוה דלשבת לא כייפי' לרבה לעשו' וודאי איסור. משו' ספק מצוה רבה דידה כנ"ל והא"ש אי ס"ל הנהו דכפו בהאי מעשה רשות למה אמר רנב"י משו' מנהג הפקר נהגו בה ול"א משו' שבת שמא וקרוב לוודאי שתקיי' כמצוה עלי' והא האדון אינו עושה איסור וע"כ דס"ל חובה וא"ש:
וכ' תוס' הא דחצי' עבד דכופי' רבו משו' מצוה רבה דלשבת יצרה וברשב"א פ"ק דשבת כ' בחצי' עבד ליכא משו' לעולם בהם תעבודו כיון דחציו ב"ח והקשו העולם ממתני' דהכא דמקשה לאביי מהאי אמתא ח"ש וחב"ח הא בחצי' שפחה ליכא איסור כלל וראיתי בחי' אאמ"ו מאוה"ג ז"ל שני תירוצי' נכוני ע"ז. דלכאורה צ"ל טעמא דרשב"א דליכא בחצי' ב"ח לעולם בהם תעבודו בחציו שלו צריך לקיי' לעולם בהם תעבודו וכי בעבד של ב' שותפי' שעובד לזה י"א ולזה י"א לא יהי' לכ"א משו' לעולם בהם תעבודו ונראה דטעמו כיון שחצי' ב"ח גם ביום שעובד אותו מ"מ חציו ב"ח ממילא אסור לעבוד בו עבודת פרך כמו בישראל דהא חציו ב"ח עובד ג"כ וכיון שא"א לעבוד בו כמו בעבד גמור פקע לגמרי לעולם בהם תעבודו שא"א לקיימו. ולפ"ז דווקא באינשי דמעלו אבל באינשי דלא מעלו דרשי' בפ' איזהו נשך דמותר לעבוד בישראל עבוד' פרך הדר גם בחצי' עבד לעול' בהם תעבודו והא"ש בהאי דעבדו אינשי אסור' והיא מאינשי דלא מעלו מותר לעבוד בפרך גם בצד חירות שבה שפיר הקשה ש"ס לאביי הא חדא. ועוד קאמר לפרש לשון ב"ש לקמן במתני' תקנתם את רבו ואת עצמו לא תקנתם צ"ב מה לכל אריכת הזה וגם מה תקנה תקנו בזה הא דינא היא שיעבדו י"א ונ"ל דלהיותו חצי' ב"ח מפסיד הרב שלא יוכל לעבוד בו בפרך ולכן תיקנו שיעבוד רבו יום א' ויש כח בידם לעשות אותו יום כאלו גופו קנוי לו ויחשב ביום זה כמו עבד גמור ולעבוד בו בפרך וזה תיקונו של רבו ואמר ב"ש רבו תקנתם ואת עצמו לא תקנת' עי"ז שהתרתם לעבוד בו בפרך אסור לשחררו ולולי זה הי' תלוי ברצון הרב:
לשחררו כשירצה ולכן אמר ב"ש כופי' רבו היינו שסתרו תקנה ראשונה וחוזר לדינא דאסור לעבוד בו בפרך ומותר לשחררו ותיקנו עוד לכופו על כך וא"ש מתני'. ולפ"ז באשה דאינה מצווה על פ"ו ולשב' כמ"ש תוס' התקנה על מקומ' עומד' שמותר לעבוד בפוך שפיר מקשה ש"ס כאן לאביי אלו דבריו זצ"ל ומה מתקו לחיך וש"י. וגוף הסברא להטעי' טעמא דרשב"א מצאתי בקצה"ח סי' קע"ה:
ואני בעניי הכינותי ישוב נכון בשנקדי' מ"ש מהרמשי' ופ"י די"ל דלא אסרה תורה לשחרר כדי שיהי' ישראל גמור לילי דאמר שמואל המשחרר עובר ופ"י כ' דשמואל לשיטתו דמפקיר עבדו יוצא לחירו' מוכח דגם במשחרר לגמרי איכא איסור אבל

להלכתא מנ"ל והניח בצ"ע ונ"ל דמקרא מוכח בשנאמר דסבר' מהרמ"ש ופ"י לא שייך רק בעבד עכשיו אינו מקיי' רק מצות כאשה ואחר השחרור יקיי' כל מצות כאיש אבל בשפחה ליכא נפקותא גם אח"כ לא תקיי' מצות ביותר ועיי' מנחות מ"ג ע"ב דמקשה דמברכי' שלא עשני עבד ואח"כ שלא עשני אשה ועיי' רש"י שם הא עבד ג"כ מחויב במצות כאשה ומשני זילי ונדחק רש"י דאיכא מ"מ זלזול טפי בעבד ולדידי נראה דאשה בת אברהם היא משא"כ עבד היוצא לנו דמדמה עבד לאשה רק משו' זלזול בין לפי' רש"י בוודאי ליכא משו' זה מצוה לשחרר ודוחה לעשה דלעולם ב"ת ובין לפי' דידי כ"ז רק בין עבד לאשה בת אברהם אבל בין שפחה מחויב' במצות לאחר שנשתחרר' ליכא חילוק בענין חיוב מצות והיא לאו ב"א נעשי' אח"כ כנ"ל נכון וברור ואומר מעתה דמקרא מוכח דאסור לשחרר עבד דהא כתוב מהם תיקנו עבד ואמה וכתיב בתרי' לעולם בהם תעבודו קאי אתרווייהו על עבד ועל אמה וכמו דבאמה לעולם בהם תעבודו דאסור לשחרר לגמרי דאין בו יתרון כן קאי לעולם בהם תעבודו על שחרור בעבד ש"מ דאסרה תורה אפי' לשחרר כנ"ל נכון מאוד:

ואחר הוצע' זו אומר אני שמ"ש רשב"א דבחצי עבד ליכא משו' ל"ב תעבודו דהי' מקו' לומר דמותר לשחרר כדי שיתחייב במצות אח"כ לולי דגלי לן קרא כמ"ש וזהו דקמ"ל שמואל המשחרר ולא אמר הלכה כר"ע דקמ"ל אפי' לשחרר אסור ונפק' מקרא אבל מודה שמואל משו' מלתא דאסורא כמ"ש דעושה עכשיו איסור מותר דלא אמרה תורה תעבודו במקו' שעי"ז יכשל באיסור וכן כשמעוכב עי"ז מלעשו' מצוה המוטל עליו או על חציו וזהו טעמו של רשב"א דבח"ע דא"א לקיי' מצות פ"ו המוטל על חצי' ב"ח שבו כה"ג ל"א תורה שאסור לשחרר כנ"ל ועיי'. וממילא דל"ק מחצי' שפחה דאינה מצווה בפיו וליכא עיכוב מצוה ע"י עבדו' הדר איכא משו' ל"ב תעבודו ול"א רשב"א רק בעבד דקתני במתני' חציי' עבד דווקא כנ"ל נכון בעזה"י:

וממקום שהקשו על הרשב"א יש לעשו' לו סמוכי' דיש להבין לענין מאי מביא דרנב"י משו' דנהגו וכו' אם הי' הטע' משו' דאשה מצווה על פ"ו כריב"ב הי' קשה משו' מצוה סופי' ה"ה משו' מכשול רבי' וכ"ש הוא ועיי' מהרמשי"ף שכ' הא דהי' קשה לתוס' מחצי' עבד וכ' משו' מ"ר דפ"ו ולא הוקשה לו מחצי' שפחה שכפו דפשיטא לתוס' משו' איסור בידי' דכופי' אבל לקיי' לא חוץ משו' מ"ר חמירא וא"כ קשה דבלא רנב"י קשה על אביי ולפמ"ש א"ש דאי אשה מצווה בפ"ו הי' קשה דליכא כלל ל"ב תעבודו כמ"ש רשב"א ולכן הקדי' דרנב"י וא"ש עיי':

ע"ב. מצוה שאני הקשו ראשוני' וכי משו' מצוה דרבנן מותר לעבור בעשה וכ' ברשב"א בשם רמב"ן וכ"כ בחי' ר"ן מדנפשי' דהטע' שאסרה התורה לשחרר משו' לא תחנם וכל שעושה לטובת עצמו לאפרושי מאיסור' או לעשות מצוה כר"א ליכא לא תחנ' ורשב"א תמה וכי מגרע גרע מגר תושב דמותר לתת לו מתנת חנם. ולדידי קשה עוד תינח למ"ד דאסור ליתן לנכרי ולמ"ד דאפי' לנכרי מותר ליתן עכצ"ל דגזה"כ הוא וכי נעשה בזה פלוגתא ועוד קש' לי לפמ"ש רמב"ן יהי' אסור לתת לעבד שום מתנה כגוי ולעיל י"ב ס"ל לרבנן דמאן דרחי' ע"ב חורין אעבד נמי מרחם ורשב"ג ג"כ מודה דמותר רק דאין מרחמי' כ"כ עליו עיי"ש ולרמב"ן הא אסור ליתן לו חוץ משנאמר דרבנן ורשב"ג ס"ל דמותר לתת לנכרי מתנת חנם ולדדהו גזה"כ הוא וכ"ז דוחק וצ"ע:

ולכן כ"ל דוודאי עבד אינו גרוע מגר תושב ומותר לתת לו נבילה וכיוצא בו ולא אסרה תורה להנותו אלא הנא' בחנם כל כי האי להוציאו מעבדות לחירות משעבוד לגאולה והוא אדון לעצמו ועיי' תוס' ע"ז כ' ע"א ד"ה ר"י שכתב דלר"מ מותר לנכרי דווקא אם בלא"ה הי' יוכל לחיות אבל להחיותו אסור ורמב"ן כ' ודייק בלשונו כעין לא תחנם היינו כמו שמצינו שאסרה תורה לר"י לנכרי משו' לא תחנם כן אסרה תורה לעבד חוננו כ"כ לשחררו ולעשותו חפשי ואם הי' שייך הנא' כמו גבי גר תושב ג"כ הי' אסור וא"ש דגם לר"מ דמתנ' חנם לנכרי שרי יודה הכא וא"ש גם רבנן ורשב"ג לעיל י"ב ולא צ"ל דס"ל מותר לשחררו כנ"ל נכון בכוונת רמב"ן: וחזיתי' לאאמ"ו מאוה"ג זצ"ל שהקשה קושי' עצומה על הרמב"ן ונדפסה בספר דברי הברית במכתבו הארוך מש"ס ע"ז ס"ד דמקשה מדר"י דמשו' למעוטי תיפלה שרי מתנת חנם נשמע לר"ע עיי"ש ולרמב"ן כיון דמכוין למעוטי תפלה ואין כוונתו להמתו לנכרי אין כאן איסור מתנת חנם ואיך נשמע לר"ע דמותר לקיי' כלאי' לעשות איסור משו' למ"ת ע"כ והיא קושי' חמורה ועצומה מאוד. והוא מותב והוא מפרק לה דע"כ לא אמר רמב"ן רק דמצוה שעושה היא גדולה כמו פ"ו או לאפרושי רבים מאיסור' דמרוויח והוי כמוכרו לו אבל בשווה לא דלמה יעשה האחר' ויעבור על לא תחנם אלו דבריו בקיצור. ובמח"כ לא זכיתי להבין כיון דמתכוון לטובת עצמו יהי' אפי' רשות ודבר מועט סוף כ"ס אינו מחוכך בלבו ואינו חפץ בטובת הנכרי ועבד ליכא חנינה כלל ומ"ש רמב"ן דהוי כמוכרו היינו לדינא מותר כה"ג כמו שמותר למכור לו כן דבר זה דומה מצד א' למכיר' שאינו מוותר נגדו כיון שלטובת עצמו מכוון והקושי' במקומה בחמורתה עומדת וצריכא עיונא רבא:

ומה שחנני הי"ת בישוב קושי' זה הוא בשנבין דברי רמב"ן שמטעי' טעם איסור דשחרו' משום לא תחנם הא שחרורו וידו באי' כא' ומי נהנה בשחרור והפקע' השיעבוד ישראל

דמיד ברגע א' מתהפך כחומר חותם מעבד לישראל ואיך שייך לומר לא תחנם לנכרי דאסרה תורה גבי נכרי שנהנה ממתני חנם. ונ"ל דס"ל לרמב"ן דהקפד' שלא ירחם ויחונן נכרי או עבד ולא יהי' לבו להטיב לו ולכן גם בשחרור איתא להאי טעמא אם משחררו להטיב עמו להוציאו מעבדות הגם כשנהנה ממתנתו כבר הוא ישראל מ"מ הוא המשחרר חונן העבד וריחמו לעשותו חפשי מעבודתו הרי הוא חונן לעבד וזה אסרה תורה אבל כל שלהנאת עצמו הגם שסוף כ"ס נהנה ליכא משו' לא תחנם כנ"ל כיון שלא מצד רחמנות באו לידו כנ"ל. אלא מש"ס ע"ז ס"ד מוכח אפי' הישראל עושה להנאתו מתכוון למצוה ולא משו' רחמנותו על הנכרי מ"מ איכא לא תחנם וע"כ צ"ל דהקפיד' תורה שלא יבוא ליד נכרי דבר בחנם שנהנה בו בחנם על ידו ודלא כרמב"ן ונ"ל לפמ"ש דבאמת תרתי אית בי' דאמרה תורה לגר תתן ולא לנכרי וגם כתוב לא תחנם שלא לחונן ולרחם אותו ואפי' לומר מה נא' נכרי זה אסור שלא ימצא חן בעיני' וכ"ש שאסור ליתן לו דבר משו' שמצא חן בעינו ולבו אליו ועיי' תוס' ע"ז כ' ע"א למה צריך תרתי ולהנ"ל א"ש ומעתה בעבד דל"ש לאסור משו' שע"י מרוויח ויש בידו מתנ' חנם דהא כשנהנה הוא כבר ישראל וליכא רק משו' שמחונן ומרחם העבד בעודו עבד לפניו לעשותו חפשי ע"ז שפיר כ' רמב"ן כיון שאינו עושה מרחמנותו על העבד מותר הגם שסו' כ"ס נהנה במתנ' חנם הא נהנה כשכבר נשתנה ונעשה ישראל אבל לתת לנכרי גם שאינו מכוון להנאת הנכרי ואינו מרחמו מ"מ אסור דסו' כ' נהנה הנכרי בנתינה זו וקרא אמר לגר בנתינה ולנכרי במכיר' דווקא אבל לא יהי' לו מתנה ע"י כלל ולא תלי' בכוונתו וא"ש ש"ס דע"ז ס"ד כנ"ל נכון וברור בעזה"י:

ועיי' תוס' ע"ז כ' ע"א ד"ה ור"י שהקשה וכי ל"ל לר"י מפרנסי' עניי נכרי' מפני דרכי שלום ותי' דדרכי שלום אין זו מתנ' חנם עיי"ש נרא' דכוונ' תוס' כמ"ש רמב"ן כיון דאינו מכוון להטיב לנכרי רק מפני דרכי שלום מותר אלא דתסוב הקושי' על תוס' מע"ז ס"ד דהא תוס' גם בנכרי ס"ל דמותר כל שאינו מכוין להנאתו וצ"ע ואפשר כוונת תוס' דווקא מה שנותן מפני דרכי שלום הוי כמוכרו לו שנותן לו לפייסו שלא יצערו הוא או חביריו אם ימנע הטוב ממנו ופודה ישראל נפשו משחת ע"י מתנה זו שנותן לו אבל משו' הנא' אחר' שנהנה ישראל כגון לעשו' מצוה א' כיוצא בו דליכא שייכו' לנכרי לא כנ"ל ועיי':

ודע דנ"ל לרמב"ן הנ"ל בחצי' עבד מותר לשחרר דכל עיקר הטע' משו' שמרחם על העבד לעשותו חפשי וזה אסרה תורה אבל כל שחצי ב"ח רחמנותו על חלק וצד ישראל שבו ומצוה קעביד שמרחמו וברשב"א שבת א"א להעמיס זה דהא דוחה כאן דברי רמב"ן בשתי ידים אבל אנן לעצמינו בשיט' רמב"ן נ"ל נכון ופשוט שבחצי'. עבד אפי' אין שום

טעם והנא' לישראל מותר וה"ה חצי' שפחה וחצי' ב"ח ומ"ש אלא דקש' עלינו לכאורה מדמקשה ש"ס לאביי מחצי' שפחה כעין שהקשו על רשב"א אבל לדידן לק"מ דש"ס מקשה לאביי ומשו' אסורא לא היינו דס"ל אפי' במקו' להציל מאיסור אסור וע"כ דלא ס"ל דאסור משו' לא תחנם דאי ס"ל טעמא דאסור' משו"ה בוודאי כל שמתכוון להציל מאיסור ליכא ל"ת ומותר וע"כ דל"ל ה"ט מ"ש מחצי' שפחה כיון דל"ל טעמא דאסורה משו' ל"ת ממילא גם בחצי' שפחה וחב"ח אסור ומשני דאביי ג"כ א"ל ה"ט אלא דאפשר בעבדא דמנטרי' ואם משחרר נראה דלאו להציל מאיסור אתי דאפשר לו באופן אחר אלא משו' דמרחמא וזה אסור ולאמת דמשו' אסור' מותר ומשו' דזיל בתר טעמא משו' לא תחנם כמ"ש רמב"ן ממילא בחצי' שפחה מותר בלא"ה והא דאמר רי"צ משו' דעבדו בה איסור היינו משו"ה כפו אותו לשחרר ובלא"ה הגם דמותר למה לנו לכופו לשחרר בלי טעם כנ"ל נכון ועיי':

ויש לי לעשו' סמוכי' לדברינו בכוונת רמב"ן מדמקשה משמואל על ר"א ולא הקשה ר"א אדר"א וכן הקשה במהרמשי' ובפ"י ונ"ל דלולי דשמואל ה"א דמותר לשחרר ודווקא להפקיר אסור משו' דנהנה במתנ' חנם בעודו עבד אבל משחרר מותר דכשנהנה כבר ישראל הוא ומשו' שמרחמו כשהוא עבד ומשחררו על זה לא קפד' תורה כן י"ל ולכן מקשה משמואל דאמר אסור לשחרר דגם זה אסרה תורה ול"ל לחלק וא"ש:

והנה המג"א סי' צ' הקשה על הרמב"ן מש"ס ברכו' דהקשה מהב"ע: הוא ומשני מצוה דרבי' שאני ולרמב"ן כיון שלטובתו והנאתו מכוון יהי' מצוה כ"ד דרבנן ואפי' רשות מותר והיא קושי' חמורה תה רבות בשני' יצאתי ליישב קושי' זו הנה כבר עמדו האחרוני' בדקדוק חמור בסוגי' דברכות דתחלה מקשה לריב"ל והדר מקשה הא המשחרר עבדו כו' קושי' זו אין לה שייכו' לדריב"ל כלל ועיי' צל"ח שם. ונ"ל דרשב"א דחה סבר' רמב"ן דהא בגר תושב מותר ועבד ל"ג מג"ת וכבר ישבנו זה לעיל דמתנה כזו אסרה תורה ומ"מ עכ"פ צ"ל דעבד לאו בכלל ישראל נכנס שאסרה תורה לחוננו ויש סתיר' לזה מדריב"ל דאמר אשה ועבד מצטרפי' וכ' רא"ש שם הגם דכתיב ונקדשתי בתוך בני ישראל כיון דעבד מחויב במצות כאשה כישראל יחשב ושכינה שורה עליו עיי"ש וכי כן בוודאי אין המוח סובל ושום שכל יקבל לומר דאסרה תורה לחוננו כיון דנחשב כישראל ושכינתא שרי' ע"י בתוך עשרה וע"כ דגזה"כ הוא שלא לשחררו ודלא כטעמא דרמב"ן ומעתה א"ש סגנון ש"ס דברכות דבלא"ה לא הי' קשה מדשחרר ר"א ועובר בעשה דידע די"ל כיון דלהנאתו מכוון מותר דלא אסרה תורה אלא משו' לא תחנם אבל לריב"ל דס"ל דעבד מצטר' ע"כ דס"ל דכישראל חשיבא וחזי לצטרופי שהשכינה שרי' ע"י ע"כ דאין זה

טעמא דאסרה תורה לשחרר משו' ל"ת וגזה"כ הוא שפיר מקשה ודאי התי' דמצוה הוא הא מהב"ע הוא דאסור לו לעשו' כן משו' מצוה דרבנן ומסיק מצוה ע"כ מצוה דרבים שאני וכ"ז לריב"ל אבל לפי דלא קיי"ל כריב"ל מתרץ הכא שפיר בסתמא מצוה שאני וכמו שפי' רמב"ן דעיקר טעמא משו' ל"ת וכל שיש לו הנא' כ"ד מותר כנלפע"ד:

ועכשיו הוספתי מיא וקמחא דסבר' רמב"ן אם אפשר לומר דאסרה תורה לחונן לעבד תלי' בפלוגתא דרבנן ורשב"ג דלרבנן דס"ל לפי אוקימתת אביי לעיל ל"ז ע"ב דליכא מצוה לפדו' עבדי' מן הנכרי ע"כ דס"ל דבישראל לא יתחשב משו' שמחויב במצות כאשה ואין מצות פדיון שבוי' בו י"ל ג"כ דמשו"ה אסרה תורה לתת לו מתנת חנם ולשחררו דכנכרי יחשב או כגר תושב וגם לו הי' אסור מתנה גדולה ולחוננו כ"כ כמ"ש אבל לרשב"ג דאמר כשם שמצוה לפדו' ב"ח כו' לשון זה נרא' דליכא חילוק דס"ל דכישראל חשוב הוא והאשה דמחויב במצות במותה לדידי' רחוק לומר דאסור לחוננו וע"כ איסור שחרור גזה"כ בלי טעם הנ"ל. ומעתה י"ל דש"ס אזיל ובא הכא ליישב לשמואל הא דר"א ושמואל לשיטתו דע"כ ס"ל כאביי כמ"ש תוס' ל"ח ע"א ופליגו רבנן ורשב"ג אי איכא מצוה בפדי' עבדי' והלכה כרבנן דרבי' נינהו או עכ"פ י"ל ר"א כרבנן שפיר מתרץ מצוה שאני דכל עיקר איסור משום ל"ת דכנכרי חשוב הוא כמו דלרבנן ליכא מצות פדיון שבוי' גבי' אבל ש"ס ברכו' אזיל לריב"ל דאשה ועבד מצטרפי' ע"כ ס"ל דבישראל חשוב הוא ולא ס"ל כרבנן או דס"ל כרבא וגם רבנן לא ס"ל דאין מצוה לפדו' עבדי' דכישראל חשוב הוא שפיר מקשה והולך על ר"א והוצרך לאסוקי מצוה דרבי' שאני כנ"ל ע"ד פלפול וחידוד ועיי'. ומיושב ג"כ דקדוק צל"ח דמישך שייכא שקלא וטרי' ש"ס לריב"ל עיי' וק"ל:

עוד נ"ל בישוב קושי' מג"א דלר"מ דס"ל מותר לתת מת"ח לנכרי כ"ש וקו"ח לעבד ורמב"ן לא אמר רק לפי דקיי"ל כר"י דאסור לתת מת"ח לנכרי י"ל טעמא דקרא דל"ב תעבודו משו' מת"ח כעין דנכרי וא"ש סוגי' דהכא להלכתא וסוגי' דברכות רצה ליישב לרווחא דמלתא דר"א אפי' אי ס"ל כר"מ עוד י"ל עד"ז דמ"ש רמב"ן דאמרי' טעמא דקרא כעין ל"ת ולהנאת עצמו מותר זהו לר"ש דדריש טעמא דקרא להקל אבל לפי דקיי"ל דלא דרשינן טעמא דקרא להקל א"א לנו להתיר לשחרר להנאת עצמו משו' דאמרי' טעמא דקרא משו' ל"ת מנ"ל לומר כן כדי להקל וא"ש סוגי' דברכו' להלכתא מקשה מהב"ע הוא וכאן מקצר ועולה די"ל דר"א ס"ל כר"ש דדרש טעמא דקרא וי"ל עוד לכן מקשה כאן דלמא ר"א ס"ל רשות ולא כן מקשה ומתרץ בברכו' משו' דכאן מתרץ ר"א אליבא דחד תנא ושלא כהלכתא כר"ש דדריש טעמא דקרא מקשה ודלמא ס"ל גם בהא דלא כהלכתא כמ"ד רשות ושם דמתרץ דר"א כהלכתא ולכן מקשה מהב"ע היא לא מקשה

אח"כ דלמא ר"א כמ"ד רשות וא"ש וק"ל: עוד נפל מלתא בדעתי ליישב סתיר' הסוגי' דברכות ודכאן דלא מסיק שמעתתא הכא מצוה דרבי' כמו התם בברכות. וגם ליישב המשך סוגי' ש"ס דברכות דמקשה מר"א אחר דריב"ל. הנה הרא"ש בברכות שם כ' נגד בה"ג דהא ר"א שחרר עבדו ולא משמע דאיירי בפרשת זכור שהוא דאורייי' ש"מ מצוה דרבי' דרבנן דוחה לעשה דאורייי' עיי"ש. והנה אין כל כך תפיסה על בה"ג די"ל דמעשה שהי' בפרשת זכור. ונ"ל לחזק ראי' רא"ש ותוס' דלכאורה י"ל דריב"ל ל"א רק בתפלה דרבנן ובבהמ"ז זימון דרבנן (ועיי' פמ"ג או"ח סי' א' זימון דרבנן) בזה נ"ל ס"ל לריב"ל דעבד מצטרף אבל בדאורייי' כגון פ' זכור לא ועיי' בש"ס וברא"ש שם דנחית לחלק בין בהמ"ז לתפלה לענין צירוף קטן איזהו חמיר ונ"ל דריב"ל בזכור דאורייי' לא אמר וא"כ לק"מ מר"א דבזכור הי' והוצרך לשחררו אלא דלק"מ באמת הי' יוכל לומר דבפ' זכור הי' ורצה לומר אוקימתא אחר' אפי' תימא שהי' בתפלה דרבנן מ"מ ניחא דתרי הוי ושחרר חד וכו' ואגב קמ"ל בתירוצו דתרי לא מצטרפי וכן סגנון ש"ס בכ"מ. ולפ"ז ממילא מוכח דלא כבה"ג דהא אזיל ע"כ אי ר"א בתפלה דרבנן קאי ומסיק מצוה דרבי' שאני מוכח דאפי' מצוה דרבי' דרבנן דוחה דאורייי' וא"ש:

ואחר הוצעה זו אומר דקושי' ש"ס מהב"ע הוא היינו משו' דתפלה דרבנן איך ידחה דאורייי' אבל אי בדאורייי' הי' ל"ק דאתי עשה חמורה דאורייי' ודוחה איסור עשה הקל וכ"ש לפמ"ש הר"ן דעשה זו לאו עשה גמורה היא כ"כ ומ"מ אי בתפלה דרבנן איירי קשה למה ידחה דרבנן דאורייי' שעכ"פ חמירה ממצוה דרבנן ולכן בגיטין משני מצוה שאני וי"ל דהי' בפ' זכור ודחי מ"ע חמור' דאורייי' איסור קל דלעולם בהם תעבודו אבל בברכות כד שקיל וטרי לריב"ל ומשני תרי הוי רצה לומר לרווחא דבתפלה דרבנן הוי ותרי הוי כמ"ש שפיר מקשה איך אפשר לומר דבתפלה דרבנן הי' מעשה הא עובר בעשה ומתרץ מצוה שאני הדר מקשה מהב"ע היא דאיך ידחה דרבנן לדאורייי' והוצרך לאסוקי מצוה דרבי' שאני ומיושב סגנון סוגי' דברכות וסתיר' הסוגי' ע"ד סלולה לפע"ד:

ועיי' תוס' פסחים נ"ט ע"א דמביא ראי' דעשה דחמירא דוחה שלא בעידנא מדשחרר ר"א ושלא בעידנא הוא. ולא הבנתי הא אפשר בעידנא לתת לו שחרור שיחול בשע' שמצרפו וכ"ז שלא צרפו לא חל ויוכל לחזור בו והוא בעידנא ממש ואי דלא ניחא לתוס' דהכי הוי מסתימ' ש"ס דלא מפרשי דהכי הוי הא עכצ"ל דהכי הוי כיון שאפשר בעידנא צריך לעשות בעידנא גם במצוה דרבי' ועכצ"ל דבאמת שחרר עד"ז בעידנא וא"כ אזדא ראי' תוס' מעיקרא דהא הי' בעידנא וצלע"ג:

ועיי' בנב"י קמא בסופו בשם חתנו פלפל שם בענין מהב"ע ודא טעותא במח"כ דפלוגתת מצוה הב"ע היינו אם עבר ועשה אם יצא או לא וכל שעשה דוחה ל"ת לא עשה עבירה כלל ומותר לכתחלה וש"ס ברכות אזיל אי מותר לשחררו בשביל צירוף עשרה מקשה מהב"ע היא היינו איך שרי לי' לעשות כך לדחות זה מפני זה ולשון מהב"ע אשגיר' לישנא ומושאל הוא וכל הנאמר שם לא נכון דיבר הגם דקלס' חמיו הנב"י מחמת אהבה מקלקלת השורה וגורם שבושי' לאחרי':

עיי' רמב"ם פ"ט מזכי' הלכה יו"ד שכופין היורשי' לשחרר לעבד שני בקצת מצות כוונתו על מ"ש בהלכה שלפני' בש"מ שמצוה לתת לנכרי אין שומעין לו דה"ה כמצוה לעשות איסור בנכסיו וע"ז כ' דעבד ישנו בקצת מצות וליכא איסור דלא תחנם ודלא כרמב"ן. אלא שצ"ע מה רצה רמב"ן בזה הא בלא"ה קשה הא איכא איסור בשחרור וכ' הה"מ שם בשם רשב"א דאחזוקי ברשיעי לא מחזקי' מסתמא עשה עמו טובה שמוצא עצמו מחויב לשחררו והוי כמוכרו לו וא"כ תו ל"א הרמב"ם משו' דחייב בקצת מצות וליכא לא תחנם הא הוא כמוכרו לו דאל"ה אסור לשחרר ולכן נ"ל דרמב"ם ל"ל דרשב"א אלא כמ"ש תוס' דכיון דאסור ליתמי לשעבד בו משו' מצוה לקיי' שוב מותר לתת ג"ש וע"פ שהסברתי לעיל אלא משו' לא תחנם איכא וזה גופא אסור להרוויח נגדו שלא יעבוד לכן כ' הרמב"ם דמחייב בקצת מצות כנ"ל בכוונ' ושיטת הרמב"ם. אבל הה"מ דמייתי עלה דרמב"ם דברי רשב"א צל"ע. ועיי' בהגה' הה"מ פי"א הלכה ב' עיי"ש:

ונראה דכ' כן לאפוקי סוגי' דגיטין דמשמע כרמב"ן אבל הרמב"ם פסק כסוגי' דברכות דס"ל דאם הטעם משו' ל"ת ולפמ"ש לעיל דתלי' בפלוגתא דר"י ור"ש אי דרשי' טעמא דקרא תן לחכם ויחכם עוד:

ודלמא סבר ר"א רשות לא ס"ד וכו' הקשה פ"י למה לא מקשה דר"א אדר"א ולמה לש"ס להקשות משמואל. ונ"ל ליישב הנה צ"ב למה לי' לשמואל לומר המשחרר עבדו וכו' הול"ל הלכה כר"ע חובה, ונ"ל הנה כבר הרחבנו הדבור במ"ש רמב"ן דטעמא דלעול' בהם תעבודו משו' לא תחנם ונ"ל לפ"ז הי' לאו באיסור זה דלא תחנ' דהא דהצריכה התורה לאסור כאן דה"א דאין לא תחנם בעבד כמ"ש רשב"א בח"ל וגילה לנו גם בעבד שייך ונכנס בגדר וכלל לא תחנ' וממילא הדרא לאיסור לאו גמור וכה"ג ס"ל לכמה פוסקי' באיסור טע"כ לוקי' דהדר לאיסור נבילה אחר שגלתה תורה דטע"כ וכן בדוכתא טובא ולפ"ז נראה משמואל דלא כרמב"ן דאיך אמר שמואל עובר בעשה היינו באיסור עשה הא חמירא לי' איסורו דעובר בלאו וע"כ דל"ל לשמואל למטע' טעמא דקרא משו' לא תחנ' אלא גזה"כ הוא ואין בו רק איסור עשה והא"ש דזה חידש שמואל דאמר עובר בעשה

דאי הוי אמר הלכה כר"ע ה"א לא ידענו מה יש בו משו' עשה או לאו דלא תחנ' לכן התחכם ואמר עובר בעשה שזהו איסורו לר"ע ור"א דאמרו חובה כנ"ל. ומעתה אומר אני דלרמב"ן קשי' קצת למה לש"ס לתרץ מצוה שאני משמע דמצוה דוחה הא אפי' לדבר רשות מותר כל שלהנאתו עושה וגם מה ס"ד דמקשן הא רואה ששחררו לצורכו לצרף לעשרה וכל כי האי ליכא איסור ונראה דלא כרמב"ן והא"ש דבלא שמואל לא הי' יוכל להקשות ר"א אדר"א די"ל דס"ל משו' לא תחנם וכל לצורכו ליכא ל"ת ולא צ"ל דמצוה דוחה אבל מדשמואל דאמר עובר בעשה ולא לאו ע"כ דל"ש משו' לא תחנם והא פשיטא דלא נאמר דר"א ס"ל חובה משו' ל"ת ושמואל פליג עליו דכמאן ס"ל כמובן ומקשה שפיר מדשמואל לר"א כנ"ל והוא ישוב נכון וק"ל:

ודלמא ר"א כמ"ד רשות קשה לי קצת א"כ הוי לי' ר"ע חד במקום תרי ר"א ור"י והלכה כר"ע מחבירו ולא מחביריו ועיי' רי"ף שכ' דהלכה חובה משו' דהלכה כר"ע מחבירו ושפיר מקשה מר"א דאי ס"ל:

רשות אין הלכה מחביריו וי"ל דלמא מסתבר לי' כר"ע והכא ס"ל אפי' מחביריו עיי' פסחים סוגי' דזוז"ג ויש להאריך עד"פ:

ראיתי בחידושי אבא מאוה"ג זצ"ל משמי' דהגאון מהר"א ברודא זצ"ל בישוב קושי' תוס' לר' ישמעאל חסר לי' ג' מצות מתרי"ג מצות ואי ג' אלו לא נמנו בתרי"ג פשו להו ג' לר"ע דר"י לשיטתו פ' התכלת מצות ציצי' ד' מצות הם פשו להו ג' מצות דציצי' ומשלימי לג' רשות אלו דברי קדשו זצ"ל והקשה לו לאבא הרב הגאון מו"ה דוד דייטש זצ"ל לשמואל דס"ל כר"י דד' מצות הם וס"ל לעולם ב"ת חובה פשו לה חדא והשיב לו קדושת אבא זצ"ל שמואל לשיטתו דס"ל ק"ש דרבנן חסר לי' חדא ונכנס ל"ב תעבודו תחתי' אלו דברי קדשו זצ"ל זכות הנהו גאוני קמאי זצ"ל שכתבנו בשם אומרם יעמוד לנו ועיי' ש"א סי' א' דמבואר מדבריו לשמואל צריך ללמוד בתורה בכ"י אלא דליכא קפידא דיקרא דוקא פרשת ק"ש אלא מדרבנן עיי"ש לפ"ז ליתא לתי' הנ"ל:

מ"ט גופא לא קדוש לדמי לא קאמר כו' הקשה תוס' על פי' רש"י הי' לו לומר ג"כ למכור ל"ק דמלתא אחריתא הוא ונ"ל דזו ואצ"ל הוא דלדמי ה"א דנפרש דבריו הגם דלא קאמר משו' דאי לדמי העבד שלו כמו שהי' בחזק' מרא קמא ולא חייב עצמו רק דמי' אבל אי עם קדוש קאמר יוצא מרשותו ואינו שלו ולכן הוצרך לפרש לדמי לא קאמר כיון שלא מפרש לדמי לא מפרשינן דבריו רק אבל לומר קדוש למכור הגם שיש להעמיס יותר בכוונת דבריו שיהי' קדוש למכור כל שלא פירש לא מפרשינן כן כיון דסו' כ"ס מוציאי'

אותו מחזק' בעלים ראשוני' מפרשי' דבריו פשוטי' יותר להיות עם קדוש קאמר ורוצה לעשות מצוה שיהי' עם קדוש כנ"ל:

איבעי' להו צריך ג"ש או א"צ ומסיק דצריך והקשה פ"י לר"י דאמר רב המפקיר עבדו יצא לחירו' מאי קמ"ל פשיטא דמהני הפקר מ"ש משארי עניינא דממון והאריך ולבסו' נדחק מאוד וקושיתו איכא גם אם הי' ס"ל לרב דל"צ ג"ש דהא לא אמר רב דא"צ ג"ש אלא דיוצא לחירו' ואין בזה שום רבותא. ונלפע"ד דטובא קמ"ל ע"פ מה שהתעורר אבא מאוה"ג זצ"ל בחדושיו לעיל גבי המשחרר עבדו עובר כו' אם עבר ושחרר למ"ד כ"מ דא"ר ל"ת א"ע ל"מ לא תהני השחרור כיון דעבר אמימרא דרחמנא וכ' דה"ט דמהני משו' דילפי' ג"ש לה לה מאשה וכמו באשה גלתה לן התורה באונס שגרש א"ע מהני כן בשחרור אלו דברי קדשו זצ"ל. והנה דבריו א"ש במשחרר בשטר אבל המפקיר עבדו למה יועיל הפקירו דהא עובר בזה על מימרא דרחמנא דלעולם ב"ת ועיקר האיסור הוא ההפקר ובין למ"ד דא"צ ג"ש ובין למ"ד המפקיר צריך ג"ש קשה למה יועיל הפקר לחוד דאינו משועבד עוד ולא נימא א"ע ל"מ, והנה מדאמר שמואל המפקיר עבדו כו' וא"צ ג"ש ל"ק די"ל דינא קמ"ל דא"צ ג"ש ובאופן שהפקירו בהיתר שעשה לו טובה וחייב לו גמול כמ"ש רשב"א לעיל ל"ח ע"א אבל היכא דמפקירו באיסור מנ"ל והא הפקר לא נפקא מלה לה אדרבא רבי לקמן ל"ט ע"ב ממעט הפקר דל"מ מלה לה וכ"ש לדקיי"ל דצריך ג"ש מנ"ל דהפקר באיסור מהני ואין לנו אלא באיסור עשה א"ע מהני ועיי' זה בפ"י שלהי גיטין גבי עבר וגירש. ואומר מעתה זהו דקמ"ל רב המפקיר עבדו יוצא לחירות דס"ל דאסור לשחרר וס"ל נמי א"ע ל"מ בכ"מ וקמ"ל כאן א"ע מהני משו' דליכא רק איסור בעלמא ואי הוי אמר המשחרר עבדו מהני ה"א משו' דילפינן לה לה מאשה כמו אונס שגרש וכדברי קדשו של אאמ"ו זצ"ל קמ"ל אפי' מפקיר לחוד מהני וטובא קמ"ל כנ"ל נכון:

ותא חזי ברמב"ם פ"ט מהלכ' עבדי' הלכה ו' שכתב ואסור לשחרר עבד כנעני וכל המשחרר עובר כו' ואם שחררו ה"ה משוחרר וכופי' אותו לכתוב ג"ש כו' וצ"ב מאי קמ"ל במ"ש ואם שחררו פשיטא ונ"ל דקמ"ל הא דאמר רב לר' יוסף המפקיר עבדו יוצא לחירו' דקמ"ל דל"א א"ע ל"מ אפילו במפקיר לחוד כמו שכתבתי והרמב"ם כתב ואם שחררו היינו הפקר דהא כתיב אח"כ וצריך ג"ש וקמ"ל הא דרב דהא הרמב"ם פסק בהלכ' עירוכין כרב יוסף משמי' דרב כמ"ש הכ"מ שם ולרב יוסף צ"ל דקמ"ל רב הך רבותא דס"ל בכ"מ א"ע ל"מ והכא מהני וא"ש ועיי':

אמר רבה ומותבינן אשמעתי' כו' פ"י הקשה דלמא רב ס"ל דליכא איסור במשחרר עבדו כיון שנעשה עי"ז ישראל וליכא איסור רק במפקירו ולכן מפרשינן שפיר להוי עם קדוש קאמר אבל בריי' ס"ל גם במשחרר איכא איסור דס"ל מפקיר עבדו א"צ ג"ש ומוכח מקרא דגם במשחרר איכא איסור לב"ת וכ' דקשי' מרבי בבריי' דס"ל לקמן נתיאשתי מפלוני עבדי אין לו תקנה אלא בשטר וס"ל בבריי' דאין מפרשי' דלהוי ע"ק קאמר ויש לי ליישב בדבריו הא דמייתי בריי' כולה מה דאמר רבי והי' סגי בת"ק דרבי להקשו' על רב ולדברי פ"י א"ש דעיקר הקושי' מרבי. וי"ל ג"כ קצת הא דקאמר גזברי' מ"ע ועוד מוכרי' לאחרי' ואחרי' מוציאי' מה עבידתי' ועוד הא אמר רבי והרגיש הרשב"א למה לי' להקשו' ולחזור ולהקשו' וכ' דר"ל דמכולן קשה ולהנ"ל דעיקר הקושי' מרבי ולכן מהדר על חכמי' גזברי' מ"ע אלא דמחכמי' לחוד בלא"ה ל"ק די"ל דלכן ל"מ דלהוי ע"ק משו' דאיכא איסור הגם דלשון אין הגבאי' רשאי' משמע בלא"ה מותר לשחרר מ"מ י"ל כן לכן אמרו ועוד אבל אחרי' רשאי' משמע דרשאי' וליכא איסור כלל בשחרור קשה ועוד גם כשתמצא לומר גם מזה ליכא ראי' די"ל מוציאי' היינו דאין מעכב מצד הקדש והאדון אבל יש איסור כמו בכל משחרר הא רבי אמר כו' ולרבי בוודאי ליכא איסור דהא ס"ל בנתיאשתי וצריך ג"ש וק"ל:

אלא דבאמת קושי' פ"י בלא"ה א"צ ישוב כ"כ דהא פסקי' מפקיר צריך ג"ש ומ"מ ס"ל דאיכא איסור ש"מ דליכא חילוק בין מפקיר למשחרר לדידן וכבר הרגיש בעצמו בזה לעיל אבל אי קשי' הא קשי' בפשיטא דלמא רב ס"ל כמ"ד רשות לכן מפרשי' דלהוי ע"ק קאמר ובריי' כמ"ד חובה וי"ל דרבה לשיטתו דאמר בסמוך בהנהו תלת מילי ירדו ב"ב מנכסייהו וחדא מיניהו דמפקו עבדייהו לחירותא וכ' רש"י ועברו בעשה והוא אמר משמי' דרב המקדיש עבדו והקשה לנפשי' דא"א לתרווייהו דקשי' מבריי' וצ"ל דרב ס"ל רשות ובריי' חובה והיינו דאמר רבה ומותבינן אשמעתי' וכ' רש"י אשמוע עצמי' וקשה הא לא מדנפשי' אמר אלא משמי' דרב רבו ולמ"ש ניחא לרב עצמו ל"ק רק אשמעתי' דהוא אמר משמי' דרב והוא ס"ל ל"ב תעבודו חובה ודחי מתני' קא רמי' כו' רב תנא ופליג ולק"מ על רב מבריי' וי"ל רב ס"ל לב"ת חובה וא"ש:

רב תנא הוא ופליג כו' הרמב"ם פ"ו מהלכ' עירוכין פסק כבריי' וכ' הכ"מ דס"ל כר' יוסף דאמר רב המפקיר דלרבה צ"ל רב תנא ופליג וכ"כ הרא"ש עיי' בו ועיי' פ"י מה שפקפק. ולדידי צ"ע הא אמר ר"ח ב"א אמר רב א' זה וא' זה היינו בין מקדיש בין מפקיר צריך ג"ש והא אמר ר"ח דרב שניה' אמר מקדיש ומפקיר ועכצ"ל רב תנא ופליג ואיך ננית דרבה ודר"ח ונקיט כר' יוסף וצל"ע:

וכשאני לעצמי נ"ל ליישב פסקא של הרמב"ם ע"פ שהקשיתי בסמוך דלק"מ מברייי' דלמא רב ס"ל לב"ת רשות וברייי' ס"ל חובה ואי דרבה הקשה לנפשי' מ"מ מנ"ל לומר דרבה פליג לעשו' פלוגתא ללא צורך ונ"ל דקושי' הכי הוי כיון דהלכה כר"ע מחבירו והכא ר"א כוותי' ס"ל וברייי' ג"כ הכי ס"ל דהוא חובה אם נימא דרב ל"ק מברייי' אלא דתלי' בתנאי אי לב"ת רשו' או חובה וכיון דרבו החולקי' ר' על ישמעאל ויחידאי הוא וכיון דאמורא א"א לו לחלק על תנא ורבו התנאי' דל"ל כר"י למה ס"ל לרב כר"י רשות והא גופא קשי' למה ס"ל רשות ודחי רב תנא הוא ופליג וי"ל דפליג על דין דברייי' הגם דס"ל חובה מ"מ פליג בהך דינא אם מפרשי' שיהי' ע"ק או לדמי או י"ל דלא פליג בהך מלתא אלא משו' דס"ל רשות וברייי' ס"ל חובה הגם דר"י יחיד נגד רבים רב בעצמו תנא הוא וכמו דר"י חולק עם רבים החולקי' עליו כן הוא כר"י דס"ל רשות וחולק על רבים והוא נימנה עמהם וכיון דפלוגתא זו דרשות או חובה פלוגתא ישנה היא ביותר לנו לומר דבזה תלי' פלוגתא דרב ובריי' שם דמפרש להיו' עם קדוש או לדמי מלומר דס"ל לרב חובה ופליג מסברא ומשמעו' לשון הברייי' דלא מצינו בו פלוגתא מפורשת ופסק הרמב"ם כברייי' ורב תנא ופליג דס"ל רשות ואנן דקיי"ל ככמה אמוראי והלכה רווחת לב"ת חובה ממילא קיי"ל נמי כברייי' דלדמי קאמר ולרמב"ם קדושת הגוף למכור קאמר כשיטת תוס' ואתי שפיר ועיי' בכ"ז:

עוד נ"ל ליישב ונקיטנא מדרך זה קצת ואקדים לפרש מה שגמגם ונתקשה הפ"י דש"ס קאמר מ"ד מקדיש כ"ש מקפיד משמע לדידי' ל"א רב כלל מפקיר ומ"ד מפקיר אבל מקדיש לא משמע מאן דאמר משמי' דרב מקדיש שקר ענה ונ"ל דשניה' אמר מאן דאמר מקדיש כ"ש מפקיר ורב אמר מפקיר מכבר ואח"כ אמר דין אחר דמקדיש עבדו יוצא לחירו' וחידש דל"א לדמי קאמר ולרבה שניה' אמר ומאן דאמר מפקיר אבל מקדיש לא היינו לא נשמע מזה אבל אפשר שאמר גם מקדיש אח"כ אלא דצ"ב אם אמר מקדיש ג"כ וכ"ש מפקיר למה אמר ר"י משמי' דרב מפקיר הא אמר אח"כ יותר מקדיש וכ"ש מפקיר ובכללו דמקדיש הוא וי"ל דלא שמע ר"י מקדיש ולא שמע אינו ראי' דלא אמרה וי"ל במרווח יותר לפמ"ש לעיל למ"ד מפקיר דרבותא קמ"ל רב דל"א א"ע ל"מ אפי' במפקירו באיסור וזה לא נשמע מדאמר רב מקדיש די"ל באופן דמשחררו בהיתר או דס"ל לרב לב"ת רשות או ס"ל בכ"מ א"ע מהני ומ"מ קמ"ל טובא דמפרשי' להוי עם קדוש קאמר אבל מדאמר רב מפקיר יוצא לחירו' ול"א מה דינו אם צריך ג"ש גם אי ס"ל דל"צ לא נשמע מזה שאמר יוצא לחירו' אולי צריך גם ג"ש כדמספקא לש"ס באמת ועכצ"ל דרב ס"ל לב"ת חובה וס"ל בכ"מ א"ע ל"מ וקמ"ל המפקיר עבדו בסתם עבד דאיכא איסור

מ"מ מהני והא"ש דס"ל לר"י תרתי אמר מקדיש וגם מפקיר וממפקיר לחוד לא ידענו מקדיש די"ל לדמי וצ"ל מקדיש ואמר ג"כ מפקיר וכן אמר ר"י משמי' דקמ"ל דאע"מ וזה לא ידענו ממקדיש דאמר רב לכן הוצרך ר"י לומר כן משמי' וא"ש דשניה' קאמר כמו דאמר רבינא א' זה וא' זה נראה מפורש דשניה' אמר: והא"ש דל"ק מה שהקשיתי על רבה דאמר ומותבינן אולי רב ס"ל לב"ת רשות לפמ"ש דרבה ג"כ ס"ל דרב אמר ג"כ מפקיר וש"ס קאמר כ"ש מפקיר ואמר מפקיר תחלה ומדאמר מפקיר דליכא רבותא כלל עכצ"ל דקמ"ל אע"מ ומוכח דס"ל לב"ת חובה וקשה שפיר מבריי' וא"ש. וכ"ז לפי מה דאמר רבה משמי'. דרב ור"י משמי' ולא שמעו סיומא דמלתא דרב דצריך:

ג"ש עכצ"ל דרב קמ"ל דאי עביד מהני וע"כ דס"ל לב"ת חובה אבל לפי דאמר ר"ח משמי' דרב א' זה וא' זה יוצא לחירות וצריך ג"ש וצריך ג"ש סיומא דדבריו הם ועיי' לקמן ל"ט לא סיימוהו קמי' וכ' רש"י כר"י עיי"ש ולמי ששמע ויודע סיו' דבריו ל"מ מידי מדאמר מפקיר דס"ל לב"ת חובה די"ל רשות וקמ"ל מפקיר עבדו יוצא לחירות דמ"מ בעי ג"ש לאפוקי דשמואל ורבה שפיר קאמר ומותבינן אשמעתי' לשיטתו דלא שמע סיומא דמלתא דרב ושמע ג"כ דאמר מפקיר הוכיח דרב ס"ל לב"ת חובה ודחי ש"ס לשיטתו לק"מ ג"כ דרב תנא ופליג ולאמת דידענו הא דר"ח סיומא דרב ל"מ דס"ל חובה ולצ"ל רב תנא ופליג בדבר זה במשמעות דורשי' אי להיות ע"ק או לדמי אלא דפליג משו' דס"ל רשות שפיר פסק הרמב"ם הלכתא כברייתא לפי דקיי"ל לב"ת חובה וא"ש ע"ד פלפלא טבא חריפתא ועיי':

דף לט.

הא מני ר"מ הוא וכו' עיי' פ"י שהאריך בפי' הסוגי' ואלו ראה חי' ר"ן לא הי' מהלבט כ"כ עיי' בו ותמצא בו דיך:

גר שאת ובזבזו ישראל נכסיו והי' בהן עבדי' וכו' צ"ל למה נקיט ובזבזו ישראל לא הול"ל אלא גר שאת והי' לו עבדי' בין גדולי' בין קטני' קנו עצמ'. ונראה דיש לעיין אם מיד כשמת בא אחר לזכות בעבד עד שלא שם העבד על דעתו לזכות בעצמו אם זכה ממילא בעצמו או דווקא צריך שיכווין לזכות בעצמו ומלשון קנו עצמ' משמע בלא כוונה וכן משמע מדאמרו בין גדולי' בין קטני' וקטני ל"ל דעת לזכות בעצמ' אלא דמהא ליכא ראי' בין לפי דרצה להוכיח מזה דמפקיר א"צ ג"ש בין גדולי' בין קטני' לרבנן כיון שנעשו הפקר ממילא נשתחרר ואפי' ליכא כוונת זכי' בעצמו יצאו לחירות וכן למסקנא משו' דמיתת האדון מתיר ל"צ דעת אבל יש מקו' ספק במפקיר עבדו אפשר צריך כוונה שיזכה בעצמו עד שלא זכה בו אחר ומקדושין כ"ב ליכא ראי' כיון שכבר קדם וזכה בו תו לא

יוכל לזכות בעצמו לפי' רש"י אבל כשלא קדמו האחר בחיי האדון אפשר זוכה בעצמו בלא מתכווין חוץ כשמגלה דעתו שאין רוצה לזכות בעצמו ומן לשון רש"י קנו עצמם שכ' הם קודמין לאחרי' להחזיק בעצמ' מן ההפקר עכ"ל משמע שצריכי' להחזיק בעצמ' במכווין וצ"ע:

וכי מי כתב ג"ש לאלו כ' תוס' והיינו כשמואל ובטעמא דאבא שאול דע"כ ס"ל ג"כ כשמואל דהא בגדולי' מודה צ"ל דקטני' חשוב רשות רבם עליה' וכו' וצריך לדחוק דרבנן וא"ש בסברא בעלמא פליגו אי קטן מחשב רשות רבו עליו. ולולי תוס' הי' נ"ל מא"ש לא מוכח דס"ל כשמואל אלא מרבנן ואפרש שיחתי הנה צ"ב למה לש"ס להוכיח מכח דמי כ' ג"ש לאלו ובלא"ה הי' יוכל להוכיח דרבנן כשמואל דאל"ה קשה הא קטן בוודאי לכ"ע ל"ל זכות וע"כ טעמא דרבנן דס"ל כשמואל כל שאין רשות לרבו עליו וקטן אין ר"ר עליו ונ"ל דש"ס רצה להוכיח דגם א"ש כשמואל ס"ל דמודה בגדולי' ומי כ' ג"ש לאלו גדולי' ע"כ כשמואל ס"ל כן נ"ל אלא דקשה לי על הוכח' ש"ס מכח וכי מי כתב ג"ש מנ"ל דיש להו תקנה והם ב"ח ממש דלמא זכו בעצמ' להיות ב"ח לענין שעבוד כמו רב דאמר המפקיר יצא לחירות ולולי שאמר ולא סיימו וצריך ג"ש מספקא לש"ס אי צריך וב"ח דאמר היינו לענין עבדות דשעבוד וכן יש לומר בבריי' ומנ"ל דיצאו לחירות שיהי' כישראל לכל דבר וצ"ע:

ונ"ל דהוכחת ש"ס מדס"ל לרבנן בין קטני' ואי ל"ל דשמואל הא יוכל אחר לזכות בהם וע"כ משו' דשמואל והא דצריך לומר מי כ' ג"ש לאלו נ"ל עפמ"ש הר"ן לקמן פ"ה ע"ב גבי הרי את לעצמך דמהני בעבד ול"מ בשדה כ' הר"ן משו' דעבד זוכה בעצמו וקטן ג"כ משמי' זכו בו כיון שיתחייב עי"ב במצות ועיי' תוס' סנהדרין בפ' ב"ס דכ' דגר קטן שאני שנכנס תחת כ"ש עיי"ש נ"ל שכיוון לדברי הר"ן משמי' זכו לו ויש להסביר קצת דהוי כדעת אחרת מקנה לו דמהני מדאורייי' לשיטת תוס' כאן ומשמי' מזכין לו כנ"ל. לפ"ז י"ל דרבנן ל"ל דשמואל וה"א קטני' קוני' עצמ' הגם דל"ל זכי' משמים זכו לו כהנ"ל ולכן מקשה מי כותב ג"ש לאלו וכיון דא"א בשחרור ולעולם לא יתחייבו במצות ע"י זכי' זו ול"ש משמי' זכו ולעצמם ל"ל זכי' וע"כ דס"ל כשמואל וא"ש דהוצרך להקשות מי כתב כו' וגם א"ש דמקשה מי כ' דבקטן עכצ"ל דאפשר שיוצא לחירות לגמרי כנ"ל ועיי' היטיב: לפ"ז מאבא שאול ל"מ מידי מדמודה בגדול י"ל באמת אין להם תקנה להיות ב"ח ממש רק שזוכין בעצמם לענין ממון ושעבוד ובקטני' י"ל באמת מה"ט לא ס"ל כרבנן משמי' זכו להם כיון דלא אפשר שיהי' ישראל גמור ע"י זכי' זו לא זכו להו משמי' והא דמקשה מר"י הא א"ש ל"ל כרבנן משו' דאמר ר"י לקמן הלכה כרבנן דא"ש כמ"ש

מהרשב"א בתוס' לקמן משו"ה הקשה מבריי' ולא ניחא לי' דרב דר"י ס"ל להלכתא כתנא דל"ל דשמואל משו' דאמר הלכה כרבנן ויש בו לפקפק על מ"ש מהרש"א דאפשר דל"א הלכה כרבנן רק במה דחולקין עם א"ש בקטן. אבל במאי דס"ל כשמואל ל"ל כמוהו אלא כאידך תנאי. ולמ"ש א"ש יותר דהא הך מלתא דא"ש ורבנן תלי' בדשמואל לפמ"ש וכיון דס"ל כרבנן ע"כ דס"ל כשמואל וא"ש נכון ועיי':

ומצאנו בדברינו מקו' ישוב למ"ש תוס' ד"ה אלמה וכו' משו"ה לא הקשה לאמימר מדרבנן שנתקשה בו מהרש"ל ומהרש"א הא מא"ש קשה. ולמ"ש י"ל הא דס"ל לתוס' בפשיטות דגם א"ש כשמואל ס"ל לס"ד ונדחק בטעמו דס"ל דמחשיב רשות רבו עליו ולא ניחא לתוס' לומר א"ש דלא כשמואל וגדולי' קנו בעצמ' ובאמת לית להו תקנה לצאת לחירות לגמרי משו' כיון דלרבנן עכצ"ל דכשמואל ס"ל מדס"ל קטני' נמי וכדכתיבנא וכיון דע"כ כשמואל ס"ל קנו עצמם ב"ח בין גדולי' בין קטני' היינו שיצא לגמרי לחירות ממילא נשמע דא"ש דקאמר גדולי' קנו עצמם ב"ח ג"כ לגמרי דדוחק לפרש ב"ח דרבנן לגמרי ודאבא שאול שיצאו לחפשי מעבדות לחירות לכן מפרש תוס' דא"ש ג"כ דס"ל כשמואל ופליג בסברא על רבנן אם קטן מחשיב רשות רבו עליו כנ"ל. והא"ש דכ' תוס' מקשו בלא"ה לאמימר מדרבנן דמא"ש לחוד לא הי' מוכח כלל דכשמואל ס"ל אלא מרבנן ומרבנן נשמע לא"ש דיצאו לחירות לגמרי משמע וא"ש נכון ועיין:

ע"ב. ואמר ר"י מ"ט דרבי גמר לה לה מאשה וכו' בפ"י הקשה קושי' עצומה מנ"ל דרבי יליף גז"ש הא ע"כ נ"ל קרא דשמואל דעבד איש ודריש קרא כדרשב"א ביבמות מ"ו ע"א עבד איש אתה מל בע"כ כו' ומנ"ל דיליף מגז"ש ומה שתי' לבסוף דדרש קרא עבד איש כל שרשות רבו עליו מעכבו ומנ"ל לחלק בין פסח אי לאו דאית לי' גז"ש. עדיין לא העלה ארוכה לקושיתו אטו לא ידע ר"י דרשב"א ביבמות ואולי כרשב"א ס"ל. ולפע"ד נראה ע"פ שיטת רש"י דהא דאמר רבי אין לו תקנה היינו דאסור בשפחה ובב"ח ודייק לי' רש"י הכי מלשון רב אין לו תקנה ואי מותר בשפחה ל"ש אין לו תקנה אלא ע"כ דאסור גם בשפחה אלא דצ"ע מנ"ל לרבי מגז"ש דאסור בשפחה כיון שלא יצא לחירות ה"ה כמו שהי' לענין איסור דמותר בשפחה ונ"ל דמה"ט הוכיח ר"י דדרש רבי קרא דעבד איש כל שרשות רבו עליו מקרי עבד ומקרא זה יש ללמוד דכל שאין לרבו רשות עליו ל"מ עבד כדס"ל לשמואל דהוא ב"ח גמור ומותר בב"ח ואסור בשפחה אלא דרבי אית לי' גז"ש לה לה מאשה ומג"ש לחוד ה"א דע"י הפקר ה"ה לענין איסור כמו שהי' ומותר בשפחה אלא משו' דסתרי גז"ש וקרא עשה רבי פשר דבר דכל שאין רשות רבו עליו ל"מ עבד כזכי ואסור בשפחה ומגז"ש לה לה ילפי' מה אשה גם בשטר אף עבד נמי בשטר היינו

דאין דבר המתיר האסור לו אלא שטר דאין דבר מתיר רק שטר והיינו להתיר אבל לאסור בשפחה נאסר גם ע"י הפקר כדרשא דקרא עבד איש ומיושב קושי' פ"י. ומיושב קושי' תוס' יבמות מ"ו ריב"ל אדריב"ל די"ל דריב"ל דרש קרא דעבד איש וס"ל גז"ש וכרבי דאין לו תקנה כלל. ומ"ש פ"י ע"פ ירושלמי בש"ס דילן לא נמצא דרש אחר או כשמואל או כרשב"א ביבמות ודברינו א"ש יותר בקושי' תוס' לשיטת רש"י ועיין:

וקא דייקת מינה כאשה אסורא ולא ממונא עיי' פ"י שהאריך בקושי' הבנת סוגי' זו הא לרבנן עכצ"ל דס"ל דקטן לאו ממונא הוא הגם שאחרי' יכולין לזכות בו ומנ"ל דרבי כא"ש דלמא כרבנן ולאידך לשנא קשי' איפכא ומסקנתו דלל"ק ס"ל רבנן כשמואל ול"מ רשות רבו עליו וא"ש משו' דמיתה מתיר וקטן לא משו' דאית בי' ממונא ומה אשה וללי"ב נהפוך הוא רבנן ס"ל דלא כשמואל ומה מיתה מתיר בין גדולה בין קטנה וא"ש כשמואל עיי' בו. ודבריו דחוקי' לומר דל"ק ול"ב רחוקי' כ"כ וחולקין מהיפוך להיפוך ולפמ"ש י"ל לל"ק שניה' א"ש ורבנן דלא כשמואל ומיתה מתיר ורבנן ס"ל מאשה להקל אבל שיהי' צריך דווקא כאשה ול"ל גז"ש לה לה למעט בעבד הפקר וכדומה אלא דילפי' משם מה דמתיר באשה מתיר ג"כ בעבד ומיתה מתיר בעבד גם לענין ממון הגם דלא מצינו באשה כן ורבי ס"ל ג"ש ע"כ דהא ס"ל אין לו תקנה וע"ע דדרש קרא דעבד איש דמהני הפקר ויליף מגז"ש דלה לה למעט בעבד דאין הפקר מתיר רק אוסר הגם דלא ילפי' הפקר מאשה אלא מקרא דעבד איש מ"מ יליף לה לה דאין הפקר מתיר כ"ש מיתה דילפי' מאשה להתיר דבעיא דווקא דומי' דאשה אבל רבנן לא ס"ל גז"ש כלל להחמיר בעבד רק להתיר דמיתה מתיר ולא ס"ל דמינה יליף גם ענין כסף מתיר והא דלא ס"ל כשמואל דמפקיר יוצא לחירות וא"צ ג"ש משו' דדרשו קרא דעבד איש כרשב"א ביבמות לעבד מל בע"כ וא"ש ל"ק די"ל תרווייהו רבנן וא"ש דלא כשמואל ומ"מ רבי דווקא כא"ש ולרבנן ל"ל גז"ש באמת מותר בשפחה ואסור בב"ח דלא דרשו קרא כלל אפי' להחמיר. וללי"ב י"ל דס"ל דרבנן דלא כשמואל ומיתה מתיר ויליף להקל אפי' היכא דאיכא ענין כסף כמו בקטן כמ"ש פ"י לל"ב עיי' בכ"ז ותן לחכם וכו':

ומינה מה אשה איסורא ולא ממונא נראה מפי' רש"י דקאי אשטר דבשטר לא"ש דווקא איסור ולא ממון ובגדול בשטר מזכה לו במתנה כואין לומר של תוס' וכמ"ש פ"י ומקטן לא מיירי דבקטן באמת לא"ש ל"מ שטר כיון דא"א לזכות בעצמו ותוס' מפרש רק לענין מיתה אבל שטר לא צריכי' למילף מאשה. וצל"ע לרש"י דבשטר ג"כ איסור ולא ממון למ"ד ירושת הבעל דאוריי' ועל גט מנותק האיסור וגם ממון שיש לו לבעל עליה וע"י הגט מנותקי' שניה' איסור וממון ואיך פשיטא לש"ס מה אשה איסור ולא ממון דהא

תלי' אי ירושת הבעל דאורייתא או דרבנן וגם לתי' דמיתה מתיר יש להקשות כן ולרש"י ביותר כמובן וצ"ע:

ולשיטת תוס' דבשטר לכ"ע אפי' לענין ממון רק לענין מיתה לא"ש לא גם זה תלי' בפלוגתא אי דון מינה ומינה או אוקי באתר' ולמ"ד אוקי באתר' הכא נמי דון מינה דמיתה מהני ואוקי באתרא מה שטר מהני לענין איסור וממון דלא מצינו בגט כן מיתה מתיר ממון ואיסור ואיך פשיטא לש"ס לומר מה אשה איסור ולא ממון וצ"ע:

מה"ב. מה שהקשה תוס' א"כ שטר נמי נ"ל דיש לעיין האיך אמר בפשיטות מה אשה איסורא ולא ממונא היינו דלא שייך ענין ממון דנפרק ע"י גט שיהי' האשה קוני' לעצמה מה שהי' לבעל עד שלא גרשה כמו עבד ע"י שחרור ומיתה נפקעי' ב' דברי' שזוכה העבד במע"י ובגופו לענין איסור למ"ד ירושת הבעל דאורייתא נפקע מה שיש לבעל עם האשה וגם אי ירושת הבעל דרבנן איכא עונה שהיא משובדת לו ונפקע ע"י מיתה וצ"ע לכאורה ואחר התבוננת כמעט רגע לק"מ מירושה דלא נפקע' הירושה שזוכי' בעצמה ע"י מיתה אלא שאין כאן מי שיירשנה כיון שמת ואין בניו יורשי' אשתו אלא בני' כשיש לה או משפחתה וכן לענין עונה שאין כאן בעל שישמש עמה ולא משו' שמיתה הפקיע השעבוד ופשוט. והא"ש ע"י השטר מתיר ומפקיע ממון ואיסור כמו גט דמפקיע שיעבוד וקנין שיש לבעל על האשה ירושה ועונה וכדומה וא"ש ויש לעיין עוד:

ולא היא כליו של מקנה הוי שיטת ר"ח דעבד נקנה בחליפי' אבל אין עצמו בחליפי' לענין איסור רק שנפקע שעבוד האדון ממנו והא דאמר ולא היא היינו אם הי' כליו של קונה הי' נפקע שעבודו של אדון עכ"פ. וצל"ע איך מאן דחזי סבור משו' דהלכה כר"ש ולא עשה ולא כלום היינו דנפקע שעבודו והא גם לרבנן לא עשה כלום דחליפי' ל"מ בעבד לענין איסור ואם נאמר שגם בזה טעה וסבור הי' דחליפי' מהני גם לענין איסור לא הי' צריך לומר ולא היא כליו של מקנה הא גם אם כליו של קונה הא לא מוכח לאמת דחליפי' אינה מקנה לעבד רק לענין ממון לא מוכח דכר"ש ס"ל וצל"ע: ועלה בדעתי לישב קושי' זו בתרי אנפי א' ע"פ שהקשה בק"נ לשיטת הרא"ש לקמן דהלכה מפקיר עבדו ומת מיתת האדון מתירו איך ס"ד מאן דחזו משו' דס"ל הלכה כר"ש לפי הנראה אייריי בשמת אח"כ וגם לר"ש יוצא לחירות לגמרי דמיתתו מתרת ונדחק דצ"ל דבעי ג"ש מדרבנן כמ"ש הרא"ש לקמן. וזה דוחק דוודאי ל"ל מה דאמר ר"נ דלא עשה ולא כלו' משו' דבעי ג"ש מדרבנן כדי שלא יאמר עבד אתה ומה"ד מותר בשפחה מיד. והנ"ל מאן דראה וטעה בדר"נ ס"ל כאמימר דמיתה אינה מתרת הגם דר"נ בעצמו אמר דמיתת גר מתר' או דלא שמע ולא ידע הך דר"נ או דס"ל דווקא בגר מיתה מתרת ולא בעבד דעלמא

כדמחלק הרי"ף והרא"ש חולק דסתמא לש"ס מדמקשה על אמימר והניח בקושי' אבל י"ל מאן דחזי וטעה טעה בזה לחלק בין גר ובין מפקיר עבדו וכו' וא"ש. והא"ש דל"ק קושי' דידי על ר"ח דמאן דחזי טעה וסבור חליפי' מקני' לעבד לגמרי והא דלא אמר ולא היא דחליפי' ל"מ רק לענין ממונא משו' דלאמת ס"ל דמיתה מתר' וקשה מדאמר דלא עשה ולא כלום והוצרך לומר כליו ש"מ הוי וא"ש נכון:

אופן ב' בתוך אופן ראשון מקצת מדרך ראשון אחזיק בו. ואקדים מה שצ"ב בס"ד משו' דס"ל כר"ש ולענין ממון מהני איך אמר ר"נ לא עשה ולא כלום הרי עשה הרבה ומילא רצונה שבכתה עד כמה וכו' גם צ"ב לשון מאן דחזי הל"ל מאן דשמע ונ"ל דעוד קשה כיון דבאמת כליו ש"מ היא ולא עשה כלום ועומד' בשעבודו והוא ויורשיו השתעבדו בה ואיך טעה משו' דהלכה כר"ש לא הי' להם להשתעבד וצ"ל דשמע הורא' ר"נ ולא ראה כי השתעבדו בה אח"כ ויותר נ"ל דראה דהשתעבדו בה וסבור הי' מאחר שהורה ר"נ דל"מ לענין איסור יוכל האדון לומר אדעתא דהכי לא שחרר אותה אלא כדי משוחרר' לגמרי כישראלי' גמורה תהי' וסבור הי' דהאדון טען כן ולכן השתעבד בה וכל זה מפני שלא שמע מפי ר"נ לשון שהורה בו דאי שמע לשונו שאמר לא עשה ולא כלום לא הי' טועה משו' דס"ל דר"ש איך אמר ולא כלום ואי משו' שיוכל לטעון שע"ד דהכי לא שחרר אם טוען כן אבל איך החליט ר"נ דלא עשה ולא כלום ע"כ משו' דל"מ כלל כדמסיק דכליו של מקנה הי' והיינו מאן דחזי ששעבדו בה ולא שמע הורא' מפי ר"נ רק הגיע לאזנו דאמר ר"כ דאינה משוחרר' הי' סבור דהורה ר"נ דאסור בב"ח והאדון טען שלא עד"כ שחרר' ולכן שעבד בה ואלו שמע מפי ר"כ לאזנו שאמר לא עשה ולא כלום לא הי' לו מקו' לטעות והיינו מאן דחזי ולא שמע מפי ר"נ אלא מעשה חזי ומסיק ולא הי' כליו של מקנה הי' ולא הועיל כלום ומוכח כן מדאמר ר"נ ולא כלום מוכח דמה"ט הוא ומיושבי' כל הדקדוקי' שיש בזה ומיושב גם קושיתי על הר"ן דלא דחי משו' דחליפי' אינם מקני' רק לענין ממון עדיין קשה מדאמר ר"נ ולא כלום דהא מהני מיהת לענין ממון ומאן דטע' לא שמע מפי ר"נ אבל לאמת א"א לומר רק דכליו ש"מ היא וא"ש נכון ועיי':

דף מ.

יצא לחירות גרס' רא"ש ורי"ף וצריך ג"ש וכ' רא"ש דמותר באשתו מיד ואחר ג"כ וג"ש ל"ב רק מדרבנן דחזקה זו אלימתא ורמ"ה ס"ל דווקא לענין ממון מאומדנא אמרי' דכבר שחרר' ולענין קידושי' לא סמכי' לקולא ויש מן הקושי' מאי מקשה מבריי' מפלוגת' דר"מ ורבנן דלמא רבנן דאמרו א"מ היינו וודאי א"מ וכן מתרץ מתני' במק"א מאי אינה מקודש' לשמואל דחייש שמא ש"פ במדי י"ל משו' דר"מ אמר מקוד' וס"ל דליכא ה"א

דמקודשת מודאי לר"מ וע"כ רבנן דאמרו א"מ היינו וודאי א"מ כצ"ל: אלא דשיטת רמ"א צ"ע לכאורה מ"ש לענין ממון דאזלי' להקל הא בכ"מ ספק ממונא לקולא למוחזק ואפי' ע"פ רוב א"מ להלכתא כשמואל וכ"ש דלא קילא מאיסור. וצ"ל דס"ל דעבד מוחזק בעצמו וכן שיטת מהרי"ק שורש צ"ד ובקצה"ח סי' רמ"א אות ג' דחה ראי' שלו מתוס' לעיל י"ז דשם לראשון וודאי אינו דמכרו ובשני הספק מעיקרא ולא הי' מוחזק בו מעולם ודבריו נכוני' בדחי' זו אבל יש ראי' משיטת רמ"ה ודעימי' דס"ל עבד מוחזק בעצמו. אלא דקצה"ח צווח מסברא הלא הוא ק"כ של האדון וידו כיד רבו ואיך נאמר שהוא מוחזק בעצמו עיי"ש:

ולכן נ"ל דרמ"ה לא אמר למלתא משו' דלא אלימא אומדנא זו למשווה לוודאי אלא לענין קדושין לא אזלי' לקולא דאיכא ב' חזקות מתנגדו' לאומדנא חזקת עבד וחזקת פנוי' ובעבד שנשאו רבו אשה ב"ח יש מצד עבד חזקת עבר ולאשה חזק' פנוי' ואם מקדש שפחתו לב"ח יש ב' חזקו' בשפחה חזקת עבדות וחזקת פנוי' והיתר לעלמא דלא תפסו בה קדושין הגם דתלי' חזקות זו בזו הלא כך ס"ל לריב"ש דבעגונא איכא ב' חזקות חזק' א"א וחזק' חי. ולענין ממון ליכא רק חזק' עבד נגד חזק' א' משווה אומדנא זו לוודאי שאינו עבדו אבל לענין קדושי' לא וא"ש. לפ"ז דווקא לענין קדושין אמר הרמ"ה למלתי' אבל לענין שארי מלתא דאסורה וחיוב מצות דליכא חזקי לא כן י"ל אלא דקשה לפ"ז ל"מ מברייי' מפלוגת' דר"מ ורבנן י"ל דווקא לענין קדושין ס"ל לרבנן דא"מ דאיכא ב' חזקות מתנגדו' אבל ר"א בשם רבו לענין ממון לחוד קאי דליכא אלא חד חזקה ותן לחכם ויחכם עוד מה שיש לדבר בזה:

ומי איכא מידי דלעבד ל"ע איסורא ולדידי' עביד וכו', צל"ע בוודאי אמרינן כן לדידי' יצרו תוקפו עביד איסור אבל לעבד ל"ע דא"א חוטא ולא לו כבש"ס קדושין ס"ה ע"ב באמר אני קדשתי' דס"ל לרב דנאמן לגרש משו' אא"ח ולא לו ולקיימה א"נ דיצרו תוקפו ור"א דס"ל דנאמן משו' דמירתת עיי"ש. ואין לומר דאמרי' בוודאי שחרר דלא שביק התירא כדלעיל ל"ז ע"ב דהא משחרר עבדו עובר וליכא התירא דנימא לא שביק התירא ובאמת צ"ב איך אמרינן מסתמא שחרר דלא למיעבד לעבדא אסורא לסייע ידי ע"ע וע"כ שחררו מקוד' הא משחרר עובר ומה לי איסור זה או זה אדרבא עושה איסור בנפשי' נ"ל עפמ"ש הרשב"א לעיל בעשו לה קור' רוח דאמרי' מסתמא לא יעשה איסור וגמול חייב לו הו"ל כמוכרו לו והה"נ אמרי' הכא לולי ששחרר אותו תחלה לא הי' מקדש לו אשה לסייע לעבירה וע"כ שנזדמן לו שחייב לו גמול ושחרר אותו בהיתר ואם לא נזדמן לו בהיתר לא הי' משחרר ולא קדש לו אשה א"כ קשה תינח במקדש לאחר דא"א חוטא ולא לו ע"כ

שנזדמן לו ששחרר אותו בהיתר אבל בקדש לעצמו אולי יצרו תוקפו ולא שחרר שלא נזדמן לו דרך היתר לשחרר אותו ומנ"ל דעבר איסור שחרור דלמא עובר איסור זה דלא ישא שפחה וי"ל דניחא לי' יותר לשחרר באיסור משישא שפחה דבשחרור עושה איסור פ"א ואם ישא שפחה יהי' עובר כ"פ כן י"ל ועי' רא"ש שלהי נדרי' ואפי' לשיטת הרמב"ם דשפחה לב"ח רק מדרבנן מ"מ חמירא לי' להיות באיסור אתה עמה כ"י מלעשו' איסור דאוריי' פ"א. אלא דעדיין לא הונח לנו גם בזה נהי דלאמת יש לסמוך גם בשקדשה לעצמו ע"כ זה מ"מ לא דמי לגמרי להא דר"א אמר רבי כשקדשה לאחר י"ל דמוקמי אחזק' דלא יעשה איסור ושחרר בהיתר גמור כמ"ש אבל כשקדש' לעצמו ע"כ דיצא מחזקתו שעשה איסור או בשחררו או בנשיא' שפחה הגם דמסתבר דיותר עשה איסור שחרור כמ"ש מ"מ לא דמי' להדדי ומנ"ל להקשו' בפשיטו' ולדחות דר"א בשם רבי עד דנדחק כ"כ בבריי' ומוקי באוקימת אומוצא מפשטו' דבריי' וצלע"ג: ויש מזה סיוע לשיטתו של רמב"ן שברשב"א ור"ן לעיל בשם י"מ ואחז בזה בחי' ר"ן דכל איסור דל"ב תעבודו משו' לא תחנם וכל שעושה לתועלת והנא' עצמו ליכא משו' ל"ת לפ"ז א"ש דמקשה אהדדי דהא כשמקדשה לעצמו לטובתו והנאתו כל דיצרו תוקפו טפי איכא משו' הנא' עצמו ליכא משו' איסור בשחרור ובמקדשה לאחר להנא' העבד אמרי' מסתמא אקרה לו דרך היתר כדכתיבנא וא"ש אבל לרשב"א צ"ע:

ומצאנו בדברינו אלו מקום ישוב מקום תורה ליישב לשון הרמב"ם פ"ו מהלכו' עבדי' הלכה ח' שכ' אפי' אמר צאי בו והתקדשי בו אינה מקודש' ואינה משוחרר' ותמה הלח"מ מאי אפי' דקאמר משמע כ"ש כשמקדשה סתם ולא אמר צאי בו הא נהפוך הוא בקדשה סתם יוצא' לחירו' ומקודשת ונדחק מאוד ועיי' כ"מ שכ' אבל קדשה ולא אמר מקודש' כדלעיל רבו הניחו תפילי' או קדשה לאחר ולפע"ד נראה עפמ"ש די"ל בקדשה לאחר עדיף משקדשה לעצמו אולי יצרו תוקפו ולא מצא דרך לשחרר בהיתר וע"כ יצא מחזקתו משא"כ בקדשה לאחר וש"ס דמקשה ומדמה להדדי דס"ל איסור שחרור משו' ל"ת וכשקדשה לעצמו ליכא איסור וכל זה לפי סוגי' ש"ס דגיטין דמשני לעיל מצוה שאני ולא מקשה מהב"ע היא וסוגי' דכאן סובב והולך ע"פ סוגי' דלעיל אבל לפי סוגי' ש"ס בברכו' מ"ח דמקשה מהב"ע ע"כ דס"ל דלאו משו' ל"ת הוא וכבר הארכנו בישוב סתיר' הסוגי' דלעיל בדרכי' שוני' וחד מינייהו דתלי' בפלוגתא דר"ש ור"מ אי דרשי' טעמא דקרא להקל וסוגי' דברכות רצה לתרץ דר"א להלכתא דלא דרשי' טעמא דקרא להקל וכן פסק הרמב"ם כסוגי' דברכות דווקא משו' מצוה דרבים ולפי סוגי' דברכות דהיא כהלכה יש חילוק רב בין מקדשה לעצמו או לאחרי' ס"ל לרמב"ם באמת דווקא

קדשה לאחרי' ובאמת בפ"מ שם הלכה י"ז לא כ' מה דינו בקדשה לעצמו ומשו' שלא מפורש רק הא מוכח כן מסוגי' ש"ס ולמ"ש א"ש דס"ל: באמת אינה מקודש' ומשוחרר' בשקדשה לעצמה והא דלא כ' דאינה מקודש' שזה אין מפורש בגמ' אדרבא דמוכח מתוכו דמקודש' רק לא קיי"ל הכי ורמז הרמב"ם דלא מהני מלשון אפי' דכ' דאפי' אמר מפורש צאי והתקדשי ה"א כר"מ דיש בלשון זה קמ"ל ול"מ לענין איסור אפי' לענין ממון ל"מ וכ"ש בשקדשה לעצמו ול"א צאי דל"מ וא"ש וזה ישוב נכון ע"ד פלפלא טובא חריפתא שישבחוהו רבנן בעזרת החונן דעת:

כשרבו הניח לו תפילין כ' תוס' דלא משו' דמיעבד לי' אסורא דברכה לבטלה דהא נשי' מברכו' אלא משו' דאין עבדי' רגילי' בתפילי' זו שיטת תוס' דנשי' מברכ' על מ"ע שהז"ג ושיטת הרמב"ם דא"מ. נ"ל משו"ת כתב הרמב"ם הניח לו רבו תפילין של ראש דתפילי' של יד שמברך עליו ליכא רבותא כ"כ דאי אין מברך הרי מגלה דלאו משו' חיוב אלא כאשה מנח להו ואי מברך עדיין י"ל בהניחו של ראש לדסוברי' ורמב"ם בתוכ' דא"מ ב' ברכות דליכא איסור ולא הוכחה מנ"ל לכן כ' הרמב"ם הניחו של ראש ונפקא לי' מסתימ' ריב"ל וגם מקראו לתורה:

והנה מה שכתב תוס' דעבד מברך על מ"ע שהז"ג כמו נשי' דמברכות לכאורה יש לחלק דאשה איתא בערבו' מברכ' הגם שאינה מצו' במצוה זו כיון דאיתא במצוה זו ויש לה שייכו' בה ותוס' חולין ור"ה כ' דמברכ' וציונו דאנשי' מצוי' בה והיא כאינה מצווה ועושה ויש להוסי' משו' דהיא בערבו' אבל עבד דוודאי אינו בערבו' עיי' פמ"ג סי' מ"ג לכן אינו מברך ומדמה תוס' עבד לנשי' ש"מ דס"ל כרא"ש פ"ג דברכות דנשי' אינו בערבות. ואפשר דס"ל דווקא במצוה שא"מ בה ועיי' דג"מ סי' רע"ה ותוספ' רע"א מגלה פ"ג מ"ד ובמק"א הארכתי ואכ"מ יותר:

ויש להקשו' על קושי' ש"ס לריב"ל מבריי' י"ל בריי' ס"ל נשי' סומכו' רשות ואין קפידא לכן הניח תפילי' לפני רבו א"י לחירו' וריב"ל ס"ל כמ"ד אין סומכו' רשות ויש קפידא דאסורא לכן ס"ל יוצא לחירו' וצ"ל דלא רצה לתרץ דריב"ל דלא כהלכתא ויש מכאן ראי' דהלכתא כמ"ד ס"ר ועיי' תוס' עירובין ר"פ המוצא תפילי' ובר"ה גבי אין מעכבי' התינוקת לתקוע:

אמר רנב"י הכא במ"ע כו' בטור א"ע סי' ד' כ' בשנשא לפניו ב"ח ג"כ אמרי' מסתמא שחררו ועיי' ב"י ודרישה ופרישה וב"ש דס"ל לטור לאמת לא צריך לומר כשהשיאו וצ"ב הא דבתפילי' דווקא הניחו רבו משו' דליכא איסור אבל בנשא איכא איסור הי' מוחה ע"י עיי' ט"ז שם. ונ"ל דחילוק זה תלי' בשיטו' ראשוני' לשיטת תוס' דנשי' מברכו' על מ"ע

שהז"ג וליכא שם נדנוד איסור בהנח' תפילי' בברכה יש לומר שפיר וגם נצבה חילוק בין הנח' תפילי' לנושא ב"ח אבל לרמב"ם דס"ל דנשי' אסורו' לברך על מ"ע שהז"ג א"כ גם בתפילי' איכא איסור ואי בריי' דהניח תפילי' בלא ברכה א"א דנ"ל דלרמב"ם אם הניחום דלא מברך כמנהג וכמצות חכמי' ש"מ דלאו ב"ח הוא ואין רבו נוהג בו מנהג ב"ח כשמניחו תפילי' וצ"ל בריי' במניח בברכה ואיכא איסור ומ"מ הניחו בעצמו לא וה"ה בנשא בעצמו אלא דטור אזיל בשיטת אביי דנשי' מותרו' לברך כ' שפיר מ"ש אבל לרמב"ם ודכוותי' ס"ל ליתא כנ"ל ברור ועיי' ויש לדחות דברייי' קמ"ל הניח לפניו של ראש דליכא ברכה:

וי"ל עד"פ לשיטת הטור קשה דלא אמר ר"כ ב"י אלא כיון דל"צ עוד לומר בשהשיאו וכבר נתקשו בזה וי"ל דלמ"ד דנשי' א"ס רשו' א"כ אסור לעבד להניח תפילי' כאשה ומ"מ קתני בבריי' הניח תפילי' לא הגם דאיכא איסור וה"ה בנושא אשה מעצמו לא אלא די"ל דבריי כר' יוסי דסומכו' רשות עיי' עירובין ר"פ המוציא וי"ל דר"נ ב"י ס"ל להלכתא כר"מ ור"י דאינן סומכו' רשו' ולא רצה לאוקמי הבריי' שלא כהלכתא ולכן ל"א אלא. והא דמקשה לריב"ל מבריי' ולא מתרץ כמ"ד רשו' וריב"ל כמ"ד חוב' או דידע דריב"ל ס"ל רשו' או דלא רצה לומר ריב"ל דלא כהלכתא דאנן קיי"ל רשו' כמ"ש תוס' עירובין שם אבל ר"כ ב"י לעצמו ס"ל להלכתא כמ"ד חובה או לא ברירא לי' הלכתא כמאן לכן סתם תירוצו ול"א אלא אבל לאמת לפי דקיי"ל הלכ' רווח' נשי' סומכ' רשות ברייי' כהלכתא וליכא איסור משא"כ בנושא ב"ח וא"ש הטור עיי' וק"ל:

מה"ב ונ"ל ראי' לטור מדלא קתני בבריי' רבותא בשקדש לפניו דאין יוצא לחירו' ש"מ דבאמת כל דעביד איסור בפניו יוצא לחירו' ואין לדחות דנקיט הניחו תפילין לדיוקא הא הניחו יוצא לחירות גם דלא עביד איסור וזה לא הוי ידענו אי הוי נקיט נשא אשה בפניו ה"א אבל השיאו משו' שעושה איסור אבל הניחו תפילי' דליכא איסור משו' דאין רגילי' א"י לחירו' דהא בריי' נקיט כמה דברי' הו"ל למנקט גם נשא אשה וגם הניח תפילי' בפניו ותרתי נשמע וע"כ נשא אשה יוצא לחירו' ועכ"פ חוששי' לענין קדושי' ובריי' מונה והולך אלו שא"י לחירו' ואין חוששי' כלל לשום דבר כנ"ל:

ובתחלה רציתי לדחות ראי' שלי דאפשר לומר ברייתא כמאן דאמר נשי' א"ס רשות ונשמע מהניח תפילי' בפני רבו הא הניחו יוצא תרתי דהניח הגם דאיכא איסור אינו יוצא אבל הניחו יוצא וממילא נשמע בנשא ובהשיאו ואחר עיון מעט ראיתי דדחי' או דחוי' מעיקרא מאן ס"ל נשי' א"ס רשות ר"מ ור"י כמבואר כש"ס עירובין ר"פ המוציא וס"ל נמי ע"כ נשי' מחוי' בתפילי' עיי"ש היטיב והא בריי' א' ס"ל ע"כ דנשי' פטורו' מתפילי'

דהו"ל מ"ע שהז"ג דאי חייבו' פשיטא בשהניח תפילי' דא"י לחירו' דהא גם נשי' מניחי' תפילי' וע"כ בבריי' דלא כר"מ וכר"י אתי' וס"ל נשי' סומכו' רשות דתלי' הא בהא חוץ כשנדחק דבריי' ס"ל בחדא כר"מ ור"י דאין סומכי' וס"ל כמ"ד נשי' חייבו' בתפילי' ולא מצינו תנא דס"ל הכי ועיי':

כופי' את היורשי' ועושי' לה ק"ר דמצוה לקיי'. תוס' כתוב' פ"ו ע"א הקשה לרש"י שם צ"א ע"ב דאין על מצוה דרבנן מהכא דכופי' משו' מצוה לקיים עיי"ש ונ"ל דרש"י לחלק יצא בין הכא לדהתם התם הוסיפו חכמי' על מצוה שבתורה מצות כיבוד והיא משל אב והוסיפו דמצוה על היתומי' לפרוע חוב אביהן מירושה שירשו כיון שמשלו הוא באה להם עיי' הג"א שם וכיון דעיקר המצוה דאוריי' וכשלא יקיים הוספה דדהו עיקר מצות כיבוד לא יבטל עד"ז לכן לא חזקו כ"כ לכוף לקיי' מצות הוספה דדהו אבל כאן מצוה לקיי' דברי המת מחודש' היא משלהם חזקו אותה שכיפי' עליה' שלא תתבטל לגמרי עוד י"ל כעין זה מצות כיבוד שהיא דאוריי' וחמירא ממילא יקיימו גם הוספה משלהם ול"ש שיקילו בה ועיי' ריש חולין במצות שהחזיקו בה וכרשב"א שם כל שמקיימי' הדאוריי' גם דרבנן מקיימי' אבל מצוה זו יקילו בה רבי' דשורשה ועיקר' דאוריי' חזקו דברי' לכוף למי שלא מקיימה ועיי' כעין זה בר"ן פסחי' ר"פ מקום שנהגו לענין עונש דמשמטי' העובר דמחלק כחילוק הראשון שחלקנו:

ועושי' לה ק"ר רש"י מפרש ק"ר שחרור ורי"ף ורמב"ם מפרשי' להקל מעליה':

עיי' רשב"א לעיל שהקשה לרי"ף דמפרש עשו לה קיר להקל מעלי' איך כופין משו' מצוה לקיי' הא ל"א מצוה לקיי' רק בשהושלש לכך מתחלה ולפי' רש"י ניחא דמשמי' זכו לה אבל לרי"ף קשה והי' זה נעלם מקצה"ח סי' רנ"ב אות ד'. ומ"ש שם דצ"ל דעבד זוכה בעצמו הגם דיד עבד כיד הוא דוחק קצת. והי' נ"ל כיון שאמר פלוני' שפחתי עשתה לי ק"ר עשו לה הוי כהודא' שחייב לה גמול לשחרר' וכ' רשב"א משו"ת כופין דמסתמא יש לה עליו גמול דליכא איסור לשחרר ונ"ל כה"ג הגם שאין לה עליו תביע' מ"מ הוא חייב לה גמול וכיון שאמר עשתה לי ק"ר עשו לה ק"ר מצוה לקיי' דברי המת אפי' לא הושלש לכך מצוה לקיי' דברי המת לשלם גמול שהוא חייב ונ"ל מסברא ישרה ונכונה לדינא וא"ש שיטת הרי"ף וסרה קושי' הרשב"א: וי"ל משו"ה לא מפרש הרי"ף כרש"י עשו לה ק"ר לשחרר אותה משו דקשי' לי' למה לי' למימר מי שאמר פלוני' שפחתה עשתה לי כו' עשו לה גם כשלא אמר שעשתה לי כופין משו' מצוה לקיי' וזה דקדוק עצום ולשיטה הרי"ף א"ש דלולי שעשתה לו ק"ר לא הי' כופין היורשי' משו' מצוה לקיי' כיון דלא הושלש לכך ולכן הוצרך שאמר שעשתה לו ק"ר יש בזה משו' מצוה לקיי' כמ"ש.

והוכיח הרי"ף אם עשו לה ק"ר שאמר היינו שישחררו אותה לא צ"ל שאמר שעשתה לו ק"ר גם אם לא אמר הוי כאמר דמסתמא לא יעשה איסור אם לא שעשתה לו ק"ר ואיכא משו' מצוה לקיי' וע"כ דעשו לה ק"ר לא שישחררו אותה אלא להקל מעלי' ולכן צריך שיקדי' שעשתה לו ק"ר וא"ש. ורש"י דמפרש שישחררו אותה או משו' דס"ל דלולי כן ליכא מצוה לקיי' דלא כסברתו והא דהקדים עשתה לי ק"ר דאל"ה לא הי' כופין משו' שיש איסור ומעצמינו לא היינו אומרי' שעשתה לו ק"ר לולי שמפרש שכן הוא. ועיי' רמב"ם פ"ו מה"ע הלכה ד' דהעתיק דין זה ולא כ' שאמר שעשתה לו ק"ר אלא שיעשו לו ק"ר נראה דלא הי' הגרסא כמו שהי' לפנינו או דלא מצינו קפידא בזה ומפרש כפי' הרי"ף דלא יעבדו בה עבודה קשה ולרמב"ם קשה הא ל"א מצוה לקיי' רק כשהושלש ולדידי' אין לומר כמ"ש לרי"ף דהא לא אמר עשתה לי ק"ר והא לא ציוה לשחרר אותה וליכא איסור בזה כלל ומנ"ל דעשתה לו ק"ר דחייב לה גמול דלמא מתנה בעלמא היא וצ"ל ע"כ כמ"ש קצה"ח דזוכה בעצמו ועיי' בכ"ז:

אותו העבד אין לו תקנה הקשה תוס' על רש"י לעיל דמעוכב ג"ש אסור בשפחה וב"ח מאי רבותא דר"י בעבד שברח דכופין רבו פשיטא מתני' היא ועיין פ"י שכתב דממתני' י"ל דווקא בששחרר האדון חצי' דהוא גרם לו וקמ"ל ר"י אפי' לא הוא גרם לו מידי ועיין רש"י לקמן במתני' מי שחציה עבד וכו' כגון של ב' אחי' או שותפין היינו בתר דקמ"ל ר"י אפי' בלא גרם לו מידי וכן מוכח לקמן שם דרבינא מתרץ מתני' לרב יוסף בעבד של ב' שותפין קמ"ל רש"י רבותא זו במתני' אפי' בשל ב' שותפין ואחי' כופין. עוד י"ל דקמ"ל ר"י עבד שברח כל עבד אפי' סריס דאין מקום לכופו משו' מצות פ"ו או כשהי' לו בני' קודם שנמכר לעבד בגיותו ולר"י לשיטתו דא"צ לקיי' אח"כ פ"ו דיצא במה שהי' לו בקטנותו והא דבעבד אין זרעו מתיחס אחריו אבל כשהי' לו כשהי' נכרי גמור מתיחס אחריו ואין כופין עיין כ"ז בטורי אבן ריש חגיגה כנ"ל:

עוד נ"ל בישוב קושי' תוס' כשנבין דכד מקשה לעיל ל"ח על ר"י דס"ל הלכה כרשב"ג ובעבד שברח ס"ל דיצא לחירות מביא ג"כ דאמר ר"י ולא עוד שכופין רבו אין זה צורך לקושי' שהקשה עליו ולא הו"ל להביא רק תחלת דינו דיצא לחירות נ"ל בדיוק מביא כל דברי ר"ל:

להקשות בתוקף יותר דאם אין כופין רבו לשחררו אין חשש כ"כ שיפיל עצמו לגייסות ויברח לו שיהי' אסור אז בשפחה ובב"ח ושמא לא ירצה רבו לשחררו ולכן מביא דאמר ר"י ולא עוד שכופין רבו בוודאי חשש קרוב שיפיל עצמו ובטוח לבו כשיברח ישחרר אותו בע"כ וא"ש. והא"ש דקמ"ל ר"י טובא הגם דמסיק דאטו לקטלא מסר נפשי' וליכא

חשש כ"כ מ"מ ה"א הגם משו' מצות פ"ו כופין רבו אבל בעבד שברח לא תיקנו לכופו כדי לצאת יותר מחשש שלא יפיל עצמו לגייסות והניחו על הדין קמ"ל ר"י דכופים אותו דליכא למיחש כלל שיפיל עצמו לגייסות וימסור נפשו לקטלא ומיושב קושי' תוס':

וי"ל בזה מה שעמדנו שם בקושי' על הרי"ף דמביא תי' ש"ש אטו לקטלא והא קיי"ל כרבנן דרשב"ג דל"ח לדחזקי' שמא יפיל עצמו כדי שיפדנו ועי"ש לעיל מ"ש בישובו. וכעת יאמר דלולי דאטו לקטלא מסר נפשי' אפשר גם רבנן מודו ניהו דלא ס"ל משו' חשש זה להכניס העבד לעבדו' שלא כדין אחר יאוש מ"מ תקנתא לא עבדינן לי' לכוף רבו לשחררו ור"י דאמר כופין רבו כ' הרי"ף משו' דס"ל דליכא חשש כלל שמא יפיל עצמו כדי לברוח דלקטלא מסר נפשי' וכו' ולדינא יש לעיין בעבד שנשבה ופדאוהו אם כופי' רבו לרבנן ולא מצינו דכופי' כה"ג רק דאמר ר"י כופי' כשברח דוקא וצ"ע לדינא:

עוד הקשה תוס' מירושלמי למה צ"ל משו' מ"ל דברי המת תיפוק לי' כיון דאסור בשפחה ופ"י תמה לולי דמצוה לקיי' הי' הבנים רשאי לשעבד ודבריו תמוהים דתוס' אזיל לשיטתו לרשב"ג לעיל ע"א בלשון זה שאומר הוא לשין הפקר ומ"ש תוס' שלפנינו כיון דאין היורשים רשאי להשתעבד בה משו' מצוה לקיים דה"מ תמוה כיון שיש בזה איסור איך אומרי' מצוה לקיים ועיין טורי אבן ריש חגיגה שנדחק והדר הקשה והאמת כמ"ש מהריב"ל שתיבו' אלו משו' מצוה לקיי' טעות הוא אלא דס"ל לתוס' דיש בזה לשון שחרור כמ"ש הרשב"א ע"ש תוס' וא"ש דהקשה כאן מירושלמי דל"צ משו' מצוה לקיי' כיון דכבר הפקיע בעצמו שעבודו מחיים וממילא מובן לרש"י ל"ק די"ל דס"ל כרשב"א שם דהוא לא הפקירו אלא שמצוה ליורשי' כן ואמדינן דמסתמא בהיתר עושה וא"ש:

אלא דבלא"ה לא אבין קושי' תוס' הא ירושלמי צ"ל טעם זה משום שפחה דאינה בפ"ו וי"ל קצת עפמ"ש תוס' לקמן בשם ריצב"א דאשה ועבד מצווה בלשבת והקשה תוס' מה"ט יכופו לרבה לשחררה ולמה אמר רנב"י משו' דעבדו בה איסורא ותי' כיון דאין ודאי שתנשא ותקיי' לשבת אין כופי' וי"ל דווקא התם דאיכא איסור דשחרור א"ח חטא רק כשוודאי יקיי' אבל באמר שחררו דס"ל לתוס' דכבר מופקר ועומד תו ליכא איסור דשחרור כיפין משו' לשבת הגם דאין וודאי שתקיי' וא"ש קושי' תוס' כן י"ל:

אלא דיש עוד נ"מ כגון עבד סריס או שהי' לו בני' בגיותו דיצא כבר פ"ו משו"ה הוצרך ירושלמי לטעם זה דמצוה לקיי' דברי המת דשוה בכל עבדים ובכל גווני:

עוד הקשה תוס' מש"ס כריתות דס"ל לת"ק דרשב"ג דמעוכב ג"ש אוכל בתרומה וה"ה דמותר בשפחה ונלפע"ד ליישב עפמ"ש לעיל ל"ח ע"ב דרבי דאמר אין לו תקנה משמע לרש"י דאין לו תקנה כלל וגרע ממה שהי' ע"י שהפקירו וס"ל דאסורה בשפחה וכתבנו

מנ"ל לרבי דמהני הפקר להחמיר לאוסרו בשפחה ולא להתיר בב"ח משו' דדרש קרא דעבד איש ואית לי' ג"ש דלה לה דל"מ הפקר ועשה פשר דבר דלא נקרא עבד לגמרי שיהי' מותר בשפחה ואסור בב"ח מגז"ש דלה לה כמי באשה אין הפקר מתיר כמו כן אין הפקר מתיר בעבד בב"ח ולרשב"א ביבמות דמפקא לי' להאי קרא דעבד איש אתה מל בע"כ ליכא קרא דנלמוד ממנו דהפקר עושה מחצה לאוסרו בשפחה ולרבי דאמר אין לו תקנה מוכח דס"ל דאסור בשפחה ודרש קרא דעבד איש דאין קרוי עבד ול"ק מת"ק דרשב"ג בכריתות הוא דרש להאי קרא כרשב"א ביבמות וס"ל דהפקר אינו פועל כלום ומותר בשפחה ובתרומה ומיושב קושי' תוס' ע"ד נכון מאוד:

וי"ל בזה קושי' תוס' ראשונה מאי רבותא דר"י דכופין רבו פשיטא כיון דלישא שפחה א"י י"ל דלר"י באמת מותר בשפחה דדרש האי קרא דעבד איש כרשב"א והא דאמר אמימר אין לו תקנה ולר"י רבו ע"כ צ"ל דמותר בשפחה נ"ל דלשון אין לו תקנה דאמר רבי קשי' לרש"י דקאמר אין לו תקנה אלא בשחרור והא יש לו תקנה בשחרור ש"מ דכוונתו דאין לו תקנה עד שישתחרר והיינו משו' דאסור בשפחה ובב"ח ומגרע גרע ממה שהי' קודם הפקר ואמר רבי אין לו תקנה עד שישחרר אותו. אבל אמימר דאמר המפקיר עבדו אין לו תקנה כוונתו דאין לו תקנה לעולם להיות בן חורין גמור דגם שחרור ל"מ לי' שפיר שייך אין לו תקנה הגם דמותר עכשיו בשפחה אבל אין לו תקנה להיות משוחרר לעולם לישא ב"ח ולהיות ישראל וא"ש נכון בדיוק הלשון ומיושב קושי' תוס' ועיי' היטיב:

והלכתא כרבינא עיין רא"ש שחולק מסברא וגמרא מסברא דאיפכא מסתברא השתא עבדי הגר דהי' עליו בשעת מיתה איסור וממון כ"ש במפקיר עבדו ומגמרא מדמקשה לאמימר לעיל ואסיק בקושי' וראיתי בחי' אמ"ו מאוה"ג זצ"ל להסביר שיטת הרי"ף בגר שמת ל"צ לשום דבר אחר אלא מיתה לבד מתרת ודמי' לאשה דמיתת הבעל מתיר משא"כ במפקיר עבדו לולי שהפקירו בחייו לא הי' המיתה מתרת דוהתנחלתם אותם לבניכם כתיב וצריך שיקדי' הפקרו קודם מיתה לא דמי' לאשה דמיתה לבד מתרת אלו דבריו הקדושי' זצ"ל וש"י. ואני הוספתי על דבריו די"ל בזה הא דהקשה הרא"ש מגמרא מדאסיק בקושי' על אמימר ולא מצא מענה לחלק בין גר למפקיר עבדו כחילוק הנ"ל היינו עד דלא מביא גז"ש לה לה מאשה למעט כחא דשחרור משו' דבעי' דומי' דאשה הגם דלא גמרינן הפקר מאשה ל"מ משו' דכל דליכא באשה ליכא בעבד כ"ש ולרבי כ"ש מיתה דילפינן מאשה דבעי' דומי' דאשה דוקא שתהי' מיתה לבד מתרת ועד דלא אסיק הך גז"ש דרבי מקשה על אמימר ומסיק בקושי' וכל קושי' יש לה תי' והיינו בתר דמייתי לדרבי יש לחלק בין גר שמת למפקיר עבדו כנ"ל נכון:

וכותב לו שטר שחרור על שמי' תוס' הקשה על רש"י שאין מעשה קטן כלום ומביא ראי' מקטן שקנה יבמתו מה"ת ועפ"י שדחה ראי' זו לשיטת תוס' ביבמות דאינו קונה אלא מדרבנן וכ' דרשב"א אזיל בשיטת הרמב"ם דס"ל דקונה מדאורייי' והו"ל לפי לומר טפי דמקשה לשיטת רש"י דס"ל בקדושין י"ט דקטן קונה מדאורייי' אלא דבכ"ז לק"מ דהא דאינו מגרש מדרבנן הוא ומנ"ל דאין מעשה קטן כלום מדאורייי' ורשב"א כ' משו' שאינו בר כוונה לכתוב י"ל רש"י ס"ל דלא בעי שליחו' לכתוב גט ושחרור ואפשר לכתוב ע"י אחר לפ"ז לרש"י קטן איתא בגט מדאורייי' דקונה יבמתו ומגרשה מדאורייי' ועיי' פ"י לעיל כ"ד ע"ב דכתב לרש"י דס"ל דבעי ב"כ לכתיבה צ"ל כתי' תוס' דלהכי ל"א דקטן פסול משו' דלאו ב"כ הוא משו' דאתי' לכלל כריתו' לכשיגדל. ולפמ"ש ל"צ לזה דלרש"י לשיטתו ב"כ הוא ביבמה ותוס' לשיטתו דקדושי' דקטן אינו קונה מדאורייי' קטן ליתא בגירושין והוצרך לומר דב"כ הוא לכשיגדל ועיי':

והנה מ"ש רש"י ותינוק זה מקחו מקח וממכרו ממכר הקשה תוס' דאין זה אלא מדרבנן ונ"ל ליישב בהקדם הנה רשב"א בקדושין מ"ב ע"א הקשה לרש"י דאין זכי' לקטן מדאורייי' אפי' בדע' אחרת מקנה אותו מכאן דהקנה לבנו קטן הא מדאורייי' הוא לאב דאין זכי' לקטן מדאורייי' הו"ל לכוף לאב לשחרר ואתי דאורייי' ומפיק לדרבנן והניח בצ"ע הנה קושיתו אינה קושי' כ"כ כיון דקני' לקטן מדרבנן ל"מ שחרורו דאב למפקי' לחירות מדרבנן כיון דיש לו לקטן קנין מדרבנן ביותר הו"ל להקשו' מה מהני שחרור דקטן הא אינו שלו רק מדרבנן וכי אתי שחרור דרבנן למפקע קנין דאורייי' דאב והא משמע דלא כופין לאב כלל לשחרר אותו וצ"ע:

וי"ל דס"ל לרש"י דקנין דרבנן מהני מדאורייי' משו' דהפקר ב"ד הפקר ונפקע מרשות הנותן ומקבל זכה מן ההפקר וכיון דתיקנו רבנן דקטן זכה יוצא מן הנותן מדאורייי' דהפקר ב"ד הפקר אלא דקטן אינו זכה מן ההפקר שאין לו זכי' מדאורייי' לרש"י אפי' דעת אחרת מקנה כ"ש מן ההפקר ואינו שלו רק מדרבנן וי"ל דר"פ דאמר כאשר עשה כן יעשה לו ס"ל כשמואל המפקיר עבדו יצא לחירו' וא"צ ג"ש וכיון שהקנה האב לקטן כבר מופקר הוא מכח הפקר ב"ד וא"צ ג"ש מדאורייי' אלא כיון דקני' לי' קטן מדרבנן צריך ג"ש מדרבנן וא"ש שכתב רש"י דקטן בר מקח וממכר הוא מדרבנן ולכן מהני שחרורו וסגי בהכי כיון שאין קנוי לו וא"צ ג"ש רק מדרבנן ומיושב קושיתי על רש"י וקושי' תוס' ע"ד נכון ופלפול נאה בעזה"י:

ע"ב. וחכמי' אומרי' לא קנה ואמר ר"י וכולן בשטר וכ' רש"י דאין זה אלא הבטחה שיתן וישחרר ועיי' הה"מ בפ"ט מהלכ' זכי' ומתנה בשם שנחלקו בקנין אתן אם מהני והקשה

עליו איך אפשר דמהני הא מבואר כאן דבשטר ל"ק וכ' ואפשר לדעתם דעדיף קנין משטר ולא כ' טעם לחלק ואני אפרש דשטר ל"ק אלא שמקנה לו מידי בשטר אבל כשכותב בשטר בלא קנין שיתן לעתיד אין בשטר זה כח להקנו' ולחייבו שלא מצינו שטר כזה רק להקנו' ולקנו' חפץ פלוני או מחייב עצמו בשטר היינו שכותב שחייב לו אבל לא להתחייב שיתן לו לעתיד אבל קנין עדיף דמחייב עצמו בפה ומקבל קנין עליו כן י"ל:

ועיי' קצה"ח סי' רמ"ה אות א' שכ' לפמ"ש הר"י ולפי פי' הב"ש די"ל דקנין אתן מהני שמתחייב ליתן וכופי' אותו שיקיי' מה שהתחייב עצמו אבל לא קנה אותו דבר ואם מת אין היורשי' מחייבי' ליתן י"ל בשטר ג"כ מהני לכל זה והא דפליגו ר"מ וחכמי' אי קנה היינו מיד לר"מ קונה מיד ולרבנן ל"ק מיד אבל מתחייב ליתן כשהוא חי וכ' עוד שם דבעבד לא מתחייב לשחררו ע"י שטר דהא יד עבד כיד רבו אלא דשחרורו וידו באי' כאחד והיינו כשמשחררו ע"י שטר אבל להקט' לו שישחררו לעתיד זה ל"ק בעבד דאין לו לזכות זה עיי"ש. ויש להוכיח לפי דבריו דבשטר ל"ק כלל אפי' לחייב עצמו דהא קתני תרתי בעבד ובשדה וכוללם בחדא ובלשון א' נאמרו משמע כמו דפליגו בעבד כן בשדה ובעבד ל"ק כלל כן בשדה ש"מ בשדה ל"ק כלל ועכצ"ל כמ"ש הה"מ דיש לחלק בין שטר לקנין:

חיישי' שמה זיכה לו ע"י אחר לעיל י"ג הקשה הר"ן על הרי"ף בזיכה לו ע"י אחר לא מהני אלא לזה דאדון לא יוכל לחזור בו וכאן משמע דחיישי' ומשוחרר לגמרי ונ"ל עפמ"ש פי' בטעמא דרי"ף דחוב הוא לו שיהי' משוחרר לגמרי בלא ידיעתו שיכשל וישא שפחה:

עיי"ש וא"ש הכא דנודע לעבד שרבו אומר ששחרר אותו והוא אומר לא וחיישינן שזיכה לו עי"א ובאותו רגע שיש לו ידיע' משוחרר לגמרי דליכא מכשול עוד וא"ש ולשיטת הרמב"ם דמחלק בין זכה לתנה דבזכה זוכה לגמרי א"ש ג"כ דאמרי' שמא זכה לו עי"א ואמר לשון זכה דאלו אמר תנה הי' נותן לו בוודאי דהרי תלי' גמר השחרור כשיתן לידו דעבד ומדלא נתן לו מסתמא אמר לו זכה וא"צ שיבוא לידו כלל כיון שנגמר השחרור:

כתבתי ונתתי לו והוא אומר לא כתבת ולא נתת צ"ל מנא ידע שלא כתב לו דלמא כתב וחזר בו צ"ל דלא זזה ידו מתוך ידו אלא דצ"ב למה נקיט דהוא אומר כתבתי ונתתי לו והוא אומר לא כ' הו"ל לומר רק דהוא אומר נתתי לו והוא אומר לא נתן וכיון שאמר נתתי לו ליכא למימר שמא זיכה לו דהרי אמר נתתי לו לידו וכ"ל דרבותא קמ"ל הגם שאמר כתבתי ונתתי לו והוא מכחישו שיודע שלא כתב ה"א דלא אמרי' הודא' המקבל כמא' עדי' והנותן טעה וסבור הוא שכ' ונתן וכתבו הראשוני' שהי' במחשבתו ליתן וסבור שנתן דהא המקבל אומר שיודע שלא כ' ורחוק שיטעה כ"כ שסבור שכ' ולא כ' קמ"ל

גם כה"ג אמרי' שחישב לכתוב וליתן סבור הוא שכ' ונתן ורבותא רבתא איכא בזה ועיי' טור סי' רמ"ה ובש"ע דטור שינה לשונו בזה וצריך ישוב לרמב"ם מעתיק כמו דאיתא לפנינו הוא אומר כתבתי ונתתי והוא אומר לא כ' כו' וצ"ע:

הודאת בע"ד כו' מי אוכל פירות עיי' ריטב"א בשם רבינו פנחס פי' נאה מחודש ודיני הרבה יוצאי' מפירושו וקיימתי מעצמי בעזה"י:

מתני' עבד שעשאו רבו אפותקי כ' רש"י שכ' אם לא אפרע לך כו' עיי' אריכת פ"י והי' נעלם ממנו במח"כ לפי שעה שהרגיש הב"י בזה סי' קי"ז ומפרש כוונת רש"י באפותקי מפורש א"א למוקמי מתני' דאינו יוכל לסלקו בזוזי לפי שיטתו ובסתם אפותקי א"א איך ס"ל רבנן דמזיק פטור הא חייב לשלם לא ועשה רש"י פשר דבר דעשאו אפותקי מפורש קצת והתנה שיהי' יוכל לסלקו בזוזי ואם מת או נאבד א"צ לשלם לו דבר אחר עיי"ש וא"ש הכל: הקדש חמץ ושחרור מפקיע מידי שיעבוד כ' רש"י דווקא קדושת הגוף אבל קדוש' דמי' לא מפקיע מידי שיעבוד כדתנן בעירוכין כו' וכ' תוס' חילוק שיש בין קה"ג לק"ד דשני' חלים מיד וקדה"ג לא פקעי וקדוש' דמים פקעי כשהגיע הזמן ויש להקשו' מנ"ל לרש"י מעירוכין דקדוש' דמי' פקעה אחר שחל דלמא התם כשכבר הגיע זמן פרעון לא חל כיון דהגיע זמנו ועומד לגבות ואין לו ממה לשלם חוץ מזה והי' עליו כתוב' אשה אחר שגרשה ע"כ אייריי וכן הי' עליו בע"ח כה"ג הוא ולא חל הקדוש' מעיקרא ומנ"ל בשלא הגיע הזמן רחל ובכה"ג אמר רבא הקדש מפקיע וה"ה קדושת הגוף והי' נראה דאי לא חל כלל לא הי' צריך פדי' משו' דר"א שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון כיון שלא חל כלל לא יבואו לומר כן וע"כ דחל ואם יופקע יאמרו כו' אלא דהא ליתא דא"כ תיקשי לאביי דלמפרע גובה דלא חל כלל כמ"ש תוס' מה יענה למתני' דעירוכין דקתני הפוד' פודה ומפורש ג"כ בש"ס פסחי' הקדיש לוה כ"ע ל"פ דאתי מלוה ופריק חזינן גם לאביי צריך פדי' הגם דלא חל כלל וכ"כ תוס' לקמן דההוא דפ' המניח אפי' בראוי' למזבח וצריך פדי' משום דר"א הגם דלא חל כלל ועיי' רש"י עירוכין שם וצ"ע כן הקשני ידי"נ הרב הגדול מהו' יודא פראנקפורט ני' מנטורא קרתא דפה: ועיי' פ"י שהקשה דהו"ל לש"ס בפסחי' לומר איכא ביניי' בין רבא לאביי באקדיש לוה קדוש' הגוף לאביי אינו מפקיע מידי שעבור דלמפרע גובה ולרבא מפקיע ונדחק ולפע"ד נראה דלק"מ לפי המבואר בנדרים ל"ו בסוגי' דבר פדא דאביי ל"ל לחלק בין קה"ג לק"ד ולדידי' גם קדה"ג פקע' בכדי וגם אם הי' ס"ל לאביי מכאן ולהבא הוא גובה לא הי' קדה"ג מפקיע מידי שעבוד לכן ל"א א"ב במקדיש קה"ג דלאביי ליכא אי למפרע או להבא גובה דלעולם אינו מפקיע ורצה לומר מ"ב בין לאביי בין לרבא וא"ש נכון: ועיי' רמב"ם פ"ו מהלכ' עירוכין הלכה

י"ד דנראה מדבריו דס"ל דקדושת דמים ג"כ מפקיע מידי שעבוד והקשו עליו מדמקשה בעירוכין למה להו למימר הפוד' פודה ונלאו כל חכמי לב ליישבו על נכון. והנלפע"ד עפמ"ש ב"י ח"מ סי' קי"ז הא דלא האלימו לשעבוד ב"ח באצטלא דפרסוה משו' מלתא דלא שכיח ומשו' כבוד המת לא האלימו וכתב בקצה"ח דצ"ל בקדוש' הגוף למזבח לא האלימו משו' כבוד מזבח עיי"ש וי"ל דזהו קושי' ש"ס למה אמרו הפודה כו' הגם דמן הדין הקדש מפקיע מ"ש הו"ל לאלומי שעבוד ב"ח דיצא בלא פדיון דלא שייך משו' כבוד מזבח ומתרץ כדר"א דאפי' לא חל צריך לפדותו שלא יאמרו הקדש כו' וכיון דסו' כ"ס גם כשאינו חל צריך לפדות מה להו לאלומי כח ב"ח דסו' כ"ס צריך לפדותו והניחו על הדין דהקדש מפקיע וא"ש דכ' הרמב"ם דכ"ז שהוא ביד הקדש מפקיע יד"ש ויש לו דין הקד' בה"ב עד שיפדהו וא"ש נכון מאוד:

עוד נ"ל ליישב להבין ג"כ מ"ש הרמב"ם הרי זה דומה לכותב כו' מה רצה בדמיון זה נ"ל דס"ל כיון שע"כ שלא יצא בלא פדיון אנן סהדי דניחא גם כשיגיע הזמן שיהי' מוקדש כמו קודם שהגיע זמנו דמוקדש לרבא אלא כשמגיע הזמן כח קדושת דמים מופקע כמו שיוכל לפדו' בדמי' וכיון גם כשיופקע צריך לפדותו שלא יאמרו ניחא לי' דלא תפקע הקדושה שאין כו בו תועלת והן הן דברי רמב"ם דהקדש מפקיע היי' כאן כיון דצריך לפדותו וזהו קושי' ש"ס בה"א למה אמרו הפוד' כיון דקדושת בה"ב אין מפקיע מידי שיעבור ומתרץ כדר"א במקו' אחר שלא יאמרו וכיון שע"כ א"א בלא פדיון ניחא לי' שיהי' הקדש ולא יופקע על ידו וא"ש שיטת הרמב"ם ומביא דמיון לזה לכתב ראשון לשני דו"ד כו' כן הדבר הזה דניחא לי' שיהי' הקדש כ"ז שהוא ביד ההקדש ויופקע כשיבוא ליד אחר ע"י פדיון וא"ש גם זה נכון והראשון נ"ל יותר ועיי':

ויש לעיין במ"ש תוס' בשם ירושלמי בשחרור דל"מ עבד משתחרר חוזר ומשתעבד לקמן פ' המגרש איבעי' היום אי את אשתי ולמחר את אשתי כיון דפסק' פסק' ורמב"ם פסק דאינה מגורשת כלל וכן הוא בירושלמי ריש קדושין דכן בקדושין היום את אשתי ל"מ כלל. ולפ"ז ה"ה בשחרור לירושלמי כמו בהיום אי את אשתי אינה מגורשת כלל ה"ה בשחרור דדמי' לגט בכל מילי דאם אמר היום אי את עבדי ולמחר את עבדי ל"מ כלל השחרור וא"כ איך שחרור מפקיע מידי שעבוד מדחל השתא שוב לא ישתעבד איפכא הוא דאינה משוחרר כלל ולש"ס דילן ניחא דפשיט בפ' המגרש כיון דפסק' פסקה וה"ה בשחרור אבל לירושלמי קשה וכן הרמב"ם דפסק כירושלמי בגט ומשו' דתיקון רבא מיומא דנן ש"מ דל"ל כדפשיט לי' ר"נ ועיין ר"ן ר"פ המגרש א"כ בשחרור נמי נימא הכי וצ"ע לכאורה. ונ"ל באמת לירושלמי ורמב"ם באמר לעבד היום א"א עבדי ליכא

שחרור כלל ובעשה עבדו אפותקי שאני כיון שהוא משחררו לרצונו לגמרי ועכשיו שלו היא דמכאן ולהבא גובה אלא כשמגיע הזמן פקע רשותו של בעלי' ראשונים כיון שכבר שעבדו לאותו זמן אבל הוא הלוה שחרר אותו ברצונו לעולם אמרי' כיון דעכשיו חל שוב לא פקע השחרור ומפקיע מידי שיעבוד כצ"ל ועיי'. וכעין זה כ' קצה"ח סי' קי"ז לרמב"ם דס"ל דקדושת דמים הגם דס"ל דקדושת דמי' פקע בכדי דהכא שאני שהוא מקדשו לעולם עיין בו:

ועיין קצה"ח סי' קי"ז שנתקשה בשיטת הראב"ד דס"ל כרש"י ותוס' והוא ס"ל דקדושת דמי' לא פקעה בכדי להחמיר ונדחק דשיעבוד' הוי כפרו' ולפמ"ש הוא בעצמו אח"כ בשם הריב"ש בשיטת רש"י דקדושת דמי' לא חל אפי' לרבא משו' דאיש כי יקדיש ביתו מה ביתו ברשותו ושאני קדושת מזבח ל"צ דומי' דיקדיש ביתו וי"ל גם הראב"ד ס"ל כן כרש"י דקדושת דמי' לא חל מהשתא דאינו ברשותו ולא מטעם דפקעה אח"כ ולק"מ קושי' קצה"ח וא"ש: והנה מ"ש מש"ס ב"ק משו' דאינו יוכל לסלוקי בזוזי העיקר כמ"ש מהרש"ל דמזיק עצמו אינו יוכל לסלק בזוזי וכמ"ש פ"י. וכן מצאתי שיטה זו בש"ס ב"ק ובש"מ שם הקשה על דאמר תחלה הקדישו מוקדש כר"י הא כיון דאין יוכל לסלק בזוזי גם לר"י אינו קדוש דלמפרע הוא גובה לכ"ע ותי' דאפשר לאוקמי כשניזק רוצה שיסלקו בזוזי ולר"י הוי קדוש משא"כ לר"ע כיון דשל מזיק ממש הוא וכצ"ל לתוס' כאן וצ"ל הא דכ' תוס' דלר"י משו' דר"א משו' שאינו יוכל לסלק היינו דלאמת לא רצה ש"ס לאוקמי כשניזק רוצה שיסלקו בזוזי ולכן אמר משו' דר"א כצ"ל ועיין:

ומ"ש תוס' לאביי איך יפרש מתני' דאי שחררו רבו שני משוחרר באמת ואמאי אינו מחויב במצות יש לעיין לפי ספיקו' המל"מ בהלכ' גירושין פ"ג במקדש אשה מעכשיו כלשיתקיים התנאי אי יוכל לגרש קודם קיום התנאי עיי"ש באורך ולהך צד דלא מהני כן בשחרור ל"מ שחרור עתה גם שלמפרע הוא גובה ונראה מקושי' תוס' דס"ל דה"ה בגירושין מהני כה"ג וצל"ע: מ"א ע"א. עולא אמר מי שחררו רבו שני וכו' הקשה תוס' לאביי היכא מתוקמא שפיר לא אוקימתא דרב ולא אוקימתא דעולא ועיי' מהרש"א והקשה פ"י די"ל דמפרש מתני' כרב שורת הדין אינו חייב במצות אלא שכופי' שני לשחררו הואיל ויצא עליו שם ב"ח ופליגו במזיק שעבודו של חבירו עיין בו שהניח בצ"ע. ולפע"ד נראה דוודאי אין שורת הדין להפסיד זה ולכופו לשחרר משו' שיצא עליו שם ב"ח אלא לעולא דשחררו רבו שני ואין שחרורו שחרור כופין הראשון דהא עשאו אפותקי לשני והגיע זמן ואין רוצה או יוכל לפדותו ושני עושה בשלו כופין הראשון לשחרר דהא עשאו אפותקי לשני ואין נוח לו בעבד ושני הוא גרם שיצא עליו קול ב"ח

ואפסיד לנפשי' אבל לאביי לומר דשחררו ראשון ושור' הדין דל"מ מידי אין לכוף לשני שאין עול בידו מפני שישחרר והוא לא עשה עול ויוצא עבדו לחירות על לא דבר ולקחה אותו מה"ד כנ"ל והבן:

עוד נ"ל עד"ז ע"פ קושי' ט"א חגיגה כיון דמשחרר עבדו עובר בעשה איך כופין רבו ראשון לשחרר ולפע"ד לק"מ כיון שעשאו אפותקי ולא פדאו אין עליו עשהדל"ב תעבודו ושני ששחרר אותו הגם דל"מ מ"מ מחל לו שעבוד שיש לו עליו דהרי מחל לו כשיגיע לידו ממילא ליכא משו' צד ברבו ראשין משו' לב"ת. והא"ש כ"ז לעולא אבל לאביי צ"ל דכופי' שני לשחרר אותו ושני עובר משו' ל"ב תעבודו איך משו' שיצא עליו שם ב"ח נאמר לו לעבור באיסור שחרור וא"ש נכון:

עולא מ"ט לא אמר כרב יש להקשות לפמ"ש תוס' דלאביי א"א לומר כרב י"ל עולא ס"ל כאביי לכן לא אפשר לו לומר כרב ועיין שלהי ב"ב דעולא ס"ל שע"ד י"ל שפיר ס"ל כאביי למפרע גובה עיין פ"י ר"פ הניזקין לקמן. וי"ל דאי ס"ל כאביי קשי' ג"כ איך אמר שה"ד אין חייב כלום במצות הא מהני שחרורו וצ"ל כמ"ש תוס' באופן שרוצה לסלק ובוודאי אם הי' כוונ' עולא כך הי' לו לפרש דבהכי איירי דבסתמא לאו בהכי איירי ותוס' לא כ' רק די"ל דאביי יש לו אוקימתא שלישית אבל בעולא בוודאי אין להעמיס כן וע"כ דס"ל מכאן ולהבא גובה הגם דס"ל שע"ד מ"מ לא ס"ל איגלאי מלתא כיון דמצי לסלוקי בזוזי ומקשה שפיר מ"ט ל"א כרב כנ"ל וק"ל: עיין ראב"ד הלכת חובל ומזיק פ"ז הלכה י"א דכ' ולא דמי לשורף שטרו ש"ח דהתם בחברי' קעביד מעשה נ"ל לפרש כוונתו משו' קנס ודיני דגרמי לא דמי האי מלתא דשחררו רבו ראשון דהתם בחברי' ע"מ משא"כ בזה בדידי' עביד לשיטתו אזיל שם רפ"ז דס"ל בהיזק שאינו ניכר דקנסו דווקא כשאינו נהנה אבל כשעשה לטובת עצמו לא עיי"ש וכן ה"נ משחרר עבדו מסתמא אינו עושה להפסיד לחבירו דלא יעבור באיסור דל"ב תעבודו אם לא שעשה לו טובה שחייב לו גמול כמ"ש רשב"א לקמן וכל שעושה להנאתו לא קנסו דליכא משו' שלא יהי' כ"א הולך ומפסיד כנ"ל:

מתני' מי שהי' ח"ע וחב"ח כ' רש"י של ב' אחים או שותפי' כ' כן דלא נימא דווקא כשהוא שחרר חציו כופין אותו אבל בשני שותפין לא כופין אותו דהוא לא עביד מידי קמ"ל ונפקא לרש"י מדלקמן דמתרץ ר"י מתני' בשל ב' שותפין ויש לעיין ריש חגיגה הא יוכל לתרץ כולה מתני' למשנה ראשונה ובשל עצמו גם למ"ר כופין רישא בשל ב' שותפין וסיפא בשל א': אלא מפני ת"ע כופין את רבו וצ"ב מתחיל את עצמו לא תקנתם ומסיים מפני תק"ע נ"ל עפמ"ש תוס' דאלו הי' אפשר לו לקיים שבת כ"ד לא הי' כופין דאנוס

הוא וצ"ל גם שלא אפשר לקיים שבת אנוס הוא ואונס רחמנא פטרי' וצ"ל דשבת לא משו' מצוה וחיוב דידי' הוא אלא שיתקיים רצון ד' לשבת יצרה והיינו דאמר מפני תק"ע עוד י"ל עפמ"ש תוס' דאפשר בממזרת ומתרץ דלא ירבו ממזרים בישראל וא"ש דקאמר מפני תק"ע שלא ירבו ממזרים בישראל וק"ל:

והקשה תוס' ישא שפחה ואתי עשה ודחי לל"ת דלא יהי' קדש עיין מהרמ"ל דקושי' תוס' כך דידחה לאו דידי' דלא יהי' קדש וראיתי בחי' אבא מאוה"ג זצ"ל דתוס' עד דתי' תי' ג' ס"ל דגבי שפחה ליכא איסור להנשא לישראל ולכן הקשה תוס' דידחה לאו דלא יהי' קדש. וצ"ב הא עדיין לא יקיים מצות פ"ו וצריך לומר משו' מצות פ"ו לחוד אין כופין וא"ש תי' תוס' כיון דאפשר לכופו והקשה מהרש"א למה יעבור באיסור דלב"ת כיון שאפשר לישא שפחה וידחה לל"ת ולמ"ש א"ש כיון דסוף כיס לא יקיי' פ"ו ויעבור בלאו דל"י קדש ולא יקיי' מצות עשה דפ"ו טוב לכופו ויעבור הוא באיסור דלב"ת ויקיי' המשוחרר מצות פ"ו ולא יעבור על לאו דל"י קדש ומיושב קושי' מהרש"א וא"ש:

עוד תי' תוס' דאינו בעידנא והקשה הט"א הא גם השחרור אינו בעידנא וצ"ל דפ"ו חמירא ול"ב בעידנא כמ"ש תוס' פסחים גבי עשה דהשלמה. וצ"ל עוד דווקא פ"ו ולשבת חמירא כ"כ דל"ב בעידנא אבל לשבת לחוד לא חמירא ולפי שהקשה תוס' דישא שפחה וידחה לאו דל"י קדש אבל בת ישראל ידע תוס' דא"א משו' איסור דידה וס"ל עכצ"ל דשפחה אינה מצווה כמ"ש לעיל א"ש דמתרץ דשבת לחוד לא דחי אלא בעידנא כנ"ל ועיין:

ויש לישב בזה קושי' תוס' לקמן על הריב"ם דאשה מצווה על לשבת למה לא כפו ח"ש וחב"ח משו' לשבת וס"ל דא"א לכופו דלשבת אינו דוחה שלא בעידנא ובחצי' עבד איכא תרתי לשבת ופ"ו דאולים ומשו"ה לא הי' יכולין למוסרה לעבד דמנטרא לדידי' דלא אתי שבת ודחי לאו דלא יהי' קדש שלא בעידנא אלא משו' דעבדו בה איסורא מכשול רבים ל"ב בעידנא וק"ל: עוד תי' תוס' בתי' ג' משו' איסור דידה וצ"ב נימא לה חטא כמו בכהן דאומרי' לו חטא בשביל חבירו י"ל דהא הוא עובר בלאו והיא בלאו כ"כ האי ל"א שתדחה עשה ב' לאוי' והיא ל"ל שייכות בגווה כה"ג ל"א חטא ועיין. וי"ל עד"ז קושי' פ"י ישא ח"ש וחב"ח ומ"ש תוס' לקמן דאתי חירות ומשמש בצד עבדות יבוא עשה וידחה ל"ת בכ"א אי איכא שבת באשה ונ"ל דלק"מ דהא בכל א' איכא ב' לאוי דצד חירו' משמש בצד עבדו' שלה וצד עבדו' שבו בצד חירות שלה וכן הוא לגבי דידה ואיכא לכל א' ב' לאווי וחדא מצוה ובדין הוא שאינו דוחה וא"ש נכון:

וכ' תוס' דלא אפשר שימכור עצמו לע"ע וישא שפחה דושב אל משפחתו כתיב והקשה בט"א חגיגה מיבמות צ"ט בכהנ' שנתערב ולדה בוולד שפחתה דאמר רבא הגדילו כופי'

זא"ז והא אפשר שימכור עצמו לע"ע ושב קרינן בי' וכ' כיון דא"א לקיי' פ"ו ע"י שפחה וצ"ע הא כ' תוס' דאין כופי' לכל שאפשר לקיי' שבת כ"ד ונ"ל להוסיף הא דאין כופי' כשאפשר לקיי' שבת כ"ד משו' שעושה איסור וא"א לו חטא רק כשא"א לקיי' אפי' שבת כ"ד אבל התם א"א לכל א' מהם לשעבד בחבירו משו' ספק ואפי' תימא דספק שחרור מקרי האדון מוחזק אבל באלו שנתערבו מעיקרא לא הי' חזק' לשום א' מהם בחבירו בוודאי אין א' מהם יוכל לשעבד בו ולקמן מ"ב ע"ב קאמר דקנין כספו הוא אם יבוא אלי' היינו דקמי שמיא גלי' ואם יבוא ישעבד בו אבל עד שיבוא א"א לשעבד זה בזה וכיון דא"א לשעבד בו ממילא ליכא איסור דלב"ת וכופי' לכ"א לשחרר כדי לקיי' פ"ו ולא סגי מה דאפשר לו לישא שפחה ולקיי' שבת וא"ש נכון ופשוט ועיי' צל"ח פסחי' פ"ח ע"ב דמביא קושי' הט"א בשמו ומ"ש עליו:

ויש לעיי' למה לא כופי' שם בלא"ה משו' מדת סדו' כמו בעבד שברח שכופי' רבו הגם דאפשר בשפח' לשיטת תוס' מ"מ כופי' משו' מדת סדו' ואין לומר דנפקא לי לענין אכילת תרומה דהא ראשון שכופי' לשחרר עדיין אוכל בתרומה ממ"נ אי אדון הוא אוכל ואי עבד הוא הא עדיין עבד כהן הוא וכופי' אותו שפיר על מדת סדום ושוב כופי' גם השני לשחרר דהא הוא בלא"ה אסור לו לאכול תרומה מספק דלמא זה ששחרר אותו הוא האדון וקבל שחרורו וז"ל דהראשון א"א לו לכופו דע"י שישחרר הוא שוב נוכל לכופו על מדת סדו' גם השני כיין שאינו מפסיד דבלא"ה מספק אינו אוכל מצד שחרורו שוב גם הוא יאס' בתרומה מצד ששחרר השני ויאס' מספק אבל כשלא ישחרר הוא גם האחר לא נוכל לכו' מה"ט ולכן הוצרך רבא לומר משו' לישא שפח' אין יוכל ועיי' היטיב:

ע"ב. לא תהו ברא' לשבת יצרה כ' תוס' בשם ריב"ם דעבד אינו מצוה על פ"ו רק לשב' ומייתי ירושלמי דהוכיח ממתני' דידן וכ' תוס' אבל על פ"ו לא נ"ל דראי' ירושלמי מדקתני לא לתוה' ברא' ולא נקיט משו' פ"ו ואי עבד אינו מצוה על לשבת רק משו' צד חירו' כופי' הא נקיט מצות פ"ו וע"כ דנקיט לשב' משו' צד עבדו' דלשב' איכא גם בצד עבדו' וממילא מוכח דירושלמי ס"ל דפ"ו ליכא לאמת כיון דראי' ירושלמי ממתני' אינה ראי' דבצד עבדו' איכא חיובא רק מדנקיט לשבת ואי גם פ"ו איכא צ"ל דלאו דוקא נקיט שבת או משו' דחמור' היא כמ"ש תוס' תחלה א"כ ליכא ראי' כלל ממתני' דאיכא חיובא בצד עבדו' וע"כ דס"ל לירושלמי לאמת דפ"ו ליכא ושב' איכא ומשו"ה נקיט שבת דשייך גם בצד עבדות ומוכח מירושלמי דשב' איכא ופ"ו ליכא בעבד כנ"ל אבל תוס' בחגיגה כ' מירושלמי מוכח דפ"ו איכא מלשון ירושלמי דאמר כל שהוא מצווה על פ"ו משמע מצות פ"ו ממש וכאן נדחק תוס' בלשון ירושלמי וצ"ב מנ"ל לירושלמי כלל דאיכא מצוה

בעבד דכיון דע"כ ירושלמי לא דייק מדנקיט מתני' לשב' דהא ס"ל גם פ"ו איכא בעבד עכצ"ל דלשב' משו' דהוא העיקר נקיט כמ"ש תוס' תחלה כ"כ מנ"ל להוכיח ממתני' כלל דיש חיוב פ"ו בעבד ונ"ל דצ"ל דהי' פשיטא לירושלמי דבעבד איכא שבת כמו באשה והוכיח ממתני' דפ"ו ג"כ איכא דהא מתחיל בפ"ו ומסיים בלשבת משמע כמו דאיכא שבת בחצי' עבדו' כן פ"ו וקאי תרוויי' על חצי' עבד ג"כ ועיי"ש בתוס' חגיגה מש"כ לבסו' דמשמע דתרוויי' בחצי עבד שייכי' והיינו כמ"ש כמו שב' שייך כן פ"ו ולפ"ז גם לתוס' חגיגה שבת גם באשה איכא כנ"ל ועיי':

עב כופי' את רבו כו' מ"ש תוס' וכי אומרי' לאדם חטא כו' בענין זה כתבתי קונטרס מיוחד לדינא באריכת באר רחובו' כל הדינין וכתוב בתשובת שחנני הי"ת משם תדרשנו ושום עיניך עליו לטובה (עיי' בתשו' או"ח סי' ס"ב. המגיה):

אמר רבה מחלוק' בשטר כו' עי' פ"י שהקשה הא אין לו יד לקבל ואי ע"י שליח תפשוט הא דמבעי' בקדושין מהכא דאפי' ל"ל יד לקבל מ"מ יוכל לעשו' שליח כיון דאפשר לקבל עבור אחר עיי' בו ולדידי לק"מ מהכא לא נפשט מידי כיון דיש לו יד לקבל שחרור בעצמו כמשחררו לגמרי דשחרור וידו באים באחד לכן גם אם משחררו רק חציו יוכל לקבל ע"י שליח כיון דאיתא בדנפשי' כשמשחרו לגמרי והתם בקדושין מבעי' לי לרשב"א דאין העבד יוכל לקבל ע"י עצמו כלל ול"ש שחרור וידו באי' כאחד ופשוט לי' כיון דאפשר באחר מקרי איתא בשחרור ופשוט וק"ל:

אלא דא"א צריכי' לכ"ז דש"ס ערוך הוא בתמורה כ"ה ע"ב בהרי את שפחה ולדך ב"ח דבח"ע וחב"ח אמרי' גיטו וידו באי' כאחד כמו במשחרר כולו והי' נעלם זה אפ"י במח"כ ועיי' לעיל כ"ג ע"ב ובתוס' שם ויש להטעי' טעם אחר תק"ח שתקנו דכופי' אותו לעשותו ב"ח מיד נפקע שעבודו וכשנותן לו שחרורו על חציו שחרורו וידו באי' כאחד אלא דקודם התקנה דכופי' אותו יש לעיי' ויש להאריך והארכתי עוד ומילי' מיני אזדו שלא כתבתי בשעתו:

כחא דהתירא עדיף עי' בחי' אבא מאוה"ג זצ"ל קושי' בשם זקיני מאוה"ג מהרע"א זצ"ל הא איכא כחא דהתירא דרבנן דמותר בשפחה ולרבי איסורא הוא ובתשובה בארתי כללא דהאי מלתא דכחא דהתירא עדיפא ופלפלתי בקושי' זו והעליתי לה ישוב משם תדרשנו לטובה (עיין בתשו' המחבר או"ח סי' ס"ג. המגיה):

ודע דלשיטת הרמב"ם דמותר בשפח' מדאורייי' צ"ל הא דכופי' ישא שפחה שאסור' לו מדרבנן ואל יעבור האדון בדאורייתא צ"ל דס"ל כרשב"א שב' דליכא עשה כלל בחצי'

עבד וחציו ב"ח. או כיון דפ"ו אינו מקיי' בשפח' כמ"ש תוס' לכן כופי' והא דאמר לישא שפח' אינו יוכל דאי הוי מותר בשפח' גם שאינו מקיי' פ"ו מ"מ לא הי' כופי' כיון דמקיי': שבת כ"ד כמ"ש תוס' אבל כיון שאסור מדרבנן וגם פ"ו לא מקיי' כשנתיר לו הדרבנן לכן כופי' וק"ל:

דף מב.

בעבד של שני שותפי' ודברי הכל כו' עיי' מהרש"א שהקשה הא דלא הקשה תוס' בלא"ה איך כופי' לשחרר חציו לאמימר נ"ל די"ל דיש מקו' לומר כיון שרצו שישחרר כולו הפקיעו שטר שחרור מאתו או הפקיעו המעות והפקר ב"ד הפקר ולא הי' השחרור למפרע וכופי' אותו לשחרר אותו לגמרי ולא רצו שיהי' כמו שהי' כולו עבד דלא רצו לעשו' מחצי' כולו עבד לכן תקנו לכופו כה"ג שיהי' כולו עבד ויוציאו כולו בב"א אבל כדאוקמי בעבד של ב' שותפי' לא שייך לומר כן והקשה תוס' שפיר כנ"ל וק"ל:

יום של רבו לרבו כ' תוס' הא דלעיל בההיא גברא צ"ל דהקנה לו קודם ששחרר חצי' והוא דוחק דלא משמע שכן הי' ולי נראה דעבד קטן אין כופי' לשחררו עתה עד שיגדל ועיי' מג"א סי' ש"ו שמסופק אם אומרי' חטא בשביל קטן ואפ"ת התם דאומרי' חטא דאם ימתין עד שיגדל מעוות שאין יוכל לתקן הוא דכבר משוקע בין הנכרי' משא"כ כאן אפשר להמתין עד שיגדל מה תאמר שמא ימו' האדון ובניו אפשר שימות העבד עד שיגדל ועוד משו' ספק א"א חטא כנ"ל וי"ל דהאי מעשה כך הי' ועיי':

יום של רבו לרבו כ' תוס' זה למשנה ראשונה אבל למשנה אחרונה מע"י שלו כדמוכח לקמן דרצה להוכיח מברייי' דחצי קנס לרבו מאי לאו כמשנה אחרונה והרמב"ם העתיק הד ברייי יום של רבו לרבו משמע גם למשנה אחרונה כן הוא וצ"ל בשפח' או עבד של קטן. ונלפע"ד די"ל ניהי דמוכח דלמשנה אחרונה אין לאדון לכופו שיעבוד לו מדהוכיח לקמן מברייי' דהמית שור וטעמא בעי למה הפקיעו ממנו שעבודו קוד' שמשחררו נ"ל או דעי"ז יתרצה ביותר לשחררו או י"ל לפמ"ש הט"א בחגיגה כיון שהפקיעו שעבודו שוב ליכא איסור לשחררו ולכן כופי' בדינא שאין בו איסור שחרור וזהו הטע' שהפקיעו השעבוד כדי שיכולו לכופו כנ"ל ולפ"ז י"ל דסגי שיתקנו שאין כח לרבו לכופו שיעבדהו ותלי' ברצון העבד אבל כשעשה מרצונו מנ"ל דאמרו דשל עבד הוא אלא יום של רבו אם יעשה מרצונו לרבו ומה להו להוציא של האדון על לא דבר ואין בו צורך לעיקר התקנה כן י"ל וזהו מ"ש הרמב"ם יום של רבו לרבו גם למשנה אחרונה איכא נזק לרבו כמו מע"י של עבד כשעשה מרצונו והא דרצה ש"ס לפשוט מברייי' דשור שהמית דקנס לרבו לפמ"ש אין ראי' דלמשנה אחרונה מ"מ מע"י שלו רק שאין רבו כופו לעבוד נ"ל

דהכי פשוט לי' דהספק אם קרוי אדון במעוכב ג"ש מפני שמחוסר גט שחרור וזה תלי' ברצון רבו ורשות רבו עליו דתלי' ברצונו לעשו' ב"ח גמור שישא ב"ח וכדומה ופשוט שפיר מהמי' שור דקנסא לרבו ואי לאו אדון הוא ל"ש שלשי' יתן לאדוניו הא אינו אדון שאין רשו' לרבו לשעבדו בע"כ ואינו אדון המושל וע"כ דאדון מקרי מהך צד דרשותו עליו שלא יהי' ב"ח עד שירצה לתת לו שחרורו בידו ומוכח דאדון הוא כנ"ל ולפ"ז א"ש הרמב"ם דפסק הך בריי' נגחו שור יום של רבו דנזק הוא ולא תלי' באדון וכיון שמע"י כשעשה מרצונו שייך ביום של רבו לרבו כן נזק דאתי' ממילא במקרה אבל קנס תלי' בספק אי אדון מקרי והא דפשוט לקמן מהפיל שינו דנזק הוא ולא תלי' באדון עיי' פ"י לקמן שכ' מדמשלם הכל עיי"ש אלא מ"ש הרמב"ם הך בריי' דהמית שור דחצי קנס לרבו עדיין אינו מיושב למשנה אחרונה בזה צ"ל ע"כ בעבד של קטן ועיי' בכ"ז:

והנה מ"ש תוס' דיש נפקותא בעבר של קטן דאינו בר כפי' נרא' מתוס' ורשב"א בעבר של קטן עובד עצמו יום א' ולכאורה הי' מקו' לומר כיון שאנו בשחרור אלא שאין לכוף לקטן אבל תקנתא לא יהי' לו שיעבוד רבו יום א' ויש לו הרווח' לאדון כדאמר תקנתם רבו ולמשנה אחרונה בטלה התקנה וכופי' ובקטן דלית לנו כפי' מ"מ התקנה בטלו אולי ע"י שלא יהי' לו יום מיוחד יתרצה לשחרור כן הי' מקו' לומר ותו' ל"ס כן ונ"ל דמוכרח הוא מדדחיק לרבא דמימרא לא לס"ל הוי לי' לאוקמי למשנה אחרונה ואי דמספקא אי איתי לי' קנס כמ"ש תוס' לקמן מ"מ הי' יוכל לאוקמי בעבד של קטן שאין בכפי' ומ"מ ל"ש יום של רבו דבטלה תקנה זו ומ"ש מהרש"א דהי' יוכל לדחו' בקטן ועדיפא אמר כמשנה אחרונה היינו בספיקו' הש"ס אבל לרבא טוב לוקמי בכה"ג וע"כ דבקטן נשאר תקנה דעובד רבו י"א כנ"ל ועיי':

יום של רבו לרבו כ' תוס' זה למ"ר דלמ"א מע"י לעצמו ועיי' רמב"ם פ"ד מחובל ומזיק הלכה ב' שהעתיק ברייתא זו כלשונה וכ' הה"מ דצ"ל בשפחה או של קטן ועיי' הה"מ שם ובפ' י"א מנזקי ממון ולכאורה דוחק הוא דרמב"ם מסתם קסתים ונ"ל דמוכח מתוכו דהא קאמר יום של רבו ובאופן שכופי' לשחרר ומע"י שלו ליכא יום של רבו דכל ימים לעצמו הוא ומדאמר יום של רבו ממילא נשמע באופן שאין כופי' כגון שפחה או עבד של קטן אז יש יום של רבו לענין מע"י גם קנס של רבו ופשוט ועד"ז נ"ל דא"ש מ"ש הרמב"ם פי"א מהלכ' נזקי ממון הלכה ב' מי שחציו עבד וחציו ב"ח נותן חצי קנס לרבו כ' הה"מ דכוונתו בשפחה שאין כופי' וכתב שתמה איך כ' רבינו דנ"ל כן בסתם ועוד קשה דכ' חציו עבד והנה לקושי' שני י"ל בעבד של קטן ולקושי' ראשנה בשנבין הא דקאמר ש"ס מאי לאו כמשנה אחרונה לא כמשנה ראשונה צ"ל כמשנה אחרונה לא כמשנה ראשונה

הול"ל מאי לאו למשנה לא למשנה מאי כמשנה בכף הדמיון דקאמר נ"ל דבאמת רחוק דקאי בריי' למשנה ראשונה אלא דהכי מתרץ דבריי' בגווני דגם למשנה אחרונה הדין כמו למשנה ראשונה באופן שאין כופי' בשפחה או עבד של קטן והיינו דקאמר מאי לאו כמשנה אחרונה דאיירי כמשנה אחרונה דקתני כופי' והיינו בחצי' עבד של גדול ולא כמשנה ראשונה היינו בוודאי בריי' כשני' בתר משנה אחרונה אבל איירי בגווני כמשנה ראשונה דהיינו באופן שאין כופי' דהדין כמו כמשנה ראשונה ונ"ל מזה הוציא הרמב"ם דבריו דכ' דין דלא קתני בבריי' דבריי' למ"ר קאי ולמ"ש דינו של הרמב"ם הוא הדין שבבריי' וכן בריי' דיום של רבו קאי למשנה אחרונה וכמשנה ראשונה במקו' שאין כופי' וי"ל דסמך הרמב"ם שנדע דבהכי איירי מדקרו לי' חצי' עבד וחב"ח ולמ"א במקום שכופי' אותו לשחרר ומיד הוא מיפקע ממנו קודם שמשחרר אותו לא נקרא עבד דכבר אין לאדון עליו כלום וגם לא נקרא עוד רבו במה זוכה בו שאין לו לאדון עליו כלום ממילא נשמע דאיירי באופן שאין כופי' אותו וחצי מע"י של רבו ומשו"ה שם רבו עליו ושם חצי' עבד עליו והא דקס"ד לומר מאי לאו כמשנה ראשונה מלבד שי"ל דרך שקלא וטרי' אמר מאי לאו עוד י"ל במרווח דלהך צד דיש לו קנס משו"ה נקרא אדונו כיון שמשועבד לו לקנס שהוא של רבו משו"ה עוד עבד ורבו נקרא עליהם ושפיר קאמר מאי לאו כמ"א וחצי קנס לרבו ומשו"ה נקרא אדון ורבו ודחי לא כמשנה ראשונה באופן שאין כופי' וכמ"ש והרמב"ם סמך עצמו שנדע מדקרי לי' חצי עבד ולאדונו רבו דאיירי באופן שאין כופי' דאין לומר משו"ה קרי לי' עבד ורבו משו' שקנס שלו דהא כבר הודיענו הרמב"ם בהלכה שלפניו מעוכב ג"ש אין לו קנס והוא משו' דאיבעי' דלא אפשטא הוא וכיון שאין לו לרבו רק אם תפס משו"ה לא נקרא זה רבו וזה עבדו כיון שאין יוכל להוציא ממנו בע"כ ממילא נשמע מדבריו דאיירי במקו' שאין כופין וא"ש הכל נכון ועיי':

ע"ב מאי לא כמשנה אחרונה כו' בתוס' חגיגה הקשה דהתם פשיטא לש"ס דלמשנה אחרונה לאו אדון הוא וכאן מספק' להו ותי' דהיכא דמת קוד' מספקא להו והקשה פ"י א"כ איך פשיטא לי' מהפיל שינו כו' ונדחק מאוד ועיי' דבר נכון ע"ז בשעה"מ הלכ' חגיגה ותמצא דיך אבל ראיתי שם בדבריו דברי' תמוהי' שהקשה על תי' רשב"א כאן דבראי' תלי' באדון שמעכבו לעלות ולמשנה אחרונה אין כאן מעכב א"כ תיקשי סוגי' דריש חגיגה דהי' יוכל למוקמי מתני' במרווח רישא במפקיר עבדו דאין רשו' אדון עליו שמעכבו וסיפא כמשנה ראשונה והניח בצ"ע ודבריו תמוהי' הא מעוכב ג"ש הוא כאשה גמורה לענין מצות ואינו חייב בראי' כלל ויש להקשו' קצת דקאמר שם דיקא נמי כרבינא מדקתני עבדי' שאינם משוחררי' ולא סתם עבדי' ש"מ במשוחרר קצת מנ"ל ביותר יש

לפרש מתני' שאינם משוחררי' אבל הוא מופקר וה"א כיון שאין רשו' אדון עליו חייב קמ"ל דפטור דעבד אין מחויב במצות כאשה ואי דא"ה היינו אשה הא לא קאמר ש"ס דיוק זה אלא מדלא קתני עבד סתם ולא משו' היינו אשה די"ל דהא קמ"ל דעבד פטור במצות כאשה ואין זה פשוט כ"כ דהי' מקו' לומר דחייב דלה לה באשה כתיב ועייי' בטורי אבן שם שכ' דצ"ל דלולי לה לה לא הוי ידעי' כלל דעבד חייב במצות ולא גמרי' חיובו רק מלה לה ומינה עיי"ש ולכן לא קשי' לש"ס היינו אשה אלא מדיוק דלא קתני סתם עבד וא"כ קשה כהנ"ל דלמא לאשמועי' דאפי' אין לו אדון פטור אבל חצי ב"ח דפטור חצי חירו' משו' דיש אדון לחצי עבדו' מנ"ל וצע"ק:

ואיידי דאיירי בהא אומר הנלפע"ד בישוב הרמב"ם דפסק בהלכ' חגיגה דח"ע וחב"ח פטור מראי' והוא נגד איבעי' אימא דלמשנה אחרונה חייב ונלאו כל חכמי לב לתקנו על מכונו. ואענה חלקי כשנבין דבר התמוה ברמב"ם שם שכ' טעמא דפטור משו' דכתיב בבוא כל ישראל ועבד לאו ישראל הוא השכיל לתת טע' מה שלא נאמר בש"ס וראיתי בלח"מ שהרגיש בזה וכ' אולי מצא טעם זה בשום מקו' ובזה לא נתיישב אם כי מציא' מצא הרמב"ם למה שביק האמור בגמרא בסוגי' במקומו ונ"ל דטעמא דש"ס משו' דכתיב א"פ האדון בוודאי לא שייך למשנה אחרונה דלאו אדון הוא שאין לו בו זכו' ורשות לשעבד ובכל שע' עומד לשחררו אבל לפי טע' דלאו ישראל הוא גם בח"ע גם למשנה דאחרונה שייך דעדיין לאו ישראל מקרי ואפי' חב"ח שלו ועיי' לקמן מ"ג ע"ב פקעו קידושי' דכקטן שנולד הוא אפי' צד חירו' שבו עיי"ש אלא רבינא דאמר ח"ע פטור משו' א"פ האדון נרא' דל"צ טע' זה בבוא כל דעבד כ"ש חב"ח לאו ישראל הוא נ"ל דזה פלוגתא מבואר' דריב"ל בברכות ס"ל תשע' ועבד מצטרפי' וכ' הרא"ש כיון דמחויב במצות כאשה ונתקדשתי בתוך ב"י מקרי דשכינתא שרי' ס"ל דעבד ישראל מקרי כ"ש חב"ח אבל כמה פוסקי' ל"ל כותי' דריב"ל וכבר כתבתי לעיל ל"ח ע"א דיש לתלו' זה בפלוגתא דרבנן ורשב"ג אי מצוה לפדו' העבדי' עיי' לעיל ל"ז ע"ב וי"ל רבינא ס"ל כריב"ל וכרשב"ג לכן לא ממעט ח"ע רק מא"פ האדון אבל למשנה אחרונה חייב דאין רשו' אדון עליו ולדידי' שפיר קאמר ריש חגיגה אב"א מתני' כמשנה אחרונה דהא מקשה לרבינא ולדידי' למ"א מחויב שפיר אבל הרמב"ם להלכתא דפסקי' כרבנן דרשב"ג ולא קיי"ל כריב"ל ס"ל דעבד לא מקרי ישראל ואפי' חב"ח כ' שפיר דפטור בראי':

משו' דכתיב בבוא כ"י והאי לאו ישראל הוא כנ"ל ליישב ישוב יותר ממה שראיתי בישובו וא"ש ג"כ רמב"ם בהלכ' פסח דגם שם כתוב קהל עדת ישראל ממעט עבד חב"ח

ג"כ וש"ס פסחי' מתרץ מתני' וברייי' כמו דמתרץ מתני' חגיגה לרבינא ולאמ' צ"ל מתני' כרשב"ג דישראל מקרי וכריב"ל ולהלכתא כרבנן קי"ל ודלא כריב"ל עיי' בכ"ז:

ע"ב. איבעי' להו מעוכב ג"ש יש לו קנס כו' הרמב"ם פי"א מהלכ' נזקי ממון כ' וכל המעוכב ג"ש אין לו קנס הואיל ואין לו אדון שהרי יצא לחירות משמע דוודאי אין לו ואי תפס האדון מפקינן מיני' ועיי' הה"מ שכתב בהלכ' חובל פ"ד כ' דאי תפס ל"מ מיני' ונ"ל די"ל הא דקמבעי' אי יש לאדון קנס אי מקרי אדון י"ל דהספק אולי משו"ה שם אדון יש לו משו' שיש לו קנס מקרי יתן לאדוניו או לא כיון לולי קנס אין לו עליו ל"מ אדון ועכשיו דאיבעי' לא אפשטא ואין מוציאי' לו קנס משו' ספק שוב וודאי לאו אדון מקרי כיון שאין לו בו כלום רק אם יתפוס בחזקה משו"ה לא מקרי אדון ממילא אי תפס מפקינן דעכשיו וודאי לאו אדון מקרי וא"ש מ"ש הרמב"ם בהלכ' נזקי ממון דאין לו וכ' מלתא בטעמא שאין לו אדון כו' ובהלכ' חובל דכ' אי תפס ל"מ היינו עבד שתפס ל"מ מיני' משו' ספק שמא יש לו קנס אבל תפס האדון כו' וא"ש לכאורה אלא לפ"ז הי' העבד יוכל להוציא כיון דוודאי לאו אדון מקרי ויש לעיי':

והנה בהלכ' חובל כ' הרמב"ם הפיל שינו וסימא עינו יצא לחירו' ואין נותן לו דמי עינו מספק ובהלכ' עבדי' פסק דנותן לו דמי עינו והשיג הראב"ד דסותר עצמו ועיי' כ"מ ובמגדל עוז יצא לחלק דבהלכ' חובל אייריי שעמד בדין בזה מבעי' לש"ס ובהלכ' עבדי' אייריי בשלא עמד בדין בנתיי' ועיי' פ"י שכ' דהסברא הפוכא דעדיף עמד בדין מלא עמד ונ"ל להסביר עפמ"ש רשב"א אפי' לא עמד בדין בנתיי' כשעמד לדין בסוף אגלאי מלתא דמעוכב ג"ש הי' בנתיי' עיי' בו ונ"ל לפ"ז דיש לחלק בין עמד בדין בנתיי' וחרצו דינו שצריך לשחרר אותו והוא לא ציית דינא ועכב לשחררו ער שהפיל אח"כ שינו לא אמרינן דלאו בזה מבעי' לן אי אדון מקרי כיון שמחויב לשחרר אותו לאו אדון מקרי דכמשוחרר או לא כיון שאינו ציית לנו אדון מקרי אבל כשלא הי' גמר דין אחר שהפיל שינו ואז עמד בדין לשחרר אותו אין ספק דאגלאי מלתא למפרע דהוי עומד לשחרר כמצוה עליו ואין קנס בודאי לרבו כנ"ל להסביר בטוב ויש לרמב"ם הוכחה לזה מכח קושי' תוס' חגיגה דהתם פשיטא למ"א דכופי' לשחרר לאו אדון הוא ולמ"ש א"ש מסתמא יעשה כמחויב עליו ועיי':

איבעי' להו מעוכב ג"ש אוכל בתרומה עיי' מהרש"ל ומהרש"א ופ"י ועיי' אבני מלואי בתשובותיו סי' י"ז ותמצא דיק:

דף מג.

אלא אמר רבא ראוי ליטול ואין לו הקשהרשב"א מיבמות מ"ה ע"ב מי שחצי' עבד וחב"ח שקדש אשה הוולד ממזר דאתי צד עבדות ומשמש בצד חירו' והא אינו בר קדושי' ותי' בשם רמב"ן דהתם מעיקרא ס"ד הכי ורשב"א הקשה גם במסקנא שבא על א"א והא כל שאין לו קדושי' בשום מקום אין הוולד ממזר ותמי' רבה על רמב"ן ועל הראשוני' דס"ל דלאמת לא נפשטה האיבעי' וקשי' משם. ונלפע"ד ליישב הנה המל"מ הלכ' ק"פ העלה מירושלמי דח"ע וחב"ח יש לו קדושי' בבת מינו ח"ש וחב"ח וכ' בקצ"ה סי' רמ"ט דתלמודא דידן ל"ל כן מדטרח למצוא יורשי' מנ"ל ולא מצא ולירושלמי הא אפשר כשנשא ב"מ וגם אי נשא ב"י כיון שאפשר לו בקדושי' במק"א יש לו יורשים וע"כ תלמודא ס"ל גם בב"מ אין לו קדושי' ולפע"ד נראה להשוות התלמודי' בשנאמר מלתא בטעמא של ירושלמי דב"מ יוכל לישא ע"פ שיטת הרמב"ם דמי שחצי' עבד נשאר בספק וח"ש וחב"ח יש לה קדושין וכ' הר"ן דס"ל ח"ש נפקא מקרא אבל בח"ע ל"ל קרא והקשה במהרי"ט שם נילוף ח"ע מח"ש ומ"ש וביש"ש כתוב לאמור דשאני כח קונה מכח נקנה היא ניקני' לו יוכל הוא לקנו' אותה אבל כשהוא ח"ע שהוא הקונה צריך יותר בהא נשאר האיבעי' ועיי' אבני מלואי' סי' מ"ב שטרח לחלק ומ"ש דאין לו יד ומדמה לח"ע אפי' עצמו א"מ לדעתי אינו מן המדומה דשם בקול שופר ומגלה יוצא מכח חצי עבד וחב"ח ומעוכב הקול מכח שניה' משא"כ בקדושין כ"ש אם טלי קדושי' מע"ג קרקע מהני והחילוק רב והנכון כמ"ש יש"ש ואומר לפ"ז א"ש כשמקדש בת מינו שהיא ג"כ ח"ש אינו קונה רק חצי והיא תכל להקנו' עצמה לה והוא גם הוא קונה חצי' שאין ערך כמו מקדש אשה ב"ח לקנו' כולה צריך שיהי' בכחו יותר והבן:

אחר הוצע' זו אומר אני בטוח דירושלמי לא אמר רק משו' דס"ל דח"ש מתקדש' דליכא שיור דכל שאפשר נתקדש' ובח"ע הספק משו' דחמיר כח הקונה אבל ח"ש יוכל לקנו' בחצי כח מקדש אבל לפי דס"ל לרבא ועוד אמוראי' דח"ש אינה מתקדש' משו' דשייר פשיטא גם דח"ע אינו יוכל לקדש ח"ש כיון דסו' כ"ס איכא שיור מכל צד והא"ש רבא דס"ל דח"ש כמו ח"ע ובשני' מבעי' שפיר לא מצא לו יורשי' דליתא בקדושי' אפי' בח"ש אבל מאן דס"ל דח"ש יש לה קדושי' דלא דמי' למקדש אשה לחצי' וח"ע מבעי' משו' דחמיר כח הקונה למאן דס"ל הכי איתא חצי' עבד בקדושיך שיקדש ב"מ וא"ש תי' רמב"ן דתחלה הי' קשה לי' מס"ד דח"ע יש לו קדושי' בב"א דהוולד ממזר מצד עבדו' שבה הא ב"ח אין לו קדושי' וקדושי' אלו לא חלו ואיך יהי' הוולד ממזר הגם שאפשר שישא ח"ש

מ"מ אלו קדושי' לא חיילי' ומתרץ דזה לס"ד אבל לאמת לא מסקינן הכי אלא שבא על א"א והא איתא בקדושין שישא ח"ש וחב"ח ומיושבי' דברי רמב"ן על נכון מאוד:
בדברינו אלו מצאנו מקו' ישוב לרמב"ם פט"ו מהלכי איסורי ביאה הלכה ח' שכתב ח"ע וחב"ח הבא על א"א הוולד אין לו תקנה ולפי שפסק איבעי' זו דח"ע וב"ח אם יש לו קדושין דלא אפשטא הול"ל שם ספק ממזר ועיי' אבני מלואי' סי' מ"ב שעמד בקושי' זו ולמ"ש א"ש לפי דפסק דח"ש וחב"ח מקודשת גם ח"ע וחב"ח איתא בקדושין והולד ממנו ממזר וודאי וא"ש נכון ועיי':
אלא לפ"ז קשה מהא דכ' הרמב"ם הלכ' חובל המית מי שח"ע וחב"ח נותן חצי קנס לרבו וחצי ראוי ואין לו הא יש לו יורשי' לפי הנ"ל וצ"ע וליישב זה צריך אני להוסי' דברים על דברינו הניתני' למעלה כדי ליישב הרמב"ם הנה מ"ש כיון דיוכל לישא ח"ש דתפסו בה קדושי' ממנו איתא בקדושין ועושה מותר כשבא על א"א יש לפקפק מ"מ לא דמי לאב שיש לו קדושי' גמורי' במק"א אבל חצי' עבד בח"ש וחב"ח אין לו ולה קדושי' גמורי' שחייב הבא עלי' במיתה רק באשם ולא איתא בקדושי' גמורי' בשום מקום וי"ל לפי דפסק הרמב"ם כמ"ד גמרו קדושין כיון שעכשיו התחלת קדושי' ואלו קדושי' אפשר שיבואו לידי קדושי' גמורי' שיגמרו כשישתחרו שניה' הוי עתה איתא בקדושי' כן י"ל ויש להוסי' טעם והסברה כיון דח"ע וחב"ח כופי' רבו לשחרר ואם קדש בנתיים ח"ש דחלו קדושי' מ"ד ועומד להשתחרר בכל שעה ואז יוגמרו הקדושין מקרי איתא בקדושי' מעכשיו שיש לו מעשה קדושי' מעכשיו ועומד שיוגמרו קדושי' גמורי' דעומד להשתחרר בע"כ דאדון הגם דחצי' שפחה אין כופי' ומצידה לאו בר קדושין הוא דמחוסר מעשה שחרור של רבה ולדידי' אין כופי' י"ל ל"מ לשיטת ריב"ם דאשה מצווה בלשבת והא דאין כופי' כ' תוס' לעיל שמא לא תקיי' כ"ז בח"ש דעלמא אבל זו שנתקדשה לח"ע כשישתחרר הוא ע"י כפי' כופי' גם רבה כיון שמחויב בלשבת והיא וודאי תקיי' לשבת שמשועבד לבעלה וגם לסוברי' דאשה אינה מצוה בלשבת ג"כ ראוי' לכוף לרבה כיון שמשועבדת לו ואסורה לבעלה כ"ז שלא נשתחררה משו' כ"ז מקרי איתא בקדושי' דוודאי יוגמרו הקדושי' ע"י כפית האדוני שלו ושלה וא"ש הרמב"ם בהלכ' איסורי ביאה והא"ש דל"ק ממ"ש בהלכ' חובל ראוי ואין לו יורשי' דהא שם קאי היכא דאין כופי' כמ"ש הה"מ וכיון שאין כופי' הדר הו"ל ליתא בקדושי' ויורשי' מנא לי' וא"ש ע"ד פלפלא טבא חריפתא לשבח בעזה"י:
ראוי ליטול ואין לו פר"ח בספרו מים חיי' הוכיח מכאן דטרפה זכר אינו מוליד דאל"כ י"ל דאחר שנטרף שחררו רבו והוליד בני' ש"מ דטרפה אינו מוליד ועיי' שעה"מ הלכ'

טרפו' ובאבני מלואי' בתשובה שבסוף ספרו סי' ח' ושם תמה על דאמר רבא ראוי ליטול ואין לו שאין לו מובן ולא דמי להא דאיתא בב"ק שכ' תוס' דנ"מ אי תפס ל"מ וכאן ל"ש זה ונלפע"ד ליישב ע"פ פר"ח הנ"ל דזכר טרפה א"מ ולפמ"ש הישׁ"ש דטרפה א"ח רוב אבל מועט יש דחי וכ' הפלתי הה"נ לענין טרפה אינו מוליד מיעוט איכא וי"ל דבריי' קמ"ל וחצי ליורשיו כשאקרה מקרה שיש לו והוא במציאו' דמיעוט איכא בעלמא וצ"ע ונ"ל דכה"ג אין יכולי' להוציא דלמא לאו אביה הוא מה תאמר ר"ב הולכי' אחר הבעל איכא רוב דלאו ממנו דרוב טרפה אינו מוליד ואיכא ספק וא"י להוציא ואי תפסו ל"מ מינייהו והיינו דאמר רבא ראוי ליטול ואין לו שאין יכולי' להוציא ואי תפסו ל"מ וא"ש ומזה ראי' לפר"ת ובתשובה הארכתי בתכלית האריכות משם תדרשנו. (עיין בתשו' המחבר יו"ד סי' כ"ט המגיה):

אבל ח"ש וחב"ח מקודשת וכן פסק הרמב"ם אבל ח"ע וחב"ח פוסק דספק הוא וכ' הר"ן בקדושי' דס"ל בח"ש איכא לקרא משא"כ בח"ע מהרי"ט הקשה נילו' זה מזה ומתורץ ע"פ קושי' פ"י מנ"ל למילף ח"ש וחב"ח משפחה חרופה התם איכא חד לגריעותא דהיא ראוי' בהיתר לע"ע משא"כ ח"ש וחב"ש לישראל דאיכא תרתי לרעותא דח"ש אינה בת קדושי' וגם בחצי ב"ח אסור דמשמש עם השפחה ועובר בלאו עיי' בו ונ"ל דיש ראי' מזה לשיטת רמב"ם דישראל בשפחה ליכא רק איסור דרבנן והא"ש דס"ל לרמב"ם דא"א למילף רק ח"ש וחב"ח לישראל דליכא אלא חדא לרעותא מדאוריי' אבל ח"ע וחב"ח ליכא למילף דאיכא תרתי לרעותא דהא משתמש ח"ע באיסור א"א מצד חירות שבו וא"ש. כן חידש ידידי הרב המובהק הצדיק מהו' יודא פ"פ נ' מפה ועיי': איזהו שפחה חרופה כו' כ' רש"י המאורס לע"ע וה"ה לישראל ולקמן ד"ה מיוחד' כ' רש"י וגזה"כ הוא הואיל ומיוחד' לע"ע לא רש"י ה"ה לישראל. ראיתי בחי' אאמ"ו מאוה"ג זצ"ל שכ' דווקא בחצי שפחה שתפס' קדושין ה"ה לישראל דמ"ש אבל במיועד' לבד בודאי אין סברא כשמיועד' לישראל באיסור דאסור בשפחה ודרך זנו' באיסור היא מיועד' לו דגזה"כ הא לחייב אשם על ייעוד זה ולכן כ' רש"י רק בע"ע אבל לישראל לא אבל אם בתור' בתורת קדושין כיון שתפסו קדושין גם שאסור' לו מ"מ כיון שקדושי' תופסי' מסתבר שחייב' תורה אשם אלו דבריו זצ"ל וש"י:

ע"ב. אתמר ח"ש וחב"ח שנתקדשה לראובן ונשתחרר' וחזרה ונתקדשה לאחר כו' הרמב"ם פ"ד מהלכ' אישות כ' אם נשתחרר ה"ה קדושי' גמורי' וא"צ קדושי' אחרי' ואם נתקדשה לאחר ה"ז ספק קדושי' לשניהם ונלאו כ"ח לב ליישבו ע"נ ומ"ש הכ"מ דס"ל לרמב"ם כל שלא נתקדשה לאחר גמרו קדושי' ובנתקדשה לאחר פליגו דבר זה אינו הגם

דמשמע כן מדנקטו פלוגתא בנתקדשה לאחר ש"מ הכי אבל אין לו טעם מאחר שכבר גמרו איך יפקעו אח"כ ע"י שקדשה אחר ומ"ש מכל א"א אם קדשה אחר דלא חלו קדושי שני ול"א דקדושי שני מפקיעי' הרשאוני' ועוד קשה לי לדבריו הא דאמר ר"ז דכוותי' מסתברא ולמד מקרא הא חיפשה כו' הא קרא לא איירי בקדשה אחר וכ"ע מודי' דגמרו וצלע"ג על הכ"מ והט"ז קלס' דבריו ולא הרגיש בקושי' זו:

ולולי דברי הכ"מ הייתי אומר ע"פ דרכו דפליגו דווקא בנתקדשה לאחר ולא מטעמי' וי"ל דכ"ע ס"ל דלא פקעו קדושי' כשנשתחרה אח"כ וס"ל לכ"ע דגמרו אלא בהא פליגו ר"נ ס"ל דגמרו היינו מתחלה היתה מקודש' חצי ועכשיו גמרו נתפשטו קדושי' אלו בכולה דאשכח רווחא ומתפשט בכולה אבל לאו קדושי' גמורי' כקדושי' דעלמא אלא כמו שהי' כשהיתה ח"ש ולא ס"ל דנעשה הקדושי' קלי' קדושי' חמורי' ור"ז אמר ר"נ ס"ל דגמרו ונעשו קדושי' חמורי' ונ"מ כשקדשה אחר למ"ד דלא נעשו קדושי' חמורי' כקדושי א"א אלא נשארי' כמו שהי' אלא שמתפשטי' בכולה כיין דלאו קדושי' הם אם בא אחר ומקדשה פקעו קדושי ראשון חלושי' לגמרי ומאן דס"ל דמתהפכי' וקדושי' קלי' לקדושי' כל א"א החמורי' פשיטא דא"א שיבוא אחר להפקיע קדושי' של ראשון כמו כל א"א דעלמא ועיי' כענין זה לקמן סוגי' דחוץ דברייי' מודה ר"א אם נתקדשה לאחר דפקעו קדושין ובתוס' וראשוני' שם מיד בשע' שמקדשה נפקעו קדושי' של ראשון כיון שנחלשו ע"י שגרשה לאחרי' שיור זה חלוש ונפקעו ע"י מעשה קדושי' של אחר עיי"ש היטיב והא"ש דפליגו בקדשה אחר אם פקעו קדושיו של ראשון או לא וכ"ז שלא קדשה אחר לכ"ע מקודש' כולה שגמרו אלא למר היא מקודש' כולה כמו קוד' שחרור חצי' ולמר מקודש' עכשיו בכולה קדושי' חמורי' והא"ש דמקשה מקרא הא חופשה יומתו הגם דקרא לא מיירי בקדשה כיון דיומתו משו' דקדושי' גמורי' ככל קדושי א"א הם א"א שיפקעו ע"י אחר אלא דס"ל דאינן קדושי' כקדושי' א"א והא מקרא מוכח דקדושי' חמורי' שיש בה מיתה היא: אחר הוצע' זו אומר דמ"ש הרמב"ם נשתחרה גמרו קדושי' היינו שגמרו שנתפשטה בכולה וא"צ קדושי' אחרי' היינו כדי שתהי' מקודשת לגמרי בכולה דקדושי' דמעיקרא מתפשטי' בכולה וזה לכ"ע אבל אם הם קדושי' חמורי' שלא יתפסו בה קדושי' של אחר זה תלי' בפלוגתא ונשאר לרמב"ם בספיקא דדינא ולכן כ' מקודש' מספק לשני' וא"ש נכון בעזה"י: והנה הטור נרא' דס"ל דרמב"ם מסופק אי תפסו קדושי' בחצי שפח' ועיי' ב"ש והפלא' בק"א לדעתי א"א לומר כן דא"כ הו"ל ס"ס לשני שמא לא תפסו קדושי' ואת"ל תפסו דלמא פקעו וי"ל כיון קוד' שנשתחרר הי' רק ספק א' שהחלונו לאיסור שוב לא מצטרף להקל אח"כ לשני אלא לראשון איכא ס"ס להחמיר

ואסורה מוודאי ורמב"ם כ' לשני מספק ולרמב"ם ס"א מדרבנן ולראשון הא איכא ס"ס וע"כ דליתא:

והר"ן בקדושי' כ' דאין לפרש כוונ' הרמב"ם בשבא עליו אח"כ וכמו בקטנה דאמרי' כ"ע יודע"י שאין קדושה קטנה כלו' ובעל לשם קדושין דהא אנן מספקי' אי פקעי ואיך ידע הוא מה שאנן לא ידעי' נרא' דר"ן ס"ל דהא דאמרי' אדם יודע שאין ק"ק כלו' היינו מוודאי. ותמה אני דבראשוני' בקדושי' סוגי' דסבלונו' הוכיחו דהא דאמרי' אדם יודע ע"כ דיודע ואינו יודע ולא מחית נפשי' לספק איסור אבל מחי' נפשי' לספק ממונא דסבלונ' עיי"ש וא"כ א"ש שיטת הרמב"ם ולכן צל"ע:

אבל אם כ' עליו אונו כו' נראה לי מדברי תוס' שכ' בתי' דרבנן לא הפקיעו קנס עד ששחרר אותו אבל שיעבוד עצמו ממילא בלא קנס חכמי' ל"ל כיון שמכרו לנכרי אם ברח העבד זוכה בעצמו שגזל הנכרי והפקיעו עצמו ממנו וכיון שמכרו האדון וסילק שעבודו ומוכרו לנכרי בדמי' מה לו ממנו עוד אלא דקנס וולדו' נשאר לו וזה לא הפקיעו חכמי' ממנו אלא שכופי' לשחררו אבל מרש"י במתני' נרא' דאדון הי' יוכל לשעבד בו אחר שברח וקנס חכמי' הוא שלא יחזיר אליו וכן כ' רש"י מפורש במ"ק י"ג ע"א אי קנסי' בנו אחריו שלא ישעבד בו נרא' דלולי הקנס חוזר ומשעבד בו: ונ"ל הא דכ' תוס' דחכמי' לא הפקיעו ממנו קנס וולדו' עד אחר השחרור היינו לאמימר דאם יקנסו אותו שלא יהי' לו קנס שוב לא יהי' יוכל לשחרר לכן לא הפקיעו ממנו אבל לפי דקיי"ל דמפקיר יוכל לשחרר וכן אמימר גופו לל"ב לצ"ל דלא קנסוהו וכיון דאפשר בשחרור בוודאי קנסוהו מיד שלא יהי' קנס וולדו כדי שישחררו בקל יותר כיון שאין לו ממנו שם הנא' וי"ל לפ"ז קושי' מהרש"ל מלעיל גבי אהדרו אמרוותא קמאי דמקשה לאמימר במפקיר עבדו ומת אין לו תקנה ולתוס' הא אית לי' קנס וולדו' ולפמ"ש א"ש דש"ס הא מקשה להך לשנא דמפקיר עבדו יש לו תקנה אלא אי מת אין לו תקנה וכיון שבכל מפקיר יש לו תקנה שוב לא צריכי' חכמי' להניח לאדון ראשון קנס וולדו' כשברח דהא גם כשאין לו יוכל לשחרר וליכא רק צד רחוק כשמת שאין לו תקנה משו"ה לא חששו שיהי' לו ושפיר מקשה ש"ס להך לשנא לאמימר גם י"ל דמרוותא בתרא' מתו תחלה והופקע ממנו מאדון ראשון קנס וולדו' שוב כשמת אין לבנו שום דבר כיון שכבר הופקע מאבי' ושפיר מקשה עיי' וק"ל:

וקשי' לתוס' בתרתי חדא לאמימר למה לא יהי' לו קנס הא ש"ס מספקא לי' לעיל אי מעוכב ג"ש אין לו קנס או יש לו ותפשוט מאמימר וצ"ל במפקיר ס"ל לתוס' ל"ל דהפקירו בכ"ז שיש לו ורש"י לא פי' כן לעיל באיבעי' ש"ס מעוכב ג"ש כגון מפקיר ומקדיש ותוס'

צ"ל ל"ל כן אלא תיקשו לאידך גיסא בעבד שברח דכ' דחכמי' לא הפקיעו קנס אם הם לא הפקיעו ממילא מופקע כיון שאין לו שעבוד עליו ממילא לאו אדין קרינן בי' ונפשוט דיש לו קנס וצ"ע. ואפשר לומר דש"ס מספקא רק למ"א דכופי' לשחרר לכן לאו אדון קרינן בי' משו' דמעוכב ג"ש כיון דכופי' אותו ע"כ לכן מספק' לי' אבל אי אין כופי' בוודאי אדון קרינן בי' וי"ל דרשב"ג כמשנה ראשונ' ואין כופי' כלל משו' לישא שפח' אינו יכול ועיי' תוס' ריש חגיגה שכ' היכי דכופי' בוודאי לאו אדון הוא ובשור שהמי' משו' דמת ואין כופי' עוד י"ל מ"מ ספיק' הש"ס משו' שכל זמן שחי הי' כופי' ולא הי' לו רשו' עליו ואם עדיין חי בוודאי לאו אדון שסופו לשחררו אבל במת מספקא לש"ס אי משו' שכ"ז שחי הי' ראוי לשחררו בכפי' אבל למשנה ראשונה שאין כופי' כלל גם שאין לו שעבוד עליו לא מספקא לי' כן י"ל ועדיין צ"ע: הא דמטו זמנו כו' הקשה בפ"י לתוס' דלאמת איירי בשדה ג"כ דמשעבד לגופי' לאביי דס"ל למפרע גובה יהי' אסור בספק דלמא לא פרקו והוי למפרע של ישראל וחייב במעשר וכ' משו"ה ל"ק לרש"י קושי' מהרש"א דיאמר הא והא לגופי' ובעבר קנסו דקשי' שדה לאביי או משו' מעכשיו עיי' בו שהניח בצ"ע לתוס' ולפע"ד עפמ"ש תוס' לקמן מ"ז ע"א ד"ה אמר רבה דברייי' דהכא צ"ל קאי בסורי' עיי"ש ולפ"ז א"ש דבסורי' דמעשר דרבנן מותר משו' ספק דרבנן להקל אולי יפדנו ועכשיו בחזקתו של נכרי הוא שע"ש של נכרי הי' כנ"ל ורש"י כ' דברייי' כמ"ד יש קנין לנכרי לא רצה לומר דברייי' בסורי' משו' דלפי' רש"י קשה קושי' מהרש"א יאמר נא אוקימתא אחריתא הא והא לגופא וצ"ל כתי' פ"י דא"כ קשה שדה יאמר בפירו' משו' ספק ואי בריי' בסורי' לק"מ וע"כ דש"ס רצה לאוקמי בריי' במעשר דאורייי' וכמ"ד יש קנין לנכרי להפקיע כנ"ל ועיי':

אלא דלאמת לק"מ קושי' פ"י על תוס' לפמ"ש תוס' ב"ק ל"ג ע"ב דלמ"ד למפרע גובה אינו הקדש רק משע' גבי' ועד זמן ההוא שבח למזיק עיי"ש וא"כ הכא נמי דאינו מתחייב במעשר רק משע' גבי' ואילך כנ"ל ולק"מ וא"ש:

דף מד.

ואי בעי' אימא בשלוה ע"מ למשכנו כו' הרמב"ם פסק כל"ק ועיי' כ"מ ולח"מ שנדחקו ונלפע"ד ליישב דרמב"ם מפרש לשין בתרא דבעבד לאו חידש כלום דמירי בלא הגיע הזמן אלא בשדה חידש דמירי שלוה ע"מ למשכנו ולא משכנו היינו כשהגיע הזמן ורצה בזה משו' דתי' ראשון דשניה' קוד' שהגיע הזמן קשי' לאביי כקושי' פ"י למה יאכל במעשר אולי לא יפדנו לבסוף הגם שכתבתי לעיל לפמ"ש תוס' בב"ק לק"מ מ"מ אין זה פשוט דתוס' בתי' קמא ל"ל כן עיי"ש ובאמת קושי' פ"י ל"ק דהא קיי"ל כרבא מכאן

ולהבא גובה אלא דקשה איך יפרנס אביי הך בריי' ולכן תי' ש"ס תי' אחד דשדה איירי. שלוה ע"מ למשכנו ולא משכנו והיינו כשהגיע הזמן לא משכנו ולבסו' אחר זמן ברצון שניה' פרע הנכרי לישראל וה"א פירו' שנתגדלו עד שפרע לו חייב במעשר משו' שהגיע הזמן והי' הישראל יוכל למשכנו כשלו הוא קמ"ל כ"ז שלא נוטל במשכונו והחליטו לאו שלו הוא וכן ס"ל לרש"י ועיי' פ"י ובוודאי כל שלא פרעו אסור לו שמא יגבה ויהי' למפרע שלו אלא אחר שפרעו איירי דאותם פירו' שנתגדלו קוד' שפרעו אינו חייב לעשר דלאו של ישראל הי' הגם שהי' בידו ליקח בחובו וא"ש לאביי ג"כ וכ"ז בשדה אבל בעבד לא חידש כלל ונשאר באוקימתא קמייתא בלא הגיע הזמן וא"ש הרמב"ם כנלפע"ד ועיי':

מכרו חוץ ממלאכתו כ' רש"י רק לוולדו' וצ"ל דאולי קנסו משו' דמפקו לוולדו' מן המצות חוץ משבתו' וי"ט הגם דמבטלו מכל מצות ומ"ש וראיתי בחי' אאמ"ו מאוה"ג די"ל דווקא על שבת וי"ט קנסו משו' דשביתת העבד על האדון דלמען ינוח כתיב אבל משו' חיובא של עבד לא קנסו אלו דבריו וש"י ועדיין צריך לבאר ספיקו' ש"ס חוץ מן המצות כיון שיוכל לשמר כולן למה נקנסהו כלל נ"ל דמ"מ יש צד לקנסו כיון שיהי' משוקע בין הנכרי' ויתערב בהם ילמוד ממעשיה' ולבסו' יהי' כמוהם לכן ראוי לקנוס או דוקא כשמכריחו ומוכרו ול"א חוץ קנסו:

והנה הרמב"ם כ' דאי תפס העבד פודה עצמו והראב"ד השיג עליו הא לא מפסדי מידי וראב"ד בלא"ה בפ"ב מגניבה ס"ל בספק קנס ל"א אי תפס ל"מ כיון שהחיוב בא משע' העמד' בדין וכיון דספק לב"ד לא חרצו הדין ולא חייבוהו וכאן השיג אפי' לרמב"ם לשיטתו גם בקנס שייך אי תפס אבל הכא לא הפסידו כלום וכ"מ כ' דהפסידו מצות וצ"ל בהתנה חוץ מן המצות מה הפסידו ולמ"ש בסמוך א"ש דיוכל לומר:

ע"י שיהי' בין הנכרי' יהי' כמוה' עוד כ' הכ"מ שישעבד בו ביותר והי' יוכל לומר שיעבדהו בשב' אלא הא הרמב"ם גם בחוץ לשבתו' כ' דמהני תפיסה. ולפע"ד י"ל עוד דמפסידו דנ"ל פשוט כמו דקיי"ל דישראל יוכל לומר עשה עמי ואיני זנך כן נכרי הקונה ממנו דהא קנה כל זכותו דאי' לי' ובעבד ישראל שמקיי' מצות רחומי מרחמי עלה ועיי' לעיל י"ב גם לר"ש ב"ג דס"ל על עבדי' לא מרחמי כ"כ אבל בישראל מ"מ איכא דמרחמי אבל בעבד שתח"י נכרי ואינו משמר המצות בוודאי לא ירחמוהו ואפי' אמר חוץ ממצות מ"מ לא ידעו שהתנה כן וגם יאמרו ויתערב בגוים ושפיר צווח דמפסיד לי' טובא כנ"ל נכון:

עד מאה בדמים עיי' רבינו בחיי פ' מקץ שכ' שנתן יוס' לבנימי' ג' מאו' כסף דדמי עבד שלשי' כס' וקונסי' עד עשרה בדמי' מאה פעמי' שלשי' ג' אלפי' והגיע לכ"א לקונסו ג'

מאות וע"י שנתן לבנימין ולא להם נקנס כ"א בג' מאות כראוי לו אלו דבריו זצ"ל וזה שלא כהלכתא דקיי"ל עד עשרה וי"ל לפי חשבון זה קנס כ"א בשלש מאו' כאילו קבל כ"א כל דמי זביני שלשי' כסף ויו"ד פעמי' שלשי' ג' מאו' כנ"ל:

מכר עבדו מהו שיקנסו בנו אחריו כ' רש"י אם חייב לפדותו. הלכה זו מבוארת היטב בכ"ס ח' או"ח סי' פ' עיי"ש ועיין עוד כ"ס יו"ד סי' ס' ובדין חמץ שעבר עליו הפסח בכ"ס או"ח סי' פ"א וסי' פ"ד. המגיה: ע"ב ש"מ קני' רבו שני ולא הדר' בי' הקשה הרשב"א הא מדאוריי' שלו הוא ובעי ג"ש ממנו עיי' בו ונ"ל ליישב דיש לעיי' לפי המבואר בכתוב' פ' האשה שנפלו דס"ל לר"י כ"מ שאמרו חכמי' לא לזבין אי זבון לא הוי זביני זביני עיי"ש ולפי הפשוט נראה משו' דכ"מ דאמרו רבנן ל"ת אי עביד ל"מ ומדאוריי' ל"מ כיון דעבר על דרבנן ומכ"ש לרמב"ם דכל דרבנן משו' ל"ת כדאוריי' הוא וכל דאמרו רבנן שלא לעשו' עבר אדאוריי' שלא לעשו' דבר זה ול"מ א"כ הכא דאמרו רבנן שלא למכור עבדו לח"ל ל"מ וחוזר לבעליו וצ"ל בוודאי כל היכא דאמרו לא לזבין ל"מ אבל הכא רצו שיהנה ורצו לקנוס הלוקח כדמסיק היכא דאיכא אסור' קנסינן ולפ"ז א"ש דהוכיח מברייי' אי לא קנסו הלוקח למה ישחררנו כיון דאמרו לא לזבין ממילא בטל המקח מעצמו ולא צריך ג"ש רק מראשון דמדאוריי' ל"מ המכירה וע"כ שהם אמרו דמהני המכיר' ול"א רק דלא ליקנו הלוקח ואמרו דהמכר יהי' קיי' וקנסוהו ור"י לשיטתו הוכיח שפיר וצ"ל הא דאמר אביי לר"י נקנסי' למוכר לר"י קאמר דלדידי' דס"ל בכתוב' בדרבנן ל"א ח"ע ל"מ בלא"ה אין ראי' מברייי' כנ"ל ועיי' הקצרתי:

דף מה.

דלא לגרבו ולייתו כ' תוס' דמהא דפ' נערה לא מוכח דשאני אשתו כגופו ורשב"א הסביר בטוב טעם כיון דתיקנו פרקונה תחת פירי הוי כפוד' עלמה משלה אבל תוס' נראה דלאו משו"ה אתי עלה דהא כ' דאשתו יותר כגופו מבתו ולטע' רשב"א פשיטא שאינו דומה לבתו שפוד' משלו וע"כ דתוס' לא נחית להכי ונ"ל דלא רצה תוס' להטעי' טעם דרשב"א דקשי' לתוס' עדיין ממה שאמרו רבנן מכאן ואילך אם רוצה לפדו' פודה ואם לאו אינו פודה משמע דאם רוצה לפדו' פודה אפי' ביותר מכדי דמיה כמו בפ"ר רק דאינו מחויב ולרשב"א צריך לדחוק דרוצה פודה ככל פדיון שבוי' ונ"ל דמוכח דרצה לפדו' עד עשרה קאמרו דלכאורה מה שיאמרו אם רצה לפדו' פוד' שפת יתר הוא פשיטא לא הו"ל לומר רק מכאן ואילך א"צ לפדו' וע"כ דבאו לומר שפודה ביותר מכ"ד ולכן הוצרך תוס' לומר דאשתו כגופו יותר מבתו ולאו משו' דממונה הוא ולכן תלי' ברצונו כנ"ל ועיי':

ועיי' פ"י שהקשה על תוס' הא מרשב"ג מוכח טעמא דלא לגרבי כמ"ש רשב"א ואיך נעלם זה מתוס' דמשמש בסוגי' דכתוב' והעלה דס"ל כמ"ש ר"ן די"ל טעמא דרשב"ג משו' דוחקא דבעל ונ"ל דרשב"א לא רצה במ"ש הר"ן משו' דמשמע דר"ש פליג אבל מה שאמרו רבנן דמכאן ואילך רצה לפדו' והיינו ביותר מכ"ד כמ"ש לעיל ולפי דמסיק רשב"א דרבנן ל"ל תקנתא א"כ הא דאם רוצה לפדו' אפי' עד עשרה ועליהו אמר רשב"ג אין פודי' השבוי' משמע אכל דאמרו רבנן פליג ול"ל טעמא דדוחקא אם פוד' מרצונו וע"כ משו' דלא לגרבו ולייתו ולתוס' דס"ל כר"ן ע"כ וכתבנו דתוס' לא נתן טעם דרשב"א משו' דפוד' משלה דס"ל דרבנן ס"ל אפי' מכאן ואילך רוצה פודה היינו אפי' עד עשרה ולפ"ז צ"ל לתוס' דרשב"ג לא פליג רק אירישא ולא אסיפא ומובן בזה מ"ש תוס' בכתוב' כ"ב ע"ב אין פודי' רשב"ג אירישא פליגו ולפמ"ש הוצרך תוס' לשיטתו לפרש כן דלא תידוק מרשב"ג טעמא דלא לגרבא ועיי':

ולדידי נרא' עוד דאין מרשב"ג ראי' דוודאי חשש איכא דלא לגרבו אלא דספיקו' ש"ס אי משו' תקלה מיחו על הקרובי' שלא לפדו' ויש כח בידם או משו' תקלה דאחרינא א"א למחו' בקרו בי' לשקוע קרובי' בין הנכרי' כמו שכ' תוס' דפשיטא דאין למחו' שלא יפדה עצמו בשביל תקלת אחרי' אבל בהא לא נסתפק אם יש חשש תקלה בוודאי יש והשכל מחייב והא"ש דמרשב"ג אין ראי' דאמר אין פודי' כו' ובוודאי לא ראוי שיתקנו חכמי' ויטילו חיוב על הבעל לפדו' ביותר מכ"ד כיון שיצא תקלה לאחרי' ואת האשה תיקנו ואחרי' קלקלו ואין זה שורת הדין אבל למחות בקרובי' לפדו' מרצונם גואלי' וקרובי' בשביל אחרי' עדיין בספק עומד כנ"ל נכון:

והנה הרמב"ם בהלכ' מתנ' עניי' כ' דאין פודי' השבוי' ביותר מכ"ד כי היכי דלא לגרבו ע"כ ס"ל דנפשטה האיבעי' מדרשב"ג כמ"ש רשב"א ופ"י נתקשה כיון דבריי' מפורשת היא איך שייך לומר דנעלמה בסוגי' דכאן הך בריי' ונפשוט במק"א מבריי' ונ"ל דבאמת אין זה פשיטו' כ"כ די"ל ברשב"ג כמ"ש ר"ן או כמ"ש אלא בין לר"ן בין לדידי צ"ל דרשב"ג לא פליג רק על מה שאמרו רבנן דפע' ראשון חייב לפדו' אבל על סיפא לא פליג ומפשטו' ושטיחות דברי רשב"ג משמע דאכולה פליג ומ"מ לא מבואר כ"כ ברשב"ג לכן מספקא כאן ונשאר בספיק' אבל הרי"ף ורמב"ם מ"מ פסקו להחמיר דכן משמע דרשב"ג אכולה פליג כן י"ל ועיי':

אלא דרמב"ם בהלכ' אישו' כ' דאין חיוב לפדותה יותר מכ"ד פסק כרשב"ג וכ' דא"צ לפדו' ביותר משמע דאם רוצה פודה ביותר מכ"ד וצ"ל דס"ל דרשב"ג לא פליג אלא על מה שאמרו חכמי' חייב אלא דתלי' ברצונו ובהלכ' מת"ע פסק דאין פודי' כלל ביותר

ותקנת חכמי' כך הוא שאין פודי' וצ"ע לכאורה וצ"ל דס"ל גבי בעל דאשתו כגופו אין למחו' על ידו כמו אם ירצה לפדו' עצמו ומ"מ בהא פליג רשב"ג דלא ראוי שיתקנו חכמי' לחייבו לפדו' ביותר מכ"ד כיון דאיכא תקלה לאחרי' אבל כשרוצה א"א למחו' ע"י דהוי כגופו שא"א למחו' אבל בכל שאר קרובי' תיקנו שאסור לפדו' ביותר כנ"ל אלא דלפ"ז קשה מנ"ל לרמב"ם דרשב"ג ס"ל טעמא דלגרב' ומוחי' על קרובי' ושאני בעל דכגופו דלמא ל"ל כלל למחו' בקרובי' משו' תקלה דאחרי' ולא פליג רק דלא חייבו הבעל כיון דאיכא תקלה אבל ברצון תלי' אפי' שאר קרובים וצ"ל דרמב"ם נקיט לחומרא משו' ספיקא הש"ס ובמקו' תקלה שוא"ת עדיף וכמ"ש הר"ן ועיין בכ"ז:

מתני' ואין לוקחין ספרים תו"מ וכ' רש"י אי משו' דוחקא אי משום דלא לגרבי. ולולא רש"י נ"ל דבספרים לכ"ע איכא משו' דלא לגרבי לפמ"ש לעיל דוודאי איכא חשש דלא לגרבי ולא נסתפק הש"ס אלא בפדיון השבויים אם אסרו עליו לפדות קרובו וישתקע ביד נכרים או דלמא קרובים דומי' דעצמו שבוודאי לא אפשר לאסור ולמחות ע"י משא"כ בספרים אפי' מי שרוצה לפדותו לקרות בו הא אפשר לקנות בדמיהן מישראל ואינו פודה מיד נכרי אלא כדי שלא יזלזל בו ובמקום שיש לחוש שע"י שיפדם ביתר מכ"ד דלגרבו ולייתי בוודאי ראוי לאסור שלא לפדותן ביתר מכ"ד כנ"ל ולכן לא העמיד האיבעי' רק על מתני' דאין פודין אבל מתני' דאין לוקחין פשיטא דמשום לגרבו ראוי לאסור ולא משום עול הצבור לחוד כנ"ל:

ע"ב. ש"מ ס"ת שנמצא ביד נכרי קורין בו דלמא לגנוז וכ' הרא"ש דש"מ דגם אם צריך לגנוז מ"מ צריך לפדות ויש לדקדק למאי דמספקינן קורין בו י"ל לגנוז א"צ לפדות כלל כדי לגנוז וש"ס דדחי דלמא לגנוז משום דלא פשיט לי' עיי"ש:

נמצא ביד נכרי אמרו לה יקרא. נמצא היטב מבואר בכ"ס או"ח סי' ה' מה ששייך לסוגי' זו בכ"ס או"ח סי' א' ב' ג' ודין מסור ביו"ד סי' קל"ז ועיין עוד בתשו' יו"ד סי' קל"ד מדין נמצא ביד נכרי עיי"ש:

המוציא אשתו משו' ש"ר וכו' משו' נדר וכו' הנה לטעמא משום פריצות אם לא נמצאו דברי' בדאי' או שלא הותר נדר כ"ש דלא יחזיר דראוי לעונש יותר כ"ז שלא נתברר ששקר ענו בה וכ"ז שעומדת בנדרה ומתני' סתמא קתני לא יחזיר לעולם ואפי' נמצאו דברי' בדאי' או הותר הנדר משו' פריצות לא יחזיר אבל לטעמא דקלקולא דווקא כשנמצאו בדאי' או הותר הנדר אז יוכל לקלקלה אבל כשעומד בש"ר או בנדרה כמו שהיתה יחזיר אלא דממ"ש רש"י ואפי' נמצאו דברי' בדאי' או הנדר התירו החכם וטעמא פליגו בה אמוראי אי משו' פריצות או קלקולא משמע מרש"י דכ"ש כשלא נמצאו דברי' בדאי' או

לא הותר הנדר דלא יחזיר וע"ז כ' ולקמן פליגו אמוראי אי משום קלקולא או פריצות משמע דס"ל דגם לטעמא דקלקולא כ"ש בלא נמצאו דברי' בדאי' ולא הותר הנדר לא יחזיר. וראיתי ברמב"ן יבמות כ"ה ס"ל דלטעמא משו' קלקולא גם כשאין נמצאו דברי' בדאי' לא יחזיר לכתחלה ואפי' ל"א משו' עי"ש וי"ל גם רש"י ס"ל כוותי' וא"ש מ"ש ואפי' דבלא נמצאו דברי' בדאי' אסורה לו דשווי' נפשי' חד"א דהאמין לש"ר ואפי' נמצאו דברי' בדאי' משו' קלקולא וה"ה לטעמא דפריצות אלא דמ"ש רש"י או התיר החכם הנדר משמע דגם בזה איכא רבותא אפי' התירו וכ"ש כשלא התירו וללשנא משו' קלקולא לא ידעתי טעם למה יהי' אסור להחזיר ואפשר דס"ל לרש"י בנדר לכולהו לשנא איכא גם משו' פריצות ודווקא בש"ר פליגו כמ"ש תוס' לקמן דבש"ר ס"ל לל"ק דליכא משו' פריצות כיון שדברי' בדאי' אין ראוי לקנס וכן נראה מדכייל להו ת"ק משו' ש"ר ומשום נדר לא יחזיר משמע כמו ש"ר לא יחזיר בלא נמצא דברי' בדאי' כמ"ש רמב"ן כן בנדר וע"כ דלכ"ע בנדר משו' פריצות ג"כ כצ"ל וצ"ע ורמב"ן ביבמות שם מביא בשם ראב"ד דנראה דס"ל דווקא לטעמא דפריצות גם בלא נמצאו דברי' בדאי' לא יחזיר אבל לטעמא דקלקולא לא יחזיר עיי"ש:

דף מו.

קסבר טעמא משו' קלקולא. שיטת רש"י דיהי' הגט בטל ע"י טענתו מדינא הגם דליכא לשון תנאי מ"מ כיון דאיכא גילוי דעת סגי ומ"מ בעי כפילא לר"מ דל"ל מכלל הן נשמע לאו גם כאן לא ידענו שאם לא לא הי' מגרשה אבל אחר שאמרו לא יחזיר שוב ליכא אומדנא כשיהי' דברי' בדאי' שמבטל הגט דלית לו תועלת בביטול הגט אבל כשאמר בלשון תנאי לא מהני שאינה חוזר' מ"מ הגט בטל ממילא ואפי' כא טען ואפי' לא כפל למאן דל"ב ת"כ ותוס' הוכיח דליכא אומדנא כלל דס"ל היכא דאיכא גילוי דעת דלא בעי לשון תנאי גם לר"מ לא בעי כפילת תנאי דנשמע הלאו מכח אומדנא וע"כ דלאו מצד גילוי דעת אתינן עלה אלא דלעז איכא ולר"מ כל דלא כפל אפי' לעז ליכא ובהא פליג תוס' עם רש"י ורמב"ן ור"ן בחי' דהם ס"ל דלר"מ כל שלא כפל גם היכא דאיכא גילוי דעת ולא בעי לשון תנאי ודיני תנאי מ"מ כפיר' בעי דל"א מכלל הן וכו' ונ"ל להוכיח קצת עפמ"ש ר"ן בקדושין נ"ד גבי ע"מ למיסק לא"י דס"ל לר"מ כל שלא כפל נראה דלא אכפת לי' בתנאי. וכן ס"ל גם דאיכא גילוי דעת מ"מ מדלא טרח לכפול ע"כ דלא אכפת לי' ותוס' ס"ל דכל היכא דאיכא ג"ד ליכא הוכח' מדלא כפל דסמך על האומדנא כיון דגילה דעתו במקצת שוב לא צריך לומר ההיפך כי ממילא נשמע ומובן לכל כנ"ל. אבל הא ל"ק לתוס' דאם איכא ג"ד מה מהני שאמרו לא יחזיר דכיון דלא יחזיר שוב ליכא

סברא ואומדנא דחפץ בביטול הגט וכן נראה למעיין בתוס' המדיר דתחלה כ' דא"א לומר דהתנה תנאי גמור דמאי מועיל שלא יחזיר וע"כ משום לעז ושוב כ' ואין לומר דאיכא ג"ד דא"כ למה בעי לר"מ ת"כ נראה לעין דשם הי' מקום לומר דאיכא ג"ד לא הי' קשה דמה מועיל שאמרו לא יחזיר ודלא כמ"ש מהרש"א כאן בכוונת תוס' ועיין פ"י וכיון האמת שכן ס"ל מפורש רמב"ן וחי' ר"ן וכן נראה מתוס' המדיר הנ"ל. אלא דרשב"א כ' אם מדין הגט בטל אי משו' תנאי או משו' ג"ד לא הועילו במה שאמרו לא יחזיר ס"ל גם מש' ג"ד לא הועילו כשאמרו לא יחזיר וכמהרש"א אבל לא מובן טעמו למה לא הועילו כמ"ש וצ"ע: והנה בהא כל שיטות שווי' דבתנאי גמור בוודאי גם עכשיו דלא יחזיר מ"מ הגט בטל ואין מועיל במה שלא יחזיר וצ"ל לקמן בדלא כפלי' והכא בדכפלי' למלתא ס"ל תוס' אלא רש"י כ' לקמן דלא כפלי' ול"א אבל אם לא תהי' אילונית יהי' הגט בטל נראה דס"ל בדאמר הכי לא יחזיר וקשי' כהנ"ל ועיין פ"י שנדחק. ולפע"ד דרש"י דחיק לי' לפרש כתוס' כפלי' לתנאי היינו למלתי' לכן ס"ל לרש"י דרבא ס"ל ע"כ כיון בדכפלי' למלתא אמרו לא יחזיר והועילו בזה שאין הגט בטל גם בדכפלי לתנאו ממש לא יחזיר גזרו כפלי לתנאו אטו כפלי' למלתא כמו לר"א צריך אטו אינו צריך כן ס"ל לרבא לר"מ בכפלה דבקל יש לטעות לגזור כפלי' לתנאו אטו כפלי' למלתא כנ"ל לחומר הנושא ועיין אבני מלואים סי' יו"ד:

אלא דאמרו וכו' צריך שיאמר לה הרי"ף פסק כל"ק וכתבו הרשב"א ורמב"ן ור"ן מדמקשה לקמן דרבנן אדרבנן ש"מ דס"ל כל"ק ביאור שיטות הפוסקים רי"ף ורמב"ם עיין היטב בתשו' כ"ס ח' אה"ע סי' י"ד וט"ו. המגי': אמר להו אימא לתיאבון הוא דקאכיל וכו' ביאור שיטות הפוסקים בדין זה עיין בתשו' כ"ס חו"מ סי' כ' ועיי"ש יישוב קו' הגליון על ר"ן ריש חולין מסוגי' זו ותמצא נחת. המגיה):

דף מז.

ומ"ס דגנך ולא דיגון נכרי נראה דלאמ' לרבה דיגון נכרי פטו' ולר"א חייב כשיטת רש"י ותוס' כ' דכ"ע דריש דיגונך אלא דפליגו תנאי משו' דיש מיעוט אחר מיעוט. נ"ל דבהא פליגו דמ"ד דיגון נכרי חייב דדריש הרי דגנך למיעוט אחר מיעוט לרבות דיגון נכרי ולענין דגן נכרי ליכא רק מיעוט א' כמ"ש תוס' דלשני דברי ל"א אין מיעוט אחר מיעוט וכו' ומ"ד דיגון נכרי פטור ס"ל דמיעוט אחר מיעוט לרבות דגן נכרי אבל דיגון נכרי לא מרבי' והא"ש דלר"א דגן פטור ודיגון חייב ולרבה דיגון נכרי פטור ודגן חייב וכרש"י כנ"ל ועיין:

ניהי דמפקרי אדעתא דישראל וכו' עיין מל"מ פ"ב מתרומות הלכה ט' מ"ש בזה:

ישראל שלקח שדה מנכרי עיי' מהרש"א שנתקשה למה נקיט בכה"ג והול"ל ישראל שמכר לנכרי עד שלא הביא כו' וכ"ל ליישב ע"פ המבואר ברמב"ם דקונה שדה מנכרי למ"ד כיבוש יחיד ל"ש כיבוש ואי יש קנין לנכרי להפקיע שכקונה ישראל ממנו אין חזר וקדש דכיבוש יחיד הוא וי"ל לפ"ז דלס"ד דבריי' ס"ל יש קנין לנכרי להפקיע קמ"ל דישראל שקנה מנכרי הא כיון שהי' כבר ביד נכרי נפקע קדושתי' ושוב כשקונה ישראל לא נכנס לקדושה דכיבוש יחיד ל"ש כיבוש קמ"ל דנתחייב ביד ישראל דכבוש יחיד שמי' כיבוש וכדדחי דעסקי' בסורי' ול"ש כיבוש כ' מהרש"א דא"ש דנקיט לקח מנכרי דסתם שדו' של נכרי והא דחייב ביד ישראל מדרבנן דהא ל"ש כיבוש ועיי' וק"ל:

הפ"י תמה מאוד על שיטת הרמב"ם דבכל הסוגי' נרא' למ"ד אין קנין לנכרי כ"ז שביד נכרי הוא ג"כ לא נפקע וראיתי דבר נכון בחי' אאמ"ו מאוה"גיזצ"ל דלמ"ד כיבוש יחיד שמי' כיבוש א"א למדרש כי לי קדושת הארץ דאין כח לנכרי להפקיע כששוב בא ליד ישראל תיפוק דכיבושו הוא ועכשיו ביד ישראל ועכצ"ל דקרא בעוד ביד נכרי אינו מופקע אבל הרמב"ם דפסק ל"ש כיבוש שפיר י"ל דווקא כשחזר ליד ישראל ומיושבי קושי' פ"י אלו דבריו זצ"ל וש"י:

ע"ב. טבל וחולין מעורבין זה בזה מ"ש תוס' לרש"י יוכל להביא ולהקדיש המותר עיי' פ"י ועיי' שאגת ארי' סי' ב' שנתקשה בדברי תוס' הא מביא אפי' ק"פ לאו כקה"ד דהא אמר ר"ל מביא' ועפ"ז סובב הולך בכל דבריו שם ובמח"כ הי' נעלם ממנו תוס' ב"ב קל"ו ע"ב סובר דמביא רק מדרבנן וחולק על הרשב"א וכן חולק רמב"ן ב"ב על הרשב"א ועפ"ז א"ש מ"ש תוס' כאן דצריך להקדיש לרש"י ולתוס' דספק הוא שמא של אחיו הוי בספק בב' אילנו' בב"ב פ"א דשמא אין כאן חיוב בכורי' לא לענין הבא' ולא לענין קריא' ומביא מספק אבל אינו קורא כמבואר בב"ב פ"א משו' משקר או שלא יוציא' לחולין וסרו רוב דברי ש"א סי' הנ"ל במחכ"ת:

ובישוב קושי' תוס' החמורה על רש"י נ"ל דרש"י ג"כ ס"ל כשיטת תוס' בב"ב קל"ו דלמ"ד ק"פ לאו כקה"ג מביא רק מדרבנן דהבא' וקריא' הא בהא תלי' מדאורייי' אלא שאפשר להקדיש המותר ולענין קריא' למ"ד משו' משקר ליכא דהא חייב בקריא' משו' אותו חלק שיש לו בו בוודאי אבל למ"ד משו' שלא יוציאו לחולין כיון דחד ב"ח פטור מלעשר לכן חיישי' וי"ל ר"י דאמר לקמן לולי דס"ל ק"פ כו' לא מלא ר"י ידיו ורגליו דס"ל כהך לשנא בב"ב שלא יוציאו לחולין והך חלק שאין שלו אינו קדוש כלל דאינו בהבא' רק מדרבנן כנ"ל נכון ועיי':

אתמר המוכר שדהו לפירו' פי' רש"י לעשר שנים והיינו לפירו' לא ידעתי למה פי' רש"י שמכר לזמן קצוב אפי' מכר לו לעולם לפירו' פליגו כיון דרק לפירו' מכר לו והיינו שמכר שדהו לפירו' לזרוע בו ולשטוח בו פירו' הנצמחי' ועיי' רמב"ם פכ"ג מהלכ' מכירה מה בין מוכר שדהו ובין מוכר שדה לזמן קצוב דמוכר לזמן קצוב חופר ומשנה כרצונו והנה בעל בנכסי אשתו אסור לו לבנו' כמבואר א"ע סי' צ' וא"כ איך מדמה ר"ש ור"י הך דמוכר שדהו לפירו' לבעל שיש לו פירו' בנכסי אשתו ומה מקשה לר"י מבריי' דמתה אין כו' וכן קשה בש"ס ב"ב קל"ז דמדמה הך פלוגתא דר"י ור"ל במוכר שדהו לפלוגתא דמכר הבן הא אב שיש לו פירו' בחיי' וגוף לבתו בוודאי אסור לו לבנו' ולהרוס לכן ס"ל לר"ל דקנין פירו' כזה לא חשוב כקה"ג אבל כל שיש לו כח להרוס ולבנות גם שאין לו רק לזמן קצוב מ"מ עדיף טפי מאב שאין לו רק פירו' ושטיחה וזריע' ומבעל שאין לו רק כזה וצ"ל לרמב"ם דמוכר שדהו לפירו' שלא מכר לו רק השדה לפירו' ואין לו רק לשטח ולזרוע ולא להרוס ודומה לבעל בנכסי אשתו וכן אב שמשייר פירו' לעצמו ולרש"י דמפרש שדהו לפירו' לעשר שני' היינו שמכר שדהו רק לזמן קצוב וממילא רק לפירו' הוא צ"ל דס"ל דקונה לזמן קצוב אין לו להרוס ולבנו' כרצונו ועיי' ראב"ד והה"מ בהלכ' מכירה הנ"ל ועיי' מ"ש לקמן מ"ח ע"א (אמר המגיה עיין בזה בתשו' המחבר חו"מ סי' י"ג שארשום לקמן:

ר"ל אמר מביא ואינו קורא עיי' פ"י והי' נעלם ממנו במח"כ פלוגתת תוס' ורשב"ם בב"ב קל"ו ע"ב ועיי' רמב"ן שם ג"כ חולק על הרשב"ג והקשה עליו דגם בב' אילנו' שיש לו יניקה בקרקע ראוי להביא מוודאי וע"כ דאין חילוק בין הבא' לקריא' אלא דלר"ש מספקא לי' או משו' ק"פ קרינן בי' מארצך:

ס"ד אמינא לגזור משו' דר"י כו' הרמב"ם פסק דבעל מביא בכורי אשתו בחיי' ואפי' מתה והקשה בבה"ז בעירוכין הא מקשה מבריי' דמתה היינו ר"ל לר"י ור"ל ס"ל ע"כ דלביתך אלאח"מ כמ"ש תוס' ומתרץ בריי' לר"י אפי' מתה וכיון דקיי"ל כר"ל לביתך לאח"מ ונ"ל ליישב דתוס' הקשה דלמא בריי' דלאח"מ דווקא קורא בשלא הקנתה ותי' הא בריי' לאחר תקנה ועוד דע"כ בשיש לו פירו' דאל"ה הוי לי' כקונה פירו' ואח"כ שדה וצל"ע לפמ"ש תוס' יבמו' ל"ו בחד תי' דקנין פירו' שע"י תק"ח לבעל ממכר ומקנה קנין פירו' וצ"ל דש"ס ב"ק פ"א בס"ד ה"א דאפי' של בעל אלים ולמסקנא גם לר"י דווקא משו' תק"א וא"כ קשה מדמקשה לר"י מבריי' דמתה י"ל בשלא הקנתה לי ומשו' תק"ח ל"א כקה"ג וקוד' תק"א או ל"ל לבריי' תק"א וע"כ צ"ל כן דלאחר תק"א גם לר"ש מביא וקורא בוודאי וצ"ע: ואומר דרמב"ם מפרש מיתיבי דר"י הקשה לר"ל בשלמא לדידי ניחא דקרא

דלביתך קאי כשהקנתה לו ומדין שלו הוא וק"פ בזה כקהג"ד אבל בשלא הקנתה לו רק מתק"ח יש לו ודווקא לאח"מ כיון שהי' אגודי' בי' מחיי' לפירו' אבל לר"ש דגזה"כ הוא לביתך דהא בכ"מ לאו כקהג"ד ואם כי בוודאי ליכא סברא לומר כיון דגזה"כ הוא גם בליל פירו' כלל דמה לי הוא מה לי אחר ומה שייכו' י"ל בפירו' ולכן מרבי' דווקא ביש לו פירו' אבל בוודאי אין לחלק בין יש לו קנין פירו' או לא דהא לר"ל לעולם לאו כקהג"ד ומ"מ רבה קרא לבעל א"כ קשה בריי' דווקא לאח"מ מחיי' לא לר"ל ומתרץ לר"ל כ"ש מחיי' וא"ש דפסק הרמב"ם תירוצו דש"ס אליבא דר"ל דהלכתא כוותי' דק"פ לכקהג"ד חוץ לענין בכורי' בבעל דווקא כנ"ל ועיי':

דף מח.

וצריכא דאי אתמר בהאי כו' הך צריכותא קשה להסביר כיון דסוף כ"ס יודע שיחזיר: השדה לא נחית רק לפירות וכי לא ידעו מה דכתיבא באורייי' דחוזר ביובל. (עיין בזה בתשו' המחבר חו"מ סי' י"ג עיי"ש ותמצא נחת. המגי'): ת"ש הקונה שני אילנות כו' בתוס' ב"ב הקשה הא מפורש קתני בסיפא ג' אילנות קורא ושמה מקשה מדיוקא דב' אילנות (עיין בזה בתשו' המחבר חו"מ סי' י"א ותמצא נחת):

הקונה ב' אילנות מביא ואינו קורא. בש"ס ב"ב פ"א מבואר מספיקא מביא שמא קנה קרקע עיין רשב"א שם. ולא זכיתי להבין כיון דספיקא הוא נשאר ביד בעלי' בחזק' מרא וסוף כ"ס אין לו רק פירות ולא זוכה בקרקע א"כ לענין קריאה והבא' בוודאי לאו מארצו הוא סוף כ"ס אין לו קרקע וצל"ע: וכי איצטרך קרא למת ואח"כ הקדישה. לא אוכל להבין הא טעמא דחוזר ביובל ופסק' קדושה כיון דלאו דידי' היא כמבואר במתני' עירוכין כ"ו ע"ב וכיון שמת אביו שלו היא ובמקדישו קודם שמת אביו בוודאי לולי קרא ה"א כיון דבשעת הקדש לאו שלו הי' הגם שאח"כ ירש מאביו וכי מי שמקדיש ואח"כ קנה יקדש וחידוש שחדשה תורה כאן. אבל לר"מ דאקדשי' אחר שכבר קנהו ושלו הוא ל"צ קרא כלל וצל"ע וד' יאיר עיני:

לא דכ"ע ק"פ לא כקהג"ד. קושי' תוס' לא הבנתי י"ל דר"י ס"ל ביובל כקהג"ד דמי דאדעתי' דארע' נחית משא"כ בב"ק כצריכותא דש"ס לר"ל ופשוט:

אמר ר"י אי לאו דאמר ר"י כו' לא מצא ידיו ורגליו בבהמ"ד. וקושי' תוס' מבואר' להלכתא דקיי"ל אין ברירה וקיי"ל ק"פ לכקהג"ד איך מצאנו ידינו ורגלינו. ונלפע"ד ליישב (עיין בזה בתשו' המחבר הנ"ל בסי' י"א מיישב קו' תוס' בטוב טעם. המגי'):

והנה תוס', בתי' ראשון תי' דוקא בפלוגתא דר"ל ור"י בבן שמכר קיי"ל כר"ל משום אב לגבי' ברי' אחיל. והנה בזה לא הועיל תוס' לתרץ הא דקשה בש"ס ב"ק פ' החובל ס"א

דמסיק דשמואל ס"ל ק"פ לכקהג"ד ולשמואל ל"ל ברי' והא קושי' תוס' שם ועיין פ"י ב"ק שם שהרגיש בזה דל"ל כתי' תוס' דווקא באב לגבי ברי' ס"ל מתני' אפי' במת בחיי האב דמחל לי' הא ש"ס בב"ק ע"כ לא רצה בחילוק זה דא"כ הי' יוכל לומר בפשיטות לא דמי למשנתינו מהאי טעמא וצ"ע:

ובקונטרסי לסוגי' דתק"א (כ"ס חו"מ סי' כ"ט) העליתי ישוב נכון ע"ז ואעלה פה בקיצור בשנבין למה באמת ל"א בב"ק דלא דמי למשנ' משום דאב אחיל נ"ל דבאמת קשה להסביר הא דאב אחולי אחיל הא יש לו פירות ומשתמש בקרקע לשטוח ולזרוע ומשייר כ"ז לעצמו והיא היא הק"פ ואיך אפשר דאחול אחול שימכור הא לאו בידו הוא למחול כיון שק"פ לעצמו מצד הדין אין בכח הבן למכור ומה יועיל לנו הציווי של אב. ולהסביר הענין נ"ל דבש"מ כ' הא דצריך לר"י תק"א דק"פ לא מעכב מכיר' של בעל הגוף קרקע אלא בזו שהי' לו קרקעו מתחלה ועדיין לא יצא לגמרי מרשותו שיש לו פירות לכן מעכב כח ק"פ שלו לבן למכור למ"ד ק"פ כקה"ג אבל ק"פ של בעל לא יוכל לעכב מכיר' קרקע של האשה שהי' הקרקע מעולם שלה וכן כ' תוס' ג"כ בב"ק נ' וצ"ל דש"ס ב"ק דס"ד דשמואל משו' ק"פ ס"ל דגם ק"פ דבעל מעכב כל שיש לאחד ק"פ כאלו הגוף שלו אבל למסקנא דטעמא דשמואל משו' תק"א י"ל גם לר"י צריך לתק"א דאל"ה כח ק"פ של בעל לא יוכל לעכב מכיר הגוף לאשה כצ"ל וכצ"ל לחד תי' בתוס' יבמו' דק"פ דבעל היינו גדול לאמת וצריך עוד לבאר הא דעשה ש"ס צריכותא בב"ב קל"ו ה"א ק"פ דאב שאני דמעכב מכיר' משא"כ ק"פ אחר צ"ל דממילא נשמע כיון דק"פ כקהג"ד ממילא באב שהי' לו גוף מעיקרא מעכב שיור ק"פ שלו לבן למכור עיי' והא"ש דא"ש תי' תוס' דהכא גם לשמואל דס"ל ק"פ כקהג"ד בכ"מ חוץ באב לגבי ברי' דאחולי אחול כנ"ל עיי' כי דבר יקר הוא:

וכל התירוצי' של תוס' ושל מ"ש לא הועילו כלום בשיט' הרמב"ם דפוסק ק"פ לאו כקהג"ד בכ"מ ופסק אחי' שחלקו לקוחו ומחזירי' זה לזה ביובל ולא יועילו תי' תוס' וגם מ"ש לעיל בישוב קושי' תוס' דאפשר בשהתני לא א"ש לרמב"ם דס"ל בהלכ' שמיטו' פ"י דל"מ תנאי ביובל וכבר נאמרו הרבה תי' בשיטו' הרמב"ם עיי' פ"י ועיי' ש"א סי' צ'. והנ"ל עפמ"ש תוס' לעיל לשיטת רש"י דאם אין ברירה היינו שנתערבו החלקי' והקשה תוס' א"כ אפשר להביא בכורי' ויקדיש חצי' מ"ש תוס' שיקדיש חצי' אזיל לשיטתו בב"ב למ"ד ק"פ לאו כקהג"ד אינו מביא רק מדרבנן אבל לפי שיטת רמב"ם שם א"צ להקדיש כי כולו בכורי' רק שאינו קורא ולפי שיטת רש"י לענין ברירה ולשיטת תוס' בב"ב דאינו מביא רק מדרבנן אפשר להקדיש חצי' אלא דאינו קורא וזהו שכ' רש"י האיך מצא ידיו

דאינו מביא בכורי' שאינו קורא דס"ל דאפשר בהבא' כהנ"ל אלא שאינו קורא ונ"ל דזה תלי' בשני טעמי' בש"ס ב"ב למה אינו קורא בספק לטעמא משו' שמא יבוא לפטרו מתו"מ זה שייך גם כאן כיון דיש בו חלק פירו' שאינם בכורי' דאין לו בו רק ק"פ חייב בתו"מ לשיטת תוס' ב"ב הנ"ל אבל לטעמא משי' דמחזי כשיקרא זה דווקא בספק אם נתחייב בבכורי' כלל אבל בכה"ג דיש לו בו בוודאי חלק שהם בכורי' אין כאן קריא' של שקר דהא אינו אומר רק הנה הבאתי ראשית פרי האדמה והא יש בו פרי אדמתו שנתן לו והא דאמר ר"י אי לאו דאמר ר"י כו' לא מצא ידיו כו' ר"י ס"ל כמ"ד בב"ב דשמא יפקיעו מתו"מ וזה שייך גם בזה אבל להלכתא קיי"ל כר"א שם דהוא מרא דש"ס דהלכתא כוותי' בכ"מ לק"מ וא"ש פסקא ושיטתו של הרמב"ם ע"ד נכון ועיי' (אמר המגיה עיין עוד בתשו' המחבר הנ"ל סי' י"ג ותמצא יישוב נכון לרמב"ם עוד באופן אחר עיי"ש):

לעולם קסבר ר"י ור"ש ק"פ כקהג"ד הקשה תוס' הא מפורש בהחובל גבי יום או יומיים דסובר ר"י ק"פ לאו כקהג"ד. ולפע"ד נ"ל בפשוט די"ל כמו דמחלק הש"ס בין יובל ראשון ליובל שני דביובל ראשון דמוכר לא ידע דיחזיר לו השדה מזכהו קנין הגוף כן י"ל כעין זה כאן דאב לגבי ברי' אחולי אחיל לי' קנין גוף בקנין פירותיו וכמו דעשה הש"ס צריכותא לר"י בזה בב"ב עוד י"ל דכאן לענין יובל דנחית אדעתא דארעא משא"כ שם בדין יום או יומיים כנ"ל פשוט:

אי לאו דאמר ר"י כו' הקשה תוס' לדידן דפסקינן כר"ל לענין ק"פ ופסקי' אחין שחלקו לקוחות הן האיך מצאנו ידינו ורגלינו. ונ"ל ליישב דהנה באמת צ"ל טעמא דר"ל דאמר גזה"כ הוא וללשנא בתרא טעמא דכתיב ולביתך וע"כ דגזה"כ הוא אמאי לא יליף עכ"פ בבכורים שני דבעל דקרא גילה לן בבכורי' מה שלא כן הדין בכל מקום. ומהיכי תיתי לנו לעשות לנו גזה"כ בבעל לחוד ולעשות חידוש יותר בבעל ביותר יש לומר דקרא גילה לן במי שיש לו פירות לענין בכורי' הוא כקנין הגוף משא"כ בכל התורה כולה ומהיכי תיתי לחלק בין בעל לשאר בכורים ובכזה לא מצינו וצלע"ג. אבל נלפע"ד לומר דהא דאמר ר"ל לר"י טעמא דכתיב ולביתך ולא רצה לומר דהכא גלי קרא ובכ"מ משום דסובר דגבי בעל איכא סברא יותר שיהי' כקנין הגוף משו' דאשה לגבי בעלה אחולי אחלי כמו דאמרי' דיש סברא לומר אב לגבי ברי' אחולי אחיל כן י"ל אשה לגבי בעלה כשהקנתה לו אחולי אחלי לגבי בעלה ואמאי חידש לן הקרא בכאן ולא גילה לנו כזה בשאר מקומות דליכא סברא הנ"ל וע"כ דכאן דווקא חידש לן קרא דמביא ולא בשאר מקומו' וא"כ ה"ה דלא יליף ר"ל לענין בכורי' במיכר שדהו לפירות וכדומה משים דשאני הכא דאיכא סברא דאחולי אחיל כנ"ל לומר וי"ל דר"י פליג אסברא הנ"ל ואמר מהכא יליף ומיושב בזה

קושי' תוס' כשהרשה ר"ל מבריי' דמתה ומאי יענה לקרא דלביתך ולהנ"ל א"ש דבריי' דמתה איירי כשלא הקנתה לו אלא י"ל פירות מתקנת חכמים ובזה לא שייך אחולי אחיל כיון שלא הקנתה לו אלא תיקון חכמים היא שבע"כ תתן לו הפירות וא"ש:

ולפי דברים אלו י"ל דלפי מאי דמסקי' ר"פ האשה שנפלו דנפשה אפי' לגבי ברתה עדיפא לה י"ל שפיר אף לפי דפסקי' ק"פ לכקהג"ד מ"מ עכ"פ בבכורי' ילפי' שפיר מהתם דקרא גילה לן דבבכורי' ק"פ כקהג"ד. ומעתה א"ש קושי' התוס' האיך מצאנו ידינו ורגלינו די"ל דרב יוסף אמר אי לאו דסבר ר"י ק"פ כקהג"ד קאי אלעיל אי לאו דאמר במוכר שדהו ובמוכר בזמן שהיובל נהוג ק"פ כקהג"ד וע"כ אי הי' סובר כן הי' סובר דאפי' בבכורי' לא ילפי' מלביתך ולא מצא ידיו ורגליו דהאיך משכחת בכורי' אבל להלכתא י"ל דשפיר דעכ"פ בבכורי' ילפינן מולביתך ושפיר מצאנו ידינו ורגלינו וא"ש עיי'. אלא באמת הרמב"ם אינו מיושב בזה דפסק כר"ל במוכר שדהו בזמן שיובל נוהג ויתיישב לקמן אי"ה:

ובדברי' אלו יובן היטיב ש"ס ר"פ האשה שנפלו שמייתי מדשמואל ודחי רבא לגבי ברתה אחולי אחלי ואמר ר"נ מ"מ נפשה עדיפא ואין מובן אבל האיך פשיט זה מדשמואל דלמא מודה שמואל בברתה ומחלק כמו שהקשה רבא וא"ש דר"נ לעצמו סובר מ"מ נפשה עדיפא מ"מ מדשמואל לא מוכח ולהנ"ל ניחא דהא שמואל סובר ק"פ לכקהג"ד וקשה האיך מצא ידיו ורגליו כקושי' תוס' בהחובל עיי"ש וע"כ כמ"ש וע"כ דלית לי' סברא דאחולי אחיל לגבי בעלה וה"ה לגבי ברתה עיי' בכ"ז:

(נשמט מלעיל דף מ"ז ע"ב):

איכא דאמרי איתבי' ר"ל לר"י נ"ל מאי דפליג הנך תרי לישנא דהנה הקשה הר"ש במשנה דקונה שני אילנות אי קני קרקע עמו הקשה הא לר"י קנין פירו' כקהג"ד ותירץ דדווקא ביש לו זכות בקרקע להשתטח בו פירו' ולעשו' בו כל צורכו משא"כ בקונה אילנות עיי' בו ועיי' תוס' בב"ב שם שהקשה ג"כ קושיא זו ותירץ כהנ"ל ותירץ עוד דשאני קנה דלא קכה אפי' יניקת הקרקע ואם נקצץ האילן אין לו עוד שום זכות בקרקע משא"כ כשקונה פירו' הקרקע דקנה יניקת הקרקע לזמן קצוב והנה לתירץ הר"ש ותירץ חדא של תוס' דדווקא היכא דיש לו זכות בקרקע להשתטח בה אז סובר ר"י ק"פ כקהג"ד א"כ האיך מקשה ר"ל לר"י מדצריך קרא דלביתך דלמא אורויי לן הקרא אף היכא דהקנתה לו פירו' לבד ובקרקע אין לו שום זכות אפי' להשתטח בה ובזה גם ר"י מודה דק"פ לקהג"ד ומגזה"כ דמביא בכורי אשתו בכה"ג וצ"ע לפע"ד על הר"ש:

ולתוס' דתירץ עוד תירץ אחר דבאילן לא קנה יניקת קרקע ובאמת היכא דקנה פירו' אפי' אין לו שום זכות בקרקע לעשו' בו כל צורכו מ"מ ק"פ כקהג"ד לר"י א"ש ול"ק דלמא קרא כשהקנתה לו אילנות לחוד דעל זה בוודאי קשה לאוקמי קרא דאין דרך האשה להקנות לבעלה אילנות ושאם יקצצו או יחרבו שלא יהי' לו כלום אלא מקנה לו פירו' בנכסיה' כל ימי חיי' וכמ"ש תוס' כי כן הי' הדרך אב:

הדרך להקנות לו הקרקע לפירו' כמו מוכר שדהו לעשר שנים שיעשה בו כל צורכו וקשה כהנ"ל ולהר"ש באפשר י"ל דמוכר כמ"ש הרשב"א בשם הרמב"ן דקרא איירי בפר"א פרא"ן דהיינו שהוא נותן לה נכסים כמו מוהר ומתן ומשיירי' הפירו' לעצמו וכן שמעתי מאאמ"ו הג' נ' כי זהו פירושו וכי כן א"ש דבכאן בוודאי יש לו קנין פירו' גמור לר"י דמשייר לעצמו לעשו' בנכסי' כל מה שצריך לפירו' להשתטח בו וכדומה אבל נ"ל לומר דבהנך שני תירוצי תוס' פליגו הנך תרי לישנא דל"ק לא רצה לומר דר"ל מקשה לר"י דסובר כתירוץ הר"ש ולא יוכל ר"ל להקשו' על ר"י כמ"ש ולישנא בתרא סובר כתירץ אחר של תוס' ואמר שפיר כנ"ל לומר עיי':

מתה אין לא מתה לא הקשה תוס' דלמא הברייי' כשלא הקנתה לו הפירו' ותירץ דמסתמא לאחר תקנת חכמים איירי הברייי' ועוד דאי קודם התקנה א"כ גם לאחר מיתה הוי כקונה פירו' מן השוק וצל"ע לפמ"ש תוס' בחד תירוץ בסוגי' דתק"א ביבמו' דקנין דבעל בפירו' אשה גרע מקנין פירו' דבכ"מ חדא כיון שאין בא אלא מכחה וגם דגזרת חכמים הוא וא"כ האיך יפרנס סוגי' הנ"ל מאי קושי' הקשה ר"ל לר"י בוודאי מקרא הקשה שפיר דהא קרא איירי שהקנתה לו הפירו' והוא קנין פירו' כמו בכ"מ אבל מה הקשה מברייי' דמתה אין דלמא הברייי' כשלא הקנתה לו הפירו' ואיירי לאחר התקנה דיש לבעל פירו' ולא הוי לאחר מיתה כקונה פירו' משוק כמובן ומ"מ מחיים אין לו קנין הגוף דגרע כח פירו' דידי וצ"ע:

והנה הרמב"ם פסק דבעל מביא בכורי אשתו וקורא אפי' בחיי' ותמהו עליו הא כתב תוס' דלר"ל שהקשה על ר"י מברייי' הנ"ל ומאי יענה על ברייי' דקרא דלביתך ותירץ דקרא ע"כ לאחר מיתה והאיך מייתי הרמב"ם אפי' מחיים ועיי' פ"י שהאריך למעניתו בדבריו נכונים ופשוטים:

ולפע"ד ליישב בשניישב קושי' תוס' הנ"ל במה שנראה לי דיש לומר מסברא דאינו דומה מי שיש לו פירו' בקרקע לעולם ואין לו זמן ועידן א"כ לבעל הגוף לא יהי' שום זכו' ביניקת הקרקע והכל של בעל פירו' בזה י"ל טפי קנין פירו' כקהג"ד ממי שיש לו פירו' לזמן קצוב ויש לבעל הגוף חלק ביניקת הקרקע ג"כ לאחר זמן מה זה גרע הרבה יותר

וכי כן י"ל דקרא דלביתך איירי שהקנתה לו הפירו' לעולמי עד ומוריש לבניו ובכי בניו וגם זה לר"ל מגזה"כ אבל עכ"פ סובר דיש דעד כאן ליכא גזה"כ אלא כשהקנתה לו לעולם וברייי' דמתה איירי או כשהקנתה לו לזמן או לאחר תקנת חכמים שהוא לזמן ומחלק שפיר בין מתה ללא מתה ועכ"פ לר"י קשה דס"ל לעולם ק"פ כקהג"ד ול"ק קושי' תוס' כנ"ל:

ומעתה י"ל דהרמב"ם אזיל לבתר תקנת אושא דאשה אינה יכולה למוכרה בנכסי מלוג ובעל מוציא הגוף לאחר מיתה ופירו' אפי' מחיים א"כ אף נוקי הקרא באופן דהקנתה לו לעולם מ"מ יש להוציא מזה שפיר דבעל מביא בכורי אשתו אפי' מחיי' ושפיר כתב הרמב"ם דבעל מביא בכורי אשתו אפי' בחיי' דכתיב ולביתך ולבתר תק"א דומה ממש לקרא משא"כ הברייי' דמתה י"ל קודם תק"א נישנת ומתקנת חכמים לית לבעל פירו' אלא כל ימי חיותה וכמ"ש וק"ל עיי':

ובאופן אחר נלפע"ד ליישב וניישב ג"כ קושי' הנ"ל וגם מה שצריך להבין במאי דפליג דר"י מקשה לר"ל מקרא דלביתך ור"ל השיב שאני הכא ונ"ל הנה הפ"י כתב דלכן הוכיח הברייי' מקרא דמביא וקורא דלמא מביא לחוד כמו בקונה שדה לעשר שנים ותירץ דזה דווקא בקונה שדה לעשר שנים אבל בקונה אילנות או פירו' אינו מביא אפי' כמבואר בב"ב ולכן כאן בקרא דלביתך או מביא וקורא או אינו מביא אפי' כמו בכל מקום הקונה פירו' עיי' בו היטיב:

וצל"ע דבריו תינח לר"י דקרא לאו גזה"כ הוא אלא משום דק"פ כקהג"ד ומהכא יליף א"ש ממ"נ אי ק"פ לכקהג"ד אינו מביא אפי' וע"כ דקפכקהג"ד א"כ מביא וקורא ג"כ אבל לר"ל דקרא מילתא בלא טעמא אלא גזה"כ הוא א"כ קשה מנא לברייי' גזה"כ דמביא לחוד ומנא לן גזה"כ כולי האי וצ"ע דבריו ואולי לא זכיתים להבין. אלא דלפי הפשט אין מקום לקושיתו כלל דהא קרא דולביתך שם קאי אמה דכתב ומפורש לעיל אינו דקורא וכתיב על זה אתה וביתך וגר והלוי והכל במביא וקורא איירי וסתמא כפרושו דולביתך ג"כ אקריאה ע"כ קאי וא"ש:

ומעתה י"ל דזה תלי' בפלוגתא דתנאי אי גר מביא וקורא או לא ולפי המתני' דבבכורי' דגר אינו קורא א"כ חזינן דבהך קרא קתני ג"כ ע"כ מי שאינו קורא ומביא לחוד כן י"ל דגזה"כ דלביתך ג"כ אמביא לחוד משא"כ לר"י דהלכתא כוותי' בהא דגר מביא וקורא א"ש מה שכתבתי דאנן לדידן מפרשינן הקרא כפשוטו דהכל מביא וקורא ולביתך דומי' דאחרינא: ומעתה י"ל דברייי' דלביתך דקתני מביא וקורא כר"י דגר ג"כ מביא וקורא ושפיר הוכיח דגזה"כ אפי' אקריאה משא"כ ברייי' דמתה דריש ג"כ קרא דלביתך אלא

שסובר כמתני' דגר אינו קורא ומוקי גם הגזה"כ הנ"ל להבאה ולא לקריאה ומיושב קושי' תוס' כנ"ל עיי':

ובזה י"ל פליגו ר"י ור"ל ר"י הוכיח דע"כ הבריי' סובר דקרא לאו גזה"כ די"ל דר"י סובר הלכתא דגר אינו קורא ומנא לבריי' גזה"כ אקריאה וע"כ דמדין מביא וקורא ומהכא יליף משא"כ ר"ל סובר דהלכתא דגר מביא וקורא וי"ל שפיר דבריי' מגזה"כ אמר דבעל מביאי וקורא וא"ש ומיושב פסק הרמב"ם דאזיל לשיטתו דפסק דגר מביא וקוראה ולכן פסק שפיר דבעל מביא וקורא עיי' וק"ל: